Suis de Daumenet

RICHARDI BENTLEII
NOTAE ATQUE EMENDATIONES
IN
Q. HORATIUM FLACCUM
INTEGRAE

NUNC
SEPARATIM USUI CRITICO
DILIGENTISSIME TYPIS EXSCRIPTAE

CUM
IPSIS INDICIBUS BENTLEIANIS

CURANTE
IOANNE FRIDERICO SACHSE
GYMNASII QUEDLINB. RECTORE

QUEDLINBURGI ET LIPSIAE
SUMPTIBUS GODOFREDI BASSI
MDCCCXXV.

EDITORIS PRAEFATIO.

Antiquarum litterarum studiosis

S.

Inter litterarum monumenta, quae inde ab undecimo superioris saeculi anno post Lambini, Cruquii, Torrentii, Tanaq. Fabri aliorumque lucubrationes ut plurimum fecerunt ad Vatis Venusini carmina a naevis et corruptelis librariorum purganda faciliorique interpretationis usui praeparanda: Richardi Bentleii, summi olim inter Britannos critici studia locum certe obtinuerunt insigniorem. Is enim fuit Rich. Bentleius, qui tanta ingenii felicitate, tam acri iudicii acumine, tam larga doctrinae copia et ubertate, tum vero Veterum imprimis Grammaticorum et antiquitatis usu, omnisque Latinitatis tam rara et exquisita cognitione, metricae denique artis tam singulari et egregia facultate ornatus excelleret, ut nulli propemodum inferioris aetatis critici in his omnibus illi pares, perpauci vix in singulis illo superiores fuisse videantur.

Sed optandum erat, ut talis viri curae plenissimae in Horatium etiam iis frugiferae

fierent, qui ob rei familiaris angustias maioris pretii sumptibus impares ab emptione utilissimi operis, curis iteratis prolixius editi, aegre abstinerent; Bentleianas autem disputationes in aliarum editionum singulis locis carptim obvias, ex impugnatorumque tantummodo censura enotatas vix primis labiis degustarent. Tum vero omnino haud dubitandum est, quin hac sola via et ratione Bentleiana, quam hodie potissimum in Germania felicius ingredi solent fere omnes, qui ultra tirocinia docent, harum litterarum statores, profecto accuratius quoddam poëtae studium promoveatur, quam istorum lautitiis, qui, si Diis placet αἰσθητικῶς — Veteres habent κριτικῶς — Vatem interpretari maluerunt.

Quae quum saepenumero animo reputavissemus atque iidem vidissemus, permultos, qui postea extiterunt, tam criticos quam interpretes, iusto saepius, potissimum in Lyricis, ubi interdum nonnihil frigere solet Bentleius, perquam male habuisse doctissimum hominem, eumque vel in aberrationibus magnum, et, quod ubique locorum hi commentarii ipsi optime probant, in singulos quosque, vel in istum Baxterum semper humanum, immo vero modestissimum; nonnullos adeo recentioris aetatis, inter quos et Wetzelium fuisse dolemus, acerbitate quadam vere Scioppiana incitatos eius nomen identidem conviciis dilaceratum paene risui exposuisse: eo lubentius probavimus Librarii, Viri hone-

stissimi consilium, quo curandum erat, ut haecce κειμήλια in permultorum manus venirent atque integritate sua incontaminata et plenissima in librariis officinis publice prostarent separatim et viliori pretio venalia.

Iam igitur habebunt iuvenes bonarum litterarum studiosi, praesertim si qui solertius in Academiarum scholis aut seminariis philologicis his studiis incumbunt, quo, melioribus copiis subsidiisque innixi, quasi integra causa ac proprio Marte certiorique iudicio adversariorum notationes vel ipsi probare vel improbare possint.

Restat, ut paucis exponamus, quae in hanc rem facienda putavimus. Primum igitur, textu ipso editionis Bentleianae, cuius immutationes notae ipsae satis superque produnt, nunc prorsus remoto, id unice egimus, ut hae notae atque emendationes ad optimum exemplar Amstelodamense quam diligentissime typis exscriberentur. Deinde, ut ipsae essent integre BENTLEIANAE, neque ex singulis locis horum commentariorum parce excerptae, neque novis additamentis adauctae. Quae enim post BENTLEIUM CUNINGAMI, SANADONI, GESNERI, ZEUNII, IANII, HABERLANDI, HEINDORFII, MITSCHERLICHII, DOERINGII, BOTHII aliorumque doctissimorum virorum novissimis studiis debent Musae Horatianae, iis omnibus ac singulis aeque integris nullo modo carere possunt, quotquot sunt harum litterarum iusti arbitri atque interpre-

tes. Tum ex indicibus tantummodo Bentleianos retinuimus, vel aliorum auctorum singula in his notis obiter emendata, vel ea verba, quae in iisdem passim accuratius explicantur, diserte exhibentes, qui tamen ita ordinandi erant, ut cum Paginis nostrae editionis congruerent. Treteri denique indices, ab Avemano et Isaaco Verburgio, sed in obscurae paene diligentiae laudem curiose congestos, ne et moles operis nimium cresceret et iustum mercatus pretium excederet, plane separandos duximus. Si qui tamen sunt, qui talia desiderent, hi in Wetzelii aut Doeringii aliorumque copiis locupletissimis abunde habebunt, in quo acquiescere possint.

Scripsi Quedlinburgi Nundinis Lips. Paschal. a. MDCCCXXV.

RICHARDI BENTLEII
PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

Pauca sunt, Lector benevole, de quibus certiorem te fieri velim, priusquam Horatium meo munere, nisi fallor, meliorem nunc cultioremque in manus tibi sumseris. Cum ante aliquot annos provinciae cuidam admotus essem; ubi aliena negotia, curaeque molestissimae per caput quotidie salientes, severiora omnia studia de manibus mihi excusserant: constitui mecum, ne Musarum me amorumque veterum oblivio prorsus caperet, amoeniorem quempiam Scriptorem edendum mihi sumere, levioris operae materiaeque, quae animum tranquillum et defaecatum non tam requireret, quam efficeret: quaeque horis subcisivis edolari, et mille interpellationes sine gravi damno pati posset. Ante alios autem placuit Horatius; non quod in eo plura, quam in alio fere quovis seu Latino sive Graeco, restituere me et emendare posse confiderem; sed quod is omnium veterum maxime vel merito suo vel genio quodam et placendi sorte in manibus hominum pectoribusque haereret. Formam vero et institutum operis sic mihi definivi terminisque his circumscripsi; ut ea sola attingerem, quae ad sanitatem sinceritatemque Lectionis pertinerent, cetera illa pluraque, quae ad Historiam et Mores antiquos grandem illam Commentariorum silvam et instrumentum spectarent, prorsus praeterirem. Per me quidem eruditis viris, qui in illo stadio decurrerunt, suus honos salvus esto: utilissimam sane operam navarunt; quae, nisi ab illis occupata foret, iam nunc necessario impendenda esset de integro, sine

qua aditum tibi patere ad haec Nostra frustra speraveris. Sic enim se res habet: diffusa illa lectio et eruditio, veterisque totius Latii et Graeciae notitia, quae in illa studiorum materie totum constituit, in hac Nostra partis duntaxat infimae et initiorum apparatusque locum obtinet. Omnia quippe tibi ista in numerato esse prius oportet, quam de quovis Scriptore sine dementissimae temeritatis nota censuram agere audeas: est et peracri insuper iudicio opus; est sagacitate et ἀγχινοίᾳ; est, ut de Aristarcho olim praedicabant, divinandi quadam peritia et μαντικῇ: quae nulla laborandi pertinacia vitaeve longinquitate acquiri possunt, sed naturae solius munere nascendique felicitate contingunt. Inde est, quod, cum in ceteris disciplinis eventus laboribus votisque respondeat; contra in hac Critices palaestra, ex tam multis, qui libris studiisque insenescentes per integram vitam hoc saxum volverunt, exstiterunt oppido pauci, qui speratum sibi apud posteros nomen nancisci valuerunt. Et tamen, ne id forte nescias, longe longeque difficilius est hodie, quam superioribus erat annis, emendationes conscribere. Ita omnia illa, quae ex scriptorum Codicum collatione clare et ultro se ingerebant, praecepta iam sunt et anticipata: neque quidquam fere residuum est, nisi quod ex intima sententiae vi et orationis indole solius ingenii ope sit eruendum. Plura igitur in Horatianis his curis ex coniectura exhibemus, quam ex Codicum subsidio; et, nisi me omnia fallunt, plerumque certiora: nam in variis Lectionibus ipsa saepe auctoritas illudit, et pravae emendaturientium prurigini abblanditur; in coniecturis vero contra omnium Librorum fidem proponendis et timor pudorque aurem vellunt, et sola ratio ac sententiarum lux necessitasque ipsa dominantur. Quid quod, si ex uno alterove Codice discrepantem aliis scripturam expromas, frustra es si unico duobusve testibus adversus centum fidem facere postulas; nisi tot argumentis muniveris, quae

vel sola pene sine Codicis testimonio ei rei probandae sufficere possint. Noli itaque Librarios solos venerari; sed per te sapere aude, ut singula ad orationis ductum sermonisque genium exigens ita demum pronunties sententiamque feras. Enimvero haud animi me fallit, tot in Flacco emendationes iniquis oculis plerosque aspecturos, nec nisi vi et ingratiis receptas tam diu lectiones veteresque avias sibi revelli passuros. Quippe in aliis auctoribus minus sibi tritis pro libitu id fieri non aegre tulerint; in hoc, quem iam inde a pueritia dies noctesque versarunt, quemque intus et in cute se novisse opinati sunt, tot iam menda detegi, tot absurda sensuque cassa redargui, quasi convicium sibi factum interpretabuntur. Horum ego ut praeiudicio et ἀνθολκῇ occurrerem; fuse pleraque et prolixe praeter morem meum in adnotationibus deduxi: ut vel indignantes ac reluctantes cum rationum pondere tum exemplorum numero obruerem, inque meam tandem sententiam vel obtorto eos collo traherem. Hoc rogo in memoria habeat eruditior Lector et acutior; siquando forte, cum duobus verbis rem pervinci potuisse putet, ex longo tractu adnotationis fastidium eum ceperit. Non raro tamen etiam data opera brevior contractiorque fui; partim taedio ut fieri solet furtim obrepente, partim consulto viribus parcens et quae in promtu mihi erant opes dissimulans: ut ne ubique iudiciis hominum diffidere viderer, utque stolidi et ad depugnandum parati se in laqueos inopinantes induerent, risum iocumque nasutioribus daturi. Qualiacumque vero haec sunt, aestivis tantum mensibus (ita tamen ut uno alteroque biennio fuerint prorsus intermissa) et primo impetu ac calore sine lima curisve secundis descripta, sic madida fere charta (ut nemini hic meorum non compertissimum est) ad typographos deferebantur. Neque enim aut animus aut otium erat calamistris illa inurere; nec tanti emerim ieiunam illam obscurae diligentiae laudem: ac pude-

bat praeterea nugis calamique lusibus pondus velle addere, et ἐπὶ φακῇ quod aiunt μύρον: sic tamen, uti spero, ut nec sermonis puritatem, nec ordinis lumen, neque rationum vim et perspicuitatem vel in his αὐτοσχεδίοις desideres. Porro autem, ut scias quibus opibus instructus periculosae huic me operae accinxerim; praeter vetustos illos codices *Lambino*, *Pulmanno*, *Cruquio*, *Torrentio*, *Bersmanno*, *Statio*, aliisque versatos olim et excussos, aderant et mihi Membranae veteres minime poenitendae Vetustissimum sane exemplar annorum facile DCCC, cui tamen Epistolarum et Sermonum pars magna deerat, suppeditavit et huc transmisit praestantissimus *Graevius* ὁ μακαρίτης; post cuius obitum in Bibliothecam *Serenissimi Electoris Palatini* cum reliqua eius libraria supellectile concessit Alterum supparis aetatis in Bibl. *Leidensi* contulerat ὁ κριτικώτατος *Nicolaus Heinsius*, ut et *Zulichemianum* annorum DC: quorum varias lectiones descriptas manu *Heinsii*, coniecturis quoque eius identidem interpositis, disertissimi Viri *Petri Burmanni* comitate nactus sum. *Vossiani*, prioribus illis optimis non inferioris, et *Markiani* qui Epistolas modo habet, lectiones serius paullo in manus venerunt, opera eruditi iuvenis *Abrahami Frankii* in Batavia descriptae. Ex Britannicis, quos omnes ipsi oculis usurpavimus, palmam facile aufert Codex Collegii *Reginensis* Oxonii, DCC annorum et ab omni parte integer: post hunc Liber e Bibliotheca *Regiae Societatis* Londini, alter *Petrensis Domus* Cantabrigiae, tertius Collegii *Magdalenensis* Oxonii, quartus Viri ornatissimi *Rogeri Galei*, quintus Reverendi admodum Episcopi *Eliensis*, qui sub initiis Typographiae scriptus est eadem plane manu ac alter e Collegio *Regio* Cantabrigiae, qui falso praeconio *Bembinus* venditatur. Praeter hos et alii plures accesserunt, qui partem tantummodo Horatianorum operum continebant; *Battelianus*, ex Museo Cl. *Ioannis Battely*

Archidiaconi nuper Cantuariensis, cui Epistolae omnes, et Sermones aliquot libri II di desunt; alter e Bibliotheca *Regia*, Sermones et Epistolas Artemque complexus, cui plane geminus est ab eodem Librario descriptus in Collegio *Magdalenensi* Oxonii. Eadem fere habent tria exemplaria ex Collegio nostro *S. Trinitatis*; Carmina vero et Epodos *Bodleiani* duo et *Vigorniensis*; Artem autem Poëticam *Vigorniensis* alter et *Digbeanus* Oxonii, et *Moreti* liber a *Nic Heinsio* olim collatus. Porro etiam vidimus, quas e Codice *Colbertino* Lutetiae varias exscripserat lectiones vir celeberrimus *Eduardus Bernardus*, et e *Franekerano* nescio quis; verum uterque pauculas tantum et leviore cura. Hos omnes manu exaratos Codices, quos seu ipsi excussimus, sive amicorum beneficio nunc primum literato orbi exhibemus, *Nostrorum* subinde vocabulo indicamus, ut et aliis editoribus sollemne est: quod ideo hic monendum erat, ne cavillator aliquis cornicum hic oculos gestiat configere. Neque vero Editiones vetustas omniumque principes negligendas mihi existimavi, *Venetam* anni MCCCCLXXVIII, et *Argentinensem Iacobi Loscher* poëtae laureati anni MCCCCXCVIII; quas Nobilissimi Viri Caroli *Sunderlandiae Comitis* instructissima bibliotheca mihi suppeditavit; quarumque haec non ex exemplaribus Italis iamdudum editis, sed ex manuscriptis Germanicis expressa est. Accesserunt his ex Bibliotheca *Regiae Societatis*, altera Veneta anni MCCCCXC, in qua prima ut opinor Scholiastae Veteres *Acron* et *Porphyrion* comparuerunt; et *Acronis* exemplar scriptum, quod olim erat sua aetate celeberrimi viri *Bilibaldi Pirkheimeri*. Ceterum ubicumque vel ex codicibus vetustis vel ex ingenio sic clare verba restituimus, ut omnino in ipsum quem vocant Contextum ea recipi oporteret: ita caute et pudenter rem gessimus, ut ne minimum quidem a probatissimis editionibus deflexum nobis sit, quin receptam simul lectionem in ima

pagina posuerimus; adeo ut uno lector conspectu tam novam hanc quam superiores editiones non sine magno suo commodo et voluptate contemplari queat. Ut enim stulta eorum superstitio est, qui nihil quicquam in Contextu novari volunt, manifestissimum sit licet certissimumque; ita rursus improbanda est et non ferenda aliorum fiducia, qui clam immutare quicquam et interpolare audent, neque lectorem de ea re vel verbo admonent. Porro autem Orthographiae rationem institui ad Augusti saeculi normam, quae ex Inscriptionibus, Numis, Vetustioribusque Membranis abunde constat, quamque et alii et praesertim *Nic. Heinsius* in Virgilio suo secutus est. Ergo praeter *Volgus*, *Divom*, *Inpius*, *Conpesco*, et cetera eiusmodi, Accusativos plurales, ubi Genitivi in *Ium* exeunt, in *Is* hic terminatos habes. *Urbis*, *Auris*, *Omnis*: quae omnia me in antiquioribus Flacci Codicibus reperisse fide optima testari possum. Neque vero, in Poëtis praesertim, dissimulari id oportuit; cum, ut ex Gellio et aliunde notum est, iudicium artificiumque scriptoris versuumque suavitas in illis terminationibus plerumque spectetur. *Carminum* vero, non *Odarum*; *Sermonum*, non *Satirarum* libros; atque in his singulos quosque Sermones *Eclogas* inscripsimus; et Membranarum et Grammaticorum auctoritatem veterum secuti. *Eclogarum* sane nomine Silvas suas appellavit Statius, Praefatione libri III. et IV; quin et Flacci Epistolam Suetonius, Carmen vero Ausonius in praefatione Griphi, *Eclogam* nuncuparunt. Nimirum omni brevi Poëmatio id olim vocabulum indebatur; ut ex his Plinii constat Epist. IV, 14. *Unum illud praedicendum videtur, cogitare me has nugas inscribere*, HENDECASYLLABI, *qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive Epigrammata, sive Idyllia, sive* Eclogas, *sive* (*ut multi*) *Poëmatia, seu quod aliud appellare malueris, licebit voces: ego tantum Hendecasyllabos praesto.* Porro ut Teren-

tium ex *Calliopii*, Virgilium ex *Asterii* Cos. anno post Christum CCCCXCIV, Valerium Maximum ex *Helpidii Domnuli*; ita Flaccum ex *Mavortii* recensione hodie habemus. Sic enim in antiquioribus Codicibus, Leidensi, Reginensi aliisque, post Epodos literis maiusculis scriptum fertur: VETTIUS AGORIUS BASILIUS MAVORTIUS V. C. ET INL. EXCOM DOM. EXCONS. ORD. LEGI ET UT POTUI EMENDAVI. CONFERENTE MIHI MAGISTRO FELICE ORATORE URBIS ROMAE: hoc est, *Vir Clarissimus et Inlustris, Excomite Domestico, Exconsule Ordinario.* Quis fuerit ille Magister *Felix*, qui eodem hic quo *Donatus* titulo honestatur *Oratoris Urbis Romae*, equidem nescio: at *Mavortius* is ipse est, qui Consul erat sine Collega anno post Christum DXXVII: unde Fasti egregie illustrari possunt, cum aliunde iste *Mavortius* nulla alia re nisi cognomine solo innotescat. Iam vero et illud monendum est, Editiones principes et recentioris aetatis Codices alio ac nunc solemus ordine *Artem Poeticam* collocare, post Carmen nempe Saeculare ante Sermones et Epistolas: vetustiores vero omnes Membranas post Carminum libros *Artem* Epodis praeponere. Si quaeris, quisnam ex his ordo recte se habeat, seriemque temporum, quibus singula ab auctore edita sunt, rite conservet, vetustusne ille an medius an hodiernus; nullus profecto omnium. Magno quidem studio et acerrima contentione post *Tanaquilli Fabri* operam Clarissimi Viri *Dacerius Massonus*que in hanc arenam descenderunt; quorum equidem acumen et eruditionem in partibus laudo; in operis vero summa totoque constituendo rem eos infeliciter admodum gessisse censeo. Horum enim rationibus, et Carminibus et Epodis et Sermonibus Epistolisque scribendis uno ac eodem tempore vacavisse Nostrum necesse est; et singula quaeque poëmatia separatim in vulgus edidisse: quorum utrumque a vero alienum esse mihi pro comperto est. Quippe omnibus, qui eiusmodi

Poëmatia scripserunt, id in more erat, ut non sparsas Eclogas, sed integros Libellos semel simulque in lucem ederent. Ita *Catullus* fecit, ut ex Epigrammate I. constat, *Cui dono lepidum novum* LIBELLUM: ita *Tibullus*, quem vide Elegia I. libri tertii, v. 7. et 17. ita *Propertius* Eleg. I. librorum II, III, et IV. ut et Libri II. Elegia X, v. 25. et XIX, v. 39: ita *Virgilius* Bucolica dedit, uti patet ex ultimo illo, *Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem:* ita *Naso* Amorum et Tristium et Ponticorum libros, ipso teste: ita *Statius* Silvas suas: ita *Martialis* Epigrammata, ut Praefationes eorum fidem faciunt: ita *Persius* Satiras; *Phaedrus* et *Avienus* Fabulas; *Ausonius, Prudentius, Sidonius, Venantiusque* sua Carmina; quod ex eorum Prologis abunde patet. Quid quaeris? Ipse quoque Horatius Libellos suos iunctim editos aperte indicat; primum Carminum librum ex Prologo; secundum tertiumque ex Epilogis; Epodos ex illo XIV. *Inceptos olim promissum carmen Iambos, Ad umbilicum adducere;* Sermonum priorem librum ex versu ultimo, *I puer atque meo citus haec subscribe* LIBELLO; posteriorem ex Prologo; priorem vero Epistolarum et ex Prologo et ex Epilogo. Quartum vero Carminum, et Epistolarum secundum *longo* post cetera *intervallo* emissos esse, plenissimum est *Suetonii* testimonium; quod qui aut refellere aut eludere conantur, inanem operam insumunt. His iam positis; primum Horatii opus statuo *Sermonum* librum *primum*, quem triennio perfecit intra annos aetatis XXVI, XXVII, XXVIII; postea *Secundum* triennio itidem, annis XXXI, XXXII, XXXIII; deinde *Epodos* biennio, XXXIV. et XXXV; tum *Carminum* librum *primum* triennio XXXVI, XXXVII, XXXVIII; *Secundum* biennio, XL, XLI; *Tertium*que pariter biennio, XLII, XLIII: inde *Epistolarum primum* biennio, XLVI, XLVII; tum *Carminum lib. quartum* et *Saeculare* triennio, XLIX, L, LI. Postremo *Artem Poe-*

ticam et *Epistolarum librum alterum*, annis incertis. Intra hos cancellos omnium poëmatiωn natales esse ponendos, et ex argumentis singulorum et ex Annalium fide constabit. Inde est, quod in Sermonibus et Epodis et Carminum primo, *Caesar* semper, nunquam *Augustus* dicitur; quippe qui id nomen consecutus est, anno demum Flacci XXXIX; in sequentibus vero passim *Augustus* appellatur. Inde est, quod in Sermonibus et Epodis *Iuvenem* se ubique indicat; et quod sola Satirarum laude inclaruisse se dicit, ut Bucolicorum tum Virgilium (Serm. I, 10. v. 46.) nulla Lyricorum mentione facta. In ceteris autem singulis procedentis aetatis gradus planissimis signis indicat: idque tibi ex hac serie iam a me demonstrata iucundum erit animadvertere; cum operibus Iuvenilibus multa obscaena et flagitiosa insint; quanto annis provectior erat, tanto eum et poëtica virtute et argumentorum dignitate gravitateque meliorem castioremque semper evasisse. *Ceterum* ubicumque viri doctissimi extra limites hic positos in adsignandis temporibus evagantur, toties illi in errores prolabuntur. Facile quidem mihi foret id in singulis ostendere, verum unum modo alterumve hic attingam, cetera tuae industriae relinquens Libri I. Carmen 21, *Dianam tenerae dicite Virgines*, perperam *Saeculare* vocant, et ad Horatii annum XLIX. referunt; ringente Suetonio, qui tres Carminum libros *longo intervallo* eum annum praecessisse testatur. Atqui nihil quicquam hic de *Saecularibus* ludis proditur; sed aut ad Dianae aut Apollinis festum spectat, quorum illud mense Augusto, hoc Iulio singulis annis celebrabatur. Eodem pertinet Catulli carmen XXXV, *Dianae sumus in fide*; quod *Saeculare* etiam a viris doctis pessime inscribitur; cum nihil ibi de *Saeculo* habeatur, isque diu diem obierit ante Ludos Augusti Saeculares. Tum et II, 17 *Ad Maecenatem aegrotum*, immani parachronismo ad Horatii annum LV. ultra libri quarti tempora able-

gant; idque levi et futili argumento, quod eo anno continua insomnia vexari coeperit Maecenas triennio ante diem fatalem. Quasi vero non plus semel in tam longa vita aegrotaverit, quem Plinius maior VII, 51. *perpetua febre* ab adolescentia laborasse tradidit. Illud vero in Sermone VI, libri 2, *Quid, militibus promissa Triquetra, Praedia Caesar, an est Itala tellure daturus?* non, ut volunt, ad pugnam Actiacam annumque Flacci XXXV. referendum erat, nec ad Philippensem annumve XXIV: quippe de agrorum divisione hic agitur, quae post *Siculam* de Pompeio victoriam et Lepidi deditionem in Campania alibique facta est, anno Flacci XXXI, ut disertis verbis narrat Dio p. 456, 457. Plutarchus Antonio p. 941, Paterculus II, 81; et Appianus p. 1176. Alia omnia pari facilitate refutari possent; sed his fruere et vale.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER I.

I. AD MAECENATEM.

PROOEMII, ut res ipsa indicat, sive Prologi locum carmen hoc obtinet, ceterisque huius Libri absolutis novissimum accessit. Sed vereor equidem, si certa hic est Librariorum fides, ne non ex Pindari sui praecepto πρόσωπον τηλαυγὲς, non *purpureum qui late splendeat*, sed vilem sordidumque panniculum Noster assuerit. Siquidem omnes iam a literis renatis de impedita hic et salebrosa oratione questi sunt: videamus locum integrum, quem libri scripti editique omnes sic exhibent:

Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat; *metaque fervidis*
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit *ad Deos.*
Hunc, *si mobilium turba Quiritium*
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, *si proprio condidit horreo*
Quicquid de Libycis verritur areis:
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Numquam dimoveas, *ut trabe Cypria*
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Iam quaeritur, HUNC et ILLUM unde pendeant, et cuinam verbo connectantur. Aut enim haec structura est, *Iuvat hunc, illum;* aut ista est, *Evehit hunc, illum:* aut illa denique, *Dimoveas hunc illum:* nihil est quartum: et tamen nulla ex his tribus constructio recte procedit. Esto enim; postrema forte prae aliis tibi arriserit: *Numquam*, inquis, *dimoveas* HUNC amplissimis honoribus auctum, ILLUM totius Africae praedia possidentem, ut mutato vitae instituto *Mercatores* esse velint. Ain' vero? Profecto haud stulte sapiunt, si nolunt se tot et tantis periculis sine caussa exponere; neque dubio mari opes quaerere, quas domi iam affatim habent. Quid, quaeso, hic tam mirum? Metuendum credo erat, ne Pompeio quis vel Caesari vel Crasso persuaserit, ut relictis rebus omnibus mercaturam exercerent. Illud quidem, quod mox sequitur, accipio proboque; ubi *Rusticum* paterni agri cultorem vel luculentissimis conditionibus negat *dimoveri* posse, ut pristino vitae genere relicto Mercator esse incipiat; quippe qui parvo contentus, proculque a negotiis et

Neptuno vitam agens, securam suam paupertatem operosis incertisque opibus anteponit. Hoc quidem et verum est, et memoratione dignum: illud alterum de Imperatoribus et praedivitibus, qui nolint fieri mercatores, est ineptum prorsus et inficetum; uti iam pridem Iulius Scaliger Ianusque Rutgersius recte animadverterunt. Sed fortasse iam alteram mavis constructionem, *Iuvat* HUNC, si honoratus est; *Iuvat* ILLUM, si dives. Recte sane: nisi vetaret hoc emendati sermonis lex et consuetudo. Cum enim integra sententia, *Palmaque nobilis Terrarum dominos evehit ad Deos*, inter verba ista interveniat, numquam ullis machinis efficies, ut τὸ IUVAT per sententiae istius intervallum ad HUNC usque rite transduci possit. Restat tertia, (quae Rutgersii coniectura erat; et itidem Isaaci Pontani, narrante et plaudente magno Gatakero Advers. Posth. c. XVI.) ut distinctione constituta post *Palma nobilis*, *Evehit* ad sequentia referatur. *Evehit ad Deos Hunc*, si honores consequitur: si divitias, *Illum*. Sed et haec constructio, prioribus licet illis aliquanto commodior, non uno nomine displicet. Quam violentum enim et coactum, ut *Palma* divellatur ab *Evehit*, cum ipsa orationis series artissime ea connectat? Quam ieiunum porro et aridum, omnique Venere spoliatum, *Palma nobilis;* nisi reliqua subiunxeris? Illud *Evehit* quoque, ut verbi impersonalis hic vice fungatur, quis patienter ferat? Denique unde datum sumis, ut qui magnam vim frumenti in horreis suis occultaverit, continuo ea de caussa *ad Deos immortales evehi* dicatur? Haud credideram tam facilem tritamque fuisse ad Superos viam. Indignum vero, si triparcos illos *Ummidios*, *Fufidios*, *Staberios*, *Opimios*, et *immundos Nattas* iam Noster propter auri et frumenti acervos inter *Deos* hic collocet, quos in Satiris vix *hominum* loco aut numero censuerat habendos. Numquam, mihi crede, sic Flaccus desipuit. At si illa sic coniungis, ut *Palma nobilis ad deos evehat;* iam recte erit et de more, ut qui Olympia vicerint, Diis comparentur. Noster alibi Carm. IV. 2.

> *Sive quos* Elea *domum reducit*
> Palma caelestes.

Cicero pro Flacco c. 13. *Homo nobilis Atinas pugil Olympionices: hoc est apud Graecos prope maius et gloriosius, quam Romae triumphasse.* Vides hos Victores pluris apud Graecos fieri, quam Romae Triumphatores. Iam vero, qui Romae triumphabant, quam Diis comparabantur, ut iterum Noster Epist. I, 17.

> *Res gerere et captos* ostendere civibus *hostes*
> *Attingit solium Iovis et* caelestia *tentat.*

Ergo aut maiore aut pari saltem iure Olympionicae ad Deos evehendi erant. Quin illi apud Lucianum in Anacharsi plane *ΙΣΟΘΕΟΙ Diis aequales* perhibentur: unusque

ex iis Philippus post obitum, alter Euthymus, etiam vivus sentiensque, divinos honores consecutus est; uti narrat Herodotus, Plinius, aliique. Ut proinde nullo modo audiendi sint Rutgersius ceterique: neque *evehit ad Deos* alio referendum, quam ad Palmam Olympicam. Quid igitur fiet? Enimvero correctione locus iuvandus est, priusquam ullam inde sani coloris sententiam extuderis. Eum sic a poeta profectum esse pro certo polliceri ausim:

Sunt quos *curriculo pulverem Olympicum*
Collegisse iuvat, *metaque fervidis*
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos Evehere *ad Deos:*
Hunc, *si mobilium* — Illum, *si proprio etc.*

Ubi ordo et sententia est: Diversa, o Maecenas, sunt hominum studia: *Sunt-Quos iuvat palma* Olympiaca, quae *nobilis* est vel ad Deos immortales victorem *evehere. Hunc* iuvat, si honores consequitur; *Illum*, si divitias: *Agricolae* numquam persuaseris, ut mercator fiat; neque rursus *Mercatori*, ut rure degat: *Est qui* vitam voluptariam sequitur; *Multos* militia iuvat, *Quosdam* venatio: *Me*, si nomen et famam poetae Lyrici nancisci possum. Hoc totius orationis filum, haec Carminis mens est; de Pindaro, ut videtur, adumbrata, cuius haec extant apud Sextum Empiricum Pyrrh. Hypot. p. 18.

Ἀελλοπόδων μέν τινας εὐφραί.
Νουσιν ἵππων τιμαὶ καὶ στέφανοι·
Τοὺς δ' ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιοτά.
Τέρπεται δὲ καί τις ἐπ' οἶδμ' ἅλιον
Ναΐ θοᾷ σῶς διαστείχων.

Sunt quos *iuvant velocium* equorum *honores et coronae:* Hos *in auratis thalamis vita:* Est qui *etiam delectatur, si celeri nave salvus per mare currit.* Ubi τινας dedimus pro τιν', ob illud τοὺς quod sequitur; βιοτὰ autem pro βιωτά· σῶς διαστείχων pro σῶν διαστείβων. Iam autem ut verba Flacci, cum de sententia satis constet, paullatim explicemus; illud primum observabis, τὸ *Sunt quos* iunctim et ὑφ' ἓν accipiendum esse, perindeque esse ac si *Quosdam, Aliquos* dixisset; ita Graeci *Εἰσὶν οὓς, εἰσιν οἷς* passim usurpant. Noster Serm. I, 4. v. 24.

Quod sunt-quos *genus hoc minime* iuvat, *utpote plures*
Culpari dignos:

ubi nisi ὑφ' ἓν legeris, *digni* utique, non *dignos* dictum oportuit Arte Poet. 361.

Ut pictura poesis: erit-quae, *si propius stes*
Te capiet magis, et quaedam, *si longius abstes.*

et hic quoque, nisi ὑφ' ἓν adsciscis, *quae* erat dicendum, non *quaedam.* Finge itaque hic esse, *Quosdam curriculo pulverem Olympicum collegisse iuvat: Hunc, si mobilium etc. Illum, si proprio etc.* et familiarior credo ad aures tuas

oratio accedet. Illud deinceps notabis, *Iuvat collegisse, iuvat meta, iuvat palma*, vocabulum unicum *Iuvat* in eadem periodo modo personalis verbi, modo impersonalis potestatem habere: Sic Noster alibi Carm. IV, 1.

Me nec femina, nec puer
Iam nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuvat *mero*.

et Iuvenalis XI, 199.

— Spectent iuvenes, quos clamor *et audax*
Sponsio, *quos cultae* decet assedisse *puellae*.

Atque haec paullo insolentior locutio Librariorum oculis caliginem offudit. Sed praecipue eis fraudi fuit ignorantia constructionis, *Nobilis evehere:* quod loquendi genus a Graeco fonte deductum, Horatio et sequentis aevi poëtis admodum familiare est. Sic Carm. I, 37. *Impotens sperare*. III. 12. *Celer excipere, Catus iaculari*. I. 12. *Blandus ducere*, I, 10. *Callidus condere*. I, 24. *Lenis recludere*. I, 37. *Fortis tractare*. IV, 14. *Impiger vexare*. IV, 12. *Largus donare, Efficax eluere*. Serm. II, 8. *Ridiculus absorbere*. Ep. I, 17. *Firmus pascere*. Persius I, 118.

Callidus *excusso populum* suspendere *naso*.

Silius Italicus, III, 375 et 387.

Saetabis, et telas Arabum sprevisse superba,
Et Pelusiaco filum componere *lino*.
Asper *frena* pati, *aut iussis* parere *magistri*.

Qualia innumera sunt apud Silium: multa apud Lucanum et Statium. Illud vero apud Nostrum Carm. I, 12. emendationem hanc unice confirmat: quippe ubi idem vocabulum eadem plane iunctura exhibetur:

Dicam et Alciden, puerosque Ledae,
Hunc equis, illum superare *pugnis*
Nobilem.

Cui geminum omnino est illud Silii lib. XI, 73.

Hic Torquatus avum fronte aequavisse *severa*
Nobilis:

et Propertii IV, 10. v. 42.

Nobilis *e tectis* fundere *gaesa rotis*.

Neque illud Lucani absimile est, III, 697.

Eximius *Phoceus animam* servare *sub undis*
Scrutarique *fretum:*

aut Persii VI, 6, quod sic corrigendum:

Mox iuvenes agitare iocos, et pollice honesto
Egregius lusisse *senes*.

Ita duo codices, alter Galeanus, alter Coll. Trinitatis; non ut vulgo *Egregios*. Habes itaque, aut omnia me fallunt, certissimam Flacci emendationem: ubi et sententia mirum quantum erigitur, et oratio novo cultu enitescit.

7. *Hunc, si Mobilium*] *Mobilium* recte habent codices vetustiores, quatuor Blandinii apud Cruquium, duo apud

?ulmannum, Bersmanni unus, et ex nostris optimi Leidenis, Graevianus, et pro varia lectione, eadem tamen manu, :odex Collegii Reginae; tum etiam vetus Scholiastes. Deinant itaque ex recentioribus libris *Nobilium* ingerere, uum altero abhinc versu praecesserit, *palmaque nobilis;* uae quam inepta atque invenusta foret repetitio, quis ion videat? Sane *Nobiles* Quirites dici poterant, ob imerii Rom. magnitudinem. Fatemur: sed quamobrem tandem *turba nobilium?* quae duo vocabula sic coniuncta se nutuo tollunt et evertunt. Epitheto illo *Mobilium* levitaem et inconstantiam vulgi in honoribus per suffragia sua leferendis notat et perstringit. Sic alibi, Epist. I, 19.

Non ego ventosae *plebis* suffragia *venor.*

itatius Silv. II, 2. v. 123.

Quem non ambigui *fasces, non* mobile *vulgus,*
Non leges, non castra tenent.

ieneca Herc. Fur. v. 169.

Illum populi favor attonitum,
Fluctuque magis mobile *vulgus*
Aura tumidum tollit inani.

dem diu mendum insedit in omnibus Lucani codicibus, V, 521.

sic cunctas sustulit ardor
Nobilium *mentes iuvenum etc.*

'u lege ipsius loci sententiaeque ductu, Mobilium *iuvenum:* ut Virgil. Georg. III, 165.

Dum faciles animi iuvenum, *dum* mobilis *aetas.*

lam quod apud Nostrum est, Carm. IV, 12. *Iuvenum nobilium cliens*, ubi plura afferemus, non eiusmodi est, ut :ceptae Lucani lectioni patrocinetur; aut ut cohorti Opirginae iuventutis id epitheton inde donandum sit.

16. *Otium et Oppidi Laudat Rura Sui*] Ingeniosa profecto 'alentis Acidalii coniectura est, in Notis ad Velleium Pa-:rculum, II, 110.

Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat Tuta *sui: mox reficit rates*
Quassas, indocilis pauperiem pati.

uam sibi tacite adoptavit acutissimus Gronovius Pater bserv. Eccles. c. X. p. 101. ubi sic emendat Paullini armen:

Repetitque portum, et terreae tuto viae
Praevertit intutum maris.

'utum, inquit, *viae: ut Horatio, Otium et oppidi Laudat Tuta sui.* Ego vero sagacissimis viris libenter accedo: am, ut ferri forte possit lectio recepta, tamen aptior venustiorque est oppositio, hinc *Metuens*, illinc *Tuta*. *Tuta* autem absolute, ut Ovid. Trist. II, 201.

Unde precor supplex ut nos in tuta *releges.*

Tacitus, Annal. I, 2. *Ac novis ex rebus aucti* tuta *et praesentia, quam vetera et periculosa mallent.* Et XV, 29. *Exin Romanus laudat iuvenem, omissis praecipitibus* tuta *et salutaria capessentem.* *Tuta* autem *oppidi*, ut Virgilius XI, 882.

Moenibus in patriis atque inter tuta domorum.

Recte porro et convenienter iunguntur, *Otium et Tuta*; ut Martialis XII, 5.

Plura legant vacui, quibus otia tuta *dedisti.*

et III, 67.

Tuta *luditis* otium *carina.*

Virgil. Georg. III, 376.

. . secura *sub alta*
Otia *agunt terra.*

Denique rite et de more *Laudat tuta* aliquis; ut Noster Epist. I, 15.

Nimirum hic ego sum: nam tua *et parvula* laudo:

praesertim *Mercator*, qui rei parandae causa periculis se obiiciens, supremis sibi votis *Tuta otia* pollicetur: ut iterum Noster Serm. I, 1.

nautaeque *per omne*
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta *recedant.*

Equidem *rura oppidi* vel simile quid non usquam legisse memini.

II. AD AUGUSTUM.

10. *Nota quae sedes fuerat columbis*] Codex Battelianus pro varia lectione *Palumbis*, cui astipulantur illa veteris Scholiastae, *Leviter in re tam atroci et piscium et palumborum meminit.* Nimirum iam olim hic locus obelo notatus est: cum enim arboribus raro aut numquam *Columbae* insideant, quo iure *Ulmum* hic appellat *Notam* columbarum sedem? An reponemus itaque his fideiussoribus *Palumbis*? Illud tamen adversatur, quod et Noster alibi, et Virgilius *Palumbem* solent dicere, non *Palumbum*. Sed et *Palumbus* suos auctores habet, Columellam, Plinium, Martialem, Catonem De Re Rust. cap. XCI. Iam quidem apud Persium III, 15. post Pithoeum sic hodie fertur:

at cur non potius teneroque columbo
Et similis regum pueris.

Verum ibi et veteres editiones et tres quos consului codices *Palumbo* plane exhibent. Excusari poterit recepta Flacci lectio, si dixeris sub Columbarum nomine etiam Palumbes comprehendi: sed neque illo pacto vitatur ambiguum et τὸ εὐδιάβλητον.

51. *Nube candentes humeros amictus*] Ita nunc pleraeque editiones: verum principes illae Venetae et Loscheriana *Candenti*, neque aliter olim Acron Scholiastes: *Melius*, inquit, *Nube candenti, quam Candentis humeros.* Idem in

codicibus aliquot repererunt Lambinus, Torrentius, aliique, qui tam suspenso hic pede leviterque rem transeunt, ut nescias cui magis lectioni faveant. Mihi vero in nullo melioris notae codice *candenti* illud est visum: omnes *candentis* clare exhibent: nisi quod in Graeviano litera S maa manu olim erasa est, ita tamen ut vel hodie manifesto se prodat. Sed rem ipsam videamus Iam primum qualis sodes hiatus erit, si legeris *Candenti*? qualem vel unum alterum nusquam hic inveneris. Illud deinde animadveres, participiorum horum casus ablativos vix umquam apud Nostrum terminari in TI, sed in TE: ut hoc ipso in Carm. *Rubente*, *probante*: et alibi; *Fulgente arcu*, *Lamna candente*; etc. Vide quae dicemus ad Carm. I, 25. v. 17. Sed, quod caput est, illud *nube candenti* non tam non appositum est huius loci sententiae, quam prorsus contrarium. Nempe nube hic amiciendus erat Apollo, nequis eum mortalium inter ipsos versantem agnosceret: Hoc certum: et sic Homerus, unde hoc Noster mutuatus est, Iliad. E. v. 186.

ἀλλά τις ἄγχι
Ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

Sed *Deorum aliquis prope adstitit*, nube humeros amictus: et ibid. v. 344.

Καὶ τὸν μὲν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων
Κυανέῃ νεφέλῃ.

i. e. *Atque Aeneam quidem manibus sustulit Apollo, nube nigra* tectus: scil. ne a Diomede conspiceretur. Et ex eodem fonte Virgilius Aen. XII, 416.

Hoc Venus obscuro *faciem circumdata* nimbo
Detulit.

Et I, 15.

At Venus obscuro *gradientis aëre sepsit,*
Et multo nebulae *circum Dea fudit* amictu,
Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset.

Et ibidem 520.

Dissimulant et nube *cava speculantur* amicti.

Nam autem, qui quaeso convenit, aut quo poëtae consilio factum, ut qui oculos fallere et latere conetur, nubis istius *candore* se ipse manifestet? Hoc tam inepte incommodeque, ut nihil supra. Sed quid multis opus? Retinemus ex potioribus membranis *Candentis humeros*: *Candens*, *nitens*, *fulgens*, perpetua sunt *Humeri* epitheta. Statius Silv. II, 4.

sed non erat illi
Arcus, *et ex* humeris *nullae* fulgentibus *umbrae.*

Et ibidem iterum.

humerosque *manu nudare* nitentes.

Tibullus, I, 8.

Huic tu candentes *humero suppone* lacertos.

Horat. Carm. I, 13.

Uror, seu tibi candidos *Turparunt* humeros.

et II, 5.

Non Chloris albo sic humero nitens.

Quod si humeri mortalium recte dicuntur *candere*, multo magis Apollinis, qui totus, quantus quantus est, fulget et candet. Virg. VIII, 720.

Ipse sedens niveo candentis *limine* Phoebi
Dona recognoscit populorum.

39. *Acer et Mauri peditis cruentum Vultus in hostem*]. Vir sagacissimus Tanaqu. Faber, *Emenda*, inquit, *Marsi*, *Nam Mauri imbelles: olim correctionem probabo.* Et in hanc soceri sui sententiam concedit celeberrimus Dacerius; promissum tamen eius minime absolvit: illud addit unicum, *sic extare in vetustis editionibus.* Magnopere equidem videre vellem tam raras, quas memorat, editiones: plurimas mihi usu venit inspicere; veterrimas in manibus iam habeo; nihil tamen quicquam vel legendo vel fando mihi compertum est de ea lectione: ut plane verear, ne ei somnium hoc advolaverit per eburneam portam. Nihilo tamen secius emendatio ista certissima est, refragantibus licet omnibus libris, et scriptis et editis. Quippe haec militis descriptio est, et *Fortis*, et *Peditis*, et *Cominus stabilique pede cum hoste pugnantis.* Tria haec plane indicantur his verbis, *Acer peditis vultus in hostem cruentum:* quorum ne unum quidem *Mauris* convenire iam tibi ostendam Principio multum abest, ut hi *Fortes* haberentur; utpote Hispanis, et Gallis, nedum Romanis, virtute inferiores. Hirtius de Bello Africano cap. 6. *Accidit res incredibilis, ut equites minus triginta Galli* Maurorum *equitum duo millia loco pellerent, urgerentque in oppidum.* Livius XXIII, 26. *Nec Numida Hispano eques par fuit, nec iaculator* Maurus *cetrato, velocitate pari, robore animi viriumque aliquantum praestanti.* Neque vero *Pedites* Mauri ullo in numero erant; *Equitatu* solo valebat ea gens; nec *Cominus* denique vel iusta acie pugnabant, sed *eminus*, et Parthorum fere more statim refugientes, ubi iacula semel emiserant. Valer. Flaccus III, 587.

Ille velut Refugi *quem contigit improba* Mauri
Lancea.

Hirtius cap. 7. *Subito* Equites Mauri, *neque opinantibus Caesarianis, remiges adorti, multos iaculis convulneraverunt, nonnullos interfecerunt. Latent enim in insidiis cum equis inter convalles, et subito existunt*, non *ut in campo* cominus *depugnent.* cap. 97, Equites Mauri *atque Gaetuli non acie neque* ullo more proelii, *sed catervatim uti quosque fors conglobaverat, in nostros incurrunt.* Tacitus Hist. II, 58. *Ingens* Maurorum *numeros per* latrocinia et raptus *apta bello manus.* Claudianus de Bello Gildonico. 432.

Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
Terreat. An Mauri *fremitum raucosque repulsus*
Umbonum et vestros passuri cominus *enses?*
Non contra clypeis tectos galeisve micantes
Ibitis. In solis longe *fiducia telis.*
Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
Dextra movet iaculum; praetentat pallia laeva.
Cetera nudus Eques. *Sonipes ignarus habenae.*
Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo.
Arma oneri, fuga praesidio.

Qui quidem locus vel unus rem totam conficit: cum et *Imbelles* fuisse Mauros testatur, et ex *equo* pugnare solitos, telisque *Eminus* missis continuo in *fuga* praesidium quaerere. Et praeterea, cum Horatius haec ita coniunxerit,

Quem *iuvat clamor*, galeaeque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum Vultus in hostem,

ut plane *Peditem Galeatum* intelligi oporteat; miles ille *Maurus* omnino sine galea pugnam inire solet, ut docet te idem ille locus:

Non contra clypeis tectos Galeisve *micantes*
Ibitis: in solis longe fiducia telis.

Silius quoque X, 605.

patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues; muros haud fregerit umquam
Exultare levis nudato corpore Maurus.

Denique ut condonemus haec omnia, demusque tibi et *Pedites* fuisse Mauros, et *Fortes*, et *Cominus*, et *Galeatos* in acie pugnavisse; quorum nihil est verum: stultissimus tamen omnium foret Horatius, si virtutis hic militaris exemplum de *Maura* gente petiisset. Quippe acri illo Mauri peditis vultu *Martem iuvari* dicit: eundemque *auctorem* Romulae gentis hic memorat, atque *genus* suum ac *nepotes* diu *neglectos* tandem *respicere*. Quid ergo? an Mars ille tandem suis propitiatus *Mauri* virtute delectetur? At quibus tandem cum hostibus conflictati sunt Mauri magis quam Romanis? Ergo ille hic *cruentus hostis*, et a Mauro confossus ac trucidatus, erit demum Romanus. Meliora vero, o Noster; atque apage tam indignam et in *nepotes* et in *auctorem* contumeliam. Illene ut ullius magis gentis quam virtute Itala iuvetur? Recte itaque repositum est, Marsi, qui miles Italorum omnium fortissimus semper est habitus. Strabo V. p. 241. *ΜΑΡΣΟΙ καὶ Πήλιγνοι, τὰ ἔθνη ταῦτα μικρὰ μὲν, ἀνδρικώτατα δέ.* Appianus Bel. Civil. I. p. 639. de *Marsis* verba faciens: *Ἔστι γὰρ τὸ ἔθνος πολεμικώτατον, καὶ φασὶ κατ' αὐτοῦ θρίαμβον ἐπὶ τῷδε τῷ πταίσματι γενέσθαι μόνῳ λεγόμενον πρότερον, οὔτε κατὰ ΜΑΡΣΩΝ οὔτε ἄνευ ΜΑΡΣΩΝ γενέσθαι θρίαμβον.* Proverbii loco fuisse ait, *Neque de* Marsis, *neque sine* Marsis *triumphum agi posse.* Virg. Georg. II. v. 167.

Haec genus acre virum Marsos *pubemque Sabellam*
Extulit.

Horat. Carm. II, 20.

Me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae *cohortis*, *Dacus.*

Et III, 5. indignatur tamquam de lectissimis militibus, quod

Consenuit socerorum in arvis
Sub rege Medo Marsus *et Appulus.*

46. *Laetus intersis populo Quirini*] Libri tres apud Lambinum, et ex Cruquianis unus, *Quirino.* Alii omnes omnium, mei certe magnó consensu, *Quirini.* Illud mavult vir summus Nic. Heinsius ad Ovidii Fast. IV, 375. et disertissimus Broukhusius ad Propert. IV, 10. Ita nimirum alibi *Gens Romula*, *Venena Colcha*, *Sulpicia horrea* etc. Noster tamen Ep. II, 2. v. 68.

cubat hic in colle *Quirini,*
Hic extremo in Aventino.

Sed et hic similiter Heinsius libens scripserit *Quirino*. Verum nulli libri suffragantur; et, quod maius est, ipsae aures repugnant, tinnituque isto *Quirino* et *Aventino*, graviter offenduntur. Ovid. Metam. XIV, 836.

coniux nunc esse Quirini:
Siste tuos fletus; et si tibi cura videndi
Coniugis est; duce me lucum pete, colle *Quirino*
Qui viret.

Ubi pleriqne codices, notante Heinsio, *Quirini*. Ipse tamen ex paucioribus *Quirino* edidit; et fortasse, recte: quia *Quirini* iam praecesserat. Idem Fast. IV, 375.

Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
Hac Fortuna die Publica, verus erit.

Sic omnes membranae. Et hic nequicquam Heinsius *Quirino* substituit. Iuven. II, 133.

officium cras
Primo sole mihi peragendum in colle Quirini.

Ovid. Trist. I, 3. v. 33. et 7, v. 37.

Dique relinquendi, quos urbs *habet alta* Quirini.
Non ego te placida genitum reor Urbe Quirini.

Ubi omnino frustra nobis obtruseris *Quirina:* cum hoc prohibeant Epitheta illa *alta* et *placida.* Pont. I, 5. v. 73. et Fast. I, 69.

Dividimur caelo, quaeque est procul Urbe Quirini.
Dexter ades, Patribusque tuis, populoque Quirini.

Metam. XV, 572. et 756.

Seu laetum est, patriae laetum populoque Quirini
Cinyphiumque Iubam populo *adiecisse* Quirini.

Sidonius Ep. IX, 16.

geminae potiti Fronde coronae,
Quam mihi indulsit Populus Quirini.

Ita summo consensu omnes ubique codices: ut melius opinor fuerit receptam toties lectionem non temere sollicitare.

III.

18. *Qui siccis oculis monstra natantia*] Egregius vero locus, ut et totum sane carmen non vulgaris est spiritus atque artis: aut tamen omnia me fallunt, aut turpe hic sub pelle decora mendum delitescit. Videamus quid rei sit:

Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus; - -
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis *monstra natantia,*
Qui vidit mare turbidum et
Infames scopulos Acroceraunia?

Ubi recte Scholiastes *Siccis oculis* interpretatur *Sine lacrimis*, testem aduocans Lucanum, IX, 1044.

qui sicco lumine *campos*
Viderit Emathios.

Cui addas licet Senecam de Tranquill. XV. *Plerique enim* lacrimas *fundunt, ut ostendant: et toties* siccos oculos *habent, quoties spectator defuit.* Propert. I, 17.

An poteris siccis *mea fata reponere* ocellis:

Ita *siccas genas*, quod idem est, poëtae passim: Ovid. Trist. I, 1.

Carmina nec siccis *perleget ipse* genis.

Martialis XII, 3.

Nec nimium siccis *perlegit ipse* genis.

I, 79.

Siccis *ipse* genis *flentes hortatus amicos.*

His positis expendemus poëtae sententiam. Quanto, inquit, animi *robore* fuit, quem mortis gradum timuit, qui primus fragili se rati committens, monstrosas belluas, turbidos fluctus, scopulos horrendos, res omnium maxime terribiles *sine lacrimis* videre sustinuit. Egregie sane: Ego vero vel meticulosum quemvis, etiam feminam id posse praestare dico, ut *sine lacrimis* ea videat; quippe quae in eiusmodi terrore, prout natura omnes comparati sumus, etsi maxime velit, lacrimari non possit. Prae misericordia quidem, vel amore, desiderio, pudore, ad leve periculum praesens, vel ingentis praeteriti recordationem, etiam invitis oculis identidem oboriuntur lacrimae: at in magno pavore, praesentique, ut hic, consternatione nullus lacrimis locus est, ne in puella infante quidem. Scimus hoc omnes; quod et vita magistra didicimus, et in nobis ipsis experti sumus. Quid igitur tam magnum aut mirabile, si siccis oculis vir fortis ea viderit; quae vel timidissimi non aliter possunt aspicere? Immo vero, quo hor-

ribilior formido est, tanto sicciores sunt oculi, ut rigeant plane et immobiles fiant. Virgilius VII, 446. de Turno:

At iuveni oranti subitus tremor occupat artus:
Deriguere oculi: *tot Erinnys sibilat Hydris.*

Ergo et Noster ipse, in simili pavore a fluctibus belluisque marinis, non *flentem* Europen, quamvis et sexu et aetate tum timidam, sed *pallentem* facit, Carm. III, 27.

et scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit *audax*.

Neque vero apud Homerum Virgiliumve, qui Heroas suos ἀριδάκρυας et ad lacrimandum proclives inducunt, eoque nomine hodie ab ineptis culpantur, aut Ulixes aut Aeneas in praesentis naufragii terrore flet; sed ingemit et vociferatur. Hos enim natura tum sonos elicit, lacrimas claudit vetatque. Quis subito incendio implicatus, quis fluvio profundo hauriendus, quis stricto gladii mucrone petitus, in tali tempore lacrimari umquam visus est? Sentis iam, opinor, absurdum, et *siccos* illos *oculos* minus aequis tu oculis incipis aspicere. Verum illud praeterea contemplare: Qui haec omnia, inquit, *siccis oculis* vidit, ei *robur* et aes triplex erat circa pectus, is nullum mortis gradum timere noverat. Atqui siccos ad rem aliquam tenere oculos, ubi mortalium plerisque lacrimae excuterentur, non tam *roboris* est, quam duritiae, non tam *audaciae*, quam atrocitatis, non tam *magni animi*, quam feri et inhumani. Ovid. Heroid. XI, 10.

Ipse necis cuperem nostrae spectator adesset:
Auctorisque oculis exigeretur opus:
Ut ferus *est multoque suis* truculentior *Euris*,
Spectasset siccis *vulnera nostra* genis.

Similia passim apud scriptores invenias: adeo ut parum commode apud Nostrum instituatur oratio. Nimirum alios hic quam *siccos* oculos iam tempus est quaerere, qui mentem interritam fortisque robur pectoris rite ostendant. Atque ecce tibi quos affirmare ausim in Horatii scriniis olim comparuisse;

Quem mortis timuit gradum,
Qui Rectis *oculis monstra natantia,*
Qui vidit mare turbidum.

Non ita magna est a recepta lectione mutatio; ut incredibile sit audaculos Librarios hoc in se facinus admisisse; praesertim cum haec dictio paullo rarior esset, illa vulgo tritissima. Sententia vero iam talis est, ut vel ducentis exscriptoribus fidem omnem et auctoritatem abroget. Seneca Epist. CIV. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, quod virum incurvet.* Terribiles visu formae letumque labosque? *Minime quidem, si quis* Rectis oculis *intueri illa possit, et tenebras perrumpere.* Idem De constantia c. 5.

Adversus apparatas terribilium rectos oculos *tenet sapiens; nihil ex vultu mutat, sive illi dura sive secunda ostentantur.* Suetonius Aug. c. 16. *Unde praebitam Antonio materiam putem exprobrandi, ne* rectis *quidem* oculis *eum aspicere potuisse instructam aciem; verum supinum, caelum intuentem, stupidum cubuisse.* Quid iam videtur? Cernis opinor ista, *Terribiles visu formas*, et *terribilium apparatus*, ipsa illa monstra scilicet et fluctus et scopulos; utque ea non *siccis*, sed *rectis* oculis vir fortis contueatur. Quippe is demum intrepido et invicto est animo, qui neque conniveat ad intentatum periculum, neque vultum avertat. *Primi in omnibus proeliis* oculi *vincuntur;* ut vere ac diserte Tacitus de Mor. Germ. c. 33. Et similiter Plinius Hist. XI, 57. *Viginti gladiatorum paria in Caii principis ludo fuere: in iis duo omnino, qui contra comminationem aliquam* non conniverent, *et ob id invicti.* Inde est, quod *rectis oculis*, ὀρθοῖς ὄμμασιν, ἀντοφθαλμεῖν, *oculos contra attollere*, ἀσκαρδαμυκτὶ βλέπειν, omnia de audaci homine atque impavido praedicentur. Iterum Seneca Epist. LXXVI, *Si* rectis oculis *gladios micantes videt, et si scit sua nihil interesse, utrum anima per os an per iugulum exeat, beatum voca.* Cicero pro Rabirio Posthumo, cap. ult. *Hic vos aliud nihil orat, nisi ut* rectis oculis *hanc urbem sibi intueri, atque in hoc foro vestigium facere liceat.* Ubi frustra haeserunt Interpretes: tu accipe, *Fidenter, sine metu aut pudore.* Statius, Theb. X, 537.

non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectosque *tenent in moenia* vultus,
Immemores leti, et tantum sua tela videntes.

Iuvenalis VI, 339.

Cumque paludatis ducibus, praesente marito,
Ipsa loqui recta facie *siccisque mamillis.*

Boët. de Consol. Phil. metro IV.

Fortunamque tuens *utramque* rectus,
Invictum potuit tenere vultum.

Sophocles Oed. Tyr. p. 205. Ed. Steph.

Τοιάνδ' ἐγὼ κηλῖδα μηνύσας ἐμὴν,
ΟΡΘΟΙΣ ἔμελλον ΟΜΜΑΣΙΝ τούτους ὁρᾶν;

Theocritus Idyll. V, 35.

Ἀλλ' οὔτι σπεύδω· μέγα δ' ἄχθομαι· εἰ τύ με τολμῇς
ΟΜΜΑΣΙ ΤΟΙΣ ΟΡΘΟΙΣΙ ποτιβλέπεν.

Arriani Epictetus, fine libri III. Ταῦτά ἐστι μόνα τὰ τοὺς ἐλευθέρους ποιοῦντα, τὰ τοὺς ἀκωλύτους, τὰ τὸν τράχηλον ἐπαίροντα τῶν τεταπεινωμένων, τὰ ἀντιβλέπειν ποιοῦντα ΟΡΘΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ πρὸς τοὺς πλουσίους, πρὸς τοὺς τυράννους. Archidamus oratione ad Milites, Xenoph. Hellen. VII. p. 620. Ἄνδρες πολῖται, νῦν ἀγαθοὶ γενόμενοι, ἀναβλέψωμεν ΟΡΘΟΙΣ ΟΜΜΑΣΙΝ. Hierax Stobaei, II. Τοὺς δ' ὑπ' ἐλευθερίας ἐλέγχοντας αὐτοῦ τὸ σκαιὸν τοῦ ἤθους,

οὐδὲ ἰδεῖν ΟΡΘΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ἀνέχεται. Aristides pro Quatuor viris Tom. II. p. 299. de Themistocle: Καὶ μόνος ΟΡΘΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ἀντίσχων ἅπασι καὶ τοῖς παροῦσι πράγμασι, καὶ οὐκ ἀποστραφεὶς, ὥσπερ οἱ πρὸς τὸν ἥλιον βλέποντες. Sic Latini *tollere oculos* contra minas et terrorem. Lucret. I, 67.

Quae caput a caeli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans:
Primus Graius homo mortales tollere *contra*
Est oculos *ausus, primusque obsistere contra.*

Ita omnes Lucretii codices *Tollere;* et perperam agunt, qui ex Nonio reponunt *Tendere.* Livius VI, 16. *Nec adversus dictatoriam vim aut tribuni plebis aut ipsa plebs* attollere oculos *aut hiscere audebat.* Seneca Epist. LXXI: *Alius iam in tantum profecit, ut contra fortunam audeat* attollere oculos. Quod ipsum sic extulit Plutarchus Περὶ εὐθυμίας, p. 847. Τὸ μελετᾷν καὶ δύνασθαι πρὸς τὴν τύχην ἀνεῳγόσι τοῖς ὄμμασιν ἀντιβλέπειν, i. e. *Posse contra fortunam apertos oculos attollere.* Seneca iterum De Benef. I, 3. *Non audebit adversus multa* oculos attollere, Auctor Octaviae, v. 481.

ne quid simile tentare audeat,
Contraque sanctos coniugis vultus meae
Attollere oculos.

Hoc Graeci eleganti compositione Ἀντοφθαλμεῖν dicere solent, quod vocabulum Polybio historico in deliciis erat; ut I, 68. Μὴ οἷον Καρχηδονίους ΑΝΤΟΦΘΑΛΜΗΣΑΙ ποτ' ἂν πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις ἀλλὰ μηδὲ τῶν λοιπῶν μηδένα ῥᾳδίως. Vide ipsum II, 24. et III. 14. 64. et IV, 32. 34. et alibi. Porro et iisdem Ἀσκαρδαμυκτὶ βλέπειν, *Inconniventibus oculis contueri*, audaciae et fortitudinis signum. Aristophanes Equit. v. 292.

Βλέψον εἴς μ' ἀσκαρδάμυκτος.

sic lege, non εἰς ἔμ', ob metri rationem. Lucianus in Κατάπλῳ p. 270. de Megapenthe Tyranno: Ῥᾴδιον γοῦν (lege ῥᾷον) ἄν τις τὸν ἥλιον ἢ τοῦτον ΑΣΚΑΡΔΑΜΥΚΤΙ προσέβλεψεν. Oppianus Cyneget. I, 203. de Equo:

Ἠ πῶς ἄντα δέδορκεν ΑΣΚΑΡΔΑΜΥΚΤΟΙΣΙΝ ὀπωπαῖς
Αἰζηοῖσι λόχον πεπυκασμένον ὁπλίτῃσι.

Quem locum vir summus Iulius Scaliger in Epinomide adducit, ut ostendat Creticum pedem (qualis hic σκαρδαμυκτ) in Hexametro versu nonnunquam tolerari. Frustra: neque enim tam terso poëtae tam indigna licentia placere potuit. Sine dubio sic reponendum.

Ἠ πῶς ἄντα δέδορκεν ΑΤΑΡΜΥΚΤΟΙΣΙΝ ὀπωπαῖς.

Nimirum ἀτάρμυκτος unum idemque est ac ἀσκαρδάμυκτος, *inconnivens;* unde Euphorion apud Etymologum et Suidam. ΑΤΑΡΜΥΚΤΟΝ τρέπεν ΟΜΜΑ. Etymol. Ἀτάρμυκτον, ἄφοβον, θρασὺ, κυρίως τὸ μὴ μῦον.) Corrigendus inde He-

ychius: Ἀτάρβητον, ἄφοβον, θρασύν. Scribe vel ex ipsa erborum serie, Ἀτάρμυκτον. Idem alibi: Τάρμυξασθαι, οβηθῆναι. Et Etymologus: Ταρμύσσειν, τὸ φοβεῖν, ὡς υκόφρων. Nota, hoc ex Lycophrone citari. At apud illum hodie legitur, v. 1177.

Κλάγγαισι ταρβήσσουσαν ἐννύχοις βροτούς.

estituendum vero, vel Etymologi auctoritate, Ταρμύσσουσαν; ut et scriptus codex etiam exhibet. Sed ut tandem nanum de tabula, satis iam, opinor, et abunde pervicimus, ut scripsisse *rectis oculis* Flaccum, aut saltem ita debuisse: uorum alterum modo si negas; qui Horatius sit, omnino escis: sin utrumque; vereor ne, qui tu sis, optime ciamus.

19. *Qui vidit mare turgidum*] Editio Veneta 1478. quam mnium primam esse crediderim, habet *turgidum;* at Germanica Loscheri 1498, *turbidum* Postea tamen prior illa ectio fere cunctas occupavit. Codices quidem, etiam optimae notae, alii hanc, alii illam exhibent: et sane utraue sat commode tolerari potest. Prudentius Peri Steph. , 475.

Quae turgidum quondam mare
Gradiente Christo straverat.

Avienus in Arateis.

salumque
Fluctibus instabile et glauci vada turgida *ponti.*

ic Virgil. Tumidum *mare*, Tumida *aequora*, *Maria alta umescunt;* et Graeci, ἅλιον οἶδμα, οἶδμα θαλάσσης. Vix amen dubito, quin *turbidum* ab Horatii manu fuerit; quod ortius epitheton est, et maiorem incutit. Lucret. V, 998.

nec turbida *ponti*
Aequora laedebant navis ad saxa virosque.

Ovid. Trist. I, 10.

Cumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor,
Pectora sunt ipso turbidiora *mari.*

Idem Leand. Her.

Ipsa vides caelum pice nigrius, et freta ventis
Turbida, *perque cavas vix adeunda rates.*

Et ibidem,

Cumque mea fiunt turbida *mente freta.*

Seneca Herc. Oet. 456.

concussi fretum
Cessante vento: turbidum *explicui mare.*

Avienus in Arateis.

Non tum freta turbida *pinu. Quis petat.*

Et iterum,

Quantum suspenso linquit vada turbida *caelo.*
Et, Turbida *certantes converrent aequora Cauri.*
Et, *Si fugiunt volucres raptim freta* turbida *Nerei.*

Ut pene iam metuendum sit, ne et in istis quoque Pru-

dentii et Avieni locis, quae supra protulimus, *Turbidum* substitui debeat.

20. *Infames Scopulos Acroceraunia* Virgilius Aen. III, 506

Provehimur pelago vicina Ceraunia iuxta.

Ubi Servius lectionem hanc in Flacco confirmat. *Ceraunia*, inquit, *montes Epiri, a crebris fulminibus propter altitudinem nominati. Unde Horatius expressius dixit, Acroceraunia, propter altitudinem et fulminum iactus.* Lactantius ad Statii Theb. I, 133. *Infames Scirone petras. Nota*, inquit, *Infames dixit, ut est,*

Infames scopulos Acroceraunia.

Idem repetit ad III, 121. et ad VI, 156. Sed in ultimo Lactantii loco libri antiqui repraesentant *alta ceraunia*, notante Theod. Marcilio et Georgio Fabricio, in Notis ad hoc Carmen. Unde vir reconditae eruditionis Gulielmus Baxter in nupera sua Horatii editione sic edidit,

Infames scopulos, alta Ceraunia.

Nollem factum; neque enim ulla unius loci suspecti auctoritas est contra duo alia eiusdem Lactantii loca, et eo vetustiorem Servium, et omnes quotquot ubique sunt Horatii libros: neque sane tolerari hic poterit duplex epitheton, *Infames, Alta;* ut agnoscent, qui poëticae gustum habent. *Ἀκροκέραυνια*, ut *Ἀκροκόρινθος*: nimirum montes Ceraunii longissimo tractu protenduntur, quorum summum promontorium Acroceraunia nomen habet. Ovid. Remed. Amor. v. 739.

Hae tibi sint Syrtes, haec Acroceraunia vita.

Plin. Hist. III, 23. *Initium Epiri, montes Acroceraunia:* et iterum eodem libro quater vel quinquies. Lucius Ampelius cap. 5. *Parnassus, Acroceraunia in Epiro.* Tum autem, quod idem suspicatur *Acroceraunia ex glossemate esse, quia vulgatius;* plane aliter res habet. Nam praeter loca iam citata, frustra, opinor, alibi *Acroceraunia* quaesiveris; cum *Ceraunia* vulgatissimum sit, cum apud Poëtas, tum alios.

22. *Nequicquam Deus abscidit Prudens oceano dissociabili Terras*] Olim hic passive (ut Grammatici loquuntur) accipiebant *dissociabili;* eo sensu ut *Deus recte absciderit terras ab Oceano, quem par erat ab eis dissociari et abscindi.* Quomodo et Ovidius Metam. I, 22.

Nam caelo terras, et terris abscidit *undas.*

Et Statius Silv. III, 2. v. 61.

Quis rude et abscissum *miseris animantibus aequor*
Fecit iter?

Posterioribus autem ea melior visa est sententia, ut *Deus providenter terras discreverit, alias scilicet ab aliis, interveniente Oceano;* quale illud Lucretii est,

Et mare, quod late terrarum distinet *oras.*

Et Senecae Consolat ad Marciam. c. 13. *Quid — vincu*

um terrarum Oceanus, continuationem gentium triplici nu scindens, *et ingenti licentia exaestuans?* Tum autem, uod huic consentaneum erat, iam non passive ut illi riores, verum active sumere volunt *Dissociabili, qui terras ssociat*, ut *genitabilis aura, penetrabile frigus* et id genus ia. Atque haec, ut video, interpretatio iam sola passim btinet, et pro legitima habetur. Esto sane: *Dissociabilis* ctive per analogiam defendi possit; etsi in ea notione um nusquam alibi extet: at vide quam inficeta demum ententia exoriatur: *Deus abscidit terras Oceano, qui terras bscindit.* Quisquamne sibi persuaserit, putidulum hoc et κυτόλογον ab Horatio profectum esse? Tu vero scribe, sapis, unius literulae adiectione:

Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabilis
Terras.

[oc est, ut hodie moris est scribere, *dissociabiles.* Frustra, nquit, providentia Dei terras has ab illis consulto absciit, mari interfuso: siquidem homines mare illud navibus aiiciunt, et terras sic a Deo dissociatas commercio inter miscent. Sane et oratio iam et sententia sunt omni parte commodissimae. Ita Statius Siciliam ab Italia *issociatam* esse memorat, Silv. I, 3. v. 32.

sic dissociata *profundo*
Brutia Sicanium circumspicit ora Pelorum.

Rutilius Itin. I, 330.

Eminus Igilii silvosa cacumina miror,
Quam fraudare nefas laudis honore suae,
Gurgite cum modico victricibus obstitit armis,
Tamquam longinquo dissociata *mari.*

Florus II, 8. *Euboeam insulam continenti adhaerentem, tenui freto reciprocantibus aquis Euripus* abscidit. Valer. Flaccus II, 615.

Asiamque prementem
Effugit abruptis Europa immanior oris.
Has etiam terras *consertaque gentibus arva,*
Sic pelago pulsante reor, Neptunia quondam
Cuspis et adversi longus labor abscidit *aevi,*
Ut Siculum Libycumque latus.

Et eodem plane, quo noster, sensu, *bene disseptas* a natura terras ait Seneca; atque improbe factum ab Argonautis, quod primi mare transcurrere ausi commercia vetita exercerent. Medea 335.

Candida nostri saecula patres
Videre procul fraude remota.
Sua quisque piger litora tangens
Patrioque senex factus in arvo,
Parvo dives; nisi quas tulerat
Natale solum non norat opes.

Bene dissepti foedera mundi
Traxit in unum Thessala pinus,
Iussitque pati verbera pontum,
Partemque metus fieri nostri
Mare sepositum. Dedit illa graves
Improba poenas.

Satis, opinor, iam dictum est ad emendationem nostram firmandam; superest tamen adhuc, quod aliorum opiniones prorsus refutet. Neque enim prior illa, quae Oceanum ipsum terris abscissum tentarique vetitum esse statuit, consistere potest cum sequentibus,

si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.

Quorsum enim *transiliunt?* Nam id quidem satis indicat, non Oceanum modo tentari, sed et regiones exteras trans Oceanum peti: quale scilicet commercium prohibere Natura conata est. Neque utralibet sane defendi in eo potest, quod Oceanum dicat *dissociabilem;* quippe vox ea numquam usurpatur, nisi vel de diversis rebus, vel de re una ex diversis rebus concreta et congregata. Tacitus in Agric. 3. *Quamquam Nerva Caesar res olim* dissociabiles *miscuerit, Principatum et Libertatem.* Claudianus in Ruf. II, 238.

Quid consanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? Non dissociabile *corpus,*
Coniunctumque sumus.

Prudentius Psycom. 763.

Quod sapimus, coniungat amor: quod vivimus, uno
Conspiret studio. Nil dissociabile *firmum est.*

Hac sola itaque ratione *dissociabilis* dici poterit Oceanus; si diversas eius partes, aliam ab alia discindi et divelli et distrahi velis; quod nihil ad mentem Horatii est.

37. *Nil mortalibus arduum est*] *Ardui* meliores codd. Cruquii et aliorum, et sic vetustissimi mei Graevianus, Leidensis, et ex prima manu Reginensis cum aliis: adde Barthii librum optimae notae, Advers XXX, 2. Omnino itaque recipienda haec lectio est, adulterina illa exclusa. Noster Epist. II, 3.

Nil intra est olea, nihil *extra est in nuce* duri.

Atque hanc probat elegantissimus Nic. Heinsius ad Ovidii Heroidas VIII, 104.

IV. AD SESTIUM.

5. *Iam Cytherea choros ducit Venus*] Nota illud *Venus* plane otiose positum. Neque enim ipse alibi, nec ullus Poëtarum Latinorum *Cytherea Venus* dixit, sed simpliciter *Cytherea.* Carmin. III, 12.

Tibi qualum Cythereae puer ales.

Virgil. Aen. IV, 128.

Annuit atque dolis risit Cytherea repertis.

ta omnes ubique, nisi me memoria fallit: neque quisuam ex Graecis Κυθέρειαν Ἀφροδίτην, non ipse Homerus, ui toties inculcat Φοῖβος Ἀπόλλων, quod solus et semel nitatus est Virgilius Aen. III, 251.

Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo
Praedixit.

efendi itaque poterit noster hoc Virgilii exemplo. Nam e mendo suspicari vetat omnium librorum consensio. uibus adde Marium Plotium de metris p 2662. *Logaoe-cum Archebulium fit duobus dactylis et duobus trochaeis, ve trochaeo et spondaeo. Iam Cytherea choros verius dat.* bi ex metro ipso manifestum est legi oportere *Venus st;* atqui iste versiculus ex nostro expressus est, et reeptam lectionem stabilit.

8. *Dum graves Cyclopum Vulcanus ardens urit officinas*] ir magnus Iulius Caesar Scaliger in Poëtices lib. VI. oncoquere ista non potuit. *Non* urit, inquit, *caminos: eficerent enim. At non deficiunt. Melius*, urget *officinas: uippe magistri est operas urgere.* Haec Scaliger; quem ostri Interpretes, etsi quavis data occasione libenter ei btrectant, intactum hic loci dimittunt: nec interea taen aut audiunt monentem, aut alia via locum expediunt. ere profecto et acute Scaliger: quamquam incautius poit *Caminos.* Quidni enim urantur camini? Iuvenalis IV, 118.

Incude assidua, semperque ardente *camino.*

)vid. Fast. IV, 473.

Antraque Cyclopum positis exusta *caminis.*

ed aliud plane est urere *Officinas:* quippe eo pacto et otam tabernam et omne operis instrumentum una combureret; quod de Vulcano tabernae domino suspicari festium sane esset. Neque illud Propertii, quod huc adducit Passeratius, Eleg. II, 1.

Colchis Iolciacis urit ahena focis,

ullo modo par vel simile est. Uruntur enim quotidie ahena, salvis tamen officinis. Illud quoque a Scaligero raeteritum miror; quam inficete bina illa iungantur *ardens* et *urit.* Exclamare prorsus licet, Δὶς ταυτὸν εἴπας: ideo ut geminatus ille calor iam merum frigus spirare ideatur. Omnino itaque mallem cum Scaligero *urget fficinas;* cum vel a puero meminerim illa Vulcani apud Virgil. VIII, 439.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores,
Aetnaei Cyclopes, et huc advertite mentem.
Arma acri facienda viro: nunc viribus usus,
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra:
Praecipitate moras.

Agnoscis, opinor, magistri verba quam acerrime operas

urgentis. Sed tamen aliud longe melius subministrant priscae membranae. Leidensis enim octingentum annorum codex verissime exhibet,

Vulcanus ardens visit *officinas:*

Quo modo et Lambini aliquot, et Colbertinus pro varia lectione, et Bodleianus, ubi *vissit* scriptum est; et qui his omnibus antiquior est Plotius Grammaticus p. 2663. *Logaoedicum*, inquit, *Archilochi Ithyphallicum fit quatuor dactylicis pedibus et tribus trochaeis. Exemplum hoc est:*

Alterno terram quatiunt pede, dum gravis Cyclopum
Vulcanus ardens ussit *officinas.*

Ubi hodie quidem, ut vides, editum est *ussit;* sed sine dubio librariorum culpa pro *visit:* quo vocabulo nihil Horatianae sententiae aptius vel fingi vel optari potest. Noster alibi de Venere, Carm. III, 28.

Quae Paphon Iunctis visit *oloribus.*

Virgil. Aen. IV, 143.

Qualis ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deserit, ac Delum maternam invisit *Apollo.*

Ovidius in Arte, II, 519. de ipso Vulcano:

Fingit iter *Lemnon: veniunt ad foedus amantes:*
Impliciti laqueis nudus uterque iacent.

Apollonius Rhodius III, 40.

ἶν' ἐντύνεσκε θεὰ λέχος Ἡφαίστοιο.
Ἀλλ' ὁ μὲν εἰς ΧΑΛΚΕΩΝΑ καὶ ἄκμονας ἦρι ΒΕΒΗΚΕΙ
Νήσοιο πλαγκτῆς εὐρὺν μυχὸν, ᾧ ἔνι πάντα
Δαίδαλα χάλκευεν ῥιπῇ πυρός. ἡ δ' ἄρα μούνη
Ἧστο δόμῳ δινωτὸν ἀνὰ θρόνον ἄντα θυράων.

Ubi habes Venerem, non ut hic ad lunam choreas celebrantem, sed ut frugi matremfamilias, domi manentem, et domestica negotia capessentem, dum Vulcanus maritus suam Liparae *visit officinam.* Haec scripseram, cum sero animadverti ingeniosissimum Rutgersium ante me maluisse *visit*, et insuper locum Apollonii huc attulisse.

12. *Seu poscat agnam sive malit haedum*] Ita scriptum in tribus Lambini. Unus Cruquii et Bersmanni cum meis Zulichemiano et Regiae societatis, *Agnam*, et *haedos.* Quod paullo propius accedit ad veram lectionem, et plurium et vetustiorum codicum suffragiis innixam,

Seu poscat agna, *sive malit* haedo.

Servius ad Virgil Eclog. III. Cum faciam vitula, *Figurate, faciam vitula, ut faciam ture, faciam agna.* Horat.

Seu poscat agna, sive malit hoedo.

Ita legitur etiam apud Marium Victorinum p. 2575. et Plotium 2659. Codex Graevianus in Margine: *Deest*, immolari sibi. Rectissime: et profecto si *agnam* et *haedum* legeris, nihilo secius subaudiendum erit extrinsecus, Seu poscit agnam *immolari sibi.* Atqui tam bene Latine dicitur, poscit *agna* sibi immolari, quam, poscit *agnam* sibi

immolari. Macrobius Saturn. III, 10. „Quando enim diceret Virgilius,

Caelicolum regi mactabam in litore taurum:

Si sciret *Tauro immolari* huic deo vetitum? aut si comprehendisset, quod Atteius Capito comprehendit, cuius verba ex libro I. De iure Sacrificiorum haec sunt: *Itaque Iovi* tauro, verre, ariete immolari *non licet.* Labeo vero LX. et VIII. libro intulit, nisi Neptuno, Apollini et Marti *taurum* non immolari.“ Frustra igitur Grammatici ic quaerunt nodum in scirpo. Illud tamen fortasse pugnaunt, *Poscat agnam* hic legi oportere, ut in Epod. XVII.

Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos.

erum ibi codex meus Bartelianus, bonae notae, clare exibet, *Centum iuvencis;* quae vera scriptura est, tamque uius loci lectionem confirmat, quam ab ea invicem conrmatur.

16. *Iam te premet nox fabulaeque Manes*] Dubitare poteis pluraline numero hic accipiatur *fabulae*, an genitivo ingulari. Hoc ille maluit, quicumque fuit, qui margini odicis Graeviani hoc Scholion allevit, *Fabulae genit. sinul. pro Fabularum.* et Prudentius perpetuus nostri imitaor, Contra Symmachum I, 190.

Et tot templa deûm Romae, quot in orbe sepulchra
Heroum numerare licet: quos fabula manes
Nobilitat, noster populus veneratus adorat:

plane hunc locum in animo habuit. Illud tamen secutus videtur Persius, cum dixit,

cinis et manes et fabula fies.

Utrumlibet elegeris, eodem fere res redit.

17. *Et domus exilis Plutonia*] Daniel Heinsius, et Barthius, cum Advers. XXX. 13. tum ad Statii Thebaida I, 56. legit

Et domus exilii.

Nihil umquam vidi dilutius. Domus *exilis* est egena et inops, sine supellectile et penu: ut alibi Epist. I, 6.

Exilis *domus est, ubi non et multa supersunt,*
Et dominum fallunt, et prosunt furibus.

Sic *tenues Penates* Seneca in Hippolyto v. 209.

Cur in Penates rarius tenues *subit*
Haec delicatas eligens pestis domos?

Sic *gracilem larem* Apuleius in Apologia: *Sed quod vivo gracili lare, quod pauciores servos habeo.* Probant hoc et sequentia, *Nec regna vini.* Nihil, inquit, ibi reperies, quo bene sit; neque conviviis, nec amoribus indulgendi facultas erit, aut locus commodus. Neque vero hic quemquam offendere debet geminum Epitheton, *Exilis Plutonia*, quod tamen alias rarum est. Sic enim et alibi, eadem plane forma, Epist. II, 1.

sic horridus *ille*
Defluxit numerus Saturnius.

Et Virgil. Aen. X, 408.

extenditur una
Horrida *per latos acies* Volcania *campos.*

Et Seneca Oedip. v. 228.

Imminens Phoebea *laurus tremuit, et movit domum.*

18. *Nec regna vini sortiere talis*] Codex Reginensis:
Nec regna talis sortiere vini.

Quae verborum collocatio magis aperte indicat *talis* esse τοῖς ἀστραγάλοις. Frustra sane sunt, qui damnatam interpretationem *talis vini*, hoc est, *tam generosi*, recoquere nuper et resuscitare voluerunt. Quasi vero vel vilissimi vini copia esset in domo Plutonia. *Magisterium vini, Regnum vini* recte dixeris: *Regnum vini boni*, *regnum vini talis*, nequaquam. Usus et sensus repugnant.

19. *Nec tenerum Lycidam*] Codex inter optimos Reginensis cum duobus Torrentii Graeca forma habet *Lycidan.* Recte: Sic alibi Serm. II, 4.

Pythagoran *Anytique reum doctumque* Platona.

Ita et Virgilius, *Menalcan:* et alii passim alia.

V. AD PYRRHAM.

8. *Emirabitur insolens*] Sic miro consensu Codices; atque ita Donatus, qui ad Terentii Eunuchum V, 19. hunc locum adducit Flacci: et tamen illud emirandum est vel maxime, neminem quemquam eo vocabulo usum esse praeter Nostrum, idque hoc tantum loco. Quid vero tam dignum in se continet *emirari*, ut vox nova plane procudi debuerit? *Emirari*, aiunt Interpretes, est magnopere et valde mirari. Atqui et vox notissima *demirari* eandem omnino vim habet. Terent. Hecyra IV, 1. *Demiror, quid sit, quamobrem* etc. ubi recte Donatus, *Demiror, valde miror.* Certe tanti non erat, ut verbum prorsus novum fingeret Noster, nec tamen quicquam sententiam adiuvaret. Facile quidem foret substituere *demirabitur;* sed, si id ab Horatii manu esset, minime omnium credibile est, tam usitatum verbum in tot libris potuisse corrumpi, ut alterum, et inauditum et nihilo significantius, ubique eius vicem teneret. Quid, quod neutra quidem ratione confieri res potest: remanet enim in oratione ipsa subabsurdum quid et secum pugnans: *Quoties*, inquit, *emirabitur insolens!* Atqui si *toties* emirabitur, quomodo, quaeso, *insolens?* Certe non nisi prima vice *insolens* erit, post illam *expertus* et magis magisque *assuetus* futurus. Haeret itaque hoc negotium. Solus codex Reginensis, quantivis sane pretii, suspicionem mendi hic praebuit, qui clare habet *et mirabitur*, punctulo sub T posito a manu secunda, quo delendam esse literam aliquam notare solent librarii.

Nempe corrigere locum voluerunt ad aliorum exemplarium fidem. At cur non potius legamus, levissima quidem mutatione, sententia autem commodissima:

heu, quoties fidem
Mutatosque deos flebit! et aspera
Nigris aequora ventis
Ut *mirabitur insolens!*

Notum illud Virgilii est,

Ut vidi, ut perii! ut me malus abstulit error!

Et Catull LXVII,

Ut tibi tum toto pectore sollicitae
Sensibus ereptis mens excidit!

Et loco *ut* facillime obrepere potuit, quia prima cuiusque versus litera olim minio describi solita est; atque ideo a librariis plerumque omittebatur, ab aliis postea supplenda. Huc adde, quod in vetusta editione Donati Argentinae MDIII. non *emirabitur* invenies, sed *et mutabitur;* in quo vestigia priscae lectionis aliquatenus extant.

VI. AD AGRIPPAM.

3. *Quam rem cumque ferox navibus aut equis Miles te duce gesserit*] Vereor ut recto talo stare possit haec lectio; licet prima fronte sana esse videatur; et cum in plerisque omnibus libris, tum et in Victorino sic hodie extet, p. 2614. Quid enim? An *quamcumque* rem gesserit Agrippa, sive mediocrem sive leviculam et nullius momenti, dignum *Maeonio Carmine* argumentum erit? An *Victor* erit hostium, etiamsi *male* rem gesserit? nullus dixeris. Profecto *Quamcumque rem gesseris* non sunt eius verba, qui laudat Agrippam; sed vituperantis potius, nihilque magni de eo pollicentis. Cicero ad Lentulum Epist. I, 9. *Huc accessit commemoranda quaedam et divina Caesaris in me fratremque meum liberalitas, qui mihi,* quascumque res gereret, *tuendus esset: nunc in tanta felicitate tantisque victoriis, etiamsi in nos non is esset qui est, tamen ornandus videretur.* Ubi luce ipsa clarius est *quascumque res* ita opponi *tantis victoriis,* ut parvas maximis, male gestas felicissime gestis. Libenter itaque sequor, quam ex suis libris Muretus lectionem protulit, Var. Lect. IX, 7.

Qua rem cumque *ferox navibus aut equis.*

Quacumque, hoc est: sive *mari* sive *terra:* id enim sibi volunt *navibus aut equis.* Florus II, 2. *Ostendit nihil interesse virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur.* Livius XXIII, 40. *Navalibus sociis armatis, ut terra rem gereret.* XXVIII, 23. *Ut terra marique communi consilio rem gererent.* Nepos in Hamilc. I. *Cum ante eius adventum et mari et terra male res gererentur.* Rem autem gerere, sine epitheto vel adverbio, dicebant. Valerius Max. II, 7, 10. *Cum apud Contrebiam res gereretur.* Plinius

XII, 31. *Res in Arabia gessimus, et Romana arma in magnam partem eius penetravere.* Seneca de Constant. 19. *Vos enim rem geritis, illi parta victoria est.* Gualterius-Chabotius, Vir eruditus, legit potius πληθυντικῶς *qua res cumque:* quia ἑνικῶς, ut ait, *Rem gerere* de re privata dicitur, numquam de publica, nisi habeat secum Epitheton *prospere; male,* vel simile quid. Sed in eo fallitur, ut videre est ex locis iam citatis, quibus alia, si opus esset, possem adiicere. Ceterum, nisi longius paullo id a libris recederet, non male legere posses, ut *rem cumque ferox;* i. e. *quandoque* sive *quandocumque.* Sic enim alibi Noster Carm. IV, 2. eadem omnino qua hic sententia:

Concines *maiore poëta plectro*
Caesarem, quandoque *trahet feroces*
Per sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros.

Quid quod adhuc propius ad vulgatam lectionem accedere est, eodem sensu,

Quum *rem cumque ferox:*

Quidni enim *quumcumque* tam commode dicere poteris, ac *quandocumque?* At non extat, inquies. Hodie quidem, tot libris deperditis: qui tamen et ipsi fortasse, nisi corrupti essent, hoc verbum exhiberent. Certe in Senecae Oedipode v. 648.

Proinde pulsum finibus regem ocius
Agite exulem: quodcumque *funesto gradu*
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas: spiritus puros dabit
Vitalis aura, veniet et silvis decor:

ubi membranae habent, *quocumque, quodcumque, quacumque:* vix aliud a Senecae manu proficisci potuit, ac *quumcumque.* Quippe sententia est, *quandocumque, quum primum* solum relinquet. Neque aliud ac Thebaicum solum intelligit, quod tum peste ac fame laborabat.

7. *Nec cursus duplicis per mare Ulyssei*]. Vetus Scholiastes: *Amphibolon: Nam et* duplicis Ulixei *potest accipi, quod significat callidi; et* duplicis cursus *per accusativum pluralem, id est, itus ac reditus.* Ita iam olim dubitatum est, de sententia huius loci; inde nata ambiguitate, quod veteres Accusativum pluralem in Is efferebant in iis nominibus, quibus Genitivus exiret in *Ium.* Et proinde veteres quique codices hic habent *duplicis,* recentiores plerique *duplices.* Priscianus tamen p. 562. *Ulyxes pro Ὀδυσσεύς, quod ostenditur in genitivo Ulyxei. Horatius in* I. *Carm.*

Nec cursus duplices *per mare Ulyxei.*

Et sic tres libri scripti, quos consului. Sed pag. 723. ubi eadem repetuntur, nunc extat *duplicis:* cum tamen iidem codices etiam illic habeant *duplices.* Reliquum est igitur, cum in scriptura tam parum auxilii sit, ut sententiam ip-

am discutiamus. Sine dubio Noster intelligit Argumentum Odysseae: ut et *Pelidae Stomachum* *Μῆνιν Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος* sive Iliada notat. Recte itaque Odysseam vocaveris, *cursus Ulixei duplicis:* si modo *duplex* virum callidum et versutum significet. Sic enim Auctor Priap. de Odyssea:

Altera materia est error fallentis *Ulixei.*

Inde Statio *varius* dictus est Ulixes, Achill. II, 174.

qui callida dona,
Graiorumque dolos, variumque *ignorat Ulixen.*

Ita aliis dicitur *fallax*, *pellax*, *furtis aptus*, *πολύμητις*, *πολύτροπος*,

Εἰδὼς παντοίους τε δόλους καὶ μήδεα πυκνά.

Et sane Graecis *διπλοῦς ἀνὴρ* est, qui aliud loquitur, aliud sentit. Nemo tamen Latinorum, excepto si forte Nostro, eiusmodi hominem *duplicem* vocavit. Nam quod Muretus affert ex Catullo Epig. LXIX.

Nam mihi quam dederit duplex *Amathusia curam.*

aliud plane est, et ad *duplicem sexum* referri debet, quia Venus Amathusia et mas et femina erat; ut recte Vossius ad Catullum, et ante eum Meursius in Cypro sua lib. I, c. 8. Sic Statio Centaurus Hylaeus dicitur *duplex*, quia partim homo, partim equus. Theb. IV, 140.

Non aliter silvas humeris et utroque refringens
Pectore, *montano* duplex *Hylaeus ab antro*
Praecipitat.

Videndum itaque erit, an *cursus duplices* commode interpretari queas. Ubi illud primum quivis videat, in eo falli Scholiastam, quod *cursus duplices Ulixei*, *itum et reditum* intelligit. Neque enim quicquam in Odyssea est, de itu Ulixei ad Ilium; neque in eo alios casus passus est Ulixes, quam quivis alius Ducum. Meliorem forte viam insistunt, qui *cursus duplices*, hunc per mare internum, illum per externum sive Atlanticum interpretantur; quos inter est Isaacus Vossius loco citato, qui huc trahit illa Manilii II, 4. de Ulixe;

Errorемque ducis totidem, *quot vicerat*, *annis*
Instantem bello, *geminata per aequora Ponti:*

Et *geminata aequora* ea ratione exponit, qua hic *duplices cursus*. Sed pace tanti viri dixerim, nihil ex tam mendoso loco colligi poterit. Quid enim est, *errorem instantem bello*? Et quaenam porro *bella* gessit Ulixes per alterum decennium a Troia capta? *Ponto* etiam habent manuscripti omnes, etiam Vossianus; et qua fide *Ponti* ex eo citet, ipse viderit. Si quid in re paene deplorata tentandum esset, equidem sic libens reponerem:

Erroremque ducis totidem, *quot fecerat annis*
Instantem bello, *et geminata pericula ponto.*

Certe Gemblacensis cum duobus aliis *per agmina*, Vossianus cum tribus aliis *per aequora;* ut utrumque librariorum

commentum esse iure suspiceris. *Fecerat* autem quatuor habent codices cum editionibus primis: Errorem, ait, totidem annis, quot *fecerat* sive scripserat Homerus eum bello instantem. Tibullus II, 5.

Praeda vago iussit geminare pericula ponto,
Bellica cum dubiis rostra dedit ratibus.

Sed ecce in aliam iam coniecturam incidi, quam praestare tibi ausim certam liquidamque. Cum enim veterrimi codices Gemblacensis, Lipsiensis, Venetus uno consensu praeferant,

geminata per agmina ponto,

in illis utique vestigiis emendatio instituenda est. Repono igitur, *geminataque* Pergama *ponto.* Eleganter, et argutia vere Maniliana. Sic Claudianus de Bello Get. v. 387.

Et Trebiam *socio* geminassent *funere* Cannae.

Quaecumque vera fuerit lectio, hoc interim certissimum habeo, nihil aliud Manilium voluisse, quam Ulixen tot annos in errore, quot in bello consumsisse. Claudianus in Laude Serenae. v. 26. de Ulixe:

belli pelagique labores,
Et totidem saevi bellis, *quot* fluctibus, *anni*
Coniugii docuere fidem.

Ovid. Art. III, 15.

Est pia Penelope, lustris errante duobus.
Et totidem lustris bella *gerente viro,*

Et Amor. II, 1.

Quique tot errando, *quot* bello *perdidit annos.*

Iam autem neque haec neque illud Manilii ad *cursus duplices* omnino faciunt; atque adeo paucos fore crediderim, quibus Vossii sententia rem attigisse videatur. Quippe eo sensu potius *cursus per duplex mare*, quam *duplices per mare cursus* dictum oportuit. Utraque igitur interpretatione tam *duplicis Ulixei*, quam *cursus duplices*, paullisper seposita, experiamur, an ex coniectura melius quicquam suppeditari possit. Et ut mihi quidem videtur, non magna mutatione non paullo elegantius aut dixit aut dicere potuit Noster,

Et cursus reducis *per mare Ulixei.*

Ea sane Odysseae materia est: ut recte alibi Noster de Ulixe; Epist. I, 2.

Latumque per aequor
Dum sibi, dum sociis reditum *parat.*

Non satisfacit itaque *cursus Ulixei per mare* ad argumentum Odysseae indicandum, nisi addideris *reducis.* Qui enim ex his verbis, nisi aliunde tibi compertum sit, poteris dignoscere, utrumne cursum velit ab Ithaca Troiam, an retrorsum a Troia Ithacam? Si *errorem* quidem cum Ovidio Manilioque dixisset, id utique verbum satis per se rem conficeret; quia tum, cum Troiam peteret Ulixes,

ıinime erravit, sed in reditu dumtaxat. Nunc cum non *rrorem*, sed *cursus* posuerit; dubium profecto reliquit, reitumne hic vellet an abitum. Quare pene inducor, ut redam, non aliter scripsisse Horatium, quam *reducis:* et ic sane alii de re eadem. Statius Silv. IV, 2.

Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat,
Aequore qui multo reducem *consumsit Ulixen,*

ilv. II, 7.

Nocturnas alii Phrygum ruinas,
Et tarde reducis *vias Ulixi,*
Et puppem temerariam Minervae
Trita vatibus orbita sequantur.

ilv. II, 7.

Maeonium sive ille senem, Troiaeque labores
Diceret, aut casus tarde remeantis *Ulixi.*

14. *Pulvere Troico*]. Illustrissimus Nic. Heinsius in ora ibri sui. *Forte* Troio. Vide nos ad Carm. III. 3. v. 32.

18. *Proelia virginum Sectis in iuvenes unguibus acrium*]. terum Nic. Heinsius: *Gronovius* Sectos *legit.* In libris ditis Gronovii non memini reperisse: verum hoc vel colɔquio vel per Epistolam cum Heinsio communicari pouit. Ceterum viro longe acutissimo non potuit non dislicere lectio vulgata. Quorsum enim *sectis* unguibus? am tibi dicent interpretes, festive oppido hoc dictum sse: ut notet virginum repugnantium proelia non vera sse, sed simulata: ideo enim sibi ungues secare, ne ora ecent amatoribus. Itane vero? an et ideo addidit, *acrim*, ut tam festivum hoc deprenderemus? Sane si usque deo sunt *acres*, iam periculum erit, ne serio et infestis nguibus in oculos involent. Propert. III, 6.

Cum furibunda mero mensam percellis, et in me
Proiicis insana cymbia plena manu.
Tu vero nostros audax invade capillos,
Et mea formosis unguibus ora nota.

)vid. Oenone Par.

Id quoque luctando; rupi tamen ungue capillos;
Oraque sunt digitis aspera facta meis.

rt. II, 451.

Ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos:
Ille ego sim, teneras cui petat ungue genas.

laudianus in Epithal. Palladii et Celerinae.

concede marito
Tu quoque, nec Scythicas infensis unguibus iras
Exercere velis.

am vides, non *sectis* iocose, sed vere iratis unguibus ımatorum ora lacerabant. Neque tamen pari hic felicitate versatus est Gronovius, ac alias plerumque solet. *Sectos iuvenes*, et *Acres unguibus in iuvenes*, non sapiunt elegantiam Flacci. Quid quod *secandos*, potius quam *sectos*

oportuit, si ita loqui voluisset. Sed quid multa? Certissima emendatio est, quam et ipse Gronovius, si in vivis esset, continuo amplecteretur.

Strictis *in iuvenes unguibus acrium.*

Quod cum sic olim compendiose scriberetur, *ſtctis*, literula *i* supra *t* posita; ut norunt qui scriptos codices versavere; proclive erat, ut stupore librariorum degeneraret in *Sectis*. Caeterum ordo est, *Strictis in iuvenes*, non *Acrium in iuvenes*. Ovid. Amor. I, 6.

Non timeo strictas in *mea fata manus.*

Trist. V, 2.

Ut taceam strictas in mea fata manus.

Statius Theb. III, 536. de aquilis loquens;

Invasere globum nivei gregis, uncaque pandunt
Caedibus ora novis, et strictis unguibus *instant.*

VII. AD MUNATIUM PLANCUM.

1. *Claram Rhodon, aut Mitylenen*]. Imitatus est Martialis IV, 55.

Argivas generatus inter urbes
Thebas *carmine cantet aut* Mycenas:
Aut claram Rhodon, *aut libidinosae*
Ledaeas Lacedaemonis *palaestras.*

Et iterum X, 68.

Cum tibi non Ephesos, *non sit* Rhodos, aut Mitylene,
Sed domus in vico, Laelia, Patricio.

5. *Intactae Palladis urbem*]. Athenas sic recte dixeris: quis negat? Sed tamen, cum unus Bersmanni habeat *arcem,* non *urbem;* et Lambini aliquot cum optimo meo Reginensi *arces;* longe pronior erat mutatio a figurata voce *Arces* in tritissimam *urbem*, quam retrorsum ab *urbem* in *arces*. Statius Theb. VII, 184.

cara submovit ab arce
Hostiles Tritonis aquas.

Et IV. 156.

Illum Palladia sonipes Nemaeus ab arce
Detulit.

Ovid. Pont. IV, 1.

Arcis *ut Actaeae vel eburna vel aenea custos,*
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.

Et Metam. VI, 70.

Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce.

Sed adhuc figuratius *arces* dicere solebant, etiam cum de una arce loquebantur. Valerius Flaccus V, 647.

anne ego clara Mycenis
Culmina, virgineas praeder si Cecropis arces.

Auctor Epigram.

Pallas Cecropias tuetur, arces.

Virgil. Culice v. 29.

Urit Erichthonias Oriens non ignibus arces.
t Aen. XI, 477.
Nec non ad templum, summasque ad Palladis arces.
t Eclog. II.
Pallas, *quas condidit* arces,
Ipsa colat.
atius Theb. V, 100.
Erumpunt tecto, summasque ad Pallados arces.
ectius itaque ni fallor, *arces* hic legeris, quam *urbem* am in *Urbe* alii etiam dii erant, in *arce* Pallas praesiebat. Livius XXXI, 30. *Urbis quoque suae* (Athenarum) *milem deformitatem futuram fuisse, nisi Romani subvenint: eadem enim scelere urbem colentes Deos, praesidemve arcis Minervam petitam.* Sed tamen si cui altera lec- magis arriserit, per me quidem suum cuique arbitrium t.

7. *Undique decerptae frondi praeponere olivam*]. Hanc, uae iam plerasque editiones occupat, lectionem primus, t aiunt, invexit Erasmus, invitis omnibus libris; sic enim manuscriptis locus exhibetur;

Undique decerptam fronti praeponere olivam.

e, veteres quidem libros tuentur Turnebus et Torrentius um paucis: pro Erasmo acerrime pugnant Lambinus, Iarcilius, Dan. Heinsius, Dacierius aliique. Mihi vero, ui pro operis suscepti ratione certaminis huius expers se non possum, nihil sane commerita videtur prisca lecio, quamobrem tam diu possesso loco cedere cogatur. unt, inquit, poëtae, qui integra et iusta volumina conripserunt de laudibus Athenarum; sive, quibus unum pus est de laudibus Athenarum perpetuum Carmen a prira urbis origine ad sua tempora deducere: atque ea raone,

Undique decerptam fronti praeponere olivam:

oc est, ex eo argumento undiquaque exhausto coronam bi poëticam quaerere. Quid, quaeso, hic vides, quod erito culpetur? Quod vel morosissimi iudicis acumen rermidet? Nihil profecto aptius, decentius poni potuit; laneque ex Lucretianis his expressum videtur, quae bis uidem inculcavit magnus ille poëta; adeo in eis sibi plauit; I, 926. et IV, 3.

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: iuvat integros accedere fontis
Atque haurire: iuvatque novos decerpere *flores;*
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarunt tempora *musae.*

Vides omnia ad amussim respondere; Hic *decerpit* flores, nde coronam *temporibus* nectat: Noster praeponit *fronti* livam undique *decerptam.* Ita Cicero pro Sestio: *Ut omni ex genere orationem aucuper, et omnes undique flosculos car-*

pam ac delibem. Iam vero, quod obiiciunt, non ex oliva coronam, sed hederaceam vel lauream poëtis convenire, id sane levissimum est. Nam pro varietate argumenti varias sibi adsciscunt coronas. Ovidius de Amoribus scripturus Myrteam sibi postulat, quia Myrtus Veneri dicata. Amor. I, 1.

Cingere litorea flaventia tempora myrto,
Musa, per undenos emodulanda pedes.

I, 15.

Sustineamque coma metuentem frigora myrtum,
Atque a sollicito multus amante legar.

Art. II, 733.

Finis adest operi: palmam date, grata iuventus;
Sertaque odoratae myrtea *ferte comae.*

Qui minus itaque de Athenis et Pallade scribentes coronam sibi sumant olivae, quae et Minervae sacrata est, et Athenis nobilissima? Porro autem, qui in Athenarum laudem tam operosa carmina conscripserunt, eos Athenis natos fuisse probabile admodum est. Quae igitur invidia, si ex gentili arbore coronam sibi elegerint? ut decenter sane Hercules, apud Senecam, rem divinam facturus, ipse sibi populeam coronam aptat, Theseo vero oleagineam, utpote Atheniensi: Hercul. Fur. v. 913.

Populea nostras arbor exornet comas:
Te ramus oleae *fronde* gentili *tegat,*
Thesen.

Neque sane pluris est, quod interrogant, Quis mortalium sic umquam locutus est, *Praeponere olivam fronti*, pro eo quod est, frontem olea coronare? Atqui *imponere* coronam, *imponere* diadema, cum Ciceroni, cum aliis dictum est. Virgil. bis. Georg I, 304. et Aen. IV, 418.

Puppibus et laeti nautae imposuere *coronas.*

Quin et *fronti imponere* dixit Propertius IV, 2.

Nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter
Impositus fronti *langueat ante meae.*

Quidni itaque tam Latine dixeris, *praeponere olivam fronti*, quam *imponere olivam fronti?* Quid distat? quid interest? Cum certe si rem ipsam consideres, nulla corona imponatur fronti, quin eadem et praeponatur. Valerius Flaccus III, 436.

glaucasque comis praetexere *frondes*
Imperat.

Tu vero ostende, quid discrepent *praetexere* glaucas frondes, et *praeponere* olivam. Quin et *praecingere*, eadem forma, dixit Seneca Medea v. 70.

Praecingens roseo tempora vinculo.

Atque ita locuti sunt et Graeci, a quibus Noster in Carminibus totus pendet, *Παραθέσθαι στέφανον ταῖς κόμαις,*

uod est verbum de verbo, *Praeponere coronam capillis.* iappho apud Athenaeum lib. XV, p. 674,

Σὺ δὲ στεφάνους, ὤδικα, παρθέσθ' ἐραταῖς φοβαῖσι

Tu vero coronas pracpone *amabilibus comis.*

.tque hactenus de vetere Lectione. Videamus porro, quid ım dignum protulerit Erasmus quique eum sequuntur; ur hac reiecta et repudiata, novam illam et commentiiam tam patienter admittamus;

Undique decerptae frondi *praeponere olivam.*

Ioc est, ut ipsi interpretantur, *omnibus omnium locorum t terrarum frondibus olivam anteponere.* Bene sane: sed llud inprimis scire cupio, quorsum pertineat *Decerptae,* iquidem ea, quam volunt, sententia est? Quid sit *decerere* olivam, ficum, florem, satis opinor intelligimus omies. Iam quaero, cur non cuivis arbori, etiam sic stanti t intactae, olivam anteponebant? Quid ad rem, ut prius *ecerperetur* frons quaevis, quam cum oliva compararetur? Iihil profecto invenustius vidi, ne dicam, ineptius. Luretius loco iam citato,

iuvatque novos decerpere *flores.*

)uamobrem sodes *decerpere?* nimirum ut ex iis sic deerptis corona fieret;

Insignemque meo capiti petere inde *coronam.*

imiliter ın vetere Lectione,

Undique decerptam *fronti praeponere olivam:*

)uid ita *decerptam,* si interrogas: ratio in promptu est, ut orona inde facta fronti praeponatur; quod nisi decerpta rius fronde fieri non potest. Iam vero in novitia lecione, comminiscantur, si poterunt, ullam causam, vel neptam saltem et pravam; quid referat in comparatione ırborum, utra utri praeferenda sit, ut alterius frons deerpatur. Crediderim equidem iam nunc eos iudicii sui oenitere; sed et aliud adhuc reliquum est nihilo minus oenitendum. Sic enim narrant, eum, qui Athenas laulare instituit, ante omnia cuivis arbori praeponere debere Dlivam, utpote a Minerva inventam, et in eius arce Atheis consecratam. Esto: et sane multa de Oliva Attica raedicant cum poëtae, tum rhetores et historici: sed in o iam res vertitur, an ad Horatii sensum hoc faciat; aut um iis quae praecesserant, non incommode connectatur. Dixerat noster, *Poëtas esse nonnullos, quibus unum opus est Ithenarum laudes perpetuo carmine prosequi:* adde iam istoum commentum, et dic; *Et Olivam omnibus arboribus aneferre.* Numquamne tandem ineptiarum pigebit? An *peretuum* eiusmodi carminis argumentum erat olea? Quid? n reliqua Athenarum miracula, quorum ne centesima quidem pars erat olea, silentio erant praetereunda? Vide modo pauca haec Ciceronis verba, pro Flacco cap. 26. *Adsunt,* ait, *Athenienses,* unde *humanitas, doctrina,* religio,

fruges, iura, leges, ortae, atque in omnis terras distributae putantur; et quae sequuntur. Quantus vel in his pauculis campus aperitur, quem poëta decurrat: quam foecunda laudum materia vix multis libris exhaurienda. Adde veteres historias, adde nobilitatas fabulas: Haec omnia scilicet intacta transmittenda erant, ut *perpetuo carmine* suam oleam, quasi repetitam cramben, vel ad nauseam usque ponerent. Sine dubio quidem in tali poëmate suam partem habuit Minervae olea; et, si id contendere velis, habuerit praecipuam. Sed quid tum postea? Ne hoc quidem posito, sic locutus fuerit Noster; Sunt qui integris libris id solum argumenti sibi proponant, ut Athenas omnibus laudibus in caelum tollant, et olivam cuilibet frondi anteferant: quod perinde esset ac si dixerit quis, Titum Livium CXL. libris Romanorum res gestas laudesque celebrasse, et nutricem Romuli Lupam. Viderint itaque, qui tam putidam orationem tam emunctae naris poëtae pergent affingere.

Aliam viam instituit celeberrimus Thomas Gale ὁ μακαρίτης, et pro recondita sua doctrina nostram lectionem protulit ex historia vetere sibi oblatam; quae est huiusmodi;

Undique decerptam fonti *praeponere olivam.*

Fabula nimirum erat, apud Graecos decantata. Cum olim Neptunus et Minerva de Athenarum tutela certarent; placuisse Diis, ut eius esset urbs, qui munus melius mortalibus protulisset: Tunc Neptunum produxisse *fontem* (ut voluit Galeus), Minervam vero *Olivam*, atque eam fonti, Diis iudicibus, esse praelatam. Hanc ab Horatio Historiam tangi arbitratus est vir eruditus, eiusque auctores laudat (quod ex ipsius codice comperi) Herodotum, Himerium Sophistam, et Lucium Ampelium. Enimvero multa sunt, quae coniecturam hanc aut minus probabilem faciunt, aut funditus evertunt. Quippe alia plane fabulae huius narratio, apud Romanos praesertim, invaluit, non *fontem* scilicet, sed *equum* prosiluisse, cum Neptunus terram percuteret; unde Virgilius Georg. I, 12.

Tuque O, cui prima frementem
Fudit equum *magno tellus percussa tridenti,*
Neptune.

Ovidius Metam. VI, 75.

Stare Deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
Exiluisse ferum.

Ut parum verisimile sit, Nostrum ab amicis suis in narratiuncula hac discedere voluisse. Hoc primum: sed illud maius, quod nemo quisquam a Neptuno *Fontem* creatum narrat, sed *Mare*, sive *fluctum*. Ipse Herodotus, a Galeo testis laudatus, VIII, 55. *Θάλασσαν mare* nominat,

no et Minervae dicitur fuisse certamen: percussa Nep-
erra Equum dedit indicium belli, Minervae vero Oli-
acis insigne. Magnitudinem arboris ostendit ex un-
equalitate qua obscurat. Ubi iterum repone, *umbrae*
tate. Testis tertius Ampelius, citatus non respondet:
enim quicquam de hac re narrat is, qui a Salmasio
em editus est: alium autem Ampelium nescio. Iam
:ui persuaderi poterit, vel mare ipsum vel salsos
ai fluctus *Fontis* nomine notavisse Nostrum? Adde,
juaecumque contra Erasmi coniecturam superius dis-
ius, eadem omnia vel iis plura adversus hanc mili-
Quorsum enim *decerpta* oliva, ut cum Fonte compa-
Quorsum *Undique* decerpta; cum secundum hanc
tiam solae Atticae, quae *Μορίαι* vocatae sunt, intel-
ebuerint? Quorsum denique, in *perpetuo carmine*,
thenarum laudes undique congestae fuerint, solius
mentio? Ut semel dicam; in refingendo hoc loco
erunt plane operam tot viri eruditi; cum vulgata
et recta sinceraque sit, et eorum commentis longe
, et sola suo auctore digna.

ptum dicit equis Argos] Dicet bis citatur apud Ser-
Aen. I, 28. et XI, 246. atque ita habent meliores
bri Pulmanni, Bersmanni unus, et ex meis Graevia-
ulich. Batt. Magd. quibus accedit Laurentianus Tor-
in quo est *ducet.* Dicet igitur Argos, ut antea, *Lau-*
Rhodon. Ceterum non improbat Torrentius, quod
codice invenit, *ducet;* cum tamen pessime interpre-
Equidem, si animus esset lectionem istam defen-
Propertianum illud potius huc allegarem, I, 7.

Dices *laborantes in uno*
Penelopen vitreamque Circen.
Et versis animosum equis
Parthum dicere.
Terrarumque situs, et flumina dicere, *et arces*
Montibus impositas, et barbara regna.

Virgil.
Cui non dictus *Hylas puer, et Latonia Delos?*

Et alia innumera. Neque porro verisimile est, Thebaïda suam ad Cycliorum poëtarum morem a Thebis conditis et ab ipsa Amphionis Lyra deduxisse Ponticum; sed statim ab Oedipodis orsum esse. Nullo tamen pacto tolerari poterit *Ducuntur Thebae;* nisi eum Thebarum *Κτίσιν* et origines in poëmate suo evolvisse dixeris.

13. *Et praeceps Anio et Tiburni lucus*] Leve est, quod dicturus sum, (si tamen quicquam in cultissimo poëta leve existimandum est) omnes fere codices habere *Anio ac*, non *et*. Quod sane venustius est, quam ut in uno versiculo *et* ter repetatur. Priscianus p. 684. *Anien et Anio. Horat.*
Et praeceps Anio ac *Tiburti lucus.*

Verum ibi codex manu scriptus 600. annorum, *ac Tiburni.* Quae vera lectio est; et iam ab aliis satis superque vindicata.

14. *Mobilibus pomaria rivis*] *Pomeria* est in Graeviano, Reginensi, Galei, Batt. in Magdalenensi a manu secunda, in Bodleiano altero a manu prima, et in prisca editione Veneta. Sic etiam in uno Cruquii, qui ad hanc lectionem magis inclinare se profitetur. Sed in Cruquio, ut modestiam et probitatem numquam, ita iudicium et eruditionem saepe desideraveris. Marcilius autem legit, *Nobilibus pomeria rivis.* Perperam utrumque. Omnino recte habet *pomaria.* Quippe ut per totam Italiam Pomaria frequentissima erant, teste Varrone de R. R. I. 2. *Nam arboribus consita Italia est, ut tota pomarium videatur?* ita in Tiburte et Picena regione, omnium erant nobilissima. Statius in descriptione villae Tiburtinae, Silv. I, 3.
Quid bifera Alcinoi laudem pomaria, *vosque*
Qui numquam vacui venistis in aëra rami?

Columella X, 407.
Et Turni lacus, et pomosi *Tiburis arva.*

Noster Serm. I, 4.
Picenis cedunt pomis *Tiburtia succo.*

Symmachus Epist. VII, 18. *Num ego scire postulo, quid in Tiburtibus* pomariis *literarii operis exerceas?* Et VII, 19. de Tibure: *Vel si adhuc iuvat, aestivos dies in* pomariis *tuis ducere.* Propertius IV, 7.
Pomosis *Anio qua spumifer incubat arvis.*

Quid enim volunt *ramosa arva?* Quid autem *fluvius pomifer?* Certe aliud egit limatissimi iudicii Vir N. Hein-

sius, cum locum Ovidii sic refinxit, Amor. III, 6. de Aniene:

Nec te praetereo, qui per cava saxa volutans
Tiburis Argei pomifer arva rigas.

Iterum enim rogo, qui poterit Anio poma ferre? Nec tamen accedo celeberrimo Broukhusio, qui *spumifer* receptam hic olim lectionem frustra tuetur. Quippe inconcinnum ubique duplex Epitheton; hic autem eo magis, quod eodem fere recidit utrumque, *per cava saxa volutans* et *spumifer.* Proclive erat restituisse literam A a sequente absorptam:

Tiburis Argei pomifera *arva rigas.*

Silius lib. IV, de eadem re.

Quosque sub Herculeis taciturno flumine muris
Pomifera arva *creant.*

Nec verearis elisionem vocalis in posteriore parte Pentametri: etsi plerumque id caveat Ovidius. Sic Fast. II, 216.

Silvaque montanas occulere apta feras.

Et alibi non semel.

16. *Neque parturit imbres perpetuos*] Servius ad Virgil. Georg I, 460. Claro aquilone: *serenifico, quia est et nubilus, sicut fere omnes venti,* Horatius,

Albus ut obscuro deterget nubila caelo
Saepe notus, neque parturit imbres
Perpetuos.

Sic quidem Servii editiones; an manuscripti ita habeant, dubito. Certe Horatii vetustiores codices, tres Blandinii apud Cruquium, et ex meis optimi, Leidensis, Graevianus, Reginensis cum duobus aliis clare exhibent *perpetuo.* Quae melior lectio est. *Saepe,* inquit, Auster serenum facit, neque *perpetuo* parturit imbres. Ubi vides antitheta, *saepe, perpetuo:* quae in altera lectione dispereunt. Adde quod subabsurdum est illud *perpetuos.* Quid enim tantopere notandum, quod *perpetuos* imbres non parturiret? Imo vero ne ullo quidem modo id fieri aut concipi potest. Nam si ipsi imbres *perpetui* essent; tum Notus crearet imbres, cum non flaret, hoc est, cum ipse omnino non esset. Nisi forte velis Notum quoque perpetuum esse, perinde ac imbres: quo nihil absurdius.

27. *Teucro duce et auspice Teucro*] Invitus equidem hunc versum sollicito, qui tam apte pulchreque a Christianis hominibus παρῳδιάζεσθαι iam solet,

Nil desperandum Christo duce, et auspice Christo.

Longe tamen se melius habet ea parodia, quam ipsa Horatii verba, ut nunc quidem leguntur. Christus enim vere et dux noster et auspex; Teucer hic dux quidem suis erat, auspex an fuerit, dubito. Cur enim auspex? An quia oraculum Apollinis consuluit? Cui umquam audi-

tum est talem hominem *Auspicem* vocari? An quia i vates, et interpres Apollinis? Quis tale de Teucro 1 moriae prodidit? An ex Romanorum more interpreta mur, ut *duce et auspice Teucro* perinde sit, ac *ductu et spicio* Teucri? ut scriptores quidem Latini passim loqu tur, *ductu atque auspiciis Augusti*, *Tiberii* etc. Sed ne apud ipsos Romanos quemquam inveneris, qui quae *Au sti auspiciis* gesta sunt, ea *Augusto auspice* gesta esse xerit. Nemo, inquam, ita locutus est, *Auspice Caes Auspex* enim numquam de Homine usurpatur, nisi de qui proprie eo verbo signabatur. Ovidius quidem, nunc ibi fertur, Fast. I, 26. de Germanico Caesare:

Si licet et fas est, vates rege vatis habenas;
Auspice te, *felix totus ut annus eat.*

At editiones vetustae, et scripti plerique codices, in q bus unus est doctissimi amici *Hadriani Relandi*, rect habent,

Auspicio *felix, totus ut annus eat.*

Ut infra v. 168.

Totus ab auspicio *ne foret* annus *iners.*

Ubicumque autem μεταφορικῶς accipitur, non homin sed Deum aliquem notat. Ita Virgilius Aen. III, 20.

Sacra Dionaeae matri, divisque ferebam
Auspicibus tantorum operum.

Et VI, 45.

Diis equidem auspicibus reor et Iunone secunda.

Noster Epist. I, 3.

Thebanos aptare modos studet, auspice Musa.

Ovid. Fast. I, 615.

Auspicibusque Deis, tanti cognominis heres
Omine suscipiat, quo pater, orbis onus.

Prudentius contra Symmachum II, 707.

Numquid et ille dies Iove contulit auspice tantum
Virtutis pretium?

Avienus in Arateis.

auspice terras Linquo Iove.

Neque aliter umquam, nisi valde fallor, scriptores Lati Lucanus quidem *Brutum* vocat *Auspicem*, ubi nuptias c scribit Catonis et Marciae. II, 370.

Pignora nulla domus, nulli coïere propinqui;
Iunguntur taciti, contentique auspice Bruto.

Et Seneca Troad. 862 Helenam:

Quicunque hymen funestus, illaetabilis
Lamenta, caedes, sanguinem, gemitus habet,
Est auspice Helena dignus.

Verum ibi proprie accipitur ea vox: cum notissimum Auspices more sollemni nuptiis adhiberi solitos. Sa olim turbabant hic codices, ut ex vetere Scholiaste pate *auspice*, inquit, *hoc est*, *fautore vel sponsore*. *Apollinem* c

cit, cuius responsa vel promissa sequebatur. Ita etiam plane habet Acron manu scriptus in Bibliotheca Regiae societatis; ita fere Cruquii Commentator. Atqui ea annotatio cum praesenti lectione conciliari non potest. Inde quoque est, quod duo Lambiniani cum totidem meis praeferant *auspice* Teucri. Quae quidem lectio, quantumvis inepta, certe illud evincit, eius fabricatores non ad Teucrum, sed Apollinem τὸ *Auspice* retulisse. Quid multa? Ipsam, credo, poëtae manum repraesentabit, qui refinxerit versum ad hanc speciem:

Nil desperandum Teucro duce, et auspice Phoebo.

Profecto longe meliores animos et certiorem spem suis sociis addidisset Teucer, si his verbis eos compellasset; quam si ad suam unius auctoritatem omnia retulisset: sub gemino enim illo praesidio nihil prorsus *desperandum* erat. Quid quod hanc videntur emendationem flagitare quae proxime sequuntur:

Certus enim *promisit Apollo.*

Quo enim pertinet illud *enim*, si in priore versu nihil quicquam de Apolline memoratum est? Quanto aptius haec cum superioribus connectuntur, si mecum legeris, *Auspice Phoebo*? ut in illis Statii Silv. III, 5.

hic auspice *condita* Phoebo
Tecta, Dicarchei portus.

Et Silv. II, 2.

reseretque arcana pudicos
Phemonoë fontes, vel quos meus auspice Phoebo
Altius immersa turbavit Pollius urna.

Neque vero illud te deterreat, quod continuo repetit, *Apollo*,

Certus enim promisit Apollo:

Tamquam satis fuisset in priore versu Phoebum nominasse. Sic enim alibi Romuli nomen subiungit, cum eum περιφραστικῶς iam nominasset, Carm. IV, 8.

quid foret Iliae
Mavortisque puer, *si taciturnitas*
Obstaret meritis invida Romuli?

Atque alii ita poëtae non raro.

VIII. AD LYDIAM.

2. *Te Deos oro, Sybarin cur properes*]. Pulmanni aliquot codices Bersmannique cum meis Graev. Gal. Regiae Soc. Petrensi; et Marius Victorinus p. 2533, 2614, 2621, habent *Hoc deos oro.* Sed plures tamen libri cum Diomede p. 509. et Fortunatiano p. 2683, 2703. praeferunt *Te.* Utrumque probum est, sed hoc videtur concinnius: sic Serm. I, 8.

Per magnos, Brute, deos te Oro.

6. et 7. *Inter aequales equitet, — Temperet*]. Vetustissimae Graevii membranae clare habent *equitat* et *temperat.*

Quidni rectius? Sane hoc pacto παθητικωτέρα fit oratio, si per interrogationem proferatur; quam si Lydiam narrare haec sibi iubeat. Mutata vero sunt a Librariis, quia praecesserant *properes* et *oderit*. Neque sane hic finem fecissent; quin et versu decimo *vitet*, *gestet* supposuissent, nisi obstitisset versus octavus, ubi ex *timet* fieri *timeat* mensurae ratio prohibebat. Quin et fortasse ipsum illud *properes* ex *oderit* natum est; cum tamen τὸ *oderit*, teste Prisciano p. 1059. interrogative hic positum sit; et, ut idem ait p. 1146. tam Indicativi futurum sit, quam Subiunctivi. Poterimus igitur in versu primo legere *properas*; prout nunc extat apud Diomedem p. 509. Victorinum. p. 2533. Fortunatianum p. 2683. et 2703.

IX. AD THALIARCHUM.

1. *Vides, ut alta*]. Haec per interrogationem proferuntur in omnibus editionibus: quae tamen elegantius omittitur. Sic in Carm. III, 28.

Inclinare meridiem
Sentis; ac veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Et sic Graeca Alcaei; unde haec ad verbum fere conversa sunt;

Ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' οὐρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί.

7. *Sabina - - diota*]. Vir doctissimus Thomas Gale legere maluit *Sabino*. Credo, quasi a Graeco διώτης. Neque dissimulandum est in vetustissimis codicibus Graeviano et Reginensi, in illo praesertim, posteriorem *a* formatam videri ex *o*. Utcumque hoc fuerit; Graece certe διώτος vel διωτὶς diceretur; non διώτης nec διώτη. Neque enim ulla composita ex οὖς terminationes eas recipiunt. Μυοσώτη herba sic dicta citatur ex Aegineta: sed mendose pro μυοσωτὶς vel μυὸς ὦτα. Hesychius tamen noster, Ἐνώταις, ἐνωτίοις. τῇ προσῳδίᾳ, ὡς φιλόπαις. Σοφοκλῆς Αἰχμαλωτίσιν. Qui si locus sincerus esset, nesciremus tamen, utrumne in casu recto ἐνώτης fuerit an ἐνώτη. Sed omnino fallit nos Hesychius, et lippientibus oculis inspexit suos codices, unde ista descripsit. Quippe illi habuerunt Ἐνόπαις, non Ἐνώταις. Auctor Etymologici Magni: Ἐνόπαις, τοῖς ἐνωτίοις, ἀπὸ τοῦ ταῖς τῶν ὤτων ὀπαῖς κεῖσθαι. Σοφοκλῆς. Vides hunc ex eodem Sophocle laudare ἐνόπαις, et eadem plane significatione, qua alter suum ἐνώταις. Neque vero dubitabis, quin ἐνόπαις rectius sit, tum quod ut φιλόπαις pronuncietur. Glossae Philoxeni; *Diota*, ἀμφόριον, οἰνοφόριον. Sed nec inde quicquam didiceris, generisne sit masculini, an feminini. Quare tutius est, ut

in re adeo incerta plurimorum codicum auctoritatem sequamur.

16. *Neque tu choreas*]. Displicet viro summo Iulio Scaligero pronomen *tu* hic intrusum. *Versus*, ait, *coëgisse videtur eum, ut pronomen interponeret.* Sane a codicibus Petrensi et Galeano abest *tu*; fortasse, quod Librariis quoque otiose positum videbatur. Cur igitur iidem Virgilio ignoscunt, qui eodem plane modo locutus est, Aen. V, 456.

Praecipitemque Daren ardens agit aequore toto,
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille *sinistra.*

Et Homero, cum ὅγε sic usurpat Odyss. B. 326. et alibi:

Η τινας ἐκ Πύλου ἄξει ἀμύντορας ἠμαθόεντος.
Η ὅγε καὶ Σπάρτηθεν, ἐπεί νύ περ ἵεται αἰνῶς.

Seneca Herc. Fur. 1246.

Per sancta generis sacra, per ius nominis
Utrumque nostri, sive me altorem vocas,
Seu tu *parentem.*

24. *Aut digito male pertinaci*]. Imitatus est hunc locum Prudentius, in Praefat. Cathem.

Exin iurgia turbidos
Armarunt animos, et male pertinax
Vincendi studium subiacuit casibus asperis.

Verum illic *male pertinax* est praefracte et obstinate pertinax; apud Nostrum autem alio sensu ponitur. Neque tamen est *parum pertinax;* ut vulgo exponunt; sed qui simulat se pertinacem esse, et tamen pertinaciam suam expugnari cupit. Eodem sensu Petronius: *Irrepsi tamen, et* male repugnanti *gaudium extorsi.* Et Noster alibi Carm. II, 12.

Et facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi.

X. AD MERCURIUM.

1. *Mercuri facunde, nepos Atlantis*]. Laudant hunc versiculum Priscianus p. 739. Servius ad Aen. I, 525. et IV, 558. Ceterum in omnibus, quas vidi, editionibus male interpungitur: sic enim distinguendus est,

Mercuri, facunde nepos Atlantis.

Quod cum ipsa sensus elegantia docet, tum et Ovidii locus ex Nostro manifeste expressus, Fast. V, 663.

Clare nepos Atlantis, *ades: quem montibus olim*
Edidit Arcadiis Pleïas una Iovi.

Ubi obiter mendum occultissimum abolere poteris: quod miror equidem sagacissimum Heinsium non advertisse. Quid enim est Pleïas *una*? An periculum erat, ne duabus matribus genitum esse suspicaremur? Tu vero lege meo periculo;

Edidit Arcadiis Pleïas uda *Iovi.*

passim Pleiades apud poëtas *aquosae*, *madidae*, *imbriferae*

appellantur. Sed et ipsae personae *udae* dicuntur, ut Idem Fast. II, 597.

Dixerat: annuerunt omnes Tiberinides udae.

Et Sappho Phaoni:

Constitit ante oculos Naïas uda *meos.*

4. *Et decorae More palaestrae*] Praeterquam quod omnes libri in hac lectione conspirant, accedit etiam Servius, qui ita locum citat ad Aen. IV, 559, et Lactantius ad Statii Thebaid. VI, 830. Daniel tamen Heinsius pro solita sua περιεργίᾳ incrustare vult locum sincerum; et mirum quam infeliciter corrigit,

Catus et decorae hu —
— more palaestrae.

Mos palaestrae, est lex et institutum palaestrae; ut recte explicavit vir immensae lectionis Barthius Advers. XXVIII, 1. Terentianus Maurus in Praefat.

Mos *certaminis et modus,*
Sudor tum solitus cadit
Nulla mole palaestrica.

Silius Ital. XVI.

Quo ruis? aut quinam hic rabidi certaminis est mos?
Et nobis et equis letum commune laboras.

Lactantius Placidus ad Ovid. Metam. X. Fab. XI. *Cum Hippomenes* morem *certaminis non expavesceret.* Atque haec quidem attulit Barthius, qui laude sua minime fraudandus erat, etsi eadem loca per nos quoque videramus. Adde porro et Lucani illud, quod omnium maxime huc pertinet, IV, 613

perfudit membra liquore
Hospes, Olympiacae servato more palaestrae.

Similiter et Pindarus Olymp. VI, Herculem ait instituisse Olympiae

ΤΕΘΜΟΝ μέγιστον ἀέθλων,
Morem *maximum certaminum.*

et iterum Olymp. XIII. Isthmia *Neptuni morem* appellat,

Ἐν ἀμφιάλοισι Ποτειδᾶνος ΤΕΘΜΟΙΣΙ.

ut itidem Olympia vocat *morem Herculis,*

Ὕστατον δ' ἔσχε Πίσα Ἡρακλέος ΤΕΘΜΟΝ.

Illud, credo, Heinsio pruriginem excitavit, quod Iulio Scaligero resonatio illa insuavis visa est, *Decorae, more.* Sed recta sine dubio lectio est, et neque huius aures nec illius acumen metuere debet.

19. *Superis Deorum Gratus et imis*] Hinc aperte mutuatus est Ovidius illa de Mercurio, Fast. V, 665.

Pacis et armorum superis imisque deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

XI. AD LEUCONOEN.

1. *Tu ne quaesieris*] Variant hic editiones; quarum aliae sic distinguunt,

Tu ne quaesieris scire (nefas) quem etc.
liae sic,
Tu ne quaesieris (scire nefas) quem.
:t in diversa iudicia abeunt interpretes. Parva quidem es est; quippe utrolibet modo distinxeris, bene se habeit. Recte enim dixeris *Ne quaesieris scire, quem finem ederint;* ut Noster Epist. I, 3.

Iudi Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.

.ecte itidem dixeris, *Ne quaesieris, quem finem dederint,* t Ovid. Amor. II, 2.

Nec tu, linigeram fieri quid possit ad Isin,
Quaesieris: nec tu curva theatra time.

lla tamen verior interpunctio videtur, quae ambo ista *scire nefas*) parenthesi concludit. Ovidius Fast. III, 325.

Quaque trahant superis sedibus arte Iovem,
Scire nefas *homini: nobis concessa canentur.*

.ucanus I, 126.

Quis iustius induit arma, scire nefas.

tatius Theb. III, 562.

Quid crastina volueret aetas,
Scire nefas *homini.*

'rudentius Cathem. III, 116.

Corpora mutua (nosse nefas)
Post epulas inoperta vident.

Ioster Epod. XVI.

Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini
(Nefas videre) *dissipabit insolens.*

2. *Di dederint*] Codex Zulichemianus, et a prima manu leginensis, *dederunt.* Non male. Nam secundum Astroogos Babylonios, quos Leuconoë consultum ibat, iam fato xum erat, quot annos victura esset. Nihil tamen muandum.

XII. AD AUGUSTUM.

2. *Tibia sumes celebrare*] In Leidensi et Graeviano *sues.* In caeteris, et in Reginensi a manu prima, *sumis.* .tque ita libri plerique ab aliis inspecti. Recte. Sic Noter alibi Epist. I, 3.

Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?

umis celebrare habet vim et notationem temporis futuri; demque valet, ac si dixisset *celebrabis.*

13. *Quid prius dicam solitis Parentis Laudibus*] Magna ic diversitas est, cum lectionis, tum interpretationis. 'lerique codices habent *parentum;* in quibus sunt vetutissimi mei Leidensis, Graevianus, Reginensis: quod si uipiam genuinum esse videatur, tum meo quidem iudicio otus locus sic erit concipiendus,

Quem *prius dicam solitis parentum*
Laudibus? qui res hominum etc.

Vide enim seriem orationis; *quem virum aut heroa, quem Deum, o Musa celebrabis? Quem prius dicam? Iovem, qui res etc.* Etenim *dicere laudibus*, ut Noster alibi Carmin. I, 21.

Vos Tempe totidem tollite laudibus.

Seneca Troad. 294.

Ferent, et illum laudibus cuncti canent.

Virgil. Georg. II, 95.

et quo te carmine dicam,
Rhaetica?

Laudibus autem *parentum*, id est, quas parentes Iovi tribuebant: ut Idem Georg. III, 185.

Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus.

Solitis porro *laudibus*, ut Noster Carm. IV, 15.

Virtute functos, more patrum, *duces*,
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

Atque haec quidem lectio ab omni parte commoda est; cui unice favent illa Statii Theb. I, 48.

Quem prius *heroum, Clio, dabis? immodicum irae*
Tydea? laurigeri subitos an vatis hiatus?

Alterum autem proponit cum Muretus ex coniectura, tum vetus codex Gemblacensis, quo olim usus est Pulmannus,

Quid prius dicam? solitis parentem
Laudibus, qui res etc.

Sed in ea refellenda morari non est operae pretium; adeo dura et impedita structura est. Veniemus igitur ad tertiam, quam suppeditant Vaticanus codex Lambini, vetustissimus Blandinius Cruquii, Bersmanni unus, et noster Zulichemianus, et Lactantius denique ad Theb. I, 48.

Quid prius dicam solitis Parentis
Laudibus? qui res etc.

Ea vero et per se satis probabilis est, et imprimis cum sequentibus apte convenit:

Parentis
Unde nil maius generatur ipso.

Hac itaque contenti esse possumus. Primam tamen lectionem praetulerim, si coniecturam nostram *quem* liber aliquis adstrueret. Imo ea vera omnino est, invitis licet omnibus membranis.

14. *Qui res hominum ac Deorum*] In Lambini quibusdam,

Qui Rex hominum ac Deorum.

quam lectionem ille non damnat. Neque vero ego: sic enim passim Iuppiter audit apud Poëtas *Deûm rex, Rex superum; Divum pater atque hominum rex*, βασιλεὺς, θεῶν

τύραννος, et plura eiusmodi. Nihilo tamen minus certissima est illa altera, et loco sententiaeque melius congruit. Virgilius Aen. I, 230.

O qui res hominumque deumque
Aeternis regis imperiis, et fulmine terres.

Ubi obiter moneo, sic potius a Poëta scriptum esse,

O qui res hominumque deorumque,

ut Aen. II, 745.

Quem non incusavi amens hominumque deorumque?

Auctor ad Liviam v. 61. de Augusto.

Ille vigil, summa sacer ille locatus in arce,
Res hominum *ex tuto cernere dignus erat.*

Statius Theb. VI, 48. de Adrasto.

Nunc fata recensens,
Resque hominum *duras, et inexorabile pensum.*

Porro in sequente versu, plerique mei codices habent, *qui mare* ac *terras;* non *et,* atque id secuti sumus.

19. *Proximos illi tamen occupavit Pallas honores*] Argutantur hic interpretes quidam, cur Pallas Iovi proxima dicatur ante maris dominum Neptunum, ante ipsam Tonantis matronam: neque tamen ex ea difficultate expedire se possunt. Quamobrem secare potius hunc nodum, quam solvere, voluerunt Viri Doctissimi Claudius Puteanus, Daniel Heinsius, Ianus Rutgersius, et Dacierius: quippe contra omnes libros sic legendum esse contendunt,

Proximos illi tamen occupabit
Pallas honores.

Occupabit, scilicet in hoc hymno. Nempe mentem poëtae, non omnino perceperunt Viri alioquin acutissimi: et si rectam viam iam olim monstraverat vetus Scholiastes.

Unde nil maius generatur ipso:

Ubi *unde* non, ut plerumque, valet *qua ratione*, sed *a quo: a quo Iove*, sive, *a quo parente* (si eam mavis lectionem, *solitis* parentis *laudibus*) *nil ipso maius generatur.* Nam verbum, *unde*, non ad Rem tantummodo, sed etiam ad Personam saepe refertur. Sic Virg. Aen. V, 123.

Scyllaque Cloanthus
Caerulea, genus unde *tibi Romane Cluenti.*

Hoc est, *a quo Cloantho.* Ita V, 568.

Alter Atys, genus unde *Atii duxere Latini:*

a quo Atye. Sic saepe Virgilius:
Noster Serm. I, 6.

Contra Levinum, Valeri genus, unde *superbus*
Tarquinius regno pulsus fugit.

a quo Valerio. Ita Serm. II, 2.

Siquid Stertinius veri crepat, unde *ego mira*
Descripsi docilis praecepta haec.

a quo Stertinio. Iam autem, nisi fallor, elucescere incipit sententia poëtae. A quo Iove nihil ipso maius, imo ne

simile quidem vel secundum, generatur: tamen inter omnes eius liberos maximos honores consecuta est Minerva. Vides, opinor, frustra hic laborasse interpretes: neque enim cum Iunone vel patruo suo Neptuno comparatur hic Pallas; sed cum sobole Iovis tantum, fratribus sororibusque suis. Et proinde nemo in sequentibus memoratur, praeter Iove genitos; *Bacchum*, *Dianam*, *Apollinem*, *Herculem*, *Pollucem*, et *Castorem*: quorum omnium sine controversia honoratissima erat Minerva. Reliquum est, ut quo consilio hoc inter Iovis laudes poëta posuit, quod neminem se maiorem generaverit, breviter indicemus. Atque id quidem gemina de causa factum est. Ipse enim ortus Saturno, maior suo parente erat, regnoque eum expulit: nemo tamen ex ipso natus est, qui parem ei vicem referret: unde *Maximi*, *invicti*, similiumque nominum titulis cumulatus est. Ovid. Metam. XV, 855. ubi Iulio Caesari Augustum praeponit:

Sic magni cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles:
Denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
Sic et Saturnus minor *est* Iove.

Sed et praeterea erat in fatis, ut si Iuppiter cum Thetide, cuius amore flagrabat, concubuisset, nasceretur tandem ipso Iove maior, quique de caelo eum et mundi imperio deiiceret, ut ipse olim Saturnum. Saepe hoc Iovi minatur Prometheus apud Aeschylum:

Η μὴν ἔτι Ζεὺς, καίπερ αὐθάδης φρενῶν,
Ἔσται ταπεινὸς, οἷον ἐξαρτύεται
Γάμον γαμεῖν, ὃς αὐτὸν ἐκ τυραννίδος
Θρόνων τ' ἄϊστον ἐκβαλεῖ, πατρὸς δ' ἀρὰ
Κρόνου τότ' ἤδη παντελῶς κρανθήσεται,
Ην ἐκπιτνῶν ἠρᾶτο δηναιῶν θρόνων.

Quod cum Iovi innotuisset, Thetidem Peleo nuptum dedit. Ovid. Metam. V, 221.

Namque senex Thetidi Proteus, Dea, dixerat, undae,
Concipe: mater eris iuveni, qui fortibus actis
Acta patris vincet, maiorque vocabitur illo.
Ergo, ne quicquam mundus Iove maius haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter aequoreae Thetidis connubia vitat:
Inque sua Aeaciden succedere vota nepotem
Iussit, et amplexus in virginis ire marinae.

Iam plane constat, nisi omnino fallor, de consilio poëtae; ut nihil quidem a Iove generatum fuerit ipso maius, vel prorsus simile ei aut secundum: occupaverit tamen Pallas proximos illi honores prae cetera Iovis sobole.

21. *Proeliis audax neque te silebo Liber*] Iam inde a veteris Scholiastae Acronis temporibus nemo est, qui non hoc modo versum interpunxerit, tamquam si *Liber proeliis*

udax ab Horatio diceretur. Quod supine adeo et oscitanter factum, iure indignari debemus. Quamquam enim fabulam est, ad ultimos Indos victorem Bacchum cum Satyrorum suorum Maenadumque thyaso penetrasse: unde o nomine audax vocatur Valerio Flacco V, 498.

quotque ante secuti
Inde nec audacem Bacchum nec Persea reges:

t, in Gigantomachia, sub leonis imagine Rhoecum lacerasse; tamen non ab uno alterove facinore, sed a perpetuo Bacchi more et charactere dandum hic fuisset epitheton. Atqui a poëtis Bacchus, tanquam omnium Deorum mollissimus et meticulosissimus, fere semper traducitur. ide modo Aristophanis Batrachos; ubi miros ludos de ignavia eius et timiditate facit poëtarum facetissimus. uid multa? Ad Palladem id referendum est, non ad iberum; et vitiosa distinctio corrigenda ad hunc modum:

Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores,
Proeliis audax. Neque te silebo, Liber.

uod quam aptissime Palladi conveniat, caecus plane sit portet, qui non videat; siquidem eam passim his titulis rnant poëtae; *Bellica, bellatrix, bellipotens, belligera; etc.* t itidem Graeci. Virgilius Aen. XI, 485.

Armipotens belli praeses Tritonia Virgo.

tatius Silv. IV, 5.

Regina bellorum Virago.

utidum esset plura congerere: sed et illud vide, quanto enustius sententiam inchoet *neque; Neque te silebo, Liber:* quam si, ut vulgo hic fit, in mediam orationem intruatur, *Proeliis audax neque te.* Illud fortasse obiiciet quis, *proeliis audax* a Baccho separetur, tum nihil quicquam e Baccho hic dici. Fatemur: atqui et paullo post nihil rorsus de Alcide praedicatur: nudum tantummodo nomen ponitur.

31. *Et minax (quod sic voluere)*] Turbant hic mirum in odum codices. Plerique omnes Vetustiores, *quia sic:* recentiores quidam, *Quod sic;* duo Gemblacenses Pulmanni, t Lambini unus, *Nam sic:* Editio Veneta 1478, *Quod si,* oscheri 1498. *Quod sic dii.* Cod. Reginensis a manu secunda, *Quae sic:* Petrensis, *Quia voluere:* Laurentianus orrentii, *dii sic vol.* Editi aliquot, *sic dii vol.* Tamen lud *dii* ex glossa irrepsisse videtur, ut in editione Locheri; et sane Codex Reginensis *dii* habet inter versus, oco explicationis, non lectionis. Sic et Acron, *voluere) dii el pueri Ledae.* Latet hic fortasse ulcus. Interea, dum elius quiddam proferatur, illud recipiamus, quod et Nicolao Heinsio placuit, *sic di voluere.* Ovidius Ibide,

Natus es infelix (sic di voluere) nec ulla
Commoda nascenti stella levisve fuit.

Idem Metam. IV, 660.

Crescit in immensum (sic di statuistis) et omne.

Metam. XIII, 597. de diis loquens:

Occidit a magno (sic vos voluistis) Achille.

Virgil. Aen. V, 50.

Semper honoratum (sic di voluistis) habebo.

35. *An Catonis Nobile letum*] Tacent hic Interpretes: mihi vero mirari plane subit, quo consilio Noster, post Romulum, Numam, et Tarquinium Priscum, continuo ingerat *Catonem*, qui tot saeculis post illos natus est; rursumque ad veteres illos revertatur, Regulum, Scauros, Paullum, ceterosque. Profecto non sat commode divisa sunt temporibus tibi, Flacce, haec. In aliis illis memorandis fastorum fere seriem secutus es: Catonem, qui paucos ante annos in vivis erat, alienissimo loco et tempore inter cascos illos intrudis. Hoc primum, quod merito reprehendas: sed et alterum est, in quo desideres poëtae prudentiam. Cum enim, quod res ipsa loquitur, ideo carmen hoc scripserit, ut ab Augusto et eius domo gratiam iniret: quo, quaeso, iudicio atrocissimum Caesarianorum hostem Catonem tanto hic elogio ornatum voluit? Mirum sane in uno eodemque carmine et Iulium Caesarem ad caelum usque tolli, et Catonis letum tantopere nobilitari. Cur enim leto occubuit hic, nisi quod, illo principe, vitam sibi putavit morte acerbiorem? Quid? non Caesar ipse Anticatones duos scripsit, in quibus famam et existimationem Catonis acerrimis probris laceravit? Non Brutus, percussor Caesaris, et Augusti hostis, Catonis gener erat? Non ipse Augustus adversus Catonem calamum strinxit, libro cui titulum indidit *Rescripta Bruto de Catone*? Vide Suetonium Aug. c. LXXXV. Illud quoque Macrobii expende, Saturn. II, 4. *Venit*, inquit, *forte Augustus in domum, in qua Cato habitaverat: dein Strabone* (is Seius est Seiani pater) *in adulationem Caesaris male existimante de pervicacia Catonis, etc.* Vides hic, quid auribus Augusti tum dare solerent Aulici. Is quidem ibi composito vultu satis honorifice de Catone, *Quisquis*, ait, *praesentem statum civitatis commutari non volet, et civis et vir bonus est.* Nimirum iam vetus imperandi et sibi hoc dicto cavit, et Strabonem leniter repulit. At si Strabo ipse vel hoc vel simile quid Catonis honori ultro dedisset, vix credo tacitam offensionem frigusque Principis effugisset. Certe qui Catonis letum inter praecipua Romanae gentis decora celebrat, eo ipso se Augusti dominatum inique ferre veteremque rempublicam reposcere profitetur. Credat itaque qui volet, hoc ab Horatio profectum: mihi quidem Librariorum hoc facinus esse verisimilius videtur, qui Catonis mortem declamatoribus adeo decantatam vel obtorto collo huc traxerint, eiecto alio nomine, quod nunc investigan-

um est. Vide vero, annon hunc in modum totus hic lous constitui possit:

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, anne Curti
Nobile letum.

Marcum Curtium intellige, qui revera *nobilissimum* sibi *etum* pro patria conscivit; cum armatus et equo insidens n profundam voraginem, quae medio foro Romae repente nata est, insiluisset. Inde lacui Curtio nomen inditum; t, ut narrat Val. Maximus, *quamvis magna postea decora a foro Romano fulserunt, principatum tamen gloriae obtinuit Curtius.* Proinde cum Virgilius, uti plane hic Noster, rincipes in gente Romana viros memorare voluit, inter rimos Curtium nominat; in Culice v. 360.

Hic Fabii, Deciique, hic est et Horatia virtus:
Hic et fama vetus numquam moritura Camilli:
Curtius *et mediis quem quondam sedibus Urbis*
Devotum bellis consumsit gurgitis haustus.

Hac certe ratione recte procedet oratio: cum inter illos riores, et qui mox sequuntur, medius aetate sit Curtius. Recte etiam *anne.* Sic Virgil. Georg. I, 25.

Urbisne invisere, Caesar —
An deus immensi venias maris —
Anne *novum tardis sidus te mensibus addas.*

Idem Georg. II, 158.

An mare, quod supra, memorem, quodque adluit infra,
Anne *lacus tantos?*

Ausonius Profess. VIII. ubi horum Flacci versuum parodiam facit:

Romulum post hos prius, an Corinthi,
Anne *Sperchei, pariterque nati*
Atticas musas memorem Menesthei,
Grammaticorum?

38. *Prodigum Paullum, superante Poeno*] Codex optimae notae Reginensis clare et sine ulla litura habet.

Prodigum, Poeno superante, Paullum.

Quam compositionem, ut suaviorem et ποιητικωτέραν secuti sumus. Virgil. Aen. II, 311.

iam Deiphobi dedit ampla ruinam,
Volcano superante, domus.

Priscianus quidem p. 1123. sic laudat hunc locum,

Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Paullum.

Sed ex quatuor Prisciani codicibus, quos data opera consului, tres non agnoscunt τὸ *Paullum;* quod indicio est, non aliter olim hic lectum esse, quam nunc exhibet liber Reginensis. Lactantius tamen ad Thebaid. III, et VIII, citat *Prodigum Paullum.*

43. *Saeva paupertas et avitus apto cum lare fundus*] Ita omnes, quot vidi, codices: neque quicquam muto. Sic tamen mallem, si per libros liceret:

Sancta *paupertas, et avitus* arto
Cum lare fundus.

Sancta, ut Silius Italicus *casta*, quod idem fere valet, ubi de vetere Senatu loquitur, lib. I.

Concilium vocat augustum, castaque *beatos*
Paupertate Patres.

Sane quicquid hic mussitent interpretes, nemini placere potest illud *saeva*. Ceterum de *arto lare* vide nos ad Epist. I, 7. v. 58. Claudian in Rufin. I, 203.

Et casa pugnaces Curios angusta *tegebat.*

Noster Carm. I, 38. sensu eodem;

neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arta
Vite bibentem.

45. *Crescit, occulto velut arbor aevo*] Nic. Heinsius in ora libri sui, *Forte, Arvo.* Ingeniose. Sic enim Ovidius in Nuce v. 87.

Felix, secreto *quae nata est* arbor *in* arvo,
Et soli domino ferre tributa potest.

Lucret. I, 314.

Stillicidi casus lapidem cavat; uncus aratri
Ferreus occulte *decrescit vomer in* arvis

Propertius I, 2.

Adspice, quot submittat humus formosa colores.
Et veniant hederae sponte sua melius:
Surgat et in solis *formosius arbutus* antris.

Ubi illud, si vigilas, animadvertisti, *Formosa* et *Formosius* indecora repetitione cultissimum poëtam dehonestare. Poterat dixisse metaphora eleganti:

Surgat et in solis animosior *arbutus antris.*

Placet enim hic adiectivum magis, quam adverbium. Vel propius ad receptam lectionem hoc modo:

Surgat et in solis frondosior *arbutus antris.*

Illud enim in Arbuto notatur, quod pauca fronde est. Virgilius Ecl. VII, 46.

Et quae vos rara *viridis tegit* arbutus *umbra:*

ubi Servius, *Genus arboris frondibus raris.* Ceterum ad hanc Flacci emendationem imprimis facit Homericum illud, Iliad. P. 53.

Οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης
Χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, ὅθ' ἅλις ἀναβέβρυχεν ὕδωρ,
Καλὸν, τηλεθάον.

ubi χώρῳ οἰοπόλῳ, est *solo et occulto arvo.* Scholiastes, Οἰοπόλῳ, ἐρήμῳ καὶ μονήρει. Apposite Eustathius: Φασὶ τὰ ἐν ἐρημίᾳ καὶ μονάζοντα φυτὰ μάλιστα θάλλειν. *Aiunt arbores in loco deserto ac solo plurimum crescere.* Huc itaque

:es redit; Si *crescit occulto arvo* adsciscis, perinde erit ac *Celeriter, cito crescit:* Sin *occulto aevo*, idem erit ac *Lente :ardeque.* Et *celeritatem* quidem in hac metaphora quaesivit Homerus Iliad. Σ. 57. de Achille:

ὁ δ' ἀνέδραμεν ἔρνεϊ ἶσος,
Τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα φυτὸν ὣς γουνῷ ἀλωῆς.

›t Quintus Smyrnaeus de eodem, VII, 645.

ὁ δ' ἄφ' ὦκα θεῶν ἐρικυδέϊ βουλῇ
Ἔρνος ὅπως ἐριθηλὲς ἀέξετο.

[am autem si cum plerisque interpretum Marcellum hic intelligis Octaviae filium, qui iam tum, cum haec scriberet Noster, florente adolescentia erat; omnino consequens erit, ıt *arvo* hic substituas. Atqui repugnat locus ipse seriesque orationis, quae Marcellum veterem quinquies consu.em hic accipi flagitat; cuius seri nepotes cum in familiam Iuliam adsciti fuerint, dat hic Augusto, ut eius famam superstitem indies florere dicat, et *usque postera laude recentem crescere.* Nihil igitur mutandum, et rectissime habet *Aevo.* Quint. Curtius VII, 33. *Quid? tu gnoras* arbores *magnas* diu *crescere*, *una hora extirpari?* Prudentius Hamartigenia v. 177.

Qui velut aeterna latitans sub nocte, retrorsum
Vixerit, et tecto *semper regnaverit* aevo.

Corrigendus quoque forte Lucretii locus, quem modo adduximus. Sic enim citat Servius ad illud Georg. I, 46. *et sulco attritus splendescere vomer*] Lucretius: *Occulto decrescit vomer in arvo.* Ita Servius: sed sine dubio corruptus. Qui enim magis in *occulto arvo* decrescit vomer, quam in obvio et exercitato? Imo si *occultum* est arvum; :um et inaratum, neque vomerem terere potest. Vide, an scripserit Lucretius:

Stillicidi casus lapidem cavat: uncus aratri
Ferreus occulto *decrescit vomer in* aevo.

Ovidius Amor. I, 15.

Ergo cum silices, cum dens *patientis aratri*
Depereant aevo, *carmina morte carent.*

Idem tamen Art. I, 474.

Interit assidua vomer aduncus humo.

54. *Egerit iusto domitos triumpho*] Celeberrimus Tho. Gale, *Lege*, inquit, *dominus* vel *domitor.* Sed nihil mutandum Noster Carm. III, 8.

Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus *catena.*

55. *Sive subiectos orientis oris Seras et Indos*] Omnes fere editiones maculavit invenustum illud *oris*, quo fit ut idem sibilus per quinque voces continuetur; odiosa aurium offensione: cum tamen omnes ubique scripti codices et editio Veneta 1478. habeant *orae.* Revocetur igitur in

sedem suam. Sic Noster alibi, *ora septentrionis*, Carm. I, 26.

Quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae

57. *Latum reget aequus orbem*] Torrentii tres, Pulmanni unus, Lambini aliquot, et ex nostris Bartelianus, Bodl. Magdalenensis a prima manu, Colbertinus pro varia lectione, *Laetum:* quod Torrentio et Dacierio magis placet. Utrumque sane tolerari potest. *Laetum* enim dixerit *orbem*, ut Virgilius de eodem Augusto Georg. IV, 560.

Caesar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
Per populos dat iura, viamque adfectat Olympo.

Rectius tamen *latum reget*, ut vetustiores quique libri. Noster Carm. II, 2.

Latius regnes *avidum domando*
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus iungas, et uterque Poenus
Serviat uni.

Virgil. Aen. IV, 199.

Templa Iovi centum, latis *inmania* regnis.

Et I, 25.

Hinc populum late regem, *belloque superbum.*

Seneca Troad. 879.

Cui regna *campi* lata *Thessalici iacent.*

Ovid. Metam. IX, 794.

Postera lux radiis latum *patefecerat* orbem.

XIII. AD LYDIAM.

2. *Cerea Telephi Laudas Brachia*] „Omnes, opinor, quotquot hodie extant, membranae in ea lectione consentiunt, firmatque Servius ad Virgil. Eclog II. *addam cerea pruna*; *aut cerei coloris; aut mollia. Horatius*, cerea *Telephi laudas brachia.* Iure tamen displicuit Iulio Scaligero: cuius verba haec sunt: *Cum dixit* roseam cervicem, cerea brachia, *colorem quoque indicare suspicabimur; sicut apud poetam* cerea pruna: *profecto plus sapiat* lactea. Interpretes quidem in omnes partes se versant, et illud *cerea*, quasi revera cereum esset, in quoscumque volunt sensus flectunt finguntque, ut auctorem suum vel defendere vel excusare videantur: sed laterem plane lavant. Quid enim? an *cerea* de colore interpretabuntur? at foeda res est color flavus in brachiis, qualia sunt ictericorum. Ovid. Pont. I, 10. cum morbo laborabat,

Parvus in exiles succus mihi pervenit artus,
Membraque sunt cera *pallidiora nova.*

an *cerea* sunt pulchra, tamquam quae in cereis imaginibus videmus, ut Virgilius *cervicem marmoream* Georg. IV, 523.

XV.

Lentis adhaerens brachiis?

hoc nihilo magis sanum est; quamvis enim cera est et tactui cedit; vestigium tamen impressum ser- : solet hydropicorum caro, qua nulla turpior imago)uod si aut horum ullo aut alio quovis sensu recte ›ssent *cerea brachia;* imprudenter tamen, ut vere Sca- bservavit, post *roseam* cervicem *cerea* brachia nomi- :Noster, ne forte lector utrumque epitheton de colore tur dictum, et pro formoso luridum Telephum ima- r. Quid igitur fiet? Bene sit vetustissimo Gramma- avio Capro, qui solus rem impeditam solvit, et Ho- omni culpa liberat. Is narrat pag. 2242. ut inter :rant *lactans, lactens, lacteus.* Lactans, inquit, *qui* Lactens, *lacte abundans, velut lactens ficus* (sic bi legendum; non ut editum est, *lacteus, et, lacteas* Ovid. Fast. II, 263.

tibi dum lactens haerebit in arbore ficus)

s: Lactentia coagula cum melle bibi. Lactea, *can- nt, ut* lactea laudat brachia *dicit Horatius.* Haec ınissime sane Caper: ubi scribe *laudas* pro *laudat;* ine dubio ad hunc ipsum Horatii locum respexit; de mendo hic ulla suspicio est; cum eo fine haec rit, ut probet *lactea* esse candida. Quid autem du- s, tam bono auctore genuinam lectionem agnos-

m tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, lactea *Telephi*

Et de Gallis VIII, 660.

Tum lactea *colla*
Auro innectuntur.

Nemesianus II, 80.

Purpureas laudando genas, et lactea *colla.*

Candor autem est brachiorum perpetua laus. Ovid. Am III, 7.

Illa tamen nostro subiecit eburnea colla
Brachia, Sithonia candidiora nive.

6. *Tunc nec mens mihi nec color Certa sede manent*] bri aliquot Lambini et Pulmanni, *manet;* et sic editio neta 1478 Rectissime. Neque alterum admittit ling Latinae consuetudo Terent. Eunuch IV, 5.

Neque pes, neque mens satis suum officium facit.

Ubi duo singularia coniunguntur, cum utriusvis nun verbo congruunt, seu singularis sive pluralis. Ubi v ut hic fit, disiunguntur; et usus et ratio postulat, ut bum etiam sit singulare. Mutatum est ab erudituli: tamen nesciebant brevem syllabam in versus caesura p statem longae habere posse. Carm. II, 13.

Caeca timet aliunde fata.

16. *Quinta parte sui nectaris imbuit*] Vir Clarissimus cobus Talbot, qui paucis abhinc annis luculentam Hor editionem Cantabrigiae procuravit, non male de No meritum esse autumat, (quem tamen non nominat) loco *quinta* substituit,

Quanta *parte sui nectaris imbuit!*

Is autem est Ramirez de Prado in Pendecontarcho c. 50. Ita sane Persius Sat. V, 21.

Tibi nunc, hortante Camena,
Excutienda damus praecordia, quantaque *nostrae*
Pars *tua sit, Cornute, animae.*

Tu vero quid *quinta* hic sibi velit, vide, si libet, apud terpretes; nobis semel est constitutum, nullam his re turpiculis lucem affundere.

19. *Nec malis Divolsus querimoniis*] Ego vero sine c cum auctoritate tam commodam lectionem non mov Tamen, aut fallor, aut elegantior exiret sententia, sic viter immutata:

Felices ter et amplius
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divolsos *querimoniis*
Suprema citius solvet amor die.

Ita Noster alibi, Carm. III, 9.

Quid si prisca redit Venus,
Diductosque *iugo cogit aëneo.*

et II, 17.

Me nec Chimaerae spiritus igneae
Divellet *umquam.*

et I, 36.

nec Damalis novo

Divelletur *adultero*.

Ubi omnia, ut vides, ad amatores, non ad ipsum amorem referuntur.

XIV. AD REMPUBLICAM.

7. *Vix durae carinae Possint*] *Animadvertendum est*, ait Iulius Scaliger, *quibus legibus de una modo navi dixit carinas in numero plurali*. Vere et recte hoc Scaliger. Neque enim ullus veterum ita locutus est; quippe singulae naves non nisi singulas carinas habent. Quid hic autem nostri interpretes, qui libenter Scaligerum ut Horatiomastigem insectari solent? Rem callide dissimulant, inustam hanc Flacco notam silentio tegentes; interea tamen pergunt in unica navi *carinas* nobis ingerere. Nos, ut tam turpe dedecus a cultissimo poëta amoliamur, paullo fusius explicabimus totum locum.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus?

Sic scribe per interrogationis notam; et sic Veneta editio 1478. ceterae, opinor, omnes male omittunt.

o quid agis? fortiter occupa
Portum: nonne vides ut
Nudum remigio latus?

Strenue, inquit, in intimum portum te reconde, ne fluctus ventusque te retrorsum in altum pellant; quod, nisi caves, eveniet: cum latera tua nuda sint remigio, quo solo poteris vento obsistere. *Nudum* autem *remigio* dicit, vel quod tempestatibus conflictata navis remos iam fregerat, ut Virgilius,

Franguntur remi, tum prora avertit:

et Noster Epod. X.

Niger rudentes Eurus inverso mari
Fractosque remos differat:

vel quod introeuntes in portum nautae remos subducere, atque intra navem reponere solent. Sequitur;

nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemant? et sine funibus
Vix durare carinae
Possint imperiosius
Aequor?

Sic quidem editiones, *gemant*, et *possint*: adeo ut sententia sic procedat: *Nonne vides, ut latus et malus et antennae gemant?* Quid iam videtur? Satin' placet illud, *vides, ut gemant?* oculisne percipi poterit gemitus? credideram auribus potius sentiri. *Sed illud* omnino adverten-

dum, bis apud Servium, ubi locum hunc adducit, Aen. I, 211. et VIII, 577. non *possint* legi, sed *possunt*. Atque ita clare hic exhibent codex optimus Reginensis, et Zulichemianus; quibus adde Editionem Loscheri 1498. Neque vero dubium est, quin in aliorum aliquot sic extiterit: sed saepe deprehendi, sollemne esse interpretibus nostris, ut reticeant varias lectiones, quas ipsi non approbant. Iam autem, si tot auctoribus freti reducemus illud *possunt*; sequitur, ut eadem opera etiam *gemunt* legamus. Quid multa? codex Petrensis D fere annorum sine ulla litura utrumque retinet, et *gemunt* et *possunt*. Sic itaque totus locus constituendus erit, et distinguendus:

Nudum remigio latus?
Et malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemunt: *et sine funibus*
Vix durare carinae
Possunt *imperiosius*
Aequor.

Quibus in verbis illud primum indicandum est, quod et Scaligerum et Enarratores nostros fefellit, non de una modo navi *carinas*, sed de pluribus hic accipi. Tanta, inquit, coorta est tempestas, o navis, ut malus tua antennaeque gemant; et caeterae naves, quae in eodem portu sunt, vix possint stationem tenere, nisi anchoris iactis. Verum haec per partes explicanda veniunt. *Carinas* totas naves denotare tralatitium est. *Funibus* autem anchorae significantur, quod tot interpretes fugisse quis satis mirari poterit? Lucanus II, 621.

Ut tremulo starent contentae fune carinae.

Idem V, 514.

Litora curva legit, primisque invenit in undis,
Rupibus exesis haerentem fune carinam.

Virgil. Aen. IV, 575.

Solvite vela citi. Deus aethere missus ab alto
Festinare fugam, tortosque incidere funis
Ecce iterum stimulat.

Nihil quicquam vulgatius est: neque illud omittendum, vel ipsum illud *Funibus* satis nos admonere, non de una, sed pluribus navigiis verba hic fieri. Nemo enim de nave unica *funes* dixit, verum *funem*. Iam autem illud saevissimae tempestatis indicium erat, cum in ipso portu, ut hic, nisi in anchoris stare naves non possent: plerumque enim aliter solebat Virgilius Aen. I, 172. ubi tranquillum quendam tutumque portum describit,

hic fessas non vincula navis
Ulla tenent, unco non adligat anchora morsu.

Et Homerus Odyss. I, 136.

Ἐν δὲ λιμὴν εὔορμος, ἵν' οὐ χρεὼ πείσματός ἐστιν,
Οὔτ' εὐνὰς βαλέειν, οὔτε πρυμνήσι' ἀνάψαι.

: N. 100.

Ἔντοσθεν δὲ ἄνευ δεσμοῖο μένουσι
Νῆες ἐΰσσελμοι, ὅταν ὅρμου μέτρον ἵκωνται.

roinde vide, inquit, O navis, ne in mare te referant uctus: cum enim in ipso portu tempestas fiat, quales ndem in aperto pelago te manent procellae? Illud dumxat reliquum est, ut *durare aequor* satis quidem insolen·m phrasin pro *perferre*, *sustinere*, similibus, si fieri pott, exemplis adstruamus. Eo enim adigebat optimum orrentium, ut ineptissimam potius distinctionem admittet, quam ut ipse hanc locutionem durare vellet. Atqui s citat hoc Servius, ut probet *durare* esse *sustinere*, ut irgil. VIII, 577.

Patiar quemvis durare *laborem.*

ui adde Statium Silv. V, 2.

Felix, qui viridi fidens optata inventa
Durabis *quascumque* vias, *vallumque tenebis.*

t Valerium Flaccum VIII, 338.

Occidis? heu primo potes hoc durare *sub aevo?*

10. *Non Di, quos iterum pressa voces malo*] Ita omnes, pinor, libri: certe quos ipse vidi; credo, etiam ceteri. liud tamen maluit praestantissimus N Heinsius; *prensa* cilicet; quod et nobis in mentem diu ante venerat, quam ius codicem vidimus. Ita sane Noster Carm. II, 16.

Otium divos rogat in patenti
Prensus *Aegaeo.*

bi perperam in nonnullis membranis, ut hic *pressus*. Callus XXV.

velut minuta magno
Deprensa *navis in mari, vesaniente vento.*

ucretius VI, 428.

Et quaecumque in eo tum sunt deprensa *tumultu*
Navigia, in summum veniunt vexata periclum.

irgilius in Ciri. v. 60.

Dulichias vexasse rates, et gurgite in alto
Deprensos *nautas canibus lacerasse marinis.*

t Georg. I

Deprensis *olim statio fidissima nautis.*

t Aen. V, 52.

Argolicove mari deprensus, *et urbe Mycenae.*

vid Metam. XI, 663.

Nubilus Aegaeo deprendit *in aequore navim*
Auster.

lem Dido Aeneae:

Finge age te rapido (nullum sit in omine pondus)
Turbine deprendi: *quid tibi mentis erit?*

atius Theb. I, 370.

Ac velut hiberno deprensus *navita ponto.*

eneca de Vita Beata c. 14. *Sicut* deprehensi *mari Syrtico*,

modo in sicco relinquuntur, modo torrente unda fluctuantur. Atque his, credo, auctoritatibus inductus Vir Illustris substituere voluit *prensa*. Nihil tamen hic temere mutandum censeo. Sane si *salo*, vel *vado* hic haberent codices; equidem accederem, ut *prensa* non incommode legeretur: ita tamen, ut tum quoque non minus apte legeretur *pressa*: nunc cum omnes ubique libri praeferant *malo*, receptam lectionem retineo, cui omnino melius congruit *pressa* quam *prensa*. Minucius Felix p. 258. *Et si quis infirmior,* malo pressus *et victus, Christianum se negasset.* Ovidius Amor II, 11.

O utinam, remo ne quis freta longa moveret,
Argo funestas pressa *bibisset aquas.*

Idem Fast. IV

Sedit limoso pressa *carina* vado.

et Metamorph. XI, 557.

Mergit in ima ratem, cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa *gravi.*

Auctor Octaviae. 347.

Ruit in pelagus, rursumque salo
Pressa *resurgit.*

Digest. lib. XIV. tit. 2. leg. 6. *Navis adversa tempestate* depressa, *ictu fulminis deustis armamentis et arbore et antenna, Hipponem delata est.* Ubi tamen vix dubites, quin *deprensa* corrigendum sit; ut res ipsa flagitat: Lege tamen VII. ibidem sine dubio *depressa* bene habet: *Cum depressa navis aut deiecta esset, quod quisque ex ea suum servasset, sibi servare respondit, tamquam ex incendio.* Nulla itaque dubitatio est, quin sana sit lectio omnium librorum,

Non di, quos iterum pressa *voces malo.*

Ubi *pressa* valet mersa: et sane *dii* isti (Dioscuros intelligit) etiam mersas et obrutas naves eripiebant periculo: ut Noster Carm. IV, 8.

Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates.

Theocritus in *Διοσκούροις* vers. 17

Ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς τε καὶ ΕΚ ΒΥΘΟΥ ἕλκετε νῆας
Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀϊομένοις θανέεσθαι.

14. *Nec pictis timidus navita puppibus Fidit*] Galei codex bonae notae, *Tumidus*: quod Scaligero placuerat. *Imo,* inquit ille, *fidebat Brutus, neque timidus erat: quare* tumidus, *non* timidus; *et* fidat, *non* fidit Recte quidem omnino, si de Bruto vel per somnium hic cogitasset Noster. Sed Scaligerum, ut plerosque alios, decepit Quintilianus et Scholiastae veteres, qui perpetuam in hoc carmine allegoriam esse volunt, *et navim pro republica, tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia*

aefigit calamis spicula Cnossiis.
denique
Imbelli cithara carmina divides] Expressisse videtur
; sed hodie locus corruptus est; Herc. Oet. 1080.

Sed cum linqueret inferos
Orpheus carmina fundens;
Et vinci lapis improbus
Et vatem potuit sequi.

e in versu secundo vicem dactyli vel Cretici occu-
ondaeus, qui nisi in clausula, quae hic non est, lo-
abere nequit. Atque ideo acutissimus Fred. Grono-
ro *fundens* reponit *funditans*. Vide, annon nos ali-
melius,

Orpheus carmina dividens.

cum pro *fundens* substituimus *dividens*, nulla fit mu-
isi primae modo literae: nam *un* et *ivi* in manu-
s vix poteris inter se dignoscere.
Non Laërtiaden, exitium tuae Gentis] Tres Blandinii
Cruquium, totidemque Lambini, *genti:* quodque am-
est, praestantissimi mei codices Graevianus et Regi-
clare,

'on Laërtiaden, excidium *tuae*
enti.

ium etiam in suo invenit Fabricius. Sane quaelibet
lectionibus proba est, sive velis *Exitium gentis*, sive
m genti; seu *Excidium genti*, sive *Excidium gentis*.
vetus apud Ciceronem de Divin. I, 21. de Paride
as,

Virgil. Eclog.

Idem amor exitium est pecori pecorisque magistro.

Et Aen. II.

Tum magnum exitium (quod di prius omen in ipsum
Convertant) Priami imperio Phrygibusque futurum.

Arridet tamen prae aliis ea, quae et plures membranas et editiones credo omnes occupavit, *exitium gentis:* praecesserat enim *genti* versu undecimo. Cicero de Arusp. Respons. c. 4. *Scipio natus mihi videtur ad interitum exitiumque Carthaginis.* Seneca Consolat. ad Marciam c. 17. *Dionysius ille Tyrannus, libertatis, iustitiae, legum exitium.* Ovid. Metam. XIII, 500

Exitium Troiae nostrique orbator Achilles.

Sulpicia in Satira

Romulidarum igitur longa et gravis exitium pax.

Seneca Hercule Fur. 358.

Quidnam iste, nostri generis exitium ac lues?

Et Tread. 839

Quos Helena suadet, pestis, exitium, lues
Utriusque populi.

24. *Teucerque et Sthenelus*] Vetustissimi quique libri, *Teucer et Sthenelus,* et sic Editiones priscae, Veneta et Locheri. Alii codices, *Teucer te Sthenelus;* quod amplexae sunt post Lambinum editiones pleraeque. Unus modo ex meis isque omnium recentissimus, *Teucerque et Sth.* nisi quod in Reginensi ex spatii magnitudine inter *Teucer et,* suspicio est *que* esse erasum. Atqui Torrentius affirmat se in omnibus suis invenisse *Teucerque et.* Sed nullus dubito, quin Typographi culpa sit, atque ibi *Teucer et* sit reponendum. Utcumque fuerit, ea probabilis sane videtur lectio,

Urgent inpavidi te Salaminius
Teucerque et Sthenelus.

Quippe si dixisset *Te Sthenelus,* non utique plurali numero protulisset, *Urgent impavidi.* Amat enim Noster etiam post plures nominativos Verbum singulare ponere; ut Carmin IV, 14. quod apprime huc convenit;

Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
Miratur.

Vide nos ad Carm. I, 24. vers. 8. Recte igitur *Teucerque et Sthenelus;* ut uterque simul eum urgere intelligantur; atque ideo in plurali efferatur verbum *Urgent.* Id quoque observavi in codicibus scriptis, ubi duplex, ut hic, coniunctio est, alteram plerumque a Librariis omitti, si modo versus mensura id fieri patiatur. Si cui tamen *Te Sthenelus* magis arrideat, equidem non valde repugnabo.

XVI. PALINODIA.

5. *Non Dindymene*] Vide modo totum locum:

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Sic geminant Corybantes aëra,
Tristes ut irae.

bi nulla alia esse possit constructio, praeterquam haec; *orybantes non sic geminant acuta aera, ut tristes irae geinant acuta aera.* Quocumque te vertas, nihil melius ex is verbis efficies. Quod cum ineptum sit plane et ἀναὶλουθον, cogitandum est, opinor, de emendatione. Crediꞏrunt boni Librarii, necessario reponendum esse in versu ıarto *sic;* ut sit cui respondeat τὸ *ut.* Atqui aliud poıs curare debuerant; cum in versu tertio hic satis prosum sit, ut *aeque* ad *ut* referatur. Vix dubites, quin ita ripserit Flaccus,

Non Liber aeque, non acuta
Si *geminant Corybantes aera.*

ꞏntentia est: Non Cybele, non Phoebus, non Bacchus, ›n Corybantes si acuta aera geminant, aeque quatiunt entem, ut tristes ırae eam quatiunt. Simile plane loıendi genus est Carm. II, 17.

Me nec Chimaerae spiritus igneae,
Nec Si *resurgat centimanus Gyges,*
Divellet umquam.

t Carm. III, 21.

Te Liber, et si *laeta aderit Venus,*
Segnesque nodum solvere Gratiae,
Vivaeque producent lucernae.

odem res redibit, si legeris, *Si geminent*, aut, *Si ingemient*, Caeterum quid sit *geminare aera* disces ex Lucretio I, 635.

Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarent aeribus aera.

t Ovidio Metam. III, 534.

aerane tantum
Aere repulsa valent, et adunco tibia cornu?

t Fast. IV, 184.

Aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.

t ex Statio, Theb. VIII, 221.

gemina aera *sonant, Idaeaque terga,*
Et moderata sonum vario spiramine buxus.

14. *Addere principi Limo coactus*] Offendit Iulium Scaliꞏerum illud *coactus: neque enim*, ait *Prometheus coactus uit, aut coactus fecit.* Hoc unde compertum Scaligero sse potuit, equidem nescio: cum nullus, opinor, nunc exet praeter Nostrum, qui hanc fabulam tangat. Quamꞏuam fatendum sane est, non valde veri simile esse, eiusnodi fabulam a quoquam excogitatam, qua Prometheus oactus hec fecerit. Ipse enim consulto hominem for-

masse dicitur, non alterius iussu et imperio. Siquis igitur a Scaligeri partibus steterit, facili mutatione sic huic loco mederi poterit,

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactam *particulam undique,*
Desectam et insani leonis
Vim stomacho adposuisse nostro.

Recte enim *undique coactam*, hoc est, collectam, collatam, congestam. Virgil. Aen. VIII, 7.

undique cogunt
Auxilia, et latos vastant cultoribus agros.

Idem Aen. VII, 582.

Undique collecti coeunt, Martemque fatigant.

Noster in Arte Poët. v. 3.

Undique collatis membris.

Virgil. Aen. II, 763.

huc undique Troïa gaza Congeritur.

Recte quoque *fertur addere*, pro addidisse: etiam cum sequatur *adposuisse.* Noster Carm. III, 20.

Arbiter pugnae posuisse *nudo*
Sub pede palmam
Fertur, *et lene* recreare *vento*
Sparsum odoratis humerum capillis.

Propertius III, 12.

Inter quos Helene nudis capere *arma papillis*
Fertur, *nec fratres* erubuisse *deos.*

XVII. AD TYNDARIDEM.

5. *Impune tutum per nemus*] Enimvero indignandum est, tot magnis interpretibus haec placere potuisse. Certe *impune tutum* consistere una nequeunt. Quid enim tantopere mirandum, si per *tutum* nemus *impune* vagantur pecora? mirarer magis, si in nemore feris infesto impune errarent. Apage itaque *tutum*, quod tantum abest ut augeat sententiam, ut plane diminuat destruatque. Recte codices quidam Lambino inspecti, *totum:* ut et nos ex coniectura prius reposueramus, quam apud Lambinum id vidimus. Per *totum*, inquit, nemus, per densissima quaeque silvarum loca, ubi ferarum latibula sunt, *impune* pervagantur. Persius Sat V, 32.

Cum blandi comites, totaque impune *Suburra*
Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo.

Virgil. Georg. II, 308.

Et totum *involvit flammis* nemus.

et Aen. VI, 358.

procul o procul este profani,
Conclamat vates, totoque *absistite* luco.

Nemesianus II, 68.

tectumque subire
Viminis, et caveam totis *praeponere* silvis.

8. *Nec virides metuunt colubras*] Viderint, qui reclamantibus fere omnibus ubique codicibus, *colubros* hic nos obtrudunt. *Colubras* legebat et Lactantius ad Statii Theb. V. Vide Nonium, ubi exempla profert ex Lucilio, Turpilio, et Varrone. Noster Serm. I. 8.

Utque lupi barbam variae cum dente colubrae.

Juvenal. V, 107.

Vos anguilla manet, longae cognata colubrae.

Arnobius lib. IV. *Mercurius ore facundus, et gestator affectum colubrarum.*

9. *Nec Martiales haedilia lupos*] Vetustissimi nostri Leidensis, Graevianus, Reginensis, *Haedilitae.* Atque ita in libris invenerunt Lambinus et Cruquius, qui tamen *haedulae* haedorum septa perperam interpretantur. Tu vero scribe, quod minimum ab libris recedit,

Nec Martiales haeduleae lupos.

Ut ab equo equuleus, ab hinno hinnuleus, ita ab haedo haeduleus. Et potuit quidem hic dixisse, *haedulei lupos;* sed maluit genus femininum, ut paullo ante *colubras* et *uxores* olentis mariti. Quidni autem *hinnuleae;* cum Varro dixerit *hinnas* et *equulas* apud Nonium Marcellum? Certe qui *haedilia* hic defendunt, praeterquam quod in versu flagitium insigne admittunt, verbum insuper veteribus, credo, Romanis inauditum fingunt. Quippe agni et haedi non seorsim, sed una cum matribus plerumque stabulabantur. Proinde, ut agnorum oviumque stabulum nemo *agnile* dixit, sed *ovile*: ita caprarum haedorumque septum non *haedile* vocabatur, sed *caprile*. Glossarium quidem vetus: Ἐριφοστάσια, *haedilia;* et Ἐριφιῶνες (lege Ἐριφιῶνες) *haedilia:* sed apud Rei Rusticae scriptores vel Graecos vel Latinos frustra, opinor, ea verba quaesiveris. Imo vero, quia et oves et caprae plerumque uno septo claudebantur, etiam stabula caprarum *ovilia* vocitabant veteres. Tibullus II, 1.

Huic datus, a pleno memorabile munus ovili,
Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves.

Ovid. Metam. XIII, 827.

Sunt fetura minor tepidis in ovilibus agni;
Sunt quoque par aetas aliis in ovilibus *haedi.*

14. *Hinc tibi Copia Manabit*] Legendum puto, etiam invitis manuscriptis, Hic *tibi copia;* ut mox sequitur, Hic *in reducta valle.* Quod et erudito Dacierio et ante eum Doctissimo Fabricio placuisse video. Sane sic habet editio Lescheri 1498. *Hinc* et *hic* frequentissime confunduntur in scriptis codicibus. Quod si *hinc* legeris, interpretandum quidem fuerit *ob pietatem meam:* atqui eo pacto dicendum potius foret *Hinc mihi copia*, quam *hinc tibi.* Nec

que enim amicam suam Tyndarin vel uxoris conditione habere voluit, vel heredem sibi instituere. Caeterum illud, quod mox sequitur, *ruris honorum*, ut eleganter dictum iure laudant interpretes: poterant etiam et exemplis illustrare: nam imitatus est clare Statius Silv. IV, 5.

Parvi beatus ruris honoribus.

et occultius in Theb. X, 783.

hi sertis, hi veris honore *soluto*
Accumulant.

et Silius Italicus III.

Nullum ver usquam, nullique aestatis honores.

19. *Fide Teïa Dices laborantes in uno*] Codices nostri, Galei, Zulich. et a secunda manu Reginensis *disces*: ut alibi Noster Carm IV, 13. ad Phyllida.

condisce *modos, amanda*
Voce quos reddas.

et II, 19.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)
Nymphasque discentes.

Sed nihil mutandum: nam quid est *discere fida Teïa*? Nimirum Tyndaris fidibus et voce canere sciebat, ut Lyde Carm. III, 28.

Tu curva recines lyra
Latonam, et celeris spicula Cynthiae.

XVIII. AD VARUM.

7. *At ne quis modici*] Graevianus noster cum Leidensi, Batteliano, Petrensi, et Galei *ac*. Et sic, opinor, aliorum aliquot; sed haec, ut putant, levia male praetereunt. Sane sic editio Loscheri 1498. Omnino elegantius est, et Horatianum. Sic Epist. I, 19, v. 26.

Ac *ne me foliis ideo brevioribus ornes*

ut ibi omnes fere codices: tamen et illic quoque *at* editiones occupavit. Epist. I, 1. v. 13.

Ac *ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter.*

Epist. II, 1. v. 208.

Ac *ne forte putes, me quae facere ipse recusem,*

Ovid. Remed. Am. 465.

Ac *ne forte putes nova me tibi condere iura.*

Sic ibi editio prima et duo scripti, ut fatetur praestantissimus Heinsius. Vulgo *et*. Ipse nullo praeeunte codice reposuit *at*. Non dubito, quin si haec Nostra vidisset, mutasset factum.

XIX. DE GLYCERA.

5. *Et lasciva Licentia*] Recte. Sic Sallustius Iugurth. 89. *Militibus, quos soluto imperio licentia atque lascivia corruperat.* Quintilianus Instit. IX, 4. *Quorundam in ora-*

one *simili pene licentia lascivientium.* Scribe tamen hic ou *lasciva licentia*, sed *Licentia;* nam Deam intelligit, ut a superioribus Venerem et Bacchum posuit. Cicero de egibus II, 17. *Vexati nostri Lares familiares: in eorum dibus exaedificatum templum Licentiae: pulsus a delubris , qui illa servarat:* sed hoc Cicero ῥητορικῶς: nam Clo- ius *Libertati*, non *Licentiae*, id consecraverat. Claudianus e Nuptiis Honorii v. 77. ubi Veneris aulam et comitatum escribit:

nec cetera Numina desunt.
Hic habitat nullo constricta Licentia *nodo.*

oteris etiam non minus eleganter reponere,

Et lasciva Libentia.

ibentia enim vel ipsa Venus est, vel Dea quaepiam in eneris comitatu. Plautus Asinaria, II, 2

Ut ego vos lubentiores faciam quam Lubentia *est.*

t Sticho II, 2.

Itaque onustum pectus porto laetitia lubentiaque.

ellius XV, 2. *Nam cui* Libentiae *Gratiaeque omnes con- ivorum incognitae sunt.* Quae ex Gellio sublecta iisdem erbis habentur apud Macrobium Saturn. II, 8. Varro de ingua Latina lib. V. *A libendo, libido, libidinosus, sic lia ut Libentina.* Sic quidem editi; at Vossii codex scrip- us: *libidinosus, ac Venus* Libentia, *et Libitina, sic alia.* Porro in versu praecedente plures libri *iubent*, Leidensis, Reginensis, Reg. Societatis, Petrensis et alii: sed rectius Graevianus et Batt. *iubet.* Amat enim Noster in eiusmodi constructione singularem numerum, ut alibi pluribus do- cebo. Vide ad Carm. I. 24. vers. 8

6. *Splendentis Pario marmore purius*] Manifeste hoc imi- tatus est Seneca Hippolyto 795.

Vexent hanc faciem frigora parcius;
Haec solem facies rarius appetat;
Lucebit Pario marmore clarius.

XX. AD MAECENATEM.

5. *Care Maecenas eques*] Recte quidem pro amicitiae et familiaritatis iure *Care Maecenas* dicere potuit Noster, ut alibi *Dilecte Maecenas.* Sed quid tum de *Equite* fiet? Ne- que enim *care eques* tolerabile quidem est; et multo mi- nus *eques* sic nudum et Epitheto destitutum. Sine dubio legendum cum codice Regiae Societatis,

Clare *Maecenas, eques.*

ut alibi Carm. III, 16.

Maecenas equitum decus.

et Propertius III, 7.

Maecenas, eques Etrusco de sanguine Regum.

Martialis VI. 58.

Sospite me, sospes Latias reveheris ad urbes,

Et referes pili praemia clarus eques.
Plinius Epist. II, 13. *Pater ei in* equestri *gradu* clarus, clarior *vitricus*.

XXI. IN DIANAM ET APOLLINEM.

5. *Vos laetam fluviis, et nemorum coma*] Quatuor Blandinii longe optimi apud Cruquium, et Noster Graevianus *comam*. Quae melior lectio est, et sequentibus aptius respondet. Vos, inquit, puellae, Dianam cantate, et nemus Algidi, aut Erymanthi, aut Cragi; vos invicem, pueri, Apollinem, et Tempe, et Delon. Quod si legeris *coma*, tum sola Diana ab illis, ab his vero praeter Apollinem Tempe et Delos canentur. Quomodo ergo iubet *totidem* tollere laudibus? Recte vero nemorum *comam* celebrari imperat: ut alibi Carm. III, 18.

Nos cantabimus invicem
Neptunum, et viridis Nereïdum comas.

Porro aliud agunt Enarratores, cum sequentia sic construunt, Laudate *humerum* Apollinis, *insignem pharetra*. Meliora sane illos vel Porphyrii Scholiastes docere potuisset. Respondent, inquam, haec superioribus, *vos dicite* Dianam *laetam fluviis; vos* Apollinem *insignem humerum pharetra*. *Insignis humerum* Hellenismus notissimus et Nostro quoque familiaris:

Nec Mauris animum mitior anguibus.

et alibi.

13. *Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem*] In praecedentibus et Dianae et Apollinis laudes una celebrantur; iam vero Apollinem solum ait bellum, famem, et pestilentiam a Romanis amoliturum. Quid ergo opus erat tam pervacuis precibus Dianam sollicitare? Quamobrem, cum nihil omnino hic agat Diana, vide an legendum sit,

Haec *bellum lacrimosum, hic miseram famem.*

Bellum autem lacrimosum intellige *Civile:* ut Carm. III, 8.

Medus infestis sibi luctuosus
Dissidet armis.

Discordiam vero abigit propitia Diana, ut memorat Callimachus, Hymno in Dianam v. 133.

Οὐδὲ διχοστασίη τρώγει γένος, ἥτε καὶ εὖ περ
Οἴκους ἑστηῶτας ἐσίνατο.

XXII. AD ARISTIUM FUSCUM.

2. *Non eget Mauris iaculis*] Ita prisci quique codices *Mauris*, ut iamdudum monuerunt Interpretes: mei cer vetustiores Leid. Graev. Zulich. Batt et a prima manu Reginensis. Adde Editionem Loscheri 1498. et Lactantium Instit. V, 18. ubi non aliter citatur hic locus. Qu expugnanda tandem est eorum illud *Mauri* etiam in

entissimis aliquot editionibus obtrudunt. Quippe et No-er alibi, *Maura unda*, *Mauris anguibus*, ut ab aliis obser-atum. Trebellius Claudio c. 14. *Purpura Maura.* Vo-iscus Aureliano c. 12. *Stragula Maura.* Ovid. Fast. 244.

Attoniti Mauras *pertimuere manus.*

ivenalis X, 148.

hic est quem non capit Africa Maura

Percussa Oceano.

..XII, 4.

Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.

atius Silv. I, 3.

Auratasne trabes an Mauros *undique postes?*

em Theb IX, 189.

Sic ubi Maura *diu populatum rura leonem.*

artialis XIV, 90.

Non sum crispa quidem, nec silvae filia Maurae.

rienus in Descript. Orb.

sic caelum vertice fulcit

Maura *Abila, et dorso consurgit Iberica Calpe.*

lius Italic. III.

iuga Pyrenes venatibus acer

Metiri, iaculove *extendere proelia* Mauro.

7. *Fabulosus Lambit Hydaspes.*] Nic. Heinsius ad oram bri sui: *fabulosus* legit *Grotius Petrus.* Nollem sane hoc i excidisse; quippe quod et sententiae et versui repugnat. *Fabulosus* enim primam syllabam brevem habet; et de olo, *terra*, dicitur, non de *fluvio.* *Fabulosus Hydaspes* ut Carm. III, 4. *Fabulosae palumbes*) hoc est, de quo multa in Poëtarum fabulis narrantur. Curtius III, 1. *Marsyas amnis* fabulosis *Graecorum carminibus inclytus.* Plinius Hist. Nat. V, 1. *Montem Africae vel* fabulosis-imum *Atlantem.* Quintil. Declam. X. *Filium tuum, mu-ier infelix, non impositae inferis clusere terrae, non spissa erpetuae noctis caligo compescuit, non* fabulosa *vatibus palus, ultumque celebrati curvato igne torrentes.* Seneca Epist. 45. *Nec me Charybdis et Scylla, et* fabulosum *istud fretum de-errere potuissent.*

11. *Curis vagor expeditus*] Variant hic et scripti et liti, dum alii *expeditis*, alii *expeditus* praeferunt. Utram-bet lectionem tuto sequi poteris: posterior tamen et ve-or videtur et elegantior. Sic *expedire se molestia, metu, imine, aerumnis, laqueis etc.* passim occurrunt. *Expedi-s* igitur *curis*, ut illud Senecae Oedip. v. 13.

Curis solutus, *exul, intrepidus, vagans.*

Symmachi Epist. VII, 32. *Iamdudum* curis *publicis* ab-lutus, *relegere iter debuisti.* et Terentii Phorm. V, 4.

Hic simul argentum reperit, cura *sese* expedivit.

mutatum suspicor ab erudituIo quodam, qui paullo ante gerat in Carm. VIII.

Saepe trans finem iaculo nobilis expedito.
et proinde, ut ibi *trans finem expedito*, itidem et luit *ultra terminum expeditis:* nesciens scilicet, *vag terminum*, veram hic constructionem esse.

14. *Daunia in latis alit esculetis*] Sic omnes, crei iam ab annis plus centum: nullae tamen, quoc membranae sic repraesentant: verum antiquiores *latis;* ut praeter aliorum Codices Nostri Leid. Graev. et a manu prima Reginensis; nam litera erasa est: caeteri autem *Daunia latis* sine praep Par etiam varietas est in editionibus priscis; Vene 1478. *Daunia latis:* Loscheri 1498. *Daunias latis:* credibile sit lectionem illam, quae hodie obtinet, *in latis*, in nullis omnino manuscriptis nunc Quid igitur fiet? *Daunias*, *Dauniados*, Graeca tione, erudite, ut alia omnia, defendit Nicolaus ad Ovid. Sappho Phaon. v. 164. *Daunias*, inqu *Graeco, ut Cephesias ora*, *Phasias terra*, *Hadrias u tias Orithyia;* quibus addi possent, *Lemnias*, *Scyri sias*, *Myneïas*, et alia innumera. Sed illa Graeca Graecam inflexionem libenter accipiunt: quae t Latino *Daunia* invitius, ni fallor, admittetur. Illi magis ad rem, quod, ut ibidem affirmat Vir sumr *pias via* pro *Appia* non uno loco occurrit apud (Quidni itaque *Daunias* regio, ut *Appias* via? Se pretium est, ut loca integra huc coram adducant tis Amatoriae I, 79.

Et fora *conveniunt (quis credere possit) amori,*
Flammaque in arguto saepe reperta foro.
Subdita qua Veneris facto de marmore templo
Appias *expressis aëra pulsat aquis.*
Illo saepe loco capitur consultus *Amori:*
Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi.
Hunc Venus e templis, quae sunt confinia, *ride*
Qui modo patronus, *nunc cupit esse cliens.*

Art. Amor. III, 449.

Redde meum, clamant spoliatae saepe puellae;
Redde meum, toto saepe boante foro.
Has, Venus, e templis multo radiantibus auro
Lenta vides lites, Appiadesque *tuae.*

Remed. Amor. 659.

Turpe vir et mulier, iuncti modo, protinus host
Non illas lites Appias *ipsa probat.*

iam autem in loco secundo *Appiadas* interpretat *triculas, quae extra urbem via Appia habitabant:* i *Appias*, ut opinatur, est ipsa via Appia. Profe occupatus erat vir, siquis alius, emunctae naris, c effudit. Nihil enim hic de *Via Appia*, nec de mer in urbe media res agitur, proxime ipsum Forum

atis superque indicant tot vocabula, *forum, consultus, confinia, patronus;* ut legenti continuo patebit. Paucis tem explicabimus. Appius Claudius Caecus in censura sua *aquam*, quae ab ipso *Appia* vocata est, ad urbem duxit: ea, praeter alios in aliis Urbis locis, unum exitum sive Salientem habuit prope Forum, iuxta aedem Veneris; quae Venus inde *Appias* cognominata est: *Appiades* autem sunt Nymphae vel Deae, quarum statuae circa istum Salientem ornamenti gratia ponebantur, et ex ore, mammis, digitis, vel capillitio aquas emittebant. Atque id quidem cum haec ipsa Ovidii loca satis demonstrant, tum imprimis Plinius, lib. XXXVI, 24. *Agrippa*, inquit, *in aedilitate sua, adiecta Virgine aqua, ceteris corrivatis atque emendatis, lacus septingentos fecit: praeterea salientes centum quinque: castella centum triginta, complura etiam cultu magnifica: operibus iis* signa *trecenta aerea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore quadringentas.* Equidem haec certissima esse iudico: proinde si Venus vel Nympha ad Appiae Salientem collocata *Appias* dicitur, non idcirco et terra *Daunias* vocari poterit; non magis profecto quam *Italias* vel *Sicilias*. Quippe, quod caput rei est, et praecipue advertendum, *Daunia* est nomen substantivum, ut loquuntur Grammatici, aeque ut *Italia* vel *Sicilia*. Festus Pompeius: Daunia, *Apulia appellatur a Dauno Illyricae gentis claro Viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patria occupavit*, Polybius III, 88. Εἰς πρώτην ἐνέβαλε τὴν ΔΑΥΝΙΑΝ. et IX, 7. ποιησάμενος τὴν πόρειαν διὰ τῆς ΔΑΥΝΙΑΣ καὶ τῆς Βρεττίας. Stephanus Byzantius: τὸ ἐθνικὸν Δαύνιας, καὶ ΔΑΥΝΙΑ τὸ θηλυκόν. Huc accedit, quod et ipsum *Daunias* substantive hic ponitur, *militaris Daunias:* quod adhuc durius est, quam si pro Epitheto haberetur. Tolerabilius enim foret *Daunias hasta*, vel *Daunias Nympha* vel eiusmodi aliud quid, quam *militaris Daunias*. Tamen et illud refugerunt, cum Noster in Carm. II, 1.

quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?

Et IV, 6.

Dauniae *defende decus camenae.*

Nam et Virgilius Aen. VIII, 146.

Gens eadem quae te crudeli Daunia *bello*
Insequitur.

Et XII, 785

Procurrit, fratrique ensem dea Daunia *reddit.*

Quae cum ita sint, non ausim sane vetustissimis licet codicibus fidem habere; neque tam κακόζηλον Horatium credere, ut nulla ne versus quidem necessitate cogente *Daunias* diceret, cum in promptu esset, quod nunc editiones occupat, *Daunia in latis*. Recte enim et de more praepositio hic ponitur, ut paullo ante,

Namque me silva lupus in Sabina.

Et Virgil. Georg. III, 224.

Pascitur in magna silva formosa iuvenca.

Illud tamen difficile dictu est, unde nisi ab ipsa Horatii manu provenire potuerit *Daunias* in priscis membranis. Neque enim quicquam obscuri est in hodierna lectione; neque librariis proclivis erat lapsus a facili et usitato ad inauditum vocabulum. Unde illud evenit, ut in recentioribus Scriptis, litera S erasa, τὸ *Daunias* rursum ad *Daunia* etiam metri damno revocaretur Si hariolari hic liceret, suspicarer olim, pro *Daunia in*, librariorum errore *Dauniam* scriptum fuisse: unde correctores ut et versui et casui nominativo consulerent, substituisse *Daunias*. Vel exortus est fortasse sciolus aliquis, qui in illis,

Quale portentum neque militaris
Dauniam *latis alit esculetis*,

portentum casu nominativo caperet, et idcirco *militaris*, hoc est, militares *Daunias* accusativum faceret. Utcumque se res habuerit; me sane non invito, utramlibet lectionem sive *Daunias*, sive *Daunia in* pro arbitrio sequetur lector eruditus.

18. *Arbor aestiva recreatur aura*] Marius Victorinus p. 2603. bis hunc versiculum laudat ad hanc speciem,

Arbor aestiva recreatur umbra.

Sed nihil est, quod a codicibus recedamus. Sane in zona glaciali, quae hic describitur, satis superque erat *umbrae*; neque proinde aestivam umbram desiderabat, sed *auram*, quae maxime arbores frugesque recreat. Noster Carm. Saeculari,

Nutriant fetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.

Catullus Epig. LXIII.

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,
Quem mulcent aurae, *firmat sol, educat imber.*

Idem in Nuptiis Pel. et Thet.

Aura *parit flores nitidi secunda Favoni.*

Ovid. Fast. V, 209.

Est mihi secundus dotalibus hortus in agris:
Aura *fovet: liquidae fonte rigatur aquae.*

Valerius Flaccus VI, 711.

Qualem siquis aquis et fertilis ubere terrae
Educat, ac ventis *oleam felicibus implet:*
Nec labor assiduus, nec spes sua fallit alentem.

Idem VI, 340.

Dixit, et Edonis nutritum missile ventis
Concitat.

ubi ὁ πάνυ Nic Heinsius: *Nutritum*, inquit, *missile ventis, ut apud Homerum ἀνεμότρεφες κῦμα, impulsum ventis.* Perperam quidem: ut ex superioribus satis apparet, et adhuc

magis ex Seneca Nat. Quaest. V, 18. *Dedit Deus ventos, ad custodiendam caeli terrarumque temperiem, ad evocandas supprimendasque aquas, ad* alendos *satorum atque arborum fructus, quos ad maturitatem cum aliis caussis adducit ipsa iactatio, attrahens cibum in summa, et ne torpeant, movens.*

XXIII. AD CHLOEN.

4. *Aurarum et siliiae metu*] Ubi *siliiae* tribus syllabis posuit; ut iterum Epod. XIII.

Nunc mare, nunc siliiae
Threicio Aquilone sonant.

Quod equidem non possum non demirari; cum adeo in promptu esset, quod pari elegantia nullaque vi mensurae adhibita dicere potuit,

Aurarum et nemoris *metu,*

et,

Nunc mare, nunc nemora:

plane ut Virgilius Georg. I, 335.

Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt.

Neque tamen vel dubitandum quidem est de lectionis sinceritate; cum eam omnes ubique codices confirment, et Priscianus tribus in locis p. 546, 740, 1039. ubi eo ipso fine locum hunc adducit, ut *Siliiae* trisyllabum esse doceat. Similem sane Dialysin in aliis verbis admiserunt non Catullus solum, qui paullo durior est, sed tersissimi Poëtarum Tibullus et Ovidius: ille Eleg. 1, 7. et alibi,

Stamina non ulli dissolüenda deo.

hic in Epist. Medeae Iasoni.

Debuerant fusos evolüisse meos.

et passim. Verum alia ratio horum est, alia, ni fallor, *siliiae. Solvo* enim et *volvo*, si consonantem in vocalem dissolveris, primam brevem habebunt; ut ex supinis et participiis constat, *Solutus, volutus: Silva* autem, etiam per diaeresin in tres syllabas dissoluta, primam tamen longam retinebit; siquidem certum est a Graeco ὕλη, vel per digamma Aeolicum ὕλϜη, Latinum *Silva* profluxisse. Nam ὕλη quidem apud Graecos syllabam primam semper productam habet. Ita *Milvus* aut *milüus*, sive trisyllabon, facias, utroque modo primam longam servat. Sed eo tantum haec notamus, ut acuamus eruditorum iudicia: non ut poëtam culpae insimulemus, qui sine dubio ex usu sermonis et eruditorum consuetudine scire melius faciliusque haec potuit, quam quivis hodie mortalium ex incertis Analogiae rationibus tanto post intervallo hariolari.

5. *Nam, seu mobilibus veris inhorruit Adventus foliis*] Ita libri quidem nostri magna constantia: ut et plerique aliorum. Solus Muretus ex codicibus suis protulit,

Nam seu mobilibus vitis *inhorruit*
Ad ventum *foliis.*

Quod ad priorem lectionem attinet, multis ea nominibus

cordato lectori displicere debet. Neque enim poterit *veris adventus inhorrescere foliis*, cum eo tempore nondum nata sint folia: ver enim ipsum frondes educit. Neque adventu veris *hinnulei matres quaeritant;* cum ante ver adultum cervae non pariant. Neque tunc temporis *Lacertae rubos dimovent*, cum ex latebris suis, in quas hieme se condunt, tam mature non prodeant. Neque porro, si haec omnia sustuleris, Latine dici potest, *Adventus veris inhorruit foliis*: cum retro potius oratio instituenda sit, ut *folia inhorrescant adventu veris*. Iam autem in Mureti lectione illud certe *vitis* consistere non potest: quippe in *montibus aviis* nullae omnino sunt vites, quae hinnuleos terreant. Alterum vero illud *ad ventum* optime se habet; et nulla paene mutatione totus locus sic legendus est,

Nam seu mobilibus vepris *inhorruit*
Ad ventum *foliis; seu virides rubum*
Dimovere lacertae.

Nihil profecto hac coniectura certius est; suoque ipsa lumine aeque se probat, ac si ex centum scriptis codicibus proferretur Nam principio, aptissime *vepris* cum *rubo* coniungitur. Plinius XII, 42. *Gignitur* (cinnamomi frutex) *in planis quidem, sed in densissimis vepribus rubisque, difficilis collectu.* Seneca Hippolyto, 1103.

acutis asperi vepres rubis,
Omnisque truncus corporis partem tulit.

Columella VII, 6. de pecore caprino; *Nam nec rubo aver atur, nec* vepribus *offenditur.* Deinde et ipsa per se vepris *horret*, et recte *vento inhorrescere* sive intremiscere dicitur. Virgilius Georg. III, 315.

Horrentisque rubos, *et amantis ardua dumos.*

Georg. I, 151.

segnisque horreret *in arvis*
Carduus.

Aen. XI, 579.

Hic natam in dumis interque horrentia *lustra.*

Georg. III, 198.

tum segetes altae campique natantes
Lenibus horrescunt flabris, *summaeque sonorem*
Dant silvae.

Recte postremo *ad ventum*, tritissimo loquendi genere. Virgil. Aen. IV, 513.

Falcibus et messae ad lunam *quaeruntur ahenis*
Pubentes herbae.

Celsus lib. I, cap. 2. et 3. Ad ignem *ungi atque sudare.* Ovidius Pont. I, 3.

Et iam deficiens, sic ad tua verba *revixi;*
Ut solet infuso vena redire mero.

Lucretius VI, 1169.

ad ventum *et frigora semper,*

In fluvios partim gelidos, ardentia morbo
Membra dabant.

Porro ex Anacreonte hunc locum expressum esse recte observarunt Interpretes; sed in digerendis eius versibus fefellit eos metri ratio; non enim quatuor sunt, sed duo tantum, et sic disponendi.

Ἅτε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, ὅστ' ἐν ὕλῃ
Κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.

Galliambi sunt, quales frequentes erant apud Anacreontem, teste Hephaestione, qui hoc exemplum producit,

Παρὰ δ' ἦυτε Πυθόμανδρον κατέδυν' ἔρωτα φεύγων.

Sic enim legendum ex scripto codice, non πυθόμαν δὲ, ut vulgo. Atque haec vel his similia cum ad incomparabilem virum Ioannem Georgium Graevium τὸν μακαρίτην, animam qualem neque candidiorem terra tulit, ante biennium scripseram; his verbis mihi responsum dedit 4 Non. Decemb. MDCCII. paullo ante obitum. *Cum nuperius tuas litteras, in quibus aliquot emendationes Horatianas mecum communicaras, recitassem Petro Burmanno, homini elegantissimo, mire tibi applaudebat. Post aliquot dies rediit ad me secum ferens Horatium, cui non pauca adscripserat Nicolaus Heinsius, et Statium. In utriusque libri margine vir ille doctissimus notaverat, in* Od. XXIII. lib. 1. *Salmasium pro* veris *correxisse* vepris, *quod ex Menagio didicerit. Hoc tu quidem ignorasti, ut tibi laus inventi pulcherrimi debeatur: gaudebis tamen credo idem viro magno in mentem incidisse, quod tuae inciderat.* Haec quidem ad me Vir celeberrimus: Ego vero, cum postea doctissimi Burmanni beneficio exemplar Heinsiani Horatii nactus essem, in libri margine hoc adnotatum repperi: *vepris, Salmasius, teste Menagio:* hanc autem, quaecumque est, emendationis praereptae laudem viro maximo libenter concedo; quam habeat secum, servetque sepulcro.

XXIV. AD VIRGILIUM.

2. *Praecipe lugubris Cantus, Melpomene*] Recentiores quidem libri ex meis *Lugubres;* vetusti vero Leidensis, Graevianus, Reginensis cum plerisque Cruquii *Lugubris:* quod tamen eodem redit; cum sollemne sit eisdem codicibus accusativos plurales per *is* scribere. Hinc tamen Danieli Heinsio arrepta est occasio coniecturam minime se dignam proferendi. Vult enim genitivo casu haec concipi, *Melpomene lugubris cantus,* dea scilicet cantus lugubris. Dolet profecto hominem et ingenii et eruditionis gloria alias florentem adeo turpiter se in Horatio dedisse. Cuius enim aures non istud refugient, *Melpomene cantus?* Quis umquam vel fando audivit, *Venus amorum, Apollo musicae, Minerva artium, deus* vel *dea* subintellecto? Adde, quod et sententiam quoque subvertit, dum huiusmodi constructio-

nem facit, *Praecipe, quis modus sit Desiderio?* in quo pa-ria paene ei peccavit Muretus, qui post Scholiastam vete-rem sic verba ordinat, *Praecipe cantus, quis sive quibus de-siderio pudor sit et modus.* Intempestiva sane haec viden-tur, et cum sequentibus pugnant. Nam continuo luctum orditur Noster, *praecepti* istius nimis immemor,

> *Ergo Quintilium perpetuus sopor*
> *Urget?*

Quid, quod odiosum est luctui modum ponere; ut quidem sentit Statius Silv. II, 6.

> *Saeve nimis, lacrimis quisquis discrimina ponis,*
> *Lugendique modos.*

Idem Silv. V, 5.

> *O nimium felix, nimium crudelis, et expers*
> *Imperii, Fortuna, tui, qui dicere legem*
> *Fletibus, aut fines audet censere dolendi.*

Seneca tamen in Consolat. ad Helviam c. 1. *Cui, mihi,* inquit, *negares, huic hoc utique te non esse negaturam* (*licet omnis moeror contumax sit*) *spero, ut* desiderio *tuo velis me* modum *statui.* Verum, utcumque hoc sit, recte se habet vulgata lectio, per interrogationem.

8 *Quando ullum invenient parem*] Silent hic interpretes, adeo ut crediderit quis eos *invenient* in omnibus suis codicibus invenisse. Vide hominum securam negligentiam. Equidem in plus decem, quos penes me habeo aut habui, hisce oculis legi *inveniet;* illud alterum ne in uno quidem. Et sic plane habent editiones principes, Veneta et Loscheri. Mutatum vero ab iis est, qui triplicem nominativum *Pudor, Fides, Veritas* cum plurali numero libentius iungi existimarunt. In quo eos fefellit prorsus et latuit Horatiani sermonis genius: quem quia aliquoties in progressu operis necesse erit observare, semel hic, ut opera illa defungar, lectori exhibebo. Carm. I, 2.

> *Quem* iuvat *clamor, galeaeque leves,*
> *Acer et vultus.*

I, 3.

> *Sic te diva potens Cypri,*
> *Sic fratres Helenae, lucida sidera,*
> *Ventorumque* regat *pater.*
> *Illi robur, et aes triplex*
> *Circa pectus* erat.

I, 4.

> *Iam te* premet *nox, fabulaeque manes,*
> *Et domus exilis Plutonia.*

I, 6.

> *dum pudor*
> *Imbellisque lyrae Musa potens* vetat.

I, 34.

> *Quo bruta tellus, et vaga flumina,*

Quo Styx, et invisi horrida Taenari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur.

I, 35.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno.
At vulgus infidum, et meretrix retro
Periura cedit.

II, 13.
Quin et Prometheus, et Pelopis parens
Dulci laborem decipitur *sono.*

III, 13.
Hac arte Pollux, et vagus Hercules
Enisus, arces attigit *igneas.*

III, 6.
Iam bis Moneses, et Pacori manus
Non auspicatos contudit *impetus.*
Delevit *urbem Dacus et Aethiops.*

III, 11.
Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit *invito.*
Dum favet *nox et Venus.*

III, 16.
Purae rivus aquae, silvaque iugerum
Paucorum, et segetis certa fides meae
Fallit *sorte beatior.*

IV, 5.
Nutrit *rura Ceres almaque Faustitas.*
Mos et lex maculosum edomuit *nefas.*

IV, 8.
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat *insulis.*

Sed abunde, credo, iam exemplorum est: et similia porro in ceteris Flacci operibus notabit diligens lector: videbitque vix umquam aliter extare apud Nostrum, nisi forte cum locus est mendosus.

XXV. AD LYDIAM.

1. *Parcius iunctas quatiunt fenestras Ictibus crebris*] Codices aliquot mei et aliorum, *vinctas;* sed recepta lectio recte habet; ut Iuvenalis IX, 105.

claude *fenestras,*
Vela tegant rimas, iunge *ostia, tollito lumen.*

Mox pro *ictibus* veterrimi mei Leid. Graev. Regin. et Cruquiani praeter unum omnes *iactibus.* Quod probare videtur Nic. Heinsius ad Ovid. Metam. IX, 35. *Nisi,* addit, tactibus *mavis, ut apud Claudianum I. in Europ. v.* 95. *de Laïde iam vetula:*

iam turba procax, noctisque recedit

Ambitus, et raro pulsatur ianua tactu.

Sed vereor, ut cuiquam haec persuaserit vir praestantissimus. Equidem siquid hic mutatum vellem, *vectibus crebris* potius legerim, quam aut *tactibus* aut *iactibus*. Vectibus enim utebantur amatores ad expugnandas amicarum ianuas et fenestras, ut Noster Carm. III, 26.

hic, hic ponite lucida
Funalia, et vectes, *et arcus*
Oppositis foribus minaces.

Eleganter autem *crebris* vectibus: ut Virgilius Aen. 492.

labat ariete crebro
Ianua, et emoti procumbunt cardine postes.

Et alibi *crebra tela, crebris bipennibus.* Sed omnino retinenda est recepta lectio *ictibus;* cui adstipulantur alio codices non pauci, et ex meis Petrensis, Magdalenensis Battelianus, Galei; adde editionem Loscheri 1498. *Crebris ictibus*, ut plane Lucretius IV, 932.

Tundier, atque eius crebro *pulsarier* ictu.

et ibid. 1277.

Nam leviter quamvis quod crebro *tunditur* ictu,

Virgil. Aen. XII, 713.

tum crebros *ensibus* ictus
Congeminant.

Et ibid. V, 459.

Sic densis ictibus *heros*
Creber *utraque manu pulsat versatque Dareta.*

5. *Quae prius multum faciles movebat Cardines*] *Facilis*, ut extat in vetustissimis Cruquii, et Reginensi nostro cum aliquot aliis, ambiguum facit, utrumne *facilis ianua*, an *faciles cardines* sit construendum. Et utrumvis sane optimorum auctorum exemplis tueri poteris. Iuvenalis IV, 63.

Ut cessit, facili *patuerunt* cardine *valvae.*

Serenus Sammonicus, frequens nostri imitator:

Aut medio ventris prodest adspergere terram,
Quam signaverunt vestigia pressa rotarum,
Proderit et pulvis facili *sub* cardine *raptus.*

Contra autem Ovidius Amor. I, 2.

Difficilem *moto cardine pande* forem.

Tibullus Eleg. I, 2.

Ianua difficilis domini, te verberet imber.

quod huc adducit Torrentius: verum hic potius *difficilis domini* coniungenda sunt, quam *ianua difficilis*. Seneca Troadibus 406.

limen et obsidens
Custos non facili *Cerberus* ostio.

Idem de ira III, 37. *Nunc, ille, qui intra iacet, felix fortunatusque est; et beati hominis iudicat ac potentis indicium,* difficilem ianuam: *nescit* durissimum esse ostium *carceris.*

.tque huc potius inclino, ut *facilis ianua* apud Nostrum it verior constructio: quamquam maiori interpretum arti alterum magis placuit. Convenit enim, ut *facilitas* t benignitas de agente potius quam de patiente dicatur; e *ianua quae movebat*, quam de *cardinibus qui movebantur*. llud autem memineris, *multum facilis* hic accipere, non *ıulıum movebat:* ut Serm. I, 3. *Multum demissus homo:* [, 3. *Multum celer atque fidelis.* II, 5. *Multum similis me- ıenti.* Epist. I, 10. *Multum dissimiles*, et denique II, 2.

Poscentes vario multum diversa palato.

7. *Me tuo longas pereunte noctes, Lydia, dormis*] Ama- ır exclusus conqueritur, se eius amore et desiderio per- ante, Lydiam altum dormire. Cur autem *longas noctes?* atis erat de una illa nocte queri, qua tum excubabat. 'erte spem fovebat, se ea ipsa nocte intromissum iri; ne- uicquam alioqui fores pulsaturus. Quid itaque dubitas, el invitis codicibus, *longam noctem* reponere? Sic Ovi- ius Epistola Paridis.

Sola iaces viduo tam longa nocte *cubili.*

dem Amor. II, 19.

Et sine me ante tuos proiectum in limine postes
Longa pruinosa *frigora* nocte *pati.*

'tatius Silv. V, 4.

At nunc, heus, aliquis longa sub nocte *puellae*
Brachia nexa tenens, ultro te, somne, repellit.

ncertus auctor in Epigrammate,

Et ipse longa nocte *dormiet solus.*

Ioster Epist. I, 1.

Ut nox longa, *quibus mentitur amica, videtur.*

Ielenger in Anthol. lib. VII.

ΝΥΞ ΜΑΚΡΗ, καὶ χεῖμα, μέσην δ' ἐπὶ πλειάδα δύνει,
Κἀγὼ πρὸ προθύροις νείσσομαι ὑόμενος.

ta recte *νείσσομαι* vel *νίσσομαι*, nam utroque modo scribi ɔlet, *ambulo, versor ante fores:* et perperam substituebat ıagnus Scaliger *νάσσομαι;* neque melius Theodorus Mar- ilius *κείσομαι.*

11. *Thracio bacchante magis sub interlunia vento*] Dixe- at iam ante, *Tu invicem amatoribus destituta, et libidine ırens, per vicos et angiportus captabis moechos:* nunc ad- it, *Borea sub interlunia magis bacchante*, quae Summus 'riticus Iulius Scaliger *ipso Borea frigidiora* esse dicit. .t sane difficile est luculentam aliquam sententiam ex iis xtundere. Quid enim? An in solis interluniis conditio- es quaerebant meretrices? An tetra et tempestuosa nox, ua nemo extra domum prodibat, opportunior ei quaestui rat, quam serena et sideribus illustris, cum aeque fere c interdiu plateae frequentabantur? Sed esto: conceda- nus haec bene se habere: at quid demum cum illo *magis* acies? Nulla quidem hic comparatio est, neque quicquam

apparet quo *magis* referri commode possit. Ut Scaligeri igitur censuram Noster effugiat, vide an aptius haec constitui possint unius litterulae mutatione; (nam *bacchat* vetusti codices exhibent, lineola super *a* ducta.)

Flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchata *magis sub interlunia vento.*

Libidine, inquit, percita, per angiportus quaeres adulteros bacchata magis quam Boreas sub interlunia bacchatur. Recte enim *bacchata*, ut Virgilius in Culice. v. 112.

Veni Nycteleum fugiens Cadmeïs Agave,
Quae gelidis bacchata *iugis requievit in antro.*

Claudianus I. in Rufinum, de Megaera:

Haec Agamemnonios inter bacchata *penates*
Alternis lusit iugulis.

Recte quoque *magis vento:* ut Noster Serm. II, 8.

Hic herus; Albanum, Maecenas, sive Falernum
Te magis appositis *delectat:*

et I, 6.

Privatusque magis *vivam* te *rege beatus.*

Iam vero usitatissimum est apud poëtas, ut mulieres amoris aestu incensae, qualem Noster hic Lydiam memorat, *bacchari* et Baccharum more agitari ferrique dicantur. Ita Pholoë apud Nostrum Carm. III, 15.

filia rectius
Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyas *uti concita tympano.*

Pasiphaë apud Ovid. Art. Amat. I, 312.

In nemus et saltus thalamo regina relicto
Fertur, ut Aonio concita Baccha *deo.*

Mulier ζηλότυπος ibid. II, 380.

In ferrum flammasque ruit, positoque decore
Fertur, ut Aonii cornibus icta dei.

Procris ibidem III, 708.

Nec mora, per medias passis furibunda capillis
Evolat, ut thyrso concita Baccha, *vias.*

Ariadne, in Epistola:

Aut ego diffusis erravi sola capillis,
Qualis ab Ogygio concita Baccha *Deo.*

Byblis, Metamorph. IX, 640.

Utque tuo motae, proles Semeleïa, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia Bacchae:
Byblida non aliter latos ululasse per agros.

Phaedra in Epistola:

Nunc feror, ut Bacchi furiis Eleleïdes *actae*
Quaeque sub Idaeo tympana colle movent.

Cynthia Propertii III. 6.

Seu sequitur medias, Maenas *ut icta, vias.*

Tarpeia apud eundem IV, 4.

Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta

ıa velut Ciconum gelidis Edonis in oris.
ıtonis scilicet, ut hi opinantur, syllabam mediam ıabet brevem. Atqui aliud ex Stephano didicimus, ɔnis per O magnum quoque dici testatur. Τὸ ϑη- nquit, *Βιστονίς. ἐκτέταται δὲ καὶ λέγεται Βιστωνὶς* *ω*. Sed et hic quoque turbat postremus Stephani erkelius, vir doctissimus, qui Epitomatori dicam ıb hoc ipsum, negatque ullum exemplum adduci ıbi media in Bistonis producatur. Enimvero iam ı Ciri citavimus; cuius si dubia cuiquam fides esse ; ecce alterum ex Apollonio Rhodio, quo sponso- fideiussorem alium non quaesiveris meliorem; lib.

ρέα μὲν δὴ τοῖον ἑῶν ἐπαρωγὸν ἀέϑλων
νίδης, Χείρωνος ἐφημοσύνῃσι πιϑήσας,
ιτο, Πιερίῃ ΒΙΣΤΩΝΙΔΙ κοιρανέοντα.

ıd Flaccum revertamur; id etiam poëtis solitum urore actos, non *Bacchis* solum, ut supra, sed cui- rei comparent, quae concitato motu rapitur. Ita ı amore flagrans se assimilat Turbini, Eleg. I, 5.
nque agor, ut per plana citus sola verbere turber,
ˈuem celer assueta versat ab arte puer.
Amata Virgilii expressisse videtur, Aen. VII, 576.
ı vero infelix, ingentibus excita monstris,
ıensam sine more furit lymphata *per urbem:*
quondam torto volitans sub verbere turbo,
sequuntur. Noster autem, non illi quidem lusorio, *orum Turbini* comparat quendam prae avaritia in-

et omnium maxime Thracius Boreas; ut Ovid. Trist. I, [illegible]

Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur *ab Arcto:*

quippe ventorum omnium violentissimus; ut Nem[illegible] Cyneg. 270.

Haud secus effusis Nerei per caerula ventis,
Cum se Threïcius Boreas *superextulit antro,*
Stridentique sono vastas exterruit undas,
Omnia turbato cesserunt flumina ponto:
Ipse super fluctus spumanti murmure fervens,
Conspicuum, pelago caput eminet: omnis euntem
Nereïdum mirata suo stupet aequore turba.

et praecipue *sub interlunia* cum maxime debacchari sol[illegible] *Interluniorum enim dies tempestatibus plenos, et navigant[illegible] quam maxime metuendos, non solum peritiae ratio, sed [illegible] vulgi usus intelligit*, ut Vegetius narrat De Re Mil. lib [illegible] cap. 10. Atque haec quidem a nobis dicta sint, magis [illegible] lectoris iudicium exerceamus, quam ut hoc ab Horat[illegible] profectum esse praestare velimus. Siquidem pace [illegible] geri, sic satis commode explicari potest lectio vulg[illegible] Ut olim amatores tui, Lydia, etiam longis et hib[illegible] noctibus fores tuas frustra pulsabant, neque intromitt[illegible] tur: ita tu vicissim, cum mox anus fueris, prae [illegible] foribus nequicquam excubabis, flebisque te excludi [illegible] brosa et procellosa nocte, sub *interluniorum* tempus, [illegible] *Boreas magis* quam alias *debacchatur.*

17. *Laeta quod pubes edera virenti*] *Virenti* in pleri[illegible] meis repperi; nec de suis quicquam proferunt interpr[illegible] Sed apud Marium Victorinum p. 2604. legitur *virente*, [illegible] sic quidem vetustus meus Graevianus clare et sine lit[illegible] Verrius Flaccus apud Charisium p. 101. *Eorum*, inqu[illegible] *nominum, quae NS finiuntur casu nominativo, ablativus* [illegible] *E dirigendus est.* Is est Verrius, qui ab Augusto nepoti[illegible] eius Praeceptor electus, transiit in Palatium cum to[illegible] Schola, et sestertia centena in annum accepit, ut narr[illegible] Suetonius de Illust. Gram. cap. 17. ut verisimile sit Ve[illegible] rium, ex consuetudine clarorum Scriptorum Virgilii, Vari[illegible] Horatii, aliorumque qui amicitia Augusti floruerunt, [illegible] regulae loco posuisse. Certe ubique fere Noster ad [illegible] speciem ablativos dirigit: quos, quia aliquoties in hac [illegible] peccatum est, ut et meae et lectoris operae parcam, om[illegible] nes hic recensebo: *abeunte, accedente, aedificante, agent[illegible] altercante, arente, bacchante, bellante, candente, continent[illegible] crepante, culpante, currente, dante, defendente, deficiente, di[illegible] cente, ducente, eludente, fallente, florente, fugiente, fulgent[illegible] imminente, iubente, mentiente, metuente, nascente, notant[illegible] obscurante, parente, pellente, pereunte, poscente, praebent[illegible] praesente, paetereunte, probante, proficiente, quadrante, rapi[illegible] ente, redeunte, referente, rubente, saliente, sapiente, serpent[illegible] sonante, spectante, stante, surgente, temperante, tenente, ve[illegible]*

Graeviani reponere,

a quod pubes edera virente,

eris apud Nostrum hoc genus ablativos sexaginta
erminari in *te?* Frustra quoque sunt, qui Carm.
stituere volunt,

e candenti *humeros amictus,*

refutavimus. Illud quoque Carm. II, 16.

m divos rogat in patenti

sus Aegaeo,

ır *patente,* Batteliano nostro auctore. Tum et il-
l. V.

haec trementi questus ore constitit.

potius ad ceterorum exemplum *tremente,* quod
e lex aeque recipit, ac alterum? et sic Ovidius
I, 11.

buit querulos ore tremente *sonos.*

III, I.

quoque vix poteris ore tremente *loqui.*

ıde.

uumque petas ore tremente *cibum.*

iam, quod Serm I, 2. occurrit:

ra alius nullam nisi olenti *in fornice stantem,*

ıu mutatum aliorum formam sequetur, *olente* in
ut et illud Serm. I, 7.

Praenestinus salso multumque fluente

ressa arbusto regerit convicia.

iel Heinsius in scriptis quibusdam codicibus *multa-
nte* se repperisse memorat: quod si *fluenti* legas,
tamen est, ablativusne sit an dativus. Unicus
t locus est, qui in turbam cogi negat, Carmin.

λοις semper virentibus, quales hedera atque myrtus: arid autem et caduca folia nihili aestimare. Ut enim *virens hedera*, sic itidem *pulla myrtus* perpetuo hic epitheto dicitur. Quippe bicolor est myrtus; alba, et nigra sive pulla, quia ex viridi nigrescit. Sic Dioscorides et Graeci alii *Μυρσίνη μέλαινα* et *λευκή*. Ovid. in Arte Amat. III, 690.

Silva nemus non alta facit: tegit arbutus herbam;
Ros maris, et lauri, nigraque myrtus *olent*.

Frustra igitur laborant, qui comparationem hic esse volunt inter virentem myrtum, et nigram. Eadem enim é vireus est et nigra: neque nigra myrtus minus inventut in deliciis est, quam alba. Infeliciter quoque, ut hic solet, Daniel Heinsius corrigit,

Gaudeat pulla magis: atque myrti
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet.

Imo vero aridae frondes plane opponuntur frondibus hederae ac myrti, scilicet quae non arescunt hieme, sed perpetuo virent. Atque his sic explicatis, iam facilis via panditur, quae ad illum *hiemis sodalem* nos perducit. Nam sine dubio eum hic Noster intelligit, qui *frondes* arborum [illegible] *aridas* et caducas facit. Quorsum igitur *Hebro*? Anne Hebrus quicquam in caussa est, ut folia exarescant et decidant? Nihil minus. Quamobrem porro Hebrus *sodalis hiemis* est? Eleganter quidem Claudianus Danubium et Rhenum *Martis et Boreae sodales* vocat, de Bello Getico v. 339

Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis, ambo Boreae Martisque sodales.

Ita recte tres codices apud Nic. Heinsium, *Martis*; quem miror equidem *Marti*, quod in aliis invenit, alteri lectioni praetulisse: quod vel hic ipse Flacci locus, si eius meminisset, prohibere potuit, ut et alter Carm. III, 18.

Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae.

Eleganter, inquam, Claudianus: parique aut meliore iure Hebrum dixeris *Boreae et Martis sodalem*: siquidem ut Hebrus Thraciae fluvius est, ita Boream Threïcium et Threïcium Martem passim apud Poëtas legas. Vereor tamen, ut similiter *Hiemis sodalis* dici possit: nisi si forte perpetuas ibi hiemes, Hebrumque aeterna nivis compede vinctum esse audacter finxeris. Sed utcumque hoc habeat, qui quaeso convenit, ut Iuventus Romae degens Hebro, qui longe longeque abest, folia dedicet? Dedicare est dare, et proinde qui absenti Deo quid dedicat, dono id ei mittit, ut Latinus Statii capillum suum Aesculapio Pergamum. An ergo et iuvenes dedicatas illas frondes Thraciam usque detulerunt? Nugae. Omnino talis hiemis quaerendus est sodalis, qui et folia decidere faciat, et Ro-

ıae quoque praesens sit. Is vero iam praesto erit; si ro *Ebro*, ut in vetustis libris sine aspiratione plerumque ›gitur, *Euro* reponas,

Aridas frondes hiemis sodali Dedicet Euro.

't enim *veris comites* sunt Zephyri, Carm. IV, 12.

Iam veris comites, *quae mare temperant,*
Impellunt animae lintea Thraciae:

t *Orionis Comes* est Notus Carm. I, 28.

Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis:

t *Aestatis comites* Etesiae, Lucret. V, 740.

Inde loci sequitur calor aridus, et comes *una*
Pulverulenta Ceres, et Etesia *flabra Aquilonum:*

a Eurus recte *Hiemis sodalis* dici poterit; nam hieme um maxime flat: ut Virgilius Georg. II, 339.

ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, et hibernis *parcebant flatibus* Euri:

el Aquilo, qui Poëtis idem fere ac Eurus est: Virgil. en. III.

Et glacialis hiems Aquilonibus *asperat undas.*

Iartialis I, 50.

At cum December canus et bruma *impotens*
Aquilone *rauco mugiet.*

am autem quid aliud, quaeso, *arescere frondes* et decidere ıcit, nisi venti hiemales? Ovid. Epist. Oenones.

Tu levior foliis, tum cum sine pondere succi
Mobilibus ventis arida *facta volant:*

tque Eurus sive Aquilo praesertim, ut Virgil. Georg. I, 404.

Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem.

everus poëta Christianus:

Quam multis foliis silva cadentibus
Nudatur, gelidis tacta Aquilonibus.

;um itaque Eurus et hiemis sit comes, et frondes arborius decutiat, et Romae quoque et ubivis gentium praesens it, ut convenienter ei dedicari quid possit; nihil obsistere ideo, quo minus fidenter *Euro* corrigamus. Atque in hac ententia erat vir ingeniosus Ianus Rutgersius: cui postea ccessit Tan. Faber; et sic sane locus a Scaligero citatur 'oëtic. p. 340. Quam equidem laudem integram et illibaam servari iis velim; etsi in mentem mihi iam olim mendatio venerat, priusquam apud illos eam vidissem. Ieque vero me absterret celeberrimi Dacierii cunctatio, ui ideo a soceri sui sententia decessit, quia ventis dedi:ari quicquam non commeminit. Quid? oblitusne est 'irgiliani illius, Aen. 120.

Nigram Hiemi *pecudem,* Zephyris *felicibus albam.*

it Epod. X.

Libidinosus immolabitur caper,

Et agna Tempestatibus.

Certe si immolatum est ventis, cur non utique et dedicatum? Quid, quod Ara Athenis Boreae; et Delphis, Ventis, dedicata est? Quid, quod Seneca narrat Nat. Quaest. V, 17. *Divum Augustum Templum Circio vento, cum in Gallia moraretur, et vovisse et fecisse?* Adde, quod Noster iocose hic posuit *dedicare;* nihilque aliud notat, ac donare, mandare, tradere: ut Carmine proxime sequente,

> *Musis amicus, tristitiam et metus*
> Tradam *protervis in mare Creticum*
> *Portare* ventis.

et ut Lesbia Catulli vovit se

> *Selectissima pessimi poëtae*
> *Scripta tardipedi Deo* daturam
> *Infelicibus ustulanda lignis.*

Myrtum igitur atque hederam a iuvenibus appeti dicit, caduca vero folia praeteriri atque Euro mandari,

> Ut neglecta volent rapidis ludibria ventis.

XXVI. DE AELIO LAMIA.

3. *Quis sub Arcto Rex gelidae metuatur orae*] Codex Regiae Societatis, et a manu prima Graevianus *qui sub.* In hoc postea adscriptum est S, et inter lineas explicatum *Quibus.* Rectissime. Securus, inquit, quis sive quibus Rex gelidae orae sub Arcto metuatur. Falluntur interpretes, cum haec aliter accipiunt. Lucan. V, 55.

> *fidumque per arma*
> *Deiotarum, et* gelidae dominum *Rhascuporin* orae.

Valerius Flaccus V, 317.

> *nec fama fefellit*
> *Soligenam Aeeten media* regnare sub Arcto.

9. *Pimplea dulcis*] Omnes, opinor, qui nunc extant, codices aut *pimplea* aut *piplea:* nam utroque modo scribitur tam apud Latinos, quam Graecos. Doctissimus Nic. Heinsius in margine libri sui: *Lege Pimplaeï: sic vetus Scholiastes videtur agnoscere.* Frequens id genus menda est in codicibus scriptis. Sic Ovid. Metam. I, 504. *Nympha, precor, Penea, mane:* ubi unus et alter ex optimis recte *Peneï.* Sic ibidem *Dodona*, *Cadmea*, *Ledea*, pro *Dodoni*, *Cadmeï*, *Ledeï.* Iterum Heinsius ad istum locum Ovidii, *Nec dubito,* inquit, *apud Horatium* Pimplaeï dulcis *pro* Pimplaea *reponi debere.* Rectissime hoc, ut fere omnia, vir insignis: in eo dumtaxat leviter erratum est, quod diphthongum pro simplice vocali posuit: Graece enim *Πιμπληΐς* est, non *Πιμπλαιΐς.* Enimvero hic *Musam* compellat Horatius, ut res ipsa praedicat; atqui Pimplea *locus* est; seu oppidum sit, seu mons, sive fons, sive omnia: *Musa* vero inde denominata Pimpleïs. Callimachus Hymno in Delum v. 7.

Ὡς Μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν, ὁ μὴ ΠΙΜΠΛΕΙΑΝ ἀείσῃ,
Ἔχθουσιν, τῶς Φοῖβος, ὅτις Δήλοιο λάθηται.

ubi Scholiastes: *Πίμπλειαν. ὄρος Θράκης, ἱερὸν Μουσῶν.* Lycophron. v. 275.

Λειβηθρίην θ' ὕπερθε ΠΙΜΠΛΕΙΑΣ σκοπήν.

ubi Tzetzes (sive is Isaacus est, sive, ut Ludolfus noster Kusterus, excellente vir ingenio atque doctrina, primus deprehendit, Iohannis Isaaci frater) *Πίμπλεια πόλις καὶ κρήνη καὶ ὄρος Μακεδονίας.* Strabo lib. 10. et 7. *Ἔχει ἡ πόλις τὸ Δῖον κώμην πλησίον ΠΙΜΠΛΕΙΑΝ, ἔνθα Ὀρφεὺς διέτριβε.* Statius Silv. I, 4.

licet enthea vatis
Excludat Pimplea *sitim, nec conscia detur*
Pirene.

ibidem II, 2.

Non mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes,
Et superet Pimplea *sitim.*

Inde, inquam, derivata *Pimpleus, Pimpleïs, Pimpleïas:* ut Catullus Epig. 106.

Pimpleum *scandere montem.*

et Martialis XII, 11.

Cuius Pimpleo *lyra clarior exit ab antro?*

Cave tamen credas, ut *mons Pimpleus,* et *antrum Pimpleum,* ita *Musa* quoque *Pimplea* bene Latine dici: quippe idem habet Catullus,

Collis o Heliconii
Cultor:

Musae tamen non *Heliconiae,* sed Heliconides vel Heliconiades nominantur. Orpheus apud Tzetzem loco iam dicto,

Νῦν δ' ἄγε μοι κούρη ΠΙΜΠΛΗΙΑΣ ἔννεπε Μοῦσα.

Martialis XI, 4.

Non urbana mea tantum Pimpleïde *gaudent*
Otia.

Varro lib. VI, de Lingua Lat. p. 69. *Ita ab terrestribus locis cognominatae Musae Libethrides,* Pimpleides, Pimpliades, *Thespiades, Heliconiades.* Festus Pompeius. Pimpleides *Musae a fonte Macedoniae dictae, propter liquoris eius unicam subtilitatem.* Porphyrio Schol. ad hunc Flacci locum: Pimpleides *Musae dicuntur a Pimplea fonte Macedoniae:* unde colligas hunc certe *Pimpleï dulcis* olim legisse. Imo et fons vel mons ipse *Pimpleis* interdum dicitur: Apollonius Rhodius I, 26.

Οἰάγρῳ σκοπιῆς ΠΙΜΠΛΗΙΔΟΣ ἄγχι τεκέσθαι.

ubi Scholiastes, *Πιμπλιὰς, χωρίον κατὰ Πιερίαν.* Ausonius Epist. XIV.

Si riguam laetis recolis Pimpleïda *musis.*

Et Etymologici auctor, v. *Μίμαντος,* alicunde laudat, *Πιμπληΐδος ἄκρης.* Turbat quidem Hesychius, qui habet *Πιπλεῖαι, αἱ μοῦσαι:* sed tam corrupti codicis, cum solus est, nulla habenda est ratio.

10. *Nil sine te mei Prosunt honores*] *Prosunt* in plerisque libris extat; et ferri quidem potest: verum cum Lambini aliquot, Bersmanni unus, et Zulichemianus noster *Possunt* exhibeant, non possumus non hanc lectionem alteri praeferre. Sic Virgilius Aen IX, 446.

Fortunati ambo, siquid mea carmina possunt.

Idem Eclog. III.

Vis ergo, inter nos, quid possit *uterque, vicissim*
Experiamur.

Noster Carm. III, 4.

Sed quid Typhoeus et validus Mimas
Contra sonantem Palladis aegida
Possent *ruentes?*

Et Epist. I, 2.

Rursum quid virtus, et quid sapientia possit.

Sed in Arte quidem Poëtica v 410. nunc legis,

ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid prosit, *video, ingenium.*

Atqui et illic quoque codices nonnulli *Possit* habent; omnino rectius; et sic locum citat Iohannes Saresberiensis Metalog. I, 8. ut etiam codex eius manuscriptus clare habet.

XXVII. AD SODALES.

3. *Verecundumque Bacchum Sanguineis prohibete rixis*] Equidem non sollicito hanc lectionem, in qua omnes codices consentiunt: et explico, *Defendite* Bacchum a rixis, qui, nisi per nos steterit, verecundus erit. Ita Cicero dixit, *Rempub. a periculo prohibere;* et Caesar: *Captivos a conviciis militum prohibere.* Noster Epist. I, 1.

Nodosa corpus nolis prohibere cheragra,

hoc est, *defendere, protegere.* Veruntamen, cum levissima mutatione res aliter confieri possit; prope adducor ut credam sollemne sibi facinus Librarios hic admisisse: *m* enim postrema litera τοῦ *morem* absorpsisse mihi videtur praepositionem *in,* quae continuo sequebatur. Hoc infinitis in locis accidisse, praesertim ubi versus mensura non prohiberet, sciunt qui antiquos codices versavere. Sic Virgil. Aen. V, 3.

Moenia respiciens, quae iam infelicis *Elissae*
Conlucent flammis.

Membranae aliquot, quas inspexit Pierius, *iam felicis* habent; plane contra sententiam. Quo exemplo fieri potest, ut omnes iam Horatii codices hic error possederit, cum ab ipsius manu sic scriptum fuerit:

tollite barbarum
Morem, inverecundumque *Bacchum*
Sanguineis prohibete rixis.

Bacchus enim natura sua inverecundus est, et idcirco *in-*

anus, μαιθόμενος, μανιώδης, ἄγριος, θρασύς, etc. passim udit apud poëtas. Prohibete igitur, iam sensu usitatiore, rohibete, inquit, Bacchum a rixis cruentis, ad quas ponte sua facilis et proclivis est. Noster Epod. XI. de acccho:

Simul calentis inverecundus *deus*
Fervidiore mero arcana promorat loco.

eneca Epist. 83. *Omne vitium ebrietas et incendit et detegit: obstantem malis conatibus verecundiam removet.* Profecto, nisi valde fallor, et simplicius et Bacchi naturae onvenientius videtur, ut potius dixerit Noster, *Prohibete acchum, ne in rixas incurrat,* quam *Prohibete rixas, ne in acchum incurrant.*

13. *Cessat voluntas*] Mirum vero vetustissimos quosque odices Lambini, Torrentii, et ex nostris optimos Leidenem, Graevianum, Reginensem, non *voluntas*, sed *voluptas* abere. Sed altera lectio sincerior est. Statius Theb. V, 690.

adiuvat ipse
Phoebus ad hoc summo (cesset *ni vestra* voluntas)
Limite.

'aler. Flaccus IV, 471.

Quin age, mitte preces; namque est tibi nostra voluntas.

15. *Non erubescendis adurit Ignibus, ingenuoque semper more peccas*] Non videntur percepisse haec interpretes. *ngenuo amore peccare*, hoc est, ingenuae mulieris, non ncillae. Qui enim cum ancillis rem habebant, tamquam umiles et sordidae libidinis homines, male vulgo audieant, et *Ancillarioli* vocabantur: unde Noster Carm. II, 4. olatur Xanthiam quendam exemplis Achillei, et Agamemonis,

Ne sit ancillae tibi amor pudori.

tque huc, et non alio pertinent illa, *non erubescendis ignibus;* hoc est, non ancillae, qui erubescendi essent. Seeca Controvers. XXI contra servum, qui domini filiam xorem duxerat, *Habeamus generum, si possumus, parem: n minus, non erubescendum*, id est, non servum Idem ontrov. IX. eodem sensu. *Non insanissimum dispendioum malum*, non erubescendos *amores, neque luxuriantem abitum, neque nepotatus obiicis filio.*

19. *Quanta laboras in Charybdi*] Deest praepositio in mnibus meis, credo etiam et aliorum. Unde codices aliuot *laborabas* habent, ut Leid Zulich. et pro varia lecione Battelianus, et editio Veneta 1478. Atque hanc scripuram a magni nominis viris vulgatae anteponi video: uorum equidem sententiae non possum accedere. Quorum enim *laborabas* tamquam de amore praeterito? Cum am tum laboraret, cum hoc interrogatur; ut locus ipse lare indicat. Quid, quod ne Latinum quidem videtur, la-

borabas charybdi? Laborare *morbo*, *frigore*, *inopia etc.* sim invenias: atque ea, opinor, de causa praeposition omiserunt Librarii; quod crederent idem loquendi ge hic locum habere: et deinde exorti sunt correctores, ut laboranti versui succurrerent, pro *laboras*, *laborabas* posuerunt. In quo sane fugit eos ratio et dictionis p prietas. Neque enim dixeris, *laborare itinere*, *silva*, *ne tio*, *mari*, *syrti;* sed *in itinere*, *in silva etc.* neque *labor puella*, sed *in puella;* ut Noster Carm. I, 17.

Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.

XXVIII. ARCHYTAS.

3. *Pulveris exigui prope litus parva Matinum Mune* Nic. Heinsius, in libri margine, *Forte*, *Funera.* Noll equidem hoc tanti viro excidisse: dissimulare tamen il et supprimere religio mihi erat.

8. *Tithonusque remotus in auras*] Male cepit hunc loc eruditissimus Dacierius pro *in auras attenuatus*, *evanid* cum tamen recte eum Torrentius explicavisset. *Remotus auras*, hoc est, in aetherias auras avectus ab Aurora. P sim hoc Poëtae decantant; unum dumtaxat Statii loc afferam, qui huic nostro germanus, Silv. I, 2.

Nec si Dardania pastor temerarius Ida
Sedisses, haec dona forent: nec si alma per auras
Te potius prensa veheret Tithonia biga.

Sententia itaque huius loci haec est: Mortuus est Ta lus, etsi conviva deorum fuerit; Tithonus, etsi aetheris cola; Minos, etsi Διὸς ὀαριστής, sive consiliarius lo Tolle iam hoc, et dic cum Dacierio, (etsi) *in auras so tus;* et sententiam prorsus corruperis. Certe, ut Mi et Tantali, sic et Tithoni dignitas quaedam et eminen exprimenda erat, quo talem et tantum hominem mortu tamen esse mirabundus fateretur. Caeterum viderit Nos quos auctores sequatur; cum et hic et Carm. II, 16. thonum in mortuis numeret. Certe nondum obierat, c Virgilius sua Georgica conscriberet; quippe iam tum, antea, surgebat

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Quin et posteriores Poëtae, tum, cum Noster ipse in do Plutonia erat, Tithonum adhuc in uxoris gremio cub tem viderunt.

18. *Exitio est avidis mare nautis*] Ita editi plerique; multo maior meliorque pars codicum scriptorum, certe omnes, *Avidum;* quibus accedunt editiones pris Veneta et Loscheri, et Scholiastae veteres. Utraque s lectio bene habet, si versiculum hunc ab oratione reli abscissum ipsum per se consideres. Quippe *avidi* s mercatores, et, dum lucro inhiant, *exitium* saepe sibi qu runt. Propert. III, 5.

Fortuna insidias pontum substravit avaris.
Nemesianus Cyneg. v. 102.
Nec praedas avidus sectaris gurgite ponti.
Atque *avidum* quoque mare est, quasi *exitium* iis machinetur: Noster Carm. III, 29.
Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro *divitias* mari.
Lucret. I, 1030.
Efficit, ut largis avidum mare *fluminis undis*
Integrent amnes.
Boëthius de Cons. Phil. II, 8.
Ut fluctus avidum mare
Certe fine coërceat.
Quid ergo? nihilne est, unde, utra lectio sit verior, diiudicari poterit? Nimirum ex orationis serie et ex Apti et decori ratione colligas, potius *Avidum* ab Horatii manu esse, quam *avidis.* Sive enim Nauta hic loquitur, quae multorum sententia est, profecto ut male sibi dicat seque avidum vocet, non est probabile: sive, ut alii volunt, Archytae iam oratio est; ne id quidem convenit, ut nautae male dicat, a quo humationis officium mox erat rogaturus.
19. *Mixta senum ac iuvenum densentur funera*] *Densentur* vetustiores quique codices, et in his nostri Leid. Graev. Reginensis, cum editione Veneta 1478. Tamen adhuc in plerisque editis *densantur* inveneris. Quae haec tandem pertinacia est? Virgilius Aen. X, 432. *Extremi addensent acies.* XII, 264. *Vos unanimi densete catervas.* XI, 650.
Et nunc lenta manu spargens hastilia denset.
Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Metam. XIV, 369. et Fast. I, 820. et ad Valer. Flac. III, 207. et Gifanium in Indice Lucret. V. *Densere.* Porro in versu 21. *Me quoque devexi,* elegantissimus N. Heinsius in ora libri sui, *Forte, Te quoque:* adeo ut a versu demum 23. Archytas loqui incipiat.
32. *Fors et debita iura vicesque superbae Te maneant ipsum*] *Fors et* legendum cum veteribus libris, non *forsan.* De quo vide Nic. Heinsium ad Valer. Flacc. I, 478. Mox, *vices superbae* in plerisque codicibus, et Servio ad Aen. , 433. Doctissimus tamen Passeratius ex coniectura maluit,
Vicesque, superbe, *Te maneant ipsum.*
Non incommode sane: sic enim saepius Seneca; ut Herc. Fur. v. 89.
I nunc, superbe, caelitum sedes pete.
Hippol. 703.
Iterum, superbe, genibus advolvor tuis.
Medea, 1007.
I nunc, superbe, virginum thalamos pete.
Auctor Octaviae 643.
Quos nunc pudor luctusque perpetuus manet

Et te, nefande, meque qui talem tuli.

Et Regiae quidem societatis codex *superbe* cum *o* inter lineas, ut notetur casus esse vocativi. Profecto utraque proba lectio est et *superbae*, et *superbe*. Perperam tamen idem Passeratius substituebat,

precibus non linquar inultus,

pro *inultis*. Valer. Flaccus IV, 14.

dabit impia poenas
Virgo, nec Aeetae gemitus *patiemur* inultos.

Ovid. Metam. IV, 426.

Nil poterit Iuno, nisi inultos *flere* dolores?

XXIX. AD ICCIUM.

4. *Horribilique Medo Nectis catenas*] Non contendo, quin recte Medus *horribilis* dicatur; ut Catullo *horribiles Britanni:* neque receptam lectionem de possessione deiicio. Non celabo te tamen, quod in mentem mihi inciderit; ut legatur forte,

horribilisque *Medo*
Nectis catenas.

hoc est, ut nunc scribitur, *horribiles catenas*, ut alibi Serm. I, 3.

Ne scutica dignum, horribili *sectere* flagello.

Noster Carm. II, 13.

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi; catenas *Parthus et Italum*
Robur perhorrescit.

Eodem redit, ut notum est, seu Parthum sive Medum dixeris: eadem quippe gens intelligitur. Iam ergo, si *Parthus perhorrescit catenas Italas*, recte utique legeris, *Nectis catenas horribiles Medo:* sed vicissim, si *miles* Romanus *perhorrescit sagittas Parthi*, recte quoque habebit recepta lectio, *horribili Medo.* Vide tamen, annon loco huic et sententiae aptius sit *Horribiles:* quippe iam nunc catenas nectit Iccius, tamquam certus victoriae: nec proinde Medus *horribilis* ei videbatur. Convenit igitur, ut Parthi potius expeditionem Icci *horreant*, quam ut Iccius Parthos. Sic alibi Noster Carm. I, 35.

et iuvenum recens
Examen Eoïs timendum
Partibus, Oceanoque rubro.

et Serm. II, 5.

Tempore quo iuvenis Parthis horrendus.

et Epist. II, 1.

Et formidatam Parthis, *te principe, Romam.*

13. *Cum tu coëmtos undique nobiles Libros Panaeti*] Editi, opinor, omnes repraesentant *nobiles*. Plures tamen et meis codices, Reginensis, Batt. Magdal. Galei, Mori, Petrensis, *Nobilis*. Neque dubites, quin et bona pars libro-

rum, quos Interpretes inspexerunt, sic habuerit; quamvis id ipsi silentio tegant. Optimus tamen Bersmannus testatus est, ex tribus suis codicibus duos habere *nobilis*. Ambiguum igitur ex vetere scribendi ratione fit, *Nobilis* ne *libros* volverit Noster, an *nobilis Panaetii*. Ego vero ne dubitare quidem possum, quin *nobilis* ad Panaetium attineat, ne *libros* duplici epitheto accumulemus. Qui in Poëtis triti sunt, hoc statim intelligent. *Nobilis* autem *Panaetii;* ut alibi Noster Epod. XIII.

Nobilis *ut grandi cecinit Centaurus alumno.*

et Epist. I, 19.

Non ego nobilium *scriptorum auditor et ultor.*

Scriptorum enim ibi a *Scriptor*, non a *Scriptum*. Ita Cicero; *Magnus et* nobilis *Rhetor Isocrates:* et, *Tres illius aetatis* nobilissimi *et clarissimi Philosophi.* Gellius VII, 5. *Tragoedias poëtarum* nobilium *scite atque asseverate actitavit.* Suetonius De illustr. Gramm. c. 10. *Atteius Praetextatus*, nobilis *Grammaticus Latinus.* Sed et cum propriis Nominibus copulant Cicero aliique; *Nobilis Sylla, Honoratus et Nobilis Thucydides, Nobilis et clarus Demetrius.* Recte tamen alias dicere poteris *Nobiles libros:* ut Noster in Arte, *Nobilibus Ennii trimetris:* et Martialis VII, 46.

Nam me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus *putat* libellis.

Sententia igitur, utramcumque lectionem sequeris, eodem recidit: in illa tamen constructio est mollior et venustior.

XXXI. AD APOLLINEM.

9. *Premant Calena falce, quibus dedit Fortuna, vitem*] Lego, non littera, sed lineola dumtaxat addita,

Premant Calenam *falce, quibus dedit*
Fortuna, vitem.

Sic enim et compositio suavior est, et Epitheton digniori vocabulo tribuitur. Virgil. Georg. I, 157.

et ruris opaci
Falce premes *umbras.*

Noster Epod. 2.

Inutilesque falce *ramos* amputans.

Ubi vides *τὸ falce* nullo Epitheto comitatum. Alibi tamen Noster Carm. I, 20.

Caecubum, et praelo *domitam* Caleno
Tu bibes uvam.

Atque hinc, credo, Librariis ansa data est ad hunc locum corrumpendum. Sed profecto non parva in his duobus differentia est: *Falce* enim *Calena*, quae alio quovis facile transferri potest, quaevis alia vitis, etiam Veientana, tonderi posset: *praelo* vero *Caleno*, quod inter immobilia magis numeratur, non alia poterit premi uva, nisi quae Calibus nata sit.

10. *Dives et aureis Mercator exsiccet culullis Vina Syr[a] reparata merce*] Vetustissimi duo ex nostris, Leidensis, [e]t ex prima manu Graevianus,

dives ut *aureis*.

Et sic quoque Scholiastes vetus Porphyrio, quod argut[am] sane sententiam efficeret, si *reparata* cum vulgo int[er] pretum pro *commutata* acciperemus: Alii Calibus vin[a] colant, nempe ut pretiosa vina habeant Mercatores, qu[ae] mercibus Syriacis permutata ex aureis culullis ebib[unt]. Satirice: tamquam non possessorum mensis vina Cale[na] nascerentur, sed divitum mercatorum, qui a dominis [e]merent. Sed nescio, an quisquam sic umquam locut[us] sit; *reparata* pro *empta* vel *commutata?* Poteris *vina Syr[a] reparata merce* interpretari vina *condita* sive *medicata* Syriaca nardo. Nam olim divites et luxuriosos, quales hic mercatores describit, vinis unguenta miscuisse et una eb[i]bisse notissimum est. Nardus autem ideo *Merx Syra*, qu[ia] ex India per Syriam advehebatur; unde Noster Carm. II, 11. *Assyriam nardum* vocat: et Tibullus IV, 7.

Iamdudum Syrio *madefactus tempora* nardo.

et alii pariter Latini Graecique. Quare placet recep[ta] lectio, *Dives* et *aureis*.

15. *Me pascunt olivae*] Tanaquillus Faber singulari vi[r] ingenio, *Lego*, inquit, *me pascant*, *quod sequentia facile* pr[o]*bent*. Nihil verius dici potuit; et sic clare exhibet cod[ex] Regiae Societatis. *Premant* alii Calenam vitem, *me pa*[s]*cant* Olivae. Ovidius, Amor. I, 15.

Vilia miretur *vulgus: mihi flavus Apollo*
Pocula Castaliae plena ministret *aquae*.

Tibullus Eleg. I, 1.

Divitias alius fulvo sibi congerat *auro*,
Et teneat *culti iugera magna soli:*
Me mea paupertas vitae traducat *inerti*.

Martialis XII, 48.

Convivas alios coenarum quaere magister,
Quos capiant *mensae regna superba tuae*.
Me meus ad subitas invitet *amicus ofellas*.

Prudentius Cathem. III, 61.

Sint *fera gentibus indomitis*
Prandia de nece quadrupedum:
Nos oleris coma, nos siliqua
Faeta legumine multimodo
Paverit *innocuis epulis*.

et similia passim.

18. *Et precor integra*] Nostri libri *at:* unde legendum cum codicibus Cruquii, editione Veneta 1478. et Scholiasta Acrone *ac*. Alioqui nihil erit, quo referatur illud *et valido mihi*. Porro cave interpungas post *mente:* quippe constructio est, *cum mente integra degere, senectam*. Ci-

o de Senectute c. 20. *Sed vivendi finis est optimus, cum, egra mente ceterisque sensibus, opus ipsa suum, eadem ie coagmentavit, natura dissolvit.*

XXXII. AD LYRAM.

:. *Poscimur, si quid vacui*] *Poscimur* codices nostri Leipsis, Petrensis, et a prima manu Graevianus et Reg. c. In Graeviano manu et atramento eisdem *s* apponitur pra *r*. Et sic veteres Scholiastae cum Ed. Veneta 1478. scimur. Atque huic lectioni patrocinatur elegantissimi i ingenii Brouckhusius ad Propert. IV, 1. Certe, quin ne Latine sic dicatur, *Poscimur*, hoc est, poscimur carina, ne dubitandum quidem est. Ovid. Fast IV, 721.

Nox abiit, oriturque aurora. Palilia poscor,
Non poscor *frustra, si favet alma Pales.*

c est, *poscor dicere Palilia.*
em Metam. V, 333.

Poscimur *Aonides. Sed forsitan otia non sint:*
Nec nostris praebere vacet tibi cantibus aurem.

e, nos Musae poscimur canere. Idem Metam. IV, 274.

Poscitur *Alcathoë, postquam siluere sorores:*

licet ut narret fabulam. Metam. II, 144.

non est mora libera nobis:
Poscimur: *effulget tenebris Aurora fugatis.*

ec Phoebus ad filium Phaëthontem. Hannibal apud Sium Italicum lib. II.

Poscimur, *o socii: Fabiusque e puppe catenas*
Ostentat, dominique vocat nos ira se[illegible] *us.*

opertius IV, 1. ex emendatione N. Heinsii:

Aversis Charisin cantas: aversus Apollo
Poscitur *invita verba pigenda lyra.*

;o vero, ut hanc quidem lectionem non aspernor; ita eram *poscimus*, quae plurium membranarum testimonio :itur, anteferre ei non dubito,

Poscimus (*si quid vacui sub antro*
Lusimus tecum) *quod et hunc in annum*
Vivat et pluris, age dic Latinum,
Barbite, Carmen.

ıgamus, inquit, oramus te, Barbite, si quid umquam de bene meriti sumus, dicas carmen Latinum, quod et in inc et in plures annos vivat. Et nota ordinem, qui oms Interpretes fefellit. Dic, ait, carmen, quod diu vivat: Carm. III, 11. ad Mercurium,

Dic modos, *Lyde* quibus *obstinatas*
Applicet aures.

m autem *Poscimus* germanam esse lectionem vel ex voıbulo *si* colligas, quae in obtestationibus sollemnis est: irgilius Aen. IV, 317.

Si *bene* quid *de te merui, fuit aut tibi quicquam*

Dulce meum, miserere domus labentis, et istam,
Oro, siquis *adhuc precibus locus, exue mentem.*

Idem Aen. VI, 529.

dii talia Graiis
Instaurate, pio si *poenas ore reposco.*

Suetonius in Tib. cap. XXI. *Deos* obsecro, *ut te nobis* ... *servent, et valere nunc et semper patiantur, si non populi Romanum perosi sunt.* Noster Carm. Saec.

Supplices audi pueros, Apollo,
Roma si *vestrum est opus.*

Carm. III, 18.

Lenis incedas abeasque parvis
Aequus alumnis:
Si *tener pleno cadit haedus anno.*

Serm. II, 6.

nihil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis:
Si *neque maiorem feci ratione mala rem.*

Recte autem *Poscimus*, cum Barbiton alloquitur; ut Martialis Iambum rogat, Epig. I, 96.

Si *non molestum est, teque non piget, Scazon,*
Nostro, rogamus, *pauca verba Materno*
Dicas in aurem, sic ut audiat solus.

et Pindarus Musam obsecratur, Nem. III.

Ω πότνια μοῖσα, μᾶτερ
Ἁμετέρα, ΛΙΣΣΟΜΑΙ,
Ἵκεο Δωρίδα νᾶσον Αἴγιναν.

1. *Siquid vacui sub umbra Lusimus tecum*] *Umbra* habent omnes fere codices; et sic hodie legitur apud Diomedem p. 521. et Servium ad Virg. Ecl. I. Quam equidem lectionem minime damno: sic enim Noster Epist. II, 2.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbra.

Tibullus III, v. 15.

Per vos auctores huius mihi carminis oro,
Castaliamque umbram *Pieriosque lacus.*

Statius Silv. V, 3.

Te sine Corycia quicquid modo Phoebus in umbra,
Quicquid ab Ismariis monstrabat collibus Evan,
Dedidici.

Martialis IX, 84.

Haec ego Pieria ludebam tutus in umbra
Ostendatur.

Verum tamen cum Galei codex, optimae quidem notae quique solus, ubi ceteri omnes mendosi sunt, sex septem Horatii loca praeclare restituit, diversam hic exhibeat lectionem,

Poscimus, siquid vacui sub antro:

non possumus non ambabus ulnis eam amplecti, ut vere

ermanam Horatii manum. Longe enim veri est similius, hanc potius in illam, figuratiorem nimirum et ποιητικώτέραν in faciliorem, quam vice versa, illam in hanc, taverint Librarii. Ita Noster Carm. II, 1.

Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

terum III, 25.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum? quae nemora, aut quos agor in specus,
Velox mente nova? quibus
Antris, *egregii Caesaris audiar etc.*

III, 4. ubi Camenas alloquitur,

Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes reddidit oppidis,
Finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro.

opertius III, 1.

Callimachi manes, et Coi Sacra Philetae,
Dicite, quo pariter carmen tenuastis in antro.

rgil Georg. IV, 507. de Orpheo.

Septem illum totos perhibent ex ordine mensis
Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
Flevisse, et gelidis haec evolvisse sub antris.

rtialis XII, 11.

Cuius Pimpleo lyra clarior exit ab antro?
Quem plus Pierio de grege Phoebus amat?

tius Silv. I, 2.

Callimachusque senex, Umbroque Propertius antro.

m Silv. IV, 5. ad Septimium Severum poëtam.

sed memor interim
Nostri, verecundo latentem
Barbiton *ingemina* sub antro.

nota et *Barbiton* et *antrum* poni, plane ut apud Nostrum. Idem Silv. IV, 6.

namque haec, quoties chelyn exuit ille,
Desidia est; hic Aeniis amor avocat antris.

Ibid. V, 3.

sic sacra Numae ritusque colendos
Mitis Aricino dictabat Nympha sub antro.

ctor Copae,

Est et Maenalio quae garrit dulce sub antro.
Rustica pastoris fistula *in ore sonans.*

fistula sub antro, ut hic *barbiton.* Iuvenal. VII, 59.

neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsumve potest contingere maesta
Paupertas.

tilius in Itinerario 267.

Haec quoque Pieriis spiracula comparat antris
Carmine Messallae nobilitatus ager.

Claudianus Praefat. in III. Cons. Honorii,

Me quoque Pieriis tentatum saepius **antris**
Audet magna suo mittere Roma deo.

Idem de Nuptiis Honorii, 236.

sic mitis in antro
Mnemosyne docili tradit praecepta Thaliae.

Idem Praefat. ad II de Raptu Proserpinae,

Antraque *Musarum longo torpentia somno*
Excutis.

Avienus in Arateis, de Lyra:

hanc, ubi rursum
Concentus superi complevit pulcher Apollo,
Orphea Pangaeo docuit gestare sub antro.

Sidonius Carm. XXIII, 18.

Nec si me Odrysio canens in antro,
Princeps instituisset ille vatum.

15. *Mihi cumque salve Rite vocanti*] Scio quid Int tes de *cumque* illo sic nude posito dixerint, quorun mentem et industriam laudo. Neque tamen quis quod sciam, vel ex omni, qua patet, Latinitate exemplum proferre potuit: neque quicquam de tam lari loco habent Grammatici veteres. Quamobrem pus erat, cum impetum cepi corrigendi ad hunc mo

o laborum
Dulce lenimen, mihi, cuique, *salve,*
Rite vocanti.

hoc est, salve mihi vel cuicumque alii rite vocanti dicet lector ingeniosus; ego enim coniecturam ha medium protulisse contentus, tueri et praestare ean tenebor.

XXXIII. AD ALBIUM TIBULLUM.

14. *Myrtale Libertina*] quidam codices *Mirtale*, alii *tala*, Loscheri Editio 1498. *Myrtile:* Sed melius vetus omnes *Myrtale*. Martialis V, 4.

Foetere multo Myrtale *solet vino.*

Recte autem *Libertina:* nam frequens hoc *Libertir* cognomen occurrit in Inscriptionibus antiquis. Gı 99. 5. DOMITIA. L. L. MYRTALE. 581, 6. FLA MYRTALAE. 740, 10, SATIAE MYRTALES 711, 6 LERIA MYRTALE. 983, 7. VERATIA. Ↄ. L. MOE (corrige, *Myrtale*) 719, 4. *ΓEMINIA MYPTAΛH.* 8 NUMUSCULEIAE MYRTALES. 1046, 2. DORYPHC ET MYRTALE PARENTES. Reines. XIV, 75. GEL MYRTALES. XII, 60. MYRTALE SABINAE ET P PONIAE FESTAE UXORIBUS. Marm. Felsin. pag. MARCIA MYRTALE.

XXXIV.

5. *Iterare cursus Cogor relictos*] N. Heinsius in libr

relicta maria, vestigia, vias, spatia, recte quidem
: cursus autem cum non ipsa via sit, sed per viam
io; non dixeris cursus relictos, sed intermissos; non
s, sed desitos. Itaque hac lectione semel repudiata,
statim negotio perveni ad illam alteram, quam tot
s auctoribus exempla memoriae suggerebant. Sta-
chil. I, 23.

enaque materni referens praesagia somni
lpatum relegebat iter.

Italicus, II. v. 20.

m detur, relegant pontum, *neu se addere clausis*
stinent.

anus de bello Getico, 529.

mea converso relegam *vestigia cursu.*

Metam. VIII, 172.

que ope virginea nullis iterata *priorum*
ua difficilis filo *est inventa* relecto.

ares codices perperam, ut hic, *relicto.* Caeterum
ingeniosissimum Heinsium in priore versu *superata*
probare quam *iterata.* Huic enim lectioni favet
e Flacci locus, *iterare cursus relectos.* Quid quod
priorum superata erat ianua, tum cum ad Minotau-
tromittebantur: sed *iterare* et reverti inde, hic la-
at, hoc opus, ut Ovidius in Ibide v. 373.

qui tecta novi formam celantia monstri
Intrarunt caecae non redeunda domus.

Agamemn. 574.

nc alia retro *spatia* relegentem *ferit*,

IX, 69. *Quamvis relegere iter illico parem.* Seneca Ep. 102. *Quanto satius est, ire aperta via et recta, quam ipsi flexus disponere, quos cum magna molestia debeas rele gere?* Valerius Flaccus IV, 54.

Haec fatus, relegitque *vias, et vallibus exit.*

Idem VIII, 121.

Egressi relegunt *campos, et fluminis ora*
Summa petunt.

Sed dices fortasse; Relegere *campos, vias, iter, spatia, aequora* satis superque exemplorum habent: verum rele *cursus*, quod in Flacco reponere vis, nondum video. qui iam videbis, idque ex magno Flacci imitatore Pruden tio in Apotheosi v. 1008.

Sursum versus agit seriem, scandente nepotis
Corpore, perque atavos cursum relegente *vetustos.*

Et ex Paulino quoque in Natali XI, v. 602.

Diximus, ut fugiens non fugerit; utque redactis
Passibus emensos sua per vestigia cursus
Incassum totiens volvente relegerit *orso.*

Iterare autem *relectos* idem est ac *relegendo iterare*: genus loquendi poëtis frequentissimum est, ut Virgil. v.

Tum validis flexos incurvant *viribus arcus:*

neque hic opus est pluribus exemplis. At paene omi insignem Virgilii locum, qui maxime huc facit Aen. III,

Talia monstrabat, relegens *errata* retrorsum
Litora Achaemenides.

ubi *retrorsum* una habes, pariter ac apud Nostrum. A hac occasione admonitus, digressionis, credo, veniam tore impetrabo, si alteri Virgilii loco, plus mille deposito et deplorato, manum medicam admovero. tat Aen. IV, 256.

Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
Constitit: hinc toto praeceps se corpore ad undas
Misit; avi similis, quae circum litora, circum
Piscosos scopulos humilis volat *aequora iuxta.*
Haud aliter terras inter caelumque volabat;
Litus arenosum Libyae ventosque secabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.

ubi quam multa merito vituperanda sint, vides. *Volat* mox *volabat.* Deinde in continuatis versibus ingratum ribus ὁμοιοτέλευτον, *volabat, secabat:* ad quod evitand vetustissimi aliquot codices apud Pierium mutato ordi sic versus collocant,

Haud aliter terras inter caelumque volabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles,
Litus arenosum et Libyae ventosque secabat.

Sed nihil omnino proficiunt, aut locum adiuvant: adhu enim relinquitur vitium omnium deterrimum, *secabat li tus ventosque.* Quid enim est *litus secare,* nisi litus ara

et effodere? Quid autem hoc ad Mercurium volantem? Nullus dubito, quin sic scripserit princeps poëtarum:

Haud aliter, terras inter caelumque, legebat
Litus arenosum Libyae, ventosque secabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.

Nihil opus est, ut pluribus hanc emendationem stabiliam aut illustrem: adeo ipsa per se suo lumine clara et manifesta est. *Litus legebat*, ut supra, *relegens errata retrorsum litora.* et iterum Aen. III, 292.

Litoraque *Epiri* legimus, *portuque subimus.*

et Georg. II, 44.

-udes, et primi lege litoris *oram.*

6. *Igni corusco nubila dividens*] Totus locus sic se habet:

namque Diespiter
Igni corusco nubila dividens,
Plerumque per purum tonantes
Egit equos volucremque currum.

Quae ob verba sagacissimus Tanaquillus Faber Epist. 52. lib. 2. ridiculae ac iuvenilis temeritatis Nostrum incusat, quod *plerumque* sine nube tonare dicat, quasi alternis quibusque diebus id fieret; cum vel secundum vulgus aut Historicos ex opinione vulgi loquentes rarissime, ex Physicorum autem sententia numquam id eveniat. Aliam autem viam instituit dignissimus eius gener Dacierius; quippe non serio, sed urbane ironiceque hic Nostrum loqui; ideoque data opera rem in maius augere, quo Stoicos Providentiae patronos acerbius derideat. Ego vero neque moveo haec, nec exagito, sed suis salva auctoribus relinquo: illud saltem monuisse liceat ex prava et perversa, quae vulgo obtinet, huius loci distinctione commenta haec nata esse, qua sublata in fumum aut fumo siquid levius continuo evanescunt. Sic enim interpungo,

namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum.

hoc est, Ego, qui antehac Epicureus eram, nunc cogor fateri Deos esse; quia id quod alias ope nubium naturalibus ex caussis fieri solebat, nuper caelo sereno tonuisse certum est. Quod quidem olim ceu validissimum adversus Atheos argumentum omnibus in ore erat. Nihil ergo hic temere aut iuveniliter, nihil ironice aut contumeliose dictum est: ad vulgi quidem gustum et patriae religionis indolem aptari hoc et accommodari non inficior. Sic et Virgilius, ipse interea Epicureus, non minus ac Noster, Georg. I, 486.

Non alias caelo ceciderunt plura sereno
Fulgura.

Ovid. Fast. III, 370.

Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit:
Credite dicenti: mira sed acta loquor.

Varro Lege Maenia, apud Nonium in *Plagas* et *Rimari*.

Nos admirantes, quod sereno lumine
Tonuisset, oculis caeli rimari plagas.

Sic haec constitue; nam versus Iambici sunt; quod editores non odoratos esse miror. Atque hanc emendationem cum ante aliquot annos cum erudito viro Iacobo Tatio communicaveram, ille nuperam suam Flacci editionem auctam esse voluit, mihique candide acceptam retulit. Postea tamen, indicio venerandi et praestantissimi viri Iohannis Mori, Norvicensis Praesulis, intellexi a Thoma Bangio, cuius ne nomen quidem antea audiveram, distinctionem hanc prius animadversam fuisse et occupatam. Is enim Observationum Philologicarum Vol. II. p. 1455: *Quando*, inquit *Horatius canit*, Plerumque per purum tonantes Egit equos — *ipsi experientiae plane contradicit, quae testatur, tonitru rarius puro serenove aëre audiri. Id quod Lucretius observavit lib.* 6. Nam caelo nulla sereno Nec leviter densis mittuntur nubibus umquam. *Et postea*, Denique cur numquam caelo iacit undique puro Iuppiter in terras fulmen? *Et quia prodigii instar habebant Ethnici, ut et hoc loco Horatius, quando aëre sereno tonitruavit; quomodo quaeso* plerumque *et saepius id fieri affirmare audet Horatius? Huic dubio, unico commate voci* plerumque *apposito, facile obviam iveris, hoc pacto:* Namque Diespiter, igni corusco nubila dividens Plerumque, per purum tonantes etc. *Hac enim ratione Horatium cum Lucretio de facili conciliaveris, eumque facula distinctionis commode illustraveris.* Atque haec quidem feliciter Bangius: absque quibus esset, siquis est, qui existimet nos propria Minerva hoc eruere non potuisse, is quidem per nos licet existimet, ut volet. Ego vero praeter eam, quam ille profert, ab experientia ductam, etiam alias rationes habui, cur distinctionem vulgatam refugerem. Ea enim posita, plane deliraret Noster, et verba secum pugnantia loqueretur. Quid enim aliud est

Igni corusco nubila dividens,

quam *ex nubibis fulmen emittens?* Vide igitur, qualis hinc sententia proveniat: *Iuppiter ex nubibus fulminans puro et innubila caelo tonuit.* Quid? an eodem tempore et ex nubibus et sine nube? Necesse est enim uno eodemque tempore haec fieri fatearis, si a recepta distinctione steteris. Tum et illud ne Latine quidem dictum foret,

Plerumque per purum tonantes
Egit equos volucremque currum.

Quomodo sodes *plerumque egit?* hoc est, ut explicant, *saepe egit.* Atqui aliud est *saepe*, aliud *plerumque*. *Saepe* enim fit aliquid, etiam praeter naturam et consuetudi-

nem: nihil *plerumque* fit, nisi quod natura et consuetudine ita fieri solet. *Saepe* homo senex hilarescit et lubente animo est; at *plerumque* morosus est et difficilis: *saepe* aestate pluvia et grando est; at *plerumque* sudum caelum et serena tempestas; *saepe* sub morte Iulii Caesaris per purum tonantes equos egit Iuppiter; at *plerumque* igni corusco nubila dividit. Quod plerumque fit, idem et saepe fit, at non vicissim omne quod saepe fit, plerumque fit. *Saepe* est, quod Graecis *πολλάκις*; at *plerumque* est *ἐπὶ τὸ πλεῖστον*, *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*. Nihil hac observatione verius: quam tamen pauci animadverterunt. Nemo igitur sanae mentis, nedum Noster dicere potuit, *Plerumque per purum egit*. Ut enim saepe id fecerit Iuppiter: at certe plerumque non facere solet. Verum illud fortasse quibusdam insolens videbitur, adverbium *plerumque* in clausula poni: atqui et alibi ita Noster Epist. II, 2.

statua taciturnius exit
Plerumque et risu populum quatit.

et Lucretius V, 1131.

Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
Plerumque, et quae sunt aliis magis edita cumque.

Nam quod vir eruditus inauditum quid hic protulit, ut *plerumque egit*, idem significare possit, ac *interdum egit*, idque ex Nostro in Arte v. 95. probare conatus est,

Interdum *tamen et vocem Comoedia tollit,*
Iratusque Chremes tumido delitigat ore;
Et Tragicus plerumque *dolet sermone pedestri:*

id sane nihil aliud est, quam errorem veterem novo accumulare. *Interdum*, inquit, vocem tollit Comoedia: et *interdum* Tragoedia vocem submittit: annon hoc voluit Horatius? Recte quidem: at vide quaeso, ut Noster verba variaverit. *Interdum*, inquit, Comoedia cothurno incedit: et Tragoedia *plerumque* dolet verbis socco convenientibus: tum scilicet, cum *lamentatur* Tragoedia, sermone pedestri loquitur; neque *interdum* si modo *dolet*, sic loquitur, sed *plerumque* et ut plurimum: in aliis autem affectibus ampullas suas et verba sesquipedalia profundit.

13. *Et insignem attenuat Deus, Obscura promens*] Acute annotavit Dacierius, necessitate metri coactum Nostrum *obscura* posuisse, cum deberet dicere *Obscurum* hominem, ut responderet *τῷ insignem*. Atqui huius culpae immunis est Noster, solisque ea Librariis impingenda est. Equidem nullus dubito, quin ad hunc modum scripserit,

valet ima summis
Mutare; et insigne *attenuat Deus,*
Obscura promens.

Ubi omnia vides eiusdem formae, *ima, summa, insigne, obscura*. Atque huic emendationi favet codex Reginensis, qui pro varia lectione habet, *insigne attenuat decus:* nec

moramur, quod Hesiodus in loco simili, ad quem forte respexit Horatius, ἀρίζηλον *insignem hominem* posuerit:

Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει,
Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει,
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

Uterque enim servavit propositum suum; Hesiodus quae illa, *hominibus*, Noster *rebus* accommodavit; ut alii ex Latinis; Seneca Thyeste, 598.

Ima permutat levis hora summis.

Ausonius Epigr. CXLIII. De Fortuna,

Et summa in imum *vertit, et versa erigit.*

Seneca Nat. Quaest. III. praefat. *Nunc cum maxime Deus alia exaltat, alia submittit.* Unde obiter emendandus alter Senecae locus, frustra viris magnis tentatus, De beneficiis VI, 38. *Agricolam annonae caritas erigit; eloquentiae* exoptat *pretium litium numerus:* lego, *exaltat pretium.*

XXXV. AD FORTUNAM.

14. *Neu populus frequens Ad arma cessantes, ad arma.* Scio quid sit *populus frequens*, et sic alibi locutum esse Nostrum memini, Carm. II, 17.

cum populus frequens
Laetum Theatris ter crepuit sonum:

et Ciceronem pro Sextio c. 59. *Equidem existimo nullum tempus esse* frequentioris populi, *quam illud gladiatorium;* et alios passim. Vide tamen, annon melius aptiusque huic loco conveniat,

neu populus fremens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet.

Id enim fere sollemne verbum est in describenda seditione, et bello. Livius I, 17. Fremere *deinde* plebs, *multiplicatam servitutem, centum pro uno dominos factos.* Idem XXIV. 26. *itaque* fremere multitudo, *et comitia poscere.* Valerius Max. VI, 2, 3. *Totius fori* frementis *ora clauserunt.* Servius ad Virgil. Aen. I, 60. *Circum claustra fremunt. Quidam hoc loco* fremunt, *id est*, imperia recusant, *intelligunt; ut a Coss.* (lege, *Cassio:* is est Cassius Hemina Annalium scriptor) *Annalium secundo: Ne quis regnum occuparet, si* plebs *nostra* fremere *imperia coepisset*, i. e. recusare. Statius Theb. III, 594.

Irrupere Argos, maestique ad limina regis
Bella animis, bella ore fremunt.

Virgil. Aen. XI, 453.

Arma manu trepidi poscunt: fremit *arma iuventus.*

Idem VII, 460.

Arma amens fremit, *arma toro tectisque requirit.*

iterum Statius Theb. VI, 6. 8.

Arcades arma fremunt, *armis defendere regem*
Contendunt.

Accius in Epigono apud Nonium V. *vulgus:*

Nonne Argivos fremere *bellum, et velle vi vulgum videt?*

Tum autem illud *cessantes* quid sibi velit, satis videor intelligere: aut enim morantes, tardantes notat, aut quietos, pacatos, otio deditos. Neque vero utramlibet interpretationem aspernor: nescio tamen, an potius scripserit Noster *cursantes*. *Ad arma cursare*, ut in prosa oratione dicere solent, *ad arma discurrere*. Livius XXIV, 31. *Haec cum recitata essent, cum tanto clamore ad arma discursum est, ut etc.* Idem XXV, 37. *Inde verso repente ad iram luctu, discurrere ad arma.* Idque verbum apprime convenit cum *fremens* et *concitet;* ut idem libro XXXIV, 37. *Haec inter se primo in circulis serentes* fremere; *deinde* ad arma *subito* discurrerunt Et Seneca de Ira III, 2. *Tota multitudo paucissimis verbis* concitata, *ipsum* concitatorem *antecessit:* ad arma *protinus ignesque* discursum est. Quamobrem consideres, lector ingeniose, an totus locus sic constituendus sit:

neu populus fremens
Ad arma cursantes *ad arma*
Concitet, imperiumque frangat.

Sed profecto, sive vulgatam lectionem sequeris, sive nostram coniecturam; totus interea locus reprehensioni obnoxius est. Qui enim illi sunt, quos populus, vel *frequens*, vel *fremens*, ad arma concitet vel *cessantes*, vel *cursantes?* An aliqui erant, quos populus concitaret, praeter ipsum populum? An proceres vult, et aulae ministros? Intelligo: sed in ipsis auctoris verbis nihil video, quod eo nos ducat. Quare aut altius latet mendum, aut per me quidem alii Horatium hic excusent, qui velint aut possint.

17. *Te semper anteit saeva Necessitas*] Editio Veneta 1478. *Serva*, Loscheri autem 1498. *Saeva:* et ex eo tempore pro diverso Interpretum iudicio nunc haec, nunc illa vox libros occupavit. Membranae quoque in diversa abeunt; Cruquii aliquot omnium veterrimae cum Acrone et Porphyrione *Serva* habent: ex nostris omnes melioris notae, Leid. Regin. Graev. Zulich. Batt. Petr. Gale, et a prima manu Reg. Soc. *Saeva:* duabus tantum ex recentioribus ab altera lectione stantibus. Sane facilis erat Librariis erratio in vocibus tam inter se similibus: unde et supra Carm. I. 16. *nec mare naufragum, Nec saevus ignis*, in Reginensi a prima manu erat *Servus ignis*. Utra igitur lectio sequenda? Profecto, nisi codices turbavissent, nihil melius quam *saeva necessitas* desideraremus: sic enim eadem *dura, dira, acerba*, *δεινὴ*, *κρατερὴ*, *σχετλία* etc. dicitur: optimeque id epitheton cum sequentibus quadrat, ubi clavi et cunei et uncus in ahena eius manu gestantur. Tamen

et illud *serva* argutule positum videatur; quippe licet om-nium rerum *domina et regina* sit necessitas, ipsa tamen sibi *serva* est; nihil enim libere aut voluntarie agit. Nec tamen idcirco hanc lectionem probaverim: imo vero, si *serva* legeris, ipsa orationis structura postulat, ut, non sibi, sed Fortunae servam eam constituas. Qui autem convenit, ut necessitas, *quae nulli paret*, serva sit Fortunae? Huc adde, quod servae *anteire* dominas non solebant. Erant quidem servi et clientes pauperculi, qui quod ante dominos ambularent, populumque submoverent de via, Anteambulones dicti sunt: Ancillae vero, nisi fallor, a tergo pone sequebantur, neque Anteambulatrices erant, sed Pedisequae.

22. *Nec comitem abnegat*] Difficilis quidem hic locus est, multosque non parum torsit. *Spes*, inquit, *et bona Fides fortunam colit, et comitatur: at vulgus, et meretrix et fucati amici eam derelinquunt.* Contra autem dicunt alii, infideles amicos Fortunae comites esse: veram autem Fidem minime Fortunam sequi. Ovidius, Pont. II, 3. de amicitia et fide fucata.

Turpe quidem dictu, sed (si modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura quid expediat prius est quam quid sit honestum;
Et cum Fortuna *statque caditque* Fides.

at mox ibidem de fido amico,

Scilicet indignum, iuvenis rarissime, ducis
Te fieri comitem *stantis in orbe* Deae.

et Pont. I, 9.

Adfuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunae *nec fuit ille* comes.

et iterum Pont. IV, 10.

Quemque refers, imitare virum: vetat ille profecto
Tranquilli comitem *temporis esse* Fidem.

Iuvenalis Sat. X, 73.

sed quid
Turba Remi? sequitur fortunam *semper, et odit*
Damnatos.

Quid igitur fiet? aut quo tandem pacto tam diversa haec inter se conciliari poterunt? Sane cum Ovidius et Iuvenalis *Fortunam* nominant, *Secundam* tantum intelligunt ex recepto loquendi more: et proinde recte dicunt, abeunte Fortuna, manere tamen fidos amicos; neque fortunae comites esse. Noster autem aliam plane imaginem concepit et repraesentavit; sub Fortunae enim nomine, eandem et prosperam et adversam, mutata tantum veste, intelligit; unde consequens erat, ut etiam mutatae fortunae Spem, Fidem, et amicos certos adhuc comites et cultores esse diceret: meretrices autem et parasitos retrocedere et diffugere. Et bene quidem hoc Horatio cessisset, nisi addidis-

:t verbum, quod, ut mihi quidem videtur, totam hanc :enam deturpat et prorsus corrumpit:

nec comitem abnegat,
Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.

uippe, si Fortuna *linquit* domos afflictas, unaque comitan-.r abeuntem Spes et Fides; tum profecto omnes omnino ffugiunt, tam fidi amici, quam infideles: quo nihil ab-urdius fingi potest. Certe, si quid video, vel hoc, vel on dissimili verbo dictum oportuit,

Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica vertis:

ıc est, *concutis, affligis.* Spes, inquit, et Fides semper colunt, Fortuna; neque te deserunt, sed etiam in af-cta domo, cum vestem mutaveris, tecum manent: vul-ts autem infidum statim diffugiunt. Seneca Epist. IX. *lorentes amicorum turba circumsedet: circa* eversos *ingens litudo est: et inde amici fugiunt, unde probantur.* Ut se-el dicam; nisi Fortunam, etiam cum adversa sit, in ea-:m tamen qua prius domo manere finxerit Noster: nul-ım hic exitum video, neque quomodo sententia procedere ossit, intelligo. Nisi siquis fortasse satirice haec dicta ccipiat, Spem Fidemque, ut nunc res hominum se ha-eant, Fortunam semper comitari: ut supra questus est Ovidius,

Tranquilli comitem temporis esse Fidem.
Et cum Fortuna statque caditque fides.

Verum eo pacto non *at vulgus infidum* legendum fuerit, ed *Tum vulgus*, vel *Et vulgus*, vel aliud quid simile.

29. *Serves iturum Caesarem in ultimos Orbis Britannos*] Iactenus Fortunae vim et potentiam memoravit; nunc recationem orditur, ut servare velit Caesarem et Exerci-um. Sed quid illud est, *Ultimos* orbis *Britannos?* Satis rofecto erat *ultimos Britannos* dixisse, et longe elegantius sset: ut ipse alibi Carm. II, 20.

Dacus, et ultimi
Noscent Geloni. —

pist. I, 6.

Quid maris extremos Arabas *ditantis et Indos?*

pist. I, 1.

Impiger extremos *curris mercator ad* Indos.

c Carm. I, 36.

Qui nunc Hesperia *sospes ab* ultima.

II, 18.

Premant columnas ultima *recisas* Africa.

irgil. Georg. I, 30.

tibi serviat ultima Thule.

en. XII, 334.

gemit ultima *pulsu*

Thraca *pedum.*
VIII, 639.
et ultima *secum* Bactra *vehit.*
Catullus, Epig. XXX.
quod Comata Gallia
Habebat uncti, et ultima Britannia.
Idem, XI.
Sive in extremos *penetrabit* Indos,
Gallicum Rhenum, horribiles et ultimosque Britannos.
Claudian. in Ruf. II.
quicquid ligat ultima Thetys,
Extremos *ultra volitat gens siqua* Britannos.

Vides, opinor, tot exemplis, elegantius omitti illud ... neque eo sublato quicquam ad sententiam deesse. Qu... quod si additum quicquam voluisset Noster, *ultimos* ... *hominum* Britannos, non *ultimos orbis* appellasset, ut Vir... gil. Aen. IX, 727.
Extremique hominum *Morini, Rhenusque bicornis*
a quo Plinius Hist. XIX, 2. *Ultimique hominum* ... *Morini.* Sane *ultimos Orbis*, vel quod perinde est, ... *terrae* mihi plane semibarbarum videtur; neque ... modi loquendi genus, nisi fallor, apud ullum bonum ... torem inveneris. Unus modo et alter locus occurrit, ... prope huc accedere videatur, qualis ille veteris Tr... apud Ciceronem de Nat. Deorum I, 42. *Omitto*, in... *Eleusinam, sanctam illam et augustam,*
Ubi initiantur gentes orarum ultimae.
Ultimae gentes orarum, ut *ultimos Britannos orbis.* Ver... ibi *ultimae* genitivus singularis esse poterit, ut structu... sit, *gentes* (orae) *ultimae orarum*: vel, quod verius p... corrigendus locus est ad hunc modum,
Ubi initiantur gentes orai ultimae.
Utcumque haec sint, veterum illorum Tragicorum obscu... tior est oratio, quam ut inde Horatio contra aevi sui m... rem patrocinium petas. Alter, quem dixi, locus apud Lu... canum extat libro VII, 541, et prima quidem fronte ge... manus huic Nostro videtur, *extremi Iberi orbis*, ut ult... *Britannos orbis.*
vivant Galataeque Syrique,
Cappadoces, Gallique, extremique orbis Iberi,
Armenii, Cilices.
propius autem contuenti plane alia huius loci ratio, qua... Nostri, apparet: quippe *extremi* hic genitivus est singula... ris, Iberi *orbis extremi;* ut Virgil. Georg. II, 123.
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi *sinus* orbis.
Ovid. Fast. I, 717.
Horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis.
Trist. I, 1.

nobis habitabitur orbis
Ultimus, *a terra, terra remota mea.*

;pistola Hypermnestrae:

regnoque domoque
Pellimur: eiectos ultimus orbis *habet.*

tatius Silv. V, 1.

quantum ultimus orbis
Cesserit, et refluo circumflua gurgite Thule.

:ecte itaque dixeris, *ultimi orbis Iberos, ultimos* autem ıinime. Huc etiam accedit quo minus ultimos *orbis* Briınnos Horatium dixisse credam, quod non tam *ultimam rbis* Britanniam, quam plane *alium orbem* et a suo diverum appellare soleant poëtae: ut auctor Epigrammatis ad :laudium Caesarem.

Libera non hostem, non passa Britannia regem,
Aeternum nostro *quae procul* orbe *iacet.*

Claudian. de Consul. M. Theod. v. 50.

Hispana tibi Germanaque Tethys
Paruit, et nostro *diducta Britannia* mundo.

Virgilius Ecloga 1.

Et penitus toto *divisos* orbe *Britannos.*

Ergo cum illud *ultimos orbis* minime recto talo consistere videatur; neque nos iuvent Codices MSti; ecquid est, quod ex coniectura commode substitui poterit? Equidem, quia iam tandem Fortunam precari Noster incipit, plane inducor, ut precandi verbum hinc excidisse credam, et locum sic reponendum esse:

Serves iturum Caesarem in ultimos,
Oro, *Britannos.*

Quid facilius proclivilusve, quam ut *oro* ab ineptis Librariis in *orbis* mutaretur? *Serves, oro:* ut Noster alibi Serm. II, 4.

sed des *veniam bonus,* oro.

Ovid. Trist. I, 4.

Invigiles *igitur nostris pro casibus,* oro.

atque alii passim. Porro eodem, quo hic, mendo laborat locus Silii Italici lib. III. ubi uxor Hannibalis pro viro suo precatur,

Sed tu, bellorum genitor, miserere, nefasque
Averte, et serva caput inviolabile Teucris.

Quis, quaeso, est iste *bellorum genitor?* Mars, opinor: sed ex qua uxore, vel amica, bella genuit? Nugae merae. Tu vero lege meo periculo,

Sed tu, Bele, oro, *genitor miserere.*

Nimirum Hannibal originem stirpis duxit a *Belo:* unde idem Silius lib. VIII.

Hannibal a nostro nomen memorabile Belo.

et lib. IV. sic Hannibalem Bostar alloquitur,

Maxime Belide, *patriis qui a moenibus arces.*

Servitium dextra.

Virgilius Aen. I, 626.

genitor *tum* Belus *opimam*
Vastabat Cyprum et victor ditione tenebat.

36. *Unde manus iuventus*] *Manus* habet Editio pı Veneta 1478. unde credo in plerasque editiones ea lı profluxit. Sed Loscherus 1498. recte edidit *manum*, omnes ubique fere scripti; etsi hic taceant Lambinu Torrentius. Certe ita Nostri, Graevianus, Reginensis, telianus, Regiaeque societatis cum aliis. Et rectius *num*, quam ut invenustum homoeoteleuton fiat, *manu ventus.*

38. *O utinam nova Incude diffingas retusum*] *Diffi* habent Editiones fere omnes, tam veteres, quam recei res; et scripti etiam plerique. Verum ea vox mir huic loco convenit. Cum enim *diffingere* contrarium *τῷ fingere*, uti constat ex Carm. III, 29. nihil ab hac tentia alienius concipi potest. *Nova* enim *incude* fin tur res et fabricantur; non diffinguntur et corrumpu Quare melior videtur lectio, quae in duobus Cruqui bris extat *defingas;* quibus accedit optimus noster Regi sis, ubi *defi gas* est, *n* per malam manum erasa. Lei sis quoque noster, *deffingas*, *f* geminato. Sane id ı observavi, in compositis quae a *def* vel *des* incipiunt, rosque codices manuscriptos *diff* et *diss* exhibere: ut E I, 7.

Designatorem decorat lectoribus atris.

codices nostri Leid. Graev. Regin. cum aliis *Dissig rem;* et sic alibi non raro: quod et in hoc loco conti credo: scribimus igitur *defingas*. Sed iam de sequ verbo *retusum* difficilior quaestio est. *Retusum*, ı Scholiastae, civili bello *hebetatum:* recte: et sic Vi Georg. II, 301.

neu ferro *laede* retuso
Semina.

Lucan. VI, 161.

confringite tela
Pectoris incursu, iugulisque retundite ferrum.

Ovid. Amor. II, 9.

Quid iuvat in nudis hamata retundere *tela*
Ossibus?

Silius Ital. XVI.

Iam campi vallesque madent: hebetataque *tela.*

Auctor Octaviae v. 525.

condidit tandem suos
Iam fessus enses victor, hebetatos *feris*
Vulneribus: et continuit imperium metu.

Sed illud huic interpretationi videtur obstare, quod r gladii potius cotibus acuuntur, quam incudibus reno tur; ut Lucan. VII, 139.

Nec gladiis habuere fidem, nisi cotibus asper
Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo
Erigitur.

aeterum pro *retusum*, quod in meis omnibus extat, co- x Cruquii *recusum*, atque id cupide arripuerunt Lambi- s, Marcilius, aliique, et *diffingas recusum* poëtica phrasi ctum volunt, pro *diffingas recudendo*. Verum ut hoc, od tamen hic durum est, concedatur; quis tamen in dem versiculo ferre possit *incude recusum?* Ne in ora- one quidem soluta duo haec vocabula iuncta repereris, i minus tamen aurium iudicio tribuitur, quam in versu. ihi vero alia in mentem incidit coniectura; quam sane ram existimo,

o utinam nova
Incude defingas recoctum *in*
Massagetas Arabasque ferrum.

t sane sic videtur olim legisse vetus Scholiastes. Narrat uippe Cruquius, se in scriptis adnotationibus offendisse, *onfusum et commassatum:* quod mendose hodie in Acrone egitur *confusum et quassatum*. Atqui *commassatum* plane nplicat *recoctum*, non *retusum* neque *recusum*. Persius Sat. V, 10.

Te neque anhelanti, coquitur *dum* massa *camino,*
Folle premis ventos.

Martialis XI, 53.

Altera non deerunt tenui versata favilla,
Et Velabrensi massa recocta *foco.*

e caseo Velabrensi loquitur, de quo vide Epig. XIII, 29. 'irgilius Aen. VII, 636.

Vomeris huc et falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor: recoquunt *patrios* fornacibus *ensis.*

ucanus VII, 145.

Non aliter Phlegra rabidos tollente Gigantas,
Martius incaluit *Siculis* incudibus *ensis:*
Et rubuit flammis *iterum Neptunia cuspis:*
Spiculaque extenso Paean Pythone recoxit.

ucius Florus III, 20. *E* ferro *ergastulorum* recocto *gladios ac tela fecerunt.*

Prudentius Περὶ Στεφ. V, 70.

Excisi fabrila manu, Cavis recocta *et follibus.*

dem Psychomachia v. 600.

auri
Sordida frusta rudis, nec adhuc fornace recoctam
Materiem.

Silius Italicus IV, sub initio:

Pila novant, ac detersa rubigine saevus
Induitur ferro splendor: niveumque repostae
Instaurant galeae coni decus: hasta iuvatur
Amento: renovantque nova fornace bipennes.

ubi quid quaeso est *renovant nova?* quam ineptum et *τολόγον:* praesertim cum paullo ante dixerat, *pila* Codex vetustus Coloniensis habet *revocant:* quod melius. Lege sine dubio,

recoquuntque *nova* fornace *bipennes:*

ut Virgilius loco iam dicto, *recoquunt fornacibus,* et dentius, *fornace recoctam.* Optat igitur Horatius, rum, quod civili cruore pollutum et commaculatum iam in massam redactum, repurgatum, et recoctum, incude formaretur in tela contra Arabas et Massagetas

XXXVI. AD PLOTIUM NUMIDAM.

10. *Cressa ne careat pulchra dies nota*] Vexatissimus locus est, et eruditorum hominum disputationibus nob Erasmus et pauci alii *Thressa* corrigunt ex Plinio, lib. VII, 40. *morem* memorat *Thraciae gentis, quae calc colore distinctos pro experimento cuiusque diei in urnam dit,* album diei felici, infelici nigrum assignans, *premo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pro ciat.* Quae omnia Phylarchus apud Zenobium Prov VI, 13. *Scythis* tribuit; ex quo Plinius sua hausisse tur, notante elegantissimo Harduino. Eadem etiam Phylarcho profert Suidas in *Λευκὴ ἡμέρα.* Veteres Scholiastae, Porphyrio et Acro, plane similia narrant, de Thracibus aut Scythis, sed *Cretensibus;* unde et *sam notam* eodem modo explicant, quo priores illi T *sam.* Verum haec quidem interpretatio nequaquam facit: cum enim vel Cretenses vel Thraces, nam utros dixeris perinde est, dies singulos, prout bene vel processissent, vel *nigro* calculo vel *albo* notaverint; fecto sive *Thressa nota* sive *Cressa*, non magis *albu* felicem calculum hic indicaret, quam *nigrum* ac i stum: quippe et niger calculus Thressa certe nota aeque ac albus. *Thressa* itaque nota, nisi sic plene ris *candida Thracum nota*, nullo modo diem bonu pulchrum, qualem hic celebrat Horatius, notare po Proinde aliud quid, et si fieri potest, melius indagan est. Atque illud inprimis se offert, quod eruditiss Harduinus proposuit, cum ad locum Plinii iam cita tum in praeclaro opere de Nummis Populorum et bium, voce *ΚΥΔΩΝ:* ubi *Cressam notam* pro *vini C nota* accipit, ut alibi Noster Carm. II, 5. et Serm. I *nota Falerni*, et similiter Cicero in Bruto c. 83. C autem *vino diem pulchram* hic celebrari, ut Carm. II *diem bonum* antiqua testa, et III, 28. *diem festum* r dito Caecubo. Porro vinum Creticum *in maximo habitum fuisse Clementem Paedag. II. aliosque permulto cuisse.* Huc recidunt, quaecumque pro firmanda sua tentia diversis in locis protulit vir ingeniosus. Ut

ro nominasset *permultos* illos, qui Creticum vinum tam magnopere praedicent. Clemens certe Alexandrinus uno verbulo hoc laudat, ὁ ἐνώδης καὶ εὔπνους Λέσβιος, καὶ Κρῆς τις γλυκύς, *Creticum quoddam vinum dulce* appellans: sic Aelianus Var. Hist. XII, 31. Γλυκύς τις, καὶ Κρῆς ἄλλος. Sed quale, amabo, illud *vinum dulce?* non aliud nam *Passum*, quod quidem Cretae optimum fiebat. Plinius XIV, 9. *Passum a Cretico Cilicium probatur, et Africum, et in Italia, finitimisque provinciis.* Iuvenalis XIV, 70. de mercatore,

Qui gaudes pingue *antiquae de litore* Cretae
Passum, *et municipes Iovis advexisse lagenas.*

Martialis Epigr. XIII, 106.

Passum

Cnossia Minoae genuit vindemia Cretae
Hoc tibi, quod mulsum pauperis *esse solet.*

Veterum *Passum* quid sit et quemadmodum fiat, ex Columella disces XII, 39. et Palladio in Octob. c. 19. et cur *pingue* et *pauperis mulsum* Iuvenali Martialique dicatur, probe intelliges; quippe *ex uvis passis in praelo compressis effluit, et conditum vasculo, mellis more, servatur.* Iam autem praeter hos modo laudatos, qui passum Creticum memorant, nego ullos veterum Romanorum vini Cretici mentionem facere. Quid ergo? faceta sane et ridicula res esset, si tot *cari* sodales, tam *pulchra* ob Numidae reditum die, nihil nisi *passum* sorberent, vel lingerent potius. Habeat id sibi domi Harduinus, tam bellae commissationis novus Magister. Quid, quod si *notam* vini voluisset hic Noster, omnino Chium potius quam Creticum elegisset,

Chii *ne careat pulchra dies nota.*

ut Epod. IX. petit *Aut Chia vina aut Lesbia:* et Carm. III, 19. *Quo Chium pretio cadum mercetur*, interrogat. Satis vero de vini copia provisum est in versu sequente, *Neu promtae modus amphorae*, ubi illud *neu* plane indicat, nihil antea de vino dictum esse. Mihi quidem omnia perpendenti nulla verior videtur explicatio, quam ut *Cressa nota* pro *cretae* vel *cretea nota* capiatur. Quippe priscos Latinos *cretae*, ab insula Creta unde eam glebam advectam crediderunt, nomen indidisse vero simillimum est. Ita sane Isidorus, etsi auctor non optimus, Orig. XVI, 1. *Creta*, inquit, *ab insula Creta, ubi melior est.* Quamquam enim Graecis, quibus parva insula Cimolos bene cognita erat, γῆ Κιμωλία *terra Cimolia* vocitata est; Latini tamen a maiore et nobiliore insula, quae Cimolo vicina erat, *cretam* vocare poterant: vel quod a nautis forte Cretensibus adveheretur. Iam igitur si *creta* ideo dicta est, quia *terra Cressa* existimaretur, quidni Horatius, ut verbum humile evitaret, *Cressam notam* pro *cretae nota* et splendide et eleganter dixerit? Idem tamen in Sermonibus, ubi pro-

priis et inornatis verbis utitur, *cretam* eodem sensu re- recusavit, II, 3. v. 246.

Quorsum abeant? sanin' creta, *an carbone* notati?

quod manifeste imitatus est Persius, Sat. V.

Quaeque sequenda forent, quaeque evitanda vicissim,
Illa prius creta, *mox haec carbone* notasti.

Porro id solenne est Scriptoribus Latinis, ut dies felices *cretâ* vel *albo lapide*, *lapillo*, *calculo*, *gemma* signandos notandos dicant; infaustos verò *nigro*. Martialis XII, 34.

Triginta mihi quatuorque messes
Tecum, si memini, fuere, Iuli;
Quarum dulcia mixta sunt amaris:
Sed iucunda tamen fuere plura.
Et si calculus omnis huc et illuc
Diversus bicolorque digeratur,
Vincet candida *turba* nigriorem.

Catullus LXIX, de die fausto:

Quem lapide *illa diem* candidiore notet,

et CVIII.

o lucem candidiore nota?

Idem Martialis ob Terentii reditum ex Sicilia, et lactea *gemma* diem notat, et vini veteris *amphoram* promit, plane ut Noster nec *Cressam notam*, nec *amphoram* deesse vult. Epig. VIII, 45.

Priscus ab Aetnaeis mihi, Flacce, Terentius oris
Redditur: hanc lucem lactea gemma notet.
Defluat, et lento splendescat turbida lino
Amphora, *centeno consule facta minor.*

Idem ob insperatum reditum Caii Iulii Proculi *albam gemmam* et vetustum *cadum* postulat, XI, 37.

Caius hanc lucem gemma *mihi Iulius* alba
Signat, io, votis redditus, ecce, meis.
Hypne quid expectas piger? immortale Falernum
Funde: senem poscunt talia vota cadum.

Persius quoque et candidum *lapillum* et *merum* poscit, in Macrini sui natalem, Sat. II.

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo:
Funde merum *Genio.*

Dubiumne vero posthaec cuiquam esse poterit, quin Horatius per *Cressam notam* idem voluerit, quod Martialis Persiusque per *lacteam albamve gemmam*, et *meliorem lapillum?* Iterum Martialis, Epig. IX, 52.

Felix utraque lux, diesque nobis
Signandi melioribus lapillis.

et X, 38.

O nox omnis et hora, quae notata est
Caris litoris Indici lapillis.

Plinius iunior, Epist. VI, 11. *O diem laetum, notandum mihi candidissimo calculo!* Sidonius Carm. IV.

Prosper connubio dies coruscat,
Albus *quem picei* lapillis *Indi*
Signet.

us Silv. IV, 6.

Nox, et Erythraeis Thetidis signanda lapillis,
Et memoranda diu, geniumque habitura perennem.

a Silv. IV, 8.

Litera, quae festos cumulare altaribus ignes,
Et redimire chelyn, postesque ornare iuberet:
Albanoque cadum sordentem promere fumo,
Et cantu signare diem: sed tardus inersque
Nunc demum mea vota cano,

male profecto *cantu;* cum iam ante *chelyn* nominave- et mox repetit *cano.* Quid autem est *signare diem* u? tu vero lege,

Albanoque cadum *sordentem promere fumo.*
Et creta *signare diem:*

m hic cum *creta* consociat, ut Noster *amphoram* cum sa nota, Martialis *amphoram* cum *lactea gemma, cadum* . *gemma alba,* et Persius *merum* cum *lapillo candido,* ad a festum faustumque celebrandum.

XXXVII. AD SODALES.

Contaminato cum grege turpium Morbo virorum] *Vul- m hanc lectionem* (inquit Iosephus Scaliger Auson. Lect. 7.) *quis sanus volet tueri? quomodo inde bonum sen- efficiet?* Ipse igitur ex coniectura sic locum restituit,

Contaminato congrege *turpium*
Morbo virorum:

xplicat, *Morbo virorum*, morbosis viris; ut *scelus viri,* estus Atque huius, ut videtur, auctoritatem secutus quius, trium tamen, ut narrat, manuscriptorum codi- i fide, etiam in ipso textu edidit *congrege;* et ob eam laudatus est a Barthio Adversariorum lib. 59. cap. 9. de Cruquio quidem Barthioque non adeo solliciti su- i: Scaligerum tam graviter dormitasse non possumus indignari. Quae enim illa sartago loquendi non lo Venusino nostro, sed et ipso Ennio et verrucosis aevi Tragicis indigna? *Contaminato morbo turpium vi- m congrege;* sive, quod peiorem adhuc stribliginem e se fert, *Contaminatis morbosis turpibus viris congregi-* · apage tam foedam scabiem a nitidissimo scriptore! *bo virorum* pro morbosis viris nemo unquam dixisset. *grex* Horatiano saeculo vox nondum nata erat. Poste- es quidem usurparunt, Apuleius, Ausonius, Prudentius, tor Pervigilii Veneris, Cyrillus in Glossario; sed eo u, qui a Flacci sententia plurimum distat. Quid ta? *Contaminato cum grege* minime sollicitandum est: vocabulum *grex* turpi illa spadonum et cinaedorum

contubernio quasi proprium erat. Aurelius Vic
Tito: *Berenicen nuptias suas sperantem regredi dom*
enervatorum *greges abire praecepit.* Curtius III, 3, 8.
donumque grex *haud sane illis gentibus vilis.* Su
Tito, c. 7. *Nec minus libido propter exoletorum*
donum *greges suspecta in eo erat.* Seneca Epist. 95.
seo agmina exoletorum, *per nationes colorisque di*
Tacitus Annal. 15. 37. *Uni ex illo contaminatorum*
in modum sollemnium coniugiorum denupsisset. Quibu
Valerium Max. 7, 7. ubi de Lenone et Lupanari lo
Qui fortunas suas in stabulum contaminatum *pro*
Quae loca et Marsilii errorem satis redarguunt,
constituit interpunctionem, ut *contaminato* non cum
sed cum *imperio* cohaereat:

Funus et imperio parabat
Contaminato, cum grege etc.

Vera itaque lectio est, *contaminato cum grege:* et q
quuntur in vulgatis codicibus sic satis commode e
possunt; *cum grege virorum turpium morbo. Morbo*
dixit (sunt verba veteris Scholiastae) *quia fere ii*
nati sunt. Recte: sic enim Claudianus de Cinaedo, Ep

Quod pateris turpem *iam cano podice morbum,*
Faemineis *signis Luna Venusque fuit.*

et notum illud Herodoti I, 105. quod Venus irata
inflixerit θήλειαν ΝΟΥΣΟΝ *muliebrem* morbum. C
Epig. 59.

Pulchre convenit improbis Cinaedis
Mamurrae pathicoque *Caesarique:*
Morbosi *pariter, gemelli utrique.*

Philoxenus in Glossario: *Morbosus*, παθικός. Sine
itaque sententiam Horatii iam tenemus: *cum conta*
grege morbosorum spadonum. Nequeo tamen a me
impetrare, ut verba ipsa sic a poëta profecta esse c
Virorum nomine, nisi fallor, non dignaretur Eun
qui semiviri potius vel faeminae vel monstra d
erant, hoc saltem in loco, cum eos execraretur,
temptui haberet. *Ego tamen* vir *sum*, aiebat Vespa
cum Mucianum notae impudicitiae hominem t
Porro et in illa locutione, Virorum *turpium morbo*
agnosco elegantiam Flacci; neque alius, credo, agn
qui aures ab optimorum scriptorum lectione adhuc
tes habeat. Quare tentandum, an iacenti et fere
rato loco coniectura opem ferre possimus Mihi c
varia excogitanti nihil visum est aut sententiae aut
tae lectioni propius accedere, quam si pro *morbo* v
legerimus *opprobriorum.*

Contaminato cum grege turpium
Opprobriorum.

opprobria autem intelligo spadones ipsos, *omnibus*

bis mala multa Di deaeque
Opprobria Romuli Remique.
, adolescens luxu perditus, apud Plautum Mer-
IV 59.
·gare pater haec me noctes et dies: —
icium *tot* me *annos iam se pascere.*
ud accipio apud Nostrum Carm. III, 6.
seu vocat Institor,
avis Hispanae magister,
decorum *pretiosus emtor.*
ı, mulierum impudicarum, λωβῶν, ἐλεγχέων. Huc quod alias *opprobrium* de Mollibus et Cinaedis usurpatur, Claudianus in Eutropium Eunuchum

erat mansisse virum. Felicior extat
obrio. *Serviret adhuc, si fortior esset.*
s de hac ipsa Cleopatra, III, 9.
modo quae nostris opprobria *vexerat armis,*
famulos inter faemina trita suos.
m, quod *turpium* commodissimum epitheton est
um, ut Noster Serm. I, 7.
pudicum,
rimus virtutis honos, servavit ab omni
solum facto, verum opprobrio *quoque* turpi.
temque lymphatam Mareotico Redegit in veros ti-
ic constanter Codices Mss. *in veros:* nec locum us; etsi ad aliorum scriptorum exemplum potius lixerimus. Ita Seneca constanter; ut Epist. 13.

novium ad Liv. XLI, 23. Illud autem obiter, etsi p morem nostrum, qui non Commentarium, sed Emer nes scribimus, adnotare non piget, male hic rem g Interpretes quos viderim omnes; dum *Lymphatam* i gunt ebriam, insanam, furiatam. Imo vero, tu *va vore, sive metu Lymphatico, territam et consternatam* a Quod ex Historia verum esse comperies. Quippe ip tim Actiaci praelii initio, quasi Panico terrore co Cleopatra fugam capessebat: quem *vanum* timorem a gusto ad *verum* esse redactum ait Noster, cum ille victoria mox tota classe fugientem eam sequeretur. nisi hoc sensu *Lymphatam* explices, frigebit tota s tia, vel potius ad nihilum redigetur. Seneca Epis *Nulli tam perniciosi, tam irrevocabiles, quam Lymphat tus sunt: caeteri enim sine ratione, hi sine mente sunt.* Epist. 85. *Describe captivitatem, verbera, catenas* — Lymphaticos metus *numerat sapiens.* Lucanus VII, 18

Quid mirum populos, quos lux extrema manebat,
Lymphato *trepidasse* metu?

Ita passim alii. Urbane autem et amare Noster, non vel Apolline vel quovis alio numine Lymphatam Cl trae mentem, sed vino Mareotico tradit.

24. *Nec Latentes Classe cita reparavit oras*] Quid cro, est *reparare oras classe?* Nonnulli per Hypallage terpretantur, *oris classe* pro *oris classem;* ut sententi non collegit denuo exercitum, non instauravit bellum vale. Sed vestram fidem, Grammatici, quis huius Hypallagas in poëtarum scriptis deprehendit? aut ubi tae sunt nisi in cerebellis Magistrorum: qui, si Hyp gen, Hyperbaton, Synchysin nominaverint, egregie quaeque contaminatissima se putant expedire? Nequ lud interea vident, se huic loco ineptissimum sensum fingere; cum illud *generose* a Cleopatra factum vo quod *classem non reparavit?* Atqui illud timidi pr animi fuisset, non reparasse: siquidem reparare potu Alii autem, stolida illa Hypallage repudiata, *reparavit* pro *repetiit, requisivit,* accipiunt: neque tamen ex Latinitate vel unicum eius significationis exemplum ferre possunt. Ego vero, vel reclamantibus quotquot die extant codicibus, sic ab Horatio scriptum esse tendo,

nec latentes
Classe cita penetravit oras

hoc est, non aufugit in longinqua terrarum loca quo gustus aut non potuisset, aut noluisset eam persequi. sententia haec clarissima est, et facilis librariorum la Virgilius Aen. I.

Antenor potuit mediis elapsus Achivis
Illyricos penetrare *sinus, atque* intima *tutus*

Regna Liburnorum. —
bi omnia belle huic loco respondent: similis utrinque hostibus fuga; hic *intimos sinus*, illa *oras latentes penetrare* potuit. Idem Aen. IX.

Nec satis: extremas Corythi penetravit *ad urbes.*

lius Italicus, III.

Maxime Belide, Libycas penetravimus oras.

iterum IV

Sed Spartam penetrare *deus fratresque negabant.*

ucanus VIII. v. 216.

remotas
Medorum penetrare *domos, Scythicosque recessus.*

uetonius in Iulio c. 52. *Et eadem* nave *thalamego paene ethiopia tenus Aegyptum* penetravit. Ammianus 29, 5. *aprarienses montes longe* remotos penetravit, *et diruptis upibus inaccessos.*

25. *Ausa et iacentem visere regiam Vultu sereno*] Quid bi vult *iacentem regiam?* aut *humilem*, credo, et *ignobiem*, ut in Ciceronis Oratore c. 67. *Depressam, caecam, iacentem* domum, *pluris quam te et fortunas tuas aestimai*; qui sensus huic loco minime convenit: aut *dirutam et estructam*; ut illud Senecae Controv. 34. *Duc illum ad iacentem* Olynthum: *duc illo, ubi liberos, ubi domum perdidit.* Atqui et hoc ipsa Historia aspernatur; tum enim abat Regia integra et intacta. Conieceram, invitis, ut um credebam, codicibus, *Ausa et* tacentem *visere regiam:* oc est, *desolatam, vacuam:* quippe Aulicorum turba, et arasitorum agmina diffugerunt, lapsis Cleopatrae et Antonii rebus. Ita Noster Carm. IV, 14. de re eadem:

nam tibi quo die
Portus Alexandrea supplex,
Et vacuam *patefecit aulam.*

laudianus Rapt. Proserp. III, 148.

Flebilis, et tacitae *species apparuit* aulae.

mox v. 154.

Dum vacuas *sedes et desolata pererrat Atria.*

ucanus II, 22.

sic funere primo
Attonitae tacuere *domus.*

atius Theb. V, 310.

Conticuere domus.

acitus Hist. III, 85. *Vitellius in Palatium regreditur vacum desertumque — Terret solitudo et* tacentes *loci.* Postea dici manuscriptum codicem Bersmanni, cuius editionem ondum videram, clare exhibere *tacentem*, non *iacentem.*

XXXVIII. AD PUERUM.

5. *Simplici myrto nihil adlabores Sedulus curo*] Itane ro? an Horatius tantopere *curat*, ne Servulus praeter

mandatum myrto aliquid addat? mirum ni Saturnalia agebantur, et servi dominis imperabant. Tu vero l meo periculo, et distingue,

Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus, cura.

cura, inquit, sive *cave*, ne nimia diligentia vel rosam philyram vel quidquam appares, praeter unicam myrt Utrique pro imperio dixisset Noster, *sedulus mando.* Sed dubio legendum, *cura:* Terent. And. V, 2. Simo ad Dav

tu tamen
Cura *adservandum vinctum.*

Noster Serm. II, 6.

Imprimat his, cura, *Maecenas signa tabellis.*

Favet Manuscriptus Bodleianus, qui habet curae. At adeo mirabuntur plerique tam conspicuum mendum longo tempore indeprensum latere potuisse. Sed a longe est erratum corrigere, aliud agnoscere semel i rectum.

LIBER II.

I. AD ASINIUM POLLIONEM.

5. *Et arma Nondum expiatis uncta cruoribus*] Sic e bent miro consensu codices Manuscripti, *uncta cruori* et defendi quidem poterit ex alio Horatii loco, Epod.

Et uncta *turpis ova ranae* sanguine.

nisi forte eodem vitio et iste versiculus laboret. Sed mili metaphora *oblita* dixerunt alii, Ovid. Metam. IV,

venit ecce recenti
Caede leaena boum spumantes oblita *rictus.*

et in Epist. Canaces:

Oblitus *a dominae caede libellus erit.*

Cicero pro Roscio c. 52. *Crudelitate sanguinis perl* Ita et *delibuta.* Seneca Controv. 2. *Conversata es di inter humano sanguine* delibutos. Noster Epod. 17.

Quantum neque atro delibutus *Hercules*
Nessi cruore.

Quippe *delibutus unctus dicitur*, ut Donatus ait ad Te tium, et vetus Scholiastes ad Nostrum Quamquam ol vandum est alios scriptores in eadem Nessi historia, Horatius *delibutus* habet, non *unctus* verum *tinctus* u passe. Cicero de Nat. Deorum III, 28. *Nec enim Her Deianira nocere voluit, cum ei tunicam sanguine Cent* tinctam *dedit.* Ovid. Metam. IX, 131.

Excipit hunc Nessus: neque enim moriemur inulti

minima sententiae. Uncta enim cruore arma vix
uerunt, nisi statim a praelio et caede, priusquam
tur; tincta vero etiam diu postea manserunt; quia
quae semel penitus insederat, ferro, ablui non
Quare aptius est huic loco et occasioni *tincta;*
ii passim scriptores; nemo usquam, quod sciam,
Virgil. Georg. III, v. 492.
vix suppositi tinguntur sanguine *cultri.*
Carm. III, 23.
ima Pontificum securim Cervice tinguet.
rist. III, 387.
geret *ut ferrum natorum* sanguine *mater.*
, 2.
ima purpureo sanguine tingat *humum.*
, 6.
m cui tela suo sanguine tincta *rubent.*
Ibide.
cta *Lycambeo* sanguine *tela dabit.*
n,
meo tingent sanguine *rostra lupi.*
m,
suo melius sanguine tinxit *humum.*
t hic apud Nostrum, *tincta cruoribus*, ita et utram-
em apud alios sic positam reperias: ut praeter
t Senecae loca iam citata, ille Pont. III, 2.
olor affuso tincta cruore *rubet:*
veste, 257.
ore *saepe regio* tinctas *alit.*
is Fab. II, 4.

rum lectione hic recedamus. Caeterum ista, *Mox ubi publicas Res ordinaris*, perperam accipiunt nuperi Interpretes. Rectius veteres Scholiastae, qui *ordinaris* explicant, *scripseris*. *Ordinare* quidem hoc sensu inusitatum est Latinis: sed Noster magnus Novator a Graecis hoc accepit, quibus *Συντάττειν*, *ordinare*, est *librum scribere*, et *Σύνταγμα*, *liber*, *volumen*. Ipsa plane hic sententia sensum hunc flagitat.

21. *Audire magnos iam videor duces*] Quid sodes narrant boni illi Duces, quos audire sibi videtur Noster?

Audire magnos iam videor duces,
Non indecoro pulvere sordidos;
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.

Nihil scilicet narrant: neque enim loquentes eos hic introducit. Quo autem ista pertinent, *Non indecoro pulvere sordidos?* Pulvis enim et sordes non ad *auditum*, sed ad *visum* pertingunt. In alio quidem loco Calliopen *audire sibi visus* est, Carm. III, 4.

Audire, et videor pios Errare per lucos:

et merito sane; quippe tum ea *longum melos* inceptabat: hic vero loci quos audire se putat Duces ne hiscunt quidem. Mirum profecto tot interpretes haec concoquere potuisse. Sed salvam fortasse rem praestabunt veteres Scholiastae: *Ambiguum*, aiunt, *utrum enim ipsos duces concionantes audire se dicat, an Pollionem de ducibus narrantem, incertum est.* Quid, obsecro vos, in medio praelii pulvere et nube *concionantes?* aut qua licentia illud *concionantem* in manca oratione supplendum omittebatur? Tum et posterius commentum, ut per *Duces* ipsum *Pollionem* intelligamus, quo tandem exemplo defendetur? Nimirum locus corruptus est, et explicari quidem negat, sanari facile patitur. Lego enim,

Videre *magnos iam videor duces*
Non indecoro pulvere sordidos.

Quid hac lectione clarius? mutarunt tamen boni librarii, quia praecesserat paullo ante, *murmure cornuum Perstringis aures, iam litui strepunt.* Quasi vero non eiusdem esset hominis, et *audire* lituos canentes, et *videre* duces praelia obeuntes? *Videor videre*, trita sed eleganti locutione. Plautus Mostellaria I, 3.

Non videor videre *lenam callidiorem ullam alteram.*

Terent. Adelph. III, 3. Videre videor *iam diem illum, cum hinc egens Profugiet aliquo militatum.* Cicero in Catil. IV, 6. Videor *mihi* videre *hanc urbem subito uno incendio concidentem.* Cicero filius in Epist. Fam. XVI, 21. Videor *enim* videre *ementem te rusticas res, cum villico loquentem.* Prudentius Peristeph. II, 558.

Videor videre *inlustribus*

Gemmis coruscantem virum.

c et ceteri poëtae, in re simili, non *audire bella et du-s* (qui enim possunt) sed *videre* et *cernere* se fingunt. irgil. Aen VI

Dardanidae venient (mitte hanc de pectore curam)
Sed non et venisse volent: bella, horrida bella,
Et Tiberim multo spumantem sanguine cerno.

laudianus Cons Honorii III, 200.

Iam video *Babylona rapi, Parthumque coactum*
Non ficta trepidare fuga; iam Bactra teneri
Legibus, et famulis Gangem pallescere ripis.

etronius:

Cerno *aequidem gemino iam stratos Marte Philippos,*
Thessalicosque rogos, et funera gentis Iberae,
Iam fragor *armorum trepidantes* personat aures:

bi vides eandem, quae apud Nostrum, oeconomiam. Ille *ragorem* armorum *audit;* Philippos, et Thessalica Hispanicaque funera *cernit:* ita Noster cornuum quidem et liiorum sonitum *audit*, regiones vero subactas, et victores aces *videt*.

38. *Ceae retractes munera naeniae*] Nicolaus Heinsius ex oniectura legit *funera*. Chabotius ex *vetustis quibusdam xemplaribus* praefert, *vulnera*. Nescio equidem, quaenam la sint vetusta exemplaria: mea enim omnia, ut et Lamini; Cruquii, Torrentii, Pulmanni etc. summo consensu etinent, *munera*. Quod placet. Noli, inquit, suscipere iunus viribus tuis impar, quod graviori Simonidis musae iagis convenit. Virgil. Aen. V. 846.

Ipse ego paullisper pro te tua munera *inibo.*

aeterum mox Cod. Petrensis, ipso metro repugnante.

Quaere modos leviore lyra:

lectro tamen inter lineas addito pro varia lectione. *Leiore lyra, leviore chorda, leviore plectro*, eodem omnia reidunt. Ovid. Metam. X, 150.

cecini plectro graviore *gigantas;*

t mox,

Nunc opus est leviore lyra.

tatius Theb X, 440.

Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina surgant
Inferiore lyra.

eneca Agam. 329.

Sed quale soles leviore lyra
Flectere carmen simplex, lusus
Cum docta tuos Musa recenset.
Licet et chorda graviore *sones,*
Quale canebas, cum Titanas
Fulmine misso fregere Dei.

Quae omnia ex hoc Horatii loco mutuati sunt isti.

II. AD CRISPUM SALLUSTIUM.

2. *Abditae terris inimice lamnae*] Magnam se rem p stitisse credidit Lambinus, quod invitis omnibus libris *abdito argento* hic exhibent, *abditae lamnae* repos hunc in modum:

Nullus argento color est, avaris
Abditae terris inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

Quippe, inquit, *si ita locutus esset Horatius, Nullus c lor argento abdito terris (et proinde minime splendenti) splendeat usu temperato, nonne esset ineptissime locutus enim simile ac siquis ita dicat, Nulla est mulieris de gratia et venustas, nisi formosa sit.* Recte quidem di Lambinus; modo ita, ut ille somniat, Horatius esset tus. Sed fefellit plane Lambinum ipsa verborum con tio. Ponamus enim Lectionem in omnibus MStis c bus receptam, distinctionem tantummodo novam:

Nullus argento color est avaris
Abdito terris; inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

Iam haec verba non negant colorem esse *argento* a nisi *argentum* illud splendeat; sed Sallustium narrat micum esse *lamnae*, nisi *lamna* illa splendeat. Ubi obsecro, Lambini acumen? Et tamen omnes fere pc sum Editiones scabies illa occupavit. Clara iam sati opinor, sententia est. *Nullus color*, nulla gratia, nihi chri est *argento abdito terris*, sive in terras defoss avaris mos est thesauros suos sepelire. Noster Serm

Quid iuvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa *timidum deponere* terra?
Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem:
At ni id fit, quid habet pulchri constructus acervu.

Hoc verum esse tu, inquit, agnoscis, Crispe Sallust nihil facis *lamnam*, nisi in quantum humanis *usibus* viat. *Lamna* est ipsum argentum, vel aurum. C Fast. I, 208.

Iura dabat populis posito modo Consul aratro,
Et levis argenti lamina *crimen erat.*

Seneca de Benef. VII, 10. *Nunc volo tuas opes rec cere,* laminas utriusque materiae, *ad quas cupiditas caligat.*

7. *Illum aget penna metuente solvi*] Veterrimi Torrentii codices, ut et ex nostris Leidensis, Graev Reginensis, cum Porphyrione Scholiasta legunt, *agit* tinemus tamen *aget* cum recentioribus. Cum enim si recte rationes ponimus, circa annum Horatii XL. gusto VIII. et Tauro II. Coss., scripta sint, Proculeiu

lla post in vivis erat, ut ex Historia notum. Ergo *aget a superstes* post mortem; quam is, narrante Plinio Hist. XVI, 59. *in maximo stomachi dolore gypso poto sibi ulconscivit;* postquam Horatius, ut opinor, ad plures abie-

Porro in versu praecedente, vir doctus, qui Horatium er edidit, distinguendum censet post *notus,*

Vivet extento Proculeius aevo

Natus, in fratres animi paterni:

od et miratur neminem ante se vidisse. Ego vero et ror et doleo, tam pravam distinctionem in mentem ei isse. *Vivet notus:* quanto minus leviusque hoc est, m *vivet* absolute. Velleius Paterc. II, 66. Vivit vivete *Cicero per omnium saeculorum memoriam.* Ovidius in e Metamorph.

Ore legar populi: perque omnia saecula fama

(Si quid habent veri vatum praesagia) vivam.

m Amor. I, 15.

Vivet *Maeonides, Tenedos dum, stabit et Ide:*

Dum rapidas Simoïs in mare volvet aquas.

Vivet et Ascraeus: dum mustis uva tumebit.

m et illud, *In fratres animi paterni vir,* minus utique lto est, quam *Notus animi paterni:* illud enim nude ἀδελφον fuisse Proculeium indicat; hoc, φιλαδελφίας mine per ora hominum celebrem. Quid quod suavissim figuram ex Graeco fonte deductam hoc pacto amisis, *notus animi:* quam primus, opinor, Noster invexit, et steris imitandam tradidit. Silius Italicus XV.

Hanc notam formae *concessit laetus ovansque.*

XVII.

invisus Marti, notusque fugarum.

tius Theb. II, 274.

Cyclopes, notique operum *Telchines, amica*

Certatim iuvere manu.

mmachus Epist. II, 63.

Suscipe igitur notum militiae *virum.*

15. *Et aquosus albo Corpore languor*] Eleganter haec itatus est Prudentius, Christianorum Maro et Flaccus, them. VIII, 61.

Ergo ne limum fragilem solutae

Deserant vires, et aquosus albis

Humor in venis *dominetur, aegrum*

Corpus inerrans.

iterum Peristeph. II, 241.

Hydrops aquosus lucido

Tendit veneno intrinsecus.

d apertius Serenus Sammonicus cap. 28, de Hydrope:

Unguine quo frangit vires languoris aquosi:

uem ad partes citavit etiam Theod Marcilius, et post m Dacierius: atque eo fine et nos quoque adduximus,

ne quis superiore Prudentii loco confisus temere apud ratium reponat,

et aquosus albi Corporis humor.

19. *Dissidens plebi*] Verior videtur Iacobo Cruquio l diniorum codicum lectio, *Dissidens plebis:* et sic sane dex noster Reginensis cum prisca editione Veneta. negamus, quin Graeca constructione *Dissidens plebi* potuisset Noster; sicut alibi habet, *Regnavit populi Abstineto irarum, Desine querelarum:* Sed praevalere i auctoritas Prisciani p. 1158. *Pauca sunt, quae activa transitive soli Dativo adiungantur. Dissideo tibi:* Hor in II. Carm. *Redditum Cyri solio Phraatem* Dissi plebi *numero beatorum Eximit virtus.* Et eo melior lectio *Plebi*; quia hoc pacto vitatur ambiguum: ne *dissidens numero plebis* cum Acrone Scholiasta rid quis construat.

III. AD DELLIUM.

2. *Non secus in bonis*] Ita nostri ad unum omnes: i mur tamen potius scripturam duorum apud Lamb codicum, *Non secus* ac *bonis.* Ea notissima est constr τοῦ *secus.* Noster in Arte:

et in medias res,
Non secus *ac notas, auditorem rapit.*

9. *Qua pinus ingens*] Atque haec etiam lectio e MStis Lambini; nostri enim omnes cum editionibus stis, *Quo pinus.* Sic et illud v. 11. *Ramis,* et *obliquo* vulgo receptum est: sed adversus fidem codicum, qu habent, *Ramis, quo obliquo;* vel *quoque* vel *quid,* vel q vel *qua.* Forte legendum:

Umbram hospitalem consociare amant
Ramosque, *et obl.*

Caeterum lege cum codicibus, *albaque* populus: non ut Lambinus suspicatur ex Epod I

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas *maritat populos.*

Cui loco addas licet Ciceron. de Leg. I, 5. *Sic no has* procerissimas populos *in viridi opacaque ripa in lantes.* Et Claud. in Rapt. Proserp. II. Praefat.

Ardua *nudato descendit* populus *Haemo.*

Quippe nihil frigidius esset gemino illo eiusdem sig tionis epitheto, *Ingens altaque.* Satis autem ex eo i gitur et *albam* illam *populum* pariter *ingentem* fuisse, umbram et ramos cum ingente pinu consociaret; nisi et ipsa quoque procera esset, facere nequiret. non opus erat epitheto *alta,* ad proceritatem indicar

IV. AD XANTHIAM.

17. *De scelesta Plebe delectam*] Omnes fere codice

tam: unde ambiguum evadit, utrum *amatam* intelliga-
is, ut Noster alibi Epist. II, 1.

Dilecti tibi *Virgilius Variusque poëtae:*

selectam, electam: sic enim antiquitus etiam in ista sig-
ficatione scribebant, *dilectus militum etc.* quod et alii
tarunt. Uterque sensus satis est commodus; sed poste-
or magis placet. Ovid. Amor. I, 42.

Elige *cui dicas, Tu mihi sola places.*

linius Hist. VIII, 5. de Elephantis loquens: *Traditur unus
nam quandam in Aegypto corollas vendentem; ac nequis
ulgariter* electam *putet, mire gratam Aristophani celeber-
mo in arte Grammatica.* Ita Cl. Harduinus ex suis codici-
us edidit; nam aliae Editiones, *vulgariter dilectam:* quod
dem redit, neque loco movendum erat. Caeterum fru-
a laborant Interpretes, ut *scelesta plebe* exponant *servili,
isera, infelice.* Imo vero *scelesta* hic, ut semper alibi,
elerata, impia. Sic enim argumentatur poëta: Ex mori-
s et indole facile coniiceris natam esse honestis paren-
bus: quippe sic fidelis, sic lucro aversa non potuit nasci
plebe, quae scelesta semper et infida et lucro addicta
t. Lucretius II, 623.

Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quae possint numine divae.

elesta itaque non ad conditionem vulgi, sed ad mores
ectat: ut contra in versiculo sequente, *Matre pudenda,*
n ad mores referendum; sed ad conditionem; *matre an-
la, matre libertina.* Suetonius in Vitellio c. 2 *Contra,
res auctorem generis* libertinum *prodiderunt. — Caeterum,
e ille stirpis antiquae, sive* pudendis *parentibus atque avis,
ues certe Romanus.* Vide quae supra diximus ad Carm.
37. v. 15.

23. *Cuius octavum trepidavit aetas Claudere lustrum*] *Clau-
re lustrum* MSti omnes, tam nostri, quam aliorum. Ne-
e vero ex possessione sua deiicio lectionem hanc, quae
sic satis elegans est, et non dispari Nemesiani loco fir-
ari potest, Eclog. I, 45.

*Felices anni, nostrique novissimus aevi
Circulus innocuae* clauserunt *tempora vitae.*

ispicionem tamen meam dissimulare non possum, irrep-
se nempe librariorum seu incuria sive audacia *claudere*
o *condere,*

Cuius octavum trepidavit aetas
Condere *lustrum.*

ais in Latinis literis adeo hospes est, ut receptissimam
nc locutionem nesciat? Suetonius Augusto 97. *Cum
strum in Campo Martio magna populi frequentia* conderet.
de Livium passim, Ciceronem, Valerium Maximum, et
ios. *Condere* ibi est *finire.* Ut Noster Carm. IV, 5.

Condit *quisque* diem *collibus in suis.*

et Virgilius,

Cantando longos memini me condere soles:

Lucretius III, 1104.

Proinde licet quot vis vivendo condere saecla.

V.

12. *Purpureo varius colore*] Ita nostri omnes: Lambini tamen aliquot,

Purpureus vario colore.

Et utramvis quidem lectionem ille probat; ego vero neutram. Quis enim vel poëta dixerit, vel pictor pinxerit Auctumnum, aut varium colore purpureo, aut vario colore purpureum? Sine dubio subest mendum. Quid si ex coniectura reposueris,

iam tibi lividos
Distinguet Auctumnus racemos,
Purpureo varios *colore.*

Certe posteriora verba ad *racemos*, non ad *Auctumnum* pertinent: Ovidius Metam. III, 483.

Non aliter quam poma solent, quae candida parte,
Parte rubent: aut ut variis *solet uva* racemis
Ducere purpureum *nondum matura* colorem.

Qui locus ex Horatiano hoc plane expressus videtur: ubique enim habes *varios racemos*, et *purpureum colorem*. Propertius IV, 2.

Prima mihi variat liventibus uva racemis,

Plinius Hist. XVII, 22. *Ubi* uva varia *fieri coeperit, sit subligato.*

Ovidius in Nuce, 31.

Quaeque sibi vario distinguit poma colore,
Audiat hoc cerasus: stipes inanis erit.

13. *Currit enim ferox Aetas*] Et plures et vetustiores nostris, Leidensis, Graevianus, Reginensis cum aliis, curret. Sed placet recepta lectio: quippe si *curret* scripsisset, de solius Lalages aetate capiendum erit: *currit* vero est γνωμικὸν, et notabit omnem omnium aetatem veloci currere. Cicero Tuscul. I, 31. *Veniet tempus, et quidem celeriter; et sive retractabis, sive properabis: volat enim aetas.* Ovid Metam X, 519.

fallitque volatilis aetas,
Et nihil est annis velocius.

Iuvenal. IX, 126.

festinat enim decurrere velox
Flosculus, angustae miseraeque brevissima vitae
Portio.

Propertius II, 14. v. 7.

Quid si iam canis aetas *mea* caneret *annis?*
Et faceret scissas languida ruga genas?

Ita codices ibi, *caneret:* quod adsciscunt Scaliger et Bro

ius, dictumque olim volunt utraque coniugatione *Ca-e*, et *cánere*, ut *Fervére* et *férvere*, ac alia similia. Du-iimum vero istud, et a nullo auctore proditum. Sed), quid tum postea? quale demum erit illud, *canéret is?* Apage tam illepidum et ignavum schema, quale iter istorum in suis versibus passus fuisset. Repone, ut Horatius,

Quid si iam canis aetas mea curreret *annis?*

l quid est, obsecro, quod sequitur:

Aetas, et illi, quos tibi demserit,
Apponet annos.

vero explicant ex alio loco in Arte Poëtica:

Multa ferunt anni venientes *commoda secum,*
Multa recedentes *adimunt.*

npe usque ad medium aetatis clivum anni *venire;* po-ı *recedere*, et, ut volunt interpretes nostri, *demi* dicun-. Sed *demere annos*, quod pace eorum dixerim, nihil ıd notare potest, quam detrahere de numero annorum, ne adeo vitae spatium decurtare. Ovidius Metamorph. , 168.

Deme *meis* annis, *et* demtos adde *parenti:*

ıt Iasonis verba ad Medeam; ut vel suorum annorum pendio patri Aesoni annos prorogaret: eadem plane tentia, qua populus Romanus Traiano adulatus est,

De nostris annis tibi Iuppiter augeat annos.

tius Silv. V. 1. v. 180.

Pars animae victura meae; cui linquere possim
O utinam, quos dura mihi rapit *Atropos,* annos.

id. Metam. X, 24.

in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.

ıeca Consol. ad Marciam c. XX. *Quo quisque primum em vidit, iter mortis ingressus est, accessitque fato pro-r: et illi ipsi, qui* adiiciebantur *adolescentiae* anni, *vitae* rahebantur. Hoc itaque significare debent, si modo a sunt, verba Flacci; *amputabit, auferet tuos annos, et atos illi addet et apponet.* Atqui hoc a poëtae mente sic ɜnum est, ut nihil magis. Quid itaque fiet? Vide, an ɜc coniectura calculo albo notari mereatur,

currit enim ferox
Aetas; et illi, quod *tibi demserit,*
Apponet annus.

c est, Quantum tu consenesces, tantum illa adolescet: net tibi annus de flore aetatis, illi annus additus erit ı ipse. *Annus* hic vel stricte proprieque capi potest, laxe pro quovis tempore, ut Nemesianus Eclog. 4.

Donum forma breve est; nec se tibi commodat annus.

ster Carm. II, 15.

Et mihi forsan, tibi quod *negarit,*

Porriget hora.

Epist II, 2.

Singula de nobis anni praedantur *euntes:*
Eripuere *iocos, Venerem, convivia, ludum,*

et iam illud ex Arte melius huc quadrabit,

Multa ferunt *anni venientes commoda secum,*
Multa recedentes adimunt.

Poteris etiam, eadem sententia, propius ad vulgat tionem refingere:

Et illi, quot *tibi demserit,*
Apponet annos,

VI. AD SEPTIMIUM.

18. *Et Amicus Aulon Fertili Baccho*] *Amicus* in membranis extat; neque opus est (si modo cetera habeant) ut cum τῷ πάνυ Nic. Heinsio corrigamus *tus*. Rectissime enim dicitur *amicus Baccho Aulon* dianus in Rapt. Proserp. II, 108.

bellis accommoda cornus,
Quercus amica Iovi.

Seneca in Phoenissis, 607.

Hinc grata Cereri *Gargara.*

Idem Oed. 279.

Secat una gratum *Phocidos* Baccho *solum.*

et Troad. 227.

Et cara Phoebo *Cilla.*

et Herc. Oet. 1874.

Caerula Crete, magno tellus
Cara Tonanti.

Ita optime habet codex longe vetustissimus Flor vulgo, *Clara Tonante:* unde frustra Gronovius, *p* lus Clara Tonante. Trochaeum enim non recipit sus. Statius Silv. III, 8.

Caraque *non molli iuga Surrentina* Lyaeo.

et IV, 8.

plaga cara madenti
Surrentina deo.

et iterum Silv. I, 2.

Qua Bromio dilectus *ager, collesque per altos*
Uritur, et praelis non invidet uva Falernis.

ubi totum hunc Horatii locum vel casu, vel de i expressit. Sed quid tandem erit *fertili Baccho?* displicuit Passeratio, Cantero, aliisque: nam sa Propertii, IV, 6.

Ingenium potis irritat musa poëtis:
Bacche, *soles Phoebo* fertilis *esse tuo,*

nihil ad rem facit; etsi enim *fertilis Phoebo* recte dicatur, non ideo absolute et perpetuo epithetc *Bacchus* dicetur; neque ullo exemplo locutionem l

nec fertilis *illa* iuvencis,
ecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
hilaris Baccho, Virgil. Aen. VII.
vertunt felicia Baccho
ca qui rastris.
II, Stilich. 457.
hilares Baccho *frugumque feraces.*
ieb. VII, 308.
feracem
Coroniam, Baccho *Glisanta colentes:*
Scholiastes Lactantius, *Duae*, inquit, *civitates*
ominum pari gaudent munere: Coronia Baccho fer-
Sequamur itaque meliorum codicum auctorita-
ue,
et amicus Aulon
is Baccho.
tibi aliud incommodum: si enim vera lectio est,
tum altera illa *Amicus* vitiosa sit necesse est:
iae iam nihil habet, quo referatur. Quid multa?
n locum levissima mutatione,
et apricus *Aulon*
is Baccho, minimum Falernis
Invidet uvis.
clog. IX.
e apricis *in collibus* uva *colorem.*
II.
in apricis *coquitur* vindemia *saxis.*
I, 4.
s in apricis *maturat collibus* uvas.

ber; cum neque Latinum neque Graecum esse pen... quamvis Graecam formam prae se ferat. Immanitur ta... men lapsus est idem Faber, cum, et testante et land... hoc Dacierio, reposuit:

Ulla si iuris tibi peierati
Poena, Earine, *nocuisset umquam,*

Nempe, aiunt, *Earine, et Earinus cognomina fuisse satis fr... quentia, testantur loca Martialis de Earino.* Addant, si ... lint, et Statium Praefat. in Silvarum lib. III. Eari... *Germanici libertus:* et Titulum Silv. III, 4. *Coma Eari...* vel ut Codd. quidam Mss. *Iarini.* Extat etiam apud Gru... terum pag. 830, 10. ELPIDI EARINAE CONIUGI. Et ... 1099, 8. QUINTILIA IARINE. et p. 460, 9. ATILIAE ... RINAE. CONCUBINAE. Restituendum credo hoc nom... apud eundem p. 746, 3. ubi mendose editum VENER... IARILIAE, pro IARINAE. et iterum p. 875, 6. DEIS. ... NIBUS. IULIAE. IARINAE, corrigendum opinor, IULI... IARINAE. Nisi fortasse LARINAE retinere malis ex ... Virgilii Aen. XI, 655.

Larinaque virgo,
Tullaque et aeratam quatiens Tarpeia securim,
Italides.

Sed utcumque hoc sit; bis peccavit in metri legem Tr... quillus, cum *Earine*, Ἐαρίνη in versum Sapphicum in... sit; ter peccaturus, si *Iarine* Εἰαρίνη posuisset. Quippe *Earine* tres priores syllabae Tribrachyn pedem faciunt, ... *Iarine* Dactylum. Ipse, quem citant, Martialis Epig. I... 12. de Earino.

Nomen nobile, molle, delicatum
Versu dicere non rudi volebam:
Sed tu Syllaba contumax repugnas:
Dicunt Iarinon *tamen poëtae:*
Sed Graeci quibus est nihil negatum.

Proinde aliud quoddam excudendum erit nomen, si ... displicebit illud *Barine.* Certe bona pars codicum hab... *Varine.* In Graeviano nostro vetere, *Barine* est; sed ... literae posteriores a manu recentiore sunt, scriptura ... qua erasa. Latet certe mendum: et plura quidem no... mina se offerunt, *Larine, Nerine, etc.* ex quibus quodn... sit verum, hariolari non possumus, nisi codex alicunde prodiens, quasi Deus ex machina, rem expediverit.

24. *Tua ne retardet Aura maritos*] *Aura* etiam legitur apud Servium ad Virgil. Aen. VI, 204. ubi exponit, *splen-dor.* Et sic codices Horatiani summo consensu, unaque veteres scholiastae. Miras tamen tempestates concitat haec *aura* inter interpretes: quorum hi *splendorem*, illi *odorem*, alii *ventum* hic intelligunt. Mihi iam diu suspicio oborta est, *fallacem* hanc *auram* esse; et fortasse rescribendum quam minima mutatione unius literulae,

tua ne retardet
Cura *maritos.*

ae est, ne amor tuus retardet, moretur, illigatos teneat aritos suos. Propertius I, 1.

Hoc, moneo, vitate malum: sua *quemque* moretur
Cura, *neque assueto mutet amore locum.*

; iterum I, 8.

Tun' igitur demens? nec te mea cura moratur?

ato in Diris:

Dulcia amara prius fient, et mollia dura:
Quam tua *de nostris emigret* cura *medullis:*
Quamvis ignis eris; quamvis aqua; semper amabo.

vid. Remed. Amor. 311.

Haeserat in quadam nuper mea cura *puella.*

t Propertius denuo I, 15.

Muta prius vasto labantur flumina ponto,
Annus et inversas duxerit ante vices:
Quam tua *sub nostro mutetur pectore* cura,
Si quodcumque voles; non aliena tamen.

oster denique hoc ipso in Carmine:

iuvenumque prodis
Publica cura.

Qui tamen locus manum mihi iniicit, ne nimium fidam huic coniecturae; nam eodem in carmine bis *curam* ingerere non usquequaque caret culpa.

X. AD LICINIUM.

12. *Feriuntque summos Fulmina montes*] Iam a duobus fere saeculis plerasque editiones occupavit *fulmina:* Prisca tamen illa Veneta 1478. et Loscheri altera 1498. agnoscunt *fulgura;* et ita omnes Cruquii, Bersmanni, Pulmannique codices; mei certe universi: ut mirer profecto, quid viro optimo Torrentio in mentem venerit, ut in omnibus suis *fulmina* se repperisse asseveraret. Id, etsi incredibile est, credamus licet; sed tamen Sanctum Hieronymum, omnibus Horatii codicibus, quotquot hodie extant, antiquiorem alterum illud in suis libris invenisse constat; sic enim ille in Epitaphio Nepotiani: *Dicat aliquis, Regum talis conditio est: feriuntque summos* fulgura *montes:* et iterum in Epitaphio Paulae: *Semper quidem virtutes sequitur Invidia, feriuntque summos* fulgura *montes:* denique in Prooemio ad Quaestiones Hebraicas: *Semper enim in propatulo fortitudo aemulos habet: feriuntque summos* fulgura *montes.* Recipiamus itaque hanc lectionem; nam *fulgur* idem saepe notare quod *fulmen* apud optimos Latinitatis auctores, Virgilium, Plinium, Tacitum, Suetonium aliosque, adeo notum est, ut exemplis id probare minime hic necesse sit.

18. *Quondam cithara tacentem Suscitat musam*] Ita qui-

dem codices plerique, et editiones, credo, omnes cithar[ae] sed longe elegantior lectio est, quam olim in suo codic[e] Bersmannus, et nos in Graeviano nostro vetere et Bod[-] leiano altero invenimus, *citharae.* Non enim hoc vult Ho[-] ratius, Apollinem nescio quam ex novem sororibus tace[n-] tem vel dormientem cithara sua suscitare, quod ex vu[l-] gata lectione excudunt interpretes: sed illud nimirum d[i-] cit, Apollinem, cuius gestamina sunt Arcus et Cithar[a] non semper arcum, sed aliquando et citharam tender[e] illud autem iratus facere solet, hoc laetus et propitiu[s.] *Musa* ergo *Citharae* est ipsa Cithara, quam *tacentem sus[ci-]* *tat* Phoebus. *Musa* autem *Citharae*, ut alibi Noster, Car[m.] II, 1.

> *Paullum severae* musa Tragoediae
> *Desit theatris.*

Noster alibi Carm. III, 19.

> *Cur pendet* tacita *fistula cum* lyra?

Ovid. Ep. Sapphus.

> Plectra *dolore* tacent, muta *dolore* lyra *est.*

Statius Silv. V, 3.

> *dux ipsa* silenti
> *Fulta caput* cithara.

Claudianus II, Rapt. Proserp. in Praefat.

> *metuensque leonum*
> *Implorat* citharae *vacca* tacentis opem.

Drepanius Florus.

> *Conticuit citharae quondam vox optima nostrae;*
> *Et Lyra dulcimodos pressit amica sonos.*

Suscitat autem, pulsat, quasi e somno excitat, ut Lucret[.] II, 412.

> *Ac Musaea mele, per chordas organici quae*
> *Mobilibus digitis* expergefacta *figurant.*

XI. AD QUINTIUM.

9. *Non semper idem floribus est honos Vernis*] *Honos* ho[-] die habes in omnibus editionibus: atqui principes ill[ae] Veneta et Loscheri cum veteribus membranis, quotqu[ot] vidi, *Honor.* Recte, ut vitetur sibilus iste, *floribus hon[os]* *vernis.* Qui primus mutavit, ei defuit aurium iudicium.

17. *Dissipat Evius Curas edaces*] Nicolaus Heinsius in ora Codicis, *Lege*, ait, *dissipet.* Non multum interest: ta[-] men, si vetus codex accederet, coniecturam Heinsii liben[-] ter recceperim.

23. *Maturet incomtam Lacaenae More comam religata no[-]* *dum*] *De* hoc loco quot capita, totidem fere sententiae. Quidam *in comtum* legunt, duobus verbis, et orationem sic ordinant, *religata comam in nodum comtum.* Sed dubium est, an satis Latine dicatur, *Religare in nodum. Colligere* *in nodum* passim quidem occurrit, ut Virgil. Aen. XI, 775.

chlamydemque sinusque crepantes
Carbaseos fulvo in nodum collegerat *auro.*

id. Metam. III. 170.

sparsos per colla capillos
Colligit in nodum.

in nodum torquere dixit Martialis Spectac. III.

Crinibus in nodum tortis *venere Sicambri.*

quod adhuc propius accedit, *in nodosum globum ligare* perias apud Statium Silv. 1, 6.

Hic audax subit ordo pumilonum,
Quos natura brevi statu peracto
Nodosum semel in globum ligavit.

uidni itaque et *religata in nodum* recte dixerit Horatius: odo reliqua bene se haberent, et sententiam tanto poëta gnam parerent. Verum id aliter evenit: quid enim est *dus comtus?* Sed totum illud *Comtum* poëtae menti re-gnat: iubet enim Lyden *maturare*, neque moram facere *comendis* capillis: id enim *tarda arte* fieri solebat, ut eganter Tibullus I, 8.

Illa placet; quamvis inculto *venerit ore,*
Nec nitidum tarda comserit arte *caput.*

praeterea non *comti*, sed *neglecti*, *simplices*, *incomti* potius capilli erant, cum *nodo* coërcebantur. Ovidius Metam. VIII, 319.

Crinis erat simplex *nodum collectus in unum.*

ibid. II, 413.

Vitta coërcuerat neglectos *alba capillos.*

Fast. V, 79.

Tum sic neglectos *hedera redimita capillos.*

n legamus itaque cum maiore parte codicum *incomtum* nica voce?

dic age cum lyra
Maturet incomtum Lacaenae
More comam religata nodum.

ed neque hoc pacto aut sententia expeditu facilis est, aut erborum constructio. Nodus siquidem *incomtus* nihilo ninus ineptum erit, quam nodus *comtus*. Tum autem, quod volunt Interpretes, ut *maturet incomtum nodum* significationem habeat agentem, ut *maturare fugam*, *necem etc.* d sane locum hic habere non potest. Iubet enim, ut um *lyra eburna* maturet; nimirum, ut *maturet venire*, et yram una secum afferat. Nam profecto non tenere debuit lyram, tum cum maturaret nodum. Quid ergo? Codex quidam Torrentio visus habuit *incomtam;* atque eo uctore totus locus sic constituendus est,

eburna dic age cum lyra
Maturet, incomtam *Lacaenae*
More comam religata nodo.

ecte *coma incomta;* quippe, ut amoris Magister ait in rte III, 153.

Et neglecta decet multas coma:
et utcumque sit, veniam certe meretur mulier, quae tori placuisse festinat. Recte etiam *religata nodo;* u bullus I, 8.

Ipsa Venus magico religatum *brachia* nodo
Perdocuit multis non sine verberibus.

Noster Carmin. III, 14.

Murreum nodo cohibere *crinem.*

et II, 19.

Nodo coërces *viperino*
Bistonidum sine fraude crines.

Seneca Hippolyto v. 400.

et nodo *comas* Coëgit.

Caeterum crucem interpretibus fixit Noster, cum *mon caenae* comam religare iubet: nihil enim iam resti veterum monumentis; unde colligamus id magis in fuisse Lacaenis faeminis, quam aliis. Utinam prodire dex aliquis, qui pro *Lacaenae* exhiberet *Dianae:* nam illa venatrix et pingitur ubique et describitur com nodum collecta. Ovidius ita apposite, ut ad hunc i lecum respexisse videatur. Art. III, 141.

Alterius crines *humero iactentur utroque:*
Talis es assumta, Phoebe canore, lyra.
Altera succinctae religetur more Dianae:
Ut solet, attonitas cum petit illa feras.

Statius Theb. II, 237.

Pallas, et asperior Phoebi soror, *utraque telis,*
Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo,

et ita alii passim.

XII. AD MAECENATEM.

2. *Nec dirum Hannibalem*] Editiones quidem hodie pavit illud *dirum;* sed in Codicibus fere omnibus, certe Graeviano, Leidensi, Reginensi cum aliis infe notae, haeret vera lectio *durum:* neque aliter habent tio Veneta et Loscheri. Recte *durum*, ut gratius fiat theton in *mollibus aptari citharae modis.* Virgilius:

quis aut Eurysthea durum?

et iterum,

aut duri miles Ulixi.

12. *Regum colla minacium*] *Minacium* habent vetust membranae Cruquii et aliorum. Sic ex nostris Le sis: at Graevianus cum Reginensi *minatium* contra o graphiae rationem: unde ansa porrecta est recentio scribendi *minantium:* quod nuperis Editoribus in i textum recipere placuit, altero eiecto. Nollem fac Quamquam enim aliquorum regum *minantes* fuerint vi etiam tum cum catenati in triumpho ducerentur; ut dius Trist. IV, 2.

Vinclaque captiva reges cervice gerentes,
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore versos,
Terribiles *aliis immemoresque sui:*

mox,

Hic qui nunc in humo lumen miserabile figit,
Non isto vultu, cum tulit arma, fuit:
Ille ferox, oculis *et adhuc hostilibus* ardens,
Hortator pugnae consiliumque fuit.

n tamen omnes *minanti* tum vultu erant, quod hic ipse sonis locus satis indicat: imo plures deiecto et lugubri. ictor Elegiae de morte Drusi v. 373.

Adspiciam regum liventia colla catenis,
Duraque per saevas vincula nexa manus:
Et tandem trepidos vultus, *inque illa* ferocum
Invitis lacrimas decidere ora genis.

re melius est, ut Noster dixerit *Minacium,* sicut ille er *ferocum:* scilicet qui *paullo ante* minaces et feroces int. Noster alibi, Carm. II, 7.

Cum fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigere mento.

lde, quod *minacium* utrosque reges comprehendit, tam s qui paullo ante, quam qui iam adhuc minabantur; ut rm. III, 4.

Aut quid minaci *Porphyrion statu?*

13. *Me dulces dominae Musa Licymniae*] Membranae aliot et praesertim recentiores, *Liciniae;* quod nollem ab itoribus nuperis receptum, cum in versus mensuram cet, syllaba secunda brevi; ut paullo ante Carm. X.

Rectius vives, Licini, *neque altum.*

dex Regiae Societatis, *Lacimniae;* alii *Lycimniae:* sed testantiores *Licymniae,* ut apud Virgilium, Aen. IX, 546.

Maeonio Regi quem serva Licymnia *furtim.*

. pari Lectionum diversitate Pieriani codices, *Lycimnia,* *imnia* et *Licinnia* exhibebant. Λικύμνιος notum Graenomen apud Homerum, Pindarum, Pausaniam et alios. eterum de Licymnia hac insignis sane locus est Schotae Acronis ad Serm. I, 2. v. 64. qui meretur hic deibi. *Villias in Fausta Syllae gener) Semper incerta no-a pro certis, ut alibi,* Me dulcis dominae musa Licyme *pro* Terentiae: *et,* Malthinus tunicis demissis ambu- *pro* Maecenas: *et hic,* Villius in Fausta, *id est:* Annius Fausta: *eodem numero syllabarum commutationem nomin fecit.* Haec Acron. Equidem de *Annio* non adsentior, ad locum ipsum pluribus dicam: de *Licymnia* autem de probabile est, sub ficto eo nomine Terentiam Maeatis uxorem signari. Certe si vero nomine vocaretur c Licymnia, oportet eam fuisse Libertinam et meretrin, ut probe sciunt antiquitatis periti. Atqui Matronam

hic describi certo certius est ex iis, quae stati quuntur,

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianae celebris die.

Quippe in sacris sollemnibus non nisi Liberas et stas, seu Virgines seu Matronas, saltitasse compertis est: Noster in Arte v. 232.

Ut festis Matrona *moveri iussa diebus.*

et Carm. IV, 6.

Virginum prim[illegible], puerique claris
Patribus [illegible]i.

Nec matronam tantum, sed et nobilem et primaria Licymniae titulo delitescere vel ex verbo illo *dedecu* obscure intelligas;

Quam nec ferre pedem dedecuit *choris:*

Neque enim periculum erat, ne inter *virgines lect* tare cuivis faeminae *dedecori* esset, excepta forte Li gusti vel Terentia Maecenatis, vel Octavia, aliave bilissimis, quarum infra dignitatem id esse sever videri potuit. Fictum itaque nomen est *Licymnia; rentiam* quidem denotari veri est simillimum. Sed vanda sunt imprimis, quae subiungit Scholiastes, *numero syllabarum commutationem nominum fecit.* hoc: neque eodem tantummodo *numero*, sed et *qu* syllabarum. Et data quidem opera id a poëtis fact ut qui eius rei conscii essent, et, quod dicitur, haberent, facile pro ficto nomine verum substitue sent sine versus dispendio; ut hic,

Me dulces dominae musa Terentiae:
Permutare velis crine Terentiae.

Sic et illud Persii,

Auriculas asini Mida *rex habet:*

qui Poëtae consilium noverant, mutato nomine leg terant,

Auriculas asini Nero *rex habet.*

Non hic praetermittendus est praeclarus Apuleii l Apologia: *Eadem igitur opera accusent Catullum, qu biam pro Clodia nominarit; et Ticidam similiter, qu Metella erat, Perillam scripserit? et Propertium, q thiam dicat, Hostiam dissimulet: et Tibullum, quo Plania* (alii codices, *Flavia, Plautia*) *in animo, l versu.* Vides hic a caeteris poëtis factum, quod in observavit Acron; commutata nempe esse nomina *numero* (adde et quantitate) *syllabarum;* pro Clod biam esse positam, pro Metella Perillam, pro Host thiam, pro Plania seu Flavia sive Plautia Deliam. et magni Passeratii error evincitur, qui pro Hosti

tiliam substituere voluit: neque enim convenit ı numerus. De Metella Ticidae testis etiam est 'rist. II, v. 433.

referam Ticidae, *quid Memmi carmen, apud quos*
us abest nomen, nominibusque pudor?
quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser,
eve Cornifici, parque Catonis opus:
ırum libris modo dissimulata Perillae,
ıine nunc legitur dicta, Metelle, *tuo.*

'icidam modo, sed Memmium, Cinnam, Anse- nificium, Catonem, aliosque memorat, qui sub lae nomine amores suos cum Metella versibus ıt: atque id imprimis notandum addit, verum etellae nomen (post eorum credo obitus) a Li- ositum esse, ficto illo reiecto. Caeterum nihil ıt cum τῷ πάνυ Nicolao Heinsio versiculum ul- refingamus, invitis codicibus:

e nunc legitur dicta Metella suo.

:tio vulgata eodem plane redit, et quidem ele- : *dicta nomine Metelli;* hoc ipsum est, *dicta* 'aeminae enim in omni familia a maribus no- perunt; in Clodiorum gente Clodiae erant, in Hostiae, in Metellorum Metellae. Neque vero no longe deterius succeesit viro magno, cum hii sui emendationem secutus, reclamantibus ;, in ipso textu reposuit, versu secundo,

abest omnis *nominibusque pudor.*

ıs, inquit, *ea coniectura.* Imo nihil ea infeli- l recepta codicum lectione certius, argutiusque, lasonianum:

abest nomen, *nominibusque pudor.*

c est, argumento, materiae operis: ipse Pont.

:s, quamvis non est miserabilis Index,
minus hoc illo Triste, quod ante dedi.

idem, titulo *differt.*

Epistolas suas ex Ponte *rebus* sive argumento cum priore opere quod Tristia inscripserat, *ti-* ı et nomine differre. Hoc itaque vult Ovidius; lam et eius similes poëtas rebus sive *argumento :en* abesse; cum hic *Perillam,* alter *Lesbiam,* al- quam falso inscriberent: *nominibus* porro illis esse, cum scripta illa praeter turpes amores et dulteria nihil fere aliud continerent.

flagrantia detorquet ad oscula] Variant hic libri :i, ut et editiones vetustae. Princeps illa Ve- *rantia;* Loscheri, *Fragrantia;* quae posterior lec- ıo magis placuit. Sane ea osculorum commen- ıpud Statium Silv. II, 1.

blandis ubinam ora arguta querelis?
Osculaque impliciti vernos redolentia flores?

et Martialem Epig. III, 65.

Quod madidas nardo sparsa corona comas:
Hoc tua, saeve puer Diadumene, basia fragrant.

et XI, 9.

Lapsa quod externis spirant opobalsama truncis,
Ultima quod curvo quae cadit aura croco: etc.
Singula quid dicam? non sunt satis: omnia misce:
Hoc fragrant *pueri* basia *mane mei.*

Neque tamen ea de causa lectionem hanc alteri praeferimus: tum quia non oscula Licymniae hic intelligit, cuius vel unus capillus divitiis Arabum praestabat; sed ipsius Maecenatis, quae interdum allium oboluerunt, narrante Nostro in Epod. III, cum in eius coena allium comedisset:

At si quid unquam tale concupiveris,
Iocose Maecenas, precor
Manum puella suavio opponat tuo.

tum praeterea quia vox *Fragrantia,* sic nude et per se posita, mediae foret significationis, et tam malum quam bonum odorem indicare posset: ut iterum Martialis I, 87.

Ne gravis hesterno fragres, *Fescennia, vino.*

Valerius Flaccus, de Harpyiis, IV, 493.

Fragrat *acerbus odor, patriique expirat Averni*
Halitus.

Quamobrem, ut vitentur haec incommoda, melius est ut cum potioribus membranis, meis certe Leidensi, Graeviano, Reginensi cum aliis, legamus *flagrantia,* cuius verbi facilis est interpretatio, nec exemplis aut illustratione est opus.

28. *Interdum rapere occupet*] *Occupet* habent editiones, credo, omnes, iam inde a principe illa Veneta et Germanica Loscheri. Silent quoque interpretes, Lambinus, Cruquius, Torrentius, Pulmannus, etc. quasi omnes quos viderint Codices sic exhibeant. At ex meis melior maiorque pars habet *occupat,* Graevianus certe et Reginensis, Zulichemianus, Galei, Battelianus, Magdalenensis, et duo Bodleiani: quibus accedunt Acron Scholiastes et Cruquii commentator, siquidem interpretantur *occupat, expetit.* Neque tu dubites, quin plerique aliorum codices sic clare exhibuerint; etsi id dissimulent editores. Recte vero *occupat;* ut *detorquet, negat:* et sententia est, Dum aut osculari se abs te patitur, aut grata protervitate negare simulat, aut ipsa prior occupat et oscula a te sumit. Nihil certius. *Magis poscente,* est, magis quam tu ipse qui poscis.

XIII.

1. *Ille et nefasto te posuit die*] Vide modo totum locum:

Ille et nefasto te posuit die
Quicumque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi:
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem.

a omnes ubique libri, et scripti et editi; *Ille et nefasto*: ;que aliter hodie apud Diomedem Grammaticum vete- m p. 513. Quocunque tamen te vertas, nullum in his rbis sententiae exitum invenias. Sive enim hoc modo nstruxeris verba, *Ille, quicumque primum posuit te nefa- o die etc.* nihil reliquum erit quo *ille* pertineat: sive, ut ılgo solent, ordinaveris, *Ille et posuit te nefasto die, qui- mque primum;* quid, obsecro, erit, quo referatur *quicum- te?* Subaudiendum, inquiunt, *posuit:* ille *posuit* te nefa- o die, quicumque primum *posuit.* Vah, ut execraretur m inficetam stribliginem, si ad vivos redire posset Hora- us. Quid moramur in redarguenda barbarie? lege, ut lidimus,

Illum, ô, *nefasto te posuit die*
Quicumque primum, etc.
Illum *parentis crediderim sui*
Fregisse cervicem.

ım, opinor, agnoscis Horatii genium: quid enim clarius ›tundius, acrius dici possit? Repetitio τοῦ *illum* indigna- onem ostentat, ut paullo infra,

Te *triste lignum*, te *caducum.*

tque haec prius commentatus eram, quam sagacissimi ic. Heinsii codicem nactus essem: ubi cum summa vo- ıptate comperi coniecturae nostrae tantum virum acce- ere. Legit enim, *Illum et nefasto.* Optime; praeterquam uod non viderit cum illo *et* languere sententiam; et ne- essario reponendum esse; *O;* quod magnam vim et acri- ıoniam orationi impertit.

8. *Ille venena Colchica Et quicquid usquam*] Ita editiones, pinor, omnes; et maior pars membranarum, *Colchica:* t sic Noster alibi Epod 5.

Flammis aduri Colchicis:

ɪt 17.

Cales venenis officina Colchicis.

ɪed quid opus est, ut syllaba ultima ad sequentem ver- um reiiciatur? cum pari, si non maiore, elegantia di- ;ere potuerit *Venena* Colcha: et sic certe vetustissimi Co- lices Cruquii et aliorum, ut et ex nostris Graevianus et Galei: Reginensis vero *Colchia*, ut et unus Bersmanni; ınde error videtur primum emanasse. *Colcha* venena pro *Colchica;* ut *Marsi duelli*, *Italo caelo*, *Mauris iaculis*, de quo vide nos ad Carm. I, 22. Propertius III, 2.

Tuque tuo Colchum *propellas remige Phasin.*

uti ex libris scriptis edidit elegantissimus Broukh cum antea ferretur. *Colchon:* atque idem ad Propert. probat hic loci apud Horatium *Colcha*, ex Ovidio in tam. VIII, 394.

Sed postquam Colchis *arsit nova nupta venenis.*

Cui addas et sequentia, Metam. XIII, 24.

Litoraque intravit Pagasaea Colcha *carina.*

Heroid. VI.

Hunc tamen, o demens, Colchisque *ablate venenis.*

et XVI.

Laesa nec est Colcha *Thessala terra manu.*

Amor. II, 3.

Quo duce, trabs Colcha *sacra cucurrit aquas.*

Fast. III, 875.

Pervenit in Colchas *aurea lana domos.*

Sidonius Carm. XXIII, 274.

Qui iactos super arva Colcha *dentes*
Expavit.

Martialis XII, 57.

Cum secta Colcho *luna vapulat rhombo,*

ubi perperam Nic. Heinsius ad Ovid. Fast. II, 575. c gere iubet *Iolco rhombo.* Dolet insignem Virum no tendisse ad analogiam. Regionis nomen est *Colchi;* adiectivum gentile *Colchus*, et possessivum *Colchicus*, ab *Italia* gentile *Italus*, possessivum *Italicus;* et sic sexcenta. Iam id poëtis familiare, ut gentilia pro p sivis usurpent, sive, ut Graeci dicunt, ἐθνικὰ ἀντὶ τῶν τικῶν; ita *Itala* arva pro *Italicis*, venena *Colcha* pro *chicis.* Atqui *Iolcus* nomen urbis tantummodo est, etiam adiectivum gentile: neque *Iolco rhombo* dicere sis, sed *Iolcio:* quippe τὸ ἐθνικὸν est *Iolcius*, et τὸ κ κὸν, *Iolciacus.*

17. *Miles sagittas et celerem fugam Parthi*] Irascor m branis veteribus, quod constanter adeo lectionem han praesentent *celerem fugam:* certe cessavit hic bonus H tius, si eo modo scripsit. Videamus, quid per *celerem gam* commode notari possit. Noster Carm. II, 7.

Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula.

et IV, 8.

non celeres fugae
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae.

Virgilius Aen. III, 243.

celerique fuga *sub sidera lapsae*
Semesam praedam et vestigia foeda relinquunt.

Silius Italicus XVII.

Impletur terrore vaga cuncta Africa pulsis
Agminibus, volucrique fuga *sine Marte ruentes*
Tendunt attonitos extrema ad litora cursus.

uspecta, seu *vera* fuga intelligitur, ubi *celerem*

Quid ergo? an quid causae erat, ut miles Roam Parthorum fugam *perhorresceret?* ut victores ı timerent victos et fugatos? Haud vidi magis. ıd erat in Parthis perhorrescendum, ne astuta gae simulatione, et incaute sequentes hostes sa:ent aversi, et statim versis equis redeuntes maimpetu incursarent. Id eum ex historia comm est, tum et omnibus fere poëtis decantatum, ı III, 7.

orum astutae *tela remissa fugae*,

ılus *et versis increpat arcus equis*,

?laccus VI, 688.

fuga *conversas spargit* mentita *sagittas*,

lv. V, 2.

suspecta *fides, et quae* fuga vera *ferocis nii?*

hyeste 383.

, *quae procul ingerit*

us, cum simulat fugam.

. 118.

et versas equitis sagittas,

ı fallacis *metuenda Parthi.*

bene multi. Quod si Horatius ad haec exempla Perhorrescit miles sagittas et *astutam, subdolam,* , *suspectam, simulatam, fallacem fugam* Parthi, que punctum tulisset. Nunc cum *celerem* fugam ominet, quae aut *veram* prorsus indicat, aut certe on indicat, ne excusari quidem potest. Sed, obs, an credibile est, tantum ingenium tam casticio praeditum adeo turpiter se dedisse? Ego vero

et I, Cons. Stilichonis. 68.

Torquebat refugum, *Parthis mirantibus, arcum.*

Quid ergo? placetne ut rescribamus,

Miles sagittas et refugam *fugam Parthi.*

Minime vero; neque enim tam inficetam verborum turam apud Nostrum inveneris. Illud et ad sent aeque, et ad compositionem melius, et ad receptam nem propius convenit, si sic reponas,

Miles sagittas et reducem *fugam.*

Sic *reduces vias* Statius II, 7.

Et tardi reduces vias *Ulixi.*

Lucanus IX, 408.

Irreducemque viam *deserto limite carpit.*

et *reduces gressus* Statius Theb. IV, 771.

tantum reduces *det flectere* gressus
Iuppiter.

et denique *reducem fugam* Prudentius, magnus Nostr tator; Cathem. V, 104.

Nec non imbrifero ventus anhelitu
Crassa nube leves invehit alites,
Quae, difflata in humum cum semel agmina
Fluxerunt, reduci *non revolant* fuga.

23. *Sedesque discretas piorum*] Ita nostri omnes p unum ex recentissimis in Collegio Regio, quem Bembinum: atque is habet *descriptas;* sicut et La aliquot, et Cruquii et aliorum. Et posterior quidem tio placuit Gifanio in Indice ad Lucretium: quin in ipsum textum receperunt Lambinus Cruquiusque. dem non inficior recte et Latine dici, *sedes descript* Cicero, *describere partes urbis, regionem, iugera:* et T Annal. XI, 19. *Et natio Frisiorum consedit apud a Corbulone descriptos.* Sidonius Carm. II, 412.

Halant rura rosis, indescriptosque *per* agros
Fragrat odor.

Omnino tamen melius est, ut cum maiore Codicum et vetustis editionibus legamus *discretas sedes*, sive s tas, remotas a sedibus et contagione impiorum. utique hoc est, quam si *descriptas* tantum dixeris, h certis finibus constitutas, et positis terminis ab imp sedibus divisas: sic enim nihilo minus alterae altera tingere, et communem inter se limitem habere pot vel illud potius notaverit τὸ *descriptas;* nempe inter Pios singulorum sedes descriptas et definitas esse; ter alterius limites transiliat. Quorum neutrum hi mittendum. Recte itaque *discretas.* Claudianus II, 477.

quaesitor in alto
Conspicuus solio pertentat crimina Minos,
Et iustis dirimit *sontes.*

Virgilius Culice, 374.

Et vastum Phlegethonta pati, quo maximus Minos
Conscelerata pia *discernit vincula sede.*

Statius Theb. IV, 524.

Et Styx discretis *Interfluit manibus obstat.*

Denique Lactantius, ex hoc ipso Horatii loco, Divin. Inst. VII, 7. *Esse Inferos Zenon Stoicus docuit, et* sedes piorum *ab impiis esse* discretas.

32. *Densum humeris bibit aure vulgus*] Video omnes Manuscriptos constanter in hanc lectionem conspirare. Quo tamen illud *humeris?* Nonne satis esset *densum vulgus.* Sed hoc facile condonari posset: sic enim et Ovidius Metam. XIV, 360.

Iussit et in densum trabibus nemus ire silenti:

cum *densum nemus* per se sufficeret. Illud peius; quod *aure* hic epitheto destitutum est: unde sicca et ieiuna fit oratio, neque aures implet. Sensit hoc praestantissimus Nic. Heinsius, qui in ora sui codicis annotavit, *Forte legendum, hilari.* Ingeniose: sed et propius licet ad vulgatam lectionem accedere, si reponas, *Densum humilis:* ut ad *silentium* illud *sacrum* et *admirationem* referatur. Melius tamen, opinor, sententiae consuluisset Noster, si sic scripsisset:

Densum avida *bibit aure vulgus.*

Ducunt huc nos Scholiastae veteres: quorum unus *bibit, avide audit;* alter, *cupidissime audit.* Claudianus in Praef. Cons. Stilich. v. 47.

haec nullis avidam *rumoribus* aurem
Pandit.

Ovid. Pont. III, 4.

Nos ea vix avidam *vulgo captata per* aurem
Scribimus.

Et nescio an fortasse ita scripserit, et illud *Humeris* ex Glossa in ipsum versum irrepserit.

38. *Dulci laborum decipitur sono*] *Laborum* habent cum veteres editiones, tum et plerique scripti. Unde ambigua tradit oratio; ubi nescias fere, utrum *decipitur laborum,* an *sono laborum* construi debeat. Equidem nullus dubito, quin qui primi hanc lectionem commenti sunt, τὸ *laborum* ad *sono* retulerint. Superabat scilicet eorum captum elegantissimus ille Hellenismus, qui in potioribus membranis adhuc conspicitur,

Dulci laborem *decipitur sono.*

Ita duo codices Turnebo visi, totidemque Torrentio; et ex nostris Bodleianus, et pro varia lectione Colbertinus: accedit et Battelianus, qui habet *labore.* Recte vero *decipitur laborem.* Nam in figurato et poëtico sermone Passiva, pariter ac Activa sua, cum casu quarto construuntur. Ergo uti dicimus, *decipere, fallere laborem, curas etc.* ut Noster alibi,

Molliter austerum studio fallente laborem:
Ovid. Metam. V, 60.

Brachia docta movent, studio fallente laborem:
et XIV, 121.

Cum duce Cumaea fallit *sermone* laborem:
Statius Theb. XII, 230.

Cum tamen illa gravem luctu fallente laborem:
Ovid. Trist. IV, 10.

Sic tamen absumo decipioque diem:
ita passive dicere licet, *decipi laborem.* Ut Virgil. I, 717.

Expleri mentem *nequit, ardescitque tuendo.*
Lucan. IX, 713.

Pluribus ille notis variatam pingitur alvum.
et sic alii non raro: praesertim in Participiis nihil figura frequentius.

40. *Aut timidos agitare lyncas*] Editio Loscheri, atque ita unus codex Lambini, et alter Bersmanni. que aliter optimus noster Reginensis cum Graeviano trensi, Galei, et a manu secunda Batteliano. Sane nino genere proferunt Virgilius, Plinius, Statius, Neque εὐφωνίας causa variandum erat genus; ut homoeoteleuton: quippe in *timidas* ultima longa est, *lyncas* brevis: et proinde diversus est sonus, neque offendit. Retinemus tamen *timidos*, auctore Prisciano, p. 689. haec habet, *Horatius in II. Carm.* Nec Orion leones, Aut timidos agitare lyncas. *Et notandum est de genere, quod masculino genere protulit Horatius, Virgilius faeminino in III. Georgicorum,* Quid Lynces Bacchi variae?

XIV. AD POSTUMUM.

18. *Cocytus errans*] Codices nostri Leidensis, Zulichemianus, Reginensis, Magdalenensis, Galei, Petrensis, Bodleianus, *Cocytos*, terminatione Graeca. Atque horum auctoritatem sequimur.

27. *Et mero Tinguet pavimentum superbo*] Nostri omnes *superbo mero*: Lambinus tamen et Fabricius ex proferunt, *superbum pavimentum.* Elegans sane pavimenti huius epitheton; quod et suo marmore superbum erat, quia tam pretioso vino tingueretur. Varro de Re Rust. III, 1. *Quum villam haberet opere tectorio et intestino pavimentis nobilibus spectandam.* Statius Silv. III, 3.

tu largus Eoa
Germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbis
Merge rogis:

ideo *superbis*, quia germinibus istis et messibus cumularentur. Virgilius Aen. II, 503.

Barbarico postes *auro spoliisque* superbi:

ipe quia auram et spolia ferrent. Lucret. IV, 1171.

posteisque superbos

Unguit amaracino:

est, propter amaracinum superbos. Nihil itaque lecte hac pulchrius, quantum ad sententiam: sed interim, d et doctissimus Dacierius adnotavit, eadem terminatoties recurrens.

Tinguet pavimentum superbum

Pontificum potiore coenis,

ratissimum sonum efficit; qualem studiose evitare solet ter. Illud tamen fortasse vitio huic mederi potest; si n legerint aut pronunciaverint, *superbom.* Certe post sonantem v non *um* sed *om* proferebant aetate Augusti; om, *divom*, *Calvom etc.* ut cum ex Monumentis eius i, tum ex vetustis Virgilii et Horatii codicibus constat. o itaque *superbom* quasi *supervom:* nam in Virgilii oga II. *Atque superba pati fastidia,* codex antiquissimus manus *superva* habet, teste Pierio: ut eodem fere sono lata fuisse olim minime dubitandum sit. Quod si conatur, de Homoeoteleuti culpa securi esse possumus: que enim similia refugiunt summi poëtae, ubi etsi non ris, pronunciatione tamen differunt; ut Noster Carm. 2. *Iam* satis terris nivis. Virgil. *Aeternis regis imperiis.* ster iterum Carm. III, 7. *Non sine multis Insomnis lamis agit.* Neque tamen damnamus lectionem in plerisé omnibus libris receptam, *mero superbo:* etsi miretur lius Scaliger, quo consilio id dixerit Noster. Illud mas displicet, quod, cum *superbo mero* dixisset, statim altem epitheton subdidit, eandem rem his inculcans,

Pontificum potiore *coenis.*

iam viam tentat Barthius Advers. XXXVI, 14. *In τῷ* perbo, inquit, *si quid mutandum, malim* superbus, *quam m Lambino* superbum *scribere.* Quo etiam ducit nos holiastes Porphyrio: *Superbo*, *hypallage*, pro *ipse superr:* et etiam Acron, qui sic verba παραφράζει, *Perfundet vimentum* negligens heres *vino deorum conviviis digno.* que hoc pacto, culpa quidem omni liberaveris Horatium: audacis epitheti laude, quae toties feliciter ei cessit, lem opera privaveris.

XV.

. *Tum violaria et Myrtus et omnis*] Fabricius ex Manuipto suo sic edidit,

tum violaria,

Myrtusque, *et omnis copia narium:*

ue ante illum Glareanus ex coniectura sic reposuit. teri omnes libri reclamant, summoque consensu exhiit,

violaria, et

Myrtus, et omnis copia narium.

Quod mutatum ab iis, qui metuebant, ne versu claudicaret, et Trochaeo, loco Spondaei, incedere qui aliud curare potius debuerunt: salva enim mensura est; siquidem *Myrtus* hic numero plurali l ut ante nos alii monuerunt. Nos id recte ab Horat tum esse demonstrabimus. *Errant*, inquit Charisiu *qui omnia genera arborum quartae declinationi solent nare; inventis ipsis, praesertim apud Virgilium,*

Et vos, o lauri, *carpam, et te, proxima* Myrte.

Contendunt tamen nonnulli, dicentes Laurum *et* Myrtu *quartae declinationis, et tantum auctoritate mutari in tivo casu.* Vides ex Grammaticorum quorundam se *Myrtus* probe dici numero plurali. Priscianus tan 717. haec sola arborum nomina ponit, *quercum, l pinum, cornum, ficum, quae tam secundae*, ait, *quar tae inveniuntur.* Ubi primo perperam omisit *cupr* quae utriusque declinationis est, si ulla fides haben veteribus membranis. Noster in Arte v. 332. *Le vanda cupresso:* duo ex nostris codicibus, *cupressu*, II, 14. *Praeter invisas cupressos:* multi ibi, *cupres* videbis apud Lambinum, Torrentium, et alios. Ep *Jubet cupressus funebres:* Ita in omnibus fere editi iam inde a prima Veneta excusum est: sic antiq nostri Leidensis et Graevianus. Virgil. Aen. III, 64 *que cupresso:* at in antiquis plerisque codicibus, c extare iam dudum notavit Pierius. Atque hoc m caeteris etiam poëtis variant ubique fere hanc membranae vetustae. Unde id certe pro comperto mus, si non in illis auctorum locis, at saltem in consuetudine fuisse, ut *Cupressus* quartae etiam decl nis haberetur. Sed et *Myrtum* male omisit Pris quae declinationis quartae est, non tantum in hoc loco, sed apud ipsum Virgilium Georg. II, 64.

Sed truncis oleae melius, propagine vites
Respondent, solido Paphiae *de robore* myrtus.

ubi contendo *Paphiae myrtus* esse nominativi plural *Oleae*, et *vites:* etsi recentiores Virgilii interpretes accipiant, ut *Myrtus Paphiae* (Veneris) singulari n efferatur. Sed non ita Servius, qui *Paphiae* interpr *Veneriae*, non *Veneris:* et sic post Virgilium alii p Ovid. Arte III, 181.

Hic Paphias myrtos, *hic purpureas Amethystos.*

Statius Theb. IV, 301.

hi Paphias myrtos *a stirpe recurvant.*

Seneca Oedipo. 539.

Amara baccis laurus, et tiliae leves,
Et Paphia myrtus.

Certum igitur est *Paphiae myrtus* plurali esse n apud Virgilium; et sic Catullus Epithalamio Pelei,

'es Eurotae progignunt flumina myrtus:
res codices et editiones, non *myrtos.*
rea fervidos Excludet ictus] Iam olim monuit Lam-
nullos Codices habere *fervidos aestus;* caeteri in-
tacent. Atqui et ipsos non aliter in quibusdam
, licet id dissimulent, inde colligas; quod ex no-
a pars, Zulichemianus scil. Petrensis, Galei, Bod-
:t pro varia lectione Reginensis clare repraesen-
us. Noster alibi Serm. I, 1.

cum te neque fervidus aestus
veat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum.

, 17.

in reducta valle Caniculae
bis aestus.

l.

si neque fervidis
inclusa caloribus
undi.

ieorg. IV, 401.

ego te, medios cum sol accenderit aestus.

mnanda itaque haec lectio est, *fervidos aestus:* al-
men iure merito ei praetuleris, quam et primae
: et plures potioresque membranae confirmant,
·ea fervidos Excludet ictus.
etam. VI, 49.

reve post tempus candescere solis *ab* ictu.

ter interpolatum erat a Librariis, qui pro *ictu* sub-
it *ortu.* Idem Metam. V, 289.

ı coronat aquas, cingens latus omne; suisque
ıdibus, ut velo, Phoebeos submovet ictus.

;nes ingesserunt. Sic Lucretius non semel, *radio-*
ıgeat ictum, Verberibus radiorum, Gignuntur lumi-
Ardoribus ictus, Solis super icta calore. Ita et alii
sed vide hic Lambinum, et ad Ovid. Metam. V,
uratissimum Heinsium. Audacior tamen caeteris
:; illi enim metaphoram temperaverunt vocabulo
ictus solis, ictus Phoebi, ictus luminis; Noster figu-
fervidos ictus, nulla *solis* mentione facta: quae Di-
ica paene audacia est.

XVI. AD GROSPHUM.

patenti Prensus Aegaeo] Barthius in Adversar.
14. veterrimum quendam codicem clare ait ha-
npatenti; hoc et postea in Argentoratensis etiam
ecae libro se reperisse. Quid autem sibi velit *im-*
neque ille nos docet, neque alius, opinor, quis-
ntelligat. Crediderim Typographi erratum esse,
ıendum ibi *impotenti;* quae sane tolerabilis foret
Sic enim Catullus de Phaselo,

Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse.

Et verior tamen et melior est, quam nostri et alii codices firmant, et editiones omnes receperunt; in pat. Virgil. Georg. II, 41.

pelagoque *volans da vela* patenti.

Bene enim, prensus in *patenti* mari; ubi nempe lo. erat littus, et nullum a tempestate refugium. Caeter. ex Batteliano nostro, legendum esse *patente* potius q. *patenti*, monui ad Carm. I, 25. v. 17.

17. *Quid brevi fortes iaculamur aevo Multa*] Aliud ext. in Bodleiano; ut etiam in Colbertino et Regiae soci. codice pro varia lectione; quod prima fronte multis, ni fallor, mire blandietur,

Quid brevi sontes *iaculamur aevo.*

Unde enim Librariis tam reconditum vocabulum, nisi ipso Horatio? Certe id genus hominum vix umquam co. munia verba delet, et rariora substituit. Re tamen pe. tius introspecta, damnabunt, credo, *sontes;* et illud alt. rum loco et sententiae aptius esse deprehendent. Quid *fortes*, ait, multa iaculamur? Quid frustra et nequicq. fortes tot et tanta molimur, mox morituri? Quid refert. tam brevi aevo,

Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atque dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes, rerumque potiri?

Recte itaque habet *fortes:* et apposite sane Seneca Nat. Quaest. III, 1. *Libet*, inquit, *mihi exclamare illum poet. inclyti versum,*

Tollimus ingentes animos, *et maxima parvo*
Tempore molimur:

ubi notandum illud *parvo tempore*, ut Horatius *brevi aevo*: et proinde repudiandum est Barthii acumen Advers. XXXVI, 14. qui, *si codices assentirentur*, arcu *sane* q. aevo *legere mallet*. Multa sane brevi aevo molitus est i. Barthius; et πολυμαθίας sive potius πολυαναγνωσίας g. riam etiam iuvenis consecutus est: verum enim cu. iudicium res deveniunt; *brevi* sane *arcu* plerumque fa. latur, neque ad scopum pertingit.

18. *Quid terras alio calentes*] Locus quidem perdifficilis, et qui multos exercuit,

quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriae quis exul
Se quoque fugit?

Alio calentes sole, hoc est *dissitas*, *longe remotas*, ut Virgilius:

Atque alio *patriam quaerunt* sub sole *iacentem.*

Quid ergo est, *mutamus terras remotas? siquidem nemo mutare dici possit terras, in quas nondum pedem intulit:* ut H.

s ad hunc locum. Quem ut nodum expediamus, ırimis proderit adnotasse; nempe verbum *Mutare* recipere constructionem. Exempli gratia, eodem sü poteris dicere, *Mutavit patriam exilio*, *et Mu-um patria*. Curtius III, 17. *Sisines Perses exilium e mutaverat:* quod perinde est, ac si dixisset, *exi-n sedem mutaverat:* ut in eadem sententia Virgi-g. II, 511.

ıque domos et dulcia limina mutant:

Fast. VI, 665.

ı mutant urbem, Tiburque recedunt.

ıc constructione Locus praesens, sive (ut Schola-untur) Terminus a quo, ponitur casu accusativo: cus absens sive Terminus ad quem: quam for-vel ter secutus est Noster, ut Carm. I, 17.

amoenum saepe Lucretilem
Lycaeo Faunus:

II, 7.

sub noctem qui puer uvam
a mutat strigili:

ut communius loquuntur, *Lycaeum Lucretili*, et *uva.* His semel animadversis, falsum esse appa-num aliosque, qui contendunt *neminem dici posse ras, in quas nondum pedem intulit.* Imo vero in *li* constructione, qua Locus absens est casus ac-id semper dicitur: Sic *Faunus mutat Lucretilem*, um pedem intulit; *Puer mutavit uvam*, quam habuit. Quidni igitur *mutamus terras alio sole* etsi nondum eas attigimus? Eadem plane lo-rma est: in eo tantum differunt, quod hic sub-r Terminus a quo; *Mutamus terras alio sole ca-*rrâ nostrâ scilicet. Utique si plene ita dixisset, difficultatis esset. Atqui et ex ipsius rei natura subaudiri potest, et ex consuetudine fieri solet. ıbsolute dicunt auctores, *Mutare sedem*, *solum*, similia, id tacite *mutare sedem* sede, *solum* solo, . Neque quidquam interest, cum dicis *mutare* rum sedem absentem intelligas, subaudita *sede* an sedem praesentem, subaudita *absente:* ut cum Carm. Saeculari,

pars mutare lares et urbem
sospite cursu;

rt, utrum *lares et urbem* interpreteris Romam *erant*, an *Troiam unde ituri erant.* Imo vero, ıi dicere solent *locum ex loco mutare*, ut Plinius 8. *Locum ex loco mutans rapida vertigine:* et II, *volucres sedem ex sede mutantes:* luce ipsa clarius ci, *mutare sedem* quo nondum venerant *ex sede* erant. Recte itaque et de more locutus est Ho-

quid terras alio calentes
Sole mutamus?

quamvis in eas nondum pedem intulimus. Sed aliam viam insistit vir quidam eruditissimus, qui nodum non solvere, sed discindere conatur, sic locum legendo distinguendo,

quid terras alio calentes
Sole mutamus patria?

Ingeniose profecto, quicunque est: ipse enim nescio. Illud tantum coniecturae huic adversatur, quod hoc pacto frigeant aliquantulum ea quae sequuntur,

Quis exul
Se quoque fugit?

Perit nempe Antitheti gratia et venustas singularis: Quis patriae *exul se quoque fugit?* Se ipsum *non fugiet,* quamvis patriam *fugerit:* ut Virgilius,

Nos patriam fugimus, *et dulcia linquimus arva.*

Recte autem *exul patriae,* ut Ovid. Metam IX, 409.

Attonitusque malis, exul mentisque domusque.

21. *Scandit aeratas vitiosa naves Cura*] Ita et Nostri Codices et aliorum, *naves* vel *navis:* et sic alibi Noster Carmin. III, 1.

neque Decedit aerata triremi *Cura.*

Elegans tamen ea lectio est, quam subministrant Excerpta Bodleiana ab annis circiter quadringentis scripta,

Scandit aeratas vitiosa puppes.

Quippe Cura, cum fugientem navem consequitur, posteriorem partem sive puppem scandere debet. Ovid. Metam. VIII, 193.

Iussit et aeratas *impelli remige* puppes.

Virgil. Aen. V, 193.

vastis sonat ictibus aerea puppis.

26. *Et amara lento Temperet risu*] *Lento* habent manuscripti plerique omnes cum editionibus vetustis: unus tantum vel alter *laeto*, quod et editiones aliquot occuparunt, Typothetarum magis incuria, ut opinor, quam Editorum consilio. Quid enim ineptius quam *laetus animus* [illegible] *risu*, eadem in sententia et prope eodem versu. Sed et illud *Lento* non usque adeo satisfacit. Nemo alius, quod sciam, *lentum risum* dixit. Et cum *amara dixisset et temperet*, figura a saporibus ducta; utique eadem metaphora claudere sententiam debuit, hoc vel simili verbo, *Et amara* dulci: vel, *amara* grato *Temperet risu.* Certe, nisi me destituit iudicium, utrumvis ex his *lento illo risu* melius aptiusque exit. Cogitemus igitur, annon aliud verbum lateat, quod et receptae lectioni et metaphorae respondeat: neque diu quaerendum erat; quippe ecce tibi,

et amara leni
Temperet risu.

am principio, *Lene* in saporibus opponitur *aspero, au-ero, acri:* Ut Terent. Heauton. III, 1.

asperum,
Pater, hoc est; aliud lenius *sodes vide.*

einde et *lenis risus*, aptissime: ut Cicero in Somn. Scip. lic leniter arridens *Scipio, Quaeso, inquit, ne me somno xcitetis.* Et postremo *Lenis, Levis, Laetus* et *Lentus* cre-errime a Librariis confundi solent: ut apud Nostrum larm. III, 18.

Lenis *incedas abeasque:*

olbertinus Codex pro varia lectione, *Laetus.* Carm. I, 8. *Non* levis *Evius;* Codex Noster Reginensis, *letus.* larm. IV, 6. *Levis Agyieu.* unus apud Cruquium, *Laetus.* 'irgil. Aen. II, 782.

Leni fluit agmine Tybris:

nembranae aliquot Pierii, *Laeto.*
)vid. Epist. Acontii v. 120.

Quique subest nivei laetus *in ore rubor:*

lerique ibi scripti, *Lenis,* ut testatur Nic. Heinsius. Ovid. letam. VII, 82.

Sic iam lentus *amor, iam quem languere putares:*

lures ibi *lenis*, et unus, *lactus.* Quidni itaque et hic pa-iter errare poterant oculi manusve Librariorum? Sed raeterea mihi suspicio est, adhuc peius hic grassatam sse horum hominum audaciam. Vide enim, an non veri it similius sic totum hunc locum ab Horatio profectum sse:

Laetus in praesens animi, *quod ultra est*
Oderis *curare, et amara leni*
Temperes *risu. Nihil est ab omni*
Parte beatum.

Melius certe videtur, ut secunda persona dirigantur haec d Grosphum, quam ut sententiose proferantur. Melius uoque, ut ipse Grosphus, quam ut eius *animus ridere* iu-eatur: melius denique illud infertur; quod sequitur aullo post,

Et mihi forsan, tibi *quod negarit,*
Porriget hora

ibi nempe, quem prius allocutus sum. Fraudi esse potuit ibrariis Hellenismus ille elegans, *Laetus animi.* Velleius 'aterculus II, 93 *Marcellus, sane, ut aiunt, ingenuarum irtutum,* laetusque animi *et ingenii, fortunaeque, in quam lebatur, capax.* Symmachus Epist. I, 8. *Ut vos sitis* laeti raesentium. Valerius Flaccus III, 659.

Laetus opum pacisque meae.

'irgil. Aen. XI.

quas laeta laborum
Ipsa suis Dido manibus.

iic *felix animi* Iuvenalis XIV, 119.

Et pater ergo animi felices *credit avaros.*

Sed plena sunt his poëtarum scripta. Porro *oderis* e *peres* facile fuit Librariis, patiente id versus me commutare in *oderit*, *temperet:* ita Epod. X, pro *I iuveris*, plures membranae *iuverit:* Serm. II, 5. v. 13 *ut demens genitricem* occidis *Orestes;* omnes habent c II, 5. v. 90. pro *Difficilem et morosum* offendes *ga* omnes similiter *offendet.*

XVII. AD MAECENATEM.

14. *Nec si resurgat centimanus Gigas*] Sic iterum III, 4.

Testis mearum Centimanus Gigas *Sententiarum.*

Codices omnes tam mei, quam aliorum, constanter *Gigas*, cum editione Veneta et Loscheriana. Solus tus in Var. Lection. VI, 12. in quibusdam ait se invenisse, in aliis *Gyan.* Certe ex aliis poëtarum nomen proprium hic subesse constat; sed ubique nisi cum obstitit versus ratio, Librariorum ignoranti simulatum. Priscianus p. 718. *Hic centimanus, huiu timanus: Horatius in II. Carm. Testis mearum centi* Gyges *sententiarum.* Ita quidem Editi. Sed Manu quos vidi quatuor, *Gigas.* Seneca Herc. Oet. 167.

Quis vastus Briareus, quis tumidus Gyges?

et iterum v. 1168.

nec truci rictu Gyges
Pindo cadaver obruit toto meum.

utrobique codex Florentinus longe antiquissimus, Capitolinus in Maximo c. 8. *Tam crudelis fuit, ut alii Cyclopem, alii Busiridem, alii Scironem, nonnulli rim, multi Typhonem vel* Gygem *vocarent:* ubi vet mus Palatinus *Gigantam.* In Ovidio nomen propriu vatum est, quia *gigantem* versus ipsi excluserunt: Amor II, 1.

Ausus eram (memini) caelestia dicere bella,
Centimanumque Gygen: *et satis oris erat.*

Fast. IV, 593.

Quid gravius, victore Gyge, *captiva tulissem?*

Trist. IV, 7.

Centimanumque Gygen, *semibovemque virum.*

Sed in ultimo loco codex unus *Gyan*, alter *Giam*, huc dubium sit, quo nomine Centimanus ille vo sit. Quaeramus igitur apud Graecos, in quorum o haec omnia conficta sunt, et ad Latinos delata. Et dus quidem habet *Γύγης* Theogon. 149.

Κόττος τε, Βριάρεώς τε, Γύγης θ', ὑπερήφανα τέ

618.

Κόττῳ τ' ἠδὲ Γύγῃ δῆσε κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ.

714.

bam productam habeat, ut apud Nostrum supra, , 5.

mari Cnidiusve Gyges.

n ille notis actus ad Oricum.

en. IX, 762.

ipio Phalarim, et succiso poplite Gygen.

III, 9.

ι Gygaeo tincta puella lacu.

iter Graeci, ut Bianor in Antholog. Epigram.

ιες αἱ τοπάλαι ΓΥΓΟΥ πόλις, ἅιτ' Ἀλυάττου.

ιs ibidem I, 12.

τέργω βαθυληίους ἀρούρας,

ὄλβον πολύχρυσον, οἷα ΓΥΓΗΣ.

r sic emendandum est,

ὄλβον, πολύχρυσος οἷα Γύγης.

plane auctor respexit ad notum illum Archilo-n,

οι τὰ ΓΥΓΕΩ τοῦ ΠΟΛΥΧΡΥΣΟΥ μέλει,

εἷλέ πω με ζῆλος, οὐδ' ἀγαίομαι etc.

nt tirones, ne Γυγέω primam brevem hic habere t; nam dissyllabon est, γεω in unam syllabam , ut Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. Corrigendus itaque est Carmine XV, et in Antholog. II, 47. ubi Γύγαο corripit, ut nunc quidem legitur:

οι μέλει Γύγαο,

Σαρδίων ἄνακτος,

αἱρέει με χρυσὸς

habuit. Nam ut Alpheus ille, quem supra citavimı hic scriptor (si is est Anacreon: nam ex iis, quae sı nomine hodie feruntur, multa spuria sunt) aperte imitatus est eundem Archilochi locum,

Οὔ μοι ΤΑ ΓΥΓΕΩ τοῦ πολυχρύσου ΜΕΛΕΙ.

Alexander tamen Aetolus, ut in his sane peregrinis nibus maior est licentia, priorem in *Γύγης* corripuit grammate in Alcmanem, quod vitiose editum apud chum *Περὶ φυγῆς*, correctius et integrius dedit ex logia inedita Lucas Holstenius ad Steph. Byzantium

Καὶ μούσας ἐδάην ἑλικωνίδας, αἵ με τυράννων
Θῆκαν Δασκύλεω μείζονα καὶ Γύγεω.

Ita nunc fertur utroque loco *Δασκύλεω:* mendose nisi auctori errorem potius quam Librariis im Quippe Dascylus sive Dascyles Gygis pater non t erat, sed privatus Aut scripsit, aut scripsisse debu

Θῆκαν Κανδαύλεω μείζονα καὶ Γύγεω.

De Candaule et Gyge tyrannis nota est historia. omnia, ut ad Horatium revertar, dubium quidem *Gygesne*, an *Gyes* sit ille Centimanus. Nos tam rium scriptorum auctoritatem secuti, prius illud limus: rectene an secus, neque scire nunc fas est, lum interest: neque enim Horatii salus in hoc vertitur.

23. *Volucrisque fati Tardavit alas*] Lambini quic dices, Bersmanni unus, et ex nostris Petrensis cı tione Loscheri habent, *volucres*. Et sic etiam apud Servium ad Aen. IV, 610. Quin et vetustiore branae, quae exhibent *volucris*, id ex antiqua scrib tione servant; ut nempe sit quarti casus numeri non genitivi singularis Et sic in hac nostra edit cipi volo, *volucris*, hoc est, *volucres*. Elegantius (*lucres alas fati*, quam *alas fati volucris:* Noster Ca 29. de Fortuna:

Laudo manentem: si celeres *quatit*
Pennas, *resigno quae dedit.*

Virg. Aen. V, 217.

Radit iter liquidum, celeres *neque commovet* al

Ovid. Art. II, 45.

Remigium volucres *disponit in ordine* pennas.

XVIII.

3. *Non trabes Hymettiae*] Vir celeberrimus Thoı ὁ *μακαρίτης* sic legebat ex coniectura:

Non trabes Hymettias
Premant columnas ultima recisae *Africa.*

Quod minime contemnendum est: ut ordo sit, no (citreae) ex ultima Africa recisae premunt columı moris Hymettii. Celebres sane erant columnae H)

Plinius Hist. XXXVI, 3. *Columnas Hymettias non plures* et ibid. XVII, 1. *Columnas quattuor Hymettii marmo-* Val. Maximus IX, 1. *Cn. Domitius L. Crasso obiecit,* *d columnas Hymettias in porticu domus haberet.* Trabes em ex arbore citro ab Africa usque petitae columnis rmoreis imponebantur. Apposite Statius Silv. IV, 2.

Sed mihi non epulas, Indisque innixta columnis
Robora Maurorum.

te vero *Trabes* de citro: ut Noster Carm. IV, 1.

Ponet marmoream sub trabe citrea:

ride insuper ut apte inferatur illud *Recisae,* de trabibus ieis: ut Carm. III, 6.

Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes

ua haec protulisse sufficiat ad Galei coniecturam firndam. Verum cum omnes ubique codices in recepta tione consentiant, et praeterea ex correctione Galei imlitior paullo et invenustior fiat ordo verborum; satius fortasse locum sat bene se habentem non sollicitare. ibes enim supra columnas positae, non e ligno solum, e lapide fiebant, ut Architectis notum: et proinde rmor Hymettium tam trabibus conficiendis, quam conis erat aptum. Plinius narrat in domo Salaucis Colrum regis trabes fuisse argenteas, Hist. XXXIII, 3. *et illius aureae camerae, et* argenteae trabes *narrantur,* *columnae, et parastaticae.* In Veneris domo Smaragdi; trabes super Hyacinthinas columnas ponit Claudianus Nuptiis Honorii v. 88.

Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdis
Supposuit caesas hyacinthi rupe columnas.

n ergo *columnae* illa *ultima Africa recisae* erunt colume marmoris Numidici, quae apud Romanos magno in nore erant, ut multa scriptorum loca testantur. Iuvelis VII, 182.

Parte alia longis Numidarum *fulta* columnis
Surgat, et algentem rapiat caenatio solem.

rtum illud quod mox v. 23. habetur, *Proximos revellis* *i terminos,* clare imitatus est Quintilianus Declamat. II. *Quod cives pascebat, nunc divitiis unius hortus est:* *tquam* proximos quosque revellendo terminos ager *locutis inundavit.*

30. *Rapacis Orci sede destinata*] Editiones principes, aque Veneta cum Loscheriana, *fine* habent, non *sede;* de prior illa lectio posteriores fere omnes occupavit:

Nulla certior tamen
Rapacis orci fine *destinata,*
Aula divitem manet
Herum.

i *Finem orci* Lambinus Dacieriusque extrema et ima

Tartara accipiunt, ubi scelerati poenis exercentur. Perperam profecto, siquid hic iudico. Non enim de poenis, sed de morte duntaxat hic agitur; ut et haec ipsa verba, et sequentia quoque clare ostendunt. Dum tu dives, inquit, proximos quosque agros coëmendo tuum undique dilatas et extendis; eiicitur ex paterno lare pauper cliens cum uxore et liberis. Esto autem. Diruitur casa pauperculi, ne latifundia tua dehonestet: ipse inops vagatur, et laris incerti. Quid tum postea? nulla aula Plutonià domo sivi sepulchro certior locupletem dominum manet, pariter ac humilem clientem. Quid enim? *Aequa tellus pauperi recluditur, Regumque pueris.* Eadem mox aeterna domus utrumque coërcebit, et te, qui novas tibi domos exstruis, et illum, cui antiquo lare excedenti nulla ne conductitia quidem domus superest. Vides, opinor, non posse hic ima Tartara intelligi, nisi una cum divite et pauperem illum clientem eo velis detrudere. Quid quod Nostro haud convenit, Epicureo praesertim, tam iracunde et vehementer in commune locupletibus vitium intonare; ut qui vicina praedia suis iungat et continuet, ei cum Ixionibus et Sisyphis aeternae poenae luendae sint. Quare aliud quid excogitemus, si forte ab omnibus fere Librariis propagata lectio defendi et explicari possit. Ubi illud primum erit inquirendum, quid *Fine* sibi velit, quid *Destinata. Destinare*, praeter vulgariores significationes, etiam id notat, describere limites, designare terminos. Curtius IV, 32. *Cum rex urbis futurae muros polenta, ut Macedonum mos est*, destinasset. Vegetius II, 10. *Erat etiam praefectus castrorum — ad quem castrorum positio, valli et fossae destinatio pertinebat.* Virgilius in Culice, 391.

Conformare locum capit impiger: hunc et in orbem
Destinat, *ac ferri capulum repetivit in usum.*

Plura vide apud accuratissimum Gronovium Patrem Observ. II, 8. Eodem sensu frequentius dicebant *Designare.* Virgilius Aeneid. V, 755.

Interea Aeneas urbem designat *aratro.*

et VII, 157.

ipse humili designat *moenia fossa.*

Livius Hist. I, 10 *In Capitolium ascendit Romulus, et simul cum domo* designavit *templo Iovis* fines: qui locus notatu dignissimus: aeque enim potuit dixisse, *destinavit fines.* Revertamur iam ad Horatii verba, in quibus elucescere, ni fallor, incipit et sententiae nova species et constructionis: ubi *Destinata* casu patrio accipietur, et ad *Aula*, non ad *Fine* referetur. *Nulla certior*, hoc est, *non certior* (vide Servium ad Georg. I, 125.) aula manet divitem herum, quam pauperem clientem. Qualis vero vel quanta illa aula? *destinata fine Orci*, sive designata et descripta termino ipsius Orci, aeque spatiosa ac ipse Orcus

sensu eleganter dicunt auctores; Ovid. Pont.

:st in Pontum Pelia mittente profectus,
i vix Thessaliae fine *timendus erat.*
Thessalia tenus. Idem in Halieutico:
rosque ferox scopulorum fine *moratus;*
›ulorum tenus. Lucretius IV, 628.
le voluptas est e succo fine palati:
gendum, non ut vulgo *in fine:* palato tenus et
, sapores gustamus. Gellius I, 3. Hac fini *ames,*
forte fortuna osurus, hac *itidem* tenus *oderis, tam-*
tasse post amaturus. Huc etiam pertinet illud
etam. II, 131.
rumque trium contentus fine, *polumque*
ito australem, iunctamque aquilonibus Arcton:
ienecae de Beneficiis VI, 23. *Vide in quantum*
vagari liceat, quae non coërcuit fine terrarum,
n in partem sui misit. Quod si huic interpreta-
:dis; iam et aliud restabit ex coniectura emen-
Quid enim hic faciet *rapacis Orci?* neque vero
ım aliae sic recte dici, ut Seneca Hippol. 467.
tam rapaces *cerneret* fati *manus.*

s Actaene veneranda genti,
nil debes patruo rapaci,
oni. Verum hic, ubi Orcus non *personam* notat,
ı; et de eius *fine*, limite, spatio agitur, iners
ithcton et otiosum videtur illud *Rapax.* Literae
initiales facile in manuscriptis mutabantur; quia
e omissae erant a Librariis, ut postea minio
tur. Id, opinor, hic loci evenit; et corrigendum,
cis *Orci fine destinata.*
uit, ex paternis aedibus extorrem agis pauperem
› eadem tandem, qua tu, aula habitabit: atque ea
is, quippe quae *Capacis* Orci spatio terminata
l. Metam. IV, 439. in descriptione Orci,
capax *aditus, et apertas undique portas*
habet: utque fretum de tota flumina terra;
mnes animas locus accipit ille, nec ulli
ıus populo est, turbamve accedere sentit.
.erc. Fur. v. 658. de Dite,
mne mundi, teque dominantem precor
o capaci.
ıtcumque haec sic satis speciosa sint; illa tamen,
pluribus arridebit et adlubescet lectio, quam tres
Cruquiani et ex nostris Zulichemianus submini-

a certior tamen
ıpacis Orci sede *destinata*

Aula divitem manet
Herum.

Idque, vel ob unum illum Taciti locum, Annal. I, 8 *ut quondam nimiis studiis funus Divi Iulii turbassen Augustum in Foro potius quam in Campo Martis sede nata cremari vellent.* Quin et ad has partes vocandu Servius, qui ad Aeneid VI, 152.

Sedibus hunc refer ante suis, et conde sepulchro,
Sepulchrum, ait, *sedes vocatur. Horatius: Nulla certi men rapacis orci* fine *destinata aula divitem manet* l *Virgilius*, [VII, 3.] *Et nunc servat honos* sedem *tuus, que nomen.* Quamvis enim illud *fine*, quod hic legis nes ubique Servii editiones exhibeant, neque nunc facultas detur Membranas consulendi; veri tamen est, quod et Lambinus aliique post ipsum animad runt, *sede destinata* dedisse olim Grammaticum; et nomine verba adducat, ut sepulchrum probet *Sede* pellari. Verum esto hoc, ut quisque volet: illu omittendum, sive *fine*, seu *sede* hic legeris, omnino fore epitheton *capacis* Orci, quam *rapacis*.

XIX. IN BACCHUM.

7. *Plenoque Bacchi pectore turbidum Laetatur*] Vir ingenio Dan Heinsius pro *Laetatur* substituit *Lymp* idque adeo, quia τὸ *metu* in versu praecedente inter tur, *furore, insania, lymphatione;* quod et ante illun Torrentius, et post Dacierius. Utrumque perperam: et *metu* illic accipiendum pro *timore;* et recte habe *tatur* sive gaudet. Hoc enim fingit Horatius, se, cum in abditis silvis carmina meditans vagaretur, incidi Bacchum cum comitatu Nympharum et Satyrorum hoc viso se et *laetitia* et *metu* affectum esse: et quidem, tum quia propinquo eius numine tactus tum quia amicum sibi Deum vidisset: siquidem erant sub Liberi tutela: ut Noster Carm. I, 1,

me gelidum nemus
Nympharumque *leves cum* Satyris *chori*
Secernunt populo:

Epist. I, 19.

Adscripsit Liber Satyris *Faunisque poëtas:*

Et Ep. II, 2.

Rite cliens Bacchi, *somno gaudentis et umbra:*

metu vero, quia mortalis non potest non terreri d immortalium aspectu: ut Aeneas ipse, fortissimus toto corpore cohorruit, cum Dii Penates sibi in apparuissent, Virgil. Aen. III, 175.

Talibus attonitus visis, *ac voce deorum.*
Tum gelidus toto manavit corpore sudor.

et postea viso Mercurio, Aen. IV, 279.

At vero Aeneas aspectu obmutuit *amens,*
Arrectaeque horrore *comae, et vox faucibus haesit.*

onte tamen et Penates et Mercurius se Aeneae conspi-ndos dederunt; iustior itaque Horatii *metus*, qui inopi-tus et iniussus Bacchi et Nympharum concilium oculis neraverat. Quippe, ut vulgo tum creditum est, sine igno malo vel summo discrimine nemo umquam Deum quem invitum conspexit. Notum illud Homeri Iliados v. 131.

Χαλεποὶ δὲ θεοὶ φαίνεσθαι ἐναργεῖς.

Callimachi, Hymno in Palladem v. 100.

Κρόνιοι δ' ὧδε λέγοντι νόμοι,
Ὅς κε τιν' ἀθανάτων, ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται,
Ἀθρήσῃ, μισθῷ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.

i vide plura ad hanc rem apud Illustriss. Spanhemium *ν πάνυ καὶ τὸν πανάριστον.* Iure itaque fingit Horatius, i, viso Baccho, cor *metu* trepidare; mixta tamen *laeti-*, quia noverat (Carm. I, 17.) *pietatem suam et Musam r esse cordi.* Recte igitur habet, *turbidum laetatur;* ut elligamus voluptatem eam cum horrore fuisse iunctam. o modo et Lucretius III. 28

His tibi me rebus quaedam divina voluptas
Percipit, atque horror.

cte etiam, mens *trepidat* metu et *laetatur;* ut fere Per-s dixit, *Laetari praetrepidum cor.* Sed opellae pretium :, ut totus Persii locus hic describatur, cum et explica-ne et emendatione egeat, Sat. II, 53.

Si tibi crateras argenti, incusaque pingui
Auro dona feram; sudes, et pectore laevo
Excutias guttas: laetari praetrepidum cor:

bi perperam magnus Casaubonus *guttas* interpretatur *la-rimas;* et *laevo* pectore, *stulto.* Tu vero lege et distin-ue; neque mea fide, sed MSti codicis Tho. Galei?

Sudas, *et pectore laevo*
Excutiet *guttas laetari praetrepidum cor.*

el, si forte id mavis, *sudes*, et *excutiat.* Quorum hic sen-s atque ordo est: *Sudes, et cor praetrepidum* sive prope-ns *laetari excutiat guttas* sudoris *pectore laevo,* sive sini-ra parte pectoris, ubi cor salit, et sudor erumpere solet. *raetrepidum laetari*, constructione Graeca, et tam Persio, iam Horatio familiari, de qua vide nos ad Carm I, 1.

9. *Fas pervicaces est mihi Thyadas*] *Fas est*, ut hic ex-icant veteres Scholiastae, non significat quod alibi solet, *icet*, sed *Possibile est:* ut *Nefas* et τὸ ἀνόσιον notat et ἀδύνατον. Sed utrovis modo acceperis, non belle co-ieret cum filo totius carminis Metu trepidus poëta, ne rte Bacchus a se conspectus graviter offenderetur, et (ut ilchre iidem Scholiastae) *per mentis perturbationem pu-ns sibi infesto thyrso deum imminere*, deprecatur eius ve-am verbis submissis:

Parce, Liber,
Parce, gravi metuende thyrso:

et deinde per totum carmen Bacchum ipsum compell... propitium sibi facit; *Tu flectis amnes; Tu cum par... Te vidit insons Cerberus.* Unde igitur tanta fiducia, ut ... tim ingerat, *fas est mihi Thyadas et vini fontem et ...* Liberi Patris miracula vulgo proferre. Haec non ... verba *metuentis* aut *deprecantis.* Tu vero corrige, ... mantibus licet codicibus,

Fas *pervicaces* sit *mihi Thyadas:*

Bacchum enim his verbis, ut caeteris quae sequuntur ... nibus, alloquitur: *Parce,* inquit, quod te inopinus vid... *fas sit* te a me visum esse, aliis narrare; *liceat* ea ... viderim carmine celebrare. Id enim nisi cum Bacchi ... nia non ausus fuisset: ut alibi Carm. I, 18.

non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam; nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam.

Sic et Virgilius, ea quae sub inferis sunt narraturus, ... Deorum et Manium veniam precatur. Aen. VI, 264.

Di quibus imperium est animarum, umbraeque sil...
Et Chaos et Phlegethon, loca nocte tacentia late,
Sit mihi fas *audita loqui:* sit *numine vestro*
Pandere res alta terra et caligine mersas.

Porro in hoc ipso versu *Thyadas* vel *Thiadas* habent ... ratii codices: Orthographia tamen et auctoritas ... postulat, ut *Thyiadas* scribamus. Velius Longus p. ... *Quotiens duabus vocalibus interiecta I litera est, duarum ... sonantium obtinet vicem; sic non erit acephalus versus:*

Thyias *ubi audito trepidant trieterica Baccho,*
et, Troiaque *nunc stares;* *et,*
Aio *te, Aeacida, Romanos vincere posse.*

Sed tamen editum est *Thyas* etiam apud Velium, ... contra ipsius Velii effatum: tria enim exempla pro... ubi duabus vocalibus I interiicitur, *Aio, Troia, Thyias.* Versus autem est Virgilii Aen. IV, 302.

Thyias, *ubi audito stimulant trieterica Baccho.*

Ita olim in suis codicibus Velius reperit; ita, teste Pier... nunc exhibet vetustissimus Codex Mediceus. Ceteri ta... apud Pierium *Thyas;* et sic Inscriptio apud Gruterum p. 599, 1. ATENNIA THYAS. Eadem est diversitas eti... apud Graecos. Θυάδες nunc legitur in editionibus Ae... schyli, Sophoclis et aliorum: at Hesychius cum vocali ... mina Θυιάς, Βακχίς· ubi ipse literarum ordo de scriptu... dubitare non sinit. Placet igitur *Thyiadas,* ut *Agyiea, Harpyia, Ilithyia, Orithyia.*

15. *Disiecta non leni ruina*] Editiones principes Venet... et Loscheri, cum recentioribus codicibus, habent *levi.* *Non levi ruina,* ut Seneca Phoenissis v. 284.

atque urbes movet
Graias in arma: non levis *fessis venit*
Ruina *Thebis.*
gravis ruina, ut Noster Serm. II, 8.
Interea suspensa graves *aulaea* ruinas
In patinam fecere.

ius tamen vetustiores membranae *leni*, ut Blandiniae uii, et ex meis Leidenses, Graevianae, et ex prima a Reginenses. *Non leni*, i. e. *crudeli:* quippe Pentheus atre lymphata vivus discerptus est. Male igitur τὸ hic praeferunt editionès quaedam, etiam recentes: ne- enim in eo loco Trochaeum, ut *non le*, admittere so- loster. Nam quod vir eruditus id ab Alcaeo factita- observat, ut

Ω Βακχὶ, φάρμακον δ' ἄριστον,

Μελιχρὸν αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσα.

iidem verum est, sed nihil ad Horatii morem. Quin et apphico carmine, Trochaeum in secundo loco saepe
ouerunt et Alcaeus et Sappho, ut

Ποικιλόφρον ἀθάνατ' Ἀφροδίτα,
Παῖ Διὸς δολόπλοκε, λίσσομαί σε·

secutus est etiam Catullus, ut in XI.

Seu Sacas Sagittiferosque Parthos:

II.

Otium, Catulle, tibi molestum est:

m data opera Noster a Trochaeo in eo loco abstinuit, in hoc Sapphico versu, quam in illo Alcaïco. Idque no consilio factum; nempe ut versus illi *tardiores lo gravioresque venirent ad aures:* nam sine spondaeo tes nimium volubilesque et sine pondere feruntur. nos ad Carm. III, 2. v. 1.

. *Rhoecum retorsisti leonis*] Et iterum Carm. III, 4. 5.

Quid Rhoecus *evulsisque truncis Enceladus?*

nunc editiones pleraeque contra omnium membrana- fidem, quae summa constantia habent *Rhoetum*, vel *m*, vel *Rethum;* ut semper scribatur litera T, non C. s Cruquius ex uno codice profert *Rhoecum:* idem ta- fatetur C in litura fuisse; ut ex prima manu etiam codex exhibuerit *Rhoetum.* Neque aliter habent edi- s veteres ante annum MDL. Quicumque primus im- vit, id videtur fecisse auctoritate Apollodori, qui n ex Centauris *POIKON*, *Rhoecum* memorat, lib. III, Κένταυροι *ΡΟΙΚΟΣ* καὶ Ὑλαῖος: quo modo et Aelia. XIII, 1 Δύο τῶν Κενταύρων Ὑλαῖός τε καὶ *ΡΟΙΚΟΣ;* allimachus Hymno in Dianam v. 221.

Οὐδὲ μὲν Ὑλαιόν τε καὶ ἄφρονα *ΡΟΙΚΟΝ* ἔολπα.

et praeter illum Centaurum, nomen *Rhoecus* aliunde

erat Graecis notum, ut *POIKOΣ* ille, de cuius amori cum Nympha Hamadryade vide Scholiastem Apoll. Rhodii ad lib. II, v. 479. et Samius ille Architectus Plastes apud Herodotum III, 60. et Pausaniam lib. de quo et Plinius XXXV, 12. *Sunt qui in Samo pri omnium Plasticen invenisse* Rhoecum *et Theodorum tra* Esto igitur, si velint, Centauri nomen *Rhoecus:* quid ad *Gigantem*, de quo agit Noster? Gigantem certe Graecorum, quod sciam, *POIKON* nominavit. Quam et Centaurum illum non *Rhoeci*, sed *Rhoeti* nomine tores Latini appellent, aut alios credo auctores, aut codices secuti: ut Virgil. Georg. II, 456.

....*Centauros leto domuit.* Rhoetumque *Pholumque,*
Et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.

ita omnes Pierii codices, nullus *Rhoecum*. Ovid. Met. XII. de pugna Centaurorum cum Lapithis. v. 271.

Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus *ab aris*.

et 285.

..*Gaudia nec retinet* Rhoetus.

et 301.

Rhoetus *et ipse suo madefactus sanguine fugit.*

Ita omnes apud Heinsium scripti. Valer. Flaccus I, 14

. *multoque insanus Iaccho*
Rhoetus.

Et III, 65.

Rhoetus *iniqui*
Nube meri.

Sic omnes utrobique membranae tam Heinsii, quam Ci rionis. Lucan. VI, 390.

Teque sub Oetaeo torquentem vertice vulsas,
Rhoete *ferox, quas vix Boreas inverteret, ornos.*

ita editiones veteres cum codicibus Pulmanni et Be manni: male magnus Grotius in suis editionibus, Rhoe Claudianus in Nuptias Honorii, praefat. v 13.

Centauri Faunique negant; quae flectere Rhoeton,
Quae rigidum poterant plectra movere Pholum?

Iam vides Latinos uno consensu *Centaurum* illum Rhoe appellasse: ut fortasse controversia movenda sit de l tione *POIKOΣ* apud Callimachum, Apollodorum, et lianum. Verum hoc esto, ut liber. Sed nulla inte ratio est, cur in *Gigantis* nomine codicum omnium sc turam repudiemus, praesertim cum omnia, quae a Graecos extant huius vestigia lectioni huic patrocinen Apollodorus I, 6. de pugna Deorum et Gigantum. δὲ λοιπῶν Ἀπόλλων μὲν Ἐφιάλτον τὸν ἀριστερὸν ἐτόξε ὀφθαλμὸν, Ἡρακλῆς δὲ τὸν δεξιόν, Εὔρυτον δὲ θυρσῷ Δ ἔκτεινε Κλύτιον δὲ φασὶν, Ἑκάτη, μᾶλλον δὲ Ἥφαιστος λῶν μύδροις. Ubi obsecro te quid haec sibi volunt. E τον δὲ, θυρσῷ δρυὸς: hoc est, *Eurytum autem thyrso q*

st Ροῖτον· οι et υ apud Graecos eodem sono pro-
·; unde passim in scriptis Codicibus confundi so-
mille locis videre est apud Suidam, Hesychium,
Pro *Ροῖτον* igitur scriptum erat *Ρύτον*, inde cor-
ederunt *Εὔρυτον*. Neque nos moveat, quod ille
oster sub Leonis specie Bacchum pugnasse dicat:
ctis fabulis pro lubitu mentiebantur auctores' ve-
ud Hyginum inter nomina Gigantum habentur,
Erytus: ubi ex Apollodoro rescribunt *Eurytus;*
: quoque reposuerim *Roetus*. Scholiastes Hesiodi
miam, *Nomina*, ait, *Gigantum sunt haec*, *Ἀγχυνο-*
έλαδος, *Πορφυρίων*, *Μίμας*, *Φοῦτος*, *Ὄμβριμος*.
o corrupto illo *Φοῦτος*, repono *ΡΟΙΤΟΣ*. Haec
allor, nunc apud Graecos restant vestigia huius
u *Rhoeti* sive *Rhoeci:* et in his, ut vides, litera
ι K; ut longe facilius ex eis extundas *ΡΟΙΤΟΝ*
ΚΟΝ. C tamen vel K retinet Naevius in Car-
i Punici primo, cuius locus extat apud Priscia-
9 sic ad Saturnios versus reducendus:

t signa expressa, quomodo Titani,
ores Gigantes, magnique Atlantes,
:us *atque* Purpureus, *filii Terras*.

dubio Rhuncus ille et Purpureus iidem sunt, ac
ive *Rhoetus* et *Porphyrion* apud Horatium et
lex Prisciani scriptus habet *Runcus*, alter *Ru-*
etum tamen clare confirmat Sidonius Apollina-
VI, 24.

;, *Othrys*, *Pholoë*, *dextris cecidere Gigantum*.
t et Rhoeti *iam gravis Ossa manu.*

Unguibus horribilique mala.

Nihil enim verba haec vetant, quin verum Leonem ligas; quales cum Tigridibus et Pardis multos in tatu habere solitus est Bacchus. Quare vide, annon rescribendum,

Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilisque *mala.*

et ordo erit, *Tu horribilis unguibus malaque leonis re sisti Rhoetum.* Ea particulae *que* structura familiaris ratio est, ut mox in hoc ipso Carmine,

ore pedes tetigitque crura.

III, 1.

Moribus hic meliorque fama.

et III, 4.

Ludo fatigatumque somno.

Verum quidem est, quot hodie extant codices *horribili* bere: at non ita olim, quantum ex vetere Scholi Acrone licet coniicere; sic enim ille, Horribilique *maxilla* metuendus Certe haec interpretatio est, non *horribili,* sed τοῦ *horribilis.*

XX. AD MAECENATEM.

1. *Nec tenui ferar*] Codices nostri, Reginensis et trensis,

Non usitata, non *tenui ferar.*

3. *Neque in terris morabor*] Graevianus, Reginensis, G lei, Magdalenensis, Bodleianus cum pluribus Torret *terra.*

6. *Non ego quem vocas Dilecte Maecenas obibo*] Nol haec sana praestare, quamvis ita exhibent omnes scri editique. Laborant autem interpretes, ut sensum aliqu extundant. Quibusdam *quem vocas* est, quem *ad coen* vocas; ut Catullus,

Quaerunt in trivio vocationes.

et,

Qui tunc vocat *me, cum malum legit librum.*

et Plautus in Sticho.

Negare nulli soleo, siquis me vocat.

Verum haec interpretatio parasiti potius gulam, quam g tum Clientis animum exprimit: Quasi vero maius e cum Maecenate pulpamenta comedere, quam vitam, pe niam, et agrum in Sabinis ei debere. Aliam igitur viam sistunt Interpretum pars melior, et sic locum interpunga

non ego, pauperum
Sanguis parentum, non ego quem vocas
Dilecte, Maecenas, obibo.

ut sententia sit; non ego, quem sic tu compellare sole *dilecte:* sive, quem tu Dilectum vocas. Sed neque h interpretatio multo melior est altera. Nam primo, ab a biguo laborabit sententia, quo vitio minime tenebatur I

ater: quippe si puncta, ut olim, abfuerint, quis non potius *Dilecte* cum *Maecenas* coniunxerit? ut alibi, *Clare Maecenas eques*, *Iocose Maecenas docte:* et Statius Silv. II, 4. ad Meliorem Atedium,

quo tu, Melior dilecte, *recluso*
Numquam solus eras.

Deinde, inepte hoc et alieno prorsus loco ponetur, *Ego pauper, ego quem Dilectum vocas, non obibo:* quasi eo magis mirum foret, se non obiturum esse, quod a Maecenate diligeretur. Recte et acute Vir magnus Iulius Scaliger, *Illa tamen*, inquit, *non conveniunt loco*, Non ego, quem vocas Dilecte, Maecenas, obibo: *Quid enim? quod πάθος? Imo nihil. mirum, poëtam qui placeat Maecenati, interire.* Sed tantum absunt, ut Horatium intelligant, ut ne Scaligerum intellexerint. Scripsit enim Scaliger, *Imo nihil mirum, poëtam qui placeat Maecenati*, non *interire*, hoc est, Scripta eius immortalia fore. Male Typographus negativam particulam omisit Quid multa? sine dubio sic construendus est locus, *Non ego, non ego obibo, quem vocas Sanguis pauperum parentum.* Hic nihil iam ineptum; hic pulchre habet Antithesis; non ego, quem pauperis Libertini filium vocas, obibo: Neque paupertas neque ignobilitas generis obstabit, quo minus sempiternum nomen ex scriptis meis consequar. Sed quale, quaeso illud, quod a *Maecenate* se vocari narrat Libertini filium? Quid? an ille umquam Horatio suo ignobilitatem exprobraverit? Ille ne ut hoc fecerit, *qui non* (Serm I, 6.

Ut plerique solent, naso suspendit adunco
Ignotos:
Qui referre negat, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus:
qui turpi secernit honestum,
Non patre praeclaro, sed vita et pectore puro?

numquam hoc serio Maecenas. Proinde aut *ludo iocoque* se sic a Maecenate *vocari* solitum intelligamus, aut, quod fortasse melius est, sic levi mutatione locum emendemus,

Non ego, Pauperum
Sanguis parentum, non ego quem vocant,
Dilecte Maecenas, obibo.

quem Rivales scilicet et Invidi sic sugillare solent:

Quem rodunt omnes libertino patre natum.

Proclive autem fuit Librariis pro *vocant* substituere *vocas*, quia statim sequitur vocativus singularis, quo cum iungendum id esse pro sua sapientia existimabant.

10. *Et album mutor in alitem Superne*] Ita Codices plerique omnes *superne;* et sane ultimam corripit auctoritate Lucretii, cuius hoc est libro VI, 543

Terra superne *tremit, magnis concussa ruinis.*

et sic *inferne* ibidem v. 696.

Tecta superne *timent, metuunt* inferne *cavernas.*
Similiter et Prudentius Peristeph. XII, 39.

Omnicolor vitreas pictura superne *tinguit undas.*

et Cathem. III, 10.

Denique quod sumus aut agimus,
Trina superne *regat pietas.*

ubi Nic. Heinsius *interne* etiam notat ex Ausonio, Epist. V.

Implicitum quam te nostris interne *medullis.*

Cui addas ex carmine de Burdigala eiusdem,

Distinctas interne *vias mirere domorum.*

Festus denique Avienus in Orae Maritimae descriptione,

nullus aethram discutit
Superne *venti spiritus, pigra incubat*
Caligo terras.

Legat itaque, qui volet, et in Horatio *superne.* Verum cum disertissimus Muretus asseveret vetustos quosdam codices habere *superna;* et sic e Nostris Zulichemianus, si Heinsii nis Excerptis fides: quibus favent Leidensis et Magdalenensis noster, ubi habetur *supernae:* melius videtur, si cum Mureto reponamus,

et album mutor in alitem
Superna, *nascunturque leves.*

Neque enim apud ullum politiores aevi poëtam, correptam in his adverbiis ultimam invenies; neque tam aptum hic et appositum est *Superne*, quam *Superna.* Quippe *superna* nihil aliud notet, quam Supernas corporis partes: at *Superne,* magis quae supra corpus et caput sunt, quam superiora corporis. Elegans vero constructio est, a Graecis hausta, *Mutor superna* in alitem: ut Ovid. Metam. IX, 81.

Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra *rebello.*

Neque vero formides syllabarum earundem concursum, *Superna* nascuntur: sic enim Virgilius, *Achaica* castra, *Dorica castra;* et plura similia.

13. *Iam Daedaleo ocior Icaro*] Miror equidem, cur Icari exemplo hic uti voluerit Noster. Quid opus erat, ut male sibi ominaretur? Melius profecto sapuit Carm. IV, 2.

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Quisquis ergo *Icari* exemplo volaverit, sive *ocior* sive tardior nihil interest, is certe male rem gesturus est, et temerariis ausis excidet in aquis periturus Vix crediderim tam nasutum poëtam a tam sinistro omine non sibi cavisse Codex noster Leidensis plus DCCC annorum pro *ocior* habet *notior.* Nimirum iam olim turbabant codices in hoc vocabulo. Quid si rescripseris:

Iam Daedaleo tutior *Icaro,*

Visam geminentis litora Bospori.
hoc est, ego iam in cycnum mutatus, non Icari exemplo, sed *tutis* pennis volabo, et remotas regiones visam. Ovid. Trist. III, 4.

Quid fuit, ut tutas *agitarit* Daedalus *alas,*
Icarus *Icarias nomine signet aquas?*
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat:
Nam pennas ambo non habuere suas.

ubi recte acutissimus Heinsius, *agitarit* pro *agitaret:* debuit quoque ex quatuor scriptis *Icarias* pro *immensas*, quod sive ipsa frigidius est. Perperam vero idem contra omnes codices in ipso textu reposuit,

Nam pennas ambo nonne *habuere suas?*

Recte enim veteres libri: *Non* habuere suas: hoc est, Ambo enim pennas habuere *non suas*, sive *alienas*, *factitias:* cur non igitur aeque ambo aut tuti erant, aut perierunt? nempe hic alte, ille demisse volabat. Virgil. Georg. II, 82.

Miraturque novas frondes et non sua *poma.*

LIBER III.

I.

9. *Est ut viro vir latius ordinet*] Ita quidem codices, quotquot extant: sed excutiamus sententiam, *est ut*, hoc est, *fieri potest*, ut vir viro, sive unus altero, sit ditior, nobilior, melior, gratiosior. *Fieri potest* autem? quid hoc tam mirum? imo ita fieri necesse est; ita semper fuit semperque erit. Cave igitur credas tam frigidam gnomen ab Horatio profectam esse. Corrigo:

Esto, *ut viro vir latius ordinet*
Arbusta sulcis:

hoc est; *concedamus*, alium divitiis, alium nobilitate praecellere: hunc moribus et fama, illum gratia et popularitate pollere: Quid tum? quid proderit? aequa enim lege omnes morientur, tam insignes, quam infimi. Iam hoc, nisi fallor, poëta nostro dignum est. Et firmat nostram coniecturam Scholiastes vetus Cruquii: *est*, ait, *pro* sit. Imo vero *esto* pro *sit*.

39. *Triremi et Post equitem*] In omnibus Bersmanni, Pulmannique et nostris Codicibus; credo etiam aliorum, quamvis illud dissimulent, deest particula *et:* deest etiam in editione Loscheri. Princeps tamen Veneta habet *et*, unde in ceteras manavit. Mollius, opinor, fluet versus, si c legeris syllaba liquefacta:

Decedit aerata triremi,
Postque equitem sedet atra Cura.

ut Virgilius Georg. III, 116.

Impositi dorso atque equitem docuere sub armis.

et Aeneid. X, 893.

Verberat, effusumque equitem super ipse secutus.

43. *Nec Falerna Vitis Achaemeniumque costum*] Illud qui non editiones modo, sed et codices quos viderim universi exhibent. Corrigendum nihilominus:

Nec *purpurarum sidere clarior*
Delinit usus, nec *Falerna*
Vitis, Achaemeniumve costum.

Nec, nec, ve vel *aut*, in disiunctionibus rite usurpantur, ut ostendemus ad Epod. XVI, 6. et Serm. I, 6. v. 68.

48. *Divitias operosiores*] Si accederet codicis alicuius auctoritas, legere posses,

Cur valle permutem Sabina
Divitias onerosiores?

ut Noster alibi. Serm. I, 6. v. 99. de divitiis,

Nollem onus, *haud umquam solitus, portare molestum.*

Ovid. Metam. IX, 575. onerosior *altera sors est.* Favet Scholiastes Porphyrio, qui locum hunc sic explicat: Cur, inquit, *relicto Sabino agro, sub quo securam vitam age contentus, appetam amplissimas domuum fundorumque possessiones, quae mihi* oneri *et molestiae sint.* Verum eodem fere redit, sive *operosas* sive *onerosas* opes dixeris: proinde nihil necesse est, ut a recepta lectione recedamus.

II.

1. *Angustam amici pauperiem pati*] Multo plures Codices cum editione Veneta et Loscheri *amice;* de quo dubium fuerit, utrum adverbium sit, an vocativus singularis. Vocativum vero esse vix patitur versus ratio: quamquam Alcaeus, primus huius Metri auctor, unde et nomen ei accrevit Alcaïcum, Trochaeum in eo loco saepe adhibuerit; ut et Hephaestion tradit, et exemplis comperimus: ut

Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἰστοπέδαν ἔχει.

et,

Εἴ τις δύναιτο, καὶ παλάμην ἔχοι.

et illud apud Athenaeum lib. X. p. 430.

Οὐ χρὴ κακοῖσιν θυμὸν ἐπιτρέπειν.
Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσωμενοι,
Ὦ Βακχὶ, φάρμακον δ' ἄριστον
Οἶνον ἐνεικαμένοις μεθύσθαι.

quem locum eo integrum citavimus, ut emendatior fieret: vulgo enim *ἀσάμενοι*, et *μεθυσθῆναι·* quorum hoc contra versum est, illud et contra versum et sententiam Sed quamquam, ut iam vides, Trochaeo hic usus est Parens huius carminis Alcaeus; numquam tamen Horatius; sed

Spondeum eo loci posuit: quo autem consilio ab-
:t a Trochaeo, ostendi ad Carm. II, 19. v. 15. Re-
:ur, ut *amice* sit adverbium, et constructio sit, *Puer*
ıt amice pati *angustam pauperiem.* Quamquam hoc
nium esse videatur: cur enim adeo *amice?* satis
› est, si *patitur:* ut alibi Carm. IV, 9.

Rectius occupat
nen Beati, qui Deorum
luneribus sapienter uti,
'amque *callet* pauperiem pati,
ısque leto flagitium timet.

ıod nemo ita locutus est, *amice pati* pro facile et
nimo? Placetne igitur, ut cum duobus libris Pulm.
sque editis legamus,

ustam, amici, *pauperiem pati.*

; invitant ἐπιγραφαὶ et Tituli huius Carminis in
nis vetustis. Sic Graevianus et Leidensis: *de in-*
ε ad amicos loquitur. Reginensis: *de instructione*
os loquitur. Acron Scholiastes, etiam manuscrip-
ınc oden ad amicos *generaliter scribit.* Editio Ve-
ld amicos *Paraenetice tricolos.* Sic et alibi Noster
suos compellat; ut I, 37.

ıpus erat dapibus, sodales.

ium Lenite clamorem, sodales.
:t.

risum teneatis, amici.

III.

rapiamus, amici,
asionem de die.

en contrario errore peccaverunt Librarii; nam ut
ce posuerunt pro *amici*, ita vice versa in Epodo
'o *amice* substituerunt, ut ad eum locum ostendam.
lors et fugacem persequitur, virum] Tolerabilis sane
it persequitur: sic enim alibi Serm. II, 7. v. 115.
ıtra: nam comes atra premit, sequiturque fugacem.
:a Controvers. VIII, 4. *Quis miretur eum mori vo-*
uem fugientem *quoque Fortuna* persequitur? Varia-
ıen olim in libris: nam tres Lambini Codices, et
uquii, cum nostris Graeviano et Petrensi, *prose-*
Nimirum facilis et frequens librariorum lapsus
praepositionibus compositis; ut qui manibus mem-
'eteres versarunt, probe sciunt. Quale et hic ac-
:rediderim. Quippe, quod alii iam observarunt,
ıic Noster imitatus est Simonidem, et verbum de
'ddidit,

ὁ δ' ἂν θάνατος ἔκιχε καὶ τὸν φυγόμαχον.

KIXE maius quiddam est, quam *persequitur.* Nam
nihil aliud est quam *sequi:* κιχεῖν vero est *asse-*

qui, *consequi*, *nancisci*, *prehendere*. Quare nullus dubito, quin Horatius sic scripserit,

Mors et fugacem consequitur virum.

Quid hoc intersit, ex Seneca disces de Beneficiis, V, 5. *Non est turpe non* consequi, *dummodo* sequaris. Curtius adeo apposite, ut ad hunc ipsum Flacci locum respexisse videatur, IV, 55 *Effugit* mortem, *quisquis contemserit:* timidissimum *quemque* consequitur.

16. *Poplitibus timidoque tergo*] Rectius aliquot Lambini et Pulmanni cum meis Petrensi et Galei, *timidove:* et sic Acron Scholiastes, tam editus, quam in Bibliotheca Regiae Societatis manuscriptus. *Aut* poplitibus, *aut* tergo, non utrisque: quid enim opus, ut bis eundem perсuteret Mors, cuius unus quivis ictus letalis est. Latinus Pacatus in Panegyrico p. 131. *Miles urgere; eminus, cominus, gladiis, hastis, punctim, caesim, ferire: alii* poplitibus *imminere, alii* terga *configere; aut quos cursu non poterant continere,* (lege, contingere) *iaculis occupare.* Ubi nota, *alii* poplitibus, *alii* terga: recte itaque hic *Timidove* non *que*. Livius tamen XXII, 48. Quingenti *Numidae aversam adoriuntur Romanam aciem*, tergaque ferientes *ac* poplites caedentes, *stragem ingentem fecerunt*. Verum, cum de quingentis hoc narret, non de uno milite; nihil vetat, quin et hic intelligamus, *alios* ex quingentis terga ferire, *alios* poplites caedere.

18 *Intaminatis fulget honoribus*] Gifanius in Indice Lucretiano pag. 432 reponit ex codice suo:

Virtus repulsae nescia sordidae in-
contaminatis *fulget honoribus.*

cui adsentiuntur liber unus Lambini, et Pulmanni duo. Quin et editiones Pulmanni et Cruquii ea lectio occupavit. Caeterum vox *Incontaminatus* Livio, Varroni, aliisque usurpata est: *Intaminatus*, ut aiunt, nusquam reperias. Esto. Annon et alia sunt verba apud Nostrum et Ciceronem et alios, quae iam post tot scriptores deperditos singularia sunt, et semel inventa? Certe ut ab obsoleto verbo *Tamino*, composita illa in usu erant, *contaminatus*, *attaminatus*, quidni et *intaminatus?* Iustin. XXI, 3. *Omnibus ante iuratis viris, ne quis ullam* attaminet *faeminam*. Priscianus p. 559. *D in compositione transit in T, ut Attinet*, Attamino, *Attingo*. Capitolinus in Gordiano Tertio, c. 27. *Ita ut nihil quod ad eorum fortunas pertineret.* attaminaret: ubi Casaubonus plura profert exempla ex Ambrosio, Augustino, Aurelio Victore, et Codice Theodosiano. Numquam igitur evincent, quin recte et ex analogia formatum sit *Intaminatus*. Imo vero vox ipsa reperitur apud Cyrillum in Glossario: ita tamen, ut iure cum Ovidio dixeris,

tu non inventa reperta

Luctus eras levior:
xippe contrario plane sensu ibi ponitur, magisque officit
ceptae apud Flaccum lectioni, quam si nusquam extitis-
t. Sic enim Glossographus, *Intaminata*, *ΜΙΑΝΘΕΝΤΑ.*
in nescis, quid sit *μιανθέντα: polluta*, scilicet, *inquinata.*
ossographus alter: *ΜΙΑΙΝΩ*, *attamino*, *contamino*, *inquino*,
'luo, *incesto*, *violo*. Ergo si fides Glossario habenda est,
taminatis honoribus idem foret, quod *contaminatis;* senten-
. a Poëtae mente prorsus aliena. Neque vero contem-
nda facile est Cyrilli auctoritas. Nam in aliis huius
neris Compositis, ubi verbum simplex *pollutionem*, *con-
rium*, vel *mixturam* notat, praepositio IN non negativa
, sed auget et intendit significationem: sic *intinctus*, *il-
us*, *insuccatus*, *incrustatus*, *incoctus*, *infuscatus*, *impicatus*,
mixtus, *infucatus*, *inauratus*, *inustus*, *inebriatus*, et similia,
n negant, verum affirmant. Quidni igitur *contaminare*,
aminare, *intaminare* eandem vim habeant; ut *commiscere*,
miscere, *immiscere*, et id genus alia? Neque tamen sum
scius, participia quaedam cum IN composita, duplicis
e significationis, et negativae, et affirmativae. Proinde
gat Lector peritus, utrum velit; sive *Intaminatis*, sive
contaminatis honoribus; me quidem volente utrumvis le-
rit: ita tamen ut ad posteriorem lectionem magis incli-
t animus; cum videam Decomposita illa in usu fuisse,
ud multos *Incontaminatus*, apud Tertullianum, *Inattami-
tus:* De Corona Militis Cap. XV. *Serva Deo rem suam
attaminatam:* quod eo consilio factum videtur, quia com-
ositum *Intaminatus* diversam plane significationem habe-
t. Sulpicius tamen Severus II, 21. *Dei spiritu praeva-
ntes*, *ut* intaminata *ab ore corrupto et falsis vera miscente
tra sua tantum mysteria contineretur historia.* Ubi, si
des editionibus constat, *intaminata* perinde est atque *in-
ntaminata*, *inattaminata.*

19. *Nec sumit aut ponit secures*] Tres ex nostris, Regi-
ensis, Battelianus, Vigorniensis, *Nec ponit aut sumit.*
rustra: prius enim est *sumere*, quam sumtum *ponere*. Se-
eca Quaest. Natural. 1, 7. *Speciem falsi coloris*, *qualem
olumbarum cervix* et sumit et ponit, *utcumque deflectitur.*
ucanus IX, 200.

Iuvit sumta *virum*, *iuvit* dimissa *potestas.*

26. *Qui Cereris sacrum Vulgarit arcanae*] Recte vetusti
odices, Graevianus et Reginensis, *volgarit;* non ut qui-
m ex recentioribus, *Vulgavit*. Porro, est qui legendum
itumet,

qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanum.

: alibi Epod. V.

Arcana *cui fiunt* sacra.

vid. Epist. Medea.

Per triplicis vultus arcanaque sacra *Dianae.*

Statius Silv. III, 3.

sacrisque *Deorum*

Arcanis *haerere datum.*

Seneca Medea, 912.

Artus iuvat secuisse, et arcano *patrem*

Spoliasse sacro.

idem Hippolyto, 107.

Iactare tacitis *conscias* sacris *faces.*

et Troad. 843.

An sacris *gaudens* tacitis *Eleusin.*

Sed nihil mutandum. Nam et idem valet *arcanae*, ac si *arcanum* dixisset; et figuratius est: sic Virg. Georg. IV, 521.

Inter sacra deûm, nocturnique *orgia* Bacchi:

ubi et editiones veteres et scripti aliquot perperam habent *nocturnaque.*

28. *Fragilemque mecum solvat phaselum*] Primo legendum *Fragilemve*, repugnantibus licet codicibus: centies enim milliesque τὸ *ve* mutatum in *que*, ut sciunt qui manuscriptos tractant. Vetabo, inquit, qui mysteria Cereris revelaverit, *aut* terra sub eodem tecto mecum sit, *aut* mari in eadem navi. Deinde scribe cum Leidensi, Graeviano, Batteliano, et Acrone manuscripto, *phaselon*, formatione Graeca: ut Ovid. Amor. II, 10.

Errant, ut ventis discordibus acta Phaselos.

Stat. Silv. III, 2

Quaeque secaturam religent post terga Phaselon.

Porro imitatus est hunc locum Prudentius contra Symmachum II, 329.

Institerant tenues cumbae, fragilesque phaseli.

III.

6. *Nec fulminantis magna Iovis manus*] Melior suaviorque ordo est in editione Veneta 1478. et omnibus ubique codicibus:

Nec fulminantis magna manus Iovis.

Loscheri tamen editio 1498. priorem lectionem sequitur, unde in posteriores omnes derivata est. Paucis a natura datum est habere aurem.

7. *Si fractus illabatur orbis*] Leidensis noster vetustissimus cum Petrensi et alio recentiore, *illabetur.* Nihil muta. Hieronymus Epistola ad Demetriadem: *Probans in se verum esse, quod in Lyrico Carmine super iusti praeconio dicitur, Si fractus* illabatur *orbis, Impavidum ferient ruinae.* Et sic iterum citat Epistola ad Iulianum Diaconum.

10. *Innixus arces attigit igneas*] Sic editiones veteres Veneta et Loscheri, *innixus*, quarum exemplum posteriores pleraeque secutae sunt. At Graevianus noster et Reginensis cum sex aliis *Innisus:* Leidensis, Petrensis, Vigorniensis et Regiae Societatis, *enisus:* neque aliter vetustissimae

Cruquii et aliorum. Recte. Qui pondus ali-
, is fulcro *innititur*, ne cadat: qui in altum
natur, *enititur*. Itaque apte dicere posses,
xus Hercules caelum cervicibus tulit, fesso
ic, cum alia sententia sit, quod nempe arces
it, et ad caelum escenderit, omnino hac arte
cisse dicatur. Tacitus Annal. I, 70. *Tandem*
editiora enisus eodem agmen subduxit. Valer.
62.

llcides, visuque enisus, *in* alta
es manicas defectaque virginis ora

XVIII, Sect 68. *Sol ipse ad Aquilonem scan-*
ardua enisus *ab ea meta incipit flecti.* Ita alii
ssim.

eo bibit ore nectar] Recte Graevianus noster,
Battelianus, cum Bodleianis duobus *bibit:* Iam
aesens deus erat Augustus, ut recte alii mo-
terum frustra hic litigant Interpretes de *pur-*
. Unus purpureum *vultum* intelligit, minio
m, ut Deorum statuae solebant. Sane *vultum*
ificavit Statius, cum dixit Theb. III, 440.

m nitidum terris Aurora deisque
vehit ore *diem.*

est plane hic *vultum* interpretari; cum addat
s enim *vultu* bibit? Alius igitur, ideo purpu-
vult, quia rubicundo nectare madidum erat.
que Quin nihil aliud est *purpureo ore*, quam
rmoso, quale deo convenit; ut recte veteres
Simonides apud Athenaeum lib. XIII, p. 604.
ου ἀπὸ στόματος ἱεῖσα φωνὰν παρθένος.
ore purpureo *vocem mittens.*
gram. XLVI.

leviter caput reflectens,
pueri ebrios ocellos
pureo ore *suaviata.*

equis Acheronta fugit] *Martis equis* Codices
; ut et aliorum, qui Flaccum ediderunt. Sic
ied. Amor. v. 6. Cupidinem alloquens,

Tydides, a quo tua saucia mater
idum rediit aethera Martis equis.

imus Barthius Advers. XXXIX, 9. *Scribendum,*
ium vetustissimis membranis:
uis Acheronta fugit.

erte et maius quiddam videtur, *Patris* quam
n in eo quod *Patrem* dicit, et *Martem* satis in-
m insuper honoremque addit paternae necessi-
vet codici Barthiano Scholiastes Cruquii, qui
ίζει; Martis equis) patria virtute. Enimvero

quicumque hoc adnotavit, in suo codice invenerat; ... *equis;* alioqui non *patria*, sed *Martia virtute* interpre... rus. Ovidius Fast. II, 496. De Romulo, et hac ... loquens.

Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether:
Fit fuga: rex patriis *astra petebat* equis.

23. *Castaeque damnatum Minervae*] Vide quaeso ... tum periodi, *Ilion, Ilion, iudex et mulier peregrina* ... *pulverem, damnatum mihi* et *Minervae* etc. hoc est, ... *damnatum*. Ubi, ut et obscuritas et ambiguitas evit... malim Ilion *damnatam:* quippe intervenit *τὸ pulverem* ... biumque prima facie reddit, utrum *Ilion damnatum* ... *pulverem damnatum* velit. Porro Ilion faeminino ... declinat Noster alibi, ut Carm. IV, 9.

Non semel Ilios vexata.

Ovid. Epist. Penelopae v. 48.

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios, *et, murus quod fuit ante, solum.*

Idem Ep. Paridis, 49.

Arsuram *Paridis vates canit* Ilion *igni.*

et Helenae, 240.

Ilion arsuram *praemonuisse ferunt.*

Ita edidit magnus Heinsius, idque ex unico codice; ... caeteri omnes neutro genere *arsurum* habuerint; ... nostri *damnatum*.

32. *Troica quem peperit sacerdos*] Heinsius in ... exemplaris, *Lege*, inquit, *Troia:* atque ita Carm. I, ... v. 14. *Pulvere Troico. Forte*, ait, *Troio*. Tu vide ... de hoc plura disserentem, ad Ovidium Epist. Pen... 28. Ubique certe Virgilius et nomen gentile et pos... vum ponit *Troïus*, ut *Troïus heros, Troïa castra*, ... *gaza:* numquam *Troïcus*. Contra, ne unus quidem, ... sciam, Horatii codex aliter habet, quam *pulvere Tro...* *Troïca sacerdos*. Equidem in priore loco nihil ... mutaverim invitis membranis: quandoquidem et Lati... rum alii sic scribunt, et Homerus saepius habet ... et Tragici item veteres, τρωϊκὸν πήδημα, τρωϊκὸν ... τρωϊκῆς χθονός, et similia. Tamen in posteriore, cui ... lius convenit gentile, quam possessivum; accesserim ... Heinsii iudicio, et legerim ad Virgilii normam *Troïa s...* *cerdos*, ubi potuisset etiam *Dardana*, ut Statius Silv. ... de hac ipsa Ilia,

nisi Dardana *furto*
Cepisset Martem, me non prohibente, sacerdos.

34. *Ducere nectaris Succos*] Minime profecto tot codi... vetustos habere *discere*, ut ex nostris Graevianus, Regi... sis, Battelianus, Vigorniensis, Bodleianus, Galei, et a pri... manu Magdalenensis; et pro varia lectione Colbertin... neque aliter duo ex Torrentianis, et Editiones princi...

a et Loscheri. Agnoscit etiam Scholiastes Porphy-
et explicat, *Assuescere saporibus nectaris.* Quid fiet?
vero non usque adeo damnanda haec lectio est: *dis-*
uccos nectaris, nempe quibus non antea assueverat:
e Virgil. Eclog. V.

ndidus insuetum *miratur* limen Olympi,
ib pedibusque videt nubes et sidera Daphnis.

itra Manilius I, 544.

tum magni Iovis ales fertur in altum,
sueto *volitans gestet ceu fulmina* mundo,
igna Iove et caelo, quod sacris instruit armis.

gendum, *assueto mundo*, sententia manifesta; non ut
assueto mundi: in quo explicando frustra laborant
nagni Scaliger et Huetius. *Discere* autem *succos* ita
i; ut illud Statii Silv. II, 2.

nec cerne iugum discentia *saxa.*

neca Herc. Furente 1077. de somno,

avidum leti genus humanum
ngis longam discere mortem.

ianus Epithalamio 130 ubi Venus loquitur,

ivite concordes, et nostrum discite munus;
scula mille sonent.

Stilich. II, 74.

inc fuit, ut primos in coniuge disceret ignes.

pt. Proserp II, 368.

unanimi consortia discite *somni.*

ariter ut hic in codicibus variatum: plurimi enim
habent. Vera tamen apud Horatium lectio est,
alii codices exhibent cum Acrone Scholiaste, *ducere.*
atur enim quae vel difficultatem vel metum vel fa-
m habent: at in nectare degustando nihil horum est.
placet igitur *discere:* quod interpolatum ab iis exi-
, qui *succos* cum Porphyrione *sapores* interpretaban-
absurdum enim iis visum est *ducere*, sive *bibere sapo-*
Atqui aliud hic per *succos* intelligere debes, *liquorem*
et, *laticem, humorem;* ut passim usurpant auctores; et
de *succi* illi *nectaris duci* sive *bibi* possunt. Ovidius
d Amor.

aepe bibi succos, *quamvis invitus, amaros.*

Ibide.

antharidum succos, *dante parente*, bibas.

nt. IV, 3.

, bibe *purgantes, dixissem, pectora* succos.

o denique de Divinatione I, 9.

Mollipedesque boves spectantes lumina caeli
Naribus humiferum ducunt *ex aëre* succum.

um *ducere* idem esse ac *bibere* fuse ostendit acutissi-
Heinsius ad Ovid. Metam. XII, 316.

Quicumque mundi terminus obstitit, Hunc tangat ar-

mis] Primo, omnes fere codices aliorum, et nostri unum et alterum ex recentioribus, *mundo*, non *mu* sic editiones veteres Veneta et Loscheri. Primus, nor, Lambinus introduxit *mundi;* quem posterior que male secuti sunt. Quid enim? cuinam *mund nus obstitit?* Romano scilicet. Atqui si iam *obsti* mano, iam is obstantem *tetigit.* Unde ergo, quod quitur, *Hunc tangat armis?* Mira certe elegantia: *terminum, quem iam ante tetigit.* Enimvero si *mun* ris, necesse est ut *obstiterit* legas, non *obstitit.* Se habet prisca lectio, *Quicumque terminus obstitit mun* est, orbem terrarum habitabilem clausit; Deind non omittendum, multo plures codices cum edit vetustis habere *tanget*, non *tangat.* Sed melius est ut supra *stet, possit, extendat.* Illud denique minus *quicumque terminus.* Quot enim, obsecro, sunt mu mini? Legerim potius,

Quacumque *mundo terminus obstitit,*
Hunc tangat armis.

ut mox sequitur, *qua parte ignes, qua nebulae.* Sen men *terminos* de mundo usurpat, Epist. CX. *Ani sordida et humilia pertraximus, ut relicto* mundo te que eius, *et dominis cuncta versantibus, terram ris* Ut proinde illud *Quicumque* non sit temere sollicitu quamquam, si *Quacumque* adsciveris, iam et illud *nus* vim et potestatem pluralis in se habere possit.

65. *Ter si resurgat murus aheneus, Auctore Phoebo* vetusti codices, quorum unus Achillis Statii fuit, alt quii, tertius Pulmanni, habent *ductore Phoebo:* qu tiones aliquot receperunt. Lectio sane non inelega *ductore* volunt esse *conditore murorum.* Sic Noster IV, 6.

Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.

Virgil. Aen. I, 423.

Instant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
Molirique arcem, et manibus subvolvere saxa.

ubi inter alia Servius: *Proprie cum aedificantur muri dicuntur; ut Sallustius:* Murum *ab angulo dextri lat paludem haud procul remotam* duxit. His adde Livi 44. *Pomoerium est circa murum locus, quem in co urbibus quondam Etrusci, qua* murum ducturi *erant, circa terminis inaugurato consecrabant.* et Statium IV, 151.

rarus vacuis habitator in arvis
Monstrat Cyclopum ductas *sudoribus* arces.

Sed idcirco minus placet haec lectio, quia proxim cesserat,

Ducente *victrices catervas;*

nficetum fuerit statim repetere,

Ductore *Phoebo: ter pereat meis.*

ie dicam *ductorem* pro *conditore* nusquam reperiri: neenim sequitur, quia *ducere muros* recte dixeris, ideo t *ductor murorum* recte dicturum; non magis, quam *murorum.* Usus et consuetudo, non Analogia, loquendi nam faciunt. Equidem, si quid mutatum velim, sic us legerim,

Ter si resurgat murus aheneus,

Structore Phoebo.

um est enim ex historia veteri, Phoebum et Neptunum ipsos manibus Troiae moenia aedificasse, et humeris ectasse lapides. Ovid. Metam. XI. de Apolline,

Cumque tridentigero tumidi genitore profundi

Mortalem induitur formam, Phrygioque tyranno

Aedificat muros, *pacto pro moenibus auro.*

ius Theb. I, 699. de eodem.

Seu Troiam Thymbraeus habes, ubi fama volentem

Ingratis Phrygios humeris subiisse *molares.*

te autem *structor murorum*, ut Seneca Herc. Fur. 262. Thebis,

Cuiusque muros *natus Amphion Iove*

Struxit, *canoro saxa modulatu trahens.*

ius Theb. X, 871 de iisdem,

Et quidnam egregium prosternere moenia *molli*

Structa *lyra?*

obiter corrigendum:

Et quid tam *egregium,*

locebimus ad Serm. II, 3. v. 283. Silius Italicus, XIV.

structis *qui pube secuta*

In longum ex sese donarunt nomina muris.

dius Epist Paridis v. 179. de his ipsis Troiae muris,

Ilion aspicies, firmataque turribus altis

Moenia, *Phoeboeae* structa *canore lyrae.*

ptunus apud Virgilium Aen. V, v. 2. de iisdem;

cuperem cum vertere ab imo

Structa *meis manibus periurae* moenia *Troiae.*

ero Epist. ad Quintum Fratrem II, 6. *A puero ut dis-i, in aream tuam veni: res agebatur multis* structoribus; . aedificatoribus. Apuleius in Floridis. *Quippe struc-orationis huius egomet, non e meo monte* lapidem *direc-caesum afferam.* Sed utcunque hoc speciosum sit, et, averent codices, omni exceptione maius; nihil tamen to a recepta lectione, quam centum manuscripti con-nant, cum editionibus vetustis; *Ter si resurgat murus neus*, auctore *Phoebo.* Sic *Cynthius*, sive Apollo, Virgi-dictus *Troiae auctor*, Georg. III, 36.

Stabunt et Parii lapides, spirantia signa,

Assaraci proles, demissaeque ab Iove gentis

Nomina; Trosque parens, et Troiae Cynthius auct
ubi Servius: *Vel Apollinem dicit propter* muros; *vel*
thium regem Troiae, quem in Troicis suis Nero commem
Nugae merae de Rege Cynthio. Recte Philargyrius:
thius, Apollo a Cyntho Deli monte: et utrum, quia ex
culo eius condita est Troia, an quia muros ipse aedifi
dictus Troiae auctor? Enimvero utramque ob causam.
ideo valde placet apud Nostrum, *Auctore Phoebo;*
utrumque sensum comprehendit: sive, ait, Phoebi me
iussu, auctoritate, auspiciis, oraculo; sive adeo i
Phoebi manibus aut operis ter resurgat Troia, ter pa
meo ductu ab Argivis eversa. Utravis significatione r
dicitur *Phoebus auctor murorum:* Priore, ut apud Sene
Agamem. 294.

Auctore Phoebo *gignor: haud generis pudet:*

et Statium Theb. I, 399.

non tu ipse pater, non docte futuri
Amphiarae, vides: etenim vetat auctor Apollo;

et Theb. X. 894.

gemit auctor Apollo,
Quas dedit ipse, domos:

posteriore, ut apud Propertium IV, 6.

Quam nisi defendes murorum *Romulus* auctor
Ire Palatinas non bene vidit aves.

Ita habet codex vetustus, non *augur*, teste diserti
Broukhusio ad locum; qui tamen et hic apud Horati
probat, *Ductore*, (ad Propertium I, 7.) et illic mavult
mulus augur: quod firmat ex Cicerone de Divin. I,
Huius urbis parens *Romulus.* Frustra: nam illud ip
astipulatur alteri lectioni, *Auctor.* Quippe *Auctor* id
plane, quod *Parens.* Ovidius Heroid. X.

Nec pater *est Aegeus, nec tu Pittheidos Aethrae*
Filius: auctores *saxa fretumque tui.*

hoc est, *parentes tui.* Ergo ut Cicero, *Parens Urbis*,
Propertius *auctor* sive *parens murorum.* Silius Italicus I
II. de Sagunto:

Urbs habitata diu Fidei, caeloque parentem
Murorum *repetens,*

i. e. Herculem. Nonne hoc idem plane, ac *auctorem*
rorum? Sic idem alibi, *Sator murorum*, hoc est, par
auctor, lib. XI. de Capua.

Laetus circumfert oculos, et singula discit;
Qui muris Sator, *et pubes sit quanta sub armis.*

Sic *auctor statuae* et *Tabulae pictae.* Plinius XXXIV. c
8. Sect. 35. *In mentione statuarum est et una non prae*
eunda, licet auctoris *incerti.* Et XXXVI, 5. 8. *Multa*
eadem Schola sine auctoribus *placent: Satyri quatuor*
Idem Praefat. ad lib. I. *Quo apparuit summam artis se*
ritatem auctori *placuisse;* hoc est, pictori. Denique,
nimii simus, *auctor porticus*, ut Ovid. Art. Amat. I.

Nec tibi vitetur quae priscis sparsa tabellis
Porticus auctoris *Livia nomen habet.*

69. *Non haec iocosae conveniunt lyrae*] Ita Loscherus anno 1608. *Haec conveniunt.* At Cruquii omnes, Torrentiique, Pulmanni, cum editione prima Veneta,

Non hoc *iocosae* conveniet *lyrae.*

ecte: et ita nostri universi, nisi quod Battelianus, Bodlianus, et Vigorniensis *conveniat;* Petrensis autem *convet.* Quid opus est in re nihili ab omnibus fere membranis discedere?

IV. AD CALLIOPEN.

4. *Seu fidibus, citharave Phoebi* Codex Graevianus magne vetustatis *citharaque* habet, litera tamen Q iam erasa. escio certe, an rectius sit illud *citharaque.* Nam quid *ve* bi velit, neque ego satis intelligo, nec Interpretes quidam expediunt; cum *fides* aut per synecdochen ipsa *Citara* sit, aut proprie pars *Citharae*, nempe nervi sive ordae Festus *Fides, genus Citharae.* Glossarium Lato-graecum: *Fidis, λύρα, κιθάρα, χορδαί.* Graeco-latinum *Χορδαὶ λύρας, fides. Χορδὴ ἡ νευρά, fides, chorda.* εῦρα, *τὰ τῆς κιθάρας, fides.* S. Ambrosius de obitu Theodosii; *Unde arbitror, quod* fila chordarum citharae *ides dicuntur, quoniam et mortuae sonum reddunt.* Vide eque, annon reducenda sit lectio Graeviani codicis,

Seu fidibus. citharaque Phoebi;

c est, Seu *voce* nunc mavis, Seu *chordis et cithara* Apollinis. Ita Noster alibi *fides* pro *nervis Lyrae*, Carm. IV, 3.

Romanae fidicen Lyrae.

bi *fidicen lyrae* nihil aliud est, quam *Qui cano fidibus lyrae.* Prudentius Cathem. III, 8.

Quae veterum tuba, *quaeve* lyra,
Flatibus *inclyta vel* fidibus?

bi *lyra fidibus inclyta*, est chordis, nervis eximia.

6. *Et videor pios Errare per lucos*] Vetus Scholiastes cron, cum quibusdam ex recentioribus, *pios lucos* interretatur *amoenos lucos* Elysii Unde vir quidam eruditus c locum corrigendum autumat, et insolentiam Epitheti pacto devitat,

audire et videor piorum
Errare per lucos:

t syllaba ultima ad sequentem versum reiiciatur, quod epe fit apud Nostrum. Ingeniose et docte. Nam *sedes, ci, arva Piorum* in Elysio notissima. Noster supra Carm. I, 13.

sedesque discretas Piorum.

laudianus Eutrop. v. 453.

tuque ô si forte Piorum
Iugera, et Elysias scindis, Serrane, novales.

Martialis Epig. XII, 52.

Accipient olim cum te loca laeta Piorum,
Non erit in Stygia notior umbra domo.

Nemesianus Eclog. I, v. 20.

Quem nunc emeritae permensum tempora vitae
Secreti pars orbis habet, mundusque Piorum.

Ovid. Metam. XI, 64.

quaerensque per arva Piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.

Valerius Flaccus I, 650.

Nec iam merito tibi, Tiphy, quietum
Ulla parens volet Elysium, manesque Piorum.

et v. 843.

donec silvas *et amoena* Piorum
Deveniant, camposque, ubi sol totumque per annum
Durat aprica dies.

Silius Italicus II.

Elysium, et castas sedes decorate Piorum.

et iterum XIII.

His laeti rediere duces loca amoena Piorum.

Lucanus III, 11.

Sedibus Elysiis campoqne expulsa Piorum.

Virgil. Aen. V, 734.

sed amoena Piorum
Concilia Elysiumque colo.

Cicero Philippica XIV. cap. 12. *Vos vero qui estis* *spiritum* in victoria *effudistis*, Piorum *estis sedem* ... *consecuti.* Nemo itaque inficias iverit, quin, si co... astipulentur, et de Elysio hic agatur, eleganter legi p... *Et videor* Piorum *Errare per lucos.* Neque tamen, vel ego quidquam temere mutaverim; cum Epithetorum ... daciam tantopere sectetur Noster, ut potius figurate p... *lucos*, quam *Piorum*, data opera dixisse videatur. Sic ali... et alii dixerunt; ut Auctor Eleg. De morte Drusi. v. ...

Ille pio *(si non temere haec creduntur) in* arvo
Inter honoratos excipietur avos.

Virgilius Culice, v. 38.

Et tibi sede pia *maneat locus.*

et ibid. 373.

quo maxima Minos
Conscelerata pia *discernit vincula* sede.

Pio arvo, *pia sede*; cum Ovidius, Silius aliique, locis ... citatis, *Piorum arva*, *Piorum sedes* dixerint. At alibi Ovidius, eadem figura *Pia sarcina* dixit, Epistola Didus:

Diva parens, Seniorque pater, pia sarcina *nati*:

Currus pios Valerius Flaccus II, 411.

Illic servati genitoris conscia sacra
Pressit acu currusque pios:

et sic alii alia. Recte igitur se habebit recepta apud Nostrum lectio:

audire et videor pios
ıre per lucos, amoenae
luos et aquae subeunt, et aurae:
m Acrone de Elysio interpreteris. Sed omnino ıe suo falluntur, qui ad Elysios lucos Horatium at, tamquam aut ipse mortuus, aut Eurydicen ım ad vivos reducturus esset. Quin nihil aliud ucos et nemora Musarum, Liberi patris, Helicoibus omnem paginam replent Poëtae, ubi vagari Diis versari fabulantur. Ita Noster Carm. III, 25.
me, Bacche, rapis tui
ı, quae nemora *et quos agor in specus?*
r. V, 3. v. 210.
oque vocales lucos *lustrataque Tempe*
tem, cum stirpe tua descendere dixi,
:re deae.
5. v. 6.
ıid inaccesso posui vestigia luco?
ıetito de fonte bibi?

vatum
:cellentum, sacras qui carmine silvas,
: Syracusia resonant Helicona camena.
ı quae attulimus ad Carm. I, 32. v. 1.
bulosae Vulture in Appulo] Vix oculis meis fidem a lego in ora codicis Heinsiani, *Forte Sabulosae.* liud agebat Vir in his rebus incomparabilis. ɔeccat: primo contra metri legem, quia *Sabulo*a syllabam corripit: deinde adversus constructioue enim cum veteribus Scholiastis et Torrentio *Apuliae* copulandum est, sed *fabulosae Palumbes.* d Carm. I, 22. v. 6. Et potuerat quidem Hora- ambiguum, si cum Lucilio, Plauto, Plinio aliislino genere protulisset,
ɔulosi *Vulture in Appulo* —
: nova puerum palumbes *Texere.*
te faemininum hic exhibent codices manuscripti.
cis extra limen Apuliae] *Altricis* habent codices stiores, Leidensis, Graevianus, Reginensis cum multi et bonae quidem notae *nutricis;* quod Edi- ot, qui *Apuliae* nempe, non Regionis, sed Faeıen esse autumant, cupide arripuerunt, veriti ne um de Muliere dici non possit. Sed haec vana t. Statius Silv. II, 1.
·eferam altricum *victos pietate parentes?*
). I, 530.
ım haec altrix, *eadem fidissima custos.*
ɔpolyto. 250. (Phaedra ad nutricem)
us, altrix.

et 258.

Altrix, *profare.*

Propertius IV, 1.

Sanguinis altricem *nunc pudet esse lupam.*

Ovid. Metam II, 683.

Altrici, *quae luctus causa roganti,*
Nulla est, Halycone, nulla est, ait.

Poteris itaque cum vetustis membranis legere *altricis;* cumque acceperis, seu pro muliere nutrice, seu pro altrice. Sed vide locum totum,

Me fabulosae Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliae,
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes Texere.

ubi, ut iam dixi, in diversa abeunt Interpretes. Pars exponunt, *extra limen,* sive *finem, terminum* terrae *Apuli* ut *limen Aeoliae* dixit Valerius Flaccus VI, 364.

magno veluti cum turbine sese
Ipsius Aeoliae *frangunt in* limine *venti.*

Sed quale illud quaeso est, dormientem in Vulture *Ap* extra limen *Apuliae?* nonne hoc ἀσύστατον est, et pugnat? Utique si in monte Appulo; tum *intra* Ap fines fuerit, necesse est. Sed, ut hoc nodo se expedi aiunt Vulturem montem in ipsis regionum confiniis adeo ut pars eius Apuliae, pars Lucaniae adscribere Quod ex ipso Horatio colligunt: qui Venusium, oppi monti huic proximum, nescire se ait, utrum Lucaniae Apuliae adiudicet: Serm II, 1.

sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus.

Dormiebat ergo, aiunt, in Vulture *Appulo* (sic de parte quae Apuliae erat, totum montem συνεκδοχῇ Appulum vo cavit) in ea tamen montis parte, quae extra limen Apuli erat, et ad Lucaniam pertinebat. Haec illi: sed miser me Horatii, si tali auxilio et istis defensoribus eget. Quid enim? quis in proletario quovis poëta hoc ferret, ut in unam sententiam haec ἐναντιοφανῆ congereret? Esto ut pars Vulturis in Lucaniam pertigerit (quod tamen non probant) et hoc voluerit Horatius: certe in eodem loco et eodem paene versu non totus mons dicendus fuerit *Appu lus.* Si hoc ei condonamus; etiam quidvis quantumvis ineptum albo calculo probare possumus. Quid vero ad rem attinet? quem scopum ferit? quid tam dignum me moratu, si modo in Vulture dormiebat, utrum hac vel illa parte iacuit? cum in tota fortasse Roma vel duo vel nemo erat, qui in Vulture confinia illa agnosceret. Imo vero, cum ne Venusium quidem ipsum, oppidum satis celebre, utrum Appulorum an Lucanorum esset, scire se profiteatur: qui fit, ut in montis avii saltibus tam peritus

metator hanc partem Apuliae, illam Lucaniae sciat? Ergo is ipse locus, quem advocatum sibi Serm. II, 1. *Lucanus an Appulus, anceps,* adversusam dicit, et interpretationem illam prorsus Proinde alia pars interpretum nomen Mulieris igunt, *cuius extra limen* evagatus puer Horatius Vulture obdormierit. Melius profecto, quam illi *Apulia* aut nomen aut cognomen esse posset. Sed familia, neque cognomen uspiam occurrit. *Apu*-em plurimae reperiuntur, sed versus eas recusat. s quidem levi mutatione rem conficere.

is extra limen Amuliae,
is extra limen Aquiliae:

:um plane et absurdum foret, de nutricis nocogitare? Quid? ille ne *patre Libertino et pau*-itus, qui numquam Patrem ipsum aut Matrem in iis nomine appellavit, nutriculae suae nomen inqualem vero altricem in tam paupere domo? anscilicet sole coctam, cui nomen *Phrygiae* credo, . Nisi potius, servulae inopia, eadem illa quae mammam dederit Cave credas igitur, tam va-olidum fuisse Nostrum, ut sicut Aeneas nutricem ita hic *Damae aut Dionysii filius* suam memoriae Quid itaque fiet? haeret profecto aqua: neque iuvant aut enarratores aut codices. Periclitemur , an coniectura aliqua non socordi laboranti poërrere possimus. Gloriatur hic Noster, se ab ipsis is Diis charum et dilectum fuisse: id eo argunia *puer* olim, imo *infans*, ut versu 20.

sine Dis animosus infans,

atus, obdormiisset solus in monte deserto: ubi ni a viperis esset morsus, vel devoratus ab ursis, regionibus frequentes, ut Ovidius Halieutico:

is Lucanis *provolvitur* ursus ab *antris:*

a suis inventus est, adhuc somno devinctus, socolumis a feris et serpentibus, quin etiam laurea e fronde a palumbibus tectus Hoc miraculi innarrat; unde iam tum per viciniam famam esse magnum aliquid de puero isto deos portendere. tur et ex decoro addit, *extra limen altricis vaga*-. quippe de se *infante* hic loquitur, cum adhuc ce esset. Idque auget miraculi vim, quod solus, domo evagatus, sospes tamen evaderet: si enim ice et domesticis fuisset, nihil adeo admirandum mnia igitur belle haberent, si modo illud *Apu*-vere aliquo possemus: neque enim nomen mulie-, neque nutrix hic nomine suo indigitari debuit. crediderim sic ab Horatio scriptum esse; *Altricis*. lii codices, *Nutricis sedulae*

Me fabulosae Vulture in Appulo,
Nutricis extra limina sedulae:

Nam primo *Limina* de una domo dicitur, ut Virgil. Aen. I, 392.

Perge modo, atque hinc te reginae ad limina *perfer.*

et sic idem alibi, aliique passim. Deinde *sedulae* perpetuum est *nutricis* Epitheton, ut Noster in Arte Poët. v.

Maturusne senex, an adhuc florente iuventa
Fervidus; et, matrona potens, an sedula nutrix.

Ovid. Epist Cydippes.

Sedula *me* nutrix *alias quoque ducit in aedes.*

et Metam. X, 438.

Nacta gravem vino Cinaram male sedula nutrix,

et paullo ante v. 409. ipsa nutrix loquitur,

et in hoc mea *(pone timorem)*
Sedulitas *erit apta tibi.*

Festus Avienus in Arateis:

Sique sues lentae, si lanae sedula nutrix.

Porro neque literae ipsae in *limina sedulae* multum a *limen Apuliae:* et praeterea credibile est Librarium ultimam vocem prioris versus *Appulo* coniecisse oculoque errore in sequenti reposuisse *Apuliae.* Id vero sollemniter peccent exscriptores, probe sciunt, quibus tum est membranas veteres trivisse.

27. *Devota non extinxit arbos*] *Arbos* iam ab annis centum in omnibus editionibus visitur: cum et Loscheri et Veneta et membranae meae omnes uno consensu habeant *arbor.* Sic et omnes Pulmannianae: ne de ceterorum codicibus dubites, etsi ipsi dissimulent. Quae prurigo est, ut, nullo commodo, contumeliam facere ant libris vetustis? Ita supra Carm. II, 11. *honos* pro *honor* contra omnium Mss. fidem supposuerunt; cum tamen versus ipse, *floribus est honos vernis*, talem correctionem sibilo exploderet.

31. *Tentabo et arentes arenas Litoris Assyrii viator*] Editio Veneta 1478. *arentes;* at Loscheri 1498. *urentes;* eademque est varietas in libris scriptis: unde pro vario hominum captu etiam nuperiores editiones nunc hanc, nunc illam lectionem repraesentant. Neque sane multum interest; utraque enim proba est et fideiussores suos habet. *Urentes* Leidensis noster et Reginensis, cum aliis inferioris notae. Seneca Nat. Quaest II, 30. *Aetna aliquando multo igne abundavit, ingentem vim* arenae urentis *effudit.* Curtius VI, 18. de Baetriana regione: Arenas *vapor aestivi solis* accendit; *quae ubi* flagrare *coeperunt, haud secus quam* continenti incendio *cuncta torrentur.* Idem IV, 8. de Ammonide: *Steriles* arenae *iacent*, quas *ubi vapor solis* accenderit, fervido *solo* exurente *vestigia*, *intolerabilis aestus* existit: et paullo post, *Et in arido solo et* fervido sabulo *nulla est*

ɜ *calida arena;* ut Silius Italicus, de Adyrmachia gente, lib. III.

ensis asper populus, victuque maligno:
calida *tristes epulae torrentur* arena.

: Victor lib. II.

alis Libye calidis *quod nutrit* arenis.

ıs Avitus lib. V.

o terque quaterque beati,
morte absumtos calidis *Aegyptus* arenis
dit.

incensa, Claudianus II. Rufin. 241.

el ad incensas *Libyae comitabor* arenas.

s et *ardens arena*, Plin. Hist. VII, 1. *Gymnoso-* :ventibus arenis *toto die alternis pedibus insistere.* onsol. Philos. II, 6.

Notus sicco violentus aestu
ardentes *recoquens* arenas.

ıt. Quaest. IV, 2. de Aethiopia: *Saxa velut igni* , *non tantum medio, sed inclinato quoque die:* aris, *nec humani vestigii patiens.* Non male igitur, *ntes arenas* apud Horatium legerit. Neque tamen ɪst lectio altera *arentes;* quam inter alios codex ıs magnae vetustatis exhibet, et praeter similia m loca, suavis ille syllabarum concursus, *arentes* agnopere commendat. Silius Italicus lib. V.

dus arentes *lento pede sulcat* arenas
ıda.

ucano hausit, lib. IV, 588.

da lentus agit, siccae sulcator arenae.

Africanus IV.

dura sicis, cumulosque arentis arenae
unt, pinguisque soli declivia claudunt.

ıs Hexaëmero.

vipereos angues suscepit arena.

erc. Fur. 319.

Cum per arentem *plagam,*
ctuantes more turbati maris
arenas.

n descriptione Orbis.

humus, cassaeque solo torrentur arenae.

Cons. Honor. IV, 436.

Libyes arentis arenas
it superare pedes.

vetus teste Heinsio: vulgati, *Libyae squalentis.* Severus Dialogo I. de Libya: *Nulla ibi semina, ulla proveniunt: quippe instabili solo,* arentibus *l omnem motum ventorum cedentibus.* Caeterum, d quaeso est, *Litoris Assyrii,* cum Assyria non sit aritima, sed mediterranea? Recte Scholiastes

Acron: *Litus etiam camporum extremitatem veteres* (
Proinde tu hic intellige arenosos campos Assyriae, u
sus cum toto exercitu periit: ii erant in *confiniis*
et Assyriae, *Ἀράβων καὶ Ἀσσυρίων μεθορίᾳ*, ut i
Plutarchus. *Litoris* ergo *Assyrii;* hoc est, extr
marginis, orae, confinii. Sed et alia ratio est, (
vocet: quippe arenae illae ingenti planicie undi
rectae potius *litoris* vel *aequoris* quam terrestris
speciem ostentant; ut ibidem Plutarchus: *Οὐ φυ
σιν, οὐ προβολὴν ὄρους παθιέντος, ἀλλ' ἀτεχνῶς ΠΕ
ΤΙ ΧΕΥΜΑ, ΘΙΝΩΝ τινῶν ἐρήμων περιεχόντων τ
τόν.* Sic de arenis Bactrianis Curtius VI, 18. *Ca
que non alia quam vasti et profundi maris species* (
neca loco supra citato:

Et fluctuantes more turbati maris
Abiit arenas.

58. *Fessas cohortes abdidit oppidis*] *Abdidit* habent
nes principes Veneta et Loscheri; unde in omnes
tes derivatum est. Quod defendunt Interpretes
loco Epist. I, 1.

Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.

Atqui hoc aliud est, nempe *occultatus*, *absconditus*
ut Suetonius in Tiberio 12. *Enimvero tunc non*
modo, sed etiam obnoxium et trepidum egit, medi
agris abditus, *vitansque praeternavigantium officia.*
non metu, neque ut ibi laterent, cohortes suas i
misit Augustus: sed aut missionem eis et agros
praemia daturus, aut in hibernis eos collocaturus.
melior omnino lectio est, quam neque pauciores
deteriores codices exhibent; *reddidit:* ex meis c
leiani duo, Galei, Battelianus, Colbertinus pro v
tione. Atque his astipulantur Graevianus vetustu
prima manu habuit *redditis*, ut ad Musas referatur
ginensis, qui *redditas.* Cohortes scilicet, quas e
deduxerat, cum delectum institueret militum, ian
missione facta *oppidis* suis *reddidit.* Nihil verius.
Epistola I, 7. *Vitae me* redde *priori.* Tacitus .
17. de re eadem. *An praetorias cohortes, quae bi*
rios acciperent, quae post sexdecim annos penatibus
dantur, *plus periculorum suscipere?* Et similiter
69. *Cohortes Batavorum in Germaniam remissae.*
civitatibus *Gallorum auxilia.* Gellius denique I, :
enim dicemus, si induciis mensum aliquot factis i
castris concedatur, *nonne tum quoque induciae sun*
terum non contemnenda est doctissimi Lambin
tura, ubi pro *fessas* reponit *fessus;* adeo ut lo
constituatur hunc in modum,

est.

ine sustulerit caduco] Nemo ex omnibus scrip-
raeter Nostrum in hoc loco, *fulmen* vocavit *ca*-
on indignus itaque nodus erat, in quo interpre-
et. industria se exerceret. Nihil tamen hic pro-
eter unicum locum ex **Carm. II, 13.**

te lignum, te caducum
omini caput immerentis.

nihil discrepet, utrum *lignum* prae senio et
te sua ruinosum, an *fulmen* magna manu Tonan-
. et contortum, *caducum* appelletur. Nos ver-
ntentiam ipsam considerabimus diligentius. *Ca-
idere* fulmen passim apud Auctores dicitur: ne-
lis in re manifesta est opus. *Caducum* tamen
iam dixi, nemo quisquam appellavit. Quid ita?
a τὸ *Caducus* etsi a *cadendo* ductum sit, notioni
lendi semper superaddat infirmitatem, debilita-
litatem: adeo ut non quaecumque quoque modo
duca recte dicantur: sed ea sola, quae sponte et
ecillitate ad casum et ruinam tendant. Ita *lig-
um* apud Nostrum, quia prae vetustate diutius
potuit; ita alii, *folia caduca*, *glandes*, *frondes*,
as, *rivos*, *lacrimas*, *spes*, *res caducas*, et similia,

Quid? anne hoc sensu fulmen in Gigantas ac-
um vocitandum est? Haud vidi magis. Sed prae-
modo hoc Senecae, de Fulgure sine fulmine,
st. II, 23. *Credibile est*, ait, *et verisimile*, ignem
excuti, *et cito interiturum*, *quia non ex solida ma-
r*, *nec in qua possit consistere.* Differt igitur
gur a Fulmine, quia illud *ignis caducus* debilis-
cito interiturus: hoc, aliud quid longe fortius et

Vidi ego labentes acies, et tela caduca,
Atque hostes turpi terga dedisse fugae.

Ergo lassus, opinor, et viribus defectus Iuppiter cadu-*telum* et cassum fulmen in Enceladum et fratres iacu… est. Quin potius centum Librariis fides abroganda… quam ut Horatium credamus huius culpae affinem esse… fuisse. Crediderim equidem, si res ipsa sineret, ex Ae-schylo hoc expressisse Nostrum, qui *κέραυνον ΚΑΤΑΙΒΑΤΗΝ* dixit, in Prometheo v. 358. ubi Typhöea, ut hic Horat… a Iove fulminatum narrat,

Ἀλλ' ἦλθεν αὐτῷ Ζηνὸς ἄγρυπνον βέλος,
Καταιβάτης κέραυνος ἐκπνέων φλόγα.

quippe καταιβάτης venit a καταβαίνειν, *descendere, la-tere:* quod a *Cadendo* non procul abest. Verum obstat, … dixi, auctoritas et sermonis Latini ratio, quae nihil … quam *caducum* dicit, nisi quod infirmum et debile. Quod si acrius contendat quispiam, potuisse Flaccum … dicere *caducum fulmen* pro *cadente* sive καταιβάτη; … tamen fateatur necesse est, et incautum, et infelicem … fuisse Nostrum: cum et ridicule plane in Ambigum… derit, et neminem post se habuerit, qui sequi et … vellet. Sed non ita est: neque dubitare possum, quin … mutatione sic locus sit refingendus, qualis a poëta … primum profectus est:

scimus ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit corusco:

tam apto et forti et usitato hoc epitheto, quam illo … inepto, debili, et inaudito. Ipse alibi Carm. I, 34.

namque Diespiter
Igni corusco *nubila dividens.*

Virgil Aen. VIII, 391.

Non secus atque olim tonitru *cum rupta* corusco
Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.

et Georg I, 328.

Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina *molitur* dextra.

Ovid. Fast. VI.

Signa dedit genitor, tum cum caput igne corusco
Contigit.

Lucret. VI, 236. de Fulmine,

usque adeo pollens fervore corusco.

Valerius Flaccus I. 622.

Cum picei fulsere poli, pavidamque coruscae
Ante ratem cecidere faces.

et VI, 55.

Nec primus radios, miles Romane, corusci
Fulminis, *et rutilas scutis diffunderis alas.*

Statius Theb. I, 216.

taedet saevire corusco
Fulmine.

Silius Italicus VI.

quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen.

Idem lib VIII.

Axe super medio, Libyes a parte, coruscae
In Latium venere faces.

Et lib. XV.

bis terque coruscum
Addidit augurio fulmen *pater.*

et iterum:

Ut torrens, ut tempestas, ut flamma corusci
Fulminis.

Severus in Aetna, de Iove et Gigantibus:

Iuppiter e coelo metuit, dextramque corusca
Armatus flamma *removet caligine mundum.*

Auctor de Morte Drusi.

Hoc fuit Evadne, tunc cum ferienda coruscis
Fulminibus *Capaneus impavida ora dedit.*

Petronius de Mutat. Reipubl.

Vix dum finierat, cum fulgure *rupta* corusco
Intremuit nubes, elisosque abscidit ignes.

Seneca Oedip. 1029.

Non si ipse mundum concitans Divûm sator
Corusca *saeva* tela *iaculetur manu.*

Ausonius Epist. XXI.

Flammis corusci fulminis *vibratior.*

Cicero Tuscul. II, 9.

tuque caelestum sator,
Iace, obsecro, in me vim coruscam fulminis:

Sed iam nimii sumus: i nunc, et, si potes, *caducum* potius *fulmen* ab invalida Iovis dextra, quam a terribili brachio *coruscum* in Gigantas tortum crede.

46. *Et urbes, regnaque tristia, Divosque mortalesque turbas*] Editio Veneta omnium princeps *turmas*, et sic maior pars Codicum: at Loscherus *Turbas*, cum Batteliano nostro et Petrensi. Recte. Nam iam praecesserat, *Immanemque Turmam;* neque ea vox bis inculcari debet. Verum ibi quoque codices aliquot, *Immanemque Turbam*, non *Turmam*. Nimirum hoc certum est, aut ibi esse legendum *immanemque turbam*, et hic *mortalesque turmas;* aut ibi *turmam* et hic *turbas* poni oportere. Neque hilum fere interest. Sed iam totum locum videamus, ne inani forte verborum strepitu pulset potius aures, quam sensu animum tangat:

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum et urbes, regnaque tristia:
Divosque mortalesque turbas

Imperio regit unus aequo.

Iam dic, obsecro quid sibi velit, *urbes et mortales*, ... Enimvero hoc ineptum est, et Tautologia mera. Nisi *urbes*, non hominum coetus, sed lapidum et lignorum geriem stulte hic interpretari velis. Corrige vero ... et distingue cum vetere Scholiaste:

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum; et umbras *regnaque tristia,*
Divosque, mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.

Unus regit omnes, Deos, homines, inferosque. *Umb* *regna tristia;* ut Seneca Medea V, 10.

noctis aeternae chaos,
Aversa superis regna, manesque *impios,*
Dominumque regni tristis.

Idem Oedipo, 869.

tuque tenebrarum potens,
In Tartara ima, rector umbrarum, *rape.*

Et Hercule Oetaeo, v. 1478.

hic tibi, emenso freta
Terrasque *et* umbras, *finis extremus datur.*

Virgil. Aen. V, 735.

non me impia namque
Tartara *habent*, tristesque umbrae.

et alii passim.

64. *Delius et Patareus Apollo*] Codex Noster Vig...sis, *Delios;* ut utrobique Graeca enunciatio sit, *De* *Patareus*, *Δήλιος καὶ Παταρεύς;* non, ut Latini, *De* *Patarensis*.

69 *Centimanus Gyges*] *Gygesne* an *Gyas* hic dic... sit, iam supra disseruimus ad Carm. II, 17. ut *Rhoeto* versu hic 55, diximus ad Carm. II, 19. Ca... male hic in omnibus hoc et superiore saeculo editi... distinguitur, *Testis mearum centimanus Gyges Senten...* *notus:* tu vero interpunge:

Testis mearum Centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integrae
Tentator Orion Dianae.

Sic Carm. I, 37. *Fortis et asperas Tractare serpentes* pari modo a plerisque peccatum erat. In vulgata d... tione, et sententiae vis perit, et collocationis gratia. si *notus* adeo *testis*, quid opus ut hic citetur? *notu...* *tentator Orion*, quippe quem Mythologi et Poëtae ... commemorant. Porro eodem, quo nos, modo int... gunt Editiones Principes Veneta et Loscheri; tum Graevianus, Reginensis, Battelianus, Petrensis, a... cum Porphyrione Scholiasta.

V.

8. *Consenuit socerorum in armis*] Ita omnes, cred...

rt, codices, *armis.* Non placet. Quomodo enim
im armis, si sub *rege Medo* erant? Certe non *so-*
:x ipse militibus arma ministrabat. Deinde non
Crassi milites captivos contra patriam tulisse
d et falsum et inauditum: sed illud indignatur,
n erat, vivos captos in servitute apud Parthos
», quin et uxores ibi duxisse, Romani nominis
uare diu est, cum legendum vidi, *arvis,* non
›t Tanaquil. Faber:
uit socerorum in arvis:
postea sagacissimum Heinsium sensisse didici,
notula in exemplaris sui margine, *Forte Arvis.*
: sic enim Seneca Epist. XLVII. in re simili.
ade, quam multos splendidissime natos fortuna de-
ium ex illis pastorem, *alium* custodem casae *fe-*
ut post cladem Quintilii Vari, multi Romano-
Germaniam; ita post cladem Crassi, per Mediam
insenuerunt, h: pastores facti, illi casarum cu-
autem sollemne fere apud veteres, ut captivi
lenda adhiberentur: ut Euripid. in Rheso v. 74.
ἐν βρόχοισι δέσμιοι λελησμένοι
ν ἀρούρας ἐκμάθωσι γηπονεῖν.
175.
ν τὸν Οἰνέως παῖδά μ' ἐξαιτεῖς λαβεῖν.
γεωργεῖν χεῖρες εὖ τεθραμμέναι.
ist I, 16. v. 69.
re cum possis captivum, *occidere noli:*
t utiliter: sine pascat *durus,* aretque.
lim *arvis* legerunt veteres Scholiastae: quorum
retatur, *Oblitos Romanae virtutis apud Parthos*
alter, *Velut propriis in* sedibus *omnem iam aeta-*
it. Quae certe verba non cum *Armis,* sed *Arvis*
t.
liorum, nominis, et togae] Ita codices aliquot
iam pleraeque editiones. Sed coniunctionem *et*
oscherus et Veneta,
orum et *nominis, et togae:*
rae Membranae, Graevianae, Reginenses, cum
liis: quin et sic legitur apud Charisium pag. 46.
i pag 1898 et Servium ad Virgilii Aen. VII,
te: ut vitetur ambiguum, ne *nomen anciliorum,*
n Romanum forte intelligas. Imitatus est hunc
rus, IV, 9. de Antonio: *Sed patriae,* nominis, to-
ium oblitus, *totus in monstrum illud desciverat.*
ante nos vidit optimus et doctissimus Torrentius.
xemplo trahenti] Ita primus ex coniectura repo-
uditus Gulielmus Canterus, in Novarum Lectio-
30. ex quo tempore plerique in ipsum Versum
t: cum in vetustis editionibus, et codicibus,

credo, qui nunc extant, omnibus habeatur *trahen*[illegible] in modum:

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis conditionibus
Foedis, et exemplo trahentis
Perniciem veniens in aevum.

Quae ineptam plane sententiam efficiunt, et post[illegible] prorsus contrariam. - Enimvero, stante hac lecti[illegible] locus refingendus esset,

Foedis, nec *exemplo trahentis:*

hoc est, repudiantis foedas conditiones, *nequ*[illegible] exemplo trahentis perniciem in posteros. Sed mel[illegible] nino Canterus, qui literula una semota clarum reddidit, ita ut *conditiones illae foedae* sint *exem*[illegible] hens perniciem. Livius II, 43. *Iniussu signa* *maestique redeunt in castra: nec huic tam pestilen*[illegible] plo *remedia ulla ab imperatore quaesita sunt.* Mini[illegible] que sua laude fraudandus est Canterus. Sed, cum mihi visum esset, omnes ubique codices *Trahentis* e[illegible] neque quicquam in Canteriana Lectione difficulta[illegible] feret, quod Librarios posset offendere, si eam in[illegible] dicibus umquam reperissent: subiit animum latui[illegible] hic olim elegantis aliquid et reconditae constr[illegible] quod non intellectum in fraudem eos iniecerit. [illegible] stigio suspicionem nostram res ipsa confirmavit; [illegible] scripserat Horatius,

Dissentientis conditionibus
Foedis, et exempli trahentis
Perniciem veniens in aevum:

hoc est, *Conditionibus, quae foedae erant et pernicio*[illegible] *pli.* Ita solebant hanc vocem genitivo casu [illegible] quam structuram cum ignorarent boni Librarii, contaminarunt. Suetonius Aug. 32. *Pleraque* [illegible] exempli *correxit, quae in* perniciem *publicam ex*[illegible] Idem Vitell. 10. *Quicquid cohortium praetorianor*[illegible] *ut* pessimi exempli, *uno exauctoravit edicto.* Plin. N[illegible] VII, 16. *In faeminis ea res* inauspicati *fuit* exempli[illegible] tilianus Declam. VI. *Illa* exempli *mulier, illa se*[illegible] *cus, virum redimi noluit.* Livius I, 28. *Primum ulti*[illegible] *illud supplicium* exempli *parum* memoris *legum hum*[illegible] *fuit.* II, 55. *Sub hac* pessimi exempli *victoria delec*[illegible] *citur.* III, 44. *Vir* exmpli recti *domi militiaeque* 48. *De seditione, quam Maecilius Metiliusque la*[illegible] pessimi exempli *concirent.*

17. *Si non periret*] Glareanus vir sua aetate doct[illegible] coniectura olim reposuit,

Si non perirent *immiserabilis*
Captiva pubes:

ut Virgilius, *Pars in frusta secant;* et similia [illegible]

in veris, nihil interest. seu hoc aliquanto pro-
ad lectionem receptam. Silius Italicus lib. X.
que dolis fugerent ceu Punica castra,
int *dextras.*
fficiis III, 29. *Quod ni ita esset, numquam Senatus vinctos* hostibus dedidisset. et paullo *gatione accepta*, est hostibus deditus. Pompo-
lib. 50. Tit. 7. Leg. 17. *Itaque eum, qui le-set, Quintus Mucius* dedi hostibus, *quorum solitus est respondere.* Cicero de Invent. II.
amnitibus dedito, *quidam in Senatu eum quo-i portam tenuerit*, dedi *oportere.* et mox, De-*t* hostibus, *nec ne.* Quintilianus Instit. III, 10.
Opiterginis damus consilium, ne se hostibus ius XXII, 60. *Nunc autem cum prope gloriati* hostibus dediderint. Ita ille et Caesar pas-lo Gallico VII, 26. *Ne se et communes liberos supplicium* dederent. VII, 71. *Neu se in crucia-s* dedant. Corrigendus Quintilianus Declam. ic Horatii locum respexisse videtur: *Ille vero, virtutem hosti dedit* (lege, qui se in servitutem t) *qui abiectis armis parata* (lege, paratas) *in buit manus, quam tandem nobis spem in poste-*
Multa ad hunc locum profert Lambinus, ut *lere* idem interdum esse quod *committere:* quid *ittere se hostibus* dicetur, qui in medios hostes andi armatus irruit. Atqui de hoc non agitur. ad rem attulit praeter hoc Ciceronis Epist. . *Aut enim renovare bellum conati sunt, hique*

unum sibi dedidissent: *si id vectores negarent*, *et m*
mui interire, *quam me* tradere hostibus *mallent*, *etc.*
rius Max. V, 5. *Non erat dubium*, *quin Falisci* t
se *nostro imperatori essent.* Caesar B. Gall. VII, :
tam toleraverunt, *neque* se hostibus transdiderunt.

37. *Hic unde vitam sumeret inscius*] *Inscius*, quia
editiones Venetam et Loscheri possederat, postea
nes propagatum est; neque quicquam de Lectioni
tate monent Lambinus, Cruquius, Torrentius, Puln
Primus adeo Henricus Stephanus se fando audivis
rat, *aptius* legi non *inscius* in vetusto libro Anton
tii. Post hunc Bersmannus ex tribus quos inspexit
bus unum habere *aptius* memorat. At sancte testa
sum, ex Nostris Graevianum, Reginensem, Regiae
tatis, Petrensem, Bodleianum clare et sine litura
exhibere: neque aliter a prima manu Magdalenens
pro varia lectione Battelianum et Colbertinum.
ergo? an credibile est, ceteros Interpretes in nulli
lectionem hanc reperisse; cum constet plane ex
qui e variis regionibus huc in Angliam allati sunt,
diam fere librorum partem ei patrocinari. Sed sc
est iis hominibus, quod non probent aut non inte
dissimulare ac supprimere. Nos totum locum, qu
impeditissimus est, evolvere et emendare conabimur

Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!

in quo illud, *timuitque mortem*, iure opinor redarg
Quid enim? minor certe culpa est *timere mortem*,
ea quae praecesserant, abiecisse arma, dedidisse se
bus, et paratas ad lora manus praebuisse. *Timet*
mortem etiam fortissimus quisque: atque ita ipsa
comparati omnes sumus. Is demum vir est, non q
nino mortem non timet, sed qui minus, quam turp
tam et salutem flagitio quaesitam. Noster alibi C
IV, 9.

Peiusque leto *flagitium* timet,
Non illi pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

Ergo praeter decorum minuit vim orationis, cur
caetera pudenda illud addit ut gravissimum, *Ti*
mortem. Deinde quid sibi vult, *hic? Hic unde vit*
meret inscius. Respondebunt, opinor, *Hic miles.*
hoc coactum est plane, et Horatio indignum. Non
de uno milite, sed de multis agitur, ut supra. E
militibus *sine caede, dixit, Derepta vidi.* Postea vero
in orationis cursu ait, *erit* ille *fortis*, *qui perfidis s*

si de *illo* homine vocabulum *hic* intelligi ve-
m utique fuerit,
de vitam sumeret inscius.

opinor, ob caussam non iam pronomen esse, rerbium, etsi quantumvis inepte credidit Scho-
l. *Hic*, ait, *id est, in bello.* Quid multa? levi ententiae subveniet, qui sic legerit, et distin-

i restrictis lacertis
iners, timuitque mortem
nde vitam sumeret aptius;
t *duello miscuit.*

mortem, *unde* aptius vitam sumeret. Ut alibi
[ι.
e longus tibi somnus, unde
ies, detur.

a pugna, ferro, manu: *unde* viri fortes aptius unt, quam deditione aut fuga. Homerus Iliad.

εροὶ φόως, οὐ μειλιχίῃ πολέμοιο.

rth. 39. *Ante omnes infesti ac maxime, qui bello ari fuerunt; quod armatus,* dedecore *potius,* salutem quaesierit. Paterculus I, 2. *Quis* m) *non miretur, qui iis artibus* mortem quaesie- *b ignavis* vita quaeri *solet.* Deinde addidimus t *duello:* facile enim a Librariis id omissum, ius dispendio fieri potuit; ut supra in hoc
:,
m, nominis, et togae:
us.

or] Notandum illud, *O pudor;* hinc enim de- recepta lectio apud Ovidium Epist. Deianirae Hercule, cum apud Omphalam desideret, et e illam induceret:

! hirsuti costis *exuta leonis,*
texerunt vellera molle latus.

a praestantissimus Heinsius ex pauculis codici- t *Pro pudor!* deinde multo infelicius *costas* ico libro; *eleganti,* ut ait, *Graecismo.* Dolet iem alibi hic mentem habuisse. Certe cum it Aen IV, 517.

cuta pedem vinclis,

suum subintelligimus; atque ita in omnibus Graecismi huius exemplis. Potesne igitur di- *i exuta costas* suas? an vellera costas habent? er. Valerius Flaccus VIII, 269.

nobis,
et muros et stantia tecta reliquit.

ipse Heinsius: neque variant codices.

43. *A se removisse*] *A se* habent recentiores et et editiones. At Veneta princeps, et membranae m Graevianae, Leidensis, Reginensis, Zulichemianae, lianae cum aliis nostris; credo et multis aliorum; Recte.

51. *Dimovit obstantes propinquos*] Loscherus edid stantes *amicos;* et sic sane libri nostri Graevianus, nensis, cum quatuor aliis. Atqui hoc versu abhinc praecesserat, *Interque maerentes amicos.* Recte pro ut editio Veneta cum bona parte membranarum. de Officiis I, 13. quem locum Horatius ante ocul tur habuisse. *Primum, ut venit* (Regulus) *captivos dos non esse in Senatu censuit: deinde, cum retine* amicis et propinquis, *ad supplicium redire maluit,* i *dem hosti datam fallere.* Idem de Amicitia c. 11 *etiam* (T. Gracchum) *post mortem secuti* amici et qui, *quid in P. Scipionem effecerunt, sine lacrimis* i *dicere.* Quintilianus Decl. VI. *Pessime de tua feri tirem, si in quacumque filii curatione non adhiberes* quos, *non interrogares* amicos. Ita alibi haud s verba iunguntur.

VI. AD ROMANOS.

10. *Non auspicatos contudit impetus Nostros*] profecto hoc est, *inauspicatos impetus nostros,* et orationi, quam carmini, similius. Vix crediderin ratio profectum esse. In Prisciano p. 891. ubi hi siculum adducit, sic hodie legitur,

> *Inauspicatos contudit impetus*
> Nostris.

Sed in duobus, quos versavi, codicibus ibi quoque habetur: in tertio tamen, eoque vetustissimo et *Nostris,* et supra emendatum *Nostros.* Imo vero r habet *Nostris,* casu dativo, ut Serm. II, 7.

> *postquam* illi *iusta cheragra*
> Contudit *articulos.*

Nostris autem, hoc est, *Romanis;* ut passim Hist tini, ubi de Suis loquuntur. Hirtius Bello Galli 10. *Quae res etsi mediocre detrimentum* Nostris *aff* 12. Nostri, *explorato hostium consilio, ad pro animo atque armis parati.* Poteris etiam legere no idque fortasse melius:

> *Non auspicatos contudit impetus*
> Nostrorum, *et adiecisse praedam.*

Impetus nostrorum; ut iisdem verbis Caesar Bello (25 *Neque vero primum* impetum nostrorum *Numi potuerunt:* et ibidem 41. *Numidae integri celerita* tum nostrorum *effugiebant.* Et III, 51. *Neque v spectum aut* impetum nostrorum *tulerunt.* Sic et a

ı. Certe hac correctione et verbis et sententiae notor accedit.

In patriam populumque fluxit] Ita quidem codices ad omnes: numquam tamen a me impetrabunt, ut ectioni calculum apponam. Quid enim? Ex adul- inquit, tamquam ex fonte, derivata clades in *pa- populumque* fluxit. Quid vero aliud est *patria*, quam ? nisi forte in *patriam terram* et *solum* perditissimi ores fluxerint. Non adeo ieiunus rerum, aut iudicii erat Noster, ut otiosum illud Synonymum, quasi m quid, ingereret. Vix dubito, quin sic scripserit ıs,

c fonte derivata clades
nque patres *populumque fluxit:*

es et populum, hoc est, in universos cives Romanos, tricios et Senatores, quam plebem. Ea sollemnis a est apud omne genus Scriptorum, quos hic pleno accumulabimus, ut audaciam huius coniecturae nuipso densisque phalangibus sustentemus. Virgil. V, 682.

tinxti me teque, soror, populumque patresque
onios, urbemque tuam.

ı.

ıean acciri omnes, populusque patresque,
poscunt.

II, 509.

hunc plausus hiantem
cuneos (geminatus enim) plebisque patrumque
ripuit.

III, 679.

ıc Augustus agens Italos in proelia Caesar
n patribus populoque, *penatibus et magnis Dis.*

ı Metam XV.

inctum Latiaeque nurus, populusque patresque,
levere Numam.

is VII, 5.

desiderium, Caesar, populique patrumque
Respicis, et Latiae gaudia vera togae.

o.

citur omnis eques tecum populusque patresque.

tu continuo populumque patresque *vocasti.*

dabit populo patribusque *equitique legendum.*

Silv. I, 4

s mihi tot coetus inter populique patrumque
curae votique locus?

quod te maesti populusque patresque

Ingemuere mori.

Theb. II, 443.

pudet heu plebisque patrumque.

Silius Italicus lib. X.

Quod vere reduci tum se populusque patresque
Offerrent.

et XI.

Et senior manus et iuxta populusque patresque.

Ausonius in Mosella, 409.

Quique caput rerum Romam, populumque patresque
Tantum non primo rexit sub nomine.

Prudentius contra Symmachum II, 510.

cum scita patrum populique *frequenter*
In tabulis placiti sententia flexa novarit.

Lucilius apud Lactantium Div. Instit V, 9.

Totus item pariterque dies, populusque patresque
Iactare indu fore se omnes, decedere nusquam.

Cicero de Divinat I, 12. ex II. lib. de suo Consulatu,

si solis ad ortum
Conversa, inde patrum *sedes* populique *videret.*

et mox ibidem,

Vocibus Allobrogum patribus populoque *patebat.*

Sidonius Apollinaris Epist. IX, 16.

Qui patrum ac plebis *simul unus olim*
Iura gubernat.

Claudian. Stilich. II, 116.

quos praeficit ipse regendis
Rebus, ad arbitrium plebis patrumque *reducit.*

idem IV. Cons. Honor. 532.

Acrior interea visendi principis ardor
Accendit cum plebe patres.

idem Bello Gildonico, 46.

Armato quondam populo patriisque vigebam
Consiliis.

Ita edidit vir longe acutissimus Nicolaus Heinsius, cui Claudianus nitorem suum restitutum debet. Sed quid hic, obsecro, est *patriis consiliis?* Sunt verba deae Romae, prosopopoeia. Iam autem *patriis consiliis* est *patris* consiliis; neque alio sensu ea verba umquam accipi[unt] Ergo hic inepta et aliena sunt: neque enim Ro[ma] patre quoquam nata est. Figurate quidem *urbis* pa[ter] Romulus dictus est: sed non hic Romuli *consilia* [aut] *sam* intelligit, cum dicit verbis proxime sequentibus,

domui terras urbesque revinxi
Legibus, ad solem victrix utrumque cucurri.

Ipso Heinsio teste, longe plures codices, nempe ex trig[inta] omnibus septem et viginti, *patrum* habent non *patriis;* omnes, uno excepto, *armatis populis* non *armato populo;* porro et duo optimi, *conciliis,* non *consiliis.* Lego igitur, unica duntaxat litera seposita,

Armatis quondam populi patrumque *vigebam*
Conciliis:

tissima emendatione; *armatis conciliis populi patrumque;* mox versu 53. *bellatoremque Senatum,* et 97. *Ille diu* *us populus.* Valerius Flaccus VIII, 281.

patriae veniam da quaeso senectae:
Quin omnes alti pariter populique patresque
Mecum adsunt.

i idem Heinsius ex coniectura *alto* i. e. *mari.* Ego vero legerim:

Quin omnes alii, *pariter* populusque patresque.

: est, *excusa modo patris absentiam; alii omnes mecum unt.* Cicero de Legibus III, 4. *Cum* populo patribus *agendi ius esto Consuli.* Tacitus Annal IV, 2. *Apud* res et populum *celebraret.* XIII, 17. *Fovendum* patri populoque *principum.* Livius, I, 26. *Atrox visum id nus* patribus plebique. I, 40. *Apud* patres plebemque *ge maximo in honore Servius Tullius erat.* Sed iam sa superque exemplorum est: quare finem hic faciemus, omnia cum ipso pulvisculo corradere videamur. Id o ingenuitatis est nostrae, ut locum unum et item al um non praetereamus, quae receptae apud Nostrum tioni prima fronte patrocinantur. Prior apud Ovidium Metam. XV, 572 ubi Cipus loquitur civis Romanus:

Quicquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,
Seu laetum est, patriae *laetum* populoque *Quirini;*
Sive minax, mihi sit.

id nunc fiet? nonne magno conatu nihil egimus? Ecce m tibi, plane ut apud Nostrum: *patriae populoque.* Ego o et hic corrigendum esse contendo,

Seu laetum est, patribus *laetum* populoque Quirini,

: est, ut in Monumentis veteribus sollemne habetur, *Id x faustumque sit Senatui Populoque Romano.* Quod et e Cipus mox firmat, versu 590.

Dixit, et extemplo populumque *gravemque* senatum
Convocat:

Ovidius alibi totidem verbis, Fast I, 69.

Dexter ades, patribusque *tuis* populoque Quirini.

ı hoc telum feliciter evitavimus: posterior locus extat ıd Iuvenalem XIV, 71.

Gratum est quod patriae *civem populoque dedisti:*
Si facis ut patriae *sit idoneus, utilis agris,*
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.

ı, quam inficeta et inconcinna repetitio est, *patriae, pa e.* Quin et hic etiam, tot testibus et auctoribus freti, nter reponimus,

Gratum est, quod patribus *civem* populoque *dedisti:*
Si facis ut patriae *sit idoneus.*

od si demus in Ovidio et Iuvenale recte se habere Pa-

triae: nihilo minus in hoc Horatii loco vitiosum [illegible] Quippe *Patria* nomen reciprocum est, retroque semper praecedens verbum respicit, et ubique pronomen [illegible] *mea*, *tua*, *sua etc.* extrinsecus subaudiendum habet [illegible] verissimum esse, qui Latine sciunt, agnoscent. Ergo [illegible] *des fluxit in patriam suam*, sive *ipsius cladis patriam:* nihil absurdius fingi potest. Sed nondum tamen [illegible] tam confecimus: ecce enim vir summus Io. Frid. Gr[illegible] vius ad Livium XXV, 6 et in Indice, rem ante nobis [illegible] auditam docet: nempe *Patriam* significare *Magistratum* [illegible] *Senatum:* ubi ipsi Senatores *Patres* vocantur. Quod [illegible] rum et certum probaverit, frustra sane nos hunc [illegible] locum sollicitamus; quippe hoc pacto

In patriam populumque fluxit,

perinde erit, ac si dixisset, *In senatum populumque:* [illegible] ipsum illud est, quo nos emendatione nostra pervenire [illegible] namur. Sed videamus locum Livii: ubi milites, Can[illegible] cladis reliquiae, in Siciliam senatusconsulto relegati [illegible] cellum Cons alloquuntur: *Nisi hoc*, aiunt, *sperassem*[illegible] *provinciam nos morte regum turbatam ad grave bellum* [illegible] *versus Siculos simul Poenosque mitti, et sanguine nostro* [illegible] neribusque nos patriae *satisfacturos esse.* Ubi *patriae* [illegible] novius interpretatur *Senatui;* (de quo mox dicemus) [illegible] stimonio citat alterum Livii locum, V, 4. ex oratione [illegible] pii Claudii: *Invitus in hac parte orationis, Quirites,* [illegible] *sic enim agere debent, qui* mercenario *milite* [illegible] *nos tamquam cum* civibus *agere volumus; agique tam*[illegible] cum patria *nobiscum aequum censemus. Cum patria,* [illegible] est, *cum senatu.* Sed, quod viri acutissimi pace dictum [illegible] nihil tale ex his verbis excudi potest. Nam primo, [illegible] in Senatu, sed in concione ad plebem haec loquitur [illegible] pius: deinde opponit *mercenarium* sive extraneum mili[illegible] domestico militi et *civi*, qui pro *patria* sua et Rep[illegible] ad bellum mittitur. Ergo *Patria* tam hic, quam alibi, [illegible] *civitas*, *sedes natalis.* Pergit vir sagacissimus et T[illegible] allegat Annal. IV, 8. *Excepto Druso preces ad vos* [illegible] *diisque et* patria *coram obtestor, Augusti pronepotes susci*[illegible] *regite.* Etiam hic *coram patria* vult esse *coram* Sen[illegible] Frustra: nam Tiberii verba sunt in Senatu, et ad Se[illegible] tum: et idcirco, si *patria* hic est *senatus*, perinde fore [illegible] si diceret, *Obtestor vos coram vobis.* Quod cum inept[illegible] insulsumque sit, etiam hic, ut ubique alias, *patria* est Re[illegible] *publica et civitas.* Sed revertamur iam ad priorem Li[illegible] locum XXV, 6. *Nisi sperassemus, sanguine nostro vulne*[illegible] *busque* nos patriae *satisfacturos esse.* Ubi verba illa [illegible] *patriae* sola Gronovii coniectura nituntur, utcumque [illegible] contextum temere recepta. Nam ipso testante, Codices Manuscripti pro *nos patriae* habent *nostratui.* Ergo omnes Gronovii copiae, quibus efficere voluit *patriam esse sena*[illegible]

unerarium *Augustus primus dixerunt.* Messalla ıs eodem anno nati sunt, ut in Chronico Hie- Jt proinde merito dubitandum sit, an v·rbum lerit Messalla, priusquam haec scripserit Li- ;sto: ut prius procuderit. Illud non dubitan- :i tum et musteo, dubiaeque adhuc auctoritatis on usurum fuisse in Historiis Livium. Sed :ro, est Reatus? an *culpam, crimen commissum* ılla, ut Iacobus hic interpretatur? minime ge n- *us*, ut eruditis notum, erat status et conditio ordidatorum, dum iudicium in longum proce- *batus*, conditio caelibis et similia. Reatus pro eccato, est barbarorum. Enimvero, etsi satis ›novii Patris coniectura, sed alio, quam is vo- leviore tamen manu sanari potest locus hunc *Nisi sperassemus, sanguine nostro vulneribusque satisfacturos esse.* Quippe senatusconsulto, non in Siciliam relegati erant. Dixerant ii mili- nte, *Quum primum de nobis, etsi non iniquum,* Senatus consultum *factum est.* Ex compendio ·ro *Nos senatui* factum est *Nostratui.* Sed iam :abula: quippe et nos, nisi fallimur, emenda- ostrae cumulate satisfecimus.

ır artibus] Mire variant hic codices scripti; *ingitur artubus*, alii *frangitur artubus* habent. ;·lectiones prima fronte satis speciosae sunt, onos singulae sunt nactae: ut subtilis iudicii lior verierque sit, et ab Horatii manu fluxerit,

unum sibi dedidissent: *si id vectores negarent, et me... mul interire, quam me* tradere hostibus *mallent, etc.* Va... rius Max. V, 5. *Non erat dubium, quin Falisci tradi... se nostro imperatori essent.* Caesar B. Gall. VII, 77. ... *tam toleraverunt, neque* se hostibus transdiderunt.

37. *Hic unde vitam sumeret inscius*] *Inscius*, quia pri... editiones Venetam et Loscheri possederat, postea in ... nes propagatum est; neque quicquam de Lectionis ... tate monent Lambinus, Cruquius, Torrentius, Pulm... Primus adeo Henricus Stephanus se fando audivisse ... rat, *aptius* legi non *inscius* in vetusto libro Antonii C... tii. Post hunc Bersmannus ex tribus quos inspexit codi... bus unum habere *aptius* memorat. At sancte testari ... sum, ex Nostris Graevianum, Reginensem, Regiae Soci... tatis, Petrensem, Bodleianum clare et sine litura ... exhibere: neque aliter a prima manu Magdalenensem; ... pro varia lectione Battelianum et Colbertinum. Q... ergo? an credibile est, ceteros Interpretes in nullis ... lectionem hanc reperisse; cum constet plane ex ... qui e variis regionibus huc in Angliam allati sunt, ... diam fere librorum partem ei patrocinari. Sed sole... est iis hominibus, quod non probent aut non intelli... dissimulare ac supprimere. Nos totum locum, qui ... impeditissimus est, evolvere et emendare conabimur.

Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!

in quo illud, *timuitque mortem*, iure opinor redargu... Quid enim? minor certe culpa est *timere mortem*, ... ea quae praecesserant, abiecisse arma, dedidisse se ... bus, et paratas ad lora manus praebuisse. *Timet* quid... *mortem* etiam fortissimus quisque: atque ita ipsa natu... comparati omnes sumus. Is demum vir est, non qui ... nino mortem non timet, sed qui minus, quam turpem ... tam et salutem flagitio quaesitam. Noster alibi Carm... IV, 9.

Peiusque leto *flagitium* timet,
Non illi pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

Ergo praeter decorum minuit vim orationis, cum ... caetera pudenda illud addit ut gravissimum, *Ti... mortem.* Deinde quid sibi vult, *hic? Hic unde vit... meret inscius.* Respondebunt, opinor, *Hic miles.* ... hoc coactum est plane, et Horatio indignum. Non ... de uno milite, sed de multis agitur, ut supra. E... militibus *sine caede, dixit, Derepta vidi.* Postea vero ... in orationis cursu ait, *erit* ille *fortis*, *qui perfidis s...*

ostibus: si de *illo* homine vocabulum *hic* intelligi ve-
dicendum utique fuerit,
Ille, *unde vitam sumeret inscius.*
e hanc, opinor, ob caussam non iam pronomen esse, sed adverbium, etsi quantumvis inepte credidit Scho-s Acron. *Hic,* ait, *id est, in bello.* Quid multa? levi tione sententiae subveniet, qui sic legerit, et distin-

Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem
Hinc, *unde vitam sumeret* aptius;
Pacem et *duello miscuit.*

timuit mortem, *unde* aptius vitam sumeret. Ut alibi .. III, 11.

urge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, *detur.*

id est, a pugna, ferro, manu: *unde* viri fortes aptius quaerunt, quam deditione aut fuga. Homerus Iliad. .1.

τῷ ἐν χερσὶ φόως, οὐ μειλιχίῃ πολέμοιο.

st. Iugurth. 39. *Ante omnes infesti ac maxime, qui bello praeclari fuerunt; quod armatus,* dedecore *potius,* manu, salutem quaesierit. Paterculus I, 2. *Quis* (Codrum) *non miretur, qui iis artibus* mortem quaesie-*uibus ab ignavis* vita quaeri *solet.* Deinde addidimus *acem* et *duello:* facile enim a Librariis id omissum, ine versus dispendio fieri potuit; ut supra in hoc carmine,

nciliorum, nominis, et togae:
t nominis.

O *pudor*] Notandum illud, O *pudor;* hinc enim dedebet recepta lectio apud Ovidium Epist. Deianirae III. de Hercule, cum apud Omphalam desideret, et na pelle illam indueret:

O pudor! *hirsuti* costis *exuta leonis,*
Aspera texerunt vellera molle latus.

erperam praestantissimus Heinsius ex pauculis codici-reposuit *Pro pudor!* deinde multo infelicius *costas* ex unico libro; *eleganti,* ut ait, *Graecismo.* Dolet insignem alibi hic mentem habuisse. Certe cum ius dixit Aen IV, 517.

Unum exuta pedem *vinclis,*

pedem *suum* subintelligimus; atque ita in omnibus inque Graecismi huius exemplis. Potesne igitur di-*vellera exuta costas* suas? an vellera costas habent? oc obiter. Valerius Flaccus VIII, 269.

nobis,
pudor, et muros et stantia tecta reliquit.

Vidit et ipse Heinsius: neque variant codices.

27. *Cui donet inpermissa*] Pulmanni codex et Galeanus noster, *intermissa;* alter Pulmanni, et Achillis Statii liber, *improvisa.* Sed recte habet priscarum editionum et plurium codicum lectio, *inpermissa gaudia;* etsi nemo veterum, quod meminerim, hanc vocem usurpaverit. *Inpermissa,* hoc est, *inconcessa, interdicta.* Virgil. Aen. I, 651.

Pergama cum peteret, inconcessosque *Hymenaeos.*

Ovid. Metam. X, 154.

inconcessisque *puellas*
Ignibus attonitas meruisse libidine poenam.

IX, 637

Iamque palam est demens, inconcessamque *fatetur*
Spem Veneris.

et Amor. III, 4.

Indignere licet: iuvat inconcessa *voluptas.*

Noster Serm. III, 4.

Ne sequerer moechas, concessa *cum Venere uti*
Possem.

et I, 2.

Si interdicta *petes, vallo circumdata.*

Ovid. Metam. X, 336.

Spes interdictae *discedite: dignus amari*
Ille, sed ut pater, est.

36. *Hannibalemque dirum*] Torrentii quidam, et Pulmanni codices, et ex nostris Vigorniensis, *durum*, neque aliter Loscherus edidit, ut Carm. II, 12. *Nec durum Hannibalem;* ubi similiter codices aliquot, et Editiones pleraeque *Dirum.* Nos ut illo loco *durum* cum maiore membranarum parte probavimus: ita hic magis arridet *dirum,* quod codices plurimi repraesentant. Quintilianus Instit. VIII, 2. *At illud iam non mediocriter probandum, quod hic etiam laudari modo solet, ut proprie dictum id sit, quo nihil inveniri possit significantius: ut Cato dixit;* C. Caesarem ad evertendam Remp. sobrium accessisse; *ut Virgilius,* Deductum carmen; *et Horatius,* Acrem tibiam, Hannibalemque dirum.

VII. AD ASTERIEN.

4. *Constantis iuvenem fide*] Editiones principes, Veneta et Loscheri,

Constanti *iuvenem* fide.

at membranae omnes ubicumque, *Constantis;* et plurimae *fidei;* nostrae certe omnes; nisi quod Zulichemianae *fidi.* Recte vero Lambini aliquot, et Cruquii unus *fide*, casu genitivo, more illius aevi. De quo vide A. Gellium IX, 14. Priscianum fine libri VII, Vossium de Analogia p. 770. Non placet hic ablativus, *constanti fide;* tum quod omnes codices refragentur, tum quod *constante* Noster, non *constanti*, dicere voluisset; ut supra ostendi ad Carm. I, 25. v. 17.

, *Fallax historias monet*] Codices tres apud Torren-, et ex nostris Bodleianus, *movet*, non *monet*. Utrum- recte. Ovidius Art. III, 651.

Quid iuvat ambages praeceptaque parva monere?

l tamen magis placet, ut figuratius et ποιητικώτερον,)rias movet; ut Virgilius bis,

Pandite nunc Helicona, deae, cantusque movete;

Aen. I, 261.

Hic tibi (fabor enim, quando haec te cura remordet,
Longius et volvens fatorum arcana movebo)

!. Metam. XIV, 20.

At tu, sive aliquid regni est in carmine, carmen
Ore move *sacro.*

ast. III, 11.

Ilia Vestalis (quid enim vetat inde moveri)
Sacra lavaturas mane petebat aquas:

moveri, id est, inde initium *narrationis* sumi. Ita Li- *Mentionem movere, mentionem agitare.* Cicero in Ora- c. 12. *Primisque ab his* (Herodoto et Thucydide) *ut Theophrastus*, historia commota est, *ut auderet uberius,* ı *superiores, et ornatius dicere.*

'orro illud *fallax* non levis mihi suspicio est ex inter- atione in versum irrepsisse, pro *pellax;* quod altero paullo aptius et significantius est. Virgil. Aen. II, 90.

invidia postquam pellacis *Ulixei;*

Servius: *Pellacis, per blanditias decipientis: Pellicere* ı *est per blanditias illicere.* Multi tamen codices apud ium *Fallacis* ibi habent. Hieronymus Praefat. in VI. ment. Ezech. *Qui nostra simulantes genetricis antiquae* ellacis Ulixei *venena non deserunt.* Lucretius II. 559.

Subdola cum ridet placidi pellacia *ponti.*

;il Georg. IV, 443

Verum ubi nulla fugam reperit pellacia:

plures ex Scriptis *fallacia:* adeo proclive erat Libra- vocabulum illud corrumpere. Glossae Graecolatinae: ;γωγὸς, *pellax, illex.* Murtianus Capella lib. IV. *Cir- trix* pellacissima, *et metarum Marsicarum incola.* Ar- ius lib. II. *Homo, qui sit aut unde sit anceps, varius, ilis,* pellax, *multiplex, multiformis.* Et lib. V. *Quid cycnis et Satyris, quid pro aureis imbribus, in quos idem* ›ellax (Iuppiter) *fraude induit perfida, formarum varieta- s ludens.*

VIII. AD MAECENATEM.

Docte sermones utriusque linguae] Tam veteres editio- quam omnes fere codices, et mei et aliorum, habent *Docte* sermonis *utriusque linguae.*

ıe ita Acron Manuscriptus in Bibliotheca Regiae Socie- s: *Ordo est, Docte Sermonis utriusque, id est, Graece et*

Latine. Sane in caesura, etiam syllaba brevis produci potest, ut Carm. I, 3.

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

et III, 16.

Quam si quicquid arat impiger Appulus.

Doctus autem *Sermonis,* casu genitivo, ut Statius Theb. II, 692.

ille haec praeviderat omnia doctus
Aëris, *et nulla deceptus in alite Maeon.*

et Noster ipse in Arte Poët. 380.

Indoctusque pilae, *discive, trochive quiescit.*

Sed eo minus placet haec lectio, quod vox alterutra, aut *sermonis*, aut *linguae*, redundans plane et otiosa foret; cum satis sit dicere, vel *docte sermonis utriusque*, vel *Docte linguae utriusque.* Suetonius Claudio c 42. *Cuidam barbaro Graece et Latine disserenti, Cum* utroque, *inquit,* sermone *nostro sis paratus.* Idem Illust. Gram. cap. 1. *Idem ec Poëtae et Oratores semigraeci erant: Livium et Ennium dico, quos* utraque lingua *domi forisque docuisse adnotatum est.* Plinius Hist. XII, 1. *Et platanus una insignis* utriusque linguae *monumentis.* Plinius alter Epist. VII, 25. *Quam Graeca? quam Latina? nam tantum in* utraque lingua *valet.* Martialis X, 76.

Iucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua *doctus* utraque.

Apuleius Floridis, 18. *Et vox mea* utraque lingua *iam vestris auribus probe cognita.* Non sum nescius, extare alibi apud Nostrum Serm. I, 10.

at sermo lingua *concinnus* utraque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.

Unde suspicetur quis, eo exemplo posse dici *sermo linguae utriusque.* Sed aliud est. Certe sermo utraque lingua *concinnus,* sive compositus et commixtus tamquam *cinnus ambarum,* ut cum Cicerone loquar, recte dicitur. Poterit etiam dixisse, *sermo utroque sermone concinnus:* sed non ideo quisquam dixerit, *sermo sermonis utriusque,* neque itidem, *sermo linguae.* Quamobrem, si retinere libet *sermonis,* vide annon sic potius rescribendum fuerit,

Docte sermonis utriusque, Cilni;

ut *C. Cilnium Maecenatem* intelligamus. Mirum enim, et propemodum insolens videtur, ut sic aliquem compellet, *Docte sermonis utriusque linguae,* neque tamen quis ille demum sit, nisi octavo post versu certiores nos faciat,

Sume, Maecenas, *cyathos amici.*

Atque hoc pacto primum, *Cilni,* Nomine scilicet eum appellaverit; deinde Cognomine, *Maecenas:* plane ut in Carm. IV, 2. ad Iulum Antonium, primo sic infit,

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iule, *ceratis ope Daedalea:*

tea versu 26.

ſulta Dircaeum levat aura cycnum
'endit, Antoni, *quoties in altos.*

nissis coniecturis, tutius satiusque est lectionem alteequi, quam duo Lambiniani, et Regiae Societatis coabministrant,

locte sermones *utriusque linguae:*

rm. III, 9.

lulces docta modos, *et citharae sciens.*

hanc confirmat Donatus ad Terentii Eunuchum

quae liberum
cire aequum est adolescentem sollertem dabo.

haec *sollertem, ut Horatius, Docte sermones utriusque ie: an assumendum est* his *extrinsecus?* Equidem in Donati editione anno 1503. et nescio an in aliis, hic reperias *Sermonis*. Sed inepte, et contra ipsius ti propositum; qui ideo hoc citat, ut ostendat *sollerum* accusativo *quae* vel *haec quae* posse iungi, ut Horatium *Doctus* eundem casum recipiat. Accedit et Consentius vetus Grammaticus, p. 2035. *Accusatitrahunt, sed figurate, doctus sermonem, exosus bella, ius futura.* Neque enim dubites, quin ad hunc Noocum respexerit; pariter ut ad Virgilii illum Aen. 517.

Et iuvenem exosum *nequicquam* bella *Menoeten.*

igitur vera lectio, *Docte sermones:* nunc de ipsa seni videamus; quae, si omnes interpretes audis, nihil erit quam hoc: *Tu, qui bene Graece Latineque loqueuiraris, cur ego, cum caelebs sim, Martiis Calendis rem am faciam.* Ubi libenter doceri velim, quid ad *MarCalendas* attineat, aut quomodo *admirationem* Maeceaut minuat aut augeat, quod utramque eum linguam callere dicit? Quod si nihil ad rem istam occasiore pertinent ea verba, non video, cur putide prorsus προσδιονύσως hic ingerantur. Neque enim eximia dam Maecenatis laus erat Graece Latineque scire, Romae ea tempestate quivis Senatoris Equitisve filius, et de plebe innumeri, libertini etiam et servi, Graece erentur. Enimvero aliud quid et maius hic significant *ones*, nempe *Libros*, *Tractatus*, *Historias*, ut apud cos, *ΛΟΓΟΙ*, Xenophontis *Οἰκονομικὸς λόγος* etc. inde ores, Philosophi, Historici, *Λογογράφοι* appellati. Ita tius Satiras suas *Sermones* sive *Λόγους* inscripsit; et 1. III, 21.

Non ille, quamquam Socraticis *madet*
Sermonibus, te negliget horridus:

t, *Σωκρατικοῖς λόγοις.* Ergo hoc vult Horatius, *Docte sermones utriusque linguae, miraris*

Martiis caelebs quid agam Calendis.

h. e. tu qui et Latinorum et Graecorum libros accura legisti, qui utriusque gentis historias, ritus, sacra pro intelligis, iure miraris, cur ego caelebs Calendis Ma sacra faciam: cum nihil aut in Graiorum aut in pa monumentis sit, quod festum illud ad caelibes quicq pertinere, sed ad matronas duntaxat et maritos, signi Scias itaque, me non publico instituto hodie, sed priva rem divinam facere, quod hoc quondam die ab i ex ruina arboris deorum beneficio conservatus fuerim.

14. *Vigiles lucernas Perfer in lucem*] *Perfer* habent e tiones veteres et pleraeque ex recentioribus. Nicola Heinsius in ora codicis sui, Forte *Profer:* et sic Geor Fabricius, i. e. ut volunt, *protrahe*, *produc;* ut Nost Carm. III, 21.

Te Liber et si laeta aderit Venus,
Vivaeque producent *lucernae,*
Dum rediens fugat astra Phoebus:

hoc est, producent, protrahent, extendent in lucem usque. Sane codices nostri Reginensis et Magdalenensis clare ha bent, *profer;* ceteri cum aliorum codicibus *Perfer*. Utro vis modo legeris; me lubente, facies. Tamen consulto p tius voce *Perfer* hic usus videtur Horatius, ut ambig culpam evitaret, quia notissimo loquendi genere *profe in lucem* idem est ac palam facere, in medium, in ap tum proferre; ut Noster ipse Epist. II, 2.

Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem *speciosa vocabula rerum.*

Cicero pro Archia c. 6. *Ut nihil possint ex his, neque a communem afferre fructum, neque in adspectum* lucemque proferre. Ita alibi bis vel ter locutus est, et alii non se mel. Quare melius, credo, cum multo maiore parte Co dicum legemus hic *Perfer*. Porro pro *sospitis* versu prae cedente, Graevianus noster et Colbertinus, *Hospitis*. Sed nihil mutandum. *Sospitis*, quia cadentis arboris ictum evaserat. *Centum*, inquit, *cyathos sume*, et totidem annos amico *sospiti* precare; ut Ovidius Fast. III, 531.

Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
Quot sumant cyathos, *ad numerumque bibunt,*
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quae sit per calices facta Sibylla suos.

18. *Occidit Daci Cotisonis agmen*] Torrentius memorat multo plures et meliores ex suis habere *Cotisontis:* quod vix credibile est, cum mei ad unum omnes, et quantum intelligere datur, aliorum etiam, *Cotisonis* prae se ferant. Atque ita Suetonius in Augusto c. 63. *Primum eum Antonio filio suo despondisse Iuliam, deinde* Cotisoni *Getarum regi.* Neque ibi in terminatione variant Membranae. Lucius Florus IV, 12. *Daci montibus inhaerent,* Cotisonis *re-*

rio. Frontinus Strateg. I, X. 4. *Scorylo dux Dacum sciret dissociatum armis civilibus populum Roma-*. ubi pro *Scorylo* reponendum fortasse *Cotiso*. Utsit; ex eo quod *Scorylo* dixerit non *Scorylon* casu atis apparet in obliquis non *ontis* more Graeco, sed flectendum esse. Neque vero ulla caussa erat Rocur Dacum nomen enunciatione Graeca efferrent. ximus tamen Broukhusius ad Propert. IV, 10. *Co-* hic malle videtur.

edus infestus] Elegans est Nic. Heinsii coniectura, n margine exemplaris sui adnotaverat,

dus infestis *sibi* luctuosus
Dissidet armis:

ita clare et sine ulla litura codex noster Galeanus; uatenus accedunt Regiae Societatis membranae, a manu *luctuosus* exhibentes. Propertius IV, 1.

c rudis infestis *miles radiabat in* armis.

Epist. Oenones.

ndaris infestis *fugitiva reposcitur* armis.

Phoenissis, 560.

Quin tuae caussae nocet
um hoc, quod armis *vertis* infestis *solum.*

I, 25. *Datur signum*, infestisque armis *concurrunt*. autem *luctuosus*, ut Carm. III, 6.

multa neglecti dederunt
Hesperiae *mala* luctuosae.

tamen ex toto damnari potest recepta lectio, quam iones, et praeter Galeanum codices omnes repraes.

edus infestus *sibi* luctuosis
Dissidet armis.

uctuosa arma recte dicuntur, ut Vegetius IV, 12. *utrinque periculo, sed maiore oppugnantium sanguine, tur* luctuosa certamina Ita Tacitus, *Luctuosum fa-* Cicero *luctuosum diem, perluctuosum funus*. Tum au*festus sibi*, erit sibi adversus, sibi inimicus, ob dism nempe civilem. Sed in altera lectione et verbo-ollocatio venustior est, et sonus syllabarum dulcior; potest non iis placere, qui raras et eruditas aures.

Parce privatus] Nullus est omnium interpretum, d hunc locum, veluti ad scopulum, naufragium fe-Praefectus Urbis tum erat Maecenas, cum Horatius criberet; unde illud supra v. 17.

itte civiles super urbe curas,

29

u civitatem *quis deceat status*
uras, et urbi *sollicitus times.*

hic litigant et turbas concitant, quo sensu idem et

Praefectus Urbis fuerit, et potuerit dici *Privatus;* siquidem ista inter se opponuntur. *In fortuna*, ait Cicero, *quaeritur servus sit an liber, pecuniosus an tenuis, privatus an cum potestate.* Torrentius, hoc pacto se expedire conatus, qui, ut ait, Praefectura Urbis duntaxat Officium erat, non Magistratus, iamdudum vapulavit. Rutgersius, T. Faber, Dacieriusque hic subintelligunt, *tamquam, quasi: Ita parce nimium cavere*, tamquam si *privatus* fores. Quod quia coactum, durum, et sine exemplo sit, nemo non videt; et merito Rutgersius in repetita Editione notulam hanc spongia delevit. Sed emendatione rem conficere vult Daniel Heinsius, pro *Parce* substituens *Parte;* quod et diu ante eum fecerat Matthaeus Bonfinis, homo ineptissimus:

Negligens, ne qua populus laboret
Parte *privatus, nimium cavere.*

Sane *parte* habet codex noster Battelianus, et pro varia lectione Colbertinus: ut ordo sit, *ne qua parte laboret:* plane ut Noster alibi Serm. I, 2.

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui moechos non vultis, ut omni parte laborent.

et favet Acron, qui sic locum enarrat, *Quia non timeas ne qua Respublica* parte *laboraret.* Sed quid tandem illud erit, *Populus privatus?* sunt οἱ πολλοί, inquit Heinsius. Vellem exemplum eius locutionis vel unum addidisset. Sed nullum erat: imo vero *privatus* plane opponitur populo; tantum abest, ut ita coniungi possit. Cicero in Verrinis: *Quod privatus a populo petit, aut populus a privato, Senatus ex aliqua civitate, qui iudicet, datur.* Sed esto, ut populus privatus sint οἱ πολλοί; tamen non procedit oratio; neque sententiae quicquam est, quod palato non fatuo placere possit. Nos totum locum aperire, et ex tenebris his in apertam lucem proferre, paucis conabimur. Invitaverat Maecenatem Noster, ut Martiis Calendis secum biberet. Hortatur autem, ut animo veniat hilari, et a curis publicis privatisque expedito: *Mitte*, inquit, *civiles super Urbe curas:* quid enim? nihil est, cur sollicitus sis: victi praelio sunt *Daci*, *Medi* bellis civilibus occupati, subacti Cantabri, *Scythae* repressi, tuta sunt omnia. Quocirca,

Neglegens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere:

hoc est, Cum iam *neglegens* sis, *securus* (ut bene Acron) *non timens* (ut Glossae codicis Petrensis) ne qua populus laboret; cum, rebus tam prosperis, non sollicitus sis ne res publica detrimenti quid capiat; parce *privatus* cavere nimium, noli de privatis tuis et domesticis negotiis nimium providere, noli de re familiari nimium attentus atque anxius esse. Proinde animo puro et defaecato ad me veni; et tam *civiles* quam *domesticas* curas vel domi relinque, vel abiice. Haec sine dubio loci huius sententia

t; neque verba ipsa difficultatis quicquam iam habent, modo stili Horatiani genium agnoveris. *Neglegens*, pro *curus*, *non timens*, nove et oleganter ponitur, ut supra arm. I, 28.

Neglegis *immeritis nocituram*
Postmodo te natis fraudem committere? fors et
Debita iura vicesque superbae
Te maneant ipsum.

ı quo similiter, ut hic, lapsi sunt Interpretes. *Neglegis* ımmittere? hoc est, *non times* committere? *securus* audes ımmittere hanc fraudem; quia non tibi, sed posteris dunxat tuis nocitura est? at fortasse *tu ipse* commissum hoc agno tuo exitio lues. Neque vero in voce *Privatus* iam ıisquam haerebit amplius. Quippe rem suam familiarem *ivatus* curat etiam Magistratus, etiam si non Praefectus ıodo Urbis, sed Orbis Princeps fuerit.

27. *Dona praesentis rape laetus horae*] *Cape* habent Ediones principes Veneta et Loscheri: atque ita multo mar pars Codicum. Tamen aliquot habent *Rape*, ut ex Noris Graevianus, Battelianus, Bodleianus, et pro varia leclone Colbertinus. Atque hoc post Lambinum avide raıerunt Interpretes; et ex eo alius post alium ad nauseam sque ingerunt Ciceronis illud ex Ennio, De Oratore II, 40.

vive, Ulixes; dum licet,
Oculis postremum lumen radiatum rape:

Ion dixit cape, *non* pete: *haberet enim moram sperantis iutius esse sese victurum: sed* rape. *Hoc verbum est ad id ptatum.* Quid tum? esto, ut ibi Ennius efficacius dixerit *ape*, quam *cape:* an ideo ubicumque in aliis auctoribus *ape* occurrit, substituemus illico *rape?* Quin potius ex oci cuiusque indole et orationis filo statuimus, hoc an illud magis aptum conveniensque sit. Quemadmodum in ıis verbis,

Dona praesentis cape *laetus horae.*

x adiuncto illo *dona* perspicue, si quid sapimus, videmus etinendum hic esse *cape;* neque audiendos esse codices, ui *rape* supponunt. Quid enim opus est, obsecro vos, ut a quae *donata* sunt, *rapere* velimus? Rapiamus, si fas est, egata aut fugientia: quae oblata praesto sunt, capiamus t sumamus. Nam ut noster ait Epist. I, 17.

Distat sumasne *pudenter,*
An rapias.

loc est, multum interest, capiasne donatum, an non donatum rapias. Cicero de Legibus III, 4. Donum *ne* capiunto, *neve danto.* Virgil. Aen. III, 489.

cape dona *extrema tuorum.*

Corippus Africanus lib. I.

Rumpe moras, cape dona *dei.*

Caeterum a fine huius versiculi in omnibus meis Co abest coniunctio *et* vel *ac;* itaque a prioris fine, u dem abest in Reginensi nostro et editionibus, hac duximus.

IX. AD LYDIAM.

5. *Donec non alia magis*] *Alia* editiones priscae, rique codices: sed ex nostris Leidensis, Reginensis, Bodleiani duo, *aliam*, ut Virgilius,

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

Et Gellius VII, 8. *Sed pueros forma liberali, navicu aut in vadis litorum conspectos, miros et humanis m serunt delphini.* Tamen alibi Horatius, *Arsit virgi sisse Bathyllo.* Non hilum interest. Sed, quando ex duobus non nisi alterutrum a poëtae manu esse verisimilius est vulgarem hanc, quam figuratam illi structionem, Librariis deberi: et facilius erat lit in illis codicibus a sequente absorberi, quam in l

10. *Et cytharae sciens*] A Prisciano p. 1177. di hic versus:

Me nunc Thressa Chloë regit
Dulces docta modos, et citharam *sciens.*

ut *citharam* ineptum est; quippe esset, Sciens quid sit. Potuit esse *citharâ;* ut Terentius dixit *Scire* Sed cum addit Priscianus simile exemplum ex *Πολέμων εὖ εἰδὼς*, quod ex Iliad. *Δ.* 310.

Ὡς ὁ γέρων ὤτρυνε πάλαι πολέμων εὖ εἰδώς·

apparet apud ipsum Priscianum scriptum fuisse ut Noster alibi I, 15. *Sthenelus sciens pugnae.* Petrensis codex et Torrentiani duo cum editione *Cressa:* quod Fabricius ideo amplectitur, quia *Musicae periti:* potuisset addere quia *Chloë* nom cum est, non Thracium. Sed haec parvi momen nam Libertinae, qualis haec Chloë, et nova nomi ancillae erant, indebantur, et in Musicis aliisque herili sumtu instituebantur. Certe *Cressa Chloë*, ritatem consonantium durissime exit; et omnino, legitimum sonum aure callemus, inverso potius or suisset Noster,

Me nunc Cressa regit Chloë,
Dulces docta modos.

Quod cum nulli usquam codices exhibeant; meliu *Thressa Chloë* sine controversia recipiamus. Pro autem Librarii veteres *Tressa* soliti sunt scribere, ter Torrentianos aliquot Graevianus noster hic unde facilis lapsus erat ad *Cressa.* Porro mira le quam veterrimi libri Leidensis, Colbertinus, et manu Graevianus praeferunt,

Menunc Thressa Chloë riget,

quam et sic enarrat Glossator Graevianus, *Rident me, ne te amem;* quo nihil absurdius fingi

s Ornithi] Miror, unde malis avibus se in omditiones intulerit hic *Ornithus;* cui si nomen ινιθος impositum sit (ut certe volebat ille, qui roduxit) tum syllabam mediam produci oportuit. ım libris meis omnibus et Editione Veneta lege rectius *Ornyti*, ut Graecis Ὄρνυτος nomen est ı. Apollonius in Argon. II, 65.
αὖ Ἄρητός τε καὶ Ὄρνυτος, οὐδέ τε ᾔδειν.
ı. XI, 677.
procul Ornytus *armis*
, et equo venator Iapyge fertur.
ıs III, 173.
Thessalicos iam profuit, Ornyte, *reges.*
:b XII, 143.
las ecce genas, et hianti vulnere pallens
r.
cus XIV.
ecce super transtris fumantibus asper
s.
Eclog. I. bis, ter.
, iam dudum velut ipso numine plenus.

X. AD LYCEN.

num Tanaim] Pro *Tanaim*, quod editiones omvit, repone ex vetustissimis meis Leidensi, Graeinensi, et aliis *Tanain*, enunciatione Graeca.
:tum ante fores] Nescio quo malo fato evenit, quotquot extant, Horatii codices tribus quas *porrectum* habeant pro *proiectum:* quod si in ibus idem accidisset, iam diu est, cum vox *Pro*a Linguae Latinae pomoëria proiiceretur. Tu pone, reclamantibus quantum queant et scriptis

me tamen asperas
:um *ante fores obiicere incolis*
ıres Aquilonibus:
r. II, 19. de eadem re; et iisdem pene verbis,
me ante *tuos* proiectum *in limine* postes
a pruinosa frigora nocte pati.
lib. I.
noctemque vigil ducebas in armis,
m proiectus humi.

per instratos proiectus gramine *campi*
at ante toros.

Stramine proiectus *duro patiere sub astris,*
Insomnes noctes, frigusque famemque domabis.

Virgil. Aen. XI, 87.

Sternitur et toto proiectus *corpore terrae.*

Statius Theb. I, 587.

hic artus imbri ventoque rigentes
Proiicit, *ignotaeque acclinis postibus aulae*
Invitat tenues ad dura cubilia somnos.

et iterum V, 587.

viridi nam cespite terrae
Proiectum *temere, et patulo caelum ore trahentem*

Vide quae dicemus ad Epod. X, v 22.

6. *Inter pulchra situm tecta*] *Situm* habent Editione cipes Veneta et Loscheri: unde in sequentibus loc mel possessum tenuit. Memorant quidem Interpretes nonnullis codicibus *satum*, non *situm* reperisse: sed ut variae lectiones pro vario captu hominum sua fi tiuntur, spreta et reiecta est. Ex nostris Leidensis mus, Galei, Colbertinus, et a manu secunda Gra agnoscunt *Satum.* Atque ita Acron editus et manus *Inter tecta* Satum *nemus viridarium dicit.* Porro ha tionem probat praestantissimus Nic. Heinsius in exemplaris, ubi mittit nos Annotata sua in Propert vers. 5. et in Silium Ital. X. 554. quae utinam, pollicitus est, maturaret in lucem edere vir celeb Petrus Burmannus. Interea vicem Heinsii optime disertissimus Broukhusius ad dictum Propertii locu

Lucus *erat felix hederoso* consitus *antro.*

et ad I, 14. vers. 5.

Et nemus omne satas *intendat vertice silvas:*

ubi et *Satum* hic in Horatio defendit, et (post Torr et Marcilium) verba Senecae adducit ex Epist. 122 *vivunt contra naturam, qui pomaria in summis turri runt, quorum silvae in tectis domorum ac fastigiis inde ortis radicibus, quo improbe cacumina egissent?* versus Silii, quo mittit nos Heinsius, sic habet:

At ferale decus, maestas *ad busta cupressos.*

ubi nescio an codices MSti inter alias variationes exhibeant. Verum id, cum prodibunt Heinsianae videbimus. Interim non desunt aliunde, quae ad e dam hanc lectionem sola sufficiant. Varro de Re III, 5. *Extra eas columnas est* silva manu sata, *gr arboribus tecta, ut infima perluceat, tota septa maceri* Alfenus in Digest. VIII, 5, 17. *Cum in domo Gaii Se quidam aedibus Annii ita serviret, ut in eo loco posit bere ius Seio non esset, et Seius in eo* silvam sevisset nius Hist. XV. Sect. 20. *Colitur ficus arbor in foro illic arescit, rursusque cura sacerdotum* seritur: — *fortuito* satu *vivit in medio foro:* — *aeque fortuita*

itis atque olea, umbrae gratia sedulitate plebeia sa-
id. Sect. 36. Haud scio an prima omnium myrtus
iblicis Romae sata, fatidico quidem et memorabili
t Sect. 40. Et quia manu satarum receptarumque
laurus fulmine sola non icitur. Ex his clare con-
, arbores, inter tecta et in domos vel loca urbis
ceptas, non sitas duntaxat, quod omnibus silvis
onvenit, sed satas fuisse; et proinde hic legen-

quo nemus
pulchra satum tecta *remugiat.*

s et positas] Videamus totum locum:

quo strepitu ianua, quo nemus
pulchra satum tecta remugiat
? et positas ut glaciet nives
o numine Iuppiter?

risum iocumque movet Tanaquillus Faber, vir geniosus et doctus; qui velut somno repente ex- iat, *Mendum turpe, turpe*, quo ventis. *Isthuccine ninem? lego*, Queis ventis. Sed bene est, quod socerum in viam reduxit doctissimus Dacierius; *itu* hic bis accipiendum esse, *quo strepitu ianua, tu nemus remugiat ventis*, ante Fabrum natum ierique patresque, viderunt. Illud et mihi, sed mine, mirari liceat, *vidisse neminem* absurdum ναχόλουθον, quod in hac sententia non latet, sed it. Tu mecum ad calculum verba redige: *Audis, tu ianua et nemus remugiat?* et *Audis*, ut Iup- iet nives? Quid audio? an gelu et frigus auditu ur? Nemo quisquam mihi persuaserit, aut Hora- scripturum fuisse, aut amicos queis recitabat, e condonaturos. Certe non adeo digna haec ae *Iovis auribus servarentur*. Sed notior, opinor, i indoles, quam ut ipsum, nec Librarios potius, ius insimulemus. Quippe levissima mutatione, ius literulae, quae et ipsa plerumque omitteba- s, nisi fallor, procedet oratio, in hunc modum.

quo strepitu ianua, quo nemus
pulchra satum tecta remugiat?
et positas ut glaciet nives
Puro numine Iuppiter.

ipse alibi in re non absimili Carm. III, 28.

ıare meridiem
ıtis *et veluti stet volucris dies,*
r deripere horreo
santem Bibuli consulis amphoram.

autem absolute, sine dativo *ventis*: ut Virgil. 504.

tur clamor, caelumque remugit.

XII, 928.

Consurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit
Mons circum.

Claudianus Eutrop. II, 161.

responsat Athos, Haemusque remugit.

idem Rapt. Proserp. I, 10.

Auditur fremitus terris, templumque remugit,

Prudentius Apotheos. 286.

Quicquid in aere cavo reboans tuba curva remugit.

Neque vero opus erat, ut *ventis* hic inculcaret Noster, cum iam paullo ante *Aquilones* nominasset. Quid quod necesse est, stante hac lectione, ablativo casu efferri *ventis;* non ut vulgo creditum est, dativo: ut in illis Virgil. Aen. XII, 722.

gemitu *nemus omne* remugit;

Statii Theb. XII, 612.

alio si forte remugit
Bellatore *nemus;*

Martiani Cap. lib. 5.

raucusque per aethram
Cantus, et ignoto caelum clangore remugit.

Iam autem quam inconcinne et pene insulse geminetur hic ablativus, *remugiat ventis strepitu*, nemo est qui non videat. Equidem duo loca, neque plura, memini, ubi dubites, dativusne sit casus, an ablativus; ut Virgilii illud de Sibylla, Aen. VI, 99.

Horrendas canit ambages, antroque remugit:

et Statii Theb. XII, 271. de Cerere et Encelado:

Illius insanis ululatibus *ipse* remugit
Enceladus, raptoque vias illuminat igni.

ubi esto, si ita vis, dativus; adeo ut *remugire* hic sit *contra mugire:* tamen vides, opinor, multum interesse; et tam apte et ex vero dativum hic poni, quam apud Horatium stulte et inepte. Quippe *Sibylla* et *Enceladus* clamorem ex se edere, et contra mugire possunt; *nemus* autem atque *ianua* nullum suapte vi faciunt strepitum; sed totum, quantus quantus est, ventis acceptum referunt. Quod si, his spretis obstinate adhuc quisquam retinere velit *ventis;* is aliam viam insistere possit, et pro *et* legere *en:* atque idem, cum vetusto codice Fabricii, commodius tum leget *Audi:*

Audi, *quo strepitu ianua, quo nemus*
Inter pulcra satum tecta remugiat
Ventis! en, *positas ut glaciet nives*
Puro numine Iuppiter!

8. *Puro numine Iuppiter*] Nondum ex salebroso hoc loco evasimus: quid enim sibi vult, *puro numine?*

positas ut glacies nives
Puro numine Iuppiter.

ectione codices nostri omnes consentiunt. Et la-
;uidem Interpretes, inque omnes partes se vertunt;
men certior est explicatio, quam quae olim a Por-
: profecta est, *puro numine*, hoc est sudo et sereno
nam, ut ait, *post nivem positam in Aquilone vento*
im esse solent, praesertim in Italia frequenter. At
una de causa non placet haec enarratio. Etenim
iumen Iovis sive aëris hic ponitur, tamquam *caussa*
is: ergo tale epitheton addi debuit, quale *caussam*
itenderet et promoveret, ut *frigidum*, *vehemens*,
utum: iam autem *purum* otiose hic ingeritur; ne-
n puritas aëris, etsi gelu plerumque comitetur aut
', ulla ex parte gelationem efficit. Deinde *purum*
n parum officit sententiae, et consilio poëtae. Te-
ı et pruinosa illa nox verbis exaggeranda erat, ut
;ius miseresceret amatoris sub dio ante limen mo-
At *puro* et sudo caelo ad fores excubare non adeo
ı erat, quam foedo et sordido. Male oravit igitur
suam, si *puro* hic praeter sententiam addidit.
ı, ut haec incommoda evitentur, sic potius ab Ho-
·iptum esse crediderim;

is et positas ut glaciet nives
Duro *numine Iuppiter.*

propter similitudinem facile mutabatur; praeser-
saepe dixi, in initio versus. Ideo autem *duro* nu-
ıia *nives gelu glaciaret et duraret*, de quo vide not
ı. III, 24. v. 59. Sic alibi I, 23.

d latus mundi nebulae, malusque
ppiter *urget.*

manet sub Iove frigido *Venator.*
ı. Cons. Olybr. vers. 36.
iit et gelido *siquem Maeotia pascit*
Iove.
alicus XII.
is gelidas suetum noctes thorace gravatis
Iove non aequo *trahere.*

ıd haec exempla, *duro* numine Iuppiter nives gla-
:t sane olim in libris *duro* extitisse non leve est ar-
ım, quod in codice quodam alia lectio reperta est,
ntibus Cantero et Turnebo:

et positas ut glaciet nives
uro limine *Iuppiter:*

frustra sunt, qui pro *limine* reponunt *lumine*, atque
genuina huius loci scriptura venditant: nihil enim
ine ineptius, cum propter alia, tum quod noctu
ɔn interdiu, agerentur. Imo vero, quicumque lec-
:lius *limine* primus fuit auctor, sic locum hunc
:bat,

Duro limine *Iuppiter:*

nives positas *duro limine*, ubi tunc Horatius *ante fores* pro-*iectus* excubabat: sic Epod. XI.

Limina dura, *quibus*
Lumbos et infregi latus.

Ovid. Remed. Amor. 508.

Nec dic blanditias, nec fac convitia posti
Nec latus in duro limine *pone tuum.*

10. *Ne currente retro funis eat rota*] Alius, et, nisi fal-lor, melior est verborum ordo in Petrensi nostro et [illegible]

Ne currente rota *funis eat* retro.

ut in Arte Poët. currente rota *cur urceus exit?* Et retro, cum priorem syllabam corripit, suavius ponitur in fine versus, atque ita semper Noster, ut I, 35.

At vulgus infidum et meretrix retro.

II, 11.

Poscentis aevi pauca: fugit retro.

III, 4.

Non me Philippis versa acies retro.

adde, quod in recepto ordine ambiguum foret, utrum cur-*rente retro rota*, an *funis retro eat*, construendum sit.

18. *Nec Mauris animo mitior anguibus*] Editiones primae Veneta et Loscheri, *animo*; postea nescio quis *animum* pri-mus introduxit. Ab eo tempore in hunc usque diem, ut cuique eruditorum visum est, nunc hoc, nunc illud locum obtinuit. Lambinus, Cruquius, Torrentius de suis codici-bus tacent. Ex quinque Pulmanni tres *animo*, duo reliqui *animum*, ut etiam ex tribus Bersmanni unus. Certe et omnibus nostris unicus Graevianus agnoscit *animum*, idque manu recentiore mutatum est in *animo*. Rectum tamen illud, elegante et familiari Poëtis Graecismo. Statius Silv. IV, 6. de Hercule,

Sic mitis vultus, *veluti de pectore gaudens*
Hortetur mensas.

ubi *vultus* non rectus singularis est, sed accusativus plura-lis; ut Claudian. Stil. II, 135.

Blanda quidem vultus.

XI. AD MERCURIUM.

9. *Quae velut latis*] Anacreon:

Πῶλε Θρηκίη, τί δή με
Νηλεῶς φεύγεις. —
Νῦν δὲ λειμῶνας τε βόσκεαι,
Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.

Noster:

Quae velut latis equa trima campis
Ludit exsultim, metuitque tangi.

Atque haec ex illis expressa esse, post Henricum Stepha-num, multi annotarunt. Sed animadvertit ceteris acutius

leberrimus Dacierius, Anacreontis illud λειμῶνας prata ad amussim respondere *latis campis:* et idcirco, ut opius inter se conveniant, contra omnes codices reponendum esse contendit, *laetis campis:* ita Carm. II, 5.

Circa virentes *est animus tuae* Campos *iuvencae*.

didisse potuit Carm. III, 18.

Ludit herboso *pecus omne* campo.

IV, 4.

Qualemve laetis *caprea* pascuis.

Ovidii illud Fast. IV, 476.

Sacrorumque Melan pascua laeta *boum*.

ut concedamus Nostrum Anacreontea illa ante oculos habuisse, quamquam hoc quidem incertum est; novimus men eum non multum amare *fidos* illos *interpretes*, et rviles imitatores, qui *verbum verbo* exprimendum curant. quidem id de plano ausim affirmare, multo aptius loco hic et sententiae convenire *Latis*, quam *Laetis*. Quippe m addit, *metuitque tangi*, bene certe posuit *latos campos*, i nimirum fugae erat locus et spatium, ne *tangi* et premadi posset. Quid quod de more *latos campos* dixit, perstuo apud Poëtas epitheto. Virgil. Aen. VI, 888.

Aëris in campis latis, *atque omnia lustrant*.

XI, 465.

... latis *diffundite* campis.

III, 537.

Quattuor hic, primum omen, equos *in gramine* vidi,
Tondentes campum late, *candore nivali*.

II, 486.

cui regia parent
Armenta, *et* lati *custodia credita* campi.

Statius Silv. IV, 7.

Iam diu lato *spatiata* campo.

ilius Ital. VIII.

iam latis *obvia, credo,*
Stat campis *acies*.

XVII.

Ne si miscebit latis *fera praelia* campis.

lic *lata arva* Ovid. Fast. I, 546.

Dumque huic hospitium domus est Tegeaea; vagantur
Incustoditae lata *per* arva *boves:*

ubi dolet praestantissimum Heinsium, pari quo hic Dacierius errore, *laeta arva* ex pauculis codicibus substituisse; cum et maior librorum pars et ipsa res alterum efflagitet. *Lata* enim sine dubio, quia dixerat *vagantur*. Ipse Ovidius Fast. II, 210.

Non aliter, quam cum Libyca de rupe leones
Invadunt sparsos lata per arva *greges*.

ubi recte *lata*, quia *sparsos:* neque variant codices. Idem Amor. I, 7.

Stravit deprensos lata per *arva greges.*

18. *Caput eius atque Spiritus*] Nihil veritus, quam, quo Dacierius libere et candide hic adnotavit: *Totum*, inquit, *hoc Carmen dehonestat vocula eius, qua utinam Horatius non usus fuisset.* Equidem iamdudum male oderam illud eius, et hanc viri insignis censuram magna cum voluptate postea legi:

Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.

Aufer enim hinc *eius*, et integer tamen sensus manet. Quippe cum *Cerberum* iam nominasset, satis erat dicere *furiale caput:* neque opus erat τῷ *eius*, ut cuius sit caput, certo scire possemus. In Sermonibus quidem, qui ad pedestrem orationem proxime accedunt, venia danda est Nostro, cum II, 1. et II, 6, ait.

Scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis:
Et quae sit natura boni, summumque quid eius;

et Lucretio, cum in poëmate Philosophico passim hanc voculam adhibet,

Quin etiam repetunt a caelo atque ignibus eius.
Nec refert quibus adsistas regionibus eius.

Neque vero peccavit Noster in Carm. IV, 8.

Eius, qui *domita nomen ab Africa*
Lucratus rediit, clarius indicant Laudes:

Tolli enim hic non potest τὸ *eius*, nisi cum totius sententiae dispendio: ut neque apud Propertium IV, 2. vers. 35.

Est etiam aurigae species Vertumnus, et eius
Traiicit alterno qui *leve pondus equo.*

Sed Poëtae Epici, magno sane cum iudicio, vocabulum hoc perpetuo mulctarunt exilio; ne Heroici carminis maiestatem humi serpere cogeret; utpote singulis fere periodis recursurum, ni stilo poëtico subintelligeretur extrinsecus, neque praesentia sua versus inquinaret. Inde est, quod in toto Virgilio ne semel quidem occurrit *Eius*. Bis duntaxat in Ovidio, ut Trist. III, 4.

Non foret Eumedes orbus, si filius eius
Stultus Achilleos non adamasset equos.

ubi sublato *eius*, nihil deest sententiae: posito autem, in prosam orationem versus degenerat: plane ut hic apud Nostrum. Eo tamen peius Noster, et quod in Carmine Lyrico longe supra Ovidii Elegos surgere debuerit; et quod statim subiunxerit *atque, Caput* eius *atque*: adeo ut bis tanto carminis sublimitatem magis depresserit. Quia in verbis sequentibus, est quod excusari fortasse possit, probari certe et laudari minime mereatur:

Spiritus teter saniesque manet:

hoc est, *spiritus manet*, et *sanies manet.* Atqui *spiritum* sive

halitum *manare* nemo usquam dixit. *Sanies* quidem *manat*, atque omne genus humorum et liquorum, *lacrimae*, *sanguis*, *sudor*, *mel*, *aqua*, *pix* et similia: spiritus nequaquam, si accurate loquimur. Nam cum Lucretius *sonitum* et *frigus manare* dixit, illud nimirum vult, per *poros et priva foramina corporum permeare:* non ut hic Noster de *spiritu*, cum aperta via per fauces prodeat. Quid igitur fiet? an Horatium hic captum et damnatum sub cultro relinquemus? an potius,

O Tite, siquid ego adiûro curamque levasso,
Ecquid erit pretii?

Vide igitur, annon in Librarios potius culpam transferamus, et levi mutatione ab utroque Nostrum crimine una opera liberemus. Sic ergo repone:

Cerberus: quamvis furiale centum
Muniant angues caput, exeatque
Spiritus teter, saniesque manet
Ore trilingui.

Ovidius Metam. III, 75. de Dracone loquens:

plenis tumuerunt guttura venis:
Spumaque *pestiferos* circumfluit *albida rictus:*
Terraque rasa sonat squamis; quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.

ubi paria vides omnia: *spuma circumfluit*, plane ut *sanies manet*: *halitus* autem *niger exit*, ita ut hic *exeat spiritus teter:* et utrobique quidem ex *ore trilingui:* nam et serpenti illi, versu ibi 34.

Tres *vibrant* linguae, *triplici stant ordine dentes.*

Iterum Ovidius Trist. V, 6.

Spiritus *hic Scythica quem non bene ducimus auras*,
Quod cupio, membris exeat *ante meis.*

et ibid. IV, 5.

Spiritus *hic per te patrias* exisset *in auras.*

et Art. Amat. III, 745.

Exit, *et incauto paullatim pectore lapsus*
Excipitur miseri spiritus *ore viri.*

Verum hic notandum est, quod in his locis *Spiritus exit* de iis duntaxat dicatur, qui moribundi animam expirant. Quare ad evitandum Ambiguum, utinam Noster scripsisset potius, *Exeatque Halitus teter.*

30 *Impiae, nam quid potuere maius*] *Nam quid*, et membranae et editiones. Solus codex Magdalenensis a manu secunda,

Impiae, numquid *potuere maius?*

Non male. Nihil tamen mutaverim, nisi a prima manu codex aliquis *numquid* exhibuerit.

55. *Et in omne virgo Nobilis aevum*] *Nobilis* habent omnes, quod sciam, et Editi et Scripti. Barthius tamen ad Claudianum suum p. 1225. *Legendum*, inquit, nubiles ex

vetustissimis Membranis, non Nobilis *ut vulgo. Dicere enim vult ingeniosissimus poëta, aeternae gloriae velut nuptui dotam eam virginem, quia torum genialem noluit novi mariti sanguine conscelerare, quod tot ipsius sorores fecerant.* Vide quanti sit sapere. Sibi certe bellus homo visus est, cum insulsum hoc et refutatione indignum protulit. Verum nimirum erat, quod ex puteo suo Democritus hausit, τὴν πολυμαθίαν νοῦν οὐ διδάσκειν, multifariam lectionem nemini conferre mentem et iudicium; quippe quae Dei et Naturae dona sunt, non nostrae operae et laboris.

43. *Nec te feriam nec intra*] Ita recentiores Editiones: at antiqua Veneta et Loscheriana *nec* te feriam, *neque* intra. Quis primus mutaverit nescio, neque scire quicquam interest; certe non est secutus meliores pluresve codices. Ex tribus Bersmanni, duo habuerunt *neque:* et sic est nostris Leidensis, Graevianus, Reginensis, Zulichemianus, optimi et vetustissimi quique, cum aliquot aliis. Ceteri interpretes tacent: quasi credo nihil referret, *nec* an *neque* scripseris, ubicumque versus ratio utramvis admittere potest. Equidem, ut in his minutiis nec linguae Latinae neque Flacci salutem sitam esse confiteor, ita semel suscepto hoc labore, mei iam muneris pensique esse existimo, ne levissima quidem praeterire. Quamobrem illud animadverto, varietatis hic gratiam quaesivisse Nostrum, et, quoties liber erat a metri necessitate, *Nec, neque,* vel *Neque, nec:* non bis eandem particulam *nec, nec,* aut *neque, neque* posuisse. ut Carm. I, 6.

Nos, Agrippa, neque *haec dicere, nec gravem.*

II, 16.

Grosphe non gemmis, neque *purpura ve-*
Nale, nec *auro.*

Ergo et hic ex MStis legendum: *nec* te feriam, *neque* intra. Et similiter in toto opere decies opinor vel amplius ex melioribus membranis revocavimus: de quibus semel hic dixisse sufficiat.

XII. AD NEOBULEN.

1. *Miserarum est*] Quales sint in hoc Carmine versus, et quomodo digerendi, non modo inter Interpretes, sed inter vetustos Grammaticos magna controversia est: quam si aliquando tandem dirimere, et rem extra dubium collocare possumus: et gratiam, nisi fallimur, inibimus a Lectore φιλομούσῳ; et eo pacto insigne flagitium, quod per ducentos iam annos carmen hoc faedissime luxavit, in posterum cohibebimus. Principio, scriptor vitae Horatii a Iacobo Cruquio editus, hanc Oden *tricolon tetrastrophon* esse vult, hoc est, ex *quatuor* versibus constare, quorum *tres* diversa habeant metra: duos autem priores esse *Sapphicos trimetros acatalectos*, tertium *Anacreonteum dimetrum*

ge trimetrum) *catalecticum*, quartum *Adonium*. Ergo ex
ıius hominis sententia sic digerendi fuerint versus:

Miserarum est nec amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
Animari metuentes patruae
Verbera linguae.

tque hanc formam secutus est in editione sua Cruquius,
ıam et in tribus vetustis codicibus se reperisse narrat,
ıne et in nostris, Graeviano, Reginensi, Batteliano, dispo-
tio fere eadem est; praeterquam quod vocabula in fine
rsuum non in duas partes secant, more Cruquiano,

Studium aufert, Neobule, Liparae-
i nitor Hebri,
Celer alto latitantem frutice-
to excipere aprum:

d integra continuant hoc modo,

Studium aufert Neobule, Liparaei
Nitor Hebri.
Celer alto latitantem fruticeto
Excipere aprum.

uin et eandem normam tenuisse codices Cruquii nullus
ıbito; atque id ipsum est, quod eos dicit *nonnihil sua*
pe adiutos fuisse in pedibus ordinandis. Iam autem quam
epta, prava, distorta, deformia haec sint, quid attinet
icere? Satis profecto superque id constabit ex iis quae
icturi iam sumus de vero metiendi modo. Pes metricus
x quatuor syllabis constans, quorum priores duae breves,
osteriores longae sunt, ut *Diomedes*, *metuentes*, *Cythereae*,
raecis Ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος, Latinis *Ionicus minor* ap-
ellatur. Hoc unico pede totum Carmen ab initio ad
inem usque decurrit: quale unum ab Alcmane olim com-
ositum esse narrat Hephaestion p. 37. cuius hoc initium:

Ἕκατον μὲν Διὸς υἱον τάδε μῶσαι κροκόπεπλοι:

t a Sappho alterum, quod sic incepit,

Τί με Πανδιονὶς ὠράνα χελιδών:

b Alcaeo vero πολλὰ *multa* conscripta esse idem testatur.
Praeterea et duo genera fuisse ait (pag. 66) horum car-
ninum Ionicorum: unum (id ἐξ ὁμοίων vocat) quod nullo
erto pedum numero claudebatur; sed ubicumque auctori
isum est, vel pedem sistebat, vel pari tenore ultra proce-
lebat: quale crediderim Alcmanis illud et Sapphus fuisse,
olis Ionicis constans, caetera legibus solutum. Atque
ıuius generis unum exhibet Terentianus Maurus, suumne
n forte Septimii Sereni equidem nescio: pag. 2428.

Diomedem modo magnum dea fecit, dea belli
Dominatrix, Phrygas omnes ut in armis superaret:
Patulis agmina campis iacuerunt data leto:
Pavidi tergaque dantes petierunt trepidae moenia Troiae.

bi vides pedum numerum non esse definitum sed carmen

per synaphiam, ut vocant, quousque velit, progredi. Quod et antea nos docuerat p. 2416.

Non versibus istud, numero aut pedum, coarctant:
Sed continuo carmine, quia pedes gemelli
Urgent brevibus tot numero iugando longas:
Idcirco vocari voluerunt συνάφειαν.

Alterum Ionicorum genus, quod κατὰ σχέσιν vocat Hephaestion, certo eorundem pedum numero incedebat; quo simul ventum erat, claudebatur sententia: atque inde rursus exordiens pari iterum numero decurrebat: quae redditio et revolutio (ἀνταπόδοσις καὶ ἀνακύκλησις) toties iterabatur, quoties voluit auctor carminis: ea lege, ut neque pauciores neque plures pedes haberet in clausulis sequentibus, quam in prima habuerat. Tale, inquit, erat Alcaei carmen, cuius hoc initium:

Εμὲ δειλὰν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πόδ' ἔχοισαν.

qui locus obiter corrigendus est: MSti, quos vidi, και habent, non πόδ'· solemni errore αι pro ε, quia eodem sono efferebantur: lege igitur,

Εμὲ δειλὰν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν.
Me miseram, me omnium calamitatum expertam.

πεδέχοισαν Aeolensium dialecto pro μετέχουσαν. Addit Hephaestion: Ἄπειρος μὲν ὢν τις φήσειεν ἂν αὐτὸ Ἐξ ὁμοίων εἶναι, ἐξ Ιωνικῆς ἀπ' ἐλάσσονος συζυγίας καταμετρούμενον· ἡμεῖς δὲ, ἐπεὶ ΚΑΤΑ ΔΕΚΑ ὁρῶμεν αὐτὸ συζυγίας γεγραμμένον, Κατὰ σχέσιν αὐτὸ γεγράφθαι φαμέν. Hoc est, *Imperitus quidem aliquis hoc carmen Alcaei solutum legibus esse crediderit: nos vero, cum* decem *ubique pedibus decurrere videamus, lege id constrictum esse pronunciare possumus.* Ubi in primis observandum, omnes eius carminis clausulas fuisse *decem pedum.* Inde enim luce ipsa clarius constabit, ad Alcaei exemplar hanc, de qua agimus, Odam ab Horatio compositam esse. Quippe haec similiter decem pedibus Ionicis decurrit: inde rursus initio capto stadium idem metitur; et quatuor eiusmodi decapodiis tota finitur. Porro et illud ex verbis Hephaestionis discimus, nullum versiculi finem aut divisionem esse, donec ad *decimum* pedem deventum sit: et proinde nihil referre, utrum tribus, an duabus, aut unicâ, si fieri possit, lineâ decapodia quaeque scribatur: cum nulla pausa aut incisio sit ante decimum pedem. Sed quandoquidem chartae paginaeque spatium tam longam lineam admittere et continere non posset; et proinde necesse esset, ut decempedalis versus in partes divideretur: inde dubium ortum est, quibusnam in locis commodissime fieri posset incisio. Ubi ridiculum plane et insulsum se praebuit Scriptor Cruquianus; qui in medio pede Ionico caesuram posuit, et praeterea sexies in tam brevi carmine versum exire fecit in dimidiatum verbum. At plerisque placuit, ut in tria membra discerpere-

ır, quorum duo priora trimetra Ionica essent, tertium etrametrum; quo modo omnes hodie Editiones praeter ruquianam exhibent,

Miserarum est nec amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere aut ex-
animari metuentes patruae verbera linguae.

ta dividunt Marius Victorinus p. 2618. Diomedes p. 510. t 524; Atilius Fortunatianus 2704; Plotius 2660; et choliastes Acron. Verum in ea divisione illud incommodi accidit, quod in medio verbo ter fiat incisio, inconinne prorsus et odiose:

Neque dulci mala vino lavere aut ex-
Simul unctos Tiberinis humeros la-
Vit in undis eques ipso melior Bel-

uae deformitas nebuloni cuidam ansam porrexit, ut immane facinus aggrederetur, de quo mox plura dicemus. los potius in his Graecum Hephaestionem secuti sumus, ui, ut iam vidimus, primam in Alcaeo caesuram fecit τεράμετρον,

Ἐμὲ δειλὰν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν.

ui accedit Marius Victorinus pag. 2538. 2507. et 2496. bi exemplum Ionici ἀπ' ἐλάσσονος tetrametri acatalecti oc adducit:

Miserarum est neque amori dare ludum neque dulci.

uorum exemplo priores duos in hac nostra editione ripsimus tetrametros, tertium autem dimetrum, hoc odo:

Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno,
Neque segni pede victus.

tque hoc pacto, ut in libro ipso videre est, nulla linea medidiato vocabulo clauditur: neque aliter ab Horatii anu profectum esse quovis pignore contenderim. Illud men semper memineris, utcumque scriptionis commodo ersus dividatur, unicum tamen revera esse, et continuato ırsu properare usque ad decimum pedem.

Caeterum ineptus est Scholiastes Acron, cum *metrum oc Sotadicum dici* tradit; unde deceptus vir cetera pereruitus mirum somnium habet de scopo et proposito Poëtae; uasi Hebrus ille, quem tantopere laudare videtur Noster, *urpis et vetulus moechus* esset, et *Sotadico hoc Satyricoque hythmo* ironice sugillaretur. Quippe numquam hoc versu uis esse traditur maledicus ille Sotades: Ionico quidem ede scripsit, unde lapsus est Acron: sed Ionico ἀπὸ μείζονος, sive maiore, qui contrarius plane est huius Carminis pedi, nempe Ionico minori. Hic post duas breves todem longas habet syllabas, ut *Fruticeto:* ille vice versa duabus longis exit in totidem breves, ut *Contendere.* Sotadicorum haec exempla notissima sunt (praeter eos Terentiani Mauri hic obiter citatos)

Σείων μελίην Πηλιάδα δεξιὸν κατ' ὦμον.
Εἰς οὐχ ὁσίην τρυμαλιὰν τὸ κέντρον ὠθεῖς.

ubi vides non Iambeum ab Heroico magis disso quam Sotadicum ab hoc Horatii. Neque levius ii, qui hanc Oden *pede parum elaborato procedere* adeo ut bene factum sit, quod semel duntaxat No metrum adhibuerit. Imo vero et in primis dulce trum, et longe omnium operosissimum. Geminas breves et geminas longas, repetita identidem vice, sima verba suppeditabunt; ut agnoscet, si quis M cliens in hoc metro periculum sui fecerit. Unde credibile est, difficultate operis offensum Horatium amplius semel hoc conatum esse. Nam magister caeus πολλὰ, ut iam vidimus, *multa* carmina hoc detexuit, et profecto, si ad lyram canatur, ut omnia chordis socianda erant, mirum quendam leporem Ionicus minor κατὰ σχέσιν iteratus et revolutus: ut in hac Oda dixerit Terentianus Maurus p. 2428.

Simili lege sonantes numeros ad Neobulen
Dedit uno modulatus lepide *carmine* Flaccus.

6. *Liparaei nitor Hebri, Eques ipso*] In editionibus sis, Veneta et Loscheriana, hac forma et ordine versus conspiciuntur:

Studium aufert, Neobule, Liparaei nitor Hebri:
Simul unctos Tiberinis humeros la-
vit in undis, eques ipso melior Bel-
lerophonte, neque pugno, neque segni pede victus.

Et sic omnia scripta exemplaria, tam mea, quam aliorum, nisi quod verba non dividant in fine versuum. Exortus tamen est ante annos ducentos sceleratus nescio quis, qui os sublevit Aldo Manutio, mentitus *antiquum quendam codicem Viennae apud Stanislaum Zaur* sic versus hos exhibere, nova specie dispositos:

Studium aufert, Neobule, Liparaei nitor Hebri,
Eques ipso melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque segni pede victus,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis.

Quo mendacio inductus Aldus, neque sibi tum viso eo codice nec cuiquam postea, versus hos ad eam formam in Editionibus suis expressit; et ex eo tempore, quod indignandum magis an dolendum sit nescio, omnes omnium editiones praeter unam Cruquianam flagitium hoc commaculavit. Sed audiamus, quibus rationibus inductus hoc primum commentus est ille nebulo. Primo, *ut servarentur integrae dictiones;* neque tam deformiter in binos versus divellerentur. Atqui ergo, antiquo verborum ordine servato, mutatis tantummodo caesurae locis, id melius praestiti. Deinde ait, *ne claudicet versus in dictione* Bellerophonte, quam corripere ultimam putat, quia genitivum facit *Bel-*

r. Plumbeum sane pugionem, et facile retunden-
ippe casus huic rectus est *Bellerophontes*, ut Graeci
ντης: Seneca Epist. 115. *Dabit in illa fabula poe-*
ophontes. Hyginus Fab. 273. *Ludis Acasti, Ze-*
hodromo vicit, Calais diaulo, Bellerophontes *equo*.
n notissimum est, Graeca eiusmodi nomina abla-
ngo saepe producere; ut Iuvenalis XIII, 98.

si non eget Anticyra nec
gene: quid enim.

n casu genitivo *Archigenis* recte dixeris termina-
ina. Quod si concedamus *Bellerophonte* esse ulti-
: nihil tamen ei syllabae consuluit homo imperi-
ı in versus extremum eam traiecit. Quippe, ut
ostendi, versus unus et non interruptus decurrit
decimum pedem: neque ulla hic syllabac com-
iualis in Hexametrorum aliorumve fine licentia
orte in decimo quoque pede. Pari modo, ac in
s nulla syllaba communis est, priusquam ad ulti-
sulam sive versum Paroemiacum devenerint; ut
im docui in Dissertatione ad Ioannem Antioche-
elam, et postea multo fusius in Scripto Anglico
lis Phalaridis. Caeterum quis risum tenere pot-
inter interpretes tot turbas concitaverit novus
trae filio inductus,

araei nitor Hebri,
ipso melior Bellerophonte.

enim *nitor Hebri* est *eques*? *Nitor Hebri*, inqui-
τεριφραστικῶς *ipse Hebrus*, ut βίῃ Ἡρακληείῃ, *sen-*
nis, sapientia Laeli, hoc est, Hercules, Cato, Lae-
: plerisque obstruebat os: et eo ipso nomine pul-
o videbatur, quia Horatius sic loqui voluit. At
ı *adeo gestabant pectora* sagacissimi viri Torren-
an. Faber, quin libere et fidenter clamitabant,
lo et vitiose locutum esse Horatium, pessimam esse
rruptissimam cacozeliam: nitor Hebri equitis, non
um oportuisse. Recte illi et vere: nisi quod
nebrione poëta vapulavit. Neque tamen hi ipsi
ın libere sententiam sic impune abierunt. Ecce
eos in ius vocet, et *salvo pudore deierare possit*,
quitis *vitiosum fore*. Ain' vero, vir doctissime?
nta opinionis vis est! Dum ab Horatii partibus
redit, ea laudat et defendit, quae alioqui pro
a eruditione cum primis damnavisset. *Nitor He-*
vitiosum hic foret? Quid illud ergo, Carm.

ne Glycerae nitor
ndentis Pario marmore purius?

ibi locutus est Noster, quia *splendentis* dixit,
lens? Quin potius is locus argumento est, luxa-

tos esse versus; quippe *equitis* hic dixisset Horatius, ut ibi *splendentis*. Sed praeterea vide, ut ex uno absurdo aliud sequatur. Hoc enim dicit larvatus Horatius; Hebrum *equo, pugno, pede*, sive campestribus exercitiis, *invictum esse*,

Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis:

id est, *postea quam lavit*. Atqui hoc plane est ἄνω ποταμῶν. Nam primum exercebant se in Campo Martio, et tum postea in Tiberi lavabantur: ut praeter alios Vegetius narrat, I, 3. *Sudorem cursu et campestri exercitio collectum nando iuventus abluebat in Tiberi:* et ibidem 10. *Romani veteres Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt: in quo iuventus post exercitium armorum sudorem pulveremque dilueret, ac lassitudinem cursus natandi labore deponeret.* Quanto igitur melius verus Horatius, qui Neobulen perculsam esse dicit *Hebri nitore*, simul ac ille equitatione, pugilatu, et cursu lassus in Tiberi se abluit, et inde domum rediens se ab exercitio rubentem et roseum puellis visendum praebuit. Quare, aut valde fallor, aut genuinus demum versuum ordo, quem libri omnes uno consensu tuentur, editoribus Flacci in posterum placebit.

10. *Catus idem per apertum*] *Catus* hoc loco habent codices universi: sed tu totam clausulam contemplare,

Catus *idem per apertum fugientes agitato*
Grege cervos iaculari, et celer *alto latitantem*
Fruticeto excipere aprum.

Catus, inquit, *iaculari*, et *celer excipere*. At amicus quidam meus, vir insigni doctrina, potius vice versa Nostrum scripsisse autumat,

Celer *idem per apertum* — Catus *alto latitantem.*

Nam *celeritatis* est, inquit, *fugientes* cervos iaculo consequi: *cati* hominis est excipere aprum latitantem. Atque hoc quidem valde speciosum esse fateor, et prima fronte mire ablandiri. Sed videamus quid sit *excipere aprum*. Curtius VIII, 2. *Cum leo magnitudinis rarae ipsum invasurus incurreret, feram non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit.* Quintilianus Instit. IV, 2. *Pastorem, quod is aprum, quem ipsi muneri obtulerat, exceptum esse a se venabulo confessus esset, in crucem sustulit.* Seneca de Ira I, 2. *Atqui et venientes feras excipit venator, et fugientes persequitur.* Spartianus in Caracallo: Excepit apros *frequenter; contra leonem etiam stetit.* Iterum Seneca, de Providentia cap. 2. *Si adolescens constantis animi irruentem feram venabulo excepit; si leonis incursum interritus pertulit.* Vides iam opinor *celeritate* et viribus ei opus esse, qui vel *venientem aprum exceperit*. Is vero ταχυχειρίᾳ insigni esse debet, et, ut Achilles Homericus, πυρὶ χεῖρας ἐοικέναι, celeritatem manus quasi igneam habere, qui aprum in fruticeto adhuc *latentem* venabulo occupare poterit, neque incurrendi et irruendi moram illi concedere. Quare placet, quod in Codicibus habetur, *Celer excipere:* neque minus

idet alterum, *Catus iaculari*, non *celer*. Quippe iam ea proximis verbis a *celeritate* satis Hebrum commendaat, *Neque segni pede victus*. Ergo novam hic laudem morat, *Catus iaculari fugientes*, quod et virtutem et ar- ı notat. Qui enim *fugientes* cervos iaculo consequitur, validа lacerto torquere illud debet, et docta manu ad pum dirigere.

1. *Celer alto latitantem*] *Alto* habet editio Veneta: at scheriana *arcto*: quod inventum in codicibus suis secuest Lambinus: caeteri fere omnes *alto* retinuerunt. ümvis sat bene habet, et bonis auctoribus defendi pot- *Alto fruticeto* i. e. profundo, ut saepe Homerus *ΒΑΙΗΣ* ὕλης, et in re simili Iliad. *Λ*. 415.

Ὡς δ' ὅτε κάπριον ἀμφὶ κύνες θαλεροί τ' αἰζηοὶ
Σεύονται. ὁ δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο.

:ret. V, 42.

Per nemora, ac montes magnos, silvasque profundas.

gil. Aen. VII, 515.

Contremuit nemus, et silvae intonuere profundae.

org. II, 390.

Complentur vallesque cavae, saltusque profundi.

, ut vides, potius *profundus* hoc sensu dixerunt Latini, m *altus*; ad evitandum credo ambiguum, cum de *sil-* loquantur. Quamobrem omnino verior est lectio al- ı, quam meliores codices subministrant, ut ex Nostris lleiani duo, Galei, Graevianus, et pro varia lectione telianus. Seneca Oedip. 277.

Frondifera sanctae nemora Castaliae petens
Calcavit artis *obsitum* dumis *iter*.

recte magnus Gronovius edidit ex omnium veterrimo diceo: caeteri libri pari, ut hic, errore *altis* habebant. sane proclivis est ad errorem lapsus, quia *Artus* non *tus* perpetuo scribunt codices antiqui. Silius Italicus X, 82.

Ut canis occultos agitat cum Belgicus apros,
Deprendit spissis *arcana cubilia* dumis.

d. Metam. I, 123.

domus antra fuerunt,
Et densi frutices, *et vinctae cortice virgae*.

Homerus, de hac ipsa re, λοχμῇ πυκινῇ, hoc est, ver- ı verbo, *Arto fruticeto*, Odyss. Τ. 439.

Ἔνθα δ' ἄρ' ἐν ΛΟΧΜΗ ΠΥΚΙΝΗ κατέκειτο μέγας ΣΥΣ.

XIII. AD FONTEM BANDUSIAM.

. *O fons Blandusiae*] Editio utraque, Veneta et Loscheri, *ndusiae*: unde in caeteras propagatum est. Et sic cors aliquot, praesertim recentiores. At multo potiores vetustate et numero *Bandusiae*; neque aliter Acron tus in bibliotheca Regiae Societatis. Ita sane ex no-

stris Graevianus, Reginensis, cum tribus aliis. Quare ne scribamus hic *Bandusiae:* cum enim nihil aliunde compertum sit de fontis huius nomine, neque quisquam mentionem eius fecerit; quae pervicacia est, ex iis codicibus quos solos hic auctores habemus, non vetustissimos atque optimos sequi? *Blandusiae* credo supposuerunt ingeniosi homines, quia fons bellus atque elegans *blando* nomine dignus videbatur.

6. *Nam gelidos inficiet tibi*] *Gelidos* habent omnia exemplaria: neque id loco nunc movendum est. Tamen cum de hoc ipso Bandusiae fonte sic narret alibi Noster Epist. I, 16.

Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior *Thracam nec purior ambiat Hebrus;*

ubi vides eum non minus a *puritate*, quam a *frigore* commendari: demiror equidem, cur *gelidos rivos* hic maluerit, quam aliud Epitheton a *puritate* tractum." Ego vero, si pace tot Exemplarium fieri posset, sic libens reponerem:

Frustra: nam liquidos *inficiet tibi*
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.

Hic certe venusta antithesis est; *liquidos* rivos *rubro* sanguine inficiet; qui prius liquidi erant et *vitro splendidiores* rivi, nunc *rubro* colore inquinabuntur. *Liquidus* autem *rivus* Noster ipse Epist. I, 12. et *liquidos fontes* passim poetae, ut Virgilius ter quaterque. Sic Ecloga I, 59.

floribus austrum
Perditus, et liquidis *immisi* fontibus *apros;*

apros scilicet, qui fontes prius liquidos volutando turbarent, et polluerent. Pone ibi *gelidis fontibus*, et omnem venerem, imo totam animam de sententia sustuleris. Atqui eodem modo iacet et languet recepta Flacci lectio. Quorsum enim hic *gelidos?* quid *frigus* aut obstat aut proficit, aut quoquo modo pertinet ad *colorem rubrum?* Adde huc, quod in sequentibus abunde satis laudat ob frigus et umbram,

Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile etc.

ut minime necesse fuerit, alieno loco hic *gelidos* inculcare.

15. *Unde loquaces Lymphae desiliunt tuae*] Princeps Veneta habet *Nymphae*, Loscheriana autem *Lymphae*, quod posterius obtinuit in editionibus sequentibus. At non in Veneta tantum edita, sed et scriptis nonnullis reperitur ea lectio, quantumvis hic mussitent Interpretes: Certe ex meis Graevianus, Galei, Regiae Societatis, Bodleianus, et pro varia lectione Colbertinus, *Nymphae* clare exhibent: unde de aliorum membranis coniectura fieri potest. Athue hanc unice probat vir summo ingenio Ianus Broukhusius ad Propertium III, 14.

Et cadit in patulos Nympha *Aniena lacus.*

. pari atque hic inconstantia membranae aliquot praeunt *Lympha.* Idem etiam Epod. XV. vers. 48. ubi nunc ꞏetur,

montibus altis

Levis crepante lympha desilit pede:

Codice Graeviano, quo nos τοῦ μακαρίτου beneficio ꞏc. utimur, reponit *Nympha.* Certe sic ibi habuerunt ꞏtuor Torrentiani, et Gifanii unus; et ex nostris, praeꞏ Graevianum, pro varia lectione Petrensis. Plura etiam mpla suggerit Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. V, 31. uidem ut non negaverim *Nympham* aliquoties pro *aqua* ꞏi, ut Martial. VI, 43.

Dum tibi felices indulgent, Castrice, Baiae;
Canaque sulfureis Nympha *natatur aquis:*

ꞏ7.

Nympha, *meo Stellae quae fonte domestica puro*
Laberis, et domini gemmea tecta subis:

utrobique apud Horatium praetulerim *Lympha:* nam ꞏe figuratius est et ποιητικώτερον *lymphae* sive *aquae* ꞏe *pedes*, quos non habet; quam *Nymphae*, quos habet, cedere. Atque ita Lucretius bis. V, 273. VI, 638.

Qua via secta semel liquido pede *labitur unda.*

ꞏro cave hic cum vulgo verba construas, *unde lymphae* ꞏaces *tuae desiliunt*, quod prosam Orationem sapit; et hac structura Poëta dixisset *tibi* non *tuae:* sed in hunc ꞏdum colloces, *Unde lymphae tuae desiliunt loquaces*, quod ꞏratiano stilo est pro *loquaciter.*

XIV. DE REDITU AUGUSTI.

. *Morte venalem petiisse laurum*] Theodorus Marcilius: *membranis plerisque*, Marte *venalem. Recte.* i. e. *pugna* ꞏontentione belli. Ubi illud *plerisque* indictum erat meꞏ: nullae enim ex Nostris, nec Interpretum aliorum, ꞏue Editiones ullae agnoscunt *Marte.* Quare habeat seꞏ ꞏi Marcilius et ineptissimam lectionem, et nusquam, ꞏlo, nisi in somniis sibi repertam. Quanto melius Schoꞏ ꞏtes Acron, *Mortis contemptu laus Victoris quaeritur et* ꞏmphi: ut Virgilius, Aen. IX, 205.

Est hic, est animus lucis contemtor, et istum
Qui vita *bene credat* emi, *quo tendis, honorem.*

ꞏn perinde est, sive *morte venalem*, seu *vita venalem* diꞏ ꞏs: eodem utrumque recidit. Ut et illud, quod addit ꞏon, Aen. V, 230.

Vitamque *volunt pro laude* pacisci,

ꞏem plane sensu dicitur, quo Terentius Phorm. I, 3.

ut mihi liceat tam diu quod amo frui,
Iam depecisci morte *cupio.*

ꞏntilianus Instit. IX, 3. *Melius atque acrius, quod, cum*

figurâ iucundum est, etiam sensu valet: Emit morte *immortalitatem.*

6. *Iustis operata Divis*] *Divis* Editio Veneta; at Loscheriana *sacris*, ut et dimidia fere pars Codicum. Ex nostris certe Leidensis, Reginensis, Bodleianus, Colbertinus, Vigorniensis, et pro varia lectione Petrensis. Quid ab Horatii manu profectum hic fuerit, subtilis est iudicii res et lubricae coniecturae. *Operata Divis*, ut Curtius VIII, 35. *Per decem dies* Libero Patri operatum *habuit exercitum.* Tibullus II, 5.

Tunc operata deo *pubes discumbet in herba.*

Silius Ital. II.

Tartareo est operata Iovi, *poenasque ministrat.*

Iustis autem *Divis*, non, ut Lambinus, *patriis, et consuetudine atque usu receptis*, sed cum Scholiasta, *specialiter iustis*, *quia victoriam et reditum Caesari merenti dederint.* Ovidius in Epist. Hypsipylae:

Iustus *ades votis* Iuppiter *ipse meis.*

et Trist. IV, 2.

Donaque amicorum *templis promissa* Deorum
Reddere victores Caesar uterque parent.

et mox,

Cumque bonis nuribus pro sospite Livia *nato*
Munera det meritis, *saepe datura,* Deis.

ut contra Noster II, 4.

penates *maeret* iniquos.

et Silius Ital. XV.

quonam se fine minanti
Servitio eripiat, Divosque *evadat* iniquos.

Recte itaque habet recepta nunc in Editis Lectio,

Prodeat iustis *operata* Divis.

Neque tamen temere reiiciendum *sacris*, quod tot scripta exemplaria, et in eis vetustissima aliquot subministrant. *Operari* enim *sacris* purissimae Latinitatis dictio est, ut Virgil. in Ciri, 142.

violaverat inscia sedem,
Dum sacris operata *Deae lascivit.*

Valerius Max. VI, 6. *Amplissimi et integerrimi viri sanctitatem, Reipubl. usibus et* sacris operatam. Livius I, 31. *Ipsum regem* (Tullum) *tradunt volventem commentarios Numae, cum ibi quaedam occulta sollemnia sacrificia Iovi Elicio facta invenisset*, operatum his sacris *se abdidisse; sed non* rite *initum aut curatum id sacrum esse.* Ubi obiter pro *operatum* rescribendum puto *operaturum.* Sed quid sodes erit *iustis sacris?* an legitimis, et, ut modo Livius, *rite initis et curatis?* Non video, quid aliud denotare possit; et tamen friget admodum sententia. Nullum enim periculum erat, ne sacris, aut lege vetitis, aut contra caeremonias factis, operaretur Livia. Quamobrem, si retinendum

erit illud *sacris*, sic potius levi mutatione locum constituerim,

Prodeat castis *operata* sacris:

hoc est, prodeat iam Livia ad occursum Augusti ex Hispania in urbem revertentis, quae toto absentiae eius tempore *castis sacris* operata est, et *pudica vota* fecit pro salvo mariti reditu. Non enim *prodeat operata*, ut Scholiastes vetus aliique perperam accipiunt, est *prodeat ut nunc operetur:* quippe eo sensu *operatura* dicendum fuerit; non *operata*, quod tempus iam praeteritum indicat. *Castis autem sacris;* quia Liviam pudicitiae gloria celebrem omnis historia tradit, unde hic de ea Noster,

Unico gaudens mulier marito.

Ovidius Amor. III, 13.

Casta *sacerdotes Iunoni* festa *parabant.*

Statius Achilleidos I, 370. de Virginibus:

Dehinc sociare choros, castisque *accedere* sacris
Hortantur; ceduntque locum, et contingere gaudent.

Hypsipyle Iasoni vers. 73.

Adde preces castas, *immistaque* vota *timori:*
Nunc quoque te salvo persolvenda mihi.

preces et *vota* pro Iasonis reditu: ut Liviae pro Augusti. Deïanira Herculi vers. 35.

Ipsa domo vidua, votis operata pudicis,
Torqueor; infesto ne vir ab hoste cadat.

7. *Et soror clari ducis*] Ea est Octavia. Sed veterrimus noster Graevianus, *cari* non *clari:* ut de eodem Augusto Ovidius Fast. VI, 637.

Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro *praestitit illa* viro.

Verum recte quidem *caro viro*, ut passim *carus genitor, cara nutrix, cari nepotes*, et cetera *necessitudinum* nomina: sed *carus dux* non minus inepte diceretur, quam Carm. I, 20. *Carus eques.* Vide autem, ut incerta et caeca fortuna in exemplaribus dominetur: unus ibi codex Regiae societatis *clare eques* recte habet, cum caeteri omnes *care:* unus hic Graevianus perperam *cari ducis,* cum alii ubique *clari.* Seneca Troad. 255.

Quid caede dira nobilem clari ducis
Aspergis umbram?

et Octav. 677.

Ubi Romani vis est populi,
Fregit claros *quae saepe* duces?

11. *Iam virum expertae*] Non immerito miratur Torrentius, cur addat *iam virum expertae;* cum potius par erat, ut cum pueris *innuptae* puellae coniungerentur. Unde idem, quod rarissime facit, a coniectura opem petere voluit, et sic locum refingere:

vos o puerae *et puellae*

Iam virum expertae.

Infeliciter profecto: nam et *puerae* obsoletior vox est, quam ut Horatio sub calamum veniret: et ridiculum est, in eodem versu *pueras* dici, quae innuptae sint, *puellas* (quod alterius diminutivum est, atque adeo minori aetati convenit) quae iam virum sint expertae. Sed et aliam viam tentat vir doctissimus, non meliore successu,

Vos o pueri, et puellae, et
Iam virum expertae;

nam postremum illud *iam virum expertae,* si a *puellas* diiungatur, etiam *virginum matres* comprehendet, quas ante compellaverat: et praeterea versus hoc pacto nimis asper scaberque et rubiginosus exibit. Equidem, si per codices liceret, sic potius emendaverim:

Vos o pueri et puellae
Non *virum expertae:*

ut alibi Noster Epist. II, 1. vers. 132.

Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem nisi Musa dedisset?

et Carm. III, 1.

Virginibus puerisque *canto.*

I, 21.

Dianam tenerae dicite, virgines;
Intonsum pueri, *dicite, Cynthium.*

Carm. Saecul.

Virgines *lectas,* puerosque *castos.*

IV, 6.

Virginum *primae,* puerique *claris Patribus orti.*

Nam Virgines eas innuptas et *non virum expertas* fuisse, ostendit quod mox subsequitur,

Nupta *iam dices, ego Dis amicum*
Reddidi carmen:

ergo eo tempore nondum nupta erat.

11. *Male ominatis Parcite verbis*] Editiones vetustae, Veneta et Loscheri, *nominatis;* at Codices in diversa distrahuntur: nam dimidia pars habent, *nominatis,* et totidem fere *ominatis:* adeo ut alteri alteris nec numero neque vetustate concedant. Diversa etiam secuti sunt Editores, pro suo quisque iudicio nunc hoc nunc illud praeferentes. Interea hoc pro comperto iam habetur, melius facere ad sententiam *Ominatis,* nisi quod versus mensuram hiatu suo labefacere videatur. Cui tamen opitulari conati sunt Muretus et Schottus, interiecto D, ad hunc modum,

Iam virum expertae, maled *ominatis.*

In quo ridiculine sint magis, an odiosi, in dubio est; cum rubiginem hanc nostro affricare studeant, quam in Ennio Naevioque et cascis Opicorum carminibus vix aequis auribus accipimus. Itaque alii defendunt, *male ominatis;* ut neglecta hic Synaloepha vocalis E non elidatur; qualia multa occurrere putant in tersissimis etiam poëtis. In qua

ntentia est sagacissimus Heinsius ad Claudian. Sec. Cons. ilich. vers. 167. ubi fuse hanc lectionem tuetur. Sed illud n animadvertit vir insignis, pleraque omnia, quae ibi ofert, hiatuum exempla in Caesuram sive in primam dis syllabam cadere: non, ut hic, in Dactyli tertiam, t secundam. Atqui hoc multum interesse sciunt rhythorum et musicae periti. Fateor equidem etiam extra esuram saepe negligi Synaloepham, ut apud Nostrum, pod. V, 100.

Et Esquilinae alites.

t Serm. I, 9. v. 38.

Si me amas, inquit, paullum hic ades.

ed imprimis notandum, non nisi in longis vocalibus hius illos admitti; cuius rei a Musica similiter petenda est tio. Sic in illis Virgilianis:

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
Et longum, formose, vale, vale, inquit, Iola.
Clamarent, ut litus Hyla, Hyla, omne sonaret.
Te Corydon, o Alexi — — Pelio Ossam.
Insulae Ionio — — Te, amice, nequivi.
Glauco et Panopeae et Inoo Melicertae.
Implerunt montes, flerunt Rodopeïae arces.
Victor apud rapidum Simoënta sub Ilio alto.

ides longam esse vocalem, quae hiatum faciat; non brem, ut hic *male ominatis: male* enim ante consonantem mper posteriorem corripit. Nusquam memini observasse, ocalem brevem extra caesuram hiatum facere, praeteruam in duobus locis, uno Catulli, Virgilii altero: quoum ille Epigr. III.

O factum male, o miselle Passer.

'erum is versiculus in mendo cubat: omnes enim memranae ibi praeferunt,

Bonum factum male bonus ille passer:

t testatur Achilles Statius, qui ex coniectura illud alteum reposuit. Nihil itaque ex tam dubio loco concludi oterit. Virgilii versus extat Aen. I, 405.

Et vera incessu patuit Dea. Ille, ubi matrem
Agnovit.

'erum hic peculiaris hiatus ratio est, quae in Horatii ersu locum non habet. Quippe post *Dea* plena distincio est, et tum nova incipit oratio: et quia in pronuniando pausa et morae spatium intercedit, *Dea* et *ille* per ynaloepham coalescere minime debuerunt. Vitiosum siuidem foret, siquis hunc in modum versum componeret:

Et veram incessu patuisse Deam. Ille ubi matrem.

tqui in Flacco longe aliter se res habet: et nisi fallor, ine exemplo est, ut vocalis brevis, extra caesurae locum, t in medio orationis tractu, non elidatur. Quare haeret aec res; et aut sententia laborabit, si legeris *Nominatis;*

aut versus, si *Ominatis*. Sed bono animo esse poteris levissima mutatione utrique vitio succurrere licet: dubites, quin sic profectum sit ab Horatii manu:

Iam virum expertae, male inominatis
Parcite verbis.

ut ipse alibi Epod. XVI, v. 38.

Inominata *perprimat cubilia.*

Gellius V, 17. *Ante diem quoque quartum Calenda Nonas vel Idus, tamquam* inominalem *diem plerique* Ubi codex MStus in bibliotheca Regia Parisiis, cui cerpta habeo, *Nominalem* praefert: plane ut hic bon membranarum, *Nominatis*. Sed *inominalem* recte etiam in Macrobio, qui Saturn. I, 16. celato, ut auctoris nomine, haec ex Gellio sublegit. Ceterum *Male* non raro minuat et tollat significationem ve adiuncti, ut *male sanus, male fidus*, perinde est ac i *infidus:* interdum tamen auget eam atque intendit; sertim apud Nostrum, ut Carm. I, 17. *male dispari.* I, 3. *male parvus.* I, 4. *male rauci.* I, 9. *male saln* proinde *male inominatis* eandem vel maiorem vim l quam *male ominatis.*

20. *Si qua Fallere testa*] Videamus contextum ora

Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum siqua potuit vagantem
Fallere testa.

Ubi Torrentius *si qua testa* casu recto interpretat posteriorem in *siqua* contra Grammaticorum regul ductam esse autumat; ut in illo Terentii Heauton logo.

Siqua laboriosa est, ad me curritur.

At in eo frustra est vir optimus; quippe ibi cum Faërni Bembino, longe omnium vetustissimo et c legendum est, *Siquae laboriosa est.* Unde ansam Philippus Pareus in Lexico Critico voce *Siquae*, etia in loco similiter corrigendi. Sed utorque fallitur: casu haec ablativo proferenda sunt,

Spartacum siqua *potuit vagantem Fallere* testa:

Siqua testa cadus fallere potuit, ut Phaedrus *amphora* III, 2.

Anus iacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falerna faece et testa nobili
Odorem quae iucundum late spargeret.

22. *Myrrheum nodo cohibere crinem*] *Murreum*, no *rheum* veteres Blandinii apud Cruquium scribunt, nostri, Graevianus, Leidensis, Reginensis, cum aliis quid illud sibi vult,

Dic et argutae properet *Neaerae*
Murreum nodo cohibere *crinem:*

Properet, inquit, crinem nodo redimire: quid tum ?

ut domi maneat? imo vero, *properet* ut ad vos veniat; una accubet, potet, festum diem celebret, et quae cetera sunt meretricis. Ergo *properet* absolute, i. e. properet venire: ut Carm. I, 30.

Fervidus tecum puer, et solutis
Gratiae zonis, properentque *Nymphae:*

et ipse aliique passim. Quamobrem, vel invitis exemplaribus, corrigendum,

Dic et argutae properet Neaerae,
Murreum nodo cohibente *crinem:*

ut alibi Carm. II, 11.

Lyden: eburna dic *age cum lyra*
Maturet, *incomtam Lacenae*
More comam redimita *nodo.*

Seneca Herc. Oetaeo. 1543.

Et comas *nullo* cohibente nodo,
Femina exertos feriat lacertos.

Properet huc Neaera, nodo duntaxat cohibente crinem, prae studio festinandi. Certissima haec emendatio est: facilis autem Librariorum lapsus a *Cohibente* ad *Cohibere.*

XV. AD CHLORIN.

5. *Famosisque laboribus*] Forte, *Caloribus*, inquit Daniel Heinsius: credo, quia meminerat illud Carm. IV, 9.

Spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

Sed frustra: ut fere omnia quae in Horatio conatus est vir cetera ingeniosus et doctus. *Labores*, ut hic omnes libri praeferunt, idem quod *amores;* ut Carm. I, 17.

Dices laborantes *in uno*
Penelopen vitreamque Circen.

et I, 27.

Quanta laboras *in Charybdi,*
Digne puer meliore flamma.

9. *Expugnat iuvenum domos*] Vigorniensis noster, *expungat:* sed hic dormitantis exscriptoris est lapsus. Ceterum Lambinus, Torrentius, aliique figurate haec accipiunt; non quasi revera *expugnet domos* et fores effringat, ut vel invitos iuvenes diripiat: sed *amore sui subvertat domos.* Sed quorsum illud, quod statim sequitur?

Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.

Quid enim? an Bacchae instar furiosa meretrix magis illaqueat adolescentum animos, quam versuta et callida et inescandi artifex? Quare recte Dacierius, qui proprie haec accipit, adeo ut Pholoe illa vectibus expugnaverit aedes amatorum. Sed nullum profert auctorem, qui de feminis tale quid narret, quod potius adolescentum est

facienti erga amicas suas. Ego vero dabo auctorem, quidem maiorem omni exceptione, Senecam nempe Praefat. ad IV. Nat. Quaest. *Crispus Passienus saepe di-bat, Adulationi nos opponere, non claudere, ostium: et quidem sic, quemadmodum opponi amicae solet: quae, si impu-lit, grata est; gratior, si effregit.* Cui adde Plautum Mil. Glor. IV, 6. ubi meretrix loquitur:

Immo opperiamur, dum exeat aliquis. Durare nequeo,
Quin eam intro. Occlusae sunt fores. Effringam. Sa-
non es.
Si amavit umquam, aut si parem hic sapientiam ha-
ac formam:
Per amorem si quid fecero, clementi mi animo ignosc-

Inde explica Carm. III, 9.

Si flava excutitur *Chloë,*
Reiectaeque *patet* ianua *Lydiae.*

hoc est, Si Chloë *eiicitur*, ut Terent. Eunuch. III, 2.

Homo quatietur *certe cum dono foras;*

et Lydia prius exclusa iam patente ianua admittitur. I *Thyias* diximus, II, 19, 9.

15. *Nec flos purpureus rosae*] Reginensis noster, optim notae codex,

Nec flos purpureae *rosae:*

eadem constructione, qua illud Carm. II, 3.

Huc vina, et unguenta, et nimium breves
Flores amoenae *ferre iube* rosae.

et IV, 10.

Nunc et qui color est puniceae flore *prior* rosae.

Ubi vide et mirare variam librorum sortem. Qui so hic habet *purpureae*, idem solus illic praefert *puniceo:* hoc posterius a manu secunda. Neutro in loco quicqu mutaverim.

16. *Nec poti vetulam faece tenus cadi*] Editio Vene *vetulam:* Loscheri autem, *vetula:* atque eadem varietas Scriptis, qui ab utraque lectione stant aequis viribus. V tustiores certe nostri, Leidensis, Graevianus, et a ma prima Reginensis, *vetula.* Utrumque probum est. *Vet faece*, ut Catullus XXVII.

Minister vetuli *puer* Falerni:

et Martialis XI, 27.

Basia da nobis vetulo, *puer, uda* Falerno.

Columella X. in fine.

Brachia iactantes vetulo *marcentia* vino.

Rectius tamen *vetulam:* Decet te vetulam abstinere a c vitiis adolescentium. Mutarunt Librarii, ut propiori ve *faece* conveniret: quae sollemnis est eorum hominum h lucinatio.

XVI. AD MAECENATEM.

7. *Iuppiter et Venus Risissent*] Omnes quidem, quos

:ipti editique *risissent.* Tamen ex stili Horae scribendum est, *risisset;* ut multis exemplis Carm. I, 24. v. 8. Favet Lactantius ad Statii ubi hunc locum citat: nam ibi, etsi alias menam est *misisset.* Ceterum locum hunc *Inclusam* *ris aënea*, expresserunt Ovidius et Hieronymus: ad Gaudentium *Quod didicerunt secreto, docent*, ie Danaën *vulgi sermonibus violant*: ille Amor.

quam Danaën *habuisset* aënea turris,
esset Danaë de Iove facta parens.

rsa excidio] Et Veneta et Loscheri *exitio:* neplures et potiores codices; ut ex nostris Graeidensis, Battelianus cum aliis; atque ita laudat p. 890. *Demersa exitio;* nec editus solum, sed excentorum annorum in Bibliotheca publica hic ie. Nescio tamen quo fato plerasque editiones t *excidio*, quod codices quidem nonnulli praefeinter alios Reginensis noster paucis secundus. o perperam. Quippe *Demersa* et *excidio*, conane tralationem habent, neque una coniungi *Excindere* enim est a stirpe et fundamentis *sur-*; *demergere*, est in profundum *deorsum* trudere. n, si retinendum foret *excidio*, non *Demersa* diparva mutatione *eversa:*

domus *ob lucrum*
excidio.

Aen. X, 45.

per eversae, *genitor, fumantia Troiae*
a *obtestor.*

id. III.

s eversa *corpora capta* domo.

[.

re domos *totas, optantibus ipsis,*
iles.

non raro. Sed omnino vera lectio est, *Demersa*

rumque fames] Offensi adeo sunt Librarii voca*naiorum*, ut etiam versus dispendio mutare vo-Quippe codex Regiae Societatis sic praefert,

item sequitur cura pecuniam,
ue fames:

e Graeviano duae literae erasae sunt, *maior...que*, atio *u*, *m* fuisse videntur. *Maior fames*, plane :ius Hamartig. 257.

amque fames *parto sit* maior *ab auro.*

nc emendationem ipse versus aspernatur: at est, obsecro, *Maiorum?* Notissimum est, pro li-s dixisse *pecuniam*, vel *pecunias*. Quare aut hic est,

Crescentes *sequitur cura* pecunias,
Maiorumque fames:

aut,

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorisque *fames.*

Nam ut passim occurrunt *pecunia grandis, ingens,* i *immensa, nimia, mediocris, tenuis, amplissima, mag xima*; quidni et *maior* pecunia dicatur? Sic et stes vetus: *Maiorum, pecuniarum scilicet.* Atqui s necessitate numerum mutare, neque vitio caret, ne tium eius reum esse crediderim. Non incommod tueri poteris *Maiorum*, si genere neutro acceper *μειζόνων, τῶν πλεόνων:* ut Theocrit. Idyll. XVI.

ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη
Ἄργυρος· αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.
et immensum ei sit
Argentum: plurium *vero cupido semper eum ha*

22. *A Dis plura feret*] Omnes fere Membranae e tione Veneta *ab Dis;* sic alibi, *Ab se, ab Iove* e revocavimus. Ita passim et alii scriptores, ad ex vetera fideliter recensiti. Plinius XXXIV, 9. *Tr et* ab Diis *ad hominum statuas.*

25. *Contemtae dominus splendidior rei*] Codex un ter Torrentii Pulmannique *contentae;* atque ita n nus in Reginensi nostro fecerat, erasa veteri Lecti *temtae*, quam et priscae Editiones, et Codices pleri nes exhibent. Demiror equidem Canterum aliosqu *tae* hic maluisse, sive *mediocris:* quod ne Latinum est, neque ullo exemplo fulciri potest. Imo vero r bet recepta Lectio: quam tamen male explicant tius Daceriusque; *contemtae rei*, aiunt, quam ipse haud magni facit, vulgus vero divitum pr ducit; quasi *contemtae* esset *exiguae et conte* Enimvero aliud volunt ea verba, argutius multo e tius. Iam ante dixerat Noster,

Nil cupientium *nudus castra peto:*

atque ea ratione, inquit, splendidior ero dominus *temtae*, hoc est, *non cupitae*, quam si totam Apuli siderem, more divitum nostrorum utendi et frue cius. Stoicorum scilicet effatum est, sapientem om sidere, omnium dominum esse, quamvis nihil quia nil cupit, neque ullius indiget. Ergo duplex radoxon est: *Ego ero possessor rei non possessae: I magnas opes inops.* Quod posterius a multis postea sum est; ut Seneca Epist. LXXIV. *Occurrent, qu egestatis gravissimum est*, in divitiis inopes. Ider Furente 168.

hic nullo fine beatas
Componit opes, gazis inhians,

Et congesto pauper in auro *est.*
[Tibu]llinus Natali, IX.

inter opes inopes, *quasi Tantalus ille,*
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

26. *Quicquid arat impiger Appulus*] Editio Veneta, *impiger;* Loscheri autem *non piger,* unde in sequentes ea lectio derivata est. At membranae omnes et meae et aliorum, *impiger;* quod omnino retinendum. *Arat* in caesura posteriorem producit, ut iam aliquoties vidimus, Carm. I, 1. v. 6. III, 8. v. 5.

31. *Fulgentem imperio*] *Fulgentem* exhibent omnes ubique codices magna constantia. Neque vero inficior, quin recte dicatur *fulgens imperio,* ut Tacitus Hist. IV, 42. *Septies sestertio saginatus, et sacerdotio fulgens:* Vopiscus in Probo. c. 2. *Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis.* Et Silius Italicus XIII.

Quam vellent numquam sceptris fulsisse superbis!

Neque porro negaverim, *fallit* (λανθάνει, elegante sane Graecismo) recte accusativum post se trahere; *fallit beatior fulgentem,* ut Lucanus VI, 68.

Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium: *veluti mediae qui tutus in arvis*
Sicaniae, rapidum nescit latrare Pelorum:
Aut vaga cum Thethys Rutupinaque litora fervent,
Unda Caledonios fallit turbata Britannos.

Ubi *fefellit surgens Pompeium,* et *fallit turbata Britannos,* eodem plane sensu et constructione ponuntur, ac apud Nostrum, *fallit sorte beatior fulgentem:* Graece dixeris, ἔλαθεν ἀνισταμένη τὸν Πομπήϊον, λανθάνει ταραττομένη τοὺς Βρεταννοὺς, λανθάνει εὐδαιμονεστέρα οὖσα τὸν ἄρχοντα. Itaque dictio huius loci optime se habet; sed excutiamus sententiam ipsam:

Purae rivus aquae, silvaque iugerum
Paucorum, et segetis certa fides meae
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.

Qui male rem gesserunt interpretes, cum *Regem* aliquem Afrum, Syphacem, credo, vel Bocchum aut Iubam intelligerent. Atqui nemo ex illis regibus *imperium Africae* habuit, sed partis eius duntaxat, Numidiae puta aut Mauritaniae. Quin magistratum Romanum voluit Noster, Proconsulem scilicet Africae, cui tota Africa provincia obtigerat. *Africam* autem nominat, quia ea amplissima, et *omnium provinciarum arx* habebatur, ut narrat Cicero. *Imperium* praetorium, consulare, pro *magistratu* passim occurrit apud Historicos: utique apud Poetas. Neque perceperunt omnino, quid ibi notet *sorte:* alludit enim ad morem Romanum, quo Provinciae *sorte* ducebantur: Cicero ad Quintum Fratrem I, 1. *Quod si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis*

praefecisset. Pro Ligario, 8. *Si responderit Tubero, Af*-
cam *quo Senatus eum* sorsque *miserat, tibi patrem suum*
diuturum fuisse. Suetonius Vespas. IV. *Exin* sortitus Af-
cam, *integerrime, nec sine magna dignatione administ*-
Tacitus Agricola, 42. *Aderat iam annus, quo Proconsul*-
Asiae et Africae sortiretur. Ita *sors Asiae, sors Maced*-
sors Provinciarum passim occurrunt. Quamobrem,
recte constitutis, ea demum surgit sententia, *Ager*
Sabinus paucorum iugerum fallit Proconsulem Africae
beatior. Quanto meliora sunt haec, quam quae Inter-
tes in tenebris caligantes hic temere effuderunt! N
tamen ea de caussa crediderim vel ab Horatii manu
esse, vel digna quae sub eius nomine ferantur. Vide
quid in hac sententia iure culpemus. Ager, inquit,
certa fides segetis *meae*, ignoratur ab Africae procon-
esse sorte beatior: nescit ille me in valle Sabina de-
se beatiorem. Non places, Flacce. Unde enim tua
aut curtus ille agellus Proconsuli Africae notus sit,
regulo Afro (ut volunt interpretes) ultra Garamantas
nescenti? Deinde, quid sibi vult *beatior?* ubi nomen
quo cum comparatio instituatur? an *beatior sorte?*
enim aliud est. Sorte scilicet *Africae*, aut conditione *Pro*-
consulis. Atqui ea extrinsecus subaudiri nequeunt, sed
Linguae Latinae indole disertis verbis exprimenda
Quid multa? vide, annon una litera vel uno potius
semoto, sic melius legatur:

> *Purae rivus aquae, silvaque iugerum*
> *Paucorum, et segetis certa fides meae*
> F*ulgente imperio fertilis Africae*
> *Fallit sorte beatior.*

perspicua sententia, *Fallit*, inquit, *sorte* (sive plene, in
sorte) *beatior Proconsulatu Africae:* revera felicior conditi
est, quamvis id a plerisque ignoretur. *Fallit* absolute po-
situm, ut λαθεῖν eodem sensu passim apud Graecos: sic
ipse Epist. I, 18.

> *An secretum iter, et* fallentis *semita vitae.*

Fulgente autem *imperio*, ut Silius Italicus XIII.

> *Sed castam servate fidem:* fulgentibus *ostro*
> *Haec potior* regnis.

Seneca Troad. 272.

> *Ego esse quicquam* sceptra, *nisi vano putem*
> Fulgore *tectum nomen, et falso comam*
> *Vinclo decentem?*

Aut ego valde fallor, aut haec emendatio non fallit me-
lior esse et elegantior recepta lectione.

41. *Regnum Alyattici*] *Alyattici* habent Veneta et Losche-
riana, unde omnes omnium editiones tenuit. Quod si in-
terroges, quis sit iste *Alyatticus;* Croesum esse respondent,
a patre Alyatte sic dictum πατρωνυμικῶς. Mira vero,

his hominibus placeant. At non adeo obesae naris Tan. Faber: quin libere dicit *errorem esse Horatii, si cripserit: nam omnino dicendum* Alyattii; *hoc enim pa-rmicum esse, ut a Laerte Laertius;* Alyattici *vero pos-vum.* Non sine laude dimittendus est vir acutus; etsi inum in tam paucis verbis errorem admiserit. Neque ι *Laertius* est patronymicum, ut *Laertiades;* sed pos-vum, ut *Laertia regna, Laertius heros.* Sic *Priamides riameïs* patronymica sunt, *Priameïus* possessivum, ut *neïa coniunx, Priameïa virgo, Priameïa sceptra:* ita *Se-lus Thyoneus, Semeleïa proles; Labmedontia pubes, Lao-ntius heros,* et similia, quae numquam sola sine no-ι substantivo ponuntur. Illud, opinor, moneri non sse est; cum *Diogenes* dicitur *Laertius,* non a Laerte : *πατρωνυμικὸν* esse, sed a Laerte oppido *ἐθνικόν.* quam ergo *Alyattius,* nude et per se poni poterit. ie porro *Alyattici* possessivum est, ut autumavit Fa-Quin nihil omnino est, nisi barbarum et exscriptore acho dignum. Ut enim ab Achilles *Ἀχίλλειος* Achil-ab Orestes Oresteus, a Bellerophontes Bellerophon-ducitur, non Achillicus, Oresticus, Bellerophonticus; ıb Alyattes Alyatteus possessivum fuerit, numquam tticus. Satius tamen est conantem aliquid cum Fabro ere, quam ignave adeo cum ceteris in insulsa lec-conquiescere. Recte quidem rescribere poteris in modum,

Quam si Mygdoniis regnum Alyattium:

pra vidimus *Laertia regna* Virgil. Aen. III, 272. Sed hic Interpretum diligentiam: altum apud eos silen-est de varietate lectionis: et tamen vix unum esse derim codicem paullo vetustiorem, qui *Alyattici* prae-: Leidensis noster, cum alio *Alyatthii,* Graevianus a a manu, *Alyathii,* Regiae Societatis, *Haliati,* Bodleia-*Aliathii.* Quid multa? rescribe vero illico,

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem.

tes Alyattei; ut Noster Epod. XVII. 14.

Heu pervicacis ad pedes Achillei.
Laboriosi remiges Ulixei.

um autem *Alyattei,* ut Carm. I, 12. *Pompili regnum,*
Et regnum Priami vetus: Serm. I, 6. v. 9.
Ante potestatem Tulli *atque ignobile* regnum.

dubio aut *Alyattium,* aut *Alyattei* reponendum; utrum-item feceris, mihi quidem perinde est.

XVII. AD AELIUM LAMIAM.

Fastos] Iam inde a Prisciani temporibus variatum in Codicibus, quorum alii *Fastus* habebant, alii *Fa-* p. 711. Fastus, *quando a Fastidio est verbo, quartae*

est: quando vero pro Annali accipitur, a Fastis et N diebus sic dictum, frequentius secundae est. Invenitur et quartae. Lucanus in X.

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus:.

quod tamen errore Lucani prolatum dicit Servius in ment. III. lib. Virgil. cum antiquiores quoque similite protulisse inveniantur. Ovidius Fastorum *inscripsit Nam apud Horatium duplicem invenio scripturam et et* Fastus, *in III. Carm.*

Per memores genus omne fastos:

et fastus *in aliis codicibus.* Haec Priscianus. Certe nostri Graevianus, et a prima manu Reginensis hic ferunt *fastus:* ubi emendatum postea *Fastos.* At in IV, 14.

Per titulos memoresque fastos,

Reginensis clare *Fastos;* et Graevianus a prima sed correctum postea *Fastus.* Utrum ab Horatii c fuerit, scire hodie non possumus, neque flocci quide terest. Vide, si libet, Nic. Heinsium ad Claudia Cons. Honor. vers. 155.

5. *Auctore ab illo ducis originem*] *Ducis* habent omne que libri, tam scripti quam editi. Ego vero iam olim deram corrigendum esse *ducit,* priusquam in Danielis sii notulam incidissem. Certe is iam ab annis prop tum emendavit hunc locum; neque tamen ullus pos Editoribus aut secutus est eius correctionem, aut o mentione dignatus est. Quid est, si haec non infe est? In toto Horatio vix iterum tertiumve bene c vir magnus quidem, sed iratis Musis hic operatus men una haec capitalis emendatio probatorem non nit. Quod eo, opinor, accidit, quia (quod iure m ne verbulo quidem rationem ullam castigationis sua didit. Nos eius vicem illud, ut possumus, explicare bimur. Vide itaque totum locum, ut libri eum nu hibent:

Aeli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos)
Auctore ab illo ducis *originem*
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps, et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirin
Late tyrannus. Cras foliis nemus
Multis — — Dum potes, aridum
Compone lignum; cras genium mero
Curabis.

Considera nunc, sodes, oeconomiam carminis: Tu, Lamia, a vetusto Lamo denominate; *tu, inquam, ori*

acis a Lamo illo Formiarum rege: cras magna pluvia erit: gna sicca, dum licet hodie, sub tecto repone: cras enim omi bibes otiosus, quia ob pluviam foras exire non poria. Nonne iam vides absurdum et ineptum esse, quod medio inculcatur? Adeone directo et in os laudandus it ob nobilitatem Lamia, ut rem leviculam de *lignis* inrret? *Oh! tu antiquis regibus oriundus es: cura, obsecro, ligna componantur.* Hoccine ut laudemus hodie, et mquam pulchrum et decorum admiremur? Vah, quam digmaretur Horatius, si ad vivos redire posset. Quin tu einsii lectionem iam contemplare; ut nova lux exoriar; ut novus color sententiae accedat:

Aeli vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos; et nepotum
Per nemores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit *originem,*
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps, et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirin
Late tyrannus) cras foliis nemus etc.

Hi *genus omne* est casu recto: *et priores Lamiae, et genus ne nepotum per longam fastorum seriem, ducit originem a amo illo, qui primus Formiis regnavit.* Sic autem ordo et nstructio est: *Aeli,* inquit, *Lamia, cras pluvia erit tempeas; cura, ut ligna habeas in parato, quia domi manendum.* on illa putida iam interveniunt; neque enim προηγουμένως et ex professo, sed obiter et per parenthesin inferunur, quae ad genus et nobilitatem Lamiae spectant. Ceteum totam huius emendationis laudem sibi servet Heinus; mihi forte aliunde supererit, quo nomen pretiumque ominis de Horatio non male meriti nancisci et tueri ossim.

7. *Et innantem Maricae*] Nescio quid velit Heinsius, qui utraque sua editione *Marica* rescribi iubet: nisi forte Typographo mendum est, quod auctoris oculos effugerit. erte praeter omnes Codices, ita habet et Servius ad Viril. Aen. VII, 407. Ceterum *Lirim* non *Lirin* edidimus, am editiones veteres secuti, tum et codices scriptos. Nam Italicis nominibus amant potius terminationem Latiam; ut Virgilius,

Qui Tiberim Fabarimque bibunt:
Qui Tuscum Tiberim, et Romana palatia servas.

13. *Dum potes*] Tres veterrimi nostri, Leidensis, Graeianus, et a prima manu Reginensis, *potis*, non *potes*, ine dubio ab Horatii incude: unde enim bonis illis Lirariis nummum tam rarae notae? *Dum potis,* ἕως ἔξεστιν, ος δυνατόν ἐστι, Virgil. Aen. III, 670.

Verum ubi nulla datur dextram adfectare potestas,

Nec potis *Ionios fluctus aequare sequendo.*

Arnobius saepe, ut lib. 1. *De quo* (deo) *nihil dici et primi mortalium* potis est *significatione verborum.* et *Quantum* fieri potis *est.* — — *Neque enim contrarium tum esse contrario* potis est. et VI. *Si quid fieri potis iniuriosius, contumeliosius, durius.* Vide Interpretes ad eretium et Catullum.

XVIII. AD FAUNUM.

12. *Cum bove pagus*] *Pagus* habet Editio Veneta, et scheriana *pardus.*

Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pardus.
Inter audaces lupus errat agnos.

Et sane mirum est, ut per omnes fere Codices gra sit ille *pardus.* Ita Petrensis noster, Regiae Soci Magdalenensis, Vigorniensis, Battelianus, a manu sec Reginensis, et pro varia lectione Leidensis, Graevia Colbertinus. Vide autem, et ride Monachorum inge Quia illud sequebatur de *Lupo inter agnos innocuo,* homines commutarunt *Pagus* in *Pardus,* ex Esaiae ca XI, vers. 6. *Habitabit* lupus *cum agno, et* pardus *cum accubabit: vitulus et leo et ovis simul morabuntur, et parvulus minabit eos.* Nullus dubita, quin ex sacro fonte derivata sit ea lectio: et miror equidem nemi ex Interpretibus hoc animadvertisse. Quamquam insulse admodum et pene impie huc translata sit ea tura; mirifice tamen placuit commentum, et ex qu mum excogitatum est, membranas fere omnes pervol ut iam vidisti. Eia vero: unde in Italia *Pardus,* qu tra Africam Asiamque non nascitur? quid porro en dus *festus* et *vacans,* hoc est, feriatus et operum sol An *pardi* ad agros colendos et opus rusticum adhibe Recte vero *Festus pagus* cum antiquioribus codicibus Ovidius Fast. I, 667.

Villice, da requiem terrae, semente peracta:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus *agat* festum: *pagum lustrate, coloni:*
Et date paganis annua liba focis.

Porro illud non omittendum, male rem gerere hic I pretes, cum per totum carmen *si ἀπὸ κοινοῦ a com* singulis sententiis praeponunt: *Propitius sis, O Faun haedus, et vinum, et ara rite tibi adsunt.* Hactenus habet, sed pergunt et continuant; si *pecus ludit,* si *pagus est,* si *lupus inter agnos,* si *silva spargit fronde fossor saltat.* Quae omnia prava et inepta sunt. enim:

Inter audaces lupus errat agnos:

Lenis esto, O Faune, si pietate mea ita merui, si

...i sollemnia feci, si *lupus inter agnos errat innocuus.* ...id? an hoc Horatii meritum erat? immo Fauni bene...ium. Quamobrem, post versiculum octavum *Fumat* ...ore, pleno puncto, ut in nostra editione, distinctio fa...nda est: et quae deinceps sequuntur, sunt Fauni lau...s; *Tibi* pecus ludit, *Tu facis*, ut lupus erret etc. Idem ...Fauno praedicat Carm. I, 17.

XIX. AD TELEPHUM.

...7. *Quo praebente domum et quota*] *Quota* habent et scripti ...editi: neque loco movendum est. *Quota hora* ad coe...am veniam? octava, an nona, vel quando? Iuvenal. ...49.

Exul ab octava *Marius bibit, et fruitur Diis*
Iratis.

...oster Epist. I, 7. v. 71.

Post nonam *venies; nunc i, rem strenuus auge:*

...sterat tamen, si Manuscripti accederent, aeque commode ...gi *quotus*, ut Epist. I, 5.

Tu quotus *esse velis, rescribe.*

Martialis XIV, 215.

Dic, quotus *et quanti cupias coenare; nec unum*
Addideris verbum: coena parata tibi est.

...12. *Miscentur cyathis*] Recte hunc locum cepit Nic. ...insius, qui in exemplaris sui margine, *Lege*, inquit, *mis...ntor.* Quod et ante eum fecerat vir ingeniosus Ianus ...utgersius in Lectionibus Venusinis cap. VII. Posteriores ...men glande vesci maluerunt, quam repertas hic fruges ...noscere. Vide vero integrum locum:

Da Lunae propere novae,
Da Noctis mediae, da puer, auguris
Murenae: tribus aut novem
Miscentor *cyathis pocula commodis.*

...mnia hic pro imperio iubet, *Da, da, da, miscentor*, quasi ...agister, aut, ut Plautus ait, Strategus convivii. Quo ...iam ducit nos glossa codicis Batteliani, *Miscentur*, *propi...ntur.* Certe iacet languetque illud *miscentur:* neque ...ro puer *iniussus* tres vel novem cyathos miscere ausus ...erit. Illud quoque recte Rutgersius, *cyathis commodis*, ...est, plenis. *Tribus* autem *cyathis* cave intelligas *tribus ...culis*, quod ineptam orationem efficeret. *Cyathus* quippe ...ic *mensura* est, non poculum, ut saepe apud Graecos La...nosque, praesertim medicos. Misceantur, inquit, pocula ...apientia vel tres vel novem cyathos, χωροῦντα ἢ τρεῖς ἢ ...νέα κυάθους, quae uno spiritu a potoribus exhauriantur. ...eque enim cyatho novies hausto compotatio finita erat, ...t male hic vulgo intelligunt; quippe Carm. III, 7. cen...um cyathi deplendi erant,

Sume, Maecenas, cyathos *amici*

Sospitis centum;

imo trecenti et plures apud Ovidium in Fastis, loco ... citato. Ceterum, non male codex Magdalenensis,

Murenae: aut *tribus aut novem.*

ut Carm. proximo,

Qualis aut *Nireus fuit,* aut *aquosa*
Raptus ab Ida.

atque alibi passim. Saepissime prius *Aut* a Librariis ... sum est; ubicumque scilicet versus ratio sinebat: ut ... locis indicabimus. *Aut* tres, inquit, *aut* novem cyathi ... haustu ebibantur; utrum vultis? Vos poetae, Musarum clientes, *novem*, credo, petetis: alii potius *tres* ad numerum Gratiarum. Digna autem sunt, quae hic ponantur, verba Ausonii Praefat. ad Griphum. *In expeditione, ... tempus, ut scis, licentiae militaris est, super mensam ... facta est invitatio; non illa de Rubrii convivio, ut Graeco more biberetur; sed illa de* Flacci Ecloga, *in qua ... mediam* Noctem, et novam Lunam, et Murenae auguratum ...

Ternos ter cyathos attonitus petit vates.

17. *Nudis iuncta sororibus*] *Iuncta* habent et Editiones et Scripti, quod sciam, omnes. Theodorus tamen Marcilius, *Melius,* inquit, *habent Membranae,*

Nudis vincta *sororibus:*

vinculum *enim sive* nodus *Gratiarum est,* ut *mox Carm.* ...

Segnesque nodum *solvere Gratiae.*

Ubi vereor equidem, ne quod ipse cupiit, id in membranis vidisse sibi visus sit. Sed esto, ut codex aliquis habuerit *vincta;* facilis enim est lapsus in tam obscuro discrimine: tamen et inepta lectio est, et plumbeum Marcilii argumentum. Nam et *nodo* et *vinculo iunctus* dicitur, atque ac *vinctus.* Plinius Hist. XI, 67. *Cervix, ad circumspectum, articulorum* nodis iungitur. Plinius alter Epist. X, 11. *Rosianum Geminum, domine, arctissimo* vinculo *mecum tua in me beneficia* iunxerunt. Ita *iungi et copulari,* Cicero aliique. Quare recte habet *iuncta;* ut Carm. I.

Iunctaeque *Nymphis* Gratiae *decentes.*

24. *Et vicina seni non habilis Lyco*] Codex Blandinius Cruquii omnium vetustissimus *habili;* ceteri cum editionibus priscis, *habilis.* Illud *habili* placuit sagacissimo Rutgersio; ut Lycus inhabilis dicatur uxori, senex nempe iuvenculae. Neque vero negandum est, etsi *habilis* sit nomen relativum et quasi reciprocum, illud tamen ex duobus *inhabile* plerumque dici, cuius culpa vel vitio habilitas mutua impeditur. Quandoquidem igitur per Lyci senectutem stetit, quo minus alter alteri habiles essent; non illa Lyco, sed Lycus illi *non habilis* dicendus fuit. Ita Virgil. Georg. III, 62.

Cetera nec *feturae* habilis, *nec commoda Baccho:*

Martialis XIII, 19.

Non habilis *cyathis, et inutilis uva Lyaeo;*

nio scilicet vitio *non habilis*. Ovidius Amor. I, 8.

Forsitan immundae, Tatio regnante, Sabinae
Noluerint habiles *pluribus esse viris:*

id est, sua illuvie *non habiles*. Valer. Flaccus VII, 231.

Fas mihi non habiles, *fas et tibi linquere Colchos:*

tempe ob caeli inclementiam et incolarum barbariem nobis *inhabiles*. At quia praestantissimus Nic. Heinsius *stabiles* ibi legit, non *habiles*, cum ad Ovidii Pont. II, 9. tum ad ipsum Valerium; pretium operae erit locum integrum describere: ubi Circe, sive Venus sub Circes imagine, sic suadet Medeae, ut Colchos relinquat.

Omnibus hunc potius communem animantibus orbem,
Communes et crede Deos: patriam inde vocato,
Qua redit itque dies: nec nos Dis *nata* malignis
Luserit *hoc* crudo *semper sub frigore* messis:
Fas mihi non stabiles *fas et tibi linquere Colchos.*

ita praefertur in Heinsi editione posthuma: temerarie ane, et infeliciter. Quid enim *messis* ad Medeam et Circen? an agricolarum uxores erant? quid autem *messis* sub *frigore?* messis quidem et frigus plane contraria sunt,

Ante focum, si frigus *erit; si* messis, *in umbra.*

Cum illa, *Luserit, crudo, stabiles*, omnia nituntur sola conjectura. Equidem ex variis Codicum scripturis, quas apud ipsum Heinsium videre est, sic locum restituerim:

nec nos, o *nata*, malignus
Cluserit Arctoo *semper sub frigore* Phasis:
Fas mihi non habiles, *fas et tibi linquere Colchos.*

Clara per se sententia: *O nata*, (ita Circe Medeam compellat, quippe soror Aeetae, Medeae patris: unde paullo post vers. 242. Medea eam *Matrem* vicissim vocat) *Omne*, inquit, *solum patriam voca: neque angustus invidusque hic Phasis sub gelida Arcto semper nos clauserit; quin potius alias regiones petimus magis habiles, magis aptas nobis, et accommodas.* Nihil ingenio hic permisimus; nisi quod pro *hoc uno*, quod Scripti exhibent, *Arctoo* dedimus. *Sub Arctoo frigore*, ut Lucanus X, 250.

Frigore ab Arctoo *medium revocata sub axem.*

: VIII, 363.

Omnis in Arctois *populus quicumque* pruinis
Nascitur.

el, si ita mavis, retinere licet *hic uno*, et sic versum reagere:

Cluserit hoc uno *semper sub* cardine *Phasis:*

: Ovid. Pont. II, 10.

Ipse quidem extremi cum sim sub cardine *mundi.*

Silius IV.

io, coniux, quocumque in cardine *mundi*
Bella moves.

ossis quoque *hoc mundi* pro *hoc uno*. Sed haec obiter.

Nunc ut ad Nostrum revertamur: quamquam, ut vidisti, usitatius sit, ut ex duobus id quod vitio laborat, inhabilis alteri dicatur; tamen in illa lectione,

Et vicina seni non habili *Lyco,*

id erit incommodi, quod *vicina* nullo tum modo uxorem significet: quod Rutgersianae correctionis est unicum fundamentum. Ille quidem ex Iuvenali id conatur, Sat. VI, 509. de mala uxore:

Nulla viri cura interea, nec mentio fiet

Damnorum, vivit tamquam vicina *marito.*

Sed tuam fidem, vir clarissime! an quia *tamquam vicina* vivit rei familiaris negligens uxor, ideone *vicina* absolute *uxorem* significaverit? quid si simili sententia dixeris, *tamquam vipera,* vel *canis?* an ea nomina per se posita uxorem notabunt? Quin omnino *vicina* apud Horatium est *vicina nobis;* adeo ut *strepitum audire* possit ex vicinia: et cum addit, *non habilis seni Lyco,* inde demum colligimus uxorem eam fuisse Lyci. Recte igitur se habet fere omnium codicum scriptura,

Et vicina, seni non habilis Lyco:

non habilis, hoc est, non apta, non par, non conveniens; relativorum enim, ut dixi, reciproca significatio est: si Lycus uxori non habilis est; tum vicissim uxor non habilis est Lyco. Potes et *non habilis* explicare, non tractabilis; quae a sene marito regi et gubernari non potest:

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή.

Viro enim seni nupta, non uxor, sed domina est. Paterculus II, 113. *Cum eum* (exercitum) *maiorem, quam ut temperari possit, neque* habilem gubernaculo *cerneret, dimittere statuit.* Porro Acron, quem ad partes suas trahere conatur Rutgersius, in mendo cubat; *uxor quae seni puella* inhabili *coniuncta esset: unde et zelum eius ostendit, dum* inhabilem *dicit.* Pro *inhabilem* recte Cruquii Acron, et MStus Regiae Societatis *invidum.* Tum autem pro *inhabili* corrigendum esse *inhabilis* ipse ordo et compositio satis ostendit.

27. *Tempestiva petit Chloe*] Ita Veneta et Loescheri, unde in sequentes editiones est propagatum. At bona pars membranarum, non *Chloe,* sed *Rhode.* Sic ex nostris Leidensis, Reginensis, Petrensis, Regiae Societatis, Vigorniensis: Colbertinus autem cum Lambini quibusdam, *Rhoda.* Sine dubio vera lectio est: unde enim Librariis in mentem venire potuit? At *Chloe* ex Carm. I, 23. III, 7, 9, 26. huc traducta est, quia *Rhode* aliunde iis ignota erat. *Rhode* Libertinarum cognomen non semel occurrit: Marmora Felsinea p. 415. D. M. T. OCTAVIUS. THALLUS. ET. VIEIA. RHODE. Gruterus. p. 716, 6. ULPIA. RHODE. Idem p. 475, 5. TITIA. RHOPE. MATER. corrige ibi, RHODE. Act. Apostol. XII, 13. προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ΡΟΔΗ. Menander:

Ἀλλ' ἔστι τόλμης καὶ βίου ταῦτ' ὄργανα,
Εὑρημέν' ἀνθρώποις ἀναιδέσιν; ΡΟΔΗ,
Εἰς καταγέλωτα τῷ βίῳ πεπλασμένα.

XX. AD PYRRHUM.

1. *Non vides quanto moveas periclo*] Silent hic interpretes; sed Bodleianus Noster, pro *periclo*, *tumultu* habet; et pro varia Scriptura Leidensis, Reginensis, et Colbertinus. Neque aliter codex Henrici Stephani, ut in Praefatione sua monuit. Utrumque probe. *Quanto tumultu moveas*, hoc est, quantum tumultum excites, dum moves. Sic infra Carm. III, 27.

Sed vides quanto *trepidet* tumultu
Pronus Orion.

ubi omnia fere paria sunt et plane gemina. Sed non levis suspicio est, ex posteriore hoc versu traductum esse a Studioso quodam illud *tumultu*: quare nihil muto: nam et Diomedes p. 524. habet *Periclo*.

3. *Dura post paullo*] Primariae Editiones, Loscheri et Veneta, *Post paullum*, non *Post paullo*. Atque ita Graevianus noster, Galei, et Magdalenensis. Sed recte habet, ut nunc editum. Ita Noster alibi bis vel ter; ita Sallustius, Caesar, Tacitus, aliique. Vide Gronovium ad Livii XXII, 6r. Porro versum 14.

Sparsum odoratis humerum capillis.

ad se transtulit Ovidius Fast. II, 309.

Ibat odoratis humeros *perfusa* capillis
Maeonis, aurato conspicienda sinu.

XXI. AD AMPHORAM.

5. *Quocumque lectum nomine Massicum*] Vix alius est locus, in quo infelicius se gesserint Interpretes: expendamus modo sententiam integram:

O nata mecum Consule Manlio:

ubi disertis verbis narrat vinum, quod iam poturus erat, pressum et diffusum esse Consule Manlio Torquato, quo anno et ipse natus est. Id enim in more erat, ut festo et bono die cadum vini emerent biberentque eiusdem qua ipsi aetatis; ut et Epod. XIII.

Tu vina Torquato move
Consule pressa meo.

Sequitur hic deinde,

Seu tu querelas, sive geris iocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum;

quae omnia plana sunt, nisi quod epitheton illud non placeat, *pia testa*. Quomodo enim *pia*, si *querelas* forte vel *rixam* gesserit? Hoc tamen patienter admiserunt nimis aequi Interpretes. Tu vero verba accipe, quasi sic interpungerentur,

Seu facilem pia, Testa, somnum.

Pia enim non omnibus illis conditionibus ex aequo communicandum est, sed ad ultimam illam restringendum. *Pia* quidem, si *facilem somnum* attuleris; sin *querelas aut rixas*, *impia* potius. Iam sequitur porro:

Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die:

hoc est, ut nunc quidem explicatur, *cuiuscumque Consulis nomen et annum feras*. Quid audio? nonne iam dixerat, *O nata mecum Consule Manlio?* quomodo ergo nunc, *Quocumque Consule nata?* quae haec inconstantia est, et inepta vacillatio? At, inquiunt, corrigere quodammodo errorem videtur; temere enim affirmare visus est, Manlio Consule natam fuisse. Utinam vero ipsi suas chartulas corrigere vellent, neque tam frigidas excusationes Horatio commodare. Certe non placuerunt celeberrimo Dacierio: sed et ipse suo acumine ludum risumque praebet, cum prius de *amphora* interpretatur, posterius de *vino:* adeo ut *testa* quidem a figulo facta sit, Manlio consule: vinum autem testae infusum, consule alio nescio quo. Quid, amabo? an tanti erat sine vino amphora, ut quo anno a rota exierit, memoratu esset dignum? Certe non Testae, sed Vini aetas inscribi solebat cadis: ut Galenus, a Marcilio hic citatus, *Οἴνων τῶν Φαλερίνων ἑκάστου τὴν ἡλικίαν ἀναγινώσκων ἐπιγεγραμμένην τοῖς κεραμίοις.* Quid quod novis testis nova vina condebant, ut ineptum sit alio consule natam dicere Testam, alio Massicum. Sin aliter; unde tum noster aetatem Testae scire potuisset? Quanto his meliora protulit Scholiastes Acron, si bene monenti obtemperassent: *Quocumque nomine; ex omnibus supradictis, sive ad* iocos, *sive ad* querelas, et cetera. Nihil verius: aut enim haec verborum sententia est, aut nulla est. Dixerat: *seu querelas, sive iocos, seu amores, sive somnum geris, o Testa;* deinde infert; *quocumque* ex his *nomine Massicum servas, digna* certe ob vetustatem et pretium *bono die moveri, descende. Quocumque nomine*, hoc est, *quocumque titulo, quacumque conditione.* Sic *eo nomine* passim occurrit. Tacitus Annal. XIV, 59. *Decretae* eo nomine *supplicationes;* id est, *eo titulo, ea caussa.* Suetonius Galba, 16. *Subinde iactavit, legere se militem, non emere consuesse: atque eo quidem* nomine *omnes, qui ubique erant, exacerbavit.* Fateor equidem exempla haec non ex omni parte similia esse verbis Horatii: neque quicquam legere memini, quod ad amussim iis respondeat. Nam Catulli illud Epig. XXXV. ad Dianam,

Sis quocumque *placet tibi*
Sancta nomine,

aperte et proprie dictum est; seu *Lucinae*, ait, nomine, seu *Triviae*, seu *Lunae*, sive quocumque alio vocari mavis.

'erum utcumque verba Flacci procedant, stentve cadant-e: illud certum et compertum maneat, non aliam esse sententiam, quam quae ab Acrone prodita est. Quod si uid in verbis mutatum velis; est in promptu et ad maum, quod commode substitui possit. Compellat enim *Te-am* hic Noster, tamquam si *Dea* quaepiam fuerit, ut vere bservavit Dacierius; *seu geris querelas, sive iocos*, vel iud quid: unde ego sic potius, quod sequitur, intulissem, erbis quidem aliis, sed sensu eodem:

Quocumque faetum numine *Massicum*
Servas, moveri digna bono die.

uocumque numine faetum, hoc est, quacunque potestate raeditum, sive quae *querelas* excitet, sive quae *amores* x. Et iusta, ni fallor, metaphora est, et ad audacem lacci indolem accommodata. Paucis tamen, opinor, pro-abitur, quia coniecturae nomine nunc venit: quod si e lanuscripto aliquo alicunde prodiret, quibus plausibus cciperetur!

10. *Te negliget horridus*] *Neglegat* habent Editiones, et odices plerique: at Leidensis noster veterrimus cum Pe-ensi, *neglegit*. Quamquam non multum interest, tamen r duobus hoc potius Horatii esse crediderim. *Non ne-legit te Corvinus;* hoc est, non neglegere solet; sed inter-um genialiter se mero invitat. Inde et excusatio: quod t ita Cato ille Censorius saepe solebat. At rogabis, quo-iodo *neglegit* sive neglegere solet Testam, quam nondum iderat? Atqui hoc nihil est: animadvertis enim, iam de ac *testa* ita loqui Nostrum, quasi de *vino* generatim lo-uatur. Tu *admoves*, ait, lene tormentum; non *admovebis:* i *retegis* curas sapientium:

Tu spem reducis *mentibus anxiis*
Viresque, et addis *cornua pauperi.*

)uid autem? an *anxii* illi et *pauperes* coenaturi erant apud loratium, ut vino ex hac ipsa Testa depromto curas me-asque eluerent? nullus dixeris. Quamobrem, ut iam dixi, on de una hac testa, sed in universum de vino loquitur: uod non observatum bonis Librariis fraudi fuit, ut locum orrumperent.

12. *Saepe mero caluisse*] *Caluisse* praeferunt editiones mnes, neque aliter, quod sciam, Membranae. Et ferri uidem potest: sic enim Ovidius Fast. III, 531.

Sole tamen vinoque calent.

t Statius Theb. V, 263.

siquando profundo
Nubigenae caluere mero.

Tamen et ex coniectura prius emendaveram, et postea a vetere Grammatico Mario Victorino p. 2606. sic olare ci-tatum repperi,

Narratur et prisci Catonis

Saepe mero incaluisse *virtus.*

Omnino melius; nam et versus sic suavius ad aures accidit, et ea germanae Latinitatis dictio est. Livius I, *Incaluerant vino.* Idem XXXIX, 42. *Forte epulantibus iis cum iam vino incaluissent.* Tacitus Annal. XI, 37. *Claudius domum regressus, et tempestivis epulis, ubi vino incaluit.* Idem Hist. IV, 29. *simul epulantes, ut quisque vino* incaluerat, *ad pugnam temeritate inani ferebantur.* Curtius V, 22. *Omnes* incaluerant mero: *itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant.* Martial. IV, 66.

Incaluit *quoties saucia vena* mero.

Deinde et illud vide: si *caluisse* legis, tum *virtus Catonis* erit *περιφραστικῶς ipse Cato;* ut hoc dicat duntaxat, Catonem saepe largiore vino usum esse: at in altera lectione maius aliquid meliusque dicit, *virtutem* nempe eius *incaluisse,* sive *excitatam et auctam esse:* quae et vini et Catonis amplior laus est. Ita Lucan. VI, 240.

Incaluit virtus: *atque una caede refectus,*
Solvat, ait, poenas etc.

Ovidius Pont. III, 4.

Plausibus ex ipsis populi laetoque favore
Ingenium *quodvis* incaluisse *potest.*

Porro illud quod sequitur.

13. *Tu lene tormentum* ingenio *admoves*
Plerumque duro]

Interpretes ad Catones et severiores illos referunt: ut rigida atque aspera ingenia leniri vino et emolliri dicantur. Neque repugno, quin hoc voluerit Horatius. Nam et revera ea vini vis est, et eo sensu *ingenium durum* dixit Terentius, Phorm. III, 2.

Adeon' esse ingenio duro *te atque inexorabili?*

et contra, *ingenium lene,* Heautont. I, 1.

Ingenio *te esse in liberos* leni *puto.*

Poterit tamen et alia esse verborum sententia, quae non ad Catones, sed ad poëtas, atque adeo ipsum Horatium spectet. Quippe *ingenio duro* esse dicitur seu poëta seu orator, qui arida et difficili vena est, qui non εὐρετικὸς, non pollens inventione et copia. Seneca Epist. LVIII, ubi negat τὸ ὄν Latine verti posse: *Magis damnabis angustias Romanas, si scieris unam syllabam esse, quam mutare non possum, τὸ ὄν.* Duri *tibi videbor* ingenii; *in medio positum; posse sic transferri, Quod est.* Ita *dura memoria* dicitur eodem plane sensu. Quintil. Instit. XII, 2. *Si vero aut memoria natura* durior *erit, aut non suffragabitur tempus, etiam inutile erit ad omnia te verba alligare.* Sic et Noster *dura natura* de Lucilio, Serm. I, 10.

Quaerere, num illius, num rerum dura *negarit*
Versiculos natura *magis factos et euntes*

Mollius.

Iam ergo, eiusmodi ingenium, durum plerumque et siccum, ubi liberiore vino immaduit, facile, fluens, copiosum fieri narrant; et hoc illud est *lene tormentum*, quod obstructum ingenii venam laxat atque aperit. Ovidius Metam. VII, 432.

agitant convivia patres,
Et medium vulgus; nec non et carmina, vino
Ingenium faciente, *canunt.*

Vide Nostrum Epist. I, 19. Ceterum digna sunt, quae hic adscribantur, verba Maecenatis ex ópere quod Symposium inscripsit, apud Servium ad Virgil. Aen. VIII, 310. *Physici dicunt ex vino mobiliores oculos fieri: hoc etiam Maecenas in Symposio, ubi Virgilius et Horatius interfuerunt, cum ex persona Messallae de vino loqueretur*, aut id e m vinor (forte legendum, *ait; Id et in vino est;) ministrat faciles oculos: pulchriora reddit omnia, et dulcis iuventae reducit bona.* Quem locum eo libentius adduxi, tum quod Noster et Virgilius ibi nominentur, tum quod accuratissimi Meibomii in vita Maecenatis diligentiam effugerit.

XXIII. AD PHIDYLEN.

2. *Nascente Luna, rustica Phidyle*] Editiones principes Veneta et Loscheri, *Philyre.* Sed codices, praesertim vetustiores, *Phidyle*, vel *Phidile.* Tu vide, annon reponendum sit,

Nascente Luna, rustica Phidyli:

ut sit a recto *Phidylis*, Φειδυλις, eadem forma, qua *Thestylis*, *Xystylis*, *Erotylis*, *Archylis* apud Terentium, ut ad Ciceronis Tusculanas correximus; *Hedylis* apud Martialem, ut iam corrigemus, I, 46.

Cum dicis, Propero, fac si facis, Hedyli — —
Hedyli, *si properas, dic mihi, ne properem.*

Ubi Ramiresius *Aedila*, Gruterus et Scriverius *Hedyle;* ille nomine errans, hi sexu. Quemadmodum autem ab Ἥδυλος femininum sit *Hedylis*, ita a Φείδυλος erit *Phidylis.* Fatendum tamen est, si illud *Phydile* analogiam servet, gratius libentiusque in Creticum pedem hoc carmen exire, quam in Dactylum.

12. *Pontificum secures*] Pulmanni codex, et Gifanii, quem vide in Indice Lucretii V. *Tinguere*, habent *securim:* atque ita ex nostris Graevianus, Reginensis, Bodleianus, et a prima manu Magdalenensis. Hoc placet, vel ob euphoniam; ne ter continenter in S exeant versus, *ilices*, *herbis*, *secures*, quod studiose cavere solet Noster. Prudentius quidem Apotheos. 461.

Pontificum *festis ferienda* securibus *illic*
Agmina vaccarum steterant:

Sed ibi erant plures *vaccae;* hic *victima* in singulari. Virgil. Aen. II, 223.

Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, et incertam excussit cervice securim.

19. *Mollibit aversos Penates*] Loscherus quidem *Mollit*, et ex eo recentiores editiones. At Veneta *Mollivit*, atque ita bona pars Codicum, ut ex Cruquianis tres, Bersmanni duo, Pulmanni et Gifanii unus, ex meis Magdalenensis, et a prima manu Reginensis, cum Acrone Manuscripto. Certe nemo unus illius aevi Futurum quartae coniugationis in IBO protulit. Quod si ab Horatio hoc praeter morem factum fuisset, sine dubio Grammaticorum veterum quispiam, ut insolitum, adnotasset. Atqui altum apud eos silentium est; quia nimirum in suis codicibus *mollivit* ita legebant. Atque hoc profecto non mos solum loquendi, sed et ipsa sententia postulat:

Immunis aram si tetigit manus;
Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit *aversos Penates,*
Farre pio et saliente mica.

Ubi Praeteritum ponitur in significatione Praesentis, vel potius Perpetui temporis: qualia passim occurrunt apud Graecos Latinosque. Noster Carm. III, 29.

Plerumque gratae divitibus vices,
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Cenae sine aulaeis et ostro
Sollicitam explicuere *frontem.*

Perpetui, inquam, hoc temporis est, perinde ac si dixisset, *explicant, explicuerunt, explicabunt.* Sic Epist. I, 2. v. 47.

Non domus aut fundus, non aeris acervus et auri
Aegroto domini deduxit *corpore febres.*

et alibi: sed verbo monere hoc satis est: plena enim sunt omnia. Ergo sententiose haec proferuntur; neque ad Phidylen duntaxat, sed ad omnes pertinent:

Immunis aram si tetigit manus,

Immunis, non a scelere, ut male aliquot interpretes: quamquam Ovidius in Epist. Hypermnestrae,

Non piget immunes *caedis habere* manus:

nusquam enim reperitur *ea vox*, ἁπλῶς et per se posita, pro *experte sceleris:* sed *immunis manus*, vacua muneris, sine dono et sumtu; ut Epist. I, 14.

Quem scis immunem *Cinarae placuisse rapaci.*

et Carm. IV, 12.

non ego te meis
Immunem *meditor tinguere poculis.*

Si autem hic valet *etsi*, ut bene Theodorus Marcilius: *Etsi* vacua manus aram tetigit; *Esto* ut vacua manus aram tetigerit: quid tum? quid inde incommodi?

Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates

Farre pio et saliente mica.

ubi ordo est, sumtuosa hostia non mollivit Penates blandior farre pio, sive blandius quam far. Ita recte uterque Scholiastes *sumtuosa hostia* nominativi casus esse monuerunt: quos tamen perperam hic deserunt posteriores, et miras turbellas tum in sententia, tum inter se concitant. Quid autem? an quia versus syllabam longam efflagitat? atqui iidem patienter brevem ferunt, Carm. III, 5.

Si non periret immiserabilis.

et praeterea brevis syllaba producitur, quia *blandior* a duabus consonantibus incipit; ut apud Catullum passim, et Martialem V, 69.

Quid gladium demens Romana stringis *in ora.*

Iam autem, non cum *manus*, sed cum *hostia* coniungi illud *blandior*, vel Ovidius solus evincet, ubi Nostrum imitatus est, Fast. V, 300.

Saepe Deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro peccatis hostia blanda *fuit.*

XXIV.

5. *Si figit adamantinos*] Difficilis et intricata sententia est, ut mirum sit, neminem ex Interpretibus vel verbulo significasse, se non satis liquido poëtae mentem percipere. *Arabas*, ait, *et Indos divitiis antecedas licet, et utrumque mare aedificiis tuis occupes:* quid tum postea?

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput:

hoc est, si necessitas figit clavos summis verticibus, *in metu eris, et morieris.* Pulche sane philosophatur. Quid enim? quid si non figat clavos necessitas, nonne *morietur* nihilo minus? Dura vero interpretum ilia, quae hoc concoquere potuerunt. Porro, quid sibi illa volunt *summis verticibus?* Respondebunt, *verticibus hominum;* ut necessitatis clavus in divitis huius caput adigatur. Fallitur ergo Horatius: nam ego spondere ausim, cui clavus per cerebrum adactus sit, omni *metu* liberum et expeditum futurum. At subtilior ceteris Dacierius *aedificiorum* vertices intelligit; *si necessitas figit clavos summis verticibus aedificiorum, quae Tyrrheni et Apulici maris litora summovent.* Miror equidem, quid Necessitati negotii sit in culminibus aedium. Sed quid deinde? nimirum dives, qui ea exstruxit, *consternabitur et morietur.* Itane vero? quin magis, opinor, laeto et tranquillo animo fuerit: nam ominandum potius erat, si clavo suo trabali aedificia fixisset necessitas, ea omnium firmissima fore neque umquam ruitura. Tu vide, annon *vertices ipsorum clavorum* interpretandum sit: *figit clavos summis verticibus*, sive, usque ad summos vertices, summa

ipsorum capita. *Clavulos capitatos* habes apud Varronem de Re Rust. II, 9. Deinde totum locum sic corrigere, et distinguere poteris:

Intactis opulentior
Thesauris Arabum, et divitis Indiae,
Caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, et mare Apulicum;
(Sic figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos) non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.

Licet, inquit, in utroque litore villas nobilissimas aedifices, omniumque sis ditissimus; non eo pacto aut vitam a metu immunem agere, aut mortem effugere poteris: sic rerum fato constitutum est, ita natura comparatum, sic clavos figit necessitas summis verticibus, ut nulla vi evelli possint. Eandem sententiam habes Carm. II, 18. *Tu secanda marmora* etc. et Epist. I, 2. v. 47.

Non domus et fundus, non aeris acervus et auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas.

Porro et Scholiastas veteres *sic* olim legisse, non *si*, satis indicat eorum enarratio: *Quamvis*, aiunt, *multa possideas, non tamen sincera voluptate his frui potes:* quippe tum *necessitate mortis astricta sit humana conditio, nec possis inde te ullo remedio aut praemio redimere.* Rectissime: at illa *quippe cum* non *si*, sed *sic* exprimunt, prout nos emendavimus.

6. *Dira necessitas*] Et editi et scripti *Dira:* tamen vel reclamantibus iis rescripserim *dura;* quod proprium Necessitatis epitheton est, ut Graecis στεῤῥὰ ἀνάγκη, κρατερὴ, σκληρή. Quintilianus Declam. XII. *Fames animi tormentum, corporis tabes, magistra peccandi,* durissima necessitatum, *deformissima malorum.* Arnobius lib. III. *At rogo, quae ratio est, quae tam* dura necessitas, *quae causa etc.* Noster Carm. I, 24.

Durum: *sed levius fit patientia,*
Quicquid corrigere est nefas:

hoc est, quicquid *necesse* est. *Durum* et *dirum* in MStis ubique fere confunduntur; ut mirum sit tam prave et perverse hic congruere in peiore scriptura.

24. *Aut pretium est mori*] Codex inter Pulmannianos optimus, *pretium emori:* cui accedit Battelianus noster et Bersmanni unus, *pretium mori.* Qua lectione admissa distinguendus est locus:

Dos est magna parentium
Virtus, et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium mori.

omnia ad *dos est* referantur. Non incommode: quamtam et vulgata lectio non est culpanda.

25. *O quisquis volet impias*] Nihil moror et scriptos et libros, qui prava conspiratione *quisquis* hic exhibent,

O *quisquis volet impias*
Caedes et rabiem tollere civicam.

uisquis volet: quasi vero *multi* essent, qui id facere possent; uasi rem factu facillimam poëta designaret; cum ex sequenbus appareat, magis optandum fuisse, quam sperandum, : ab ullo mortalium id fieri posset. Quid autem, *o quisuis?* siquidem, stante hac lectione, exclamatio illa putida t, neque ullum habet pathos. Sed cave, Horatio id vitio ertas, sed obesis Librariis, qui nequiverunt capere eleantissimam constructionem,

O quis, quis *volet impias*
Caedes, et rabiem tollere civicam?

) ubi est, si usquam est, qui perditissimos saeculi mores orrigere volet? Repetitio illa *quis*, *quis* mirificam vim t affectum addit sententiae, ut alibi Carm. IV, 13.

quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores?

Epod. IV.

Hoc, hoc *tribuno militum.*
Nunc, nunc *adeste;* nunc *in hostiles domos*
Iram atque numen vertite.

t VII.

Quo, quo *scelesti ruitis?*

erm. II, 7. v. 92.

liber, liber *sum, dic age: non quis.*

orro et Diomedem, Grammaticum veterem, non aliter lim legisse, quamquam hodie corruptus habetur, locus se evincet pag. 317. *Pronomen finitum, vocativum habere on potest; quia nemo dicit,* O ego; *nisi O exclamatio sit, : apud Horatium* o quis volet. Scripsit, inquam, Diomes, *O quis, quis volet,* et prius *quis* vocativo casu proferri utavit. Quippe si legisset, *O quisquis volet*, inepte prorus exemplum hoc ad partes citasset: quia *quisquis* foret ominativus, et referretur ad *volet:* non vocativus cum O opulandus. Fallit tamen acumen Grammatici; nam utrumue *quis* est casus nominativi.

27. *Si quaeret pater urbium*] Praeter aliorum codices aliuot, ex meis Graevianus, Magdalenensis, Battelianus haent *quaerit*, non *quaeret*. Utrumlibet legeris, perinde est. loster Carm. IV, 1.

Si *torrere iecur* quaeris *idoneum.*

)vidius Epist. Hypsipyles V, 123.

Si quaeris, *cui sint similes; cognosceris illis.*

Contra, Terentius Hecyra I, 2.

Senex si quaeret *me; modo isse dicito.*

et Noster Epist. I, 8. v. 5.

si quaeret *quid agam.*

Quare receptam adhuc lectionem non sollicitabimus.

30. *Clarus postgenitis*] Gulielmus Canterus in suo codice se *carus* reperisse memorat; quod magis probant Lambinus, Faber, Dacierius aliique; quia mox sequitur *Odimus*, cui *carus* apte opponitur:

Carus *postgenitis: quatenus, heu nefas,*
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi.

Nos vero cum editis vetustis, et manuscriptis, praeter Canterianum, omnibus *clarus* retinemus. Quid enim? nonne itidem sequitur, *invidi?* Atqui tam bella antithesis est inter *clarus* et *invidi*, quam inter *carus* et *odimus*. Quid enim est invidus, nisi obtrectator alienae *claritatis?* Cicero pro Flacco: *Aut beneficii huius* obtrectator, *aut virtutis hostis, aut* laudis invidus *fuisset:* Pro Murena; *Quibus Lucullus tantum* laudis *impertit, quantum neque ambitiosus imperator neque* invidus *tribuere alteri in communicanda gloria debuit.* Tacitus in Agricola; cap. I, Clarorum *virorum facta moresque* posteris *tradere* (habes hic *clarus postgenitis*) *antiquitus usitatum, — —. quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est ignorantiam recti et* invidiam. Cicero pro Cornelio Balbo. 6. *Mors enim* cum extinxisset invidiam, *res eius gestae sempiterna nominis* gloria *niterentur.* Seneca de Tranquillitate XIV, de Iulio Cano. *Dabimus te* in omnem memoriam, clarissimum caput, *Caianae caedis magna portio.* Quare recte habet *clarus*, neque audiendi sunt, qui *carus* substitutum eunt. Clarus, inquit, post obitum: quoniam vivorum laudi et gloriae invidemus, obtrectamus, detrahimus. Nihil verius.

39. *Durataeque solo nives*] Numquam mihi placuit *solo*, quamvis omnes ubique codices lectioni huic suffragentur. Primo enim, otiose videtur additum, neque quicquam sententiae confert. Ubi enim, nisi in *solo*, iacebunt nives? an periculum erat, ne sub terris, vel in caelo aut mari duratas esse crederemus? Utique satis esset *duratae nives*, omisso *solo;* ut Livius XXI, 36. *Ut pleraque, velut pedica capta, haererent in* durata *et alte concreta glacie:* et Seneca de Provid. IV, *Super* durata *glacie persultant.* Idem Nat. Quaest. IV, 5. *Minus algere aiunt pedes eorum, qui fixam et* duram nivem *calcant, quam eorum, qui teneram et labefactam.* Avienus Fabula XXIX.

Cunctaque durato *stringeret arva* gelu.

Ovidius in Nuce.

Duratam *renovat non mihi fossor humum.*

Deinde, ex linguae Latinae indole *duratae solo*, non *super solo* (ut hic vulgo accipiunt) sed *a solo* tamquam caussa et instrumento duritiei, interpretari oportet: quo nihil magis absurdum. Certe quotiescumque *duratus* ablativum

ost se trahit, ibi caussam significari iam monitus depre-endes. Ita Curtius III, 6. *Hastis igne duratis.* IX, 32. *Piscibus sole duratis.* Plinius Hist. VII, 1. *Solis vapore urari.* Quintil. Instit. VIII, 1. *Duratos muria pisces.* Li-ius XXI, 11. *Caementa calce durata.* Sil. Ital. XI. *Bellis urata virorum pectora.* Auctor Moreti: *Durati sale terga uis.* Quamobrem, aut valde fallor, aut sic potius scripsit Ioratius,

Durataeque gelu *nives.*

Non adeo magna mutatio est, quin maiorem saepe admi-erint dormitantes Librarii. Potuit etiam *gelo* antiquitus criptum esse, quod ad vulgatam propius accedit; quippe *elus geli*, et *gelum geli* olim in usu erat, apud Accium, Afranium, Lucretium, Varronem. Iam autem et sententia, redo, commodior est; et verba ipsa adeo trita sunt apud ptimos quosque Scriptores, ut vix credibile sit, non ponte sua et *αὐτομάτως* sub Horatii calamum venisse. tem ipsam habes apud Curtium V, 21. *Ventum erat ad ter perpetuis obsitum* nivibus, *quas frigoris vis* gelu *adstrin-erat:* et VII, 12, *Altae* nives *premunt terram,* gelu *et per-etuo rigore constrictae.* Ubi bis vides *nives gelu constrictas,* ut hic Noster, *nives gelu duratas.* Verba autem saepius oc-urrunt; Virgil. Aen. IX, 604.

Durum ab stirpe genus; natos ad flumina primum
Deferimus, saevoque gelu duramus *et undis.*

Statius Achill. II, 394.

Et ferri properatus amor, durataque *multo*
Sole geluque *cutis.*

Valer. Flaccus II, 157.

iam lacte ferino,
Iam veniet durata gelu.

Gellius XVII, 8. *Cur fluviorum atque fontium aquae* gelu durentur, *mare autem incongelabile sit.* Panegyricus ad Constantinum; *Quid immanem multitudinem, quam* duratus gelu *Rhenus illuserat?* Ammianus Marcell. XV, 12. *Ad militandum omnis aetas* (Gallorum) *aptissima,* gelu duratis *artubus et labore assiduo.* Ita eodem sensu *duratus frigore, pruinis, glacie, rigore.* Columella lib. X.

Densaque iam pluviis, durataque *summa* pruinis
Aequora dulcis humi.

Ovid. Pont. IV, 9.

Mentiar, an coëat duratus frigore *pontus.*

Silius Ital. III.

Tum qua durati *concreto* frigore *collis.*

Val. Maximus III, 3. *Modo Caucasi montis glaciali* rigore *corpora sua* durantes. Gellius XIX, 15. *Cum aqua* frigore *aëris* duratur *et coit.* Plinius Paneg. 12. *Quum Danubius ripas* gelu *iungit*, duratusque glacie *ingentia tergo bella transportat.* Marcellinus XXX, 3. Durata pruinis *itinera*

penetrari non posse firmantes. Verum omnem rem confi insignis Iulii Firmici locus, Astrolog. I, 4. de Zonis: I *rum zonarum quae media est*, corusci solis *incensa lumi bus*, *et sempiterni ardoris adustione* torrida, *ignito col perpetui* ruboris *inficitur: duae vero quae* extremas mu *continent partes*, dextris laevisque *lateribus inhaerentes*, c *ruleo colore signatae*, atris *semper* nubibus (*lege* imbrib *inundantur*, *et* concreta (*lege* concretae) glacie *et sempi nis pruinis*, *et* duratis gelu nivibus *obsidentur.* Quippe priora illa manifeste de Virgilio sumta sunt, Geo I, 233.

> *Quinque tenent caelum zonae, quarum una* corusco
> *Semper* sole rubens, *et* torrida *semper ab igni:*
> *Quam circum* extremae dextra laevaque *trahuntur*,
> Caerulea glacie concretae atque imbribus atris:

ita postrema ista *Duratis gelu nivibus* ex hoc Horatii l clare petita sunt. I nunc, et nega nobis εὐστοχίαν fuisse; quamvis, cum illa scriberemus, haec Firmici ve de memoria exciderant. Nam certe hinc tam comperti est de nostra emendatione, quam si ex mille annorum dice nunc erueretur.

44. *Deserit arduae*] Vide modo sententiam integram:

> *Magnum pauperies opprobrium, iubet*
> *Quidvis et facere et pati,*
> *Virtutisque viam deserit arduae.*

Quod tolerabile quidem est, praesertim lectori non ni difficili et fastidioso. Sed vide, quanto melius sic conc possit,

> *Virtutisque viam* deserere *arduae.*

Non enim paupertas *deserit*, sed iubet homines avaros qu vis *facere patique* et *deserere* viam virtutis. Ubique ipsi l mines deserunt; ut Noster alibi Epist. I, 16. v. 67.

> *Perdidit arma*, locum virtutis deseruit, *qui*
> *Semper in augenda festinat et obruitur re.*

Lactantius Instit. VII, 1. ex hoc loco Flacci; *Et virtu* viam deserunt, *cuius acerbitate offenduntur. Deserere* hic *deserit* mutarunt Librarii, pari plane errore ac Carm. 1. *evehere* mutarunt in *evehit.* Neque vero tenellas au offendat litera R saepius repetita, *deserere arduae:* enim infra III, 28.

> *Parcis deripere horreo:*

et Virgilius aliquanto durius Aen. IV, 350.

> *et nos fas extera quaerere regna.*

49. *Summi materiam mali*] Prima Veneta *materiem;* l scherus autem *materiam*, quod in sequentibus editioni plerumque obtinuit. Alterum tamen praeferunt et plu et potiores Manuscripti; ut ex nostris Leidensis, Graev nus, Reginensis, Zulichemianus, Battelianus, cum al Recte; quippe dulcius hic sonat E vocalis, quam A repetita.

54. *Formandae studiis*] Et in editis et in scriptis, quod iam, omnibus habetur *formandae;* neque quisquam intertetum vel levissimam suspicionem habuit mendi latentis:

Et tenerae nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis:

ecte enim dicitur *mentes formandae*, ut alibi Noster Epist. , 2.

Mox etiam pectus *praeceptis* format *amicis*.

uintil. Instit. I, 1. de Philosophis: *Ad* formandos animos *stituendasque vitae leges regressi.* Ibidem II, 15. *Quin sa vitae praecepta, etiamsi natura sunt honesta, plus tamen l* formandas mentes *valent*, *quoties* etc. Seneca Epist. VI. Animum format *Philosophia et* fabricat, *vitam dispot.* Quin, quod amplius est, *tenerae* mentes peculiari raone *formari* dicuntur; ut Seneca Epist. XXXIV. *Qui inmia educaverunt et quae* tenera formaverunt, *adulta subito dent.* Idem Ep. XXV. *Respice aetatem eius duram et inactabilem: non potest* reformari: tenera finguntur. Staus Achil. I, 477.

cuius ab ortu
Cruda rudimenta et teneros formaverat *annos.*

larius Victor, poëta Christianus, Praefat.

Dum teneros formare animos *et corda paramus*
Ad verae virtutis iter puerilibus annis.

ersius III, 23.

Udum et molle *lutum es: nunc, nunc properandus, et acri*
Fingendus *sine fine rota.*

ıvenalis VII, 237.

Exigit, ut mores teneros *seu pellice* ducat,
Ut si quis cera vultum facit.

amen, utcumque haec sint, nihilo secius, ipsius sentenae vi et necessitate ductus, aio affirmoque sic ab Horatii ıanu fuisse scriptum,

et tenerae nimis
Mentes asperioribus firmandae *studiis.*

anc emendationem postulat illud *nimis.* Quid enim? uorsum *nimis* tenerae, si *formandae* sunt? cum, quo teeriores sint, eo facilius fingi et formari possınt. Certe in eo vitium est, quod *nimis* tenerae sint mentes; tum iusmodi remedium quaerendum est, quo *firmari*, *durari*, ›borari queant. Quo etiam pertinet illud *asperioribus;* ui longe aptius respondet *firmandae*, quam *formandae:* uippe et *mollibus* studiis *formari* poterit animus; *firmari*, on nisi *asperis.* Atque ita noster alibi Carm. IV, 4.

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant.

t Serm. I, 4. v. 119.

simul ac duraverit *aetas*
Membra animumque *tuum*.

Virgil. in Ciri, 42.

Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes;
Nunc primum teneros firmamus *robore nervos*.

Ovid. Pont. I, 3.

Cum bene firmarunt animum *praecepta iacentem*.

Lucanus V, 797.

nam cetera damna
Durata *iam* mente *malis* firmaque *tulerunt*.

Auctor de Morte Drusi, 198.

Duravitque animum, *destituitque preces*.

Ovid. Remed. Amor. 245.

Si nisi firmata *properabis* mente *reverti*.

et Fast. I, 497.

Vocibus Evander firmata mente *parentis*.

Statius Silv. I, 2.

Ipsa ego te tantos stupui durasse per aestus,
Firmavique animos.

Quintil. Declam. XVII. *Alia sunt adversa, quae de continuatione sui patientiam parant, quae* durant *assiduitate* firmantque animum. Minucius Felix: Animus *enim, ut luxu solvitur, ita frugalitate* firmatur. Seneca Consol. ad Helviam cap. 13. *Cum semel* animum *virtus* induravit, undique *invulnerabilem praestat*. Epist. CXVII. *Dic, quibus* animum *labantem studiis* firmem. Idem de Tranquill. c. 1. *Non est quod dicas, omnium virtutum tenera esse principia, tempore ipsis* duramentum *et robur accedere*. Seneca alter Controv. IV, Praefat. *Nec ante in oratorem corroborantur, quam multis perdomiti contumeliis puerilem* animum *deliciis languidum vero labore* durarunt.

60. *Consortem s. f. et hospitem*] Editio Veneta *hospites*, atque ita melior pars Codicum, ut omnes Blandinii apud Cruquium, et ex meis Leidensis, Graevianus, Colbertinus, cum multis aliis. Quare hic sequamur potius vetustiores; cum aut nihil omnino intersit, *hospitemne* an *hospites* legas: aut hoc potius praeferendum; tum ob varietatem numeri, tum quia *plures* uni homini hospites, etsi *unus* forte consors, aut socius. Ceterum, si annueret codex aliquis Manuscriptus, sic potius legerim,

Consortem, et *socium fallat, et hospites*.

Aliud enim *Consors*, aliud *Socius*. Consortes erant cohaeredes, qui haereditatem non dividebant, sed quicquid ex ea capiebatur, in commune conferebant: Socii, qui in quovis negotio aut re pecuniaria, contractum inibant, ut lucrum ex ea re vel damnum inter se commune foret. Haec nota sunt, neque pluribus doceri postulant. Ergo ut omnis *Consors* fortasse etiam *Socius* dici potuit; ita non vice versa omnis *Socius*, *Consors*. Quare haud, opinor

sine vitio *consortem socium* iunctim hic legamus. *Fallere* autem *socium*, etiam qui non *Consors* in hereditate fuerit, magno olim in crimine ponebatur. Cicero pro Roscio Amerino. cap. 40. *In rebus minoribus* socium fallere *turpissimum est.* et mox; *Recte igitur maiores eum, qui* socium fefellisset, *in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. At vero T. Roscius non unum rei pecuniariae socium* fefellit. etc. Idem pro Roscio Comoedo cap. 6. *Aeque enim perfidiosum et nefarium est, fidem frangere, quae continet vitam; et pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit; et* socium fallere, *qui se in negotio coniunxit.* Noster Epist. II, 1. v. 122.

Non fraudem socio, *puerove incogitat ullam*
Pupillo.

XXV. AD BACCHUM.

2. *Quae nemora aut quos*] Ita recte habent Veneta et Loscheriana cum melioribus et pluribus Membranis. Neque aliter citat Servius ad Aen. VII, 568. et Priscianus pag. 713. Postea tamen in plerasque editiones irrepsit *in*,

Quo me Bacche rapis tui
Plenum? quae in *nemora aut quos agor in specus.*

Crediderunt scilicet, in priore membro praepositionem subaudiri non posse: et recte quidem dici, *quae in nemora aut quos specus;* sed non vicissim, *quae nemora aut quos in specus.* Frustra: nam elegantius fere in priore membro omittitur praepositio, quam in posteriore. Virgilius Aen. VI, 692.

Quas ego te terras *et quanta* per aequora *vectum*
Accipio.

Statius Theb. VIII, 384.

Stat medius campis etiam nunc cuspide sicca
Bellipotens; iamque hos *clypeum, iam vertit* ad illos.

Inusitata tamen haec visa sunt bonis Librariis: nam Virgilii quidam codices apud Pierium habebant, *Quas ego* per *terras:* et Statii membranae in Collegio Emanuelis, *Iamque* ad *hos.* Idem Achill. II, 390.

nec fracta ruentibus undis
Saxa *nec* ad *vastae trepidare* silentia *lunae.*

Ita Noster Epist. II, 1. v. 31. ex nostra emendatione,

Nil intra est olea, *nihil extra est* in nuce *duri.*

Neque aliter Graeci; ut Anacreon Carm. IX.

Τί γαρ με δεῖ πέτεσθαι
Ὄρη τε καὶ κατ' ἄγρους.

et XXXIII.

Χειμῶνι δ' εἰς ἄφαντος
Η Νεῖλον ἤ' πι Μέμφιν.

Ceterum *aut quos* non *et* habent codices vetustiores, ut ex nostris Leidensis, Graevianus, Reginensis cum aliis: neque

aliter Servius et Priscianus locis iam citatis. Codices [illegible] men Prisciani, quos versavi quatuor MStos, et quos [illegible] ferebant. Frustra: Virgilius Eclog. X.

Quae nemora aut qui vos saltus habuere puellae.

9. *Exsomnis stupet Evias*] Quid, sodes, est ex[illegible] *Evias?* Respondebunt Interpretes, *ex somno exper[illegible] evigilans.* Atqui hoc ipsum somniculose proferunt. [illegible] quam enim ea significatione reperitur *exsomnis;* sed [illegible] que notat *insomnis, sine somno.* ut Virgil. Aen. VI, [illegible] Tisiphone:

Vestibulum exsomnis *servat noctesque diesque.*

Silius Ital. IX.

consul traducere noctem

Exsomnis, *telumque manu vibrare per umbras.*

Velleius Paterculus II, 88. de Maecenate: *Vir, ubi res [illegible] giliam exigeret, sane exsomnis.* et 127. de Seiano: *Vultu [illegible] taque tranquillum, animo exsomnem.* Sic et omnia eius[illegible] neris composita, *Excors, exos, exsanguis, exsuccus, [illegible] exspes, exsors, exanimis,* id est, *sine anima* etc. Hoc [illegible] constituto, iam libenter doceri velim, cur Baccham [illegible] *exsomnem,* sive insomnem, somni expertem, Noster appellet. Certe tantum abest, ut exsomnes manserint Bacchae; ut prae nimia lassitudine frequenter somnus iis obrepserit; ut Propertius I, 3.

Nec minus assiduis Edonis *fessa choreis*
Qualis in herboso concidit *Apidano:*
Talis visa mihi mollem spirare quietem
Cynthia non certis nixa caput manibus.

Statius Achill. I, 631. de sacris Trietericis Bacchi:

Consedere chori, paullumque exercita pulsu
Aera tacent.

et mox versu 655.

At Bacchi comites, discussa nube soporis,
Signa choris indicta putant.

Sidonius Carm. V, 490.

Bistonides *veluti Ciconum cum forte pruinas*
Ogygiis complent thyasis; seu Strymonis arvis,
Seu se per Rhodopen, seu qua nimbosus in aequor
Volvit Hyperboreis in cautibus Ismarus Hebrum,
Dat somno vaga turba; *simul lassata quiescunt*
Orgia, et ad biforem reboat nec tibia flatum.

Euripides in Bacchis 682.

Εὗδον δὲ πᾶσαι σώμασιν παρειμέναι,
Αἱ μὲν πρὸς ἐλάτης νῶτ' ἐρείσασαι φόβην,
Αἱ δ' ἐν δρυὸς φύλλοισι πρὸς πέδον κάρα
Εἰκῇ βαλοῦσαι.

Itaque nulla, ut iam vides, ratio est, cur quasi perpetuo epitheto insomnes vocentur Bacchae: nedum, cur haec ipsa Evias eo epitheto donanda sit, quae non noctu, sed

rdiu iam bacchatur; quippe statim sequitur, *prospicit* rum, et Thraciam, et Rhodopen: quod nisi die claro re non potuit. Quid autem? an ideo *exsomnis* dicenda t, quia de die vigilabat? immo vero ea demum exsomnt, quae diem noctemque, vel noctem saltem integram, somno transigit. Quid, quod illud *in iugis* prorsus le et inornate ponitur,

non secus in iugis
Exsomnis stupet Evias.

quibus, obsecro, vel qualibus *iugis?* certe, si iam Horan novimus, numquam is ita nudum hoc et epitheto destum languere passus fuisset. Habes iam, cur recepta io mihi displicuerit; cum autem pro comperto habe-, non ab auctore, sed a gente Librariorum eam proisse; versans huc illuc animum, si forte ex coniectura aliquid arcessere possem, e vestigio in veram, ut opi-, scripturam incidi, levi unius literae mutatione; nam ices mei vetustiores *Exomnis* praeferunt sine *s*, quod ore compendio *Erōnis* scribi solebat. Lego igitur,

non secus in iugis
Edonis *stupet Evias,*
Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen.

Noster alibi Carm. II, 7.

non ego sanius
Bacchabor Edonis.

mi montes erant Thraciae, vel in confiniis Macedoe, ubi Bacchi Orgia praecipue celebrabantur; unde *Edonus* vocitatur, et Bacchae *Edonides*. Ovid. Remed. or.

Ibat, ut Edono *referens trieterica* Baccho
Ire solet fusis barbara turba comis.

m Metam. XI: de Orphei caede:

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus;
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas *omnes,*
Quae fecere nefas, torta radice ligavit.

pertius, ut supra,

Nec minus assiduis Edonis *fessa choreis.*

canus I, 675.

nam quales vertice Pindi
Edonis *Ogygio decurrit plena Lyaeo.*

ius Ital. lib. IV.

Edonis *ut* Pangaea *super trieteride mota*
It iuga, *et inclusum suspirat pectore Bacchum.*

i obiter notandum, etsi ab aliis id observatum sit, Luum Siliumque perperam corripuisse syllabam secunn; cum Graeci semper Ἠδωνοὶ scripserint, numquam δόνιοι. Mirum tamen, ut velut agmine facto conspira-

verint Latini Librarii in partes Lucani et Silii. Nam apud Nostrum II, 7. pleraeque membranae *Edoniis*, etiam versu repugnante: apud Virgilium Aen. XII, 365. et Donatus Grammaticus, narrante Servio, et Pierii codices fere omnes *Edonii Boreae*: sic apud Valer. Flaccum VI, 50. MSti *Edoniis ventis*; Statium Theb. V, 78. *Edonias hiemes*; XII, 743. *Edonios currus*; Solinum cap. IX. et Martianum Capellam lib. VI. p. 211. *Edonii*. Sed ut ad Nostrum revertamur; illud maxime firmat hanc emendationem, quod statim subiungitur:

non secus in iugis
Edonis stupet Evias,
Hebrum *prospiciens, et nive candidam*
Thracen, *ac pede barbaro*
Lustratam Rhodopen:

quippe ex iugis Edonis Hebrus, Thracia, et Rhodope commodissime prospici poterant. Nam Edoni *Thraciae* gens, et *Hebrus* atque *Rhodope* in Edonorum regione erant. Ovidius Epistola *Phyllidis* vers. III.

Quae tibi subieci latissima regna Lycurgi,
Nomine femineo vix satis apta regi:
Qua patet umbrosum Rhodope *glacialis ad Haemum,*
Et sacer admissas exigit Hebrus *aquas.*

Enimvero *Lycurgus* ille Ἠδωνὸς *Edonus* vocatur Straboni lib. X. p. 471. et ipsa *Phyllis Edona* in Epigrammate Graeco Antipatri, quod ex Anthologia inedita primus in lucem dedit magnus Holstenius, et nos postea in Notis ad Callimachum p. 428. Illud merito δυσνόητον καὶ ἐσφαλμένον *obscurum et mendosum* vocat Librarius; atque ita sane compertum est nobis, cum emendare et explicare conaremur. Nunc autem, ut vineta nostra nosmet caedamus, cum nemo alius id hactenus fecerit, sic potius refingendum esse hariolamur:

Στρύμονι καὶ μεγάλῳ πεπολισμένη Ἑλλησπόντῳ,
Ἤριον Ἠδωνῆς Φυλλίδος, Ἀμφίπολι.
Λοιπά τοι Αἰθοπίης Βραυρωνίδος ἴχνια νηῷ
Μίμνει, καὶ ποταμοῦ τἀμφιμάχητον ὕδωρ.
Τὴν δέ ποτ' Αἰγειδέων μεγάλην ἔριν, ὡς ἀλινηχὲς
Τρῦχος, ἐπ' ἀμφοτέραις δερκόμεθ' ἠιόσιν.

Non videtur Epigramma ἐπιτύμβιον *Sepulchrale*, ut falso titulum dedit Librarius; sed in Amphipolin Macedoniae urbem ab hostibus dirutam. Sententia est: *O Amphipoli, quae sita es ad Strymonem et Hellespontum, et monumentum es Phyllidos Edonae: nullum tui vestigium nunc extat praeter Templum Dianae, et fluvium ipsum: illam autem urbem, de qua olim tot bella gesserunt Athenienses, nunc utraque ripa disiectam videmus, tamquam laceros pannos post naufragium in litus eiectos.* Phyllis autem haec Edona est celebris illa Demophontis amica, Edonorum Regina, quae su-

ndio vitam finivit, et sepulta est in loco, qui mox 'Ev-
όδοι dictus est, postea Amphipolis: unde hic Antipa-
vocatur, Ἠρίον sepulchrum Phyllidos. Caeterum in loco
..ii, quem nunc tractamus, dubitari potest, utrum casu
.. Edonis Evias, an ablativo Edonis iugis sit construen-
.. Sed posterius placet: tum quod, ut iam dixi, illud
is epitheto dignandum sit, tum quod ita plane Ovidius
locutus, Trist. IV, 1.

Utque suum Bacchis non sentit saucia vulnus,
Dum stupet Edonis exululata iugis.

..id rei est? et ipse, credo, obstupescis: nam totidem, ut
les, verbis Horatium expressit Naso, ut saepe alias:

Non secus in iugis Edonis stupet *Evias.*

..unc, et, si priora illa surdis auribus accepisti, tandem
quando vel invitus emendationem agnosce.

..ta. *Ut mihi devio*] Ita omnes Editiones *Ut mihi*, et ple-
..que membranae; sed in tribus Cruquii codicibus erat,
..mihi: nimirum ut haec cum superioribus connectantur,

Non secus *in iugis*
Edonis stupet Evias — — ac *mihi devio*
Ripas et vacuum nemus
Mirari libet.

..n *secus ac*, ut Noster in Arte Poët.

et in medias res
Non secus ac *notas auditorem rapit.*

Carm. II, 3.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus ac *bonis* etc.

..i plures itidem Codices mendose habent *in*. Virgil.
..org. III, 346.

Non secus ac *patriis acer Romanus in armis.*

..n. XII, 856.

Non secus ac *nervo per nubem impulsa sagitta.*

sic alii passim: nihil enim vulgatius. Neque aliter hic
..m legebat Acron Scholiastes; cum sic locum enarrat,
..n aliter Baccha prospiciens Hebrum delectatur, quam ego
..lens nemora. Quippe *non aliter quam* ad amussim re-
..ondent lectioni illi *non secus ac*: quam alteri praeferen-
..m esse nullus dubita. Ubicumque enim occurrit *Non*
..us vel *haud secus*, semper aliquid aut ante se aut post
habet, cum quo instituatur comparatio. Nihil autem
.. praecedit apud Flaccum, cui referas *non secus*. Ergo
..nectendum est illis quae sequuntur, *Non secus stupet*
..iratur) *Evias, ac ego nunc miror.* Adde huc, quod ele-
..ntior haec constructio est, quam ut a crassis Librariis
..nfingi potuerit.

13. *Ripas et vacuum nemus*] *Ripas* hic exhibent et Edi-
..nes veteres et quotquot extant membranae. Primus, ut
..rhibent, Muretus introduxit *rupes*, quod postea multi

secuti sunt. Et merito quidem displicuit illud ripas: quam enim, ubi sanus locus est, repereris absolute situm, nulla mentione fluminis vel aquarum habita? que tamen cum Mureto substituerim rupes; licet habeat Noster Carm. II, 19.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem:

Sed in hunc potius modum rescripserim,
ac mihi devia
Rivos, *et vacuum nemus mirari libet.*

Rivi et *nemus* apte iunguntur; ut Epist. I, 10. v. 6.
Ego laudo ruris amaeni
Rivos, *et musco circumlita saxa,* nemusque.

Rivos autem et *ripas* saepissime a Librariis confunduntur, ut Carm. IV, 2.
Uvidique Tiburis ripas,

pro *rivos*, ut ibi pluribus ostendam. *Rivos* autem commodissime, ubi Bacchus et *Naïades* rivorum nymphae. Ut apud Euripidem, in convalle Cithaeronis *rivis uvida* sedebant Bacchae, vers. 1049.

Ἦν δ᾽ ἄγκος ὑψίκρημνον ὝΔΑΣΙ ΔΙΑΒΡΟΧΟΝ,
Πεύκαισι συσκιάζον, ἔνθα Μαινάδες
Κάθηντο.

et 1091.
Πᾶσαί τε Βάκχαι· διὰ δὲ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ νάπης
Ἀγμῶν τ᾽ ἐπήδων, θεοῦ πνοαῖσιν ἐμμανεῖς.

Idem Cyclope vers. 63.
Οὐ τάδε Βρόμιος. οὐ τάδε χοροί,
Βάκχαι τε θυρσοφόροι.
Οὐ τυμπάνων ἀλαλαγμοί,
ΚΡΗΝΑΙΣΙ παρ᾽ ὑδροχύτοις.

Quin etiam, quia *mirari* se profitetur, poteris rivos lactis, *mellis*, *vini*, vel *aquarum* intelligere, qui sponte et miraculo profluebant, percusso a Bacchis solo; ut II, 19.
Vinique *fontem*, lactis *et uberes*
Cantare rivos.

Eurip. Bacch. 142.
Ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον,
Ῥεῖ δ᾽ οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν νέκταρι.

et 703.
Θύρσον δέ τις λαβοῦσ᾽ ἔπαισεν εἰς πέτραν,
Ὅθεν δροσώδης ὝΔΑΤΟΣ ἐκπηδᾷ νοτίς.
Ἄλλη δὲ νάρθηκ᾽ εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ᾽ ΟΙΝΟΥ θεός.
Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
ΓΑΛΑΚΤΟΣ ἑσμοὺς εἶχον.

et vers. 764.
Πάλιν δ᾽ ἐχώρουν, ὅθεν ἐκίνησαν πόδα,

ΚΡΗΝΑΣ ἐπ᾽ αὐτὰς, ἃς ἀνῆκ᾽ αὐταῖς Θεός.
bi legendum, *κρήνας ἐπ᾽ αὐτὰς;* non ut vulgo habetur, ιας ἐπ᾽ αὐταῖς, et minus Graece, et inconcinne, cum m repetatur *αὐταῖς*. Porro versu hic 16, pro *fraxinos* noster vetustissimus Graevianus *fraxinus* praefert, i quartae esset declinationis, de qua re vide nos ad n. II, 15. 6.

ı. *O Lenaee, sequi Deum*] Ita scripti editique: sed vinus locum integrum,

dulce periculum est,
O Lenaee, sequi Deum,
Cingentem viridi tempora pampino.

veteres Scholiastae, *Ambigue dictum*, inquiunt, *utrum tantum cingentem, an quoscumque suo numine replere uevit.* Imo vero, non ideo ambiguum est, quod nesutrum velit *cingentem sibi*, an *suis Mystis:* posterius n hoc nullo modo ex verbis auctoris exsculpi potest. id vere ambiguum est, utrumne sic construendum sit, *ce est sequi Deum cingentem*, etc. an, *Dulce est cingentempora pampino, sequi Deum.* Quippe et Bacchus ipse, mnis Bacchantium chorus, caput pampino coronabant, vel pueris notum. Ceterum, utrolibet ordine verba struxeris, illud interim inepte et putide videtur posi-, *O Lenaee, sequi Deum:* nam perinde est ac si dixeris, *ce est, O Bacche, sequi Bacchum.* Certe iam olim viunt Librarii, necessum esse ut *Te* quovis modo in verrecipiatur: unde Petrensis noster et Vigorniensis, m metri dispendio, praeferunt,

O Lenaee sequi te *Deum.*

et aliud est, quod minima mutatione multo melius ustiusque reddi poterit; nempe si *Deum* in *ducem* reeris,

Dulce periculum est
Te, *Lenaee, sequi* ducem,
Cingentem viridi tempora pampino.

chus enim erat *dux* Thiasorum et quo ipse ducebat abatque, Bacchae sequebantur: Euripides Bacchis 194.

Ὁ θεὸς ἀμοχθὶ κεῖσε νῷν ΗΓΗΣΕΤΑΙ.

ı10.
Εκεῖσ᾽ ΑΓΕ με, βρόμιε, βρόμιε.

Σέβεται σ᾽ Εὔιος, ἥξει τε χορεύσων,
Εἱλισσομένας τε Μαινάδας ΑΞΕΙ.

rro, Codex Galei bonae notae, pro *Lenaee* habet *Iloe*, od quid sibi velit aliis divinandum relinquo.

XXVI. AD VENEREM.

'. *Et arcus*] Arma nominat, quibus aedes amicarum expugnare solitus est:

hic, hic ponite lucida
Funalia, et vectes, et arcus
Oppositis foribus minaces.

ubi illud libenter didicerim, quo fine *Arcus* adhiben sent ad fores effringendas. Silent hic Interpretes, nihil in nuce duri esset: at nos hoc omnino non c candide profitemur. In margine codicis Reginens repperi, *Arcus, quibus ianitores terreant.* At Noster suos ipsis *ianuis*, non *ianitoribus*, minaces esse dicit. Cur tem ianitores terreantur, si post fores *oppositas* tuti stant? Quid, quod sagittae non erant arma ami apta; cum sine caedis periculo mitti non possent. Q obrem vide, ne forte sic scripserit Horatius,

Funalia, et vectis, securesque
Oppositis foribus minaces.

ubi *Que* primo omissum erat a Librariis; utpote metrum excurrens, et sequenti versui adiungendum: sollemnis eorum error est, cum apud Hunc, tum Virgilium. Postea, cum alii deesse viderent coniunctio pro *vectis secures*, non adeo magna mutatione, *vectis et* *cus* ex coniectura commenti sunt. Iam autem *secures* *vectibus* et *funalibus* comissatores ebrios secum portar litos, quibus domos amicarum expugnarent, testis est Th critus in Pharmaceutria,

Εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ,
Πάντως καὶ ΠΕΛΕΚΕΙΣ καὶ ΛΑΜΠΑΔΕΣ ἤνθεν
ὑμέας.

Plautus Bacch. V, 1.

iube sis, actutum aperiri fores,
Nisi mavoltis fores et postes comminui securibus.

Lucilius apud Nonium V. *Anceps.*

Nemo hos ancipites ferro effringat cardines.

ubi legendum, *ancipiti.* Idem ibidem:

Vecte atque ancipiti ferro *effringam cardines.*

ubi *ancipiti ferro* est *bipenni, securi.* Virgil. Aen. II, 480.

Ipse inter primos correpta dura bipenni
Limina perrumpit, postesque a cardine vellit.

Porro versu 9. pro *tenes Cyprum* male praeferunt vetusti quidam codices *regis*, ut ex nostris Graevianus, Reginensis, Battelianus, et Galei; nam *regis*, *Regina* putidum plane est. Recte vero iidem cum Leidensi et editione Veneta, *Memphin*, non *Memphim*.

XXVII. AD GALATEAM.

4. *Foetaque vulpes*] Olim a Librariis turbatum est in hoc vocabulo *Foeta.* Blandinius unus apud Cruquium, *Paestaque*, alter *Fertaque:* Leidensis noster pro varia Lectione *Fataque:* Graevianus *Festaque* et in margine *Foetaque.* Nicolaus Heinsius in ora exemplaris sui, *Forte*, in-

aque vulpes. Nollem hoc a viro illustri profec-
ı enim de *bove, vacca,* peculiariter dicitur; non
ıt aliqua fera. Ovid. Fast. IV, 630.
fices forda *sacra litate* bove,
ferens bos est, foecundaque, dicta ferendo.
VI, 24. *ubi post unum coitum* forda *non admittit*
: mox, *Ne* forda *simul operis et uteri gravetur*
inde, *Forda* est *gravida, praegnans:* Varro de
IV. *Bos forda, quae fert in ventre.* Festus; *For-*
s fordae, id est, gravidae immolabantur. Varro
Re Rust. II, 5. *Quae sterilis est vacca, Taura*
quae praegnans, Horda. Festus; *Horda, praegnans.*
ante dixerat Noster, *Praegnans canis;* neque
tere voluisset, *Forda,* hoc est, *praegnans vulpes.*
duro et sicco ingenio erat, quin Epitheton va-
t. Servemus igitur receptam in omnibus editis
e Scriptis lectionem *Foetaque vulpes:* neque ta-
retemur *Gravida* cum Acrone; quippe eo pacto
uod iam fugimus, vitium recideremus, sed *enixa,*
ata, onere levata; vide Servium, et Nonium Mar-

at et serpens] Non iniuria questi sunt Interpre-
us carminis difficultate: et novissime celeberri-
rius, qui prae aliis hic sapere sibi visus est, lon-
nnium a vero aberravit. Videamus, siquid nos,
ustra expertis, meliore cum successu conemur.
itio, *Impios ducant* mala auspicia, *parra, canis,*
s; Impios, inquam, ducant; non te, O Galatea:
ı. *Hostium uxores puerique* malis tempestatibus
ur, non tu; Virgil. utrumque coniunxit, Georg.

liora piis, *erroremque* hostibus *illum.*
inuo infert Noster,
at et serpens iter institutum;
rumpat impiorum *iter.* Atqui hoc prorsus contra-
illi, quod iam praecesserat. Bene enim erit Im-
umpant iter infauste susceptum: si domum re-
bi contra auspicia se exire intellexerint. Quin
at, ut supra, dicendum hic fuerit, non *rumpat.*
n hunc solvit Graevianus codex insigni vetustate,
hic exhibet,
it *et serpens iter institutum.*
ecto haec lectio est, et digna quae fusius paullo
. Galateam alloquitur Noster, amicam, ut vide-
a; quae Romam relinquere, et ad aliam terram
constituerat: Lente tamen, inquit, festina; et
s, ne malis avibus iter auspiceris. Neque enim
nato es, opinor, ad navigandum animo, ut parra,
vel lupa, vel vulpe occursante, peragas incep-

tum: Impios potius et hostes tam sinistra auspicia ducant. Quin et serpens, per viam oblique traiiciens, rumpere solet iter institutum. Equidem neminem, cuius saluti timeam, ego providus auspex navem conscendere paterer; priusquam oscinem corvum ab oriente crocitantem bono et liquido augurio suscitassem. Siste itaque paullisper; dum omina capimus. Et profecto fausta concinuerunt aves. Salvis auspiciis abire poteris, et *ubicumque mavis*, feliciter vitam agere. Nec *laevus picus*, neque *vaga cornix vetat te ire* quo libet. Sed illud interim non vides, quod omnibus auspiciis maius est? non vides, inquam, anni tempestatem navigationi adversam? Iam *pronus cadit Orion*, triste sidus, et nautis infestum: ille iam procellas meditatur et generat; quamvis adhuc mare tranquillum et *Iapyx albus* tibi blandiantur. Equidem expertus novi, quid infidus Hadria, quid primus *Orientis Austri* sibilus moliatur. Cave itaque te committas tam subdolae maris pellaciae. Sic enim et *Europa credidit* latus Tauro, planitie aequoris et caeli temperie primum delinita: mox ubi sensit se in mediis fluctibus deprensam, tum sero metu expalluit, et in inutiles questus erupit. Habes iam totum huius carminis filum; neque, opinor, vel de sententia vel de emendatione dubitandi locus est.

13. *Sis licet felix, ubicumque mavis*] *Mavis* habent editiones veteres, et scripti quos vidimus cuncti. Codex tamen Henrico Stephano visus *navis* praetulit. Unde Ianus Rutgersius rescribere voluit,

Sis licet felix, ubicumque nabis.

Quod et probavit Nic. Heinsius in libri sui margine: atque addit insuper aliud;

Sis licet felix, ubicumque amabis.

Nollem tam febriculosas coniecturas viris magnis excidisse. Nihil muta. Poteris, inquit, addicentibus auspiciis, felix degere, ubicumque *mavis*, quacumque terra tibi erit cordi. *Mavis*, ut Serm. I, 4.

At tu conclusas hircinis follibus auras,
Ut mavis, *imitare.*

Persius Sat. IV.

Ut mavis, *da verba, et decipe nervos.*

15. *Teque nec laevus vetet ire picus*] Lambinus fide codicis Vaticani *vetat* exhibuit, et recte explicavit: cum ceteri tam scripti quam editi perperam haberent *vetet*. Nec displicuit res Torrentio; sed nimia suorum exemplarium reverentia ductus, nihil mutare ausus est. Nobis et ratio et res ipsa centum codicibus potiores sunt, praesertim accedente Vaticani veteris suffragio. *Vetet* enim ex vicinis verbis, *sis*, *vivas*, refinxerunt Librarii; ut supra v. 5. *rumpat* interpolarunt, quia praecesserat *ducat*. Sententia autem hic clare elucescet, ex iis quae ibi diximus.

22. *Sentiant motus orientis Austri*] Hanc omnium codicum Lectionem primus immutavit Muretus, qui ex simili loco Carm. III, 1. vers. 28. *orientis Hoedi* hic substituit, atque inde in plures editiones labem propagavit. Iam ante dixerat Noster; cum Galatea navem conscensura esset, *pronum* fuisse *Orionem:* quo sidere in occasum vergente, imperitissimus sit oportet rerum caelestium, qui tum demum *oriri hoedum* opinetur: quod et pulchre adnotavit eruditissimus Dacierius. Contra verissimum est, Orione prono *Austrum* nasci, ut alibi Carm. I, 28.

> *Me quoque* devexi *rapidus* comes Orionis
> *Illyricis* Notus *obruit undis.*

Recte igitur habet recepta in codicibus lectio: quamquam novo dictum videatur, *orientis* Austri, pro *nascentis*, *surgentis*, *venientis*, ut alii loqui amant. Virgil. Eclog. V, 82.

> *Nam neque me tantum* venientis *sibilus* Austri:

cui verbo si Flacci codex aliquis faveret, etiam ipse accederem.

23. *Et trementes Verbere ripas*] Codex Regiae Societatis, *Et trementis Verbera ripae.* Non placet. Quippe *ripae verbera* ea potius essent, quae ripa *dat;* quam quae *patitur;* ut Noster alibi, *Patruae verbera linguae*, et Virgilius, *Alarum verbera*, et

> *Stupea torquentem Balearis* verbera fundae.

Quamquam eo sensu Valerius Flaccus *Litoris ictus* vocavit, quos litori fluctus infligunt, I, 530.

> *quotiens raucos ad* litoris ictus
> *Deficiam?*

Id audaculum librarium decepit, quod pro veteris scripturae ratione, *trementis* casu accusativo (prout a manu prima habet codex Reginensis et Editio princeps Veneta) genitivus singularis ei videretur. Ceterum, etsi facile concesserim ripas marinas *tremere* pulsu undarum; ut Seneca Hippol. v. 1013.

> *saxa cum fluctu* tremunt,
> *Et cana summum spuma Leucaten ferit.*

Vix tamen illud aequa aure acceperim, ut in alto (quemadmodum hic) navigantes talem litorum tremorem sentire possint. Quare vide, annon facili mutatione *gementes* potius scripserit Horatius: siquidem *gemitum* litorum vel e longinquo sentiunt qui navibus praetervehuntur: tremorem vero nemo, nisi qui terra in ipso litore consistit. Quintilianus Declam. 6. *Navigat ergo per horridos fluctus, et* gementia litora, *et spumantes scopulos.* Noster Carm. II, 20.

> *Visam* gementis litora *Bospori.*

Sophocles Antig. v. 605.

> *ΣΤΟΝΩ* βρέμουσι δ' ἀμφιπλῆγες ἀκταί.

Silius Ital. XV.

Et spumante ruens per saxa gementia *fluctu.*
Virgil. XII, 334.

gemit *ultima* pulsu
Thraca pedum.

Seneca Agamemn. 468.

Tractuque longo litus *ac petrae* gemunt.

Claudianus Cons. Mallii v. 205.

quicquid Tyrrhena tunditur unda,
Vel gemit *Ionia.*

Idem Bello Gildonico 220.

Assiduoque gemens *undarum* verbere *nutat.*

26. *Et scatentem Beluis pontum*] Non moror, quin aliqui hoc bene se habere dicat, iudicio suo per me fruatur. Melius tamen, opinor, erit, si *at* pro *et* legeris; cum inter bina haec orationis membra Antitheton esse debeat: Europa, inquit, in litore ludibunda se *audacter* tauro commisit; *at* mox in medias undas abrepta tum demum nimis expalluit.

34. *Oppidis Creten, Pater o relictum Filiae nomen*] Codex noster Vigorniensis,

Oppidis Cretam, *O pater, o relictum.*

Quam lectionem si admiseris, tum *filiae* erit casus genitivi; *O pater, o nomen filiae, a me relictum.* Sed omnes vetustiores Graevianus, Reginensis etc. *Creten, Pater* & *Pater ô*, ut illud Statii Silv. II, 7.

Et dixit, Pater ô *dicate Musis,*
Longaevos cito transiture vates.

Atque hoc pacto *filiae* erit casus dativi: *O pater,* nomen *relictum mihi filiae*, sive *a me filia.* Utrovis modo bene sibi constat oratio. Posteriori favet locus Ovidii Torrentio Dacierioque citatus; ubi Ariadne loquitur, Heroid. X.

Nam pater et tellus iusto regnata parenti,
Prodita sunt facto nomina *cara meo.*

hoc est, *prodidi patrem et patriam, duo caritatis* nomina. Tibullus III, 4.

Ah crudele genus, nec fidum femina nomen.

Priori astipulantur illa Ovidii Metam. VIII, 464.

pugnant materque sororque,
Et diversa trahunt unum duo nomina *pectus.*

et mox ibidem v. 508.

Nunc animum pietas maternaque nomina *frangunt.*

ubi *duo nomina matris et sororis* sunt ipsius Althaeae nomina et officia; sicut hic *nomen filiae* est ipsius Europae. Idem Metam. I, 474.

Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis.

Nonius in V. *Sanctitudo.* Afranius suspecta:

Tuam maiestatem, et nominis matronae *sanctitudinem.*

Idem V. *Deintegrare, diminuere.* Caecilius:

Nomen virginis, *nisi mirum est, deintegravit.*

i dubio sunt illa Hermiones ad Orestem, Heroid. VIII, 29.
Vir precor uxori; frater succurre sorori;
Instant officio nomina *bina tuo.*
ascias enim, utra ea sunt *nomina*, *virne* et *frater*, an *uxor soror*: priora tamen magis placent, quia continuo praeserat illud,
Et si non esses vir *mihi*, frater *eras.*
uamobrem, si haec magis tibi sedet sententia, ut *filiae* su genitivo proferatur; tum aut cum Vigorniensi coce legendum fuerit,
Quae, simul centum tetigit potentem
Oppidis Cretam; O pater, *O relictum*
Filiae nomen, Pietasque, dixit,
Victa furore!
t propius ad reliquorum exemplarium fidem,
Oppidis Creten; Pater ô, relictum ô
Filiae nomen!
c est, *O filiae officium*, *quod ego deserui et prodidi*, ut oster Epist. II, 2. v. 69. *relictis Omnibus officiis.* Quod receptam potius lectionem amplecteris,
pater ô relictum
Filiae nomen!
demum surget sententia, *O pater*, *quem ego filia reliqui cuius domo aufugi;* ut postea v. 49.
Impudens liqui patrios penates.
Moschus de re eadem, in *Europa*, v. 142.
Οἴμοι, ἐγὼ μέγα δή τι δυσάμμορος, ἥ ῥά τε δῶμα
Πατρὸς ἀποπρολιποῦσα, καὶ ἑσπομένη βοῒ τῷ δε.
a vero, utrivis interpretationi, me volente, accede: tantummodo illud memineris, sic construenda et distinguenda se sequentia, ut *Pietas furore victa* intelligatur. Quamtam enim, ut plerique hic volunt interpretes, *Europa*, ta *furore victa* non incommode alias dici possit; ut Dido ud Virgilium Aen. IV, 474.
Ergo ubi concepit furias evicta dolore:
alia in Culice, v. 109.
quo quondam victa furore
Venit Nyctileum fugiens Cadmeïs Agave:
aestat tamen, ne manca hic destituatur oratio (sic enim pplere conantur, *Pietas*, *filiae relicta)* et ut simul argu- or concinniorque sensus exsurgat, *Pietatem*, quam parenti aestare debuit Europa, *furore et temeritate victam* interetari: quomodo saepius Ovidius; ut Metam. XV, 173.
Ergo ne pietas *sit* victa cupidine *ventris.*
ibidem XIII.
Victa metu pietas *consortia pectora poenae Dedit.*
eroid. XIII.
Spes *bona sollicito* victa timore *cadit.*
; ibidem XV.

Sit procul insano victus amore timor.

Amor. III, 10.

Hinc pudor, ex alia parte trahebat amor:
Victus amore pudor.

39. *An vitiis carentem Ludit imago*] Quibusnam classicis *vitiis?* tamen omnes, quod sciam, codices huic lectioni patrocinantur; nisi quod Reginensis vitiose habeat, sanam. Sed quantumvis ii reclament, sine dubio corrigendum est *vitio. Vigilans ne*, inquit, *ploro turpe commissum sive concubitum?* an potius hoc somnium est, et adhuc pudicitiam salvam habeo? *Vitium* est *stuprum:* ut passim apud Plautum et Terentium, *Virgini vitium oblatum, Pudicitiae vitium allatum.* Gellius II, 23. *Ex eo* vitio gravida mensibus *exactis parturit.* Scholiastes Acron ad locum, *An sine vitio, et hoc potius somnio?* Pluralem numerum in hoc sensu adhibitum numquam invenies. Quin, ubi sententia non eadem est, amant *vitio carentem* singulari numero efferre. Iuvenalis XIV, 69.

Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem.

Seneca Consol. ad Marc. c. XXIII. *Victorem omnium voluptatum animum, emendatum,* carentem vitio.

48. *Cornua tauri*] Ita Loscherus exhibuit 1498; quod a Cruquio, Lambino et Torrentio arreptum pleraeque insuper editiones occupavit. At princeps Veneta 1478. cum melioribus codicibus Cruquii et Pulmanni, ut et nostris Leidensi, Graeviano, Reginensi, Magdal.-Galei, Regiae Societatis etc. multo elegantius praeferunt,

cornua monstri.

Iam enim paullo antea, *infamem iuvencum habes*, et mox versu 72. *laceranda reddet cornua taurus:* ut non sine fastidio et nausea tam putidam *tauri* repetitionem ferre possis. Ideo autem *Monstri*, quia fictus ille Taurus, ut primum Cretam appulit, resumsit continuo effigiem humanam, et sic Europam vitiavit. Cave enim cum interpretibus credas, sub tauri imagine id perpetratum esse. Moschus in Europa v. 159.

φαίνετο μὲν δὴ
Κρήτη, Ζεὺς δὲ πάλιν ἑτέρην ἀνελάζετο μορφὴν,
Λῦσε δὲ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι.

Ovidius Fast. V. v. 615.

Litoribus tactis stabat sine cornibus ullis
Iuppiter; inque Deum de bove versus erat.

Sic et Lucianus in dialogo Zephyri et Noti. Ταῦτα ἐκ Φοινίκης ἄχρι τῆς Κρήτης ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ ἐπέβη τῇ νήσῳ, ὁ μὲν ταῦρος οὐκ ἔτι ἐφαίνετο· ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς ὁ Ζεὺς ἀπῆγε τὴν Εὐρώπην ἐς τὸ Δίκταιον ἄντρον, ἐρυθριῶσαν καὶ κάτω ὁρῶσαν. *Simul autem atque insulam Cretam attigit*, taurus *quidem non amplius* comparebat. Iup-

iter *vero, manu Europae arrepta, deduxit eam in Dictaeum* *ntrum erubescentem oculisque in terram deiectis.*

60. *Laedere collum*] Ita nostra Exemplaria summo conmsu: tamen *laedere collum*, pro *elidere, oblidere, frangere* pmo veterum dixit. Quare omnino legendum cum quisdam Lambini codicibus.

Pendulum zona bene te secuta e-
lidere *collum.*

t Carm. I, 2.

Labitur ripa, Iove non probante, u-
Xorius amnis.

: II, 16.

Grosphe, non gemmis, neque purpura ve-
Nale, nec auro.

tque sic in ora sui libri correxerat praestantissimus Nic. einsius: Idem ad Ovidii Fast. IV. v. 371. Reddendum, iquit, id verbum *(clidere)* Horatio opinor lib. III. od. XVII. ubi nunc *laedere collum* circumfertur. Naso Mem. XI.

Atque onus infelix elisa fauce *pependit.*

ucanus libro II.

Hic laqueo fauces elisaque guttura *fregit.*

aec Heinsius: quibus adde Metam. XII.

Vincla trahit galeae, quae presso subdita mento
Elidunt fauces.

Heroid. IX.

Scilicet immanes elisis faucibus *hydros.*

in Ibide v. 569.

Utque loquax in equo est elisus guttur *acerno,*
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.

meca Herc. Fur. 221.

Et tumida tenera guttura elidens *manu.*

meca de Providentia c. 6. *Sive* fauces *nodus* elisit, *sive* *iramentum aqua praeclusit:* Idem Quaest. Nat. VI, 28. *ivent corpora, et non aliter quam per vim* elisae fauces *tuent.* Lactantius de Mort. Persecut. c. XXX. *Ita* eliso *et acto superbissimo* gutture *vitam detestabilem finivit.* Hieonymus contra Iovinianum lib. II. *Ibique Diogenes per* *ctem* eliso guttere, *non tam mori se ait, quam febrem orte excludere:* ubi corrigendum opinor, *eludere.* Seneca ercule Oetaeo v. 1235.

Hisne ego lacertis colla *Nemeaei mali*
Elisa *pressi?*

t ex codice Mediceo recte edidit Gronovius pater; cum itea *spolia* per omnes libros grassaretur. Prudentius Pesteph. v. 1108.

Elidit *illic fune* collum *martyris*
Lictor nefandus.

71. *Cum tibi invisus*] *Abstine*, inquit, *irarum et rixae, cum*

invisus *taurus laceranda tibi reddet cornua.* Equidem cum bona eruditissimi Dacierii venia fatebor hic tarditatem meam, qui nihil tam pulchrum et egregium in his verbis deprendere valeo, quae ille tantopere admiratur. Tu abstine irarum, *cum* taurus redierit. Quid interea, quaeso, faciet, dum redit ille? an in aestu et fermento tantisper relinquenda erit? Iam nunc, opinor, pacanda potius et consolanda erat misella virgo, prae moerore et ira vix sui compos. *Abstineto* vero irarum, cum Taurus lacerandum se praebuerit. Metuendum scilicet erat, ne si vehementius tum commota esset, Deum sub bove latitantem obtruncaret! Haeccine ceu pulchre et decore dicta laudibus prosequimur? non, si sapimus. Editio Veneta anno 1492, dum *tibi invisus;* non ut alii, *cum.* Doctissimus vir Georg. Fabricius 1555. sic edendum curavit, non *tibi invisus;* sed nulla, quantum coniicere licet, codicum auctoritate. Utcumque sit; facilis erat in illa vocula librariorum lapsus; quia, ut iam saepe monitum, literae versuum initiales plerumque omittebantur. Mihi quidem totus locus sic constituendus videtur:

Mox ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae:
Iam *tibi* iniussus *laceranda reddet*
Cornua taurus.

Respondet Venus ad ea, quae superius ab Europa prolata sunt,

Siquis infamem mihi nunc iuvencum
Dedat iratae; lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.

Quid, inquit, irata optas, ut dedat tibi aliquis taurum ferro lacerandum et cornibus truncandum? Quin noli adeo excandescere, quod inultum hoc abstulerit. Ecce tibi *iniussus* et sponte sua se tradet, pro libitu tractandum et puniendum. Vetus enim et exercitatus est amator, et saevientis dominae verbera laetus lubensque patietur; prorsus ad praeceptum et votum magistrorum Amoris,

Tu vero nostros audax invade capillos,
Et mea formosis unguibus ora nota.

Et

Ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos:
Ille ego sim, teneras cui petat ungue genas.

Haec, nisi fallor, non illepida Ironia est, nec Venusino nostro indigna. *Iniussus* autem levi vel nulla mutatione reposui, pro *invisus;* quod durius acerbiusque vocabulum est, quam ut aut tauro *modo multum amato,* aut Veneri iocanti conveniat. *Iniussus* vero idem quod *sponte et ultro:* ut Noster Epod. XVI.

Illic iniussae *venient ad mulctra* capellae.

'irgil. Georg. I, 55.

Arborei fetus alibi, atque iniussa *virescunt*
Gramina.

XXVIII. AD LYDEN.

:I. *Festo quid potius die Neptuni faciam*] Apparet hanc ydem non ancillam, sed amicam fuisse Flacci; atque leo in Lydae domo, non in Flacci, comissationem hanc abitam esse. Quare omnino ineptum est, quod omnes ic editiones exhibent, *Quid* faciam? quasi ipse ex suo nu *Caecubum* praeberet. Tu vero, vel centum codicibus ivitis, non cunctanter repone,

Festo quid potius die
Neptuni facias? *prome reconditum,*
Lyde, strenua Caecubum.

quidem miror tot interpretum aciem tam conspicuum iendum effugere potuisse.

14. *Cycladas et Paphon*] Codices nostri Leidensis, Zuliem. Reginensis, Petrensis, Magdal. et alii cum melioris Torrentii, *Paphum.* Quod placet, ut evitetur ὁμοιοτέλευτον in fine versuum, *Cnidon, Paphon.*

XXIX. AD MAECENATEM.

17. *Andromedes pater*] Editiones veteres, cum codicibus rquii et Lambini et Nostris, *Andromedae.* Recte. Vide ic. Heinsium ad Ovidii Heroid. XVIII. v. 149.

22. *Et horridi Dumeta Silvani*] Battelianus, Bodleianus ter, cum duobus Lambini, et Pulmanni, *horrida dumeta:* : Seneca Hercule Oetaeo v. 135.

Ad Trachina vocor, saxa rigentia,
Et dumeta *iugis* horrida *torridis.*

d meliores codices *Horridi*, quod sequimur. Martial. , 92.

Et semidocta villici manu structas
Tonantis aras, horridique Silvani.

28. *Tanaisque discors*] Non satis expediunt Interpretes, ır Tanais *discors* vocetur. An quia Europam ab Asia disrminet? Sed cur ea de causa *secum ipse discors* sit, non vio: neque enim *terminus discors* dicitur, quia fines et liites discernit. An ideo *discors*, quia populi, per quos ıit, intestinis discordiis plerumque vexantur; aut forte nc temporis cum *Bactrianis* bellum gerebant? Atqui utımque hoc quam maxime repugnat rationibus Flacci. eque enim Maecenas *sollicite timere* potuit, quid contra omanos *pararent* ii, qui domestico bello satis superque :cupati erant. Quin potius eam ipsam ob rem timor nnis abiiciendus erat; ut Noster alibi Carm. III, 8.

Mitte civiles super urbe curas;
Medus infestis sibi luctuosus

Dissidet armis.

Equidem non tam explicandum hunc locum, quam suum poëtae verbum, a librariis parum intellectum, restituendum esse putaverim. Aut fallor enim, aut sic scripsit Horatius:

Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque dissors.

Ideo autem *dissors*, quia neque ad Europam, nec ad Asiam pertineat, inter utramque medius, et quasi extra sortem positus. Ovidius Amorum II, 12.

At mea seposita est, et ab omni milite dissors
Gloria: nec titulum muneris alter habet.

Ita edidit illustris Heinsius ex codice optimo Puteaneo; cum ceteri omnes, ut hic, *discors* habuerint. Glossarium vetus: *Dissortes*, διακληρωθέντες. *Dissortium*, διαχωρισμός, διάστασις. Sed de hoc vocabulo vide ipsum Heinsium fuse disserentem ad Sabini Epist. I, v. 35.

34. *Nunc medio alveo Cum pace delabentis*] Quod Lambinus ex suis notavit, id in nostris Graeviano et Galeano invenimus, *medio aequore*, cui adscriptum erat *alveo* pro varia lectione. In ceteris habetur *alveo*, fere cum *aequore* superscripto. Placet *Alveo*, quod Editiones secutae sunt. Curtius lib. V, c. 13. *Quippe obumbratus amnis presso in solum dilabitur alveo:* ubi corrige ex Nostro *delabitur*. Ovidius Amor. II, 13.

Quaque celer Nilus lato delapsus ab alveo
Per septem portus in maris exit aquas.

ubi corrigendum *in alveo*, ex melioribus codicibus Heinsio visis: et praeterea ex coniectura, *Per septem portas*, id est, *ostia*, ut poëtae passim.

43. *Cui licet in diem Dixisse vixi*] Ambiguum est, utrum velit poëta: *dixisse, in diem vixi;* an *in diem dixisse, Vixi.* Prior constructio plerisque interpretibus placuit; ut ille *sui potens laetusque degere* hic dicatur, qui *in diem vivat*, sive ultra unum et praesentem diem nihil conetur aut consulat. Quintilianus Declam. XIII. *Non ut ferae volucres, non praesentis modo cibi memores,* in diem *vivunt* apes; *duraturus hiemi reponitur victus, et repletis vere cellis tutus annus est.* Cicero II. de Oratore: *Si barbarorum est* in diem vivere, *nostra consilia in sempiternum tempus spectare debent.* Plinius Epist. V, 5. *Nam qui voluptatibus dediti quasi* in diem vivunt, *vivendi causas quotidie finiunt.* Et sic alii saepe. Vide Casaubonum ad Persii Sat. III. pag. 269. Sed in hac constructione illud, si aciem intenderis, clare videbis; non omnino *vixi*, sed *vivo* dici oportuisse:

ille potens sui
Laetusque deget, cui licet, In diem,
Dixisse, vivo: *cras vel atra* etc.

Quare rectius est, ut posteriorem constructionem sequamur; unde etiam sanior fortiorque sententia nascetur. Ille liber hilarisque deget, qui *in diem* sive singulis diebus dixisse potest, *Vixi*. *In diem* enim est *quotidie*, quod alias *in dies* dicere solent. Noster Serm. II, 6. v. 47.

Per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
Invidiae.

Plinius Hist. Nat. VII, 2. *Et singula quidem quae facit in dies ac prope horas quis enumerare valeat?* Iuvenal. Sat. VI.

Horreat, inque diem *septenis oderit horis*.

Vixi autem, hoc est, satis iam hodie vixi; de crastino Deus constituat, ut volet. Martial. Epig. III, 15.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, Vivam:
Sera nimis vita est crastina; vive hodie.

Dido apud Virgil. Aen. IV, 653.

Vixi, *et quem dederat cursum fortuna, peregi*.

Seneca de Beneficiis V, 17. *Quis extremo die* dicere *audet*,
Vixi, *et quem dederat cursum fortuna, peregi?*
quis non recusans, quis non gemens exit?

Idem Epist. XII. *In somnum ituri, laeti hilaresque* dicamus.
Vixi, *et quem dederat cursum fortuna, peregi:*
crastinum si adiecerit Deus, laeti recipiamus,
Ille beatissimus *est, et* securus sui possessor, *qui crastinum sine sollicitudine expectat. Quisquis* dixit, *vixi, quotidie ad lucrum surgit*.

64. *Aura feret geminusque Pollux*] Neque interpretes ceteri, nec ipse Dacierius, qui reprehendit ceteros, quicquam hinc extundunt, quod *Venusina lucerna* dignum sit. Corrigendus nimirum locus est, priusquam recte explicari possit. Lege ergo:

Tum me biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura ferat *geminusque Pollux*.

Tum libri meliores cum editione Loscheri, non *tunc: ferat* autem clare habet codex Galei cum Bodleianis duobus. Si fortuna, inquit, quae dedit, auferre volet: aequo animo et libens resigno. Neque si forte in navi magna tempestate deprensus fuero, ea causa (quod alii solent) Deos precibus et votis fatigabo, ut argentum et pretiosae merces salvae evadant; me vero in tali tempore *quid sentire putas, quid credis, amice, precari? Tum me biremis* etc. Equidem de reculis meis minime sollicitus, satis habebo, si vel in *scapha* nudus ad litus appellam, mercibus cum ipsa navi naufragio pereuntibus. Iuvenalis Sat. XII. de amico suo, qui in simili periculo pretiosissimas res non invitus in mare proiecit:

Fundite quae mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus;
Praecipitare volens etiam pulcherrima, vestem

Purpuream — —
Sed quis nunc alius, qua mundi in parte, quis audet
Argento praeferre caput, rebusque salutem?

Ideo autem *scaphae praesidio*, quia olim, ut hodie, in usus scaphae navibus adiunctae erant: ut eleganter Statius Silv. I, 4.

immensae veluti connexa carinae
Cymba minor, cum saevit hiems, pro parte furentes
Parva receptat aquas, et eodem volvitur austro.

XXX.

11. *Et qua pauper aquae*] Iam diu est, cum ab aliis emendati sunt hi versus:

Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua Daunus aquae pauper agrestium
Regnavit *populorum, ex humili potens,*
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos.

ubi veteres editiones *Regnatur* circumferebant; cum tamen Porphyrio, Servius, et codices Cruquiani sine dubio veram lectionem exhibeant, *Regnavit populorum*; quibus accedunt ex nostris Galeanus, Leidensis, et a prima manu Reginensis. Unum est, in quo plerique interpretes lapsi sunt, alterum in quo omnes. Quippe *Daunum aquae pauperem* fluvium quendam intelligunt: cum rex fuerit Apuliae, regionis aridae et siticulosae; isque ea causa *pauper aquae* eleganter dicatur, ut Silius Italicus lib. III.

Tum chalybis pauper, *Bamurae cruda iuventus,*
Contenti parca durasse hastilia flamma.

Apuleius in Floridis: *Et frugum pauperes Ityraeos, et odorum divites Arabas.* Deinde illa verba, *ex humili potens*, perperam de ipso Horatio accipiunt et veteres Enarratores et novi. *Gloriatur*, aiunt, *se libertino patre ad tantam claritatem studiis pervenisse.* Quod de Cicerone similiter Vomanus in Epigrammate,

Doctrinae antistes, rerum mirabilis auctor
Tullius, existens nobilis ex humili.

et Noster de se Epist. I, 20. v. 20.

Me libertino natum patre et in tenui re,
Maiores pennas nido extendisse loqueris;
Me primis Urbis belli placuisse domique.

At pace tantorum virorum, quantumvis studiorum gloria et principum amicitia Noster floruerit; numquam, si bene eum novi, tam invidioso verbo *potentem* se dixisset. Quid enim? an qui uno agello in Sabinis contentus, *iure perhorruit Late conspicuum tollere verticem* (Carm. III, 16.) quemque Maecenas suorum in numero habere dignatus est, *duntaxat ad hoc quem tollere rheda Vellet iter faciens, et cui concredere nugas*, (Sat. II, 6.) suo ipse praeconio se

tentem esse venditaret? Imo vero de rege Dauno, non se ea protulit Horatius,

Et qua Daunus aquae pauper agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens:

nunus scilicet, qui primus apud Apulos regnum capessit, et proinde ex homine privato Princeps, ex exule Tyannus, ex humili potens est factus. Festus Pompeius: *aunia, Apulia appellatur a Dauno Illyricae gentis claro ro; qui eam, propter domesticam seditionem excedens paia, occupavit.* Iuvenalis Sat. III, v. 39.

Quales ex humili *magna ad fastigia rerum*
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.

15. *Et mihi Delphica Lauro*] Tam bona occasione corrindus est obiter deploratus Ovidii locus, Pont. II, 5. ubi mparat inter se Oratoris et Poëtae studia:

Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab isdem:
Artis et ingenuae cultor uterque sumus.
[*Thyrsus enim vobis, gestata est Laurea nobis:*
Sed tamen ambobus debet inesse calor.]
Utque meis numeris tua dat facundia nervos:
Sic venit a nobis in tua verba nitor.

bi medium distichon, tanquam spurium, obelo confodit geniosissimus Nic. Heinsius; *κακοφωνία* enim illa *vobis, bis, ambobus* mire offendit aures: et ubi, quaeso, oratobus *gestatur Thyrsus?* Sed tres libri vetustissimi apud einsium sic verba exhibent:

Delphica non aeque gestata est laurea nobis.

ro *nobis* repone *vobis*, Oratoribus scilicet: et sic satis ommoda erit sententia. *Lauream* enim *Delphicam gestant*, qui Poëtae nomen et gloriam nacti erant; ut de se oster hoc ipso in loco,

et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

'erum altius in Nasone latet mendum; quo levi manu ublato, spondere ausim versum sanum integrumque, et uctore Ovidio dignissimum:

Delphica non aeque gustata *est Laurea* vobis;
Sed tamen ambobus debet inesse calor.

ros, inquit, Oratores non aeque gustastis laurum, ac nos oëtae; neque parem inde ac nos enthusiasmum concepitis: tamen et vobis, aeque ac nobis, *calor* quidem, quamis non *furor*, inesse debet. Notissimum est, ex morsu auri Vates et Poëtas entheos fieri: Iuvenalis Sat. VII, 19.

Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur post hac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, Laurumque momordit.

LIBER IV.

I. AD VENEREM.

1. *Intermissa Venus diu*] Puerilem hic errorem admiserunt Interpretes: cum in his verbis,

Intermissa Venus diu,
Rursus bella moves?

intermissa ad *Venus* referunt. Quod, cum Venus Deam hic, non rem veneream notet, ne Latine quidem dici potest. Tu vero, si sapis, *intermissa* cum *bella* coniungens sic locum distingue:

Intermissa, Venus, diu
Rursus bella moves?

ut ordo sit, *O Venus, rursum moves bella diu intermissa?* Petronius p. 379. Edit. Variorum. *Haec ut turbato clamore mulier effudit; haesit paullisper acies, revocataeque ad pacem manus* intermisere bellum.

9. *Tempestivius in domo*] Graevianus, Reginensis, Battelianus, Galei, Bodleiani duo, Lambini aliquot et Pulmanni, *domum*. Quod recipiendum puto. *Comissari in domum;* ut Gellius IV, 14. *Apud eos dixit* comissatorem *Mancinum ad* aedes *suas venisse*. Livius XL, 7. *Quin* comissatum ad fatrem *imus*. Theocritus Idyll. III, v. 1. κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. Noster de eadem re, Carm. I, 30.

Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

18. *Largis muneribus riserit aemuli*] Torrentiani duo et unus Bersmanni, *largi;* atque ita nostri, Vigorniensis, Regiae Societatis, et a manu secunda Graevianus. Recte. Quamquam enim optime dicitur *largis muneribus;* ut Apuleio Metam II. *Donec* muneribus largis *completa navis pelago redderetur:* et Boëtio de Consol. II, Metr. 2.

Largis *cum potius* muneribus *fluens*
Sitis ardescit habendi:

dulcior tamen compositio erit, si *largi* legeris; tum et sententia fortior. *Largus* est liberalis, vel prodigus. Cicero de Officiis II, 16. *Omnino duo sunt genera* largorum; *quorum alteri prodigi, alteri liberales.* Maius autem quid denotant *largi aemuli munera*, quippe quae ille prodigus iterum iterumque ingerere solet; quam *larga munera aemuli*, fortasse avari, et semel tantum atque invito animo donata.

22. *Lyraeque et Berecyntiae Delectabere tibiae*] Codex Cru-

tuii Blandinius omnium vetustissimus cum Lambini quibusdam et Bersmanni uno,

lyraque *et* Berecyntia
Delectabere tibia,
Mixtis carminibus, non sine fistula.

Atque haec lectio potior est, iudice Nic. Heinsio, cuius calculo et ipse accedo. *Delectabere*, inquit, *lyra et tibia, carminibus mixtis:* qualis verborum constructio Poëtis valde familiaris est. Virgil. Aen. X, et XII:

aestuat ingens
Imo in corde pudor, mixtoque *insania* luctu.

Lucretius VI, 377.

Ancipiti quoniam bello turbatur utrimque,
Hinc flammis, illinc ventis, humoreque mixto.

Valerius Flaccus V, 100.

Carmina quin etiam visos placantia manes
Odrysius dux rite movet, mixtoque *sonantem*
Percutit ore *lyram.*

Prudentius Psychom. 351.

Exstimulans animos, nunc probris, nunc prece mixta.

In vulgata lectione intricatior paullo constructio est; *delectabere carminibus, mixtis lyrae et tibiae. Mixtis lyrae* autem, ut Ovid. Ep. Parid.

Laetitiae mixtos non habitura metus.

Verum et hoc modo *mixtus lyra* libentius, credo, dixisset Noster, quam *mixtis lyrae:* ut Virgil. Aen. VIII.

Gnatum exhortarer, ni mixtus matre Sabella
Hinc partem patriae traheret.,

et XII.

vel mixta *rubent ubi lilia multa*
Alba rosa.

et iterum,

Hinc genus Ausonio mixtum *quod* sanguine *surget.*

et XI.

permixti caede *virorum*
Semanimes volvuntur equi.

Ceterum v. 28. pro *quatient* codices magnae vetustatis Graevianus et Reginensis, *quatiunt.*

37. *Nocturnis te ego somniis*] Illud *te*, quod editiones Lambini et Torrentii obsedit, atque inde in plures derivatum est, non comparet in vetustis aut Cruquiana. Neque agnoscunt scripta fere exemplaria. Graevianus, cum Bodleiano altero: *Nocturnis ego te somniis.* Reginensis, *Nocturnis te somniis.* Apparet in paucos codices ex notis interlinearibus irrepsisse: in ceteris nec vola eius nec vestigium est.

II. AD ANTONIUM IULUM.

6. *Velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas*]

Frustra codices omnium veterrimi Blandinius Cruquii, Leidensis et Graevianus, *Cum super notas saliere ripas*, ut saluere. Seneca Herc. Fur. v. 933.

nullus hiberna nive
Nutritus *agros* amnis *eversos trahat*.

Statius Achill. II, 430.

rapidissimus ibat
Imbribus *assiduis* pastus *nivibusque solutis*
Sperchius.

Lucretius I, 282.

Flumine abundanti, quod magnis imbribus auget
Montibus *ex altis magnus* decursus *aquai*.

Recte igitur se habet recepta lectio *aluere*.

13. *Seu Deos regesque canit*] Ita editi ubique; sed reponi ex Lambini quibusdam, duobus Bersmanni, et Nostri Graeviano, Colbertino, Galeano et Bodleiano altero, *regesve*, ut infra, *sive quos Elea* — — et, *Flebili sponsae iuvenemve raptum*. Neque enim uno carminis genere et *Deos* et *Reges* sive Heroas cecinit Pindarus, sed illos in ὕμνοις et παιᾶσιν, hos in aliis. Noster Carm. I, 12.

Quem virum, aut *heroa lyra vel acri*
Tibia sumis celebrare, Clio,
Quem Deum?

ipse Pindarus Olymp. II.

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι,
Τίνα θεόν, τίν' ἥρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν.

17. *Sive quos Elea*] Mala interpunctio libros omnes hic contaminavit: tu ita distingue:

Sive, quos Elea domum reducit
Palma caelestes, pugilemve equumve
Dicit.

hoc est, *sive dicit pugilem aut equum, quos Elea palma nobilitat*. Cave, illud *quos* alio referas, ut vulgo faciunt. *Pugilem et equum* etiam alibi coniunxit; ut in Arte Poëtica v. 84.

Et pugilem *victorem, et equum certamine primum*:

et Carmine sequenti,

Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, *non* equus *impiger*
Curru ducet Achaïco.

Dio Chrysostomus De Regno II. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ποιήματα ἔγωγε ἡγοῦμαι, τὰ μὲν συμποτικὰ αὐτῶν, τὰ δὲ ἐρωτικά, τὰ δὲ ἐγκώμια ΑΘΛΗΤΩΝΤΕ ΚΑΙ ΙΠΠΩΝ νικώντων. Ergo hic et *Equum* dicit *caelestem* fieri, palma adepta. Equus enim victor et *encomio* et *corona* honestabatur. Plutarch. Symposiacôn II, 5. Καὶ τῶν ζώων μόνῳ τῷ ΙΠΠΩ μετουσία ΣΤΕΦΑΝΟΥ καὶ ἀγῶνός ἐστιν, ὅτι μόνος καὶ πέφυκε καὶ ἤσκηται μαχομένοις παρεῖναι καὶ συμπολεμεῖν. Theocritus Idyll. XVI, 46.

τιμὰς δὲ καὶ ὠκέες ἔλλαχον ΙΠΠΟΙ
Οἵ σφισιν ἐξ ἱερῶν ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΙ ἦνθον ἀγώνων.

Iuae duo loca iam occupata video ab Illustrissimo Viro, ui nostra aetas nec parem quemquam in literis nec secundum habet, Ezechiele Spanhemio, observationibus ad allimachum p. 716. Ceterum corrigendum puto Ovidianum, n Tristibus IV, 10. v. 95.

Postque meos ortus Pisaea vinctus oliva
Abstulerat decies praemia victor eques.

ullus dubito, quin Naso sic scripserit,

Abstulerat decies praemia victor equus.

23. *Aureos educit in astra*] *Reducit* vel *redducit* plerique abent codices, etiam vetusti, ut ex nostris Leidensis, et rima manu Reginensis. Sed ferri nullo modo potest tam aficeta repetitio: cum paullo ante v. 18. iam semel hauimus.

Sive quos Elea domum reducit.

uare cum Editione prima et Graeviano codice antiquissimo et aliis nonnullis retineamus *educit*. *Educit in astra* orco; ut infra Carm. 8.

Ereptum *Stygiis fluctibus Aeacum*
Virtus, et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat *insulis*.

eneca Herc. Fur. 95.

Discordem Deam
Educam, *et imo Ditis e regno extraham.*

29. *Per laborem Plurimum, circa nemus*] Sic olim et hodie distinguit quicquid est Interpretum: ut *plurimum* referatur ad *laborem*: mihi contra videtur convenientius, ut d *nemus* pertineat. *Carpentis per laborem*, hoc est, laboriose carpentis. Sallustius in Catil. c. 7. *Iuventus in castris* per laborem *usu militiam discebat*. Ita loqui amant criptores Latini, *per dolum*, *per iram*, *per otium*, *per iocum*, *per necessitatem*, *per vim*: numquam addito epitheto. um autem illud, *Plurimum circa nemus*, multo opinor nitidius et ποιητικώτερον erit, quam *circa nemus* nude aridee prolatum. Ovidius Metam. XIV, 361.

Plurima *qua* silva *est, et equo loca pervia non sunt.*

irgil. Aen. I.

Iamque ascendebant collem, qui plurimus *urbi*
Imminet.

atius Theb. I.

abrupta qua plurimus *arce Cithaeron*
Occurrit caelo:

lurimum vero esse nemus circa Tibur, vel ex carmine quenti satis constat,

Sed quae Tibur *aquae fertile praefluunt,*
Et spissae *nemorum comae.*

de Statium Silv. I, 3. de villa Tiburtina Vopisci,

nemora alta citatis

Incubuere vadis; fallax responsat imago

Frondibus; et longas eadem fugit umbra per undas

ubi obiter lege,

et longas eadem fugit unda per umbras.

Recte igitur *plurimum nemus*; potuisset tamen magi posite, ut comparatio cum *ape Matina* per omnia su deret: *floreum circa nemus:* quod et a vulgata le non nimis abhorret. Lucretius III, 11.

Floriferis *ut apes in* saltibus *omnia libant.*

Virgil. Aen. I, 430.

Qualis apes aestate nova per florea rura

Exercet sub sole labor.

Valer. Flaccus V, 344.

Florea *per verni qualis iuga duxit Hymetti,*

Aut Sicula sub rupe choros.

31. *Uvidique Tiburis ripas*] Omnes quidem, qui scripti editique *ripas:* satis tamen inficete; cum opinor, *ripas* reperias, quin ibidem vel fluvii vel aqu mentio fiat. Crediderim a Librariis corruptam e tionem, qui *Tiburis* hic pro amne *Tiberi* perperam perint. Et tamen alias *ripis* pro *rivis*, et vicissim quenter abutuntur exscriptores. Lege vero, vel ign nibus invitis,

Plurimum circa nemus, uvidique

Tiburis rivos.

Noster Carm. I, 7.

Et praeceps Anio, et Tiburni *lucus, et uda*

Mobilibus pomaria rivis.

Rivi autem *apibus* gratissimi; ut Virgil. Georg. IV, 1

At liquidi fontes, et stagna virentia musco

Adsint, et tenuis fugiens per gramina rivus.

45. *Si quid loquar audiendum*] Graevianus, Regi Magdalenensis, Bodleianus cum quibusdam Lambini, dubio rectius:

Tum meae, (siquid loquor *audiendum)*

Vocis accedet bona pars.

siquid loquor; hoc est, siquid *loqui soleo* Romanoru ribus dignum: quippe iam diu tres Carminum libro serat, qui avidissime ab omnibus legebantur.

49. *Tuque dum procedis, Io Triumphe*] Loscheri cum codicibus quibusdam inferioris aetatis, *Tuq* prima Veneta cum scriptis omnibus vetustioribus, Si illud sequeris; tum quaestio continuo movetur, q illud *Tu* referri debeat. Sunt qui ad *solem* spectai dant, ut fiat, *Dum tu, O Sol sive dies pulcher pr* quale Virgilii illud Eclog. IX.

Ecce Dionaei processit *Caesaris astrum.*

et Aen. III.

Iamque dies alterque dies processit.
um hi faciles sibi lectores et minime morosos videntur pectasse. Quid enim? an a mane ad vesperam, *dum s procedit*, usque ad ravim clamandum erat, *Io trium-*
? Quod si maxime his *Solem* significare vellet Noster; te non *dum tu procedis*, sed *dum ille procedit*, dicendum sset, ut orationis seriem contemplanti sole ipso clarius ebit. *Tum*, inquit, *canam, o sol pulcher;* quae sunt ipsa ba Carminis, quod tum canturum se pollicetur, et *ma-aliter* (ut Grammatici loquuntur) hic sumi debent. nime autem iam nunc *Solem* alloquitur; neque ullo do *tu procedis* de *Sole* intelligi queunt, quem nullis ad-: verbis compellavit. Verum alii potius ad Antonium um, cui carmen hoc inscribitur, referenda haec opi-tur; adeo ut *dum Antonius procedat*, civitas omnis Io mphe iterare debuerit. Sed quo obsecro nomine *pro-es* Antonius? an ut qui triumphum ipse agat? nihil ius: spectant enim haec omnia ad Augusti triumphum Sicambris, quem aliquando futurum esse vaticinatur hic ster. An in alieno quidem triumpho, sed tamen, utpote clarus et magnis honoribus functus, inter primos *pro-let*, omnibus conspiciendus? Sed et hoc nihil est: ne-ni enim, praeterquam ipsi Triumphanti, *civitas omnis* Triumphe accinebat. Ovidius Amor. I, 2. de Cupidine umphante:

Omnia te metuent: ad te sua brachia tendens
Vulgus, Io, *magna voce*, Triumphe, *canet*.

em in Trist. IV, 2.

Hos super in curru, Caesar, victore veheris
Purpureus, populi rite per ora tui:
Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum,
Undique iactato flore tegente vias:
Tempora Phoebea lauro cingetur, Ioque,
Miles, Io, *magna voce*, Triumphe, *canet*.

em Amor. I, 7.

I nunc, magnificos victor molire triumphos,
Cinge comam lauro, votaque redde Iovi.
Quaeque tuos currus comitatrix turba sequetur,
Clamet, Io forti victa puella viro.

que *Sol* igitur recte procedit, neque *Antonius:* restat, ut illos demum Interpretes nos convertamus, quibus Poëta ipsum Triumphum conversus hoc dicere videtur. *Dum Io* (sive *o*) *Triumphe, procedis:* ut in Epodo IX. Triumum tanquam Deum alloquitur:

Io Triumphe, tu moraris aureos
Currus et intactas boves:
Io Triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem.

que hanc expositionem necessario sequuntur illi, qui

cum meliore codicum parte *Teque* praeferunt. Verum et hic, si penitius excusseris, nihil sani reperies. Si Tuque magis tibi arridet, tum haec inde orietur constructio; *Dumque tu, Io* (id est, *o*) *Triumphe, procedis; non semel dicemus* haec verba, *Io triumphe*. Quis vero hoc iis [illegible] donabit, ut alio sensu exponant prius *Io Triumphe*, aliud posterius? quis in cultissimo poëta tale portentum admittet? Quod si mavis alteram lectionem *Teque;* iam haec exibit sententia; *Dumque, o Triumphe, procedis, non semel te dicemus*, sive carmine celebrabimus, *o Triumphe*. Ut ut mittam illud *o Triumphe* iam inepte prorsus et putide repetitum; ut mittam iam *civitatem omnem*, puerosque patresque, carmina in Triumphum illum scripturos, idque *non semel;* quo nihil fingi potest absurdius; illud unum hanc interpretationem evertit, quod procul omni dubio, cum Noster ait, *dicemus Io triumphe;* illa ipsa verba et proferri et acclamari velit: quemadmodum et Naso [illegible] iam citatis:

Miles, Io, magna voce, Triumphe, canet.
Vulgus, Io, magna voce, Triumphe, canet.
Clamet, *Io forti victa puella viro.*

et Tibullus II, 5.

lauro devinctus agresti
Miles, Io, magna voce, Triumphe, canet.

Quin et eam ob causam addit, *non semel dicemus;* nimirum quia eandem hic acclamationem bis positam habes,

Tuque dum procedis, Io triumphe,
Non semel dicemus, Io triumphe;

ut Ovidius in Arte Am. II, v. 1.

Dicite, *Io Paean, et Io,* bis dicite, *Paean.*

Satis, opinor, superque iam refutata sunt, quaecumque ad colorem aliquem huic loco inducendum protulerunt Interpretes: et tamen unicum illud, quod iam dicturus sum, vel per se sufficeret ad utramvis lectionem, seu Tuque sive *Teque*, funditus subruendam. Dico enim, et omnes in bonis scriptoribus tritos et subactos mecum habebo sentientes, non aliter accipi posse, *Tuque*, vel

Teque *dum procedis, Io triumphe,*

et illud altero abhinc commate,

Te *decem tauri totidemque vaccae,*

quam de una eademque persona. Nihil enim intervenit, quo *Tuque* et *Te* ad diversas spectare lector moneatur. Eum autem posterius illud ad Antonium Iulum referri, et res ipsa clamitet, et omnes ubique consentiant; prius vero ad eundem Antonium nullo pacto pertinere posse iam supra probaverim; id restat, ut prioris loci lectionem mendosam esse necesse sit; et proinde de emendatione vel certa vel commoda iam serio sit cogitandum. Atque hunc in finem coniectura nos sua impertire vir insignis Daniel

Heinsius, qui fidentius pro more suo pronunciat, sic ab Horatio certissime fuisse scriptum,

Duxque *dum procedit, Io triumphe.*

Quis enim, inquit, *praeter Imperatorem in triumpho procedit, cum in Capitolium vehitur? cui nisi Imperatori triumphus clamatur? cuius denique gratia populus rem sacram facit, nisi eius qui triumphat?* Bene quidem haec: et profecto rem ipsam quasi per nebulam vidit; in verbis eruendis hallucinatus est. Quippe leviore, ni fallor, cicatrice sanari poterit hoc ulcus. Dixerat Noster,

et, O Sol
Pulcher, o laudande, canam, recepto
Caesare *felix:*

quibus illa iam subiunge ex correctione nostra:

Isque *dum procedit, Io Triumphe,*
Non semel dicemus, Io Triumphe.

Isque, is est *Caesar.* Enimvero hoc vocabulum adeo commode rem et sententiam conficit, adeo parum recedit a lectione vulgata, adeo notum denique et receptum est omnibus poëtis, quotiescumque persona aliqua iam semel suo nomine appellata rursus indicatur; ut suo iure pro sincera hic lectione omnino sit admittendum. Virgilius Aen. V, 205.

Protinus ad regem cursus detorquet Iarbam — —
Isque *amens animi, et rumore accensus amaro.*

Et V, 708.

Tum senior Nautes — —
Isque *his Aeneam solatus vocibus infit.*

Et VI, 684.

At pater Anchises *penitus convalle virenti* — —
Isque *ubi tendentem adversum per gramina vidit*
Aenean.

Et IX, 549.

quorum primaevus Helenor — —
Isque *ubi se Turni media inter millia vidit.*

Et XI, 702.

Apenninicolae bellator filius Auni — —
Isque *ubi se nullo iam cursu evadere pugna.*

Porro recte in Triumpho Caesar *procedere* dicitur: ut Virgil XI, 94.

Postquam omnis longe comitum processerat *ordo.*

Ovid. Fast. IV.

Omnis eques, mixtaque gravis cum plebe Senatus
Obvius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt *pariter matres nataeque nurusque.*

58. *Tertium lunae referentis ortum*] *Orbem* in nonnullis codicibus repererunt Interpretes; ut et nos in decem ex nostris. Reginensis tamen et Regiae Societatis *ortum;* quod in Leidensi, Graeviano, Batteliano pro varia lectione po-

mitur. Si illud sequeris, tum tertium *mensem* intelli quod nihil facit ad poëtae sententiam. Gellius I, *Quod et Luna* orbem *suum lustret septem et viginti di* Ovid. Fast. I, 175.

Luna novum decies impleрat cornibus orbem.

Idem Metam. II, 454.

Orbe *resurgebant lunaria cornua nono.*

Tibullus II, 4.

et qualis, ut orbem
Complevit, versis Luna recurrit equis.

Propertius II, 16.

Septima iam plenae deducitur orbita *lunae.*

Quamobrem cum libris editis retinendum est omnino *tium ortum,* hoc est, diem tertium. Virgilius Georg. I,

vento semper rubet aurea Phoebe:
Sin ortu *in* quarto *(namque is certissimus auctor)*
Pura, neque obtusis per coelum cornibus ibit.

Val. Flaccus II, 367.

Ut lunam quarto *densam videt imbribus ortu*
Thespiades.

59. *Qua notam duxit*] In codice Regiae Societatis n ut Ovid. I, 596.

Ille Numantina traxit *ab urbe* notam:

Statius Theb. VII, 302.

ac primae genitorem in flore iuventae
Consequitur, traxitque notas, *et miscuit annos.*

Tamen et *notam duxit* aeque, si non magis, elegans tio est, et omnium fere codicum suffragiis nititur. pertius I, 5.

Et timor informem ducet *in ore* notam.

Plura vide apud Nicolaum Heinsium Notis ad Ovidii VI, 649. Ita *ducere colorem, livorem.* Virgil. Eclog. II

Duceret *apricis in collibus uva* colorem.

Iuvenalis II, 81.

Uvaque conspecta livorem ducit *ab uva.*

Seneca Herc. Fur. 347.

ducet *e genere inclyto*
Novitas colorem *nostra.*

III. AD MELPOMENEN.

10. *Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt*] Sic cla bent veterrimi codices Graevianus, Reginensis cum Leidensis *Profluunt.* Editio prima Veneta *Perfluunt,* nollem clarissimos viros Fabricium et Dacierium c suo probavisse. Velleius Paterculus II, 106. *Ad Albim, qui Semnonum Hermundorumque fines* praefluit. ster infra Carm. XIV. de Aufido,

Qui regna Dauni praefluit *Appuli.*

Livius I, 45. *Infima valle* praefluit *Tiberis.* Sic *pr praevehi.* Lucanus VI, 76.

Quoque modo Romae praelapsus *maenia Tibris*
In mare descendit.

X, 307. de Nilo:

Inde plagas Phoebi damnum non passus aquarum
Praeveheris.

de Gronovium patrem ad Livii XXIX, 32.

25. *Romanae fidicen Lyrae*] Respexit huc Ovidius Trist. 10.

Et tenuit nostras numerosus Horatius *aures;*
Dum ferit Ausonia *carmina culta* lyra.

uod si in mentem praestantissimo Nic. Heinsio venisset, unquam ex coniectura tentasset ibi reponere, *Aeolia lyra.* amquam et hoc solertissimo viri ingenio minime indigum; sic enim de Rufo homine Romano Ovidius Pont. 16.

Pindaricae fidicen *tu quoque, Rufe,* Lyrae.

IV. DRUSI LAUDES.

7. *Vernique iam nimbis remotis*] Vir incomparabilis Iulius Caesar Scaliger sic in Hypercritico suo hunc locum utina castigat:

Vernique iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem.

m adultum, inquit, *aquilae pullum describit, cum attribuit iuventutem: praeterea cum demittit in agnos et in dracones. Quare non potest hic* veris *facere mentionem: nam imo ineunte vere aquila parit: incubat tricenis diebus: vix cto mense* (Augusto) *ad venationem apti sunt pulli: quippe ptembri etiam sunt invalidiusculi.* Quae cum veris similia it et tanti viri fide tradita; (nam Aldrovandus etc. nihil c nos docent) videamus quo pacto Torrentius Dacieriusque Flacci partes tutentur. *De adulto,* aiunt, *vere loquitur oratius,* iam remotis nimbis, *hoc est, ineunte aestate: toim enim ver imbriferum est.* Mirifica sane defensio. Si im *totum ver* imbriferum sive nimbosum est, quomodo imbis iam remotis venti adhuc *verni* dicuntur? Aut nil videmus, aut *aestivi* potius dicendi erant. Quanto rectius fuerat non dissimulasse complurium codicum lectionem, quae et Scaligeri experientiae non refragatur, et Horatium tamen ab omni culpa praestat immunem:

Vernisque *iam nimbis remotis,*
Insolitos docuere nisus
Venti paventem.

a vetustissimus noster Leidensis, et Colbertinus, et Bodianus alter, et unus Bersmanni: ita Petrensis, cui *verni* ro varia lectione additum: ita optimi libri Graevianus et eginensis, in quibus litera S erasa adhuc cernitur. Ut e dubitandum quidem sit, quin idem in nonnullis suis

codicibus Interpretes invenerint: etsi id memoriae tu[...] non operae pretium videbatur. Profecto non aliter leg[...] Scholiastam veterem facile odorari poterant: *vernisque*, i[...] *ut ruit imbriferum ver*. Atqui exemplum illud ex Virgil. G[...]org. I, 313. petitum scripturae isti prorsus repugnat: i[...] enim *ver imbriferum* sive nimbosum est, illic *vernis*[...] *venti, remotis nimbis*. Sine dubio scripserat Scholiast[...] *vernisque nimbis) ut, Ruit imbriferum ver*. Iam enim exemplum adeo apposite citatur, ut nihil magis. Qui[...] in Italo caelo ver imbribus et nimbis plerumque infest[...] est. Iuvenalis Sat. IV, 87.

> *Cum quo de pluviis, aut aestibus, aut* nimboso
> Vere *locuturi fatum pendebat amici.*

Seneca Nat. Quaest. IV, 4. *Quare vere, iam frigore infra[...] grando cadat? Cum ver coepit, maior inclinatio aëris [...]tur, et calidiore caelo maiora fiunt stillicidia. Ideo, ut Virgilius noster*, Cum ruit imbriferum ver, *vehementior mutatio est aëris undique patefacti et solvensis se, ipso t[...]pore* (forte, ipso tepore) *adiuvante. Ob hoc* nimbi *gr[...] magis vastique quam pertinaces deferuntur*. Statius [...] IV, 4.

> *Iam terras volucremque polum fuga* veris aquosi
> *Laxat.*

Virgil. Georg. III, 429.

> Vere *madent* udo *terrae ac* pluvialibus Austris.

Lucanus V, 415.

> *Perfida* nubiferi *vetat inconstantia* veris.

Recte igitur habet vetustiorum codicum lectio, *vernis [...]bis remotis*, quam bene sane explicavit manus antiq[...] ora Codicis Graeviani; *vernali tempore transacto, qu[...]mescunt aves*. In recepta vero lectione, *verni venti, nimbis remotis*; ubi nimbi *hiberni* necessario intellig[...]bent, non video quid pro Flacco adversus Scaligeru[...] poni possit. Ceterum, si cui illud *is* ter repetitum d[...]tulas aures offendat: is primum sic cogitet, ineptum Euphoniae consulere cum totius sententiae dispendio; postea contempletur hos versus, Virgilii et Nasonis; verba singula litera S terminantur. Aen. XII, 708.

> *Ingentis genitos diversis partibus orbis.*

Metam. VII, 540.

> *Lanigeris gregibus balatus dantibus aegros.*

10. *Vividus impetus*] Codex Regiae Societatis, *Fe[...]* Non placet. Statius de Equo Domitiani:

> *Cui rigidis stant colla iubis*, vivusque *per armos*
> Impetus.

15. *Iam lacte depulsum*] Mihi quidem semper visu[...] illud *Lacte* otiosum et superfluum. *Leonem*, inquit *depulsum lacte ab ubere fulvae matris*. Atqui satis e[...]terutrum, aut *lacte depulsum*, aut *ab ubere depulsum*. [...]gil. Eclog. VII.

ulsos a lacte *domi quae clauderet agnos.*
us Peristeph. X, 663.

unum de caterva infantium
um, nec olim lacte depulsum.

s in Tiberio c. 44. *Infantes firmiores, nec dum* cto depulsos. Virgil. Georg. III, 187.

e haec iam primo depulsus ab ubere *matris*
at.

Re Rust. II, 4. *Porci* depulsi a mamma *a qui-* *Delici appellantur.* Ibidem II, 2. *Cum* depulsi *sunt* atribus, *diligentia adhibenda est.* Vides utramvis n satis per se valere; sed utramque simul nemo, am, adhibuit; neque adeo sine verbosae garruli- a adhibere poterit. Nam quod viri clarissimi Xy- t Chabotius adiective hoc accipiunt, *lacte ubere* oso, id absurdius est, quam ut refelli mereatur. crediderim vocabulum *lacte* ex glossa huc irrep- extrusisse aliud quid, quod iam indagandum est. forte sic scripserit Noster:

fulvae matris ab ubere
mane *depulsum leonem*
ente novo peritura vidit.

eo primum mane a lacte depulsum: atque inde *e novo.* Mane autem esurientes leones praedam it, ut Statius Theb. VII, 670.

is ubi primam leo mane *cubilibus altis*
it rabiem, et saevo speculatur ab antro
cervum, aut nondum bellantem fronte iuvencum.

s hunc in modum:

sponte *depulsum leonem.*

generosae ferae proprium, ut non expectet dum depellatur; sed sponte se a mamma abigat, sua- um iam conscia. Sic et *aquilam* pullum paullo mater (ut scriptores narrant fieri solere) sed *iu-* *patrius vigor* de nido propulerunt. Iterum Sta- b. IX, 740.

eo, cui parvo mater Getula cruentos
erit ipsa cibos, cum primum crescere sensit
a iubis, torvusque novos respexit ad ungues,
gnatur ali; *tandemque effusus apertos*
r amat campos.

ut non temere contenderim sic ab Horatio pro- sse; ita libere dicam, non deterius, immo melius hoc esse, quam quod vulgo iam circumfertur. *dere Rhaeti bella*] Locus hic ab omnibus inter- diu multumque vexatus sub nostrum etiam stilum m debet. In Editionibus vetustis sic concipitur:

re Rhaeti bella sub Alpibus
rum gerentem Vindelici:

neque aliter in recentioribus plerisque; adeo ut gens illa a Druso victa uno nomine appollata fuerit *Rhaeti Vindelici*. Ita quidem iam olim accepisse videntur Acron et Porphyrion: quorum hic, *Scripta est*, inquit, *haec ecloga in Neronem Drusum; qui Rhetos Vindelicos bello vicit:* ille, *Talem*, ait, *Drusum videre Rheti Vindelici, barbarorum gentes*. Servius quoque ad Virgil. Aen. I, 247. *Atque intima tutus Regna Liburnorum) Ideo tutus, quia Rhaetii Vindelici ipsi sunt Liburni, saevissimi admodum populi, contra quos missus est Drusus. Illi autem ab Amazonibus originem ducunt, ut etiam Horatius dicit, Quibus Mos unde deductus per omne Tempus Amazonia securi Dextras obarmet, quaerere distuli*. Codex Graevianus in margine: *Retii Vindelici Norici Baioarii unum sunt*. Atque hanc interpretationem cum plerique alii iam sequuntur, tum et ipse Velserus in Libris Rerum Vindelicarum. Nondum tamen a nobis id extorquebunt, unum populum coagmentato nomine *Rhaetos Vindelicos* vocari, quos inter se diversos fuisse tot boni auctores tradiderunt. Velleius Paterculus II, 39. *Rhaetiam autem et Vindelicos et Noricos et Scordiscos novas imperio nostro subiunxit provincias*. Et II, 95. *Quippe uterque (Tiberius et Drusus) divisis partibus* Rhaetos Vindelicosque *adgressi*. Et 104. *Ego tecum, imperator, in Armenia, ego in* Rhaetia *fui; ego a te in* Vindelicis, *ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum*. Et 122. Vindelicorum Rhaetorumque *victor, curru urbem ingredi*. Suetonius Aug. c. 21. *Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam — — item* Rhaetiam, et Vindelicos, *ac Salassos gentes Inalpinas* Idem Tib. c. 9. *Exin* Rhaeticum Vindelicumque *bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit;* Rhaetico atque Vindelico *gentes Alpinas, Pannonicos Breucos et Dalmatas subegit*. Plinius Nat. Hist. III, 24. *His* (Noricis) *contermini* Rhaeti et Vindelici, *omnes in civitates multas divisi*. Tacitus Annal. II, 17. *Ni* Rhaetorum Vindelicorumque *cohortes signa obiecissent*. Eutropius de Augusto: *Romano adiecit imperio, Illyricum*, Raetiam, Vindelicos, *et Salassos in Alpibus*. Ita Graeci similiter, Strabo, Ptolomaeus, Agathemerus *ΡΑΙΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΥΙΝΔΕΛΙΚΟΥΣ* semper distinguunt. Quid iam de Servio et Scholiastis fiet, ficulneis sane copiis, si cum istis comparentur? Profecto non aliunde quam ex hoc ipso loco sic in menda cubante, commentum illud de Rhaetis Vindelicis hauserunt. Quod et ex parte vidit celeberrimus Dacierius: atque ideo lectionem aliam revocatum iit, cui editiones codicesque aliquot et in iis Battelianus noster astipulantur,

Videre Rhaeti bella sub Alpibus
Drusum gerentem et *Vindelici*.

Multa tamen huic emendationi adversa sunt: nullus liber

ullo vetustior coniunctionem et agnoscit; tum et Histoa ipsa refragatur. Non enim et Rhaeti et Vindelici videre Drusum bellantem; quippe Drusus Vindelicos tanim, Rhaetos Tiberius aggressus est. Paterculus loco iam udato: *Quippe uterque* (Tiberius et Drusus) *divisis partis Raetos Vindelicosque adgressi, multis urbium et castelrum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter ncti, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero freentes, feritate truces, maiore cum periculo quam damno omani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdomuent.* Quae verba toti huic carmini quasi Commentarii cem esse possunt. Noster ipse infra Carm. XIV.

Maior Neronum *mox grave praelium*
- *Commisit, immanesque* Raetos
Auspiciis pepulit secundis.

uid ergo? vides in utraque lectione plane aquam haere: neque sane id mirum, neutra enim vera est. Nos m olim certam huius loci scripturam et coniectura inenimus,

Videre Raetis *bella sub Alpibus*
Drusum gerentem Vindelici.

tque ad hanc nos deduxit Horatiani stili indoles: noveim enim Nostrum numquam illud *sub Alpibus* sic inorate et nude prolaturum fuisse. Memineram etiam Ales, ut pro variis regionibus varia sortitae erant nomina, a et Rhaeticas appellatas esse. Tacitus Hist. I, 70. *Ipse ullulum cunctatus, num* Rhaeticis iugis *in Noricum flecret.* Claudianus de IV. Cons. Honorii, 442.

Aspera nubiferas qua Rhaetia *porrigit* Alpes.

terum Tacitus de Mor. Germ. c. 1. *Rhenus* Rhaeticaum Alpium *inaccesso ac praecipiti vertice ortus.* Porro *aetis* Noster suo more pro *Raeticis*; ut alibi *Venena olcha, Mauris iaculis, Sulpiciis horreis, Aemilium ludum, talo coelo.* Denique *sub Alpibus Rhaeticis* Vindelici Druim viderunt; quia Rhaeti Vindelicis contermini. Hacteus ex coniectura progressi sumus; postea sagacissimum irum Nic. Heinsium nobiscum facere didicimus; qui in ra exemplaris sui, *forte*, inquit, *Rhaetis*. Accesserunt uc ad partes codex optimus Torrentii et veterrimus noter Graevianus, qui *Retii* habent; quod a *Retis* scribarum rrore fluxisse videatur; et magis adhuc Reginensis, in uo *Reti* nunc habetur, litera quadam quae sequebatur rasa. Tandem in impresso codice ex Bibliotheca celeberimi viri Petri Francii, cui variae aliquot lectiones ex liris scriptis adnotabantur, reperimus manuscriptum exemlar Rottendorphii *Retis* exhibere: neque parum laetati umus divinationem nostram membranarum auctoritate irmari; quod et in aliis multis olim eventurum auguramur, iquis post operam nostram meliores codices hic illic laitantes diligenter excusserit.

24. *Consiliis iuvenis revictae*] Quod Lambinus in nonnullis emendatis codicibus reperisse se narrat, *repressae;* id ego in veterrimo Graeviano vidi, ubi primo erat *revictde*, et postea sex posterioribus literis per puncta subnotata (ut solet) deletis, suprascriptum manu et atramento iisdem *pressae.* Et quantivis sane pretii ea lectio est: nam vulgo recepta vix nobis placere potest, si vel aurem vel nasum adhibemus:

sed diu
Lateque victrices *catervae*
Consiliis iuvenis revictae
Sensere, quid mens rite, quid indoles etc.

Imo vero *repressae*, ut et legit Scholiastes Porphyrion: *Consiliis*, ait, *iuvenis* repressae *eo pertinet*, *quod* late *victrices dixerat.* Nihil verius dici potuit. Qui antea *longe lateque* grassabantur, iam *repressi*, cohibiti, et intra fines suos compulsi sunt. Cicero de Provinciis Consularibus c. 12. *Nationes eas, quae numero hominum ac multitudine ipsa, poterant in provincias nostras* redundare, *ita ab eodem esse partim recisas, partim* repressas; *ut Asia, quae imperium nostrum ante terminabat, nunc tribus novis provinciis ipsa cingatur.* Et mox c. 13. *Ipse ille C. Marius* influentes *in Italiam Gallorum maximas copias* repressit, *non ipse ad eorum urbes sedesque penetravit.* Claudianus de Bello Getico, v. 400.

Hoc monitu pariter nascentia bella repressit.

Val. Maximus, VI, 9. 6. de Sylla. *Mithridatem compescuit, socialis belli fluctus* repressit. Illud deinde nota, *consiliis iuvenis:* nam et eo longe aptius referas *repressae*, quam *revictae.* Suetonius in Tiberio c. 37. *Reges infestos suspectosque* comminationibus *magis et* querelis, *quam vi*, repressit. Contra, quam insulsa sodes repetitio est, *Victrices revictae?* quam qui non odit, is et amatae suae polypum depereat. Sed *repressae*, inquiunt, multo minus dicit, quam par est: parum enim fuisset *reprimere* barbaros. Quid? annon satis hoc, quod repressit *iuvenis*, non dux veteranus; quod *consiliis*, non praeliis multo suorum sanguine factis; quod *diu lateque victrices catervas*, non hostem numero spernendum et prioribus damnis fractum? Atqui *revictae* multo minus dicit, imo nihil dicit omnino. Nam *revictus* nihil aliud notat, quam *refutatus*, *convictus;* neque umquam de bellis et praeliis, sed de calumniis, criminibus, et iudiciis usurpatur. Ovidius Fast. VI, 432. de Minerva.

Ex quo iudicio *forma* revicta *suo est.*

Gellius V, 2. *Qui, cum in culpa et maleficio* revicti *sunt, perfugiunt ad fati necessitatem,* Ita Cicero, *iudicio revinci;* Livius, *crimen revictum:* Lucretius IV, 489.

An poterunt oculos aures reprehendere? *an aures*

Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet *oris?*
An confutabunt *nares? oculivi* revincent?

Vides, opinor, veram huius vocabuli notionem; ab Horatii certe sententia prorsus alienam. Nam quod ex Lucretio citant, I, 586.

nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione revicta:

et V, 410.

Inde cadunt vires aliqua ratione revictae:

hoc est, victae, labefactae, tentatae: id uti lubricum sane incertumque est, cum varient ibi codices manuscripti; ita quantumvis sit sincerum, tamen nonnisi a iudiciis tralatum esse videatur; ut illud de iisdem Primordiis, lib. I, 530.

Nec ratione *queunt* alia tentata *labare:*

quale illud Nostri Epist. I, 18. v. 80.

Ut penitus notum, si tentent crimina:

et proinde illud *revictae* longe infra Horatii sensum, et Drusi laudes sit existimandum.

26. *Nutrita faustis sub penetralibus*] Scholiastes Porphyrion ad locum: *Quia non potest Drusum laudare nunc, ut filium Augusti: ab eo educatum institutumque dicit.* Bene sane: verum illud demiror, cum in eo iam sit Noster, ut institutionem et disciplinam laudet familiae Augustae, asseratque paene plus *doctrinae et cultui* Drusum, quam naturae et *indoli* debuisse; quo tandem consilio *fausta penetralia* dixerit. Nullum profecto epitheton vel data opera seligere potuit magis alienum. Quorsum enim *disciplina et cultus;* si *fortunae* et *faustitati* adscribenda erant omnia? Haec quidem se mutuo subvertunt, neque in uno eodemque loco possunt consistere. Sed cave credas Horatium huius culpae affinem esse; quanquam omnes quos viderim codices scripti editique in lectione hac conspirent. Auctor enim sponsorque esse ausim, sic a poëtae manu locum profectum esse:

Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita sanctis *sub penetralibus.*

Lippus aliquis librarius iam a multis saeculis hanc labem invexit, literarum similitudine deceptus. Quippe *ſ* et *n* quam simillimas esse *f* et *u* nemo non videt: in vetustis autem membranis *ct* et *ſt*, ubi uno calami ductu scribuntur, vix inter se dignosci posse fide optima affirmare possum. Ceterum *sanctis penetralibus* nullum in omni Latio aptius vocabulum est, ubi de educatione et moribus, velut hoc in loco, agitur. Cicero Philippica II, c. 27. *O audaciam immanem! tu etiam ingredi illam domum* (Pompeii) *ausus es? tu illud* sanctissimum limen *intrare?* et mox c. 28. *Quid enim illa* domus *viderat nisi pudicum, nisi ex optimo more et* sanctissima disciplina? Iuvenalis Sat. XIV, 68.

Illud non agitas, ut sanctam filius *omni*

Aspiciat sine labe domum, *vitioque carentem?*

Columella, lib. X.

Casta fides colitur nobis, sanctique Penates.

Porcius Latro Declam. in Catilinam. *Nec Druso* sanctissimi *sui* Penates, *nec Saturnino ius sacrosanctae dignitatis auxiliatum est.* Valerius Max. VI, 5, 1. *Tempus est Iustitiae quoque* sancta penetralia *adire.* Idem II, 7, 6. *Tu, Postumi dictator, A. Postumium, quem ad generis* penetraliumque sacrorum *successionem propagandam genueras.* Idem IX, 15, 3. de domo Octaviae sororis Augusti loquens: *Ut eodem tempore* sanctissimi Penates, *et veri sanguinis memoria spoliarentur, et falsi sordida contagione inquinarentur.* Tacitus Annal. V, 1. de Livia Augusti uxore, Drusi huius matre: *sanctitate domus priscum in morem, comis ultra quam antiquis feminis probatum.* Peculiari vero ratione penetralia Augusti *sancta* vocabantur; cum quia ipsum domini cognomen *sanctum* significat, ut Glossae Philoxeni; *Augustus, ΙΕΡΟΣ, sanctus.* Ovid. Fast. I, 607.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic socium summo cum Iove nomen habet.
Sancta *vocant* augusta *patres: augusta vocantur*
Templa, sacerdotum rite dicata manu.

Vides iam quam multis nominibus *sancta* dici mererentur *penetralia* domus Palatinae; tum ob sanctam disciplinam, tum ob sanctum Augusti nomen, tum ob sancta Deorum templa ibi aedificata, ut de vera huius loci restitutione vix amplius, opinor, dubitare possis.

29. *Fortes creantur fortibus et bonis*] In principe editione Veneta et maiore parte membranarum alia distinctio est:

Fortes creantur fortibus: et bonis
Est in iuvencis, est in equis patrum Virtus:

quam viri insignes Stephanus, Xylander, aliique amplectuntur. Quibus accedit fere praestantissimus Nic. Heinsius, sic reponens ex coniectura:

Fortes creantur fortibus; ut *bonis*
Est in iuvencis etc.

Multis tamen nominibus tam interpunctio illa, quam emendatio displicet. Principio enim, *fortibus et bonis* receptissima apud auctores formula nullo modo hic dividi et distrahi debet. Noster Epist. I, 9. v. 13.

Scribe tui gregis hunc, et fortem *crede* bonumque.

Gellius XV, 2. *Tamquam Plato laudes ebrietatis scripsisset, utilemque esse eam* bonis ac fortibus *viris censuisset.* Cicero Epist. Fam. III, 11. *Quae quidem, etiam in summa* bonorum ac fortium *civium copia, tueri tales viros deberet.* Ibidem V, 19. *Id quod omnes* fortes ac boni *viri facere debent.* Idem in Verrem III, 69. *Quem ego, iudices, quamvis* bonum fortemque *facile paterer evadere.* Ita Cicero alibi sexies, credo, deciesve diversis locis. Deinde et sen-

tentiae ipsi vim ac iniuriam faciunt, qui *bonis* referunt ad *iuvencis* et *equis*. Ea vero iam paucis explicanda est: quia plerosque interpretes perperam haec cepisse video. Disserit hic Noster de commodis bonae educationis. Verum est, inquit, et concedimus, Fortes et bonos sibi similes procreare: generosum equum etiam pullum generosum gignere: neque ex aquilis columbas, verum aquilas nasci: doctrina tamen et institutio naturalem indolem roborant promoventque; et quandocumque eae deficiant, quantumvis bene nata in culpas et vitia prolabuntur. Haec argumenti vis est, et orationis series: ubi iam forte per te vides in *Fortes creantur fortibus* verbum postremum casu dativo, non ablativo, proferri; et proinde activam hic significationem efficere. Non enim id vult, *Fortes non nisi a fortibus creari*; verum *Fortes parentes non nisi fortes filios creare*. Quamobrem, si sequentia sic ordinas, *Virtus patrum est in* bonis *iuvencis et in* bonis *equis*; corrumpis plane sententiam, quae aliud quid et maius designat: *Virtus* scilicet *patrum est universe et generatim in iuvencis et equis*: virtus animalis generosi numquam deficit et degenerat in sobole. Illud igitur interpretes nostros fefellit, et devios abripuit, quod passive et casu ablativo acciperent illud *Fortibus*; *fortes* scilicet *filios non nisi a fortibus parentibus gigni*. Hoc enim posito, recte tum et commode sequeretur illud, *Est in* bonis *iuvencis patrum virtus*, sive *boni pulli non nisi ab equis bonis generantur*. Sed hunc, ut iam diximus, sensum tum argumenti vis et series respuit, tum et sequentia prorsus refutant,

neque imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam:

quippe eo pacto, inversis verbis dicendum fuerit,

neque imbelles ferocem
Progenerant aquilam columbae.

Verum haec, quae alicuius forte sunt subtilitatis, hactenus: nam ut sagaci et vigilanti lectori satis diximus, ita tardo aut supino nimium.

36. *Dedecorant bene nata culpae*] Diversam ab hac lectionem secuti sunt Scholiastae veteres; *indecorant*, aiunt, *id est, indecora faciunt, ac per hoc* dedecorant *significat*. Eandem et codices aliquot adhuc servant, Lambini tres, et Pulmanni unus; ex nostris Graevianus veterrimus, Galei, Bodleianus, a prima manu Magdalenensis, et pro varia lectione Battelianus. Et mihi quidem vera videtur haec scriptura; licet alibi nusquam ea vox iam reperiatur. Unde enim bonis illis Librariis subnasci potuit; nisi in exemplaribus suis ita scriptam invenissent? Certe rite et legitime formata est: ut enim a *dedecore*, *dedecoro*; ita ab *indecore indecoro* deduci potest. Accius in Athamante apud Nonium:

Cuiu' sit vita indecoris, *mortem effugere turpem haud convenit.*

Virgilius XII, 679.

nec me indecorem, *germana, videbis.*

qui et alibi quater eo vocabulo usus est: Claudianus in Rufinum III, 58.

At nos indecores longo *torpebimus aevo.*

Tamen vetus Enarrator Iuvenalis ad Sat. XIV, v. 1. citat in hoc Nostri loco *dedecorant:* sed et ibi consulendae erunt membranae.

60. *Ducit opes animumque ferro*] Magdalenensis noster et Bodleianus *animosque:* ita prorsus apud Virgilium Aen. II, 799.

Undique convenere animus opibusque *parati.*

et Statium Silv. III, 1.

Macte animis opibusque, *meos imitate labores.*

Tamen plures hic et antiquiores sequimur, in quibus est *animumque;* ut Caesar de Bello Gallico VII, 76. *Omnesque* et animo et opibus *in id bellum incumberent.* Sane Noster varietatem numeri videtur studio consectatus esse, ut supra Carm. IV, 2.

et vires animumque *moresque*
Aureos educit in astra.

ubi potuit pariter *animosque;* uti sane a prima manu exhibet codex Petrensis; neque aliter Virgilius Aen. II, 617.

Ipse pater Danais animos viresque *secundas*
Sufficit.

Valerius Flaccus I, 243.

Vos quoque nunc vires animosque *adferte paternos.*

Idem IV, 621.

Sed te non animis, *nec solis* viribus *aequum.*

Maluit tamen *vires animumque*, et varietatis et Euphoniae gratia: ut Virgilius quoque Aen. IX, 717.

Hic Mars armipotens vires animumque *Latinis*
Addidit.

et ibidem 764.

Iuno vires animumque *ministrat.*

Statius Silv. I, 4.

Ipse veni, viresque *novas* animumque *ministra.*

et Theb. VIII, 522.

Tum magis atque magis vires animusque *recedunt.*

Severus in Aetna.

Tum vero, ut cuique est animus viresque, *rapina*
Tutari conantur opes.

Caesar de Bello Civ. I, 64. *Quorum aut* animus *aut* vires *videbantur sustinere non posse.* Cicero in Partit. Orat. c. 35. *Si aut* vires, *aut* animum, *aut copias, aut opes abfuisse demonstrabit.* Livius IV, 19. *A. Cornelius Cossus,* animo ac viribus *par.* XXIII, 17. *Ceterum Acerranis plus* animi *quam*

virium *erat*. XXIV, 8. *T. Manlium fidentem et* animo *et* viribus. Seneca Suasoria V. *Functus est et* animo *et* viribus.

65. *Merses profundo, pulchrior evenit*] In Graeviano et Regiae societatis recte *Merses:* ceteri fere nostri cum Lambini aliquot et Cruquii *Mersus;* quod nullo modo ferri potest. Oportuit enim *mersa*, non *mersus;* cum referatur ad *gens quae cremato fortis ab Ilio*. Mox v. 66. et 67. Galei codex, *proruit* et *geritque;* quorum prius etiam in veterrimo Graeviano est, posterius in Zulichemiano. Utrumque placet; ut respondeant τῷ *evenit*. Et certe hic tempus praesens, Hasdrubale iam tum victo et occiso, fortiores et praesentiores vires arguit. Denique et in v. 73.

Nil Claudiae non perficient *manus*,

praestat, opinor, cum vetustissimo omnium Blandinio, et altero inter Pulmannianos optimo, et quibusdam Lambini, reponere *perficiunt*. Gens Claudia, inquit, per omnes aetates rebus gestis clarissima, nihil non perficit, quodcumque aggreditur.

V. AD AUGUSTUM.

9. *Quem Notus invido Flatu*] Tres apud Torrentium fidelissimi, ut ait, codices *uvido* habent; quod sollemne est Noti epitheton: ut Noster alibi Epod. X.

Ionius udo *cum remugiens sinus*
  Noto *carinam ruperit*.

Statius Silv. I, 6.

quas udo *Numidae rapuere sub* Austro.

et iterum II, 4.

Nec quas humenti *Numidae rapuere sub* Austro.

Virgil. Georg. I, 417.

et Iuppiter uvidus Austris.

Avienus in Arateis:

nam crassus desuper aër
Cornua caeca premit, Notus uvidus *aëra cogit*.

Melior tamen est recepta lectio, quam et in omnibus nostris invenimus,

quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
  Dulci distinet a domo.

Uvido enim perpetuum et generale hic adiectivum esset, nihilque adderet sensui praeter poëticam dignitatem: at illud *invido* non ornat modo, sed et auget sententiam; neque de communi petitum est, sed ex ipso loci solo enascitur. Sic Hero Leandro, apud Ovidium, v. 21.

Aut mare prospiciens, odioso *concita vento*
  Corripio verbis aequora paene tuis.

et ibidem, 120.

Quoque minus venias, invida *pugnat hiems*.

Statius Silv. V, 1. v. 149.

sic plena maligno
Afflantur vineta Noto: *sic alta senescit*
Imbre seges nimio: rapidae sic obvia puppi
Invidet, *et velis adnubilat* aura *secundis.*

13. *Votis, ominibusque et precibus vocat*] Turbant hic codices Manuscripti: Reginensis; *Votis omnibusque et precibus advocat.* Galeanus: *Votis omnibus et cum precibus vocat:* Ceteri fere, *Votis omnibusque et precibus vocat.* Editio Veneta 1478. *Votis omnibus atque precibus vocat.* Altera 1490. *Votis omnibus hunc et precibus vocat.* Illud *omnibus* speciosum est satis. Caesar de Bello Gall. VI, 31. *Cativulcus* omnibus precibus *detestatus Ambiorigem.* Ibidem VII, 26. *Flentesque proiectae ad pedes suorum,* omnibus precibus *petierunt.* et 78. *Cum ad munitiones accessissent, flentes,* omnibus precibus *orabant.* Seneca Oedip. V, 205.

Adest petitus omnibus votis *Creon.*

Quintilianus Declam. VI. *Et, ut cupiditas fecerat blandum, obsecravit* omnibus precibus. Cicero Caesari, in Epist. ad Atticum IX, 11. *Quamobrem a te peto, vel potius* omnibus precibus *oro et obtestor.* Idem pro Cn. Plancio c. 10. *Quod Marium linquentem terram eam, quam servaverat, lacrimis* votisque omnibus *prosecuti sunt:* ubi tamen doctissimus et mihi, dum vixit, amicissimus Graevius ὁ μακαρίτης ex membranis Erfurtensibus edidit, *terram, quam servaverat,* votis, ominibus, lacrimisque *prosecuti sunt.* Recte hoc et pro solito suo iudicio vir celeberrimus. Quin et in Nostro sola illa sana est lectio, quae nunc ubique fere obtinet, et ex Acrone, codice Leidensi et aliis stabilitur:

Votis ominibusque *et precibus vocat:*

Livius Lib. I. in Praefatione. *Cum bonis potius* ominibus, votisque, *et* precationibus *Deorum Dearumque (si ut poëtis, nobis quoque mos esset) libentius inciperemus.* Ausonius Epist. XXIV. ex manifesta Nostri imitatione,

Accurre, ó nostrum decus, ó mea maxima cura,
Votis, ominibusque *bonis,* precibusque *vocatus*
Adpropera.

18. *Nutrit rura Ceres*] Vide modo totum distichon:

Tutus bos etenim rura *perambulat:*
Nutrit rura *Ceres, almaque Faustitas.*

et deinde tecum cogita, ecquam gratiam et venerem habeat ista repetitio. Mihi quidem *rura rura* rus merum et librariorum stuporem sapere videtur: quod et censuit excellente vir ingenio Tanaquillus Faber; et proinde priorem versum sic voluit refingere:

Tutus bos etenim prata *perambulat.*

Et ne dubium quidem est, quin, si ita libitum fuerit, sic scribere potuerit Noster, ut Carm. III, 18.

Festus in pratis *vacat otioso*

Cum bove *pagus*.

Seneca Herc. Fur. 141.

Ludit prato *liber aperto*
Nondum rupta fronte iuvencus.

Verum ut in vitio detegendo sagax, ita in medicina facienda infelix fuit Tanaquillus: sanus enim et sincerus est prior versiculus; neque incrustatione est opus. In posteriore illo latet ulcus,

Nutrit rura Ceres almaque Faustitas:

Quid enim, amabo, est *nutrire rura?* *Rura* sunt arva, prata, campi, saltus, etc. pro varia terrarum forma et situ. Quis vero mortalium *nutriri* dixit res eiusmodi? Nihil *nutriri* dicitur, ne per metaphoram quidem, nisi quod augeri et incrementum capere potest, ut *arbores*, *segetes*, *fructus*; ut *odium*, *amor*, *bellum*, *incendium*, et id genus alia. Qui malum igitur Ceres *rura nutrire* poterit? an illa rus exiguum aut modicum reddet ingens, quale milvus pervolare nequeat? Quod si rura ipsa non *crescunt*, neque proinde *nutriuntur*. Quid multa? numquam ab Horatio hoc profectum est, neque a quoquam veterum; sed a caecutientibus librariis. Olim enim turbatum fuisse in hoc loco codex Graevii indicio est, in quo hodie sic habetur,

Nutrit...ra Ceres,

et superne scriptum est alia manu *ru*. Illud vero ingenue monendum est (ne lector plus aequo fortasse faveat coniecturae nostrae) unicam modo literam erasam esse, ut ex spatiolo constat: adeo ut a primo forte exaratum fuerit *nutritura*. Sed utcumque hoc sit; vix dubito, quin sic locus exierit ab Horatii manu:

Tutus bos etenim rura *perambulat:*
Nutrit farra *Ceres, almaque Faustitas.*

Omnia enim mirifice conveniunt, sive ad scripturam respicias, seu ad sententiam. Recte enim dixeris, *nutrit farra*, ut Ovidius Fast. IV, 913. Robiginem alloquens.

Tu sata *sideribus caeli* nutrita *secundis*
Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.

sic et *grandia farra:* quae autem grandescunt, *nutriuntur:* Servius ad Georg. I, 101. *carmen rusticorum antiquum* memorat.

Hiberno pulvere, verno luto, grandia farra,
Camille, metes.

Idem habes apud Macrobium Saturn. V, 20. Contra *vegrandia farra* sunt parva et exigua. Ovid. Fast. III, 445.

Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra *colonae,*
Quae male creverunt; vescaque parva vocant.

Recte itidem *Nutrit farra Ceres:* ea enim sub Cereris tutela sunt. Ovid. Fast. I, 672.

Placentur matres frugum Tellusque Ceresque
Farre *suo, gravidae visceribusque suis.*

et mox v. 679. easdem sic alloquitur,

Vos date perpetuos teneris sementibus Auctus.

et ibidem II, 519.

Farra *tamen veteres iaciebant*, farra *metebant:*
Primitias Cereri farra *resecta dabant.*

Atque inde explicandum est illud, *almaque Faustitas;* quod nove protulit Horatius, neque alibi hodie reperitur. *Faustitas* enim est *prosperitas*, et ad fruges sive *farra*, non ad *rura*, referri debet; ut ipse carmine sequenti,

Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum.

Contra, in vulgato illo, *Nutrit rura Ceres*, etiamsi bene Latine dici possent *rura nutriri*, non enim illa omnem *ruris* proventum nutrit et tuetur; non vites, non olivas, non poma; sed farra tantum et fruges: ut de vera huius loci emendatione vix ambigendum esse videatur.

31. *Hinc ad vina redit laetus*] Veteres quidem editiones habent *redit;* idque locum semel possessum sola Interpretum verecundia tenuit. Vetustissimi enim nostri Graevianus et Reginensis cum Bodleiano, et Lambini quibusdam, et ex Pulmannianis optimo,

Hinc ad vina venit.

Quod et altero suavius est, et tutius ab exceptione. Nam qui *redit ad vina* iam tum antea vino se invitasse videatur. At hic venit siccus sobriusque ab opere rustico.

37. *Longas o utinam, dux bone, ferias*] Iidem Codices optimae notae Graevianus et Reginensis, cum duobus Bersmanni, et Vigorniensi nostro sequioris aetatis,

Longas o utinam, rex *bone, ferias.*

quod fortasse non contemnendum. Iam enim praecesserat *dux bone*, versu quinto:

Lucem redde tuae, dux bone, *patriae:*

neque satis scio an decenter et sine omni fastidio hic repeti possit. Quorsum autem tum maxime *dux bonus* dicatur, cum *longas ferias* praestet: quando illud ad bellicam laudem, hoc ad pacem atque otium pertinet? Scimus quidem Augustum, ut et sequentes Imperatores, Regium nomen aversatum esse: at hic non tam potentiae, quam familiaritatis appellatio erit; ut Epist. I, 7. etiam Maecenatem *regem* vocat,

rexque *paterque*
Audisti coram; nec verbo parcius absens;

ubi *Rex* est patronus, potens amicus. Porro *Rex bone*. nota formula est, et aliis usitata. Virgil. Aen. XI, 344. de Latino.

Rem nulli obscuram, nostrae nec vocis egentem
Consulis, o bone rex.

Statius Theb. II, 460. de Eteocle.

ast horum miseret, quos sanguine viles

Proiicis excidio, bone rex.

Quamobrem de hoc loco ampliandum esse existimo, dum vetustiores codices hinc illinc eruantur.

VI. AD APOLLINEM.

17. *Sed palam captis gravis*] Editiones Italae veteres *captis*; at Germanica Loscheri *captos*: quorum illud iam vulgo obtinuit; sed neutrum placet. Sive enim *gravis* absoluto, sive *gravis captis*, hoc est, iratus, infestus, elegeris: vix mediocris poëtae famam impleveris. Mire variant hic membranae; Reginenses cum aliis *captis*; Petrenses pro varia lectione *captos*; a Regiae societatis codice vox illa, quaecumque fuerit, exulat; ut et a Graeviano, ubi tamen superne adscriptum est *captis*. Et sane suspicio est iam olim vocabulum dissyllabum ex versu excidisse; et pro vario sequentium librariorum captu variis modis substitutum esse. Nam Magdalenensis et Bodleiani duo, cum Lambini aliquot et uno Torrentii, *victor*: quod admitti forte mereretur, vel ob locum Virgilii Georg. III, 83.

dum gravis *aut hos,*
Aut hos versa fuga victor *dare terga subegit:*

cui non absimile est illud Accii in Philocteta:

Gravis *Dardaniis gentibus* ultor *Laërtiade.*

nisi iam supra habuissemus, *Et Troiae prope* victor *altae*; et mox, ex plurimorum quidem codicum lectione, *Ni tuis victus*. Galeanus vero Noster habet, *raptor*; ut Plautus Epidico Act. II, Sc. 2.

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor *hostium.*

et Virgil. Aen. II, 374.

alii rapiunt *incensa feruntque*
Pergama.

sed versu secundo vox eadem tum recurret, *Tityosque raptor.*

19. *Etiam latentes Matris in alvo*] Ita iam passim circumfertur post Lambinum, et Cruquium, qui sic in suis ediderunt, dissimulata veterum codicum scriptura: quorum plerique cum omnibus antiquitus impressis *latentem* habent. Ita Torrentius, Pulmannus Bersmannusque in suis invenerunt: ita ipse in Graeviano, Leidensi, Zulich. Magd. Petrensi, Galei, Vigorn. Quidni itaque recipiatur? pronum enim fuit librariis pluralem hic ex singulari facere, quia praecesserat *nescios fari pueros*: contra ex plurali singularem facere et varietatis gratiam captare supra eorum captum erat. Expressit autem Noster Homeri locum Iliad. Z. v. 58.

μηδ' ΟΝΤΙΝΑ γαστέρι μήτηρ
Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ΟΣ φύγοι· ἀλλ' ἅμα ΠΑΝΤΕΣ
Ἰλίου ἐξαπολοίατ', ἀκήδεστοι καὶ ἄφαντοι.

Ceterum nunc Torrentii, et Pulmanni alter *iacentem*; sed

bene habet vox recepta. Seneca Epist. CXXIV. *Siquis diceret illum in materno utero* latentem, *tenerum et imperfectum et informem.* et paullo post, *Qui maternorum viscerum* latens *onus est.* Tacitus Hist. II, 13. *Cum per cruciatus interrogarent, ubi filium occuleret; illa uterum ostendens, latere respondit.*

21. *Ni tuis victus*] Sine membranarum ope nemo hanc lectionem in dubium vocaverit: *vocibus* enim sive *precibus victus* passim occurrit. Livius XXIII, 8. *Victus patris precibus lacrimisque.* et XLII, 22. *Praetor Popilliae familiae precibus victus.* Tacitus Annal. IV, 57. *Augustus precibus uxoris evictus.* Noster Epod. ult.

Castor
Fraterque magni Castoris victi prece.

Sed Blandiniae membranae Cruquii, omnium antiquissimae, suggerunt *flexus:*

Ni tuis flexus *Venerisque gratae*
Vocibus Divum pater adnuisset.

Valerius Flaccus III, 615.

Ergo animum flexus dictis *instantis,*

Virgil. Georg. IV, 399.

Nam sine vi non ulla dabit praecepta, neque illum
Orando flectes.

ubi codex Mediceus apud Pierium, *Orando vinces;* ut Nostri hic habent *victus.* Ovidius Epist. Helenae.

His ego blanditiis, si peccatura fuissem,
Flecterer.

Utram igitur lectionem praeferemus; cum utraque proba sit? Mihi quidem *flexus* arridet magis, cum ob venerandam Blandinii codicis auctoritatem, tum ob vocem, quae sequitur, *Adnuisset.* Qui enim *adnuit*, eo ipso *flectitur;* et venuste continuatur metaphora. Quid quod Ovidius hunc ipsum locum videtur imitatus, Art. Amat. I, 441.

Hectora donavit Priamo prece motus Achilles;
Flectitur *iratus* voce *rogante Deus.*

et Corippus Africanus lib. I.

Vocibus *his* flexus *cessit.*

25. *Doctor argutae fidicen Thaliae*] Apollo *doctor* est Musarum et Poëtarum: quis negat? Lucanus in Panegyrico:

Sive chelyn digitis et eburno verbere pulsas,
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus:
Et te credibile est Phoebo didicisse magistro.

Quin et Musae Poëtaeque *arguti* sunt, ut graecis *Μοῦσαι λιγεῖαι:* Noster Epist. II, 2. v. 90.

Qui minus argutos *vexat furor iste poëtas?*

Martialis Epigr. VI, 34.

Nolo quot arguto *dedit exorata* Catullo
Lesbia.

et VIII, 73.

Fama est arguti *Nemesis formosa* Tibulli.

Bene itaque habent *Doctor Argutae*, neque temere sunt de loco movenda, quem a primis Typographiae initiis in editionibus cunctis possederunt. Manuscripti tamen hic variant. In tribus suis invenit Torrentius: *ductor Argivae*, atque equidem *ductor* ipse quoque reperi in Reginensi et Vigorniensi; *Argivae* autem Leidensis et Graevianus in margine exhibent pro varia leotione. Unde quadruplicem iam habemus scripturae differentiam,

Doctor argutae
Ductor argutae   *fidicen Thaliae.*
Doctor Argivae
Ductor Argivae

Quaenam autem ex his quattuor una vera et sincera sit, coniectando assequi, res lubrica est et aleae plena. Placuit optimo Torrentio, quam ex libris suis protulit, *Ductor Argivae*. Et *ductor* quidem *Thaliae*, ut erudite ipse explicat, erit *Apollo ΜΟΥΣΑΓΕΤΗΣ Musarum ductor*, quod Phoebi cognomen apud Graecos notissimum est. Et sic Euripidi in Medea v. 425. Phoebus est *ductor carminum*,

Φοῖβος *ΑΓΗΤΩΡ ΜΕΛΕΩΝ.*

Id tamen non nihil officit huic lectioni, quod continue iam praecesserat,

potiore ductos *Alite muros.*

Ductos enim et *ductor* sic proxime posita ingratum quiddam sonant, ut et bene animadvertit Dacierius. *Doctor* itaque, si cui ea vox magis arridet, eadem prorsus notione substitui potest. Quippe *Μουσαγέτης* verti poterit *Doctor Musarum;* ut χοραγὸς sive ἡγεμὼν χοροῦ, *dux chori* est quidem qui χοροδιδάσκαλος *chori doctor et magister.* Hesychius: *Χοραγὸς*, διδάσκαλος, ἔξαρχος. Pollux IX, 5. Ἐκάλουν δὲ διδασκαλεῖον καὶ χορὸν· (lege χορήγιον) ὁπότε καὶ τὸν διδάσκαλον, χορηγὸν· καὶ τὸ διδάσκειν, χορηγεῖν. Quod ad *Argivae* attinet, id sane mirifice placet; et *Argivae Thaliae* perinde fuerit, ac si *Graecae Musae* dixisset: ut Carm. II, 16.

Spiritum Graiae *tenuem* Camenae.

IV, 8.

Calabrae Pierides.

IV, 9.

Ceae Camenae.

Ovidius Trist. II.

Praecepit Lyrici Teïa musa *senis.*

Martialis XII, 94.

Fila lyrae movi Calabris *exculta* Camenis.

Ausonius Epist. XII.

ΕΛΛΑΔΙΚΗΣ μετέχων ΜΟΥΣΗΣ Latiaeque Camenae.

Virgilius Eclog. VI.

Nostra nec erubuit silvas habitare Thalia:
ubi Servius, *Nostra*. id est, *Romana*. Atque his iam constitutis, vide quam pulchra et venusta sententia effulgeat.

Doctor Argivae *fidicen* Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae *defende decus* Camenae,
Levis Agyieu.

Tu, inquit, qui *Alcaeum et Sapphonem* tuo numine afflatos, divina olim carmina pangere docuisti, mihi quoque, qui in *Daunia* natus primus Italorum illos imitatus sum, eundem iam spiritum et artem et honorem imperti. Porro sub *Argivorum* nomine omnes Graecos, atque adeo *Lesbios*, comprehendi posse, facile ex multis poëtarum locis probaveris. Virgil. Aen. I, 44.

Pallasne exurere classem Argivûm?

et II, 254.

Et iam Argiva *phalanx instructis navibus ibat.*

Propert. II, 19.

Vidistis quandam Argiva *prodire figura,*
Vidistis nostras: utraque forma sapit.

Martial. IV, 55.

Argivas *generatus inter urbes,*
Thebas carmine cantet et Mycenas — —
Nos Celtis genitos et ex Iberis
Nostrae nomina duriora terrae
Grato non pudeat referre versu.

ubi *Argivi* clare designant Graecos quoscumque; et proinde *Argiva Thalia* eadem erit ac *Graeca;* et ex opposito respondebit *Camenae Dauniae* sive *Romanae.*

VII. AD TORQUATUM.

7\. *Et almum Quae rapit hora diem*] Duo Torrentiani *album;* et similiter Franekeranus; et Graevianus pro varia lectione. Sed *dies albus* esset *hilaris*, *laetus*, *faustus*, ut Graecis *Λευκὴ ἡμέρα*, *ἡδεῖα καὶ ἀγαθή*. Quod ad Horatii mentem nihil facit: non enim quaelibet *hora* diem hilarem et candidum solem vehit. Silius Italicus lib. XV.

Sed current albusque dies, *horaeque serenae,*
Et molli dabitur victu sperare senectam.

Quare retinendum est cum editis *Almum*, perpetuum *Diei* epitheton. Virgil. Eclog. VIII.

Nascere, praeque diem *veniens age, Lucifer,* almum.

et Aen. V, 64.

si nova diem *mortalibus* almum
Aurora extulerit.

Boëtius in Consol. IV, 6.

Vesper seras nunciat umbras,
Revehitque diem *Lucifer* almum.

Ceterum Vigorniensis noster absurde *pelum* pro *diem* ingerit.

15. *Quo pius Aeneas*] Ita iam in editis ubique circumrtur: verum aliud suggerit melior pars membranarum: odex antiquissimus Blandinius, *Quo pater Aeneas:* atque a nostri Reginensis, Battelianus, Magdalenensis, Bodleiapi to, et a prima manu Graevianus; neque aliter unus Tornaii et Lambini aliquot. Quod vel ob solam Blandinii ctoritatem reducendum est. Et sane *pater Aeneas* vicies t amplius apud Virgilium occurrit: idque ex more, quia ater erat gentis Romanae, unde Aeneadae vocabantur. mius Annal. I.

Te nunc sancta precor Venus et genetrix
Patris nostri.

eque vero opus est, ut *pius* ideo assumatur, quo ostent nec *pietatem* neque *divitias* adversus mortem valere. ındem enim sententiam sine ullo epitheto posuit Epist. 6. v. 27.

Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.

lud vero de *pietate* mox habemus versu 23.

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.

nod et ipsum maximo est argumento, reiiciendum esse *pius;* ne in tam brevi carmine bis eadem sententia pude repetatur. Quin et illud demiror, quo nomine sive ullum sive Ancum *divitem* appellaverit: quando uterque riptoribus aliis inter antiquae paupertatis exempla meoretur. Iuvenalis Sat. V, v. 57. de puero formoso:

Flos Asiae ante ipsum, pretio maiore paratus,
Quam fuit et Tulli census *pugnacis, et* Anci.

laudianus de Bello Gildonico v. 110.

Ipsa nocet moles, utinam remeare liceret
Ad veteres fines, et moenia pauperis Anci.

ur igitur hic *dives* sit, sane nequeo coniicere: nisi forte brariorum facinus est, et sic a primo erat scriptum,

Quo pater *Aeneas, quo Tullus,* pauper *et Ancus.*

16. *Pulvis et umbra sumus*] Battelianus noster,

Pulvis et ossa *sumus.*

t Ausonius Epitaph. XXXVIII.

Mutus in aeternum sum cinis, ossa, *nihil.*

lem tamen Epitaph. XVII. lectionem receptam confirmat, anifesta imitatione:

Nastes Amphimachusque Nomionis inclyta proles,
Ductores quondam, pulvis et umbra sumus.

19. *Cuncta manus avidas*] Meo quidem iudicio suavior sset compositio, si sic legeretur,

Cuncta manus avidi *fugient heredis, amico*
Quae dederis animo.

a Sat. II, 3. v. 151.

Ni tua custodis, avidus *iam haec auferet* heres.

ed membranae, quarum adhuc notitia est, repugnant: liae sunt e tenebris eruendae.

VIII. AD CENSORINUM.

9. *Non tibi talium*] Blandinius antiquissimus cum Graeviano nostro, Reginensi, et melioribus aliis, *nec.* Quod etsi leve est, non ideo tamen neglegendum.

12. *Pretium dicere muneri*] Editio Veneta *muneri*, Germanica Loscheri *muneris*. Inde in sequentibus pro vario Interpretum iudicio nunc hoc, nunc illud obtinuit et adhuc obtinet. Sed melioris notae Codices, in quibus Leidensis noster et Graevianus cum aliis *muneri;* atque id sine dubio rectius. *Pretium dicere muneri*, i. e. *statuere, ponere*. Terent. Prolog. Hecyrae.

Si numquam avare pretium statui arti *meae.*

Seneca Epist. 87. *Quis pleno* saeculo *ullum* pretium ponit, *nisi quod pecuniae in eo conditae numerus effecit?* Sic dicere *alicui diem, nomen, mulctam* etc.

17. *Non incendia Carthaginis*] Omnino meretur hic locus, vel ipsius Horatii causa, cuius honos et doctrina hic maxime periclitantur, diligenter expendi:

Non celeres fugae
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae;
Non incendia Carthaginis impiae,
Eius qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabrae Pierides.

ubi, ut hodie quidem exhibent omnes ubique codices, hoc clare dicitur, *Non Hannibal ex Italia fugatus*, *et retro in Libyam pulsus*, *non Carthago incensa*, *clarius indicant laudes Scipionis Africani*, *quam Musa Ennii Calabri*; *qui belli Punici historiam versibus condidit.* In quibus horribilis sane hallucinatio est, quae vix in ullum hominem de media plebe cadere potuit. Primo enim *Hannibalis fugam* et *Carthaginis incendium* uni et eidem Scipioni adscribit. Atqui Hannibalem ex Italia retraxit P. Cornelius P. F. Scipio, anno ab Urbe condita DL; idemque diem suum obiit circa annum DLXVI. Carthaginem vero incendit P. Cornelius Scipio Aemilianus, filius quidem L. Paulli Aemilii naturalis, nepos vero superioris Scipionis adoptivus, A. U. C. DCVII, plus annis XL ab alterius obitu. Deinde Ennium innuit in poëmate suo Carthaginis incendium attigisse; cum Ennius A. U. C. DLXXXIV. mortuus sit, neque Annales suos ultra annum DLXVII. deduxerit. Quid cum illo facias, qui talia portenta admittit; qui avum a nepote, Punicum bellum secundum a tertio nescit distinguere; qui dimidii saeculi intervallum susque deque habet? Tamen haec dissimulant plerique Interpretes, prae verecundia magis, ut crediderim, quam ignorantia: Chabotius Dacieriusque ingenue et aperte culpam arguunt; in eo tantum iniurii, quod Horatio ipsi crimen impingant, non librariis potius omnia contaminantibus. Quid enim?

in ille, re fere recente, tum id ignoraverit, quod hodie decimo et septimo post saeculo pueri decennes sciunt? Fidem hominum appellamus: apage tam vesanam suspicionem: numquam hoc, o Flacce, de te credemus; Ἄλλοις ἐπ' ἐσθλοῖς τόνδ' ἀποθήσεις ψόγον. Quid enim vultis, o boni? nullumne habuit amicorum (recitare enim iis sua omnia ante editionem solebat) qui tam conspicuum errorem tollere posset aut vellet? qui tam reconditum arcanum proderet, duos fuisse Scipiones, cognomine Africanos? O rem ridiculam? sed interea quid fiet, dices: quo tandem pacto Venusinum tuum ex crimine evolves? Ego vero cum prisco Catone *Carthaginem delendam esse* censeo; et spurio illo versu abolito, sic ceteros continuandos esse,

nec celeres fugae,
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
Eius qui domita nomen ab Africa,

Agnosco enim versum Monachalis plane genii et coloris. Praeter enim ἀνιστορησίας crimen, cuius iam eum damnavimus, peccat insuper adversus carminis mensuram et modulationem. Quippe metri huius indoles et artificium requirit, ut syllaba ultima Choriambi, in qua caesura et pausa fit, vocem terminet: ut,

Dona | rem pateras | grataque commodus
Censo | rine meis | aera sodalibus.

Numquam ne semel quidem (sciens hoc affirmo) discessit ab hac regula Noster, in versu Asclepiadeo. Captum itaque tenemus tenebrionem, qui modorum et artis imperitus caesuram in media voce constituit,

Non in | cendia Car | thaginis impiae:

quod quale sit flagitium, ii demum animadvertent, qui aurem habent, et quibus olim nascentibus propitia Melpomene adfuit. Aliter autem se res habet (nequis forte hic erret ignarus) in versu proxime antecedente,

Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae.

Non enim (ut prima fronte videri possit) mediam ibi vocem diffindit caesura. Quippe M litera cum vocali sua reiicitur, et perinde est ac si sic scriberetur,

Reiec | taeque retrors | Hannibalis minae:

cuiusmodi in toto opere sunt hi duntaxat, qui sequuntur,

I, 21.
Hic bellum lacrimos | um hic miseram famem.

24.
Auditam moderer | e arboribus fidem.

III, 24.
Pravi sunt element | a et tenerae nimis.

30.
Exegi monument | um aere perennius.
Vitabis Libitin | am usque ego postera.
Regnavit populor | um ex humili potens.

IV, 5.

Mos et lex maculos | um edomuit nefas.

Aliter porro res se habet in unico illo versiculo, Carm. II, 12.

Dum flagrantia de | torquet ad oscula:

ubi caesura in mediam vocem incidere cuipiam videatur. Cuius licentiae arcanam rationem, ne forte eandem veniam *Carthagini* dandam existimes, iam tibi aperiam. Dico igitur praepositionem *De* quasi separari a verbo *Torquet:* quippe quae non nativa vocabuli eius pars sit, sed adventitia et externa. Sine iniuria itaque divelli poterit per caesuram, et non incommode pausam sustinere. Quod et alio exemplo tibi confirmabo in versu Alcaico, qui Choriambi accessione ex Asclepiadeo nascitur; ut

Nullam | Vare sacra | vite prius | severis arborem.

Cum enim et huius metri suavitas in eo maxime consistat, ut bini illi Choriambi semper desinant in voce integra, ut iam vidisti; idque ubique diligenter caverit Flaccus (Graeci enim hic neglegentiores erant) in uno duntaxat versiculo praepositionem a suo verbo dissolvere ausus est,

Arca | nique fides | prodiga per | lucidior vitro.

Eandem itaque veniam et speravit et impetravit hic in *Perlucidior*, quam illic in *Detorquet;* ut praepositio scilicet caesuram sustineat, tamquam a verbo divisa. Id quod frustra, opinor, expectasset; si invita Lyra et non sine aurium vulnere illud absonum concinuisset,

Non incendia Car | thaginis impiae.

Nullis enim fidiculis divelli potest ea syllaba; utpote non extrinsecus adducta, sed inhaerens et insita: et proinde ad pausam sustinendam inepta plane et inhabilis. Habeat itaque suum sibi Falsarius, et historiae et artis ignarissimus; neque candidis stellis maculam inspergat: quem si omnibus vestigiis indagare et comprendere conati sumus; eruditus lector vel ipsius Horatii causa, cuius res hic agitur, votis suis favebit.

IX. AD LOLLIUM.

29. *Paullum sepultae distat inertiae Celata virtus*] Ego vero vix satis capio, quid sibi velit aut quomodo sententiam iuvet illud *Sepultae:* immo vereor, ne officiat magis quam prosit. Et inde opinor est, quod Scholiastae veteres sic enarrant, *Non laudata virtus similis est inertiae;* sin autem *sepultae* addidero, continuo sententiae caligo nescio quae oboritur. Quid enim vis? an *sepultae* erit, ut vulgo interpretantur, extinctae, oblivione obrutae? Atqui celata virtus haud magis a viva et vigente inertia distat, quam ab extincta: quippe *virtus celata* habet speciem *inertiae patentis:* sicut inertia bene dissimulata habere possit larvam virtutis. Et ut illud addam; *inertia sepultus* recte

quidem dici de ignavo homine et desidioso: verum ipsam *inertiam sepelire* erit hominis se erigentis et ad bonam frugem evigilantis. Ita *Somno vinoque sepultus* scimus quid velit: at ipsum *somnum sepelire* perinde est ac abigere, excutere. Plaut. Most. V, 3. v. 1.

Ubi somnum sepelivi omnem et obdormivi crapulam.

Ergo hoc ad exemplum *sepulta inertia* valebit idem ac *excussa, depulsa;* quod loco huic alienum et prorsus contrarium est. Vide igitur, an levi immutatione sanior sic exeat versus:

Paullum sepultae distat inertia
Celata virtus.

Ubi ordo est: *Virtus inertia* poëtarum, scriptorum, testium *celata, paullum distat* virtuti *sepultae.* Atque hoc pacto novum sibi colorem sententia inducit, totique orationi, ni fallor, magis accommodatum. *Vixere*, inquit, *multi fortes ante bellum Troianum: sed ignoti iacent et longa nocte urgentur,* eorumque *virtus* aeterna oblivione *sepulta* est, *quia vate sacro carent.* Quin et viva *virtus inertia* et neglegentia scriptorum *celata paullum distat sepultae.* Quare ne *tot tuos labores* similis olim *carpat oblivio*, *non silebo* etc. *Inertia celata* ut Quintilianus Instit I, 1. *Scidit deinde se studium*, et inertia factum *est, ut artes esse plures viderentur.* Terentius Prol. Adelph.

Furtumne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui praeteritus neglegentia *'st.*

Ita passim apud Classicos, ut et Iurisconsultos.

31. *Chartis inornatum sileri*] Editiones veteres, Venetae duae et Loscheri, sic locum hunc exhibent,

non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones.

Postea substituebat nescio quis *sileri*, atque id iam plerasque editiones occupat. Ab utraque parte stant codices manuscripti. Graevianus noster, Zulich. Vigorn. Colbertinus, et a prima manu Magdalenensis, *sileri.* Contra, praeter plures Lambini (quem immerito hic mendacii postulat bonus Torrentius) et Pulmanni Cantérique aliquot, *silebo* praeferunt Leidensis noster, Reginensis, Battelianus, Petrensis, Regiae Societatis, Bodleianus, et Galeanus a manu prima. Cum itaque hinc et hinc aequis stent viribus testimonia; restat, ut quid ipsa res et ratio dictet, examinemus. Quod ad *silebo* attinet, nihil est quod vel morosissimus in eo culpet: sententia recte procedit, dictio poëtis aliis et Flacco ipsi satis cognita; Carm. I, 12.

neque te silebo,

Liber.

Ovid. Fast. III, 55.

Non ego te *tantae nutrix Laurentia gentis,*
Nec taceam *vestras, Faustule pauper, opes.*

Valerius Flac. VI, 135.

Non ego, *sanguineis gestantem tympana bellis*
Thyrsageten, cinctumque vagis post terga silebo
Pellibus.

Virgil. X, 793.

Non *equidem nec* te, *iuvenis memorande,* silebo.

Quod si *sileri* reponis, ut constructio sit, *Non ego patiar te sileri inornatum meis chartis;* vide modo, quam inficetus et ineptus sensus enascitur. *Non patiar,* inquit, *te sileri* meis *chartis.* Quorsum, amabo, illud *patiar?* quid tantopere laborandum erat? Quasi vero *Lollius* interdixerit Flacco, ne quid de se scriberet: aut quasi *Chartae eius* invitae et reluctantes gesta Lollii referrent. Si illud modo dixisset, *Non patiar te chartis sileri;* ut mox dicit, *Non patiar tuos labores oblivione carpi;* recte promisisset se Lollii laudes scripturum, aliorum poëtarum neglegentia praeteritas. Nunc cum additum sit, *meis chartis;* illud vero significaret, se, repugnante et vetante vel Lollio, vel alio quopiam, id aggressurum esse. Quod cum absurdum sit et a vero abhorreat, apparet illa *patiar* et *meis* una consistere non posse. Revocanda igitur est altera lectio *silebo;* ut quem in primis editionibus locum habuit, etiam in novissimis consequatur.

39. *Consulque non unius anni*] Locus hic perdifficilis est, et varia hominum iudicia expertus. *Est tibi,* inquit, *animus, avarae fraudis* vindex, *non unius anni* consul, *bonus atque fidus* iudex, *qui reiicit nocentium dona* alto vultu, *et per obstantes catervas* victor. Haec omnia in periodi huius cursu de Lollii *animo* praedicantur: quorum praesertim illa, *animus Consul, cum alto vultu,* celeberrimis viris Fabro, et Dacierio κακόζηλα et male affectata videntur, neque ullam iustam excusationem habere posse. Videamus tamen, cum bona eorum venia, siquid contra pro Horatio dici possit. Et imprimis observandum, optimos quosque scriptores non aliter interdum de animo, quam de persona quapiam loqui: qualia illa sunt, *Animus contemtor:* ut apud Sallustium in Bello Iugurth. c. 64. *Tamen inerat* contemtor animus, *et superbia, commune nobilitatis malum.* Virgil. Aen. IX, 205.

Est hic, est animus *lucis* contemtor, *et istum*
Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.

et Senecam Epist. XXIV. *Cato generosum illum* contemtoremque *omnis potentiae* spiritum *non emisit, sed eiecit.* Animus *victor:* plane ut hic apud Nostrum, Seneca Consol. ad Helviam c. 11. *Ut pudeat* animum, *tot miseriarum* victorem, *aegre ferre unum vulnus in corpore tam cicatri-*

Et ad Marciam c. XXIII. *Cum videres victorem m voluptatum animum, emendatum, carentem vitio.* :ius Severus Epist. III. *Est tamen* animus *victor an-:, et cedere nescius senectuti.* Boëtius Praefat. in net. *Attuli non ignava opum pondera, quibus ad me-nihil vilius, cum ea sibi* victor animus *calcata subie-* Animus *rector*, et *rex*, et *dominus.* Seneca de Bene-I, 16. *Refert, quo ille* rector (animus) *impellat, a quo datur rebus.* Ibidem V, 25. *Paucis* animus *sui rec-ntimus: proximi sunt, qui admoniti in viam redeunt.* Epist. CXIV. *Rex noster est* animus, *hoc incolumi, manent in officio.* Idem Nat. Quaest. VII, 24. *Quid sit* animus *ille*, rector dominusque *nostri, non magis aliquam expediet, quam ubi sit.* Animus *liberator.* Li-, 56. *Ut sub eius obtentu cognominis*, liberator *ille Rom.* animus (Iunius Brutus) *latens opperiretur tem-sua.* Animus *aestimator, deprecator.* Seneca de Ira . *At ille ingens* animus *et verus* aestimator *sui, non at iniuriam, quia non sentit.* Ibidem 28. *Ubique enim te irarum supersunt, nisi* deprecator animus *accessit.* us *contemplator, admirator, corruptor.* Seneca Consol. elviam c. VIII. Animus contemplator admiratorque *i, pars eius magnificentissima.* Tacitus Annal. III, 54. *ptus simul et* corruptor, *aeger ac flagrans* animus. us *carnifex, proscriptor.* Plinius Hist. Nat. VII, 7. *rincipiis nascuntur tyranni, his* carnifex animus. Ibi-12. *Ut ille* proscriptor animus, *modo et contumelia* (M. Antonius) *non aliud in censu magis ex fortuna uceret.* Animus *adulter.* Alcimus Avitus, ad Sororem:

nec castam dicere carnem
ure potest, animus *quem si corrumpat* adulter.

us *speculator, censor*: Seneca de Ira III, 36. *Cum aut tus est* animus, *aut admonitus, et* speculator *sui cen-e secretus cognoscit de moribus suis.* Salvianus contra tiam lib. I. *Sed fatiscente iam corpore, ubi exercebit :tionis officium* censor animus? Atque his, ut vides, s, ceu personam quandam, *animum* signarunt, etiam ·atione soluta: quantillum autem hi distant ab illo :ii? Si animus *Proscriptor, Carnifex, Censor* recte ap-:ur; quidni et *Consul?* Credo equidem, si haec exem-d manum habuissent doctissimi socer generque, par-paullo et verecundius acturos fuisse. Nam quod ex-ınt, *Quid tandem illud est, Animus* tuus reiecit *alto* dona nocentium? sane nihil est, ut ait ille, quin narrando possit depravari. Omittunt enim illud, interposuit Horatius, quo durities huius metaphorae tur et temperatur. *Quoties*, ait, *animus tuus, bonus fidus* iudex, *alto vultu reiecit dona nocentium.* Iam n illud *vultu*, non ad *animus* proxime; sed ad *iudex*

refertur. Quo verbo interveniente, quicquid de *iudice* dici solet, etiam de *animo* commode dicetur. Quale illud Boëtii est, modo laudatum; *Cum ea sibi victor animus calcans subiecit.* Non magis enim *calcare* quid potest animus, quam *vultu reiicere.* Sed quia Victoris est calcare rebelles; ut Iudicis, reiicere dona alto vultu; idcirco et *animus*, ubi semel Victor aut Iudex nominatur, ope sumtae metaphorae ad omnia Victoris aut Iudicis munera cooptari potest. Quidni enim recte dicamus, Ille *carnifex* animus tot innocentium hominum fauces elisit, Ille *adulter* animus tot honestorum civium domos stupris polluit, et sic de ceteris. Atque haec praeter morem nostrum; ne Horatius, cuius honos nobis est cordi, κακοζηλίας postulatus sic sine patrono reus perageretur. Illud magis ex instituto monebimus, particulam *et* post *utili* et post *vultu*, neque in editionibus priscis neque in ullo codice nostro comparere: quod et Torrentius aliique de suis memorant: et tamen quicumque primus ex coniectura eam addidit, recte et necessario id fecisse videtur.

X. AD LIGURINUM.

2. *Pluma superbiae*] Nondum inter interpretes convenit, quid sibi in hoc loco velit *pluma*,

Insperata tuae cum veniet pluma superbiae.

Pluma, aiunt Scholiastae, est *prima barba*, *barba incipiens;* quos sequuntur Lambinus, Cruquius, Torrentius. At nemo quisquam poëtarum translatione hac usus est, ut barbam vocaret *plumam.* Neque vero ratio ulla excogitari potest; cur si id vellet Horatius, non proprio et suo nomine *barbam* appellaverit,

Insperata tuae cum veniet barba superbiae:

Non enim verbi humilitate offendi potuit, quod omnes fere poëtae, etiam in carmine Epico, non sunt aspernati. Sed, quod maximum est, paullo infra in versu quinto *barbam* attingit; ubi, ait,

in faciem verterit hispidam:

ut putidum plane sit bis eandem sententiam continuo inculcare: ut ne addam absurdum esse, quam barbam iam *plumam* hoc est *mollem* vocaverit, eandem e vestigio *hispidam* fieri. Quare alia via insistebat Theodorus Marcilius, ut *plumam* hic interpretaretur *canitiem;* quale illud ait Nasonis esse, Trist. IV, 8.

Iam mea cycneas imitantur tempora plumas.

Recte quidem cycnea pluma canitiem notat; quia cycni sunt candidi: sed dic sodes, an omnis omnino pluma est alba? Quonam igitur pacto *pluma*, per se et nude posita, alborem denotabit? Vidit, opinor, hanc absurditatem eruditissimus Dacierius; at cum diversum quid investigaret, eo redactus est, ut, ne nihil diceret, omnibus his absur-

diorem sensum comminisceretur. *Cum pluma veniet tuae superbiae; hoc est*, inquit, *cum id quo superbiebas avolarit et abierit; more loquendi Graecis et Orientalibus noto.* Quinam, amabo, illi sunt Graeci? ut de Orientalibus concedam; qui tamen ipsi non *plumam*, sed *pennas* sive *alas* eo sensu usurpant: et unde ii Horatio imitandi? Enimvero quid cum *pluma* illa fiet, nequeo divinare: sed cum tot alii de scopo aberraverint, vide modo, an nos propius collimemus. Quid si igitur totus locus sic concipiatur?

Insperata tuae cum veniet bruma *superbiae;*
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae;
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam.

Passim apud Scriptores adolescentia *veri*, provectior aetas *auctumno et brumae* comparatur. Et praeterea *bruma* pro tempore adverso ponitur; ut Ovid. Epist. Oenones:

Illa dies fatum miserae mihi dixit: ab illa
Pessima mutati coepit amoris hiems.

Ergo, *Cum veniet bruma*, *insperata tuae superbiae*, perinde est ac si dixerit, *ubi natu grandior fueris:* sive *ubi calamitas superbiam tuam oppresserit.* Pergit vero in metaphora ab *hieme* traducta: *Cum comae*, inquit, *deciderint;* quod ad utramvis aeque refertur, sive brumam, sive aetatem. Quippe ut hieme *arborum comae* decidunt, unde illud Carm. IV, 7.

Diffugere nives; redeunt iam gramina campis,
Arboribusque comae:

ita et postmodum Ligurino exoleto *comae* tondebuntur. Tum et illud demum, *In faciem verterit hispidam*, ad utramque pariter respicit. Ut enim in matura viri aetate *hispida barba* est, ita hieme *hispida* est *agrorum facies:* ut Carm. II, 9.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, *nec* glacies iners.

Quid iam videtur? nonne apte et concinne quadrant omnia? Levis a codicibus variatio est, sententia aperta, metaphora pulcherrime continuata. Quamobrem rem ipsam fortasse divinando attigimus.

5. *Ligurinum in faciem*] Omnes editiones, et membranae, quas ipse viderim, sic locum hunc repraesentant,

Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam.

Tamen iam olim vidi necessario corrigendum esse,

Mutatus, Ligurine, *in faciem verterit hispidam:*

idque ex illis verbis personae secundae, *Dices*, *Videris*, etc. Nisi enim, *Ligurine*, legeris; nullus alius reliquus est, quem sic alloquatur. Postea vero didici, doctissimum Torrentium sic clare in duobus suis vetustissimis reperisse. *Verterit* autem, ut ipse explicat, idem hic est ac *versus*

fuerit. Sic enim passim ea vox neutraliter et absolute usurpatur. Virgilius Georg. III, 365.

Et totae solidam in glaciem vertere *lacunae.*

Suetonius Aug. c. 23. *Si respublica in meliorem statum* vertisset. Tacitus Annal. VI, 46. *Ne memoria Augusti, ne nomen Caesarum in ludibrium et contumelias* verterent. Ibidem XI, 37. Verterat *pernicies in accusatorem.* Exortus tamen est, qui Torrentio sagacior negaret posse dici, *Color* (roseus genarum) *vertit,* sive versus est, *in faciem hispidam,* sive barbam hirsutam. Mirum sane fastidium: cuius utinam rationem aliquam reddidisset. Idem vero eleganter dici credit, *Color mutatus Ligurinum vertit in faciem hispidam.* Haud vidi magis dispar sibi palatum. Qui modo tam nauseabundus erat, nunc ferrum ipsum aut siquid eo durius potest concoquere. *Color,* inquit, *vertit Ligurinum in faciem hispidam:* ergo miser ille Ligurinus iam totus facies erat, totus barba: quanto infelicior amico ille Catulli:

Quod tu cum olfacies; Deos rogabis,
Totum te faciant, Fabulle, nasum.

6. *Te speculo*] Ita Veneta antiqua: Germanica Loscheri *te in speculo:* et similiter codices duo Blandinii, Leidensis, Reginensis, et alii. Placet, vel propter illud Virgil. Eclog. II.

Nec sum adeo informis: nuper me in *littore vidi.*

XI. AD PHYLLIDEM.

9. *Cuncta festinat manus*] Praestantissimus Nic. Heinsius in exemplaris sui margine, *Malo,* inquit, *Festinant:*

Cuncta festinant *manus.*

Sane amavit illum loquendi morem Heinsius, et quacumque data occasione sic in editionibus suis reposuit. Sic in Ovid. Fast. IV, 104.

Deposita taurus sequitur feritate iuvencam,
Quem toti saltus, quem nemus omne tremunt.

et ibidem v. 156.

Supplicibus verbis illam placate: sub illa
Et forma, et mores, et bona fama manent.

Ita ex unico codice Vossiano edidit; cum centum, credo, alii exhibuerint *tremit, manet.* Sic passim et ubique plurales numeros introduxit, prorsus contra morem Horatianum, ut fuse ostendimus in Notis ad Carm. I, 24. Neque melius ei successit haec Flacci emendatio: proba enim codicum lectio est,

Cuncta festinat *manus.*

ut Carm. III, 6.

Iam bis Moneses et Pacori manus
Non auspicatos contudit *impetus:*

et Serm. I, 4. v. 141.

Multa poëtarum veniet manus, *auxilio quae*
Sit mihi:

ubi nullus erroris metus aut suspicio est: nam locum priorem versus ipse tutatur; in posteriore si *venient* reposueris: tum et dicendum fuerit, *auxilio qui sint mihi.*

11. *Flammae trepidant*] Ita omnes scripti editique cum veteribus Scholiastis,

Sordidum flammae trepidant *rotantes*
Vertice fumum.

ubi *trepidant* erit, aut *tremulo motu feruntur*, ut Virgil. Eclog. VIII.

Aspice, corripuit tremulis *altaria* flammis:

(verum isti sensui exprimendo verbum *rotantes* satis per se suffecerit) aut potius *festinant;* ut id voluerit Noster, *cunctam manum, mixtas pueris puellas,* etiam *ipsas flammas, festinare?* Sed vix crediderim tam inanem et frigidam figuram tam severo iudicio placere potuisse. Quare vide, annon forte legendum sit,

Sordidum flammae crepitant *rotantes*
Vertice fumum.

Certe ea vox et sententiae novum aliquid addit, et poëtis aliis in simili descriptione mirifice placuit. Virgil. Georg. I, 85.

Atque levem stipulam crepitantibus *urere* flammis.

Aen. VII, 74.

Atque omnem ornatum flamma crepitante *cremari.*

Lucretius VI, v. 153.

Nec res ulla magis, quam Phoebi Delphica laurus,
Terribi sonitu flamma crepitante *crematur.*

Tibullus II, 5.

Ut succensa sacris crepitet *bene laurea* flammis.

Nemesianus Eclog. IV.

Incendens vivo crepitantes *sulfure lauros.*

Propertius IV, 3.

Et crepat *ad veteres herba Sabina focos.*

Plinius Hist. II, 22. *Ergo ut e flagrante ligno carbo cum* crepitu, *sic a sidere caelestis ignis expuitur.* Ovid. Fast. IV.

Moxque per ardentes stipulae crepitantis *acervos.*

Prudentius Peristeph. III, 13.

Cum crepitante *pyra trepidos.*
Terruit aspera Carnifices.

et V, 156.

Flamma crepans *volat in faciem.*

Silius Italicus lib. IV.

Uritur omne nemus, lucosque effusus in altos
Immissis crepitat *victor Vulcanus habenis.*

Ibidem lib. V.

stipula crepitabat *inani*
Ignis iners, cassamque dabat sine robore flammam.

Idem lib. XVII.

Ipsius ingenti regis tentoria saltu
Lugubre increpitans *late circumvolat ardor.*

Idem lib. XIV.

Perque altam molem et toties crescentia tecta
Scandit ovans, rapidisque vorat crepitantia *flammis*
Robora.

Ita doctissimus Modius ex membranis, in Lect. Novantiq. cap. 44. cum antea circumferretur *trepidantia.* Saepius enim eae voces a Librariis confunduntur; ut in hoc Flacci loco crede evenisse. Idem Silius lib. XVI.

nam concitus Hanno
Adventabat agens crepitantibus *agmina cetris.*

et hic etiam ante Modium Lect. Novant. c. 19. libri vulgati *trepidantibus.* Prudentius Peristeph. VI, 100.

Haec inter rapidis focos crepantes
Intrant passibus, et minantur ipsis
Flammarum trepidantibus *caminis.*

Ita codices potiores apud Nic. Heinsium: ceteri *crepitantibus.* Sed notandum, ideo hic recte habere *trepidantibus,* quia praecessit *minantur:* ipsi enim camini prae metu et terrore *trepidare* hic finguntur. Quo modo et apud Senecam Oedipo v. 383.

Neque ipsa, quae te pepulit, armenti gravis
Vox est, nec usquam territi resonant greges:
Immugit aris ignis, et trepidant *foci.*

et Thyeste v. 767.

impositas dapes
Transiliit ignis, inque trepidantes *focos*
Bis ter regestus, et pati iussus moram
Invitus ardet.

Ita recte Gronovius pater ex vetustissimo Mediceo; cum recentiores habuerint *Crepitant,* et *Crepitantes:* nimirum ipsi hic foci prae horrore diri sacrificii *trepidabant.* Cum autem nihil eiusmodi culinam Flacci perterrefecerit, ubi Maecenatis natalis luculento foco et laeto strepitu tum celebrabatur; meo quidem iudicio melius fuerit, ut *crepitent* ibi flammae, quam ut *trepident.*

35. *Minuentur atrae Carmine curae*] Codex unus Bersmanni, et Acron Regiae Societatis manuscriptus, *minuuntur.* Quod si placet, tum sententiose dictum erit; ut illud Carm. II, 11.

dissipat Evius
Curas edaces.

Sin potius arridet, quod reliquae membranae praeferunt, *minuentur:* tum ad solam Phyllida respiciet, quae adverso Telephi amore contristabatur. Atque hoc melius.

XII. AD VIRGILIUM.

7. *Quod male barbaras*] Liber Regiae Societatis, *quas*

it ad *avis* referatur. Sed praestat recepta lectio. Ideo .eternum opprobrium, *quod* sive *quia* male ulta est mariti ibidines.

11. *Nigri Colles Arcadiae*] Battelianus pro varia lectione:

Delectantque Deum, cui pecus et nigrae
Colles Arcadiae placent.

Eodem plane redit sententia, et compositio est elegantior.

16. *Nardo vina merebere*] Ita editiones priscae; unde ocum semel occupatum hactenus tenuit. Sed Lambini et Iersmanni aliquot, cum vetere nostro Graeviano, Magdaeneusi, et Bodleiano *mereberis;* atque ita Battelianus pro aria lectione. Quod quare non recipiatur, nihil video: ibentius enim hunc versum pede Cretico, quam Dactylo, laudere solet Noster: et sane dulcius aurem ferit. Ceteum de versu praecedente inanem litem agitant Interpretes,

Si gestis, iuvenum nobilium *cliens:*

uorum alii Tiberium et Drusum et Marcellum, alii Caum et Lucium Caesares interpretantur. Frustra utrique: am *nobiles iuvenes* quoscumque hic intelligit, qui, ut ubiue usu venit, principem sui aevi poëtarum clientem et odalem sibi adsciscebant. Valerius Max. IX, 16. *Siquiem forum nostrum, et patris Curionis gravissimum supercium, et filii sexcenties sestertium aeris alieni aspexit, conactum famosa iniuria* nobilium iuvenum. Et ibidem 17, e Clodio; *Noctes matronarum et* adolescentium nobilium *agna summa emtae.* Seneca de Clementia, I, 9. *Ego sum* obilibus adolescentibus *expositum caput, in quod mucrones cuant.*

XIII. AD LYCEN.

7. *Doctae psallere Chiae*] Reginensis notae optimae codex clare habet, *Thiae.* Et *Thia* quidem Dea est, Hyperonis uxor, mater Solis: Pindarus Isthm. V.

Μᾶτερ ἀελίου πολυώνυμε Θεία.

nde nos olim insignem Catulli locum feliciter emendavius,

Ille quoque eversus mons est, quem maximum in oris
Progenies Thiae *clara supervehitur.*

nde et in nomen mulieris adoptari potuit. Sed *Chiae* taen retinemus ceterorum codicum auctoritate; quae ab nsula Chio nomen nacta sit, ut a Lesbo *Lesbia*, a Delo *Delia.* Gruterus in Inscrip. XV, 5, P. VINIA. CHIA. et DCXLII, 9. CAECILIAE. C. L. CHIAE. Porro illa quae equuntur:

Pulchris excubat in genis,

x Sophoclis Antigona versa sunt, ut notarunt iam Interretes,

Ἔρως ἀνίκατε μάχαν, ὃς ἐν μαλακαῖς
Παρειαῖς νεανίδος ἐννυχεύεις.

Unde obiter mutilus Plutarchi locus suppleri et re[s] potest, in Erotico p. Ed. Steph. 1353. *Σκόπει τοίνυν* *θις, τοῖς Ἀρηΐοις ἔργοις ὅσον Ἔρως περίεστιν, οὐκ ἀργὸς ὡς Εὐριπίδης, οὐδὲ ἀστράτευτος, οὐδ' ἐν μαλακαῖσιν* *ων παρειαῖς νεανίδων.* Corrige, *μαλακαῖσιν ΕΝΝΥΧΕΙ* *παρειαῖς.*

14. *Nec clari lapides*] Ita Veneta vetus, et Loscheri unde locum in recentioribus plerisque servavit: mo runt tamen Interpretes in bona codicum parte extare inter quos est Blandinius vetustissimus, Graevianus n et Reginensis. Et *clari* quidem facile defendi potest, ex re ipsa, tum ex aliis scriptoribus; Catullo Epig. I

Non illam rarae labefactes munere vestis,
Non perluciduli *deliciis* lapidis.

Tibullo II, 4.

et Coa puellis
Vestis, et e rubro lucida concha *mari.*

Seneca Epist. XC. *Illi quidem non aurum, nec arge[nt]* *nec* perlucidos lapides *ima terrarum faece quaerebant.* Nat. Quaest. III, 25. *Κρύσταλλον appellant Graeci* perlucidum lapidem. *Cari* tamen *lapides* arridet m ut membranae habent potiores; et Scholiastes Acron, *vestimentorum cultum et gemmarum pretia* interpret Martialis X, 38.

O nox omnis et hora, quae notata est
Caris *litoris Indici* lapillis.

et I, 110.

Issa est blandior omnibus puellis,
Issa est carior *Indicis* lapillis.

Ovid. Art. Amat. III, 129.

Vos quoque non caris *aures onerate* lapillis,
Quos legit in viridi decolor Indus aqua.

Claudianus Epist. ad Serenam:

Ore legant rubri germina cara *maris.*

Seneca de Beneficiis: *Non satis muliebris insania viros iecerat, nisi bina ac terna patrimonia auribus pependi[ssent]* Ceterum quod Tanaquillus Faber ex coniectura malu *ferent* in versu proximo, id nos invenimus in Colbe pro varia lectione. Sed nihil mutandum. Si *Referent* *purae et gemmae* legis: tum eas intelliges, quas Lyce sidere cuperet aut posset; si *referunt*, tum eas quas possedit. Atque hoc verisimilius.

17. *Quove color decens*] Invaluit in omnibus editio ea interpunctio, ut *decens* ad *color* referatur:

Quo fugit Venus? heu! quove color decens?
Quo motus? quid habes illius, illius.

Quid vero sit *color decens* equidem nescio, qui *de* credideram in habitu, gestu, motu consistere: nequ *fugerit* talis color, valde curandum; quem nescias an

erit fucatus, et proinde facile reparari potuerit. Ab aliis ad potius requiri solet, ut sit color *verus* et *ingenuus*, quam *decens*: Terent. Eunucho II, 3.

nova figura oris papae!
Color verus, *corpus solidum, et succi plenum:*

hoc est, *qui non de cura est ac de fuco, sed naturalis;* ut recte ibi Donatus. Propertius I, 4.

Haec sed forma mei pars est extrema furoris,
Sunt maiora, quibus, Basse, perire iuvat:
Ingenuus color, *et multis decus artibus:*

ubi obiter corrigendum credo, *multis* decor *artibus*. Sed in Horatio alium plane colorem induet sententia, distinctione tantum mutata, in hunc modum,

Quo fugit Venus? heu! quove color? decens
Quo motus?

Enimvero non *omnis motus*, quod vulgata innuit lectio, iam Lycen reliquerat (quippe quae, invita licet Venere, *ludebat, bibebat, et cantabat*) sed *motus decens*. Quod quale sit ex Quintiliano disces, Instit. I, 16. *Corporis quoque decens et aptus* motus, *qui dicitur Εὐρυθμία, est necessarius.* et Tibullo IV, 2.

Illam quicquid agit, quoquo vestigia movit,
Componit furtim subsequiturque decor.

Ceterum, hac distinctione posita, constructio Virgilianae illi simillima erit, Aen. VI, 122.

quid Thesea? magnum
Quid memorem Alciden?

21. *Et artium Gratarum facies*] Planissima quidem haec prima fronte videntur, neque ullam difficultatem habere:

Felix post Cinaram, notaque, et artium
Gratarum facies.

Felix facies, quasi per exclamationem, ut illud Terentii, Eunuch. II, 3.

O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.

Ubi optime Donatus: *Faciem modo, non partem corporis dicit, sed totam speciem, quae apparet et cernitur.* Quo modo et hic Horatius integram formam, non os et vultum intelligit. *Facies* autem *gratarum artium;* ut Carm. IV, 1.

Namque et nobilis, et decens,
Et centum puer artium.

Eleganter Scholiastes Cruquii: *Artium gratarum facies dicitur, quae oculis, nutu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius denique corporis motu placet.* Quid videtur clarius? His tamen non contentus celeberrimus Dacierius sic locum corrigere tentavit,

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facie.

Nota facie artium, idem ait esse, ac *nota artibus*. Quis

vero vel fando inaudivit, *facies artium*, pro *artes?* ubi locorum natus est iste mos loquendi? Vereor, ut ne faciem quidem correctionis hoc habeat. Neque vero correctione ulla hic opus; distinctione tantum iuvanda sententia est, hunc in modum:

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies.

Tollenda, inquam, interpunctio post *Notaque;* quae omnes omnino editiones huc usque obsedit et inquinavit. Quid enim esset *nota facies* per se positum? egregia vero lam Lyces, si *nota* omnibus, et Suburranarum meretricum tritissima erat. At sublato illo commate, vide quanta sensus elegantia est. *Felix*, ait, *facies post Cinaram, et nota etiam artium gratarum.* Noster Carm. II, 2.

Vivet extento Proculeius aevo,
Notus *in fratres* animi *paterni.*

Ita alii, *notus formae, notus militiae, notus operum,* hoc est, celebris ob formam etc. ut ad illum locum fusius ostendimus. *Et* autem valere *etiam* vel pueri sciunt; ut, *Non si male nunc, et olim sic erit: Non siquid Pholoën satis, Et te, Chlori, decet.*

28. *Dilapsam in cineres facem*] Variant hic codices scripti et olim editi, ut in illa praepositione ubique solent. Veneta *Dilapsam*, Lescheri *Delapsam.* Blandinius antiquissimus priorem lectionem servat, notante et probante Petro Nannio Miscell. III, 17. atque ita nostri Graevianus et Reginensis et Acro Manuscriptus. Leidensis *delatam* habet: plures *delapsam.* Neque melius inter Interpretes convenit, quorum alii hoc, alii illud sequuntur. Tamen de verborum vi et notione constat. *Dilabitur*, quod dissipatur; *delabitur*, quod decidit. Atqui fax extincta non decidit in cineres; quippe qui nulli subiacent. Fax enim accensa manu gestatur, et ambulantibus vel currentibus inservit; non posita quiescit, instar lucernae. Nulli ergo suberunt cineres, in quos possit delabi. Recte ergo habet *dilapsam in cineres*: consumta enim fax, tota vertitur in cinerem, atque adeo delabitur et dissipatur. Ceterum Graevianus noster cum uno Bersmanni,

Dilapsam in cinerem *facem*:

sic Ovidius Metam. II.

Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem *vertunt.*

et in Epist. Penelopae.

Versa est in cinerem *sospite Troia viro.*

in quo loco sequiores codices habent *cineres*, ut hic nostri. Retinemus tamen *cineres*, ut vitetur *κακοφωνία* rem *facem.*

XIV. AD AUGUSTUM.

19. *Quantis fatigaret ruinis*] Graevianus noster et Regi-

iensis corrupte, *fatigarat.* Nicolaus Heinsius in ora sui ibri, *Forte,* inquit, *fatigarit.* Sed recepta lectio sana est. lo ipso tempore *spectandus,* tum cum *fatigaret.* Si legeis *fatigarit,* tum hoc dices, *Nunc* spectandus, quantis ruiiis *olim* fatigaverit. Quod priore illo deterius est.

20. *Indomitas prope qualis*] Tiberium victorem Austro omparat, Rhaetos undis. Vide itaque, quo consilio id rotulit,

Indomitas *prope qualis* undas
Exercet Auster.

cio equidem generali epitheto *mare indomitum* poëtis dici, t Ovidio Trist. I, 12.

Iactor in indomito *brumali luce* profundo.

'ibullo II, 3.

Claudit et indomitum *moles* mare.

t II, 5.

Prodigia indomitis *merge sub* aequoribus.

'erum illud in hac comparatione displicet; quod Rhaes, quos iam *ruinis fatigatos* dixerat, postea *indomitos* apellet. Quamobrem dubito, annon id, quod recepta lectio haetis assignat, Tiberio potius tribuendum sit, hunc in iodum:

Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitus *prope qualis undas*
Exercet Auster.

uod et eo magis placet; quia geminus huic et germanus t Ovidii locus, Epistola Sapphus, v. 9.

Uror, ut, indomitis ignem exercentibus Euris,
Fertilis accensis messibus ardet ager.

ides hic *indomitos Euros exercere ignem,* plane ut apud laccum ex nostra correctione *indomitus Auster exercet unis.* Et profecto cum haec scriberet Naso, verba ipsa, de iibus agimus, in mente habuit. Quin et Porphyrion ita im, ut nunc nos, legisse censendus est. Sic enim παραράζει, *Qualis est Auster, cum ortu Virgiliarum seu Pleiam* concitatus *exercet undas:* ubi *concitatus* respondere vitur τῷ *indomitus; undas* vero epitheto caret. Porro Gaanus noster mendose praefert *indomitos,* quod forte ab *domitus* natum esse videatur.

24. *Medios per ignes*] Mallem, si scripti codicis auctotas accederet,

impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per enses.

ises enim cum *hostium turmis* aptius coniungi videntur, am *ignes.* Statius Theb. X, 709.

i, praelia misce
Per Danaas acies; mediosque per *obvius* enses.

Idem VII, 488.

excipiunt iussi, mediosque per enses
Dant iter-

et ibidem 280.

Macte animo iuvenis: medios *parat ire* per enses
Nudaque pro caris opponere pectora muris.

Silius Ital. III.

ruis ipsos *acer* in enses,
Obiectasque caput telis.

Virgil. Aen. IX, 400.

an sese medios *moriturus* in enses
Inferat, et pulchram properet per vulnera mortem.

Idem Eclog. X, 45.

Tela inter media, *atque adversos detinet hostes.*

et Aen. X, 257.

muro fossisque tuetur
Tela inter media, *atque horrentis Marte Latinos.*

XII, 682.

Perque hostes, per tela *ruit.*

et sic alibi, et Silius Ital. IV.

fertur per tela, *per hostes Intrepidus puer.*

Quod si receptam lectionem servas, omnino praestat *veros ignes* intelligere, quam metaphorice cum interpretibus *medium pugnae fervorem.* Virgil. VII, 296.

medias acies, mediosque per ignes
Invenere viam.

et II, 164.

quod me per tela, per ignes *Eripis.*

Utrobique loquitur de Troiae incendio, sine metaphora. Noster Serm. II, 3. v. 56.

Alterum et huic varium et nihilo sapientius, ignes
Per medios *fluviosque ruentis.*

Silius Italicus XV.

Ni fugis hos ritus, virtus te saeva iubebit
Per medias volitare acies, mediosque per ignes.

qui alibi utrumque coniunxit, et *ignes* et *enses;* lib. XIV.

Si tibi per medios ignes mediosque per enses
Non dederit mea dextra viam.

Quamobrem, nisi fortasse veram hic historiam tangat Noster, quae in ore hominum tunc fuerit, Tiberium nempe in bello Rhaetico per hostilem *ignem* equo perrupisse; vix aliter scribere potuit, quam *medios per enses.*

26. *Qui regna Dauni*] Quin et hic etiam, si codex ullus astipularetur, libentius legerim,

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qua *regna Dauni praefluit Appuli,*

ut et infra fortasse vers. 47.

Te belluosus, qua *remotis*
Obstrepit Oceanus Britannis.

Non enim Geographum hic agit, ut situs fluviorum quasi ex professo doceat. Catullus Epig. XI.

Sive in extremos penetrarit Indos,
Sive qua *septemgeminus colorat*
Aequora Nilus.

Tacitus Annal. II, 6. *Rhenus servat nomen et violentiam cursus*, qua *Germaniam praevehitur.* Livius XXII, 2. *Per paludem*, qua *fluvius Arnus per eos dies solito magis inundaverat.*

28. *Diluviem meditatur agris*] Ita Veneta editio princeps; sed Loscheri *minitatur*, quod omnes nostri codices praeter tres ex recentissimis sequuntur; neque aliter citat Nonius voce *Diluvies.* Utrumque probum est, ut nescias fere utri palmam des. Falluntur enim, qui verbum *minitari* leve quid et ludicrum notare, neque ad rei huius atrocitatem aut dignitatem carminis assurgere, putant. Livius II, 49. *Ibant Veienti populo* perniciem *minitantes.* Virgil. Aen. XII, 761.

terretque trementes
Excisurum *urbem minitans.*

Cicero bis vel ter: *Urbi*, vel *patriae*, ferro flammaque *minitari.* Quin et hac lectione, melius, opinor, sibi constabit, et sui similis procedet sententia,

Cum saevit, *horrendamque cultis*
Diluviem minitatur *agris.*

Aptissime enim haec duo inter se coniunguntur, *saevire* et *minari.* Ovidius in Remediis Amoris v. 664.

Horrebant saevis *omnia verba* minis.

Seneca Herc. Fur. v. 329.

Sed ecce saevus, *ac* minas *vultu gerens.*

Statius Thebaide I, 187.

Cernis, ut erectum torva sub fronte minetur
Saevior *assurgens demto consorte potestas?*

Pacuvius in Antiopa.

Minitabiliterque *increpare dictis* saevius *incipit.*

Recte denique *fluvii* exundantes *minitari* dicuntur; ut Claudianus de Mallii Cons. 237.

Torrentes *immane fremant, lassisque* minentur
Pontibus: involvant spumoso vortice silvas.

Contra, haud ita belle inter se conveniunt *saevire* et *meditari*: quippe *meditari* non est iam *saevientis*, sed iram potius dissimulantis et subdole occultantis, quo violentius postea erumpat. Idcirco et iam olim sub ferula criticorum vapulavit hic locus. Porphyrion: *Male dixit*, meditatur *diluviem; quia in ipso actu est: nec debet cogitare ac condiscere id, quod iam facit.* Excusare conatur Servius; ita tamen, ut antiquum loquendi morem fuisse, postea desiisse fateatur, ad bina illa Virgilii loca Georg. III, 153. Aen. IV, 171.

Inachiae Iuno pestem meditata iuvencae,

Nec iam furtivum Dido meditatur amorem.

meditata, ait, *inferens et exercens, accipiamus; ut Horatius* Horrendamque cultis diluviem meditatur agris. *id est, infert, exercet. Nam in ipsa meditatione exercitium et actus est. Sciendum tamen est hoc hodie in usu non esse.* Meo tamen iudicio et frustra hoc accusat Porphyrion, et perperam defendit Servius. Neque enim aut apud Virgilium aut Nostrum *meditari* est *inferre*, et ipsam rem, quam meditatur aliquis, agere, ut voluit Servius; sed cogitare, parare, designare; ut ubique alias: neque Aufidus iam *facit diluviem*, ut arguit Porphyrion. Eo enim posito, utrumque vocabulum aeque culpandum esset. Nemo enim *minitatur* id quod iam *facit;* non magis, quam *meditatur.* Verum haec est, ni fallor, Horatii sententia: *Qualis*, inquit, *Aufidus* volvitur; *cum aquis per pluvias adauctis* saevit ac fervet; *et tantisper intra ripas se continens*, meditatur *sive* minitatur *extra alveum exire, et late agros inundare.* Atque haec imago omnium efficacissima est ad Tiberii impetum exprimendum. Rapidissimus enim fluit amnis, dum alveo adhuc cohibetur mox exiturus; at postquam in patentes agros effusus stagnaverit, tum vero lentior et segnior incedit. Quamobrem, ut iam dixi, non adeo facile est diiudicare, utra verior meliorve sit lectio. *Meditatur* agnoscunt Scholiastae veteres et Servius: at Nonius his antiquior et potiores Horatii codices, *Minitatur.* Equidem, etsi Interpretes fere dissentientes hic habeam, posterius verbum praetulerim: cum quia melius quadret cum *saevit;* tum quia praesentius quiddam fortiusque significet. *Minitamur* enim in praesens, *meditamur* in longinquum. *Meditari* ergo diluviem etiam tenuis et sicco fere alveo potuerit Aufidus: *minitari*, non nisi plenus et fervens. Iam autem, quod aiunt ideo se malle *meditari*, quia audacior metaphora est, et humanum affectum cum fluvio communicat; in eo iudicium eorum desidero. Quippe et *minitari* aeque est affectus humanus: neque rei inanimatae nisi per translationem potest competere.

49. *Te non paventis*] Ita quidem editi omnes, et codices vetustiores. Ceterum in recentioribus duobus, uno Collegii Regii, et altero Episcopi Norvicensis, ut et in Acrone Regiae Societatis manuscripto diversam lectionem reperi,

Te non paventes *funera Galliae,*

Duraeque tellus audit Hiberiae.

Galliae autem numero plurali passim apud scriptores occurrit. Suetonius in Iulio c. 49.

Gallias *Caesar subegit, Nicomedes Caesarem.*

Ita Tacitus aliique saepissime. Constructio vero figurata erit, et plane Horatiana: Galliae, *et tellus Hiberiae* audit: ut Carm. I, 5.

Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat *pater.*

Vide nos. Carm. I, 24. et IV, 11. Iucundior etiam forte erit variatio casuum, *Galliae non paventes*, et *Hiberiae tellus;* ut Carm. III, 6.

Iam bis Moneses *et* Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus.

Expectamus tamen, dum codex aliquis vetustior scripturam hanc confirmet.

XV. AUGUSTI LAUDES.

9. *Ianum Quirini clausit*] Sic libri habent constanter: tamen viri doctissimi Passeratius et Gronovius pater corrigendum hic autumant,

Ianum Quirinum *clausit.*

Sic enim aliis *Ianus est Quirinus*, non *Ianus Quirini*, ut Suetonio Aug. c. 22. *Ianum Quirinum ter clusit.* Festo v. *optima. Tertia spolia*, Iano Quirino *agnum marem caedito.* Macrobio Saturn. I, 9. *In sacris quoque invocamus Ianum Geminum, Ianum Patrem, Ianum Iunonium, Ianum Consivium,* Ianum Quirinum, *Ianum Patulcium et Clusivium.* Atque haec quidem Gronovius ad dictum Suetonii locum: quibus adde illa Servii ad Aen. VII, 610. *Alii Ianum Clusivium dicunt, alii Patulcium. Idem Iunonius — — idem* Quirinus, *unde trabeatum consulem aperire portas dicunt, eo habitu quo Quirinus fuit.* Veruntamen ut *Ianus Iunonius* recte etiam *Iunonis* dici poterit; ita nihil prohibet, quin *Ianus Quirinus* itidem *Quirini* dicatur. *Quirinus* enim hic nomen adiectivum videtur, ut Propert. IV, 10.

Hic spolia ex humeris *ausus sperare* Quirinis.

Quid, quod noster κακοφωνίαν vitasse videtur in eadem terminatione, *Ianum* Quirinum.

15. *Ad ortum Solis*] Veneta prima, et Löscheri *ortus*, atque omnes fere codices nostri praeter Graevianum, qui a manu prima habet *ortum*. Utrumque suos auctores habet. Virgilius Georg. III, 277.

non Eure, tuos, neque solis ad ortus.

Plinius Nat. Hist. VII, 27. *Ad* solis ortus *missus.* Prudentius Apotheos. v. 424.

Audiit adventum domini, quem solis *Hiberi*
Vesper habet, roseos et qui novus excipit ortus.

Ovidius Epist. Paridis:

Nec tibi par usquam Phrygiâ, nec solis ab ortu.

Sallustius Catil. c. 36. *Cui cum ad occasus* ab ortu solis *omnia domita armis parerent.* Et Iugurth. c. 17. *Ab occidente fretum nostri maris et Oceani,* ab ortu solis *declivem latitudinem.* Ac nos quidem, etsi maior pars membranarum *ortus* exhibeant, *ortum* tamen cum paucioribus probamus; ne toties sibilet litera S in *maiestas ad ortus solis.*

18. *Exiget otium*] Scholiastes Porphyrion: *Exiget; nunc, excludet; ut sit, quasi extra aget; ut Terentius, spectandae an exigendae sint vobis prius.* Atque hanc lectionem sequuntur praeter aliquot Lambini Leidensis noster et Colbertinus, quibus in margine adscriptum *eximet* pro varia lectione. Contra, Graevianus et Reginensis *eximet* in ipso versu habent, et *exiget* ad oram ablegant. Ceteri omnes cum Acrone Manuscripto et editionibus priscis *eximet* retinent; nulla diversae scripturae mentione facta. Utra iam harum retinenda erit? an *eximet otium*, hoc est, adimet, tollet? ut Ovidius Remed. Am.

Otia si tollas, periere cupidinis artes.

Statius Silv. I, 2. v. 182.

Ergo age iunge toros, atque otia deme *iuventae.*

Ovid. Pont. I, 2.

Hostibus in mediis interque pericula versor,
Tamquam cum patria pax *sit* ademta *mihi.*

Verum illud officit, quod *eximere* de re molesta plerumque dicitur, ut *eximere curam, metum, famem, spinas, fastum*, atque alia eiusmodi, quae *intra* corpus aut animum versantur; et proinde ex eo eximi, educi, extrahi, evelli possunt. *Otium* vero et *pacem* et cetera laeta, vel quae extra hominem consistunt, non tam *eximi* quam *adimi* dixerim. Rectius igitur legemus,

Civilis aut vis exiget *otium,*

id est, excludet, expellet, exturbabit; ut Noster alibi, *Exactos tyrannos.* Tacitus Annal. VI, 3. *Hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus.* Et XIV, 28. *Vibius secundus repetundarum damnatur, atque Italia* exigitur. Plautus Capt. V, 4.

Ubi labore lassitudo est exigunda *ex corpore.*

Vide plura apud Nonium Marcellum v. *Exigere.*

EPODON LIBER.

I. AD MAECENATEM.

5. *Quibus te vita sit superstite*] Sic hodie post Venetam principem pleraeque editiones. At Germanica Loscheri aliam lectionem praefert,

Quid nos? quibus te vita si *superstite*
Iucunda; si contra, gravis.

Atque ita nostri Graevianus, Battelianus, Galei, Leidensis, et a prima manu Reginensis et Regiae Societatis. Eandem ex suis protulerunt Pulmannus et Torrentius et Bar-

thius in Adversar. lib. XXXVII, c. 15. Neque aliter olim legit Scholiastes Porphyrion: *Bis*, inquit, *posuit particulam* (male vulgo *periculum*) si; *semel abundat*, *melius enim sic loqueretur.* Quibus te superstite vita iucunda est; si contra, gravis est: *ergo verbum extrinsecus accipiendum est* sit, *ut plena fiat elocutio.* Sic et annotator Graevianus; *Vacat* si: unde in Petrensi, Magdalenensi, et Bodleiano vox ea desideratur; et habetur tantum, *Vita superstite.* Quid multa? Recipiendum est omnino *si*, cum ob tot codicum auctoritatem, tum ob singularem suam elegantiam. *Quibus vita*, ait, *iucunda; si te superstite* vivitur; *si contra*, *gravis.* Neque enim vacat *si* aut *abundat*, ut Enarratores crediderunt. Posterius *si* pro *sin* ponitur; ut alii scriptores loqui amant, numquam Horatius. Terent. Andr. I, 3.

Si *illum relinquo*, *eius vitae timeo:* sin *opitulor*, *huius minas.*

Noster contra Epist. I, 5.

Si *potes Archiacis conviva recumbere lectis* — —
Si *melius quid habes*, *arcesse.*

et Serm. I, 3. v. 5.

Si *peteret per amicitiam patris atque suam; non*
Hilum proficeret: si *collibuisset*, *ab ovo.*

Carm. III, 29. *Laudo manentem* (hoc est, laudo, *si* manet) si *celeres quatit pennas*, *resigno quae dedit.* Atque ita semper Noster; in quibus locis *sin* ponere aliis usitatius est. Ceterum illud,

Ibis Liburnis inter alta navium,

per interrogationem efferendum putamus: id enim vehementius et παθητικώτερον.

17. *Sum futurus in metu*] Lege ex emendatione praestantissimi Nic. Heinsii:

Comes minore sim *futurus in metu.*

sim, ut respondeat τῷ *iuvem.*

21. *Non, ut adsit, auxili*] Vide modo seriem verborum: Avis, inquit, incubans magis timet pullis suis absentibus; *non latura plus auxilii praesentibus, ut adsit;* hoc est, *quamvis adsit.* Nonne iam sentis eandem rem bis dici? sine dubio alterutrum supervacuum est, aut *praesentibus*, aut *ut adsit.* Satis per se rem exprimit, *Non latura plus auxilii, ut adsit*: demto *praesentibus;* vel, *Non latura plus auxilii praesentibus;* demtis, *ut adsit.* Haec tamen tot Interpretes patienter tulerunt; quia sic invenerant in editionibus priscis. At, si bonis suis uti novissent, meliora eos docere poterant codices scripti; quorum veterrimus Blandinius, et Pulmanni unus cum aliquot Lambini sic verba repraesentant,

Magis relictis; non uti sit *auxili*
Latura plus praesentibus.

Quibus fere accedunt *Graevianus* noster et Galeanus cum

sex aliis, qui *ut sit* exhibent, ex illo altero leviter corruptum. Et sententia et dictio clarissima est. *Plus timet pro pullis absentibus, non uti* (id est, *non quo, non quod*) *praesentibus plus auxilii latura sit.*

26. *Aratra nitantur meis*] Scabies mera et rubigo est, quae in omnibus fere editionibus lectio circumfertur,

Non ut iuvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.

Omnino reponendum est ex codicibus Canteri, Lambini et Bersmanni,

Non ut iuvencis illigata pluribus
Aratra nitantur mea.

Sic et ex nostris habet Bodleianus, et pro varia lectione Battelianus. Verum quidem est vetustiores membranas *meis* praeferre: sed perperam. Possessivum enim *meus* cum propiore nomine coniungi debet: neque vero in *meis pluribus iuvencis* aut duplex adiectivum, aut prava et luxata collocatio tolerari potest. Porro pro *nitantur* Torrentii codices aliquot et unus Fabricii cum nostris Galeano et Magdalenensi *nectantur.* Sic Avienus Fabula XXXII,

Haerentem luteo sub gurgite rusticus axem
Liquerat, et nexos *ad iuga tarda boves.*

et XXVIII.

Cautus et immenso cervicem innectit *aratro.*

Sed hoc in loco *illigata nectantur* esset βαττολογεῖν et bis idem dicere. Quare retinemus *nitantur*, sive, luctentur, gemant, in dura tellure proscindenda.

28. *Lucana mutet pascua*] Loscherus quidem *pascua* edidit; sed eo vetustior Veneta,

Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascuis.

cui patrocinantur omnes Blandinii apud Cruquium, omnes Torrentii, plures Lambini, Pulmanni Bersmannique, et ex nostris Graevianus, Regiuensis cum aliis quinque. Leidensis tamen magnae vetustatis cum Batteliano et Regiae Societatis *pascua;* ut ratione potius quam auctoritate decidi haec lis debeat. Nos ideo *pascuis* praeferimus, ne in tribus continuis Epodis eadem exeat terminatio,

Aratra nitantur mea.
Lucana mutet pascua
Circaea tangat moenia.

Quod vitium sedulo evitare solet Noster, ex reconditae artis praecepto. Ceterum figuratior erit locutio, *mutet Lucana Calabris pascuis*, et Horatio familiaris, ut hoc ipso in carmine,

Roges, tuum labore *quid iuvem* meo?

et Art. Poët. v. 272.

si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido *seponere* dicto.

it Serm. II, 4. v. 46. ex lectione codicis Regii,

Ante meum nulli *patuit quaesita* palato.

29. *Nec ut superni*] Quantumvis conspirent codices scripti ditique in propaganda hac lectione,

Nec ut superni *villa candens Tusculi*

Circaea tangat moenia.

ix tamen extorquebunt, ut vocabulum *superni* pro vera Ioratii soboле agnoscamus. *Supernus* enim nomen est reativum; semperque aliud quid secum trahit, cuius reþectu superiorem locum occupare censetur: quod hic ion fit. Quamobrem legendum potius existimo.

Neque ut supini *villa candens Tusculi.*

deo enim *superni* volunt, quia Tusculum in *colle* positum rat. Atqui ob ipsam illam rationem legimus *Supini;* ut loster Carm. III, 4.

seu mihi frigidum

Praeneste, seu Tibur supinum,

Seu liquidae placuere Baiae.

bi Acron Scholiastes: *Supinum*] *montuosum, ut, Collesque upinos: situm autem civitatis descripsit, quia in ascensu iontis est constituta.* Porphyrion: *Supinum,* inquit, *Tibur, d situm eius respiciens; nam in latere montis est constitum.* Virgil. Georg. II, 276.

Sin tumulis acclive solum, collesque supinos.

t III, 555.

Arentesque sonant ripae, collesque supini.

tatius Theb. IV, 238.

auget resupina *maniplos*

Elis, *depressae populus subit incola Pisae.*

Iracontius Hexaëmero.

Et colles *tumidi cumulis iuga celsa* supinant.

'usculum autem situm erat in clivo leniter assurgente, t affirmat accuratissimus Cluverius, testis oculatus. Tas autem locus proprie *supinus* dicitur; quippe non praeeps et praeruptus; sed molliter acclivis et ascensu facilis; nde etiam loca plana et undique aperta nonnunquam *suna* appellantur. Apuleius in Floridis: *Alibi montium verces arduos extulit, alibi camporum* supinam planitiem *coaetavit.* Ammianus Marcellinus XVIII, 6. *Et* planities *suna camporum.* Plinius Nat. Hist. XI, 1. *In mari autem m late* supino. Male igitur Scholiastes Iuvenalis ad verm Satirae III, 192.

Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis *arce.*

i praecipiti, ait, *posita; ut Horatius, Clivumque supinum.* nmo vero, in declivi, non *in praecipiti;* neque hodie in oratio ea verba reperiuntur. Iam autem *supini Tusculi* absolute significat, quod *superni* non nisi relative et mparate denotare potest.

II. VITAE RUSTICAE LAUDES.

13. *Inutilesque falce ramos*] Primus omnium vir doctissimus Georgius Fabricius anno MDLXX, et postea Henricus Stephanus aliique, horum versuum ordinem inverterunt, in hunc modum:

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos;
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges.

Idque ex sola coniectura contra omnium codicum auctoritatem: nimirum, ne duo disticha illa de arborum cultu, alterum de maritatione, alterum de putatione et insitione, separentur, ut vulgo fit, ac divellantur, interveniente illo,

Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges.

Quod utrum recte atque ordine ab iis factum sit necne, non cuiusvis est diiudicare. Posse quidem eiusmodi errores exscriptorum socordia furtim irrepere, et nonnunquam re ipsa irrepsisse, nemo dubitaverit, nisi qui in veteribus membranis hospes sit. Equidem sancte testari possum me nullum Horatii codicem versavisse, qui non alicubi unum vel alterum versum de sede sua luxaverit, ex aliis tamen facile corrigendus, et plerumque a manu secunda in ordinem reductus. Nihilominus haud temere contra omnium codicum fidem versuum seriem invertendam esse, neque citra ultimam necessitatem, omnes cordati semper existimarunt. Videamus igitur, quid in recepta lectione tantopere culpandum sit, et quid tandem utilitatis apportet ista immutatio. Post versus, inquiunt, de maritatione vitis continuo sequi debent alteri de insitione, propter argumenti cognationem. Recte quidem, si eodem tempore vel continenter utrumque opus per rusticos fieret. Atqui *maritatio* fit mense Octobri, *putatio* et *insitio* mense Martio. Columella lib. XI, 2. *Per hos dies* (mense Octobri) *ulmi vitibus recte maritantur, ipsaeque in arbustis ac vineis recte propagantur.* Et ibidem: Insitio *quoque arborum atque vitium tepidis locis hoc tempore* (mense Februario) *commode administratur.* Et paullo post: *Igitur a Calendis Martii eximia est vitium* putatio *usque in decimum Calendarum Aprilium; si tamen se gemmae nondum moveant: surculi quoque silentes ad* insitionem *nunc praecipue utiliterque leguntur; et ipsa* insitio *vitium atque arborum longe nunc est optima.* Similia habes apud Catonem et Palladium. Quid tam magnum itaque, si in carmine separantur duobus versiculis, quae in opere ipso dividuntur toto quinque mensium intervallo? Deinde illud ipsum quod intervenit, quale tandem sit, videamus:

Aut in reducta valle mugientium

Prospectat errantes greges.

Enimvero nihil hic diutini operis est, sed brevis tantum intermissio et voluptas, *prospectus armentorum pascentium;* qui non modo inter maritationem et insitionem, sed etiam in ipsis intervenire potest et solet. Aut igitur valde fallimur, aut melius est tantisper manum abstinere, dum codex aliquis alicunde (quod numquam forte eveniet) mutationi isti patrocinetur. Nos interea lectionem vulgatam aliquantum adiuvimus, pro *inutilesque* reponentes

Inutilesve *falce ramos amputans;*

prout cetera illa procedunt, *Ergo* aut *adulta*, Aut *in reducta*, Aut *pressa puris*, Vel *cum decorum.* Et similiter versu 35.

Pavidumve leporem et advenam laqueo gruem.

pro *pavidum*que substituimus. Graevianus hic *Pavidum leporem* sine particula exhibet; et ubique fere in uno aut altero codice *que* et *ve* inter se commutantur.

18. *Auctumnus arvis extulit*] Ita Loscherus et editio Veneta 1490. cum codicibus aliquot, quos inter Battelianus, Petrensis et Vigorniensis nostri. At editio prima 1478, cum omnibus fere Lambini et Cruquii, et Graeviano, Leidensi, Reginensi aliisque et numero et vetustate potioribus,

Auctumnus agris *extulit:*

quod et agnoscit Scholiastes Porphyrion. Cur autem antiquiores et plures testes hic deseramus? Virgilius Georg. II, 10.

tibi pampineo gravidus auctumno
Floret ager.

Tibullus I, 9.

Non tibi si Bacchi *cura Falernus* ager.

Illud *arvis extulit* videtur natum ex Virgiliano loco Georg. II, 541.

Cum primum lucem pecudes hausere, virumque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis:

ubi obiter corrigendum ex Lactantio, Terrea *progenies:* quos Lucretius *Terrigenas* vocat, lib. V, v. 1410.

Quam silvestre genus capiebat terrigenarum.

Quis enim omnium poëtarum *ferream* hominum aetatem *primam* fuisse finxit? sed haec alibi fortasse fusius.

25. *Labuntur altis interim rivis aquae*] *Ripis* habent editiones veteres; sed manuscripti in diversa abeunt, alii *ripis*, alii *rivis* praeferentes, etiam antiquissimi. Placet *labitur ripis:* quippe *auctumno*, cum arescunt flumina, non *alti* sunt *rivi*, sed *altae ripae.* Noster Carm. I, 2. de Tiberi:

vagus et sinistra
Labitur ripa.

Lucretius III, 362.

Fluminaque ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum, subitamque avertere curam.

Ovid. Amor. II, 17.

Sed neque diversi ripa labuntur *eadem*
Frigidus Eurotas populiferque Padus.

Quintilianus Instit. XII, 2. *Ut vis amnium maior est alii ripis multoque gurgitis tractu fluentium, quam tenuis aquae et obiectu lapillorum resultantis.* Valerius Flaccus IV, 42.

inde per urbes
Raptatur Graias, atque ardua *flumina* ripis.

52. *Ad hoc vertat mare*] Illustrissimus Nic. Heinsius in libri sui margine, *Forte,* inquit, *legendum,*

Vel quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc verrat *mare.*

Sed praeterquam, quod omnes Flacci codices summo consensu *vertat* hic agnoscunt; etiam apud Priscianum bis ita legitur p. 863. et 930. neque variant ibi, quos consului, quatuor scripti. Ansam Heinsio correctionis illud videtur porrexisse, quod habetur Serm. II, 3. v. 235.

tu pisces hiberno *ex aequore* verris.

Verum aliud longe est, piscatorem cum reti et everriculo pisces *ex mari verrere* (proprie enim hoc dictum est) aliud, *hiemem* et tempestatem pisces *ad mare verrere.* Talis enim locutio nullum, credo, habet auctorem. Quare nihil mutandum.

69. *Omnem relegit Idibus pecuniam*] Haec lectio est editionis primae et codicum aliquot ex recentioribus. Placuit autem plerisque interpretibus, et, quod maius est, elegantissimo Nic. Heinsio ad Ovidii Fast. II, 540. *Relegit,* aiunt, *pecuniam,* hoc est, *recollegit.* Et sane *colligere* in simili sensu reperias; ut apud Lentulum Epist. Ciceronis ad Fam. XII, 15. *Ut et reliqua vectigalia exigerem, et quam deposui* pecuniam colligerem: et Nostrum Epist. I, 10. v. 47.

Imperat aut servit collecta pecunia *cuique.*

Sed ne unicum quidem exemplum, ubi *relegere pecuniam* dicitur, aut ipsi afferunt, aut egomet observavi. Male autem colligunt, ex eo quod *colligere pecuniam* recte dicatur, idcirco et *relegere* bene dici. Ex *colligo* enim notissimum compositum est *recolligo;* neque *relego* et *recolligo* eandem habent notionem. Revocanda est igitur Loscheriana olim lectio,

Omnem redegit *idibus pecuniam:*

quam firmant vetustissimi omnium Blandinii, et Torrentii plures potioresque, cum nostris Leidensi, Graeviano, Reginensi, Magdalenensi etc. Neque aliter Acron in Regiae Societatis Bibliotheca MS. etsi *recollectam* in paraphrasi habeat. Sic enim et Graevianus annotator; *Redegit pecuniam; collegit.* Nimirum *redigere pecuniam* est, aut apud varios debi-

tores collocatam exigere, cogere, colligere; aut domo vel mancipiis vel fundis divenditis aurum aut argentum recipere. Nihil usitatius est hac locutione: ut demirer equidem viros eruditos adeo transversos hic a vero abiisse. Plinius Epist. III, 9. *Io, io, liber ad te venio: iam sestertium quadragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Cicero Divinat. in Q. Caecilium c. 17. *Deinde bona vendit*, pecuniam redigit: et mox, *Cogit quaestorem suum* pecuniam, *quam ex Agonidis bonis* redegisset, *annumerare et reddere.* In Verr. I, 36. *Reliqua vendidit*, pecuniam exegit: *cum enim ad H—S vicies quinquies* redegisse *constaret:* et ibidem 38. *Pecuniae redactae.* Contra Rullum c. 36. *Cum omnem* pecuniam *ex aerario exhausissetis, ex vectigalibus* redegissetis. Pro Flacco c. 36. *Quid si ita omnis* pecunia *reddita est? si petita? si* redacta? Pro Rabirio c. 11. *Soletne is dicere in eum, qui* pecuniam redegit, *qui in illum, cuius nomine ea* pecunia redigeretur, *non dixerit?* Philipp. V, 4. *Tanta* pecunia *una in domo coacervata est, ut si hoc genus in unum* redigatur, *non sit pecunia Pop. Romano defutura.* Philipp. XIII, 5. *Decrevistis tantam* pecuniam *Pompeio, quantam ex bonis patriis, ex praedae dissipatione inimicus victor* redegisset. Livius II, 42. *Quicquid captum ex hostibus est*, vendidit *Fabius Consul, ac* redegit *in publicum.* Idem XXVI, 49. *Non de pondere auri argentique et* redactae pecuniae *convenit.* Et XXXVIII, 39. *Tantum auri, quantum* venditis *omnibus bonis* redigi *non posset.* Quintilianus Declam. V. *Pater universis bonis in unum* redactis *profectus est.* Idem Declam. CCLXIX. *Si domum, si mancipia, si vendita esse omnia, si in* pecuniam redacta *constabit; superest ut deponendae pecuniae habuerim caussam.* Eutropius lib. VIII. *Instrumentum regii cultus distraxit, ac per duos continuos menses* venditio *habita est, multumque auri* redactum. Digest. lib. III. tit. 5. sect. 35. *Non enim e vestigio in officio deliquit, si non protinus res suas distraxit ad* pecuniam redigendam. Ibid. V, 3, 20. Redactae *ex pretio rerum venditarum* pecuniae *usuras non esse exigendas.* X, 2, 26. Pecuniam *ex pretio* redactam *ei numerari, cui legata sit.* X, 2, 38. *Hic communes* pecunias *ex reditibus* redactas *singulis subministraverat.* XX, 4, 2. *Quamvis ex ceteris* pecuniam *suam* redigere *possit.* Asconius Pedianus ad Verr. I. c. 20. Quaestorem] *eum ad quem* rediguntur pecuniae *ex proscripti bonis, et a quo sociis adnumerantur.* Atque haec hactenus: quae eo fusius accumulavimus, ut vera lectio, quae toties vi et iniuria de loco suo pulsa est, tandem aliquando in sedibus propriis secura requiescat.

IV. AD MAENAM, POMPEII LIBERTUM.

8. *Cum bis ter ulnarum toga*] Numquam vidi nequiorem

lectionem tam impune omnes interpretes lusisse. Quid enim, amabo, *bis ter ulnae?* quis omnium mortalium sic locutus est? Sine dubio legendum,

Cum bis trium *ulnarum toga:*

hoc est, *cum sex ulnarum toga,* (ut recte Porphyrion) *hanc autem iustae togae mensuram intelligendum est.* Scholiastes Persii ad Satiram V, v. 14. *Mensura togae iustae senas ulnas habebat.* Isidorus Orig. XIX, 24. *Mensura autem togae iustae, si sex ulnas habeat.* Atqui *sex ulnae* sunt *bis tres,* non *bis ter ulnae?* quae mera est barbaries. Lactantius in carmine De Phoenice:

Per bis sex ulnas *eminet iste locus.*

Silius Ital. XVII.

Perque bis octonos *primus fuit Hannibal* annos.

Prudentius Apotheosi v. 1001.

Quam bis terna *malis vexarunt* sabbata *noxis.*

atque ita alii passim. Ceterum diu postquam hanc emendationem feceram, etiam πολυμαθέστατον Barthium in Adversariis LIV, 26. in eandem incidisse animadverti, quam proinde ei ingenue et libenter resigno.

16. *Othone contemto sedet*] Editio prima quae Venetiis prodiit anno 1478, aliud quid profert:

Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contento *sedet:*

Quod, si admittatur, ita erit explicandum; adeo divitem scilicet fuisse Maenam, ut res eius *suffecerit* et plene *satisfecerit* legi Othonis, qua sancitum, ut nemo spectaret in sedilibus equitum, qui quadringenta millia nummûm in censu non haberet. Sed scripti codices ad unum omnes, et editiones reliquae *contemto* habent; veram quidem lectionem, sed hactenus perperam intellectam. *Quomodo,* inquit, Iulius Scaliger, contemnebat *Othonis legem? quae permittebat habenti quadraginta millia, sedere in quatuordecim:* siquidem Maena multo plus in reditibus habuit. Huic ut obiectioni occurrant Torrentius, Marcilius, Dacierius aliique, hoc comminiscuntur: Lege illa Othonis hoc inter alia fuisse cautum, nequis *Libertus* aut *Libertinus* in quatuordecim ordinibus sederet, quantumlibet dives esset. *Contemsit* itaque Othonem Maena, qui Libertus in iis gradibus spectare ausus est. Unde vero compertum hoc habent, lege ista Libertis aut eorum filiis honorem eum interdictum esse? Ex hoc ipso, aiunt, Horatii loco. Eia vero, ut errorem errore defendunt. Nam hic ipse locus adhuc in obscuro est; neque lucem, quam non habet, alteri commodare potest; sed aliunde debet accipere. Tantum abest, ut libertinis lege Othonis Roscia hoc interdictum sit; ut ea ipsa lege tum primum iuberetur, ut quocumque patre natus, modo quadringenta sestertia possideret, in XIIII gradibus spectare posset. Hoc clare ostendit locus ille Iuvenalis Sat. III, 152.

Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit: et sedeant hic
Lenonum pueri quocumque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi praeconis filius, inter
Pinnirapi cultos iuvenes, iuvenesque lanistae:
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.

Ubi vetus Scholiastes: *Legi Othonis, qua iussit eos, qui quadringentorum sestertiorum haberent reditus, in numero Equitum esse.* Hinc patet vel τριδούλους Libertos, si ad CCCC millium censum semel pervenissent, eo ipso equites fuisse. Contra, per eandem legem ingenuos et ingenuis prognatos, si forte infra illum censum decidissent, plebi accenseri solitos, Noster ipse clare docet Epist. I, 1. v. 58.

Est animus tibi, sunt mores et lingua fidesque:
Si quadringentis *sex septem millia desunt,*
Plebs *eris.*
Roscia, *dic sodes, melior* lex, *an puerorum*
Naenia?

Adhuc igitur quaerendum est, quid sibi ista velint, *Othone contemto:* nullo enim fulta sunt tibicine, quae docti interpretes hactenus attulerunt. Neque longe ea de caussa proficiscendum est: ecce enim tibi e media re et ipsis ex verbis nascentem explicationem, quae omnem, ut opinor, numerum absolvet:

Sedilibusque magnus in primis eques,
Othone contemto, sedet.

Si iure, inquis, ut eques, in quatuordecim sedit Maena; cur additur *Othone contemto?* Eam ipsam ob rationem, Quia iure ibi sedit. Vetuerat enim L. Roscius Otho, nequis infra CCCCM. censum in gradibus illis sederet. Quisquis igitur, ut Maena, supra illum censum longe evectus fuit, *contemnere* potuit Othonem, et legi eius impune oppedere. Quid reditus meos, Otho, rimaris et exploras; si forte lege tua damnatus de quatuordecim gradibus deturbandus sim? ego vero census meos bene novi, et te tuamque legem οἰμώζειν iubeo. Iam tandem, opinor, perspicis, qua fiducia fretus Maena Othonem contemserit. Sed ea *contemnendi* significatio latuit hic interpretes; simile tamen quid Iuvenalis habet de Marco Tullo, qui

Antoni gladios potuit contemnere, *si sic*
Omnia dixisset.

17. *Tot ora navium gravi*] Iulius Scaliger in Hypercritico hunc locum sic castigat,

Quid attinet tot ora *navium gravi*
Rostrata duci pondere?

Nescio, ait, *an* ora *dicamus navium recte, quia et* rostrum:

nam sane rostrum *triremibus est*, os *non est*. Mussant hic Interpretes, quamquam alias libenter adversus Scaligerum insurgunt. Equidem fatebor me apud neminem Poetarum *os navis* reperisse: neque tam insolentem metaphoram excusare, nedum admirari possum. Vide tamen, annon forte in librarios transferenda sit siquae est culpa, qui oscitanter pro *aera* legerint *ora*.

Quid attinet tot aera *navium gravi*
Rostrata duci pondere.

Ut *aera rostrata* idem sit ac *rostra aerata*: ut illud Virgilii,

Quot prius aeratae *steterant ad litora* prorae.

Rostra enim aere munita fuisse notissimum est; unde Graecis naves *χαλκέμβολοι ahenirostrae* vocatae sunt. *Aera* autem *navium*, ut Virgilius Aen. XI, 329.

iacet omnis ad undam
Materies: ipsi numerumque modumque carinis
Praecipiant: nos aera, *manus, navalia demus.*

V. IN CANIDIAM VENEFICAM.

1. *At ó Deorum quicquid in caelo regit*] Apud Diomedem p. 527. et Priscianum p. 1105. sic locus hic adducitur,

At ó Deorum quisquis *in caelo* regis.

quale illud Senecae in Oedipode v. 248.

Quisquis Deorum *regna placatus* vides

et Ovidii Metam. I, 32.

Sic ubi dispositam, quisquis *fuit ille* Deorum,
Congeriem secuit, sectamque in membra redegit.

Verum illud *quisquis* omnes membranae aversantur, summo consensu exhibentes *quicquid:* atque hoc melius est. *Quisquis* enim unum aliquem Deorum notat, *quicquid* simul omnes. Noster Serm. I, 6. v. 1.

Non quia, Maecenas, Lydorum quicquid *Etruscos*
Incoluit fines, nemo generosior est te.

et Livius XXIII, 9. *Paucae horae sunt intra quas iurantes per* quicquid Deorum est, *dextrae dextras iungentes, fidem obstrinximus.* Quae duo loca a doctissimo Lambino apposite citata sunt. De altero illo, *regis* legendum sit an *regit*, magna codicum dissensio est. Pauci quidem ex nostris, atque ii recentiores *Regit:* plures et potiores *Regis*, ut Leidensis, Reginensis, a manu prima Graevianus et Magdalenensis, aliique cum Acrone manuscripto. Contra, Blandinii omnes apud Cruquium *regit;* atque ita citatur Servio ad Aen. VII, 363. et IX, 144; quin et Donato ad Terentii Andriam Act. IV, Sc. 1. in veteribus editionibus ann. 1483, 1488, 1503; nam recentiores hic male habent *quisquis* et *regis.* Quid igitur fiet? et cuinam parti accedemus? Torrentio quidem *Regis* magis adblanditur: mihi fixum firmumque est *Regit* ab Horatio profectum

esse. Non enim puer ille, quicumque erat, Deos hic precatur; sed Canidiam et socias alloquitur; ut ex ipso carmine patet. Alioqui, si Deos hic precaretur, tum versu quarto, *omnium vultus truces* de Deorum vultibus accipiendum foret; quod ab omni sensu alienum. Lego igitur,

At ó Deorum quicquid in caelo regit.

Neque vero invocatio Deorum est; sed exclamatio duntaxat, et obtestatio: qualia ista, *Di boni*, *Di magni*, *Proh Iuppiter*, *Pro Deûm atque hominum fidem.* Per omnes, ait, Deos, per quicquid Deorum in caelo est, quid tumultus iste sibi vult?

11. *Ut haec trementi questus ore*] *Trementi* habent quotquot vidi codices, et Priscianus p. 707. Legerim tamen potius,

Ut haec tremente *questus ore constitit:*

ut purus sit Iambicus, qualis iste proxime antecedens,

Quid ut noverca me intueris, aut uti.

Nam ablativos hosce in *te* desinere apud Nostrum, fuse ostendi ad Carm. I, 25. v. 17. ubi et ter *ore tremente* ex Nasone laudavi: cui et Tibullum adde, III, 5.

Inficitur teneras ore rubente genas.

et

Felices cantus ore sonante dedit.

28. *Echinus aut currens aper*] Acron Scholiastes: *Currens, furens: ut, Inhorruit armos.* Quod varia potius lectio, quam interpretatio videatur:

Echinus, aut furens *aper.*

Sic et Apuleius Metam. VIII. *Nec diu et* furens aper *eum invadit iacentem.* Sane, quid *currens* aper hic faciat, nullus video. Non enim dum *currit*, sed cum *stat* et pugnae se aptat, setis maxime inhorrescit. Id quod Virgilius optime expressit, Aen. X, 710.

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, silva
Pastus arundinea, postquam inter retia ventum est,
Substitit, *infremuitque ferox, et* inhorruit *armos.*

Sic et Homerus, *στάντα καὶ μένοντα*, *stantem et manentem* aprum, non *currentem*, setas erigere facit, Iliad. N. v. 471.

Ἀλλ' ἔμεν', ὡς ὅτε τις σῦς οὔρεσιν ἀλκὶ πεποιθὼς,
Ὅστε ΜΕΝΕΙ κολοσυρτὸν ἐπερχόμενον πολὺν ἀνδρῶν
Χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, ΦΡΙΣΣΕΙ δέ τε νῶτον ὕπερθεν.

et Odyss. T. v. 439. et 446.

Ἔνθα δ' ἄρ' ἐν λοχμῇ πυκινῇ κατέκειτο μέγας σῦς.
ὁ δὲ ἀντίος ἐκ ξυλόχοιο
ΦΡΙΞΑΣ εὖ λοφίην, πῦρ δ' ὀφθαλμοῖσι δεδορκὼς,
ΣΤΗ ῥ' αὐτῶν σχεδόθεν.

et similiter Silius Italicus lib. I.

Cum silvam occursu *venantem perdidit, hirto*

Horrescit *saevus dorso, et postrema capessit*
Praelia, candentem mandens aper ore cruorem.

Quamobrem *furens* libentius apud Nostrum legerim, quam *currens;* sed neutrum placet. Aliud enim melius verisque suppeditat acutissimi Nic. Heinsii coniectura,

Horret capillis ut marinus asperis
Echinus, aut Laurens *aper.*

Sic enim is in libri sui margine; *Forte legendum, Laurens, vide notas ad Nasonis Fastos II.* Nihil ingeniosius, nihil certius dici potest. *Laurens aper*, perpetuum epitheton poëtis Italis. Praeter illum Virgilii locum iam citatum alia tibi indicat ipse Heinsius ad Fast. II, v. 23.

Sicut aper *silvis longe* Laurentibus *actus,*
Fulmineo celeres dissipat ore canes.

ubi plures codices perperam, *latratibus.* Idem Metam. XIV.

Exierat tectis Laurentes *Picus in agros,*
Indigenas *fixurus* apros.

Horatius Serm. II, 4. v. 40.

Umber et iligna nutritus glande, rotundas
Curvat aper *lances carnem vitantis inertem:*
Nam Laurens *malus est, ulvis et arundine pinguis.*

Martialis IX, 49.

Inter quae rari Laurentem *ponderis* aprum
Misimus.

et X, 45.

Ilia Laurentis cum tibi demus apri.

et Catalecta Vet. Poet.

Vite Sabine, Lacon sulco, sue *cognite* Laurens.

Atque haec Heinsius: quibus nihil addam, praeterquam quod Virgilii versus supra laudatos in transitu corrigam:

Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, silva
Pastus arundinea etc.

ubi Servius: *Pastus, pro pastum: nam supra ait Quem: Ergo Antiptosis est.* Recte quidem animadvertit *pastum* hic dici oportere, non *pastus.* Quid ergo? an ideo barbarismi absolvit Virgilium, quia *Antiptosin* nominat? Quae, malum, illa Antiptosis? aut unde ei tantum ius, ut communem loquendi morem pro libitu subvertat? sed praeterea illud vide, *quem multos annos Vesulus defendit, multosque palus Laurentia defendit,* quam inane, verbosum, invariatum, et a Virgilii more et genio prorsus alienum. Sine dubio igitur locus corruptus est, et, nisi valde decipior, sic restitui debet:

Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia silva
Pascit *arundinea.* vel *pavit.*

Neque vero in re adeo clara plura verba consumam: sed

iud potius mendum in versu hunc locum proxime antecedente tollam: nescio enim quo fato pagina illa Virgilii um ante Servii aetatem supra alias corrupta erat.

Nec non Euathen Phrygium, Paridisque Mimanta
Aequalem comitemque, una quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, et face praegnans
Cisseïs regina Parim creat: urbe paterna
Occubat: ignarum Laurens habet ora Mimanta.

Ibi iterum Servius: *Urbe paterna occubat: subaudis, Paris. Quod ut non diceret, metri est necessitate compulsus: nam deest Qui: ut sit, Qui urbe paterna occubat.* Recte et hic notavit Servius, deesse nominativum verbo *occubat:* sed nulla *metri necessitas* poetam excusare possit: si id re ipsa omiserit. Quin et illud quam redundans et supervacuum, Theano *in lucem dedit*, et Cisseïs *creat?* ut ne dicam, inconcinne tempora mutari, *dedit*, et *creat.* Quid multa? sic credo olim fuisse a manu Virgilii.

una quem nocte Theano
In lucem, genitore *Amyco, dedit, et face praegnans*
Cisseïs regina Parim. Paris *urbe paterna*
Occubat: ignarum Laurens habet ora Mimanta.

Una, ait, *nocte Theano Mimanta, et Hecuba Parim in lucem dedit.* At quam dispari fato? *Paris* in urbe patria sepultus est; *Mimas* in terra longinqua ignotus iacet. Oscitantes librarii (quod sollemne eorum peccatum est) verbum bis positum, semel tantum scripserunt: inde alii ad versum fulciendum ineptum illud *creat* supposuerunt.

53. *Bis terve mutatae dapis*] Ab Aldo, ut opinor, defluxit haec lectio in omnes, quae postea prodierunt, editiones. Sed veteres ante annum MD, et codices nostri ad unum omnes cum Porphyrione Scholiasta,

Longo die bis terque mutatae dapis
Inemori spectaculo.

Quae duo contraria plane sunt; nam *bis terque* significat *saepe; bis terve, raro.* Cicero Epist. ad Fam. II, 1. *A te vero* bis terve, *summum, et eas perbreves litteras accepi.* Noster Art. Poët. 440.

melius te posse negares
Bis terque *expertum frustra.*

Recte igitur hic, *Bis terque mutatae:* nam, ut optime Porphyrion, *Ut magis incitaretur puer, ait illi opponi epulas et saepe mutari.* Contra, apud Nostrum Art. Poët. v. 358. ubi editiones habent,

Sic mihi qui multum cessat, fit Choerilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror;

corrigendum ex codice Regio,

Quem bis terve *bonum.*

Raro enim Choerilum, bis fortasse vel ter, bonum fuisse significat.

37. *Exsucta uti medulla*] Mire variant hic codices scrip... maior enim meliorque pars *exsecta* vel *execta* cum ... tione Veneta, et Scholiastis. Graevianus noster *Ex*... cum interpretatione, *extracta*. Lambini quidam, et ... manni unus, *exsucta*. Battelianus pro varia lectione, *ex*... Divaeus Cruquii, *exucta*. Torrentianus unus, *exusta*; ... prima manu Magdalenensis. Bersmanni unus, *exuta*; ... thii (in Advers. XXXVII, 15.) *exulta*. Zulichemianus, ... litera erasa, *exu...ta*. Loscheri editio, *exerta*, et pro va... lectione Bodleianus. Et plures quidem ex his satis ... modae et probabiles sunt; ut tanto sit difficilius, quae... ex omnibus pro vera et sincera admittenda sit, statue... Primo enim *exsucta* magnis auctoritatibus defendi pot... Iuvenalis Sat. VII, 90.

Ossa vides regum vacuis exsucta medullis:

ubi Scholiastes, *Exhausta a rectoribus*. Ammianus Marcel-linus XXX, 4. *In quas* (litium foveas) *si captus ceciderit quisquam, non nisi per multa exiliet lustra, ad usque ipsas* medullas exsuctus. Quintilianus Institut. XII, 10. *Unde nunc quoque* (Atticorum imitatores) *aridi, et* exsucti, *et ex-sangues*. Gellius XX, 8. *Luna nunc videlicet senescit; ... re ostrea quoque, sicut quaedam alia, tenuis* exsuctaque ... Quamquam in duobus postremis locis corrigendum fo... est *exsucci* et *exsucca*, hoc est, *sine succo*. Onomastico... vetus Vulcanii: *Exuccum*, ἄχυμον. Neque vero illud *ex*... *sta*, quod duo codices praeferunt, suis auctoribus caret. Manilius lib. I.

Aut gravibus morbis et lenta corpora tabe
Corripit exustis *letalis flamma* medullis.

Petronius:

neque enim minor ira rebellat
Pectore in hoc, leviorque exurit *flamma* medullas.

Seneca Hercule Oetaeo v. 1219.

quis, fervida
Plaga revulsus, cancer infixus meas
Urit medullas?

Quin et exigua mutatione refingere etiam poteris,

Exhausta *uti medulla et aridum iecur*:

quod verbum iam ante habuisti in Scholiaste Iuvenalis, tamquam interpretamentum τοῦ *exsucta*. Ita enim Seneca Hercule Oetaeo v. 1227.

Exedit artus penitus, in totas malum
Hausit medullas.

Paullinus de Vita S. Martini lib. II.

Arentes *penetrat praesens benedictio venas,*
Et rigat exhaustas *verborum rore* medullas.

et lib. V.

Nec prius absistit, iugi cruciata labore,
Proterere exhaustis arentia *membra* medullis:

oc est, imminutis, siccatis consumtis. Quintilianus Delam. XII, de iis qui magna fame cogente carnes humanas comedebant: *Nunc occurrunt effusa praecordia, et lividae carnes, et expressum dentibus tabum, et* exhaustae *ossium* medullae. Verum hoc in loco *exhaustae* idem notat *e extractae;* quo sensu plane convenit cum illa altera ectione, Exsecta *uti medulla.* Quae, etsi plurium et antiquiorum codicum testimonio nitatur, ideo tamen hic minus arridet, quia deserit plane et destituit sententiam. ongo, inquit, ieiunio enecandus erat puer, ut *medulla exsecta* et arefactum iecur potionem amatoriam facerent. tqui medulla *exsecari* et extrahi ex corpore pleno et pingui facilius et uberius posset, quam longa fame emaciato. Quare requiritur hic epitheton, quod diuturnae illius ineliae caussam reddat, quale illud est quod sequitur, *aridum ecur:* quo medulla quoque exsiccata pariter intelligi possit. Atque huic sensui longe aptius conveniunt illa, quae am attigimus, *exsucta, exusta, exhausta*, quam *exsecta.* Nihil tamen tam ex omni parte quadrat, quam quod magnus Heinsius divinavit, in ora sui exemplaris, *Lege*, inquit, exesa *vel* exesta; *ad versum, Est mollis flamma medullas.* Ubi refert nos ad Annotationes suas in Virgilium, quae iam magno rei literariae damno furto surreptae, proh nefas, interciderunt. Verum et antea in Notis ad Ovidium coniecturam hanc proposuerat, Metam. XIV. v. 208. Horat. Epod. V.

Exesa *uti medulla, et aridum iecur*
Amoris esset poculum.

,,Ita, ait, scribo. Nam vulgati *exerta.* Lambinus, Faërnus, ,,Cruquius, Torrentius, *Exsucta*, ut in illo Iuvenalis Sat. ,,VIII.

,,*Ossa vides regum vacuis* exsucta *medullis.*

,,Sed ibi allegorice locutus est. Scripti fere omnes *Exsecta* vel *Execta.* Nisi *exesta* dixerit Horatius, ut *comesto* ,,*patrimonio* Sallustius, quod ex illo a Grammaticis citatur. ,,Et sane archaismos huiusmodi multos in Epodis Horatius ,,adhibuit. *Estrices* etiam dicit in Casina Plautus, et *ursas hominum ambestrices* Ammianus Marcellinus lib. XIX. ,,*Siccam* dixit *medullam* Propertius II, 12. quae *exesta* est ,,Horatio. Valerius Flaccus lib. IV.

,,Exedit *labor, et miseris festina senectus.*

,,Castigandus eiusdem locus lib. V.

,,*Robur cura ducis magnique* edere *labores.*

,,Ineptissime et contra auctoris mentem *dedere* nunc legi- ,,tur. Apud eundem Valerium III, v. 693.

,,*multusque viri cunctantia corda*
,,Est *dolor.*

,,ubi *fert dolor* nunc legitur, minus bene. Quomodo et ,,apud Nasonem Pont. I, 1.

„*Estur ut occulta vitiata teredine navis*.
„multi codices *fertur* agnoscunt. *Odiis urbem exedere* apud
„Maronem Aen. V. *Exedi cura, moerore, inedia, ira, do-*
„*lore* familiare est optimis auctoribus. *Exest angor* apud
„Lucretium.“ Haec ibi vir illustrissimus. Nos archetypis illis valere iussis, retinemus hic *exesa*, quod praeter loca Heinsio citata confirmant amplius, Catullus in coma Berenices,

Quam penitus maestas exedit *flamma* medullas!

ut olim emendavimus notis ad Callimachum: vulgo, *Cum penitus*. Idem Epigr. XXXVI.

ex eo misellae
Ignes interiorem edunt medullam.

et iterum LVI.

Defessus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus peresus.

Corippus Africanus lib. II.

Et contracta rigent arentibus *ossa* medullis.

Paullinus de vita Martini lib. I.

Huic febris totas penitus depasta medullas.

et mox ibidem,

Et cutis exesis *dudum iam lurida* membris.

et lib. IV.

Exesis *penitus vehementi febre* medullis.

Silius XIV.

membrisque *cutis tegit ossa* peresis.

Statius Silv. II, 1.

quod non mors lenta iacentis
Exedit *puerile decus*.

Seneca, ut supra,

Exedit artus *penitus, et totas malum*
Hausit medullas.

Seneca Epist CXIV. *Cum vero magis ac magis vires morbus* exedit, *et in* medullas *nervosque descendere delicias*. Quintilianus Declam. XII. de *fame* confectis loquens: *Figura tibi* exesos *vultus, decrescentem populum, iam praemortuas vires*. S. Hieronymus Epist. ad Heliodorum: *Super nudam metuis humum* exesa ieiuniis *membra collidere?* Seneca Epist. CXII. *Si vetus et* exesa *est vitis, si infirma gracilisque, aut non recipiet surculum, aut non alet*. Silius lib. II.

iam lumina retro
Exesis *fugere genis*.

Noster Carm. III, 4.

nec peredit
Impositam celer ignis Aetnam.

Silius XII.

Mulciber immugit, laceratque viscera terrae
Mandit, *et* exesos *labefactat murmure montes*.

ibidem,

Depasti *flammis scopuli.*

lib. XIV.

Nam Lipare, vastis subter depasta *caminis,*
Sulfureum vomit exeso *de vertice fumum.*

a *adedit ignis* familiare bonis auctoribus; de quo vide sum Heinsium ad Ovidii Amores I, 15.

55. *Formidolosis dum latent silvis ferae*] Loscheri editio *ormidolosis silvis;* cui accedunt Torrentii aliquot, Blannii veteres (ut ex verbis Cruquii patet, quamvis secus t editum) Leidensis et Reginensis nostri, et Battelianus o varia lectione. Ceteri cum editione prima *formidolose ferae.* Utram iam lectionem mavis? *Formidolosus* amgue significat, et qui formidat, et qui formidatur; quorum utrum convenit *feris,* dum *sopore languidae* sunt. Placet itur *formidolosis,* ut perpetuum sit silvarum epitheton. irgil. Georg. IV, 468.

Et caligantem nigra formidine *lucum.*

t Aen. I, 169.

tum silvis scena coruscis
Desuper, horrentique *atrum nemus imminet umbra.*

tatius Theb. v. 577.

seu tu pavidi *ferus incola* luci,
Sive Deus.

ucanus III, 411.

Arboribus suus horror inest.

63. *Quibus superbam fugit ulta pellicem*] Editiones veteres cum Acrone Scholiaste, et dimidia parte codicum, in quibus Reginensis et Leidensis nostri,

Quibus superba *fugit.*

ita et apud Senecam Chorus Medeam *superbam* vocat, v. 855.

Vultus citatus ira Riget, et caput feroci
Quatiens superba *motu, Regi minatur ultro.*

Rectius tamen *superbam pellicem* cum Blandiniis aliisque legeris; Dulcior enim compositio est, et epitheton aptissimum. Auctor Octaviae v. 125.

Adice his superbam pellicem, *nostrae domus*
Spoliis nitentem.

87. *Venena magnum*] Durissimus locus, neque quocumque modo vertas et excutias, sententiam commodam praebens:

Venena, magnum fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.

Scio equidem, ut conati sint explicare veteres novique Interpretes; sed, siquid video, laterem laverunt. Neque rectius Rutgersio processit, qui sic corrigebat:

Venena, magicum *fas nefasque, non valent.*

hoc est, ait, *Venena, quae totum magorum fas et nefas sunt.*

Nihil v. d. infelicius: neque enim verba eum sensum quem concipit, admittunt: neque sensus ipse ullam venerem aut elegantiam habet. Multa quidem ipse quondam tentavi, quae piget hic referre: tamen ne hoc asymbolus veniam, dicam aliquid: quod, etsi mihi quidem placeat, Rutgersiano haud deterius credo. Ergo ecce tibi correctionem, qualiscumque est,

Venena magica fas nefasque non valens,
Non vertere humanas vices.

Venena, ait, *magica;* id enim epitheton necessarium videtur: quippe *venena*, per se et absolute posita, non sunt rem magicam denotare. Valerius Flaccus VII, 327.

Utque procul magicis spirantia tecta venenis,
Et saevae patuere fores.

Ea vero, inquit, *non valens vertere fas et nefas.* Ita Virgilius loquitur Georg. I, 505.

Quippe ubi fas versum atque nefas; tot bella per orbem,
Tam multae scelerum facies.

Seneca de Ira II, 8. *Numquid enim singuli aut pauci rupere legem? undique, velut signo dato, ad fas nefasque miscendum coorti sunt.* Negat itaque venena magica, quamvis possint

Sistere aquam fluviis, et vertere sidera retro,
Vertere et in tacitos iuvenilia corpora pisces,
Fulminis et rapidi carmine vertere iter,

et alia id genus portenta facere; negat, inquam, naturam iusti et iniusti posse itidem *vertere.* Sed obiicies fortasse cum Lambino et Dacierio, rem aliter se habere, et *veneficia* re ipsa fas nefasque vertere, ut *bella et scelera* vertunt apud Virgilium. Verum illud viri docti non animadverterunt, diversis nominibus utrumque verum esse, et quod vertant fas et nefas, et quod non vertant. Vertunt quidem, quod ad ipsas veneficas attinet: quippe quibus, ut Senecae verbis utar Controv. II. *omne fas nefasque lusus est;* quae, ut Tacitus loquitur Hist. II, 56. *in omne fas nefasque avidae sunt et venales:*

Quae fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidae;

ut de Thracibus Noster Carm I, 18. Atque ita explicat Servius Virgilii illud, *Quippe ubi fas versum atque nefas*] *Apud homines scilicet, qui spernunt licita, appetentes illicita.* Non tamen vertunt quoad naturam rerum, et divinam providentiam: ut Virgilius Aen. I, 547.

Si genus humanum et mortalia temnitis arma;
At sperate Deos memores fandi atque nefandi.

quemadmodum et puer hic humana ope destitutus ad Deos ultores se convertit:

Diris agam vos; dira detestatio
Nulla expiatur victima.

Postrema negat veneficia *vertere vices humanas*, sive effugere posse poenam, quae claudo licet pede scelestos tandem consequitur. *Vices*, ut optime hic Porphyrion, *appellantur poenae, quae in sceleratos regeruntur:* ut Noster Carm. I, 28.

fors et
Debita iura, vicesque *superbae*
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
Teque piacula nulla resolvent.

et Ovidius Trist. III, 11.

Humanaeque *memor sortis, quae tollit eosdem*
Et premit: incertas ipse verere vices.

Atque haec quidem ideo diximus, ne nihil diceremus. Frustra tamen, opinor, labor omnis impenditur: et fortasse locum spurium et interpolatum curamus, qui sola spongia sanari poterit, nulla alia medicina.

VII. AD POPULUM ROMANUM.

12. *Unquam nisi in dispar feris*] Ita prima Veneta Editio et Loscheri, cum codicibus melioris notae, in quibus Graevianus et Reginensis Nostri. Leidensis *feras*, unde Nicol. Heinsius ex coniectura,

Unquam nisi dispari in fera.

Petrensis Noster,

Unquam nisi in disparibus feris.

Editio Veneta anni 1490.

Numquam nisi in disparibus feris.

Miror equidem tot viros eruditos, et praesertim acutissimum Heinsium, non vidisse veritatem adeo in aperto et nudo positam. Quippe sine dubio scripsit Noster:

Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus;
Numquam, *nisi in dispar, feris.*

Cur, inquit, o Romani, non adversus Poenos aut Britannos, sed civis contra civem arma geritis? *ne lupis quidem et leonibus hic mos est, qui* numquam *feri et saevi sunt, nisi in* animal *dispar.* Lupus enim in lupum, et leo in leonem mitis est et innocuus. *In dispar;* ut Cicero Tuscul. v. 13. *Atque earum* (bestiarum) *quaeque suum tenens munus, cum in* disparis animantis *vitam transire non possit, manet in lege naturae.* Eleganter Iuvenalis Sat. XV.

Sed iam serpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera: quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam; saevis inter se convenit ursis.

Plinius Hist. Nat. VII, 1. *Deníque cetera animantia in suo genere probe degunt; congregari videmus et stare contra* dissimilia: *leonum feritas inter se non dimicat: serpentium*

morsus non petit serpentes: ne maris quidem beluae ac pisces, nisi in diversa genera, *saeviunt.* Seneca Epist. 95. *Non pudet homines, mitissimum genus, gaudere sanguine alterius, bella gerere, gerendaque liberis tradere, cum inter se etiam mutis ac feris pax sit.* Una omnium locorum sententia est: sed quo Horatius argumento utitur, ne Romanus contra Romanum; eodem illi φιλοσοφώτερον utuntur, ne Homo contra Hominem bella gerat.

13. *Furorne caecus*] Recte quidem *furor caecus;* ut Senecae Herc. Furente v. 991.

quo se caecus *impegit* furor?

et Thyeste, 27.

mentes caecus *instiget* furor.

et Oedipode 590.

Tum torva Erynnis sonuit, et caecus Furor.

Sed elegans tamen lectio est, quam servat codex Regius Societatis cum duobus Torrentii,

Furorne caecos, *an rapit vis acrior,*
An culpa? responsum date.

Atque ita plane citat Scholiastes Porphyrion in Editione Veneta MCCCCXC; in recentioribus male mutatum est *caecos* in *caecus.* Vix dubites, quin ab Horatii manu fuerit; unde enim librariis tam non vulgarem constructionem? contra, receptam lectionem ex hac procudere proclive iis fuit. *Furorne rapit caecos?* ut Virgil. Aen. II, 557.

quos improba ventris
Exegit caecos rabies.

Statius Theb. III, 630.

Quo rapitis? quae vos Furiarum *verbera* caecos
Exagitant?

Noster Serm. II, 3. v. 44.

Quem mala stultitia et quaecumque inscitia veri
Caecum agit.

Livius XXVIII, 22. *Cum* caeci furore *in vulnera ac ferrum audaci vecordia ruerent.* Ceterum illud interpretes nostros sollicitos habet, quid proprie notent, et quomodo inter se differant *furor, vis acrior, et culpa.* Tu, si sapis, sic explicabis et distingues:

Furorne caecos, an rapit vis acrior,
An culpa?

hoc est, *utrumne furore et vecordia in bellum civile ruitis, an vi et ira Deorum acti, an scientes prudentes et vestra culpa?* Ita Ciris fere apud Virgilium dubitat, utrum fato an casu an culpa in amorem inciderit: versu 455.

Vel fato *fuerit nobis haec debita pestis,*
Vel casu *incepto,* merita *vel denique* culpa.

ubi obiter corrigendum, *Vel casu* incerto. *Vis acrior* eadem est, quae *Vis maior.* Gaius in Digest. XIX. Tit. II. leg. 25. sect. 6. *Vis maior, quam Graeci θεοῦ βίαν, id est,*

a divinam, appellant, non debet conductori damnosa esse. Vegetius I, 24. *Sed ubi vis acrior immineat hostium, tum legitima fossa ambitum convenit munire castrorum.* Porro illa maior opponitur *culpae:* ut hic, *An rapit vis acrior, culpa?* Digest. XIII, 7, 13. *Venit in hac actione et dolus et* culpa, *venit et custodia,* vis maior *non venit.* Ibid. XLI, 7, 30. Culpam *dumtaxat si praestandam,* *non* vim maiorem. Tandem autem respondet Horatius,

Sic est: acerba fata Romanos agunt:

hoc est, *vi maiore, divina ira, et fatali necessitate haec eveniunt.* Errant hic interpretes.

15. *Et ora pallor albus inficit*] Recte hoc quidem: sed elegantius tamen Editio Loscheri, alio verborum ordine,

Tacent, et albus ora pallor *inficit.*

quod et firmant codices nostri Reginensis et Regiae societatis, cum Acrone et edito et manuscripto. Quidni ergo recipiamus?

VIII. IN ANUM LIBIDINOSAM.

17. *Illiterati num minus nervi*] Infeliciter hunc locum tentavit Nic. Heinsius, hic in libri sui margine, et ad Ovidii Amor. III, 7. v. 67. et infelicius multo Dacierius. Accedo ad Guieti sententiam, qui notis ad Terentii Andriam I, 1. sic corrigebat:

Illiterati num minus nervi rigent?
Magisve *languet fascinum?*

Il, *illiteratis.* Cur autem si interroges; non dicam: haud immemor verborum Quintiliani in Institutionibus I, 13. *Utiles Tragoediae, alunt et Lyrici: si tamen in his non auctores modo, sed etiam partes operis elegeris. Nam et Graeci licenter* multa; *et Horatium in* quibusdam *nolim interpretari.*

IX. AD MAECENATEM.

1. *Quando repostum*] Lege ex coniectura elegantissimi Nic. Heinsii:

Quando O repostum Caecubum ad festas dapes.

Illud O facile a praecedente absorberi poterat, et a librariis omitti: restitutum vero mirificam vim et vehementiam sententiae impertit.

5. *Sonante mixtum tibiis*] Duo codices notae optimae apud Lambinum habent,

Sonante mixtis *tibiis carmen lyra:*

quod ut ei non displicet, ita mihi quidem prae vulgata placet. Vide nos ad Garm. IV, 1. v. 22. Siquis tamen *mixtum* hic maluerit, non admodum pugnabo.

16. *Sol aspicit conopeum*] Ita quidem codices: sed scribendum potius *conopium.* Graeci scilicet utrumque habuerunt, κωνώπειον et κωνώπιον; ut κηρύκειον et κηρύ-

κιον, φοινίκειον et φοινίκιον, κυκλώπειον et κυκλώπιον et similia. Ergo cum producta est penultima syllaba, scribendum *conopeum;* ut apud Iuvenalem Sat. VI.

Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo:

tum correpta est, *conopium:* ut hic et apud Propertium III, 9.

Foedaque Tarpeio conopia *tendere saxo.*

Atque hoc placuit etiam sagacissimo Nic. Heinsio.

17. *Ad hunc frementes*] Locus difficillimus:

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli, canentes Caesarem.

Loscherus et sequentium plerique *ad hunc,* ut Graevianus, et Reginensis nostri cum sex aliis. Editio Veneta *adhuc,* ut Leidensis a prima manu, Bodleianus, et Servius ad Aen. VI, 613. Cruquiani aliquot cum duobus Pulmanni et Zulichemiano ac Vigorniensi, *at huc.* In tanta varietate, omnium pessime rem gerunt, qui *Ad hunc* retinent, et interpretantur *contra Antonium.* Neque enim *Hunc* de Antonio accipere possis, qui nusquam antea hic nominatur, aut describitur: neque *Ad hunc verterunt equos* perinde est ac *adversus hunc.* Omnino enim hic indicatur Gallos hosce fuisse transfugas, et ad Augustum ab Antonio equos vertisse: ut proinde *ab hoc* dicendum fuerit, non *ad hunc.* Servius loco iam laudato: *Si culpat eos, qui contra fidem datae veniae dimicarunt, tangit Augustum. Nam transierunt* ad eum ab Antonio *duo millia equitum, per quos est victoriam consecutus; ut Horatius, Adhuc frementes* etc. Velleius Paterculus de bello Actiaco loquens II, 84. *Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem quotidie aliquid transfugiebat.* Neque multo felicius se expediunt, qui alteram lectionem sequuntur,

At huc *frementes verterunt bis mille equos.*

Huc, inquiunt, id est, *ad nos, ad Caesaris partes.* Recte quidem; si carmen hoc in castris Caesarianis praesens scripsisset Noster: is vero tum Romae erat cum Maecenate urbi praefecto. Iam autem quae reliqua est lectio *adhuc,* nullum hactenus fautorem invenit; neque sane ullum hic sensum parit. Ea tamen, ni fallor, omnium proxime ad veram scripturam accedit: sic enim legendum arbitror:

Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopium.
Ad hoc *frementes verterunt bis mille equos*
Galli, canentes Caesarem.

Ad hoc, id est, ad hoc conopium, ad hoc turpe spectaculum: vel forte, *ad haec:* hoc est, *ad has res,* nempe quod feminae et eunuchis parendum esset, quod inter signa conopeum viseretur, prae indignatione transfugerunt. Noster Epist. I, 19. v. 45.

ad haec *ego naribus uti Formido.*
h. e. ad haec verba. Naso Pont. I, 5.

Et iam deficiens, sic ad tua verba revixi,
Ut solet infuso vena redire mero.

Rem vero ipsam optime enarrat Porphyrion: atque ita quidem, ut plane, uti nos nunc legimus, legisse olim videatur. *Significat*, ait, *equitum Gallorum duo millia ab Antonii partibus ad Caesarem transfugisse: quorum ideo mentio facta est, ut Romanos, qui sub Praepositis spadonibus aequo animo militarent, magis oneraret per comparationem Gallorum, qui* hoc dedignati *ad Caesarem se contulerunt.* Vix est, ut aut aliter scripserit Horatius, aut legerit Porphyrion.

20. *Puppes sinistrorsum citae*] Etiam hic locus omnium interpretum ingenia exercuit, et posthac fortasse exercebit. Neque enim promittere audemus, nos expositione nostra omnium dubitationibus satisfacturos: idque, quia rerum bello Actiaco gestarum tenuem hodie notitiam habemus. Ut enim nullus iam extat auctor, qui illud equitum Gallorum transfugium memoret, praeter ipsum Horatium: ita et hoc loco rem aliquam tangi existimo, de qua hodie nihil aliunde compertum habemus. Quare laudem aliquam, aut veniam saltem, merebimur; si tentando et divinando aut verum ipsum aut veri quid simillimum eruere poterimus. Accingamur itaque ad ipsa verba paullatim evolvenda:

Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopium.
Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
Galli, canentes Caesarem:
Hostiliumque navium portu latent
Puppes, sinistrorsum citae.

Ubi primo id novissima emendatione (*ad hoc*) consecuti videmur, ut poëtae mentem iam eminus etiam hic odorari valeamus. Vix enim aliter esse potest, quin ut disticho priore *terra*, ita hic *mari* defectionem ab Antonio significet. *Ad hoc*, inquit, Galli defecerunt; *ad hoc* hostiles naves latuerunt in portu, sinistram versus actae. Quod quale sit, mox videbimus. *Puppes*, ait, *navium portu latent:* id more sollemni; puppes enim in litore statuebantur, quo naves expeditius rectis proris e portu exirent; neque opus esset inhibendo remis eas convertere. Notum illud Virgilii:

Ancora de prora iacitur: stant litore puppes.

Citae autem participium est a *cieo* prima correpta; ut contra a *cio citus* primam producit; ab eo *cóncitus*, ab hoc *concitus* deducitur. Cum itaque *puppes navium citas* fuisse dicit; necesse est, ut intelligamus naves retrorsum fuisse actas, ita ut puppes praecederent, prorae sequerentur:

quod Graeci *πρύμναν κρούεσθαι*, *puppem ciere*; Latini *inhibere remis* et *retro navem inhibere* dicunt. Id quod plerumque fieri solebat, quoties aut iam classe hostium propinqua navale praelium detrectarent, aut post congressionem fugam pararent. Ita Themistocles apud Iustinum II, 12. Ionas ad defectionem his verbis sollicitat. *Quin vos in hanc nostra castra ex ista obsidione transitis?* sive transfugitis; *Aut si hoc parum tutum est: at vos commisso praelio ite cessim, inhibete remis, et a bello discedite.* Ergo hoc tandem in Horatii verbis habemus; Naves aliquot hostium ex praelio vel paullo ante praelium recessisse, et in portu aliquo se condidisse. Iam autem quid *sinistrorsum* hic denotet, non satis liquido apparet. Nescias enim, an forte nautica fuerit locutio, et perinde sit ac *retrorsum inhibere.* Quod si admittatur, iam nulla reliqua erit difficultas. Tutius tamen est hic significatione communi *sinistrorsum* accipere; quia de illa, quae rei nauticae propria fuerit, nihil nunc constat. Ergo *sinistrorsum citae* erunt sinistram partem versus remigio actae. Auctori autem haec Romae scribenti, et pugnae locum in oculis habenti, ad sinistram erant litora Epiri, et promontorium Actium. Quidni ergo sic totum locum interpretemur; ut Antonii aliquot naves ab eo desciscentes retrorsum in puppem remigando fugam capessiverint, et in portum aliquem Actio propinquum ad sinistram se receperint. Nam quod vetus Scholiastes et recentiorum plerique *sinistrorsum* Alexandriam versus exponant, et de navibus Antonium ipsum vehentibus accipiant; id vero cum sequentibus pugnat, neque hic potest consistere. Nesciebat enim tum Horatius Antonium Alexandriam petiturum, nedum iam tum in *portu* Alexandrino *latere.* Sic enim mox loquitur:

> *Aut ille centum nobilem* Cretam *urbibus*
> *Ventis iturus non suis;*
> *Exercitatas aut petit* Syrtes *noto,*
> *Aut fertur* incerto mari.

Quare, aut valde fallor, aut melius est de parte classis Antonianae, quae ab illo transfugerit aut pugnam detrectaverit, verba haec accipere. At dices fortasse, quis Historicorum memoriae id tradidit? Nemo quidem, qui nunc extat: at quot sunt deperditi? quis autem Gallorum equitum defectionem disertis verbis memorat praeter ipsum Horatium? Nam Servius ex Horatio solo habuit, quod ea de re narrat. Satis est, si verba ipsa, quae iam excutimus, eo nos recta via ducunt, ut defectionem talem intelligamus: siquidem et Plutarchus refert in vita Antonii p. 1729. Edit. Steph. *τὸ ναυτικὸν ἐν παντὶ δυσχραγοῦν, καὶ πρὸς ἅπασαν ὑστερίζον βοήθειαν.* *classem Antonii paullo ante pugnam rem omnem male gessisse, et ubique tarde nimis auxilio adfuisse.* Quod quantulum abest a detrectatione

praelii? Ceterum quod ex Cruquii libris duobus afferunt, *sinistrorsum sitae*, id parvi momenti est; etsi magnos fautores habeat. Ipse enim Cruquius fatetur a prima manu eos ipsos codices *citae* exhibuisse; ut sane omnes nostri et aliorum cum editionibus vetustis clare praeferunt.

22. *Currus et intactas boves*] Nic. Heinsius in margine exemplaris sui, *Forte*, ait, *intactos*. Sed vetat hoc vetustus Grammaticus Valerius Probus p. 1462. *Hic et haec bos huius bovis: Horatius: Intactas boves*. Erudite Scholiastes Porphyrion: *Intactas boves, hoc est, indomitas. Non sic dixit, quasi feminis tantum triumphantes sacrificent; sed quia metro quid gratius feminino genere boves, quam masculino.* Porro etiam *intactas* habent omnes scripti cum vetustis editionibus.

25. *Neque Africano*] In priscis Editionibus Veneta et Loscheriana sic locus hic exhibetur.

Io Triumphe, nec Iugurthino parem
Bella reportasti ducem;
Neque Africanum, *cui super Carthaginem*
Virtus sepulchrum condidit.

Neque aliter praeferunt Pulmanni Bersmannique et Torrentii et nostri codices. Primus, opinor, Aldus Manutius illud alterum invexit; quod deinceps propagatum silentio transmiserunt Lambinus et Cruquius, dissimulata membranarum scriptura: nullus enim dubito, quin illi in suis idem invenerint. Quid vero est *Africano bello?* annon et *Iugurthinum* etiam erat Africanum? Si id voluit Horatius, bello *Punico* dictum oportuit, non *Africano*: quo quidem nomine hoc ab illo distingui non potest. Sed esto hoc: quid deinde erit, quo illud *cui* referatur? *cui bello* in ea constructione necessario accipiendum erit; quo nihil ineptius fingi potest. Recipienda igitur membranarum lectio: *Nec Marium*, ait, *parem Augusto ducem reportasti, nec Scipionem Africanum.* Illud interea dubium, et inter interpretes magnopere controversum est; utrum hic velit Scipionem, avumne an nepotem? et quid ista significent,

cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit.

Eorum dissidentes sententias videat, cui animus et copia est. Ego vero, utrumcumque Scipionem hic intelligam, longe aliter atque illi faciunt, verba explicem. Si maiorem, tum sic velim enarrare: *Cui virtus sua* a poëta Ennio decantata *sepulchrum condidit, maius clariusque ipsa Carthagine.* Quid vero, inquies, an Ennii poëma, utcumque Scipionem praedicet, eius sepulchrum dici potest? Quidni autem, ut Homeri Ilias sepulchrum Hectoris dicitur in Epigrammate, Antholog. III, 14.

Μή με τάφῳ σύγκρινε τὸν Ἕκτορα, μηδ' ἐπὶ τύμβῳ
Μέτρει τὸν πάσης Ἑλλάδος ἀντίπαλον.

Ἰλιὰς, αὐτὸς Ὅμηρος ἐμοὶ ΤΑΦΟΣ, Ἑλλὰς, Ἀχαιοὶ
Φεύγοντες. τούτοις πᾶσιν ἐχωννύμεθα.

Ut Lucani Pharsalia Pompeii sepulchrum, Statio in Silv. II, 7.

Tu Pelusiaci scelus Canopi
Deflebis pius, et Pharo superba
Pompeio *dabis altius* sepulchrum:

Ut Simonidis carmen sepulchrum naufragi cuiusdam Valerio Maximo dicitur, lib. I, 7. *Memor autem beneficii Simonides elegantissimo eum* carmine *aeternitati consecravit, melius illi et diuturnius in animis hominum* sepulchrum *constituens, quam in desertis arenis struxerat.* Ita metaphora non dissimili *monumentum* passim occurrit, ut Noster Carm. III, 30.

Exegi monumentum aere perennius.

Notes autem velim illa praecipue verba, *altius Pharo, melius et diuturnius quam:* illud enim ipsum est *super Carthaginem.* Silius Italicus de eodem Scipione, lib. IV.

Nam tibi servantur, ni vano cassa volatu
Mentitur superos praepes, postrema subactae
Fata, puer, Libyae, et maius Carthagine nomen.

Quod si cui haec minus arrideant, tum is Scipionem Aemilianum maioris nepotem poterit hic intelligere: et deinde, si me audiet, sic levi mutatione locum refinget,

Neque Africanum, quo *super Carthaginem*
Virtus sepulchrum condidit.

ut ordo sit, *Neque Aemilianum, super quo virtus Carthaginem sepulchrum condidit.* Ipsa scilicet Carthago, quam funditus delevit Scipio, sepulchrum eius eleganter dicetur; ut Salamis Themistoclis sepulchrum est in Germanici Epigrammate Antholog. III, 5.

Ἀντὶ τάφου λιτοῖο θὲς Ἑλλάδα. θὲς δ' ἐπὶ ταύτᾳ
Δούρατα βαρβαρικᾶς σύμβολα ναυφθορίας.
Καὶ τύμβῳ κρηπῖδα περίγραφε Περσικὸν Ἄρη,
Καὶ Ξέρξην. τούτοις θάπτε Θεμιστοκλέα.
Στάλα δ' ἁ ΣΑΛΑΜΙΣ ἐπικείσεται, ἔργα λέγουσα
Τἀμά. τί με σμικροῖς τὸν μέγαν ἐντίθετε;

Ut Europa et Asia Alexandri magni, ibidem in Epig. Parmenionis:

Τύμβον Ἀλεξάνδροιο Μακηδόνος ἤν τις ἀείδῃ,
ΗΠΕΙΡΟΥΣ κεῖνον σῆμα λέγ' ἀμφοτέρας.

ubi pro ἀείδῃ *canat*, corrigendum obiter ἐρείῃ *quaerat, interroget.* Ut Graecia tota denique Euripidis sepulchrum est, ibidem III, 25.

Μνᾶμα μὲν ΕΛΛΑΣ ἅπασ' Εὐριπίδου. ὀστέα δ' ἴσχει
Γῆ Μακεδών. ᾗ γὰρ δέξατο τέρμα βίου.

34. *Et Chia vina aut Lesbia*] In vetustis codicibus Torrentii, et Galeano nostro non postremae notae, alia lectio est; quae si distinctione adiuvetur, vulgatae facile palmam praeripiat:

Capaciores affer huc, puer, scyphos:
Aut *Chia vina, aut Lesbia,*
Aut, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Caecubum.

ubi constructio erit, *Metire aut Chia vina, aut Lesbia, aut Caecubum:* non, ut nunc circumfertur, *Affer Chia aut Lesbia, aut metire Caecubum.* Quis non videt illud elegantius esse? Quin, etiam si et *Chia vina* cum maiore codicum parte legeris, distinctio tamen post *scyphos* ponenda erit; ut sane habet princeps editio Veneta.

X. IN MAEVIUM.

1. *Mala soluta navis exit alite*] Apud Marium Victorinum p. 1252. masculino genere effertur,

Malo *soluta navis exit alite.*

Sed, praeterquam quod omnes codices et uterque Scholiastes in altera lectione conspirant, ita citatur et Servio ad Eclogam Virgilii III. et Diomedi p. 482. Lactantius ad Statii Theb. lib. III. *At te mala protinus ales Qua redeo*] *id est, malum augurium. Quotiescumque enim ales feminino genere dicitur, malum portendit augurium; ut Horatius: Mala soluta navis exit alite.* Retinendum ergo hic genus femininum, tot auctoritatibus fultum. Desirat tamen acumen Grammatici; nam eodem genere et bonum augurium significat. Noster ipse Epod. XVI.

Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?

Tamen codex optimus Reginensis clare illic praefert, *secundo.* Catullus Epigram. LXII.

bona cum bona
Nubat alite *virgo.*

8. *Frangit trementes ilices*] Plotio Grammatico veteri sic locus hic citatur, p. 1647.

Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Fregit *trementes ilices.*

Et sane dulcius quid apud Poëtas prae se ferunt Praeterita, quam Praesentia: ut Carm. IV, 4.

Qualem ministrum fulminis alitem — —
Egit *amor dapis atque pugnae.*

Virgilius:

Quales mugitus, fugit *cum saucius aram*
Taurus, et incertam excussit *cervice securim.*

Neutrum tamen hic admiror, quia iam versu proximo habuit,

Fractosque *remos differat.*

Equidem *vertit* vel *sternit* vel simile quid dixissem potius, quam bis continenter idem verbum inculcassem.

19. *Ionius udo*] Locus hic, ut in Loscheri et plerisque editionibus habetur,

Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit,

nihil videtur difficultatis habere. Recte enim *Ionius* *nus*, ut Propertius IV, 6.

Qua sinus Ioniae *murmura condit* aquae.

et Servius ad Aeneid. III, 211. *Et sciendum* Ionium sin *esse immensum ab Ionia usque ad Siciliam.* Recte eti *udo Noto*, ut Statius Silv. I, 6.

quas udo *Numidae rapuere sub* Austro,

de quo vide plura ad Carm. IV, 5. vers. 9. Editio tam Veneta, quod et Cruquius ex Blandiniis suis profert et cipit,

Ionius udo cum remugiens sinu
Notus *carinam ruperit.*

Quo nihil umquam frigidius et insulsius vidi. Quid en est *Ionius Notus?* quis unquam *Notum* eo epitheto donav Quod si maxime *Ionius Notus* diceretur; tamen inept plane esset hoc in loco, quia Maevius in *Ionio mari* i navigabat. Nam et *Threïcius* quidem *Boreas* dicitur; non in Thracia versantibus: et *Notus Libycus*; sed n Afris ipsis, verum aliis inter Libyam et septentrionem gentibus. Et quid iam erit *udo sinu?* sinu velorum, quit: quid? an *vela* nominaverat antea Noster; ut ce mode hic subintelligi possint? ut in illo Claudiani iterum citando,

Ionium tegitur velis, *ventique laborant*
Tot curvare sinus.

Nugae merae. Tolerabilior longe est alia lectio,

Ionius udo cum remugiens sinu
Noto carinam ruperit:

quam Torrentius in quatuor codicibus inventam secu est, ac postea Ianus Rutgersius, et iam nuper erudit mus Baxterus. Ubi constructio erit, *Cum Ionius udo remugiens Noto ruperit carinam.* Et *Ionius*, aiunt, absol pro Ionio mari, ut Graecis ὁ *Ἰόνιος*. Recte quidem rant de Graecis, qui et vincta oratione et soluta masc num hic usurpant, subaudito *πόντος*. At Latini neutr magis amant, quippe quibus *mare* subintelligitur. Ovid Fast. IV, 565. de Cerere:

Hinc init Aegaeum, quo Cycladas aspicit omnes;
Ioniumque rapax *Icariumque legit.*

Lucanus VI, 27.

Ioniumque *furens rapido cum tollitur Austro.*

Claudianus IV. Cons. Honorii v. 209.

Ionium *tegitur velis, ventique laborant*
Tot curvare sinus.

et I. Stilich. v. 174.

Vexillum navale dares; sub puppibus ibat
Ionium.

am quod ex Iuvenali citant, ubi masculino genere effertur, Sat. VI, 92.

Tyrrhenos igitur fluctus, lateque sonantem
Pertulit Ionium:

ut refingi fortasse debet *lateque sonorum*; aut ex verbo praecedente substantivum sibi adsciscere potest *fluctum*; ut certe ob raritatem non temere Horatio adfingendum est. Sed et aliud in hac lectione incommodum est et odiosum: quippe geminus hic ablativus *remugiens sinu Noto* nauseam plane movet. *Noto* enim ablativo casu hic efferri, certo scire poteris ex iis quae ad Carm. III, 10. v. 7. adnotavimus. Retinenda ergo est altera lectio, in qua nihil est quod vel Momus ipse culpet aut fastidiat. Atque eam solam nostri codices universi agnoscunt; nisi quod in Petrensi corrector nescio quis, iratis Musis, hoc inter lineas interserit,

Ionio udus *cum remugiens sinu*
Notus *carinam ruperit*.

21. *Porrecta mergos iuveris*] Iam semel antea in hoc vocabulo librariorum incuriam experti sumus, Carm. III, 10. v. 3. et ecce tibi iterum eadem chorda oberrantes. Quantumvis enim ii simul omnes reclament, meo periculo rescribe,

Opima quod si praeda curvo litore
Proiecta *mergos iuveris*.

Quid enim, amabo, hic facit *Porrecta?* Tacent interpretes novi: sed antiquus rem omnem expediet. *Porrecta*, ait, *est extenta: ut Virgilius:*

Quae iacet medium Rhodope porrecta *sub axem*.

En cor Zenodoti! sed dic, sodes, quid mergorum interesset, utrum *extentus*, an incurvatus, et quidem quadrupes constrictus iaceret? Nam utcumque, opinor, positi cadaveris rimari et lacerare viscera potuerunt. Sed, ut iam dixi, ab Horatii manu fuit, *Proiecta litore praeda;* hoc est, quae inhumata, insepulta, abiicitur, ut supra Epod. VI.

Proiectum *odoraris cibum*.

Statius Theb. XII, 749.

Sic iuvat exanimis proiectaque praeda *canesque*
Degeneresque lupos: magnos alit ira leones.

Lucretius III, 890.

Vivus enim sibi cum proponit quisque futurum,
Corpus uti volucres *lacerent in morte* feraeque;
Ipse sui miseret; neque enim se vindicat hilum,
Nec removet satis a proiecto *corpore*.

Et V, 223.

Tum porro puer, ut saevis proiectus ab undis
Navita, nudus humi iacet.

Ovid. Epist. Phyllidis.

Ad tua me fluctus proiectam littora *portent*,

Occurramque oculis intumulata tuis.

Propertius I, 2.

Tu proiecta *mei perpessa es membra propinqui,*
Tu nullo miseri contegis ossa solo.

Statius Theb. XII, 528.

proiectos *cespite nudo,*
Hoc patriae telluris habes.

Lucanus VI, 625.

pererrat
Corpora caesorum, tumulis proiecta *negatis.*

et VII, 565.

obit latis proiecta *cadavera campis.*

Cicero Tuscul. I, 23. *Diogenes* proiici *se iussit inhumatum. Tum amici,* Volucribusne *et feris?* Idem de Divinat. I, 27. *Unum de Simonide: qui cum ignotum quendam* proiectum *mortuum vidisset, eumque humavisset.* Ibidem II, 69. *Alcibiades cum esset* proiectus *inhumatus, ab omnibusque desertus iaceret.* Quintilianus Declam. VI. *Rursusque cum dicit lex, Insepultus abiiciatur: non utique id significat, ut non liceat eum sepeliri, postquam* proiectus *est.* Seneca Epist. XCII. *Utrum* proiectum aves *differant, an consumatur canibus data praeda marinis, quid ad illum? — — Non conterret, inquit, me nec uncus, nec* proiecti *ad contumeliam cadaveris laceratio, foeda visuris — — Quem saevitia* proiecerit, *dies condet.* I nunc, et mirare tot eruditos interpretes tam neglegenter hic esse versatos. Ceterum codices nostri ad unum omnes *iuverit*, ut et Torrentii et aliorum cum editionibus vetustis. Solus Lambinus in octo suis, si credibile est, *iuveris* invenit. Sed undecumque hoc habuerit, sine dubio rectum est; et a Barthii codice Advers. XXXVII, 15. et Adnotatore Cruquiano confirmatur. *Iuveris,* ait, *paveris.* Et miror equidem illud alterum placuisse optimo Torrentio; non animadvertenti, si *iuverit* legamus, tum incertum fore, utrum ipse Maevius, an quivis alius ex *navitis suis*, an simul omnes, hic *praeda mergorum* intelligendi sint. Tollendum igitur illud ambiguum; neque sane aliud ab indoctis librariis expectandum erat, quam ut *iuverit* hic substituerent; quod vi et lege syntaxeos necessario hic requiri pro eruditione sua crediderunt.

XI. AD PETTIUM.

Pessimum hic flagitium fecit, alioqui de Flacco bene meritus, doctissimus Lambinus. Cum enim antea ubique sic versus hi ederentur,

Petti nihil me, sicut antea, iuvat
Scribere versiculos, amore perculsum gravi:

et similiter in Epodo XIII.

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem, nunc mare nunc siluae:

rimus ille, partim, ut ait, Buchanani auctoritate motus; artim codices quosdam antiquissimos secutus, alternum uemque versum in binos divisit hoc modo,

Scribere versiculos,
Amore perculsum gravi:

t,

Nivesque deducunt Iovem,
Nunc mare, nunc siluae.

t deinceps idem mos in omnibus fere editionibus obtiuit, Dauniis, opinor, Musis prae dolore lacrimantibus. le re ipsa mox videbimus: at quod codices hic nobis obrudit bonus Lambinus, cras credo, hodie nihil. Cur nim *codices quosdam* hic universe memorat male titubans t falsi conscius? cur non singulatim, ut solet, vel Vaticaum, vel Faërni, vel alium nominat? certe in omnibus ostris alternus ille versus unicus est, non geminus: atque a omnes praeter Lambinum in suis repererunt; ita exibent Loscherus, et editio princeps Veneta; ita denique rammatici veteres citant, et Scholiastae confirmant. Rurica codicum Leidensis et Graeviani sic habet: I. *Ternaius Iambus.* II. *Quadratus compositus a dactylo in Iamum.* Similiter fere Acron: *Metrum primo versu ternarium mbicum. Secundus ex penthemimeri dactylica et iambica. lii dicunt esse ternarium iambicum, et II. quadratum a dacylo et Iambico.* Eorundem et Reginensis Rubrica ad pod. XIII. I. *Senarius Epicus.* II. *Quadratus a Iambo in actylon.* At Rubrica Reginensis ad Epodon hunc XI. aullo diversa est: *Metrum primo versu Iambicus ternarius, ecundus e longa Iambicus scanditur ita,*

Scribere | versicu | los | amo | re per | culsum | gravi.

bi pro *e longa iambicus*, quod nullum sensum habet, corigendum *Elegoiambicus*, ut Cruquius in suis invenit, comositus nempe ex Elegiaco versu et Iambico. *Elegiambum*, t vicissim *Iambelegum* habes apud Marium Victorinum p. 592. *Ἰαμβέλεγον* apud Hephaestionem p. 51. Porro quid a alteris Rubricis et Acrone *quadratus* sibi velit, non omes, opinor, sciunt. Equidem corruptum esse dico ex raeco vocabulo per Latinos librarios vitiose scripto, ΣΥΝΑΡΤΗΤΟΣ. Cruquius enim in Blandiniis suis *Συαρτητῶς* reperit, sibi minime intellectum. Sed et illic t hic *Ἀσυνάρτητος* reponendum est; quod quid sit, et toum simul huius Epodi artificium, iam tibi elucidabo. ub primis Poëticae artis initiis simplici pede versus decurrebant, Heroicus dactylo, Trochaicus et Iambicus uterue suo; nisi ubi, pes omnibus illis cognatus, Spondeus nterponebatur, quo versus, ut Noster ait, *tardior paullo raviorque ad aures veniret.* Postea, ut varietatis gratiam ucuparentur, cola quaedam sive partes Heroici versus cum olis Trochaici generis vel Iambici, et vicissim, in unum

versum miscebant; unde magnus novorum versuum numerus illico nascebatur: quos Graeci magistri Ἀσυναρτήτους, hoc est, *inconnexos* vocabant; quia alterum colon altero diversi generis connecti et coagmentari non potest, utrumque uno versiculo utrumque sit conclusum. Horum ἀσυναρτήτων numerum ad LXIV. usque exsurgere narrant Scholiastes Hephaestionis p. 52. et Marius Victorinus p. 2552. Parens autem et inventor horum erat Archilochus. Πρῶτος ἀσυναρτήτοις Ἀρχίλοχος κέχρηται, ait Hephaestion p. 48. *Primus inconnexis versibus Archilochus usus est:* ubi et diversa eorum genera profert; quorum ea tantum hic memorabo, quae Flaccus imitatus est. Unum ergo ait (pag. 50.) constare ἐκ δακτυλικῆς τετραποδίας καὶ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ, hoc est, prius colon esse tetrametrum Heroicum, posterius tres trochaeos: quale illud Archilochi:

Οὐκ ἔθ' ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα | κάρφεται γὰρ ἤδη.

quod semel duntaxat Flaccus expressit, Carm. I, 4.

Solvitur acris hiems grata vice | veris, et Favoni.

Ubi iterum Cruquius ex Blandiniis suis profert συναρτητὸς pro ἀσυνάρτητος; atque idem inepte ex duobus colis duos versus constituit in hunc modum,

Solvitur acris hiems grata vice
Veris et Favoni:

eodem plane errore, quo in hisce Epodis peccavit Lambinus. Ea enim Ἀσυναρτήτων ratio ipsa et definitio est, ὅτι δύο κῶλα ἀνθ' ἑνὸς μόνου παραλαμβάνωνται στίχου, *duo cola pro unico versu accipiantur:* p. 48. Alterum Archilochi ἀσυνάρτητον (p. 51.) constabat ἐκ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς, καὶ ἰαμβικοῦ διμέτρου ἀκαταλήκτου, sive prius colon erat pars Elegiaci, posterius pars Iambici; quale illud,

Ἀλλά μ' ὁ λυσιμελὴς | ὦ 'ταῖρε δάμναται πόθος.

et ad hoc exemplum semel tantum decurrit Horatius in hoc ipso Epodo XI.

Scribere versiculos | amore perculsum gravi.

Tertium autem Asynarteti genus, quale nullum ex Archilocho profert Hephaestion, est illud Epodi XIII; ubi ordine inverso, pars Iambici praecedit, et pars Elegiaci subsequitur; tamquam si scriberes,

Ὦ 'ταῖρε δάμναται πόθος | ἀλλά μ' ὁ λυσιμελής.
Nivesque deducunt Iovem | nunc mare nunc siluae.
Occasionem de die | dumque virent genua.

Utrum autem hoc invenerit Horatius, an ex Archilocho acceperit, nescias hodie; quandoquidem huius opera ad nostram aetatem non perennaverunt. Si Attilio Fortunatiano credis, Horatii inventum est: sic enim ait p. 2684. *Omnia metra variantur — — aut permutatione, tamquam*

Occasionem de die | dumque virent genua.

Nam cum Archilochus Heroi partem priorem cum Iambici priore parte composuerit, ita ut antecederet Heroum, in hunc modum:

iere versiculos | amore percussum gravi:
immutavit, ut antecederet Iambici pars, sequeretur-
c:
usionem de die | dumque virent genua.
ere habes apud eundem p. 2699. Tamen, opinor, ipsi de se potior fides habenda est; qui clare nellius carminis modos immutasse, Epist. II, 19.

Parios ego primus Iambos
ndi Latio, numeros *animosque secutus*
ilochi, *non res et agentia verba Lycamben.*
ie me foliis ideo brevioribus ornes,
d timui mutare modos *et carminis artem.*

hunc ipsum versum *Archilochium* vocat Diomedes et Scholiastes Blandinius de Metris apud Cru- a fine libri. Sed utcumque hoc fuerit; utrumque et hunc XI, et alterum XIII, alternos versus *Ἀσυ- ις* habere, ex duobus colis constantes; atque ea ra unum versiculum concludenda esse, non, ut is voluit, in binos dissecanda, iam certo, puto, um tibi est, ex iis quae modo attulimus. Atque cinunt omnes ubique Grammatici, quotiescumque ietris agunt, ut Diomedes p. 511. et 528; Marius us p. 2540, 2619, 2622. et Attilius Fortunatianus p. ic et auctor Carminis de Pasiphae (apud Blandi- metris scriptorem, et Pithoeum) quo omnia Ho- metra eleganter complexus est, singulis versibus Asynarteta exhibuit,

opides iuvenis | quem perculit fractum manu,
resolvens Cnossiae | tristia tecta domus.

disertissimus ille de Metris scriptor, Terentianus in ipso fine operis, ex duobus colis *unum versum* clare testatur; cuius locum, ob singularem viri item et elegantiam, integrum hic subiiciam; ubi o loquitur,

non trimetro talem Epodum comparat.
ametri partem dactylicam subicit,
e dimetron ad hoc; | unumque versum *reddidit:*
i, nihil me, sicut antea, iuvat
bere versiculos | amore perculsum gravi.
elque et istud functus est.
ique Epodon non trimetro reddidit:
versum heroum voluit praemittere totum,
i dimetrum conlocat | commaque dactylicum;
iic, ut ante, versus unus *ut foret:*
rida tempestas caelum contraxit, et imbres
sque deducunt Iovem | nunc mare nunc siluae.

rgo? iamne vides, in quanta harum rerum one versati sint, qui per integrum iam se- duce Lambino, editiones suas hoc emble- honestarunt. Nam quod arguit optimus Tor-

rentius; si unico versu duo cola illa concludantur, im recunde nimis Flaccum nunc brevem syllabam prod nunc vocalem ante vocalem non abiecisse, ut in illis,

Arguit et latere | petitus imo spiritus.
Fervidiore mero | arcana promorat loco.
Levare diris pectora | sollicitudinibus,

in eo ostendit se versus Ἀσυναρτήτου indolem non o percepisse. Diserte enim docet Hephaestion, optimus m trorum auctor, syllabam ultimam prioris coli perinde communem, ac si integrum Hexametrum vel Iambic clauderet: unde et Archilochum ait in illo, de quo i egimus, Asynarteto,

Οὐκ ἔθ' ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα | κάρφεται γὰρ [illegible]

etiam Creticum pedem διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον p dactylo posuisse, ut in hoc,

Καὶ βήσσας ὀρέων δυσπαίπαλους | οἷος ἦν ἥβης.

Vides tamen nihilo minus, tam haec cola apud Archi chum, quam illa apud Flaccum, in unum versum co cere.

2. *Amore perculsum gravi*] Editio Loscheri, et V anni 1490. *percussum*. At Veneta princeps *perculsum*, q postea in omnibus ferme obtinuit. Variant etiam et s codices: vetustiores nostri ab hac parte stant; Petrens Regiae Societatis a Loschero; atque ita tres Torre quorum unum longe optimum fuisse praedicat. Ceteri in terpretes tacent; non quod in omnibus suis *perculsum* in venerint; cave istud credas: sed quod aut neglegenter versaverint, aut alteram lectionem crediderint memoria indignam. Quippe haec duo vocabula nusquam non co fuderunt librarii; ut in Lucretii, Virgilii, Ovidii membra nis eruditi viri adnotarunt. Quin et Grammaticis locu hic ambigue citatur. Apud Diomedem p. 527. habet *perculsum;* at ibidem p. 511. *percussum;* ut et apud Ma rium Victorinum p. 2549, 2619, 2622. et Attilium Fortuna tianum p. 2684, 2699. Rursus tamen apud Attilium *per culsum* extat p. 2706. et Terentianum Maurum p. 245. Utram iam harum praeferas? nam utraque aequali fere auctoritate nititur, utraque sic satis apta sententiae est; ut elegante aliquo formarum spectatore sit opus, qui ve nustiorem ex iis seligere possit. Si Agroetio et Bedae cre dis, *percussum* ad corpus, *perculsum* ad animum refertur. Hanc differentiam pueri olim omnes in ludis docebantur; unde, ut opinor, hic et ubicumque de *animo* agitur, *per culsum* toties interserunt eruditi Librarii. Sed hoc inep tum est, et trivialium magistrorum commentum. Utrum que enim de utroque dicitur, de *corpore* proprie, de *animo* μεταφορικῶς. *Percellere* tamen maius quid quam *percutere* significat; tanta scilicet vi percutere, ut evertas et solo prosternas. Terentius Eunucho II. 3.

Quo trudis? perculeris *iam tu me.*
to apud Gellium II, 22. *Ventus Circius, cum loquare, ecam implet; armatum hominem, plaustrum oneratum* perllit. Virgil. Aen. V, v. 372.

victorem immani corpore Buten
Perculit, *et fulva moribundum extendit arena.*

go in re graviore *perculsus* aptius vocabulum est: *Perlsus terrore, metu, formidine, clade, ruina, damno, discors,* passim in auctoribus occurrunt. Contra, in leviore ectu *percussus* potius dixeris: ubi animus scilicet est icr, *saucius;* non eversus tamen et consternatus. Recte ique apud Nostrum Epod. VII.

Tacent, et albus ora pallor inficit:
Mentesque perculsae *stupent:*

si ibi quoque Battelianus codex, *percussae.* Et recte vissim in hoc loco,

Scribere versiculos, amore percussum *gravi.*

irgil. Georg. II, 476. de Musis,

Quarum sacra fero, ingenti percussus amore.

Aen. IX, 197.

Obstupuit magno laudum percussus amore.

; utrobique praefert accuratissima Nicl. Heinsii editio, et onfirmant vetustissimi codices apud Pierium. Vulgo *perlsus* ibi circumfertur. Stat. Thebaide IV, 260.

Prosilit audaci Martis percussus amore.

ucretius I, 921.

sed acri
Percussit *thyrso laudis spes magna meum* cor.

oster Carm. IV, 5.

Sic desideriis icta *fidelibus*
Quaerit patria Caesarem.

ucretius V, 1074.

Pinnigeri saevit calcaribus ictus amoris.

nnius in Medea:

Medea, animo aegra, amore *saevo* saucia.

ucretius IV, 1041.

Idque petit corpus mens, unde est saucia amore.

irgilius Aen. IV, 1.

At regina, gravi iamdudum saucia cura,
Vulnus *alit venis, et caeco carpitur igni.*

4. *Mollibus in pueris*] Non placet illud *in pueris, in puel-* : ubi praepositio geminata otiosa et elumbis videtur. ripserat, opinor, Auctor,

Mollibus aut *pueris, aut in puellis urere.*

uod mutarunt Librarii, quia in priore membro desiderari aepositionem credebant; quae tamen eleganter abesse let, ut ostendi ad illud, Carm. III, 25.

quae nemora, aut quos agor in specus.

7. *Heu me! per urbem*] Theodorus Marcilius corrigebat,

Heu mi, sive *heu mihi*. Credo, quia alicubi apud Plautum sic editum est. Sed nihil mutandum. Terent. Andr. IV, 1.

Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo.

Seneca in Troadibus 681.

Repellor? heu me! *rumpe fatorum moras.*

et Herc. Oetaeo v. 1761.

Anilis, heu me! *recipit Alciden sinus.*

et Octavia v. 32.

Coniugis, heu me! *pater insidiis*
Oppresse iaces.

Graeci tamen οἴμοι casu dativo efferunt.

8. *Conviviorum et poenitet*] In Magdalenensi deest *et*; in Lambini quibusdam ponitur ante *conviviorum*. Apud Plotium Grammaticum veterem p. 2652. sic editum est, *Conviciorum poenitet*. Nos unius literulae mutatione languentem et iacentem sententiam ereximus in hunc modum:

Fabula quanta fui! conviviorum ut *poenitet!*

Neque dubites, quin auctor ita scripserit, licet centum librarii vel iurati negaverint.

24. *Vincere mollitia amor*] Ita editi omnes: sed Zulichemianus noster, et a prima manu, ut videtur, Graevianus,

Vincere mollitie *amor Lycisci me tenet.*

quod recipimus, ut evitetur vastus ille et inconditus sonus *a a:* sic et alibi Serm. II, 2. mollitiem *dixit*, *non* mollitiam.

XII.

1. *Munera cur mihi, quidve tabellas*] Sic extat in editione prima Veneta et Loscheri: at in altera anni 1490. est *cur mihi curve*. Acron manuscriptus habet *quid mihi curve*; at editus *quid mihi quidve:* atque ita citat Marius Victorinus p. 2619. Neque aliter codices nostri Reginensis, Magdalenensis, et Regiae Societatis, et unus Gulielmi Canteri. Revocamus ergo ut omnium simplicissimum et elegantissimum,

Munera quid *mihi*, *quidve tabellas.*

7. *Quis sudor victis*] Lege *qui sudor;* ut praeter sex Torrentii, Graevianus noster, Leidensis, Reginensis cum tribus aliis. Praeterea in versu proximo *crescat* habet editio Loscheri, et codex Galei, et a prima manu Graevianus; hoc est, *odoror, qui sudor crescat.* Sed taedet harum sordium: et sane hoc carmen indignum est, quod aut emendetur, aut legatur.

25. *O ego non felix*] Codices quidam tam aliorum quam nostri, sed ii non ultimae vestutatis, *o ego infelix;* et sic hic versus citatur Charisio p. 151. Servio De ultimis syllabis p. 64. Sed nihil mutandum. Auctor de morte Drusi v. 145.

Iamne ego non felix? *iam pars mihi rapta Neronum.*
usonius, de Ambiguitate vitae
sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix *cura pudoris.*
abinus, Epistola Demophoontis,
Et iam non felix *omine Demophoon.*
rudentius Peristeph. v. 42.
Audesne non felix, *ait,*
Ius hoc Deorum et principum
Violare verbis asperis?
e huius carminis metro vide quae iam diximus ad Epod. I.

XIII. AD AMICUM.

3. *Rapiamus amici*] Legendum apparet, quamvis magna ertinacia codices scripti refragantur,
rapiamus, amice,
Occasionem de die.
on enim plures, *sed* unum *hic alloquitur*, cui adversi aliuid acciderat; ut ex sequentibus constat:
Tu *vina Torquato* move *Consule pressa meo:*
Cetera mitte *loqui. Deus haec fortasse* etc.

8. *Nunc et Achaemenia*] Primus, ut credo, Aldus Mautius *Achaemenia* edidit; a quo in posteriores editiones ceptum est. Vide autem hic supinam tot interpretum eglegentiam: quorum ne unus quidem ullam lectionis arietatem notat. Atqui praeter veteres ante Aldum edidones et Acronem Scholiastam, omnes nostri codices sine lla litura *Achaemenio* hic exhibent. Neque fas est dubire, quin in illorum codicibus idem haberetur, male sintio praetermissum. Recte autem *Achaemenio nardo* genere neutro, ut Noster alibi Epod. V.
Nardo *perunctum*, quale *non perfectius*
Meae laborarint manus.
ibullus II, 2.
Illius puro *distillant tempora* nardo.
elsus lib. V. cap. 11. *Iuncus quadratus*, nardum, *cinnamoum:* atque ita alii saepe. Ideo autem genus neutrum eminino hic praetulit Auctor, ut vitaret insuavem hooeoteleuti sonum in fine versus:
Reducet in sedem vice, nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat; et fide Cyllenea.
ribe enim cum vulgatis, *Achaemenia, Cyllenea;* et aurem iam, nisi hebes et stolida est, verberari et offendi senes.

10. *Levare diris pectora*] *Dirus* pro *durus* non semel subituerunt oscitantes librarii, ut supra Carm. III, 24. *dira cessitas:* et nunc quoque *diras sollicitudines* nobis obtru-

dunt, pro *duris*, ut clare exhibet codex noster Galea editio Loscheri:

Levare duris *pectora sollicitudinibus*,

Sic Virgilius Aen. IV, 488.

ast alii duras *immittere* curas.

Nemesianus Eclog. I, 59.

duras *docuisti fallere* curas.

Noster Carm. II, 13.

dura *navis*,
Dura *fugae mala*, dura *belli*.

et Carm. I, 18.

Siccis *omnia nam* dura *Deus proposuit*, *neque*
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

12. *Invicte mortalis*] Risum hic movent Interpretes tera tamen eruditi; qui haec duo *Invicte mortalis* cons tione iungunt: credo, ut Plautus olim *mortalem m mortalem catum*, aut *lepidum* dixit. Quo nihil hoc qu in loco putidius ineptiusve excogitari potest. Tu ver divide verba et distingue,

Invicte, mortalis Dea nate puer Thetide.

hoc est, *qui natus es mortalis matre licet immortali.* Q situm est ab Horatio illud antitheton, et sane elegant mum est. Ita Lucretius III, 883.

Mortalem *vitam mors cui* immortalis *ademit*.

Sophocles apud Dicaearchum:

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπταστόμους,
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Invicte autem per se absolute positum erit; ut Virg Aen. VI, 365.

Eripe me his invicte, *malis*.

et VIII, 293.

tu nubigenas, invicte, *bimembres*
Hylaeumque Pholumque manu.

et Claudiano de Nuptiis Honorii v. 336.

Quod gener est, invicte, *tuus*.

13. *Quam frigida parvi*] *Parvi* habent codices om qui hodie extant. Sed Scholiastes Cruquii variantem tionem suggerit, *Parvi*, ait, *id est*, *exigui*, *aut si prav gas*, *id est*, *tortuosi*, *non recti*, *sinuosi*. Ubi nimis q ineptum illud *pravi:* sed eo excitatus elegantissimus Heinsius, *flavi* ex coniectura reponebat. Et *flavus* qui *Scamander*, ut *flavus Tiberis:* sed *frigida flavi* ob eius literae concursum scabre et dure exibit. Nos, si quid tatum vellemus, sic propius ad vulgatum reponere *Quam frigida* proni *Findunt Scamandri flumina;* ut *pr rivus*, *pronus amnis* passim. Sed nihil sollicitandum.

15. *Certo subtemine Parcae*] Parcarum subtemen cer erat; id in confesso est: ut Auctor Consolationis ad viam v. 240.

Quondam ego tentavi Clothoque duasque sorores.
Pollice *quae* certo *pensa severa trahunt.*

Illud tamen inquirendum est, an epitheton illud generale loco huic atque sententiae apte et ad amussim respondeat. Singula itaque verba expende, et videbis forte ὕπουλόν quiddam et insincerum hic subesse. Quippe *rupere reditum subtemine* durissima videtur locutio; nisi *subtemine* epitheto quopiam iuvetur, quod affinitatem aliquam cum *rupere* habeat. Atqui illud *certo* nihil omnino ad *abruptionem* facit. Quo, opinor, argumento inductus, vir eruditissimus Achilles Statius, in Notis ad Tibulli lib. III. Eleg. 3. *secto* reponebat pro *certo*. *Rupere secto subtemine*, id quidem epitheton sententiam prius hiantem satis apte conglutinat; verum illud habet incommodi, quod iam tum mortuum nobis Achillem exhibeat, priusquam Troiam proficiscatur. Quippe si iam *sectum* erat subtemen, cum Chiron haec loquitur; apud inferos haec Achilli fabuletur; necesse est. Semel enim *secto* uniuscuiusque filo, illico eundum est

Illuc, unde negant redire quemquam.

Quamobrem vide, si non alio vocabulo, quod neque a vulgata lectione tantum abscedat, neque ullum eiusmodi incommodum secum trahat, refingi possit locus in hunc modum:

Unde tibi reditum curto *subtemine Parcae*
Rupere.

In voce *curtus* saepius peccatum est a Librariis, dum modo *curvus*, modo *curtus* pro eo substituunt; de quo vide Nic. Heinsium ad Ovidii Fastos II, 408. et 645. *Unde Parcae*, ait, *rupere tibi reditum brevi vitae tuae stamine.* Contra Iuvenalis Sat. X, 252. de Nestore,

Attendas quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, *et* nimio de stamine.

quod si ne hoc quidem tibi placeat; tum, si me audies, vulgatam lectionem sic explicabis; ut *subtemine* non ad *rupere*, sed ad *Parcae* referatur. *Parcae certo subtemine*, id est, *quae certum stamen nere solent*, absolute et *per defectionem* dictum, ut Macrobius loquitur Saturnal. VI, 8. Sic Virgilius, Aen. III, 618.

domus sanie dapibusque cruentis.

VI, 187.

Ipse Quirinali lituo.

I, 171.

Intus aquae dulces, vivoque sedilia saxo,

atque alia id genus plura.

18. *Aegrimoniae dulcibus alloquiis*] Ita quidem exhibent codices scripti, tam aliorum quam nostri; neque in ullo vidi coniunctionem *et* additam, nisi inter lineas, ut habent Battelianus, Regiae Societatis, Graevianus, Reginen-

sis. Solus Magdalenensis in ipso versu perperam sta *Dulcibusque alloquiis.* Ergo hac lectione admissa, nec rio cum interpretibus explicandum erit, *Vino, cantuqu loquiis* (sive quae alloquia et solatia sunt) *deformis a maniae.* Et sic quidem Graeci παραμύθιον ἀτυχίας, ραμύθιον κακοπραγίας etc. *alloquium infortunii*, *egest* Sed non opinor tam quaerendum est, quid Graeci di ausi sint, quam quid Romanorum aures severiores pı tic accipere possint. Neque vero unum hic adducunt cum Latini Scriptoris, quo *aegrimoniae alloquium* au mile quid reperitur. Sane *alloqui* est *solari*, et *alloq* et *allocutio* est *consolatio:* sed ea semper ad personam gram referuntur, numquam (ut hic volunt) ad aegrit nem ipsam. Sic in iis quae citant, Senecae et Catulli,

Alios parentes alloqui *in luctu decet,*
Tibi gratulandum est.

Quem tu quod minimum facillimumque est,
Qua solatus es allocutione?

et illo Statii Theb. VI, 46.

solatur Adrastus
Alloquiis *genitorem ultro.*

et XI, 196.

Coeperat et leni genitor mulcere furentem
Alloquio.

in his, ut vides, non *alloqui luctum*, *alloqui furorem* di tur; sed personas lugentes et furentes. Ut profecto m ex linguae Latinae usu fuerit; si *et* vel *ac* interiecto legeretur,

Illic omne malum vino cantuque levato
Deformis aegrimoniae, ac *dulcibus alloquiis.*

Et facile quidem *A c* a praecedentibus *A e* absorberi terant; et alioqui solemne est Librariis omittere parti las, ubi in versus scansione necessariae non sunt. I autem constructio erit, *Illic levato omne malum aegri niae vino cantuque ac dulcibus alloquiis. Malum aegri niae*, ut Carm. II, 13.

dura navis,
Dura fugae mala, *dura* belli.

Dulcibus vero *alloquiis* quid hic denotent, iam consider dum. Et primo commode interpretari possis, *dulcibus* dalium *alloquiis;* neque enim solus, opinor, et sine c viva *vino* se invitaverit Achilles. Quippe iocosis sodali confabulationibus miscenda et temperanda erant Bac munera: ut Noster Carm. I, 27.

dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede.

Atque ita Serm. I, 5. v. 70. Sarmenti, ait, et Cicerri facetiis exhilarati,

Prorsus iucunde caenam produximus illam.

Et Serm. II, 6. v. 67. suaves sermones inter vina spargebantur:

prout cuique libido est,
Siccat inaequales calices conviva, solutus
Legibus insanis, seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit laetius. Ergo
Sermo *oritur, non de villis domibusve alienis* etc.

Ergo praeter vinum et cantum, *dulcia* etiam *alloquia* in maeroris solatium bene hic advocat Chiron: plane ut Valerius Flaccus I, 250.

Hanc vero, o Socii, venientem in litore laeti
Dulcibus alloquiis *et ludo educite noctem.*

Nec multum absimile illud Ausonii in Protreptico:

Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron
Thessalico permixtus equo; nec pinifer Atlas
Amphitryoniaden puerum: sed blandus uterque
Mitibus alloquiis *teneros mulcebat alumnos.*

Et eiusdem Valerii VII, 373.

Dat dextram vocemque Venus, blandisque *paventem*
Alloquiis, *iunctoque trahit per moenia passu.*

Vel secundo intelligere poteris, *dulcibus* mulierum *alloquiis*, blandis susurris, εὐναίοις ὈΑΡΙΣΜΟΙΣ: ut Venerem ipsam verecunde his verbis obumbret. Ergo tria hic aerimoniae remedia proponuntur, *vinum*, *cantus*, *et Venus.* Quae similiter una iungit et Ovidius Amor. III, 10.

Cur ego sim tristis, *cum sit tibi nata reperta,*
Regnaque, quam Iuno, sorte minore regat?
Festa dies Veneremque *vocat*, cantusque, merumque:
Haec decet ad dominos munera ferre Deos.

Et quod maius est, ipsa Thetis hoc Achilli consilium dedit, ut ad sollicitudines levandas conviviis et Venere uteretur, Iliad. Ω. v. 130.

Τέκνον ἐμὸν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων
Σὴν ἔδεαι κραδίην, μεμνημένος οὔτέ τι σίτου,
Οὔτ' εὐνῆς; ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότητι
Μίσγεσθαι.

Sic et Noster Carm. I, 9. amico suo consulit, ut *Donec virenti canities abest morosa* (plane ut hic, *Dumque virent genua, et decet*) non sperneret *merum, nec choreas, nec dulces amores, nec lenes sub noctem susurros.* Tales intellexit Statius Silv. II, 1. de Glaucia Melioris puero, v. 230.

tu pectora mulce,
Tu prohibe manare genas; noctesque beatas
Dulcibus alloquiis, *et vivis vultibus imple.*

XIV. AD MAECENATEM.

3. *Ut si ducentia somnos*], *Ut si* habent Editio princeps,

codex Reginensis a manu prima, Petrensis, et Bodleianus. Sed Loscherus cum Magdalenensi, et Batteliano,

Pocula Lethaeos veluti *ducentia somnos*:

Graevianus perperam, *Lethaeos uti ducentia*: et Galeanus, *uti si duc.* Retinemus vulgatam *ut si.* Sic alibi Serm. I, 1. v. 46.

ut si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas *humero.*

Et vers. 90.

ut si *quis asellum*
In campum doceat *parentem currere fraenis.*

et II, 8. v. 58.

Rufus posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, *flere.*

Ceterum versum hic septimum,

Inceptos olim promissum carmen Iambos.

de hoc toto libro accipe, qui nunc Epodon inscribitur: quod miror interpretes non animadvertisse. Sic Epist. I, 19. v. 23.

Parios ego primus Iambos
Ostendi Latio.

et Epist. II, v. 59.

Carmine tu gaudes, hic delectatur Iambis.

Utrobique intelligit librum hunc Epodon. Nam Iambos simplices diu ante ostenderant Latio Tragici aliique. Porro, quod addubitat Porphyrion, utrum *olim inceptos*, an *olim promissum* construendum sit; equidem posterius probe, ut Poet. Art. V, 45.

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis *auctor.*

et significat magnam fuisse hominum de his Epodis expectationem.

XV. AD NEAERAM.

3. *Numen laesura Deorum*] Doctissimus Nic. Heinsius, *Forte,* inquit, *Lusura.* Sed nihil est opus. *Ludere, fallere, laedere Deos* aeque quidem apud Auctores occurrunt. Sed *laedere* hic, ut fortius verbum et atrocius, sententiae magis convenit; et Neaeram periurii sui poena magis territat.

8. *Turbaret hibernum mare*] Vide modo totum locum:

Cum tu magnorum numen laesura Deorum,
In verba iurabas mea,
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.

ubi ordo est, *amorem hunc mutuum* fore, *dum Orion* turbaret, *et aura* agitaret. Et iam sentis, opinor, male conte-

aec, et futura praeteritis iungi. Quippe *fore* ad futurum spectat; *turbaret et agitaret* ad praeteri- Certe et sensus et Latinitas poscit, ut *turbet* vel *tur-* hic reponatur:

Turbarit *hibernum mare*
onsosque agitaret *Apollinis aura capillos.*

a Epod. XVI. *Sed iuremus in haec, simul imis saxa* it, *Padus* laverit, *Apenninus* procurrerit, *amor* iunxe- it sic clare exhibet codex Bodleianus: cui adde Barthio visum Advers. XXXVII, 15. et editionem ri anno MCCCCXCVIII.

Vec semel offensae] Oleum hic et operam perdunt ctes, dum colorem aliquem his versibus inducere it,

c semel offensae cedet constantia formae,
si certus intrarit dolor.

s, aiunt, interdum active significat, non qui offen- sed qui alium offendit; et tum idem valet, ac *in-* *odiosus, invisus.* Verum quidem hoc; et Ciceronem e sic eo verbo usos non diffitemur. Ergo haec de- ecundum ipsos exoritur sententia; *Nec constantia let formae tuae semel offensae vel invisae mihi.* Sed os, quid caussae erat, cur *forma* Neaerae Horatio foret? non enim vetula iam facta erat, non morbo deturpata; nihil horum vel verbo significatur. *For-* uidem eius nunc cum maxime amabat Noster; sed nequitiam, inconstantiam, perfidiam, aversum in se n et rivali suo deditum, iam coeperat odisse. Quor- tem illud *cedet?* enimvero id satis indicat magnam mae potentiam, qua verendum erat, ne quanta- Nostri constantia etiamnum, labascere et vinci Quid enim mirum, si *formae offensae et invisae* leret? si non illam deperiret, quam turpem iam et em esse crederet? Nunc vides, opinor, tot inter- meram hic caliginem pro luce offudisse. Quid Corrigendus est locus, librariorum audacia et ig- a corruptus; qui lectionem veram *offensi* ideo im- nt, ut cum *formae*, substantivo ut putabant suo, ge- casu conveniret. Id quod sexcenties iis male ces- iunt, qui membranas veteres manibus versarunt.

semel offensi *cedet constantia formae,*
i certus intrarit dolor.

ıa sententia; nec constantia mei semel *laesi et* det formae tuae, ubi vere indoluero. Numquam ısu vocabulum hoc Noster usurpat; ut mox Carm.

ımis Helenae Castor offensus *vicem.*
I, 1. v. 67.
enio offensi, *aut laeso* doluere *Metello.*

et Epist. I, 7. v. 88.

Offensus *damnis.*

Nondum itaque amori Neaerae nuntium remiserat; iam nunc in perpetuum facturum minatur; si pergat laedere. Nam quod illa forte prae formae fiducia speret, una falsa lacrimula dolorem eius facile restincturam esse: id eam frustra expectare. Quippe se, ubi semel perdoluerit, numquam postea in gratiam rediturum; sed *constanter* in proposito permansurum: contra ac vulgo amatores solent: qualis Ovidius Amor. III, 12.

Luctantur, pectusque leve in contraria tendunt,
Hac amor, hac odium, sed, puto, vincit amor.
Nequitiam fugio: fugientem forma *reducit.*
Aversor morum crimina: corpus amo.

Porro et Acron Scholiastes non aliter, ac nunc nos, legisse olim videtur: sic enim verba enarrat: *Tunc constantia amoris cedit formae mulieris,' quando* laesus *non audet abscedere. Et hoc est quod dicit: si* offensus *fuero, non cedam formae tuae, id est, non tibi serviam, non perseverabo, iniuriam passus.* Rectissime. Si cui tamen haec non plene satisfaciunt: is per me licet vulgatam lectionem sic interpretetur, ut *forma* figurate ipsam Neaeram significet: et tum sententia sit; Nec constantia mea cedet *tibi*, o formosa Neaera, semel mihi invisae: ut illud Propertii II, 4.

Cynthia, forma *potens; Cynthia,* forma *levis.*

Sed hoc durius est; et prior, ni fallor, explicatio pluribus placebit.

17. *At tu, quicumque es*] Ita nunc ubique editur, *at tu,* Aldo ut opinor Manutio praeeunte. Sic Ovidius in Remed. Amor. v. 371.

At tu, quicumque es, *quem nostra licentia laedit.*

et Art. Amat. III, 683.

Sed te, quaecumque es, *moderate iniuria turbet.*

Lucanus IX, 538.

At tibi, quaecumque es, *Libyco gens igne diremta.*

Tibullus I, 5.

At tu, *qui potior nunc es, mea fata caveto.*

Tamen, cum et veteres editiones, et membranae aliorum ac meae omnes praeter unam ex recentioribus *et tu* hic exhibeant, placet hic antiquam lectionem retinere. *Et tu,* etiam tu, quicumque es, maerebis amores alio translatos, pariter atque *ego* nunc maereo. Sic infra XVII, 45.

Et tu *(potes nam) solve me dementia.*

XVI. AD POPULUM ROMANUM.

2. *Suis et ipsa*] Doctissimus Barthius in Advers. XXXIX, 9. vix dubium sibi ait esse, quin Flaccus sic scripserit,

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
Suis ut *ipsa Roma viribus ruit.*

hoc est, altera iam aetas est, *ut*, sive ex quo, Roma suis ipsa viribus ruit. Certe talis eius particulae significatio familiaris est bonis scriptoribus. Nihil tamen hic mutaverim; tum quia omnes codices et Grammatici veteres, qui saepe hunc versum citant, sic ubique exhibent; tum quia sequentia refragantur. Non enim id dicit, quod Barthius autumat: sed ideo Romam iam suis viribus ruere, quia altera etiam aetas civilibus bellis teratur: adeo ut non prior, sed posterior et sua aetas ruinam rebus Romanis minaretur; ut vers. 9.

Quam neque finitimi valuerunt perdere
Marsi —
Impia perdemus *devoti sanguinis* aetas.

6. *Novisque rebus fidelis*] Lege hic et versu octavo *ve* pro *que* in hunc modum:

Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Novisve rebus infidelis Allobrox;
Nec fera caerulea domuit Germaniae pube,
Parentibusve abominatus Hannibal.

Quid enim Allobrogibus cum Spartaco, aut quid Hannibali cum Germanis? Anne hi una Romanis bellum intulerunt, ut particula *que* coniungendi fuerint? Immo verbo lege *ve*, quod aeque disiungit, et perinde hic valet, ac *Neque*. *Nec Capua*, *nec Spartacus*, aut *Allobrox*. Ita Noster Carm. III, 23.

Nec *pestilentem sentiet Africum*
Fecunda vitis, nec *sterilem seges*
Robiginem, aut *dulces alumni*
Pomifero grave tempus anno.

et Serm. I, 6. v. 68.

Si neque *avaritiam*, neque *sordes*, aut *mala lustra:*

ut ibi legendum esse pluribus ostendam ad ipsum locum. Vulgo circumferuntur ibi *Nec* et *Ac*.

15. *Forte quid expediat*] Ita omnes scripti editique. Sed valde laborant Interpretes in expedienda verborum constructione:

Forte quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quaeritis laboribus.

Iulius Scaliger ad hunc modum verba ordinat, *Forte communiter quaeritis*, *quid expediat; aut melior pars quaeritis carere laboribus. Atqui hoc*, inquit, *idem est*. Et proinde censura sua critica totum hunc locum damnat. Sane *quid expediat* nihil aliud notare potest, quam *quid utile sit;* eodem autem recidunt quid utile sit, et malis laboribus carere. Cicero Epist. ad Famil. V, 19. *Est enim res profecto maxima: quid rectum sit, apparet:* quid expediat, *obscurum est;* et pro Marcello c. 10. *Multi dubitabant*, *quid optimum esset; multi*, quid sibi expediret; *multi*, *quid deceret; nonnulli etiam*, *quid liceret*. Ovidius Pont. II, 2.

Cura, quid expediat, *prius est, quam quid sit honestum:*
Et cum fortuna statque caditque fides,

Alii hoc ordine verba contexunt: *Forte communiter aut melior pars quaeritis, quid expediat carere malis laboribus:* in quam sententiam gregatim pedibus accedunt Lambinus, Torrentius, Dacierius aliique. Sed, quod pace eorum dictum velim, numquam ex illis verbis sic positis excudent eum sensum, quem sibi confingunt. Sic enim explicare volunt: *Quid expediat carere*, hoc est, *quid subveniat, promoveat, adiuvet; quid auxilio et adiumento sit, ut careatis.* Enim vero aliud plane notarent ea verba, ab auctoris mente prorsus alienum. *Quaeritis, quid expediat carere malis laboribus;* hoc esset, *quid referat, quid attineat, quid iuvet, quid commodi apportet.* Atqui valde expedit, permagni refert, permultum attinet malis laboribus liberari: ut stultum sit de hoc *quaerere* et deliberare. Ut ne addam vitiosissimam fore hoc pacto verborum collocationem: nam *carere quaeritis*, ut loco se mutuo contingunt, ita in constructione non sunt separanda. Ergo vir egregius Ianus Rutgersius in Venusinis Lectionibus aliam viam insistit: sic enim corrigendum esse pronuntiat:

Forte (quod *expediat*) *communiter, aut melior pars*
Malis carere quaeritis laboribus?

quod sic explicat: *Fortasse vel communiter (quod optimum quidem erat) vel si id non potest, melior saltem pars laboribus carere quaeritis?* Atqui eo sensu *expediet* potius, dicendum foret, quam *expediat.* Nos emendationem ipsam viro elegantissimo libenter acceptam referimus: sed nostra et nova interpretatione donatam proponimus. Sic enim precationis sensu verba enarranda sunt; Forte, *(quod expediat,* hoc est, *quod prosit, quod utile et salutare sit, quod bene eveniat. quod bene et feliciter vertat, quod bonum felix faustumque sit)* aut omnes, aut certe maior pars quaeritis malis laboribus carere, sive de remedio civilibus bellis inveniendo consultatis? Noli dubitare, quin veram hic Horatii manum, veramque adeo sententiam habeas: ita omnia clara sunt et conspicua, et de ritu Romanorum sollemni sumta. Nam deliberationes et consultationes, ut hic, fere semper simili precatione auspicari mos erat. Livius I, 28. *Tullus Mettium benigne alloquitur:* quod bene vertat, *castra Albanos Romanis castris iungere iubet.* Et III, 26. *Rogatus, ut* (quod bene verteret *ipsi reique publicae) togatus senatus mandata audiret:* et ibidem 31. *Populum ad concionem advocaverunt; et* (quod bonum faustum felixque *reip. ipsis, liberisque eorum esset) ire et legere leges propositas iussere.* Cato de Re Rustica c. 142. *Impera suovetaurilia circumagi cum divis volentibus*, quodque bene eveniat. Vide plura apud eruditissimum Brissonium de Formulis. Porro hanc loci huius sententiam esse eo magis apparet, quod mox sequatur,

Sic placet? an melius quis habet, suadere?
cet enim illud ex formula sollemni itidem petitum est: n enim consulebant, sic loquebantur, *Placetne? Quid i placet?* et in decernendo: *Placere senatui*, vel *Non ere:* de quibus vide eundem Brissonium. Nihil amus addam in re certa: illud tantum moneo, per interationem haec efferri debere, ut recte annotat Porrion,

Malis carere quaeritis laboribus?
d tamen editiones perperam neglexerunt.

3. *Credula nec flavos*] Ita editiones veteres et maior s codicum. Leidensis et Magdalenensis *Saevos*, cum busdam Lambini. Utrumque nempe corruptum erat ex o, quod in quatuor Blandiniis longe optimis reperit quius: cui tamen bene monenti nemo editorum hacus obtemperavit.

Credula nec ravos *timeant armenta leones.*
rava lupa Carm. III, 27. Sic apud Ciceronem Acad. c. 33. ubi *mare nunc purpureum, nunc ravum* dicitur, ante Nonio Marcello; codices, qui nunc habentur, *flan* pro *ravo* substituunt. Glossae Philoxeni, *Ravus*, χαρ-ς: corrige χαροπός; quod et vidit doctissimus Vulcanius. qui χαροπὸς notissimum *leonis* epitheton est Homero et is Graecis.

39. *Vos quibus est virtus*] Sic codices ubique: sed in cerptis Bodleianis annorum CCCC. reperi sine ulla lira,

Vos quibus est animus, *muliebrem tollite luctum.*
rumque probum est, ut nescias utrum utrius glossema . Noster Epist. I, 1. v. 58.

Est animus *tibi, sunt mores, et lingua fidesque.*
cero Offic. 11. *Despiciunt autem eos et contemnunt, in ibus nihil* virtutis, *nihil* animi, *nihil nervorum putant.* rgil. Aen. V, 363.

Nunc si cui virtus, animusque *in pectore praesens.*
m. X, 712.

Non cuiquam irasci propiusve accedere virtus.
mox de re eadem v. 715.

Non ulli est animus *stricto concurrere ferro.*
alerius Flaccus III, 679.

Vos, quibus et virtus, *et spes in limine primo.*
icero de Consulatu suo (Epist. ad Attic. II, 3.)

Interea cursus, quos prima a parte iuventae,
Quosque adeo Consul virtute animoque *petisti.*

48. *Lympha desilit pede*] Codices aliquot *Nympha;* quod agnos patronos et fautores nactum est. Retinemus taen hic *lympha*, ut et supra Carm. III, 13. v. 12. quem cum vide.

63. *Secrevit litora genti*] Tres codices Torrentii cum Ga-

leano nostro *sacravit*. Quod eodem fore recidit: si enim *secrevit* ea litora piae genti, etiam *sacravit*, sive dicavit ei, ut propria. Manilius III.

His regimen natura dedit, propriasque sacravit
Unicuique vices.

inde *secreta sedes*, et *sacrata sedes* Virgilio, sensu fere eodem. Zulichemianus *secrerat*. Sed retinemus *secrevit*, et et plurium membranarum auctoritate fultum, et omnibus editionibus receptum. Nemesianus Eclog. I, v. 17.

Secreti *pars orbis habet, mundusque* piorum.

65. *Aere, dehinc ferro*] Sic libri editi. Sed codices nostri Leidensis, Reginensis, Magdalenensis, Battelianus, Petrensis,

Aerea *dehinc ferro duravit saecula, quorum*
Piis secunda, vate me, datur fuga.

Quin et Galeanus habet *Aera*, cum *e* minuto supra scripto. *Dehinc* autem sic unicam syllabam faciet, ut Virgil. Aen. IX, 480.

caelum dehinc *questibus implet.*

et Ovid. Fast. VI, 788.

Dehinc *erit, Orion, aspicienda mihi.*

Tolerari tamen non potest haec lectio, quia *quorum* eo pacto ad saecula *aerea* referretur: atqui haec scribente Horatio *ferrea* aetas iam diu processerat. Huic tamen difficultati medetur eruditissimi Graevii emendatio; qui, ut Heinsius in libri sui margine memorat, sic olim legebat:

—— Quorsum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

ubi *quorsum*, opinor, sic explicabat, *Ad quae litora, ad quas beata arva et divites insulas.* Et eodem sensu *quo nunc*, fortasse melius, reponere potuisset. Sed impedita et coacta erit constructio, si *quorsum* vel *quo nunc*, tot verbis intervenientibus, ad *litora* referantur: et multo quidem impeditior, nisi *aerea* scribas, non *aere*.

XVII. HORATIUS: CANIDIA.

5. *Refixa caelo devocare sidera*] Editio Veneta princeps, et Loscheriana *defixa* habent; at Veneta altera anni 1490. *refixa*. Inde in sequentibus nunc hoc, nunc illud receptum est, pro vario editorum palato et iudicio. Sane praeter unum librum Torrentii et alterum Barthii Advers. XXXVII, 25. plures ex nostris *defixa* habent, ut Leidensis, Zulich. Graevianus, Galei, Petrensis. Et de *defixionibus* magicis res nunc notissima est, et loca scriptorum iam ab aliis citata. Virgilius Ciri v. 375.

Pergit Amyclaeo spargens altaria thallo
Regis Iolciacis animum defigere *votis*

Auctor Herculis Oetaei v. 524.

Tunc verba moriens addit: Hoc, inquit, magae

Dixere amorem posse defigi *malo.*
lin. Hist. Nat. XXVIII, 4. Defigi *quidem diris deprecatiobus nemo non metuit.* Seneca de Beneficiis VI, 35.[1] *Exearis enim illum, et caput sanctum tibi dira imprecatione* efigis. Sed in his omnibus quis non animadvertit, utut etaphorice hic accipiatur *defigere*, tamen ex propria et ıtiva significatione adhuc aliquid retinere; *Defigi* enim *neficiis* sic vere dicitur, ut *defigi pavore, stupore, defixus alis animus.* Numquam itaque commisisset Horatius, (nele quisquam alius poëtarum id fecit) ut eadem in senntia tam diversas et contrarias ideas poneret; ut sidera *defixa* sint, et simul *de caelo derepta et devocata.* Quare gendum cum Blandiniis codicibus, et nostris Reginensi, atteliano, et Regiae Societatis,
Refixa *caelo devocare sidera;*
t sic plane Acron manuscriptus in Bibliotheca Societatis egiae: nam vulgati perperam habent *Defixa.* Neque alir Cruquii commentator vetus: *Refixa*, ait, *detracta, ulsa, ut Virgilius Aen.* v. 360.
Neptuni sacro Danais de poste refixum.
ui addas alium locum magis appositum, ibidem 527.
caelo *seu saepe* refixa
Transcurrunt, crinemque volantia sidera *ducunt.*
leo autem *refixa* incantationibus sidera, quia alioqui naıraliter *affixa* sunt. Plinius Hist. Nat. II, 8. *Hinc redeaus ad reliqua naturae.* Sidera, *quae* affixa *diximus mundo* :c. et ibidem, 14. *Sed altitudo cogit errantes stellas mivres luna videri: sicut* affixa caelo *solis fulgor interdiu on cerni.*

11. *Unxere matres Iliae*] Editio Veneta princeps, *unxere:* t altera anni 1490. cum Loscheriana *luxere:* posteriores unc hoc, at saepius illud pro captu editorum. Par quoue diversitas in codicibus scriptis. Blandinii quatuor, um pluribus Lambini et Torrentii, duobus Pulmanni, no Barthii Advers. XXXVII, 15. et Nostris Graeviano, ulich. Batteliano, Regiae Societatis, Petrensi, Bodleianis uobus, *unxere.* Contra, praeter Lambini aliquot, et Torentii unum, duos Pulmanni et Bersmanni totidem, totiemque Lucenses omnium vetustissimos, (ut ait Michael rutus) Leidensis Noster et Galeanus, et a prima manu eginensis, et pro varia lectione Petrensis et Bodleianus lter, *luxere.* Atque hanc lectionem in priore Editione ambinus secutus est, et egregie explicavit; postea pertiacia quorundam fatigatus et victus aut mutavit sententam, aut certe dubius haesit. Neque vero mirum est illıd *unxere*, utpote facilius et de medio petitum, plures dvocatos reperisse. Notum enim illud Virgilii:
corpusque lavant frigentis et unguunt.
t illud Ennii:

Tarquinii corpus bona femina lavit et unxit.

Ovidius Fast. IV, 853. de Remi cadavere,

Arsurosque artus unxit: *fecere quod ille,*
Faustulus et maestas Acca soluta comas.

et Epist. Ariadne 125.

Nec positos artus unget *amica manus.*

Ego vero eam ipsam ob caussam hoc a Librariis, ali... ab Auctore profectum esse nullus dubito. *Unxere* ... quivis de plebe literatorum reponere potuit, *Luxere* ... nisi apprime eruditus. Deinde illud vide, *Matres* Ili... *unxere*, hoc est, *omnes matronae Iliades*. Id vero qui ... potuit? aut quid attinuit tali officio tot manus adhibe... Ungebant cadaver aut pollinctores, aut propinqui, ... certe pauci. Inde in Miseni funere, Aeneid. XI, 218.

Pars *calidos latices et ahena undantia flammis*
Expediunt, corpusque lavant frigentis, et unguunt.

At *omnes* Teucri ibi *luxere* Misenum, ut hic omnes Ilia... *luxere* Hectorem: v. 212.

Nec minus interea Misenum in litore Teucri
Flebant, *et cineri ingrato suprema ferebant.*

et 220.

Fit gemitus: *tum membra toro* defleta *reponunt.*

Recta igitur et genuina lectio est.

Luxere *matres Iliae addictum feris*
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem:

quod vocabulum satis significat sollemni funeris pom... Hectorem sepultum esse. Recte enim animadvertit Lam-binus, frustra id cavillante Torrentio, sollennes illos plo-ratus et luctus, non nisi praesente mortuo corpore, ... solitos usurpari. Inde toties poetis iunctim proferun... ea verba, ἄκλαυστος καὶ ἄταφος, *indefletus et insepultus*: quia numquam *defletus* dicitur, qui sepulchro caruit. Eu-ripides Phoenissis.

Ἐᾶν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον, οἰωνοῖς βοράν.

Et ita bis terque alibi, citante Lambino. Quibus add... Homeri illud de Elpenore Odyss. *Λ*. v. 53.

Σῶμα γὰρ ἐν μεγάρῳ Κίρκης κατελείπομεν ἡμεῖς
Ἄκλαυστον καὶ ἄθαπτον, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ἔπειγε.

et v. 72.

Μή μ' ἄκλαυστον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν.

Virgilius Aen. X, 372.

Nos animae viles, inhumata infletaque *turba.*

Quid quod, si ex praecepto suo *famam* et historiam hic *secutus* est Flaccus, numquam dicere potuit, matres Ilias Hectorem *unxisse*. Lotus enim et unctus et nitidis vesti-bus indutus est Hector in tentorio Achillis; priusquam Ilium deportandus Priamo redderetur: Iliad. *Ω*. 582.

Δμωὰς δ' ἐκκαλέσας λοῦσαι κέλετ' ἀμφί τ' ἀλεῖψαι.

Τὸν δ' ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ,
Ἀμφὶ δέ μιν φᾶρος καλὸν βάλον ἠδὲ χιτῶνα.

ɛque vero unctionem illam a Troadibus iteratam esse .t ulli usui fuit, aut poëta vel verbulo indicavit. At *lu-sse* eum matres Iliadas multis versibus ibi memorat; imo enim praedicit Priamus sollemnem *luctum* per no-m dies extrahendum esse, v. 664.

Ἐννῆμαρ μὲν κ' αὐτὸν ἐνὶ μεγάροις ΓΟΑΟΙΜΕΝ.

einde, ubi Troiam d-latum est cadaver, et in *lecto* posi-m v. 720. (nihil hic de repetita lotione aut unctione aut stitu) *ἀοιδοὺς θρήνων ἐξάρχους poëtas sive praeficos planc-um principes* constituebant, quibus adgementes responde-nt mulieres: v. 522.

Οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον· ἐπὶ δ' ἐστενάχοντο γυναῖκες.

einceps vero Andromache: et postea Hecuba, et tertia ndem Helena, lamenta ceteris feminis ordiebantur:

Τῇσιν δ' Ἀνδρομάχη λευκώλενος ἦρχε γόοιο.

t v. 745.

Ὣς ἔφατο κλαίουσ'· ἐπὶ δ' ἐστενάχοντο γυναῖκες
Τῇσιν δ' αὖθ' Ἑκάβη ἀδινοῦ ἐξῆρχε γόοιο.

t v. 760.

Ὣς ἔφατο κλαίουσα· γόον δ' ἀλίαστον ὄρινε.
Τῇσιν δ' αὖθ' Ἑλένη τριτάτη ἐξῆρχε γόοιο.

t v. 776.

Ὣς ἔφατο κλαίουσ'· ἐπὶ δ' ἔστενε δῆμος ἀπείρων.

)uis ulterius dubitet, quin *luxerint* Hectorem matres Ilia-es, potius quam *unxerint?* Illud enim ex ritu sollemni t historiae fide ductum: hoc et supervacuum, et nulli uctori memoratum. Elegantissimus scriptor Consolationis d Liviam, v. 429.

Hectora *tot fratres, tot* deflevere *sorores,*
Et pater, et coniux, Astyanaxque puer,
Et longaeva parens: tamen ille redemtus ad ignes:
Nullaque per Stygias umbra renavit aquas.

)ui quidem locus vel solus sufficeret ad lectionem no-tram stabiliendam. Accedat tamen Dictys Cretensis IV, . *Dein exorto quam maximo ululatu, postrema funeri* (Hec-oris) *peragunt, hinc feminis cum Hecuba* deflentibus, *hinc eclamantibus Troianis viris, et postremo sociorum gentibus.*)*uae per dies decem concessa bellandi requie, ab ortu solis sque ad vesperam per Troianos gesta, nusquam remisso* lu-gendi *officio.* et Iuvenalis X, 260.

Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis sollemnibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrimas; *ut primos edere* planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla.

ic apud Virgilium in funere Polydori Aen. III, 65.

Stant circum Iliades *crinem de more solutae,*

id est, *de more plangentium*, ut recte Servius. Et iterum in funere Pallantis XI, 37.

Circum omnis famulumque manus, Troianaque turba,
Et maestum Iliades *crinem de more solutae.*

Ubique, opinor, vides in funere sollemni matres Iliadas non ad *unctiones*, sed ad *luctus* et *planctus* et *lacrimas* advocari.

17. *Volente Circe*] Disertissimus Ianus Broukhusius ad Propertii II, 7. sic reponit,

Volente Circa, *membra: tunc mens et sonus;*

idque, ut ait, ex optimo codice, quem saepe laudat, Graeviano. Ego vero eundem codicem iam nunc ante oculos habeo, et *Circa* quidem ibi extare video; sed *ca* illud a manu secunda est, et post rasuram; ut vel primo conspectu apparet. Olim autem *Circe* fuisse, ut in aliis omnibus, quos viderim codicibus, ex spatii angustia facile cognoscas. Et vereor mehercle, ne a stolido quodam interpolatum sit, qui *circa membra* sic acceperit; quasi si *circa* praepositio esset. Sed utcumque ceciderit haec suspicio; etiam caecus scopum feriebat. Quippe iam olim Latina inflexione, *Volente Circa,* scriptum hic fuisse, testis est locuples Valerius Probus p. 1446. *E nomina terminata Graeca sunt, ut Danaë, Euterpe, Circe, Agave. In genitivo* es *et in accusativo* en, *huius Danaës, hanc Danaën. Ablativum enim, quia Graecum est, non habent, et convertuntur. Sic ex* e *litera* a *facit, et dicitur Circa: unde est illud Horatii, Volente Circa.* Ergo Valerii auctoritate, qui tanto antiquior est omnibus qui nunc extant Flacci codicibus, recipimus *Circa.* Et sane observavi in Iambis, Sermonibus, et Epistolis Latinas declinationes libentius adhibere Nostrum; in Carminibus Graecas. In illis *Cretam, Helenam, Penelopam* habes, in his *Creten, Helene, Penelopen.* Quippe in illis puram et nativam orationem sectatus est; in his plus exotici nitoris et transmarinae elegantiae affectavit. *Circa* itaque Latine nunc extulit; ut Plautus in Epidico, *Circam, Solis filiam.* Sic et apud Virgilium Aen. III, 386.

Infernique lacus, Aeaeaeque insula Circes,

omnes Pierii codices aut *Circe* ibi habebant, aut *Circae.* Quin et magnus Cuiacius Observat. XII, 18. se in veteribus Horatii codicibus *Circa* invenisse testatur.

18. *Tunc mens et sonus Relatus*] Editio Veneta princeps *relatus;* at altera cum Loscheriana *relapsus*, quod agnoscunt codices nostri Graevianus, et Reginensis, cum quinque aliis: et Plotius Grammaticus p. 2643. Semper fere in hac voce variabant Librarii; ut Carm. IV, 13. *Dilapsam in cineres facem:* Leidensis codex *Delatam.* et Serm. I, 10. v. 68.

Si foret hoc nostrum fato dilatus *in aevum;*

maior pars membranarum *dilapsus.* In loco autem, quem

nunc tractamus, non permultum interest, *relatus* legas, an *relapsus*. In eo dumtaxat differunt, quod *relatus* externa vi reductum significet, *relapsus* ultro et sponte sua reversum. Atque hic opinor sensus commodior est, et rei convenientior. Simul enim ac Circe magicarum cantionum vim aboleverat; extemplo pristina mens et vox et figura sponte redierunt.

19. *Satis superque poenarum tibi*] Lego:

Dedi satis superque poenarum tibi, O
Amata nautis multum et institoribus.

Sic oratio, quae prius languida et hiulca erat, novas vires novamque iuncturam acquirit. Ita versu 46.

Et tu, potes nam, solve me dementia;
O nec paternis obsoleta sordibus.

Ideo autem (ut solent) omiserunt id Librarii; quia sine eo mensura versus plena et integra est.

22. *Reliquit ossa*] Vide modo integrum locum; et miraberis servile quorundam ingenium, qui melius peius, iure iniuria, quidvis defendunt, quod a magno auctore profectum credunt:

Fugit iuventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida.

Quibus verbis olim offensus vir magnus Iulius Scaliger, *Quis*, inquit, *dicat colorem reliquisse ossa? non igitur debuit dicere ossa amicta pelle, sed reliquisse pellem amicientem ossa.* Nihil hac censura iustius clariusve dici potest. Sed quid hic nostri Interpretes? sunt qui rem callide dissimulent; et sicco pede sapienter transiliant: est qui Scaligerum *cavillari* hic dicat; et tandem exortus est, qui id ipsum, quod ille vituperat, in caelum ferat, et *admirabile* esse pronuntiet. En quo tandem pervenimus; ut miremur scilicet ea, quae nemo intelligit; imo quae probe intelligimus inepta esse, et falsa, et absurda. Quid enim? *Verecundus color* est rubor. Id quidem sine controversia est. *Rubor* ergo *reliquit ossa*. Qui pote, ut locum relinquat, ibi numquam fuit? quis *rubra ossa* vel fando audivit? Quod si stulte contendat quispiam, ossa vivi hominis rubere: at ossa hominis aegroti, qualem hic se describit Horatius, haud minus rubent, opinor, quam sani. Andromache apud Virgilium Aen. III, 307. conspecto derepente Aenea,

Diriguit visu in medio, calor ossa reliquit.

Et matri Euryali, Aen IX, 475. audita filii sui morte,

subitus miserae calor ossa reliquit.

Recte quidem hoc: nam in consternatione et animi deliquio subitum frigus per ipsa ossa permanat, vitali calore totum corpus relinquente. *Calor* itaque tum *relinquit ossa*: sed scire velim, qua tandem animi corporisve affectione *color ossa relinquat*. Hic opinor morbus et Hippocratas

omnes et Galenos effugit, solusque Aristotelis cap[illegible] est. Quid quod *verecundus color* non quivis rubor a[illegible] in qualibet parte corporis; sed proprius genarum. [illegible] enim, cui sanum est sinciput, sanguineum, aut vult[illegible] nasum, aut supercilia, aut capillum, aut quidvis [illegible] genas *verecundo colore* suffusum dixerit. Quid er[illegible] *rubor genarum reliquit ossa?* Hoccine admirari nos [illegible] ut a divino poëta prolatum? Quanto melius erat, [illegible] illo et a vobis tam foedam maculam absterxisse? quo[illegible] dem non ita magni negotii est: in aperto enim et [illegible] posita est vera emendatio:

Fugit iuventas; et verecundus color
Reliquit ora, *pelle amicta lurida.*

Ora, inquam, reliquit, non *ossa*; quippe in *ore* solo [illegible] et locum habet. Ovidius Epist. Phyllidos.

Flava verecundus *tinxerat* ora rubor.

et Metamorph. I, 384.

Pulchra verecundo *suffunditur* ora rubore.

Seneca Hippolyto 376.

Non ora *tingens nitida* purpureus rubor.

Ergo queritur Horatius se Canidiae veneficiis pallid[illegible] *luridum* factum esse, et ruborem pristinum *ora reliqu[illegible]* ut plane Canace apud Ovidium Epist. XI.

Fugerat ore color: *macies adduxerat artus:*

et Camilla moribunda Aen. XI, 819.

Labitur exsanguis, lābuntur frigida leto
Lumina: purpureus *quondam* color ora reliquit.

Ceterum codices Reginensis et Magdalenensis, *amictu*, Bodleianus *amictas:* quae nescio equidem quid sibi vel[illegible] alii ingeniosiores hic se exerceant. Ideo autem cred[illegible] rim Librarios *ossa* hic interpolavisse; quia *ossa pelle* [illegible] *et amiciri* vulgari dicto notissimum erat. Plautus Capt[illegible] I, 2.

Ossa atque pellis *sum miser a macritudine.*

Silius Ital. XIV.

sanies immixta cruore
Expuitur, membrisque cutis tegit ossa *peresis:*

Idem libro II.

iam lumina retro
Exesis fugere genis: iam lurida sola
Tecta cute, *et venis male iuncta trementibus* ossa
Extant, consumtis visu deformia membris.

Ora vero dici *pelle amicta*, duriusculum forte, aut [illegible] novum iis videbatur. Atqui et *ora* et omnia corporis me[illegible] bra cute teguntur: et si *ora pelle nudata* bene dix[illegible] quidni itidem et *pelle amicta?*

24. *Nullum a labore*] Graevianus cum duobus aliis,

Nullum ab *labore me reclinat otium.*

ut Terentius Hecyra Prolog. II.

Ab studio, atque ab labore, *atque arte musica,*
et Noster Carm. III, 17.
Aeli vetusto nobilis ab Lamo.
Sed parvi interest: neque tantillam ob caussam editiones convellendae sunt.

30. *O mare et terra, ardeo*] Acron et editus, et manuscriptus sic exhibet,
O mare, O terra, ardeo:
quod explicat ex illo Terentiano, *O caelum, O terra, O maria Neptuni.* Recte: nam longe vehementius quid sonat O repetitum. Plinius Epist. I, 9. *O mare, o litus, verum secretumque μουσεῖον.*

33. *Virens in Aetna flamma*] Editiones veteres *urens*, et maior pars manuscriptorum; sane ex nostris omnes, praeter Graevianum et Collegii Regii, qui *virens* habent. *Virens* etiam in quibusdam ex suis invenerunt Lambinus, Torrentius, Pulmannus, Cruquius et Gifanius. Equidem, si alterutrum ex his necessario recipiendum esset, *virens* praetulerim. Quis enim *urens* absolute et intransitive dixit? Hoc quidem sensu sine dubio *ardens* posuisset, non *urens.* Sed esto, ut *urens* idem sit ac *ardens:* quae deinde sententiae vis et venustas erit? *flamma urens in fervida Aetna.* Si *flamma*, si *fervida;* mirum certe, si non *ureret.* Quid ergo attinebat tam iners, tam redundans, tam invariatum epitheton infercire? At illud alterum *virens*, si nihil aliud, certe novam metaphoram orationi impertit: ideoque et plerisque interpretum placuit, et elegantissimo Nic. Heinsio tam hic, quam ad Ovidii Fast. VI, 234. Iam autem *flammam virentem* interpretantur *validam et inextinctam:* ferme ut *viridis senectus*, *virent genua*, *γόνυ χλωρόν.* Sed haec exempla ad scopum non pertingunt. Non enim si *aetas*, translatione a vernis floribus sumta, *virere* belle dicitur; idcirco etiam et *flamma*, quae toto genere dispar est. Illa paullo validiora sunt, *flos flammae*, *πυρὸς ἄνθος*, *igne et flammis florere*, ex Lucretio I, 898.
Donec flammai *fulserunt* flore *coorto.*
et IV, 451.
Bina lucernarum florentia *lumen* flammis.
et Statio Theb. II, 276.
arcano florentes igne *Smaragdos.*
Sed rogo vos, si de levi aliqua flamma aut *lucernae*, aut *gemmae*, aut *fomitis* felici et audaci metaphora *florere* usurpatur; an ideo de immani Aetnae incendio recte etiam procedet? An si auctor hic dixisset, *Florens in Aetna flamma*, propitiis auribus acciperetis? Vix crediderim; et tamen hoc magis illo veniam meretur: hoc enim, etsi in re plane diversa, auctores suos habet; illud indictum prorsus et inauditum. Nam quod Heinsius ad Ovidium *virens flamma* ex Martiali citat, in eo accuratissi-

mum virum memoria fefellit. Ibi enim *aurum virens*, non *flamma* dicitur. Epigr. XII, 15.

Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iuppiter.

Tum autem, quod quidam de colore flammae Aetneae, utpote ex sulfure et bitumine ortae, *virens* interpretatur, id levi manu refelli potest. Flamma enim *in Aetna* nullum colorem habet; neque ex Aetna prorumpens, *viridem.* Quid multa? si illud volunt, ut *virens* hic pro valida et numquam moriente flamma accipiatur; miror equidem, quod nulla fere mutatione non sic reposuerint,

nec Sicana fervida
Vivens *in Aetna flamma.*

quod sane minime contemnendum esset, si libri accederent: Sic Noster Carm. III, 21.

Vivaeque *producent* lucernae.

et Ovidius Fast. VI, 291.

Nec tu aliud Vestam, quam vivam *intellige* flammam,

et Fast. IV, 553.

Inque foco pueri corpus vivente favilla
Obruit.

Severus in Aetna:

Proxima vivaces Aetnaei verticis ignes
Impia sollicitat Phlegraeis fabula castris.

Sed quid opus est coniecturis? cum ipsi codices veram lectionem suppeditent, nempe ex Torrentianis aliquot, et Pulmanni unus, Bersmannique alter:

O mare, o terra, ardeo
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens *in Aetna flamma.*

Enimvero haec lectio omne aufert punctum: pulchram enim habet translationem ab humano affectu; et simul, ut fieri hic oportet, ingentem flammae vehementiam ostendit. Sic Virgilius Aen. V, 662.

furit *immissis* Volcanus *habenis*
Transtra per te remos, et pictas abiete puppes.

et IV, 670.

flammaeque furentes
Culmina perque hominum volvantur perque Deorum.

et Georg. III, 100.

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
Incassum furit.

et Aen. II, 759.

Ilicet ignis *edax summa ad fastigia vento*
Volvitur: exsuperant flammae: furit aestus *ad auras.*

Seneca Medea, 885.

Avidus per omnem regiae partem furit
Ignis.

et Herc. Oet. 1958.

cum plurimus
In caelum fureret flammae *metus.*

Sed praecipue amant hoc verbum poëtae, ubi de *Aetna*, ut hic, loquuntur: sic Lucretius II, 593.

Eximiis vero fuit *ignibus impetus* Aetnae.

Severus in Aetna.

Aetnaei *montis fremitus, animumque* furentis,

Lucanus X, 447.

Non secus in Siculis fureret tua flamma *cavernis,*
Obstrueret summam siquis tibi, Mulciber, Aetnam.

Seneca Herc. Fur. 106.

acrior montem excoquat,
Quam qui caminis ignis Aetnaeis furit.

et Hippolyto, 190.

Opifex trisulci fulminis sensit Deus
Et qui furentes *semper* Aetnaeis *iugis*
Versat caminos.

et Herc. Oetaeo 285.

quis ignis *tantus in caelum* furit
Ardentis Aetnae?

Porro *furens,* initiali litera de more omissa aut minio notata, facile a Librariis mutabatur in *urens;* aut *virens.*

35. *Cales venenis*] Expedi mihi, si potes, hunc locum; et magnam gratiam a me inibis:

tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.

Tu, inquit, *O Canidia, cales officina venenis Colchicis.* Quid hoc? aut quo pertinet? Dicet forte Porphyrion Scholiastes: *Ipsam mulierem officinam venenorum diserte dixit.* Neque hilum praeterea habent interpretes novi. Sed vereor, ne aliud longe, ac illi existimant, his verbis, ut nunc quidem extant, denotetur. Quippe (si sic legis) Canidia ipsa sive corpus Canidiae erat *officina venenorum,* et corpus Canidiae *calebat venenis.* Sequitur ergo, ut ipsa Canidia veneficiis acta et fascinata fuerit, non ut Horatium fascinaverit. Qui enim *calet officina venenis,* sive qui calida officina venenorum est, is profecto non veneficus est, sed veneficia patitur. Qualem ipse se hic describit Horatius; nam *calebat,* et *ardebat: fugerat color, incanuerant capilli;* et praeterea *pectus, caput, praecordia,* et totum denique corpus dolebat; ut quasi *officina* seu domicilium venenorum dici potuerit: eodem plane iure, quo variis morbis affecti *domicilia morborum* vocantur Arnobio lib. VII. *Nonne alios,* ait, *videmus ex illis* domicilia esse morborum; *extinctis luminibus, atque auribus obseratis, pedum carere processu, truncos sine manibus degere.* Quare vide, ne non ita magna mutatione ad Horatium haec forte referenda sint,

num, *donec cinis*
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Caleo *venenis officina Colchicis?*

Sic, inquam, potius legerim, si cum Porphyrione *officinam* de homine interpretarer: sed mihi quidem dura et plebeia et Horatio indigna videtur metaphora; tantum abest, ut diserte dictum existimem. Quidni autem *officinam* accipimus de loco, ubi omnis veneficiorum apparatus repositus erat? Qualia erant Medeae illa penetralia. Valeri Flacci VII, 327.

Utque procul magicis spirantia tecta venenis
Et saevae patuere fores; oblataque contra
Omnia, quae Ponto, quae manibus eruis imis.

Appuleius Metam. III. de Pamphila saga: *Apparatu solito instruit feralem* officinam, *omne genus aromatis, et ignorabiliter laminis literatis* etc. Seneca Controv. XXXIII. *Velo mehercules nosse illud specum tuum, illam humanarum calamitatum* officinam, *illud infantium spoliarium.* Ita Cicero *officinam nequitiae, officinam falsorum chirographorum,* Columella *contemtissimorum vitiorum officinas* dixit; sed de loco et domo, non de persona. Ergo et hic *officinam venenorum,* non de ipsa Canidia, sed de eius domo intelligendum est: atque eo magis, quod ea vero nomine Gratidia appellata *officinam* unguentariam Neapoli exercebat; si veteribus Scholiastis, ut sane est, fides habenda est. Iam vero, si hanc sententiam amplecteris, sic locus erit constituendus:

Furens in Aetna flamma. Tua, *donec cinis*
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Calet *venenis officina Colchicis.*

ubi in primo versu pes quartus erit Tribrachys; ut in versu XII.

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem.

et LXXVII.

Vectabor humeris tunc ego inimicis eques.

Et sententia quidem hac nihil clarius videtur; vera autem sit Horatii manus necne, penes alios iudicium esto.

39. *Centum iuvencos*] Elegans est scriptura, quam codex Battelianus pro varia lectione suppeditat,

Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencis.

hoc est, *seu poposceris expiari iuvencis centum;* ut Carm. I, 4. v. 11.

Seu poscat agna, *sive malit* haedo.

vide plura, quae ibi diximus.

40. *Voles sonari*] Codex Reginensis, et duo Bodleiani, et a prima manu Graevianus,

sive mendaci lyra
Voles sonare.

quod est, *sive voles me sonare mendaci lyra, Tu pudica, tu proba.*

42. *Offensus vice*] Odiosa est cacophonia in clausulis horum versuum,

Infamis Helenae Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece.

quod homoeoteleuton, si bene eum novi, numquam auctor admisit. Et opportune quidem absolvit eum ab hac culpa codex unus Torrentii, qui sic locum exhibet,

Infamis Helenae Castor offensus vicem.

Noli dubitare, quin genuina sit haec lectio. Ita Livius VIII, 35. *Tribunos stupentes, et suam iam* vicem *anxios*: et XXVIII, 19. *Clamor undique ab sollicitis* vicem *imperatoris militibus sublatus*: et XXXIV, 32. *Remittimus hoc tibi, ne* vicem nostram *irascaris*: et XLIX, 3. *Sollicito consuli eorum* vicem, *quos paucos praemiserat.* Curtius VII, 2. *Maestus, non suam* vicem, *sed propter ipsum periclitantium fratrum*: et VII, 11. *Rex non cupidine magis potiundi loci, quam* vicem, *eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus.*

43. *Fraterque magni Castoris*] Vide modo illud epitheton,

Infamis Helenae Castor offensus vicem,
Fraterque magni *Castoris.*

Certe si historiam sequimur, legemus potius, *Fraterque* magnus *Castoris*, vel, *Fraterque* maior, ut Terent. Phorm. I, 2.

Senis nostri, Dave, fratrem maiorem *Chremem*
Nostin'.

Quippe Pollux erat frater maior Castoris; maior et natu, et virtute. Sed Latini veteres etiam ipsum Pollucem nomine Castoris appellasse videntur.

50. *Tuusque venter Partumeius*] Nulla foedior sordes usquam Horatium inquinavit, quam hoc in loco; ubi ex malae notae codicibus *partumeius*, verbum ad ultimam Barbariam ablegandum, nobis obtrudunt. Quid autem est *venter partumeius?* Respondebunt tam lepidae mercis mangones, compositum esse a *partu* et *meiere;* qui tam facile scilicet et sine ullo nixu pariat, ut potius meiere, quam parturire videatur. Quid autem? quisquamne alius hac voce usus est? Non. An ad analogiae regulas formatum est? ne hoc quidem. Sunt tamen, qui *submeies* et *submeiulus*, id est, *qui in lectulo mingit* (sic enim loquuntur) ex infima corruptae Latinitatis faece depromant. Praeclare vero comparatum est, si Flaccus ex Marcello Empirico Latine loqui discet. Sed ignoscendum fortassis esset tam plebeio et sordido vocabulo; siquid urbani et arguti sensus inde exsurgeret. Iam autem id pro comperto est, auctorem hic, dum acerbissimis probris lacerare quaerit Canidiam, salsa tamen Ironia laudare eam videri. Ergo cum ait,

Tibi hospitale pectus, et purae manus,

quae vera laudatio est: contrarium tamen vult intelligi. Et similiter, ubi statim addit,

Tuusque venter partumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit;

re ipsa quidem innuit, partus sibi supposuisse; sed verbis tenus *vera puerperia* enixam esse dicit. Male igitur hic convenit spurcum illud *partumeius*, quod et re et verbo ipso contumelia, non *laudatio* est. Male quoque subiungit *cruore* (quod et verum et non adeo facilem partum indicat) si *partumeius* Canidiae venter tam facile offas suas effunderet, quasi emitteret urinam. Revocanda igitur est antiqua et vera lectio,

Tuusque venter Pactumeius, *et tuo*
Cruore rubros obstetrix pannos lavit:

quam solam agnoscunt Scholiastes uterque, et editiones priscae ante Aldum, et omnes opinor membranae paullo vetustiores, ut Blandiniae apud Cruquium, et ex nostris omnes praeter codicem et notae et aetatis sequioris Petrensem. Nam in Reginensi et Regiae Societatis a prima manu erat *Pactumeius:* quod postea immutatum est ab insulsis correctoribus. Leidensis et editio Loscheri *Pactemeius;* Veneta 1490. *Patumeius.* Sed vera scriptura et pluribus codicibus confirmata, est *Pactumeius;* nomen scilicet Canidiae filii. Ita Digest. XXVIII, 6, 92. Pactumeius Androsthenes Pactumeiam Magnam *filiam* Pactumeii Magni *ex asse haeredem instituerat.* et ibidem XL, 7, 21. Pactumeius Clemens *aiebat.* Lampridius in Commodo c. 7. *Interemit ex Consularibus Allium Fuscum — —* Pactuleium Magnum *cum suis.* Ubi recte eruditi interpretes *Pactumeium* reponunt; ut sane hic eodem errore *Pactuleius* praefert Torrentii codex. Gruterus in Inscriptionibus, DCCCXVI, 8. PACTUMEIAE. CAMPANAE. et DCCCLXXXII, 7, PACTUMEIAE. THEOPHILAE. DULCISSIMAE. Sententia autem est, *Pactumeius erat tuus venter*, hoc est, verus filius, non suppositus; *partus ventris tui,* ut exponit vetus Annotator Graevianus: et quidem ridiculum illud *Partumeius* a simili glossemate natum esse pro certo habendum est. *Venter* autem, sive *uterus*, pro infante, qui in ventre est, non inusitata bonis auctoribus locutio. Tacitus Annal. I, 59. *Arminium, supra insitam violentiam, rapta uxor, subiectus servitio uxoris* uterus, *vecordem agebant:* et ibidem XV, 23. *Iam senatus* uterum *Poppaeae commendaverat diis.* Quintilianus Declam. CLXXVII. *Illa igitur prior damnavit* ventrem *suum:* victurus *autem fuit* ille, *si ego adulteram non occidissem.* Digest. XXXVII, 9. *Totiens autem mittitur in possessionem* venter. — — *Si* venter *ab institutis exhaeredatus sit, a substitutis praeteritus.* — — *Rationem non esse, cur* venter *repelli debeat.* — — *Non in totum repelli* uterus *debet.* — — *Solet mulier curatorem ven-*

tri *petere.* et ibidem V, 5, 3. *Antiqui libero* ventri *ita prospexerunt, ut in tempus nascendi omnia et iura integra reservarent.*

60. et 63. *Quid proderit ditasse*] Ita nunc vulgo editur hic locus:

Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum,
Si tardiora fata te votis manent?

Quae ad verba iam olim adnotavit Porphyrion, *fallere hic sensum*, et ambiguum esse, utrum ad Canidiam haec, an ad Horatium referenda sint. Concludit tamen, ad Horatium potius pertinere; ut sic sint intelligenda, *Quid tibi proderit, Horati, ditasse Pelignas anus,* ut te a meis incantationibus per potentiores incantationes liberarent? *aut quid proderit tibi miscuisse velocius toxicum,* quo poenas tibi a me irrogatas cita morte effugeres? Atque in hanc eius sententiam omnis fere interpretum senatus pedibus accedit. Ego vero altera potius via insistendum existimo. Neque enim vel verbo indicavit Horatius in priore parte Carminis, se ab aliis veneficis antidota petiisse: neque vero par erat, ut qui vanitatem magicam tam salse hic derideat, ad easdem artes se devolutum esse fateretur: multo minus mortem toxico sibi arcessere voluisse: id enim ipsius orationi plane repugnat. Omnibus enim precibus iam obsecraverat Canidiam, ut solueret se dementia, vitaeque spem et valetudinem sibi restitueret. Ergo de Canidia, non de Horatio, haec verba accipienda sunt: quae tamen prius emendare oportet. Quippe pro *proderit* veterrimus codex Leidensis, et non infimae notae Magdalenensis *proderat* clare exhibent: et pro *si tardiora,* editiones vetustae Venetae, Porphyrion Scholiastes, Torrentii aliquot codices ex optimis, Pulmanni unus Bersmannique alter, et a prima manu Reginensis noster, *sed tardiora.* Sic igitur totus locus refingendus videtur:

Quid proderat *ditasse Pelignas anus,*
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed *tardiora fata te votis manent.*

Cuius haec demum erit sententia, et sic ex praecedentibus colligenda. *Inultus* ut tu sacra magica deriseris, et *impune* me famoso carmine prosciderîs? Numquam a me, ne spera, hanc veniam impetrabis. Quid enim *proderat* mihi, etiam plurium sagarum auxilium magno pretio conciliasse, aut *velocius* potentiusque toxicum tibi miscuisse; si nunc te inultum et impunitum dimitto? Noli tamen, quia *velocius* dixi, brevem vitae exitum sperare, qui cito te a tormentis eripiat. Vita enim tibi etiam invito producetur; ut diutius crucieris. Nihil quidem hac sententia clarius aut simplicius. *Quid proderat* autem; ut Cicero III. in Verrem, Quid proderat *tibi te expensum illis non*

tulisse? Seneca Praefat. in lib. III. Controvers. *Uni illi proderat excuti: melius semper fortuna, quam cura de illo merebat.* Salvianus De Gubernatione Dei lib. III. *Quod si ita esset*, quid proderat *tamen unum a scelere desistere, et multos in sceleribus permanere?* et alii saepe. Porro et plurium veneficarum opem sibi adscivisse Canidiam, patet ex Epodo quinto et Serm. II, 7. ubi eius consciae Sagana, Veia, et Ariminensis Folia nominantur.

64. *Suppetas doloribus*] Ita quidem editiones Venetae; sed Loscheriana *laboribus:* cui accedunt Lambini codices aliquot, et vetus noster Leidensis. Utrumque probum est; sed illud potius huius interpretamentum videtur, et ex spatio interlineari in versum irrepsisse.

65. *Pelopis infidus pater*] Iterum Editiones Venetae *infidus;* contra Loscheriana *infidi:* quam tamen hic, ut et loco superiore, recentiores fere deseruerunt. Perperam. Nam, *infidi* etiam exhibent omnes fere aliorum codices, et nostri. In Reginensi quidem et Regiae Societatis, *infidus* nunc extat, sed altera lectione prius erasa. Soli id habent a prima manu Magdalenensis et Bodleianus. Revocanda igitur est prisca lectio, et pluribus testimoniis firmata,

Optat quietem Pelopis infidi *pater,*
Egens benignae Tantalus semper dapis.

Uterque quidem *infidus*, et pater et filius; ut Ovid. Amor. III, 12.

Proditor *in medio* Tantalus *amne sitit.*

Statius Theb. I, 246.

neque enim arcano de pectore fallax
Tantalus, *et saevae periit iniuria mensae.*

Catullus de Nuptiis Pelei.

Troïcaque obsidens longinquo moenia bello
Periuri Pelopis *vastabit tertius heres.*

Sed hic potius filio donandum est epitheton: quia pater suum habet versu sequente. Qui poëtae sunt, hoc ex more et decoro fieri facile agnoscent.

72. *Gutturi innectes tuo*] Sic editiones veteres, et recentiorum pleraeque: sed bona pars codicum, ut ex nostris Graevianus et Galei cum quatuor aliis, *nectes:* quae vera et genuina lectio est:

Frustraque vincla gutturi nectes *tuo.*

Sic enim loquuntur boni scriptores *nectere vincla gutturi;* minime autem *innectere vincla gutturi*, sed (quod interpretibus nostris non animadversum est) *innectere guttur vinclis.* Noster Epist. I, 19. v. 31.

Nec sponsae laqueum *famoso carmine* nectit.

Ausonius Epig. XXIII.

Qui laqueum collo nectebat, *repperit aurum.*

Plinius Epist. IX, 28. *Iam* tibi compedes nectimus; *quas*

infringere nullo modo possis. Contra, Virgilius Aen. V, 510.

et vincula *linea rupit,*
Quis innexa pedem *malo pendebat ab alto.*

V, 425. de caestibus loquens,

Et paribus palmas *amborum* innexuit armis.

VIII, 60.

tum lactea colla
Auro innectuntur.

Ovid. Trist. V, 3.

Festaque odoratis innectunt tempora sertis.

Metam. X, 378.

laqueoque innectere fauces
Destinat.

XI, 252.

Ignaram *laqueis* vincloque innecte *tenaci.*

Claudian. II. Stilich. 374.

Barbara ferratis innectunt colla catenis.

VI. Cons. Honorii 378.

Palladiaque comas innexus arundine *Triton.*

II. de Raptu Proserp. 569.

Mutuaque alternis innectite colla lacertis.

Prudentius Peristephanon, X, 353.

Innexa crines vinculis *regalibus.*

Psychom. 357.

bis rigidas nodis innectier ulnas.

Vides, opinor, ad haec exempla dicendum omnino fuisse,

Frustraque vinclis guttur innectes tuum,

non ut nunc circumfertur,

Frustraque vincla gutturi innectes tuo.

Haud enim temere sic positum invenies apud bonos scriptores. In unum duntaxat vel alterum locum incidi: ut Arnobii lib. III. p. 146. Edit. Heraldi; *Innectuntur*, ait, *cervicibus laquei:* verum huius levis est auctoritas, et fortasse scripserat, *nectuntur.* Et Silii Italici XI, 250.

huic *agedum (nam cur indigna feramus)*
Magnanimo, miles, meritas innecte catenas.

Verum haec, opinor, haud Silii locutio est, sed librariorum: sic enim corrigo,

Magnanimo, miles, meritas i, necte *catenas.*

Sequitur enim mox versu 258.

At Decius, dum vincla ligant, Necte *ocius, inquit,*
Nam sic Hannibalem decet intravisse, catenas.

Denique et Statii Theb. IV, 26.

Haeret amica manus: certant innectere collo
Brachia: *manantesque oculos hinc oscula turbant,*
Hinc magni caligo maris.

Sed et hic forte corrigendum:

Haeret amica manus, certatim nectere *collo*

Brachia.

78. et 79. *Vocibus possum meis, Possum crematos*] le gendum cum editionibus antiquis, et plerisque codicibus nostris certe ad unum omnibus,

Deripere lunam vocibus possim *meis*,
Possim *crematos excitare mortuos*.

80. *Temperare poculum*] Placet magis, quod in nostris Leidensi, Zulich. Reginensi, Magdalenensi, Bodleiano, Regiae Societatis, et pro varia lectione Petrensi invenimus,

Desiderique temperare pocula.

Norat enim Canidia plura philtrorum et potionum genera conficere: unde ipsa sic Varo minatur Epod. V, v. 75.

Non usitatis, *Vare*, potionibus
Ad me recurres.
Maius *parabo*, maius *infundam tibi*
Fastidienti poculum.

Ergo hic, ubi de arte et potentia sua gloriatur, *pocula* magis convenit. Tum et hoc pacto effugies odiosum homoeoteleuton versus sequentis, *poculum*, *exitum*. Ceterum ex hoc metiri possis Interpretum diligentiam; qui nullam variationem in suis codicibus memorant: credo, quia *poculum* iam in omnibus editionibus receptum erat.

CARMEN SAECULARE.

16. *Seu Genitalis*] Ostentant hic eruditionem suam doc Interpretes; nemo tamen ex illis, quod maxime conandu erat, Dianam sive Lucinam proprio cognomine *Genitali* Romanis esse dictam, ex ullo alio auctore probare potu Neque sane mirum: aliud enim quid, et ab huius l sententia plane diversum ea vox significat, et diis pluri attribuitur. Ennius apud Servium ad Aen. VI, 764.

Romulus in caelo cum Dis Genitalibus *aevum*
Degit.

Ubi Paullus Merula *Deos genitales* Saturnum, Iovem, nerem, Aeneam, Martem intelligit, quod ab iis Rom divina quadam serie *genitus* fuerit. Eosdem fere Hiero mus Columna: proprie tamen ait *Genitales Deos* ess esse ac Indigetes, qui scilicet prius homines fuerint, postea in Deorum numerum adsciti, quales erant Herc Castor, Pollux, et Aeneas. Nos plane contrarium ab nio notari credimus; quippe *Deos genitales* ibi accipi Deos genitos et naturales; non adoptivos et adsciti qui statim nati sunt caelestes et immortales, non qui m talitate exuta caelo postea donati sint. Hi Genitales d

im numero erant, sex mares, et totidem feminae; Gentium scilicet maiorum Dii; quorum nomina idem Ennius disticho comprehendisse memoratur:

Iuno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, Venus, Mars,
Mercurius, Iovi', Neptunus, Volcanus, Apollo.

go hoc voluit Ennius, non mortuum esse Romulum, sed n diis immortalibus in caelo vivere. Neque aliter eius ntem cepisse olim Ciceronem, vel inde patet, quod sc. Quaest. I, 12. sic locum hunc citaverit,

Romulus in caelo cum Dis agit aevum,

famae assentiens dixit Ennius. Quippe perinde esse puit, utrum poëtice *cum diis genitalibus*, an absolute *cum s* diceret. Atqui vox *Dii*, cum absolute et per se poni-, Deos immortales et ἀειγενέτας semper significat. Eom modo et Servius ad Virgil. Aen. VI, 777. *Deos* unirse in hoc Ennii loco interpretatur: *Romulus*, ait, *sedum Ennium refertur* inter deos *cum avo suo Aenea.* d adhuc clarius ex Ausonio discere poteris, quinam fuet *dii genitales.* Is enim periocham IV. libri Iliados hoc ticho conclusit,

Iuppiter interea cum dis genitalibus *una*
Concilium cogit superum de rebus Achivis.

n enim Indigetes, sed Deos maiores ibi intelligi, liber se Homeri indicio est,

Οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο
Χρυσέῳ ἐν δαπέδῳ.

ndecim enim illi, quos iam ex Ennio memoravimus, vi erant a consiliis: unde Ovidius Metam. VI, 72.

Bis sex caelestes medio Iove sedibus altis
Augusta gravitate sedent.

t Plautus in Epidico, Act. V, Sc. 1.

Si undecim deos praeter sese secum adducat Iuppiter.

)enique et ex Festo adhuc amplius constabit, *Genitales* Enii *deos* maiorum esse gentium, non deos ex hominibus ctos. Sic enim ille: *Geniales* (lege, ut et alii viderunt, *enitales) deos dixerunt Aquam, Terram, Ignem, Aërem: ea nim sunt semina rerum, quae Graecorum alii Στοιχεῖα, alii Σπέρματα vocant. Duodecim quoque signa, Lunam et Solem nter hos deos computabant.* Haec autem ex sententia Phyorum dicit, qui vulgarem Theologiam de Elementis et tris allegorice exponebant. Numquam tamen Indigetes eos, sed naturales duntaxat et aeternos allegoriis suis eo rahebant. Sed utcumque Ennii verba acceperis, sive de is, seu de illis; illud inde recte colligas, vix fieri posse t Diana proprio cognomine *Genitalis* appellata sit. Quippe d vocabulum, si Indigetes notet, de Diana non omnino; i maiores illos, quos Hetrusci Consentes vocabant, de ea ola dici non potest. Ut neque illud, quod in duobus Crispinae nummis occurrit apud Mediobarbum, *Dis geni-*

talibus; nam si Lucinam tantummodo et eius co
eo nomine signassent Romani; non *Dis*, sed *Da*
que dixissent. Quid ergo fiet? et quo pacto e t
nebris in lucem tandem emergemus? Equidem
esse corruptum et contaminatum existimo, vel pot
scio. Levissima autem mutatione veram Horatii
non dubitanter agnosces:

Rite maturos aperire partus
Lenis, Ilithyia, tuere matres;
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genetyllis.

Genetyllis enim apud Graecos *Dianae* cognomen,
ei inditum, quia partubus praesidebat: alii quid
Venerem referebant; sed priores secutus est auct
das: Γενετυλλὶς, δαίμων περὶ τὴν Ἀφροδίτην, γενέ
τιος, ἀπὸ τῆς γενέσεως τῶν παίδων ὠνομασμένη. κ
δὲ τὸ ὄνομα παρὰ τὴν γένεσιν. Οἱ δὲ, περὶ τὴν ΑΡ
φασὶ τὰς τῶν τοκετῶν ἐφόρους, καὶ πάλιν περὶ (le
τὴν γένεσιν· Genetyllis, *dea, Veneris comes, gen*
auctor, a voce γένεσις dicta. Alii Genetyllidas Dii
mites dicunt, partuum praesides, a voce γένεσις, ut a
pellatas. Locus Aristophanis a Suida hic citat
Thesmophor. p. 515.

Ὡς ἡδὺ τὸ μέλος. ὦ πότνιαι Γενετυλλίδες,
Καὶ θηλυδριῶδες, καὶ κατεγλωττισμένον.

Idem iterum in Nubibus p. 62.

Ὄζων λαφυγμοῦ, Κωλιάδος, Γενετυλλίδος.

Et in Lysistrata, ipso principio:

Ἢ 'ς Πανὸς, ἢ 'πὶ Κωλιάδ', ἢ 'ς Γενετυλλίδος.

Porro ut quidam *Genetyllidas* Veneris vel Dianae,
thyias Dianae *comites*; ita alii Genetyllidem es
Venerem vel Dianam, et Ilithyiam esse ipsam
prodiderunt. Scholiastes ad locum Nubium: Γενετ
τῆς γενέσεως ἔφορος Ἀφροδίτη. Etym. Magnum. Ε
θεαὶ τῶν τικτουσῶν ἔφοροι, Διὸς καὶ Ἥρας θυγατέ
Horatio *Ilithyia* hic est ipsa Diana: et similiter
lis, non θεὰ περὶ τὴν Ἄρτεμιν, sed ipsa Ἄρτεμις.
Hesychii de Genetyllide singularis plane est, et di
emendationem accipiat. ΓΕΝΕΤΤΛΛΙΣ, γυναικ
πεποιημένου τοῦ ὀνόματος παρὰ τὰς γενέσεις, ἐο
ἑορτῇ, διὸ καὶ ταύτῃ κείνας προυτίθεσαν. Ubi κεί
dubio mendosum, et idcirco a Scaligero et Meu
tatum in κύνας. Sed dic sodes, quid illud sibi ve
ἐοικυῖα τῇ ἑορτῇ, *Dea similis festo?* Ego vero si
locum corrigendum existimo. Γενετυλλὶς — — ἐο
ΕΚΑΤΗ, διὰ καὶ ταύτῃ ΚΤΝΑΣ ΠΡΟΣΕΤΙΘΕΣΑ
netyllis — — Dea Hecatae similis; quamobrem et h
que canes attribuerunt. Habes, opinor, emendation
ram et certam. Atqui *Hecate* eadem est ac *Diana*
Noster Carm. III, 22.

Quae laborantes utero *puellas*
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis.

Recte igitur restituimus, cum Suidae, tum Hesychii auctoritate nixi,

Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genetyllis.

Favet autem huic emendationi, quod auctor in hoc Carmine Saeculari, et Illo IV, 6. quod huius quasi praefatio et commendatio est, Graeca nomina quasi de industria sectari videatur. Sic *lenis Ilithyia* dixit, et *levis Agyieu;* quae vocabula utique Latinis auribus tam inaudita tum erant, quam nostrum *Genetyllis.* Neque vero aliter legisse olim credibile est Servium et Porphyrionem; quantum ex locis hodie contaminatis coniectura assequi datur. Sic enim ille ad Virgilii Eclogam IV. *Casta fave Lucina) modo Lucinam Dianam accipimus. Sic Horatius: Sive te Lucinam probas vocari, seu te penitus Iunonem.* Quae postrema in aperto mendo cubantia si sic refingas ex lectione hodierna, *seu te Genitalem;* immane quantum a scriptura abscedes: multo propius abiturus, si sic a Servio profectum esse dicas, *seu te Genetyllidem.* Porphyrionis autem verba sic habent ad hunc ipsum auctoris locum. *Ostendit*, ait, *eandem Lucinam et Genitalem deam appellari.* Animadvertis, opinor, verba prave collocata, et sede sua divulsa. Quippe si id voluit, sic omnino verba disposuisset; *Ostendit eandem deam Lucinam et Genitalem appellari.* Sed quid opus est *deam?* quasi vero id quisquam docendus erat, Lucinam *deam* fuisse. Vix aliter esse potest, quam ut sic olim scripserit; *Ostendit eandem Lucinam et Genetyllidem appellari:* quae vox, utpote Librariis ignota et mendi ut putabant manifesta, in *genitalem deam* reformabatur. Accedit huc codex noster veterrimus Graevianus, ubi *genitalis* quidem nunc habetur; sed litera quarta *i* alia manu inserta est; et quatuor postremae post rasuram interpolatae. Videtur ergo a prima manu *gentilis* exaratum esse. Quod maximo indicio est in quibusdam exemplaribus *genetillis* fuisse scriptum. Hoc enim ab ignaris correctoribus pro mendoso habitum in *gentilis* immutari facile potuit: at vulgatum *genitalis* nemini offendiculo erat; neque quisquam adeo inficetus, ut ex verbo facili et noto contra ipsum metrum *gentilis* excuteret.

26. *Stabilisque rerum Terminus servet*] Minime quidem mirandum est et veteres et novos interpretes in hoc loco cespitasse. Quocumque enim te vertas, nullum exitum invenies; adeo magnis undique difficultatibus obsessa et circumvallata haeret sententia:

Vosque veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum

Terminus servet, bona iam peractis
Iungite fata.

Principio enim, illa *dictum est*, et *servet*, in syntaxe... gem peccant: unde Aldus et complures eum secuti ediderunt, tam manifesto vitio ire obviam conati; ita sane inveni in Magdalenensi, et a manu secun... Regiae Societatis codice. Sed ceteri nostri, meliore vetustioresque, ut et Cruquii, Torrentii, Bersmanni, manni, Lambinique exemplaria *servet* retinent; qu... Scholiaste etiam et Servio agnoscitur. Et profecto l... sermonis ratio poscit et efflagitat, ut post *cecinisse* verba modi subiunctivi, non indicativi, sequantur: *V... veraces cecinisse, quod semel dictum sit, stabilisque ... terminus* servet. Ita Carm. I, 32.

Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat *et plures*.

Epod. II.

Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet *leves*.

Epist. I, 17. v. 4.

aspice, si quid
Et nos, quod cures *proprium fecisse, loquamur*.

Neque usquam aliter boni auctores. Deinde et ipsa ... tentia languet, nutat, et vacillat. *Quod semel*, ait, *d... est*. Quorsum amabo illud *semel?* quam vim, quam ... gantiam habet? nullam opinor, ut quidem hic nudu... tum et destitutum est: nisi sequatur aliquod antid... quod iacentem sensum exsuscitet, *Quod* semel *dictu... et* semper *stabile permaneat*. Neque vero illud, si sa... laudaverim, *stabilis rerum terminus servet*. Quidnam secro ille *servet?* Nihil. Nihil enim hic sequitur, *servandum* esse intelligamus. Hisce omnibus difficult... si levi verborum mutatione occurrere potero; ecqu... adeo duri et feri ingenii, ut conatibus nostris, si n... veat et applaudat, aequum saltem et candidum se praebeat? Sic itaque emendo:

Vosque veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictum stabilis per aevum
Terminus servet, bona iam peractis
Iungite fata.

Dictum hic iam vides casus esse accusativi. Et sa... in veterrimo nostro Graeviano inter lineas tantum, in ipso versu habetur; prorsus autem abest a Servio hunc locum laudat ad Virgilii Eclogam IV. 47. ... ergo illud eiecimus: si tamen quovis pacto retine... esse existimas, tum, si me audis, hoc modo versum finges,

Quod, simul *dictum est, stabilis per aevum*
Terminus servet.

ual dictum est, hoc erit, *simul atque*, *ut primum dictum* · *simul* autem et *semel* ubique fere a Librariis confunatur, ut norunt qui vetera exemplaria manibus versaveit. Prius tamen illud et rectius est et elegantius. Iam tem si in istis *que rerum* et *per aevum* ductus literarum ntempleris, fateberis, opinor, proclivem fuisse et facin librariorum lapsum. Sententia vero mirum quantum ratione promovetur et attollitur: *semel* dictum, stabile rvetur *per aevum*; hoc est, in perpetuum, in aeternum. egans loquendi modus, et optimis scriptoribus familiat. Lucretius I, 549.

Nec ratione queant alia servata per aevum
Ex infinito iam tempore res reparare.

i et illud notes *servata* dici per *aevum*, plane ut hic vet *per aevum*. Iterum ibidem v. 634.

Discrepat aeternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per aevum.

v. 950.

Sed quoniam docui solidissima materiai
Corpora perpetuo volitare invicta per aevum.

lib. V, 62.

Nec posse incolumes magnum durare per aevum.

opertius IV, 2.

Sed facias, Divum sator, ut Romana per aevum
Transeat ante meos turba togata pedes.

ridius Metam. V, 227.

Quin etiam monumenta dabo mansura per aevum.

anilius II, 100.

Denique sic pecudes et muta animantia terris
Cum maneant ignara sui legisque per aevum.

IV, 291.

Et celeres motus mutataque cuncta per aevum

atius Theb. I, 362.

nullisque aspecta per aevum
Solibus umbrosi patuere aestiva Lycaei.

VII, 200.

videt axis, et ista per aevum
Mecum aeterna domus.

lius X, 421.

sacrosque per aevum
Aetherio ramos populantur sulfure flammae.

laud. IV. Cons. Honorii, 284.

nec vi connexa per aevum
Conspirent elementa sibi.

rudentius Peristeph. VIII, 23.

Ut se per aevum *consecrandos autument.*

Hamartig. 660.

Excitat e tumulis homines, regnique per aevum
Participes iubet esse sui.

Agnoscis iam opinor emendationem nostram recto tale[...] sistere: at contra, illud vulgatum *stabilis rerum term[...]* diversum, ac vulgo creditur, sensum parit, et ab [...] mente prorsus alienum. *Rerum* enim *terminus* idem [...] ac rerum finis et extremitas. Quid autem hoc est, *Ad[...] extremitas servat effata Parcarum?* Nihil insulsius vel [...] potest. Seneca Hercule Fur. 290. (ubi Megara Her[...] obtestans, ut e Tartaro diu expectatus tandem aliqu[...] redeat, haec loquitur)

Talis parentes, liberos, patriam petens,
Erumpe, rerum terminos *tecum efferens;*

hoc est: *imas terrae radices tecum evellens.* Seneca Ep[...] XCIV. *Adiice nunc quod sapientis praecepta* finita *esse [...]bent, et certa: si qua* finiri *non possunt, extra sapienti[...] sunt: sapientia* rerum terminos *novit.* Iterum Epist. C[...] *Sed ipsum illud Cadere non habet in se mali quicquam; [...] exitum spectes, ultra quem natura neminem deiicit. Prope est* rerum omnium terminus, *prope est, inquam, et [...] unde felix eiicitur, et illud unde infelix emittitur.* Iam ve[...] *terminus* hic apud Nostrum, non ea venit notione, qua [...]*mum* et *extremum* significat; sed qua *fixum et immobile.* Unde dicitur *stabilis terminus;* atque hoc sensu absolu[...] poni solet, non sequente genitivo *rerum.* Virgil. Aen. IV, [...]

Et sic fata *Iovis poscunt: hic* terminus haeret.

Lucretius, ter vel quater.

quid queat esse,
Quid nequeat: finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione atque alte terminus haereat.

Quin et *fatorum terminum* dixit Attius in Hecuba apud Priscianum p. 716.

Veter fatorum terminus *sic iusserat.*

45. et 46. *Docili iuventae, Di senectuti*] Qui aut ipse est poëta, aut alioqui ingenio et iudicio valet, mirabor, si hanc strophen aeque ac ceteras admirabitur:

Di, probos mores docili iuventae,
Di senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque, prolemque,
Et decus omne.

Quid enim? Annon *iuvenes* et *senes* Romanos intelligit? qui itaque fit, ut tertio demum versu *Romulam gentem* inferat, tamquam si in prioribus pro alia gente precaretur? Praeterea autem hiulca est oratio, ac sine nervis et articulis dissoluta. *Date* enim extra sedem suam male collocatur; et *Dii* illud in hac quidem constructione tertia vice repetendum erat. Quid multa? iam olim ex coniectura veram lectionem divinaveram,

Di, probos mores docilis *iuventae,*
Di, Senectutis *placidae quietem*
Romulae genti date, remque prolemque
Et decus omne.

Postea autem in Batteliano nostro *docilis* inveni a manu prima: nunc enim litera *ſ* ab inepto correctore erasa est; ita tamen ut intento oculo statim se prodat. *Senectutis* vero clare extat in optimis nostris codicibus Graeviano et Reginensi, ut et Colbertino et duobus aliis inferioris notae. Idem reperit in duobus suis Bersmannus: neque dubites quin aliis pluribus habeatur, utcumque ab interpretibus neglectum. Quanto autem haec vulgatis meliora, rotundiora, et elegantiora sint, quid attinet dicere? *Di*, inquit, *date Romanis probos iuventae mores, placidae senectutis quietem, remque, prolem, et decus omne.* Ubi *iuventa* et *senectus* non homines ipsos, ut in recepta lectione, sed aetates significant. Porro et in Batteliano sic amplius variatum est,

Di, senectuti placidam *quietem*:

et, quod in ceteris omnibus extat, *placidae*, pro diversa scriptura apponitur. Sane *placida* perpetuum fere *quietis* epitheton est. Virgil. Aen. I, 695.

At Venus Ascanio placidam *per membra* quietem.

IV, 5.

placidam *membris dat cura* quietem.

V, 836.

placida *laxarunt membra* quiete.

IX, 187.

nec mens placida *contenta* quiete *est*.

Varro apud Senecam Controv. XVII, et Ep. LVI.

Omnia noctis erant placida *composta* quiete.

Boëtius Consolat. III, 10.

Hic portus placida *manens* quiete,
Hoc patens unum miseris asylum.

Tamen et *senectus* etiam *placida* vocatur: ut Cicero de Senectute c. 5. *Est etiam quiete et pure et eleganter actae aetatis* placida *ac lenis* senectus. Seneca de Vita beata cap. 21. *Et in multa* senectute placidus *viret*. Quare satius est, quod ceteri codices et editiones amplectuntur, *placidae* retinere.

49. et 51. *Quique vos bobus*] Hic quidem post fruges repertas et palam positas glande vesci maluerunt plerique interpretes. Sic enim fere post Aldum ediderunt,

Quique vos bobus veneratur albis,
Clarus Anchisae Venerisque sanguis:
Imperet.

At priscae editiones, duae nempe Venetae et Loscheriana, *Quaeque;* neque aliter codices meliores Cruquii, Pulmanni, Bersmanni et Torrentii cum nostris Graeviano, Reginensi a prima manu, et aliis duobus. Quin et Acron hanc lectionem agnoscit, tam editus anno 1490, quam manuscriptus: nam postea Fabricius male locum interpolavit. Priscianus p. 771. *Bobus euphoniae caussa* pro bovibus, *Horatius: Quique vos bobus veneratur albis.* Ita quidem Put-

schius verba exhibuit, ad vulgatas credo Flacci editiones refingens: verum tres scripti codices, quos data opera consului, clare ibi praeferunt *Quaeque.* Praeterea pro *imperet*, quod editiones etiam priscas obsedit, iidem in plerisque suis *impetret* repererunt; ut et ipse in Petrensi, Batteliano, et a manu prima in duobus aliis Reginensi et Magdalenensi. Sic ergo reponimus,

Quaeque *vos bobus veneratur albis*
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Impetret, *bellante prior, iacentem*
Lenis in hostem.

Nihil clarius. *Et quae,* inquit, *vos veneratur, orat, precatur Augustus, impetret et consequatur;* ut recte iam olim enarravit Scholiastes Blandinius; et postea pluribus explicuit doctissimus Torrentius. Hac scilicet occasione pro re Romana, pro se et domo sua preces et vota faciebat ipse Augustus; quae omnia ut Dii rata habeant, iam verbis Horatii Chorus veneratur. At in vulgata lectione, quorsum attinebat orare, ut *imperaret* Augustus; id quod iam multos annos, amotis omnibus aemulis, securus et tranquillus fecerat? Altera igitur lectio praeferenda est; et profecto ut ex illa vulgatam procuderent stolidi Librarii, longe erat facillimum, vixque aliter evenire poterat: contra, ut ex vulgata et facili tam reconditam et argutam comminisci aut vellent aut possent, minime est credibile.

53. *Iam mari terraque manus potentes*] *Subaudiendum utique est Romanorum,* ait Porphyrion. Neque aliter recentiores accipiunt. Equidem non repugno: quamquam si codex aliquis vetustus accederet, libentius legerim,

Iam mari terraque manum potentem:

ut de Augusto intelligatur. Sic alibi de eodem, Serm. II, 5. v. 62.

Tempore quo iuvenis Parthis horrendus, *ab alto*
Demissum genus Aenea, tellure marique
Magnus *erit.*

Virgil. Aen. VII, 233.

Fata per Aeneae iuro, dextramque potentem.

Ovid. Metam. I.

Parva mora est, alas pedibus; virgamque potenti
Somniferam sumsisse manu, *tegimenque capillis.*

Claudianus Carm. XIII.

Iunge potenti *pignora* dextra.

Prudentius Cathem. VI, 85.

Huius manum potentem
Gladius perarmat anceps.

57. *Et honor pudorque*] Tres Pulmanni codices, et e nostris Leidensis, Graevianus, et Galei,

Iam fides, et pax, et honos, *pudorque.*

quod euphoniae gratia merito recipimus.

65. *Si Palatinas videt aequus arces*] Praeter veterrimos Cruquii Blandinios, et aliorum aliquot, etiam Colbertinus noster et Regiae Societatis codex, et pro varia lectione Graevianus cum Batteliano *aras* habent non *arces*. Atque illam lectionem agnoscit Porphyrion: *Apparet*, inquit, *iam eo tempore ab Augusto dedicatum fuisse in Palatio Apollinis templum: et sensus est, Si acceptas* aras *habet Apollo, quae in Palatio dedicatae sunt.* Cetera exemplaria cum priscis editionibus *arces*, vel, ut Leidensis noster, *arcis* retinent. Sane *aras* et *arcis* tam similes habent ductus literarum, ut librarios, etiam minime lippientes, facile decipere possint. Sic in Ciceronis Orat. pro Balbo c. 17. *Qui et veterem illam speciem foederis Marciani semper omni* arce *duxerunt sanctiorem:* exscriptores illud *arce* substituerunt pro *ara*, ut recte reposuit Lambinus, frustra obnitentibus Gulielmio et Grutero. Contra apud Tacitum Annal. XI, 23. *Capitolio et ara Romana*, membranae praeferunt pro *arce;* ut iam viderunt eruditi ibi interpretes. Quod ad Flacci hunc locum attinet, utraque quidem lectio proba est et venusta; ut nescias fere, utri priores partes iure sint deferendae. Verum enim est, in palatio templum Apollini conditum esse, unde noster Epist. I, 3. v. 17.

Scripta Palatinus *quaecumque recepit* Apollo.

Propertius IV, 6.

Musa, Palatini *referamus* Apollinis aedem.

et Ovidius Metam. XV, 865.

Vestaque Caesareos inter sacrata Penates,
Et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, *Vesta.*

et alii complures. Recte igitur habet *Palatinas aras*. Lectio tamen altera nescio quomodo magis arridet; cum quia *arces* poëticum magis et figuratius videtur; tum quia praeter domum Augusti palatinam etiam ipsum Apollinis *templum* sensu comprehendit. Ita Virgil. Aen. XI, 477.

Nec non ad templum *summasque ad* Pallados arces
Subvehitur magna matrum regina caterva.

Noster antea versu septimo:

Dis, quibus septem *placuere* colles.

Claudianus Bello Gildonico v. 119.

tuque ô, si sponte per altum
Vecta Palatinis *mutasti* collibus *Idam.*

Colles autem isti passim apud Poëtas *arces* vocantur. Idem in VI. Cons. Honorii v. 617.

unaque totis
Intonat Augustum septenis arcibus *Echô.*

et Carm. XII, 19.

Aurea septemgeminas
Roma coronet arces.

et II. Cons. Stilichonis v. 30.

Non alium certe Romanae *clarius* arces

Suscepere ducem.

Virgil. Georg. II, 172.

Imbellem avertis Romanis arcibus *Indum.*

et Aen. X, 12.

Cum fera Carthago Romanis arcibus *olim*
Exitium magnum atque Alpes immittet apertas.

Statius Silv. III, 4.

tune Ausonias, *ait, ibis ad* arces?

et IV, 4.

Atque ubi Romuleas *velox penetraveris* arces.

66. *Remque Romanam Latiumque felix*] Ambiguus locus, et variarum constructionum capax:

Si Palatinas videt aequus arces,
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper
Proroget aevum.

Ubi Scholiastes Cruquianus: *Felix*) *secundus: ut poëta* (Aen. I, 334.)

Sis felix, *nostrumque leves quaecumque laborem.*

Erudite quidem: sed cum in priore versu *aequus Apollo* dicatur, non convenit, ut eadem plane significatione *felix* continuo vocetur. Deterius tamen recentiores, qui sic verba constituunt; *Proroget rem Romanam, Latiumque felix, in alterum lustrum et in melius semper aevum.* Equidem non inficior, quin alio in loco *felix Latium* recte dici queat; ut Statius Silv. III, 3.

premit felix *regum diademata* Roma.

Verum hic quidem minus apte inculcaretur illud epitheton: id enim iam factum esse significat, quod ab Apolline conatur precibus impetrare. Tum praeterea *felix* a *Latio* disiungendum esse ostendit locus Ennii Annal. I. unde Noster haec verba mutuatus est,

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui rem Romanam, Latiumque *augescere voltis.*

Varro apud Nonium in Nutritur. *Natis, quos Menippea haeresis nutricata est, tutores do,*

Qui rem Romanam Latiumque *augescere voltis.*

Qualis autem precatio esset, *proroget Latium felix in alterum lustrum?* quasi vero satis esset, si non intra proximum quinquennium imperium Romanum everteretur. Enimvero aut valde fallor; aut diverso plane ordine construenda sunt verba *Si Apollo*, inquit, *aequus videt Palatinas arces et rem Romanam Latiumque; proroget aevum in alterum felix lustrum meliusque semper. Proroget*, inquit, non *rem Romanam*, sed *aevum:* ea enim coniungenda esse declarat locus in Arte Poët. v. 345.

Hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat aevum.

sic *prorogare horam*, diem, *annos*, *aetatem*, *tempus*, familia-

sunt locutiones, *Felix* autem *lustrum*, ut *felix saeculum*. ntilianus Instit. VIII, 6. de Tropis. *Sicut ex eo quod inet, id quod continetur, usus recipit; ut bene moratas s, et Poculum epotum et Saeculum felix.* Ovid. Trist. 1.

Hoc duce, si dixi, felicia saecula; *proque*
Caesare tura pius Caesaribusque dedi.

eca in Apocolocyntosi; *Initio saeculi felicissimi;* et um,

felicia *lassis*
Saecula *praestabit.*

nmi antiqui saepe, *Felicia Tempora*, *Felicitas Tempo*. *Felicitas Saeculi.* Auctor Panegyrici ad Constantiu: *Praeclara fertur Catonis oratio de* lustri *sui* felicitate. *tunc enim in illa vetere republica ad Censorum laudem inebat, si* lustrum felix *condidisset, si horrea messis iniset, si vindemia redundasset, si oliveta larga fluxissent.* ilius apud Gellium IV, 17.

Scipiadae magno improbus obiiciebat Asellus,
Lustrum *illo Censore malum* infelixque *fuisse.*

e autem elegantiam singularem: *Proroget*, inquit, sive lucat, propaget, continuet *aevum in felix alterum lum. Felix alterum:* id enim Augusti auribus donat, et qui verum et par erat, ut lustrum elapsum pro felici eretur. Optat tamen, ut currentibus lustris, priore peius *melius meliusque semper* evadat. Sic Ovid. Fast. I, de Calendis Ianuariis:

Salve laeta *dies*, meliorque *revertere* semper.

ullus I, 7. de natali Messallae:

At tu, natalis, multos celebrande per annos,
Candidior semper candidiorque *veni.*

redi reponendum ex codice Achillis Statii; plane, ut), *revertere.*

}. *Proroget aevum*, et v. 71. *Curet*, et v. 72. *Applicet s*] Hinc quoque, ut ex multis aliis locis, apparet pertum interpretis interesse, iudicium simul afferat, an m eruditionem. Quippe, cum in editionibus priscis uae eas excipiebant, sic uno consensu positum inveni-:, *Proroget, curet, applicet;* id alba linea signabant, et ulis suis comprobabant omnis fere interpretum chorus. nium sane patienter, siquid mihi iudicii est. Neque n inanis et putidae loquacitatis notam effugere poterit tor; si ad eorum sententiam sub precationis formula c protulit. Dixerat iam versu 33.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
Siderum regina bicornis audi,
Luna, puellas.

ac *iterum tandem, quasi* aut priorum oblitus esset, aut

deorum aures eadem ingerendo fatigare vellet et obtundere, sub ipso exitu denuo precatur,

Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum *amicas*
Applicet aures.

Praeterea iam ea *vota* facta et finita erant; neque postea ullum novum concipitur; adeo ut ineptum et praeposterum sit, cum tu vota nuncupare desieris, tum demum Deos sollicitare, ut votis tuis aures aperiant. Hoc quidem in precum initio factum oportuit, in fine nimis sero sit, in utroque loquaciter et stolide. Sed meliora suppeditabant veteres membranae; si modo sagaces lectores nactae fuissent. Quatuor enim Blandinii apud Cruquium, Bersmanni unus, cum Leidensi nostro et a manu prima Reginensi, *Prorogat*, *curat*, *applicat*. Porro et *curat*, *applicat*, Praeter tres Bersmanni, Graevianus noster, Regiae Societatis, Bodleianus, et pro varia lectione Battelianus. *Curat* etiam Galei codex, et *prorogat* a prima manu Magdalenensis. Quid quod *curat* et *applicat* diserte agnoscunt Scholiastes uterque: quamvis absurde quidem enarrant, *particula* si *ex superiore sensu per Zeugma arcessita;* ut ordo sit: Si *Diana preces curat*, si *aures applicat*, *prorogat aevum in melius*. Belle sane, quod Zeugma illud, tamquam deum aliquem ex machina, introducunt: cuius ope et numine quibuslibet soloecismis et barbarismis patrocinari queant. Tamen et ipsos aura quaedam veri afflavisse videatur. Sic enim annotant: *Proroget*, *dilatet*, *differat: et est tempus pro tempore*, *Prorogabit*. Certe quicumque haec scripsit; *prorogat*, *dilatat*, *differt* scripsisse videtur. Quippe si *proroget* precandi et optandi modo extuleris, stultum fuerit enallagen temporis somniare, et per *Prorogabit* explicare: contra, si *prorogat* legeris; non inconcinne id quidem, etsi non adeo necessario, per futurum tempus enarrabitur. Adde huc illud Porphyrionis: *Si propitius Romanos aspicit Apollo*, *melius saeculum* tribuet *in futurum*. Sic enim ex suis membranis Cruquius edidit; non ut vulgo, *tribuat futurum*. Unde amplius constat nonnullos, (nam Scholia vetera centones sunt ex variis consuti) legisse olim, *prorogat*. Quid multa? tu tot auctoribus fretus non dubitanter restitue:

Alterum in lustrum meliusque semper
Prorogat *aevum.*

et

Quindecim Diana preces virorum
Curat, *et votis puerorum amicas*
Applicat *aures.*

Nihil verius decentiusve dici potuit. Primo enim Char[illegible]
pro imperio et re Romana, pro principe et civibus vo[illegible]
Apollini et Dianae nuncupat: tandem quasi [illegible]

mine afflatus toti coetui et coronae circumstanti fidenter narrat, vota sua ab diis exaudiri, precesque ratas haberi. Unde continuo addit,

Haec Iovem sentire *Deosque cunctos,*
Spem bonam certamque domum reporto.

et Epist. II, 1. v. 134. ubi ad hoc ipsum carmen respicit Noster,

Poscit opem chorus, et praesentia numina sentit.

Ita Tiresias apud Senecam Hercule Furente v. 571.

Graviore manus voce et attonita ciet,

et post aliquam moram,

Audior, *vates ait,*
Rata verba fudi.

et Statius Silv. III, 2.

soli Zephyro sit copia caeli
Solus agat puppes, summasque supernates undas.
Audimur: *vocat ipse ratem.*

Id vero videtur fraudi fuisse librariis, ut priscam lectionem *prorogat* interpolarent; quia praecesserat illud de Apolline,

Si *Palatinas* vidit *aequus arces*
Remque Romanam Latiumque:

Autumabant enim post illud *si*, obtestandi particulam necessario sequi debere modum verbi optativum, *Proroget* aevum: ut sane passim apud Poëtas subsequi solet. Virgil. Aen. II, 536.

Di, siqua *est caelo pietas, quae talia curet,*
Persolvant *grates dignas et praemia* reddant.

et V, v. 707.

liceat *Laurentem attingere Thybrim,*
Si *concessa peto,* si *dant ea maenia Parcae.*

In quo tamen eos opinio fefellit. Eam enim particulam usurpare solemne est, non tantum cum Deorum opem precantur, verum etiam cum Deos propitios certo sibi pollicentur; ut hic, *Prorogat*, inquit, *aevum in melius, si aequus rem Romanam videt.* Ovidius Pont. II, 11.

O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
Di tibi: qui referent, si *pia facta vident.*

Ovid. Trist. II.

Per superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque
Tempora, Romanum si *modo nomen amant.*

75. *Doctus et Phoebi*] Codex Manuscriptus Barthio memoratus Advers. XXXVIII, 18.

Doctus et Phoebo *chorus, et Dianae*
Dicere laudes.

Utrumque probum est, et *Phoebo*, et *Phoebi.* Ovidius Art. Amat. II. in fine.

Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes.

Tibullus *I, 5.*

Ut mea votivas persolvens Delia voces
Ante sacras lino tecta fores sedeat;
Bisque die resoluta comas, tibi dicere laudes
Insignis turba debeat in Pharia.

Virgil. Georg. II, 393.

Ergo rite suum Baccho dicemus *honorem*
Carminibus patriis.

Et sane fatendum est, si *Phoebo* scripserit auctor, vix ter evenire potuisse, quam ut *Phoebi* supposuerint p que librariorum: contra si *Phoebi*, vix unum e m *Phoebo* interpolatorum. Verumtamen, cum caeteri o scripti et editiones priscae miro consensu *Phoebi* beant, nihil mutandum censemus. Virgil. Aen. VIII.

Hic iuvenum chorus, ille senum, qui carmine laude
Herculeas *et facta ferunt.* *i. e.* Herculis.

Idem Eclog. VI.

namque super tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas *cupiant, et tristia condere bella.*

Sidonius Apollinaris Carm. IX, v. 226.

Non quod per satiras Epistolarum,
Sermonumque Sales, novumque Epodon,
Libros Carminis, et Poëticam artem,
Phoebi laudibus *et vagae Dianae*
Conscriptis, voluit sonare Flaccus.

SERMONUM
LIBER I.

ECLOGA I.

8. *Momento cita mors*] Ita quidem editiones veteres codices plerique; nostri certe omnes. Neque aliter Iohannes Saresberiensis in Policratico VII, 16. Libr men Lambini quatuor,

Momento aut *cita mors venit, aut victoria laeta.*

Quod elegantius et magis Horatianum: Sic Carm. III,

Qualis aut *Nireus fuit,* aut *aquosa*
Raptus ab Ida.

IV, 8

Quas aut *Parrhasius protulit,* aut *Scopas.*

Serm. II, 7. v. 117.

Aut *insanit homo,* aut *versus facit.*

et saepe alibi. Librarii autem hic omiserunt, quia, de eo, versui suum metrum constabat. Atqui illud anim vertere debuerunt, Horae momento cita mors *venit,*

rticula disiunctiva inseratur, ominosum plane et infaum esse.

38. *Et illis utitur ante Quaesitis patiens*]. *Patiens*, quod itiones veteres occupaverat, primus expulit eruditissimus .mbinus; et in eius locum ex quinque suis *sapiens* repoit. Illud tamen reposcunt non modo Douza, Torrentius, Marcilius, Lambino semper iniqui: sed, quod magis ror, acerrimi vir iudicii Gronovius pater ad Senecae ayestem v. 470. Nempe aiunt *formicam* recte dici *pantem;* ut illud de *mure*, Serm. II, 6. v. 91.

quid te iuvat, inquit, amice,
Praerupti nemoris patientem *vivere dorso?*

ae quidem; sine dubio formica est *patiens* laboris. Verm illud nunc non quaeritur, numquamne alias ea beola *patiens* vocari possit: sed an loco, sensui, et auctomenti id epitheton conveniat. Id quod iam examinanm venit. Principio si legere velis *quaesitis utitur sans*, perinde erit, ac si hilariter, generaliter, non perrce et sordide uti dixeris. Sic Carm. I, 11.

sapias, vina liques, *et spatio brevi*
Spem longam reseces.

I, 7.

sic tu sapiens *finire memento*
Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero:

ae duo loca Lambinus apposite citavit: quibus adde . I, 15. v. 45.

Vos sapere, *et solos aio* bene vivere, *quorum*
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

I, 10. v. 44.

Laetus *sorte tua* vives sapienter, *Aristi.*

Carm. IV, 9.

Neu possidentem multa *vocaveris*
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti.

uin et *uti* vel *frui* per se sola idem significant: ut Art. oët. v. 170.

Quaerit, *et inventis miser abstinet, ac timet* uti.

pist. I, 7. v. 57.

Et properare loco, et cessare, et quaerere, *et* uti.

t Epist. I, 4. v. 6.

di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.

laec ergo erit sententia; Tu, avare, male te defendere et xcusare quaeris exemplo formicae: illa enim, laboribus er aestatem strenue decursis, hiemem in otio genialiter ransigit: tu vero totam aetatem quaerendo et laborando onsumis; neque *unquam cessas,* aut quaesitis uti vel acer-

vum comminuere audes. Iam autem pro *sapiens* substit *patiens*; et totam sententiam labefactas. *Patiens*, aim *utitur quaesitis formica*, hoc est, *parca*, *frugalis*, *paucis* co *tenta*. Imo vero, non *pauco* victu, sed *duro*, inopi, et so dido contenta. Sic enim exponendum est, quod de mu dictum afferunt,

Praerupti nemoris patientem *vivere dorso;*

hoc est, *lolio et adore* vilissimo cibo patienter victitantem cum in urbe suavissimis ferculis et bellariis satur quot die esse possit. Ita Epist. I, 17. v. 13.

Si pranderet olus patienter, *regibus uti*
Nollet Aristippus:

id est, si vilibus *herbis et urtica* patienter vesci posset non mensas regias sectaretur, mullorum et rhomboru nidore tractus. Ergo haec demum secundum ipsos ex rietur sententia: *Avari et formicae diversa longe ratio est haec enim quaesitis* patiens *utitur; dureque et misere ac so dide victitans per totam hiemem sub terra latitat: ille qua rendis semper inhiat, neque tamen pro quaestus ratione sun tum in se facit; sed quaesitis miser abstinet, et uti time* Bella vero antithesis, quaeque magnis viris suo meri placet. Illud vero per se quale est, *acervo farris co structo*, *patiens utitur quaesitis* quemnam, amabo, cibu alium *farri* praetulerit formica? Qualis ergo ea patienti est; si et cibo gratissimo vescitur, et de magno acerv sine parsimonia tollit, et pingui otio sine labore perfru tur? Quid quod nusquam satis apte dixeris, *Patienter u quaesitis? Uti* enim, ut vidimus, ipsum per se genial quid significat: *patientis* autem est carere potius et abst nere, quam uti. Recte ergo se habet Lambini lectio,

Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quaesitis sapiens;

illa, inquit, *sapiens quaesitis laete lauteque fruitur; tu mis et stultus gustare et tangere tua non audes.* Atque hanc s lam agnoscit Porphyrion Scholiastes: neque aliter omn fere codices paullo vetustiores, ut praeter Lambini aliqu et Torrentii, Cruquiani omnes; et ex nostris optimi Le densis, Graevianus, et Reginensis a secunda sed antiqu manu, cum aliquot aliis.

46. *Non tuus hoc capiet venter plus quam meus*] Editi nes quidem veteres *plus quam meus* in sequentes propag runt: idque silentio transmiserunt interpretes omnes; e cepto Bersmanno, qui ex duobus suis *plus ac meus* prot lit. Ego vero in Graeviano, Reginensi, et octo praeter aliis eandem lectionem reperi, *quam* autem in duob tantum, iisque notae sequioris: ut inde de aliorum codic bus coniecturam capere possis. Revocanda igitur mem branarum scriptura,

Non tuus hoc capiet venter plus, ac meus.

minus ac, aliter ac etc. notissimae locutiones.
, 3. v. 270.
nihilo plus explicet, ac si
nire paret certa ratione modoque.
em hoc in loco ac maluit auctor, quia mox versu
mo habetur,
nihilo plus accipias, quam:
itaque sermonem voluit, ut fastidium evitaret.
agno de flumine mallem] Etiam mallem de loco
veriti sunt Interpretes, quia in prioribus editioni-
nuerat. Solus Lambinus, in quinque suis malim
isse memorat; ceteri tacent. At idem exhibet me-
orque pars nostrorum, Graevianus, Leidensis, Col-
Galei, Battelianus aliique, et a prima manu Re-
Lege igitur,
magno de flumine malim,
m ex hoc fonticulo tantundem sumere.
is enim temporis verbum hic requiritur. Si tibi
— et dicas, Malim sumere. Si mallem legis; tum
n fuerit, Si esset opus, et Dixeris.
qui tantuli eget, quanto est opus] Tantuli habent
nostri, Graevianus, et a prima manu Reginensis,
is: atque ita editiones vetustae; non tantulo. Porro
dem extat Quanto est opus. Nicolaus Heinsius ex
ra, Quantillo opus. Mihi quidem magis arridet ea
uam in suis quibusdam Lambinus invenit,
qui tantuli eget, quantum est opus.
eo pacto sententia fit paullo concinnior; et prae-
cutio eiusmodi est, ut non temere a Librariis sub-
ssit; quibus sollemne est reconditas et raras lec-
 familiares et tritas mutare; non vicissim. Lac-
II, 5. Nam vulgus interdum plus sapit, quia tan-
ntum opus est, sapit. Quadrigarius apud Gellium
. Nihil sibi divitias opus esse. Lucretius II, 1137.
e queat tantum suboriri ac suppeditare,
ntum opus est; et quod satis est, natura novare.
ro saepe, quod opus est, Quae opus erunt, Nummos
e, Dux nobis et Auctor opus est, et similia.
ubeas miserum esse libenter] Vide modo locum in-

ona pars hominum decepta cupidine falso,
satis est, inquit, quia tanti, quantum habeas, sis.
d facias illi? iubeas miserum esse libenter.
e series dictionis est, Bona pars hominum inquit.
facias illi bonae hominum parti? Iubeas miserum
nter. Quid audio? imo vero, miseram: nisi soloe-
facere velis. Lege igitur, invitis licet codicibus,
d facias illi? iubeas miseram esse libenter.
ostea Marcilium quoque animadvertisse vidi. In

tamen pro iudicii sui modulo *miserum* nihilominus r[illegible] net. *Vertit*, inquit, *poëta filum orationis; ut si homin[illegible] dixisset, non* partem hominum. At quid opus erat, bone? Annon *quid facias illi hominum parti*, aeque co[illegible] mode dicitur, ac *illi homini?* annon tam *pluribus* ea [illegible] mula convenit, quam *uni?* Lactantius III, 20. Quid [illegible] facias, *qui inconcessa scrutari volunt?* et V, 12. Quid [illegible] facias, *qui ius vocant carnificinas veterum tyrannoru[illegible]* Quorsum itaque attinebat *filum vertere?* cum filum per[illegible] cendo et sententiae magis, et orationi aeque consult[illegible] esset.

81. *Lecto te affixit*] Editio prima Veneta, *Afflixit*; a[illegible] tera et Loscheri *affixit*. Inde in partes itum est ab i[illegible] terpretibus: ita tamen ut pluribus placuerit *afflixit*, qu[illegible] profecto et in pluribus membranis reperitur. Verior ta[illegible] men ea lectio est, quae pauciores advocatos sibi nacta est[illegible] Seneca Epist. LXVII. *Ago gratias senectuti, quod me lec[illegible] tulo affixit.* Ubi nulla in tot codicibus variatio est, prae[illegible] terquam quod tres apud Gruterum Palatini *lecto* pro *lec[illegible] tulo* exhibeant; atque eo propius ad hanc Flacci lectio[illegible] nem accedant. Cicero in Verrem. V, c. 7. *Nam pater, grandis natu, iam diu lecto tenebatur;* quod perinde est ac *affigebatur. Morbus* quidem *afflixit*, vel *casus afflixit* recte dixeris; atque ita saepe Celsus aliique: minime vero, *ca[illegible] sus lecto afflixit. Affligere* enim, sequente dativo, vim et impetum in illidendo significat: atqui aegroti lecto de[illegible] cumbunt, non lecto illiduntur. Vide nos ad Serm. II, [illegible] v. 79.

85. *Suscitet, ac reddat natis*] Quia semel in veteribus editis sic constituta est lectio, veriti sunt immutare pleri[illegible] que interpretes. At Cruquius in tribus Blandiniis, in uno suo Pulmannus, in Graeviano, Zulichemiano, Magdale[illegible] nensi, et Franeckerano nos alio ordine *natis reddat* reperi[illegible] mus. Scribe igitur,

Suscitet, ac natis reddat, *carisque propinquis.*

quae verborum collocatio et dulcior et elegantior est.

88. *At si cognatos*] Salebrosus sane locus, unde haud fa[illegible] cile est pedem inoffensum referre:

At si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
Infelix operam perdas: ut siquis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.

ubi primo videndum erit, quo pertineat illa *nullo lab[illegible]* Et nos quidem cum veteribus Scholiastis ad *naturam* [illegible] renda esse censemus: *quos scilicet natura sponte, ultro, gratuito, tibi dat sine ullo tuo labore.* Seneca in Apoc[illegible] cyntosi:

Sponte *suo festinat opus*, nulloque labore
Mollia contorto descendunt stamina fuso.

e. *nullo* Parcarum *labore.* Statius Theb. VIII, 315. de ellure loquens,

astriferumque domos Atlanta supernas
Ferre laborantem nullo *vehis ipsa* labore.

e. *nullo* tuo. Seneca Epist. LXXXIV. *Deinde adhibita genii cura et facultate, in unum saporem varia illa libaina confundere: ut etiamsi apparuerit unde sumtum sit, iud tamen esse quam unde sumtum est appareat: quod in rpore nostro videmus* sine ulla opera *facere* naturam. Inrdum pronomen exprimitur; non subintelligitur: Cicero . contra Rullum c. 6. *Nobis traditam libertatem,* nullo astro labore, *consule adiutore, defendere.* Plinius Hist. XXII, 1. *Infrenat impetus Echeneïs, et domat mundi raem,* nullo suo labore, *non retinendo, aut alio modo quam lhaerendo.* Verum aliam hic constructionem instituunt ri doctissimi; quorum primus Torrentius rem dubius et aene dissentiens proposuit; mox ab illo arreptam Dacieus aliique tamquam certam et indubitatam fidenter obuserunt: ut ordo sit, *At si velis nullo labore retinere cogzos, quos natura tibi dat.* In quo certe, praeter coactam : impeditam orationem, iocularem hominum errorem et βλεψίαν ridere licet. Sic enim secundum ipsos procedet ntentia: *si nullo labore, sive sine ulla* opera, *cognatos renere velis, infelix* operam *perdas.* Quid? an opera perdiır, quae non omnino insumitur? *Si nullum,* aiunt, *laborm impendere velis, operam perdas.* Haud vidi magis opeam sine sudore et oleo navatam. Sed venia danda est iris eruditis ἄλλοις ἐπ' ἐσθλοῖς; quam et nos vicissim pemus, siquid simile usquam nobis incogitantibus obrepset. Illud iam porro inquirendum, quid sibi velit et quo ectet tota haec oratio: quod in recepta quidem lectione esperandum mihi videtur. *Tu avare,* inquit, *si cognatoum tuorum amicitiam servare et retinere velis, perdas opeım infelix.* Hactenus quidem rem intelligere posse videor. Frustra enim avarus benevolentes sibi cognatos spet, sine sumtu et largitione: omnis alia opera rogando, btestando, blandiendo, incassum sumitur. Sed repudiant unc sensum quae mox subiunguntur:

ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis:

aec enim non in avarum ipsum, sed in cognatos culpam ansferunt. Quippe superiore sententia is ipse est *asinus d lyram,* et indocilis recte utendi cognatis suis: hac, ontra, cognati vituperantur, tamquam *aselli frenorum imatientes,* quibus omnis cura cultusque impensus in irriam cadit. Vides iam, opinor, locum undique obseptum sse; unde pedem aut proferre, aut referre nullo modo ossis. Quid ergo? Mihi quidem omnino revocanda vietur lectio, quam uterque Scholiastes memorat, quam et

in quo tamen male tibi consulis: quia enim?

Uni nimirum tibi recte semper eunt res?

Adveniet fortasse tempus, cum cognatorum ope e volentia indigeas. Vel *denique*, si eorum gratiam magni aestimas; cave saltem, ne avaritia tua et perniciale familiae odium in te concites: ne fortas miser ille *Ummidius*, securi vel toxico sublatus dig haeredem locupletes.

94. *Nec facias quod Umidius quidam*] Primo p *facias*, quod ex priscis editionibus male derivatum e bendum *ne facias*; ut omnes ubique codices et alio nostri exhibent summo consensu. Neque aliter cit risius p. 202. Ne, *quoties pro eo quod est apud* (*INA MH accipitur, optativa recipit, ut apud Horatiu facias quod Numidius.* Eadem plane habes apud dem p. 388. Sententia autem aperta est, quam et illustravimus. Mox in avari divitis nomine valde dicibus variatum est, *Unidius*, *Uvidius*, *Vinidius*, *Nu Umidius*, *Ummidius*. Placent duo postrema, quorum in Reginensi nostro est, hoc in Graeviano. Apud rum occurrit C. UMIDIUS. C. L. OPTATUS. apu nesium UMIDII AVITI. in Marmoribus Felsineis C. DIUS ACTIUS. Iterum apud Gruterum habes DIAE CALE. et . MMIDIO HERMETIONI. et p. UMMIDIO SECUNDO et 895, 10. UMMIDIAE — — UMMIDIAE C. F. ET P. UMMIDIO PRI NIO — — P. UMMIDIUS ANOPTES. Varro de stica, III, 3. *Non Philippus, cum ad Immidium h Casini divertisset, et ei e tuo flumine lupum piscem*

Ut metiretur nummos: ita sordidus, ut se
Non umquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat.

…i animadverte sodes, ut aliquantum scabrior et paene …ulca sit oratio: *Ne facias, quod Ummidius quidam, dives sordidus: metuebat semper, ne victus inopia moreretur.* …rte ad sententiam plene et diserte efferendam *qui* par…cula requiritur: *Dives et sordidus*, qui *metuebat;* aut, …ui *dives et sordidus metuebat.* Unde nata mihi statim …niectura est, quae minima mutatione scabritiem illam …viget, et hiantem dictionem coagmentet:

ne facias, quod
Ummidius; qui tam *(non longa est fabula) dives.*

…ui *tam dives*, ait, *ut pecuniam modio metiretur: ita sordi…us et parcus, ut honestum vestitum sibi gravaretur: metue…at tamen, ne* etc. Porro *Tam dives, ut;* plane ut supra …rsu 20.

Tam facilem *dicat, votis* ut *praebeat aurem.*

…si alioqui *tam* vel *ita* interdum apud Nostrum subaudiri …on ignorem; ut Serm. I, 7. v. 13.

Ira fuit capitalis, ut *ultima divideret mors.*

…eque vero ineleganter inter *tam* et *dives* parenthesis in…riicitur, licet in medio orationis cursu. Ovidius Fast. …, 283.

Cur igitur currant, et cur (sic currere mos est)
Nuda ferant posita corpora veste, rogas.

…uintilianus Instit. IX, 2. *Utilis autem aliquanda dissimu…tio est, ut in eo* (nota enim fabula est) *qui, cum esset …ntra eum dictum, Iura per patroni tui cineres, paratum se …se respondit.* Postremo nihil opus erat quasi de homine …noto *quidam* subiungere, non magis quam mox de *Mae…o* et *Nomentano.* Nam et *Ummidium*, vel luculentas il…s divitias, vel etiam ipsam avaritiam, celebrem et famo…m reddidisse veri admodum simile est.

…100. *Fortissima Tyndaridarum*] Iam diu est, cum haec …rba crucem Grammaticis fixerunt; quippe si masculi…um est genus *Tyndaridarum* a recto *Tyndarides*, sententia …npeditur; si femininum a *Tyndarida*, analogia violatur. …uem tamen nodum non solvere, sed secare nuper cona…is est vir et ingenio et eruditione celebris Ioannes Clerk…is in opusculo Gallico *Bibliotheque Choisie* Tomo III, p. …6. Sic enim reponit, eodem, ut putat, sensu, literis non …ultum diversis:

at hunc liberta securi
Divisit medium fortissima Tyndaris. Horum
Quid mi igitur suades? ut vivam Naevius? aut sic
Ut Nomentanus?

…uod equidem nollem, viro sagaci et ibidem de notulis

meis ad Horatium promissis tam bene existimanti, sub calamum umquam venisset. Nam ut condonetur illud *fortissima Tyndaris*, quod tamen non una de caussa displicet: illa certe quae sequuntur, *Quid igitur horum mihi suades*, nullo pacto possunt consistere. Non enim *Naevius* pro avaro, et *Nomentanus* pro nepote hic proponitur; ut sententia sit, Utrum *horum* imitari me malis: sed uterque prodigus erat et nebulo. Neque vero, postquam tot versibus avaritiam insectatus esset, sic se interrogari fingeret Noster, *Quid igitur? suadesne; ut vivam avarus?* id enim ineptum plane et absurdum esset. Sed is interrogationis sensus est, *Video te nolle, ut Ummidii more vivam: suadesne igitur, ut in morem nepotis, Naevii aut Nomentani?* Cui apta statim redditur responsio,

pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere?

Ummidium nempe cum Naevio et Nomentano? Male igitur cessit coniectura viro alioquin ingenioso. Imo vero nihil hic sollicitandum esse monet omni exceptione maior Quintiliani auctoritas. Is enim Instit. XI, 4. *Est in eo quoque*, inquit, *nonnihil, quod sic singulis verbis bini pedes continentur, quod etiam in carminibus est permolle: nec solum ubi* quinae syllabae *nectuntur, ut in his*, fortissima Tyndaridarum; *sed etiam ubi quaternae, cum versus cluditur* Apennino, *et* Armamentis, *et* Oriona. Vides, opinor, adeo expressis signis notisque haec citari; ut de lectionis sinceritate nulla controversia esse debeat. Quare adhuc integra Grammaticorum lis erit, quid de *Tyndaridarum* caussa sit statuendum. Et feminino quidem genere pro *Tyndaridum* accipit illustris Nic. Heinsius ad Ovidii Met. V, 2·8. quo exemplo et Ausonium ex coniectura corrigit Gripho numeri Ternarii,

Et Lyrici vates numero sunt Mnemonidarum,

hoc est, *Mnemonidum:* Mnemonides enim Musae. Membranae tamen *Mnemosynarum* ibi praeferunt. Idem cum Heinsio de hoc Horatii loco sentit magnus Scaliger ad Manilium; ut *Tyndaridarum* sit haec Tyndarida huius Tyndaridae; quo exemplo a *lampade*, *hebdomade*, Latinos in casu recto *lampada*, *hebdomada*, formavisse narrat. Equidem non negaverim fieri potuisse, ut, priusquam linguae Graecae usus vulgo Romae inoleverit, veteres illi feminina Graeca in *is* vel *as* exeuntia terminatione Latina secundae declinationis efferrent. Illud tamen numquam concesserim, in mediis Athenis institutum Horatium, et illo praesertim saeculo, quod verba Graeco fonte deducta libentissime recepit, tam casce et Opice locutum esse: nisi forte hoc hemistichion ab Ennio vel Accio vel Lucilio prius dictum et ore hominum celebratum in suos usus transtulerit. Id quod, ut pro comperto haberi iam ne-

uit, ita non admodum verisimile est. Nam et illi ipsi, nantum ex eorum reliquiis constat, terminationes Graeas praetulerunt. Lucilius apud Nonium v. Unguentum:

Eumenidum sanctissima Erinnys:

on *Eumenidarum*: et iterum v. Contendere:

Thestiados Ledae atque Ἰξιονίης ἀλόχοιο:

on *Thestiadae*. Sic *Ennius Eumenidibus*, *Levii Alcestis*, *ccius in Thebaide* et *Troadibus* citantur; non *Eumenidis*, *lcestida*, *Thebaida*, *Troadis*. Ita apud Accium *Tantalidarm*, apud Pacuvium *Pelopidarum* invenies, non a *Tantada*, *Pelopida* rectis femininis deducta, sed a *Tantalides*, *elopides*.

Quinam Tantalidarum *internecioni modus?*

idem adhuc citantur in *Antenoridis*, *Agamemnonidis*, *Phiidis*; ubi filii, non filiae, denotantur. Quare satius est, pinor, plebeiam illam, quam Horatio adfingunt, terminaonem missam in praesens facere: atque ita locum expoere (quod et olim tetigit Lambinus) ut *Tyndaridarum* geere quidem masculino utriusque sexus liberos, tam filias uam filios, comprehendat. Liberta igitur illa Ummidii rat altera Clytemnestra, *fortissima omnium liberorum Tynari*; quo modo et salva erit sententia, neque ulla scabies itidissimo poetae affricabitur. Synesii Philosophi Epiramma, Antholog. IV, 4.

Οἱ τρεῖς ΤΥΝΔΑΡΙΔΑΙ, Κάστωρ, ΕΛΕΝΗ, Πολυδεύκης

Tres illi Tyndaridae, *Castor*, Helena, *et Pollux*.

elena ergo, ut vides, erat *una* et quidem pulcherrima *yndaridarum*. Quin et alias Masculinum genus sub se terum concludit. Digest. II, 10, 58. *Lucius et Titia* fraes. et 14, 35. *Tres* fratres *Titius et Maevius et Seia*. ivius XXXVII, 3. *Legati ab Ptolemaeo et Cleopatra*, regius *Aegypti*, *venerunt*. Tacitus Annal. XII, 4. Fratrumue *non incestum*, *sed incustoditum amorem ad infamiam axit*: hoc est, Silani et Iuniae Calvinae. Ubi accuratismus Gronovius pater et illa Seneca adducit, Medea v. 5. et 59.

Ad regum *thalamos numine prospero.*

Primus sceptriferis colla Tonantibus.

gum, id est, Iasonis et Creusae; *Tonantibus*, id est, Iovi Iunoni. Atque haec scripseram; cum in memoriam deam rediit, eruditissimum Munckerum in commentario l Hyginum *Tyndarida* in casu recto multis exemplis adruere; qualia sunt *Briseida* pro *Briseis*, *Chryseida* et *Trinida* apud Hyginum; *Nereida* et *Aulida* apud Dictyn retensem; *Heroida* apud Fulgentium; *Titanida* apud lartianum Capellam, *Symplegada* apud Isidorum, et alia lura eius farinae. Quae omnia, sive ipsis auctoribus, ut eri potest, sive delirantibus librariis imputanda sint, meo uidem iudicio nihil ad Horatium faciunt. Absit enim,

dudo cepit librarius: quam sententiam supra refu
Melius itaque cum ceteris leges, *ut vivam Naevi sic;* aut quod adhuc minus ambigui habet, *ut viva vius*, ac *sic*, cum Leidensi codice, et Collegii T *Aut* et *ac* ab exscriptoribus confundi solere passi adverti.

120. *Crispini scrinia lippi*] Ipse quidem Horatii *erat*, ut ipse de se confitetur non semel. Serm. I,

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

et ibidem v. 49.

dormitum ego Virgiliusque:
Namque pila lippis *inimicum et ludere crudis.*

et Epist. I, 1. v. 29.

Restat, ut his ego me ipse regam solerque eleme
Non possis oculo quantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus *inungi.*

Impudentis ergo hominis et stolidi esse videatu communi plane sensu carentis, Crispinum ob li nem deridere, cum ipse eodem oculorum vitio la Numquam equidem crediderim adeo sui oblitum e inscientem fuisse nostrum, ut hoc faceret. Neq Scholiastae veteres vel verbulo indicant lippiisse num: et tamen illi ex commentariis veterum no didicerunt, praesertim circa personas, quae hodie scire numquam potuimus: quale illud de *Tanai* et *socero*, versu 105. illum scilicet spadonem fuiss herniosum. Imo inde potius sanis eum fuisse ocu colligas: quippe Annotator Cruquianus *non ocul*

Iam satis est: ne me Crispini scrinia lippum
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

Tam enim hoc urbane et facete de se dixerit, quam de Crispino stolide et inhumane. Hoc scilicet Maecenatem dicturum sibi fingit: *Quorsum haec tam putida? mirum, ni hic lippus Crispini scrinia compilaverit.* Ecquid vero iam videtur? annon sordet, prae hac nostra lectio illa vulgata? Ego quoque, utpote in re clara et certa, verbum non amplius addam.

ECLOGA II.

6. *Famem depellere possit*] Editiones veteres, Venetae duae et Loscheriana, *propellere:* atque ita maior pars codicum. Utrumque probum videtur. *Propellere* quidem *famem aut frigus* non memini legisse: at *propulsare*, quod proxime accedit, non semel occurrit. Cicero de Finibus IV, 25. *Vacemus, an cruciemur dolore;* frigus, famem propulsare *necne possimus.* Tacitus Annal. XIV, 24. *Carne pecudum* propulsare famem *adacti.* Praestat tamen retinere *depellere*, quod post Aldum omnes fere Editiones secutae sunt; et ita nos in Graeviano, Magdalenensi, Batteliano, et Coll. Trinitatis reperimus. Cicero de Oratore III, 38. *Ut vestis* frigoris depellendi *caussa reperta.* Seneca Epist. IV. *Ut* famem *sitimque* depellas. Quintilianus Declam. V. *Quid tam publicum, quam ut alicuius* famem *proximus quisque* depellat? Tacitus Annal. XV, 12. *Ut simul hostem* famemque depelleret. Idem Hist. V, 4. *Effigies animalis, quo monstrante errorem* sitimque depulerunt. Sic denique hunc versum citat Scholiastes Iuvenalis ad Sat. XIV, 273.

Frigus quo duramque famem depellere *possit.*

25. *Malthinus tunicis*] Ita Editio Veneta prima: sed altera cum Loscheriana *Malchinus.* Par quoque in membranis diversitas. Codex Graevianus, *Malthinus*, Leidensis, Torrentianus et Barthianus Advers. XXXVIII, 6. *Maltinus;* Reginensis cum pluribus aliis *Malchinus*, duo *Malchimus.* Qui *Maltinus* scribunt, deductum volunt a vetere vocabulo *Malta*, quo *mollis* significatur, ut Lucilius XXVII.

Insanum vocant, quem maltam *ac feminam dici vident.*

Ergo si *Malta* inter cognomina erat (quod non memini me legisse) erit a *Malta Maltinus*, ut ab *Agrippa Agrippinus.* Quibus autem *Malthinus* magis arridet, ii a μαλθακός *mollis* nomen formatum putant: verum haec sententia vix ullam veri speciem habet. Mihi quidem tutius hic videtur, in re adeo incerta plurimorum codicum vestigiis insistere; ut *Malchinus* cognomen sit a *Malcho* derivatum. Gruterus 317, 7. T. AEL. MALCO. LICTORI. 93, 5. SUB. CURA. M. ULPII. MALCHI. unde et 627, 13. P. METTIO. MALCHIONI. 578, 2. T. STATILIUS. MAL-

CHIO. A *Malcho* autem *Malchinus*, ut *a Paullo Paullinus*, *a Rufo Rufinus*, *a Balbo Balbinus*, et alia infinita.

27. *Gorgonius hircum*] Ita quidem Editiones veteres, *Gargonius*, ut et versu mox 35, *Cupennius*. Quorum posterius ex melioribus codicibus, qui *Cupiennius* exhibent, recte reformarunt Interpretes. Ita Cicero in fine Epistolarum ad Atticum, *Cicero C. Cupiennio S. 'Hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo.* Reinesius in Inscript. V, 23. *C. Cupiennius Primitivus.* Prius tamen illud *Gorgonius* in sedibus suis quietum reliquerunt, nihil ex codicibus proferentes. Solus Pulmannus ingenue fatetur, quatuor suos et hic et infra Sat. IV, v. 92. *Gargonius* exhibere: quibus astipulantur ex nostris optimi Graevianus, Reginensis cum Regio et Franekerano. Atque haec melior, me iudice, lectio est. *Gorgonius* enim ἀπὸ τῆς Γοργόνος deductum secundam syllabam corripere debuit. Extat autem apud Gruterum 1031, 8. CAVIAE GORGONIAE: Symmach. Epist. I, 29. *Frater meus Gorgonius:* Ammian. Marc. XV, 2. *Gorgonius, cui erat thalami Caesariani cura commissa.* Nisi forte ibi quoque, ut hic, exscriptores erraverint. Nam et alibi saepe ita peccatum est. Cicero in Bruto c. 48. *Omnium rabularum acutissimum iudico equestris ordinis C. Gorgonium.* Ita quidem libri typis impressi; sed membranae *Gargonium* habent, teste Grutero. Seneca Suasoria VII. *Gargonius dixit duas res, quibus stultiores ne ipse quidem umquam dixerat.* Ita membranae et editiones: sunt tamen qui ex coniectura *Gorgonius* hic reponere gestiant. Idem Controv. 34. *Gargius multo stultius, quare Promethei Parrhasius supplicium finxisset: Ego, inquit, ardente Olyntho, non odissem ignium auctorem?* Etiam hic repone *Gargonius*, nam eundem esse res ipsa clamitat. Idem Controv. 24. *Gorgonius in hac controversia foedo genere cacozeliae usus, dixit, Istud publicum adulterium est sub Miltiadis tropaeis concumbere.* Iterum Controv. 7. *Gorgonius fuit Buteonis auditor, postea Scholae quoque successor, vocis obtusae, sed pugnacissimae, cui Baro Scurra rem venustissimam dixit: Centum raucorum vocem habes. Hic putavit, varium colorem se excogitasse pro patre. Ego, inquit, dictavi, Duplum dabo, si manus non praecideritis. Librario una syllaba excidit, Non: et scripsit, si praecideritis. Digna res quae voce illa diceretur.* Utrobique silet Gruterus: et tamen hic ipse sine dubio est, qui supra Suasoria VII. *Gargonius* vocatus est. Atque haec loca eo libentius exscripsimus: quia eundem hunc *Gargonium* esse credimus, quem Horatius *hircum olere* dicit. Aetas enim et cetera omnia pulchre conveniunt. Similiter et *Baro ille Scurra*, sive ut codices Gruteri, *Baros*, idem mihi esse videtur, qui Horatio *Barrus* vel *Barus* dicitur, Serm. I, 7. v. 8.

Sisennas, Barros *ut equis praecurreret albis.*

›rro *Gargonius* nomen erat Romanum: Gruterus Inscript. ;5, 5. CN. GARCONIO CN. FILIO PAULLINO; atque ei ia affinia, *Gargennius*, *Gargilius*, *Gargilianus*: Grut. 545, 6. . GARGENNIUS L. F. SCA. CELER. Martialis III, 96.

Si te prendero, Gargili, *tacebis.*

III, 30.

Dic mihi, quid Romae, Gargiliane, *facis?*

30. *Olenti in fornice stantem*] Codices quidem, quos vidi, *enti:* sed ad morem Horatianum scribendum est, *olente.* ;de nos ad Carm. I, 25. v. 17. Antiquitus videtur scriptum se, *olentin fornice:* inde facilis Librariis ansa data est, *olenti in* reponerent.

33. *Tetra libido*] Novi virum ingeniosum, qui ex con-ctura reponere voluit,

Nam simul ac venas inflavit tenta *libido:*

que eius emendationis Petronium sponsorem dedit; *Ut teretur satisfieri sibi, et cetera quae* libido distenta *dictat.* Satis quidem apposite: retinemus tamen omnium co-cum lectionem, *tetra.* Porcius Latro in Catilinam; *Ad-tore* teterrimarum libidinum, *socio maximorum periculo-m:* et iterum, *In exercitatione* teterrimarum libidinum. ıctant. Div. Inst. VI. *De istis loquor, quorum* teterrima bido *ne capiti quidem parcit.*

38. *Qui moechis non vultis*] Parodiam hanc esse ex ver-bus Ennianis monent Scholiastae:

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui moechis non vultis.

nnii autem verba sic citant:

Audire est operae pretium, procedere recte
Qui rem Romanam, Latiumque augescere vultis.

nde facile erat divinare, quo proprior esset et perfectior nitatio, sic potius scripsisse Nostrum,

procedere recte
Qui moechos *non vultis.*

tque ita postea reperi in codice Leidensi, et in Excerp-s Bodleianis, et Collegii Trinitatis Codice pro varia lec-one, et in Reginensi a manu secunda. Neque aliter le-isse Acronem, ex eius paraphrasi, quantumvis inepta et bsurda, licet animadvertere. *Operae*, ait, *pretium est au-ire* moechos, *qui non vultis procedere recte ad meretricem.* orro, quod ad sententiam attinet, eodem recidit, sive *ıoechos recte procedere* dixeris, sive *recte procedere moe-his.* Terentius Adelph. Act. et Scen. ult.

Syre, processisti hodie pulchre.

uod perinde est, ac *pulchre tibi hodie processit.*

46. *Demeteret ferrum*] In vetustis editionibus sic locus ıic exhibetur,

quin etiam illud
Accidit, ut quidem testes caudamque salacem

Demeteret ferro.

Quae cum manca et imperfecta oratio sit (deest enim nomen casus dativi) cumque Lambinus in duobus suis *cuidam*, non *quidam*, invenerit; ille partim eos secutus, partim coniecturae suae fisus, sic edi curavit,

Accidit, ut cuidam *testes caudamque salacem*
Demeteret ferrum.

Quin et Cruquius in uno suo *cuidam* pro varia lectione adscriptum reperit; in altero ultima syllaba τοῦ *ferro* in litura erat; ut a prima manu *ferrum* fuisse videatur. Henricus autem Stephanus utrumque, et *cuidam* et *ferrum*, in veteribus codicibus edidisse se memorat; quem tamen nescio alios praeter Lambinianos et Cruquianos velle hic suspicor. Mihi vero *demeteret ferrum* (praeterquam quod codices id abnegent) figuratius paullo et elatius videbatur, quam ut Sermonibus hisce per humum repentibus conveniret: quale illud Virgilii, Aen. X, 394.

Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis:

et praeterea *ferro demetere* receptam bonis scriptoribus phrasin, non temere mutandam esse censebam. Silius Ital. XVI.

Tantum acies, hominumque ferox discordia ferro
Demetit.

Lactantius V, 9. *Qui virilia sua* ferro metant. Seneca Agam. v. 986.

Aegisthe, cessas impium ferro *caput*
Demetere?

Ovid. Metam. V, 204.

Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Demetit ense *caput.*

ubi plura vide apud Heinsium in notis. Quamobrem unius literulae vel apicis potius additione sic locum refingebam, cum superioribus connectens:

Hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
Accidit, ut cuidam *testes caudamque salacem*
Demeterent *ferro:*

scilicet, *calones demeterent:* quibus enim potius eiusmodi opus mandandum erat? Ita in Milite Plauti Glorioso Scena ultima, Periplectomenes moechum deprensum Carioni et Sceledro servis verberandum et castrandum committit:

Ducite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:
Vide ut istic tibi sit acutus, Cario, culter probe.

Atque haec olim mihi in mentem veniebant; cum postea animadverti πολυμαθέστατον Barthium in Advers. XXXVIII, 6. in eandem plane coniecturam incidisse. Ille itaque hanc palmam sibi habeat, qui prior occupavit.

48. *Sallustius in quas Non minus insanit*] At potius casus Ablativus hic requiri videtur, ut Epod. XI.

Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere.

et Serm. I, 4. v. 49.

meretrice nepos insanus amica.

v. 27.

Hic nuptarum insanit amoribus, *hic puerorum.*

Carm. I, 17.

Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.

nde acutissimus Nic. Heinsius in exemplaris sui margine. orte, inquit, *in* quis *corrigendum.* Recte quidem, quod l dictionem attinet. Nos tamen, ni fallimur, verius pro- usque ad receptam lectionem:

Tutior at quanto merx est in classe secunda,
Libertinarum dico: Sallustius in qua
Non minus insanit, quam qui moechatur.

oc est, *in qua classe libertinarum.* Atque ita postea inve- imus clare et sine ulla rasura in Codice Regio. Poteris men vulgatam defendere ex Seneca Her. Oet. v. 370.

Referam quid alias? nempe Thespiades vacant,
Brevique in illas arsit *Atrides face.*

bi tamen idem Heinsius (referente Gronovio) *in illis ar- t* repositum voluit; ut apud Ovidium Metam. VII, 21.

quid in hospite *regia virgo*
Ureris?

: VIII, 50.

merito Deus arsit in illa.

erum, utcumque de Senecae loco fiat; tot utique exem- lis freti manuscripti Regii auctoritatem tuto sequemur. uin et Ioannes Saresberiensis ita olim videtur legisse: am aperte huc alludit in Policrat. VIII, 3. *Dignus est rgo Thraso, qui intromittatur ad Thaidem, excluso Phae- ria, qui* in ea non minus insanit.

49. *At hic si*] Optimus noster Graevianus clare, *ut hic* :. Et in Reginensi *at* quidem hodie extat, sed alia manu t post rasuram: unde initio fuisse *ut* non falso licet con- icere. Lege igitur, et distingue:

Tutior at quanto merx est in classe secunda;
Libertinarum dico: Sallustius in qua
Non minus insanit, quam qui moechatur; ut *hic si,*
Qua res — — vellet bonus atque benignus Esse.

)uanto tutior, inquit, *merx est: adeo ut si Sallustius vellet tc.* vulgata quidem ferri potest; sed haec verior et ele- ;antior.

63. *Peccesve togata*] Sine dubio legendum, ut recte olim ambinus coniecerat,

quid inter — —
Est, in matrona, ancilla, peccesne togata?

tque ita codices nostri, Colbertinus, Battelianus, et Colle- ;ii Trinitatis. Ordo est, *Quid interest, in matrona, ancilla, ogatane peccas?* sic infra v. 76.

tuo vitio, rerumne labores,

... ?
... hic valet, ac *an:* et aut alterutrum ... a hac locutione necessarium est. Epist. II, ...

... *ivas numerato nuper an olim?*

... 5.
... *morbo,* an *furtis pereamve rapinis?*

...

quid enim differt, balatrone
... *quicquid habes,* an *numquam utare paratis?*

... 3.
... *refert, uri virgis ferroque necari*
... *atus eas,* an *turpi clausus in arca?*

... II, 3.
... ue *prisco natus ab Inacho*
... *interest,* an *pauper.*
... IV, 5.
innue: quid refert, clamne palamne roget? ...
Vulgata itaque lectio ne Latina quidem est. Et si ve... nere malis, tum legendum, ut codex Regius habet, et pro varia lectione codex Regiae Soc.

quid inter — —
Est, an *matrona, ancilla, peccesve togata.*

Et *pecces* quidem *matrona,* sine praepositione; ut Carm. I, 33.
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sed eo pacto ordo vitiosus erit; sic enim dicendum erat; *Quid interest, matrona, an ancilla togatave pecces.* Quare lectio superior sola est sincera.

61. *Villius in Fausta Syllae gener*] Scholiastae ad locum; *Villius,* inquiunt, pro *Annio* ponitur, ut Carm. II, 12. v. 13. *Licymnia* pro *Terentia; eodem numero syllabarum commutationem nominum fecit. Quippe Fausta Syllae filia T. Annio Miloni nupta est.* Et quidem Faustam Miloni nuptam fuisse bona fide narrant Scholiastae; neque dubitare debuit optimus Torrentius. Asconius in Argumento Orat. Milon. *Milo,* inquit, *rheda vehebatur cum* uxore Fausta *filia L. Syllae Dictatoris.* Et iterum: *Postulaverunt familiam Milonis, item* Faustae uxoris eius, *exhibendam.* Servius ad Aeneid. VI, 612. *Sallustium significat, quem* Milo *deprehensum sub servi habitu verberavit in adulterio* uxoris suae, *quae fuerat* Fausta *Syllae filia.* Idem indicat et Cicero Epist. ad Atticum V, 8. Atqui eo ipso, quod fides in hac re Scholiastis constat, in altera eis abneganda est, cum *Annium* tecto nomine *Villium* hic vocari volunt. Non enim hic de *maritorum,* sed *Moechorum* incommodis periculisque Noster agit; ut bene animadvertit Lambinus. Ergo *Villius* iste, quicumque fuerit, erat adulter Faustae, non coniux. *Villius in Fausta Syllae gener,* eleganter dic-

tum; ut Tacitus Annal. III, 24. *D. Silanus in nepti Augusti adulter.* Quamobrem si fictum *Villii* nomen existimarem, *Fulvium* potius, notum Faustae adulterum, perstringi hic crederem: de quo Macrobius Saturn. II, 2. *Faustus Syllae filius, cum soror eius eodem tempore duos moechos haberet*, Fulvium *Fullonis filium et Pompeium Maculam; Miror, inquit, sororem meam habere maculam, cum fullonem habeat.* Sed quorsum opus erat, ut *moechum* falso nomine colaret Noster, cum *Faustam* suo et vero prodiderit? Hoc plane ineptum est. Quare aut *Fulvius* hic pro *Villius* reponi poterit; cum demta litera initiali proxime accedat ad scripturam receptam: aut fortasse ipsum *Villium* habemus, Cicer. Epist. Fam. II, 6. *Nondum erat auditum te ad Italiam adventare, cum Sextum* Villium, *Milonis mei familiarem, cum his ad te literis misi.* Nota enim moechorum ars, in mariti se familiaritatem insinuare, cum ad uxorem viam affectant.

68. *Mala tanta videntis*] *Videnti* habent tum veteres editiones, tum scripti codices ad unum omnes; certe quibus ego usus sum. Atque ita sententia postulat, *Huic Villio videnti tanta mala, scilicet se pugnis caesum, ferro petitum, et domo exclusum esse, si animus diceret.* Equidem miror, unde illud *videntis* in tot editiones malum pedem intulerit: cum nihil eo insulsius absurdiusve fingi possit.

81. *Sit licet hoc, Cerinthe, tuum*] Locus implicatissimus, quemque frustra aggressi sunt viri eruditi:

> *Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos*
> *(Sit licet hoc, Cerinthe, tuum) tenerum est femur, aut crus*
> *Rectius: atque etiam melius persaepe togatae.*

Ne huic matronae, ait, *magis tenerum femur est, aut crus rectius.* Rectius quo? omnino deest aliquid, quocum comparatio fiat. Deinde illud vide, *Sit licet hoc, Cerinthe, tuum.* Quodnam, amabo, illud *tuum?* hic vero in angustiis se versari probe sentiunt Interpretes. Quidam enim sic explicant, *hoc tuum*, Cerinthe, niveos lapillos gestare: alii, *hoc tuum* matronas lapillos gestantes deperire. Quae, ut sine teste et auctore dicuntur (quis enim de Cerintho talia prodidit) ita ex verbis auctoris nullis tormentis elici, nulloque iure subintelligi possunt. *Hoc tuum* enim ex vi constructionis nusquam alio referri potest, quam ad *femur aut crus.* Id quod satis ostendit Prisciani locus p. 701. *Hoc femur femoris: Horatius: Femur, o Cherinte, tuum:* sive ut in Codd. MSS. extat, *Femur Cerinthe tuum.* Quae constructio cum ineptam aut nullam potius sententiam efficiat; ideo ad coacta illa, et conscii quidem absurditatis, confugerunt interpretes. Nos locum ipsum prius emendabimus; deinde rerum singularum rationes reddemus: sic itaque legimus et distinguimus:

Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos
Sit licet, O Cerinthe, tuo *tenerum est femur, aut crus*
Rectius: atque etiam melius persaepe togatae est.

ubi ordo est, *Nec huic*, cuicumque stolatae scilicet et diviti, *sit licet inter niveos viridesque lapillos, magis tenerum femur aut crus rectius est tuo, O Cerinthe: imo vero persaepe crus femurve melius est togatae, quam illi stolatae.* Cerinthus, ut recte hic veteres Scholiastae, puer erat ex delicatis, omnium iis temporibus formosissimus: qualis Lyciscus ille Epod. XI. qui *quamlibet mulierem mollitie vincere gloriari* posset. De hoc Cerintho et eius eximia specie multa habet Tibullus lib. IV. Ex ipso certe cognomine apparet servum fuisse, etsi postea manumissum. Est enim a Graeco *Κήρινθος*; et scribendum est *Cerinthe*; non ut plerique codices et Flacci et Tibulli habent *Cherinte*, vel *Cherinthe*. Gruterus 838, 8. M. BLOSSIUS CERINTHUS. 944, 3. T. LARCII CERINTHI. 1129, 7. CERINTHUS. Marmora Felsinea p. 251. C. TERENTII CERINTHI. Eodem tamen, quo librarii, errore Lapidarius dedit apud Grut. 996, 7. T. ANNIO CHERINTO. Sententia itaque iam nunc satis aperta est: Nullius matronae margaritis et smaragdis onustae femur tenerius aut crus rectius est tuo, o formosissime Cerinthe, qui eiusmodi ornamentis cares. Porro, *O Cerinthe*, non *hoc*, praeferunt duo Cruquii et totidem Bersmanni codices, optimusque noster Reginensis. Facile autem *O* in *hoc* a Librariis mutatum est, quia sequens vocabulum a litera *C* inciperet. Sic Ovid. Trist. III, 3. v. 27.

liquet, o carissima, nobis,
Tempus agi sine me non nisi triste tibi.

plurimi codd. *hoc carissima:* et ita alibi passim. *Tuo* autem habent, non *tuum* Turnebi et Lambini aliquot cum Colbertino nostro. Cave vero credas illud *tuum* Prisciani auctoritate firmari; cum citet ex Horatio, *Femur, Cerinthe, tuum.* Non enim, quod ipse vides, eo ordine et modo, quo apud auctorem extant, verba laudavit; sed suis usibus variando accommodavit: idque iure suo: quippe et nos, qui *tuo* legimus, *Cerinthi femur* intelligimus. Denique post *togatae* exhibetur *est* in Blandiniis Cruquianis. Ceterum Codex Coll. Trinitatis paullo ornatius verba collocat,

Nec magis huic niveos inter *viridesque lapillos.*

Imitatus vero est elegantissimus Boëtius Cons. Phil. III, 10.

Aut Indus calido propinquus orbi
Candidis *miscens* virides lapillos.

et III, 4.

Quamvis se Tyrio superbus ostro
Comeret, et niveis lapillis.

Seneca Hippol. 392.

nec niveus lapis
)educat aures, Indici donum maris.
:mo non aliter, quam nos, legisse veteres Scholiastas
ıbit ex ipsorum enarratione, quae sic habet: *Nec fe-*
aut crus magis tenerum est huic matronae, licet sit
niveos et virides lapillos; quam tuum, o Cerinthe: cum
us femur atque etiam melius crus persaepe sit togatae.
verius. Certe *quam tuum, o Cerinthe,* liquidissima
ıraphrasis nostrae lectionis,
'it licet, o *Cerinthe, tuo.*
Ubi equos mercantur, opertos Inspiciunt] Editio prin-
Veneta *opertos:* sed altera cum Loscheriana *apertos.*
tamen in recentioribus magis obtinuit; utpote et a
iastis agnitum, et in plerisque melioris notae codici-
ıventum, ut in nostris, Leidensi, Graeviano, Regi-
aliisque. In margine Graeviano a manu vetere sic
:atum est: *Divites prudentia callentes, cum equos emunt,*
os, *considerant; ne specie et magnitudine illorum deci-*
ır; ac per hoc potius ungulam *pedis considerant,*
:nam mollis habeatur. Rectissime; et his gemina fere
apud Acronem et Porphyrionem. Nempe hoc modo
nentatur Horatius: Amatores stulte rem suam gerere:
ɔe amati corporis pulchriora tantum membra consi-
'e; cetera si qua sint deformia praetermittere: in
iis, si forte, candidis et pluma mollioribus, in *crure*
et teretibus suris, defixos stupere: atque *nasum* inte-
pravum et nimium, *latus* breve et curtum, *pedem*
ım et enormem minime animadvertere. Multo au-
:ectius sapere principes, cum generosos equos mer-
əis opus sit. Cavere enim, ne pulchriorum equi par-
admiratione abrepti praviores non videant, aut vi-
·s ignoscant. Quonam autem pacto id sibi cavent?
ɔe reliquo equi corpore stragulis tantisper tecto et
o, pedes (quorum praecipue habenda est ratio) dili-
·r inspiciunt; si *ungula* alta sit et concava, brevi et
ıdo et solido cornu: tum demum his probatis, cae-
nudant, et contemplantur *caput* breve et argutum,
'em mollem et excelsam, *clunes* rotundos et torosos,
ıque quae in nobili equo pulchritudinem absolvunt.
in hac expositione vituperandum sit, equidem nul-
ideo. Magnus tamen Lipsius ad Senecae Epist. LXXX.
ɔs hic apud Flaccum legit; Scilicet, ut ibi Seneca,
n emturus, solvi iubes stratum; detrahis vestimenta ve-
ıs, neque vitia corporis lateant. et iterum Ep. XLVII.
ıs est, qui equum emturus, non ipsum, inspicit, sed stra-
:ius ac frenos: quae verba et plura ibidem suo more
:atus est Macrobius Saturn. I, 11. Apuleius de deo
ıtis circa finem, Lipsio etiam laudatus; *Quippe non*
igit, aeque divites spectari solere, ut equos mercamur.

Neque enim in emendis equis phaleras consideramus, et tei polimina inspicimus, et ornatissimae cervicis divitias templamur: — — sed istis omnibus exuviis amolitis et ipsum nudum, et solum corpus eius et animum conte mur. Quid ergo? annon ubi equos mercantur reges, *tos* inspiciunt? Sine dubio id quidem: at nihilo t minus lectio altera sola est sincera. Primum enim *tos* inspiciunt, tantisper dum pedes probantur: tum que totos nudos et *apertos* considerant. Atque hun sum locus ipse et auctoris propositum plane effi Non enim amatores hic redarguit, quod corporis *nihil omnino* videant (et tamen, si *apertos* legeris, id admittendum) sed quod sola *corporis optima* conte tur, *O crus, o brachia*, exclamantes: in vitiis inter plorandis Hypsaea caeciores. Quos potius exemplo qui equos mercantur, facere hortatur. Ut enim il ciosas equi partes tegunt et operiunt, quo pedib scrutandis fideliorem dent operam: ita vos, ait, l illa *crura et brachia* tantisper praetermittite; ut de *lateris* et *pedum* deformitate verius iudicare possitis. quod absurdam plane efficiunt sententiam, qui *aperti* stituunt? *Apertos scilicet inspiciunt equos, ne mollit dum lateat et fallat emptores.* Atqui ea cautela nih iuvat. Ut enim stratum detraxeris, et apertum nud equum stiteris; non ideo occulta pedum vitia dep das. Ad ea exploranda alia arte opus est. Nequ quisquam venditor *pedes* equi occulere solet aut pot ad hanc rem supervacuum prorsus consilium sit de *aperiendo.* Denique, ut iam ex Seneca et Apuleio mus, *stultus* omnino et bardus sit oportet, qui equum turus, non nudum et *apertum* inspicit: *omnes*, quic equos mercamur, exuviis amolitis, *corpus ipsum* con mus. Quorsum itaque solis *regibus* tribuendus erat omnium mos est? Enimvero *apertos* equos inspiciun nes, *opertos* soli reges et principes: Quippe his no pulcherrimi equi venales proponuntur,

Quis pulchrae clunes, breve quis caput, ardua cerv

et proinde id praecipue eis cavendum est, ne faci decora capti et deliniti vitioso pedi ignoscant: aliis pro re angusta viliores ignobilioresque mercari solent par est periculum. Atque haec quidem eo exactius cuti sumus, cum ob summam Lipsii auctoritatem, quod nuperius duo viri insignes Faber et Dacieriu lectione altera *apertos* acerrime contenderunt. Qu tamen rationes, si cum his nostris componantur, ina pravas reperies. *Si* operti, inquiunt, *forent equi, cert* chrae *illae* clunes *in equis non apparerent, quod tam Horatio positum est manifestissime.* Quomodo sodes *tum?* imo vero contrarium prorsus. Opertos enim

unt, *ne* pulchrae clunes appareant, et emtorem hiantem cant. Quod hoc manifestius? *At si equorum clunes aprent, qui tandem pedes ipsi* operti *erunt?* Iterum, o boni, dem chorda, et quidem turpius. Clunes enim non *aptrent*, sed occuluntur: pedes vero *opertos* vel fingere riiculum est. Cetera taedet ventilare et excutere: ex iis aim, quae iam diximus, sponte sua labascunt et corunt.

88. *Emtorem inducat hiantem*] Ita quidem editi et scripti, uos vidimus. Pace tamen eorum, audebimus reponere,

Molli fulta pede est, emtorem ducat hiantem;

legantissimum certe in hac sententia vocabulum. *Inducere* enim est universim persuadere et illicere, sive bene edat, seu secus: *ducere* vero est male persuadere, et in raudem et damnum illicere. Persius Sat. V, v. 176.

Ius habet ille sui, palpo quem ducit hiantem
Cretata ambitio?

luis ambigat, quin frequentissimus Flacci imitator ad unc ipsum locum respexerit? Noster ipse Serm. II, 2. 35.

Ducit *te species, video.*

pecies te ducit et fallit, plane ut hic, *facies ducat emtorem*. Epist. II, 1. v. 75.

Iniuste totum ducit venitque *poëma.*

oc est, ducit emtorem et venundatur; ut ibi corrigendum sse suo loco ostendemus. Terentius And. I, 2.

Id voluit, nos sic nec opinantes duci *falso gaudio.*

: IV, 1.

Quid tandem? etiam nunc me ducere *istis dictis postulas?*

eterum facillime *in* adhaerere potuit *τῷ ducat* ex ultima tera *m* vocis praecedentis.

90. *Ne corporis optima Lynceis*] At interpretes non usue adeo Lynceis hic usos esse oculis, iam opinor manistum erit. Videamus totum locum:

Hoc illi recte: ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis; Hypsaea caecior illa
Quae mala sunt spectes. O crus, o brachia!

bi primo, *Lynceis* quidem *oculis* recte dicitur, ut Boëtie ons. Philos. III, 8. *Quod si, ut Aristoteles ait*, Lynceis culis *homines uterentur:* sed loco huic minime convenit. am a *Λυγκεὺς*, *Λύγκειος Lynceus* formatur, secunda sylıba producta: ut ab *Ἀχιλλεὺς Ἀχίλλειος Achilleus*, *Θησεὺς ησεῖος Theseus* etc. et proinde per Crasin in disyllabon palescere non potest. Propertius III, 20.

Scandam ego Theseae *brachia longa viae.*

vidius Trist. I, 1.

Solus Achilleo *tollere more potest.*

lem Fast. V. v. 709.

Pectora traiectus Lynceo *Castor ab ense.*

Corrige ergo cum vetustissimo Blandinio apud Cruquium et Graeviano nostro, *Lyncei*, casu genitivo a *Lynceus*; ut illud Virgilii Aen. I, 41.

Unius ob noxam et furias Aiacis Oilei.

Dein vero et sententiam perpende. *Hoc illi*, ait, *recte* reges scilicet equos emturi opertos eos inspiciunt; *ne tu* amator, *optima corporis amicae tuae oculis Lyncei contemspleris, mala autem oculis Hypsaeae.* Itane vero? an eo consilio reges equos considerant, ne amatores in amicarum forma caecutiant? Tam comes et facetos reges non temere hodie, credo, inveneris. Sed dic, amabo: an tibi credibile est, tam ineptum hoc ab auctore profectum esse? cave, dixeris. Quin ignaros potius librarios incusare ius et fas est; qui antithesin a Flacco hic positam interpolatione sua perdiderunt. Sine dubio enim sic ille scripserat,

Hoc illi recte: tu *corporis optima* Lyncei
Contemplare *oculis; Hypsaea caecior, illa*
Quae mala sunt, spectas.

Et *contemplare* quidem praeferunt, praeter Torrentianos aliquot, Reginensis noster et alter Collegii Trinitatis: unde ansa porrigitur ad cetera corrigenda. *Hoc quidem*, ait, *illi recte: tu contra inepte et stulte facis, qui corporis optima acutissime cernis, mala vero negligis et praetermittis.*

106. *In nive sectatur*] At editiones vetustae, et membranae fere omnes, antiquiores praesertim, tam aliorum, quam nostrae, *sectetur.* Et miror equidem (cum Epigramma Callimachi, unde haec ad verbum sunt traducta, iam editum et omnibus expositum sit) veram lectionem constructionemque adhuc in incerto esse. Tu vero sic scribe et distingue.

Leporem venator ut alta
In nive sectetur, *positum sic tangere nolit,*
Cantat: et apponit, Meus est amor huic similis; nam
Transvolat in medio posita, et fugientia captat.

ubi ordo est, *Cantat, ut venator sectetur leporem.* Ita Virgilius Eclog. VI, 31.

Namque canebat, uti *magnum per inane coacta*
Semina terrarumque animaeque marisque fuissent.

et vers. 64.

Tum canit, *errantem Permessi ad flumina Gallum*
Aonas in montes ut duxerit *una sororum.*

Vel illud *nolit* per se satis ostendit legendum esse *sectetur.*

110. *Curasque graves e pectore pelli*] Ita priscae editiones, et codices nostri Graevianus, Reginensis cum aliis, ut Carm. I, 7.

nunc vino pellite curas.

Silius Ital. XIII.

Virius a Poeno nullam docet esse salutem,
Vociferans, pulsis *vivendi* e pectore *curis.*

'amen alliteratio illa, *pectore pelli*, ingratum quiddam so-at. Unde disertissimus Nic. Heinsius e coniectura corri-ebat, *e pectore velli:* quod in Collegii Trinitatis codice xhibetur. At omnium veterrimus Blandinius, cum codice egio et Galei, et Regiae Societatis, et a prima manu Iagdalenensi, *tolli* habent. Et ex his quidem *velli* minus lacet. Reliquorum utrumcunque legas, non flocci inter-st. Dabimus tamen Blandinii codicis honori, ut *tolli* re-onamus.

111. *Nonne cupidinibus statuit natura*] Si vulgatam lec-ionem ab editionibus primis derivatam retines; vix erit, t sententiam expedire possis, adeo implicata et salebrosa st:

Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quaerere plus prodest, et inane abscindere soldo.

oc est, ut quidem enarrant, *Quem modum*, videlicet, *Quid tura sibi, quid negatum dolitura sit, quaerere plus prodest.* Ibi, praeterquam quod hoc modo claudicat oratio, et ad-cititio illo *videlicet* tamquam baculo innitens non recte mbulat; illud insuper attendendum est, *modum cupidinum* t *quod naturae negari potest vel non potest* non unam et andem rem esse (quod illi arbitrantur) sed alteram ex ltera colligi. At quanto rotundius elegantiusque est, uod in melioribus membranis exhibetur; modo recte in-erpungas?

Nonne, cupidinibus statuat *natura modum quem,*
Quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
Quaerere plus prodest, et inane abscindere soldo?

t *statuat* quidem praeter Cruquianos omnes Pulmanni ex, Lambini et Bersmanni aliquot, etiam ex nostris Grae-ianus, Galei, Petrensis, Battelianus clare praeferunt; ne-ue aliter Scholiastae veteres, ut ex enarratione eorum onstat: *Nonne satius est quaerere, quem cupiditatibus inem natura* statuerit, *quid tolerare possit si denegetur, quid lenegatum sustinere non possit?* Recte hoc atque ordine: iquidem ea vera constructio est, *Nonne plus prodest quae-ere, quem modum natura statuat cupidinibus* etc. Ceterum, uaerere, *quem statuat* modo subiunctivo; ut Serm. II, 3. r. 20.

olim nam quaerere *amabam,*
Quo *vafer ille pedes* lavisset *Sisyphus aere.*

t Epist. II, 1. 163.

quaerere *coepit,*
Quid *Sophocles et Thespis et Aeschylus utile* ferrent.

121. *Gallis hanc, Philodemus ait:*] Mirari sane licet in-erpretum aut incuriam aut tarditatem, qui toties haec

recuderunt, pravam et ineptam distinctionem non animadvertentes:

Illam, Post paullo, Sed pluris, Si exierit vir;
Gallis hanc, Philodemus ait: sibi quae neque magno.

Quis enim non videat, in hac constructione *illam* et *hanc* eidem orationis membro inepte assignari? Tolle itaque tam foedam maculam, et sic interpunge:

Illam; Post paullo, Sed pluris, Si exierit vir,
Gallis: hanc, Philodemus ait, sibi, quae neque magno.
Stet pretio, nec cunctetur, cum est iussa venire.

hoc est, *Illam, quae tot moras et conditiones ferat, Gallis: hanc sibi, quae* etc. *Gallos* autem hic spadones et Cybeles sacerdotes accipio; qui tam lentas ambages facile et patienter ferre queant. Si Philodemi Epigramma ex angulo aliquo erueretur, ut ex Anthologia inedita productum est illud Callimachi: tum certius scire possemus, utrum *Γάλλους* vellet an *Γαλάτας*.

129. *Vepallida lecto Desiliat mulier*] *Quidam putaverunt*, aiunt veteres hic Scholiastae, vepallida *nunc unam partem orationis esse, ut* Vegrandi subere coctum, *quod ait Persius Flaccus, ut significet* valde pallida: *sed magis dividendum est, ut* vae *interiectio sit.* Atqui quod illis displicuit, recentioribus mirifice placuit; adeo ut nunc in omnibus fere editionibus *vepallida* circumferatur. At recte an secus, paullisper examinemus. *Vepallida*, inquiunt, est valde pallida. Mirum vero, aut neminem alium hoc usum esse vocabulo, si in frequente hominum sermone esset; aut, si adeo insolitum, non Flaccum id tamquam scopulum effugisse. Sed esto, ut novum verbum fingere voluerit *vepallida:* multo certe rectius erat, ut *parum*, imo *minime pallida*, imo *rubicunda* significaret, quam quod volunt interpretes. *Ve* enim in compositione non minuit solum et negat, sed contrarium etiam ponit. Ita *vecors* et *vesanus* non modo *parum cordis* aut *sani* habens, sed et *furiosus: vegrandis* non *parum grandis* modo, sed et *parvus*. Ovid. Fast. III, 445.

Nunc vocor ad nomen: vegrandia *farra colonae*
Quae male creverunt, vescaque *parva vocant.*
Vis ea si verbi est: cur non ego Veiovis *aedem*
Aedem non magni suspicer esse Iovis.

Ausonius Epist. XXII.

Hic saepe falsus messibus vegrandibus
Nomen perosus villici.

Varro de Re Rustica II, 2. Vegrandes *fiunt oves et imbecillae.* Adde illud Martialis XI, 73. quod hic describi non meretur. Ad haec exempla, ut iam vides, *vepallida* esset pallidae contraria, plane contra auctoris mentem. Sed *ve*, inquiunt, in compositione interdum *auget*. Esto: tamen interea ineptum faciunt Horatium, qui nulla necessitate

actus et se et lectorem ambigua voce elusit. Atqui ne ad quidem extorquebunt, particulam *ve* significationem is, cui adiuncta est, usquam augere. Quippe in illo rsii loco, tam in editis quam scriptis, *praegrandi* exhitur, non *vegrandi*. Sat. I, 96.

Arma virum nonne hoc spumosum et cortice pingui?
Ut ramale vetus, praegrandi *subere coctum.*

que etiam si maxime hic *vegrandi* legeretur, non valde ndem, ut illi volunt, sed minimum suberem notaret. mirum si *praegrandi* scripsit Persius, iocose et per iro-m; si *vegrandi*, serio et vere respondit. Hoc enim t, Virgilii stilum nihil inflatum et φλόιωδες, nihil cors suberisque habere: sed totum esse de duro et solido ore. At ad Festum nos amandant, qui, *Vegrande*, in-t, *significare alii aiunt male grande, alii parvum sive mi-um.* Optimum sane advocatum, cui ipsi alio patrono s est. Nam *male grande* et *parvum*, non contrarium que adeo diversum, sed idem plane significare solent. Nonius diserte ait: *Vegrande, valde grande. Lucilius o XXVI.*

Non iccirco extollitur, nec vitae vegrandi datur.

quoties fatuus ille turpissime se dat, et auctorum a prave et sinistre interpretatur? Fortasse etiam et hic sus est; et *vegrandis vita* Lucilio erat vita humilis et sera; ut si talem versum anteponas:

Nec in adversis rebus sapiens concutitur, neque prosperis:
Non iccirco extollitur, nec vitae vegrandi datur.

dde, quod idem Nonius ex meliore, ut videtur, exemlari versum hunc aliter citet, V. Efferre:

Non iccirco extollitur, vel irae, vel gaudii dator.

deo ut et levis alioquin, et incerta sit hac in re Nonii ictoritas. Sed quid A. Gellio facias? qui libro V, 12. et VI, 5. *Particula* ve, ait, *et augendae rei et minuendae va-t, sicut aliae particulae plurimae; propter quod accidit, ut aedam vocabula, quibus particula ista praeponitur, ambi-a sint et utroqueversum dicantur; veluti Vescum, Vehe-ens, et Vegrande.* Haec quidem dici fateor, sed nullo tis idoneo auctore. Quis enim ei concesserit, *Vehemens* acre et remissum significare? *Vescum* quidem exile et acile notat: hoc agnoscimus. At contrario sensu apud ucretium poni volunt lib. I, 326. pro *edaci*:

Nec mare quae impendent, vesco sale saxa peresa.

ed quidni et hic quoque communi acceptione sumatur, *sco sale*, id est, tenui et minutissimis partibus constante, que ideo penetrabili? Ut verbo dicam, *ve* significatiom augere et intendere, non satis compertum est: et utmque fuerit, in ambiguae vocis *vepallida* usu ridendus ret Horatius. Ergo hac lectione missa, videamus, siquid elius ferat altera illa,

vae pallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet.

ut Ovidius Amor. III, 6.

Huic ego: vae demens narrabam fluminum amores?

Catullus Epithal. Pelei:

meas audite querelas,
Quas ego vae misera extremis proferre medullis
Cogor inops.

et Virgil. Eclog. IX.

Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae.

Sed et huic lectioni obstat, quod in his et similibus locis, *vae demens*, *vae misera* iunctim construuntur; in *vae pallida* id non potest, (ridiculum enim foret) sed *vae* solum hic et incomitatum incedit. Indagandum igitur aliud quid: et sane codices aliquot, etiam ex nostris, *vel pallida* habent. Unde N. Heinsius in libri sui margine, *Forte*, ait, *Resonetve*, *et pallida:* quod quo pertineat, non equidem intelligo. Ne multis morer; pro *ve* corrigendum, opiner *ne*, ut clare exhibent Petrensis noster et Zulichemianus: quod cum superioribus sic coniungendum: *Ne vereor*, inquit, ne *vir rure recurrat,*

Ianua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet: ne *pallida lecto*
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet.

Ne illud in singulis orationis membris subauditur; et in illo venuste repetitur: ut supra V, 102.

ne *crure malo*, ne *sit pede turpi.*

et Serm. II, 8, 68.

ne *panis adustus,*
Ne *male conditum ius apponatur.*

et Epist. I, 5. v. 22.

ne *turpe toral*, ne *sordida mappa*
Corruget nares; ne *non et cantharus et lanx*
Ostendat tibi te; ne *fidos inter amicos*
Sit, qui dicta foras eliminet.

Atque hoc, opinor, contenti, facile illo *vepallida* in posterum carere possumus.

131. *Doti deprensa*] Lege cum sagacissimo Nic. Heinsio:

Cruribus haec metuat, doti haec *deprensa, egomet mi.*

hoc est, *cruribus haec* (ancilla) *metuat*, *doti haec* (matrona). Necessarium quidem id pronomen est: neque enim *deprensa* per se dominam significare poterit: cum et conscia, et adultera, et adulter ipse *deprensi* fuerint.

ECLOGA III.

7. *Usque ad mala citaret, Io Bacche*] *Io Bacche* videtur fuisse initium Cantici: sic enim olim solebant et cantica et poemata a primis vocabulis designare. Persius Sat. I.

Arma virum, nonne *hoc spumosum et cortice pingui?*

Ovid. Trist. II.

Sumserit Aeneadum genetrix *ubi prima; requiret,*
Aeneadum genetrix unde sit alma Venus.

ibi illud Aeneida, hoc Lucretii opus significat. Aristophanes Equitibus p. 219.

Ἀσαι δ' οὐκ ἦν ἐν ξυμποσίῳ, πλὴν, Δωροῖ συκοπέδιλε,
Καὶ, Τεκτόνες εὐπαλάμων ὕμνων· οὕτως ἤνθησεν ἐκεῖνος.

Et Nubibus p. 108.

Εἶτ' αὖ προμαθεῖν ἆσμ' ἐδίδασκεν, τὼ μηρὼ μὴ ξυνέχοντας,
Η, Παλλάδα περσέπολιν δεινὴν, ἢ, Τηλέπορόν τι βόαμα.

Ibi recte notat Scholiastes illis Cratini, his Lamproclis et Lydidae cantica ex primis eorum verbis indicari. Ita et Hesiodi opus *Ἠοῖαι* inscribebatur, eo quod multi ibi versus ab *Ἠ οἵη* inciperent; quorum aliquot reliquiae etiam hodie servantur,

Η οἵη διδύμους ἱεροὺς ναίουσα κολωνούς.
Η οἵη Φθίη χαρίτων ἄπο κάλλος ἔχουσα.
Η οἵη Τρίη πυκινόφρων Μηκιονίκη.

Ergo ad haec exempla *Io Bacche* notat canticum, quod ab his verbis est inchoatum; et eandem credo ob causam poëma Archilocho adscriptum *Iobacchi* vocabatur: Hephaestio p. 55. *Οἷόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς Ἀρχιλόχῳ ἀναφερομένοις ΙΟΒΑΚΧΟΙΣ,*

Δημητρὸς ἁγνῆς καὶ κόρης τὴν πανήγυριν σέβων.

Proclus Chrestomathia p. 342. *Εἰς θεούς ἀναφέρεσθαι ὕμνον — — Ἀδωνίδεια, Ἰόβακχον.* et 345. *Ἤδετο δὲ ὁ Ἰόβακχος ἐν ἑορταῖς καὶ θυσίαις Διονύσου βεβαπτισμένος πολλῷ φρυάγματι.* Ita et *Bacchebacchus* appellabatur Hymnus in Bacchum; quia frequenter ibi ingeminabatur, *Βάκχε, Βάκχε, Βάκχε.* Aristoph. Equitibus p. 212.

Ησθέντα καὶ παιωνίσαι καὶ Βακχέβακχον ᾆσαι.

Grammatici tamen narrant, Deum ipsum *Βακχέβακχον* et *Ἰόβακχον* vocatum esse. Ceterum apud Horatium *Io Bacche* syllabam ultimam producere potest, quia in caesuram incidit. Sunt tamen, qui metro metuentes *Io Bacchae* reponant; uti sane habet Editio prima Veneta, et Pulmanni codices quatuor, Bersmannique unus: quod confirmare volunt ex Euripidis Bacchis v. 83. et 152. *Ὦ ἴτε βάκχαι, ὦ ἴτε βάκχαι.* Magis tamen apposite versum ibidem 577. laudare potuissent:

Ἰὼ κλύετ', ἐμᾶς κλύετ' αὐδᾶς,
Ἰὼ βάκχαι, ἰὼ βάκχαι.

Sed utcumque hoc fuerit; illud iam videndum erit, quid ibi velit *citaret:*

si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret, *Io Bacche, modo summa*
Voce, modo hac, resonat quae chordis quattuor imo.

Citaret, aiunt Scholiastae, id est, *clamitaret* aut *recitaret.* Neque quidquam hic addunt novi interpretes. Atqui id

erat sedulo faciendum; si verbo, ut aiunt, aptissimo his usum esse Nostrum persuasuros sese speraverint. Quippe cum, ut iam vidimus, *Io Bacche* sit canticum; apud quemnam quaeso auctorem *citare cantilenam* reperiemus? *Citare* est vocabulum Iuris, et significat *vocare quempiam, ut se coram in loco aliquo sistat.* Ita *citare senatum, reos, testes, iudices.* *Citare* autem *Io Bacche* ne Latinum quidem est. Neque enim *citaret:* neque vero ipsum *recitaret* ad Horatii propositum quidquam faceret. *Cantor* enim fuit Tigellius, et cantilenam hanc modo *summa* modo *ima* voce cecinit. Sed aliud opinor est *canere,* aliud *recitare.* Quid multa? iam diu est, cum ex coniectura vere divinabam, sic esse corrigendum:

si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala iteraret, *Io Bacche.*

quod ideo interpolatum credidi, quia plerumque Librarii *ter* et *cer* et *ler* et similia soliti essent compendiose scribere, consonantem tantum ponentes cum apice superne adscripto. Ergo *usque ad mala itaret* tandem est lectum; apice illo prae vetustate evanido et oculos fugiente. Quod cum adversus metri leges peccaret, laudabilem operam se navasse credidit, qui primus ad versum fulciendum *citaret* reposuit. Postea, ubi veterrimi codicis Reginensis copia mihi contigit, *citaret* quidem ibi inveni, sed ita ut tres priores literae *cit* alia manu scriptae sint; et ex spatio constet quatuor literas erasas fuisse, quae vix aliae quam *iter* esse potuerunt. Atque id quidem multis ostendi, quorum nemo dubitavit, quin, ut ante visum eum codicem correxeram, a prima manu *iteraret* fuerit scriptum. Quippe hoc vocabulum adeo apte, concinne, et quasi ad amussim sententiae et verbis convenit: ut sine ullius codicis auctoritate merito foret recipiendum. *Ut ab ovo,* inquit, *ad mala iteraret, Io Bacche:* hoc est, *iterum iterumque cantaret:* neque enim per totam caenam protrahi potuit una cantilena, nisi saepe repetita. Noster Carm. II, 19.

lactis et uberes
Cantare *rivos, atque truncis*
Lapsa cavis iterare *mella.*

Phaedrus lib. V, fab. 8.

Magnoque risu canticum *repeti iubet:*
Iteratur *illud.*

Apuleius Metam. XI. *Sequebatur lectissimae iuventutis Chorus,* carmen *venustum* iterantes. Sulpicius Severus Epist. II. *Cum inter Benedictionis verba sollemnia familiare illud ori suo Crucis nomen* iteraret. Plautus Casina V, 2.

Operam date, dum mea facta itero: *est operae, auribus percipere:*
Ita ridicula auditu, iteratu *ea sunt, quae ego intus turbavi.*

.ucretius IV, 580.

ita colles, collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant *dicta referre.*

loster Epist. I, 18. v. 12.

Sic iterat *voces, et verba cadentia tollit.*

10. *Habebat saepe ducentos Saepe decem servos*] Vossia-us codex, cuius variantes lectiones serius ad me perve-erunt, pro *Habebat* corrupte habet *Halebat;* unde tamen ortassis emendandum est,

alebat *saepe ducentos,*
Saepe decem servos.

lere servos eleganter, ut Graeci ad verbum *Βόσκειν οἰκέ-ας;* Aristoph. Lysistrata. v. 1205.

Εἰ δέ τῳ μὴ σῖτος ὑμῶν ἐστι, ΒΟΣΚΕΙ δ' ΟΙΚΕΤΑΣ
Καὶ σμικρὰ πολλὰ παιδία.
Quod si quis vestrum pane caret, et servos alit
Multosque parvos liberos.

'erent. Andr. I, 1. v. 30.

Ut animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, *aut canes ad venandum, aut ad philosophos.*

: Heaut. IV, 3. v. 3.

Illanccine mulierem alere *cum illa* familia.

laut. Menaech. I, 1. v. 22.

Nam illic homo homines *non* alit, *verum educat*
Recreatque.

20. *Imo alia, haud fortasse minora*] Et editiones priscae : exemplaria scripta ad unum omnia longe aliter habent,

Nulla ne habes vitia? imo alia, et *fortasse minora,*

rimus, opinor, Aldus Manutius sincerum vas incrustare oluit, et reposuit *Haud Minora;* quem deinceps plerique mnes nimium patienter secuti sunt. Quid enim? an cre-ibile est, hoc fassum esse Horatium? sua vitia non mi-ora esse illis, quae in Tigellio tam acerbe notaverat? ur itaque *Clodius accusat moechos?* cur *ἄλλων ἰατρὸς, αὐ-ὸς ἕλκεσι βρύων?* Imo vero sibi *mediocria* tantum vitia se alibi gloriatur, non Tigellianis similia. Serm. I, 130.

ex hoc ego sanus ab illis
Perniciem quaecumque ferunt; mediocribus et quis
Ignoscas vitiis *teneor.*

: 6, 65.

Atqui si vitiis mediocribus, *ac mea* paucis
Mendosa est natura, alioqui recta; velut si
Egregie inspersos reprehendas corpore naevos:
Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra
Obiiciet vere quisquam mihi: purus et insons,
Ut me collaudem, si et vivo carus amicis.

'redat iam qui poterit, hunc Tigellio se aut postponere ut comparare. Immo enim modeste respondet, se alia

quidem vitia habere (neque enim Maenii exemplo si vitiis ignoscere, dum alios carpat). *et tamen fortasse* 'I lianis illis leviora. Summa urbanitas est in τῷ *for* quasi non pugnaturus foret, si quis vel aequalia es ceret. Ceterum et Acron Scholiastes lectionem no clare agnoscit; cum sic locum enarrat: *Confiteor m bere vitia, sed leviora: nec sum similis Maenio, qui d se ignoscere peccatis suis.* Ita recte *nec sum* Fabric Cruquius et codex manuscriptus Reg. Soc. exhibent; ut alii perperam, *sed sum.*

25. *Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis*] *videas*, quod legendum hic ex coniectura contendit e tissimus Rutgersius, non improbante Nicolao Heins Ovidii Pont. I, 7. v. 43. clare et sine ulla litura pr codex Regiae Societatis: cui favet Acron manusc in quo habetur *provideas.* Ergo in hac lectione qui dum tandem videtur: ut *praevideas* idem sit ac *pra deas*, *παραβλέπῃς*, *παρορῇς*, *neglegas*, *praetereas.* Qu tinet locus ille poëtae veteris, iam ab aliis saepi ductus,

Τί τἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε,
Κακὸν ὀξυδορκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;

Illud tamen fatendum est, si *pervideas* nihil ampli nificaret quam simplex *videas;* ad stili Horatiani g propius hoc accessurum esse, quam illud alterum. *lippus inunctis oculis tua mala videas*, hoc est, *non* non magis quam lippi solent: qui loquendi modus fere peculiaris est. Ita supra Serm. I, 2. v. 91.

tu corporis..optima Lyncei
Contemplare oculis; Hypsaea caecior *illa*
Quae mala sunt, spectas:

hoc est, *non omnino spectas.* Carm. III, 7.

Frustra: nam scopulis surdior *Icari*
Voces audit *adhuc integer.*

quod perinde est, ac *non audit.* Quomodo enim au scopulis surdior est? Unde duo Pulmanni codi Bersmanni unus sic locum ibi interpolant,

Voces spernit *adhuc integer.*

Sed et illi frustra: quippe Euripidis locum fidelit tatus est ex Medea v. 28.

ὡς δὲ ΠΕΤΡΟΣ, ἢ θαλάσσιος
Κλύδων, ΑΚΟΥΕΙ νουθετουμένη φίλων.

Recte igitur et plane Horatiana locutio foret, *Ci mala* videas *lippus;* quo vocabulo uterque Scholia enarratione sua utitur. Sed certum interim et in tum est, compositum illud *pervideas* non posse hic stere. Quippe *pervidere* ubique significat, *acute et cue et penitus rem videre:* et proinde inexcusabile et intolerabile hic esset cacozelon. Neque enim qu

·oficit cum *Oxymoro* suo Dacierius: quasi vero magnam m faceret, qui Oxymoròn et Enallagen et cetera Grammaticorum emplastra quibuscumque ulceribus adhiberet. quidem potius sic reponerem,

Cum tua tu videas oculis mala lippus inunctis:

pronomen illud dicerem a voce praecedente absorptum se: posteaque ad versum supplendum *pervideas, praevideas, provideas* pro vario librariorum ingenio conficta se. Ceterum pro *mala* Cruquii aliquot codices *male;* et *in bonis exemplaribus legi* a Mureto didicit Hercules ofanus, ad Ovidii Metam. p. 80. Ergo totus locus ad hunc modum constituendus est:

Cum tua praevideas *oculis* male *lippus inunctis,*
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?

bi *tua vitia.* subaudiendum est ex altero orationis membro *in amicorum vitiis.* Neque aliter olim legisse videtur ron Scholiastes: *Ordo,* ait, *Cum tua oculis inunctis lippus videas, id est, cum tua vitia cernas quasi caecus.* Ita emplar scriptum, et editio Veneta 1490: male autem bricius edidit, *Cum tua mala oculis — — pervideas.* Eleenter vero *male lippus,* i. e. admodum et valde lippus, ut ibi *male salsus, male parvus, male raucus. Mala* autem o *male* passim a Librariis poni, docebit te praestantissimus N. Heinsius ad Ovid. Fast. II, 170.

29. *Minus aptus acutis Naribus horum hominum*] Quid c sibi velint *minus aptus naribus acutis,* non adeo liquidum est. Scholiastae veteres sic explicant: *paullo iracunor est, ut non possit deridentium urbanitatem sustinere.* eque ab hoc recedunt interpretes novi. Et profecto interpretationem hanc sententia postulare videtur; verba tamen ipsa aut invita eam recipiunt, aut plane recusant. Iam *acutae nares,* non sannae et derisionis, sed morbi et mortis iam instantis signum. Lucretius in descriptione estis, VI, 1191.

item ad supremum denique tempus
Compressae nares, nasi primoris acumen
Tenue, *cavati oculi, cava tempora, frigida pellis.*

Cornelius Celsus II, 6. *Ad ultima vero iam ventum esse estantur* nares acutae, *collapsa tempora, oculi concavi.* Quae ex Hippocrate versa sunt, Prognost. c. 2. *ΡΙΣ ΟΞΕΙΑ,* ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες. Ergo fieri potest, ut librariorum hic error sit, qui *acutis* pro *aduncis* scripserint:

Iracundior est paullo? minus aptus aduncis
Naribus horum hominum:

ut ipse alibi, Serm. I, 6. v. 5.

Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos.

Et Persius, perpetuus nostri imitator Sat. I, 54.

rides, ait, et nimis uncis
Naribus *indulges.*

Cui suspicioni favet, quod codex Collegii Trinitatis in posteriore Flacci loco pro *adunco* habet *acuto.* Alioqui *acutae nares* ingeniosum et sagacem denotare possunt; ut contra *obesae naris* stolidum et nihil sentientem, Epod. XII. Verum hoc ad auctoris mentem nihil facere videtur. Possunt et iracundum significare; nam ut Aristoteles, in Physiognomonicis c. 6. Οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν ὀξεῖαν ἔχοντες δυσόργητοι: *Quibus nares acutae sunt, ad iram sunt proniores.* Quo sensu et illud Ausonii videtur accipiendum, Praefatione ad Griphum: *Neque me fallit fore aliquem, qui hunc locum* acutis naribus *et caperata fronte condemnet.* Sed et iracundiae notio huic Flacci loco minime apta est: et erit fortasse qui *acutis naribus* tam apud Flaccum, quam apud Ausonium pro derisoribus et sannionibus poni existimet. Atque hoc quidem in medio relinquo. Ceterum non Virgilium hic describit et χαρακτηρίζει, ut et olim et hodie a multis creditum est, sed seipsum. Primo enim ipse se compellat,

Cum tua praevideas oculis male lippus *inunctis.*

Lippus enim fuit Horatius; vide nos ad Serm. I, 1. v. 120. Sequitur mox:

Evenit, inquirant vitia *ut* tua *rursus et illi.*

id est, tua, o Flacce, vitia: et te absentem his verbis carpant: *Iracundior est paullo.* Hoc unum ex Horatii vitiis, ut ipse de se Serm. II, 3. v. 323.

Non dico horrendam rabiem.

et Epist. I, 20. v. 25.

Irasci facilem, *tamen ut placabilis essem.*

Rusticius tonso Hoc etiam ad Horatium pertinet: ut Epist. I, 1. 94. et 104.

Si curatus inaequali tonsore *capillos*
Occurri, — —
— — *et* prave sectum *stomacharis ob unguem.*

Toga defluit; et hoc quoque ibidem de se fatetur:

si forte subucula pexae
Trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar.

Mox virtutes quasdam addit, ut cum vitiis compensentur: et hae quoque virtutes ad Horatium ipsum referendae sunt. *At est bonus,* ut Carm. I, 22.

Integer vitae *scelerisque purus.*

et Serm. II, 1. v. 85.

si quis
Opprobriis dignum laceraverit, integer ipse.

et saepe alibi. *At tibi amicus.* Serm. I, 6. v. 70.

purus et insons,
Ut me collaudem, si et vivo carus amicis.

vide et I, 4. v. 101. *At ingenium ingens.* Carm. II, 18.

At fides et ingeni
Benigna vena est.

Sed haec obiter, et praeter morem nostrum; qui emendationes scribimus, non commentarium. Quis enim esset modus? Doluit tamen locum hunc tam prave ab interpretibus acceptum esse, et in transitu eos tribus saltem verbis admonendos esse censuimus.

34. *Sub corpore*]. Lambini aliquot codices et Pulmanni Torrentiique,

at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub pectore.

atque ita quatuor ex nostris. Quod miror equidem Lambinum non improbasse, et Torrentium amplius etiam vulgato praetulisse. Nihil enim absurdius: et perinde esset ac *ingens ingenium sub inculto hoc ingenio*, ut Epist. I, 3. v. 21.

non tibi parvum
Ingenium, *non* incultum *est*, *nec turpiter hirtum.*

Pectus enim ipsum ingenium notat: ut Epist. I, 4. v. 6.

Non tu corpus eras sine pectore.

i. e. sine mente, sine ingenio. Ovid. Metam. XIII, 290.

Artis opus tantae rudis et sine pectore *miles*
Indueret?

Recte ergo cum melioribus membranis et priscis editionibus *sub inculto corpore:* ut ad *rusticiorem tonsuram*, *togam defluentem*, et *laxos calceos* referatur. Porro saepius haec duo vocabula a Librariis permutantur; ut apud Virgil. Aen. VII, 349.

Ille inter vestis et levia pectora *labsus:*

Pieriani aliquot codices *corpora* habuerunt.

40. *Polypus Agnae*] Si *Agnae* hic legimus; non femineum, ut esse debet, sed virile cognomen erit: ut *Asina*, *Scrofa*, *Pica*, *Panthera*, *Ovicula*, *Capella*, *Vaccula*, etsi ipsa feminini sint generis, virorum tamen sunt cognomenta. Quare legendum cum duobus Torrentii codicibus,

Delectant, veluti Balbinum polypus Hagnae.

Hagna sive *Hagne* Graecorum est *ΑΓΝΗ*, *casta;* unde Libertinam fuisse recte colligas. Gruterus, 957, 8. DIS MANIBUS VETTIAE HAGNAE. 820. 4. ULPIAE HAGNE CONIUGI. 955, 5. TURRANIAE HAGNE. 574. 13. NUMITORIA HAGNE. Reinesius, XVI. 16. CLAUDIA HAGNE. XIV. 152. VIDIAE HAGNAE. Marmora Felsinea, p. 378. HAGNAE CONSERVAE MEAE.

47. *Illum Balbutit Scaurum*] Locus elegantissimus; in quo tamen interpretes, dum nimium ingeniosi esse volunt, nubes et inania nobis venditant:

strabonem
Appellat Paetum pater; et Pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim

Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus; illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.

Paetus, *Pullus*, *Varus*, *Scaurus* cognomina sunt, ut recte vidit disertissimus Rutgersius, a formae vitiis pueris imposita; ita tamen ut ὑποκορισμῷ quodam vitia illa extenuentur. Sic qui strabis et distortis oculis est, non *strabo* a parentibus, sed *Paetus* vocatur; quod in cognatis oculorum vitiis multo levissimum est, et Veneri ipsi assignatum. Apposite Ovidius Art. Amat. 659.

Nominibus mollire licet mala; fusca vocetur,
Nigrior Illyrica cui pice sanguis erit.
Si paeta est, Veneri similis; si flava, Minervae:
Sit gracilis, macie quae male viva sua est.

ubi versum tertium ex vetustis codicibus, qui *Si crasia est V. s. si parva, Minervae*, exhibent, sic refingit sagacissimus Nic. Heinsius:

Si qua straba *est, Veneri similis: si* rava, *Minervae.*

Optime ad sententiam: nihil quod versus paullo scabrior sit, quam ut Ovidianus esse videatur. Nos levi emendatione sic veram poëtae manum praestabimus:

Si straba, sit *Veneri similis; si rava, Minervae.*

hoc est, *si straba est*, *molliore nomine vocetur Paeta:* plane ut hic Horatius. Ceterum *Pullus* cognomen notat *parvulum*, et est nani et pumilionis ὑποκοριστικόν. *L. Iunius Pullus* in Fastis occurrit A. V. C. 504. quod observavit Rutgersius; cui adde *Q. Numitorium Pullum* apud Ciceronem De Invent. II, 34. quem alibi *Pullum Numitorem* vocat De Finibus, V, 22. Male itaque D. Heinsius *Putum* hic reponit. Porro idem Rutgersius magno apparatu coniecturam suam stabilire conatur, qua versum sequentem sic interpolat,

Sisyphus; hunc Varum, distortis cruribus: Hillum,
Balbutit; Scaurum, pravis fultum male talis.

ubi sic verba explicat, particula *si* ex prioribus repetita: *Pullum vocat pater, si filius est male parvus; Hillum vocat, si balbutit.* Et mirifice quidem hic sibi placuit vir celeberrimus: sed numquam vidi doctiorem operam infelicius collocatam. *Hillum*, ait, balborum more qui R literam per L efferunt, posuit pro *Hirrum.* Unde vero *Hirrus* est balbutientis pueri cognomen, ut Pullus nani, et Paetus strabonis? Imo ait, C. Lucium Hirrum hic tangit, qui balbus fuit, ut ex ioco Ciceronis coniicere licet, Epist. Fam. II, 10. *De te, quia quod sperabam; de Hillo (balbus enim sum) quod non putaram.* Lubrica sane et periculosa ratio, quae unam coniecturam super alia struit: neque enim ulli scripti codices *de Hillo* habent, sed *de nihilo.* Sed esto: cur idcirco ipsum Hirrum balbum fuisse credemus? Tota, inquit, ioci elegantia iacet, nisi hoc statuamus. Mihi alia longe sententia est. Ut enim, qui R li-

eram pronunciare non poterant, Balbi et Blaesi cognominabantur; ita (ut mihi videtur) ab *hirriendo* Hirri vocabantur, qui R nimis crebro et nimis duriter efferebant: quales olim fuerunt Eretrienses et Lacedaemonii, qui σκληροτὴρ, et τὼρ βασιλέαρ, τὼρ ῥήτοραρ, et similia pronunciabant, pro sigma identidem rho ponentes. *Hirrus* itaque et *Balbus* contraria linguae vitia notant: unde Cicero, utpote Hirro competitor et inimicus, Balbum se esse iocose dicit, atque adeo pro *Hirro Hillum* pronunciat. Sed utcumque hoc fuerit; illud quaeso quam incredibile est Hirrum illum, iam ut verisimile est mortuum, ab Horatio hic sugillari. Scripsit enim Epistolam eam Cicero A. V. C. 702. Horatio tum puero quindecenni. Quid autem? nulline tum balbi in vivis erant Romae, quos honestius nominare poterat, si homo lippus balbum deridere gestiret? Quid quod non Horatii haec verba sunt, sed parentum: quos mollioribus ait nominibus filiorum vitia solari et excusare solitos. Atqui, si filium balbutientem facetus pater Hillum cognominet, non tam Hirrum, quam filium ipsum deridendum propinet. Valeat itaque coniectura, sententiae auctoris prorsus contraria: neque vero, si cetera omnia recte procederent, constructio ipsa stare posset. *Hillum, balbutit:* i. e. *si balbutit.* Nego vero *si* illud subintelligi hic posse: repeti enim oportuit; nisi ipsum quoque Flaccum data opera balbutire et incondite loqui existimemus. Atque haec quidem contra Rutgersium paullo accuratius, propter summam viri famam et auctoritatem. Alioqui nodum in scirpo quaerat, qui tam clara et perspicua sollicitare velit,

hunc varum, distortis cruribus: illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.

illum enim ad *hunc* ex opposito refertur, et erudite Scholiastae, *Suaviter*, aiunt, *dixit* Balbutit Scaurum: *sic enim blandientes infantibus infingere* (lege, *infringere*) *linguam solent, ut quasi eos imitentur.* Quid amplius desideres? Celeberrimus tamen Dacierius, ut balborum vitium urbanius et salsius exprimatur, sic emendandum esse pronunciat,

Balbutit Scaulum.

ubi miror, cur non itidem *valum* pro *Varum* reposuerit; quippe verbum *balbutit* utrique commune est. Sed frustratur se et lectorem vir cetera ingeniosus. Neque enim, si Aristophanes sic Alcibiadem introducit blaese loquentem, in Vespis p. 312.

Ὀλᾷς, Θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει,

ut in voce κόλακος pro κόρακος iocum captaret: idcirco et Horatius hoc blaese efferre debuit, ubi nulla similis ioci materia est: quid enim significat *Scaulus?* In Aristophane quidem urbanum erat: in nostro putidum foret et insulsum. Neque vero *balbus*, et *balbutire* unum idemque sunt ac Graeca illa τραυλὸς et τραυλίζειν; id quod satis indicat

Lucretii locus, IV, 1157. ubi amatores ridet, quod V rum suarum vitia mollioribus nominibus occulere dent,

Balba, *loqui non quit τραυλίζει: muta, pudens est.*
At flagrans, odiosa, loquacula, Λαμπάδιον fit.

Balbus itaque gravius vitium Latine notat, quam Gr τραυλός. Tamen ut interdum eadem esse fateamur: i in recepta lectione movendum erit. Iterum Lucretius suavissime quidem, de primo hominum saeculo, V, v. 1

Et pueros commendarunt, muliebreque saeculum;
Vocibus et gestu cum balbe *significarent,*
Imbecillorum esse aequum misererier omnium.

An et hic blaese reponet Dacierius,

Imbecillolum esse aequum miseleliel omnium?

Quid, cum Cicero de Divinatione I, 3. *Reliqui*, ait, *o praeter Epicurum*, balbutientem *de natura Deorum, di tionem probaverunt:* an et hic quoque leget, *De natula lum?* Non equidem memini hoc inter iocos Ciceroi veteribus relatum esse.

57. *Multum demissus homo illi*] Hic locus quasi sc lus est, Interpretum omnium naufragiis infamis. Vi mus, si nos salvi eum praetervehi possumus.

At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare, probus quis
Nobiscum vivit; multum demissus homo: illi
Tardo cognomen pingui damus.

hoc est, ex communi interpretum sententia, Si *probus* est, nos per contumeliam *demissum* vocamus; si *tardu pinguem.* In eo tantum a veteribus Novi discedunt, illi inversis verbis enarrant, Si *pinguis* est, *tardum* mus: hi contra, si *tardus* est, *pinguem:* quia dubiur scilicet, utrum utro verbum sit contumeliosius. M vero est, nec hos neque illos diligentius attendisse an ad verba auctoris. *Virtutes*, inquit, *ipsas invertimus: tum* hominem et prudentem, fictum et astutum voca *simplicem*, communi sensu carere dicimus: *probum*, nomine traducimus. Vides, opinor, *virtutes* hic poni, *dentiam*, *simplicitatem*, *probitatem;* quas sub cognat vitiorum nominibus deprimi et infuscari solitas aucto dignatur. Iam autem, cum exponunt interpretes, *si dus est, pinguem vocamus*, vel vicissim, *si pinguis est, dum:* scire velim, utrum ex his nomen pro *virtute* hi beri censeant? *tarditatemne* ingenii, an *pinguitudi* Quid iam haesitant, et mussant? Dispudet sane tot doctrina et ingenio excellentes tam neglegenter hic v tos esse; neque enim ipsos *tardorum pinguiumve* ne hic sibi quaesivisse fas nobis est dicere. Sine dubi *tardi* et *pinguis* cognomina contumeliae loco hic p sunt: ut Terentius Eunucho V, 8.

Fatuus est, insulsus, tardus, *stertit noctesque et dies.*
i Donatus, *Intellectu tardos vocamus, qui stulti sunt. Pin-e* autem *ingenium* pro *stupido* Noster et Ovidius dixe-nt. Quaerendae itaque iam sunt, ex mente auctoris, vir-tes illae, quas aegre ille fert sub horum vitiorum larva iduci et derideri. Neque vero diu indagandae sunt: sic im in promptu est vera huius loci lectio:

probus quis
Nobiscum vivit, multum demissus homo ille;
Tardo ac *cognomen pingui damus.*

c est, si *probus* quis et *demissus* nobiscum vivit, *tardum pinguem* nominamus. *Ille* autem extat in Blandinio uquii omnium vetustissimo: *Ac* ex coniectura addidimus, od facile per Librarios elidi potuit, cum propter ora-nis hyperbaton, tum ob consonantem C proxime se-entem. Iam vero, quod ad sententiam attinet, *probus et nissus* propinquas et cognatas virtutes notant, ideoque : coniunguntur, ut apud Ciceronem de Oratore II, c. *Facilitatis, liberalitatis, mansuetudinis, pietatis, grati ini, non appetentis, non avidi, signa proferri perutile est: ue omnia, quae* proborum, demissorum, *non acrium, non tinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt, valde be-olentiam conciliant.* Iterum Cicero pro Murena c. 40. *apud vos modestiae locus, sit* demissis hominibus *perfu-rn, sit auxilium pudori.* Ex his facile intelligis, *Probum, nissum, mansuetum, modestum, pudentem*, virtutes inter affines significare; ut apud Graecos, ἐπιεικῆ, πρᾶον, ϱιον, χρηστὸν. Quid itaque hic faciunt, qui omnia in ius interpretantur? nempe eiusmodi hominem, quia *non r est*, non vehemens et fervidus, pro *tardo et pingui* iducunt: idque *ex more*, ut ait Noster alibi, *cognata vo-bula rebus imponentes.* Exigua enim sunt virtutum vitio-mque confinia; et omnino paullum interest inter *non rem* et *tardum;* facile itaque probitatem qui calumniari ilt, *tarditatem* appellat; ut vicissim cum laudare studet, *obitatis* nomen et patrocinium *tarditati* praetexit. Plutar-ius vita Artaxerxis p. 1852. *Ἦν δέ τις καὶ ΜΕΛΛΗΣΙΣ τῇ φύσει τοῦ βασιλέως ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ φαινομένη τοῖς πολ-ῖς. Erat autem et* Tarditas *quaedam in regis indole, quae multis* Probitas *putabatur.* Quintilianus Instit. VI, 5. *am est res animi iacentis, et mollis supra modum frontis; llitque plerumque, quod* Probitas *vocatur, quae est* Imbe-llitas. Recte itaque explicavimus auctoris sententiam: obus enim et demissus, tamquam tardus et pinguis, fa-le vituperatur; ut *homo minime malus*, qui idem est ac obus, pro *hebete* ponitur. Et miror equidem Lambinum, i in priore editione verum ex parte viderat, postea in ris secundis seque et illud deseruisse. Ceterum illud in nstructione ambiguum est; utrumne *vivit multum*, an

bus conferendus. Denique synchysis ista sive h
Horatio familiare est: ut Serm. I, 6. v. 65.

Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura.

et 8, v. 34.

Serpentes atque videres
Infernas errare canes.

60. *Cum genus hoc inter vitae versetur*] Ita qu tiones, et nostri codices. Sed veterrimus Cruqu nius, *versemur*, Quod me quidem iudice, veriu elegantius est. Sententia enim haec universu mores temporumque conditionem tangit. Neque *cautum* hunc in peiore vitae genere, quam alio neque huic magis, quam aliis, insidias calumn tandas: sed eiusmodi cautelam et prudentiam in tae genere maxime probandam esse. Adde h proclive fuit librariis pro *versemur*, ob construct litatem, substituere *versetur:* contra, non item.

63. *Simplicior quis at est*] Primus Lambinus at codices suos, ut ait, secutus. Ego vero et in p tionibus et scriptis, quos viderim, omnibus repp

Simplicior quis et *est.*

Atque idem de suis testantur Cruquius, Pulm Torrentius. In solo Reginensi *at* habetur pro tione, a manu recenti. Sed nihil caussae est, ut nas veteres hic deseramus. Nam ideo, ut videtu runt; quia haec omnia per interrogationem efferri Quod non modo non necesse est, sed etiam s

se adiutum narrat, utpote qui habuerit *appellat.* ce autem (non enim nominat) fides penes aucto-): ceterum valde favet huic correctioni Acron es, cuius verba sunt; *Si quis libere et sine obser-emporis* appellaverit *amicum suum — — siquis est ut legentem, aut cogitantem molestus* interpellet; *im carere communi sensu dicimus.* Recte ergo et ad sententiam Lambinus. Vide tamen, siquid et ramus, quod aut melius aut certe non deterius atur. Lego itaque,

ut forte legentem
tacitum impediat, *quovis sermone molestus.*

o hoc commodi habet nostra coniectura, quod a lectione minimum abscedit: neque vero precario postulat, sed suo iure et magnis auctoribus se tue-arisius lib. V, p. 261. ubi *idiomata accusativi casus*, *impedio legentem*, exempli loco profert. Id au-hoc Flacci loco desumtum esse videatur,

ut forte legentem
tacitum impediat, *quovis sermone molestus:*

ibidem adducit, *commeio lectum*, ex hac ipsa petitum est v. 90.

iminxit lectum *potus, mensave catinum* etc.

iic Diomedem p. 297. qui similiter *incusativi idio-emorans, impedio lectorem,* habet. *Impedit* vero *le-*aut *meditantem*, qui quovis sermone molestus inter-t obturbat. Porro quam proclive fuerit Librariis pro *Impediat* substituere; vel inde discas, quod e versa *Impedit* supposuere pro *Impellit*, apud Se-De constantia Sapientis, c. 9. *Adiice nunc, quod in-iemo immota mente accipit, sed ad sensum eius per-: caret autem perturbatione vir erectus, moderator ae quietis et placidae. Nam si illum tangit iniuria;*, *et impedit.* Ubi liquido legendum est, *Et movet*, llit. Ceterum penes lectorem sit iudicium, cuinam lectionibus priores partes deferat. Illud tantum si cui ab exemplaribus scriptis discedere hic te-t, is, si me audiet, τὸ *impellat* sic explicabit; ut ır ille, qui hic describitur, legentem siquem aut tem offenderit, manu vel cubito prius feriat et, et deinde sic excitatum verbis appellet: qui ho-iciorum et agrestiorum hominum mos est. Porro ii hic velit *sensus communis*, non satis viderunt In-s: varie enim apud varios accipitur. Vide Cice-pro Planco c. 13. et 14. de Oratore I, 3. Iuvena-, 73. Senecam Epist. 5. et 105; Phaedrum Fab. ucretium, I, 422. Quintilianum Instit. I, 2: Arno-V, p. 160. et 166. Editionis Heraldi: Gellium XII, ἀκοινονόητοι *communi sensu carentes* verti debet.

Nisi potius in loco Gellii legendum sit cum Henrico Stephano ἀνοικονόμητοι, *oeconomiae imperiti.* Adi et Marcum Antoninum I, 16; et ibi doctissimum Gatakerum, ubi κοινονοημοσύνην enarrat. Certe haec omnia loca, in quibus *sensus communis* occurrit, non sunt uno et communi sensu explicanda. Iste Homo ab Horatio hic denotatur; qui cetera bono sensu praeditus, tempus, locum, personas observare et distingere nescit. Seneca de Beneficiis I, 12. *Sit in beneficio* sensus communis: *tempus, locum, personas observet: quia momentis quaedam grata et ingrata sunt.* Cicero de Oratore II, 16. *Quae versantur in consuetudine vitae, in ratione reipublicae, in hac societate civili,* in sensu hominum communi, *in natura, in moribus, comprehendenda esse oratori puto.* Communi igitur sensu ideo hic carere dicitur, quia legentem aut tacitum, alieno cum maxime tempore, sermone suo obturbat. Quales et illi, quos Sermone proximo v. 76. sugillat:

inanes
Hoc iuvat, haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore *num faciant* alieno.

hoc est, *sine sensu communi,* quia *tempore alieno.*

74. *Ignoscat verrucis illius*] Ita editiones credo omnes post Aldum exhibuerunt. At vetustiores Venetae duae cum Loscheriana, *ignoscet;* quod Pulmannus in suis omnibus, Bersmannus in duobus repperit. Ceteri tacent. At quam bona fide, ex meis quoque discere potes; quorum melior maiorque pars *ignoscet* clare praeferunt. Atque id altero lenius et urbanius. Civile enim magis est, Futuris quam Imperativis praecipere, idque Horatio sollemne; ut Epist. I, 18. v. 37.

Arcanum neque tu scrutaberis *ullius umquam:*
Commissumque teges, *et vino tortus et ira:*
Nec tua laudabis *studia, aut aliena* reprendes.

Sic alibi passim. Ut Arte Poët. 385.

Tu nihil invita dices faciesve *Minerva.*

82. *Labeone insanior inter Sanos dicatur*] Porphyrio ad locum: *M. Antistius Labeo, praetorius, iuris etiam peritus, memor libertatis, in qua natus erat, multa contumaciter adversus Caesarem dixisse et fecisse dicitur: propter quod nunc Horatius adulans Augusto insanum eum dixit.* Quibus gemina habet Acron; et eandem cantilenam iterant interpretes novi. Ego vero, si usquam alias, iudicium hic in iis desidero. Videamus enim verba ipsa:

Siquis eum servum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit ius,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur:

hoc est, ab omnibus *sanis* Labeone *insanior* habeatur. Perperam enim Dacierius accipit, sic verba construens; *Cum insanior sit Labeone,* illene inter sanos dicatur, sive

r? Quo quidem nihil infelicius dici potuit. Ergo comperto habendum est, *Labeonem* illum, quicumit, iam tum priusquam haec scriberet Horatius, iominibus pro insano fuisse habitum. Videant igii Antistium Laheonem inter veteres Iurisconsultos rincipem a Flacco hic traduci existimant. Quid llene ut virum Senatorem, dignitate, opibus, sagloria, et gratia apud cives florentissimum, mulne rebus sese meliorem, tam vecordi contumelia .? Esto enim, ut in gratiam Augusti laedere eum quo tamen ore, non sibi solum, sed *omnibus sa*ium eum videri, dicere potuit? Hoc certe convi. ipse cognomen insani et furiosi merito invenisliamus enim Tacitum Annal. III, 75. *Consulatum Ateio acceleraverat Augustus, ut* Labeonem Anti*dem artibus* (eloquentiae et iurisprudentiae) *praedignatione eius magistratus anteiret. Namque illa o pacis decora simul tulit. Sed* Labeo *incorrupta et ob id fama celebratior: Capitonis obsequium dous magis probabatur,* Illi, *quod praeturam intra stemendatio ex iniuria: huic, quod consulatu adeptus n ex invidia oriebatur.* Idem est, qui toties quasi oddam oraculum, in Digestis laudatur. Pomponius 47. *Post hunc maximae auctoritatis fuerunt Ateius et* Antistius Labeo, *qui omnes hos audivit: institutem a Trebatio. Ex his Ateius Consul fuit:* Labeo *cum offerretur ei ab Augusto consulatus, quo suffec-, honorem suscipere. Sed plurimum studiis operam — itaque reliquit quadringenta volumina; ex quibus inter manus versantur — —* Labeo *ingenii qualiiducia doctrinae, qui et ceteris operis sapientiae operat, plurima innovare instituit.* Iustinianus Instit. de Codicillorum usu et origine disserens, *Post pora,* inquit, *cum et* Labeo *codicillos fecisset; iam ubium erat, quin codicilli iure optimo admitteren*id iam videtur? An qui *pacis togaeque decus* et et apud posteros est habitus, idem tum mente algo habebatur? Sed gratificatur, aiunt, Flaccus cui Labeo propter nimiam libertatem offensus hui malum *gratificatur?* An credibile est, tam absurda adulatione aut Augustum capi potuisse, cum captare ausum esse? Qui autem *offensus?* ut eius aemulus Ateius Capito apud Gellium XIII, *abat hominem libertas quaedam nimia et vecors; , Divo Augusto iam principe et rempublicam obtiitum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod iustumque esse in Romanis antiquitatibus legisset.* Ita rrigendum; illud ex codice Regio Lutetiae omtimo; hoc ex coniectura: vulgo edunt *usque ex*

opinor intelligendus erit Labeo, cuius hodie lic famosa tum fuerit insania. Frequens enim L cognomen, et in nullis non familiis locum habuit Labeo, Atinius Labeo, Asconius Labeo, Segutii Cethegus Labeo, Pomponius Labeo, aliique prae stium, apud auctores occurrunt. Aut si coniectu hic concedatur, equidem levissima mutatione pro *Labienum* reposuerim: ut vera forte lectio fuerit,

In cruce suffigat; Labieno *insanior inter*
Sanos dicatur.

Quis autem et qualis Labienus iste fuerit, quoque sani nomen hic ferre possit, ex Seneca cognosces, ad lib. V. Controversiarum: *De* Labieno *interro magnus orator, qui per multa impedimenta eluctatus, ingenii confitentibus magis hominibus pervenerat, qu tibus. Summa egestas erat, summa infamia, summu — Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet; et, sim homines ordinesque laniaret,* Rabienus *vocare mus per vitia ingens, et ad similitudinem ingenii s tus; et qui Pompeianos spiritus nondum in tanta suisset. In hunc primum excogitata est nova poen tum est enim per inimicos, ut omnes eius libri ince Res nova et insueta, supplicia de studiis sumi. — tulit hanc Labienus contumeliam, nec superstes es suo voluit; sed in monumenta se maiorum suorum sit, atque ita includi. Veritus scilicet, ne ignis, q suo subiectus erat, corpori negaretur; non finivit ipse, sed etiam sepelivit. Memini aliquando cum historiam, magnam partem convolvisse, et dixis*

apud Cives, tum apud Principem: idem *Cassio Seiunctissimus*, quem Horatius virulentissimis Iambis lavit, Epod. VI. Huc accedit, quod exemplum hic a tro ponitur, non cuiusvis mente capti et delirantis, rn hominis prae iracundia et rabie insanientis:

Si quis eum servum — — In cruce suffigat:

nullum aptius pertinet, quam hoc Labieni, qui eo furoris genere Rabieni nomen est consecutus. Quat ille *Domitius* erat, *cui*, ut narrat Gellius XVIII, 7. ontentum insano *factum est, quoniam erat natura intractior et morosior.* Haec quidem omnia me facile indu-, ut de hoc, et non alio, locutum esse Flaccum existem: saltem absit, ut Antistius ille Labeo *flos delibapopuli, suadaeque medulla*, ab homine quoquam, qui sanus sit, pro insano habeatur.

i. *Fugis, ut Drusonem debitor aeris*] Ita post Aldum ique ediderunt; cum prima Veneta *Rufonem*, altera onem, Loscheriana *Ruffonem* exhibeat. Lege vero *Rum*, quod membranae fere omnes tam nostrae, quam rum, agnoscunt. Atque ita Acron et MStus, et Veneolim editus. *Ruso* satis frequens apud Romanos cogien. Gruterus 64, 9. P. CALVISIO RUSONE COS. , 1. M. OCCIUS RUSO. 464, 9. RUSP. ASTROLI RUSON. Martialis V, 28.

Pietate fratres Curtios licet vincas,
Probitate Macros, comitate Rusonos.

Octavius Ruso, apud Sallustium in Iugurth. c. 104. *dius Ruso*, Tacitus Annal. VI, 30. *Cremutius Ruso*, i. Epist. VI, 23. vide et IX, 19. In tribus quidem nos Magdalenensi, Petrensi, et Batteliano *Drusonem* clare etur: sed nusquam alibi illud verbum legisse memini-;. Ceterum in huius loci interpunctione non leviter interpretibus peccatum est:

paullum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis; acerbus
Odisti, et fugis, ut Rusonem debitor aeris.

inquam, distinguendum: *Habeare insuavis, nisi concess: at tu acerbus odisti.* At vulgo ἀσυνδέτως coniunt, *habeare insuavis, acerbus:* quod quanto vilius detesque sit nostro, nihil opus est dicere. Non concedere condonare, *insuavis* est; at odisse et fugere, *acerbi.* ro et illud vide, annon et vetere scribendi ratione erirrepserit, *quod* pro *quoi:*

paullum deliquit amicus,
Quoi *nisi concedas, habeare insuavis.*

est, *cui delicto:* ut Ecloga proxima v. 140.

hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum, cui *si* concedere *noles.*

v. 130.

ubi Euctus ille gloriatur sua pocula olim fuisse
dontis, Lapitharum, Nestoris, Achillis, Didus:

Hi duo longaevo censentur Nestore fundi:
Pollice *de Pylio* trita *columba nitet.*

Verum obstat magis, quod Evander ille antiqua (pertate, neque nobilium artificum pocula in su habere potuit. Tum autem *catillus* hic, quia *deiec* gebatur, sine dubio fictilis erat: at incredibile es fictile ab Evandri usque aetate ad Horatii tempo posset integrum et sincerum. Adde, quod figli non *trita* fiunt usu et in manibus habendo; sec tantum. Audiendi ergo iam Veteres Scholiastae, c drum hunc, non Regem, sed plastem et caelato piunt: *Qui de personis*, inquiunt, *Horatianis sc aiunt Evandrum hunc caelatorem et plasten statuari Marcum Antoninum ab Athenis Alexandriam tr inde inter captivos Romam perductum, multa opera fecisse.* Enimvero haec non sunt temere re quippe prolata a fidis auctoribus, qui ab aetate E xime vixerunt. Idem ille videtur, cuius memin Hist. XXXVI, 5. *Timothei manu Diana Romae latio; Apollinis delubro: cui signo caput reposuit Evander.* Et sententia quidem aptissima est; hic ob artificis celebre nomen in maiore pretio Sed interea quid faciemus illo *tritum?* Membr dem nostrae sic inter lineas fere enarrant, *Tritu vel fabricatum?* ut annotator Cruquianus, *perfectu tum.* Virgil. Georg. II, 444.

Hinc radios trivere *rotis, hinc tympana plaust*

Evandri manibus tortum *deiecit:*

mi voci pro explicatione superne adscribitur, *tornatum.* Tortum etiam a manu secunda exhibet codex alter Magdalenensis. Et *tortum* quidem interpretamur, *rota figuli* *arefactum.* Statius Silv. V, 9.

Ollares, rogo, non licebat uvas,
Cumano patinas *in orbe* tortas.
Aut unam dare synthesin (quid horres?)
Alborum calicum, atque caccaborum?

oc est, *patinas Cumana rota fictas:* ut Tibullus II, 3.

At tibi laeta trahant Samiae convivia testae,
Fictaque Cumana lubrica terra rota.

Martialis in Xeniis, XIII, 25. *vas coctanorum,*

Haec tibi quae torta *venerunt condita* meta,
Si maiora forent coctana, ficus erant:

oc est, *vase figlino ad metae formam torto et ficto.*

116. *Alieni fregerit horti*] Acutissimus Heinsius ex coniectura, *Forte,* inquit, *legendum,*

Qui teneros flores alieni infregerit *horti.*

Recte, opinor: quod et ipse ante visum eius codicem de meo excogitaram. Syllaba *in* absorpta est ab ultima vocis praecedentis. Ovidius Metam. X, 19.

Ut si quis violas, *riguove* papaver *in horto,*
Liliaque infringat, *fulvis haerentia virgis.*

Cicero pro Cornelio Balbo c. 6. *Est enim huius saeculi labes quaedam et macula, virtuti invidere, velle ipsum* florem *dignitatis* infringere. At *frangere flores* non memini legisse: adde, quod versus ex hac correctione dulcior et numerosior incedit.

117. *Divum sacra legerit*] Ita dederunt post Aldum Manutium interpretes omnes,

Et qui nocturnus Divum sacra *legerit:*

Neque quisquam de varia lectione monuit, praeter Bersmannum, qui in omnibus suis inverso ordine reperit,

Et qui nocturnus sacra Divum *legerit.*

Quod et ipse in plus decem inveni; alterum autem ne in uno quidem. Revocetur igitur antiqua lectio; praesertim, cum in priscis etiam editionibus compareat, Venetis binis, et Loscheriana. Certe nova illa radit vulneratque aures sua asperitate: haec ut lenior molliorque est, ita sine dubio verior. Magdalenensis tamen longius abscedit,

Et qui sacra Deum nocturnus *legerit:*

Ut Virgilius in Georgicis, II, 473.

Sacra Deum, *sanctique patres.*

Et IV, 521.

Inter sacra Deum, *nocturnique orgia Bacchi.*

Verum hoc ornatius paullo est, et altius assurgit quam pro humilitate Satirae Horatianae. Quare plurium vetustiorumque auctoritatem hic sequemur.

128. *Sutor tamen est sapiens. Quo?*] Ita quidem editi: sed lege cum Blandinio Cruquii, et Cod. Collegii Trinitatis:

Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. Qui?

Qui, id est, quomodo, quo pacto, qua ratione? Terent. Andria V, 4.

Davo ego isthuc dedam iam negoti. Non potest.
Qui? *Quia habet aliud magis ex sese et maius.*

Ita Comici passim, et noster ipse saepius:

Qui *fit, Maecenas, ut nemo* etc.

Sic et *Qui dum* iidem Comici sensu eodem. At *Quo* nunquam valet *quo pacto*, sed *quem ad finem:* quod ab hoc loco alienum est.

131. *Clausaque taberna Sutor erat*] Ita editi ad unum omnes, et codices nostri, *Sutor.* Sed si sententiae filum sequaris; occurret tibi credo, quod nonnihil displicebit. *Sapiens,* inquit, *quamvis soleas sibi non facit, est tamen sutor: plane ut Hermogenes, quamvis tacet, est* cantor; *et Alfenus, etiam cum clauserat tabernam, erat* Sutor. Aufer quaeso illud *sutor?* Certe exemplum non ex eodem artificii genere, sed ex diverso petendum erat: Sapiens, etsi soleas non facit, est *sutor:* ut Cleon, etiam cum exercitui imperaret, *coriarius* erat; ut Agathocles, etiam postquam regnaret, *figulus.* Inconcinnum est utique, si ad idem opificium revertatur oratio: saltem concinnius esse, si per varia discurrat, vel invitus fatebere. Quid ergo? Placetne ut amplectamur vetustissimi omnium Blandinii lectionem? qui *erasis characteribus,* id est, opinor, a prima manu, testante Cruquio, sic habuit,

ut Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna
Tonsor *erat:*

Cui accedit Acron MStus Regiae Societatis; *Urbane,* inquit, *satis Alfenum Varum Cremonensem deridet, qui abiecta* tonstrina, *quam in municipio suo exercuerat, Romam venit: magistroque usus Sulpitio Iurisconsulto, ad tantum pervenit scientia, ut et Consulatum gereret.* Editiones habent, *abiecta sutrina.* Quin et, notante eodem Cruquio, Alexander ab Alexandro, qui ferme ducentis abhinc annis vixit, Genialium Dierum VI, 23. *Alfenum hunc ab adolescentia* tonstrinam *exercuisse*, aliaque narrat, quae non nisi a scripto quodam Acronis vel Porphyrionis codice haberi potuerunt. Certe utrum *sutor* an *tonsor* fuerit Alfenus, non aliunde iam datur cognoscere; malim tamen Horatii caussa, ut pro *Tonsore* potius habeatur.

133. *Est opifex, sic rex solus*] Etiam hic quoque Aldum male secuti sunt posteriorum plerique. Quippe editiones Aldo priores, et membranae opinor omnes, hoc ordine verba collocant,

st opifex solus, sic rex.
:ersior et elegantior lectio est.

Si quid peccavero stultus] Hoc a priscis editionibus gatum in omnibus hodie circumfertur. Perperam: enim O finale in verbis temere invenies correptum, eius aevi scriptores; et adhuc durius est, ubi se- vocabulum a duabus mutis consonantibus inchoatur. itaque Leidensis noster, Reginensis, Franekeranus, ambini et Pulmanni nonnullis,

noscent, si quid peccaro stultus, amici.

ad Atticum X, 8. *Ab illis est periculum, si pec- ab hoc, si recte fecero.* Porro v. 142. pro *privatusque* Leidensis *privatimque;* et pro varia lectione Regi- . Mutatum videtur, ut evitaretur cacophonon illud *us, beatus.* Verum nihil est opus: nam in pronun- ie non cadit accentus in medias utriusque syllabas, *is, beatus;* sed efferendus est versus in hunc modum:

rivatusque magis vivam te rege beatus.

tet plane et fallit τὸ ὁμοιοτέλευτον: ut etiam in illo ii,

ornua *velatarum obvertimus antennarum.*

ECLOGA IV.

Quod malus aut fur] Illud *Aut* ex editionibus anti- profluxit: nos in uno tantum codice invenimus, eo- nfimae notae. Ceteri summo consensu,

iquis erat dignus describi, quod malus ac *fur.*

iannus quoque in suis idem reperit: nec mihi du- est, quamvis notare praetermiserint, ceteros quoque retes ita in suis offendisse. *Malus* quidem utique absolute hic ponitur; *malus, aut fur, aut moechus, aut is;* quasi et ii ipsi non sint *mali:* sed de eodem ho- dicitur, *malus ac fur*, hoc est, *vafer, astutus, malus,* oinde *fur:* Terent. Andria IV, 3.

Mysis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem expromta malitia atque astutia.

r Serm. I, 1. v. 75.

Formidare malos fures, *incendia, servos.*

Crispinus minimo me provocat] Quid sit *minimo pro- e* iam diu in controversia est. Scholiastae veteres: *s ex proverbiali consuetudine ductus. Solemus enim di-* Minimo digito provocat, *cum volumus quem intelligi n valere minimo digito, quantum alius totis viribus.* his fere astipulantur recentiores interpretes, et in iis Erasmus. Sed neque ullam exemplum afferunt locutionis, *Minimo digito provocare:* neque sermonis i indoles, aut vita adeo communis pati poterit, ut per Ellipsin subintelligatur. Qualis enim pertur- et confusio, si lingua interpres animi tam ambiguos

mittant, *quam exigant ab adversario.* Hoc nimiri annotator, Crispinum cum Horatio sponsionem fe plures versus citius componeret: idque inaequali ut suo si forte talento, Horatii mina. Quo oster luit Crispinus victoriam sibi non dubiam fore, in manibus haberi, si auderet Noster sponsion pere. Et sententia quidem egregia est: sed null quibus demum tormentis *minimo provocare*, id q annotator, exprimere et significare possit. Tam detur quasi per transennam, veram poëtae sente disse: certum enim est, ex ipsa loquendi forn sponsione (quod nostrates dicunt *a Wager)* hic *spinus minimo me* provocat. Ita Valerius Maximu 2. *Valerius* sponsione Lutatium provocavit, *Ni Punica classis esset oppressa.* Petronius Tragurii *Et coepit subinde* dominum suum sponsione provo *prasinus proximis Circensibus primam palmam.* Rec nor, haec procedunt: sed quid faciamus illo Deest siquidem pecuniae summa, quam perderet sponsione vinceretur. Asconius Pedianus in Ver Praetura Urbana p. 100. *Sponsione ipse provocatu versario*, certae pecuniae aut aestimationis *quam Ni sua sit haereditas de qua contendit.* Cicero Verrem de Frumento, c. 58. *P. Scandilius eandem nem de societate fecit: facta est sponsio Sestertium millibus.* Idem in eundem de Suppliciis c. 54. *eum coepit, Sestertium duobus millibus sponsione cum lictore suo, Ni furtis quaestum faceret.* Vides,

utus Epidico Act. V, Sc. 2. Loquuntur Herus Periphaet Epidicus servus:

P. Qua fiducia ausus primum, quae emta est nudius tertius
Filiam meam dicere esse? E. Libuit: ea fiducia.
P. Ain tu? Libuit? E. Aio: vel da pignus, Ni ea sit filia.
P. Quam negat novisse mater? E. Ni ergo matris filia est,
In meum nummum, *in tuum Talentum, pignus da.*

et supra Crispino egestatem exprobravit, Serm. I, 5. 138.

Ne longum faciam, dum tu quadrante *lavatum*
Rex ibis; neque te quisquam stipator ineptum
Praeter Crispinum *sectabitur.*

ro *minimo* et *nummo* facile a Librariis confundi ostenlocus Suetonii, in Caes. c. 50. *Amplissima praedia ex tionibus hastae* minimo *addixit:* ubi plures codices mmo exhibent, alii *minimo*. Et Torrentius quidem Cabonusque posterius sequuntur: ego vero, si a tantis vidissentire licet, prius praetulerim; ut Noster plane m. II, 5. in fine,

Dic ex parte tua, seu fundi, sive domi sit
Emtor, gaudentem nummo *te* addicere.

lerius Max. V, 2, 10. *Ut exequiarum apparatus* sestertio mmo ipsis addicerentur. Quintilianus Instit. XI, 3. *Et n bona C. Rubirii* uno sestertio addicit, *O meum misen acerbumque praeconium.* Ubi pro *uno* itidem legenm est *nummo*. Quippe ex Cicerone haec petita sunt, o Rabirio Postumo, c. 17. *Ecquis est ex tanto populo, e bona C. Rabirii Postumi* nummo sestertio sibi addici *it? — — tua, Postume,* nummo sestertio a me addicunr? *O meum* etc. Seneca Epist. XCV. *Divitiae, gratia, entia,* sestertio nummo *aestimanda sunt.* Gruterus 508, H. S. N. L. DONATIONIS CAUSA MANCIP.... Quae extricanda et supplenda sunt, *Sestertio nummo donatios causa mancipio dedit.* Vitruvius I, 4. *Constituitque moea, et areas divisit,* nummoque sestertio *singulis municipis mancipio dedit.* Recte ergo apud Suetonium, *nummo ldixit:* nam quod ex Digestis Torrentius obiicit, XIX, 2, 5. et XLI, 2, 10. *Conductionem, quae uno nummo fit, nullm esse, quia donationis instar inducit;* id levioris momenti est. Certum est enim, temporibus istis emtiones, uae nummo sestertio fierent, ratas firmasque fuisse. Ceerum si quis obstinate apud Flaccum retinere velit, *minimo me provocat;* is saltem non de *digito* accipiet, sed de *ilissimo pignore,* quale sestertius nummus est. Ita Digest. I, 15, 3. *Debitor, cuius pignus creditor distraxit, cum Maevio, qui se legitimum creditoris haeredem esse iactabat,*

minimo *transegit*. Sed aut valde fallor, aut qui vel mi[nimum] iudicii habet, veram Horatii manum in coniect[ura] nostra agnoscet.

15. *Accipe, si vis, Accipiam tabulas*] Ita Editio V[enet.] princeps, cum maiore parte codicum; quod interp[retes] plerique amplexi sunt. At altera cum Loscherian[is] membranis etiam non paucis,

accipe, si vis,
Accipe iam *tabulas: detur nobis locus, hora,*
Custodes: videamus, uter plus scribere possit.

Cui cur alteram praetulerint, non possum non demir[ari.] Haec enim lectio μιμητικῷ *charactere provocantem ad* [scri]*bendum Crispinum* pulchre ostendit. *Accipe, iam accipe ta*[*bulas*]. Ex repetitione enim coniicias, quam acer sit [in] contentionem. *Iam nunc*, ait, accipe: iactat enim [ex]temporalem carminis facultatem; et veretur, ne Horatius [cer]tamen effugiat, si in aliud tempus differatur. Neque [vero] opus est illo *Accipiam:* Crispinus enim, utpote provoca[tor,] domò secum tabulas extulisse, et in sinu paratas habuis[se] censendus est. Porro et plures codices habent *dentur;* quia sequebatur, credo, nominativus pluralis, *custodes*. Sed retinemus *detur* cum editionibus priscis; idque [ex] stili Horatiani genio; ut videbis in Notis ad Carm. I, [4,] v. 8.

18. *Raro et perpauca loquentis*] Dura et coacta oratio, citra ullam necessitatem:

Di bene fecerunt, inopis me *quodque pusilli*
Finxerunt animi, *raro et perpauca* loquentis.

Quamobrem Lambino facile assentior, qui emendavit, *lo*[*quentem*] *quentem*, ut Aen. II, 79.

nec si miserum *fortuna Sinonem*
Finxit, vanum *etiam* mendacemque *improba* finget.

Multo enim simplicius hoc, atque ideo et verius. Muta[ve]runt autem Librarii, ut *loquentis* ad proximum Nomen *animi* referretur. Id quod nusquam non faciunt, quoties[cumque] cumque commode possunt: ut Carm. IV, 1,

Largis muneribus riserit aemuli,

largis interpolarunt pro *largi*, propioris substantivi gratia; et III, 9.

Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis;

pro *infestis* et *luctuosus*. Adde quod in codice Iannoctiano Michaelis Bruti, et Faerniano Lambini *loquentes* habebatur; in quo verae lectionis servantur vestigia.

20. *Dum ferrum molliat ignis*] Vix a me impetrare possum, ut hoc ipso in loco, quo Lucilianos versus ceu scabros et impolitos taxat Noster, in candem culpam, quam in illo exagitat, ipsum incidisse credam. Vide enim quam durum exit, et quanto labiorum conatu,

Usque laborantes, dum ferrum molliat *ignis.*
nto autem mollius leniusque fluit, literula interiecta?
Usque laborantes, dum ferrum emolliat *ignis,*
nius Hist. XXVI, 14. *Plantago* igni emollita *melior.*
arii autem particulas passim eiicere solent; ubi sine
tri dispendio fieri potest. Codex Leidensis, *ferrum dum*
liat ignis: quod etiam vulgato asperius et horridius est.
5. *Quemvis media erue turba*] Illud *erue* ab Aldo, opi-
', in posteriores editiones propagatum est. Priores
n Acrone Scholiaste *elige.* Quin et scripti plerique
ge; erue paucissimi, ut Pulmanni unus, Leidensis no-
:, et a manu secunda Reginensis. Iam vero in *Elige*
il est quod quisquam reprehendat: nisi quod ob ipsam
ilitatem suspicantur aliqui ex glossa irrepsisse. *Elige,*
rpe, quemvis e media turba: ne unus quidem sine vitio
At *erue* (quamvis iam pluribus placeat, et inter ipsos
acissimo N. Heinsio) mihi quidem nullo modo admit-
dum videtur. Quippe *eruere* est, latentem aliquem, au-
ientem, invitum, extrahere et in medium proferre. Ci-
o Epist. Fam. *Profecto tibi illum reperiam, nisi in Dal-*
tiam aufugerit; et inde tamen aliquando eruam. Tacitus
tor. III, 83. *Abditos in tabernis, aut siquam in domum*
fugerant, erui *iugularique expostulant.* Quid ergo? An
ratius *eruere* iubet quemvis media turba, quasi occul-
tem se aut fugam meditantem? cave dixeris; nam ab-
dissimum quidem foret. Sine dubio enim alterutrum
t, aut obvium quemvis *prehendere*, aut unum quem li-
de multis *eligere.* Facile itaque contenti esse possu-
s et priscarum editionum et plurium Membranarum
tione. Tamen ut, quod sentio, libere dicam, et *erue*
elige ex Librariorum officina esse arbitror. Veterrimi
m apud Cruquium Blandinii, et Pulmannianus unus,
ne, habent: ex quo, quia non iniuria improbatum erat,
. *erue*, alii *elige* confinxisse videntur. Et profecto *eripere*
ha esset, distinguere a turba, et supra vulgus tollere:
Cicero in Bruto c. 97. *Et te* eripias *ex ea, quam ego*
gessi in hunc sermonem, turba *patronorum.* Quod ab
toris mente toto caelo hic distat. Veruntamen ex men-
a hac lectione melius quid, ut spero, veriusque excu-
e licebit; quam quae librarii de suo dederunt. Sic
m Horatium scripsisse autumo:

quemvis media arripe turba.

primo, pro more veteri scriptum fuit *Mediarripe;* al-
o *A* extrito, ut non raro in Pandectis Florentinis, et
mbranis vetustioribus: postea ex priore *R* effinxerunt
Quemvis media turba arripe, hoc est, *comprehende, oc-*
a, interroga, excute; invenies aut avarum aut ambitiosum,
alio aliquo vitio laborantem. Cicero de Oratore, I, c.
Effudi vobis omnia, quae sentiebam; quae fortasse,

quemcumque patrem familias arripuissetis ex aliquo circulo, *eadem vobis percunctantibus respondisset.* Seneca Epist. XXII. *Nemo non ita exit e vita, tamquam modo intraverit.* Quemcumque vis, occupa, *adolescentem, senem, medium: invenies aeque timidum mortis, aeque inscium vitae.* Idem de Brevitate vitae, c. 3. *Libet itaque ex seniorum turba* comprehendere *aliquem: Pervenisse te ad ultimum aetatis humanae videmus; agedum ad computationem aetatem tuam revoca.* Noster Arte Poët. in fine:

Indoctum doctumque fugat recitator acerbus:
Quem vero arripuit, *tenet occiditque legendo.*

hoc est, quem ex turba arripuit, nactus est, comprehendit, occupavit.

26. *Aut ob avaritiam*] Ita quidem libri habent. Sed insignis vir ingenio Ianus Douza pater sic olim corrigebat ex coniectura,

Aut ab avaritia, *aut misera ambitione laborat.*

Postea idem dedit Theodorus Marcilius, tamquam *ex membranis.* Deinde et Daniel Heinsius idem quasi de suo protulit: et post omnes Tanaquillus Faber, uti novum quid et prius inauditum sibi id adscripsit. Et de auctore quidem emendationis lector videbit; illud indignandum plane, quod editores toties admoniti pus merum et scabiem impune adhuc prodire patiantur. Neque enim Latine dicere possis *laborare ob avaritiam;* aut si maxime possis, tum et *miseram ambitionem* eodem casu dicas necesse est. Recte igitur *ab avaritia;* ut Cicero aliique *laborare ex invidia, ex inscitia* etc. At repugnat vir quidam doctissimus, additque *se semper ab Horatii partibus stare.* Quasi vero qui emendare locum tentant, non ipsum *auctorem*, sed *librarios* errantes et cespitantes corrigere se non existiment. Porro Leidensis Petrensisque nostri cum Torrentianis aliquot, *miser.* Sed nihil mutamus. Noster Serm. I, 4, v. 129.

Vita solutorum misera ambitione *gravique.*

33. *Odere poetas*] Quod pace omnium codicum dicere liceat; singulari numero hoc efferendum est,

Omnes hi metuunt versus, odere poetam:

idque verba sequentia ita clare ostendunt; ut ab interpretibus non visum esse merito mireris:

Foenum habet *in cornu; longe fuge: dummodo risum*
Excutiat *sibi, non hic cuiquam* parcet *amico:*
Et quodcumque semel chartis illeverit, *omnes*
Gestiet *a furno redeuntes scire lacuque.*

Interpolarunt boni Librarii; quia non *certum* quendam poëtam, sed *omnes* his hominibus odio esse intelligebant. Quasi vero non et numero singulari omnes comprehenderentur. Noster Epist. I, 18, v. 89.

Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi,

Sedatum *celeres*, agilem gnavumque *remissi:*
Potores bibuli media de luce Falerni
Oderunt porrecta negantem *pocula.*

39. *Dederim quibus esse poetas*] Etiam hic invitis licet dicibus repone:

Primo ego me illorum, dederim quibus esse poetis.

infra Serm. I, 6. v. 25.

quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno:

Acron Scholiastes: *Fieri tribuno, figurate per dativum: supra, Dederim quibus esse* poetis. Quid videtur? Nonne nostri simile est, lectionem hanc tam diu in propatulo esse, neque a quoquam interpretum animadversam? At et notissima est bonis scriptoribus locutio, et Nostro quam familiaris: ut Serm. I, 1. v. 19.

Quid statis? nolint. Atqui licet esse beatis.

I, 2. v. 50.

quaque modeste
Munifico *esse licet.*

Art. Poët. v. 372.

mediocribus *esse poëtis*
Non homines, non Di, non concessere columnae.

que vero nimium mireris universos codices in mendo consentire: nam et *tribunum*, *munificum* pars eorum ior, accusativos pro dativis, ponunt. Ceterum, postam haec commentatus essem, animadverti accuratissim N. Heinsium et in libri sui ora, et in Notis ad Nais Heroid. XIV, v. 64. veram lectionem ante nos proisse.

41. *Neque si quis scribat, uti nos*] Repone ex codicibus stris Leidensi et Franckerano,

neque si qui *scribat, uti nos:*

od dulcius quiddam sonat. *Si qui* in vetustissimis exemaribus passim apparet, ubi hodie in editis *si quis* cirmfertur. Saepius in Horatio ita peccatum est, ut suis is indicabimus.

58. *Et puris vivat manibus*] Nescio, unde hoc in Lamnianam et sequentes editiones venerit, cum vetustiores ones, et codices quos viderim universi, alio ordine praeant,

at bene si quis,
Et vivat puris *manibus.*

utavit aliquis, qui Horatio nitoris et ornatus plusculum suo largiri voluit; quo tamen Sermones, utpote simplis munditiis, facile carere possunt, et sine eo placere.

69. *Caeli Byrrhique latronum*] Acroni sunt *Caelius et rrius*, Porphyrioni *Caelius et Byrrhus.* Nos cum vetuoribus et pluribus membranis edidimus,

Ut sis tu similis Caeli Birrique *latronum.*

Ut enim *Caelius* sive *Coelius*, ita et *Birrius* familiae Romanae nomen apud Gruterum.

70. *Non ego sim Capri*] Editiones quidem veteres Capri: quod in recentioribus haesit. At codices nostri Magdalenensis, Battelianus, et a prima manu Reginensis,

Non ego sim Caprii.

Certe *Caprii* melius hic quam *Capri*: quia et superius syllabam primam corripit, v. 66.

Ambulat et Caprius.

73. *Non recito cuiquam*] Primus, ut opinor, Aldus Manutius *Non recito* dedit; cum superiores editiones habeant *Nec recito*: atque ita codices fere omnes tam aliorum quam nostri. Porro amplius Lambini aliquot, *Non recitem*: idque, ut videtur, rectius: ut eodem modo verba continuentur, *sim*, *habeat*, *recitem*. Denique ex nostris Magdalenensis *quicquam* habet, non *cuiquam*: unde sic totum locum refingere oportet:

Nulla taberna meos habeat *neque pila libellos*:

Nec recitem quicquam, *nisi amicis, idque coactus.*

Certe dativus ille *cuiquam* omnino supervacuus est: quippe *non recito, nisi amicis* tantundem significat, quantum *non recito cuiquam, nisi amicis*. At accusativus *quicquam* sententiam auget: *nihil* enim, ne brevissimum quidem poemation, se vulgo recitare dicit. Sic et alibi accusativum huic verbo subiunxit; ut hic v. 75.

in medio qui

Scripta *foro* recitent, *sunt multi, quique lavantes.*

Epist. I, 19. v. 41.

spissis indigna theatris

Scripta *pudet* recitare.

et Arte Poët. 438.

Quintilio si quid recitares.

78. *Laedere gaudes, Inquis*] Galeanus noster, cum duobus Torrentii, *inquit*. Ita Serm. II, 2. v. 99.

iure, inquis, *Trausius istis*

Iurgatur verbis:

meliores ibi codices similiter, *inquit*. Rectissime. Quippe *Inquit* perpetua formula est, ubi aliquid ex adverso nobis obiici et opponi fingimus; sive id ab uno, seu pluribus, sive ab absente, seu praesente fiat. Cicero pro Cluentio c. 34. *Hoc vos Cluentio iudicium putatis obesse oportere? Quam ob caussam? si ex lege subsortitus non erat Iunius, aut si in legem aliquando non iuraverat, idcirco illius damnationis aliquid de Cluentio iudicabatur? Non*, inquit; *sed ille idcirco his legibus condemnatus est, quod contra aliam legem commiserat.* Hic *inquit* perinde est ac si *inquies* dixisset. Idem pro Flacco c. 23. *Nunc tantum a Trallianis requiro, quam pecuniam a se ablatam querantur, suam dicant, sibi a civitatibus collatam in usum suum, cupio a*

e. *Non*, inquit, *dicimus. Quid igitur? delatam ad nos, ditam nobis, L. Flacci patris nomine, ad huius dies festos rue ludos. Quid tum? hanc te*, inquit, *capere non licuit.* c *inquit* idem est ac *inquiunt.* Seneca Controversia KVII. *Tyrannum*, inquit, *occidi. At patrem quantulo mi- s quam* occidisti? — — *Pater*, inquit, *adest. Malo. Non Em tantum patrem, etiam patronum* cecidisti? — — *Pa-*, inquit, *iussit. Ergo frater* tuus *impius fuit, qui patri n paruit.* — — *Pater*, inquit, *voluit. Ita* tu *non tyranno itum, sed patri dignus parricidio* visus es. Hic *inquit* tundem valet, ac *inquis*. Ita centies sexcentiesque apud necas et Quintilianum. Et eodem modo φησὶ *inquit* urpat Arrianus in Epicteteis. Vide et Gronovium patrem Livium XXXIV, 3.

37. *Avet quavis aspergere cunctos*] Quid tum, si *avet* ergere? modo *reapse* non aspergat, nihil est cur *comis ahus liberque videatur*. Quanto maius et significantius, od in vetere Blandinio extat, *Amet aspergere?*

Saepe tribus lectis videas caenare quaternos,
E quibus unus amet *quavis aspergere cunctos*
Praeter eum, qui praebet aquam.

et, id est, *soleat;* prae quo illud *avet* languidum plane debile est. Serm. II, 3. v. 214.

Siquis lectica nitidam gestare amet *agnam*.

I, 10. v. 60.

amet *scripsisse ducentos*
Ante cibum versus.

id quod ipsa constructio requirit modum subiuncti- m? *Videas* quaternos caenare, e quibus unus *amet*. Re- natur igitur praestantissimi codicis lectio.

12. *Gorgonius*] Reginensis cum Magdalenensi *Gargonius*. le notas ad Serm. I, 2. v. 27.

105. *Insuevit pater optimus hoc me*] Nicolaus Heinsius codicis sui margine, *Lege*, inquit, insevit mi *cum Lam- o*. Nollem factum: etsi, quod Lambinus ex coniectura tulit *insevit*, id a prima manu in Reginensi extet, et er lineas in codice Collegii Trinitatis. Non enim hoc natura et indole *insitum* fuit Horatio, sed ex institu- ne et doctrina quaesitum. *Insuescere* autem et *assues- e, consuescere, desuescere* actionem saepe notant, perinde *consuefacere*. Nonius Marcellus: *Desuevi illum, pro de- feci illum, id est, consuetudinem abstuli: Titinnius Ge- na:*

Parasitos amovi, lenonem aedibus absterrui;
Desuevi, *ne quo ad caenam iret extra consilium meum.*

cretius VI, 396.

An tum brachia consuescunt, *firmantque lacertos?*

udentius contra Symmachum I, 541.

Clara tropaea refert sine sanguine, remque *Quirini*

Adsuescit *supero pollere in saecula regno.*
Columella VI, 2. *Non ubi plostro aut aratro* invencus consuescimus. et XI, 1. Consuescatque rusticos, *circa larem domini focumque familiarem semper epulari.* Idem VI, 4. *Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquae misceas, et ea* pecus insuescas. Virgil. Aen. VI, 832.

Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella.

Noster Serm. II, 2. v. 109.

Pluribus assuevit mentem *corpusque superbum.*

Iam autem, quod praecipue urget Lambinus; utcumque unum accusativum regat, at geminum tamen regere non posse, *insuevit hoc me:* id levis est momenti. Quid enim vetat, quo minus geminum post se trahat, at cetera verba cognatae significationis, *Docuit me hoc, Erudiit me hoc, Monuit me hoc:* quae vel pueris notissima sunt? Ne illud addam, fieri posse ut alius sit verborum ordo; *Insuevit me pater,* ut hoc fugerem, *notando vitiorum quaeque exemplis. Hoc fugerem*, hoc scilicet, de quo iam locutus sum, *livoris et aeruginis vitium.* Atque ita plane enarrat Porphyrio: *In eam me consuetudinem induxit, ut neque cogitarem quid* maligne *neque dicerem.* Atque haec quidem constructio sententiae videtur aptior.

108. *Quod mi ipse parasset*] Codex Leidensis eximiae vetustatis, *parassem.* Sed Priscianus p. 1034. Atque poëtice *postponitur. Horatius in I. Sermonum,*

Cum me hortaretur, parce, frugaliter atque,
Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset.

ubi *parasset* itidem inveni in tribus codicibus scriptis. Ceterum delirat acumen Grammatici; cum *atque* hic postponi existimat. Ordo enim est, *Uti viverem parce, frugaliter, atque contentus eo quod ipse mi parasset:* ut sciunt etiam qui nondum aere lavantur.

110. *Utque Barus inops*] *Male vivere* et *inopem esse* unum idemque significant: ut *bene vivere*, est in re lauta et bene uncta esse. Ergo ubi Noster dicit,

Nonne vides, Albi ut male vivat *filius, utque*
Barus inops? *magnum documentum, ne patriam rem*
Perdere quis velit:

brevius utique potuisset dicere, *ut Albi filius et Barus male vivant.* Hoc primum. Deinde in sequentibus unicum cuiusque vitii exemplum ponit; amoris meretricii, *Scetanium;* adulterii, *Trebonium:* ut incongruum sit, prodigentiae bina exempla dari, *Albi filium et Barum.* Adde huc, quod continuo infert, *magnum documentum;* quod de uno exemplo commode dicitur: de pluribus *documenta* potius dixisset. Postremo in nomine *Barus* mira membranarum discordia est, *Barrus, Barus, Rarus, Bartus, Varus, Baius* exhibentium; ita tamen ut in pluribus *Baius* compareat. Ob haec omnia, vide, annon coniecturae locus sit concedendus hunc in modum:

Nonne vides, Albi ut male vivat filius, ut qui
Panis *inops? magnum documentum.*

quidem *ut qui* clare habet codex noster Galeanus, qui
n semel, ceteris aberrantibus, egregio nobis est auxilio.
ale vivit, ut qui inops panis. Serm. I, 8. v. 32.

Cerea suppliciter stabat, servilibus ut quae
Iam peritura modis:

i similiter editiones et codices aliquot perperam habent,
que. Serm. I, 1. v. 23.

Praeterea ne sic, ut qui *iocularia ridens,*
Percurram.

I, 3. v. 9.

Nil aequale homini fuit illi: saepe velut qui
Currebat fugiens hostem; persaepe velut qui
Iunonis sacra ferret.

inius Ep. IX, 22. *Amat* ut qui *verissime, dolet* ut qui
patientissime; laudat ut qui *benignissime; ludit* ut qui *fa-*
issime. Inops panis autem *mendicus.* Iuvenalis X, 277.
Mario:

Et mendicatus *victa Carthagine* panis.

teris etiam legere *farris inops,* Furius Bibaculus de
tone poëta,

Quem sex coliculi, selibra farris,
Racemi duo tegula sub una
Ad summam prope nutriunt senectam.

venalis IX, 122. de servis:

Quorum animas et farre *suo custodit et aere.*

ster Serm. I, 5. v. 69.

Denique cur umquam fugisset, cui satis una
Farris *libra foret gracili, sic tamque pusillo.*

venalis VII, 60. *Maesta paupertas atque aeris inops:* sed
huc maestior est, quae *panis* vel *farris* est inops; et
oinde *magno* est *documento,* ne quis rem paternam lu-
ria profundat.

112. *Sectani dissimilis sis*] Retentum est hoc nomen ex
itionibus priscis: neque in membranis apparet nisi in
o codice Cruquii. Ceteri fere omnes *Scetani.* Et neu-
im quidem horum alibi legisse memini. Tutius tamen
in incertis plurium exemplarium auctoritatem sequi.

119. *Incolumem possim*] Et hoc quoque, quia semel edi-
nes priscas occupaverat, patienter tulerunt Interpretes;
i in omnibus fere membranis *possum* reperiri ultro fa-
ntur. Atqui usus loquendi indicativum modum hic po-
lat: *satis est mihi, si* possum *vitam et famam tuam tueri*
olumem. Terent. Phorm. V, 6.

Satin' est, si te delibutum gaudio reddo.

I, 4.

Quid? si adsimulo, *satin' est?*

IV, 5.

Non satis est, *tuum te officium facere, si non id* adprobat?

et ita passim ipse aliique.

126. *Avidos vicinum funus ut aegros*] Pro *avidos* L sis noster, Battelianus, Galei, Colbertinus *vides* habe sic aliorum aliquot. Quod, etsi quibusdam non disp sensumque pariat satis commodum, merito tamen re lectioni postponimus:

Avidos *vicinum funus ut* aegros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:

avidos, hoc est, *intemperantes*, ut recte Scholiastae. II, 16. *Neque ulla res magis adiuvat laborantem, quan pestiva abstinentia.* Intemperantes *homines apud* n *cibi tempora, modum curantibus dant. Rursus alii, te medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum veni* Idem in Praefat. Aegrorum *enim qui sine medicis alios propter* aviditatem *primis diebus protinus cibum* *sisse.* Seneca Epist. LXV. *Donec intervenerunt amici mihi vim afferrent, et tamquam* aegrum intemperant *ërcerent.* et Epist. XCIV. *Quid quod habent* aegri *s quaedam communia, de quibus admonendi sunt? tamqu* avide *cibos appetant.* Plinius Epist. II, 8. *Quae si* cupisco, ut agri *vinum, balnea, fontes.* Porro quod tur, *Sibi parcere*, est *valetudinem curare.* Noster E 7. v. 11.

Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget.

140. et 141. *Cui si concedere nolis*] Totus hic lo hunc modum constitui debet:

cui si concedere noles,
Multa poëtarum veniet *manus, auxilio* quae
Sit mihi.

At Editio prima Veneta cum codicibus aliquot, *auxi* Veneta altera cum Loscheriana *auxiliumque.* Ubi *que* semel admissum est loco *quae;* restabat ut *ven* poneretur, quo aptius conveniret cum *sit. Veniet* recte habetur in Zulichemiano, et uno Bersmanni. manus poëtarum et *cogemus.* Si *veniat* retines, utiq cendum erit *cogamus.* Ioannes Saresberiensis III, 1 *lico multa adulatorum* veniet *manus, et veluti te Iud gent in suam concedere turbam.* Recte autem *venie sit:* ut Seneca loco paullo ante laudato Epist. LXV. venerunt *amici, qui mihi vim* afferrent, *et tamquam intemperantem* coërcerent. Superest igitur, ut pro n scribamus *noles:* nam pro *noles, nolis*, pro *voles, vel* sim substituunt Librarii.

E C L O G A V.

7. *Propter aquam, quod erat deterrima*] Codex P

..norum optimus *teterrima:* quod placet: etsi et alterum ..e se habeat. Ita Propertius et Lucretius, *tetra venena, ..a absinthia.* Idem VI, 21.

Partim quod tetro *quasi conspurcare* sapore.

..II, 509.

Namque aliis aliud retro quoque tetrius *esset*
Naribus, auribus, atque oculis, orisque sapori.

..*rrima* igitur, quia et malo sapore, et insalubris.

..5. *Absentem cantat amicam*] Torrentiani codices non ..ci *absentem* ut *cantat*, quod quid sit nescire se confite-.. At e sex Pulmanni haud pauciores quinque idem ..eferunt. Quin etiam ex nostris Leidensis, Galeanus, ..gdalenensis, Franekeranus, et a prima manu Petrensis ..eadem lectione conspirant. Neque vero quid sibi velit ..e difficile est: continuanda enim sententia est in hunc ..dum,

absentem ut *cantat amicam*
Multa prolutus vappa nauta atque viator.
Certatim: tandem fessus dormire viator etc.

.. est, *Ut*, sive *dum cantat nauta, et viator amicas; tan-.. viator somno opprimitur.* Terent. Adelph. III, 3.

Nam ut *numerabatur forte argentum, intervenit*
Homo de improviso.

..ut. Menaech. Prol.

Nam rus ut *ibat, forte* ut *multum pluverat,*
Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes.

..anto melius hoc concinniusque sit vulgato, quivis opi-.. videat. Ceterum extritum est *Ut* a Librariis quibus-..n; tum quia (quod Torrentius passus est) quid esset nes-..bant; tum quia eo eiecto mensura versus incolumis ad-.. manebat.

..10. *Cum nil procedere lintrem*] Etiam hoc, ut opinor, ab ..i editione est. Superiores enim omnes, et Membranae ..manni, Bersmanni, meaeque alio et meliore ordine ..ba constituunt,

Iamque dies aderat, nil cum *procedere lintrem.*

..que aliter credo in suis Lambinus, Cruquius, Torren-..sque, quamvis taceant, invenerunt.

..24. *Ora manusque tua lavimus*] Praestantissimus N. Hein-..s in codicis sui margine; *Forte*, inquit, *lavimur.* Nihil ..risimilius: nam in his et similibus Passiva potius usur-..nt boni scriptores. Ita Arte Poët. v. 302.

Qui purgor *bilem sub verni temporis horam.*

..i codices non pauci mendose habent *purgo.* Quintil. ..stit. I, 11. *At* lavimur, *et tondemur, et convivimus ex ..nsuetudine.* C. Gracchus apud Gellium X, 5. *Uxor edi-..t se in balneis viri'ibus* lavari *velle: datum est negotium, ..i balneis exigerentur, qui lavabantur.* Plinius Epist. II,

14. Lavabatur *Largius Macero in villa Formiana* — *Cum in publico Romae* lavaretur. Ovidius Fast. II, 167.

Hac, ait, in silva, virgo Tegeaea, lavemur.

Epigramma vetus apud Pithoeum p. 5.

Parce meum, quisquis tangis cava marmora, somnum
Rumpere: sive bibas, sive lavere, *tace.*

Ita et Graeci *Λούομαι* usurpant. Apud Eutychen qui Grammaticum *Lavimus* hodie legitur, p. 2186. *Lavo* la *tertiae coniugationis: ut Horatius II. Carm. Villaque fla quam Tiberis* lavit. *Idem Serm. lib. I. Ora manusque* lavimus *Feronia limpha. Quod et primae coniugationis* i *venitur: Iuvenalis lib. I. Nec pueri credunt, nisi qui* *dum aere* lavantur. Neque tamen inde colligas, ipsum Eutychen sic legisse. Poterat enim passive proferre, ex Iuvenalis loco constat. Ceterum Terentius et activum et passivum simul adhibuit. Eunuch. III, 5.

Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito, dum la-
vamur:
Ubi nos laverimus, *si voles,* lavato: *accipio tristis.*

Ubi *lavamur* acceptum referimus Donato, et codicibus Faërni Bembino et Victoriano. Ceteri omnes perperam *Lavamus;* ut hic Horatii codices *lavimus.*

27. *Maecenas optimus*] Melior, opinor, distinctio erit, si sic interpunges:

Huc venturus erat Maecenas, optimus atque
Cocceius.

ut supra v. 4.

Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Optimus enim est compellatio paullo familiarior, quam si Maecenati, regi eius et patrono, decore tribui posit. Sic Epist. I, 16. v. 1.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quinti.

Serm. I, 6. v. 56.

optimus *olim*
Virgilius, *post hunc Varius, dixere quid essem.*

et I, 10. v. 82.

Valgius et probet haec Octavius, optimus *atque*
Fuscus: *et haec utinam Viscorum laudet uterque.*

sic et ibi distinguendum puto: non, *Octavius optimus.*

52. *Messique Cicerri*] Primus, ut puto, Aldus *Cicerri* invexit. Vetustiores, duae scilicet Venetae et Loscheriana *Cicirrhi.* Sic et Torrentii, Pulmanni, Bersmannique aliquot cum Regio *Cicirri.* Revocanda est utique lectio antiqua. *Cicirrus* est *κίκιῤῥος, gallus.* Hesychius: *Κίκιῤῥος· ἀλεκτρυών.*

60. *Cum Sic mutilus minitaris*] Etiam hoc, opinor, Aldi facinus est: antiquiores enim *miniteris*, cum maiore parte membranarum. Recte. Quid *faceres* salvo cornu, cum sic mutilus *miniteris?* Quidni enim plures codices sequimur

i utralibet lectio bene se habet? Virgilius Eclog. , 16.

Quid domini faciant, audent *cum talia fures?*

rent. Eunuch. III, 5.

Quid ego eius tibi nunc faciem praedicem *aut* laudem,
Antipho,
Cum ipsum me noris, *quam elegans formarum spectator fiem?*

67. *Deterius nihilo*] Ita quidem editi: at membranae nnes, quae paullo vetustiores sunt, tam aliorum quam strae, aliter verba collocant

Nihilo deterius dominae ius esse.

ecte; et pronunciandum est, quasi scriptum fuerit *Nilo*, plane habent duo Bersmanni: Sic Epist. II, 2. v. 120.

Vehemens et liquidus, puroque simillimus amni.

i codices nonnulli mendose, ut hic, *Et vehemens liquius.* Sic in Epigrammate veteri:

Ad partem veniet salax asellus,
Nihilo deterius *mutoniatus.*

uin et illud animadverti, quotiescunque apud Nostrum currit *nihilo*, comparativo suo semper praeponi: ut rm. I, 1. v. 48.

nihilo plus *accipias, quam.*

t II, 3. v. 56.

nihilo sapientius, *ignes.*

t ibidem 52.

nihilo *ut* sapientior *ille.*

t 270.

nihilo plus *explicet, ac si.*

t Epist. II, 2. v. 153.

cum sis nihilo sapientior.

rgo ad haec exempla legendum est hic quoque, *Nihilo eterius.*

70. *Cenam produximus illam*] Haesit hoc ex priscis editionibus. Meliores enim codices Fabricii, Pulmanni, Torntii, Bersmannique *producimus*: quibus consentiunt ex ostris optimi Leidensis, Reginensis cum pluribus aliis ectissime. Ita supra v. 25.

Millia tum pransi tria repimus *atque* subimus.

t 55.

Fundos libenter linquimus.

t 50.

Hinc nos Cocceii recipit *plenissima villa.*

t 71.

Tendimus hinc recta Beneventum.

t 86.

Quattuor hinc rapimur *viginti et millia.*

ubi, ut vides, omnia verba praesenti tempore efferuntur.

72. *Pene arsit macros dum turdos*] Hunc verborum ordi-

nem primus ex uno, ut ait, codice induxit Lambi quam et ego in uno reperi, sed eo chartaceo et infi notae atque aetatis. Ceteri omnes iam aliorum qua stri, *Pene macros arsit*, atque ita legerunt Acron et Por rion. Scholiastes Persii ad Sat. VI, v. 24. *Turdarum xit abusive, cum turdorum debuerat; ut Horatius posuit:*

Pene macros arsit, dum turdos versat in igni.

uti notandum illud *igni;* sic enim et Bersmanni codex Regius, et a prima manu Reginensis. Idque recte: Carm. I, 4.

Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni.

et I, 34.

Igni *corusco nubila dividens.*

Ita et alibi *ungui*, et *imbri*, casu ablativo: sic et Lu tius, Virgilius, Ovidius aliique aureae aetatis. Cett Bersmanni unus et Battelianus noster, *In ignem.*

92. *Qui locus a forti Diomede*] Locus ab interpr multum vexatus, quique vicissim eos multum vexavit. deamus integrum:

Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris perferre viator:
Nam Canusi lapidosus: aquae non ditior urna:
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.

ubi oppiduli nomen, quod versus hexametrus non r *Equum Tuticum* intelligit, ut recte Scholiastae v Doctissimus tamen Cluverius p. 1217. ex situ locorum iicit *Arpos*, quae et *Argyrippa* dicitur, ab Horatio h scribi. Vix tamen id persuadebit, cum utrumvis v lum versus facile admittat; auctore Virgilio Aen. XI

Ille urbem Argyripam *patriae cognomine gentis.*

et Silio IV, 556.

Allius Argyripa *Daunique profectus ab arvis.*

Ab Equo Tutico igitur panem portare solent viator nusium usque, quia ibi panis lapidosus est, *aquae r tior urna:* hoc est, aquae copia non uberior est C quam Equi Tutici. *Ditior*, abundantior, copiosior; i quidam codices perperam hic habent, *dulcior*. Au Epigramm. IV. de Danubio:

Et qua dives aquis *Scythico solvo ostia ponto.*

Contra Noster Carm. III, 30.

Et qua pauper aquae *Daunus agrestium*
Regnavit populorum.

Ergo oppidum Canusium et aquae inopia et pani laborabat. Aquae tamen penuriae subveniebat post rodes Sophista. Philostratus in eius vita p. 550. Ωκι τὸ ἐν Ἰταλίᾳ Κανύσιον, ἡμερώσας ὕδατι, μάλα τοῦτο

Canusium in Italia, inducta aqua, cuius vehementer *t, habitabile reddidit.* Ceterum eruditissimus Lam-
ɛt ex eo Dacierius constructionem verborum aliam ituunt, in hunc modum:

aquae non ditior urna
locus a forti Diomede est conditus olim;

o erit, *Qui locus* Canusium scilicet, (*non ditior urna* quam Equus Tuticus,) *a Diomede olim conditus est.* co multum ab iis dissentio; cum ob coactam con-nem, tum quia ineptum et putidum fuerit condito-ınusii hic memorare, more Geographorum; cum antum eius oppidi mentionem faciat Noster. Mihi it dubitatio, quin auctor huius versiculi *Equum* *Tu-*ıtellexerit, a Diomede itidem conditum: idque ut *signis* hic posuerit, quibus perfacile erat nomen non expressum colligere. Servius ad Virgil. Aen.). de Diomede: *Nam et Beneventum et* Equum Tu-*pse condidit, et Arpos quae et Argiripa dicitur.* Hoc, , cogitavit versiculi huius, quicunque fuit, auctor: scilicet largiri voluit aliud signum, quo Equus Tu-gnosceretur. Non tamen a me impetrare possum, cum nostrum tam illepidi versus parentem fuisse . *Locum* quippe *condere*, ne Latinum quidem vi-certe nusquam quemquam sic locutum esse me-Urbes quidem et arces et oppida conduntur: loca ndi neque dicuntur neque possunt: Ovid. Fast.

: *ubi nunc urbs est, tum* locus urbis *erat.*

Metam. XV, 18.

ue ita discedens, Aevo, dixisse, nepotum
: locus urbis *erit.*

ıen. VIII, 53.

legere locum, *et posuere in montibus* urbem.

quod quocunque haec verba retuleris, sive ad *Equum* n, sive ad *Canusium;* parum aut nihil profeceris. trius, vitiosa erit constructio: nullo enim iure ad ıs nomen referenda sunt, propiore neglecto: sin ad us; nihil, ut dixi, putidius fuerit, quam Canusinas es hic obiter inculcare. Denique ad haec verba uicquam adnotatum est, neque ab Acrone, nec Por-ne: magnum utique signum, in illorum olim exem-ıs ea non comparuisse.

Flentibus hinc Varius discedit] *Hinc*, quod in libris extat, plerasque iam editiones occupavit. At prin-llae, binae scilicet Venetae et Loscheriana, *hic;* accedunt codex noster Reginensis cum duobus luo Bersmanni, et Torrentii sex. Atque haec lectio tiam post Torrentium magis arridet.

Dehinc Gnatia lymphis] Franekeranus cum tribus

Pulmanni *dein;* quod ideo praetulimus; ut evitan asperrimus ille concursus quattuor consonantium.

E C L O G A VI.

4. *Legionibus imperitarint*] Ita Venetae et Loscheri unde in sequentes editiones derivatum est. Favent au huic lectioni Magdalenensis codex et Battelianus. multo plures tam aliorum, quam nostri, in quibus ve rimi duo Leidensis et Reginensis, *imperitarent*. Est et tia lectio, quae in uno Bersmanni alteroque Pulmanni tat, *imperitarunt*. Lego:

Nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent.

Nempe in hac et simili locutione *Fuit qui*, *Fuerunt* uterque quidem modus tam indicativus, quam subiunc vus admittitur; tempus vero imperfectum in utroque, apud bonos Scriptores passim observabis. Sallust. C XXIII. Fuere *ea tempestate*, qui dicerent *Catilinam*, Noster Epist. II, 2. v. 128.

Fuit *haud ignobilis Argis,*
Qui *se* credebat *miros audire tragoedos;*
Cetera qui *vitae* servaret *munia recto*
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui *ignoscere servis.*

13. *Tarquinius regno pulsus fuit*] Ita libri et olim edi et nuperi. Enimvero indignor tot eruditos Interpretes le tionem veram in codicibus suis inventam tam imperi sprevisse. Ea sic habet:

Contra, Laevinum, Valeri genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, *unius assis,* etc.

Hanc in quatuor optimis Blandiniis Cruquius, in suis ali quot Lambinus Bersmannusque repererunt: nosque itidem in veterrimo Leidensi, et aliis duobus, et pro varia lec tione in Magdalenensi. Quanto hoc, nisi plane desipimus, elegantius pleniusque illo altero, quod hactenus editiones occupavit? Id solum, credo, ad corrumpendum locum Librarios impulit; quod *fugit,* praeterito tempore et prior syllaba producta, vi sententiae hic requiri arbitrarentur: atqui illud minime metuendum erat. Auctor de obitu Maecenatis:

Sic illi vixere, quibus fuit aurea Virgo;
Quae bene praecinctos postmodo pulsa fugit.

Virgil. Aen. III, 121.

Fama volat pulsum *regnis* cessisse *paternis*
Idomenea ducem.

Idem, in Catalectis:

Cuius et ob raptum pulsi liquere *penates*
Tarquinii patrios filius atque pater.

Aen. XI, 366.

Pone animos, et pulsus abi.

ctantius I, 13. *Nimirum senex* (Saturnus) *a iuvene facile ctus est, ac spoliatus imperio.* Fugit *igitur* expulsus, *et in aliam navigio venit.* Et mox: *Censetne aliquis deum esse, i* pulsus est, *qui* fugit, *qui latuit?* Ovid. Metam. VII, 290.

Pulsa fugit *macies: abeunt pallorque situsque.*

sec quidem nitida sunt, culta sunt, et auctoribus suis gna: at vulgatum illud *pulsus fuit*, quam iners et lanidum?

15. *Notante, Iudice, quem nosti, populo*] Ita nunc passim litum reperies; cum tamen et vetustae Editiones, et quicuid usquam est codicum manu scriptorum, sic clare hibeant,

Iudice, quo *nosti, populo, qui stultus honores,* etc.

oc certe de omnibus suis praedicant Cruquius, Pulmanus, Bersmannus, Torrentiusque; hoc in meis universis peri. Et Torrentius quidem Cruquiusque libenter hanc ctionem reciperent; si per interrogationem efferatur, *Iuce: quo? nosti: populo:* vel hoc modo: *Iudice: quo, noi? populo:* metuebant scilicet, ne parum Latine dictum sset, nisi distinctionibus illis sublevaretur. Ponite vero, boni, istos metus: elegantissima enim locutio est, a onte Graeco hausta, *Iudice, quo nosti, populo:* ubi Pronoien eodem casu ponitur, quo Nomen antecedens. Terenus Heaut. I, 1.

Scire hoc vis? Hac quidem caussa, qua dixi *tibi.*

icer. Epist. Fam. V, 14. *Cum scribas, et aliquid agas orum,* quorum consuesti, *gaudeo.* Ovidius Trist. V, 6.

Elige nostrorum minimum minimumque laborum,
Illo, quo reris, *grandius illud erit.*

Gellius I, 3. *Theophrastus autem, in eo,* quo dixi, *libro isserit.* Et I, 15. *Iccirco ex his,* quibus dixi, *vocibus nonen induciarum connexum est.* Et II, 26. *Sed id iis tamen oloribus,* quibus modo dixisti, *denominandis.* Ceterum Graeca exempla passim feruntur. Vide Nos ad Ciceronis Tusculanas, V, 14.

17. *Quid oportet Nos facere a vulgo longe lateque remoos?*] Id primo hic animadvertendum, male ex vetustis Editionibus retentum esse *longe lateque;* cum omnes fere omnium codices habuerint, *longe longeque.* Primus ex suis Cruquius veram lectionem reposuit, Ciceronis loco fretus De Finibus II, 21. *Plurimum se, et* longe longeque *plurimum, tribuere honestati.* Cui tamen bene monenti nemo, quod sciam, obtemperavit, praeter Baxterum nostratem in nupera sua editione: adeo difficile est homines diuturno errore palantes in viam rectam reducere. Posthac tamen, ut spero, veritati manus dabunt, et corrigi se patientur. Ovid. Metam. IV, 325.

Sed longe *cunctis* longeque *potentior illis.*

Gellius XIII, 27. *Ego quidem sic existimo*, longe longeque *esse amplius, prolixius, fusius, multos mortales, quam multos homines dixisse.* Idem IV, 1. *Ac multo etiam antequam nascerentur, et supra* longe atque longe *per infinitum.* Digest. IV, 4. 39. *Vendentibus curatoribus minoris fundum, emptor exitit Lucius Titius, et sex fere annis possedit, et* longe longeque *rem meliorem fecit.* Mamertinus in Genethliaco Maximiani p. 308. *Etenim quod ait ille Romani carminis primus auctor* (lege, *carminis*, nam Ennium intelligit) *A sole exoriente adusque Maeotidas paludes, id nunc* longius longiusque *protendere licet.* Germanam Latini Sermonis indolem haec spirant: ita passim, *Magis magisque, Minus minusque, Etiam etiamque, Iterum iterumque, Nimium nimiumque, Minimum minimumque, Candidior candidiorque*, et alia similia. Atque hae, opinor, satis iustae sunt caussae, cur lectionem hanc, quam codices fere ad unum omnes agnoscunt, in sedes avitas denuo revocemus. Est tamen adhuc maius, et in quo magis etiam desidero iudicium Interpretum. Fatemur quidem *Longe lateque* frequentissime apud Scriptores occurrere: *Longe lateque patere, spargi, diffundi* etc. nempe ubi res ipsae, de quibus sermo est, tam in latum diffunduntur, quam protenduntur in longum. Iidem tamen pernegamus, *Longe lateque removeri*, aut dictum esse a quoquam veterum, aut sane dici potuisse. Quippe vox *Remotus* longitudinem solam denotat, latitudinis sensum plane respuit. Et quod *longe* vel *longissime* a re quapiam *remotum* est; idem ex omni parte et quaque versus ab eadem re remotum sit necesse est. Ut ineptum plane fuerit *late remotum* dicere quid; ubi semel dixeris *longe*. Illud deinde excute, quod omnes codices et editiones maculavit,

quid oportet
Nos *facere a vulgo longe longeque remotos?*

Nihil profecto pravius tetriusque vidi. Quid enim narrat? *Nos*, hoc est, cum aliis *se* tam longe a vulgo remotum? quemne hoc ipso Sermone confitetur *libertino esse patre*, et *nullis maioribus?* quo vero nomine tam remotum? non genere, non re, non loco et conditione. At ingenio fortasse dices et virtute atque doctrina: apage sodes inanem iactantiam. Non cognosco Nostrum tam superbum et gloriosum. Quin, si oculos animumque advertis, videbis hoc pugnare cum totius orationis filo et contextu. Non ideo, inquit, o Maecenas, quia ipse summo genere natus es, contemnis homines novos et ignobiles, ut ego sum: quorum multos recte tibi persuades et privatim probos et egregio publico vixisse:, contra aliquot praeclaris parentibus, ut Laevinum Valerium, non uno propterea asse pluris habitos esse, vel populo ipso iudice, qui ceteroqui genus et proavos, imagines et titulos, maxime ad-

rari solet. Quod si vulgus tam recte iudicat; quanto
gis id oportet

Vos *facere a vulgo longe longeque remotos?*

s dico *Augustos*, *Maecenates*, *Polliones*, *Messallas*, etc.
n quali quisque sit natus parente, sed quo ingenio, qua
tute sit, quaerere oportet. Sentis, opinor, emendatio-
m, quam orationis ductu abreptus, priusquam constitue-
m, inciens posui. Quod si *nos* substituatur, pessum
t tota sententia: quippe haud *se* inter generosos nume-
:, qui de hominibus novis candide et aeque iudicent;
l se istis novis accenset, qui aequa nobilium iudicia spe-
re sibi et polliceri audeant.

24. *Quo tibi, Tulli*] Quod editiones hactenus possedit,
lli, ex versu nono videtur irrepsisse. At ibi de Servio
llio rege sermo est: hic de homine alio nescio quo.
uidni igitur revocamus plurium codicum lectionem,
lli? ut de suis testantur Bersmannus, Pulmannus, Tor-
ntiusque: in nostris hic quidem duobus duntaxat appa-
t, Regio et Petrensi: at infra versu 107, in Leidensi,
lich. Magd. et Batteliano extat. Cicero Philip. II. cap.
. *Tillius Cimber.* Idem Ep. Fam. VI, 12. Seneca de
a, III, 19. et Epist. LXXXIII. Suetonius Iul. c. 85.
mber Tillius: quibus omnibus in locis eadem ac hic va-
atio est in scriptis codicibus. Gruterus in Inscript.
ER TILIUS. et, Q. TILLIUS et M. TILLIUS, M. L.
IANIAS. TILLIA. M. L. LUCCEIA.

29. *Quis homo hic est? quo patre natus?*] Ita libri ali-
iot: alii, *Quis homo hic? Et quo patre natus?* Editiones
tustae, *Quis homo hic?* Aut *quo:* ut etiam codex Re-
us, et optimus Reginensis.

31. *Et cupiat formosus*] Ita Cruquius Torrentiusque ex
is, quos posteriores fere secuti sunt: At Venetae editio-
s et Loscheri, una cum pluribus Lambini Codicibus, et
terrimo nostro Leidensi aliisque tribus,

Ut si qui aegrotet, quo morbo Barrus, haberi
Ut *cupiat formosus.*

tque hanc lectionem alteri illi praeferimus. *Morbus*
im sive vitium Barri erat, quod formosus haberi cupe-
t; morbus utique mentis, non corporis. Sed si *et* lege-
s; de morbo etiam corporis suspicari possis; quasi is
abie vel polypo fortasse laboraret, *et tamen* formosus ha-
ri magnopere vellet: quod ab Horatii mente alienum
se existimo.

38. *Dionysi filius*] Scribe hic *Dionysi*, (non ut pleræ-
ue editiones *Dionysi*) a recto *Dionysius*. *Syrus*, *Dama*, et
ionysius nomina servilia. Cicero Epist. Fam. XIII, 77.
ionysius servus meus aufugit. Sic alibi ibidem, et Ep.
d Atticum saepius. Suetonius vita Horatii: *Pertulit ad*
e Dionysius *libellum tuum.* Plin. Ep. X, 105. *C. Vale-*

rius Dionysius. Gruterus, 1036, 2. PUBLICIO DIONYSIO. 845, 7. *M. ATP. ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ.* Marm. Felsin. p. 425. M. ULPIUS DIONYSIUS. M. IULIUS DIONYSIUS.

47. *Nunc quia, Maecenas, tibi sim convictor*] Editio prima Veneta alium verborum ordinem statuit:

Nunc, quia sum tibi, Maecenas, convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.

quem etiam agnoscunt caeterae editiones priscae, et nostri codices praeter unum recentem omnes; praeterquam quod plures ex iis *sim* habeant, non *sum*. Idem de suis perhibent Pulmannus Bersmannusque; ne de caeterorum libris, etsi ipsi taceant, dubites. Quis primus contra veterum exemplarium fidem mutaverit, nescio: sed id, ut opinor, ausus est, quo versus numerosior evaderet. Nos vero, tam fastidiosis auribus valere iussis, ipsa simplicitate compositionis capimur. Neque vero numeri viliores hic sunt, quam saepe alias in his Sermonibus.

53. *Felicem dicere non hoc me possum*] De interpunctionis loco iam, opinor, hic convenit inter interpretes; non *felicem hoc casu* distinguendum esse; sed *hoc* sive hac re *felicem, quod casu sortitus*. Quin et Danielis Heinsii non felix coniectura, qui *hic* pro *hoc* substituere voluit, iam ab omnibus explosa est. Sic ergo locum constituunt,

felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum:
Nulla etenim tibi me fors obtulit.

Et *possum* quidem, sive quod in pluribus est *possim*, omnes quos viderim libri exhibent, et veteres editiones. Tamen, si verum dicendum est, arrogantiae quid prae se ferre videtur illud, *Non* possum *eo me felicem dicere, quod nactus sim te amicum.* Itane vero? Non cognosco tuum, O Flacce, tam superbum. Ut enim hoc vere dici posset: tu tamen non idoneus qui id diceres. Neque vero, si bene te novimus, dicere unquam voluisti. Ecce enim, quam Commentator vetus memoriae tradidit, saniorem lectionem:

felicem dicere non hoc
Me possunt, *casu quod te sortitus amicum.*

hoc est, ut verba sunt Scholiastae Cruquiani, *non iccirco me felicem nominare* debent, *quod casu aliquo aut fortunae beneficio tibi sim factus amicus; cum nulla fors me tibi obtulerit, sed amicorum et virorum bonorum commendatio, qui me noverant.* Agnoscis, opinor, hunc, quisquis erat, enarratorem non *possum*, ut nunc habetur, sed *possunt* in suis olim exemplaribus reperisse. Quinam autem illi, qui hoc non possunt vere dicere? invidi nempe et obtrectatores, qui quotidie *rodunt me libertino patre natum;* qui felicitate, me quadam, et nullo meo merito, ad amicitiam tuam pervenisse mentiuntur. Sic enim Garrulus ille, Serm. IX, 45. de hac ipsa re,

Nemo dexterius fortuna *est usus.*

et VI, lib. II. vers. 49.

Fortunae filius, *omnes* secum mussitabant.

Certe si ex illorum persona *possunt* legeris, verecunde dictum est; sin ex Horatii *possum*, insolenter et gloriose.

54. *Nulla etenim mihi te fors obtulit*] Disquirunt hic Interpretes, utrumne *Fors* an *sors* legendum sit; quorum illud in principe Veneta, hoc in Loscheri editione comparet. Certe in vetustioribus nostris codicibus clare exhibetur *fors;* ne hac de causa Lambini fidem labefactet semper erga illum iniquior Torrentius. Tacitus Annal. XIV, 5. *Contis, et remis, et, quae* fors obtulerat, *navalibus telis conficitur.* Ibidem II, 42. *Struxitque caussas, aut* forte oblatas *arripuit.* At Hist. IV, 1. *Passim trucidatis, ut quemque sors obtulerat:* ubi tamen, ut antea, *fors* reponendum est. Sed, dum leviculum hoc sollicitos eos habet, illud interim, quod longe gravius est, impune hic grassari patiuntur,

Nulla etenim mihi te *fors obtulit.*

Ita omnes ubique dederunt editores: neque sentiunt illud *mihi te* quam inscite et stolide hic dictum sit, ut nihil magis. Quid enim? An patrono et rege suo Maecenate, cui vitam, opes, omnia debuit, maiorem hic se gerit coactoris Graeculi filius? *Tibi* vero, o noster, *Maecenatem* fors obtulerit? quod sodes ex te verbum audio? Immo *te Maecenati:* nisi omnium quotcumque fuerunt, sunt, eruntve, Suffenorum primus es. Certe sic alibi solebas, ut Serm. I, 3. v. 64.

Simplicior quis et est? qualem me *saepe libenter*
Obtulerim tibi, Maecenas.

Recte hoc quidem, et verecunde: et bene factum, quod tam turpem maculam effugisti. Sic enim et hoc in loco nullus dubitabam, quin sic a principio fuerit:

Nulla etenim tibi me *fors obtulit.*

Atque sic postea latentem hanc lectionem deprendi in Scholiaste Cruquiano, loco paullo ante laudato: *Cum nulla fors*, inquit, me tibi *obtulerit*, *sed amicorum commendatio.* Denique ita clare extare vidi in codice manuscripto, quem nuper adeo Bibliothecae Collegii nostri donavit vir insigni eruditione et humanitate Thomas Rud.

68. *Neque sordes, nec mala lustra*] Editiones veteres; et codices quos viderim omnes *ac mala* habent: Perabsurdum tamen videtur, *sordes ac lustra* una inter se iungere; cum vitia prorsus contraria sint, neque in unum hominem eodem tempore possint recidere. Lambinus quidem ita loqui debuisse Nostrum putat:

Si neque avaritiam, neque sordes, nec *mala lustra.*

Postea autem Cruquius, non ut ille ex coniectura, sed ex vetustissimo suo Blandinio *nec* illud protulit. Sane vir

probus videtur fuisse Cruquius; neque temere fides ei d trahenda est: sed vereor, ne non fuerit a prima scrip ris manu τὸ *nec*, sed a correctore interpolatum: qui re, quae maximi quidem momenti est, subinde ... nimium ille securus et indiligens erat. Equidem ... dubito, quin sic scripserit ipse auctor,

Si neque avaritiam, neque sordes, aut *mala lustra*.

Aut enim et *Ac* passim a Librariis alterum pro altero s stituuntur: et solet alias Noster post duas particulas n gativas *Aut* tertio loco subiungere: ut Carm. III, 12.

Miserarum est, neque *amori dare ludum* neque *dulc*
Mala vino lavere, aut *exanimari metuentes*.

III, 23.

Nec *pestilentem sentiet Africum*
Fecunda vitis, nec *sterilem seges*
Robiginem, aut *dulces alumni*
Pomifero grave tempus anno.

Serm. II, 2. 22.

neque *ostrea*,
Nec *scarus*, aut *poterit peregrina iuvare lagois*.

I, 9. 31.

nec *hosticus auferet ensis*,
Nec *laterum dolor*, aut *tussis*, nec *tarda podagra*.

II, 1. 15.

neque *enim quovis horrentia pilis*
Agmina, nec *fracta pereuntes cuspide Gallos*,
Aut *labentis equo describat vulnera Parthi*.

Virgil. Aen. IV, 339.

neque *ego hanc abscondere furto*
Speravi, ne finge, fugam; nec *coniugis umquam*
Praetendi taedas, aut *haec in foedera veni*.

Sed quid multis opus? cum *aut* clare habeat Scholia Acron, cum in Bibliotheca Societatis Regiae manuscr tus, tum Venetiis olim editus anno MCCCCXC: recent res enim locum contaminarunt.

79. *In magno ut populo siquis vidisset*] Quia a vetu editionibus demissum erat *siquis*, veriti sunt id eiicere centiores interpretes: atqui fatentur in Blandiniis aliis meliores notae codicibus *siqui* haberi; ut et ego reperi veterrimis meis Leidensi et Reginensi. Apage ergo s tam clementiam: et sibillantem illam literam exsecem Lenius certe eo pacto suaviusque procedit versus; ne aliter scribit Noster Versu hic 30.

Ut si qui *aegrotet, quo morbo Barrus:*

Ceterum quod Lambinus ait, nescio quos verborum o nem turbare; quem ipse sic constituit, *Ut siquis magn populo vidisset;* in ea re multum fallitur, et plerique o nes, qui eum sequuntur. Sic enim distinguenda s verba; *Siqui, ut in magno populo, vestem vidisset.* O Pont. IV, 5.

Siquis, ut in populo, *qui sitis, et unde requiret.*
on Trist. I, 1.
Siquis, ut in populo, *nostri non immemor illic.*
p. Severus I, 84. *Ninive, alens virorum millia C. et*
. *atque*, ut in magno populo, *abundans vitiis.*

7. *Ob hoc nunc Laus illi debetur*] Ita editiones veteres, ex Manuscriptis recentiores aliquot. At prisci codices fere consensu *ad hoc* vel *ad haec.* Acron Scholiastes; *hoc nunc) Alii* ad haec *legunt, ut sit, Ad haec quae prae-t: alii* ad hoc, *scilicet ne me poeniteret, quia patrem, ui operarium et libertum, qui bonus vir fuit.* Prius ma-arridet; *ad haec* scilicet; quippe multa praestitit in catione filii; non sumtus solum, sed studium pene su-facultates plane singulare. *Ad* saepe idem fere valet, d *ob* vel *propter:* ut Epod. 9.
Ad hoc *frementes verterunt bis mille equos.*
st. I, 19. v. 45.
ad haec, *ego naribus uti Formido.*

07. *Quas tibi, Tulli*] Scribe potius *Tilli*, ut supra do-ad versum 24.

26. *Fugio rabiosi tempora signi*] Omnium, quotquot su-iore saeculo extitisse novimus, vetustissimum optimum-e codicem ex Bibliotheca Blandinia Gandavi nactus est uquius; quod exemplar utinam adhuc salvum esset (per-e enim opinor) et in manus nostras incidisset: multa, fallor, et praeclara inde erueremus, quae illius aut ilos aut captum effugerunt. Est tamen utcumque quod udeamus, non pauca ab ipso Cruquio depromta esse ex libro; quae, absque illo fuisset, frustra in ceteris om-ous quaereremus. Cuiusmodi hoc est, quantivis sane etii, quod his verbis memorat: *Codex*, ait, *Blandinius tiquissimus habet*, fugio Campum lusumque trigonem: *l supposita sunt puncta, vulgataque lectio est adnotata, Fu-i rabiosi tempora signi.* Haec tantum Cruquius: neque rbum praeterea addit: et, quod magis mirum est, nemo inium interpretum, qui tot tantique post illum manus ratio admoverunt, vel mentione dignum iudicarunt va-ntem hanc lectionem. Bene vero factum, quod inter-lator ille punctis subnotatis (ut Librariis, qui scripta lituris turpari nolebant, facere sollemne erat) delenda verba significaverit; ac non ipso scalpello suo penitus aserit. Aut enim egregie fallor, aut ea sola sincera lec-est, et Venusina lucerna digna. Videamus locum in-grum.

Ad quartam iaceo: post hanc vagor aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum iuvet: ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.

Pransus non avide — —
domesticus otior.

Haec iam singula examinanda sunt. *Ad quartam iace* quod cave accipias pro *dormio*, ut vulgo faciunt Interp tes: quippe non nisi otiosi hominis erat, vel ad horam que primam somno indulgere: ut Epist. I, 17. v. 6.

Si te grata quies et primam *somnus in horam*
Delectat.

et Epist. I, 18. v. 34.

Dormiet in lucem, *scorto postponet honestum*
Officium, nummos alienos pascet.

Ergo ad quartam stertere, desidiosi plane fuerit, et mentani nepotis, potius quam Flacci. Quid ergo? *Iace* hic perinde est ac *studere*, in *lectulo* scilicet, lectioni scriptioni vacare: qui mos erat antiquorum, iam noti mus. Noster supra, Sat. I, 4. v. 133.

neque enim cum lectulus *aut me*
Porticus excepit, desum mihi.

Seneca Epist. LXXII. *Quaedam sunt, quae possis et in d sio scribere: quaedam* lectum *et otium et secretum desid rant.* Plinius Epist. V, 5. *Visus et sibi C. Fannius p nocturnam quietem* iacere in lectulo *suo compositus in h bitum* studentis, *habere ante se* scrinium, *ita ut solebat* Atque haec quidem interpretatio ex sequentibus verbis m gis adhuc constabit:

post hanc vagor aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum iuvet.

ubi ordo est, *Post hanc*, horam scilicet quartam, quae n bis nunc decima est antemeridiana, *ego vagor; aut lect aut scripto, quod me tacitum iuvet.* Ubi sine dubio *lecto scripto*, sunt ablativi participiorum *lectus* et *scriptus*. Ca iusmodi iam passim observata est a Grammaticis constru tio. Tacitus Annal. II, 7. *Caesar*, audito *castellum Lu piae obsideri, sex legiones eo duxit.* IV, 36. *Fonteius C pito absolvitur*, comperto *ficta in eum crimina per Vibiu Serenum:* et alibi passim. Hoc quidem recte olim Ian Dousa: adeo ut me illorum misereat, qui *lecto* hic *scripto* Verba esse volunt, pro *lectito* et *scriptito;* ver utique inaudita, et in ultimam Barbariam relegand Decepit, credo, eos pronomen *Ego*, cum id extra locu suum hic positum videatur: quod tamen minime mira debent, qui aut hunc Nostrum aut Terentium umqua versarunt. Noster loco iam citato:

Neque enim cum lectulus aut me *Porticus excepit.*

Nihil usitatius: atque adeo elegantiam quandam prae fert. Ergo hoc dicit Horatius, *Post horam quartam vago cum iam tunc aut legerim aut scripserim quid, quod me t citum iuvet.* Sine dubio itaque non *ad quartam dormiv* qui ante eam horam *scripsit aliquid aut legit.* Sed perg

ms porro: et investigemus *quo vagari* sit solitus: atque l quidem scire dabitur, ex iis quae sequuntur,

ungor olivo:

Post ubi me fessum sol acrior ire lavatum

Admonuit, fugio campum lusumque trigonem:

Hmirum in Campum Martium, ubi homines beatiores aut patiari et alios ludentes visere, aut ipsi ludere et exercere se solebant. Describit hic scilicet quotidianae suae itae consuetudinem, quo pacto diem integrum transigere oleret. „*Vespere,* inquit, Circum et Forum pererro; inde ad cenam domum redeo: tandem eo dormitum; et mane experrectus, usque ad quartam studiis vaco; inde in campum me confero, et olivo unctus (non rancido quidem foetidoque, ut Natta) pila ludo, et ludentes alios specto. Demum, ubi Solis aestus molestior est, relinquo Campum ac Trigonem, et lavatum eo: postque prandium, tenue id quidem et parcum, domi otior usque ad *vesperem.*" Iam autem exercitia campestria prius oleo erunctos obiisse, res pervulgata est, neque hic adeo proanda. Unde noster de Sybari Carm. I, 8. v. 8. *Cur olium sanguine viperino cautius vitat;* saepe disco, *saepe trans nem* iaculo *nobilis expedito?* Ovid. Metam. X, 176.

Corpora veste levant, et succo pinguis olivi

Splendescunt, latique intunt certamina disci.

'orro in Campo pila lusitare solitum esse Nostrum, atque na interdum cum Maecenate, testis ipse de se est optimus, Serm. II, 6. v. 49.

ludos spectaverit una.

Luserit in Campo: *Fortunae filius,* omnes.

Quod erudite sic enarrat Scholiastes Cruquianus: *Siquis e una cum Maecenate in Campo videbat, statim dicebat me sse fortunae filium. Solebant autem Romani in Campo Martio ludere* pila trigonali. Quibus, opinor, verbis iam, i minus antea, persentiscere incipis, quid sibi illa velint,

fugio campum lusumque trigonem.

Trigonis enim *lusus* pilae ludum significabit, ideo, ut creitur, sic dictus, quod lusores paribus inter se spatiis ad 'rigoni sive trianguli formam distabant. Martialis in pophoretis, XIV, 44.

pila trigonalis.

Si me mobilibus scis expulsare sinistris,

Sum tua: si nescis, rustice, redde pilam.

dem IV, 19.

Seu lentum ceroma teris, tepidumve trigona.

Sive harpasta manu pulverulenta trahis.

t XII, 81.

Captabit tepidum dextra laevaque trigonem,

Imputet exceptas ut tibi saepe pilas.

t VII, 72.

Sic palmam tibi de trigone nudo

Unctae *det favor arbiter* coronae:
Nec laudet Polybi magis sinistras.

Quo postremo loco inductus, equidem libenter apud N strum pro illo *Lusum* vel *Ludum* reposuerim *nudum*,

fugio campum nudumque trigonem;

Uncti enim, et proinde *nudi*, *pila* et *disco* aliisque id nus ludis certabant, ut iam vidimus. Atque haec om magis magisque confirmantur ex eo, quod Noster contin addit, se tum *lavatum ire* solitum. Quippe a Pilae l statim balnea adibant, aut, si serius ludum incide Thermis iam clausis, in Tiberi vel Aqua Virgine lavab tur; ut iterum Martialis, XIV, 161.

tintinnabulum.

Redde pilam: sonat aes Thermarum, ludere pergis?
Virgine vis sola lotus abire domum.

Vides iam, opinor, ut apte inter se cohaereant omn quae cum minime intelligeret interpolator ille; spong ut erat audacia, emendare voluit. At enimvero, qu egregia atque illis, ut par erat, meliora de suo nobis l gitus sit, operae pretium erit cognoscere:

Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.

Nempe *aestuosos dies caniculares* intelligit, ut recte en rant Scholiastae veteres; veteres, inquam, nam diu quod haec macula fere omnes codices inquinavit. I vero *aestus Caniculae*, *rabiem*, *calores* sub umbra vi posse probe noveram; ut noster Carm. I, 17. v. 17.

Hic in reducta valle Caniculae
Vitabis aestus:

ipsa Caniculae *tempora* quo pacto effugerit noster, eq dem nescio; nisi forte sub umbras illas se subduxerit,

unde negant redire quemquam,
Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam.

Sed ut hoc ei condonemus; quippe et Tibullus haud m minus improprie locutus est; Eleg. I, 1.

Sed canis *aestivos* ortus vitare *sub umbra*
Arboris, ad rivos praetereuntis aquae;

si sanus utique locus est, et non *ictus* potius quam erit legendum: illud potius consideremus, quam conc atque apte cum orationis serie et auctoris instituto gruat hoc, quod dedit, Emblema. *Ab hora quarta, in foras prodeambulo; tum ungor: et ubi appetente fere die Solis ardor ingravescit, fugio tempora Caniculae.* (malum, Caniculam nobis narras? Describit utique p quid quotidie facere soleat, communibus anni tempor Romae, ubi *Forum* et *Circus:* non quid diebus ta Canicularibus, quorum intemperiem ruri plerumqu silva Sabina abditus fallere et solari consueverat. I sentis, quam indignis modis impostor ille nobis illus Quasi vero sub caelo Italo sol meridianus, non nis

ate Sirio, molestus esset sub divo morantibus? Et pro-
cto ineptum esse hoc absurdumque quasi per caliginem
disse ii videntur; qui *rabiosi tempora signi*, non *anni*
mpus, sed *diei* interpretantur. Unde vero petitum, tam
ulchrum commentum nobis propinant? Ex Persio nempe,
ius illud est, Sat. III.

siccas insana Canicula messos
Iam dudum coquit, et patula pecus omne sub umbra est:

Canicula, ut putant, improprie pro quovis die ae-
ioso ponitur. Bene sane: et est quod Persius gratiam
habeat. At non videre interea, *siccas* illas *messes*, tam
illam interpretationem prorsus evertere? Sed mittamus
s; quos merito sane castigat celeberrimus Dacierius:
e interim maioris culpae reus, cum ex contaminato
o Flacci loco illud nobis ut observatione dignum excu-
, Veteres scilicet, nisi diebus Canicularibus, balneis non
s esse. Vestram fidem, Quirites! Satius profecto fue-
, non veteribus adeo omnibus, sed pöëtis solis (et in
Flacco) illuviem illam exprobrasse, quorum, ut ipse ait,

bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.

des: sed tamen recte id colligas, quantumvis falsum sit
inhonestum, si vulgatam hic lectionem semel admise-
. Vel furcis itaque expellenda est, quae tam lepidas
arrationes nobis procudit. Certe quocumque te verteris,
e *diei* tempus, sive *anni* tibi finxeris; laterem profecto
veris, ex ipso lavacro sordes colligentem.

131. *Patruusque fuissent*] Per saeculum, credo, et am-
ius editionibus omnibus insedit illud *Fuissent:* Et Inter-
etes omnes quasi compacto silentium agunt. At Venetae
ae antiquae cum Loscheriana:

suavius, ac si
Quaestor avus, pater atque meus, patruusque fuisset:

eque aliter codices ex nostris, Battelianus, Regius, Ga-
anus cum aliis duobus. Enimvero his peccavit, quicum-
ue ex libris suis pluralem hic numerum primus reposuit.
uippe primo ignarus erat stili Horatiani; Noster enim
luribus licet Nominativis, modo ultimus sit numero sin-
ulari, etiam Verbum eodem numero semper subnectit;
multis ostendi ad Carm. I, 24. Deinde, quod multo
avius est, etiam Latinitatis ignarus erat; ut videbis, si
c verba solvas, *Ac si avus meus et pater patruusque* fuis-
nt quaestor. Quid iam videtur? Utique, si *fuissent* le-
ris, dicendum fuerit *Quaestores.* Vah, quam multa prava
absurda nos effugiunt; dum quae pueri admirari sole-
mus, postea secure et supine grandiores natu percur-
mus.

ECLOGA VII.

3. *Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse*] Tanaquil.

lus Faber acutissimo vir ingenio, *Si res*, inquit, *et omnibus lippis et tonsoribus nota est, quid igitur attinet illam narrare? Ridiculus foret Horatius. Lego itaque,*

Omnibus haud *lippis notum et tonsoribus esse.*

Ubi non dico, invitis omnibus libris reposuisse hoc Fabrum; idem enim et nos non semel fecimus et posthac faciemus, sed melioribus, ni valde fallimur, argumentis freti. Quorsum enim *ridiculus?* adeone oblitus est Faber, quod in Ovidio olim legerat, Arte I, 681.

Fabula nota quidem, sed non indigna relatu?

Celebris quidem tum vulgo erat Persii iocus: sed Horatius, qui Rupilium male oderat, omnibus eum seculis traductum et laceratum voluit. Ergo literis mandat perennaturis; quod alioqui, licet per ora hominum volitaret, tamen intercideret. Neque vero *Haud notum lippis* melius huc aptiusve convenit. Quomodo enim tam arcanum et paucis notum esse potuit; quod publice in Praetorio actum est, et populo et milite audiente? Quare optimum est, ut receptam lectionem tutemur: illud duntaxat quaesituri, quo consilio Noster *Lippis* hoc et tonsoribus notum esse dixerit. De *Tonsoribus* quidem res clara est: cum in tonstrinis homines otiosi et rumigeruli desidere et tempus terere solerent; ut recte ex Plutarcho aliisque Lambinus post Erasmum observavit. At quamobrem quaeso *Lippis?* Unde illis datum, ut magis aliis quibusvis rumores consectentur? Lippi, aiunt, loquaces et curiosi esse solent; quia prae oculorum vitio nihil aliud, quod agant, habent: unde et proverbium esse natum de re pervulgata, *Lippis omnibus et tonsoribus notum.* Haec quidem recentiores: at quanto melius Vetus Scholiastes locum enarrat! *Adeo sit divulgatum esse, quibus modis insectatus sit Persius Rupilium, ut et in* Tonstrinis *haec et in* Medicinis *narrata sint. Fere autem in his officinis otiosi solent considere, ac res rumoribus frequentatas fabulis celebrare.* Recte quidem et erudite. *Medicinis* autem hic posuit pro officinis medicorum; ubi non minor, quam in *Tonstrinis*, hominum erat frequentia: unde illa Plauti in Amphit. IV, 1.

Nam omnis plateas perreptavi, gymnasia et myropolia:
Apud emporium, atque in macello, in palaestra atque in foro:
In medicinis, *in* tonstrinis, *apud omnis aedis sacras:*
Sum defessus quaeritando; nusquam invenio Naucratem.

Sine dubio haec Flacci sententia est: et rectum quidem erat, ut sic potius versum constitueret,

Omnibus et medicis *notum et tonsoribus esse.*

Ut enim *tonsores*, ita et *medici*, quorum plerique tum liberti erant et in vilibus tabernis degebant, omnia illa audire poterant, quae adventores ibi garriebant. Hallucinantur itaque, qui adagium hinc nobis extundunt, *Lippis*

nsoribus: quod certe, si ullum est, sic omnino efferri , *Medicis et Tonsoribus.* Quorsum itaque hic *Lippis* oratio positum? Urbane quidem id ab eo factum: ;um inimicum suum Rupilium insectari hic et pre- ›re voluit, a se primo inciperet, et quod haberet vi- lens agnosceret: idque Vatinii illius noto exemplo; (verba sunt Senecae de Constantia cap. XVII.) *scur- uisse venustum et dicacem memoriae proditum est. In suos* (ob podagram) *ipse plurima dicebat, et in fauces as:* (ob strumam) *sic inimicorum, quos plures habebat morbos, et in primis Ciceronis urbanitatem effugit.* taque consilio, non *medicos* hic Noster cum tonsori- ınxit, sed *Lippos,* qui inter alios curationis caussa ad inas confluebant; atque ibi, ut fit, dum mora trahi- t audiebant fabulas et narrabant.

Negotia dives habebat Clazomenis] Servius ad Aen. ;5. pro *habebat* citat hic *agebat.* Quamquam autem *gotium agere* et *Litem agere* recte dicitur: nihil ta- ııc mutandum, adversus omnium Codicum fidem. › Epist. Fam. I, 3. *Aulo Trebonio, qui in tua provin-* agna negotia *et ampla et expedita* habet. XIII, 50. *ıum* habet *praeterea* negotia *vetera in Sicilia sua.* 57. *Ut suum negotium, quod* habet *cum populo Sar- o conficiat.* Et alibi saepe.

onfidens tumidusque] Ita Editiones antiquae, et manu ›rum pars longe maxima. Quid itaque attinet *que* ? quamnam lucrabimur elegantiam?

Inter Hectora Priamiden] Vitiosum sane loquendi et ἰδιωτικόν· quodque magni emerim numquam ab o prolatum:

inter
:ctora Priamiden, animosum atque inter *Achillem*
a fuit capitalis.

ıi Epist. I, 2.

Nestor componere lites
ıer *Peliden festinat, et* inter *Atriden.*

alius scriptor τὸ *Inter* semel tantum posuerit; ut . Andr. III, 3.

ıe sunt inter Glycerium et gnatum.

Graeci, Μεταξὺ κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Μεταξὺ *ου καὶ Σικυῶνος.* Et sic alii ubique omnes. Ne- ro magis ab usu, quam a ratione recessit Noster. ›do enim sodes *inter Peliden?* cum praepositio illa ıinc et hinc terminos vi sua et notione designet. ·go *inter Hectorem* fuit ira, atque iterum *inter Achil-* :d semel et simul *inter utrumque.* Hebraismus quidem ıem Septuaginta expresserunt, *Ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς ὶ μέσον τοῦ σκότους:* at Latinus interpres noluit di- *Inter lucem et inter tenebras,* utpote sermone Latino

alienum. Cum haec autem scripsissem: sero animadv virum longe doctissimum, Gatakerum nostratem Adve II, 2. de Hebraismo hoc plura adnotasse; quem neque la tinis prorsus insolentem fuisse ex priore hoc Flacci lo conatus est ostendere; cui et addidit Livii illud, XXII, *Romae iuri dicundo urbana sors Pomponio: inter cives* Ro*manos et inter peregrinos P. Furio Philo evenit.* Ita qu dem olim ferebatur: at iamdudum est, cum meliorum c dicum iussu posterius illud *Inter* de Livio exulavit. Ali vero suggerit Marcilius, ex Cicer. Paradox. I. *Sic te i abiicies atque prosternes, ut nihil inter te atque inter* qu*drupedem aliquam putes interesse?* Equidem nescio, qua cloaca foetorem hunc excitaverit; cum et editio quas viderim omnes, et codices Graevio visi rite habeant *Inter te atque quadrupedem.* Quid igitur? inquis: dura indignas Horatii vices praedicas; si ex omnibus aliis ela tur, in illo solo macula residet? Ego vero, si Horatio contra Librarios faves, facile suppeditare possum, quod huic tam inhonestam labem abstergat: in priore loco, s sic legas,

Hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Olim
Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors.

In posteriore vero, si sic refingas:

Nestor componere lites
Primus *Peliden festinat et inter Atriden.*

At haec nimium quantum, inquies, a vulgata lectione r cedunt. Fateor equidem; verum haud una est mendorum origo: alia literarum similitudini, alia interpretament debentur. Et, si tu dicis caussa mihi concedes *olim primus* ab Horatio prodiisse; qui evenire potuerit, ut *I ter* et *Inter* interpolatum sit hodie, iam ego tibi oste dam. Cum enim ista legerent olim, *Hectora atque in Achillem, Peliden et inter Atriden;* novitate constructio attoniti, prioribus illis accusativis *Inter* inter lineas ap nebant: quo factum, ut ab aliis demum exscriptoribus versum reciperetur *Inter*, quia forte fortuna cum m rationibus apte quadraret. Ita alibi bis terque peccat est; vide nos ad Carm. III, 25. v. 2. Epod. XI, 4. Ep II, 1. v. 31.

15. *Duo si discordia vexet inertes*] Lambinus in nonnullis *verset* invenit: quod rectius puto. Sic a Serm. II, 3, 249.

Si quem delectet barbatum; amentia verset.

ubi similiter codices nonnulli *vexet.* Passim haec ve inter se commutantur a Librariis.

20. *Compositus melius cum Bitho Bacchius*] Hic, ut semper in nominibus propriis, variant codices: *Bi*

, *Bico*, et *Bacchius*, *Bachius*,' etc. Sed bene habent re-ae lectiones: Gruterus 702, 12. BITHUS CRESCENS. m. Felsinea p. 21. CN. POMPEIUS BITHUS. Gru-s iterum: L. BACCHIUS. et 961, 1. A. APPULEIUS L. BITUS. Ceterum quod editiones omnes praeferunt,

Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositus *melius cum Bitho Bacchius:*

idia fere pars codicum sic exhibent,

Compositum *melius cum Bitho Bacchius.*

utrumque quidem sat bene habet, quantum ad con-ctionem attinet! illud defenditur ex Seneca Praefat. IV. Nat. Quaest. *Quamvis staturam habeas Threcis cum ece compositi:* hoc sic constituitur, *Par ita compositum*, non melius Bacchius cum Bitho. Cicero Acad. Quaest. 46. *Unum igitur par, quod depugnet, reliquum est, Vo-as cum Honestate.* Auctor ad Liviam v. 301.

Par bene compositum, *iuvenum fortissimus alter,*
Altera tam forti mutua cura viro.

omnium, ni fallor, optime codex Magdalenensis:

Compositi *melius cum Bitho Bacchius.*

vetus et vera lectio est; quam cum non caperent Li-rii, partim *compositum*, partim *compositus* nobis dede-it. At elegantissima est illa Syllepsis, *Bithus cum Bac-o compositi:* ut Ovid. Fast. IV, 54.

Ilia cum Lauso de Numitore sati.

V, 330.

Consul cum consule ludos
Postumio Laenas persolüere *mihi.*

Metam. II, 257.

Fors eadem Ismarios *Hebrum cum Strymone siccat.*'

ita alii saepe. Certe hoc pacto evitabis sibilum illum ribus ingratum, *Compositus melius.*

28. *Salso multumque fluenti*] Ita editiones, et maior pars dicum. Torrentiani tamen aliquot melioris, ut ait, no-s, *multoque:* quibus accedunt Bersmanni duo, et ex no-is Petrensis, Galei, et Franekeranus, et Scholiastes quo-e Porphyrion. Agnosco veram Horatii manum:

Tum Praenestinus salso multoque *fluenti*
Expressa arbusto regerit convitia, durus
Vindemiator, etc.

i ordo est: *Tum Praenestinus* Rupilius, *durus vindemia-r, expressa arbusto convitia regerit.* Persio *salso multoque ienti;* qui scilicet, hiberno flumini modo comparatus, lens multusque contra Rupilium fluebat. *Multo fluenti,* λλῷ ῥέοντι, ut ait Demosthenes, cuius profecto locum in iimo habuit Noster, ex Oratione de Corona: *Τότε μὲν ὼ τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ ΠΟΛΛΩ ΡΕΟΝΤΙ καθ' ιῶν οὐχ ὑπεχώρησα: Tunc quidem ego Pythoni rhetori, fe-cienti et* multo fluenti *adversus vos, minime cessi.* Ita

Graeci alibi, *Λαβρὸς ῥέων*, *Λαβρὸς ἐπαιγίζων*: et adiecti[illegible] vum hic omnino elegantius est adverbio. Virgil. Georg. III, 23.

Atque hic undantem bello, magnumque fluentem,
Nilum, ac navali surgentis aere columnas.

i. e. *μέγαν ῥέοντα*, non genere neutro *magnum* pro *mag*[illegible] ut male vulgo accipiunt. Porro et illud notandum, [illegible] cum *fluenti* connectendum esse, itidem ut *multo*: [illegible] *ῥέοντι καὶ πολλῷ*: multo enim venustius hoc, quam si [illegible] separatum efferas. Quid iam clarius et apertius toto [illegible] loco? Quam inepta iam tibi videbitur Dan. Heinsii con[illegible] iectura? quae tamen ipsi ne dubitanda quidem visa est, [illegible] et magnos sibi fautores repperit:

salso mustoque *fluenti*
Expressa arbusto.

Scilicet in eodem errore versatus est Heinsius, quo ceteri ante eum interpretes et veteres et novi: quibus id unum densissimam hic caliginem offudit, quod *salso* et *fluenti* non ad *Persium*, verum ad *arbustum* referrent. Atqui ea constructio nullo modo procedere potest: et laudandus utique est Dacierius, qui (ut nunc video, postquam haec commentatus sum) primus ista ad Persium spectare animadvertit, eo duntaxat infelix, quod partem aliquam veri attigit, integrum non potuit adsequi.

34. *Qui reges consueris tollere*] Editio Veneta cum Acronis et Porphyrionis Scholiis MCCCCXC, tam in versu ipso, quam in utriusque Enarratione *consuesti* habet; atque ita sine ulla litura codex noster Galeanus. Zulichemianus vero, *Consueras*. Illud placet: modus enim Indicativus aptius hic convenit; et *Consuesti* potius dicere solebant, quam *consuevisti*. Cicero Ep. Fam. XV, 3. *Tu velim*, ut consuesti, *nos absentes diligas et defendas*. Ad Attic. XII, 37. *Etsi tu meam stultitiam* consuesti *ferre.*

ECLOGA VIII.

15. *Quo modo tristes*] Lege, invitis licet codicibus:

Aggere in aprico spatiari; qua *modo tristes*
Albis informem spectabant ossibus agrum.

Quo enim neque ut adverbium, nec ut pronomen huc quadrat: tum autem ambigue et neglegenter cum *modo* coniungitur: *Quo modo* enim aliud prorsus plerumque significat. More autem sollemni corruperunt locum Librarii, ut pro eruditione sua syntaxi consulerent, *Aggere in aprico, quo.*

32. *Servilibus utque iam peritura modis*] Lege ex duobus Torrentii, Pulmanni tribus, Gifanii uno, quem laudat in Indice Lucretiano V. *Commune sepulcrum;* et nostris denique Galeano et Magdalenensi:

Cerea suppliciter stabat, servilibus ut quae

Iam peritura modis.
Liciter stabat, ut quae peritura: **hoc est,** *utpote quae* per-
r esset. Sed insurgit hic doctissimus Lambinus: *Er-*
, inquit, *vehementer, atque adeo plane caecutiunt, qui*
volunt, ut quae. *Nam si ita esset, deesset verbum* erat
esset. Atque haec quidem tam acerba in re levi Gi-
, ut videtur, caussa protulit, quem cane et angue pe-
derat propter editum ab illo Lucretium: at eadem
a ceteros, opinor, a lectione illa deterruit. Ne saevi
tantopere, o bone. Quasi enim quicquam facilius
familiarius, quam ut *esset* subintelligatur? Noster
a. I, 1, 25.

Praeterea ne sic, ut qui iocularia ridens,
Percurram.

, 3, 9.

Nil aequale homini fuit illi: saepe, velut qui,
Currebat, fugiens *hostem.*

nunc, sodes, error ille et caecitas, quae exprobrasti?
nvero. *ut quae* longe hic elegantius est, quam *utque:*
ent. Andr. I, 1.

Ita tum discedo ab illo, ut qui *se filiam*
Neget daturum.

e nos ad Serm. I, 4. 110.

5. *Veniant mictum atque cacatum*] Iam bis terque, opi-
, Horatii morem indicavimus: scilicet is, etsi post
es Nominativos, singulari tamen numero Verbum amat
rre. Recte itaque hic olim dederunt Editiones Vene-
et Loscheri,

atque in me veniat *mictum atque cacatum*
Iulius, et fragilis Pediatia, furque Voranus.

diserte hoc exhibent, praeter sex Pulmannianos, nostri
m codices, Leidensis, Reginensis cum aliis quatuor.
iquius Torrentiusque tacent. Videat itaque Lambinus,
veniant hic reposuit, idque ait habere omnes fere li-
s veteres. Utinam meliore fide in his rebus ageretur:
i non hic ceteros post se omnes in errorem induxisset.
scianus quidem pag. 875. ubi locum hunc adducit, *ve-*
nt habet hodie: at correctorum id facinus est, qui loca
auctoribus illic citata ad vulgatas eorum editiones re-
gunt. Tria enim Prisciani scripta vidi exemplaria; quo-
n duo *veniat* ibi praeferunt, tertium *veniet*. Revocetur
que vetus lectio numero Singulari; et vide nos ad
m. I, 24. et alibi.

1. *Resonarent triste et acutum*] Videamus totum locum:

Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbrae cum Sagana resonarent *triste et acutum?*
Utque lupi barbam variae cum dente colubrae
Abdiderunt *furtim terris, et imagine cerea*
Largior arsit *ignis? et ut non testis inultus*

Horruerim *voces furiarum et facta duarum?*
Quis iam illud non videat, reclamantibus quantumvis codicibus, *resonarint* hic reponendum esse; ut cum sequentibus congruat, *Abdiderint, Arserit, Horruerim?* Hoc ab Horatio fuisse mea fide et periculo ausim contendere; illud correctoribus, qui ex analogia opinati sunt non *resonarint* sed *resonuerint* dici oportere. Atqui et alibi Noster *sonavi* protulit, Serm. I, 4. v. 44.

Magna sonaturum: *des nominis huius honorem:*

et similiter *tono tonavi:* Epod. II.

Si quos Eois intonata *fluctibus.*

Manilius lib. V.

Aura per extremas resonavit *flebile rupes.*

Prudentius in fine Cathemerinôn.

Iuvabit ore personasse *Christum.*

Sane illud *resonarent* ne Latinum quidem hic est: quippe tempus perfectum necessario requiritur, *Quid memorem, ut abdiderint, ut arserit, ut horruerim, quo pacto resonarint.* Virgil. Eclog. VI.

Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
Aonas in montes ut duxerit *una sororum;*
Utque *viro Phoebi chorus* adsurrexerit *omnis.*

Ita alii semper in locis similibus.

ECLOGA IX.

1. *Ibam forte via sacra*] Etiam hic venia mihi impetranda est a lectore nimis religioso; quod sine ullius codicis auctoritate particulum *ut* versui ingesserim. Displicebant enim ista concisa, et dissoluta, et hiantia, *Ibam via sacra. Accurrit mihi quidam.* Quae et vinculo melius continentur, et nitorem quoque lucrantur, si sic refinxeris

Ibam ut *forte via sacra, sicut meus est mos,*
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi.

hoc est, *Ut ibam, dum ibam, accurrit mihi quidam.* Sic Terentius Phorm. IV, 3.

Ut *abii abs te, fit forte* obviam *mihi Phormio.*

Et Eunuch. II, 3.

Is, dum *hanc sequor, fit mihi* obviam.

Ita supra Serm. V, v. 15. ex codicibus restituimus,

absentem ut *cantat amicam.*

ubi vide quae adnotavimus.

11. *O te, Bollane, cerebri Felicem*] Nescio cur editiones *Bollane* iam nobis obtrudant; cum vetustae et codices fere omnes *Bolane* cum unica *l* habeant. Ita Ciceroni Fam. XIII, 77. *M. Bolanus,* Statio Silv. V, 2. ter quoque *Bolanus;* Tacito saepius *Vettius Bolanus;* Grutero 128 M. VETTIO BOLANO COS. et 163, 7. M. VETTII BOLANI COS.

6. *Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi?*] Hoc quia in omnibus editis visitur: at quanto melius est, quod pluribus codicibus comparet?

Prosequar *hinc, quo nunc iter est tibi:*

duo Blandinii apud Cruquium, tres Bersmanni, ex nos Leidensis, Reginensis, Galeanus, Petrensis, Battelia-s cum aliis duobus. Sententia est, *Prosequar et comitate hinc, ad locum quo nunc tibi est iter; prosequar te oris caussa.* Passim eo sensu occurrit vox *Prosequor* ad Ciceronem, Livium, Tacitum, aliosque. Martialis 25.

Dum te prosequor, *et domum reduco.*

pertius III, 7.

Prosequar *et currus utroque ab littore ovantes.*

d. Amor. I, 4.

Qua licet, ad saevas prosequar *usque fores.*

pariter codices deteriores *Persequar.* Ceterum *comidi* hic sensum postulant ea, quae sequuntur,

nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere non tibi notum:

: est, *Non opus est, ut una mecum eas; viso quendam ignotum, et perlonga est via. Persequar* autem aliud d notat, a sententia poëtae alienum.

o. *Divina mota anus urna*] Ambigua sane oratio, ut notavit Scholiastes Acron:

namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit divina mota anus urna:

scias enim, utrum casu recto *mota anus*, an casu abla-o *mota urna divina*, dicatur. Mihi quidem neutrum cet. Etsi enim *urna divina* facile in poëta placere poss ut in Silio Italico *flammae divinae*, lib. III.

Fibrarum, et pennae, divinarumque *sagacem*
Flammarum *misit dives Gallaecia pubem:*

men si tertium illud addis, *divina urna mota;* adeo seaam atque horridum exit, ut ne proletario quidem vate, dum Horatio, dignum sit. Vel illud alterum tolerabis est, *mota anus*, hoc est, *commota, agitata, furore pera:* qualis Manto apud Nasonem Metam. VI, 158.

Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias.

: illa apud Tibullum I, 7.

Sic fieri iubet ipse deus: sic magna sacerdos
Est mihi divino *vaticinata* sono.
Haec ubi Bellonae motu est agitata; *nec acrem*
Flammam, non amens verbera torta timet.

d vel hoc pacto haeret sordetque tota oratio: quid enim lis facias, mota *anus urna divina?* an illa ab urna in furem acta est? Vel illud vis potius, mota anus *cecinit urna vina, sive ex urna?* an illa in urnam repserat? adde,

quod sine praepositione ipsa dictio est utrobique vi . Quare nihil, opinor, melius est veriusve, quam ut vocabula locum inter se permutent, hunc in modum:

namque instat fatum mihi triste, Sabella

Quod puero cecinit mota divina *anus urna:*

hoc est, *fatum, quod Sabella anus, divina sive sorti mihi puero cecinit, postquam urnam moverat.* Urna mota, sortes eiiciebantur; unde Seneca Troad. v. 974.

Versata *dominos* urna *captivis dedit.*

Virgil. Aen. VI, 432.

Quaesitor Minos urnam movet.

Claud. II. Rapt. Proserp. 332.

Urna *nec incertas* versat *Minoïa sortes.*

Noster Carm. III, 1.

Omne capax movet urna *nomen.*

Sane hac parvula mutatione omnia expedita fiunt, et, quid ego iudico, multo meliora. Neque vero duplex theton timeas *Sabella anus divina:* facile enim hoc titur, cum alterutrum nomen est proprium: ut Carm. I, 4. v. 17.

Et domus exilis Plutonia.

et Virgil. Aen. X, 408.

Horrida per latos acies Vulcania *campos.*

Ceterum et divinare licet, cur hanc lectionem, sic, iam dedimus, ab Horatio profectam, immutaverit Librarius: quanquam haud dedita fortassis opera, sed forte fortuna, et aliud agens, mutare aliquis potuit. Is igitur, quicumque erat, *divina* hic non pro *hariola et coniectrice*, notiore sensu pro *caelesti* accepisse videatur: ut non delirae aniculae, sed *urnae* potius convenire crediderit. Atque haec quidem mihi olim in mentem venerant, postea apud bonum Cruquium eandem coniecturam reperi. Is ergo, quando haec ei rara avis est et fere unic gloriam hanc me volente obtineat. Mihi satis erit, cum nemo hactenus monenti ei obtemperaverit, posthac me adiutore magis morigeros Editores habuerit.

33. *Garrulus hunc quando consumet cumque*] Ecquid pretii, si spinam hinc eximam, quae interpretes nostri diu male habuit?

Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quando *consumet* cumque.

Quorum verborum haec sententia sit necessa est: *Neque venenum, nec gladius, nec morbus hunc occidet; sed garrulus aliquando hunc enecabit.* De sententia, inquam, constat: de verbis non itidem liquet. Negant enim Lambinus Torrentiusque (at qui viri?) τὸ *quandocumque* usquam alibi inveniri in significatione τοῦ *aliquando:* neque si quisquam hactenus exemplum aliud protulit. Ergo hi

n insistunt, ut *quando* hic (ut saepe alias) valeat *quo-*
n, *quandoquidem*, *siquidem*: et illud *cumque* absolute
ipiatur pro *quovis tempore*; ut Carm. I, 32. v. 15.

mihi cumque *salve Rite vocanti.*

le haec oritur constructio, *Non venenum*, *neque morbus*
c interimet: *quoniam garrulus hunc quovis tempore con-*
et. At quorsum, obsecro, illud *quovis tempore?* cum
el duntaxat emori quis possit. Si *quovis tempore* hic
aittunt; tum necesse est, ut *consumet* perinde sit ac
rumere poterit. Atqui eo pacto ipsam sententiam labe-
ant: falsum enim erit illud effatum, *Non venenum*
c tollet; *quoniam garrulus quovis eum tempore poterit*
rumere. Neque enim ideo a veneno tutus est, quod al-
etiam morti obnoxius et expositus est. Quare haeret
mnum aqua: sed bono animo estote; dabimus aucto-
a optimum, quo spondente *quandocumque* idem erit at-
aliquando. Ovid. Metam. VI, 544.

Si tamen haec superi cernunt; si numina Divum
Sunt aliquid; si non perierunt omnia mecum:
Quandocumque *mihi poenas dabis*.

est, ut res ipsa indicat, *olim*, *tandem aliquando*, *aliquo*
pore. Idem Trist. III, 1. v. 57.

Quandocumque, *precor*, *nostro placata parenti*,
Isdem sub dominis aspiciare domus.

o ad haec exempla, quae tamen rarissima esse fateor,
locum hunc interpretor: *Quandocumque hunc garrulus*
rumet; hunc *olim* consumet garrulus; *erit tempus*, *cum*
ic consumet garrulus.

6. *Et casu tunc respondere vadato Debebat*] *Vadato*,
d omnes libri agnoscunt scripti editique, active hic
iendum erit, *homini qui ipsum vadatus erat sive vadi-*
io obstrinxerat. Quippe *vador* verbum commune est,
ante Diomede p. 445. et nunc active, nunc passive ac-
itur. Livius III, 13. *Tot vadibus accusator* vadatus *est*
n: et sic alii saepe. Atque sic satis commode, ut ar-
antur, rem enarrant interpretes. Ego vero nullus du-
o, quin sic dederit Horatius:

et casu tunc respondere vadatus
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.

est, *ipse vadimonio obstrictus debebat respondere*. *Re-*
ndeo enim in hac formula absolute poni solet. Digest.
1. 7. *Itaque si citatus non respondit*, *et ob hoc more*
nuntiatum est. Cicero in Verrem I, 1. *C. Verrem al-*
t actione responsurum non esse, *neque ad iudicium affu-*
um. Et mox: *Praesto est*, respondet, *defenditur*. et II,
Citat reum, non respondet, *citat accusatorem* — — *ci-*
us accusator, *nescio quo casu*, *non* respondit, *non affuit*
vius XXXIX, 17. *Diem certam finituros*, *ad quam nisi*
atus respondisset, *absens damnaretur*. Asconius in fine

Comment. ad Milon. *Multi praeterea, et praesentes, cum citati non* respondissent, *damnati sunt.* Phaed IV, 17.

Profecti sunt legati non celeri pede:
Citati non respondent.

Ubi illud toties iteratum animadverte, *citatus respond* similis enim et hic constructio est, *vadatus responderi buit. Vadatus* scilicet, quod iam ostendendum est, vam quoque significationem obtinuit. Plautus in Bacch II, 2.

Ita me vadatum *amore vinctumque attines.*

Lucilius Sat. XI. apud Nonium in *Tricae:*

Nec mihi amatore hoc opus, nec tricone vadato.

Fulgentius Planciades: *vadatus, obstrictus, vel sub fid sione ambulans, sicut Fenestella ait: Apud quem vadi amicitiae nodulo tenebatur.* Latinus Pacatus in Paneg *Pythiam etiam dicat et Damona: quorum alter in morte se vadem obtulit, alter ad diem* vadatae *mortis* rit. Apuleius Metam. II. *Memineris mihi reliquas tuae curricula adusque terminos ultimi spiritus* vadata. Symmachus Epist. I, 31. *Sic* vadatum *me honorabili* nuisti. II, 45. *Frater meus,* vadatus *optimo testimonii munere.* IV, 35. Vadatum *me tibi hoc munere velim das.* V, 45. *Neque hac tantum gratia* vadatum *me sentio.* VIII, 65. *Cuius rei nomine* vadari *me tibi* ioris gratiae modum fateor.* IX, 12. *Ego tamen fateor me* vadatum *gratia, ut si sperata perfeceris.* Atque haec fusius deduximus; quia persuasissimum habemus ideo a Librariis esse corruptum; cum quod *respondere* dativ post se exigere, tum quod *vadatus* non nisi active posse, pro doctrina sua arbitrati sint.

42. *Ut contendere durum est Cum victore*] Meliores co ces, tam alieni, quam nostri, in quibus Leidensis et B nensis, non agnoscunt *est;* quod elegantius omittitur. rent. Phorm. II, 1.

Etiamne id lex coegit; illud durum. *Ego expedi*
sine.

48. *Non isto vivimus illic Quo tu rere modo*] Eo sensu, sed paullo venustius, Zulichemianus, Galeanu codex Collegii Trinitatis,

non isto vivitur *illic:*

Ita Noster Carm. II, 16.

Vivitur *parvo bene, cui paternum*
Splendet in mensa tenui salinum.

Terent. Heaut. I, 1.

hoc fit, ubi non vere vivitur.

Persius Sat. IV.

Vivitur *hoc pacto; sic novimus.*

Vulgata lectio est huius interpretamentum. Claud IV. Cons. Honorii v. 266.

tum durius irae
Consulitur, *cum poena patet?*

ex melioribus libris edidit Nic. Heinsius; cum antea go ibi ferretur, *Consulimus*.

o. *Nil mi officit unquam*] Haeret etiamnum hoc ex ionibus priscis; cum tamen omnes fateantur in melioes codicibus sic haberi,

nil mi officit, inquam,
Ditior hic, aut est quia doctior.

certe ex nostris Leidensis, Reginensis cum aliis sep. Revocetur itaque vetus lectio, quae et verior est et antior.

5. *Et est qui vinci possit*] Primus hanc lectionem, quae libris omnibus comparet, sollicitavit Ianus Dousa, vir nobilitate et eruditione insignis:

Expugnabis: et est qui vinci possit, *eoque*
Difficiles aditus primos habet.

ge, inquit, *possit istud: Quis enim dixerit, eo facilius ugnabilem videri Maecenatem, quod asper et exoratu difis sit in principio? Quare omnino opus est, ut poscit ndemus; hoc est, postulat se pertinaci ac indefessa sollitione vinci, eoque primos aditus se prensantibus solet ocdere.* Haec fere Dousa; non cogitans se sententiam tae prorsus invertere. Non enim id voluit Noster, *Maeatem ideo vinci posse, quia difficiles primos aditus habet;* enim ineptum et absurdum esset; sed contra, *Ideo ciles habere primos aditus, quia scit se vinci posse.* otissime. Conscius scilicet suae facilitatis Maecenas, se invitum expugnari posse ab improbis flagitatoribus, tum adversus tales intercludit, ianitori, nomenclatori, biculario, duris et morosis servulis, mandando, ne quem i ex intima amicitia ad se intromittant. Haec sine du- mens Flacci est; quam firmant et declarant ea quae tim sequuntur:

haud mihi deero:
Muneribus servos *corrumpam: non, hodie si*
Exclusus *fuero, desistam; tempora quaeram.*

ecta igitur et sana est recepta lectio: at illa Dousae uot secum fert incommoda? *Maecenas*, ait, *poscit vinci.* uo ore de Maecenate Noster hoc dixerit? *Poscere* enim *vinci*, et per lenta obsequia tardasque moras expugnari enique, hominis est vani et stolide superbi. Adde huc, uod, vel ex Dousae coniectura, non utique *Poscit* dicenum fuerit; sed quod longius a libris recedit, *Poscat*. *Est i vinci poscat;* ut Cic. ad Att. VII, 5. *Nam ego is sum, ui illi concedi* putem *utilius esse quod postulat, quam signa nferri.* X, 10. *Sed ego is non sum,* qui *statuere* debeam. p. ad Brutum XV. *Ego vero is sum,* qui *non modo non*

supplicem, *sed etiam* coerceam *postulantes ut sibi* suppl*cetur.*

68. *Sed meliori Tempore dicam*] Loscheri editio et ...neta MCCCCXC. habent *meliore;* quo modo Pulmanni... dices quattuor, et unus alterque ex nostris. Idque ... ut opinor: sic enim solet Noster: *Concines* maiore ... *plectro. Digne puer* meliore *flamma.* Meliore *ductos ... muros. Quicquid vita* meliore *parasti. Ut studio* ... *petant. Et centum* potiore *signis Carmine donat.* Cicero ... Atticum X, 7. *Quod ut* meliore tempore *possimus*, ... *Dolabella.*

69. *Vin' tu Curtis Iudaeis oppedere?*] Lege hic, ... vide quae dicemus ad Serm. II, 6. v. 92.

Vis tu *homines urbemque feris praeponere silvis?*

75. *Quo tu, turpissime? magna Exclamat voce*] Sic ... tiones: neque quidquam ex libris suis proferunt Interp... tes, excepto Bersmanno: is vero in duobus se ... invenisse,

quo tu, turpissime? magna
Inclamat voce.

Et sic plane codices nostri, Galeanus, Regius, Societ... Regiae, et Collegii Trinitatis, et pro varia lectione ... nensis. Rectius sine dubio: *Inclamat et increpat* ... *his verbis, Quo tu, turpissime?* Lucret. III, 967.

Non merito inclamet *magis, et voce increpet acri,*
Aufer abhinc lacrimas, barathro, et compesce querela...

Vide Plautum, Ciceronem, Livium, alios.

E C L O G A X.

21. *Quine putetis Difficile et mirum*] Manuscripti ... dam, tam aliorum, quam nostri *putatis:* sed plures et ... liores *putetis;* et sic editiones quoque priscae, et Pr... nus p. 1032. ubi tria quae vidi exemplaria lectionem firmant. Recte igitur habet,

o seri studiorum, quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit?

Terent. Adelph. II, 3.

Quid est? Quid sit? illius opera, Syre, nunc viv...
stivum caput,
Quin' *omnia sibi* postputarit *esse prae meo comm...*

Ita ibi legendum, ex Donato, et codicibus Faerni, et ... bus Britannicis notae optimae: et hic quidem locus ... tiano geminus plane et germanus est. Ovid. Fast. II...

Ah nimium faciles. qui *tristia crimina caedis.*
Fluminea tolli posse putetis *aqua.*

ubi codices non pauci, ut hic apud Nostrum, *putatis* ... que hic etiam locus germanissimus est; unde illud q... discere licet, τὸ *ne* apud Terentium et Nostrum aut

ον esse, ut ibi censet Donatus, aut, ut mihi potius vi-
:ur, interrogativum; certe non, ut Prisciano, confirma-
um. Ceterum in Rhodii illius nomine variant codices:
i *Phitoleunti*, alii *Pitoleonti*, alii denique, ut nunc edi-
n, atque hoc rectum, *Pitholeon* Πειθολέων. Scholiastes
ron: *Dicitur Pitholeon Epigrammata ridicule scripsisse, in*
bus Graeca verba mixta erant cum Latinis. Is ipse est,
fallor, qui Iulium Caesarem famosis carminibus lace-
it; ut narrat Suetonius cap. LXXV. *Auli*, ait, *Caecinae*
ninosissimo libro et Pitholai *carminibus maledicentissimis*
eratam existimationem suam civili animo tulit. *Pitholaus*
m iste, quia in Hexametrum versum non veniret, *Pi-*
leon dictus est Nostro; quod nomen unum idemque ac
id alterum: Πειθόλαος, Πειθόλεως, Πειθολέων; ut Τιμό-
ς, Τιμολέων; Μενέλαος, Μενέλεως; Ἀγησίλαος, Ἀγησίλας,
ισίλεως. Dictum eius non inficetum memorat Macro-
s, Saturn. II, 2. *Marcus*, inquit, *Otacilius* Pitholaus,
ι *Caninius Rebilus uno tantum die Consul fuisset, dixit,*
e Flamines, nunc Consules diales fiunt. Pitholaus ergo
, sive Pitholeon, natione Rhodius, sub domino Otaci-
Romae serviebat; a quo demum manumissus, pro re-
to more libertorum, nomine herili et cognomine ser-
, Marcus Otacilius Pitholaus est dictus.

7. *Oblitus patriaeque patrisque, Latine*] Multum hic le-
negotii interpretibus facessit:

an et cum
Dura tibi peragenda rei sit caussa Petilli?
Scilicet oblitus patriaeque patrisque, Latine
Cum Pedius caussas exsudet Poplicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

primus reposuit Lambinus, ex duobus, ut ait, codici-
; quem secuti Cruquius Torrentiusque plerosque om-
sua auctoritate in hanc partem traxerunt. Male vero
iis factum et prave: quippe, si verum libere dicen-
ι est, χάλκεα hic ἀντὶ χρυσείων nobis dederunt. Quale
n illud, *oblitus patriae patrisque?* quorsum adeo *patris?*
non et *avorum maiorumque* omnium? Qualia etiam
, *Cum Pedius et Corvinus Latine caussas agunt?* Quasi
) alias solerent Graece agere? Iam vero non dicit
ısas agere; sed, qua Satiram decet metaphora, *caussas*
ıdare. At vero quicquid verbo proprio convenit, non
n quoque verbo translato. *Latine caussas orare* recte
tur; *Latine exsudare*, portentum plane est; et in igno-
terras deportandum, ubi incolae Latine vomunt et La-
ventrem exonerant. Haeccine tam eruditis viris tan-
ɜre placuisse? Pudet profecto taedetque: et revocemus
:o lectionem veterem, quam indigne adeo Lambinus
ıvit, quamque omnes aliorum codices, nostri certe uni-
ıi, uno consensu exhibent,

Scilicet oblitus patriaeque patrisque Latini.
Latinus autem *pater*, is est socer Aeneae, ponitur[que] tamquam vetustissimus Latini nominis. Virgil. Aen. VII
Quam pater *inventam, primas cum conderet arces,*
Ipse ferebatur Phoebo sacrasse Latinus.

92.
Hic et tum pater *ipse petens responsa* Latinus.
XI, 469.
Concilium ipse pater *et magna incepta* Latinus.
Vel *pater Latinus* adiective sumi potest, ut *pater Rom[anus]* Virgil. Aen. IX, 443.
Dum domus Aeneae Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumque pater Romanus *habebit.*

Utrovis modo acceperis, perinde est: sed prior [...] arridet. Elegantissime vero dictum; quasi quis [...] alicui dixisset, *Tune, oblitus Athenarum et* Cecropi[...] *Graeculo Tuscus factus es?* Quemadmodum autem [...] ipso scirpo nodum invenerunt interpretes; ita mox i[...] nuce nihil duri repererunt. Sic enim sequentia c[...] tuunt et enarrant: *An cum Petillii caussa tibi pere[...] est, tu patrii sermonis oblitus Latinis Graeca inter[...] vis, eum Pedius et Corvinus contra Petillium caussa[...] dent?* Quot, obsecro, *caussas?* siquidem unicam lite[...] buit Petillius, furti scilicet reus, quod ex Capitoli[...] nam abstulerit. Id quod satis indicat versus praece[...]
Dura tibi peragenda rei sit caussa *Petilli.*
Quare et hic *caussam exsudent* dicendum fuerit; si[...] tione contra Petillium in his verbis agitur. At c[...] hic reponi vel metri ratio prohibet. Quid multa? [...] quidem totus locus levi mutatione sic videtur refing[...]
Cum versus facias: te ipsum percontor, an et cum
Dura tibi peragenda rei sit caussa Petilli?
Scilicet oblitos *patriaeque patrisque* Latini,
Cum Pedius caussas exsudet Poplicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Vel, ut Reginensis et Petrensis habent, *exsudat.* Q[...] verborum hic ordo, haec sententia est: *Probas Graeca Latinis misceri: nempe in versibus faciendis. an et in caussis agendis? Scilicet, cum Pedius et Co[...] clari oratores, caussas orant, malis eos oblitos patrii[...] nis verba foris petita orationibus suis inserere?* Hoc pacto evitantur omnia incommoda; quae utrinque locum premunt, seu *Latini*, sive *Latine* legeris. Na[...] *tine* quidem hic legi, non Latinitas, non ratio, non [...] ces concessere. Quod si *Latini* legeris; nisi tamen [...] *tos* pro *oblitus* substitueris; nescias sane quid hic f[...] aut quorsum pertineant Pedius et Corvinus cum [...] suis.

32. *Vetuit me tali voce Quirinus*] Codex Collegii Trinitatis commodius verba haec collocat,

Versiculos: vetuit tali me *voce Quirinus.*

...ro in versu praecedente *atqui* cum Cruquio et Lam...o dedimus, eundem codicem et vetustissimum Leiden...n secuti. Alii habent *Atque.*

37. *Defingit Rheni luteum caput*] *Defingit* hic habent ...n editiones veteres, tum codicum pars melior. Quin libri, qui *diffingit* exhibent, id ex vitiosa scribendi ra...ne facere censendi sunt: ut nobis observatum ad Carm. 35. v. 39. Perperam itaque agunt, qui *diffingunt* hic in ...s editionibus reponunt. Hoc enim non *male fingere*, ut ...idem putant, sed *fictum corrumpere* notat; ut Carm. III, ... v. 47.

Diffinget, infectumque reddet.

...cte itaque *defingit;* hoc est, versibus describit luteum ...put Rheni fluminis. Sunt etiam codices, qui *depingit* ...c habeant: sed perperam. Caput enim *luteum* formare, ...ctoris est sive Plastae, non Pictoris. Sed pessime om...um exemplaria illa, quae *defigit* hic repraesentant: quod ...llem (referente Nic. Heinsio in libri sui margine) no...ro Graevio placuisset, *ut ad defixiones magicas referatur.* ...uid enim negotii aut Poëtae aut Rheno cum defixioni...s magicis esse posset, equidem nullus video. Ceterum ...inam fuerit iste *turgidus Alpinus*, docere nos voluit Scho...astes Acron: *Vivalium quendam*, inquit, *poëtam Gallum* ...*ngit.* Ubi vero gentium quaeramus istum *Vivalium?* ...ruquius ex coniectura edidit, *Rivalem quendam;* et ea ...casione data mirificum somnium venditat. Tu vero ...ro *Vivalium* repone *Vivaculum.* Sic enim Librarii so...nt scribere apud Macrobium, Plinium, alios: quem ...eliores codices *Bibaculum* vocant. Eundem alibi sugil...t Noster Serm. II, 5. v. 41.

seu pingui tentus omaso

Furius *hibernas cana nive conspuit Alpes.*

...bi optime idem Acron: *Furius Bibaculus in pragmateia* ...*elli Gallici,*

Iupiter hibernas cana nive conspuit Alpes.

...e eo vide Catullum, Suetonium, Tacitum, Quintilianum. ...linius Praefat. Hist. Natur. *Nostri crassiores, Antiquita...tm, Exemplorum, Artiumque* (libros inscripserunt) *facetis...mi, Lucubrationum, ut qui* Bibaculus *erat et vocabatur.* ...ta recte dederunt Harduinus, et ad Catullum Is. Vossius: ...cripti ibi codices *Vivaculus.* Ergo Furius ille *Bibaculi* ...ognomen lucratus est, quia bibax erat: idem erat *pingui* ...*ntus omaso:* utpote non minus cibi appetens, quam vini. ...tque ex his omnibus facile equidem ab Acrone persua...eri me patior, non alium quam Bibaculum hic ab Hora...io perstringi. *Turgidus* enim ille, quia pingui omaso ten-

tus: *Alpinus* autem, vel quia *Gallus*, vel quia *Bellum* Ga*licum* versibus scripsit, vel (quod ego potius existimo) d male natum istum versiculum, *conspuit Alpes*; quo ri iocosque dedit illius aevi poëtis, ipse alias et ingenio fama non incelebris.

38. *Quae nec in aede sonant*] Pro *nec* repone *neque* Leidensi, Reginensi et multis aliis: de quo iam supra d xisse meminimus.

49. *Multa cum laude coronam*] Ita Editio Loscheri, Veneta MCCCCXC: et altera his prior, anno nem MCCCCLXXVIII, alio verborum ordine,

Haerentem capiti cum multa *laude coronam:*

quem et ipse in plus decem codicibus vidi. Amat Nost quotidiani sermonis inornatam simplicitatem. Sic Serm I, 8. 50.

Vincula cum magno *risuque iocoque videres*.

II, 3. 112.

Correctus vigilet cum longo *fuste*.

II, 7. 35.

cum magno *blateras clamore, fugisque*.

Art. Poët. 260.

In scenam missus cum magno pondere *versus*.

Plinius Epist. VII, 9. *Multos videmus eiusmodi certami sibi* cum multa laude *sumsisse*.

59. *Mollius ac siquis*] Veneta princeps *ac siquis:* ali cum Loscheriana et Scholiaste Acrone, *at siquis:* nunc in hanc, nunc in illam partem trahuntur Interp tes. Dacierius vero neutram secutus, ex coniectura e dat, *an siquis*. In qua, ut neque in altera *at*, nullum tionis exitum invenias. *At siquis*, vel *An siquis*, conte *modo Hexametros facere, ducentos versus ante cenam, tidem a cena scribere soleat?* Quid tum? quid sequit Nihil, enim. Tu vero lege cum pluribus et melioris tae codicibus, et sic distingue:

Quaerere, num illius num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac *si quis, pedibus quid claudere senis*
(Hoc tantum) contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus?

Mollius, ac si, hoc est, *mollius, quam si;* ut passim Scriptores, ita Serm. I, 6, 130.

victurum suavius, ac si
Quaestor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

Sententia autem clara et luculenta: Quid vetat et quaerere, num Lucilii ingenium, num argumentum i negaverit versus politiores et molliores, quam siquis cura et lima extemporales hexametros fundat? Sc Lucilius ipse, si maiorem diligentiam adhibuisset, in Satiris (argumento licet duro et ornari fere neg

tiores utique versus dare potuisset, quam quales nunc
Lit ipse et Cassius Parmensis, extemporales, impolitos,
tros et incomptos. Haec profecto mens Horatii est;
am nunc video et Theodorum Marcilium ex parte asse-
um esse.

7. *Explosa Arbuscula dixit*] Codex vetustus Reginensis
ustula, quasi ab *Arbusto*. Battelianus *Auricula*. Sed
te habet recepta Lectio: quam et firmat Servius ad
gil. Eclogam X. Cicero ad Attic. IV, 15. *Quaeris*
cc. *de* Arbuscula. *Valde placuit. Ludi magnifici et grati.*
ipsa est, quam hic memorat Horatius: Marmor Prae-
tinum apud Fabricium p. 89. SEX. NAEVIUS SEX.
PHILEMO. NAEVIA SEX. LIBERTA. ARBUSCULA.
de tamen male colligit vir ille doctissimus huic mimae
men fuisse *Naeviam;* atque adeo hoc eius monumentum
=. Plures enim libertae erant eo cognomine. Reine-
s XIX, 28. GRANIA P. L. ARBUSCULA. Gruterus
, 2. VOLUSIAE ARBUSCULAE. 1041, 5. FLAVIAE
BUSCULAE CONIUGI. Ceterum servile nomen eae
at nactae ab *arbuscula* sive *parva arbore*. Valer. Max.
1. *Si decem* arbusculas *inde succidero:* et mox, *Decem*
buscularum *umbram*. Plin. Epist. I, 24. *Omnesque viti-*
as suas nosse et numerare arbusculas *possint*. II, 11.
id arbusculae *tuae, quid vineae, quid segetes agunt?*
intil. Declam. XIII. *consitas manibus meis* arbusculas.

78. *Men' moveat cimex Pantilius, aut crucier*] In nullo,
inor, codice invenias *crucier;* quippe omnes cum vetu-
s editionibus *cruciet* clare exhibent. Mutatum est ab
quo, qui constructionis hic modum ignoraret; quae sic
tituenda:

Men' moveat, cimex Pantilius, aut cruciet *quod*
Vellicet absentem Demetrius:

i ordo est, *Men' moveat, quod cimex Pantilius; aut men'*
cciet, quod Demetrius absentem vellicet? . Men' moveat ab-
ute hic ponitur, non ad *Pantilius* refertur. Sic Persius,
i hunc ipsum locum in animo habuit, Sat. I, 88.

doctus posuisse figuras
Laudatur: bellum hoc, hoc bellum? an Romule ceves?
Men' moveat? *quippe et, cantet si naufragus, assem*
Protulerim?

canus VII, 281.

Armeniosne movet, *Romana potentia cuius*
Sit ducis?

gest. XIII, 1. 17. *Nec me movet, praesens homo fuerit,*
cne. XXXIX, 2. 32. *Et hoc plerisque placet: sed* movet
e, *quod ipse meas aedes reficere possim.* Ceterum illud
c advertendum; prius *Quod* hic omissum esse: plena
im oratio est, *Quod cimex Pantilius, quod Demetrius vel-*
ent absentem. Idque more plane Horatiano; ut Serm.
, 8. v. 15.

Hic herus; Albanum, Maecenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat, habemus utrumque.
pro *sive Albanum, sive Falernum*: et hac ipsa Ecl. v. 90.

Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter iubeo plorare cathedras,

pro, *Te, Demetri, teque, Tigelli.* Severus in Aetna.

Minos, tuaque, Aeace, in umbris
Iura canunt.

pro, *Tua, Minos, tuaque, Aeace.* Equidem his fretus ... nibus vulgatam lectionem esse sanam, et minime ... tandam existimo.

86. *Vos, Bibuli et servi*] Ergo plures hic alloquitur Bibulos et Servios, ut supra *Viscos* duos? Sed illud ... nat, quod *Servii* in vocativo plurali contractionem admittit. Atqui illud extra dubitationem est, *Servi* ... recto *Servius* fluere, non a *Servus*. Quare et elegantissima est et certissima Nicolai Heinsii emendatio,

Vos, Bibule *et* Servi; *simul his te, candide Furni.*

88. *Quibus haec, sint qualiacumque*] Olim in veteribus editionibus dederunt,

quibus haec, sunt *qualiacumque:*

nunc a saeculo et amplius ubique obtinuit, *sint*. Codices quoque alii hoc habent, alii illud. In re levicula quid potius sequemur? Suetonius Aug. c. LXXXVII. Et ... *hortatur ferenda esse praesentia*, qualiacumque sint: *contenti simus hoc Catone.* Cicero de Oratore XXXVII. Quae qualiacumque *in me* sunt, *me ipsum poenitet quanta sint*. Sed haec et similia ex dubia librariorum fide pendent: in Poëtis vel ex metri necessitate certius quid explorabimus. Ovid. Pont. IV, 13.

Qualis *enim* cumque est, *non latet esse meam.*

Amor. III, 15.

Quantulacumque estis, *vos ego magna voco.*

Martialis Epigr. I, 70.

Sic licet excuses: quia qualiacumque leguntur
Ista, salutator scribere non potuit.

Quid ergo opus erat, Venetarum editionum et Loschianae lectionem loco movere?

LIBER II.

ECLOGA I.

1. *Sunt quibus in Satira videar*] Dimidia fere codi... pars *videor*, altera *videar*. Utrumque probum: ut C... I, 7. v. 5.

Sunt quibus *unum opus est intactae Palladis urbem.*

I, 1. v. 3.

Sunt quos *curriculo pulverem Olympicum*
Collegisse iuvat.

m. I, 4, 24.

Quod sunt quos *genus hoc minimo* iuvat.

m. II, 4, 47.

Sunt quorum *ingenium nova tantum crustula* promit.

rsius Sat. I.

Sunt quos *Pacuvius et verrucosa* moretur
Antiopa.

Sat. VI.

Solis natalibus est qui
Tingat *olus.*

neca Controv. XVI. *Sunt qui castra timeant, sunt qui ci-vicibus gaudeant.* Et alii passim. Quare *videar*, quod tenus editiones occupavit, possessione sua depellere et quum foret et inutile.

. *Et ultra legem tendere opus*] Praestantissimus Nic. insius mavult,

et ultra
Legem intendere *opus:*

od et in libris quibusdam extare prodidit Lambinus. nostris omnibus est *Tendere.* Sane *in* a praecedente ra *m* absorptum videri potest; *Intendere* enim pro au-re, provehere, promovere passim occurrit; *tendere* in sensu legisse non memini. Lucanus tamen, VI, 39.

Franguntur montes, planumque per ardua Caesar
Ducit opus:

Codex Collegii Trinitatis, notae sane optimae, *tendit* us.

o. *Si tantus amor scribendi te rapit*] Mira hic pertina-a lectionem malam propugnant codices: solus Colberti-us recte dedit,

Aut si tantus amor scribendi te capit.

mor te capit, odium capit, ubique se legentibus ingerunt; ineptum sit exempla hic adducere. *Amor te rapit* ni-ium plane et affectatum esset, et, quod me movet ma-me, Trebatii personae incongruens. Extat quidem ho-ie apud Nasonem Fast. II, 762.

Interea iuvenis furiatos regius ignes
Concipit, et caeco raptus amore *ruit.*

Quod etsi in Ovidio praetulerim, quia praecedit *concipit:* ecem tamen codices, referente ibi Heinsio, habent *cap-us amore:* ut Virgil.

Singula dum capti *circumvectamur* amore:

t alibi:

siquis tamen haec quoque, siquis
Captus amore *leget.*

Verum utcumque de Ovidii loco decernas, in Hora certe *capit* longe aptius et familiarius est.

15. *Describat vulnera Parthi*] Haesit hoc ex editio vetustis. Plures enim codices, in quibus Blandinii res, *describet* vel *describit*. Placet posterius, quod a cunt ex nostris Reginensis, Regiae Societatis, Batteli Magdalenensis cum Petrensi. Sic Noster Arte Poët.

Non quivis videt immodulata poëmata iudex.

Martialis VIII, 48.

Non quicumque capit saturatas murice vestes:
Nec nisi deliciis convenit iste color.

20. *Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus*] lege cum codice Petrensi,

Cui male si palpare, *recalcitrat undique tutus:*

vel potius cum Batteliano,

Cui male si palpere, recalcitret *undique tutus.*

Melius enim est, ut utrumque Verbum eodem Modo ratur. Sic Serm. II, 3, 214.

Si quis *lectica nitidam gestare* amet *agnam,*
interdicto huic omne adimat *ius*
Praetor, et ad sanos abeat *tutela propinquos.*

et 249.

Si quem delectet *barbatum, amentia* verset.

et 259.

Sume, catelle; negat: si non des, optet.

Cum autem translatio hic sit ab equo calcitroso, et Caesare sit sermo; mollior sane honestiorque est Subl tivus modus, *Recalcitret sive recalcitrare velit,* quam *calcitrat;* quod de Caesare nimis familiariter dictum ret, et pene contumeliose. Digest. IX, 1, 1. *Ideoq equus dolore concitatus, calce petierit, cessare actionem* — *at si, cum equum permulsisset quis, vel* palpatus est, *calce eum percusserit, erit actioni locus.* Ubi pro *pal est et,* sine dubio corrigendum, *palpatus esset.*

22. *Nomentanumque nepotem*] Rectius codex Regine Colbertinus, Regiae Societatis, Petrensis, Collegii Tri tis, cum duobus Bersmanni:

Pantolabum Scurram, nomentanumve *nepotem.*

24. *Saltat Milonius*] Codex Regius, MILLONIUS. terus 54, 1. M. MILLONIUS M. L. AUCTUS.

51. *Neque si male gesserat, usquam*] *Gesserat* qui omnes quos vidi codices uno consensu exhibent; n Torrentii, Cruquii, et aliorum:

Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque si male gesserat, *usquam*
Decurrens alio, neque si bene.

Quod, cum ne Latinum quidem esse recte viderat erud simus Lambinus; (deesse enim *rem; si male rem gess* lectionem in quibusdam editis inventam reposuit, *cessi*

vero reclamare illico Torrentius Cruquiusque; violare ...ium codicum fidem; etiam *Gerere* interdum absolute ..., ut *A spe bene gerendi abesse* dixit Cicero lib. V. de ...bus. Quorum auctoritate factum est, ut, spreto iam ...abino, illud *Gesserat* in nuperis editionibus denuo ...pareat. Operae autem pretium est cognoscere, quali ...monio freti τὸ *Gerere* absolute poni praedicent. Lo... integer Ciceronis sic se habet De Finibus V, 19. ...*d, quod homines infima fortuna, nulla spe rerum geren...um, opifices denique, delectentur historia? maximeque ...videre possumus res gestas audire et legere velle, qui a* ...gerendi *absunt confecti senectute.* Quid iam videtur? ...s non videat *Gerendi* non absolute hic poni; sed *Res* e ...mate praecedente repeti hic et subintelligi? Quale ...a nihil in hoc Flacci loco contingat; bene Latine hoc ...tum esse, *si male gesserat*, fidenter negamus. Revivis... itaque, credo, altera lectio, ex coniectura fortasse ...a: quam sane tuetur sagacissimus Nic. Heinsius, tam in libri sui margine, quam ad Fastos Nasonis, II, 380. ...issimam scilicet locutionem, et ex germana Latinitate. ...d. Met. X, 80.

omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem; seu quod male cesserat *illi.*

Heroid. X, 141.

Non te per meritum, quoniam male cessit, *adoro.*

...nius Paneg. c. 44. *Pauci adeo ingenio valent, ut non ...e honestumque prout,* bene ac (lege *aut*) secus cessit, ...*etant fugiantve.* Vegetius III, 10. *Illa autem ante ten...da sunt, quae* si male cesserint, *minus noceant; si bene, ...imum prosint.* Seneca De Benef. I, 1. *Dignus est de..., qui de recipiendo cogitavit, cum daret. At* male cessit. *liberi, et coniuges spem fefellerunt.* Ibidem IV, 33. ...*pecta, ut nisi* bene cessura *non facias, et nisi comperta ...tate nihil moveris.* Agnoscis, opinor, phrasin cum pri... legitimam: disquiramus porro, an loco serviat, et ora...nis filo apte conveniat:

Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris, neque si male cesserat, *usquam*
Decurrens alio, neque si bene.

... est, ut aiunt, *sive quid ei male evenerat, sive prospere, ...rtis suis committebat.* Nempe hoc pacto eadem redit ...tentia, quam Cruquius Torrentiusque volunt, cum sic ...unt, *Seu male* (rem) *gesserat, sive bene.* Atqui aut ni... hic videmus, aut aliud prorsus hic cogitavit Horatius. ...id enim? Nihilne aliud in Satiris agebat Lucilius, quam de rebus propriis, seu adversis, sive prosperis loquere...? Extant hodie reliquiae earum satis luculentae, quas ...anciscus Dousa collegit et digessit: ubi plerumque nihil ...inus quam res suas narrat Lucilius. Quin et Noster mox

sis. Suetonius in Vita Terentii: *Nepos auct[illegible] perisse se ait, C. Laelium quondam in Puteola[illegible] tiis admonitum ab uxore, temporius ut discum[illegible] ab ea, ne interpellaretur: serius tandem ingress[illegible] dixisse,* Non *saepe* in scribendo magis successi[illegible] *rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiass[illegible] sunt in Heautontimorumeno,*

Satis pol proterve me Syri promissa huc in[illegible]

Seneca Praef. ad Controv. lib. II. *Nec est* [illegible] *putes tibi fieri, quasi id agam, ut te* bene c[illegible] *labor teneat.* Idem Controv. XXVIII. *Nam* [illegible] *cit, quod* bene cessit, *relinquere.* Ovid. Pont.

At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Utiliter studium *quod tibi* cedit, *ama.*

Idem Trist. V, 12.

An quia cesserunt *primo* bene carmina, *su[illegible]*
Scribere, successus ut sequar ipse meos?

37. *Quo ne per vacuum Romano*] Frustra [illegible] quot codices, *qua ne. Quo ne* idem est ac [illegible] XXI, 1, 17. *Si celandi causa*, quo ne *ad do[illegible] teretur, fugisset; fugitivum esse.*

Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) S[illegible]
Quo ne per vacuum Romano incurreret hos[illegible]
Sive quod appula gens, seu quod Lucania b[illegible]
Incuteret violenta.

Romano autem, non *populo*, ut vulgo hic Int[illegible] *agro: Ne hostis incurreret Romano;* hoc est, n[illegible] *faceret in agrum Romanum;* ut verba sunt [illegible] *Romano* absoluto, *agro* subaudito: ut Cicero

Sive quid *Appula gens, seu* quid *Lucania* belli
Incuteret violenta.
mox infra v. 80.
Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negotî
Incutiat tibi quid *sanctarum inscitia legum.*
m, si codicis alicuius auctoritas accederet, etiam am-
le libens reponerem,
Sive quid Appula gens, seu quid Lucana duelli.
is *Appula*, aut gens *Lucana. Duellum* autem amavit
ter, ut qui maxime: saepius enim is unus vocabulum
d usurpavit, quam ceteri omnes scriptores, qui nunc
lem extant. Ceterum pessime hic totus locus tractatur
centioribus interpretibus.
5. *Qui me commorit*] Elegantissimus Rutgersius, *Non
te quis*, ait, commordit *legendum suspicari possit: ve-
nihil equidem muto.* Hoc sic timidiuscule vir ingenio-
sed, opinor, confidentior paullo fuisset, si rescivisset
icem Regium clare et a prima manu *commordit* hic
bere; quod ipse oculatus testis vere affirmare possum.
il tamen hoc est: et recepta lectio omnino retinenda.
scianus p. 885. *Invenio*, ait, *Horatium auctoritate fecisse
quibusdam concisionem, quamvis positio Verbi habeat* V
sonantem, Moveo movi movisti; ex quo Commorit *pro
mmoverit ponit in II. Serm. at ille Qui me commorit,
ius non tangere, clamo.* Idem fere iterum habet Pris-
nus p. 1037. Recte Scholiastes Acron: *Commorit) com-
verit, lacesserit, provocarit.* Illud alterum et verbo ipso
sententia minus placet.
9. *Grande male Turius*] Cruquius et Marcilius, ex
onio Pediano, qui de *L. Furio Praetore* eandem fere
toriam habet, quam hic de *Turio* memorant veteres
oliástae, si versiculum hunc refingunt,
Grande malum Furius, *si quis se iudice certet:*
iti scilicet nomen *Furius* primam syllabam productam
ere. Noster Serm. II, 5. v. 4.
Furius *hibernas cana nive conspuit Alpes.*
ullus Epigr. IX.
Furi *et Aureli comites Catulli,*
Sive in extremos penetrarit Indos.
so in Epigrammate,
Cur ego non dicam, Furia, *te furiam?*
iciatur itaque *Furius;* etsi id agnoscat codex Regiae
ietatis. *Turius* autem occurrit apud Gellium XIV, 2.
Turius apud Ciceronem in Bruto c. 67. *Q. Turius*
ist. Fam. XII, 26. Ceterum in editionibus priscis, utra-
e Veneta et Loscheriana, habetur, *si quid se iudice cer-*
t: etiam in Reginensi codice *siquid* pro varia lectione
nitur. Vestigium sane hoc est verae lectionis. Scribe
m, ut clare exhibent Galeanus noster et Battelianus, et
m a prima manu Magdalenensis,

Grande malum Turius, siquid *se iudice certes*. hoc est, *si quam rem certes, siquam litem habeas*. Noster Serm. II, 5. v. 27.

Magna minorve foro si res certabitur *olim*.

Vulcatius Sedigitus apud Gellium XV, 25.

Multos incertos certare hanc rem *vidimus*,
Palmam poëtae comico cui deferant.

Noli de hac lectione dubitare; quam paullatim corruperunt Librarii, primo *certet*, deinde *siquis* substituentes; quod crederent *certare* non posse regere casum accusativum. Extabat quidem apud Martialem XIII, 89. in vulgaribus scilicet editionibus,

Inter aves Turdus, siquis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

At ex vetustis codicibus sic postea dedit diligentissimus Gruterus,

Inter aves Turdus, siquid me iudice certum est,
Inter quadrupedes mactea prima Lepus.

Adeo ut nihil ex hoc Martialis loco petere possis, quo receptam Flacci lectionem iure defendas.

55. *Ut neque calce lupus quemquam*] Sic locum hunc exhibent codices plerique et editiones omnes:

Scaevae vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera: mirum:
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos:
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.

Ubi *mirum* ad superiora refert Scholiastes Acron: *Mirari quia dixi, non utitur dextera sua ad occidendam matrem noli mirari, nam eam occidit veneno*. Atque eodem modo recentiores. Quid autem? Adeone *mirum* est, matrem a filio suo non occidi? dii meliora. Certe melius sententiae consulas, si *mirum* ad sequentia referas,

mirum,
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos.

quasi dicas εἰρωνικῶς, *Mirandum vero est, quod lupus calce non petit, neque bos dente*. Ad quam interpretationem clarius nos ducunt veterrimus Codex Leidensis, et Regius, et Regiae Societatis; in quibus sic habetur,

mirum
Ut neque calce lupus quemquam; neque dente petat bos.

Mirum, ut petat: Sic Carm. III, 4.

mirum *quod foret omnibus*,
Ut *tuto ab atris corpore viperis*
Dormirem *et ursis*, ut premerer *sacra Lauro*.

Tacitus Hist. I, 79. Mirum *dictu*, ut sit *omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos*. Atque hanc lectionem equidem alteri praetulerim. Potest tamen altius latere mendum: ut fortasse sic scripserit Horatius,

nil sceleris faciet pia dextera: mirum

Ni *neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos:* vel, quod in hac locutione aeque locum habet, *petat. Mirum ni* perinde est ac *nimirum. Pia*, inquit, *dextra nil sceleris faciet. Nimirum neque lupus dente, neque bos petit calce; Nempe neque lupus* etc. Ita Plautus et Terentius passim. Eunuch. II, 3.

Mirum ni *hanc dicit modo huic quae data est dono.*

Andria III, 4.

Age igitur, ubi nunc est ipsus? Mirum ni *domi est.*

Amphit. I, 1.

Mirum ni *hic me quasi muraenam iam exossare cogitat.*

Sulpicius Lupercus in Catalectis Pithoei p. 25.

Mirum ni *pulchras artes Romana iuventus*
Discat, et egregio sudet in eloquio.

Ovid. Trist. III, 12.

Ille quidem mirum ni *de regione propinqua*
Non nisi vicinas tutus ararit aquas.

ubi illud obiter adnotandum, male ab optimo Nic. Heinsio *cautus* hic ex unico codice reponi; cum caeteri omnes *tutus* agnoscant. *Tutus* enim saepe idem est qui *cautus*, qui tutus esse cupit et laborat. Noster in Arte: v. 28.

Serpit humi tutus nimium, timidusque procellae.

Vel denique, praeter *Mirum ut*, vel *Mirum ni*, etiam tertium quid substitui poterit,

mirum,
Si *neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos.*

Sic Propertius II, 7. v. 28.

Inferior multo cum sim vel matre vel armis,
Mirum si *de me iure triumphat amor.*

Quintil. Declam. XIII, de Apibus. *At extra imperia positum est.* Mirum *hercle*, si *negato commercio sermonis humani sunt in ceterorum animalium forma.*

64. *Nitidus qua quisque per ora cederet*] Nicolaus Heinsius in libri sui ora, *Lege, ait,*

nitidus qua quisque per ora incederet, *introrsum turpis.*

Sane *incederet* vocabulum est hoc sensu maxime proprium. Ita Sallustius Iugurth. XXXI. *Sed* incedunt *per ora vestra magnifici, sacerdotia et consulatus, pars triumphos suos ostentantes.* Virgil. Aen. I, 50.

Ast ego, quae Divûm incedo *regina.*

et alii passim. Tamen cum *cedere* hic poni pro *incedere* diserte notent Scholiastae; et repetitio eiusdem Syllabae *incedere*, *introrsum* ingrata sit auribus; melius fuerit lectionem receptam non movere. Siquidem ex Plauto locum adducunt Lambinus Torrentiusque, ubi *cedere* itidem est pro *incedere.* Pseud. IV, 1.

Non prorsus, verum ex transverso cedit, *quasi cancer solet.*

Possent quoque et aptiorem citasse ex Casina II, 8.

At candidatus cedit *hic mastigia.*

Candidatus cedit, plane ut hic Noster, *nitidus cedat*. Porro in posteriore loco Plautino nulla mendi suspicio est; quia *incedit* ibi rationi carminis repugnat.

65. *Num Laelius aut qui*] Scribe ex vetustis editionibus et melioribus libris, nostris certe Reginensi, Magdalenensi et Colbertino,

num Laelius et *qui*
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen
Ingenio offensi, aut laeso doluere Metello?

Num Laelius et *Scipio Africanus offensi doluere? Aut enim*, quod editiones iam obsidet, ex peioris notae codicibus male petitum, ne Latinum quidem est: quippe tum verba singulari numero ponenda forent, *Num Laelius* aut *Scipio offensus doluit?*

79. *Equidem nihil hic diffindere possum*] Miris modis in hoc vocabulo indulserunt sibi Librarii, *Diffigere, Diffringere, Diffindere, Diffidere.* Cuinam ex his lectionibus palmam dabis? Iam a saeculo et quod excurrit *diffindere* hic maluerunt Interpretes, Acronem Scholiasten secuti, qui hic adnotat *Iuris verbo usum esse Trebatium. Praetor enim dicere solebat, Hic dies diffissus esto.* Praeterea ex Festo in voce *Reus*, ex Ulpiano Digest. II, 11, 2. ex Livio IX, 58 et Gellio XIV, 2. ostendunt, *Diem diffindere* perinde esse ac *diem proferre, prolatare:* quod in iudiciis fieri solebat, quoties aut iudex aut actor aut reus ob caussam sonticam adesse non poterat; aut quoties de re controversa iudici nondum liquebat. Esto sane hoc: at quam deinde sententiam ex Flacci loco sic constituto possunt excudere?

equidem nihil hic diffindere *possum:*
Sed tamen ut monitus caveas etc.

hoc scilicet respondet Trebatius: *Equidem nihil hic possum ampliare, non possum in aliud tempus reiicere.* Quid ergo? cur non sententiam fers? quid Horatium frustraris? At inquiunt; eo ipso se ostendit pro Horatio *pronunciare*, quo se fa[illegible] *ampliare* non posse. Itane vero? an quotiescunque iudex non *ampliat;* continuo tibi compertum est, pro *reo*, et non pro actore, sententiam eum laturum esse? Duras sane actorum partes praedicas. Quinam autem hic *diffissioni* locus? Solius enim praetoris sive iudicis erat diem diffindere. At neque Trebatius tamquam iudex hic introducitur, neque Horatius tamquam reus: sed ille ut iuris peritus, hic ut consultor. Quod si ille quantumvis personam iudicis sustineret; ineptus tamen foret, et putidus, qui diceret, *se non diffindere:* hoc enim satis i[illegible] ceret ex ipsa sententiae latione. Illud vero quale es[illegible] *possum* diffindere? Dicere utique debuit, *Nolo:* u[illegible] non vi et necessitate compulsus, sed opinione permot[illegible]

Postremo illud omnium obscurissimum est, *se nihil posse diffindere*. *Dies* enim duntaxat, non *res ipsa* sive *lis*, *diffindi* dicebatur; quantum hodie compertum habere possumus. Sic Festus, *Dies diffissus esto;* Ulpianus, *Iubet diem esse diffissum;* Livius, *Triste omen diem diffidit;* Gellius, *Iubri igitur diem diffindi.* Haec sola iam extant loca, in quibus haec formula comparet. Quae ad exempla etiam hic dictum oportuit, *Equidem diem hic diffindere non possum.* Ille vero se *nihil diffindere* ait; quasi non *dies* tantummodo, sed causae ipsae et earum partes diffindi dicerentur. Legimus quidem hodie apud Gellium, capite iam citato, *Atque in* rerum *quidem* diffissionibus *comperendinationibusque et aliis quibusdam legitimis ritibus.* Verum hic locus lubricus sane est: neque temere ad partes vocandus. Certe adeo insolens olim visa est haec locutio, *In rerum diffissionibus;* ut codex omnium, qui nunc extant veterrimus et optimus diffinitionibus hic dederit. Offensus scilicet aliquis insolita phrasi, in exemplari quo usus est Librarius, sic ex coniectura correxerat: in eo tamen falsus, quod vocem in mendo cubantem praeteriit, alteram, quae recta et sana erat, corrigendo depravavit. Sic enim verba illa refingere debuit; *Atque in* dierum *quidem diffissionibus:* cui quidem emendationi non dubie etiam favent ista, quae sequuntur, *Comperendinationes*, et *ritus legitimi.* Ne multis morer; neque sententia, neque verba ipsa apud Flaccum procedent, si *diffindere* hic legeris. Ut mirer equidem enarrationem tot vitiis scatentem tot interpretibus placuisse. Solus ex his Dacierius verbum hoc Iuris non habere hic locum vidit; quod ipse melius sequeretur, non vidit. Nempe hoc modo, distinctione sublata, defungi se posse credit,

Nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis, equidem nihil hic diffindere possum.

Quod totum ex Horatii persona sic interpretatur: *Nisi tu, Trebati, dissentis; ego quidem nihil hic dividere, sive resecare, auferre possum.* Sed ut ne dicam, *diffindere* in eo sensu nusquam reperiri, atque adeo vel prima fronte pravum et ineptum videri: illud certe adhuc peius est, quod totum hoc Horatio tribuit: cum tamen et hoc ipsum et ea quae sequuntur necessario flagitent, ut Trebatii responsio ab illo *Equidem* inchoetur. Quam ob rem, cum hac via minime successit, iam tempus est, ut aliam instituamus. Et quidem illud in promptu est, quod nobis offerunt tam editiones vetustae omnes, quam codicum maior pars:

nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem nihil hinc diffingere *possum;*
Sed tamen ut monitus caveas etc.

Hinc, inquam, habent, non *hic*, codices meliores. Clara

utique sententia, nisi nodum in scirpo quaerere capias. *Equidem*, inquit Trebatius, *nihil ex his, quae dixisti, diffingere*, hoc est, *infirmare, refellere, refutare, convellere, labefactare possum. Poteris igitur in Satiris scribendis pergere, neque vereri, ne in magnorum amicorum offensionem incurras. Nam et Lucilii exemplum bono animo te esse iubet. Illud tamen vide, ut intra ius et leges licentiam Satyricam coërceas: siquis enim malum carmen et famosum in aliquem scribat, lege agere contra eum licebit.* Quis tam morosus et difficilis, ut haec carpere audeat? *Diffingere* et verbum Horatianum est, et sententiae huic aptissimum. Carm. III, 29. v. 45.

non tamen irritum
Quodcumque retro est, efficiet; neque
Diffinget *infectumque reddet,*
Quod fugiens semel hora vexit.

ubi *diffinget*, plane ut hic, est *labefactabit*, et in Serm. I, 10. v. 37.

Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque
Diffinget *Rheni luteum caput:*

si cui ea lectio placuerit, necesse est ut intellegat, *corrumpit, labefactat.* Quare in hac scriptura et interpretatione licet acquiescamus. Neque tamen illud spreverim, certe receptae lectioni *diffindere* longe praetulerim, quod Codex Cruquii Tonsanus exhibet:

Equidem nihil hinc defringere *possum*;

quod ad illa, quae proxime antecedunt, referam,

et fragili *quaerens illidere dentem,*
Offendet solido.

Es vero, inquit Trebatius, *solidus, et firmior, quam ut dentem tibi imprimere quis possit. Ego quidem, quantum ad me attinet, nihil hinc possum defringere.* Sic auctor ad Herennium IV, 55. *Subsellii pedem defringit:* Suetonius Claudio XLI. *Defractis compluribus subselliis.* Virgil. Aen. XI, 747.

tum summa ipsius ab hasta
Defringit *ferrum.*

Appuleius metaphorice, ut hic, in Floridis: *Sed ut integrum et intemeratum vestrum esset beneficium, si nihil ex gratia eius petitio mea defregisset.* Sic et alii poëta et Noster de Leonis morsu *Frangere* usurpant: Carm. I, 23. v. 9.

Atqui non ego te, Tigris ut aspera,
Gaetulusve leo, frangere *persequor.*

Quin et illud denique, quod codices aliquot praeferunt, et pro varia lectione Porphyrion apposuit, sic satis commode explices; praesertim si pro *Hinc* vel *Hic* substituas *His*:

Equidem nihil his diffidere *possum:*

hoc est: *nequeo a dictis tuis dissentire, non possum non fidem iis habere; accedo, ut in Satiris scribendis fidenter pergas.* Lucretius I, 267.

Ne qua forte tamen ceptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni;
Accipe praeterea etc.

v. 353.

Nec sinet errantem dubitare et quaerere semper
De summa rerum, et nostris diffidere dictis.

ui sane *diffidere* est *prae dubitatione et metu dissentire:* uod apposite quidem huic Flacci loco convenit. Dixerat iim Trebatius:

O puer, ut sis
Vitalis, metuo; *et maiorum ne quis amicus*
Frigore te feriat:

m vero ex Horatii responso confirmatior factus et fidua plenior, *Equidem,* inquit, *nihil his, quae dicis, diffidere ssum.* Vides iam, opinor, quamvis ex variis lectionibus otiorem esse illa, quam Interpretes arripuerunt: Si tamen me audies, illam unicam amplexaberis, *diffingere,* iam editiones olim. Venetae et Loscheriana exhibuerunt, riusquam altera illa ex Iurisconsultorum decreto in eius dem intruderetur.

84. *Sed bona siquis Iudice condiderit laudatur Caesare]* a quidem editiones; sed rescribe ex quattuor Cruquii odicibus, Pulmanni uno, Bersmanni altero, et nostro a rima manu Magdalenensi:

esto; si quis mala: sed bona siquis
Iudice condiderit laudatus *Caesare?*

sto, inquit; *lege agere liceat adversus eum, qui mala carina condiderit: sed siquis* bona *condiderit, laudatus Caere iudice? si ipse integer hominem nequam perstrinxerit? uid tum? Ille quidem,* ait Trebatius, *impune abibit.* Illud ecte tam a veteribus, quam novis Interpretibus observam est, ludere Nostrum in varia acceptione verbi. Trebatius *mala carmina* accepit pro *criminosis, famosis;* Noster ro *vitiosis, male factis, ineptis. Siquis ergo,* inquit, *ut ego, ona carmina fecerit, a Caesare probata?* Vides iam, opior, lectionem illam *Laudatus* multis rebus recepta meliorem esse. Primo enim, non quicumque bona carmina fecerit, *laudabatur* iudice Caesare: non enim omnibus datum erat tam felicibus esse, ut Caesarem lectorem et iudiem nanciscerentur: Id Virgilio et Nostro cum paucis iis concessum. Deinde in hac Synchysis est, quae venia ne indiget: in illa nitida sunt omnia, et per planum ne obice fluentia. Postremo in hac lectione turbata sententia est; neque habes, quo referas Trebatii illud responsum:

Solventur risu tabulae, tu missus abibis:

ideo ut hinc decepti interpretes aliquot totum hoc Horatio perperam adscripserint. Contra in illa nostra lectione ontinuatur pulchre oratio, sic per interrogationem efferenda,

Esto: si quis mala. Sed bona si quis
Iudice condiderit laudatus Caesare? si quis
Opprobriis dignum laceraverit, integer ipse?

Quid tum fiet, Trebati? an etiam, si sic sit, dabitur iniuriarum actio? Immo enim, respondet Trebatius, alia iam caussa est, et dissimilis ratio:

Solventur risu tabulae: tu missus abibis:

si nebulo iste sale nigro perfrictus in ius te vocaverit; subvenient tibi cum risu iudices, et te impunitum dimittent.

85. *Si quis Opprobriis dignum latraverit, integer ipse*] Iam diu est, cum Lambinus in suis aliquot codicibus invenit, *laceraverit:* alterum tamen illud *latraverit* omnes ubique editores ut melius elegantiusque amplexi sunt: mihi vero, quod bona eorum venia dictum sit, aliud plane videtur. *Latraverit*, inquiunt, positum est pro *allatraverit*. Esto sane hoc: nam et alibi Noster active usurpavit, Epod. V. *Senem adulterum latrant*. Epist. I, 2. *Cervinam pellem latravit:* de constructione non litigabimus. Verum illud negamus vel *latrare* vel *allatrare* vel ulla huius verbi composita sententiae huic et loco convenire:

si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse.

ubi hoc dici manifestum est, *si quis vitae integer, puris moribus, latraverit alium quendam, hominem infamem et impurum*. Iam primum aio metaphoram hanc a canibus ignavis traductam, qui *latrant* scilicet, non mordent, nullo pacto hic locum habere. Recte quidem dixeris, *si homo malus et nequam latraverit virum integrum:* minime vero vice versa, *si vir integer latraverit hominem nequam*. Idque tum ratio ipsa, tum honorum scriptorum auctoritas satis te docebit. Nusquam enim quemquam hac metaphora usum reperies; nisi ubi significet, homines invidos vel ignavos obtrectare aliis sese melioribus. Livius XXXVIII, 54. *Morte Africani crevere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, vivo quoque eo allatrare eius magnitudinem solitus:* ad quem locum respexit Quintilianus Instit. VIII, 6. ubi de Tropis agens, *Et ut Livius*, ait, *Scipionem a Catone* adlatrari *solitum refert*. Columella in Praefat. *Sed ne caninum quidem, sicut dixere veteres, studium praestantius, locupletissimum quemque* adlatrandi, *et contra innocentes pro nocentibus latrocinium.* Martialis Epigr. V, 62.

Allatres *licet usque nos et usque,*
Et gannitibus improbis lacessas.

Suetonius in Vespas. c. 13. *Demetrium Cynicum in itinere obvium sibi post damnationem, ac neque assurgentem, neque salutare se dignantem*, oblatrantem *etiam nescio quid, satis habuit Canem appellare.* Seneca de Vita beata XVII. *Si-*

quis ex istis, qui Philosophiam conlatrant, *quod solent, dixerit.* Vides iam, opinor, *allatrare, oblatrare, collatrare,* contumeliae loco ubique poni: adeo ut turpissime peccaverit Horatius, si partes homini *integro* dederit, quae sunt *invidi* aut *ignavi.* Ergo et ipse *allatrasti* Pantolabum scurram, et Pantilium cimicem? Nempe tu homo nihili tunc obtrectabas civi optimo,

Qui melior multis, quam tu, fuit, improbe, rebus.

Quis autem tibi fidem habeat, de te tam male et absurde loquenti? Equidem a me impetrare hoc numquam potero: neque dubito, quin sic olim a te profectum fuerit,

siquis
Opprobriis dignum laceraverit, *integer ipse:*

quod vocabulum unice huic loco aptum et appositum est. Suetonius de Illust. Grammat. c. XV. *Lenaeus tanto amore erga Pompeii memoriam exstitit, ut Sallustium Historicum, quod eum oris probi, animo inverecundo scripsisset, acerbissima* satira laceraverit. Idem in Iulio c. LXXVI. carminibus *maledicentissimis* laceratam *existimationem suam civili animo tulit.* Tiberio c. LXVI. *Artabani Parthorum regis* laceratus est *literis, parricidia et caedes et ignaviam et luxuriam obiicientis.* Domitiano XXIII. *Contra Senatus adeo laetatus est, ut repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere* laceraret. Livius XXXI, 6. *Aegre eam rem passi Patres;* laceratusque probris *in senatu tribunus plebis.* XXXII, 2. *Hoc tractus vinculo quum redisset, ingenti cum invidia in Senatum venit: ibi quum* laceratus iurgiis *multorum esset.* XLIII, 4. *Lucretium tribuni plebis absentem* concionibus *assiduis* lacerabant. Tacitus Annal. IV, 42. *Audivit Tiberius* probra, *quibus per occultum* lacerabatur. Attilius Fortunatianus p. 2692. *Iambica maledica carmina appellant, quod hoc metro olim* lacerare *et laedere solebant.* Sed haec satis superque: plena enim exemplorum sunt omnia. Illud, credo, in his iam animadvertis, *Lacerare concionibus, literis, iurgiis, probris, Carminibus, Iambis, Satira,* plane apud illos dici, ut apud Nostrum *lacerare opprobriis.* Cave enim, *opprobriis* cum vulgo ad *dignum* retuleris. Ordo enim est, *siquis, ipse integer, opprobriis laceraverit dignum.* Multo utique elegantius hoc est, ut *dignum* absolute sine adiuncto ponatur. Sic Noster alibi, Serm. II, 2. v. 103.

Cur eget indignus *quisquam, te divite?*

Cicero apud Servium ad Aen. VI, 611. Dignis *igitur largiendum est.* Incertus apud Scholiastem Iuvenalis Sat V.

Digna dignis: *sic Sarmentus habeat crassas compedes.*

Plautus Curcul. IV, 2. v. 27.

Indignis *si male dicitur, maledictum id esse duco:*
Verum si dignis *dicitur, benedictum est meo quidem*
animo.

Si male dicitur, inquit, *dignis:* prorsus ut apud Nostrum construenda sunt verba; *si opprobriis laceraverit dignum.* Atque hinc etiam recte colligas, spurium esse et interpolatum illud *Latraverit.* Quippe *latrare opprobriis* ne fando quidem auditum est; ut vel Interpretibus nostris absonum et absurdum videatur. Itaque eo confugiant necesse est, ut *opprobriis* ad *dignum* referant; quo tamen insignis, ut dixi, huius loci elegantia perditur. Denique haec legas velim S. Hieronymi in Epitaphio Nepotiani: *Caue, ne committas, quod aut qui reprehendere volunt, digne lacerasse videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.* Equidem nullus dubito, quin cum haec scriberet Patrum doctissimus, hunc ipsum Flacci locum in mente habuerit, *dignum laceraverit.*

E C L O G A II.

2. *Sed quem praecepit Ofellus*] Tres codices Torrentii:

Nec meus hic sermo est; sed quae *praecepit Ofellus.*

Quod et elegantius est, et castigatius. Sic alibi Noster Epist. I, 10.

Haec *tibi* dictavi *post fanum putre Vacunae.*

et Serm. II, 7. v. 45.

Dum quae *Crispini* docuit *me ianitor, edo.*

Terent. Heaut. III, 5.

Clitipho, haec *ego* praecipio *tibi?*

Adelph. III, 3.

Ubi siquid *bene* praecipias, *nemo obtemperet.*

et V, 9.

Docui, monui, bene praecepi *semper*, quae *potui, omnia.* Equidem, *praecepit sermonem*, quod vulgata lectio exhibet, nollem dicere. Ceterum pro *Ofellus* legendum esse videtur *Ofella;* ut et v. 53. *Ofella*, pro *Ofello;* et v. 112. *Ofellam* pro *Ofellum.* Quippe *Ofella* cognomen erat Romanis notum, ut Lucretiorum. Velleius Paterculus II, 27. *Ofella Lucretius.* Aurelius Victor in C. Mario: *Lucretius Ofella.* Livii Epitome lib. LXXXVIII. *C. Marius Praeneste obsessus ab Lucretio Ofella*, et LXXXIX. *Q. Lucretium Ofellam, contra voluntatem suam consulatum petere ausum, iussit* (Sylla) *interimi in foro.* At *Ofellus* nusquam legisse memini. OFELLIUS quidem et OFILLIUS habes apud Gruterum et Reinesium: sic Plin. Hist. VII, 49. *Claudia Ofilii;* et ibidem 54. *M. Ofilius Hilarus:* Appianus de Bello Civili lib. V. *Ὁ χιλίαρχος Ὀφίλλιος.* Iohannes tamen Saresberiensis a vulgata lectione stat, Policrat. II, 1. *Rusticanum et forte* Ofelli *proverbium est, Qui somniis et auguriis credit, numquam fore securum.* Quamobrem sine codicis scripti auctoritate nihil mutabimus.

3. *Abnormis sapiens, crassaque Minerva*] Nullus est interpretum, qui non prodiderit in suis aliquot *abnormi* ha-

ri: in quibus sunt tres Blandinii apud Cruquium omum veterrimi. Idem nos invenimus in Leidensi, Batteino, et tribus aliis: Quaeritur iam, utrum sit praeferenım, *Abnormi et crassa Minerva*, an *Abnormis sapiens*. ihi quidem posterius magis placet. *Sapiens* hic idem t, ac *Philosophus*. Quemadmodum autem *Stoicus sapiens*, *ademicus sapiens*, pro sectae ratione dicitur: ita Ofellus at *abnormis sapiens*, hoc est, sapiens nullius normae, nulıs sectae et disciplinae, αυτοδίδακτος, natura et moribus, n doctrina et disciplina sapiens. Cicero in Laelio c. a Lambino hic olim citatus: *Numquam ego dicam C. bricium, M. Curium, T. Coruncanium, quos Sapientes noi maiores iudicabant, ad istorum (Graecorum)* normam *isse* sapientes. Ergo *abnormis sapiens* recte dicitur et eganter: *abnormis* vero *Minerva* non ita concinne, meo ıdem iudicio.

14. *Cum labor extuderit fastidia*] *Extuderit*, inquit Acron holiastes, *id est*, *excusserit*, *delicias tibi eiecerit*. Recte ıidem hoc ad mentem Horatii, *excusserit fastidia:* ut Seeca Ep. CXIX. *Inter reliqua hoc nobis natura praestitit aecipuum, quod necessitati fastidium excussit.* Sed illud ılde dubito, an *extulerit fastidia* possit idem esse ac *exısserit et eiecerit:* immo alterum ab altero immane quanım discrepare contendo. *Extundere* enim *aliquid*, non ıt excutere, ut *eiicias et expellas*, sed ut *invenias et obtias*. Virgil. Georg. I, 133.

Ut varias usus meditando extunderet *artes:*

oc est, ut recte Servius exponit, *studiose reperiret et coret*. Ibidem IV, 315.

Quis deus hanc, Musae, quis nobis extudit *artem?*

l est, ut iterum Servius, *studiose reperit:* et v. 326.

En etiam, hunc ipsum vitae mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum et pecudum custodia sollers
Omnia tentanti extuderat, *te matre, relinquo.*

l est, *invenerat et acquisiverat*. Plautus Mostell. I, 3. 64.

Atque olim, priusquam id extudi, *quum illi subblandiebar:*

l est, *obtinui*, *impetravi*, *extorsi*. Et eodem plane sensu ıetonius Vespas. cap. 11. *Nec compelli nisi a matre poit: ea demum* extudit, *magis convicio quam precibus vel ıctoritate:* et Valerius Max. I, 4, 4. *Vixque* extuderunt, *domum rediret*. Gellius XVII, 20. *Existimans eloquenae unius* extundendae *gratia Athenas venisse:* hoc est, *ıaerendae*, *comparandae*. Auctor dialogi De caussis corıptae eloquentiae c. 9. *Ut cum toto anno unum librum* xtudit *et elucubravit*. Ne multa; id polliceri tibi ausim, bicumque hoc vocabulum occurrit, eodem quo in his lois sensu inveniendi, acquirendi, impetrandi, extorquendi

venire. Iam ergo si ad haec exempla locum Flacci ex-mines: *Extundere fastidia alicui*, erit homini cuidam, ni-mium simplici et circa victum indifferenti, et ne im-munda quidem aspernanti, tandem aliquando debitum fa-stidium creare et excitare. Quod quam alienum sit et quidem contrarium menti poëtae, nihil opus est dicere. Quid nunc agimus? Ceteri quidem interpretes tacent: solus hic Torrentius ingenue lectorem monet, suos codi-ces pene omnes habere *extulerit*, non *extuderit; quod*, in-quit, *alii affirmanti vix crediderim*. Quid ita vero, vir op-time? quasi incredibile aut mirum sit vestigia sanae lec-tionis in ullis codicibus extare? Quin et nostri, Regin-sis, Galeanus, Petrensis, clare itidem habent *extulerit;* et a prima manu Magdalenensis. Unde minima mutatione mihi facile fuit sic locum reconcinnare,

Cum labor expulerit *fastidia.*

Idque postea Excerpta Bodleiana, annis, opinor, abhinc CCCC scripta, sine litura mihi exhibuerunt. *Fastidium expellere*, plane ut Plinius, *fastidium abigere;* Seneca, *fa-stidium excutere*. Noster Epist. II, 2. v. 137.

Expulit *helleboro morbum bilemque meraco.*

Sane et ipsum *extulerit* satis commode ferri potest, id est, *abstulerit, deduxerit*, ut alii sunt locuti.

21. *Nec ostrea, Nec scarus*] Lege ex scriptis et olim edi-tis, neque *ostrea*. Semel antea de his monui, quod sa-tis est.

28. *Cocto num adest honor idem*] Vocula *num* non elidi-tur hic in scansione, sed pronunciatur; ut frequenter apud Comicos, etiam vocali sequente. Sic Terentius. Dŭm *erit commodum:* Cŭm *ego possim in hac re medicari mihi:* Quăm *ego argentum effecero.* Id duntaxat observan-dum, numquam hoc fieri in ultima pedis syllaba, cuius rei rationem soli Musici intelligent. Lucretius III, 1069.

Sed dŭm *abest quod avemus, id exsuperare videtur.*

Nihil ergo opus est sagacissimi Nic. Heinsii coniectura, qui ad Claudiani II. Cons. Stil. V, 167. fortassis ait legen-dum: *Coctóne adest honor idem;* sine vocalis elisione. Hoc enim multo adhuc durius est et horridius: quippe vocalis brevis nusquam hiatum facit, sed semper eliditur, ut docui ad Carm. III, 14. v. 11. Equidem, siquid muta-tum vellem, sic potius legerem,

Coctóne etiam est *honor idem?*

Etiamne cocto honor idem est? Sane codex Battelianus, *Cocto num est honor:* Galeanus vero et alter, *Cocto nec adest.*

29. *Carne tamen quamvis*] Quam sudent hic et omnia moliantur interpretes, quo verborum constructionem ex-plicent et evolvant, vide, si vacat aut copia est, apud ip-

1. Nos sic in vulgata lectione, quam omnes fere exhibent scripti editique libri, simplicissime verba ordinamus:

Carne tamen quamvis distat nihil, hac magis illa;
Imparibus formis deceptum te patet. Esto.
Unde datum sentis, lupus hic, Tiberinus an alto
Captus hiet?

Quamvis, ait, nihil distat, nihil excellit carne hac pavonis, magis illa gallinae; tamen patet te, deceptum imparibus formis avium, hanc carnem illi praeponere. *Esto* sc.: concedo, permitto tibi, do veniam tuae stultitiae, ut forma hic decipiaris, *At unde* sodes dignoscis et discernis, lupus piscis utrumne in Tiberi an in alto mari captus sit? Certe eadem utrobique est forma: neque idem lupo, quod in pavone, poteris praetendere. *Hac magis illa* quod perinde est atque *hac magis quam illa:* ut Serm. , 8. v. 17.

Albanum Maecenas, sive Falernum
Te magis appositis *delectat.*

Lucret. V, 729.

Aut minus hoc illo *sit cur amplectier ausis.*

um, opinor, in hac expositione transitio ad sequentia lana est et a proximo petita: tum et tota sententia se-.esque orationis clare elucescit. Nihil ergo opus est Xyandri hariolatione, sic locum refingentis; quam et Chaotius non improbat:

Carne tamen, quam vis, *distat nihil hac magis illa.*

bi praeter alia iure culpanda vocabulum *hac* prorsus reundabit. Multo minus opus illa Marcilii correctione, caiosa sane et rancida:

Carni' tamen (quamvis distat nihil hac magis illa)
Imparibus formis deceptum te patet.

Neque enim indigna illa veterum licentia Noster usquam busus est, ut S in fine vocis eliderет: neque vero *carnis*, ed *plumarum* forma deceptus est iste ganeo. Denique tiam libenter carere possumus Torrentii opera, qui ex nescio quibus in uno et altero codice variis lectionibus ic locum constituit,

Carne tamen quamvis distat nihil; hac magis illam
Imparibus formis deceptum te petere *esto.*

ubi potius scribendum fuerit, *hanc magis illa.* Quippe si *hac magis illam* legeris; sic fiet, ut caro gallinae pavonis carni praeferatur, prorsus contra poëtae mentem. Sed quod hanc emendationem funditus evertit, illud est; quod *Esto*, vox concedentis, semper orationem inchoet; numquam, ut hic, claudat.

31. *Unde datum sentis*] Hoc est, *Unde tibi datum, quod sentis; Unde tibi concessum, ut sentias.* Doctissimus tamen Nic. Heinsius in ora sui codicis, *Forte*, ait, *legendum*,

Unde ratum sentis, lupus hic, Tiberinus an alto

Captus hiet?

Nollem factum: vulgata enim lectio, quam omnes ubique libri firmant, facile se tuetur loco illo Ovidii, Fast. VI, 103.

Prima dies tibi, Carna, datur: Dea cardinis haec est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas *habeat vires, obscurior aevo*
Fama: sed e nostro carmine certus eris.

Sed et hic quoque vir idem praestantissimus emendat *notas*, quamvis fatetur omnes ibi codices a recepta lectione stare. Scire equidem vellem, quid vitio vertat: ipse enim tacet. Atqui, aut plane nihil video, aut uterque locus, tam Horatii, quam Nasonis, firmo talo postea stabit, utpote a Persio fultus, cuius hoc est in Sat. V, v. 124.

Liber ego. Unde datum *hoc sumis, tot subdite rebus?*

Neque enim dubites, quin perpetuus Nostri imitator hunc ipsum locum in animo habuerit; praesertim ubi scias in codice scripto Galeano, quem ipse olim versavi, sic clare haberi:

Liber ego. Unde datum *hoc sentis, tot subdite rebus?*

Datum igitur hic valet *concessum:* Unde concessum tibi, ut discernas, Lupus hic marinus sit, an fluviatilis? natura et gustu, an prava opinione? Sic Martialis Epigr. I, 42.

Non cuicumque datum est habere nasum.

Terentius Eunucho III, 1.

est illuc datum
Profecto, ut grata mihi sint, quae facio omnia.

Lucret. II, 302.

et crescent, inque valebunt,
Quantum cuique datum *est per foedera naturaï.*

40. *Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus*] Nic. Heinsius, *Lege*, inquit, *ais*. Sed recte habet persona tertia, *ait;* etiamsi aliquem ex adverso respondentem fingimus; ut docui ad Serm. I, 4. v. 79.

48. *Aequor alebat*] Plurali haec efferunt numero Editiones Venetae et Loscheriana,

quid? tum rhombos minus aequora alebant?

quibus accedunt bona pars codicum, ut inter nostros Reginensis, Battelianus, Petrensis, Lambethanus, et a prima manu Magdalenensis. Quo igitur pertinebat, receptam in vetustis editionibus lectionem e loco suo eiicere? Certe, siquid interest, hanc potius praetulerim. Neque enim unum aequor, sed *plura alebant* rhombos: et *minus aequor* in fronte gerit nescio quid ambigui, quod in altera lectione penitus evitatur.

53. *Sordibus a tenui victu distabit, Ofello Iudice*] Sic extat in editionibus priscis: at meliores Cruquii, Pulmanni, Bersmannique, et ex nostris optimi Leidensis, Reginensis cum quattuor aliis, *distabat:* quod fortasse nihilo deterius.

nec enim iam olim ab Ofello praecepta. Si *distabat* hic gis, tum Horatii verba sunt, de Ofello hoc narrantis: *distabit*, ipse Ofellus haec loquitur: et *Ofello iudice* rinde est ac *me iudice*. Sic Phaedra apud Nasonem Heid. IV, v. 74.

Quemque vocant aliae vultum rigidumque trucemque,
Pro rigido, Phaedra iudice, *fortis erat.*

rro alius poëta sic potius scripsisset,

Sordidus a tenui victus *distabit.*

d sic alibi noster Epod. I, v. 15.

Roges, tuum labore *quid iuvem meo?*

Art. Poët. v. 273.

Scimus inurbanum *lepido seponere* dicto.

55. *Si te alio pravum detorseris*] Elegantissima certissimaque est Bersmanni codicis lectio: nostri enim omnes a lgata stant:

Si te alio pravus *detorseris.*

alis adiectivorum constructio sollemnis est Nostro, ut udiosus lector passim notabit. Ita Serm. II, 7. v. 71.

quae bellua ruptis,
Cum semel effugit, reddit se prava *catenis?*

Serm. I, 4. v. 79.

Laedere gaudes,
Inquit, et hoc studio pravus *facis.*

si, si ita visum foret, *studio pravo* dicere potuisset; ut vius XLII, 63. *Non ob aliam caussam, quam pravo studio; quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteori atque infirmiori favendo.* Ceterum hoc in loco non onstructio solum figuratior, sed et ipsa sententia melior ficitur:

nam frustra vitium vitaveris illud;
Si te alio pravus *detorseris:*

eo scilicet pravus, *quod* te alio detorqueas. Atqui si *pravum* legeris; *iam tum* fuisse pravum criminaberis, *priusiam* ad aliud vitium se detorserit: quod falsum est.

56. *Cui canis ex vero ductum cognomen adhaeret*] Editiones veteres dederunt, *Ex vero dictum;* et sic codices multo lures, nostri certe ad unum omnes: sic Graeci: Ἐτυμολογούμενον, quod ad verbum reddas, *ex vero dictum.* Livius I, 1. *Stirps virilis, qui Ascanium parentes* dixere nomen. Noster Epist. I, 7. v. 92.

pol me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi dicere nomen:

t ibi habent tum editi antiqui, tum veterrimi aliquot odices, Graevianus, Leidensis, et alii. Sallustius Iugurth. . 78. *Ceterum situm inter duas Syrtis, quibus nomen* ex re aditum — *Syrtes a tractu nominatae.* Ovid. Fast. II, 859.

Ex vero positum *permansit Equiria nomen.*

ane *ex re inditum*, *ex vero positum* propius accedunt ad

dictum, quam ad *ductum*. Tolerabilis itaque ea lectio est; ut mirum adeo non sit, si adhuc nonnullis placeat. Ductum tamen hic iure reposuerunt ex vetustissimo codice Blandinio. Sic Naso Fast. I, 467.

Ipsa mone, quae nomen habes a carmine ductum.

et Fast. III, 387.

Iam dederat Saliis: a saltu nomina ducunt:

ubi vide Heinsium. Idem ibidem v. 733.

Nomine ab auctoris ducunt *Libamina nomen.*

Noster Serm. II, 1. v. 65.

num Laelius et qui

Duxit *ab oppressa meritum Carthagine nomen.*

Cicero De Nat. Deor. II, 27. *Nec longe absunt ab his dii Penates, sive a penu nomine* ducto etc. Et ibidem III, 24. *Nullum est nomen, quod non possis una litera explicare unde* ductum *sit.* Ceterum codex vetustus Pulmanni,

Cui canis ex vero dictum cognomen adhaesit:

Sic Serenus Sammonicus c. 65. ubi hunc locum imitatus est,

Interdum existit turpi verruca papilla;
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhaesit.

Sed in Flacco recte habet *Adhaeret.* Hic enim de Aufidieno vivo, Sammonicus de Verrucoso mortuo locutus est.

59. *Cuius odorem olei*] Vide modo locum:

Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum;
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat.

Quid? anno *instillat odorem olei?* immo *oleum* ipsum. Ergo tres Torrentii codices cum nostro Colbertino lectionem eam praeferunt:

Cuius odorem oleum *nequeas perferre.*

Quid agimus? sane utra harum potior sit, dictu difficile est. Quippe si *oleum* legis, Synchysis illa Horatio est familiaris: Sin *olei*, figurata est locutio, haud minus Nostro usitata. *Cuius olei odorem perferre nequeas, instillat.* Hoc est, *Oleum, cuius odorem.* Casum scilicet Nominis ad pronomen retulit, non ad verbum: ut in illis Terentii:

Populo ut placerent, quas *fecisset* fabulas.
Quas *credit esse* has, *non sunt verae nuptiae.*

Sententia igitur utrobique eadem redit: et dabimus id lc editionibus, ut *olei* retineamus.

65. *Mundus erit, qui non offendet sordibus*] Locus hic e interpretes male habuit, et ab illis vicissim male habitus est:

Quali igitur victu sapiens utetur, et horum
Utrum imitabitur? hac urget lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque
In neutram partem cultus miser.

ni in diversas partes trahuntur; alii ex praecedentibus *ctus* huc repetunt; *Mundus victus erit*, qui non offendet rdibus: alii ex sequentibus *cultus* huc retrahunt, *Mundus cultus erit*, qui non offendet sordibus, atque miser in eutram partem: plures denique *Homo* subintelligunt, *Mundus homo is erit*, qui non offendet *etc.* Perperam omnes: neque enim Ofellus hic definit aut statuit, Quinam homo, vel quinam *cultus victusve* sit mundus: id in vita communi notum erat omnibus. Quid igitur restat? Nimirum et in editionibus priscis et codicibus prope omnibus habetur *offendat*. Hoc recte: deinde in Blandiniis Cruquii et Scholiaste Acrone *qua*, non *qui*. Lege ergo,

Mundus erit, qua *non* offendat *sordibus*.

Nempe supra quaesiverat, *Quali victu sapiens uteretur:* nunc autem respondet; *Mundus eris*, hoc est, *Sapiens mundus erit*, *qua non offendat sordibus*. Qua hic absolute est positum, pro *Eatenus qua*, ut passim apud bonos auctores. *Eatenus mundus erit*, *qua non offendat sordibus;* qua non sordibus offensam et fastidium moveat: non affectabit cultum iusto mundiorem: *in neutram partem cultus miser erit;* neque inclinans in nimiam et supervacuam munditiem, neque in victum immundum et sordidum. Noster Serm. I, 2. v. 123.

Candida rectaque sit, munda hactenus, *ut neque longa*,
Nec magis alba velit, *quam det natura videri*.

Seneca Controv. XV. *Matrona prodeat in tantum ornata, ne immunda sit.* Varro apud Gellium XIII, 11. *Dominum autem convivii esse oportet non tam lautum, quam sine sordibus*.

79. *Atque affigit humo divinae particulam aurae*] *Affigit* et veteres editiones habent, et omnes omnium codices; praeterquam quibus usus est Lambinus, quorum duodecim, si fides est, *adfligit*. praeferebant. Nos sane in nullo id vidimus. Neque vero id multum refert, utrum ulli qui nunc quidem extant, ita habeant necne: cum satis constet tam ex alio Flacci loco Serm. I, 1. v. 81. quam ex multis aliorum auctorum, voces *Affigere* et *Affligere* passim a Librariis confundi solere. Hoc igitur hic agamus; non utra lectio plures codices sponsores habeat, sed utra melior, loco aptior, et ad sententiam convenientior. Et de hoc quidem litigant Interpretes; neque ullus litigandi finis erit, nisi si auctor ab umbris excitatus controversiam ipse dirimat. Quippe utraque lectio proba est; ut necesse sit hanc illi, illam alteri pro vario hominum gustu magis placere. Ceterum *affigere humo* quid sit, norunt omnes; *affligere humo* est cum vi et impetu terrae illidere. Ovidius XII, 139.

Quem super impulsum resupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terraeque adflixit *Achilles*.

et XIV, 206.

quo vidi bina meorum
Ter quater affligi *sociorum corpora terrae.*

Auctor Octaviae v. 685.

Affligat humo *violenta manus*
Similes nimium vultus dominae.

Florus IV, 12. *Mulieres, deficientibus telis, infantes* i Afflictos humo *in ora militum adversa misere.* Va Max. IX, 2. 4. *Infantesque alios in conspectu parentum* humo infligi *iussit.* Tacitus Hist. I, 41. *Dereptam* Gal- *bae imaginem* solo afflixit. Sueton. Domit. c. XXIII. Cly- *peos et imagines eius coram detrahi, et ibidem* solo af- *iuberet.* Silius Italicus lib. VII.

trepideque levantem
Membra afflicta solo, *pressa violentius hasta*
Implicuit terrae.

Lucanus II, 31.

Hae lacrimis sparsere deos, hae pectora duro
Adflixere solo.

Ubi tamen acutissimus Io. Frid. Gronovius, Observ. IV, 8. ex Manuscriptis suis reponit *Adfixere:* neque enim, sic, impetu se humi prosternebant, sed procumbebant dumtaxat. Nollem hoc a viro sagacissimae naris profectum. Recte enim ibi habet, *Adflixere;* idque vel epitheton *duro* satis ostendit. Id enim rem exaggerat, quod etiam *duro* et marmoreo templorum solo pectora adflixerint. Frigebit autem epitheton, si placide et lente procubuerint: nihil enim tum intererit, *durone* dixeris an *molli.* Quid quod in magno luctu sollemne erat humo corpora affligere, et capite et pectoribus solum tundere, ut pluribus probare facile foret, si id nunc ageremus. Sic de sene Amphitryone Seneca in Herc. Fur. v. 1317.

Vivamus: artus alleva afflictos solo,
Theseu, parentis:

Et Hypsipyle apud Statium Theb. V, 602.

huc magno cursum rapit effera luctu,
Agnoscitque nefas; terraeque illisa *nocenti*
Fulminis in morem, non verba in funere primo,
Non lacrimas habet.

et de sene Gordiano Capitolinus in Maximinis c. XIV. *Gordianum, reclamantem et se* terrae affligentem, *opertum purpura imperare coegerunt.* Unde et in illo Silii de legatis Saguntinis, lib. 1. sub finem,

Tandem ut finitae voces; (miserabile visu)
Affigunt *proni squallentia corpora* terrae.

non dubitem reponere *Affligunt*, repugnante licet Dausqueio, et eo multo maiore Gronovio. Atque satis iam, opinor, superque Lambino tulimus suppetias, qui copiose hunc locum enarrans eo maxime ad incitas redactus est, sici

affligere ad terram compluribus exemplis, *affligere* : vel *humo* ne uno quidem confirmare potuit. Iam n, si locutio tam bene se tuetur, haud minus, puto, ntentia ipsa se commendabit. *Corpus*, inquit, *hesterna la onustum, animum quoque divinae aurae particulam ecum praegravat, et humo affligit.* Certe nihil hic reendas; nisi illud forte, quod *humo affligere*, sive in i deiicere, non satis morae denotet, qua animus, etsi atura caelestis, vitiis tamen praegravatus humi tenea- Quod enim *humo afflictum* est, cito forte se erigere blevare potest; quod *humo* semel *affixum*, vix aut potest resurgere. Recte quidem: sed contra reponent, requiri hic diuturniorem moram, quae per totam vitam iret; agi hic de *hesternis* tantum *vitiis*, de *caena du-* de una adeo crapula, quae proinde animum ad ter- *deprimat*, sed minime *defigat*: qua scilicet vel labore bstinentia vel denique somno discussa, animus se staecuperet, et humo tollat. Recta igitur, ni fallor, et omnem reprehensionem posita est lectio illa Lam- Neque tamen hilo minus tibi arrideat illa altera, aliorum codices tanto consensu subministrant,

Idque adfigit humo divinae particulam aurae.

nim Seneca Epist. LVII. *Quaedam animantia impe- habent, incedunt, transeunt: quaedam* solo affixa *radici- luntur et crescunt.* Livius VIII, 7. *Quem Manlius ab o, ita ut per costas ferrum emineret*, terrae affixit. et ., 2. *Postquam ii, qui circa regem, semınecem restan- deinde pilo* terrae affixum, *pugnabant*. Ergo *adfigere animum* perinde erit, ac clavo vel fibula vel alio um vinculo, terrae adnectere. Id quod in re fere n Plato habet in Phaedone, Ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ? ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ πεϱονᾶ: *Omnis voluptas ac dolor animum corpori, quasi et fibula, affigit.* Quo alludit Plutarchus Symposia- III, 2. Ὁ γὰϱ ἡδονῆς καὶ ἀλγηδόνος ἧλος, ὃς πρὸς μα τὴν ψυχὴν προσηλοῖ, μέγιστον κακὸν ἔχειν ἔοικε: *is enim et voluptatis clavus, qui corpori animum ad- magnum malum esse videtur.* Itaque hoc dicit Hora- *Corpus cibi vinique onere gravatum una animum depri-* et quasi clavo *terrae affigere*, πϱοσπεϱονᾶν καὶ πϱο- ν τὴν ψυχὴν τῇ γῇ. Quo in primis pertinent illa i Hieronymi contra Iovinianum Libro II. *Porro ci- n aviditas, quod animum quasi quibusdam compedibus* vatum in terra teneat, *quis ignorat?* Sane ut Hora- ortasse ad illum Platonis locum, ita ad hunc Horatii nymus probabiliter admodum respexisse videatur.

Accedent anni, et tractari] In omnibus Pulmanni et ianni Codicibus, et in pluribus Torrentii desidera- articula *et*; adeo ut locus sic constituatur,

Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
Sive diem festum rediens advexerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus: ubique
Accedent anni, tractari mollius aetas
Imbecilla volet.

Abest etiam *et* ab editionibus vetustis, et a Libris m[illegible] praeter Reginensem omnibus. Si tollis τὸ *et*, tum d[illegible]tur oratio post illa *tenuatum corpus;* et reliqua senten[illegible] proferuntur; *Ubi autem senectus ingravescet, ea aetas im[illegible]cilla lautius et delicatius tractari postulabit.* Atque h[illegible] quidem lectio sic satis commoda est, et libris plerisque omnibus fundata. Nequaquam tamen ambigo, quin alia illa, quam clare habet Codex Reginensis, sola vera et sincera sit; dummodo pro *que* ex coniectura reponas *ve*:

Sive *diem festum rediens advexerit annus:*
Seu *recreare volet tenuatum corpus; ubive*
Accedent anni, et *tractari mollius aetas*
Imbecilla volet.

Quo pacto orationis cursus sic continuabitur; Hic poterit ad melius transcurrere, *sive* dies festus sit; *seu* labore ex-haustus recreare se volet; *ubive*, vel *sive ubi* senescere se sentit. *Ve* enim particula disiunctiva cum *seu* et *sive* tertium locum obtinere solet. Sic Noster Carm. IV, 2. v. [illegible]

Seu *per audaces nova dithyrambos.*
Seu *deos regesve canit deorum.*
Sive *quos Elea domum reducit.*
Flebili sponsae iuvenemve raptum.

Et Arte Poët. v. 55. Sive *receptus terra Neptunus* — steri-*lisve diu palus* — seu *cursum mutavit.* et Carm. III, 4. v. 3.

Seu *voce nunc mavis acuta*
Seu *fidibus citharave Phoebi.*

et I, 22. v. 5.

Sive *per Syrtes iter aestuosas,*
Sive *facturus per inhospitalem*
Caucasum, vel *quae loca.*

Recte igitur hic habet *Ubive:* atque hoc modo evitabitur ambiguitas vocabuli *Ubique;* quae legentem continuo offendit.

95. *Aurem Occupat humanam*] Plures vetustioresque codices *occupet;* et sic nostri Reginensis, Leidensis cum aliis quinque; atque hoc Lambino et Cruquio Torrentioque placuit:

Das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
Occupet *humanam?*

Fama est vox τῶν μέσων, nunc *bonam* nunc *malam* significans: itaque haec erit constructio; *Das aliquid famae, quae bona et iucundissima sit?* Verum hoc pacto non *aurem humanam*, sed *aurem tuam* rectius dixisset. Quare malim hic sequi alios codices, licet numero et antiquitate

eriores, in quibus sunt Magdalenensis et Collegii Triatis cum editionibus priscis:

Das aliquid famae? quae carmine gratior aurem
Occupat *humanam:*

i *famae* absolute positum est pro *bonae famae.* Sic Sea de Clementia lib. I, 15. *Quilibet nostrum debuisset ersus opiniones malignas satis fiduciae habere in bona scientia: principes multa debent etiam* famae dare. Taci- Annal. I, 7. Dabat *et* famae; *ut vocatus electusque po- r a Rep. videretur.* Iam autem *bona fama,* existimatio, is, *humanas aures* iucundissime afficit. Plinius Epist. I, 32. *Est enim, ut Xenophon ait,* ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαι- :. Locus extat in Hierone, ubi Simonides loquitur; *Τοῦ ν ἡδίστου ἀκροάματος ἐπαίνου οὔποτε σπανίζετε· τοῦ δ' χαλεπωτάτου, λοιδορίας ἀνήκοοί ἐστε.* Cicero pro Aria c. 9. *Themistoclem dixisse aiunt, cum ex eo quaeretur, Quod* acroama *aut cuius vocem libentissime audiret: ius, a quo sua virtus optime praedicaretur.* Eleganter hic orphyrio: *Hoc Antisthenes dixisse traditur: Is enim cum disset adolescentem luxuriosum Acroamatibus deditum, ait, iserum te, adolescens, qui numquam audisti summum acroaa, laudem tuam.* Ergo *occupat* elegantius hic et verius iam *occupet.*

99. *As laquei pretium*] Editiones quidem veteres, et cocum maior pars *aes,* i. e. ut Petrensis inter lineas enart, *Obolus.* Lucianus in Timone: Ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς ἄν πεῖν ἔχοιμί σοι, χθὲς μὲν οὐδὲ ὀβολὸν ὥστε πρίασθαι βρόν ἐσχηκότας, ἄφνω δὲ τήμερον πλουσίους: hoc est, *Ego ro multos tibi memorare possum, hodie repente divites, qui ri ne* Obolum quidem, quo laqueum emerent, *habuerint.* acet tamen potius *as* ex Blandiniis et nostris aliquot, unum nummulum indicet; quam *aes,* quod summae inrtae est. Lucianus itaque *obolum,* Noster *assem,* Plautus *achmam,* certum omnes nummulum, pro laquei pretio ominarunt. Pseud. I, 1. v. 83.

CA. *Actum hodie de me est. Sed potes mutuam*
Drachmam *dare mi unam, quam cras reddibo tibi?*
PS. *Vix hercle opinor, si me opponam pignori.*
Sed quid de drachma facere vis? CA. Restim *volo*
Mihi emere. PS. *Quamobrem?* CA. *Qui me faciam* pensilem:
Certum est mihi ante tenebras tenebras persequi.

a ille Plauti locus est legendus.

Ibid. *Iure, inquis, Trasius istis Iurgatur verbis*] Primo quit hic legendum cum editionibus vetustis et codicibus elioris notae, ut Leidensi et Reginensi cum aliis. Vide os ad Serm. I, 4. v. 79. Deinde in nomine illo mire riant, ut solent, exemplaria: *Trasius, Trausius, Rausius, raxius, Tosius, Tralius, Traulius, Trallius, Travius.* Nos

Trausius, sive *Trosius* quod idem est, ut *Claudius Clod.* *Plaustrum plostrum* etc. ex Blandiniis Cruquii, et ... quibusdam, et editione prima Veneta praeferimus. Gr... terus 744, 3. C. TRAUSIO LUCRIONI. TRAUSIUS ... RIS. TRAUSIA AUGE LIB. et 64. 2. IN HONOREM ... TROSII DAPHNI ET M. TROSII CISSI M. TROS... MODESTUS. et 170, 3. C. AVILIUS LICINIUS TR... SIUS. Reinesius XVI, 40. P. TROSIUS P. F. PORT... TROSIA C. F. TERTIA. Apud eosdem et TRAVIUS ... bes; uti hic apud Flaccum exhibent Leidensis et Regin... sis. Capitolinus in Marco c. 11. *Usus est Gramm... Latinis, Trosio Apro, etc.*

106. *Uni nimirum recte tibi semper erunt res*] Alio or... dine Codices nostri, Leidensis, Zulichemianus, Galean... et Reg. Societatis, *tibi recte;* nisi quod nonnulli ... praeferant *rectae*. *Uni nimirum tibi*, id est, *Soli tibi:* ... haec melius coniunguntur. Deinde pro *erunt* legend... ex ingeniosa Nic. Heinsii coniectura *eunt:*

Uni nimirum tibi recte semper eunt *res.*

Ita Cicero ad Atticum XIV, 15. *Incipit* res melius ir... *quam putaram.* et XIV, 20. *Dolabellae et prima illa ...* *et haec contra Antonium concio mihi profecisse permul... videtur: prorsus* ibat res. Tacitus Annal. XII, 68. *Creb... que vulgabat*, Ire in melius *valetudinem principis.* Ita re... *procedere, bene cedere, pessum ire, retro ire, redire* dicu... tur. Ceterum facilius erat Librariorum lapsus ab eunt ad *erunt*. Sic Serm. II, 7, 59. *Auctoratus eas:* duo Cruquian... et Reginensis *Eras*. Porro hic versus non, ut vulgo pe... interrogationem efferendus est: sed affirmative et εἰρων... κῶς. Qui in bonis scriptoribus versati sunt, id ex ip... verbo *Nimirum* verum esse intellegent.

113. *Integris opibus novi non latius usum*] Scripti omn... editique *Latius:* at Henricus Stephanus ex coniectu... plaudente Cruquio, *Lautius:* acutissimus Nic. Heinsius libri sui margine, *Laetius*. Dolet dictum hoc a viro pr... stantis imo. Siquidem melior longe est Stephani corr... tio. Ulpianus Digest. V, 3, 25. *Si quis re sua* lautius u... sit *contemplatione delatae sibi hereditatis.* et infra ibide... *Si quid* lautius *contemplatione hereditatis impendit.* et ... rum, *Utique enim, etsi non tam* laute *erogasset, aliquid* ... *men ad victum cottidianum erogasset.* Sed nihil in Nos... mutandum: accederem potius ad Duareni sententiam, ... in Ulpiano *Latius* substituit. Iuvenalis Sat. XIV, 234.

Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius *ipsi.*

Recte igitur *Latius uti;* ut contra *Anguste uti*. Caesar Bello Civili III, 16. *Rem frumentariam expediendam*, ... anguste utebatur. Sic *res angusta, res arcta*. Eodem ... deunt *largius uti, laxius uti*. Sallustius Catil. XVI. *Pl...*

Sullani milites, largius suo usi, *rapinarum et victoriae* *ris memores, civile bellum exoptabant.* Seneca de Bre- te Vitae c. VIII. *Nemo aestimat tempus:* utuntur illo i us, *quasi gratuito.*

18. *Ac mihi, cum longum*] Miror, unde malum huc pe- r intulerit illud *cum*, cum omnes codices et editiones stae habeant *seu*. *Seu hospes, sive conviva.* Quid ma- stius?

25. *Post hoc ludus erat culpa potare magistra*] Locus nium difficillimus, quique Interpretibus summam mo- am creavit. Nobis quoque pro pensi nostri ratione eadem adeunda est alea: quae si post tot et tantos vi- melius forte aut saltem non deterius cesserit, erit d ab aequo lectore vel gratiam vel veniam impetre- s. Iam primum id ab omnibus testatum est, universos adhuc visi sunt codices uno consensu habere, *culpa* *istra.* Id quid sibi velit, et an huic sententiae possit tari, iam disquirendum erit. Cato in Diris:

Istius atque utinam facti mea culpa magistra
Prima foret: letum vita mihi dulcius esset.

magistra istius facti, sive Veneris furtivae, est *dux, in- trix, auctor.* Eodem Curtius III, 5. *Adhuc illa disci- a* paupertate magistra *stetit.* Cicero, *Natura ipsa ma- ra ac duce.* Virgilius semel atque iterum, *Arte magi- .* Silius Italicus IV.

Exclamat Ligur; huic superos sentire monentes
Ars fuit, ac penna *monstrare futura* magistra.

id ergo? an *culpa* hic erit *magistra*, dux, et inventrix *tandi?* Atqui ex hac significatione nullus huius loci asus elici potest, qui sit paulo tolerabilis. Sed praeter nc laxiorem significationem alia propria est ad compo- tiones pertinens: ut proinde illam ab Horatio hic innui veri simillimum. Quippe in conviviis moris erat vel tu talorum vel coronae impositione Magistrum aliquem bendi arbitrum constituere, qui poculorum modum et merum omnibus praescriberet. Persaepe autem femina id munus delecta, si forte scorta in convivio aderant. tullus Epigr. XXVII.

Minister vetuli puer Falerni
Inger mi calices amariores,
Ut lex Postumiae *iubet* magistrae.

autus Persa IV, 1.

Do hanc tibi florentem florenti, tu hic erit dictatrix *nobis*

que ad hunc morem sine dubio respicit Horatius; si do tam felix esse poterit quispiam, ut latentem hic tentiam extundat:

Post hoc ludus erat culpa *potare* magistra.

nt qui, duce Turnebo, sic exponant; ludum scilicet

hunc fuisse, ut siquis convivarum in aliqua re culpam admiserat, is calicem vice poenae exhaurire iuberetur: atque ideo *culpam* hic vocari bibendi *magistram*. Unde vero tam bellum ludum nobis comminiscuntur? nimirum ex Plautino illo. Stich. V, 4.

Agedum, Stiche, uter demutassit, poculo multabitur:

hoc est, ut aiunt, *poculum unum ebibet extra ordinem*. Id qui contrarium plane ibi est *poculo multari*: id enim privari denotat: ut *multari agris*, *pecunia*, *dote*, *fortunis*, *regno*, passim apud auctores: id quod ex versu sequenti clare apparet:

Age ergo observa: si peccassis, multam hic retinebis ilico.

Ergo ad hoc exemplum, id potius voluerit Ofellus; ut si quis quid peccaverit, is culpa sua magistra cyatho privaretur, neque prius biberet, quam rursum ad se cyathus per mensam rediisset. Sed utrovis modo acceperis, dura sane et coacta haec expositio est; ut pleraeque magni illius Turnebi, dum falsis lectionibus supra modum adhaeret. Quale enim illud convivium; ubi singula verba captanda et torquenda erant, siquam *culpam* faterentur? censura utique foret, non *ludus*: citiusque rixae inde et iurgia, quam ioci et hilaritas nascerentur. Quod si optime et suavissime haec cesserint; putidum tamen et insulsum esset, ideo *culpam* nominare *magistram*, ut alii *Postumiam* aut *Lydiam*. Equidem quidvis potius quam hoc ab Horatio profectum crediderim. Et recte sane Lambinus, qui stribligine hac non contentus melius quiddam ex coniectura indagandum sibi putavit. Is igitur levissima mutatione sic defungi se posse credidit,

Post hoc ludus erat cuppa *potare magistra:*

id est, ut ipse explicat, nullo alio bibendi magistro adhibito, nisi ipsa cuppa; suo scilicet arbitratu quisque potabat, seu grandia mallet pocula, sive modica. *Cuppam* itaque pro poculo, calice, cyatho accepit Lambinus. Atqui illud virum eximium fefellit, Cuppam, non poculum esse, sed ingens vas vinarium instar seriae, vel dolii. Ita tribus locis usurpat Varro apud Nonium Marcellum. Inde ad frumentum conservandum et ad pontium fabricam adhiberi solita. Lucanus IV, 420.

Namque ratem vacuae sustentant undique cuppae.

Vegetius III, 7. *Navigeri amnes, colligatis inanibus cuppis additisque trabibus, transitum praebent.* Capitolinus in Maximinis C. XXIV. *Ponte itaque* cuppis *facto, Maximinus fluvium transivit.* Frontinus Strateg. III, 14. *Hircius Consulem cuppis conditum per amnem intromisit.* Caesar Bel. Civ. II, 11. Cupas *taeda ac pice refertas incendunt, easque de muro in musculum devolvunt.* De iisdem vide Catonem et Palladium de Re Rustica, Glossaria Labbaei, Ulpianum

Digest. VII, 1, 15. XXXIII, 6, 3. XXXIII, 7, 8. et 12. Scaevolam XXXII, 1. 93. Alfenum XIV, 2, 31. Augustinus Confess. lib. IX. c. 8. *Nam cum de more puella iuberetur a parentibus*, de cuppa vinum *depromere submisso poculo*. Ex his, opinor, abunde constat *Cuppam* sive *Cupam*, grande vas esse; cuius quidem *aedificandae* rationem docet Cato cap. XXI. Quod autem viri eruditi tradunt, cuppam etiam poculum notare, ut in linguis hodiernis *Cup*, et apud Hesychium *Κύββα*, *ποτήριον*: id sane gratis dicunt et sine ullo auctore. Ipsum enim Hesychii *Κύββα* mendosum est pro *κύμβα*. Athenaeus XI, 9. *Κύμβα ποτήριον· Ἀπολλόδωρος Παφίοις*. Hoc ipsum voluit Hesychius; sed deceptus est, ut saepe alias, similitudine literarum *μ* et *u*: sic enim *τό β* ante aliquot saecula scribere solebant. Illum autem, quod ex Naevio citant, *Qui duas cuppas mero plenas exhausit*, id spurium est, et ex turbidis Huguitionis lacunis petitum. Et, si maxime genuinum foret, nihil tamen colligas ex hoc fragmento, quo minus cupa hic, ut alibi, sit dolii species, non poculi. Denique quod ex Epigrammate laudat Turnebus, *Sunt cupae, calices, cyathi*; id quidem olim ferebatur in Virgilii Copa:

Sunt cupae, calices, *cyathi, rosa, tibia, chordae,*
Et trichila umbriferis frigida arundinibus:

sed in scriptis codicibus alia longe est lectio,

Sunt topia et calybae, *cyathi* etc.

quam solam veram esse iam diu est quod ostenderunt viri maximi Ios. Scaliger ad locum, et Salmasius ad Historiam Augustam? Quid ergo? Iam plane concidit Lambini enarratio: neque enim *cuppa* bibebant, tamquam calice, ut eius modulus pro magistro inservire posset: ut ne dicam, eandem hic ineptiam et *κακοζηλίαν* redire, quam in Turnebi expositione iam antea fastidivimus. Ut enim *cuppa* notaverit calicem; quis tamen illud tulerit, calicem bibendi magistrum et modimperatorem dici? In eodem luto haerent Danielis Heinsii, et Theodori Marcilii interpretationes; quas proinde non est operae pretium hic ventilare. Erit etiam fortasse, qui *cupam* hic pro cado vel dolio accipiat, et ideo *cupam magistram* dici velit; quasi ea bibendi lex et conditio esset, ut tota cupa exhauriretur: quemadmodum apud Nostrum *Pholoen decebant* Carm. III, 15.

Epoti vetula faece tenus cadi;

et Serm. II, 8. v. 39. *Vibidius Balatroque vinaria tota invertebant.* Hoc sane, quantum ad dictionem attinet, speciosius illis prioribus esse videatur: sed in re ipsa et decori ratione peccat. Non enim convenit, adeo damnose bibere Sapientem nostrum rusticum, ut integram cupam una caena invertat et capite sistat. Hoc non est parci illius et sobrii Ofelli, sed Trausii et Nomentani nepotum.

Vir summus Nic. Heinsius in libri sui ora, *Forte*, ait, *pulpa*. *Pulpa* autem proprie est caro sine ossibus; at apud Persium per translationem usurpatur, Sat. II, 63.

Quid iuvat hoc, templis nostros immittere mores?
Et bona dis ex hac scelerata ducere pulpa?

Sed nequeo equidem divinare, quo sensu vir ingeniosus hoc verbum huc intruserit: neque enim caelum nec terram tangere videtur. Dicis, opinor, caussa et aliud agens hoc adnotabat; magis ut de eo postea deliberaret, quam quod tum serio probaret. Me quod attinet, (his enim repudiatis mea iam proferenda sunt) duplex mihi huc illuc mentem versanti coniectura incidit. Primo haud ita magna mutatione *nulla* substituebam pro *culpa;*

Post hoc ludus erat nulla *potare magistra:*

hoc est, nullis ἀναγκοποσίας legibus obstrictos, suo quemque non bibacis alicuius magistrae arbitrio, potare. Hoc ipsum est, quod in rure suo Sabino beatum praedicat Noster Serm. II, 6. v. 67.

prout cuique libido est,
Siccat inaequales calices conviva, solutus
Legibus insanis: *seu quis capit acria fortis*
Pocula, seu modicis uvescit laetius.

Nulla autem *magistra;* ut Ovidius Trist. I, 5. licet nihil ibi de convivio,

Sive tibi hoc debes, nulla *pia facta* magistra.

et in Arte amandi, II, 479.

Quid facerent, ipsi nullo *didicere* magistro.

Prudentius Hamartigenia v. 204.

qui se corrumpere primum,
Mox hominem didicit, nullo *informante* magistro.

Quis hoc ausit reprehendere, si codex aliquis astipularetur? Sed et aliud mihi in mentem veniebat; et vulgatae lectioni propius, et adhuc, ni fallor, ad sententiam convenientius:

Post hoc ludus erat cupa *potare magistra.*

Ubi *Cupa* eadem erit, quae *Copa*, *Caupona*, *Καπηλίς*, mulier quae vinum e taberna vendit. Vox *Cupa* eo sensu occurrit apud Ciceronem, et Virgilium. Quippe poëmation illud Virgilio inscriptum, quod *Copa* hodie dicitur, olim *Cupa* vocabatur. Sosipater Charisius p. 47. *Communia*, Cupo cuponis, *Fullo fullonis; quamvis Virgilius librum suum* Cupam *inscripserit.* Caupo, copo, cupo; et copa, cupa: sic plaustrum plostrum, claudo cludo, et similia. Lege igitur apud Virgilium,

Cupa *Syrisca, caput Graia redimita mitella.*

Copa tamen est apud Suetonium in Nerone c. 27. *Insignes ganeae, et matronarum institoria* copas *imitantium atque hinc inde hortantium, ut appelleret.* Porro illud hinc intelligas, Ofellum nostrum non domi e cella sua, sed foris e

ıberna venale vinum petiisse. Id enim apud veteres sol-
:mne erat hominibus modico censu. Unde Noster Epist.
, 14. ideo angulum illum ruris Sabini displicere villico
ıo memorat, quia, ait,

Non vicina subest, vinum praebere taberna
Quae possit tibi; nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias, terrae gravis.

uippe vini expers et prorsus abstemius ibi Villicus dege-
ıt: nulla enim domi cella, nulla foris taberna. Qui te-
ıi, inquam, censu erant, de cupa vinum emebant: nam
:tiores domi de suo habebant. Unde illud in Claudio
mquam extremi stuporis arguit Suetonius; quod iam im-
:rator, in ipsa Curia, fassus est se olim e tabernis vinum
bi paravisse; cap. XL. *Cum de laniis*, ait, *ac vinariis*
reretur, Exclamavit in curia, Rogo vos, quis potest sine of-
:la vivere? descripsitque abundantiam veterum *tabernarum,*
ıde solitus esset vinum *olim et ipse petere.* Et L. Pisoni
icero inelegantem luxuriam et sordidam gulam expro-
rat, Orat. c. 27. quod *pistor ei domi nullus, nulla cella;*
ınis et vinum a propola, atque de cupa. Itaque Ofellus
oster, quo hospitem suum lautius et prolixius acciperet,
.num de taberna petiit; et mensis demum remotis ipsam
upam, τὴν καπηλίδα, ut Horatius suam Lyden aut Phylli-
em, accersivit, qua et *potandi magistra*, et saltatrice, et
rotalistria, et siquid amplius vellent, convivae uterentur.
mnia enim illa praestitit Cupa Virgilii,

Crispum sub crotalo *docta movere latus.*
Candida formosae decerpes ora *puellae:*
Ah pereat, cui sunt prisca supercilia.
Pone merum et talos: *pereat qui crastina curat:*
Mors aurem vellens, Vivite, ait, venio.

:abes iam meam coniecturam; quae, si omne punctum
ılerit, gratus accipies: sin minus; ipse, me plaudente,
ıeliorem excogitabis. Certe idem error in Pandectis Flo-
:ntinis haesit, XIX, 2, 31. *Quod si separatim tabulis aut*
:ronibus aut in alia culpa *clusum uniuscuiusque triticum*
:isset. Ubi pro *culpa* reponendum esse *cupa* iam pridem
derunt iuris periti. Palma in medio posita est; detur
ptimo coniectori.

124. *Ac venerata Ceres, ut culmo surgeret alto*] *Ut* iam
ı editionibus fere obtinet, sed sine codicum auctoritate.
ruquius et Lambinus sic dederunt,

Ac venerata Ceres, uti *culmo surgeret alto.*

; nuper vir eruditus,

Ac venerata Ceres, ita *culmo* uti *surgeret alto:*

oliti scilicet vocabulum *uti* posteriorem syllabam semper
roducere. Editiones priscae, et membranae, opinor, om-
es, certe nostrae exhibent,

Ac venerata Ceres, ita *culmo surgeret alto.*

Rectissime: *ut* enim hic abesse, tralatitium est. *Ita surgeret;* ita scilicet, ut iam nunc surgit. Nempe per *imbrem* convivium hoc actum est; caelo autem pluvio, et Ceres crescit, et rustici otiantur ac bibunt. Aristophanes in Pace: p. 677. Edit. Bas.

> *Οὐ γὰρ ἔσθ' ἥδιον, ἢ τυχεῖν μὲν ἤδη 'σπαρμένα,*
> *Τὸν θεὸν δ' ἐπιψακάζειν· καί τιν' εἰπεῖν γείτονα,*
> *Εἰπέ μοι, τί τηνικαῦτα δρῶμεν, ὦ Κωμαρχίδη;*
> *Ἐμπιεῖν ἐμοὶ γ' ἀρέσκει, τοῦ θεοῦ δρῶντος καλῶς.*

132. *Postremo expellet*] Nescio quare post Lambinum et Cruquium iam omnes fere editiones *postremo* hic praetulerant; Venetae enim et Loscheriana, et membranae omnes notae melioris *Postremum*.

134. *Erit nulli proprius, sed cedet in usum*] Ita omnes et olim et nuper editi: neque quidquam ex libris suis attulerunt magni interpretes. Solus Bersmannus in duobus *erat*, in uno *cedit* reperisse se testatus est. Lege ergo, et distingue:

> *Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli*
> *Dictus* erat: *nulli proprius; sed* cedit *in usum*
> *Nunc mihi, nunc alii.*

Et *cedit* quidem Battelianus noster; *erat* cum ille, tum Galeanus, Magdalenensis, Societatis Regiae, et Collegii Trinitatis habent. Quae sine dubio vulgata lectione meliora sunt. Si *cedit* hic admittis, perpetui temporis erit; et *cedit mihi* etiam praeteritum tempus includet, cum Ofellus agri dominus erat. At si *cedet* legis, tum non recte addideris *mihi Ofello*, utpote iam possessione depulso. Dicendum utique fuerit, *Nunc huic, nunc alii;* huic scilicet Umbreno. Quare recte habent *erat* et *cedit*. Ceterum et alio modo ordinare verba et construere potes:

> *Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli,*
> *Dictus erat nulli proprius: sed cedit* etc.

ubi *dictus erat proprius* perinde erit ac *datus*, *donatus*, *dicatus*, *constitutus*. Virgil. Aen. I, 77.

> *Connubio iungam stabili,* propriamque dicabo.

ubi notat Servius, tam a dico dicas, *dicatus*, quam a dico dicis *dictus* eodem sensu usurpari; ut in illo Aen. VI, 138.

> *Aureus et foliis et lento vimine ramus*
> *Iunoni infernae* dictus *sacer.*

dictus, inquit, *dicatus*. Sic agrum, pecuniam, vel aliud quid doti *dicere*, est constituere. Ergo, ait, hic ager nunc sub Umbreni, nuper sub Ofelli nomine, nulli proprius et perpetuus a natura dicatus, constitutus erat.

ECLOGA III.

1. *Sic raro scribis*] Permansit hoc ex editionibus priscis. Tres Blandinii et alter apud Cruquium, si *raro scribis:* duo Pulmanni, si *raro* scribes; *scribes* etiam tertius habet. Repone igitur,

Si raro scribes, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas: quid fiet?

ue hoc est quod voluit Acron Scholiastes: *Quid fiet?* ›erbaton, inquit, *a superioribus, si raro scribis — — quid ?* Ita Terentius Phorm. IV, 4.

cedo nunc porro, Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet?

·o *scribes, ut non quater poscas membranam;* hoc est, o *ut;* ut saepe Noster alibi: Serm. I, 7. v. 13.

Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors.

od cum non intelligerent boni Librarii, *sic* substitue- ıt, quia deesse videbatur particula comparandi. Quod *sic* retinere velis, tum per interrogationem efferas cen- ',

Sic raro scribes, ut toto non quater etc.'
Nil dignum sermone canas? quid fiet?

|. *Ab ipsis Saturnalibus huc fugisti*] Neglegenter sane : versati sunt interpretes; ut nusquam magis: Cruquius vetustissimo Blandinio *at ipsis* invenerat; sed fortuna ı uti nescivit. Idem et nos reperimus in optimo Lei- ısi, et a prima manu in Reginensi. Agnosco veram ratii manum:

Quid fiet? at *ipsis*
Saturnalibus huc fugisti.

urnalibus absolute positum, ut passim apud alios: Ca- l. XV.

Misti, continuo ut die periret,
Saturnalibus, optimo dierum.

ırtialis VI, 24.

Nil lascivius est Charisiano;
Saturnalibus ambulat togatus.

in vulgata lectione ne sententia quidem consistit: Quo- ›do enim *ab Saturnalibus* fugere potuit? quid, malum, non tam rure, quam in urbe, dies Saturnalium erant? ad villam abeundo, triduum de mense Decembri su- lit? Mirum vero, tot enarratoribus tam spissum et ab- ·dum mendum placere potuisse. Neque vero in sequen- ıs felicius rem gesserunt,

Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis.

ıid hoc est, obsecro, nisi palam insimulare, Nostrum erumque fuisse ebrium? Quanto melior ea distinctio ·, quae in pluribus membranis apparet?

at ipsis
Saturnalibus huc fugisti sobrius. Ergo
Dic aliquid dignum promissis.

Tu, inquit, sobrius in villam te abdidisti, dum alii ... dies Romae luxuriose celebrant. Seneca Epist. XVIII ... Saturnalibus loquens: *Hoc multo fortius est, ebrio ac ... tante populo, siccum ac* sobrium *esse*. Iuvenalis Sat. VII,

Tunc par ingenio pretium, tunc utile multis
Pallere, et vinum toto nescire Decembri.

De poëtis loquitur, qui ipsis Saturnalibus, ut Noster, ... et epulis abstinebant, et carminibus scribendis operam ... bant. Ceterum in uno Cruquii Blandinio pro *Ergo* ... *Esto*: ut sane haec a Librariis confundi solere non ... animadverti. Venusta sane lectio:

Quid fiet? at *ipsis*
Saturnalibus huc fugisti sobrius. Esto:
Dic aliquid dignum promissis.

Castigaverat Nostrum Damasippus ut desidiosum: Si ... inquit, *anno vix quater scriptioni vacabit; quid fiet?* ... illa subiungit, tanquam occupante et respondente Horat... *At dices*, ait, *Ipsis Saturnalibus huc fugi sobrius.* Agnosc... hoc: *esto: dic igitur aliquid dignum hoc secessu atque* ... Sane utrumvis, tam *esto* quam *ergo*, tuto poteris admi... tere; sed illud *At* prorsus necessarium est.

10. *Cepisset villula tecto*] Nihil quidem hic muto, quan... doquidem omnia exemplaria in hac lectione consentiu... Sic alibi Serm. I, 5. v. 45.

Proxima Campano ponti quae villula rectum
Praebuit.

Nolo tamen hic dissimulare, quod in coniecturam mi... venerat: ne quis forte posthac in eandem incidens ... tardiusculum fuisse criminetur, qui illam non viderit... Quid si igitur legas?

Si vacuum tepido cepisset villula lecto:

lecto scilicet lucubratorio: ut Serm. I, 4. v. 133.

neque enim cum lectulus *aut me*
Porticus excepit, desum mihi.

Seneca Epist. LXXII. *Quaedam sunt, quae possis et in ... sio scribere: quaedam* lectum, *et otium, et secretum desi... rant.* Catullus XXXII.

O quid beatis est solutius curis?
Cum mens onus reponit; ac peregrino
Labore fessi venimus larem *ad nostrum,*
Desideratoque acquiescimus lecto.

12. *Eupolin, Archilochum, comites*] Venusta lectio est ... codice Reginensi, etsi a manu secunda:

Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro,
Eupolin Archilocho? *comites educere tantos?*

Certe iratis Musis natus sit oportet, qui vulgata elegan... rem hanc esse non persentiscat. *Tantos* autem, *tam gr... des*, tot ac tantis voluminibus: ut recte Acron *Tantos ... codices retulit.* Sed fortassis altius hic mendum latet:

enim Persii Scholiastes ad Sat. III. sic locum hunc ɔfert, *Quin tu invidiam placare paras:* quam eandem ipturam inveni etiam in alio quodam Persii enarratore 3to, qui habetur in Bibliotheca Regia. Unde ex doctissimi Rutgersii coniectura totus hic locus sic concinnari terit:

Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere? quid, tu
Invidiam placare paras, virtute relicta?
Contemnere miser.

illud Terentii Eun. II, 2.

Quid, tu *his rebus credis fieri? tota erras via.*

ne apte satis hoc et commode exire, nemo potest in- iari: contenti tamen erimus lectione illa, quam hodie ɔpeditant Flacci exemplaria. Ceterum quam secundo :o coniecturam protulit idem Rutgersius, *Quincte;* ut ratium hic praenomine compellet blandiens Damasip- s; eam, etsi auctori mirifice placuit, multo deteriorem e iudico.

27. *Et morbi miror purgatum te illius*] Miror equidem, de hoc malo pede se in omnes superiore saeculo editio- s intulerit. Alium enim verborum ordinem servant, et itiquitus excusi libri, et scripti credo universi, nostri rte ad unum omnes,

Et miror morbi *purgatum te illius.*

uod et soni suavitate, et compositionis simplicitate, al- ro praestat.

29. *Lateris miseri capitisque dolore*] Etiam hic per in- rpretum neglegentiam impune grassata est sciolorum idacia. Cum enim Venetae et Loscheriana editio recte ibuissent *ve:*

ut solet in cor
Traiecto lateris miseri capitisve dolore:

iscio quomodo iam per saeculum et amplius illud *que* excusis omnibus locum obtinuit. Atqui non illud vult oratius, eundem hominem et latere et capite dolere, at- ie utrumque dolorem in cor una traiici. Nam ex com- iratione, *Et miror morbi purgatum te illius*, de uno hic orbo, non de pluribus agi manifestum est. Ergo *ve* huc stituendum; in alio scilicet *capitis* dolor, in alio *lateris*, i *cor* traiici solet. *Ve* etiam habet Battelianus et Regius, im uno Bersmanni: quin et Scholiastes Acron clare ag- ɔscit; ubi sic locum enarrat; *Qui lateris* aut *capitis do- re correpti sunt.*

39. *Pudor, inquit, te malus urget*] Reducenda est Blan- iniorum codicum lectio, *angit*, quam Torrentius, Bers- iannus, Pulmannus in compluribus suis invenerunt. Ex ostris solus habet Battelianus. Similis librariorum lapsus libi occurrit: ut in Virg. Aen. IX, 89.

nunc sollicitam timor anxius urget.

In melioribus membranis *angit* reperit Pierius, et sic i[n] sua editione dedit Nic. Heinsius. Ceterum *urget* p[aulo] ante habuimus v. 30; ut inconcinne hic repetatur.

60. *Quum Fusius ebrius olim*] Melius Torrentii codi[ces] quinque, Pulmannique unus, *Fufius*. Et sic a prima ma[nu] noster Reginensis. *Fufios* saepe habes apud Gruterum [et] Reinesium, sed nullos *Fusios*. *Fufii* etiam apud Cice[ro]nem, Caesarem, Tacitum, alios occurrunt: sed deterio[res] libri passim ibi *Fusios* obtrudunt.

62. *Huic ego vulgum*] Repone *vulgus* ex duobus Pul[manni] et Galeano nostro. Nusquam alibi *vulgus* masc[u]lino genere usurpat Horatius; semper neutro. Adde, q[uod] *vulgum similem cunctum* ingratam *κακοφωνίαν* habent.

74. *Si male rem gerere insani est, contra bene sani*] Du[o] ex nostris, Galeanus et Regiae Societatis,

Si male rem gerere insani, contra bene sani est.

Et sic credo in pluribus aliorum, etsi ipsi taceant. Re[s] quidem parvula est: ex duabus tamen lectionibus has praetulerim; quia hoc pacto clare magis oratio ad se[quentia] continuatur.

76. *Quod tu numquam rescribere poscis*] Praestantissim[us] Nic. Heinsius in libri sui margine, *Forte*, ait, *legendum*, *quoi*. Perperam, ut opinor. *Rescribere* enim est, *reddere*, *solvere*; et accusativum post se trahit. Terentius Phorm. V, 7.

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum *rursum iube* rescribi, *Phormio*.
Quodne ego perscripsi porro illis quibus debui?

ubi Donatus: *Quoniam ad numerationem pecuniae antiqu[a] scriptura*, rescribere *dicebant pro* renumerare. Servius ad Virgilii Aen. VII, 422. *Scribi est dari, Rescribi reddi*; Ho[r]ratius:

Dictantis, quod tu numquam rescribere possis.

Vide nos ad Epist. II, 1. v. 105. ubi illud etiam ad ex[a]men revocabimus, *Scribe decem a Nerio.*

86. *Arbitrio Arri, Frumenti quantum*] Lego,

atque epulum arbitrio Arri, et
Frumenti quantum metit Africa.

Centum paria, atque epulum, et frumentum. Id librariis perpetuum est, ut voculam vel syllabam, siqua ultra se[x]nos versiculi pedes excurrit, penitus omittant. *Et vero* omnium facillime intercipi solebat, quia non literis, sed punctis duntaxat, olim notabatur.

93. *Uno quadrante periret*] Ita editiones priscae, et pleraeque ex recentioribus. Sed codices Blandinii, et ex nostris vetustiores Leidensis, Reginensis, *perisset*.

ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,

Ipse videretur *sibi nequior.*
stituebant, credo, *periret;* quia utrumque verbum, et *iret* et *videretur*, eodem tempore efferendum esse autumbant. Atqui hoc minime necesse est. Terent. Phorm. I.
Non, si redisset, ei pater veniam daret?
elph. II, 2.
Si attigisses, ferres *infortunium.*
ster Serm. I, 6. v. 79.
In magno ut populo si qui vidisset, *avita*
Ex re praeberi sumtus mihi crederet *illos.*
96. *Divitiis parent, quas qui construxerit*] Sic priscae edines dederunt, unde in ceteras derivatum est. Bona tan pars codicum, in quibus nostri Leidensis, Reginensis m quattuor aliis, *contraxerit:* neque aliter Scholiastes bricii. Quod nuper adeo a docto Editore in Textum retum est, altero reiecto. Sane sic usurpat Apuleius Met. IX. *Ad istum modum, divinationis astu captioso, non vas* contraxerant *pecunias.* Verius tamen elegantiusque *construxerit:* ut Noster alibi Serm. I, 1. v. 44.
At ni id fit, quid habet pulchri constructus *acervus?*
rm. II, 3.
et exstructis *in altum*
Divitiis *potietur heres.*
cero I. contra Rullum: *Videtis omnibus rebus et modis* nstructam *et concervatam pecuniam decemviralem.* Phil. , 38. *Itaque tanti acervi nummorum apud istum* concuantur. Persius Sat. II, 44.
Rem struere *exoptas, caeso bove.*
ihil igitur hic immutandum.
108. *Quid discrepat istis?*] Miror plerasque editiones *uid* hic obtrudere; cum Venetae antiquae et Loscheriana *ui* recte dedissent: quibus astipulantur quicquid usquam re est codicum scriptorum. *Qui*, i. e. *quomodo:* ut Acron choliastes. Ita infra v. 260. *Amator exclusus qui distat?*
112. *Porrectus vigilet cum longo fuste*] Iam antea, Carm. cilicet III, 10. et Epod. XI. pro *porrectus*, quod omnes bi codices quasi de compacto perperam exhibebant, substituimus *proiectus.* Atque hic quoque vox eadem reponenda erit, quantumvis reclamantibus Librariis, quorum aucis datum erat habere nasum.
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Proiectus *vigilet cum longo fuste.*
Quid enim hic facit *porrectus?* An tu credis avarum hunc, ordidum et triparcum, in molli lectulo et culcitra plumea ad acervum frumenti decubuisse? atque adeo prae eliciis membra sibi exporrexisse? Certe id denotat *porrectus,* ut Serm. II, 6. v. 106.
Ergo ubi purpurea porrectum *in veste locavit.*

et ibidem v. 88.

Cum pater ipse domus palea porrectus in horna:

molliter enim tum et delicate recubuit mus ille ru cui recens palea pro cubili erat. Prudentius Ha v. 856.

Illic purpureo latus exporrecta cubili
Floribus aeternis spirantes libat odores.

Immo vero nudo, opinor, solo vel vili stramine pr vigilabat ille, Euclionum omnium miserrimus. Sili licus lib. XV.

Stramine proiectus *duro patiere sub astris*
Insomnes noctes.

Statius Theb. V, 587.

viridi nam cespite terrae
Proiectum *temere, et patulo caelum ore trahentem.*

Vide plura ad Carm. III, 10. v. 5. Ceterum *porre proiectus* passim a Librariis confundi testantur, qui lum, Ovidium, alios ad scriptorum codicum fidem runt.

127. *Si quidvis satis est*] Codex Petrensis, *quodvis* cerpta Bodleiana, *quod hs* cum virgula superne posi est, *Si quod habes satis est.* Ex compendiosa scriben tione orta est variatio. Ceterum, etsi illud *quod hal* ridere cuipiam possit, tamen recte habet *quidvis*, tiones dederunt. Plautus Mil. III, 1. v. 155.

Commodulum obsona, ne magno sumtu: mihi quid est.

Turpilius Lindia, apud Priscianum de Metris Comic

Profecto ut quisque minimo contentus fuit,
Ita fortunatam vitam vixit maxime,
Ut philosophi aiunt, isti quibus quidvis sat est.

129. *Servosve tuos, quos aere pararis*] Recte quide *pararis*, ut Sallustius Iugurth. c. XXXI. *Servi*, aere *iniusta imperia dominorum non perferunt.* Sed illud cinne admodum,

servosve *tuos*, quos aere pararis.

Si enim semel *tuos* dixeris, nihil attinet illa adiice *aere pararis:* ut ne addam *servos tuos quos* κακοφω aures offendere et vulnerare. Equidem ausim quavi sione contendere nunquam hoc ab Horatio pr esse. Quid multa? levissima sane mutatione locu grum olim praestiti; quod postea vidi ab elegantis viro Tanaquillo Fabro occupatum, et a celeberri cierio comprobatum:

Servos ve, tuo *quos aere pararis.*

Nihil vel e tripode verius dici potuit. Terent Phor 2. v. 26.

Vendidit. Quam *indignum facinus, ancillam* a tam suo.

rter Epist. II, 2. v. 12.

meo *sum pauper in* aere.

aere de suo monumentum posuit. Gruter. pag. 549. 10.
LANIUS C. L. EROS AERE DE SUO.

52. *Quid enim? neque tu hoc facis Argis*] Locus sane cilis et interpretibus molestus:

Cum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genetricem occidit Orestes.

quid enim matricidae verba esse volunt, negantis se insanire. Atqui *quid enim* non negantis est oratio, confirmantis. Ita Serm. I, 1. v. 7.

Militia est potior: quid enim? *concurritur: horae*
Momento aut cita mors venit, aut victoria laeta.

Dat hic, ut vides, colligitque, militiam esse potiorem, ue ita passim usurpant boni auctores. Sine dubio igisunt verba haec Stoici, in argumentatione pergentis. Atadeo priora illa sine interrogatione per ironiam pronda sunt, *Incolumi capite es. Quid enim?* Sic enim te procedet oratio, et *Quid enim* hoc pacto confirmanerit, quod post interrogationem est negantis. Quae em sequuntur, *Neque tu hoc facis Argis,* Stoicus quidem itur, sed ex matricidae persona: et perinde est ac si eret, *Dices, neque hoc Argis facio, neque ferro matrem do: cur itaque, ut Orestes, insanus vocer? Quid?* rendet Stoicus, *An tu Argis demum, occisa ibi matre, tum num insanisse Orestem putas? Quin multo ante, dum egre fuit, insanivit, priusquam matrem occidisset. Nihil que attinet, quo loco, aut quo modo id scelus perpetres; uidem matrem interimis, certe insanus haberi debes.* Nulm aliam, si sapis, in recepta lectione sententiam quaes. Sane quattuor apud Pulmannum codices pro *quid im quid ni* exhibent. Quippe *enim* in scriptis exemplabus hoc fere modo (*n.*) compendiose notatur; unde proivis erat Librariis lapsus a *quid ni* ad *quid enim*, et vissim. Porro et *tu* in illis quae sequuntur, *Neque tu hoc cis Argis,* facile pro *n* sive *enim* decipere potuit; quin a codice Reginensi omnino abest. Levi igitur brachio c versum concinnare poteris,

Incolumi capite es? quid ni? *neque* enim *hoc facis Argis.*

iorum alterum a scriptis codicibus venit, alterum ab uditissimi Lambini coniectura. *Quidni incolumi?* ait oicus, urbane et εἰρωνικῶς: *neque enim aut Argis aut rro matrem iugulas; ut pro Oreste habendus sis.* Eadem cetia, Noster alibi Art. Poet. 382.

Qui nescit, versus tamen audet fingere, quid ni?
Liber et ingenuus, praesertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.

Equidem, ut vulgatam lectionem, demta interrogatione, non improbo: ita hanc fortiorem et elegantiorem esse plures, opinor, censebunt.

133. *Ut demens genetricem occidit Orestes*] Ita sane: quia in proximo erat nominativus *Orestes*, tertiam in verbo *occidit* personam nobis dederunt, ut supra Epod. X. *Iuverit* substituerunt pro *Iuveris;* nempe quia *praeda* id flagitare videbatur. At quanto melius Pulmanni codices duo, Bersmanni unus, ex nostris Regius et Magdalenensis et Lambethanus et a prima manu optimus Reginensis,

neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens, genetricem occidis, *Orestes.*

Sententia quidem eadem utrobique est: at orationem hoc modo nitidiorem venustioremque fieri, hospes plane in poëtis sit, qui non ultro agnoscat.

137. *Male tutae mentis Orestes*] Non placuit hoc summo viro Nic. Heinsio: *Forte*, ait, *male* motae, *ut infra* v. 278. *commotae crimine mentis.* Scilicet haud meminerat medicorum verbum esse *Tutus*, perinde fere ac *sanus*, *incolumis.* Celsus II, 3. *Haec valetudo*, *ut spatium aliquod habebit*, *sic* tuta *erit.* II, 8. *Alvus in hac valetudine ea tuta est*, *quae quotidie coacta*, *eaque convenientia his quae assumuntur reddit.* et ibidem: *In quo omnia haec sunt*, *is ex toto* tutus *est.* Ergo eleganter dictum est, *male tutae mentis*, ut *male sanae:* neque quidquam hic immutandum.

139. *Aususve sororem Electram*] Pulmanni liber optimus cum Regio addunt *est: aususve sororem* est *Electram.* Recte. Librarii pro more suo omiserunt; quia Hexameter citra id integer est.

151. *Avidus iam haec auferet heres*] Nic. Heinsius ex coniectura emendat:

Ni tua custodis, avidus iam iam *auferet heres.*

Satis quidem probabiliter: neque tamen recepta lectio temere eiicienda.

154. *Ingens accedat stomacho*] Vide modo hos duos versiculos:

Deficient inopem venae te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.

Ubi primo *accedit* reponendum est, fide codicum multo plurium, novem scilicet ex nostris, quinque ex sex Pulmannianis, trium ex Bersmannianis quattuor. Ceteri interpretes, editiones veteres patienter secuti, variantem hic lectionem dissimulant. *Ni accedit;* ut paullo ante v. 151. *Ni tua custodis.* Serm. I, 2. 95. *Ni Catia est.* II, 7. v. 118. *Ocius hinc te Ni rapis.* Illud deinde mecum considera, *Ni cibus atque ingens fultura accedit stomacho ruenti.* Quid sodes sibi illa volunt *cibus atque ingens fultura?* Sane *cibus* stomachi fultura est; ut Lucret. II, v. 1147.

Et fulcire cibus atque omnia sustentare.

V, 865.

Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus.

olumella VI, 24. *Quae vacca, cum partum edidit, nisi* cibis fulta est, *quamvis bona nutrix, labore fatigata nato subrahit alimentum.* Vinum quoque potentissime reficit et ulcit *venas deficientes.* Seneca Epist. XCV. *Antiqui meici nesciebant dare* cibum *saepius, et* vino fulcire venas adentes. Idem De Beneficiis III, 9. *Quid assedisse aero, et cum valetudo eius ac salus momentis constaret, excepisse idonea* cibo *tempora, et* cadentes venas *vino* refecisse, t *medicum adduxisse morienti?*
lsso in Pont. I, 3.

Et iam deficiens, *sic ad tua verba revixi,*
Ut solet infuso vena redire *mero.*

ecte ergo et eleganter hic habet *fultura:* locum tamen ategrum et sanum esse nondum ausim praestare. Quippe lud *ingens* fultura, ut quovis loco non optimum foret pitheton, ita hic pessimum esse videtur. Non enim ideo eficiunt venae, si non *ingenti* fultura sustinentur: modica tique et quantulacumque fultura praecaveri id malum otest. *Deficient*, inquit, *venae, nisi ingens fultura accedit;* uod perinde est ac si diceret, *Morieris; nisi ex toto incotmis es:* cui enim ingens fultura suppetit, is ex toto tuis est. Quare facile inducor; ut illud *ingens* in mendo ubare existimem. Quid si sic corrigamus?

Deficient inopem venae te; ni cibus, atque
Praesens *accedit stomacho fultura ruenti.*

Ni fultura praesens accedit: unde aegrotus, maturandum sse auxilium ratus, continuo infert, *Tu cessas?* Sic *praesens auxilium, praesens remedium, praesens medicina* passim pud auctores. Certe *praesens* vel simile quid necessarium idetur sententiae. Non enim de moribundo duntaxat, ed de quovis etiam sanissimo id verum erit, *Deficient te enne, nisi cibus accedit:* fame enim tandem morietur. ed illud interest, quod alteri *praesenti* auxilio opus est; lter sine periculo differre potest aliquantisper. Qui meus quid coniecerit, eum ego vatem optimum libens peribebo.

156. *Quanti ergo? octo assibus*] Lambini hoc facinus it; qui explosa vetere lectione *octussibus*, primus hanc uae nunc passim circumfertur in eius sedem intrusit: *ueptam* scilicet alteram et *corruptam* clamitans, quippe *ctusse* numero singulari, non *octussibus* numero multituinis dictum oportuisse. Hunc sequuntur Cruquius Torentiusque, etsi inviti quodammodo et repugnantes. Ita emum evenit, ut quod germanissimae Latinitatis et natiae elegantiae est, indignis modis quasi furca hinc eiiceetur. Nos pro more et penso nostro pergemus de Hora-

nius Marcius aedilis plebis primum (lege *prim*
populo in modios assibus *donavit.* Et mox, *Tr*
tate assibus *populo frumentum praestitit.* Et ite
auctor est, cum L. Metellus in triumpho plur
phantos, assibus *singulis* (lege *singulos*) *farris*
Festus in voce Peculatus: *Postquam aere sig*
populus R. Tarpeia lege cautum est, ut bos ce
decussibus *aestimaretur.* Animadvertis, opin
assibus modios gemino plurali dici; sed et *a*
tum, bovem centussibus, ovem decussibus alt
plane ut apud Nostrum, *ptisanarium octussib*
inde est, ac si diceret, *singula id genus ptisa*
corum officinis octussibus emi solere. Sic ita
tur; *Hoc quidem, quod in manibus fero, ptisa*
sive octonis assibus emtum est: hoc genus ptis
sibus emitur. Posteriorem autem phrasin
medicus; quia non unico ptisanario ingesto
Opimius; sed pluribus quotidie opus habuit
latim integre convalesceret. Itaque uno res
tium ptisanarii indicavit Medicus; et illud
ficavit, plura id genus sumi oportere. Quo
nimatus ille avarus, continuo exclamat, *Ehe*
morbone an medendi sumptibus peream. Rec
tussibus hic legemus; quod et editiones vet
omnium codices exhibuerunt. Nam quod La
catur, olim hic extitisse *oct' assibus:* quia
bris aliquot litura non vacabat; in ea re, cr
et potius est, ut *octossibus* fuerit; quod in
habetur litera *U* superne adscripta. Tum

Quid refert morbo, an furtis, pereamne rapinis?

Quod ne Latinum quidem est: *ne* enim in hac locutione semper antecedit τὸ *an*, numquam subsequitur; ut Carm. I, 3.

Divesne prisco natus ab Inacho
Nil interest, an *pauper*.

Hoc igitur, ut sane meritum erat, repudiato, veterem lectionem *que* in sedes pristinas restituerunt Lambinus et Cruquius. Sed cum codices ex nostris aliquot, Regius scilicet, Galeanus, et Magdalenensis clare habeant *ve*; idque ipsum voluisse videantur, qui *ne* hic exhibeant; nulla mihi dubitatio est, quin ea sola vera sit Horatii scriptura,

Quid refert morbo, an furtis pereamve rapinis?

Quid refert, *morbo* peream, *an furtis* medici, *rapinisve* heredis? Ceterum *ve* et *octussibus* probavit etiam doctissimus Baxterus. Si *ne* admittis, tum tollendum erit *an*:

Quid refert, morbo, furtis, pereamne rapinis?

158. *Quisnam igitur sanus? qui non stultus*] Non animadvertunt Interpretes elegantiam huius loci; cum sic verba illa accipiunt, *Qui non* est *stultus*. Tu vero sic potius interpretare, *Qui* est *non stultus*. Haec autem quam non prorsus eadem sint, aut iam, opinor, sentis, aut mox persentisces. Cicero pro Fonteio cap. VI. *Quid opus est sapiente iudice? quid oratore* non stulto? Idem in Oratore c. 7. *Ut ea qui utantur*, non stulti *homines haberi possint, etiam plerumque* prudentes. Seneca Controv. XXI. *Servus* non stultus *tergum et caput suum deliciis praesentibus praetulit.* Controv. XXXII. *Ego sanitatis meae, si potero, argumenta colligam. Dicam in Senatu* non stulte *sententiam.* Plautus Mostell. I, 3.

Equidem pol miror te non stultam *stulte facere.*

Terent. Heaut. II, 3.

Tuum esse in potiundo periclum non vis: haud stulte *sapis.*

Restituenda ea lectio Nasoni, perspicacissimo Nic. Heinsio non intellecta, Trist. lib. V. Eleg. 5. ubi poëta inter Getas uxoris natalem celebrans et rem divinam faciens, miratur fumos e ture ascendentes Italiam versus ferri:

Aspice, ut aura tamen fumos e ture coortos
In partes Italas et loca dextra ferat.

Igitur prope est, ut sensu eos praeditos esse credat; quales olim in funere Eteoclis et Polynicis in duas partes se scidisse, tamquam odiis ardentium fratrum ipsi essent animati, Callimachus tradidit:

Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis.

Et se quidem antea pro fabula habuisse illud Callimachi; nunc tamen fidem ei habere, cum huic ipsi fumo sensum inesse videat:

Hoc memini quondam fieri non posse loquebar;

Non sensu modo praeditus erat ille fumus, se sapuit, Nasone iudice; cum relictis regionibus liam versus volaret, ab horrido illo caelo tractus migraturus: ipso scilicet poëta idem copia daretur. Quid, rogo te, hac lectione v venustius? Sic idem alibi in Arte Am. III, 25

Aut Helene; quam non stulte, *Menelae, rep*
Tu quoque non stulte, *Troice raptor, hab*

et ibidem 357.

Cautaque non stulte *Latronum praelia luda*

Propertius III, 21.

Et quaecumque volens reperit non stulta *puel*

Iterum Cicero De Oratore II, 68. *Ut vel* non *stulte cum sale dicat aliquid.*

165. *Morbo tententur acuto*] Venetae priscae riana, *tentantur*, atque ita maior pars codicum octo: neque aliter citat Priscianus p. 691. ubi nuscriptos in eadem lectione consentire vidi,

Quod latus aut renes morbo tentantur *acuto*

Quod indicativum modum hic recipit, ut supr *eo* quod

Maxima pars hominum morbo iactatur *eode*

Revocetur itaque antiqua scriptura, nullo su avitis sedibus depulsa. Ceterum imitatus est S monicus cap. III.

Portio si capitis morbo tentetur acuto.

et XXIII.

Si latus immeritum morbo tentatur acuto.

166. *Barathrone Danes quicquid habes*] Iam

Damnes quicquid habes, an numquam utare paratis?
t Sidonius Apollinaris Carm. V. vers. 325.

post quina Vitelli
Millia, famosi ventris damnata barathro.

:lud tamen lectionem hanc penitus evertit; quod non-um *helluones et nepotes* perstringit noster (quos versu de-ıum 224. insectatur) sed *ambitiosos et audaces* hic sugillat, t recte vidit vir egregius Dan. Heinsius. Consideranda :aque est alia, quam suppeditant codices nostri Reginen-:s et Galeanus, et Scholiastae quoque agnoscunt:

quid enim differt, balatrone
Dones quicquid habes, an numquam utare paratis?

oc est, *dones ne et profundas quicquid habes, ut balatro.* alatro autem est homo nihili, decoctor, qui sua stulte rodigit. Glossae Labbaei: *Ἄσωτος, ganearius, luxuriosus, rodigus, profusus, sumtuosus, balatro.* Varro de Re Rust. [, 3. *Videbo iam vos, inquit,* balatrones, *et huc afferam ıeum corium et flagra.* Lucretius III, 968.

Aufer abhinc lacrimas, balatro, *et compesce querelas.*

:a verissime emendavit Nic. Heinsius ad Ovidii Amor. [I, 5. cum scripti codices ibi *barathro* habeant, ut hic pud Flaccum. Profecto sua se facilitate et bonitate satis ommendat haec lectio, *Balatrone:* atque illud haud le-em ei gratiam conciliat, quod Nic. Heinsio placuerit: dhuc tamen restat altera, in duobus codicibus a Bers-ıanno reperta, quae fortassis omnibus palmam praeripere ıo iure mereatur.

quid enim differt, balatroni
Dones quicquid habes, an numquam utare paratis?

erte particula disiunctiva *Ne* tuto hinc abesse potest; ut pist. II, 2. v. 166.

Quid refert, vivas numerato nuper, an *olim?*

t Serm. II, 7. v. 58.

Quid refert, uri virgis ferroque necari
Auctoratus eas, an *turpi clausus in area?*

ım autem sententia erit, Quid differt, utrumne avarus umqnam rebus partis utare, an ambitiosus et *audax* sive ırbulentus, seditiosus, bona omnia profundas in aucu-anda plebis gratia et suffragiis venandis? *Dones bala-oni,* ut Serm. I, 2. v. 56.

Qui patrium mimae donat *fundumque laremque.*

ala:rones autem et eiusmodi nebulones nullius bonae ugis sectari et comedere solebant ambitiosos, qui mune-bus ludisque exhibendis, et pauperibus sportula delinien-is, aliisque id genus sumtibus, largos se benignosque esse ; haberi studebant. Unde illud initio Sermonis I, 2.

Mendici, mimae, balatrones, *hoc genus omne*
Moestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus *erat.*

enim et verba utrobique sunt eadem. Nam i impensis *munerum et ludorum* hic agi, vel ex constiterit,

In cicere atque faba bona tu perdasque lupi

Donare autem *balatroni* id ipsum est quod *de tronibus:* singularem enim hic numerum vim bere, vulgatum est et tralatitium. Ceterum d fraudandus non est Heinsius pater; qui hoc ip iectura, ut videtur, feliciter protulit; in ec frustratus, quod *balatronem* de uno quodam p de tota nebulonum et scurrarum turba interpr

170. *Et haec moriens*] Editiones vetustae, et fere omnes, *Hoc moriens pueris dixisse*. Quod tius: sic infra v. 190. Dicere *quod* sentit; nc *Quae.*

172. *Donare et ludere vidi*] Sic quidem Li coniurati in omnibus codicibus tradiderunt: ipse Auctor? Equidem cras fortassis id cred hodie certe nihil. Expendamus paullisper l grum:

postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere triste

Donare, inquit Scholiastes, *ad Nuces refertur Talos.* Nihil potuit ineptius: *Ludere* enim tar quam talos refertur; et *donare* etiam ad utrun tonius Augusto c. 83. *Animi laxandi caussa m tur hamo, modo talis aut ocellatis* nucibusque l

osurditatem omnem superant. Quid ergo hic reprehendit ater Oppidius? Non utique quod talis *luderet* filius; sed uod *sinu laxo* et neglegenter eos ferret, ut saepe excide-ent et *perderentur;* temere etiam cuivis eos *donaret;* finito isu, sic proiectos relinqueret, neque in posterum servan-os reponeret; atque adeo negligentis et prodigi olim ho-inis specimen exhiberet. In fratre vero contraria indo-e elucebat, avaritiae scilicet et sordium; cum statim a isu studiose talos *numeraret*, quin et in cavis angulisque bsconderet, metuens et sollicitus ne a quoquam surripe-entur. *Sinu laxo*, ut eleganter Seneca de Beneficiis IV, . *Non recipit* sordidum *Virtus amatorem*, soluto *ad il-m* sinu *veniendum est.* Quid ergo? Equidem, vel cen-um Librariis obnitentibus, aio et contendo sic Horatium edisse:

Ferre sinu laxo, donare et perdere *vidi.*

ententiam, opinor, iam vidisti: verba ipsa sic inter se onveniunt, ut nequeant sine iniuria divelli, Martialis V, 40.

Iam donare *potes, iam* perdere; *plenus honorum,*
Largus opum. Expecto, Postume, quid facias.

I, 30.

Sex sestertia si statim dedisses,
Cum dixti mihi, Sume, tolle, dono:
Deberem tibi, Paete, pro ducentis.
At nunc cum dederis *diu moratus,*
Sex sestertia, Paete, perdidisti.

eneca de Benef. VI, 4. *Si cum daret, suspiravit, vultum dduxit,* perdere *se credit, non* donare. VII, 32. *Non est agni animi* dare et perdere: *hoc est magni animi* perdere t dare. De Vita Beata XXIV. *Quid tu, inquit, receptu-us* donas? *immo, non* perditurus. Tacitus Hist. I, 30. *Falluntur, quibus luxuria specie liberalitatis imponit:* per-ere *iste sciet, non* donare. Ceterum *perdere talos* non so-um extra lusum, sed in ipso etiam lusu potuit Aulus; um frater scilicet Tiberius, ludo lucroque attentior, om-es illius talos victor auferret. Elegantissimus locus est pud Apollonium Rhodium, ubi Cupidinem et Ganyme-em inducit talis aureis ludentes; quorum ille astutus et equam simplici et Ganymedi manum adierit, et os sub-verit; hic omnes talos, duobus exceptis, mox et istos uoque moerens *perdiderit.* Digni sane sunt versus, qui et ic legantur; lib. III, v. 117.

ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσείοις ἅτε κοῦροι ὁμήθεες ἑψιόωντο·
Καί ῥ' ὁ μὲν ἤδη πάμπαν ἐνίπλεον ᾧ ὑπὸ μαζῷ
Μάργος Ἔρως λαιῆς ὑποΐσχανε χειρὸς ἀγοστῷ
Ὀρθὸς ἐφεστηώς· γλυκερὸν δέ οἱ ἀμφὶ παρειὰς
Χροιῇ θάλλεν ἔρευθος· ὁ δ' ἐγγύθεν ὀκλαδὸν ἧστο

quippe et Luxuria dissident inter se et discor

183. *Latus ut in circo spatiere, aut aëneus* u tiones Venetae et Loscheriana, et aliae credo Lambinum *laetus*. Quod et scriptis codicibus manifeste vitiosum est. Heinsius filius ex *Forte*, inquit, *lentus;* quod et mihi in men Sane *lentus* et *spatiari* aptissime iunguntur, u dium Art. I, 67.

Tu modo Pompeia lentus spatiare *sub umb*

Metam. II, 572.

nam dum per litora lentis

Passibus, ut soleo, summa spatiarer *arena.*

Sed illud huic emendationi incommode accid *Aedilis* et *Praetoris* duntaxat, sed cuiusvis h erat, *lente in circo spatiari:* quid enim vet cum a negotiis vacuus *Fallacem* Circum *v pererrabat Saepe forum*, lente, opinor, et tard debat, non quasi hostem fugiens currebat. erit, ut lectionem omnium codicum auctorita *tus*, retineamus. Ut enim *sublimis incedere*, et magnifice, saepius occurrit: Auctor Octavi

Sublimis *inter civium laeta omina* Incessit

ita eodem sensu, et pari metaphora, *latus inc tiari* dictum esse videatur. Cicero certe et *rem fieri* eadem translatione pro *animos t* Acad. II, 41. *Est enim animorum ingenioru quoddam quasi pabulum consideratio contempl rae;* erigimur, latiores *fieri videmur*, *huma*

et ad staturam suam redeunt, ubi MSti omnes *lati*, :utero. Iterum de iisdem Epist. LXXX. *Ille qui* elatus incedit, *et haec resupinus dicit*, *En impero* Etiam hic plerique apud Gruterum codices *latus* *us*. Et iterum de divitibus et nobilibus Epist. CXV. *istorum, quos* incedere altos *vides, bracteata felici-* Silet hic Gruterus: tu perpende, annon hic olim *itos*. Ovid. Heroid. IX, 127.
reditur late *lato spectabilis auro*.
hic potius τὸ *late* referendum erit ad *spectabilis*; :r Carm. III, 16.
e conspicuum *tollere verticem*.
ι, pro aut *aëneus*, repono ex veterrimo Leidensi et ino,
us ut in circo spatiere, et aëneus *ut stes*;
alteruter tantum honos, sed uterque ei obtingat. ria est sane haec emendatio: nusquam enim *aë-* .syllabon apud veteres poëtas invenias (nisi forte ve ediderunt pro *aereus*) sed ubique aut *aëneus* aut

Atrida, vetas cur] Ita recte Editiones: at perperam aliquot notae deterioris, *Atride*: hoc enim ulti- :oducit, ut *Ατρεΐδη*. Sane insignis iniuria facta imo Prisciano; cum vel in celebri illa Putschii : sic eius verba exhibentur p. 731. *Latina vero o in E correptam vult Vocativum primae declinatio- tinari, etiam in Graecis; unde Horatius in II. Ser-*

quis humasse velit Aiacem, Atride, *vetas cur?*
ır enim manuscripti, quibus usus sum, clare ibi *in A correptam*, et postea, *Atrida*. Servius ad Aen. 5. *Anchisa Vocativus Graecus: sic Atrides, Atrida* t Horatius:
quis humasse velit Aiacem, Atrida, *vetas cur?*
Nil ultra quaero plebeius] *Quaero* et in editionibus lerisque omnibus scriptis habetur; tam aliorum, ostris; nisi quod in uno Collegii Trinitatis, *quae-* ıgnoscit quoque eam lectionem Acron Scholiastes. stissimus Cruquii Blandinius a prima manu habuit quomodo, vel contra omnium exemplarium fidem, iectura legendum censuit Gul. Canterus Novar. V, 12. Quid hic agimus? Certe subtili hic, si us- lias, iudicio opus est; quo Bonum a Meliore dis- us, exiguo sane fine separatum. Utraque quidem atis commoda; sed utraque vera et genuina esse Prior illa, quam pluribus placuisse video,
: sum. Nil ultra quaero *plebeius. Et aequam* *n imperito*, etc.
ıaec vult esse eius, qui supra ex Agamemnone quae-

Dicere, quod sentit, permitto.
Rex, inquit, sum; hoc satis est tibi plebeio, c in regem tuum, quid aut quare faciat, curi rere: et praeterea etiam aequum bonumque e beo: ac si tibi vel alii cuicumque iniustun quum videtur, impune contradicere et redarg Mihi quidem, pace tot interpretum qui ali posterior haec enarratio melior et concinn Quippe in altera id, opinor, iure reprehenda primum Agamemnon dixerat, *Rex sum;* conti spondet, *Nil ultra quaero.* Atqui iam *plus qu* versu superiore,

Ne quis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas

Cur, inquit, *vetas*? quam ob rem, qua de ca rationibus inductus, hoc vetas? Deserit erg inceptam; si statim, audito illo *Rex sum*, c mutus abiturus est. Siquidem illud *Rex sum* 1 satisfacit interrogationi *Cur vetas:* immo respo tius abnegat. Hoc primum: quod vel solum, perspicaci lectori suffecerit. Sed et alterum quo si non aequo, aliquatenus tamen pecca Quippe vox *plebeius* inclementius paullo ac c hic dicitur; et Agamemnoni quidem aptissim qui subiratus et indigne ferens a percontatore i conditionis eum suae verbo illo admonere volu xes Iliad. B. v. 200.

Ὃν δ' αὖ ΔΗΜΟΥ τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντα
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν, ὁμοκλήσασκέ τε μύ
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, etc.

rte valde falluntur, neque totius orationis oecono- . percipiunt. Primo enim ostendit Agamemnon, se, ;ium decus et fastigium tutari vellet, nullum respon- esse daturum: tamen, quod apud omnes gratiosus esse ·et, et edicti sui aequitati fideret, paratum esse cui- ue rationem eius reddere. Quid, amabo, aut indeco- hic, aut sibi ipsi repugnans? Quin et eadem pror- edit, siqua est quam volunt, repugnantia; sive Aga- noni verba illa tribuas, sive plebeio. Qui enim di- *lex sum;* etiam, cum tacet, praedicat *nihil ultra quae- m esse* seu plebeio, seu nobili. Ita apud Nasonem Agamemnon, ubi Briseida sibi arrogat, Remed. Amor. 5.

Est, ait Atrides, illi quam proxima forma;
Et, si prima sinat syllaba, nomen idem:
Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
Si minus; imperium sentiat ille meum.
Quod si quis vestrum factum hoc incusat, Achivi;
Est aliquid, validâ sceptra tenere manu.
Nam, si rex ego sum, *nec mecum dormiet illa,*
In mea Thersites regna licebit eat.

avero Sulmonensis ille ad hunc ipsum Flacci locum exisse videatur. Unum tantummodo huc addam; quod, usu et diligenti scriptorum codicum lectione Libra- um ingenium bene noverit, facile credet illud *quaere* polari potuisse ab illis scielis, ut laboranti versui me- ntur: ignaris scilicet et virtute Caesurae et ob dupli- consonantem *τὸ quaere* hic posteriorem syllabam pro- fe: contra, si *quaero* ab Horatii manu fuisset, nus- n quemquam inventum iri, qui *τὸ quaere* vel somnio tituere t.

9. *At si cui videor non iustus*] Ita nuper ediderunt, , ex codice omnium veterrimo Blandinio. Sed rectius *ic si*, ut alii omnes, scripti editique, summo consensu bent.

10. *Dicere quae sentit permitto*] Cum Venetae antiquae oscheriana *quod sentit* olim dedissent, postea exorti nescio qui, qui *quae sentit* substituerent. Idque per rpretum negligentiam passim nunc obtinet, contra nium fere codicum fidem, quorum plurimi *quod* ha- t, pauci *quid*. Revocetur vetus lectio,

Dicere, quod *sentit, permitto.*

ero Philip. II, 15. *Ego autem*, dicendum *enim est, Pa- conscripti*, quod sentio. Ibidem, V, 2. *Non iam levi- r est, sed ut* quod sentio dicam, *dementiae*. De Oratore ,o. *Fremant omnes licet*, dicam quod sentio. Et II, 90. am *enim vere, amicissimi homines*, quod sentio. In to c. 41. *De Servio autem et tu probe dicis, et ego di- i*, quod sentio. Et c. 85. Dicam, *opinor*, quod sentio.

tam. Quasi vero illud potissimum hic a ipsa potius sententia in considerationem si attendissent; vidissent utique τὸ *deduc* dex Zulichemianus exhibet, solum esse Horatio profectum. Quippe in Asia haec agro Troiano insepultus iacuit Aiax: *d* debuit classis, ut postea ad Graciam appe vero eam rursus in Asiam, qui Deos ore pestem et magnum infortunium Agame Recte igitur habet,

Di tibi dent capta classem deducere *T*
Virgil. Georg. I, 255.

Conveniat quando armatas deducere cl
Aen. III, 71.

Deducunt *socii* naves, *et litora comple*
et IV, 398.

et litore celsas
Deducunt *toto* naves: *natat uncta cari*

194. *Cur Aiax Putrescit*] Scriptorum co *putescit:* Quam scripturam sunt qui alteri qui nihil interesse dicant, hanc an illan vero neutris accedo: quippe *putescit* nusc tur, non magis quam *foetescit.* Tum autc alicubi, ambigue tamen hic et prave pon *tere et foetere* etiam de hominibus *vivis* d *cit* igitur, atque id solum, recipimus: qu lud Homeri, Πύθεται. Iliad. *Λ.* 395.

ὁ δέ ϑ' αἵματι γαῖαν ἐρεύϑω

em et codices et veteres editiones exhibent; nisi quod Cruquianus a prima manu *veris* habuit, alter a se- la *vero*. Sane Lambinus, nondum visa Cruquiani co- lectione, ex coniectura reposuit *alias veris*, id est; *as* et diversas *a veris*, sive falsas: ut Noster alibi, *Lysippo, alium sapiente bonoque:* et Phaedrus III, 1. *Quod si accusator* alius Seiano *foret.*

ra hunc insurgunt Xylander Torrentiusque, qui *alias* sensu non dispari pro *alias a vero* stare posse existi- t; ut *alienus* tam cum genitivo, quam ablativo soci- Latini, *alienum maiestate, officio, existimatione; alienum* is, *assensionis, naturae Deorum:* Graeci autem ἄλλο ήμης, ἕτερος τοῦ κόλακος et alia id genus passim pant, ipso Lambino plura exempla suggerente. Equi- ex his duobus prius illud Lambini praetulerim: con- ius enim est, siquid indico, *alias species a veris*, scil. ebus, quam *alias a vero*, ubi in diversum genus tran- Sic Curtius IV, 59. *Sive ludibrium oculorum, sive* species *fuit.* Sed in neutra, opinor, lectione pede procedit oratio; sive legeris,

Qui species alias veris, *scelerisque tumultu*
Permixtas capiet;

alias veri, quod in hac constructione eandem senten- parit. Quid enim illo fiet, *scelerisque tumultu per- as?* Non cognosco illum *sceleris tumultum.* Certe tu- tus est, ubi res diversae et contrariae miscentur inter confunduntur; ut Noster Serm. II, 2. v. 75.

at simul assis
Miscueris elixa, *simul* conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertunt, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

re vide, annon sic potius distinguenda sint verba,

Qui species alias, veri scelerisque tumultu
Permixtas, capiet.

e enarratio et olim Scholiastae Acroni, et nuperius andro Torrentioque placuit. Iam enim recte *tumultum* ris, ubi verum et scelus permiscentur. *Verum* autem erit *rectum, aequum, bonum*, ut saepius apud Nostrum sque usurpatur. Quod divos placaverit Agamemnon, ropitiis eis classem deduceret, hoc *verum* et rectum ; quod ea de causa filiam immolaverit, illud *scelus.* ue scelus et verum tumultu permixta; ut Virgil. Ge- I, 505.

Quippe ubi fas versum atque nefas.

allus Epithalamio Pelei prope finem,

Omnia fanda nefanda malo permixta furore.

s autem *species* absolute, pro alienis a veritate, aliis ipse opinatus est, quidni cum Xylandro accipere pos- us? aut levi mutatione, *falsas* vel *vanas* non incom- le substituere? quemadmodum initio Art. Poët.

velut aegri somnia vanae
Fingentur species:

et apud Livium III, 5. *Portentaque alia, au oculis, aut* vanas *exterritis ostentavere* species: III, 18. *Aut cum aeger, quamvis adhuc sapiat,* t *dam* vanas imagines accipit. Ubi animadverte lud *accipit.* Recte enim inde colligas, *species* legendum; non ut codices quidam habent, *cupi* et Seneca Epist. LIV. *Nam qui leviter dormit, secundum quietem* capit. Et De Ira, II, 1. *Ne* capere *acceptae iniuriae, et ultionem eius concu* II, 3. *Sed ille sequens impetus, qui* speciem *i tantum* accepit, *sed approbavit.* Ceterum satis diversas hic sententias proposuisse, nova aliqu fusas: quaenam autem ex his palmam auferre lecteris iudicio permittendum censeo.

211. *Aiax immeritos dum occidit*] Derivatum Editionibus priscis; inde in plerisque nunc ci At solus ex nostris Reginensis *dum;* ceteri *cun* que aliorum, habent; et id versus sequens conf *prudens admittis.* Ceterum aliter verba ordina in Cruquianis, tum in nostris, Zulichemiano, nensi, et Regiae Societatis:

Aiax cum immeritos occidit, desipit, agnos.

Quod altero concinnius cultiusque exire, qui bet, facile sentiet; et merito viris eruditis Cru roque placuisse.

212. *Cum prudens scelus ob titulos admittis* i *admittis* Cruquiani plures, unus Pulmanni, et *committis.* Id, opinor, ortum est ex veteri le *admittis.* Sic enim lego:

Tu *prudens scelus ob titulos* cum *admittis* i

Tu vim hic et venustatem affert sententiae v. 199.

Tu *cum pro vitula statuis dulcem Aulide na*

et Serm. II, 7. v. 40.

Tu *cum sis quod ego et fortassis nequior.*

et 53.

Tu *cum proiectis insignibus, annulo equestri*

Noli dubitare, quin sic Horatius scripserit.

215. *Huic vestem, ut gnatae, paret*] Elegi Magdalenensis,

Huic vestem, natae ut, *paret.*

ut alibi Noster Serm. I, 3. v. 89.

Porrecto iugulo historias, captivus ut, *audit.*

Ovid. Amor. III, 11.

Excubui clausam, servus ut, *ante domum.*

216. *Pusam aut Pusillam appellet*] Exemplum cuiusdam, qui *imaginibus, non mente, falsus,* u

utar III, 18. agnam sub humana specie viderit, et am esse suam crediderit, vestem illi et ancillas paraverit, nomen muliebre ei indiderit, et marito uxorem destinaverit; Aiaci similem errorem insaniens, qui tres arietes iugulavit, Atridas et Ulixen se credens occidere. Videamus auctoris verba:

Siquis lectica nitidam gestare amet agnam;
Huic vestem, ut natae, paret ancillas, paret aurum;
Pusam aut Pusillam *appellet, fortique marito*
Destinet uxorem:

Manuscriptorum quantum ubique est, et editiones ... cae habent *Rufam aut Pusillam*; nisi quod nonnulli ... pro *aut*, et vetustissimus Blandinius *Posillam*. Ceterae ... ae circumferuntur lectiones, sunt febriculosae coniec... ae, quae per vanas imagines auctoribus suis illudebant. ... *sam aut pusillam* Cruquius dedit, *Pupam aut pupillam* ... rubinus; *Putam aut putillam*, Scaliger: *Pupam aut pu... llam*, Nic. Heinsius: quae omnia, cum nomina sint ap... lativa et ὑποκοριστικά, minime hic locum habere pos... nt. Quivis enim sine ulla dementiae suspicione vel *ag... n* vel *catellam* vel *dorcada* vel simile aliud delicium ... is vocabulis appellare poterit. Prudentius certe illi fa... unt, qui *Rufam aut Rufillam* legunt; ipsa nimirum sen... ntia flagitante non blanda verba et ὑποκοριστικά, sed ... ra faeminarum nomina; quale siquis *agnae* imponat, ... minam eam esse credens, proque filia nuptum daturus, sine dubio ad agnatos et gentiles erit deducendus. Sed ... id opus *Rufillam* hic, invitis codicibus, reponere. Vera ... la et genuina lectio est, quam ipsi suppeditant,

Rufam *aut* Posillam *appellet.*

... a, ut dixi, codex veterrimus Blandinius; sed eodem re... t, quod in ceteris libris extat, *Pusillam*. Et *Rufa*, et *... osilla* sive *Pusilla*, frequens mulierum cognomen. Gru... rus DCCCLIX, 1. ATILIAE. M. F. POSILLAE. et CCCLXX, 8. MELENSIA SEX. F. POSILLA. et ... CCXXXVII, 8. T. POMPEIUS T. F. REGINUS POSIL... AE UXORI SUAE. Reinesius XVII, 178. CASTRICIAI ... OSILLAI. Iterum Gruterus DCLXI, 11. OCTAVIAE ... L. PUSILLAE. CXV, 5. PRO SE ET IULIA PU... ILLA VOTUM SOLVIT. DCI, 6. IULIAE PUSILLAE ... ON. SUAE. Marmora Felsin. pag. 438, 1. L. IULIUS ... RISTEAS ET AELIA PUSILLA. Porro *Rufae* cogno... en passim habes apud Gruterum et Reinesium, in gen... ibus Apustia, Aurelia, Calpurnia, Eppia, Flavia, Manlia, ... aria, etc.

230. *Quid tum? venere frequentes*] Locus integer ita se ... abet:

Edicit, piscator uti, pomarius, auceps etc.
Mane domum veniant. Quid tum? venere frequentes.

narranti, an Horatio interloquenti? neutri enim mirum erat, si turba illa nebulonum modo suo convocati *venirent frequentes.* Toı dices *quid enim* hic habent: quod, etsi illi d quidem prae vulgato probatur: et plena or *enim* aliud facerent? *venere frequentes.* Sed Battelianus, *qui tum;* quod levi mutation fingere:

Mane domum veniant, qui cum venere fr
Verba facit leno.

Certe hoc pacto leniter fluit oratio, quae, scabra est et intercisa. *Qui cum,* ut passi res. Terentius:

Qui cum *hunc accusant, Naevium, Plaut*
Accusant.

Cicero pro Sextio c. XLVI. Qui cum *aucto ces suorum studiorum vitiorumque nacti, in r tantur.* Et LXVII. Qui cum *L. Saturnium set, de civitate maluit, quam de sententia dim* passim.

234. *In nive Lucana dormis*] Quis non h supra v. 212. *tu* desiderari videat?

Tu *nive Lucana dormis ocreatus, ut apri*
Caenam ego: tu *pisces hiberno ex aequor*

Praepositio *in* facile abesse potest; ut Noste *iecta curvo litore.* Virgilius: *Iacet ingens* Vel legere etiam poteris,

Tu *in nive Lucana dormis ocreatus:*

qualis synaloepha apud Nostrum non est

stant. Si *vellis* hic admittitur, tum ad arundinem toriam et hamum; sin *verris*, tum ad rete et verrin referri debet. Atque hoc placet. Ausonius Mo- v. 244.

Hic medio procul amne trahens humentia lina,
Nodosis decepta plagis examina verrit.

1.

Ille hamis et rete potens, scrutator operti
Nereos, aequoream solitus converrere *Tethyn.*

eius Apologia: *Ut faber mihi piscem* everreret, *ut pis- mutuo lignum dedolaret.* Silius Italicus XIV, 264.

Tergemino venit numero fecunda Panormus,
Seu silvis agitare feras, seu retibus aequor
Verrere, seu caelo libeat traxisse volucrem.

egendum puto: *agitare*, non *sectare:* unde enim *secto ector* in illius aevi poëta?

. *Currat de nocte vocata*] Editiones antiquae *currit,* dices fere omnes. Sed *currat*, quod postea per Ty- aphos irrepserat, et a Lambino intactum permanse- nunc passim circumfertur. Si *currat*, erit pactum de o uxoris futuro; si *currit*, erit stupri iam consueti um: quae probabilior sententia est. Ceterum Tor- i unus, et alter Collegii Trinitatis, *surgit:* etiam ele- er; ut Carm. III, 6.

Sed iussa coram non sine conscio
Surgit *marito.*

en recepta lectio placet: *currere* enim dicit, ut osten- quam officiosa et morigera sit. Ob eandem rem aliae e dicebantur, haec vero *currere.* Noster Serm. I, 2. 2.

Neque cunctetur, cum est iussa venire.

ialis. I, 71.

Et quia nulla venit, tu mihi, somne, veni.

plura apud elegantissimum Nic. Heinsium ad Nason. rt. v. 11. Porro et *citata* allegat Porphyrion pro *a:* sed hoc rectius, ut Carm. III, 6. *Seu vocat in-*

. *Scilicet ut decies solidum exsorberet*] Ita quidem ones veteres; unde, dissimulantibus Lambino, Cru- , et Torrentio, iam in omnibus obtinet. At in plu- suis Pulmannus Bersmannusque *absorberet;* idemque n meorum meliore parte reperi: quo accedunt non- , qui nimis antique *obsorberet* exhibent. Placet illud um, utpote plurium exemplarium suffragiis munitum. robius de re simili Saturn. II, 13. *Cleopatra unionem m ex aure et aceto dissolutum* absorbuit. Et Plinius IX, 55. *Itaque expectante quidnam esset actura* (Cleo-) *detractum alterum* (ex aure unionem aceto) *mersit, quefactum* absorbuit. Et paullo post, de hac ipsa re,

quam hic narrat Horatius: *Prius id fecerat Romae in [...]nibus magnae taxationis Clodius tragoedi Aesopi filius; experiretur in gloria palati, quid saperent margaritae: ut mire placuere, ne solus hoc sciret, singulos uniones vivis quoque* absorbendos *dedit.* Unde et illud forte [...]ligi possit, sic olim dedisse Horatium:

Clodius *Aesopi detractam ex aure Metellae?*

et illud *filius* ex glossemate et interpretatione fluxisse.

246. *Quorsum abeant sani? creta, an carbone notati?* Principio, distinctione prava iam vulgo laborat hic lo[cus] *Quorsum abeant sani?* si enim *sani* sunt, nulla iam [...]tatio est, *quorsum*, hoc est, *qua abeant:* nempe ad p[...] sanorum. Sic Terentius Eunucho II, 3.

Nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam.

Interpungendum itaque post *abeant*, *Quorsum abeant?* [...] et Acron aliique viderunt. Deinde et codices aliquot [...] aliorum, quam nostri, *Sani ut*, *creta:* quod elegantia [...] caret, ut alibi Serm. I, 5. v. 89.

Porrecto iugulo historias, captivus ut, audit.

Vide quae supra diximus ad v. 215. Sed praeterea [...] codices, qui *sani creta* habent: codex Regius *sani an cr[...]* ut et editiones veteres, Veneta utraque et Loscheri[...] Inter utrasque has lectiones quae media venit corr[...] verissima mihi videtur:

Quorsum abeant? Sanin' creta, an carbone notati?

Sanin' autem ut passim apud Comicos, *Dixin'*, *Nos[...]* Virgilius: *Pyrrhin' connubia servas?*

Mortalin' decuit violari vulnere Divum?

Denique *notati* habent plures melioresque codices; quod ex editionibus priscis nunc passim obtinet, *No[...]* Atque illud, opinor, melius: non enim *abeunt* ablega[...] insanos, *notandi* carbone; sed iam tum *notati* illuc [...]tantur. Sed mira sane lectio est in codice Colbertin[...] a manu secunda in Reginensi, *Samii creta:* quod [...]tor in margine sic enarrat, *Creta Pythagorae Sam[...] enim invenit, ut mala notarentur nigro lapillo, bona* Nugae merae, et indoctorum hominum somnia. Cert[...] quid in hac lectione bonae frugis est, sic locum [...] distinguendum et interpretandum censuerim:

Quorsum abeant Samii? *creta, an carbone notati?*

ubi *Samii* erunt *ἐστιγμένοι*, *stigmatibus notati;* ut all[...] sit ad celebrem Aristophanis versum, ubi conspicien[...] Babylonios e pistrino prodire notis compunctos, S[...] eos appellavit, quia Samii captivi ab Atheniensibus inuri in fronte solebant:

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν, ὡς πολυγράμματος.

Vide de hoc Suidam, Hesychium, et Plutarchum i[...]ricle. Sed nihil omnino sani est in hac scriptura; [...] ut facile licet coniicere, a *sanin'* profluxit; ubi

supra literam *i* abest, ut abesse solet a scriptis vix poteris *Sanin* et *Samii* inter se dignoscere. t iam video, etiam Marcilius dedit.

ıme, *Catelle, negat: si non des, optat*] Editio prima *Catelle;* altera cum Loscheriana *Citelle*, quod et liquot agnoscunt. Petrensis, *Catille:* Nic. Hein- :oniectura, *Catulle.* Placet, quod et meliores co- editiones pleraeque exhibent, *Catelle.* Est *verbum* ;s, ut recte accepit Scholiastes; et puer ipse eo ιατι compellatur; contra ac nuper sensit interpres *Agnellus, hoedillus, vitellus, catellus*, et similia anditiae erant amantium. Plautus Asin. III, 3.

igitur me passerculum, gallinam, coturnicem;
llum, hoedillum, me tuum dic esse, vel vitellum.

gitur me anaticulam, columbulam, catellum,
ıdinem, monedulam, passerculum, putillum.

ıus Epist. ad Eustoch. Torrentio etiam laudatus: *di mulierculae scortari solent et dicere,* Mi Catelle, : *utere, et, Vive dum vivis, et, Numquid filiis tuis* Praeterea, pro *optet*, quod editiones veteres re- ınt, nescio cur in omnibus fere nunc appareat, uo admisso, legendum insuper fuerit, *si non das:* nen in nullo codice visum est hactenus. Vide erm. II, i. v. 20. Revocanda est igitur lectio

, *Catelle; negat: si non des,* optet:

ıc agnoscit multo melior maiorque pars membra- eterum.

ec nunc, cum me vocet ultro] Inolevit hoc ex edi- vetustis: Tu rescribe *ne nunc* ex codice Leidensi, ıiano, Batteliano, Collegii Trin. et a manu se- :ginensi: et praeterea *vocat* pro *vocet*, etiam in- nbranis:

ne *nunc, cum me* vocat *ultro,*
lam, an potius mediter finire dolores?

scilicet Terentium in Eunucho I, 1.

igitur faciam? non eam, ne *nunc quidem,*
adcersor *ultro?*

e Benef. VII, 26. *Semper illum poenitebit, si te quidem poenitet.* Sallust. Iugurth. 31. *Qui ne lem obnoxiis inimicis exsurgitis.* Cicero Epist. ad Fratrem III, 1. *Hippodamus* ne nunc *quidem n rogavit.* Paradox. IV. *Ergo ego semper civis;* nc *quidem.* Epist. ad Fam. III, 6. *Quod* ne nunc *espero* XIV. 9. *Sed multa me impedierunt, quae* ne *lem expedita sunt.* Eundem Terentii locum ex- iam Persius Sat. V, 172.

Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accersat, et ultro
Supplicet, accedam? si totus et integer illinc
Exieras, nec nunc.

Ita ediderunt viri maximi Pithoeus et Casaubonus: unde quivis colligat, *vocet* in Horatio legendum; ut hic *accersat* et *supplicet*. Sed et Persius in mendo cubat, eodem modo corrigendus:

ne nunc, cum accersor, *et ultro*
Supplicat, *accedam? si totus et integer illinc*
Exieris, ne nunc.

Accersor habent tres manuscripti, Galeanus, Regius, et Collegii Trinitatis: *supplicat*, Galeanus: *ne nunc* Coll. Trin. et veterrimus Pithoei. Porro pro *ne* passim in quibusvis scriptoribus Librarii dederunt *nec*: ut Virgil. Georg. I, 124.

Nec signare quidem aut partiri limite campum.

Ita habet et castigatissima Nic. Heinsii editio: sed repone ex veterrimo codice Romano apud Pierium, et ex Lactantio Divin. Instit. V. 5.

Ne *signare quidem.*

Plura hoc genus errata detexerunt viri summi Gronovius pater et Graevius ad Sueton. Tiberium C. XV. quos ibi vide.

283. *Quid tam magnum? addens*] Cum in editionibus priscis haberetur *Quiddam magnum;* recte hic viri eruditi ex melioribus codicibus, quibus accedunt Zulichemianus, Colbertinus, Lambethanus, et a prima manu Regiensis, reposuerunt *Quid tam magnum? Non magnam*, ait, *rem postulo; ut unum saltem ex tot millibus morti eripiatis: vobis certe, o Di, hoc factu facillimum est.* Poterat quidem eodem plane sensu dixisse, *Quid tam parvum?* ut Persius Sat. V, vers. 120.

Nil tibi concessit ratio: digitum exsere, peccas.
Et quid tam parvum? *sed nullo ture litabis,*
Haereat in stultis brevis ut semuncia recti.

Et apposite admodum Seneca, Consol. ad Polyb. XXII. *Quantulum* erat tibi, *O fortuna, immunem ab hac iniuria praestare eum hominem, in quem videbatur indulgentia tua ratione certa pervenisse, et non ex tuo more temere incidisse?* Sed maluit noster, *Quid tam magnum?* quod εἰρωνικῶς dictum eodem recidit. Virgilius Aen. XI, 705.

quid tam egregium, *si femina forti*
Fidis equo?

Stat. Theb. X, 871.

Et quidnam egregium, prosternere moenia molli
Structa lyra?

Ubi, vel ex ipso Virgilio, corrigendum, *Et quid tam egregium:* etsi tres codices scripti, quorum copia mihi obtigit, vulgatam ibi lectionem tuentur. Perperam itaque

'heodorus Marcilius, qui *Quidnam magnum*, apud m reposuit; sed peius adhuc nuperrime doctus in-, qui vulgatam illud, *Quiddam magnum*, inauspicato rit, non magis membranis vetustioribus, quam sen-ipsi iniuriam faciens.

Qua me stultitia] Recte, opinor, Cruquius ex co-.artinio, et Lambinus ante eum ex coniectura, de-

am *me* stultitiam, *quoniam non est genus unum*,
ranire putas?

ter supra v. 63.

huic ego vulgus
rori similem *cunctum* insanire *docebo*.

t. I, 1. v. 101.

ıanire *putas* sollemnia *me*, *neque rides*.

ılus fidei vel uni codici habendum est in servando smo, quam centum in interpolando.

Quid? caput abscissum demens cum portat Agave] c cum quoquam litigabimus, utrum cum editioni-*cissum* legendum sit, an cum codicibus plerisque s *abscisum*; quorum illud ex *ab* et *scindo*, hoc ex *caedo* componitur: ut *recido*, *concido* pariter dicunt, *ndo*, *conscindo*. Vide viros doctissimos, Gronovium ad Livium et Senecam Tragicum, Heinsium filium lentium, et Munckerum ad Scriptores Mythologos; etsi membranae *abscisos* plerumque apud quosvis es, non *abscissos* exhibent; utrumque tamen in usu x praeteritis verborum constat. Martialis III, 66.

scelus admisit Phariis Antonius armis:
scidit *vultus ensis uterque sacros:*

praesente *Abscido* deducitur. Seneca Thyeste, 1062.

illa lentis ignibus
'lare iussi: membra nervosque abscidi:

praesente *abscindo*. Verum haec leviora sunt; illud momenti, quod in vetustissimo Blandinio invenit ıs, in optimo suorum Pulmannus, ego denique in t Zulichemiano, et pro varia lectione in codice Societatis:

id? caput abscisum manibus *cum portat Agave*
iti infelicis, sibi tum furiosa videtur?

n iudicium Interpretum hic desidero; qui quanti-ii lectionem iam a sesquisaeculo proiectam neglec reliquerunt. Certe illud *demens* non modo otio-ic est (id enim aliquo modo esset ferendum) sed am plane onerat et gravat, immo putidam reddit etam. *Ego*, inquit Horatius, *videor mihi pulchre*. *Tibi nempe*, regerit Damasippus: *quid tum postea?* ıs, *cum Agave filii caput avulsum gestaret vituli esse*, *sibi tum furiosa esse videbatur?* Pone iam in

Ὅπερ λαβοῦσα τυγχάνει ΜΗΤΗΡ ΧΕΡΟΙ
Πῆξασ᾽ ἐπ᾽ ἄκρον θύρσον.

et 1275.

Τίνος πρόσωπον δῆτ᾽ ἐν ΑΓΚΑΛΑΙΣ ἔχεις
Ἔα, τί λεύσσω; τί φέρομαι τόδ᾽ ἐν ΧΕΡΟ

Seneca, sive alius potius, in Phoenissis v. 36

Felix Agave facinus horrendum manu,
Qua fecerat, gestavit: *et spolium tulit*
Cruenta nati Maenas in partes dati.

et v. 18. ibidem:

qua per obscurum nemus,
Silvamque opacae vallis instinctas deo
Egit sorores mater; et gaudens malo,
Vibrante fixum praetulit thyrso *caput.*

Ovid. Metam. III, 725.

visis ululavit Agave,
Collaque iactavit, movitque per aëra crine
Avulsumque caput digitis complexa *cruen*
Clamat, Io etc.

Asconius Pedianus de re non dissimili, ad tionem in toga candida: *M. etiam Marii G* abscissum *per urbem* sua manu *Catilina tuler* Ciceronis verba sunt haec: *Quod caput, eti animae et spiritus, ad Sullam usque ab Iani Apollinis*, manibus *ipse suis detulit.*

310. *Turbonis in armis*] Codex Zulichemi unde, credo, inductus praestantissimus *Forte*, inquit, *Tuberonis.* Sed receptam in

gnomen Romanis haud ignotum. *Martius Livia-*
o saepe laudatur Spartiano in Vita Hadriani:
bilino *Τούρβων* vocatur. Gruterus CCCCXXXVII,
ARIO TURBONI: ubi aut *Martio* corrigendum;
Spartianum *Marius* reponendum erit: de una
emque utrobique agi videtur.

nto dissimilem, et tanto certare minorem] Turpis-
ic mendum insedit; dum lectionem ex antiquis
secure transmittunt Interpretes. Atqui hic Cru-
Blandinio veterrimo, ut et altero bonae notae
, *tantum* invenit: quod non tam ipsum, quam
tea doctiores neglexisse miror et indignor. *Tan-*
milis; non *tanto*, quod ne Latinum quidem est:
m *similis* aut *dissimilis*, non *multo*; Serm. II, 5.

capite obstipo, multum similis *metuenti.*
IO. v. 3.

hac in re scilicet una
um dissimiles, *at cetera pene gemelli.*

tum dissimilem perinde est, ac *tam dissimilem;* ut
317. *tantum magna* pro *tam magna.* Sic alibi
, 5, 80.

tantum Veneris, quantum studiosa culinae;
m, quam studiosa. Ceterum pro *certare* Nic. Hein-
oniectura ponit *captare.* Vir egregius, ut video,
e accepit loci huius constructionem: et nescio
alius quisquam: tacent enim omnes quos nove-
Cruquio excepto, qui in errore hic versatur.
uodcumque facit Maecenas, te quoque verum est,
um dissimilem, et tanto certare minorem?
est: *An verum* et par *est, te* facere, *quadcumque*
facit? te, inquam, *tantum* ei *dissimilem, et tanto*
certare cum illo? *Tanto minor certare*, tam im-
mini; Hellenismus Nostro valde amatus; de quo
ios ad Carm. I, 1. Sic alibi Carm. III, 3. v. 50.
m irrepertum spernere fortior.

Ludere doctior.

at. IV, 16.

is, Anticyras melior sorbere *meracas.*
item hic valet *inferior;* ut Epist. I, 10. v. 35.
s minor *in certamine longo.*
r imitatus est hunc locum Silius Italicus lib. V,

vani monitus; frustraque morantia Parcae
igia! heu fatis superi certasse minores.

um tandem se inflans, sic magna fuisset?] Locus
lgatis editionibus foede interpolatus, iam olim a
ex melioribus membranis recte constitutus est:

id est, *tam magna*. Quis enim non videt
tantum ex contextu irrepsisse? *Tantum* pro
dem recte habet, et satis frequenter occ
Tandem pro *tam* quis umquam vel fando in
olim hic *num tantum* legebat Porphyrion:
dem. Quorsum enim *tandem:* cum iam p
se inflaverit; postea iterum et tertio, m
Certe *tandem* postremo conatui, non primo
autem, quod sequitur, *sufflans se* in pluri
aliorum exstat; in aliis et in priscis editi
si; in nonnullis *sufflans sic;* in nullo, quo
flans, quod a correctore nescio quo prolatu
versu sequente, *Cum magis atque se magis*
Phaedro fortasse, Fab. I, 25.

dum vult validius
Inflare sese, *rupto iacuit corpore.*

Atque vocabulum *sufflans* sententiae non
est. Plin. Hist. XI, 18. *Verum et* rubetae
adrepentesque foribus per eas sufflant. Idem
solertia in metu Melibus: sufflatae cutis dis
minum et morsum canum arcent. Plautus Ba

Sufflatus *ille huc veniet.* Diruptum *veli*

et Sticho, V, 4.

age tibicen,
Suffla *celeriter tibi buccas; quasi proserpe*

Persius perpetuus Horatii imitator, Sat. IV,

Dinomaches ego sum: suffla: *sum candid*

Ordo autem hic est: *Illa rogare, Quantane?*

it. Quippe rana etiam suam sufflatae molem admi-
intelligitur; cum dicit, *Num tantum magna?* Quod si
n loco posueris, *Num tanta fuisset;* perit praecipua
itionis gratia et venustas, neque intumescentis ranae
bia tam pulchre innotescit. Iam illud deinceps, quod
lgatis circumfertur,

Maior dimidio. num tanto?

non absurditatem intus habet? *Bellua illa,* inquit
pullus, *dimidio maior erat. Num* tanto *maior?* re-
let mater, in ampliorem molem se distendens. Quid,
ro, sibi vult illud *tanto?* an quanto magis se rana
ret, *tanto* ea maior erat vitulus? quid stultius dici
t? certe si antea *dimidio* tantum *maior* erat; iam post
itam inflationem *tantillo* maior esse debuit. Prae-
totum illud, *Num tanto,* comparationem aliquam in-
it, necesse est? Dic ergo, qua cum re comparatum
Num tanto me maior, quanto, quid? quanto ego sum
corpore; quanto ego sum maior titivilitio. Nihil
est praeterquam ipsius ranae corpus, quo cum fiat
aratio. Ergo rana, quae post primam inflationem
lio solum *minor* erat vitulo, post iteratam inflatio-
minor iam minorque fit, et, quod portentosum
e est, crescendo minuitur. Haeccine tot interpretes
patienter tulisse? haeccine nos tamquam pulchra et
a in scholis admirari? Quin reponatur illico, quod
es Cruquiani exhibent, et ex nostris Leidensis et Col-
Trinitatis liber,

Maior dimidio. num tantum?

tantum *magna* scilicet: ut supra se inflans rogaverat,
tantum magna fuisset? Hoc profecto tam recte se
t, quam illud alterum prave et perverse. Atque hac-
quae culpavimus, Librariis merito imputanda sunt:
quod iam dicturus sum, nescio an auctori ipsi sit
vertendum. Qua enim veri specie aut decori ra-
, respondet hic ranula, *Maior dimidio?* An credibile
aut memorabile est, ranam vel prima sufflatione di-
o duntaxat minorem bove visam esse? Certe, ut No-
bene alibi, vel ipsa Fabula non quidvis sibi credi
llet, sed veris proxima et fidem aliquatenus habitura
rat. Quid, quod si primo conatu dimidium bovem
exaequaverat; non deerat spes, ut iteratis inflationi-
integri magnitudinem tandem assequeretur. Ergo
a vero solum abhorret haec narratio, sed et sibi ipsa
nvenit. Et tamen omnes, credo, ubicumque codices
ctione hac consentiunt. Quid fiet? an ipsum Flac-
huius culpae damnabis? an ob magnas multasque
virtutes quidlibet potius in quemvis impinges, quam
ntae incogitantiae reus peragatur? Equidem sic po-
scripsissem,

Quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?
Maior pernimio. *num tantum?*

Lucretius lib V. v. 565.

Nec nimio maior *solis rota, nec minor ardor.*

Terent. Adelph. III, 4. v. 30.

nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades praesens dico hoc, pernimium *interest.*

Certe hoc vocabulum et sententiae aptissime congruit; et si compendiosam scripturam *pnimio* contempleris, haud ita multum abludit a recepta lectione. Quod si eiusmodi est, ut Horatio non tam dari, quam reddi et restitui videatur, equidem eius caussa gaudebo: sin ita est, ut si *dimidio* nullo pacto possit ab auctore abiudicari; id tamen nostrum omnium interest, ut in veterum scriptis non omnia aeque sine cura discriminis probare videamur.

ECLOGA IV.

2. *Praeceptis qualia vincunt Pythagoran*] Ex membranis aliae *vincunt* habent, aliae *vincent*, aliae denique *vincant*. Primum nunc fere obtinet, ex priscis editionibus ductum; at secundum ei facile praetulerim; *novis* enim praeceptis futurum tempus magis convenit. Sed vera et sincera lectio est, quae tertio loco venit; Lambino etiam et Cruquio probata. Sic Ioannes Saresberiensis in Policrat. VIII, 8.

In usus istorum licet et Catio,
Ponere signa novis praeceptis, qualia vincant
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Sic ibi et codex MStus Bibliothecae publicae Cantabrigiensis. Noster Epist. I, 4. v. 3.

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat.

10. *Simul an Romanus an hospes*] Editiones veteres,
simul et, *Romanus an hospes.*

Sed statim, ab Aldo, opinor, inductum, *an* passim obtinuit; et, quamvis alterum dederint Lambinus Cruquiusque, in nuperis editionibus iterum regnat. Revocetur vetus scriptura, quam omnes fere omnium codices tuentur. *An* enim vitiose hic bis ponitur: in priore membro aut *ne* poni debet, aut nihil. Sic in Arte Poët. vers. 114.

Intererit multum, Divusne loquatur, an *heros;*
Maturusne senex, an *adhuc florente iuventa*
Fervidus; et, matrona potens, an *sedula nutrix;*
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an *Assyrius; Thebis nutritus,* an *Argis:*

Ubi mendose vulgo, ut hic, editur *an matrona;* contra codicum meliorum fidem, ut ibi docebimus.

13. *Et ut magis alba rotundis*] Videamus, quo pacto suas hic partes tutati sint Interpretes:

Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris et ut magis alba *rotundis,*

Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
'aec illi albo calculo signant, nempe quia nihil variant odices. Atqui si ea diligentius paullo excusseris, quanum hic furfuris invenies. *Longa*, inquit, *ova sunt magis lba rotundis.* Primo, hoc falsissimum est: alia enim aliis 1 utroque genere candidiora sunt, nulla figurae ratione abita. Ponatur tamen hoc verum esse; pulchrum sane raeceptum, et Pythagoricis omnibus Socraticisque palıam, ut gloriatur, praerepturum. Quid, malum? nonne uivis coquus, qui oculis recte utitur, tam facile ovorum olores dignoscet, quam summus Philosophorum? *Ova nga rotundis albiora:* magnum mehercule secretum; cuus addiscendi caussa *remotos fontes adire*, et vel vadimoium deserere, par est. Sed ut hoc quoque condonemus; lud, quod sequitur, vincit omnem omniumı stultitiam:

namque *marem cohibent callosa vitellum.*

'ide sodes illud *namque:* eo enim caussa et ratio praeepti explicatur. *Idcirco*, inquit, longa ova *candidiora* sunt otundis, *quia* marem foetum, si incubantur, excludunt. 'estram fidem, interpretes! cui sano credibile est, vel ex liena Nostrum persona tam stolida effutiisse? Deridet ane hic Apitios et gulae philosophos; sed minime eos am fatuos et plumbeos esse fingit, neque caetera praeepta ad hoc exemplum sensu cassa et absurda sunt. Juid multis opus? scribe levissima mutatione,

Ut succi melioris et ut magis alma *rotundis*
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.

Ilma (hic accipio (ab *alo*) *bene alentia*, *valide nutrientia*, ϱόφιμα, εὔτροφα, πολύτροφα, *multum et firmum alimentum raestantia.* Coniunxit hic duo illa, quae in ciborum naura inquiri et considerari solent; quaeque pariter conunxit Celsus lib. II. cap. 19. et 20. scilicet ut et sint *boni ucci*, quae εὔχυμα Graeci vocant; et *firmi robustique aliıenti*, quae εὔτροφα. Ergo ova oblonga melioris esse ucci et magis alentia dicit, quam rotunda: cur istud? *ıamque callosa sunt, et marem vitellum cohibent.* Iam certe ecto pede procedit argumentum: quippe secundum melicorum placita, in quovis genere mares valentioris sunt nateriae, femellae contra leviorem et imbecilliorem ciıum praestant. Tum autem *oblonga ova mares edere*, quantumvis sit falsum et ineptum, gravissimi tamen aucores tradiderunt, Columella VIII, 5. et Plinius Hist. X, 14. cuius verba sunt, *Quae oblonga sunt ova*, *gratioris saoris putat Horatius Flaccus. Feminam edunt*, *quae rotunliora gignuntur*, *reliqua marem.* De colore, ut vides, ne rerbum quidem. Fallitur tamen hic scriptor egregius, cum *melioris succi* interpretatur *gratioris saporis.* Alia enim res est: *sapor* ad palatum duntaxat spectat; *succus* ad totum corporis habitum: vide Celsum loco laudato, et

alios. Ceterum dices fortassis, vix alibi occurrere *alma* pro *alentibus*, *nutrientibus*. Ob eam ipsam caussam, inquam ego, Librarii *alba* substituerunt. At ea vocabuli vis et sensus est, ut eleganter huic significationi aptari queat: at alii, quorum scripta perierunt, sic forte usurparunt. *Alma*, inquit Festus, *sancta sive pulchra*, *vel alens ab alendo scilicet*. *Alma proprie tellus est*, ait Servius, *ab eo quod nos alat*. *Lux alma dicta*, *quod alat universa; unde alma Ceres*, *quod nos alat*. Quin et Acron Scholiastes ita olim legisse videatur: cuius verba sic habent in editione prima Veneta et codice MSto Regiae Societatis: *Quia meliora sunt longiora ova*, *quam rotunda; et albiora aut fortiora*. Equidem scripsisse credo, *Almiora aut fortiora*. Quippe *magis alma* perinde est ac *fortiora*, *firmiora*, *robustiora*, *valentiora*, ad nutriendum scilicet. At qui *albiora* (ut nunc editum est) per *fortiora* enarrat; nae ille dignus est, quem vel pueri sub ferula adhuc militantes aliis, quod aiunt, dentibus perideant.

16. *Irriguo nihil est elutius horto*] Ita omnes scripti editique uno consensu:

Caule suburbano, qui siccis crevit in agris
Dulcior: irriguo nihil est elutius horto.

Summo tamen vir ingenio Daniel Heinsius, *Scripserat*, inquit, *absque dubio poeta*, *Irrigui nihil est elutius horti; ut caule* a superioribus repetatur. Vide, quo provectus sit prurigine corrigendi. Certe, si bene hominem novi, in suis ipse carminibus prius longe praetulisset. Dictum quippe est, ut illud Plinii Hist. XVIII, 5. *Nihil est damnosius deserto agro*. Neque ullam venerem habet Heinsii lectio, quam non altera maiorem in modum possidet.

19. *Doctus eris vivam misto mersare Falerno*] Quid, rogo, sibi vult *misto Falerno;* cum nihil quicquam hic sit, quo cum misceatur? Ergo subintelligi hic volunt interpretes, *cum aqua*. Unde hoc iis compertum? Cur magis *cum aqua*, quam cum *melle*, *oleo*, vel alio quovis liquore? Oedipus enim aut hariolus sit oportet; qui, cum auctor nihil dicat, mentem eius assequi coniectando profiteatur. Quod si is recte coniecerit: auctor tamen haud minore in culpa est, cui, ut scias quid velit, coniectore est opus. Certe Noster, si Suetonio fides, *obscuritatis vitió minime tenebatur:* numquam ergo crediderim obscurum hoc, incertum, mancum ab Horatio profectum esse. Christophorus quidem Landinus ante annos ducentos *Mulso Falerno* his edidit, ex coniectura, ut opinor. Sed nemo postea in eius sententiam concessit. Nos meliore, nisi fallimur, auspiciis sic locum refingimus:

Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam musto mersare Falerno:
Hoc teneram faciet.

Teneritatem, inquit, gallinae conciliabis, si vivam suffocaveris in musto Falerno, capite eius in liquorem demerso. *Mustum* autem per totum annum servari solebat: quod qua ratione fieret, docet Cato de Re Rust. cap. CXX. Columella XII, 29. Plinius XIV, 11. et tandem Gallienus imperator, referente Pollione c. XVI. *mustum quemadmodum toto anno haberetur*, edocuit. Ergo lepide hic sugillat helluonum divitum περιεργίαν et ineptam diligentiam; quod *vino* gallinam suffocarent, non *aqua;* quod non quovis vino, sed *Falerno;* quod non quovis Falerno, sed *musto*. Prudentius contra Symmachum I, 26. de Baccho loquens,

Atque avidus vini multo se proluit haustu,
Gemmantis paterae spumis mustoque Falerno
Perfundens biiugum rorantia terga ferarum.

Ceterum Gallinas a coquis suffocatione occidi solitas, vel illud Ciceronis ostendit pro Muraena cap. 29. *Nec minus delinquere eum; qui* gallum gallinaceum, *cum opus non fuerit, quam eum, qui patrem* suffocaverit.

37. *Nec satis est cara pisces avertere mensa*] Editiones veteres aliaeque ante Lambinum *avertere;* atque ita uterque Scholiastes. Primus ille ex codicibus suis dedit *averrere*, quem secutus est Cruquius: et ex eo tempore nunc hoc, nunc illud editoribus placuit pro diverso hominum sensu et palato. In eo sane iactare se potest lectio prior, quod acutissimo Gronovio patri se probavit Observat. lib. IV, c. 5. ubi *avertere cara mensa pisces* ait esse *fraudare mensam alicuius delicati obsonio illo; comparare pisces caros et pretiosos, quibus aliquam nepotinam mensam defraudes.* Haec ibi vir eximius; et eadem fere ante ipsum quidam apud Lambinum, sic verba enarrantes, *Pisces divitibus destinatos praeripere pretio persoluto, et ita ab eorum mensis aversos in tuam transferre.* Recte quidem; et nos quoque ab ea parte stamus; si modo *avertere* veram hic lectionem esse semel admittimus. Sed pace tanti viri, liceat nobis alteri illi lectioni fidem et auctoritatem adiungere,

Nec satis est cara pisces averrere *mensa:*

quam Cruquiani codices suppeditant, praeter unum omnes; et bona etiam pars eorum, quos Lambinus, Torrentius, Pulmannus, Bersmannusque viderunt; et denique ex nostris meliores, Leidensis, Reginensis, Zulichemianus, et Battelianus. Liceat etiam in veteri lectione novam explicationem promere. Non ut hic *mensam piscatoriam* in macello cum veteribus novisque intelligamus; sed mensam eius, cui haec praecepta traduntur. Sunt, inquit, qui in cenis praebendis se officio suo satisfecisse credant, si ingentes sumtus in cibos fecerint; ignari interea, quid elixum, quid assum pro varia saporum ratione gratius meliusque sit:

Nec satis est cara pisces averrere mensa,
Ignarum, quibus est ius aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum iam se conviva reponet:

hoc est, Neque sufficit pisces impenso pretio coëmtos in mensa sua exhibere, qui pro reliquiis *averrantur;* utpote quos nemo convivarum tangere velit, propterea quod aptum cuique condimentum desit. Opera potius danda est, ut et pisces pretiosi ponantur, et ita suaviter conditi, ut vel languido convivae appetitum renovent; adeo ut nihil demum ex iis reliquum sit, quod a ministrantibus pueris *averri* possit. Non satis est pisces intactos *cara mensa averrere*, et solo sumtu te ostentare: si artem cenarum tibi arrogas, id potius effice, ut prae suavitate omnia consumantur, nihil supersit. Haec, ni fallor, enarratio et sententiae et verbo apposite congruit. Cicero ad Cassium Epist. XII, 4. *Vellem idibus Martiis me* ad cenam *invitasses:* reliquiarum *nihil fuisset.* Priscianus p. 900. *Verro secundum Charisium in praeterito Verri facit, quod et usus comprobat: Licinius Macer pro Tuscis; Quis oportuit amissa restituere, hisce etiam* reliquias *averrerunt.* Seneca Controv. XXV. *Inter temulentas ebriorum* reliquias *humanum* everritur *caput.* Et iterum, *Inter purgamenta et iactus cenantium, et sparsam in convivio scobem, humanus sanguis* everritur. Non deerunt, opinor, qui huic, quam primi nunc proponimus, sententiae accedant. Sed et alterae duae, tam Gronovii, quam veterum, fautores adhuc suos sine dubio habebunt. Quid mirum? ubi quaevis ex tribus, pari probabilitatis specie certans, dubiam duabus ceteris palmam facit.

41. *Curvat aper lances*] Veteres quidem Editiones cum multo maiore parte codicum *curvat:* postea fere obtinuit altera lectio *curvet*, quam suppeditant Torrentii libri aliquot, unus Pulmanni, et codex Collegii Trinitatis. Utramvis tuto sequi poteris: si *curvet*, erit vox praecipientis, quid fieri oportet; si *curvat*, erit approbantis, quod recte sit.

44. *Fecundi leporis*] Sic editiones priscae cum codicibus plerisque, nostris quidem omnibus: neque aliter nunc extat apud Donatum ad Terentii Eunuchum, III, 1. vers. 36. Scio etiam *leporem* masculino genere dici solere, etiam *fecundum* et *praegnantem*. Varro de Re Rust. III, 12. Qui *lepus dicitur, cum praegnans sit, etiam concipere.* Plinius Hist. VIII, 55. *Lepus* solus *praeter dasypodem superfetat, aliud educans, aliud in utero gerens.* Vulgatam igitur lectionem tantis auctoribus, qui volet, facile tuebitur. Vide virum summum Gerardum Vossium de Analogia lib. I, cap. 16. Mirifice tamen placet, quod in omnium optimo Blandinio, et in altero non contemnendo codice Tonsano Cruquius invenit,

Fecundae *leporis sapiens sectabitur armos.*
ide enim hoc Librariis, nisi ab ipso auctore profectum et? Ignoscendum quidem est iis, qui cum vulgo loquntur: sed rationi naturaeque magis congruum hic feminum genus esse quis negabit? Sapit etiam, siquid o iudico, morem Horatianum, et ingenium novandi sermis cupidissimum. Priscianus pag. 658. *hic et haec le-s* prisca auctoritate dici memorat: quod fortassis ex hoc so loco petitum habuit; vel si ex alio scriptore nescio io, at certe vel sic, novo demum tibicine haec lectio lcitur. Quod si spernis ista, quae Priscianus nullo teste oducit; imo vero, si nusquam quemquam *hanc leporem* xisse concedimus: nihilo tamen minus *fecundae* et docor et probabilior hic lectio erit, quam *fecundi*. Ita Plaus in Sticho I, 3. v. 14.

audivi saepe hoc vulgo dicier,
Solere elephantum gravidam *perpetuos decem*
Esse annos:

oluit dicere *gravidum*, quamvis nemo alias *hanc elephan-* m vel fando audivit. Ita ipse Plinius IX, 13. *Cordylae pellantur* Thynnorum *partus, qui* foetas *redeuntes in mare tumno comitantur.* Et X, 55. *Generatio* murium *lambdo constare, non coitu, dicitur: ex* una *genitos CXX. tra-derunt: apud Persas vero, praegnantes et in ventre paren-* repertas. Vide de Thynnis et Muribus feminis *foetas*, is, *repertas*, dixisse: licet nemo alias Thynnum aut Mum feminino genere extulerit. Demus itaque hoc venendae antiquitatis codici, ut ex duabus lectionibus, quam utraque quidem tuta est, altera et erudita, hanc pois sequamur, quam ipse subministrat. Quin et observaione dignum est, eosdem illos codices, Blandinium dico t Tonsanum Cruquii, *anseris albae* exhibere Serm. II, v. 8. ubi ceteri fere omnes, ut hic, masculinum genus supouerunt.

48. *Nequaquam satis in re una*] Nimium hic argutatur lan. Heinsius, cum hoc modo distinguere iubet:

Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit;
Nequaquam satis in re una consumere curam:

t τὸ *satis* explicat non ἅλις, sed ἅλις ὄν· hoc est, *Cum on sit satis*, vel *Quandoquidem nequaquam est satis*. Sed uis, obsecro, sic locutus est? nam profecto exempla, quae ui profert, nihil ad rem faciunt. Immo enimvero *satis* ic est *ἅλις ἐστί:* quippe hoc ad sequentes versus potius, uam ad praecedentem refertur. Unde factum, ut τὸ *est* n nonnullis codicibus versui inseratur: in duobus Cruuianis sic,

Nequaquam satis in re una est *cons. curam.*

n Regio,

Nequaquam satis in re una cons. curam est.

Equidem sic potius constituerim,

Nequaquam est satis in re una cons. curam.

vel sic,

Neq. satis est in rem unam insumere *curam:*

Nam Lambethanus codex, etsi is recentior est,

Neq. satis est *in re una* absumere *curam.*

Certe, etsi hac locutione Noster vehementer delectari et saepissime usus esse deprehenditur, numquam tamen τὸ *satis* nudum et incomitatum posuit sine verbo *est*, ut Carm. III, 1. *Desiderantem quod satis est.* III, 16. *Parca quod satis est manu.* Serm. I, 1. *Nil satis est, inquit.* Et, *Iam satis est, ne me.* I, 2. *An tibi abunde Personam satis est.* Et, *Usque superque Quam satis est.* I, 4. *Non satis est puris.* et, *Mi satis est, si.* I, 5. *Ohe, iam satis est.* I, 10. *Ergo non satis est.* et, *Non ego, nam satis est.* II, 3. *Scribe decem a Nerio: non est satis.* et, *Si quidvis satis est.* II, 4. *Nec satis est cara.* II, 5. *Non satis est Ithacam revehi.* Epist. I, 2. *Quod satis est, cui contingit.* I, 6. *Ultra quam satis est.* I, 7. *Iam satis est.* et, *Ultra quam satis est.* I, 10. *Ubi plura Cogere quam satis est.* I, 18. *Haec satis est orare Iovem.* Art. Poët. *Non satis est pulchra esse poëmata.* et, *Nec satis est dixisse.* Ergo ad haec exempla etiam hunc locum liceat refingere.

51. *Massica si caelo supponas vina sereno*] Editiones veteres, duae Venetae et Loscheriana *suppones*. Postea Typographi Aldum, opinor, ducem secuti *supponas* passim dederunt, quod per interpretum indiligentiam etiamnum obtinet. Revocetur lectio antiqua, cui plures Lambini et Bersmanni codices astipulantur: ceteri Editores silentio hoc male transeunt. Equidem in plus decem exemplaribus *suppones* inveni, *supponas* in solo Magdalenensi.

61. *Flagitat in morsus refici*] *Refici in morsus*, ait Lambinus, *ita dictum est*, ut Virgil. Aen. XI, 731. *Reficitque in praelia pulsos.* Haud vidi magis. Quisnam, obsecro, hic reficitur in morsus? videamus locum integrum:

Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea: nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici: quin omnia malit
Quaecumque immundis fervent allata popinis.

Quis, inquam, hic *flagitat refici? potor*, an, *stomachus?* Equidem hic *stomachum* intelligo: is scilicet *flagitat*, is *malit* a popinis allata: ut Serm. II, 2. v. 44.

mala copia quando
Aegrum sollicitat stomachum: *cum rapula plenus*
Atque acidas mavult *inulos.*

Quod si ita sit, nihil iam hac lectione stultius: qui enim stomachus refici potest in morsus? an stomachus dentes habet? Immo enimvero, licet potorem hoc flagitare dice-

), quam tamen malam esse constructionem puto, inepm hoc nihilominus erit ac putidum. Perna scilicet ex llis *comestis*, reficitur potor *in morsus:* quid magis praesterum? utique in morsus debet refici, *priusquam* quidiam possit comedere. Nihil certe *in morsus refici* tolebiliter dici potest, nisi *dentes* hebetati et instabiles, qui n morsibus inhabiles sunt; non *potor*, non *stomachus:* absit, ut cultissimo poëtae tam illepidum dictum affinmus. Neque vero audiendi sunt Cruquius et Chabotius, i *morsus* hic *minuta frustula* interpretantur; *morsus* im et *morsellus* pro offa, frusto, non nisi barbarorum t. At editio prisca Loscheri, cui illa Roberti Stephani cedit, *immorsus* hic exhibet. Neque aliud volunt codis nostri Reginensis, Petrensis, Regius, Galeanus, Maglenensis, Battelianus, Collegii Trinitatis; qui uno vocalo ex prisca scribendi ratione *immorsus* clare praefent. Atque haec lectio eruditissimis viris placuit, Bonanturae Vulcanio, Petro Scriverio, Danieli Heinsio. *Immrsus* autem exponunt ex Glossario Isidori, *ieiunus:* et : etiam codex Regius inter lineas enarrat, *immorsus*, *ieius*. *Sane sensu optimo*, ait Heinsius: *ante ostendit*, *quodo marcentem reficere; iam vero*, *quomodo ieiunum excire oporteat*. Ego vero neque sensum orationi, neque rbum sensui convenire dico. De *marcente* enim stomao, non *ieiuno* et famelico, hic agi tam manifestum est, am quod usquam manifestissimum. Cui autem credibile , *immorsus* activam significationem habere, *qui nón mordit*, *qui nihil comedit?* Quis auctor, quis sponsor rei n inauditae? Glossographus nescio quis, semibarbarus; ius ex turbidis lacunis pudeat quicquam haurire, quod ratio impertiatur. Passivam significationem huic verbo nat Cyrillus apud Labbaeum, *Αδηκτος*, *immorsus;* hoc , qui non est morsus. Ego vero contra *immorsus* sic :ipio, ut *admorsus*, *demorsus*, pro eo qui morsus est. tius Theb. II, 628. ubi Chromis quidam

Dum clamat, subit ore cavo Theumesia cornus,
Nec prohibent fauces — transmissa morte per artus
Labitur, immorsaque *cadens obmutuit hasta.*

i, ut hic apud Nostrum, *inmorsa* habet vetus codex Colii Petrensis, Propertius III, 6. v. 2.

Immorso *aequales videant mea vulnera colla:*
Me doceat livor mecum habuisse meam.

ex coniectura dederunt viri et eruditione et ingenio iestantes Nic. Heinsius et Ianus Broukhusius; cum in lgatis sit *In morso*, diviso, ut hic, vocabulo. Quid ergo ic extundemus? profecto levi mutatione sic satis comde constitui locus poterit:

perna magis ac magis hillis
Flagitat inmorsis *refici.*

perna ac hillis immorsis, hoc est, admorsis, commanducatis, degustatis: quippe, *mordere*, etsi id rarius, est ubi *mandere et comedere* significat. Iuvenalis Sat. VI, 301.

Grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet.

IV, 142.

Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

Sed quid opus est ulla mutatione? sine dubio sincera lectio est, quam diserte exhibent manuscripti,

perna magis ac magis hillis
Flagitat inmorsus *refici.*

Stomachus flagitat refici *immorsus perna et hillis*, aliisque id genus salsis cibis atque acribus, qui *in popinis* scilicet vendi solent; ut praeter Nostrum Martialis I, 41.

Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis coquus popinis.

Immorsus hic est *vellicatus*, *excitatus*, *punctus*, *pervulsus*. Acria enim et salsa *mordere* dicuntur Latinis, ut Graecis *δάκνειν:* inde *mordax acetum* Persio, δακνῶδες, δηκτικόν, Sat. V, 86.

Stoicus hic aurem mordaci *lotus* aceto.

Martialis VII, 24.

Nec cibus ipse iuvat morsu *fraudatus* aceti.

Plinius Hist. XII, 25. *Balsami semen*, mordens *gustu*, *fervensque in ore.* et ibid. 19. *Casia lento tepore leniter* mordens. XV, 29. *Folia myrti*, *leniter* mordaci *pulvere.* XXVII, 13. *Radix smyrnii gustu acri* mordet. XXI, 18. *Odoratus iuncus*, *vinosae* mordacitatis *ad linguam.* Et sic alibi saepe. Ergo hoc vult Catii magister, marcentem et resolutum stomachum eo pacto optime refici, si cibis acribus *immorsus* et vellicatus fuerit; quales Serm. II, 8. Nasidienus ille in eodem, ut videtur, ludo edoctus apposuit:

acria circum
Rapula, *lactucae*, *radices*, qualia lassum
Pervellunt stomachum, *siser*, *allec*, *faecula Coa.*

Ibid. v. 61. *Quin omnia malit*] Rectius codex Galeanus et unus Bersmanni,

Flagitat immorsus refici: quin omnia mavult.

Flagitat et *mavult*, eodem modo efferri debent. Ita Serm. I, 4. v. 30.

Hic mutat *merces surgente a sole*, *ad eum quo*
Vespertina tepet regio: quin *per mala praeceps*
Fertur, *uti pulvis collectus turbine.*

Carm. II, 13.

et intorti capillis
Eumenidum recreantur *angues:*
Quin *et Prometheus et Pelopis parens*
Dulci laborem decipitur *sono*,

Et alibi passim, cum apud hunc, tum apud alios.

62. *Quaecunque immundis fervent allata popinis*] Cruquii codices, uti affirmat, omnes *in mundis* quibus ipse assentitur. Ita et nostri unus et alter ex deterioribus: ceteri uno verbo *inmundis*, ex prisca orthographiae ratione, ut paullo ante *inmorsus*. *Immunda popina* perpetuo epitheto, ut Martiali *nigra*. VII, 60.

Occupat aut totas nigra popina *vias*.

Ferro, ait Lambinus, *quidam libri excusi habent* illata (ita editio Simonis Colinaei) *qua ex scriptura suspicatus sum aliquando legendum* illota. *Sed codices omnes* allata, *quos sequor*. Unde nuper vir eruditus etiam in contextu dedit *illota;* quippe, ait, *auctore Lambino, alii codices* illata, *alii* illota *habent*. Vide, incuria et festinatio quid facit. Coniectura mera, ipsi quoque auctori spreta et repudiata, iam pro codicum scriptorum lectione venditatur. Quorsum autem *illota?* an *ferventia* tomacula, et iam convivis ponenda, lavari debuerunt postea? Nullus quidem ex nostris codicibus aut *illata* aut *illota;* unus et alter ex vilioribus *ablata*, ceteri cum editionibus *allata* habent; quod rectissimum est. *Fervent allata*, perinde est ac si dixisset, *ferventia afferuntur*, a coquis scilicet vel ministris. Noster Serm. II, 8. v. 42.

Affertur *squillas inter muraena natantes.*

Et v. 86.

discerpta ferentes

Membra gruis.

Martialis, loco iam ante laudato, I, 41.

Quod fumantia *qui tomacla raucus*
Circumfert *tepidis coquus popinis*.

Petronius in Cena Trimalchionis: Adlata *est tum gustatio valde lauta:* et mox, *Gustantibus adhuc nobis, repositorium* allatum *est cum corbe*. Et iterum, *Statim* adlatae *sunt amphorae vitreae diligenter gypsatae.*

65. *Quod pingui miscere mero*] Locus intricatus et molestus:

Est operae pretium duplicis cognoscere iuris
Naturam. Simplex e dulci constat olivo:
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia, quam qua Byzantia putruit orca.

Ubi principio, sunt qui longe melius, mutatis hinc et hinc partibus, *pingui olivo* et *dulci mero* dictum fore putent; ut aut sic legendum fuerit,

simplex e pingui *constat olivo:*
Quod dulci *miscere mero muriaque decebit;*

aut consulto poëta sic prave locutus sit, quo Catium magis deridendum lectori propinet. Ita sane *pingue oleum* et *pinguis olivi* Virgilius; *dulci vino* et *dulci mero* Noster alibi dixit. Haec quidem illi: in quibus, ut plerumque alias, iudicium magis quam eruditionem desideres. Quippe

illud hic non vident, *oleum pingue* et *merum dulce* ge-ralia et perpetua epitheta esse, et idcirco huic Catii tioni, qua iuris compositionem tradit, inepta prorsu aliena. Quid enim attinet *pingue olivum* praescrib cum omne oleum pingue sit? aut *dulce merum*, cum rum quodcumque eo nomine vocent poëtae, *amara c rum eluere efficax?* Quod si merum *dulce*, non cum tis, sed cum medicis et rei rusticae scriptoribus, eu hic opponas: tamen vel sic ambiguum esset praecepti quot enim et quam diversa meri dulcis genera sunt? tius ergo est receptam omnium codicum lectionem se

simplex e dulci constat olivo:

hoc est, non rancido, non foetido: ut in simplici munditiem, in composito artem et sapientiam praece hic ostentet. Ista vero quae sequuntur,

Quod pingui miscere mero muriaque decebit.

crucem sane figunt interpretibus. Quodnam enim est *gue merum?* Porphyrioni *mulsum* est. At qui, qui fieri potest, ut idem et *merum* sit et *mulsum;* et ἄκρ et *μελίκρατον;* et nulla re mixtum, et melle temperatu Hoc absurdissimum est: unde sunt qui pro mulso *mu* apud Scholiastem reponant: idque iure factum esse vi tur: mustum enim *pingue* dicitur. Tibullus I, 1.

Nec spes destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat, et pleno pinguia musta *lacu.*

Columella libro X, ipso fine:

Ferveat ut lacus, et multo completa Falerno
Exsudent pingui *spumantia dolia* musto.

Itaque, si hoc voluit Noster, recte utique dixisset,

Quod pingui musto et muria miscere decebit.

Verum aliud longe est *pingue mustum* dicere, aliud *pi merum* pro musto ponere: illud elegans et poëticum; putidum, κακόζηλον, et Horatio prorsus indignum. *pingue* ergo *merum* cum Lambino et Torrentio interpr bimur *crassum, non defaecatum, non sacco colatum?* An tius *pingue* hic opponetur *tenui?* Celsus I, 6. *Numq vinum salsum bibere expedit, ne* tenue *quidem, aut du sed austerum, et* plenius, *neque id ipsum pervetus.* I itaque fortassis erit *pingue* vinum, quod *plenum.* Ite Celsus II, 18. *Id vinum, quod paucorum annorum, vel sterum, vel* pingue *est, in media materia est.* Ita ed eruditissimus Lindenius: Ronsaeus in contextu *Lene* d rat, *pingue* ad marginem ablegaverat. Habemus ig *merum pingue:* sed haeret hic nihilominus aqua: enim referemus illud *Quod?*

Est operae pretium duplicis cognoscere iuris
Naturam. Simplex e dulci constat olivo:
Quod *pingui miscere mero muriaque decebit.*

Quod ius hic accipiemus, an *quod olivum?* Prius pla

orrentio; qui, ut constructio apertior fiat, verba illa *simplex e dulci constat olivo)* parenthesi includi velit. Bene me: sed nullis parentheseos hamis aut uncis (qui in veribus membranis nusquam comparent) id clarum aut legans efficietur; quod vel sine illis nativam perspicuitatem nitoremque non habeat. Recentiorum haec inventa unt, et utiliter sane excogitata: sed non ut quovis in oco cuicumque ulceri sanando efficaciter adhibere queant. Sane illud *quod* nullis machinis aut technis divelli otest ab *olivo:* et non leviter peccavit Horatius, si, his erbis interiectis, *ius* suum iam frigidum et ἔωλον huc ansferre voluit. Ergo alii, ut sane ordo et constructio agitat, *quod olivum* hic intelligunt, atque ad *ius duplex* ondiendum, *oleum* hic mero muriaque miscendum praescribi volunt. Sed illud interea non animadvertunt, non ic, sed versu abhinc quarto, *oleum* in hanc mixturam mire:

insuper addes
Pressa Venafranae quod bacca remisit olivae.

us quidem hoc mixtum erat *vino, muria, sectis herbis, roco, et oleo:* ut Nasidieni illud non absimile, *oleo, garo, ino, pipere, et aceto.* At certe eidem iuri bis oleum raescribi et ingeri, absurdissimum est. Quid ergo? vieamus, an codices aliqui suppetias nobis adveniant. Liber Collegii Trinitatis *cum pingui* habet; sed ille mendis bique scatet, neque is est, cui confidere possis. Simeo losius, vir tam ingenio quam doctrina praestans, in antiuo suo invenit, *at pingue immiscere:* unde sic locum contituit:

Quod pingue immiscere *mero muriaeque decebit:*

t pingue interpretatus est *ius duplex.* Nihil vidi deterius. Profecto ipsa codicis lectio longe potior est emendatione losii: tollit enim scrupulum istum *Quod*, qui iam diu os male habuit. Sed in eo utraque vitiosa est, quod ius llud compositum *pingue* appellat. Qui, malum, *pingue?* um *simplex* eo longe sit pinguius, utpote ex solo olivo onstans: alterum, quod mero et muria miscetur, eo macrius profecto et minus unctum sit. Ne multis morer iam enim tempus est, ut suspiciones meas proferam) *ius* llud, cui nomen *duplici* male indiderunt Interpretes, *quinplex* potius dicendum erat; utpote quinque rebus conans, oleo, vino, muria, herbis, et croco. Quorsum enim *uplex?* Equidem *duplicis iuris naturam* non sic interpreor, quasi ius aliquod *duplex* hic vocetur; sed *duorum iuum* naturam, quorum alterum *simplex*, alterum *mixtum* t: simplex solo oleo, mixtum variis rebus constet. Ergo c fortasse reponendum fuerit, vocula ex Bosii codice peta:

simplex e dulci constat olivo.

At pingui miscere mero muriaque decebit.

Hoc certe Librarios fefellit, et interpolatoribus ansam dedit, quod nesciebant *miscere* absolute hic positum esse; ι κεράσαι passim apud Graecos. Iuvenal. V. v. 60.

nescit tot millibus emptus

Pauperibus miscere *puer.*

Miscere igitur perinde est ac *miscere ius, ius mixtum facere;* ut Serm. II, 8. v. 40.

His mixtum ius *est; oleo, quod prima Venafri* etc.

Atque haec quidem lectio, quae tota in membranis extat vulgatae longe antecellere videtur. Veruntamen, cum to et tam vetusti codices in vocabulo *Quod* consentiant, neque de Bosiani libri bonitate quidquam mihi aliunde compertum sit; equidem altius mendum latere suspicor, a literarum similitudine ortum, et pro *quod pingui* Horatium *quinquenni* dedisse:

Quinquenni *miscere mero muriaque decebit:*

ut infra in Nasidieni cena,

His mixtum ius *est; oleo, quod prima Venafri*

Misit cella; garo de succis piscis Iberi;

Vino quinquenni, *verum citra mare nato.*

Certe ubi semel Librariis persuasum erat, τὸ *miscere* ea sum accusativum post se requirere: nihil propius erat quam ut *quinquenni* in *quod pingui* commutarent. Quamobrem omnes rogatos velim, quibus codicum vetustorum copia est, ut in hoc loco aliisque pariter suspectis videant, annon aliud olim fuerit a primo scriptore, aliud nunc post rasuram vel lituram ab altera manu feratur idque inventum in commune conferant. Auguror enim neque id opinor vane, multa post cineres nostros in codicibus repertum iri, quae nos nunc sola, sed non socordi coniectura indagavimus.

66. *Quam qua Byzantia putruit orca*] Illud *putruit* in tribus priscis editionibus habetur, et Lambino patrocinante, adhuc fere in recentioribus obtinet. *Orcam* igitur hic *piscem* interpretatur, et quidem *thynnum:* nihil peius potuit. *Orcynus* quidem thynni species est; sed *orca* e bellua ingens balaenis fere par, et in pugna superior (vide Plinium IX, 6.) quae, cum in Oceano se contineat ac rarissime in mari mediterraneo visatur, unde nobis *Byzantia* dicta? Quis porro ex tali bellua *muriam* fieri memoravit? Sed condonemus ei haec omnia; esto *orca* quam velit: quis eum docuit, pisces *in muria putrescere* enimvero ea de caussa in muria condiuntur, ne computrescant. Quod si forte ibi putruerint; iam muria nulli usui est, nedum ut Catii magistro tam eleganti homini placere possit. Scio equidem putrescentium piscium pretiosam saniem *muriam* quandoque dici, ut saepius *garum* atque hoc ipso Flacci loco sic accipi debere: nemo tu

non eo sensu sic loqueretur, *Muria, qua piscis putruit* (quomodo enim in eo putrescat, in quam numquam positus est?) sed potius *quam putruit*, quam computrescens et liquefactus exhibuit. Vides iam, quot et quanta incommoda lectionem hanc sequantur; quamque indigne ferendum sit tam diu eam circumlatam esse: praesertim cum iam olim Cruquius Torrentiusque veram scripturam ex suis dederint, recteque interpretati sint:

muriaque decebit
Non alia, quam qua Byzantia putuit *orca.*

Ita etiam nostri codices fere omnes. Ubi *orca* notat vas, testam, in qua salsamenta, garum, muria servabantur; ab Ὄρχη verbo Aeolico, ut pleraque Latinorum nomina ex ea dialecto ducuntur. Suidas et alii, *Ὄρχαι, κεράμινα ἀγγεῖα, ὑποδεκτικὰ ταρίχων, vasa fictilia, quibus salsamenta reconduntur.* Persius Sat. III, 76.

Maenaque *quod prima nondum defecerit* orca.

Haec quidem nota sunt: sed et hic erant attingenda. Orca autem *Byzantia*, est Byzantio advecta: quia Thynni pisces, unde muria confici solebat, ibi optimi erant. Archestratus apud Athenaeum VII, 14 de Thynno:

Ἔστι δὲ γενναῖος ΒΥΖΑΝΤΙΩ͂Ι ἔντε Καρύστῳ.

et iterum.

Καὶ θύννης οὐραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ
Τὴν μεγάλην, ἧς μητρόπολις ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ἐστιν.

et Antiphanes ibidem:

Τῆς τε βελτίστης μεσαῖον θυννίδος ΒΥΖΑΝΤΙΑΣ.
Τέμαχος ἐν τεύτλου λακιστοῖς κρύπτεται στεγάσμασι,

et idem apud eundem, III, 32.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΣ δὲ θυννίδος ὀσμαῖσι χαίρει.

Iam autem *muriam* ex Thynnorum sanie fieri, et in testis sive orcis recondi, res notissima est: Martialis XIII, 103.

Muria.

Antipolitani fateor sum filia Thynni;
Essem si Scombri, non tibi missa forem.

et IV, 89.

Antipolitani nec quae de sanguine Thynni
Testa *rubet, nec quae coctana parva gerit.*

Quin et non *Thynnis* duntaxat, sed et *Scombris* etiam nobilitatum erat Byzantium: ibi enim omnium piscium captura erat, qui in Pontum quotannis intrabant. Plinius IX, 15. *Cum thynnis amia et pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quaeque ducibus, et primi omnium* scombri. Hesiodus, vel alius potius apud Athenaeum III, 30.

Θύννων δ' ὡραίων ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ἔπλετο μήτηρ,
Καὶ ΣΚΟΜΒΡΩΝ βυθίωντε.

Ut fortasse nobilior illa Scombrorum sanies, non Thynnorum hic intelligatur. Utcumque tamen hoc sit, iterum

vides curiosam gulam praeceptoris Catiani, qui noluit *muriam* de propinquo ex Antipoli petitam, sed a dissito loco vel a Byzantio usque. Iam autem, quod restat, garum et muriam graviter olere et *putere* quis nescit? magisque adeo vasa, in quibus servantur. Vnde Persius III, 72.

nec invideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu.

Ergo plana iam sunt omnia; *Muria*, inquit, *utendum est, qua orca Byzantia*, sive testa a Byzantio per mercatores allata, *putuit*. Ceterum doleo virum eruditum in nupera sua editione sic perperam exhibuisse.

Non alia, quam quae Byzantia putuit orca.

Qua enim, non *quae*, habent omnes scripti melioris notae. Quid autem in hac lectione boni est, quod non in recepta longe melius sit? Certe *orca putere* multo honestius dicitur, quam ipsa *muria* in ius ingerenda. Tum autem diva illa *Synaeresis*, versui foede claudicanti e machina subveniens, in malam rem ire et suas sibi res habere possit: neque enim ullum hic ulcus est, quod tam deformem medicinam postulet.

78. *Magna movent stomacho fastidia*] Sic veteres editiones: neque Cruquius Lambinusve quicquam diversi ex codicibus suis proferunt. At Torrentius in quinque suorum *movet* reperit: idque recte vulgatae lectioni praetulit, et post eum doctissimus Baxterus. Equidem in sex meis idem inveni, Galeano, Petrensi, Batteliano, Vigorniensi, Societatis Regiae, et Collegii Trinitatis: quae sine dubio melior scriptura est,

Magna movet *stomacho fastidia, seu puer* etc.

Movet hic absolute et impersonaliter positum est: vide Nos ad Serm. I, 10. v. 78. Et praeterea, cum *seu* et *sive* disiunctiva sint, singularem utique numerum, non pluralem, hic requirunt.

87. *Nequeunt contingere mensis*] Editiones quidem priscae, *nequeunt*. Lambinus et Cruquius *nequeant* in contextu dederunt, codices suos secuti. Ego quoque in optimo Reginensi et quattuor aliis idem reperi: idque placet. *Nequeant*, ut prius *habeant*.

90. *Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta*] Ita sane: quia in primis editionibus sic semel obtinuit, nemo omnium de loco suo hoc movere vel cogitavit, vel sustinuit. Atqui in omnibus tam Bersmanni, quam nostris codicibus (adde, si vis, et aliorum, qui hic tacent) alio ordine verba collocantur,

Nam quamvis memori referas *mihi pectore cuncta.*

Quin et eodem modo haec citat Priscianus p. 772. atque ibi sic exhibent quattuor Prisciani exemplaria manuscripta, quae consulendi mihi copia erat. Ceterum, qui hanc lectionem vulgata elegantiorem esse non statim persentiscit;

moneo, ut poëtarum scripta diligentius legat: hospes iam in iis sit necesse est.

ECLOGA V.

Iamne doloso Non satis est Ithacam revehi] Ita edi-s, et membranae fere omnes. Non satis est tibi do-' Ut Serm. I, 2. v. 59. An tibi abunde personam sa-st evitare? et I, 4. v. 16. Mi satis est. Ergo hic da-doloso satis commode stare potest. Mirifice tamen st Danielis Heinsii coniectura: Scribe, inquit, Dolose; pidissime illi alteri respondeat, O nulli quicquam men-. Recte quidem, siquid iudico: et ita clare habet co-Petrensis, dolose; alterum autem illud doloso pro va-ectione.

iamne, dolose
Non satis est Ithacam revehi, patriosque penates
Aspicere? O nulli quicquam mentite, vides etc.

: alterum, ut vides, vocativo casu compellat. Non sa-st absolute ponitur, sine dativo sequente; ut saepe . Noster Serm. I, 10. v. 97.

Non ego: nam satis est, equitem mihi plaudere.

nt. Phorm. V, 6. v. 17.

Satin' est, si te delibutum gaudio reddo?

. Fi cognitor ipse: Persta atque obdura] Quinam sit itor, vide hic apud Interpretes, et acutissimum Gro-um patrem de Pecunia veterum. Ceterum pro Fi o Veneta princeps Si; altera et Loscheriana Sis, in sequentes editiones propagatum est. Sed recte binus Cruquiusque ex membranis dederunt, Fi cogni-atque ita ex nostris Leidensis, Zulichemianus, Batte-us et Magdalenensis. Sic Livius XXXIX, 5. Aliena-vero simultatum tribunum plebis cognitorem fieri, turpe. atilianus Instit. III, 8. Non licet tibi agere mecum; itor enim fieri non potuisti. Cicero pro Q. Roscio oedo, c. 18. Qui per se litem contestatur, sibi soli pe-alteri nemo potest, nisi qui cognitor est factus. — — d si quisquam petere potest alteri, qui cognitor non est us. — — Tu in eam litem Roscii cognitor sis factus. niam tuus cognitor non est factus. Idem in Verrem 43. Invenire neminem Siculum potuit, qui pro se cogni-fieret? — — Cedo, cui Siculo, cum is reus fieret, civis anus cognitor factus umquam sit. Porro elegantius, ior, veriusque sic verba interpunxeris:

Pelliculam curare iube: fi cognitor: ipse
Persta atque obdura.

m locupletem reum iube ire domum, et genio indul-e: ipse vero perfer et obdura, nec frigus neque aestum ci faciens.

0. Seu rubra canicula findet Infantes statuas] Statuas

infantes tam veteres quam novi Interpretes *mutas*, *quae fari non possint*, hic intelligunt. Sane ita Noster Epist. II, 2. v. 83. *Statua taciturnius.* et Serm. I, 6. v. 57.

Infans *namque* pudor *prohibebat plura profari.*

Ita Cicero *infans*, pro infacundo, indiserto; *Scipionem accepimus non infantem fuisse. Nihil accusatore Lentulo infantius. Si nihil dixissem, ne infantissimus existimarer.* Haec quidem recte habent: sed quid tum postea? an quia homo stupidus et elinguis *statua infantior* vel taciturnior recte dicitur; idcirco et ipsae statuae *infantes* dicentur? credo, quia hae statuae magis mutae erant, quam aliae: et cum ceterae magna voce opem Quiritium implorarent contra aestum caniculae, hae mutae et elingues impune findebantur. Sensit hanc absurditatem celeberrimus Dacierius; et hoc a poëta quodam sumtum comminiscitur, quem Horatius derideat. Sed unde hoc ei compertum? quibus signis et indiciis? Certe illud quod sequitur, *conspuit Alpes*, palam Noster ascribit Furio Bibaculo: hoc, cum adeo tecte et occulte nescio cui surripiat, *incipit esse suum*. Quam vellem, non a Poëta sumtum diceretur, sed a poëtria, cui nomen *Canicula:* scilicet ut eodem iure haec *infantes statuas findere* dicatur, quo Furius *Alpes conspuere*. Sed misso ioco, equidem Dacierii suspicionem tutari malim, quam frigidum eorum commentum, qui *mutos Caussidicos* perstringi hic existimant. Certe obmutescere multo satius est, quam talia proferre. Quid ergo? Ut homo recens natus *infans* dicitur, ita statuae recentes, novellae, nuper factae, nuper natae, eleganter *infantes* appellantur: eoque magis, quia forma sunt humana:

seu rubra canicula findet

Infantes statuas:

ligneas intellige, quae aestivo calore rimas plerumque agunt et finduntur, praesertim recente et viridi materia. Etsi et *aereas* hic accipere poteris cum Servio, qui ad illa Virgilii Georg. III, 363. *Aeraque dissiliunt vulgo,* haec habet: *Passim crepant; nam tam nimio frigore, quam calore aera rumpuntur: Persius*, findit infantes statuas. Hunc ipsum locum respexit, etsi vel memoriae vel Librarii culpa Persius pro Horatio auctor citetur. *Infans statua*, ut Plinio *infans boletus* lib. XXII, c. 22. *Nec tunicae minor gratia in cibo infantis boleti.* Ovidius Fast. VI, 145.

Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.

et alibi, *infantia ora*, *infantia guttura*, *infantes umbras.* Vide Nic. Heinsium ad Heroid. IX, 86. Ceterum, postquam haec scripsissem, didici etiam ante me virum summum Franciscum Iunium, in libro de Pictura veterum p. 284. recte hic *infantes statuas* pro novellis accepisse.

59. *Quicquid dicam, aut erit aut non*] Torrentii codices, ut ipse ait, meliores *dico* habent: nostri omnes cum edi-

priscis, *dicam*. Neque aliter hunc locum citat is p. 730: etiam in tribus, quos consului, scriptis. nsol. V, 3. *Quae haec est praescientia, quae nihil ·ihil stabile comprehendit? aut quid hoc refert* (lege, *aticinio illo ridiculo Tiresiae, Quicquid* dicam, *aut non?* Ceterum, ut hoc obiter dicam, recte huius entiam cepit Boëtius: et ipsi se deridendos prae-i nihil ridiculi his verbis inesse volunt. Tamen ıagna nomina habes, Turnebos, Torrentios, Marliosque. Neque vero novum hoc est recentiorum ; sed et in codicum veterum marginibus haec le-dscripta: *Quicquid dicam, aut erit, si dixero fore; si dixero non fore. Quicquid dicam futurum, erit; dicam non futurum, non erit.* Atqui, o boni, nul-uam fidiculis hanc sententiam ex verbis auctoris hitis. Nihil ex iis extundi potest, praeterquam *icquid dicam, aut eveniet, aut non eveniet.* Itaque Noster et tollit omnem divinationem, utpote Epi-Facetum autem est, et Schema, ut Grammatici παρὰ προσδοκίαν, *praeter expectationem*, tanto ap-nihil dicere:

aërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
inare etenim magnus mihi donat Apollo.

llud Plauti, sed multo minus lepidum, in prologo rum:

quos videtis stare hic captivos duos,
qui astant, hi stant ambo, non sedent:
vos mihi testes estis me verum loqui.

si ex illorum sententia verba enarrantur, nihil fri-aut proposito minus conducens excogitari potest. n codice Reginensi et illo Regiae Societatis, non *mihi* habetur, sed *mihi magnus:* unde suspicetur *mihi* cum locum certum non sit nactum, spurium ex glossa petitum: atque adeo legendum esse cum Collegii Trinitatis, etsi is notae sit non optimae, *inare etenim magnus* donavit *Apollo.* am olim divinationis munus permanens et perpe-i donaverat vel Phoebus, vel, ut alii, Minerva, vel, denique, Iuppiter: at si *donat* admittis, iam tum numine afflatum et novo allapsu entheum in-

'enelopen facilis potiori trade]. Editiones quidem ve-*'enelopen*, idque nunc passim obtinet. At Lambinus usque, ex codicibus, opinor, dederunt *Penelopam;* otationibus tacent. Nostri sane Reginensis et Fra-nus Latina terminatione *Penelopam* exhibent: eaque ctio est. Nempe in Carminibus, ubi Alcaeum et imitatur, graecissat magis; in Sermonibus, ubi ım sequitur, Latinus est. Vide nos ad Epod. XVII. Sic Epist. I, 2. v. 23. et 28.

Sirenum voces, et Circae *pocula nosti.*
Sponsi Penelopae, *nebulones, Alcinoique.*

ut ibi habent codices meliores. Plautus Sticho I, 1.

Credo ego miseram fuisse Penelopam.

Lucilius in VII. apud Priscianum p. 864.

ad Penelopam *conversus ait sic;*
Nupturum te nupta negas, quia vivere Ulixen
Speras.

Ausonius Epist. IX.

Qualem Penelopae *nebulonum mensa procorum.*

Porro et versu mox 81. *Sic tibi* Penelope *frugi est*, et Lambini Cruquiique editiones, et nostri codices habent, inflexione Graeca. At eodem exemplo *Penelopa* ibi posuit Horatius, quo antea *Penelopam.* Syllaba autem sustentatur, cum caesurae virtute, tum ob duas, quae statim eam excipiunt, consonantes. Quod cum Librarii nescirent; mirum foret, ni verbum interpolavissent. Seneca Epist. LXXXVIII. *Quid quaeris, an* Penelopa *impudica fuerit, et verba suo saeculo dederit?*

79. *Venit enim magnum donandi parca iuventus*] Sic sane habent omnes, quos noverim, scripti editique. Et nimium quidem patienter hoc admittunt Interpretes, more suo, ubi nihil in codicibus variae lectionis est. Neque posthac, opinor, deerunt, alii qui excusabunt, alii qui defendent et admirabuntur. Equidem *magnum donandi*, si alio comitatu veniret, libens admitterem: ut Propert. II, 8.

Quamvis magna daret, *quamvis* maiora daturus.

et Pers. Sat. V. v. 66.

quid quasi magnum,
Nempe diem donas?

At illud totum *parca donandi magnum* vix possum a me impetrare, ut a Venusino nostro profectum esse credam. Quippe res contrarias in unam sententiam conglomerat, et κλώθει quod aiunt τὰ ἀσύγκλωστα, parsimoniam et prodigentiam. *Parcus donandi magnum* perinde est ac si dixeris, *parcus largitatis, garrulitatis modicus*, aliaque eiusmodi, quae ipsa secum pugnant, et mutuo se tollunt. Mihi quidem non vana, credo, suspicio est τὸ *magnum* in mendo cubare, et *parca donandi* absolute hic poni; ut apud Lampridium in Alexandro cap. XXXVII. *Spectacula frequentavit cum summa* donandi parsimonia. Hoc semel posito fundamento, videamus siquid huc auxilii ex coniectura peti possit. Elegans sane et concinna, ac Tanaquillo Fabro iudice *admirabilis* est Simeonis Bosii emendatio, quam cum Lambino is communicavit,

Venit enim magno: *donandi parca iuventus:*
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinae.

Venit magno tua Penelope, hoc est, magno se emi postulat: illi vero parci et sordidi, ac ventri magis quam Ve-

ri studentes: casta est itaque, quia nemo eam pretio o praestinavit. Certe vel a dissentientibus laudem metur haec egregii viri coniectura: mihi tamen, ut quod atio dicam, ingeniosior videtur quam verior. Principio üm, nimium sane et pernimium sali nigro indulsit Noer, si pro Penelopa Thaidem quandam aut Bacchidem ibis depinxit. Non omnia vel ipsi Satirae licent. Haenus quidem fas erat, Castam eam nunc esse, adeo tamen ingentibus muneribus expugnari tandem possit eius idicitia: hoc scilicet mulieris est: at illud *venire* et, lit quamplurimo, venalem se habere, meretricis est plane, quidem procacis. Hoc igitur vult Tiresias, *perduci* deum posse Penelopam, si donis usque et usque cumuler: at ultro se *venalem* prostituere, atque adeo quaestum eretricium sponte occipere, quis ea calumniantem fet? Illud quoque in hac coniectura displicet, quod verba , *Donandi parca iuventus*, absolute iam posita, non pros illos nebulones qui ad Penelopam accesserant, sed omm omnino iuventutem significare debent. Ergo hoc unc dicit, *Omnes iuvenes donandi parcos esse, et culinae am Veneris studiosiores:* quorum utrumque falsissimum se Comoedia omnis clamitat. Noster ipse in charactere venis Art. Poët. v. 164.

Utilium tardus provisor, prodigus aeris,
Sublimis, cupidusque, *et amata relinquere pernix.*

ristoteles Rhetor. II, 2. *Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί· καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι ταῖς* (lege *τῇ*) *περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. Iuvenes,* ait, *rebus Venereis maxime sunt diti, et in iis intemperantes.* Denique et illnd *venit,* a *enio,* aptissimum huic loco vocabulum, non pati possum, t ad alteram significationem detorqueatur. *Venerunt,* ait, *oci;* ut Terentius, *amans accessit,* Andria I, 1.

Sed postquam amans accessit, *pretium pollicens.*

ic *commeare ad mulierem* idem Heaut. III, 1. v. 35.

Primum olim potius quam paterere filium
Commeare *ad mulierculam, quae paullulo*
Tum erat contenta.

bi versum claudicantem, qui tot viros doctissimos frustra tercitos habuit, sic levi manu obiter sanare, erit parvae ellae pretium: lego enim,

Commetare *ad mulierculam, quae paullulo.*

ommeto est verbum frequentativum a *commeo: commeo, mmeito,* ut iacto iactito, dicto dictito et similia, et deide per crasin *commeto.* Plautus Captivis I, 2. v. 82.

Nam meus scruposam victus commetat *viam.*

a codex vetustissimus Camerarii cum aliis Palatinis apud araeum. Vulgo *commeat* (ut hic apud Terentium) perram: raro enim aut nusquam in sede quinta Iambum

pedem usurpant Comici Latini. Nonius Marcellus: a
metare, *commeare: Afranius Virgine:*

Quo tu commetas? *ubi confixus desides?*

Novius Bubulco cerdone:

Quum ad lupam nostram tam multi crebro commo
lupi.

Sed haec pluribus, si maioribus negotiis otium erit, ipsum Terentium: illud animadvertas velim, loca Afranii et Novii apposite ad Horatium facere: ibi *commetant* ad mulierem amatores, plane ut apud Nos *veniunt.* Quid ergo? Quamquam periculosa alea est Bosii emendationem quicquam tentare; vide annon nostra iure non reformidet se illi comparari:

Venit enim (indignum) *donandi parca iuventus,*
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinae.

Tiresias scilicet male salsus haec loquitur, quasi et l lopae et Ulixei vicem indignabundus: Quid tu mihi *et pudicam* narras? quippe *venerunt* ad eam nescio qu bulones et ventres meri, culinae magis nidore quam ris aura concitati, qui nesciunt donare et profunder veri amatores solent: facinus hercle *indignum:* nam s venissent, ad largiendum alacres et potentes; iam s ex uxoris quaestu dives factus esses, et rem tuam c bilivisses; hi contra, tantum abest ut donent, ut ipsi boli tua comedant; quid mirum autem, si inter tale dica est? Sed bono esto animo: tu domum redux pletes et scortatores senes conquire; quorum unum catum si semel uxor emunxerit, numquam postea praedae obliviscetur. Haec quidem sententia totiu monis filo videtur aptissima: verbum autem ita appo ut nihil magis. Sic Noster Epist. I, 6, v. 22.

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et (indignum) *qui sit peioribus ortus,*
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.

Ovidius Amorum I, 6.

Ianitor (indignum) *dura religate catena,*
Difficilem moto cardine pande forem.

et Metam. V, v. 37.

Pectora rupisset: nisi post altaria Phineus
Isset: et (indignum) *scelerato profuit ara.*

Iam autem, quam prope abscedat a vulgata scri quid attinet dicere? *in* et *m* in codicibus eandem sp habent: *di* et *a* non valde dissimilem. Certe qui em tionem hanc respuent, id vel inviti fatebuntur; si tius, ut nos quidem credimus, *indignum* scripserat, v men in hac sententia evenire aliter potuisse, quam brarii *magnum* substituerent. Quare aut hoc nob utantur, aut ipsi aliquid rectius de suo impertiant. qui pro recepta lectione contendere et depugnare

unt, nihil interea novi in medium proferentes, tales quidem nihil morabor.

90. *Difficilem et morosum offendet garrulus ultro*] Ita omnes ubique, nisi quod Leidensis habeat *offendit*. Mendosus tamen est locus, et non multo labore sic restituendus:

cautus adito:
Neu desis *operae, neve immoderatus* abundes:
Difficilem et morosum offendes *garrulus ultro:*
Non etiam sileas: *Davus sis comicus.*

Caecus sit oportet, qui emendationem hanc non agnoscat; nam ni ita sit, videbit et advertet omnia haec secunda persona efferri. More autem suo tertiam hic supposuerunt Librarii, quia *garrulus* eam flagitare videbatur. Ita Epod. X. *praeda iuverit* dederunt, pro *iuveris;* et Serm. II, . v. 133. *Occidit Orestes*, pro *occidis*. Offendes autem *garrulus*, hoc est, si garrulus fueris; locutione huic Nostro valde familiari.

100. *Quartae sit partis Ulixes*] Lege ex nostris Magdalenensi et Colbertino, et Lambini quibusdam:

Et certum vigilans, Quartae esto *partis Ulixes,*
Audieris, heres.

Imitatus est scilicet Testamentorum formulam; Seneca Controv. XV. *Sola mihi heres* esto. — — *Omnis pecuniae meae sola heres* esto. — — *Uxor mea heres* esto. Iustin. Instit. II, 13, 14, 15, 16. *Titius filius meus exheres* esto. *Isque ad calendas illas heres* esto. Digest. L, 16, 142. *Titius et Maevius ex parte dimidia heredes* sunto. — — *Sempronius ex parte dimidia heres* esto. Et alibi saepe. Porro *certum vigilans* quid sibi velit, non aliunde melius sciveris quam ex contraria locutione *incertum vigilans*. Ovidius Epist. Ariadne:

Incertum vigilans, *a somno languida, movi*
Thesea prensuras semisupina manus.

Statius Theb. V, v. 122.

Turbidus, incertumque *oculis* vigilantibus, *hostem*
Occupat.

104. *Gaudia prodentem vultum celare*] Locus sane scaber et morosus; etsi interpretes secure illum praetervolent:

Sparge subinde: et si paullum potes, illacrimare.
Est
Gaudia prodentem vultum celare.

Ita nunc vulgo distinguunt, ut *illacrimare* sit modi imperativi ab *illacrimor:* tum autem *Est* valebit *licet*, ἔξεστι, δυνατόν ἐστι. Quidni autem *possibile* est *vultum celare?* dubiumne id cuiquam est? putida quidem sententia et Horatio indigna. Quare aliae editiones sic interpungunt,

et, si paullum potes, illacrimare, est
Gaudia prodentem vultum celare.

ut ordo sit, Et illacrimare, si paullum potes, est celare vultum prodentem gaudia. Ita *illacrimo* usurparunt Livius, Virgilius, Valerius Flaccus aliique. Melius profecto hoc quam alterum. Fictis enim lacrimis commodissime celantur inclusa mentis gaudia. Lucanus IX, 1040. de Caesare loquens, Pompeii caput abscisum spectante,

lacrimas non sponte cadentes
Effudit, gemitusque expressit pectore laeto;
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quam lacrimis.

Tamen, vel hac sententia, sic potius scripserim, nitidius paullo et clarius:

Sparge subinde: et sic *paullum potes illacrimare,* et
Gaudia prodentem vultum celare.

Sed quid illud demum est, *celare vultum gaudia prodentem?* haec videntur ἀσύστατα et secum pugnantia. Quippe si vultus *celatur*, quomodo *prodit?* Vultus quidem saepe *prodit* secretos animi affectus; ut Seneca Hippol. 362.

et inclusus quoque,
Quamvis tegatur, proditur vultu *furor.*

Lucanus III, 356.

cum turbato iam prodita vultu
Ira ducis, tandem testata est voce dolorem.

Silius Italicus VI, 384.

Servabam vultus *ducis, et* prodentia sensum
Lumina, *et obtutu perstabam intentus eodem.*

Auctor Consolationis ad Liviam, v. 87.

Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Squallida promissa flere per ora coma,
Dissimilemque sui vultu profitente dolorem.
Hei mihi, quam toto luctus in ore fuit!

Ubi Heinsius ὁ πάνυ malit *profitente colorem* vel *prodente colorem.* Quid enim est *dolor dissimilis sui? laetus,* credo, quid potest absurdius? Neque enim quicquam nos adiuvat vir ingeniosus et celebris, sub ficto Goralli nomine editionis nuperae auctor: qui, quamvis fatetur *vultum* hic *dissimilem sui* dici debuisse, non *dolorem*, tamen hoc per *Metathesin* excusari posse credit. Placetne vero? ergo omnis opera, recensendis libris impensa, frustra et incassum erit. Quidvis enim et quantumvis ineptum sic poterit defendi: *omnia protinus alba* erunt, et favente modo Figurae alicuius numine,

Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus.

Quin nihil hic opus est aut huius excusatione, aut illius correctione. Quippe *dissimilem sui* neque ad *dolorem,* nec ad *colorem* refertur, verum ad Neronem: *vidimus,* inquit, *Neronem attonitum fraterna morte,*

Dissimilemque sui; vultu profitente dolorem.

Sic verba distingue. Ovidius Metam. XI, 273.

Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx; illo qui tempore maestus
Dissimilisque sui, *fratrem lugebat ademtum.*

mirum alter alterutrum hic compilavit; adeo gemina at loca. Porro *profitente* hic lege, non cum Heinsio *odente.* Nero enim non *invitus* prodebat dolorem, sed *lens* profitebatur. Sed, his missis, qui fiat, ut iam dixi, et vultus *prodat* affectus, et tamen *celetur*, nullus equim video. Mutila, ut videtur, oratio est, et ita suppleri ibet; *Celare vultum*, alioqui *prodentem gaudia.* Sed quo re, qua venia, vox sententiae tam necessaria desiderari subintelligi potest? Quin et illud *celare vultum* vix vior intelligere. Non enim iubet pallio vultum obtegere velare. Vultus itaque non *celatur* nisi alio vultu simuto: sed et sic, non *celatur*, sed *mutatur*; ut Noster Serm. , 8. v. 84.

Nasidiene, redis mutatae frontis.

Terentius Hec. III, 3. v. 9.

Sed continuo vultum earum sensi immutari *omnium.*

uidem *vultu celare, tegere, abscondere* aliquid, saepe meini legere; ipsum *vultum celare* hac quidem sententia unquam. Quare vide, annon melius forte hic quadret la scriptura, quam ὁ χαλκέντερος et infinitae vir lectiois Barthius ex veterrimo, ut ait, codice depromit, Adm. XXVII, 1. quamque ille tanti facit, ut *prorsus textui serendam putet:*

et, si paullum potes, illacrimare est
Gaudia prudentum vultu *celare.*

rudentum est officium, ut illud Livii, XLII, 62. *Modum ponere secundis rebus, nec nimis credere serenitati praentis fortunae,* prudentis *hominis et merito felicis est.* ultu *autem* celare, ut Apuleius Metam. VIII. Vultu *tan* gaudium tegit, *et frontem asseverat, et dolorem simut.* Contra, Ovid. Art. Amat. I, 678.

Ut simulet vultu gaudia, *tristis erit.*

icero pro Sextio c. 10. *Animus eius* vultu, *flagitia pariem* tegebantur. Idem in Verrem I, 8. *Cupiebam animi lorem* vultu tegere, *et taciturnitate* celare, Lucan. IX, 06.

abscondunt gemitus et pectora laeta
Fronte tegunt.

emesianus Ecloga IV.

Quid vultu *mentem* premis, *et spem fronte serenas?*

irgil. Aen. VI, 477.

Consilium vultu tegit, *et spem fronte serenat.*

rgo ad hanc faciem, praeclare quidem codex Barthianus, *ltu gaudia celare:* totum tamen illud, *Prudentum est cere gaudia vultu,* nescio qui minus placet. Neque enim nvenit, Tiresiam, qui per totam hanc Satiram scurrae

personam sustinet, iam *sententias loqui;* praesertim han quae tantum abest ut in universum vere dicatur, ut pl rumque falsa sit. Raro enim *prudentibus* usu venit, ut ga dia vultu *celare;* saepe contra, ut aperte *profiteri;* saepn ut *simulare* debeant: utpote quibus plura secundis adver soleant contingere. Aeneas itaque viri *prudentis* offici fungitur, cum

Spem vultu simulat, *premit altum corde dolorem.*

Quid multa? neque haec Barthii lectio, neque illa vu gata placet: alios libros excutiant, quibus copia est, et q de Horatio bene mereri student. Simplicius quidem, m iudice, clariusque sic scribere potuisset,

Sparge subinde: et sic *paullum potes illacrimare,* et
Gaudia prudenter vultu *celare.*

106. *Funus Egregie facium laudet vicinia*] Ita omne quos noverim, codices: sed Nic. Heinsius in margine s libri, *Lege*, ait, *laudent.* Nempe quia *vicinia* est nome collectivum, ideo numero singulari verbum plurale su iungi voluit. Amavit sane vir summus hanc figurar quam Synthesin vel Syllepsin vocant; eamque fere ou nibus in locis inculcat, qua iure, qua iniuria. Vide i sum ad Ovidii Fast. III, 189. Metamorph. II, 688. R med. Amor. 164. At Noster singularem numerum pra tulit, tam hic, quam alibi: Epist. I, 17. v. 62.

Quaere peregrinum, vicinia rauca reclamat.

et Epist. I, 16. v. 44.

Sed videt *hunc omnis domus et vicinia toto.*

ubi non codices tantum, sed et metri ratio lectionem ce tam facit. Persius IV, 45.

egregium cum me vicinia dicat.

Ita praeter editos habent tria scripta, quibus usus sun exemplaria. Idem Heinsius post duos nominativos, qu rum propior est singularis, verbum tamen plurale ubiq ingerit, contra plurium et meliorum codicum fidem; Fast. IV, 104. et 156.

Quem toti saltus, quem nemus omne tremunt.
Et forma, et mores, et bona fama manent.

Sic ille ex unico dedit codice, eoque non adeo vetusto cum ceteri magno numero *tremit* et *manet* habeant, idqu meis auribus gratius. Certe aliter in Virgilio suo reperit Aen. V, 343.

Tutatur *favor Euryalum, lacrimaeque decorae.*

Horatius vero nusquam plurali usus est in simili locu tione, sed semper singulari, ut docui ad Carm. I, 24. v. 8. et alibi.

E C L O G A VI.

4. *Nihil amplius oro*] Scribe ex plus decem nostris co dicibus, nil *amplius oro:* et sic quinque Pulmanni.

10. *O si urnam argenti fors qua mihi monstret*] Ita libri post Aldum excusi; *qua*, id est, *siquo pacto*, *siqua ratione*: unde dormitantibus hic interpretibus, etiamnum circumfertur. At priscae editiones tres, et Pulmanni Bersmannique plures, omnes denique a nobis visi codices:

O si urnam argenti fors quae mihi monstret:

praeterquam quod Regius habet *quam*: *O si quam urnam argenti fors mihi monstret.* Sed placet *Quae*, quod plurium auctoritate fulcitur. *O si quae fors urnam argenti mihi monstret. Siquae fors*, ut alibi *siquis casus*. Serm. II, v. 49.

siquis casus *puerum egerit orco.*

Terentius Hecyra III, 3. v. 26.

Quaeque fors *fortuna est, inquit, nobis quae te hodie obtulit.*

Virgilius Aen. II, 94.

et me, fors siqua *tulisset,*
Promisi ultorem.

Et VII, 559.

Cede locis. ego, siqua *super* fortuna *laborum est.*

IX, 41.

siqua *interea* fortuna *fuisset.*

Et 214.

siqua *id* fortuna *vetabit.*

XI, 128.

Et te siqua *viam dederit fortuna.*

Ad quae exempla forte et illud X, 458.

Ire prior Pallas; si qua *fors adiuvet ausum*
Viribus imparibus;

sic refingendum erit,

siquae fors *adiuvet ausum:*

Et Terentius Prologo Heautont.

Siquae *laboriosa est, ad me curritur.*

Nam et hic, praeter vetustissimum Bembinum, ceteri omnes codices *siqua* habent, licet versu ipso repugnante. Sic et apud Ciceronem multis locis *siquae*, *nequae* in membranis veteribus extant, ubi hodie *siqua* et *nequa* circumferuntur. Vide Franciscum Fabricium ad Cic. Offic. II, 21.

28. *Luctandum in turba; facienda*] Scribe ex Bersmanni Pulmannique codicibus, nostrisque ad unum omnibus, et tribus editionibus vetustis:

Luctandum in turba, et *facienda iniuria tardis.*

Piget sane tam minuta memorare: sed quid facies? Iam pensi semel suscepti ratio exigit, ut vel parva menda cum magnis simili falce recidantur.

29. *Quid vis insane, et quas res agis*] In nostris omnibus membranis, (adde si vis, et aliorum, etsi ipsi taceant) versus hic sic ultra mensuram excurrit:

Quid tibi *vis insane, et quas res agis? improbus urget:*

Unde pro vario correctorum captu variis modis interpolatus est. Tres priscae editiones sic dederunt, τῷ agis eiecto,

Quid tibi vis, insane, et quas res? improbus urget.

At editi post Aldum retinuerunt τὸ *agis*, et *tibi* potius excluserunt,

Quid vis, insane, et quas res agis? improbus urget.

eaque iam lectio per interpretum patientiam impune circumfertur. Tu vero, si me audies, sic posthac locum refinges:

Quid tibi *vis, insane, et* quam rem *agis? improbus urget.*

Quid tibi vis passim apud Comicos occurrit: et τὸ *tibi* nullo pacto hinc potest abesse; praesertim ubi *insane* ei adhaeret. Cicero de Oratore, II, 67. *Quid tibi vis,* inquit, *insane? tanta est malorum multitudo civium, ut paucis annis ad maximas pecunias sis venturus.* Propertius, I, 5. v. 3.

Quid tibi vis insane? *meos sentire furores?*

Persius V, v. 143.

quo deinde, insane, *ruis? quo?*
Quid tibi vis?

Illud vero *quam rem agis*, noli dubitare, quin ab Horatii manu fuerit: quod corruperunt, credo, illi, quibus durior esse visa est syllabae elisio. Atqui eodem modo eliditur Sermone II, 8. v. 67.

Committes rem *omnem et vitam, et cum corpore famam.*

Neque aliter Poëtae Comici; ut Terentius Adelph. III, 2. v. 45.

Non faciam. Quid agis? Proferam. Hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.

Heautont. I, 1. v. 37.

rastros interea tamen
Appone; ne labora. Minime. Quam rem agis?

et IV, 4. v. 18.

Eo traducenda est. Quam rem agis, *scelus? Egon'? argentum cudo.*

et V, v. 69.

Me mea omnia bona doti dixisse illi. Quam rem agis?

Plautus Menaech. I, 2. v. 6.

Quo ego eam, quam rem agam, *quid negoti geram.*

Plura sunt in promtu exempla; sed haec satis: unde de tribus Torrentii codicibus iudicium ferre possis; qui sic habebant:

Quid tibi vis? quas res agis, insane? improbus urget.

Profecto, si haec eorum lectio erat, et non ipsius potius hominis emendatio; multo omnium pessimi erant et contaminatissimi.

30. *Improbus urget Iratis precibus*] Daniel Heinsius, Ora-

iuo, ait, *scribendum est*, *Improbus urget*, Iratus, *precibus:* feliciter sane, neque pro cetera ingenii et eruditionis fama. Nihil eius correctione deterius, nihil recepta lectione elegantius. Sic Tacitus, *preces contumaces.* Annal. II, 57. *Responsum a Pisone* precibus contumacibus; *discesseruntque apertis odiis.* *Iratis* autem figurate dictum; ut Martialis *Iracundis unguibus*, Iuvenalis *irato sistro*, Propertius *irata manu, iratam sitim;* et alii alia.

32. *Hoc iuvat, et melli est; non mentiar*] Magdalenensis, Colbertinus, Lambethanus, cum uno Bersmanni, *non mentior.* Sic Apuleius in Apologia: *Reliquit Rufino huic* (non mentior) HS. XXX. *devorandum.* Plautus Menaech. V, 7. 37.

Me horum tuum non esse. Non taces? Non mentior.

Sed codex Petrensis paullo rectius, *ne mentiar.* Cicero Epist. ad Famil. III, 4. *Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires; id mihi*, ne mentiar, *gratum est.* Plautus Prologo Casinae:

Est servus eii quidam, qui in morbo cubat;
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.

Terent. Adelph. III, 3.

Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. Est hercle inepta, ne dicam dolo.

Placet tamen recepta lectio, *non mentior.* Plautus Menaech. II, 1.

Nulla est voluptas navitis, Messenio,
Maior, meo animo; quam quom ex alto procul
Terram conspiciunt. Maior, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas, quae fuerit tua.

48. *Noster ludos spectaverat una, Luserat*] Locum hactenus male acceptum sic lego et distinguo:

Per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
Invidiae noster. ludos spectaverit *una:*
Luserit *in campo: Fortunae filius, omnes.*

Ubi primo, *subiectior invidiae,* ut Iuvenalis, X, 56.

Quosdam praecipitat subiecta *potentia magnae*
Invidiae.

Deinde *noster* ad *subiectior* referendum; alioquin ambiguum foret, utrum se an (quod ineptum est) Maecenatem dicat invidiae obnoxium. Eleganter autem *noster* cum verbo tertiae personae perinde est ac *ego. Ego,* inquit, *per totum hoc tempus subiectior sum invidiae: si ludos una cum Maecenate spectavero, si in Campo Martio una lusero; omnes illico qui adstant, Fortunae filius, secum aiunt taciti.* Plautus Rudente IV, 7. v. 19.

Egone ut quod ad me adlatum esse alienum sciam,
Celem? minime istuc faciet noster Daemones.

At ibi Daemones ipse loquitur, ut hic ipse Horatius: ergo *noster faciet* est idem plane quod *ego faciam.* Idem Epidico I, 2. v. 44.

Facile tu istuc, sine periclo et cura, corde libero,
Fabulare: novi ego nostros: *mihi dolet, cum ego vapulo.*

ubi *nostros* recte, opinor, interpretantur *nos:* nisi potius emendandum sit, *Novi ego nostrum*, id est, *me:* ut in simili fere periculo Antipho ait apud Terent. Phorm. I, 4. *Egomet me novi et peccatum meum.* Ceterum pro *spectaverat, luserat*, quae in vulgatis hactenus obtinuerunt, reposuimus ex Galeano nostro, Lambethano, et Collegii Trinitatis codice, *spectaverit;* et ex postremo eorum, *luserit* *Ludos spectaverit una*, hoc est, *Si spectaverit;* ut supra v. 59. *Dixeris, experiar*, pro *si dixeris:* et Serm. sequente, v. 32. *Iusserit ad se Maecenas*, pro *Si iusserit.* I, 3. v. 55 *Decies centena dedisses Huic parco*, pro *Si dedisses.* Persius Sat. V. in fine:

Dixeris haec inter varicosos centuriones.

Virgil. Aen. VI, v. 31.

tu quoque magnam
Partem opere in tanto, sineret *dolor, Icare haberes.*

Omnia, opinor, iam plana sunt et extra aleam constituta. Aliorum hic explicationes in tenebris cespitantium parco exagitare: tute iam facile per te videris, ut omnes in nervum denique erumpant.

57. *Mirantur ut unum scilicet*] Praecesserat, *Quicumque obvius est, me convenit:* nunc sequitur numero mutato *Mirantur:* quod etsi multis aliorum exemplis defendi potest, placet tamen magis Batteliani codicis lectio, *miratur.* Quippe *convenit* supra dixerat; non, ut potuit, *conveniunt.* Et nescio quomodo singulari numero delectatur Horatius, ut saepe diximus, et praesertim ad Carm. I, 24. v. 8.

64. *Uncta satis pingui lardo*] *Pingue lardum* dixit Plinius et *pinguia larda* Ovidius. Sed non satis placet illud *satis pingui:* quod ignavum hic et versui duntaxat sustentando natum videtur. An legendum *Focis? Faba et oluscula lardum ponentur* focis. Iuvenalis XI, 79.

Curius, parvo quae legerat horto,
Ipse focis *brevibus* ponebat oluscula.

Alioqui *ponentur* hic de *mensa* accipe; ut Martial. V, 8

Ponetur *digitis tenendus unctis*
Nigra coliculus virens patella, —
Et pallens faba *cum rubente* lardo.

Ceterum Nostri imitatione, ut solet, Serenus Sammonicus c. XL. de Faba loquens:

Pythagorae cognata *levi condita cumino*
Proderit, et madida fermentum polline turgens.

67. *Prout cuique libido est*] Illud *Prout* sententiae quidem satis convenit; sed durioris est soni, cum in unam syllabam coalescit; ut vel hebetes, credo, aures offendat. Certe in nullo poëta, ne in Comico quidem, hoc verbum

egisse memini. Quamobrem libens hic accipio Colbertini codicis lectionem,

Pasco libatis dapibus: cum, *ut cuique libido est,*
Siccat inaequales calices conviva.

Quin et in optimo Reginensi *pro* est a manu secunda, post manifestam rasuram: quod vero erasum nunc est, *cum* fuisse videtur. Continuatur autem orationis filum, *O cenae Deum;* cum *conviva, ut cuique libido est, siccat calices.*

78. *Nam si quis laudat Arelli*] Sic editiones priscae: unde dissimulata ab Interpretibus lectionis varietate, perpetuum obtinuit. At enim, quod in suis invenit Bersmannus, ego etiam reperi in Leidensi, Reginensi, Battelano, Petrensi, Magdalenensi, Regio, Regiae Societatis, aliisque, *Siquis nam laudat:* duo soli iique omnium recentissimi habent *Nam si quis.* Egregii scilicet correctores coniunctionem illam non nisi primo loco stare posse crediderunt. Atqui et secundum interdum locum sortita est, ut Sat. II, 3. v. 20. *Olim nam quaerere amabam.* v. 41. *Primum nam inquiram.* v. 302. *Ego nam videor mihi sanus.* Epist. II, 1. v. 186. *His nam plebecula gaudet.* et alibi. Ergo et hic in secunda sede est collocanda; sic enim lenior fluit versus; et numquam tam rarum hoc dedissent Librarii, nisi de manu auctoris accepissent.

88. *Neque illi Sepositi ciceris*] Lectio haec Lambino debetur, quam posteriores nimis temere secuti sunt. At veteres Editiones, plures Pulmanni et Torrentii, Bersmannique codices, nostri autem, quot manibus propriis versare licuit, duodecim, *ille* habent, non *illi.* Rectius sane, siquid iudico:

Asper et attentus quaesitis; ut tamen artum
Solveret hospitiis animum. quid multa? neque ille
Sepositi ciceris, nec longae invidit avenae.

Ille rusticus scilicet, cuius ingenium iam narraverat. Sic Serm. II, 3. v. 204.

quid enim Aiax
Fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis:
Non ille *aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulixem.*

Et Carm. IV, 9.

qui deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati,
Peiusque leto flagitium timet:
Non ille *pro caris amicis*
Aut patria timidus perire.

Peculiarem haec elegantiam habent; qualem tamen assequi et intelligere paucis concessum est. Ergo siquis adhuc a Lambini partibus stabit, suo iudicio per me fruatur. Frustra de saporibus disputatio est, ubi alteruter aut nullum palatum habet aut diversum.

92. *Vin' tu homines urbemque*] *Sic habent*, inquit Lambinus, *Sex codices, quos secutus sum: vulgati, vis tu, minus concinne.* Hinc adeo est, quod *vin' tu* in plerisque editionibus hodie comparet. At de codicibus ipse viderit: nos in omnibus nostris, ut et Cruquius, Pulmannus, Bersmannusque in suis, *vis tu* reperimus: neque aliter habent Venetae et Loscheriana. Utra autem lectio *minus concinna* sit, iam poteris iudicare. Siquidem *Vis tu* elegantissimus Idiotismus est, acutissimo Gronóvio patri observatus et copiose enarratus ad Senecam De Ira III, 38. et Epist. LVIII. et Praefat. ad IV. Natur. Quaest. Martialis X, 83.

Raros colligis hinc et hinc capillos —
Vis tu *simplicius senem fateri?*

Iuvenalis V, v. 74.

Vis tu *consuetis, audax conviva, canistris*
Impleri, panisque tui novisse colorem?

Seneca de Constantia XV. Vis tu *fortius loqui, et illam Fortunam ex toto submovere?* De Brevitate Vitae XII. Vis tu, *relicto solo, mente ad ista caelestia respicere?* Vide multo plura apud Gronovium. In illis omnibus τὸ *vis* non interrogantis modo est ut *vin;* sed orantis, hortantis, flagitantis, iubentis. *Vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?* hoc est, *an dubitas praeponere? non pudet non praeponere? praepone, amabo, si sapis.* Et ad haec exempla, etiam invitis codicibus, reposuimus Serm. I, 9. v. 69. *vis tu curtis Iudaeis oppedere?* hoc est, *Non tu vis oppedere? an tu metuis oppedere?* Quare valeat Lambinus, cumque suis *codicibus*, cumque sua *concinnitate.*

108. *Nec non vernaliter ipsis*] Ita quidem editiones, et maior pars codicum. Sed Blandinii quattuor apud Cruquium omnium veterrimi, et Pulmanniani tres *verniliter:* quod Nicolao Heinsio hic placet. Nonius Marcellus, *Verniliter, adulatorie. Caecilius Venatore: Credo, nimis tandem hoc fit verniliter.* Seneca de Beneficiis I, 11. *Velle me scio omnia illi praestare; et haec ipsa non verniliter.* Idem alibi et Quintilianus *Vernilitatem;* Tacitus *vernile dictum* et *verniles blanditias* habent. Utraque tamen lectio satis commode admitti potest. Nam et in laudato Senecae loco Manuscripti quidam *Venaliter* habent, teste Grutero; quod interpolatum esse credo a *Vernaliter:* et Onomasticon vetus Labbaei: *Vernalis*, οἰκοτριβικός. *Vernilis*, πολιτικός, οἰκετικός. Quin et in vetustis membranis Virgilii, Pierio testante, *iuvenali in corpore* semel iterumque scribitur, non ut vulgo *iuvenili:* et sic habet castigatissima Nic. Heinsii editio.

109. *Praelambens omne quod affert*] Vide mihi locum integrum;

nec non verniliter ipsis
Fungitur officiis, praelambens omne quod affert.

quidem libri; neque quidquam hic Interpretes offen-
Atqui hoc parum *officiose* et *verniliter* facit; si *praebit* quodcumque affert. Quippe colapho vel scutica caendus fuerit verna, qui id facere ausus sit. Notum il- Iuvenalis IX, 5.

Nos colaphum incutimus lambenti *crustula servo.*

ɔ trahendum videtur Lucilii fragmentum apud Priscian p. 884.

Iocundasque puer qui lamberat *ore placentas.*

a' igitur, quod Scholiastes voluit, *praelambere* perinde ac *praegustare:* posterius aperte et per officium fieri tum; prius clam et domino ignaro, ac, si resciverit, ituro. Adde quod *praelambere* nusquam, opinor, alibi urrit, nisi cum de fluvio dicitur alveum lambente et ente. Prudentius Hamart. v. 347.

Sed dum liventes liquor incorruptus arenas
Praelambit.

Cathem. V, v. 120.

Spirant et folium, fonte quod abdito
Praelambens *fluvius portat in exitum.*

ienus in Descript. Orbis:

Per quos flaventes Tybris pater explicat undas,
Romanosque lares lapsu praelambit *alumno:*

mox:

et glauci praelambitur *aequoris unda.*

id ergo? quantivis sane pretii lectio est, quam submitrat codex Regius, et alter Magdalenensis, ab eodem, videtur, Librario scriptus:

Fungitur officiis, praelibans *omne quod affert.*

m potuit melius: siquidem *praelibare* id ipsum est, quod holiastes frustra in altero quaesivit, *praegustare.* Ovius Amor. I, 4. v. 34.

Si tibi forte dabit, quos praegustaverit *ipse,*
Reiice libatos *illius ore cibos.*

etter paullo ante v. 67. *vernasque procaces*
Pasco libatis *dapibus.*

t Virgil. Aen. V, 92.

Libavitque dapes.

atius Silv. III, 4. v. 60.

Care puer, superis qui praelibare *verendum*
Nectar, et ingentem toties contingere dextram
Electus.

figurate Achill. II, v. 88.

Tum vero intentus vultus ac pectora Ulixes
Praelibat *visu.*

sterum facilis et proclivis erat Librariorum lapsus: similis enim occurrit apud eundem Statium Silv. II, 1. 171.

Tu modo fusus humi lucem aversaris iniquam;

Nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis;
Dilectosque premis visus, et frigida lambis
Oscula.

Apage illud *lambis:* foedum enim et inhonestum. Sine dubio legendum,

et frigida libas
Oscula.

quod illud Virgilii Aen. I, 260. *Oscula libavit natae*, vel solum satis ostendit.

ECLOGA VII.

1. *Iamdudum ausculto*] Hunc versum et sequentes mire exagitant Interpretes, quorum hic tot fere sententiae, quot capita:

Iamdudum ausculto, et cupiens tibi dicere servus
Pauca reformido.. Davusne? Ita Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis, hoc est,
Ut vitale putes.

Abrupta, aiunt, oratio more Comicorum. Bene sane: sed quale illud principium est, quod Davus hic dedit, *Iamdudum ausculto?* Quid, obsecro, auscultavit, cum herus nihil adhuc dixerit? At, inquiunt, intelligitur is vehementius paullo servos inclamasse; quorum unus se iamdudum auscultare dicit. At enimvero, si ita esset, non utique *ausculto* diceret Davus, sed *audio:* ut qui Latine sciunt, statim agnoscent. At, ait alius, longum sermonem habuerat Flaccus, in quo mala multa ingesserat servis: quorum Davus ceteris argutior, par pari referre, et vernilibus herum salibus defricare gestit. Atqui et hoc nihilo felicius: nam ipsis Saturnalibus, dierum optimo, servis tantopere irasci incivile prorsus et importunum erat. Sed condonemus haec: fuerit servis locutus, quicquid hi somniare possunt; putidum tamen et ineptum esset ab illis initium sumere, quae qualiacunque fuerint nullo modo ad Sermonem sequentem pertinent. Neque vero illud huic simile est Serm. II, 5.

Hoc quoque, Tiresia, praeter narrata, petenti
Responde:

illa enim *narrata*, quae ibi tacentur, quivis ex Homero rescire possit: et duobus illis verbulis, *praeter narrata*, tempus, locus, et scena sequentis dramatis pulcherrime lectori indicantur. Contra, quae hic servulis suis locutus est Horatius, neque lectori possunt innotescere, neque quicquam ad rem faciunt, quae postea agitur. Quorsum igitur *ausculto?* Melius profecto sic sermonem inchoasset Davus:

Iamdudum hic adsto, *et cupiens tibi dicere servus*
Pauca, reformido.

Sensit, opinor, absurditatem ingeniosissimus Rutgersius;

: illam evitaret, non Davo, ut vulgo solet, sed Horatio verba tribuit; deinde autem Davi verba leviter imit et corrigit, hunc in modum:
H. *Iamdudum ausculto.* D. At *cupiens tibi dicere servus.*
Pauca reformido. H. *Davusne?* D. *Ita Davus.*
quamvis haec meliora sunt fortassis, quam quae vulgo untur; peccant tamen et ipsa, neque inter se cohae. Qui enim *Iamdudum auscultavit*, sine dubio interandi sui potestatem iam antea fecerat: at hic quinto um post versu *narrandi* dat veniam. Mitto alia brevistudio, quae merito hic reprehendi possent. Rem m potius dicam; qua semel conspecta, caeterae omn opiniones, quasi maiore luce obrutae, statim evaent. *Iamdudum ausculto*, ait Davus; *tibi nempe Sermo superiorem tecum recitanti: si pace tua liceat, pauca zo quae contra reponam. Id modo dixisti tibi in votis , ut rure procul a turbis et negotiis degas, tibique et Muvacans, quieto illic otio et modicis opibus suaviter frua- Recte quidem; si modo naviter pertendere, et in eodem constanter ac perpetuo manere possis. Tu vero, incer- animi et propositi, alternis quasi fluctibus huc illuc agi- r. Iam cum in Urbe es, sic quotidie tute tecum, O rus, ndo ego te aspiciam? quando licebit nunc libris incum- , nunc somno et ludo iucunde tempus fallere? quando ibus et lardo sobriisque poculis, antiquo more, cenas in- ere? His quotidie votis Deorum aures obtundis: tamen* Siquis ad illa Deus subito te agat, usque recuses: *nae enim rus optas; at absentem rusticus urbem tollis ad a levis: Si nusquam ad cenam vocatus es, tum laudas urum domi olus: at si Maecenas te vocaverit; tum, spreto nicenio, tota domus abiturientis clamore completur.* Haec similia Davus; ex quibus iam clare, opinor, vides, Sernem hunc ad superiorem referri debere; aut fortasse a cum eo connecti. Quicquid enim ibi de se dixerat ratius, illud omne hic Davus refellit: adeo ut uterque mo Dialogi plane speciem exhibeat. Atque inde, opi- r, est, quod in optimis Blandiniis et Buslidiano apud uquium, uti et in nostris Petrensi et Regiae Societatis, ec a superioribus indivisa sint, et unam Satiram contuant. Parvi tamen interest, unamne an binas esse ve- : modo illud exploratum sit, inde Davum incipere, in o dominus finem fecerat; atque adeo vulgatam hic lecnem, sententia iam comperta, sanam et perspicuam ie. Ceterum cave tibi a Gronovii patris explicatione, i Observ. IV, 24. multis verbis efficere conatur, ut illa *c est, ut vitale putes*, non Davo, sed Horatio tribuantur. *n' frugi?* subiicit Flaccus: *ita vero frugi, ut ubi possis, ale putes;* hoc est, *vitalia mihi amputes, sanguinem mihi ugas, arrodas et exedas viscera rei meae familiaris.* Da-

let sane tam coactam, tam pravam interpretationem tanto ingenio excidisse. Quis enim *vitale* numero singulari pro *vitalibus* dixit? quis autem *putare* pro *exedere*, *mandere*, *rodere?* Neque vero sententia, quam affingit, minus dura est, quam ipsa verba. Nimis profecto iracunde hoc et inclementer: neque ad hanc faciem tam tristem cetera, quae sequuntur, ullo modo respondent. Quid multa? recte fere hunc locum acceperunt Torrentius, Marcilius, Rutgersius, aliique. *Frugi mancipium, quod sit satis, hoc est, ut vitale esse existimes.* Quae enim supra modum sunt, ante diem, ut vetus querela est, plerumque moriuntur. Seneca Controv. I. de Alfio Flavio loquens: *Semper de illius ingenio Cestius et praedicavit et timuit: aiebat, tam immature magnum ingenium non esse* vitale. Martialis VI, 29:

Immodicis brevis est aetas, et rara senectus:
Quicquid ames, cupias non placuisse nimis.

Statius Silv. II, 7. de Lucano:

O saevae nimium gravesque Parcae!
O numquam data festa longa summis!
Cur plus ardua casibus patetis?
Cur saeva vice magna non senescunt?

Urbane igitur Davus, et facete, ut nihil supra: *In tantum*, ait, *sum fidelis et frugi*, *quantum satis sit*, pro captu et modulo servulorum: gloriari enim non est meum; neque talem me haberi postulo, cui prae immodicis virtutibus metuant homines, *ne vitalis esse non possim.* Mihi quidem per mores meos a Parcarum invidia tuto esse et licet, opinor, et libet.

13. *Iam mallet doctus Athenis Vivere*] Sic veteres editiones: at ex codicibus alii *doctus*, et totidem fere *doctor.* Quorum quid verius sit, nescire contenti erimus; cum nihil nunc aliunde de Prisco hoc discere liceat. Si *doctor* potius arridet erit aut Grammaticae, aut Rhetoricae, aut Philosophiae praeceptor. Si *doctus;* tum sic accipies, Inconstantem hunc et inaequalem homuncionem nunc Romae voluptatibus et libidini, nunc Athenis *doctrinae* et studiis operam dedisse.

15. *Postquam illi iusta chiragra Contudit articulos*] Recte codex optimus Reginensis, *cheragra*, χεράγρα, et sic ubique scribendum, quoties primam syllabam corripit, ut apud Persium et Martialem. Nam *chiragra*, sive χειράγρα primam producere debet. Ceterum vetustissimus Blandinius et Torrentiani aliquot *contigit* habent, pro *contudit.* Quod etsi ferri fortasse possit; sequimur tamen vulgatam lectionem, quam et nostri codices praeferunt. Ita Persius, ubi hunc ipsum locum expressit, Sat. V, v. 61.

sed cum lapidosa cheragra
Fregerit articulos, *veteris ramalia fagi.*

Macrobius Saturn. II, 4. *Vatinius confusus podagra*, vol-

tamen videri discussisse iam vitium, et mille passus amare se gloriabatur. Emenda, *contusus podagra.*

14. *Nemon' oleum feret ocius?*] Illud *feret*, quia semel editionibus priscis locum obtinuit, veriti sunt Interpre- ex eo deiicere. At iidem in dimidia ferme codicum rte *fert* invenerunt, ut et nos in Leidensi, Magdale- nsi, et aliis quattuor: quod efficacius et velocius quid- m prae se fert. Sic infra versu ultimo; *Ocius hinc te rapis.* Quin et in v. 35. *Cum multo blateras clamore usque*, hoc malim quam quod alii codices praeferunt, *isque;* etsi id plerisque Interpretum placuisse video. iorsum enim *fureret?* nempe omnis morae impatiens igno clamore servos vocaverat. Illi vero, ut par est, ico accurrere, et quisque pro se sedulo iussa domini ca- ssere. Certe nulla *furendi* caussa erat; nisi si vocati n obtemperaverunt: quod neque per se verisimile est, que Davus id ultro fassus esset. Ergo *fugit*, opinor, ae festinationis studio; ut alibi, ad Maecenatem memori ente *recurrebat.* Praeterea versu abhinc tertio *Mulvius* pono ex codice Vigorniensi et Reginensi; pro *Milvius*, iod hactenus editiones occupavit. Ita *Pons Mulvius* in itioribus Membranis apud Ciceronem Catil. III et ad tic. XIII, 33. Sallustium Cat. XLV; Trebellium in Gal- mo XVIII; Ammianum Marcellinum XXVII, 3; Lactan- m De Mort. Persec. XLIV; Prudentium contra Symm. 483. Ita Cicero ad Atticum II, 15. *Controversia ulviana.* Plinius XV, 10. *Cotoneum Mulvianum.* al. Max. VIII, 1. *M. Mulvius Triumvir.* Quin et md Gruterum in Inscript. tres *Mulvios* et totidem *ulvias* habes; nullum *Milvium.* 989, 5. OPTATAE IULVIAE. Quinetiam illud obiter monendum, in versu 5. *Dixerit ille*, non quemvis hominem, τὸν δεῖνα, sed ulvium illum, intelligi; qui expectata cena fraudatus aec secum mussitare fingitur: *Cur, malum, ad Maecena- m fugis, et me domo tua famelicum eiicis? Equidem fa- tor me ventris caussa ad te accedere; idque mihi quotidie xprobrare soles. Qui tu me melior, qui tam Maecenatis enas sectaris, quam ego tuas?* Illa vero versu 42. *Quid i me stultior ipso*, Davi iam verba sunt: *Quid si, non Mul- io solum, scurra quidem illo et popinone, sed me quoque ervulo drachmis pauculis emto stultior deprenderis?* Deni- que illa v. 39. *siquid vis, adde, popino*, sic enarrare opor- et; *imbecillus sum, iners, et adde, si vis, popino.* Sic Ci- ero ad Atticum VII, 2. *Tironem Patris aegrum reliqui, dolescentem, ut nosti; et adde, siquid vis, probum: nihil idi melius.* Haec, quia vulgo male accipi solent, tribus erbis explicare, non praeter rem esse videbatur.

68. *Evasti? credo, metues*] Alio verborum ordine codex egiae Societatis,

Evasti? metues, credo, *doctusque cavebis.*

quod et elegantius et clarius: nam in vulgata lectione nescias prima fronte, utrum ad *evasti* an ad *metues* referendum sit illud *credo:* et praeterea medium clausulae libentius occupat, quam initium. Cicero pro Deiotaro: cap. 9. *Speravit,* credo, *difficiles tibi Alexandriae fore exitus.* Philip. V, cap. 13. *Dubitaret,* credo, *homo amentissimus bellum inferre nobis?* et VIII, 9. *Nucula hoc,* credo, *admonuit.* Nat. Deor. I, 24. *Sed ubi est veritas? in mundis,* credo, *innumerabilibus.*

78. *Adde supra dictis, quod non levius valeat*] Nemo hanc lectionem mendi incusare posset, nisi aliam subministrarent codices. Quippe quattuor Pulmanni, totidemque ex nostris, Petrensis, Galeanus, Vigorniensis, et a prima manu Reginensis *super* habent, non *supra.* Lege ergo, et distingue:

Adde super, *dictis quod non levius valeat:*

hoc est, *superadde, adde insuper, quod valeat non levius iis quae dixi.* Plinius Hist. XXIII, 2. *Acetum prodest,* super ea quae diximus, *acescentibus cibis.* Virgil. Aen. II, 593.

roseoque haec insuper addidit *ore.*

XI, 107.

et verbis haec insuper addit.

Super idem ac *insuper.* Vide Servium. Noster Epist. II, 2. v. 33.

Accipit et bis dena super *sestertia nummûm.*

Phaedrus IV, 23.

Super *etiam iactas, tegere quod debet pudor.*

82. *Doceris, ut nervis alienis mobile lignum*] *Lignum* et omnes omnium codices agnoscunt, et veteres Scholiastae, qui *simulachra de ligno facta* interpretantur. Primus ex coniectura *signum* reposuit nobilissimus Douza pater, et post illum Theodorus Marcilius. Recte, siquid iudico; etsi nemini Editorum hactenus id persuaserint. Non, quod nesciam *Neurospasta* illa plerumque *lignea* fuisse; ut Apul. de Mundo: *Etiam illi, qui in* ligneolis hominum *figuris gestus movent, quando filum membri, quod agitare solent* (lege, *volunt*) *traxerint; torquebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium praesto erunt, nec invenuste totus videbitur vivere.* et Lucian. de Dea Syria: Φαλλοὺς Ἕλληνες τῷ Διονύσῳ ἐγείρουσι, ἐπὶ τῶν καὶ τοιόνδε τι φέρουσι, ἄνδρας μικροὺς ἐκ ΞΥΛΟΥ πεποιημένους μεγάλα αἰδοῖα ἔχοντας· καλέονται δὲ τάδε Νευρόσπαστα. Sed nihilominus *signum* hic magis arridet, quam *lignum.* Neque enim illi simpliciter *ligna* dixerunt; sed *ligneolas hominum figuras, homunculos ex ligno factos;* quod perinde est ac si *signa* dixissent. Quae et ex alia materia fiebant, non ex ligno solo: Petronius in Cena Trimalchionis: *Potantibus ergo* larvam argenteam *attulit servus sic aptatam, ut articuli eius vertebraeque laxatae in omnem partem verte-*

ventur. Quorsum igitur *Lignum*, cum aeque fiat ex metallo vel ebore? cui etiam ligno nisi *effigiem* addas, pro Neurospasto accipi iure non potest: siquidem trabs quaevis aut truncus fune ductus *nervis alienis mobile lignum est.* Recte ergo cum Douza legemus,

Duceris, ut nervis alienis mobile signum.

Sic et Herodotus ἀγάλματα *signa* appellavit, II, 48. Ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα σφι ἐστὶ ἐξευρημένα ὅσοντε πηχυαῖα ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΝΕΥΡΟΣΠΑΣΤΑ, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας ταὶ γυναῖκες. Et Marcus Antoninus VII, 3. Σιγιλλάρια νευροσπαστούμενα, *signa parva nervis ducta.* Glossae Philoxeni: *Sigillari*, νευρόσπαστοι; quod recte emendat popularis noster, magnus Gatakerus, *Sigillaria*, νευρόσπαστα. Vide plura ad hanc rem facientia apud eundem in eximio Commentario ad Antoninum. Ceterum facilis erat librariorum lapsus, *lignum* pro *signum*; ut Epist. II, 2. v. 134.

Et signo *laeso non insanire lagenae:*

codex Leidensis *ligno* habet. Sic et Ovid. Amor. III, 7.

Truncus iners iacui, species et inutile signum:

scriptus codex apud Heinsium, *lignum.* Qui locus etiam ob sententiam huic nostro valde appositus est, ut et alter Metam. II, 831.

Oraque duruerant, signumque *exsangue sedebat.*

Signo enim hic comparantur homines, etsi illi minime νευροσπαστουμένῳ.

83. *Sapiens, sibique imperiosus*] Ita post Lambinum omnes, credo, editiones dederunt. At Antiquiores, Venetae et Loscheriana, cum plerisque Codicibus, ex nostris certe novem, *qui* habent non *que:*

Quisnam igitur liber? Sapiens: sibi qui *imperiosus;*
Quem neque pauperies, neque mors, nec vincula terrent;
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in se ipso totus teres atque rotundus,
Externi nequid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna.

Rectissime: non enim *Que* hic locum habet; quasi *imperiosus sui* alius esset a *sapiente.* Davus, a Crispini ianitore doctus, Stoicorum hic doctrinam sequitur. *Quisnam liber? Sapiens ille Stoicus:* cetera autem, quae sequuntur, descriptio est Sapientis, quantum ad libertatem illam attinet. Sapiens, inquit, solus est liber: quippe *qui* imperiosus sibi, *quem* nihil terret, *qui* fortis responsare cupidinibus etc. *Imperiosus* autem *sibi* est, qui sibi imperat, qui sui potestatem habet, vel qui se habet in potestate. Seneca de Beneficiis, V, 7. *Quem magis admiraberis, quam qui imperat sibi, quam qui se habet in potestate?* Idem Epist. LXXV. de summo Sapientiae gradu loquens, *Quaeris quae sint ista? non homines timere, non deos; nec turpia velle, nec nimia;* in se ipsum habere maximam potesta-

tem: *inaestimabile bonum est* suum fieri. Epist. XC. *Felicissimum esse cui felicitate opus non est; potentissimum esse,* qui se habet in potestate. Ep. XCIII. *Cum animus sibi bonum suum reddidit, et* ad se potestatem sui *transtulit.* Ceterum dictione hac utuntur et alii, sed sententia paullum diversa: Statius Silv. II, 6. de Philoto Flavii Ursi puero:

ne comprime fletus,
Ne pudeat: rumpat fraenos dolor iste (deisque
Si tam dura placent) hominem gemis (hei mihi, subdo
Ipse faces) hominem, Urse, tuum cui dulce volenti
Servitium; cui triste nihil; qui *sponte* sibique
Imperiosus *erat.*

Quem locum, nulli hactenus intellectum, frustra sollicitant viri doctissimi, Gevartius et Gronovius pater. Excusat nempe Ursum poëta, quod in *famuli* morte tam acerbe lugeret: *Famulum*, inquit, *gemis*, *sed pium*, *sed mente ingenuum:*

Famulum (quoniam rerum omnia caeca
Sic miscet fortuna manu, nec pectora novit)
Sed famulum gemis, Urse, pium — cui stemmate maior
Libertas ex mente fuit.

Esto igitur famulus; *(si deisque tam dura placent;* hoc est, ut tam liberalis puer indolis vel nascendi conditione vel captivitatis forte foret servus) *at hominem gemis;* quid hic pudendum? quanto hoc iustius, quam quod *Persae equum fortem, Molossi canem fidum lugent extinctum?* Haec Statii sententia est; et notum est illud Senecae; *Servi sunt? immo* homines. *Servi sunt? immo contubernales. Servi sunt? immo humiles amici.* Illud quoque iidem infeliciter, *Hominem, Urse, tuum;* ut *homo* hic *servum* notet, quemadmodum saepe apud Iurisconsultos: immo vero *tuum*, non ad *hominem*, sed ad *servitium* refer; ut supra interpunximus: *hominem, cui tuum, Urse, servitium erat volenti dulce:* ut paullo infra,

vidi ipse animosque notavi
Te tantum cupientis herum?

quippe cui in universum *dulce servitium est*; is non modo non *pectore liber* censendus, sed Cappadocum omnium postremus. Atque haec obiter, non quaesita, sed sponte oblata elucidavimus. Ut illuc redeam, unde discessi; Seneca quoque, sed alio plane sensu, eandem phrasin usurpavit, Praef. ad IV. Nat. Quaest. *Tibi tecum optime convenit; nec mirum paucis id contingere:* imperiosi nobis ipsis *et molesti sumus.* Propius ad Flacci mentem accedit Plinius Hist. XXXIV, 8. *Mire gratum Tiberio principi, qui non quivit temperare sibi in eo, quamquam* imperiosus sui *in initio principatus.* Porro et in versu sequente succurrendum est Horatio contra Interpretes, qui ignari et ni-

nali cogitantes sententiam pulcherrimam strangulant idunt,

et in se ipso totus teres atque rotundus.

enim, amabo, est *totus rotundus?* utique qui simpli-rotundus est, totus sit ro undus necesse est, quid au- *rotundus in seipso?* quasi aliquis *extra se* rotundus possit. Tu, si sapis, sic distingue,

et in se ipso totus; teres atque rotundus,
Externi nequid valeat per leve morari:

t una non bona sententia duae exoriantur longe opti- Primo enim, *sapiens in se ipso totus est*, hoc est, in so sua ponit omnia; non quaerit se extra se; nihil , nisi se, esse existimat. Cicero Paradox. II. *Non t non beatissimus esse*, qui totus aptus est ex sese, qui uno sua ponit omnia. Idem Tuscul. V. *Nec dolore s paupertate terreri*, omniaque sibi in sese esse posita. idem: *Cui viro ex se ipso apta sunt omnia, quae ad vivendum ferunt.* Seneca Consol. ad Helviam. XIII. *minia tu putas quemquam Sapientem moveri posse, qui a in se reposuit?* De Constantia cap. V. *Sapiens ay- nihil perdere potest*, omnia in se reposuit. Et cap. VI. quicquam suum, nisi se, putet esse, *ea quoque parte melior est.* De Vita beata XVI. *Quid enim deesse pot- xtra omne desiderium posito? quid extrinsecus opus est ui omnia sua in se collegit?* Epist. CXXIV. *Animus t humana se extollens*, nihil extra se sui ponens. Se- o, *Sapiens teres est et rotundus, ne quid externi per morari valeat:* alterum hoc Stoicorum effatum. Auso- Idyll. XVI.

Vir bonus et sapiens, qualem vix repperit unum
Millibus e multis hominum consultus Apollo,
Iudex ipse sui totum se explorat ad unguem;
Quid proceres vanique ferat quid opinio vulgi,
Securus; mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externae nequid labis per levia sidat.

locus pene ad verbum ex Horatio expressus, vel solus onere potuit Interpretes, haec a prioribus disiungenda Sapiens *totus in se ipso est:* idem est *rotundus, et* , hoc est, levis et minime scaber, adeo ut nihil vitii labis adhaerere ei possit extrinsecus. Erudite autem nius, *mundi instar habens;* quippe ex sphaerica Mundi a haec metaphora traducta est. Quod Empedocles de do dixerat, id Sapienti adaptarunt Stoici, Σφαῖρον κυ- ρῆ, *Sphaeram eum esse rotundam.* Inde Marcus An- . VIII, 41. *Mentem nihil impedit aut attingit.* ὅταν ται Σφαῖρος κυκλοτερής, *ubi facta fuerit, sphaerae in- teres et rotunda.* Et XII, 3. *Tranquille generoseque i transiges,* ἐὰν ποιήσῃς σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μονίῃ περιηγέϊ γαίων:

si feceris te talem, qualis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens instar, iugi vertigine gaudens.

ubi δίνῃ reposuerunt viri magni ex coniectura. Antoni exemplar κονῇ; alii citant μονῇ vel μουνῇ. Omnino δὲ περιηγέϊ non placet: neque enim dixeris *motu rotundo* quod *rotundum* est, aut figura erit aut corpus. Qui quod nollet, credo, Marcus sapientem suum infortuni mactare, ut perpetua vertigine Ixionis instar rotaretur. Quare vide, annon ζώνῃ περιηγέϊ *zona rotunda*, vel κώνῳ *trocho*, *rhombo*, *turbine*, vel μορφῇ *figura*, vel simile qui rectius substitui possit.

106. *Cum obsonia captas*] Eiice coniunctionem illam *cum*, et lege:

qui tu impunitior illa,

Quae parvo sumi nequeunt, obsonia captas?

Ita et veteres editiones exhibent, et codices nostri a unum omnes: non, ut editi aliquot, *Quid tu*, neque *Cu obsonia*. Ordo autem est, *Qui tu impunitior captas illa o sonia, quae nequeunt parvo sumi?* Utramque lectionem fi mat unus Persii locus de Nostro expressus, Sat. V, v. 13

sed si intus et in iecore aegro

Nascantur domini; qui tu impunitior exis,

Atque hic, quem ad strigiles scutica et metus egit h rilis?

109. *Sub noctem qui puer uva Furtivam mutat strigilem* Pessimo facinore corrupit haec, et in alias editiones pro pagavit Lambinus, alioqui de Horatio praeclare meritu Nam et editiones veteres et omnes fere omnium codici sic praeferunt:

an hic peccat, sub noctem qui puer uvam

Furtiva *mutat* strigili.

Quo autem consilio mutatum iverit Lambinus, neque coniicere: ipse enim ad Carm. I, 16. varia huius locutio nis exempla profert, inque iis hunc ipsum locum, *uva mutat strigili:* quod vulgo sic potius efferret quis, *u mutat strigilem*. Sic Carm. III, 1.

cur valle permutem Sabina

Divitias operosiores?

Et Epod. IX.

Punico

Lugubre mutavit sagum.

Quod autem novem Codices mutationis huius auctores tat, de hoc ipse viderit. Certe ab alia parte stant T rentiani, Cruquiani et omnes quos ipse versavi. Q extra omnem dubitationis aleam ponit Priscianus p. 7 *Strigilis*, ait, *rationabiliter in I terminavit ablativum.* *ratius in II. Serm.*

an hic peccat, sub noctem qui puer uvam

Furtiva mutat strigili?

ECLOGA VIII.

1. *Ut Nasidieni iuvit te cena beati?*] Cum *Nasidienus* syllabam secundam corripiat, (ut ostendunt versus 75. et 84.
Nasidienus *ad haec: tibi Di quaecumque preceris:*
Nasidiene, *redis mutatae frontis, ut arte:*
illud Martialis VII, 54.
Aut vigila aut dormi, Nasidiene, *tibi:*
Lucani IX, 790.
Nasidium *Marsi cultorem torridus agri*)
miras hic turbas dederunt Librarii, ut pro peritia sua versui consulerent. Quidam sic interpolarunt,
Ut te Nasidieni iuvit cena beati?
alii aliter: sed omnes inepte et absone prae illo, quod priscae editiones et membranae meliores exhibent, et Priscianus p. 1055. Nimirum I litera, ut alius U, consonantis hic vice fungitur; quasi more hodie usitato sic scribas,
Ut Nasidjeni *iuvit te cena beati?*
ut apud Virgilium, *labat arjete crebro; Arjetat in portas; Parjetibus iuvenes patriis; Parjetibusque premunt artis; Fluvjorum rex Eridanus; Genva labant; Tenvia nec lanae:* et Propertium, III, 17.
Induit abjegnae cornua falsa bovis.
Silium VI, 226.
Cetera sinvatis glomerat sub pectore gyris.
ita passim apud alios.

2. *Nam mihi quaerenti convivam*] Ita libri, opinor, omnes, tam scripti quam editi: sed alio verborum ordine Priscianus p. 1011. *Heri,* inquit, *adverbium; dicitur tamen et Here. Horatius in II. Sermonum,*
Nam mihi convivam quaerenti *dictus here illic*
De medio potare die.
Atque ita quattuor ibi codices, quorum copia mihi obtigit. Quod qui vulgato venustius et ποιητικώτερον esse non per se videt, is ne me quidem dicente credere volet.

4. *Da, si grave non est*] Omnes omnium codices *dic* habent, non *da:* neque aliter editiones principes, Venetae binae cum Loscheriana. At pexus nescio quis magistellus, qui Virgilii credo Bucolica pueris praelegerat, interpolare hoc ausus est ex Ecloga prima,
Sed tamen iste deus qui sit, da, *Tityre, nobis.*
Quid ergo? an, quia semel apud Virgilium *Da* occurrit pro *dic;* ut saepe alias *accipe* pro *audi*, idcircone, vel invitis codicibus, illud substituere licebit, ubicumque in hoc incidimus? iocularem sane audaciam. Et tamen per bina ferme saecula editiones omnes impune contaminavit. Quousque tandem ignoti homuncionis temeritatem grassari hic patiemur?

18. *Divitias miseras!*] In diversa hic abeunt Interpretes.

hi Nasidieni verba esse volunt, reculas suas extenuantis; quod, ut libere dicam, ineptissimum est: alii Horatio tribuunt; de sensu tamen ambigunt. At Daniel Heinsius, *Siquid*, inquit, *Horatium intelligo et eius nasum; scripsit*, divitias miras: *et hoc verum est*. Haud vidi magis. Certe Heinsianum hoc non convenit, sive εἰρωνικῶς dixerit Horatius, sive ex animo. Neque enim cuiusvis erat *Chium*, *Caecubum*, *Albanum* et *Falernum* una praebere; ut hoc Horatius sanna exceperit: neque tam rarum erat et inauditum, ut admirationem excitarit homini divitioribus mensis assueto. Enimvero recte habet, *Divitias miseras!* ideo scilicet miseras, quod nactae fuerint dominum fatuum, et indignum qui eas possideret. Sic Martialis I, 37.

Ventris onus misero, *nec te pudet, excipis* auro.

nempe quod ad spurcos et coptumeliosos usus damnaretur. Idem Heinsius v. 25. sic corrigit,

Nomentanus ad hoc, quo *siquid forte lateret*,
Indice monstraret.

Sed recepta lectio sana est, *ad hoc*, qui *monstraret*, ut Serm. II, 6. v. 42.

duntaxat ad hoc, quem *tollere rheda*
Vellet iter faciens.

24. *Ridiculus totas simul absorbere placentas*] Ita sane libri excusi, et maior pars membranarum. Sunt tamen codices qui *semel* habeant, non *simul*, ut ex nostris Zulichemianus et Leidensis. At Franekeranus *semul*, prisca scribendi ratione, quae passim comparet in veterrimo Plauti codice Camerariano: unde ansa librariis tradita nunc *semel*, nunc *simul* effingendi. Et utrumvis quidem hic probum est, tam *simul* quam *semel*, hoc est, *uno haustu absorbere*; nisi quod nescio qui posterius magis arridet,

Ridiculus totas semel *absorbere placentas*.

Seneca Nat. Quaest. IV, 2. *Quod si e mari ferretur Atlantico Nilus*, semel *oppleret Aegyptum: at nunc per gradus crescit*. Et ibidem VII, 31. *Non* semel *quaedam sacra traduntur: Eleusin servat, quod ostendat revisentibus: rerum natura sacra sua non* simul *tradit*. Idem Epist. LXXI. *Quemadmodum lana quosdam colores* semel *ducit, quosdam, nisi saepius macerata et recocta, non perbibit*. Idem Consol. ad Helviam, c. 13. *Non singula vitia, sed pariter omnia prosternit: in universum* semel *vincitur*. Quintil. Declam. XII. *Hic ipsa vitalia feriuntur, ubi populus ruit, ubi continuis funeribus omnis sexus atque aetas* semel *sternitur*. Idem CCCXLVIII. *An liberi vestri coniugesque traditam a maioribus per manus in hoc usque tempus libertatem* semel *perderent* Vopiscus Aureliano, 29. *Tabulas publicas ac privatorum securitatem exuri in foro Traiano* semel *iussit*. Cicero de Officiis III, 15. *Scaevola, cum postulasset, ut sibi fundus, cuius emtor erat*, semel *indicaretur*. Digest.

..., 5. 1. *Quamquam ususfructus ex fruendo consistat, hoc ..., facto aliquo eius qui fruitur et utitur, tamen semel ce... dies. — — Unde quaeri potest, si ususfructus cui per ... singulos legetur, vel in annos singulos, an semel cedat? ... puto non cedere simul, sed per tempora adiecta, ut plura ...ata sint.*

29. et 30. *Cum passeris atque Ingustata mihi porrexerit ... rhombi*] Plures quidem codices cum vetustis editioni...s *porrexerit:* sex tamen Lambini, Cruquianus unus, et ...ster Magdalenensis *porrexerat;* quod iure, opinor, Lam...nus aliique aliquot in textum receperunt. Non enim ... *sapor patuit*, cum ille *porrexerit;* sed postquam *por...exerat*, atque alter acceptum gustaverat. Ceterum pro ...*asseris atque*, quod et nostri omnes agnoscunt, Lambinus ... suis quibusdam reperit,

cum passeris assi, et
Ingustata mihi porrexerat *ilia rhombi.*

...oli dubitare, quin ab Horatii manu sit: unde enim in...octis Librariis tam elegantem lectionem? at illud *atque* ...cile obrepere potuit dormitantibus. Nempe passerem ...scem et rhombum, non elixos, sed *assos* exhibuit Nasi...enus: idque pro huius Sermonis indole minime hic ta...ndum erat. Quippe ex praecepto Catii, Nasidieni crede ...nus asseclae, Serm. II, 4. v. 38.

Non satis est cara pisces averrere mensa,
Ignarum quibus est ius aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum iam se conviva reponet.

...puleius in Apologia. *Alios etiam* pisces *multis versibus ...coravit Ennius; et, ubi gentium quisque eorum inveniatur, ...stendit; qualiter* assus *aut iurulentus optime sapiat.* Plau...us Asinaria I, 3. v. 28.

Quasi piscis, *itidem est amator lenae, nequam est nisi recens;*
Is habet succum, is suavitatem; eum quovis pacto condias;
Vel patinarium, vel assum *verses, quo pacto lubet.*

...nde Pseudapicius de re Culinaria C. X. *Ius in Mullos ...ssos — — in Pelamidem assum — — in Muraenam assam — — pro Dentice asso — — in Auratam assum.* Et Pla...ina de tuenda valetudine: Passeri *pisci, elixo petroselinum, ...sso malaurantii succum indes.*

75. *Tibi Di quaecumque preceris*] Editiones priscae *pre...aris*, atque ita scripti ex nostris quinque, sed recentiores. ...artialis VI, 87.

Di tibi dent, et tu, Caesar, quaecumque mereris:
Di mihi dent, et tu, quae volo, *si merui.*

...t X, 34.

Di tibi dent quicquid, Caesar, Traiane, mereris.

...ecte tamen *preceris* reposuerunt viri docti ex melioribus

membranis. Bene quidem Martialis, *mereris;* non *i ris;* quod contumeliae loco foret: iam tum enim merebatur Caesar. At Balatroni optat Nasidienus, quae nunc deos *precatur* (nihil enim) sed quaecu alias *precetur*. Plaut. Asin. I, 1.

Di tibi dent quaecumque optes: *redde operam mih* Pseudolo IV, 1. *Tantum tibi boni Di immortales Quantum tu tibi* optes. Mil. Glor. IV, 1. *Di tibi quae* optes: et saepe alibi.

88. *Iecur anseris albi*] Non contemnenda lectio e tustissimi Blandinii, et alterius codicis apud Cruquin unius ex Pulmannianis optimi.

Pinguibus et ficis pastum iecur anseris albae.

Videtur enim hoc ineptam Nasidieni περιεργίαν bel primere, quod anser *femina* esset, quod colore *albo*; rum rerum caussas subtilis palati dominus narrabat, quam magni interessent ad suavem saporem. Vid ad Serm. II, 4. v. 44.

94. *Velut illis Canidia afflasset peior serpentibus* *Illis* summo consensu habent codices; tamen in ha tentia casus accusativus requiri videtur. Sic Nas tam. V.

Crinales vittas afflabat *anhelitus oris.*

et VIII, de serpente:

Seque viro inspirat, faucesque et pectus et ora

Prudentius Cathem. VII.

Ne de propinquo sordium contagio
Dirus propinquum mundus afflaret virum.

Aen. II, v. 649.

ex quo me *divum pater atque hominum rex*
Fulminis afflavit *ventis, et contigit igni.*

Ergo sic potius legendum fuerit,

velut illas
Canidia afflasset, peior serpentibus Afris.

Sed elegantius, ni fallor, hinc aberit pronomen; q *nihil* antecedit. Scribo igitur, non magna mutation

Ut nihil omnino gustaremus; veluti si
Canidia adflasset.

ut Serm. I, 6. v. 66.

Mendosa est natura, alioqui recta; velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore naevos.

Et II, 7. v. 98.

velut si
Revera pugnent, feriant.

et Epist. II, 1. 99.

Sub nutrice puella velut si *ludere infans.*

Virgil. Aen. XII, 67.

Indum purpureo veluti *violaverit ostro*
Si *quis ebur.*

praeterea pro *serpentibus Afris* Lambini aliquot co-
et noster Vigorniensis *Atris*. Quarum lectionum
e quidem proba est; sic enim alibi Carm. III, 10.
rc Mauris *animum mitior* anguibus:
entes Libyae cum aliunde, tum ex solo Lucano sa-
i sunt. Tamen nescio qui altera magis arridet,
quam recepit et quodammodo sacravit optimorum
um consuetudo. Noster ipse Carm. III, 4.
tuto ab atris *corpore* viperis.
Italicus III, 191.
er *letifero stridebat turbine* serpens.
Georg. I, 224.
nigris *exesa* chelydris.
em 129.
e malum virus serpentibus *addidit* atris.
l. IV, 472.
matam facibus matrem et serpentibus atris
lis Sat. V. v. 90.
iod tutos etiam facit a serpentibus atris.
itius in Diptycho v. 45.
rvebat via sacra eremi serpentibus atris.
item dicit Fundanius: *Nihil ex dapibus gustasse con-
perinde ac si viperae, aut illis peior Canidia eas ha-
o infecisset*. Ergo rectius credo, *Atris*, quam *Afris*.
enim Mauri serpentes tanto intervallo nocere hip
t suo afflatu?

EPISTOLARUM
LIBER I.

EPISTOLA I.
AD MAECENATEM.

Diesque Longa videtur opus debentibus] Satis incon-
repetitio, *Nox longa, dies longa*. Quamobrem libens
ctor, quod ex vetusto codice protulit Barthius Ad-
XXXVII, 19.
*t nox longa quibus mentitur amica, diesque
enta videtur opus debentibus, ut piger annus.*
ntius enim hoc est, quam ut librario cuipiam accep-
eferri debeat. Variavit autem Noster dedita opera,
onga, nox *lenta*, annus *piger*. Dies lenta hic est,
lente sive tarde procedere videtur. Ovid. Heroid.
8.

Nec quaererer tardos ire *relicta* dies.

Silius Ital. XIII, 487.

At gente in Scythica suffixa cadavera truncis

Lenta dies *sepelit, putri liquentia tabo.*

Sollemnis autem scribarum lapsus a *lentus* ad *longus*. Sic Ovid. Fast. II, 722.

Et patitur lentis *obsidione* moras.

Ita Nic. Heinsius ὁ πάνυ ex melioribus membranis reposuit; cum prius *longas* circumferretur. Sic Martialis Spectac. XXIII.

I nunc, et lentas *corripe, turba,* moras.

Idem tamen alibi inconsulte, ex pluribus licet codicibus, *longa* in contextu edidit, ubi antea recte habebatur *lenta*. Trist. IV, 1. v. 86.

Hic ego sollicitae iaceo novus incola sedis:

Heu nimium fati tempora lenta *mei.*

Queritur poeta diem mortis, quae se tantis malis eriperet, nimis lente et tarde accedere; aut certe, verbis Suetonii in Caesare c. 87. *lentum hoc genus mortis* (exilium) *aspernatus, subitam sibi celeremque optat.*

28. *Non possis oculo quantum contendere Lynceus*] Lambini codex a prima manu *oculos;* quod ille admisit: ceteri omnes, ut nostri et aliorum, *oculo*. Utrumque recte dici videtur. *Contendere oculo*, ut *voce contendere:* Cicero pro Ligario cap. III. *Quantum potero* voce contendam, *ut populus hoc Romanus exaudiat.* Sed et hic *vocem* ex coniectura dedit Lambinus, invitis membranis. Atqui eo pacto et Celsi locus interpolandus fuerit, I, 4. *Scribere, legere,* voce contendere, *huic minime opus est; utique post cenam.* Neque tamen dubito, *quin vocem contendere* probe dicatur unde *vox contenta* eidem Ciceroni in Oratore c. XVII. *Et* contenta voce *atrociter dicere; et summissa, leniter.* Sic et *oculi contenti* Suetonio in lib. VII. *Et semel omnino ex occursu visam Agrippinam adeo* contentis *et tumentibus* oculis *prosecutus est.* Et *acies oculorum contenta* Lucretio, I, 324.

Nulla potest oculorum acies contenta *tueri.*

Unde etiam rite colligas, *contendere oculos* legitimam esse locutionem. Poeta vetus apud Nonium in Derepente:

Contendit oculos *derepente abiit celox.*

Seneca Epist. CX. *Tanti putemus* oculos intendere: *iam apparebit quam brevis res, quam incerta, quam tuta timeatur.* Lucretius IV, 806.

Nonne vides oculos *etiam, cum, tenuia quae sint*

Cernere coeperunt. contendere se *atque parare,*

Idem I, 66. ut Nonio Marcello citatur,

Primum Graius homo mortales tendere *contra*

Est oculos *ausus.*

Virg. Aen. V, 508.

Alta petens, pariterque oculos telumque tetendit.
s utrumque apud scriptores invenias, *contendere animum animo; contendere nervos*, et *nervis*. Quare utramlibet ctionem tuto possis admittere. Pluralis tamen hic nu- erus arridet magis; quia Noster utrumque oculum col- rio inungere solebat, ut Serm. I, 5. v. 30.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

ollet ergo singulari ambigue uti.

32. *Est quodam prodire tenus*] Editiones priscae *quod- am*; codices plerique *quodam*: quod et plures editiones ccupavit. At in vetustissimo Blandinio alteroque notae ptimae libro *quadam* invenit Cruquius: idque recte in ontextum recipit; ut prior illo Lambinus ex coniectura. ermana sine dubio haec lectio est; ceterae ne Latinae uidem sunt. *Tenus* enim, ubi pronominibus iungitur, blativum femininum semper exigit; *Hactenus*, *Eatenus*, *uatenus*, *Aliquatenus*, *Quadamtenus*. Ergo hoc vult, *Est, orsi, licet, quadamtenus, sive aliquatenus prodire; si non datur ultra: Aliquantum saltem in philosophia proficere licet, non plurimum.* Plinius XIII, 7. *Huic similis* quadam- tenus *quae vocatur Cypria ficus.* XV, 28. *Citreis odor acerrimus, sapor asperrimus*, quadamtenus *et Cotoneis*. XXIV, 14. *Alterum Rhamni genus est silvestre, nigrius, et* qua- damtenus *rubens*. Et alibi.

52. *Vilius argentum est auro*] Meliores codices Torrentii,

Vilius est argentum *auro, virtutibus aurum.*

Liber Collegii Trinitatis,

Vilius est auro argentum, *virtutibus aurum.*

quod dulcius nescio quid et numerosius in se habet.

54. *Haec Ianus summus ab imo Perdocet*]. Editiones ve- teres *Praedocet*; inde *perdocet* paullatim obtinuit. At membranae fere omnes *prodocet*, ut praeter alias veterri- mae nostrae Graevianae, Leidenses, Reginenses. Quod, tsi haud alibi quod sciam occurrat, recte tamen admi- sisse videntur Lambinus Cruquiusque, ob unanimem tot priscorum codicum consensionem. Ceterum falluntur, qui *Ianos* tres hinc sibi fingunt, *summum, medium, imum*: cum unus fuerit vicus, Iani nomine insignitus. Ovidius Ibide v. 181. de Tityo,

Iugeribusque nomen qui summus *distat* ab imo,
Visceraque assiduae debita praebet avi.

Num et tres Tityos hinc comminiscentur? Noster Serm. II, 3. v. 308. de seipso:

ab imo
Ad summum *totus moduli bipedalis*:

Et Art. Poët. 154. Primus ad extremum *similis sibi*. Ergo Ianus *summus ab imo* est *totus, universus*. *Medius* autem Ianus dicitur, quemadmodum *media mulier* Terentio et alia sexcenta.

57. *Est animus tibi sunt mores*] Vel hic locus documento esse potest, quam aegre homines ab errore semel admisso et per manus tradito ad verum revocentur. Et libri vulgati et scripti plerique hoc ordine versus exhibent:

Si quadringentis sex septem millia desunt;
Est animus tibi, sunt mores, et lingua fidesque;
Plebs eris.

Ubi quis non, vel sola coniectura fretus, posteriorem versiculum loco suo motum, atque adeo priori praeponendum esse pronunciaverit? Cum sententia satis sit manifesta, *Quamtumvis animi dotibus excellas, ingenio, virtute, eloquentia, fide; si tamen sex vel septem millia nummorum de quadringentis millibus tibi desunt, si non integram quadringentorum summam in censu habes, Plebeius eris, lege Roscia id sanciente.* Hoc, inquam, vel ipsius vi sententiae pro explorato esse poterat cuivis lectori non adeo naris obesae. Sed ecce tibi Cruquius, qui in vetustissimo codice Buslidiano sic plane scriptum invenit, idque optimo iure in contextum recepit: idem postea ex duobus suis Pulmannus, ex uno suo Bersmannus prodidit, neque tamen quisquam adhuc exortus est, qui Cruquium audire et recte monenti auscultare vellet. In Magdalenensi nostro prior ille versus ultra alium qui abhinc quartus est reiicitur, hoc exemplo.

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa,
Sed quadringentis sex septem millia desunt.
Roscia, dic sodes melior lex, an puerorum.

Unde palam, opinor, fit, iam olim ab oscitante Librario versiculum hunc omissum fuisse: posteaque in margine, ut fit, appositum, per ignorantiam eorum qui exemplar illud descripserunt, in sedes non suas transiisse. Sed et alia non desunt argumenta, quae omnem scrupulum eximant et nullum dubitationi locum relinquant. Pro *Si quadringentis* meliores scripti *Sed* habent, octo Lambini, plerique Torrentii, tres Pulmanni, Bersmannique totidem, ex nostris veterrimi Leidensis, Graevianus, Reginensis. Unde hoc, si iste versiculus, quem nunc tenet, locum semper occupavit? Nihil utique absurdius hac lectione; nemo omnium librariorum tam plumbens, qui hanc comminisceretur. At eadem longe aptissima est, si modo versus ad sedem vetustam reducatur; praesertim si pro *desunt*, cum Leidensi et Reginensi nostris multisque aliorum substitnas *desint.* Ne multis morer; sic totus locus ex membranis legendus est,

Est animus tibi, sunt mores, est *lingua, fidesque:*
Sed *quadringentis sex septem millia* desint,
Plebs erit.

Est lingua in Lambini quibusdam extat, in uno Pulmanni optimo, et altero Collegii Trinitatis. *Esto,* inquit, *Vir pro-*

r *es, et prudens, et disertus: quis hoc potest negare? sed* *nt modo tantillum tibi ad censum equestrem, sex puta vel* *item millia de quadringentis millibus! plebeius eris.* Quis in videat, *si* illud a librariis loco *sed* tum demum subtutum esse; postquam versibus semel luxatis *sed* nullo nsu sententiam inchoaret?

62. *An puerorum Naenia*] Lege ex membranis potiobus,

Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Naenia.

a uno demto omnes Cruquiani, Lambini sex; Bersmanni uattuor; Pulmanni omnes, ex nostris Graevianus, Leiensis, Zulichemianus. Deinde versu 65. scribe, *Qui, rem* *tias, rem;* eiecto illo *ut*, quod neque in editionibus riscis, nec in membranis comparet. Quin et in v. 67. *upi* lege non *Puppi:* sic enim libri vetustiores, Leidensis, raevianus, Reginensis. Ita *L. Pupius primipili centurio,* aes. Bell. Civil. I, 13. *Cn. Pupius duumvir*, Liv. XXII, 5. *P. Pupius quaestor*, IV, 53. *L. Pupius aedilis*, XXXIX, 4. et XL, 19. Male vero editum *Puppius*, XXXIX, 39. *M. Pupius*, Cic. Ep. Fam. XIII, 9. *Pupius Piso*, Ascon. ad Orat. in Pisonem. Inde *lex Pupia* et *Imp. Caes. Pupienus* a nummis et historiis; in inscriptionibus multi *Pupii* et *Pupiae*, nulli *Puppii.* Denique et v. 69. lege, *Hortatur et* *aptat*, non *optat. Aptat scilicet te responsare fortunae;* sive, *aptat te certamini cum fortuna.* Sic Virg. Aen. X, 588.

proiecto dum pede laevo
Aptat se pugnae.

Quintil. Declam. IV. *Arma ipse circumdedit, et suis* ad pugnam *manibus* aptavit. Seneca Epist. CI. *Qui hoc* modo se aptabit, *cui vita sua quotidie fuit tota, securus est.* Et CVII. *Ad hanc legem animus noster* aptandus est; *hanc* *sequatur, huic pareat.* Statius Achill. II, 415.

Iamque et ad ensiferos vicina pube tumultus
Aptabar.

In his omnibus plerique interpretes hallucinati sunt.

76. *Belua multorum es capitum*] Corrige, vel invitis librariis,

Belua multorum est capitum. —

Es autem pro *est* ideo supposuerunt: quod continuo praecesserant ista, *Omnia te adversum* etc. Inepte quidem et prave. Non enim et hoc ex Aesopi fabula desumptum est; neque ullo modo aptari ei potest. Leo certe non est *multorum capitum belua.* Constat itaque non ex vulpis Aesopicae hoc, sed auctoris persona esse. Tolle igitur ambigui vitium: et repone, *Belua est.* persona tertia. Duplex enim habes responsum et sententiae plane diversae. Prius ostendit, imitationem vulgi periculosam esse; posterius, stultam esse et vanam. *Nam quid sequar aut quem?* cum quot homines, tot sint sententiae.

91. *Quid pauper? ride. mutat cenacula*] Ostenderat pr exempla aliquot inconstantiam divitum; iam idem in pauperibus redarguit:

Quid pauper? ride. *Mutat cenacula, lectos,*
Balnea, tonsores; conducto navigio aeque
Nauseat, ac locuples quem ducit priva triremis.

Sic editiones praeferunt constanter; ut et manuscripti: nisi quod unus et alter notae sequioris, *Rides:* quibus accedit Scholiastes Cruquianus; *Fingit*, ait, *Maecenatem ridere quasi praesentem.* Profecto si *rides* posuit Horatius, *fingit* Maecenatem ridere; si *ride*, iubet, non fingit. Atqui si his modo verbis prolatis, *Quid pauper?* continuo *fingit* Maecenatem suum ridere, priusquam, quid noster dicturus foret, rescisceret; ineptum sane eum et insulsum fingit; *Nam risu inepto res ineptior nulla est.* Absit itaque, ut huic lectioni accedamus. Neque tamen multo melior est illa altera, qua *iubetur* Maecenas, ut rideat. Quid enim hic risu dignum? Certe nec in verbis quae sequuntur, nec in re quidquam est ridiculi. Nam Ridicula utique sunt singulorum aut paucorum, non quae ad omne genus humanum pertinent: qualia illa sunt, loci mutatione gaudere, et in navigatione nauseare. Illud quoque mecum considera, quod paullo post sequitur; *Si occurri tibi inaequaliter tonsus, aut togam habens tunicae dissidentem*, Rides, *o Maecenas: at cum sententia mea secum pugnat, et toto vitae ordine sibi disconvenit*, non Rides. Cur non, sodes? *quia hoc* sollemne *et commune omnium vitium esse existimas.* Negat ergo Maecenas rem sollemnem et omnibus innatam risu excipiendam esse. Quid ergo? an minus sollemnia erant, quae noster in pauperibus castigat, *mutare domos et balnea*? nulla igitur neque illic materia risus: et stulte profecto iubet ridere, quem minime risurum fore probe intelligit. Quare habeant sibi suum *ride* facete illi Librarii; tu, si sapis, sic locum corriges,

Quid pauper? viden' ut *mutat cenacula, lectos,*
Balnea, tonsores?

Nulla fere a recepta scriptura variatio est, *n' ut* enim absorpta sunt a syllaba sequente *mut:* at in sententia mirum quantum novae lucis exoritur. Silius Italicus XII, 715.

viden' ut *Latonia virgo*
Accensas quatiat Phlegethontis gurgite taedas?

Tibullus II, 1.

viden' ut *felicibus extis*
Significet placidos nuntia fibra Deos?

et II, 2.

viden' ut *trepidantibus advolet alis,*
Flavaque coniugio vincula portet Amor?

At animadvertis, credo, verba hic apponi modo subiunctivo: ut ad haec exempla corrigendum etiam restet, mu-

et *Nauseat.* Atque id quidem, si opus esset, sine crimine, opinor, facere liceret; sed nihil necesse est. Catullus Ep. LXII.

Virgo adest. Viden' ut *faces*
Splendidas quatiunt *comas?*

XLIII.

Sic certe. viden' ut *perniciter* exiluere?

Virgil. Aen. VI, 78.

viden' ut *geminae* stant *vertice cristae,*
Et pater ipse suo superûm iam signat *honore?*

Idem Culice 215.

viden' ut *flagrantia taedis*
Lumina collucent *infestis omnia templis?*

94. *Si curtatus inaequali tonsore capillos*] In antiquis Venetis *curatus;* in Loscheriana *curtatus.* Quorum posterius, tsi in Codicibus scriptis vix usquam extare fateantur, (in eorum ne uno quidem reperi) admiserunt tamen magni interpretes; reiecto altero et priscarum editionum et Manuscriptorum auctoritate nixo. Nollem factum; nam aut nihil hic video, aut *curtatus inaequali tonsore* tam inter se diversa sunt, ut nullo pacto in eandem sententiam coniungi queant. *Inaequalis* est *tonsor*, qui tam prave capillum secat, ut ab una parte brevior sit, ab altera longior: non ideo culpatur, quod laevam partem *curtaverit;* sed quod pariter non curtaverit dextram. Nec vero ridiculum erat curto *capillo* incedere; id enim erat hominum severiorum: sed sola inaequalitas, cum tonsoris imperitia vel incuria crinis hinc quam inde promissior erat, risu excipiebatur. Ergo *curtatus inaequali tonsore* plane ἀσύστατον est, et coniungit dissociabilia. Revocanda igitur prisca lectio *curatus capillos;* quae quid sibi velit, primus ex recentioribus docuit acutissimus Gronovius pater. Nempe idem hic loci notat ac *tonsus, sectus:* Petronius, *Voluerunt enim, antequam conscenderent, exonerare capita molesto et supervacuo* (capillorum) *pondere: sed celerior ventus distulit* Curationis *propositum.* Vide ipsum Gronovium fusius hoc narrantem Observat. lib. I, c. 23. ut et Ianum Broukhusium ad Propertii III, 12. Iulius quidem Rufinianus, inter Rhetoras Pithoei p. 32. *Curtatus* ex hoc loco exhibet. *Epistrophe est,* inquit, *cum in eadem verba plures sententiae desinunt; ut Horatius,*

Si curtatus inaequali tonsore capillos
Occurri, rides. *Si forte subucula pexae*
Trita subest tunicae, rides.

Sed hoc nihil moror: cum vix dubitem, quin Pithoeus, non ad scripti exemplar fidem hoc ediderit; sed ad vulgatas Horatii editiones refinxerit.

95. *Occurri, Rides.*] Reginensis noster et Zulichemianus, *Occurro*, et sic aliquot aliorum. Placet: nam et praesens tempus magis idoneum; et sonus auribus gratior.

97. *Quid, mea cum pugnat sententia secum*] Tres Torrentiani, et nostri aliquot, etiam ex optimis, *mecum*. Sed recepta lectio est potior. Ovidius Metam. XV, 27.

Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert: pugnatque diu sententia secum.

105. *De te pendentis, te respicientis amici*] Ita scripti editique; neque quidquam hic interpretes offendit. Solus, quod sciam, Chabotius vir eruditus candide profitetur, se nusquam alibi verbum *Respicere* in hoc sensu legisse. Recte hoc: nam profecto *Respicere* est actio superioris erga inferiorem, potentis versus inopem. Terent. Adelph. III, 2. *Nam hercle alius nemo respicit nos.* Et V, 8. *Nec qui eam* respiciat, *quisquam est: sola est.* Noster Carm. I, 2.

Sive neglectum genus et nepotes
Respicis auctor.

Martialis X, 10.

Qui me respiciet, *dominum regemque vocabo.*

Et sic alibi passim. Atqui hic Noster plane ἄνω κάτω: cliens *respicit* patronum, pauperculus amicus dominum. Dices fortassis, in utroque sensu usurpari potuisse. Credo; sed illud hodie scire videor, non tam vacui capitis fuisse Nostrum, ut in erubescendum hoc ambiguum vel insciens vel prudens incurreret. Quid igitur fiet? inquis: sed bono animo es: nam et auctori et loco suus honos constabit, si cum praestantissimo Nic. Heinsio sic corrigas levi mutatione,

De te pendentis, te suspicientis *amici:*

id est, admirantis, colentis, venerantis; ut infra Epist. VI, v. 17.

I nunc argentum et marmor vetus aeraque et artes
Suspice: *cum gemmis Tyrios mirare colores.*

Ovid. Ep. Helenae.

Cumque suo Priamum Laomedonte refer.
Quos ego suspicio: *sed qui tibi gloria magna est*
Quintus, is a nostro nomine primus erit.

Sed exempla obvia sunt, et sine numero. Certe qui de *aliquo pendet,* non *respiciat* eum unde pendet, sed *suspiciat* necesse est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

4. *Plenius ac melius Chrysippo*] Vide incertas lectionum vicissitudines. Editiones principes, tam Venetae, quam Germanica *Planius ac melius;* et sic dimidia fere pars Codicum; neque aliter Acron Scholiastes, ut ex his eius verbis manifestum est: *in hac,* inquit, *Epistola vult ostendere* melius et *Apertius se discere praecepta Philosophiae ab Homero, quam a Philosophis.* Nam *apertius* illud sine dubio

planius spectat, ad *plenius* nequaquam. Ita Cicero haec iungere solet, *planius et apertius*, *apertissime ac planissime*. Tamen nescio quomodo, reiecta hac priorum editionum scriptura, iam plus saeculo in omnibus libris dominatur illa altera *Plenius*. Quid nos, qui non tam auctoritate, quam ratione duci solemus? Enimvero aut nihil sapimus, aut prior illa huc revocanda est postliminio, suaque scilicet auctori agnoscenda. Hoc enim hic praedicat: honestum et turpe, utile et damnosum, melius discere ex Homeri *exemplis*, quam ex Crantoris et Chrysippi *praeceptis*. Atqui ea vis et virtus Exempli est, ut rem apertius et *planius* explicet; non utique *plenius* et copiosius. Auctor ad Herennium IV, 49. *Exemplum rem apertiorem facit, cum id quod sit obscurius magis* dilucidum *reddit: ante oculos rem ponit, cum exprimit omnia* perspicue, *ut res dicta prope manu tentari possit*. Ergo huc convenit *Planius dicit*; et sic alii frequenter. Cicero in Verrem III, 85. *Dic, dic, inquit, planius*. De Oratore II, 80. *Possis, semel si obscurius dixeris, dicere alio loco planius*. et III, 13. *Ita res plerumque ipsi docent, ut non desideres planius dici:* Tuscul. IV, 5. *Tu tamen, ut soles, dices ista ipsa obscura planius, quam dicuntur a Graecis*. Lactantius de Opificio Dei c. 21. *Tunc et ego te ad verae Philosophiae doctrinam planius et verius cohortabor*.

10. *Quid Paris? ut salvus regnet*] Expendamus paullisper locum integrum:

Antenor censet belli praecidere caussam.
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat.

Ubi primum interrogatio illa *Quid Paris?* coactum quid et affectatum prae se fert: illa vero sequentia,

Negat posse cogi, ut salvus regnet, vivatque beatus,

absurda plane sunt et naturae repugnantia. Non enim vi opus est, ut salvus quis et beatus velit vivere: sponte siquidem et motu animi voluntario ad beatitatem ferimur, ipsa nos natura ducente et docente:

Οὐδεὶς ἑκὼν πόνηρος, οὐδ᾽ ἄκων μάκαρ.

Non sum nescius sudare hic interpretes, et omnem lapidem vertere, ut alium sensum ex his verbis extorqueant; qualem scilicet vis ipsa sententiae monstrare videbatur. Sed frustra: pugnat enim constructio. et *cogi posse negat*, ut aliud quicquam dicat, quam quod modo memoravimus. Utinam exemplaria sua scripta diligentius paullo excussissent, potius quam in corrupta lectione explicanda laborem inanem sumerent. Nostri enim libri veterrimi, Graevianus, Reginensis, Leidensis, Vossianus, Colbertinus, Regius, et unus e Collegio Sanctae Trinitatis *quod* clare exhibent, non *quid*. Sic igitur locum restitue, et interpunge:

Antenor censet belli praecidere caussam:

Quod Paris, *ut salvus regnet vivatque beatus,*
Cogi posse negat.

Omnia iam clara et perspicua. *Quod* (ut *belli* scil caussam praecidat, et Helenam suis reddat *negat* se p ulla mercede *cogi* aut induci; etiam *ut salvus regnet vi que beatus:* quippe ipsa vita et salute cariorem ducit lenam. *Quod cogi*, ut *Quae nunc condonabitur*, accus cum passivo; ut vel pueri probe norunt. *Negat* po hoc est plene, *negat se posse:* ut

Ait fuisse navium celerrimus.

Virgil. Georg. II, 234.

Sin in sua posse negabunt *Ire loca.*

12. *Inter Peliden*] Ἰδιωτικῶς hic locutus est Noster, *ter Peliden et inter Atriden*. Diximus ad Serm. I, 7. v.

17. *Rursus quid virtus*] Reginensis noster a prima m

Rursum *quid virtus, et quid sapientia possit.*

Recte. Idem profecto sensus est; sed, si aurium iud standum est, aliquid interest, hoc an illud verbum u pes. Suavius hic sonat *Rursum*, et evitatur homoeote ton *Rursus virtus.*

23. *Et Circes pocula nosti*] Meliores ex nostris, Ci et infra v. 28. *Penelopae;* ut recte ex suis Lambinus dit; vide quae diximus ad Epod XVII, v. 17.

25. *Sub domina meretrice*] Reginensis noster notae c mae codex,

Sub Diva *meretrice fuisset turpis et excors.*

Quod non contemnendum. Circe enim *Diva*, ut cum poëtis, tum et aliunde notum est. Livius I, 49. *Octa Mamilius Tusculanus ab Ulixe Deaque Circe oriundus.* P Hist. XXV, 5. *Imprimis Itala Circe Diis etiam ascri* Ergo *Diva meretrix*, ut Propertius III, 9.

Scilicet incesti meretrix regina *Canopi.*

Iuvenalis Sat. VI, 118.

Sumere nocturnos meretrix Augusta *cucullos.*

Plin. Histor. IX, 58. *Cleopatra, superbo simul et pro fastu, ut* regina meretrix. Vera tamen lectio est *dom* cui praeter codices ceteros ad unum omnes etiam Ser ad Aen. VII, 19. et Iohannes Saresberiensis Policrat. I patrocinantur. Quae cum sic compendiose scriber *Dna*, lineola superne ducta; a Librario dormitante I legebatur.

31. *Ad strepitum citharae cessatum ducere curam*] M eos, qui hoc eleganter dictum existimant, ut nihil su Mihi contra nec dictio placet, nec sententia. Scio equi *Cessare* esse ludo, amori et genio indulgere: ut No alibi *Cessare et ludere, Nequam et cessator:* Esto: sed ipsa cura ducetur cessatum? an Cura otiabitur, lu vino et epulis se invitabit? Apage tam pravum et p dum schema. Non amplius Cura fuerit, si hoc fec

quis Somnum ad Pervigilia invitaverit? quis Inertiam ad certamen Olympicum? Alius poëta dixisset, *Lenire, laxare,* ... *curam ad strepitum citharae:* nemo, opinor, id, quod ... Horatio adfingitur. Sed ut ignoscamus locutioni, quis ... sententiam vindicaverit? Nam luxuriosi hi nebulones, otio et vino marcentes, quid Cura esset, nesciebant: ... ergo illis Cura, quam cessatum ducerent? Illud ... praeterea vide; quaecunque de illis memorat, in vitio et ... imperio esse: sic *in medios dies dormire, in cute curanda* ... operam ponere. Cur igitur addit, quasi grave crimen fuerit, *da citharam curas lenire?* Hoc utique et honestorum hominum et laboriosorum est: neque solis nebulonibus concessum. Quoties hoc profitetur ipse de se ... suis? ut Carm. IV, 11.

condisce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atrae
Carmine curae.

Epod. IX.

Curam *metumque Caesaris rerum iuvat*
Dulci Lyaeo solvere.

... ergo displicet recepta lectio: et potius omnia tentanda sunt, quam ut Horatii nomen et famam periclitari sinamus. Iosephus Scaliger, Princeps Literatorum, sic ... refinxit,

Ad strepitum citharae cessatam *ducere curam:*

... coniectura, licet Dan. Heinsio displicere non potuit, mihi quidem parum placet. Nam praeterquam, quod iisdem, quibus recepta lectio, difficultatibus laborat, etiam hoc insuper vitii habet; quod cura, quae iam *cessata* est, *duci* ad citharam non potest. Videtur sane locus iam multis saeculis mendo inquinatus esse, et a librariis interpolatus. Blandinii enim quattuor apud Cruquium, non optimae, *Somnum* praeferunt, non *curam.* Graevianus noster veterrimus *curam* quidem in versu habet, sed in margine ab eadem manu *somnum* pro varia lectione. Magdalenensis nunc quidem *curam;* verum aliud quid olim praeferebat, ut ex rasura constat. Suspicari quis posset *noctem* illic a prima manu fuisse; ut Serm. II, 7. 114.

Iam vino quaerens, iam somno fallere curam.

Codex vetus Pulmanni, *fallere noctem.* Unde statim non magna mutatione coniectura nascitur non inelegans:

Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharae certatim *ducere* noctem.

Vides concinnam oppositionem, *in medios dies dormire,* et *totas noctes vigilare.* Ceterum *ducere noctem* frequentissima poëtis dictio est; *certatim* autem et ad vulgatum quam proxime accedit, et sententiae apprime convenit. Statius Theb. I, 75.

Tyriis ea caussa colonis
Insomnem ludo certatim educere noctem
Suaserat.

Virg. Aen. IX, 166.

noctem *custodia* ducit
Insomnem ludo.

Georg. III, 379.

Hi noctem *ludo* ducunt.

Sil. Ital. XI, 411.

Aut nostro vigiles ducat *sub numine* noctes.

Martial. II, 89.

Quod nimio gaudes noctem producere *vino.*

Val. Flaccus I, 251.

Dulcibus adloquiis et vino educite noctem.

I, 277.

Thracius hic noctem *dulci* testudine *vates*
Extrahit.

Seneca Thyeste v. 466.

nec somno dies,
Bacchoque nox ducenda *pervigili datur.*

Ubi perperam ex Etrusco codice, cetera praestantissi Gronovius pater reponit, *Nox iungenda.* Quid enim rius ceterorum codicum lectione? *dies somno ducitur,* *contra pervigili Baccho;* plane, ut hic Horatius, si h coniecturam admittis. Utcumque tamen blandiatur; e sodes, fidem habeas: nullo enim pacto cum sequente v aptari potest,

Ut iugulent hominem surgunt de nocte *latrones.*

Certe *noctem* et mox *nocte* repetitio foret odiosa; et, qu maius est, nisi *Somnum* hinc potius, quam *Pervigilium* presseris, illud *Ut iugulent* etc. plane ex abrupto inch bitur, neque ad praecedentia quidquam spectabit. Qua obrem, aut omnia me fallunt, aut antiquorum codic lectio, si levi mutatione adiuvetur, omne punctum toll

Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharae cessantem *ducere* Somnum.

Cessantem reponimus loco *cessatum;* Nam Editio Loc ziana, et Veneta 1490. et Christ. Landinus *cessantum* h bent, quod exponunt *Otiosorum. Cessantem somnum duc* perinde erit ac *tardantem, morantem allicere, invitare.* N ster Carm. III, 28.

Parcis deripere horreo
Cessantem *Bibuli consulis amphoram.*

Virg. Georg. IV, 138.

Aestatem increpitans seram, zephyrosque morantes.

Ducere autem *somnos,* etsi frequenter apud Poëtas p *dormire* accipitur, ut in illo,

Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos?

interdum tamen et pro *somnum facere,* ut hic, ponit Noster Epod. XIV.

Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim.

ca Herc. Oetaeo v. 645.

Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impavidos ducere somnos.

autem *ad strepitum citharae* conciliari posse Somnum vulgatissima est unde Noster, de Tyrannorum miseria ens, Carm. III, 1.

Non avium citharaeque cantus
Somnum reducent.

eca de Providentia c. III. *Feliciorem ergo tu Maece- m putas? cui amoribus anxio et morosae uxoris quoti- a repudia deflenti* somnus per symphoniarum cantum *longinquo lene resonantium, quaeritur.* Acron ad locum, *strepitum) Quia adhibemus sonitum citharae ac lyrae, ut llius sopiamur.* Apparet, credo, hunc Scholiasten in aplari suo *Somnum* repperisse. Hoc itaque in nebulo- s illis culpat auctor, Quod in medios usque dies som- n protraherent; quin et fugientem citharae cantu revo- ent. Unde capta occasione, transit ad praecepta quae contra Ignaviam et Desidiam tradenda,

Ut iugulent hominem surgunt de nocte latrones:
Ut te ipsum serves, non expergisceris? etc.

Ut iugulent hominem] Quod alii de suis codicibus nt, idem ego de meis praedico: Antiquiores omnes nem praeferre, non *homines.* Quousque igitur ex sede exulabit et suavior lectio, et maioribus testibus pro- ? Ovid. Amor. III, 8.

Forsitan et quoties hominem iugulaverit, ille
Indicet: hoc fassas tangis, avara, manus?

Si noles sanus, curres hydropicus] Locus acri iudicio ndendus:

Ut iugulent hominem, surgunt de nocte latrones:
Ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui
Si noles *sanus*, curres *hydropicus: et ni*
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquebere.

nunc passim editiones *Noles*, *Curres*, ex quo tempore gni interpretes Lambinus, Cruquius, et Torrentius lec- nem hanc in codicibus nonnullis repertam, suis calcu- approbarunt: at principes illae Venetae et Loscheriana olim dederunt:

Si nolis *sanus*, cures *hydropicus.*

ibus astipulantur veterrimi nostri scripti, Leidensis, aevianus, Vossianus, Reginensis, et sane omnes praeter num alterumve ex recentioribus. Quid agimus? Utra- ae sane defendi potest, utraque suum locum aliquatenus nere: utra vero praeferenda sit, et sola parenti suo ag-

media plane ἀπροσδιόνυσα sunt; non, uti extremis connexa et congruentia; sed a r Cursu scilicet, huc traducta et prave int quod ne per se quidem veri speciem habe *nus, curres hydropicus?* An omnibus *sanis* dum est, ut ab hydrope sibi caveant? q filiis hoc praecepit? Hac lege, ne ipse ab hydrope immunis fuerit: qui Serm. I, consuetudinem describit, singulis se diebu et postea *domesticum otiari* solere comme ne verbum quidem. Vides iam, opinor, incommoda: quae ut evitentur, iam alte ciamus; si forte melius quid et sententi contineat. *Atqui,* inquit, *si nolis sanus exp pergisci hydropicus.* Haec verba sic plene plenda esse quivis, opinor, videat: ordo structio flagitat. *Cures* autem *expergisci* dictio: ut Epist. I, 17. v. 5.

Et nos, quod cures *proprium* fecisse, *l* Ep. II, 2. v. 182.

Sunt qui non habeant, est qui non cura Art. Poët. v. 98.

Si curat *cor spectantis* tetigisse *querela* v. 133.

Nec verbum verbo curabis reddere.

et alibi non semel. Iam autem haec r

bis supplicium: nam si non honesto alicui studio vabis, si non librum ad lucernam leges, invidia vel ore vel alia animi poena vigil torquebere." Sentis, or, filum orationis quam aptissime continuari: ut nihic desideretur, praeter id unicum, quo compertum somnolentos ad Hydropem saepe transire, et Hydropi- *vigilare* oportere, non minus quam ambulare vel *cur-*. Atqui illud omnium saeculorum experientia comproum est; adeo ut Latinis uterque morbus, et quem *Legum* Graeci, et quem *Hydropem* nominabant, uno *Ve-* nomine indicetur. Festus Pompeius: *Veternosus dici- qui gravi premitur somno: Cato veternosum* hydropi- *intelligi voluit, cum ait, Veternosus, quam plurimum bi- tam maxime sitit.* Idem Cato apud Gellium I, 16. *quam tacet; quem morbu: tenet loquendi, tamquam* Ve- osum bibendi *atque dormiendi.* Servius ad Georg. I, *Veterno) Pigritia, otio; quia plerumque otiosos solet morbus incessere; ut Plautus in Addicto:*

Opus facere nimio, quam dormire, mavolo:
Veternum metuo.

rnus autem dicitur morbus intercutis, hydrops, *qui ho- s efficit pigros.* Donatus ad Eunuchum IV, 4. *Veter- morbo vetere conflictus, id est, veterno: quales sunt,* hydropem *patiuntur.* Glossa veteres. *Veternosus, ὑδρω-ς. Ὕδρωψ, veternum.* Plautus Menaechmis, V, 4.

Quid esse illi morbi dixeras? narra senex.
Num larviatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, *aut* qua intercus *tenet?*

id iam videtur? enimvero, si pace tot interpretum fieri test, me volente haec lectio rursum recipietur in texm. Nam, ut opinor, non carebimus posthac Danielis insii correctione,

Si non is *sanus, curres hydropicus.*

num addam, fortius et nervosius sic scribi posse v. 33.

Tu, *teipsum* ut *serves, non expergisceris:*

ide nos ad Serm. II, 3. v. 212. et 234.

38. *Quae laedunt oculos festinas demere*] Meliores nostri, raevianus, Reginensis, Leidensis, Vossianus *oculum:* quod m et caeteri interpretes de suis testentur, quid dubitas in versum recipere? nam et hic ut supra v. 32. nuerus singularis est elegantior.

41. *Incipe vivendi recte qui prorogat horam*] Codices pleque alio ordine,

Incipe. Vivendi qui recte *prorogat horam.*

d in hac lectione ambiguum est, utrum *recte vivendi* lit, an *recte prorogat.* In aliis quibusdam sic habetur; *vendi recte qui.* Simplicissimum videtur, quod in vetusto dice Pulmanni, in Bersmanni altero, et in Petrensi et egiae Societatis extat,

Incipe. qui recte vivendi *prorogat horam.*
Sic enim alibi Noster solet praeponere: ut Epist. I, v. 17.

Tu recte vivis, *si curas esse quod audis.*

et I, 6. *Si bene qui cenat*, bene vivit. I, 11. *Navibusque Quadrigis petimus* bene vivere. I, 15. *Vos sapere solos aio* bene vivere. I, 6. *Vis* recte vivere? *quis n* Serm. I, 4. *Nonne vides, Albi ut* male vivat *filius?* C II, 10. Rectius vives, *Licini.*

52. *Ut lippum pictae tabulae, fomenta podagram*] Eidem scio *iuvare podagram*, pro *levare*, *lenire*, recte p dici: ut Seneca Hippolyto v. 120.

quis meas miserae Deus,
Aut quis iuvare *Daedalus* flammas *queat?*

Sed si seriem orationis contempleris, non satis venuste dicitur,

Iuvat illum *sic domus et res,*
Ut lippum *pictae tabulae, fomenta* podagram.
Auriculas *citharae collecta sorde dolentes.*

In illis aut personam, aut membrum corporis dicit, *il lippum, auriculas;* in hoc ipsum morbum, *podagram.* ferrem quidem, si ex manu auctoris sic profectum constaret; nunc cum melius quid ex coniectura supp cur non hoc potius Horatio ascribemus?

Ut lippum pictae tabulae, fomenta Podagrum.

Podager idem est qui podagricus vel podagrosus. Pri nus p. 829. *Poëtor verbum, ut Ennius: Nunquam po nisi podager.* Ita et editi, et scripti codices, quorum q tuor mihi visi. Claudianus Epigr. XXIX.

In Podagrum
Atque nihil prorsus stare putas podager.

Lampridius in Heliog. XXIX. *Habuit et hanc consuetudinem, ut octo calvos rogaret ad caenam, et item octo lu et item octo* podagros. Sic codex veterrimus Pal teste Salmasio, ubi vulgo *Podagrosos.* Idem ait in p Symposii codice, lemmate XCI. *miles podager* haberi; editi *Podagricus.*

60. *Dolor quod suaserit et mens*] Henricus Steph corrigebat, *Exmens*, sive *demens*, *amens.* Non absurde dem: sed nihil opus est correctore: *Mens* siquidem hi θυμὸς, *ira, sive irae sedes:* ut mox v. 62. *Ira furor b est:* animum *rege;* id est τὸν θυμόν. Carm. I, 16.

Compesce mentem: *me quoque pectoris*
Tentavit in dulci iuventa
Fervor, *et in celeres Iambos*
Misit furentem.

Catullus Epig. XV.

Quod si te mala mens furorque vecors
In tantam impulerit, scelestе, culpam.

ibullus IV, 5.

Quis furor est, quae mens densos indagine saltus
Claudentem teneras laedere velle manus?

irg. Aen. II, 519.

— quae mens tam dira, miserrime coniux,
Impulit his cingi telis?

62. *Qui nisi paret, Imperat:*] Rursum Henricus Stephanus ex vetusto, ut narrat codice legendum esse praecipit,

animum rege: qui nisi paret,
Impera, et *hunc frenis, hunc tu compesce catena.*

mirum eo adactus est ex prava vulgatorum librorum interpunctione:

Ira furor brevis est, animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.

ic vulgo distinguunt et interpretantur, magno utique ntentiae dispendio; quae ad hoc exemplum nihil Veneis in se habet, nihil rotundi. Tu, si sapis, sic mecum pones:

Ira furor brevis est, animum rege. Qui nisi paret,
Imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catena.

hi rationem vides, cur frenis et catena compescendus bi sit animus; nam ni ita fiat, te ipse catena vinctum cet; quippe aut paret aut imperat, aut servus est aut minus: nihil est tertium. Eadem fere sententia paullo fra Ep. X.

Imperat aut servit *collecta pecunia cuique,*
Tortum digna sequi *potius quam* ducere funem.

Ducas tu potius fune pecuniam, quam ut ab ea fune ducaris: nam aut serviet tibi aut imperabit.

65. *Ire viam quam monstrat eques*] Et huic quoque loco multum elegantiae deperiit, negligent a interpretum; qui cum in pluribus codicibus *Qua* et *monstret* invenissent, receptam tamen priorum editionum lectionem sollicitare vel veriti sunt vel obliti. Sane et nos in Petrensi *qua* offendimus, *Monstret* in pluribus eisque optimis, Reginensi, Graeviano, Vossiano et aliis, quae sine dubio vera lectio est:

Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire, viam qua monstret *eques.*

Sic distingue; ut non sit *ire viam* (etsi Virgilius, *Itque reditque viam toties)* sed *viam monstret.* Ennius apud Cicer. Offic. I, 16.

Homo, qui erranti comiter monstrat viam.

Et ipse Cicero, Off. III, 13. *Quid enim est aliud, erranti viam non* monstrare?

Ovid. Trist. I, 1.

Qui mihi monstraret, *vix fuit unus,* iter.

Qua autem lege; ut Virgil. Aen. I, 418.

Corripuere viam interea, qua *semita* monstrat.

Varius apud Macrob. Sat. VI, 2. itidem de *Equo*:

Quem non ille sinit lentae moderator habenae
Qua velit ire; *sed angusto prius orbe coërcens.*
Insultare docet campis fingitque morando.

Utrumque denique et *Qua* et *Monstret;* ut Livius XXXII, 11. *Pedites iubet,* qua *dux* monstraret viam, ire.

EPISTOLA III.

AD IULIUM FLORUM.

4. *An freta vicinas inter currentia turres*] Editiones quidem universae *turres;* et codices plerique cum veteribus Scholiastis, qui *turres Herûs et Leandri,* sive *Seston et Abydon* accipiunt. Sane in Sesto turris erat, Lucerna Herus nobilitata; in Abydo vero similem turrim nemo veterum memorat. Ovidius Epist. Leandri v. 31.

Lumina quin etiam summa vigilantia turre,
Aut videt, aut acies nostra videre putat.

v. 105.

Cetera nox, et nos, et turris *conscia novit.*

Musaeus v. 24.

Δίζεο μοί τινα ΠΥΡΓΟΝ, ὅπη ποτε Σηστιὰς Ἡρὼ
Ἵστατο λύχνον ἔχουσα, καὶ ἡγεμόνευε Λεάνδρῳ.

Et 30.

ΠΥΡΓΟΝ ἀπὸ προγόνων παρὰ γείτονι ναῖε θαλάσσῃ.

Lucanus IV, 955.

Threïciasque legit fauces, et amore natatum
Aequor et Heroas *lacrimoso litore* turres.

Statius Theb. VI, 546.

Contra autem frustra sedet anxia turre *suprema*
Sestias in speculis.

Haec omnia de turre Sestia: de Abydena ne verbum quidem. Equidem ex tritissima hac Leandri historia, suppositam esse lectionem hanc suspicor Librariorum facinore. Nam Blandinius apud Cruquium omnium veterrimus cum altero itidem bono *terras* praeferunt: quibus astipulantur ex nostris optimi Graevianus et Regınensis, qui *terres* habent, et *v* alia manu superscriptum. Quidni igitur reponimus,

Et freta vicinas inter currentia terras?

Asiam scilicet et Europam: Ovidius de Tanai fluvio, Pont. IV, 10.

Quique duas terras, *Asiam Cadmique sororem,*
Separat *et* cursus inter utramque *facit.*

Hero ipsa apud eundem, v. 141. ubi ventum alloquitur:

Parce ferox, latoque mari tua praelia misce.
Seducit terras *haec brevis unda duas.*

Leander quoque v. 127.

Vel tua me Sestos, vel te mea sumat Abydos:
Tam tua terra mihi, quam tibi nostra *placet.*

sonius Mosella v. 290.

Quis Chalcedonio constratum ab littore pontum,
Regis opus magni: mediis Euripus ubi undis
Europaeque Asiaeque vetat concurrere terras.

mponius Mela II, 2. *Est et regio, in qua Persarum ercitus divisas spatio pelagoque* terras *ausus pontibus iungre*. Lucanus loco iam citato,

et Heroas lacrimoso litore turres,
Qua pelago nomen Nepheleïas abstulit, Helle:
Non Asiam *brevioris aquae disterminat usquam*
Fluctus ab Europa.

lerius Flaccus II, 615. etiam de Hellesponto loquens,

Qua brevibus furit aestus aquis; Asiam*que prementem*
Effugit abruptis Europa *immanior oris.*
Has etiam terras *consertaque gentibus arva*
Sic pelago pulsante, reor, Neptunia quondam
Cuspis, et adversi longus labor abscidit aevi.
Ut Siculum Libycumque latus: stupuitque fragorem
Ianus et occiduis regnator montibus Atlas.

si in versu postremo *Ianus* manifeste vitiosum est. Nic. insius ad Ovid. Fast. V, 83. *canus* ex coniectura repoit; et postea, cum Valerium ederet, in ipsum textum repit. Miror equidem; nam, ut *canus* sit Atlas, perpetua licet nive obsitus; et *Pangaea cana* Lucano I, 680. *Vio Pangaea nivosis Cana iugis:* illa tamen quo pacto conngi possunt, *Canus, et Regnator?* Quis tulerit sic loentem, *Horatius canus, et princeps, Lyricorum?* Hoccine laudet Heinsius, et critica et poëtica laude nobilis? Item et illud addidisse oportuit, *in* reponendum esse o *et*,

Canus in *occiduis regnator montibus Atlas.*

c enim aliquo modo ferri posset. Sed cur sodes unus las fragorem audiebat, ceteri montes Hellesponto proores surdi erant? Quid si sic corrigendum sit?

stupuitque fragorem
Aemus, *et occiduis regnator montibus Atlas.*

Haemus, inquit, Hellesponto primum irrumpenti proiquus, et ultimus etiam Atlas stupuit. Vel, si a monte icedere velis, sic legas,

stupuitque fragorem Indus, *et occiduis* etc.

itus videlicet fragor erat, ut ab ortu solis ad occasum, omnibus terris audiretur.

5. *Quid studiosa cohors*] Editiones principes sic dedent,

Quid studiosa cohors operum struit? haec *quoque curo.*
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit? etc.

ide per omnes sequentes ea lectio propagata est. Atqui, od in suis Pulmannus et Bersmannus (ceteri enim anium non adverterunt) ego etiam in meis omnibus reperi:

— *Hoc* quoque curo.

Rectissime: quippe ad unam rem respicit, *Quid operum struat cohors studiosa.* Frustra enim sunt, qui *haec* ad sequentia referunt. *Quis res Augusti*, *Quis bella et paces scribit? Quid Titius, quid Celsus agit?* Quippe vetat hanc interpunctionem illud *Quoque*. Haec enim, quae memorat, sunt ipsa opera studiosae cohortis, non aliquid diversum.

22. *Ingenium, non incultum est*] Editi quidem omnes iam inde ab incunabilis Typographiae,

non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec *turpiter hirtum.*

At in melioribus nostris Graeviano, Vossiano, Reginensi, cum aliis pluribus, elegantius et verius extat,

non incultum est et *turpiter hirtum.*

Neque enim *incultum* et *hirtum* diversas res significant, ut sint disiungenda: sed quia unam eandemque rem amplificant et exaggerant, sunt copulanda.

30. *Debes hoc etiam rescribere*] Videamus locum integrum.

Debes hoc etiam rescribere, sit *tibi curae*
Quantae conveniat Munatius; an male sarta
Gratia nequicquam coit et rescinditur.

Dissident hic et libri et interpretes: alii *Si tibi*, alii *Sit tibi* exhibent; ab illa parte stant Leidensis noster et Graevianus, ab hac Reginensis cum Vossiano; ne de recentioribus memorem. Et utrumque quidem probe, si per se spectetur. *Sit tibi curae*, ἐλλειπτικῶς, hoc est plene, *An sit*, *si sit*, *Sit ne tibi curae:* nihil vulgatius; atque hanc scripturam Nic. Heinsius in libri sui margine amplectitur. Atqui illud non animadvertit Vir summus; posita hac lectione, tum sequentia fore vitiosa *coit et rescinditur.* Nam dicendum utique fuerit, *Sit tibi curae Munatius*, an *nequicquam coeat et rescindatur gratia.* Retinemus igitur, Si *tibi curae,* quod pro *an* passim accipitur etiam sequente verbo modi indicativi; ut Noster Epist. I, 7. v. 39.

Inspice, si possum *donata reponere laetus.*

Terent. Heaut. I, 1. v. 118. *ibo, visam si domi est.* Nos, ut ambiguum evitetur, *Est* addidimus: quod cum in scriptis vel simplici *e* vel notula plerumque scribatur, et praeterea ultra Versum excurrat, facile a praecedente literâ in *curae* absorberi potuit.

32. et 33. *At vos Heu calidus sanguis heu rerum*] Venetae et Loscheriana sic olim,

Gratia nequicquam coit et rescinditur? At vos
Seu *calidus sanguis,* Seu *rerum inscitia vexat*
Indomita cervice feros.

Et interpretes quidem hoc diligenter notarunt: *heu heu*, alios seu seu exhibere [illegible]

mamus; illud dissimulant, non *at* sed *ac* in vetustissimis extare; sic certe Graevianus noster, et Reginensis, et cum Vossiano Petrensis et Regius. Nimirum connectenda sunt haec cum praecedentibus uno orationis ductu:

an male sarta
Gratia nequicquam coit et rescinditur; ac *vos*
Seu *calidus sanguis,* seu *rerum inscitia vexat*
Indomita cervice feros?

Quae adeo plana sunt, ut explicatione non egeant. Quod si *at* cum vulgatis retineas; interrumpis sententiae filum, et arenam relinquis sine calce. Ceterum, repudiato illo *Heu* (cur enim tam putide hic exclamet) alterum admisimus: quippe duas fraternae inimicitiae caussas diversas ponit, *Seu* calidum sanguinem, *seu* rerum inscitiam: sive, inquit, fervore et iracundia scientes peccetis, sive ignorantia officii inscientes. Illud denique considera (quamquam receptam lectionem sine codicis auctoritate non sollicito) annon *Veri* potius quam *Rerum* ab auctoris manu fuerit,

Seu calidus sanguis, seu veri *inscitia vexat.*

Ubi *veri* accipies *recti*, ut passim apud Nostrum. Serm. II, 3. v. 43.

Quem mala stultitia et quemcunque inscitia veri
Caecum agit.

Ovid. Metam. VII, 92.

— *nec me* ignorantia veri
Decipiet; sed amor.

Tacitus Agric. c. I. *Vitium parvis magnisque civitatibus commune,* ignorantiam recti *et invidiam.*

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

9. *Quam sapere et fari ut possit*] Digladiantur hic Interpretes, in loco, ut mihi quidem videtur, non adeo difficili, qui sic vulgo editur,

Quid voveat dulci nutricula maius alumno?
Quam *sapere et fari* ut *possit, quae sentiat, et cui*
Gratia, fama, valetudo contingat abunde.

At illud *ut* neque in priscis editionibus, neque in ullo nostrorum codicum invenitur. *Quam* autem cum sequentibus *Et cui* nullo pacto coaptari potest; aut enim *cui* tum redundabit aut in *ei* mutandum fuerit. Unde recte Lambinus, dum scripturae illi *Quam* adhaereret, pro *Et cui* ex coniectura reposuit *utque;* non procedente, nisi hoc fiat, constructione. Atqui illud *Et cui* in omnibus ubique codicibus visitur; neque opus est ut interpoletur; cum Blandinii quattuor apud Cruquium et veterrimus noster Graevianus cum Vossiano *qui* habeant, non *quam:* quibus astipulantur alii *Quin* praeferentes. Lege igitur optimorum codicum auctoritate,

Qui sapere, et fari possit quae sentiat, et cui.

Ubi nihil est, quod difficultatem aut moram lectoribus faciat. Quid enim his clarius, *Alumno, qui possit sapere et quae sentiat fari, et cui gratia, fama valetudo abunde contingat, quid maius voveat nutricula?* Vides, opinor, orationis seriem satis expeditam. Illud, ut videtur, Interpretibus, librariisque turbas dedit; quod nutriculae vota de alumno *infante* hic acciperent; unde iis proclive erat *Quam* substituere; quo tempus, non ut hic praesens, sed *futurum* indicetur. Atqui etiam adultis alumnis bene precantur nutriculae; etiam tum saepe superstites, ut et in vita ipsa et in scena videre est. Id quoque Librariis ansam porrexit, ut *Quam* interpolarent; quia praecesserat *Maius;* nescientibus absolute hic poni; ut Epist. XII, v. 5.

Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis; nil
Divitiae poterunt regales addere maius.

11. *Et mundus victus,*] Editi omnes cum maiore parte codicum,

et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus *victus, non deficiente crumena.*

Neque aliter citat Ioannes Saresb. Metalog. I, 7. cuius etiam scriptum exemplar inspeximus. Quis lectionem tam idoneam et commodam in ius vocare ausit, nisi veterum exemplarium patrocinio fretus? *Mundus victus*, ut contra Noster Serm. II, 2.

Sordidus *a tenui* victus *distabit.*

Et Gellius XII, 7. *Cum dicere vellet* inopi *quendam* miseroque victu *vivere.* Amm. Marcellinus XXIX, 5. *Mundiore victu stipendioque milite recreato.* Verumtamen cum, praeter aliquot Lambino et Bersmanno visos, vetustissimi nostri Graevianus, Leidensis, Vossianus una cum Petrensi *Et modus et victus* exhibeant; non possum non suspicari sic ab Horatio profectum esse,

Et domus et *victus, non deficiente crumena.*

Certe vix omitti potuit *Domus* inter vota nutriculae; ne forte cum omnibus istis naturae et fortunae bonis alumnus suus vel incerto lare vel nullo vagaretur. Noster Epist. I, 2. v. 47. 51.

Non domus *et fundus, non aeris acervus et auri,* etc.
Qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus *et res*, etc.

Ovid. Epist. Helenae. 160.

resque domusque,
Et tibi sit curae Troïus hospes, ait.

Vides inter bona externa principem locum tenere *domum.* Quin et cum *victu* commodissime iungitur; ut Cic. de Amicitia c. 27. *Una* domus *erat, idem* victus *isque communis.* Gellius I, 14. Quod *viderent multa ad splendorem* domus atque victus defieri, neque pro *magnitudine dignita-*

lautum paratum esse. Ceterum cum addit, *non defi-e crumena*, eo ipso satis ostendit sine ullius epitheti et domum splendidam atque magnificam, et victum im atque elegantem.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Si potes Achaicis] Quibus hic verbis interpretes com-m? Pudet hercle tot viros praestantes in re clara et ifesta tam turpiter se dedisse. Editiones Venetae et heri sic olim,

Si potes Archaicis *conviva recumbere lectis*.

, etsi se aliud in omnibus, fere scriptis reperisse fa-tur, certatim hoc arripiunt Editores, et *archaïcos lec-*ntelligunt ἀρχαϊκοὺς, *antiqui* operis scilicet et rudis. autem, ut Graeci dixerint ἀρχαϊκὰς τραπέζας, ἀρχαϊ- ἀνδριάντας, et alia similia. unde tamen illud ver-. in Scriptore Latino? Numquid apud alium quemvis eperiunt? Remittent nos fortassis ad auctorem illum eum, Fulgentium Planciadem Mytholog. I, p. 27. *mvis enim quidam sint, qui spreta capitis generositate, nis atque* archaïcis *sensibus glandium quippiam sapiant, e eorum altiori stultitiae nubilo soporata caligentur in-a.* Ita postremum edidit vir doctissimus Thom. Mun-rus; et illud *Archaïcis* ex hoc ipso Flacci loco tutari itur. Bene sane, et sic manus manum lavabit: sed l sodes sibi illud vult, *spreta capitis generositate?* ne-Munckerus, opinor, nec alius quisquam hoc explica-t. Equidem ex uno illo vocabulo *Glandium* continuo m lectionem subodoratus sum, quae sic se habet: *mvis enim quidam sint, qui spreta* Cereris *generositate inis atque* Arcadicis *sensibus glandium quippiam sapiant.* d iam manifestius? sane in quinque libris scriptis *Ar-cis* haberi ipse testatur. Ergo stultos illos hic sugillat gentius; qui *frugibus Cereris neglectis glande vescuntur;* es erant *Arcades*, proverbio Graeco ob eam rem notati,

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.

inis autem addidit eodem sensu: nota enim est *nemo-Aricia*, ubi sues scilicet *glande* saginabantur. Quid ? Solus ne Flaccus tam putide hic graecissare vo-; ut de Venusino *Canusinus bilinguis* repente nobis fac-sit? cum in promptu ei esset bene Latine sic verbum re,

Si potes antiquis *conviva recumbere lectis*.

em id, opinor, curavisset, ne contra legem metri pec-t: nam *Archaïcus*, quod utinam nossent interpretes ri, secundam syllabam longam habet; ut cetera eius-generis. Sic ab ἀχαιὸς, ἀχαϊκός, *Achaïcus*; Carm j.

Post certas hiemes uret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

a τροχαῖος, *trochaïcus;* ut Terentianus de metris,

Ergo qui versus paratur integer Trochaïcus.

ab ἀρχαῖος, ἀρχαϊκός. Aristoph. Nub. p. 103. Edit. Basil.

Ὅτι παιδάριον εἶ, καὶ φρονεῖς ΑΡΧΑΙΚΑ.

Quid? iamne satis explosum est inficetum illud *Archaicis;* quod nulla formae gratia neque dote, praeditum tot tamen amatores invenit? Enimvero revocanda est priscorum quantum ubique est codicum lectio,

Si potes Archiacis *conviva recumbere lectis.*

Recte Scholiastes Porphyrion: *Archias breves lectos fecit, unde* Archiaci; *sicut a Boëtio Boëtios dicimus.* Graevianus adnotator manu antiqua: *Archiaci lecti, id est breves, ab artifice Archiaee* (leg. Archia) *qui breves lectos studuit facere; et per hoc brevem domum intellige.* Acron. Schol. *Lecti humiles ab Archaïco* (leg. Archia) *fabro, qui non magnae staturae dicitur fuisse.* His auctoribus contenti erimus: quid enim mirum, si nemo alius tam ignobilem artificem mentione dignatus est? Quis *Soterichi lectos* noverit, nisi ex uno Senecae dicterio, apud Gellium XII, 2? Ceterum *Archias* nomen, vel ex Cicerone notissimum: et sicut a *Pausia* pictore *Pausiaca tabella* apud Nostrum Serm. II, 7. ut a *Phidia* sculptore *Phidiaca manus*, *Phidiacum ebur:* ita ab *Archia* fabro recte atque de more *Archiaci lecti.*

11. *Aestivam sermone benigno tendere noctem*] Editiones Venetae et Loscheri cum aliis superioris saeculi *extendere.* Seneca de Benef. IV, 13. *Mundus in quid vices suas absolvit? in quid Sol* diem extendit *et* contrahit. De vita beata c. 21., *Tamen si nihil prohibet*, extendit aetatem, *et in multa senectute placidus viret.* Epist. CX. *Nos utraque* extendimus, *et longa ea spe ac metu facimus.* Noster Carm. II, 2.

Vivet extento *Proculeius* aevo.

Reiecerunt tamen hoc interpretes; et quod in scriptis repererunt *tendere*, eius vice substituerunt. Sane nostri omnes *Tendere;* praeterquam quod in vetere Reginensi syllaba scalpello erasa sit, ut olim aut fuerit *extendere*, aut *intendere.* In Vossiano recentiore plene scribitur *Extendere.* Ceterum simplex potius quam compositum a poëtae manu esse vel unus ostendat Hieronymi locus, Ep. ad Demetriadem: *Numquam*, inquit, *dies tibi longi erunt; sed quamvis* aestivis tendantur *solibus*, *breves videbuntur.* Fallor, an hunc ipsum locum in memoria habuit, quem imitatus est sane eleganter.

12. *Quo mihi fortuna, si non conceditur uti*] Ita cum editionibus priscis codices plerique, *fortuna.* Unde quidam coniectura *fortunas.* Sed sine dubio illud verissimum, quod in duobus Cruquius, in uno Bersmannus, in [illegible]

lquot Lambinus, nos in Leidensi, et a prima manu in raeviano et Reginensi invenimus,

Quo mihi fortunam, *si non conceditur uti?*

vid. Amor. II. 19.

Quo mihi fortunam, *quae numquam fallere curet?*

a ex vetusto Puteaneo dedit Nic. Heinsius; cum antea ilgo ferretur *Quid mihi fortuna est;* vel *Quid fortuna ihi;* ut plane apud Flaccum sequiores libri exhibent. idem III, 7.

Quo mihi fortunae tantum, *quo regna sine usu?*

neca Controv. I, 2. *Quo mihi sacerdotem, cuius precaria it castitas?* Natur. Quaest. I, 16. *Quo nequitiam meam, ad naturae modum pecco?* Vide Gronovium patrem ad icta Senecae loca, et Nic. Heinsium ad Ovid. Heroidas I, v. 53. *Fortunam* autem singulari numero mallem, hia sequitur *uti:* Ita Livius XXXIII, 12. *Quae utraque roclivia esse, si* fortuna uti *vellet.* Virg. Aen. IX, 240.

si fortuna *permittitis* uti.

loster Serm. I, 9.

Nemo dexterius fortuna est usus.

26. *Brutum tibi Septimiumque*] Aufer istos *Brutum et eptimium*, qui invocati in convivium irrumpunt. Alios avitaverat Horatius; si, ut sane par est, veteribus memranis fides habetur. Pulmanni Bersmannique codices, *utram* et *Septicium* vel *Septitium* nominant; *Butram* etiam 'errentiani. Neque aliter nostri meliores, Reginensis *Buam* et *Septitium*, Graevianus cum Petrensi, Regio, Gaand *Butram et Septicium;* Vossianus, *Brutram et Septicium.* ege igitur,

Iungaturque pari. Butram *tibi* Septiciumque.

Butra viri est cognomen. Gruterus Inscript. MLXXI, 4. PRO SALUTE ITU ET REDITU BUTRAE. *Septicios* autem habes apud Cicer. in Verrem III, 14. apud Plinium n Epistolis, Spartianum in Hadriano, Scaevolam in Digest. II, 15, 3. denique apud Gruterum et Reinesium.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

22. *Mucius: indignum*] Ut in loco superiore, sic et hic eccant Interpretes, dum nomina virorum rariora in trita t communia permutant: hic tamen eo gravius est delictum, quo cum maiore sententiae detrimento admittitur. ic enim vulgo edunt,

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius: *indignum, quod sit peioribus ortus:*
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.

page haec dissoluta et hiantia, sine caemento, immo sine nsu. Viderat haec inconcinna esse et absurda Marcilius; iderat Dacierius; et idcirco uterque emendationem ten-

tavit; ille quidem non malam, hic tam coactam et duram, ut vel recepta lectione deterior sit. Aliam viam insistebat Daniel Heinsius. Atqui haud opus erat correctore; cum et omnes melioris notae codices tam aliorum quam nostri, et editiones principes Veneta cum Locheriana sic recte verba exhibeant,

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus et (*indignum; quod sit peioribus ortus*)
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.

Tu, inquit, quotidie a mane ad vesperam quaere, parce, rem auge; ne Mutus te ditior sit, et hic tibi potius mirabilis sit propter opes, quam tu illi: quod indignum fuerit, cum ille pauperioribus parentibus ortus sit. Nihil, opinor, hic difficile aut salebrosum: *Mutus*, ut superius *Butra*, viri cognomen: et sane in plerisque codicibus *nomen proprium* esse inter lineas adnotatum est: quod cum credere nollent Interpretes, in diversa abierunt, et nebulas pro Iunone captarunt. Gruterus Inscript. CCCII, 1.

M. OCCIUS RUSO.
P. ALBURIUS P. F. MUTUS.

Ceterum illa, ut vides, parenthesi inclusimus: sic enim poetae solent. Ovid. Metam. V, v. 37.

nisi post altaria Phineus
Isset; et (indignum) scelerato profuit ara.

Vide, quae diximus ad Serm. II, 5. v. 79. Unum tantummodo addam; omnes codices mihi visos *quod sit* diserte exhibere: neque vero reprehendo. Tamen aut fallor, aut elegantius paullo exiret, hoc exemplo:

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et (*indignum*) qui *sit peioribus ortus,*
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.

Excutiant, quibus mens et copia est, codices vetustiores.

31. *Virtutem verba putas, ut Lucum ligna?*] Ita quidem codices recentiores, et editiones principes *putas ut;* unde in ceteras omnes propagatum est. Saresber. Policrat. VII, 12. *Errant, qui virtutem verba* putant, ut *lucum ligna;* et sic ibi codex scriptus. At antiquiora exemplaria *et*, non *ut;* notantibus Pulmanno, Bersmanno, Torrentioque. *Putes* autem, non *Putas*, in suis reperit Cruquius. Nos quidem *Putes et* in optimis nostris Graeviano, Regineusi, Vossiano vidimus; *Putas et* in mediocribus; *Putas ut* iis recentissimis. Revocemus ergo, quod et auctoritas et ratio iubet,

Virtutem verba putes, et *Lucum ligna?*

Ubi sententia est; Potesne existimare, virtutem verba esse, et Lucum consecratum a quavis silva non differre? hoc est, Potesne et virtutem et religionem exuere? Apparet igitur, mollius et verecundius dici *Putes*, quam *Putas*. Ovid. Heroid. XIX, 41.

Tamne putes *exisse domo mea gaudia, Nutrix?*
Pallade iam pingui fingere membra putes?

codices probiores, teste Heinsio: ubi recentiores ut *putas*. Nec vero parum interest, *et* an *ut* legas: prius icabit aeque aut magis esse difficile religionem abne- quam virtutem; posterius, virtutem quidem veri spe- n habere; religionem vero et Flacco et plerisque aliis r fabulas numerari. Quod et probe animadvertit Tor- tius; qui, *Omnino*, inquit, *legendum est* et Lucum: *nam nta vulgari lectione videri possit Horatius de Luco id ire, quod alterum rogat: et sensisse quidem credo; sed sentire videri hoc loco noluit.* Haec senex doctissimus te et vere; sed posteriores interpretes ea minime asse- l sunt.

1. *Qui fodiat latus*] Mansit hoc ex vetustis Editionibus eptum. At membranae vetustiores *fodicet*, ut ab omni- notatum. Ita nostri Leidensis et Graevianus habent n Magdalenensi. In Reginensi et Vossiano *Fodiet*, pro- ie ad verum: in sequioribus *Fodiat*. *Fodicare* habes id Plautum, Ciceronem; alios.

5. *Cuilibet hic fasces dabit*] Ita codices proletarii cum tionibus: neque quidquam adnotant Interpretes; nisi id solus Bersmannus in uno suo *is* pro *hic* extitisse me- rat. At nos in veteribus nostris, Graeviano, Reginensi, Vossiano sic invenimus.

hic multum in Fabia valet, ille Velina:
Cui libet is *fasces dabit, eripietque curule*
Cui volet importunus ebur.

ctissime. *Hic, ille, is;* ubi *Is* tertium quendam signi- at: at *Hic* idem erit qui primus, prorsus contra mentem ctoris. Illud deinde *Cuilibet* ineptum plane est et ab- dum. An is *cuilibet*, hoc est, *cuivis, cuicumque obvio, τυχόντι*, dabit fasces? an omnibus aeque favet, et ne- nem habet eximium? Immo disiunge voces; ut *cui li-* perinde sit, ac sequente versu *cui volet*. Ovidius Trist. , 7.

Nempe dat id cuicumque libet *Fortuna, rapitque.*

59. *Differtum transire forum*] Locus hic nec interpretem itantem, nec lectorem supinum patienter feret;

Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire forum populumque *iubebat;*
Unus ut e multis, populo *spectante, referret*
Emtum mulus aprum.

dices nihil hic variant; ultra quos vix audent sapere mmentatores. Unus Tanaquillus Faber, vir acri iudicio, forum hic latere sagaciter animadvertit. Quorsum enim honesta illa repetitio, *populumque* et *populo?* cavisset hoc ëtarum diligentissimus. Hoc Faber; cuius sententiae ac- dit eruditissimus gener Dacierius. Verum aliud et ma-

8. *Qui pleno ac referto foro bis me una* i
in concionem vocarit. Ergo abeat in mal
ficeta lectio *Populumque:* nos, si fieri pote
suam Venusino nostro recuperemus. D
post socerum *Pontemque* ex coniectura
Gargilio in Tuscos ad venandum tendenti i
tem Sublicium. Sed bis hic peccatum es
perspicacibus. Neque enim venatum *ex*
sed a venatione *redibat;* id ex ipsis verb
habendum; *Iubebat,* inquit, *servos per fo*
populo spectante mulus aprum referret. E
pro solito venatorum more exierat: et *ma*
ridiem pleno tum foro redibat. Neque ve
mum tendebat Gargilius, ut ea de caus
nere debeas, *quia iter ei erat per Sublici*
verba ipsa demonstrant. *Iubebat,* inquit,
num transire: atqui, opinor, *iniussi* rec
erant: *iussu* domini opus erat, ut recta vi
flexo circuitu per forum irent, ut popu
ostentarent aprum, non captum ut credi
tum. Ergo aut aliis rationibus defende
Pontem; aut ista coniectura de ponte deiic
nino quidem verisimile est, praeter *Forum*
rari alium locum celebrem, et multitudin
quentem. Duo certe hic loca legisse olim
liastes Cruquii; *Per* loca, ait, *frequentiora*

Differtum transire forum Campumque *iubebat*.
Neque verò id te absterreat, quod *campum* a recepta lectione *populum* recedere longius videtur: error enim ex compendiosa scriptura ortus est; dum illud *cpum*, hoc *plum* lineolis superductis librarii exararent. Unde et in aliis auctoribus idem error inolevit, ut Statio Theb. XII, 775.

vade diu populis *promissa voluptas Elysiis.*

Ita editi omnes, et scripti plerique: sed vetus codex ex Collegio Emmanuelis clare ibi exhibet, et recte opinor,

campis *promissa voluptas.*

Cis illud Virgilii,

Quamvis Elysios *miretur Graecia* campos.

Iam autem *Forum Campumque* celeberrima loca esse, et ob eam rationem plerumque una memorari solita, multi auctores docebunt. Ovid. Amor. III, 8.

Omnia possideant: illis Campusque Forumque
Serviat: hi pacem crudaque bella gerant.

Pont. I, 8.

Te modo Campus *habet, densa modo Porticus umbra:*
Tunc, in quo ponis tempora rara, Forum.

Auctor de morte Drusi, v. 49.

Nec vires errasse tuas Campoque Foroque.

Cicero Catil. IV, 1. *Ego sum ille consul; cui non* Forum *in quo omnis aequitas continetur*, *non* Campus *consularibus auspiciis consecratus*, *non Curia* etc. Cat. II, 1. *Non in Campo, non in* Foro, *non in Curia, non denique inter domesticos parietes pertimescemus*. Pro Murena c. 21. *Petitorem ego, praesertim Consulatus, et in* Forum *et in* Campum *deduci volo*. Ibid. c. 37. *Quorum ego ferrum et audaciam reieci in* Campo, *debilitavi in* Foro, *compressi etiam domi*. Et 39. *Versabitur in castris furor, in curia timor, in* Foro *coniuratio, in* Campo *exercitus, in agris vastitas*. Pro Sulla c. 17. *ut victi in* Campo, *in* Foro *vinceretis*. Ibid. c. 31. *Huic misero notiora sunt iudiciorum itinera et* Fori, *quam* Campi *et disciplinarum*. Seneca de Constantia c. 12. *Hi eadem in* Campo Foroque *et in Curia serio ludunt:* Plinius Paneg. c. 77. *Iter illi saepius in* Forum, *frequenter tamen et in* Campum. Tertullianus de Pallio c. 5. *Ego, inquit, nihil* Foro, *nihil* Campo, *nihil Curiae debeo*. Cicero pro Quintio c. 18. *Natura tristi ac recondita fuit: non ad* Solarium, *non in* Campo, *non in conviviis versatus est*. Solarium autem in Foro situm fuisse notissimum est. Seneca de Ira II, 7. *Quid singula persequor? cum videris* Forum *multitudine refertum, et* septa *concursu omnis frequentiae plena, et illum Circum, in quo maximam sui partem populus ostendit; hoc scito, istic tantundem esse vitiorum, quantum hominum*. Ubi *septa* intellige *Campum*; quippe in Campo Martio extitisse

peri. Neque vero membranae tantum, Grammatici lectionem hanc confirmant. IV, p. 239. *Soloecismus per Casus, ut Vir b dignis ait esse paratus, pro Paratum se ess* Aen. II, 377. *Sensit medios delapsus in host vum pro accusativo posuit: ut Horatius, Vir b dignis ait esse paratus.* Sed valeant Gramm loecismo suo: neque enim aliter loqui debu lud nosti:

Ait *fuisse navium* celerrimus.

Pone hic accusativum; et, nisi *se* addideri vere in Soloecismum incides.

29. *Forte per angustam tenuis vulpecula* aures, lector, et intento fac sis animo; du excutimus, et ad vivum secamus.

Forte per angustam tenuis vulpecula *rim*
Repserat in cumeram frumenti; pastaque
Ire foras pleno tendebat corpore frustra:
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere i
Macra cavum repetes arctum, quem macr

Sic locum et editi omnes et scripti, quod sc nostri certe sine ulla litura *vulpecula:* neq Isidorus Orig. I, 39. *Ad mores*, inquit, *spe apud Horatium mus loquitur muri*, mustela *per narrationem fictam ad id quod agatur ve referatur.* Sic ibi et codex manuscriptus.

edidit? Nulla profecto fame adigas vulpem; ut come-t frumentum: neque enim potest; cum planos latosque ntes non habeat, quibus grana comminuat; cum ventri-lus id cibi genus natura non appetat. Credisne autem m stolidum, tam vacuo capite fuisse Nostrum, ut hoc sciverit? neminem saltem amicorum, quibus recitare a consueverat, aut scivisse; aut scientem erroris admo-isse? Incredibile prorsus: et tamen, quod iure mire-i, solus omnium interpretum Dacierius ulcus hoc dete-t; quoque eius foetorem officiose ab Horatio abigat, hanc ctionem comminiscitur:

Forte per angustam tenuis Vulpecula rimam
Repserat in cameram *frumenti.*

; sic sane Loscherus edidit, et interpretatur *Granarium.* d, praeterquam quod omnes ubique codices repugnant, *meram frumenti* ne Latinum quidem esse facile est evin-re. *Camera* quippe est *fornix, arcus, testudo;* quis autem xerit *fornicem frumenti?* siquidem ea non *capere* potest umentum, sed duntaxat *tegere.* Dacierius quidem ex olumella rem conficere conatur, I, 6. *Neque me praeterit dem* frumentis *optimam quibusdam videri horreum* Camera *ntectum.* Poterat et Frontinum ad partes vocare, Stra-g. III, 4, 6. *Simulato foedere* frumenta *apud eos deposuit: inde data opera, ut tectorum* camerae, *in quibus id con-rebatur, rescissae pluviam reciperent.* Quid vero ex his oficiat non video: *cameram* quidem *horrei,* et *cameram* eti recte hinc dixeris: *cameram frumenti* minime: ut erculum vasis probe dicimus, *operculum vini aut tritici* ave et inepte: quippe, ut iam dixi, camerae, fornices, ercula tantummodo tegunt, non capiunt quidquam et ntinent. Sed ut hoc Dacierio condonemus; videamus 10 rem deducere studeat. *Si cameram* inquit, *reponimus; lva erit Flacci existimatio: non enim is vulpem intromit-, ut frumentum ibi comedat; sed ut pullos et columbas ptet.* Vah commentum facetum et callidum! Frugi sane sticus, qui in horreum pullos admiserit: sarta tecta sine bio camera, et arcendae pluviae idonea, quae etiam co-mbis patuerit. Atqui, o bone, quocumque te verteris, erebit haec Horatio macula, toto oceano non eluenda. a enim vis constructionis flagitat, cogit, imperat, ut lpecula vel in camera tua frumento vescatur. Quid im attinebat *frumentum* hic memorare, nisi alimenti et buli caussa? An quia vera historia erat, et sic, ut res at, narranda? Atqui fabulam scimus esse Aesopicam, arbitrium auctoris confictam: ut haud necesse esset res enas et ad exitum fabulae non spectantes contra deco-m immiscere. Maneat ergo, quod in omnibus ubique dicibus visitur, *cumera frumenti:* quod quid sit, recte plicat Acron ad Serm. I, 1. *Cumera vas est ingens vi-*

Quod si catulum vulpis hic intelligis, ips
non poterit recte procedere. Catulus enim,
solum in cumera sed et *grandior* factus, no
sus ire per arctum cavum; etiamsi tam mac
cum primum intraverat. Talem igitur tu v
tam, grandem, per angustam cumerae rima
Quid vero nobis *cumeram* narras: qua sodes
demum, ubi cumera sua erat, vulpes insinu
siles? de domestico potius et *κατοικιδίῳ* auit
de vulpe silvestri, fabulari videris. Sed
portentum: ubi semel penetraverat in cum
cure habitare coepit, silvarum et prioris
oblita. Non enim, ne id forte nescias, ple
pleno corpore, non satura, sed *pinguis* tum
tendebat. Quid Aesopus, primus huius fabu
cutus sit, equidem nescio. *Plenum* tamen v
tius; si Scto. Hieronymo fides. Quo fort
Cleonem exagitat Comicus, *quod vacuo ventr*
eurreret, pleno excurreret:

ὅτι κενῇ τῇ κοιλίᾳ
Εσδραμὼν ἐς τό πρυτανεῖον, εἶτα πάλιν ἐ

Sed in Horatiana hac fabula non saturatam
sed et pinguefactam esse constat. Id quod
clarant: *macra* enim et *tenuis* irrepserat,
exire frustra conabatur. Quid sit *corpus ple*
docebit, nempe macro et tenui contrarium

ultitiae et fatuitatis exemplo est; ut vel Mustela, bestiola ta ignobilis, quacum vulpes illae Aesopicae vel fabulari umquam dignatae sunt, haud paullo sapientior inducatur. ppello iam te, quicumque es, qui vel de limine umzam Horatium salutasti: potesne in animum inducere, m indecora haec, tam absurda, tam incredibilia Venumo nostro imputanda esse? ut vulpes comedat frumenum; eā gratia in cumeram se insinuet per angustum foamen vix muribus pervium: quae ipsa cumera intra ruicum larem et clausos parietes sita erat; ut in ipso paete vel ianua rima alia opus fuerit, qua ad cumeram peetraverit: ibi vero, bis licet captiva, tam in cumera, uam in domo, secure tamen genio litaverit, donec in reis bonis obesula evaserit; denique tam inops consilii, am astutiarum veterum oblita fuerit, ut qua arte egredetur nesciverit, nisi mustela, si Musis placet, quid facto pus, irridens submonuisset. Quin iam ipse per te, opior, intelligis, de *Vulpecula* minime hic agi posse, sed de nimalculo domestico, quod frumento victitare soleat, uod per rimulam repere possit, et in cumera facile lae: et, ut clare dicam, non cum *Vulpe* hic mustelam, ed cum *mure* fabulari oportere. Sane, ut in recepta lecione prava omnia et absurdissima sunt; ita contra, si *mus* liquo pacto ad partes hic vocari poterit; nihil non erit rgutum, speciosum, venustum. Utrumque enim animal n domibus versari solet: ut rite hic et decore Sermonem nter se conferant. Cicero de Nat. Deorum II, 6. *Si donum magnam pulchramque videris; non possis adduci, ut, etiamsi dominum non videas, muribus illam et mustelis aelificatam putes.* Plautus in Sticho III, 2.

Mustela murem *mi abstulit praeter pedes.*

Unde et in pluribus apud Aesopum fabulis mus cum mustela loquebatur: ut Aristoph. Vespis p. 354. Edit. Bas.

Ἐγῷδα τοίνυν τῶνγε πάνυ κατ οἰκίαν
Ἐκεῖνον, ὡς οὕτω ποτ ἦν ΜΥΣ ΚΑΙ ΓΑΛΗ.

Novi, inquit, *ex domesticis fabulis illam, Ut erat* mus et mustella. Denique hanc ipsam fabulam, quam ab Aesopo Horatius transtulit, de *Mustela et Mure*, non *Vulpecula*, confictam olim esse, testem tibi dabo exceptione omni maiorem, S. Hieronymum Ep. ad Salvinam De Virginitate servanda: *Docet*, inquit, *et Aesopi fabula plenum* muris *ventrem per angustum foramen egredi non valere.* Hic igitur nobis Mus e latibulo suo excitandus est: ut Horatio periclitanti suppetias ferre possit. Sed unde, inquies, talem, qui versum hiantem implere possit et labantem sustinere? Ecce igitur tibi, qui et id facere queat, et Librariis ignotus facile eis pro Mure *Vulpecula* videri possit. Lege enim,

Forte per angustam tenuis nitedula *rimam*

tedula. Arnobius lib. II, p. 95. Edit. Herat
si negemus muscas, scarabeos, et cimices, nited
nes, et tineas omnipotentis esse Dei opus. Pli
57. *Senium (glirium) finitur hiberna quiete:*
hi cubant: simili et nitelis *quiete:* ubi prisc
dulis. Glossae Philoxeni: *nitela,* δενδροβάτ
plius vis; nisi forte ut *nitedulam* priores dua
ducere ostendam? atqui illud quoque in
Prima in versu producta est, apud Martialen

Quae crine vincit Baetici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitelam.

Quod ad secundam attinet: cum *Nitedula* e
tione sit, qua *Acredula, Monedula, Ficedula,*
easdem cum illis mensurae leges habere del
verba secundam longam habent. Ovid. Met

Nigra pedem, nigris velata Monedula *pe*

Cicero Divin. I, 8.

Et matutinis acredula *vocibus instat.*

Martialis XIII, 5.

Cerea quae patulo lucet ficedula *lumbo.*

41. *Non est aptus equis Ithacae locus*] Ubi
erit regio Ithacae. Esto: etsi id quoque
saltem ambigui vitio male laborat; quippe
idem potius fuerit, ac locus in Ithaca: ut
XV, 332.

Est locus Arcadiae, *Pheneon dixere prior*

5. *Praeconem tenui censu, sine crimine notum*] Sic ha-t omnes typis cusi, et codices plerique. *Sine crimine um;* id est, notae hominem probitatis et innocentiae. d. Amor. I, 3.

Et nulli cessura fides, sine crimine *mores,*
Nudaque simplicitas, purpureusque pudor.

Trist. IV, 5.

Denique et, ut vixi, sine crimine *mortuus essem.*

ecа Phoeniss. 513.

Sine crimine *exul.*

intil. Declam. CCCXXXI. *Non sum quidem locuples; quotus quisque?* Inops censu, *sed integer,* sine crimine, *fabula: non indignus aliquando huic diviti visus, qui ius vocarer.* Capitolinus in Marco c. 10. *Multis pau-ibus,* sine crimine, *dignitates concessit.* Recte ergo de-di potest lectio recepta. Sed cum vetustus Georgii Fa-cii liber et alter Henrici Stephani sic praeferant,

Praeconem tenui censu, sine crimine natum,

est, certo patre, honestis parentibus: Hoc potius am-eti videtur vir egregius; cum, ut ait, his verbis re-ndeatur ad quaestionem Philippi, *Quo sit patre?* cui s nihil responsi dabitur. Iterum Ovidius Amor. III, 4.

In qua Martigenae non sunt sine crimine nati,
Romulus Iliades, Iliadesque Remus.

ist. II, 293.

Pallade conspecta, natum de crimine *virgo*
Sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.

tam. IX, 24.

Nam quod te iactas Alcmena matre creatum,
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine *verus.*

lius VI, 439.

vestigia nostri
Casta tori domus, et patrium sine crimine *servat*
Inviolata larem.

vius IV. 3. *Servium Tullium, captiva Corniculana natum, tre nullo.* et XXXIX, 53. *Illum, ut ex vulgato corpore nitum, nullam certi patris notam habere.* Cicero pro Ros-o c. 16. *Si tibi fortuna non dedit; ut patre certo nasce-re.* In Verrem III, 24. *Homine in dedecore nato, ad rpitudinem educato.* Hoc igitur et nos sequamur; etsi, rum ex duobus ab Horatii manu fuerit, scire hodie non tur; et Interpretes, opinor, semper inter se dissidebunt.

58. *Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo*] Et de c quoque lectione semper sub iudice lis erit. Libri iti cum maxima parte membranarum *lare certo;* Cru-iani duo codices, *lare curto.* Utrumvis probum est; ut scias utrum utri sit praeferendum. Seneca Medea 478.

Per spes tuorum liberûm, et certum larem.

et ibidem v. 19.

Vivat, per urbes erret ignotas egens,
Exul, pavens, invisus, incerti laris.

Virgil. Georg. IV, 155.

Et patriam solae et certos *novere* penates.

Aen. VI, 673.

Nulli certa domus, *lucis habitamus opacis.*

Petronius:

Nulla est certa domus, *nullum sine pignore corpus.*

Sallust. de Rep. Ord. *Sed ubi eos paullatim expulsos agris inertia atque inopia* incertas domos *habere subegit.* Et Catil. c. 20. *Illos binas aut amplius domos continuare; nobis* larem familiarem nusquam ullum *esse.* Contra et lare *curto,* hoc est, *parvo, exiguo, gracili, angusto* eleganter quoque legeris. Lucan. V, 528.

o vitae tuta facultas
Pauperis angustique lares.

Noster Carm. III, 29.

Mundaeque parvo sub lare *pauperum Cenae.*

Silius VII, 173.

Nec pigitum parvosque lares *humilisque subire*
Limina caelicolam tecti.

Seneca Phoen. 595.

liceat exiguo lare
Pensare regnum.

Tacitus Annal. II, 84. *Quod, rarum laetumque etiam modicis* penatibus, *tanto gaudio principem adfecit, ut etc.* Capitolinus in Albino: *Hic tamen natus* lare modico, *patrimonio pertenui.* Apuleius Metam. I. Exiguo lare *inclutus, et aerugini semper intentus.* et iterum, *Si contentus* lare parvulo, *Thesei virtutes aemulaveris.* et V. *Et* lares pauperes *nostros, sed plane sobrios revisamus.* et in Apolog. *Sed quod vivo* gracili lare, *quod pauciores servos habes.* Arnobius lib. VII. *Honestus unus et locuples; alter* angusto lare. Noster denique Carm. I, 12.

et avitus apto
Cum lare *fundus.*

ubi *apto* erit modico, commodo; nisi forte *Arto* ibi potius legendum sit, ut ibi admonuimus. Iam autem *curto lare* ad hanc sententiam probe et venuste dici, quis ausit negare? Sic Noster Carm. III, 24.

Curtae *nescio quid semper abest* rei.

Persius Sat. IV.

Tecum habita, ut noris quam sit tibi curta supellex.

Et Sat. VI.

Iratus, quod rem curtaveris.

Ovid. Amor. II, 2.

Sic tibi semper honos, sic curta peculia *crescent:*

ut recte edidit acutissimus Heinsius, cum libri veteres ha-

nt sic alta, sic orta. Vide ipsum et ibi et ad Fast. II, , et 645. fuse de hoc vocabulo disserentem: ubi et lec- nem hanc apud Flaccum memorat, *lare curto.* Nos te in hanc partem potius propendemus; cum quia pa- n verisimile est tam reconditum epitheton a Librariis positum esse, tum quia sententiae et verbis adiunctis venire aptius videtur, *Gaudentem*, hoc est, contentum, tum *parvis sodalibus et lare exiguo.* Parvi sodales cum rvulo lare bene congruunt; contentus autem et parvo, tius quam *certo*: quippe certo lare etiam locupletissimi adent.

3. *Negat ille mihi? negat improbus*] Ita et olim et nu- r excusi. Plaut. Mostel. 3, 1.

TR. *Etiam fatetur de hospite?* TH. *Immo pernegat.*
TR. Negat? TH. Negat *inquam.*

rent. Phorm. II, 3.

PH. *Hanc Demipho* negat *esse cognatam?* C. Negat.

d antiquissimi ex nostris Graevianus, Reginensis, Vos- nus cum Bersmanni uno, *Neget.*

Neget *ille mihi? negat improbus.*

iam et ceteros Interpretes in vetustioribus suis sic repe- te suspicor; sed neglexisse et susque deque habuisse. qui, aut valde fallor, aut fortius hoc est meliusque vul- to: *Neget ille mihi?* Illene mihi *negare potest*, pauper- lus diviti et potenti? Vide supra ad Epist. I, 6. v. 31.

73. *Hic ubi saepe Occultum visus*] Graevianus veterrimus t habet, syllaba deficiente:

Tandem dormitum dimittitur. ubi saepe.

m pro ingenii modulo varie supplebant Librarii. Co- x Leidensis cum altero, *ast ubi saepe;* Vossianus, *ergo i saepe.* Codex Trin. huc *ubi saepe:* Reginensis cum ribus aliis hic *ubi saepe.* Aut retinendum est *hic*, aut *go.* Noster Serm. II, 6. v. 16.

Ergo ubi *me in montes et in arcem ex urbe removi.*

: 106.

Ergo ubi *purpurea porrectum in veste locavit.*

pist. II, 2. 136.

Hic ubi *cognatorum opibus curisque refectus.*

75. *Mane cliens, et iam certus conviva.*] Variant et co- ices et olim cusi: alii enim *et iam*, alii *etiam.* De cetero mnes conveniunt: neque ego quidquam sollicito. Si quis men alicunde codex accederet; vide annon eleganter sic osses reponere,

Mane cliens, etiam serus *conviva.*

bi oppositio, opinor, venusta est; *mane* cliens, *vesper* onviva. Noster Serm. II, 8. 33.

iusserit ad se
Maecenas serum *sub lumina prima venire*
Convivam.

96. *Qui simul aspexit, quantum*] Turpissime se dederunt

hic Interpretes; dum vitiosorum codicum turbae potius quam ubi alterive recte monenti fidem habent,

Quod te per genium, dextramque, deosque penates
Obsecro et obtestor; vitae me redde priori.
Qui simul *aspexit, quantum dimissa petitis*
Praestent; mature redeat repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo et pede verum est.

Ubi haeret sententia, neque exitum sibi invenit. *Qui*, inquit, *simul* (hoc est, *simul ac*) *aspexit*. Quo referetur illud *Qui?* estne Philippus an Vulteius? si posterior; tum utique *rediit repetiitque* dicendum fuerit: si prior, iungentur gryphes equis; nam posterius periodi membrum solo modo ad Philippum attinet. Vide tamen ut Lambinus incrustare conetur: *Qui* (inquit) Philippus, *simul ac aspexit, quantum dimissa praestent petitis*, dixit, *Mature redeat* Vulteius *repetatque relicta*. Papae! si hoc est interpretari, nihil erit posthac in nuce duri: vanissima quaeque fatuorum Librariorum somnia iam bene se habebunt; et tamen inventus est qui in huius sententiam pedibus iret Dacierius. Atqui, o boni, ut cetera vobis condonemus, vel ex ipsa narratione constat, iam ab initio probe cognitum esse Philippo, Vulteio vitam urbanam optabiliorem esse rustica: unde ista, *Videt* ridetque *Philippus*, et, Occultum *visus decurrere piscis* ad hamum. Quid igitur sibi vult, *simul aspexit?* quasi tum demum ex Vulteii oratione hoc intellexisset. Piget sane in his refutandis morari: neque tamen eis meliora sunt, quae Marcilius profert; *simul*, sive similiter, *qui*, sive quicumque *aspexit* mutationem in peius *mature redeat*, ut fecit Vulteius. Recte quidem vidit, quasi ἐπιμυθίου loco haec dici sententiose; sed ubi gentium natus est, qui *simul* pro *similiter* posuit? restat etiam, ut pro *Simia* poni possit. Sed aufer haec; et tu, si sapis, cum veterrimo Cruquii codice alteroque Bersmanni sic locum restitue,

Qui semel *aspexit, quantum dimissa petitis,*
Praestent, mature redeat repetatque relicta.

ubi *semel*, notissima huius verbi significatione, perinde fere est ac *Primum*. *Qui primum aspexit*, sive *Ut primum quis aspexit*. Noster in Arte Poët.

haec animos aerugo et cura peculi
Cum semel *imbuerit, speramus carmina fingi?*

Epist. I, 10. 16.

momenta Leonis
Cum semel *accepit solem furibundus acutum.*

Ita passim, Cicero, Terentius, Plautus, et omnes ubique Scriptores. Postquam haec scripseram, sero animadverti eruditum Britannum Interpretem, Gulielmum Baxterum, recte illud *semel* in textum recepisse.

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

5. *Oleamque momorderit aestus*] Editiones sic praeferunt,

haud quia grando
Contuderit vites, oleamque momorderit aestus.

Quid? an uno eodemque tempore et *grando vitibus* nocet, et *aestus oleae?* Immo optime codex Reginensis a prima manu.

oleamve *momorderit aestus.*

Aut hoc, aut illud: non simul utrumque. Sollemniter in hac vocula peccant Librarii.

12. *Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam*] Quod in quattuor Blandiniis omnium praestantissimis Cruquius

Romae Tibur amem, venturus *Tibure Romam;*

idem ego in vetustioribus meis, Leidensi, Vossiano, Reginensique reperi: nam Graevianus a versu VII. huius Epistolae deficit. Neque aliter habent *pervetéres*, ut ait, membranae Barthio inspectae, Advers. XXXVII, 22. Lectio certe non contemnenda; etsi alii Interpretes praeter Cruquium inventam sibi, ut videtur, in libris antiquioribus ne memorare quidem dignati sunt. Plus enim quiddam est, *venturus Tibure Romam*, quam *Amem Tibure Romam:* hoc se loca relicta *laudare modo et optare*; illud *repetere* et *revisere*, quod maioris impatientiae est, indicat. Sic Ennius apud Gellium XIX, 10.

Imus huc, hinc illuc, *cum illuc ventum est*, ire illinc lubet:
Incerte errat animus; praeterpropter vitam vivitur.

Lucret. III, 1077.

Currit agens mannos ad villam hic *praecipitanter,*
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans,
Oscitat extemplo, tetigit cum limina villae;
Aut abit in somnum gravis atque oblivia quaerit;
Aut etiam properans urbem petit atque revisit.
Hoc se quisque modo fugitat.

Tamen, si ad orationis seriem paullisper attenderis,

Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno:
Quae nocuere, sequar; fugiam, quae profore credam:
Romae Tibur amem, venturus *Tibure Romam:*

videbis, opinor, epitheton quoddam commodissime huc induci; quo alius animi morbus, levitas scilicet et inconstantia, a prioribus illis diversus significetur: nisi enim hoc fit; id videbitur dicere Horatius, se *Tibur amare et sequi*, quod ei nocuerat; *Romam fugere*, quae profuerat: quod et per se ineptum est, et ab eius mente alienum. Recte igitur *ventosus;* atque ita olim legit Servius, membranis quae hodie supersunt omnibus aetate prior; ad

Aen. IV, 224. *Tyria Carthagine qui nunc Expectat*) *Carthagine dixit pro Carthagini, et pro adverbio in loco, de loco posuit: sic Horatius: Romae Tibur amem*, ventosus, *Tibur Romam.* Ubi nulla suspicio esse potest de lectionis integritate. Si enim *venturus* hic reponis; iam illud *Tibure* non erit *in loco*, sed *de loco*, plane contra Servii sententiam; qui ea gratia locum citat, ut ostendat *Tibure* apud Flaccum esse *in loco*, ut apud Maronem *Carthagine.*

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

5. *Ad cetera pene gemelli*] Meliores codices *at cetera*, ut Torrentii duo totidemque Bersmanni, Vossianus noster, et Blandiniorum veterrimus apud Cruquium; qui et recte in ipsum contextum recepit:

hac in re scilicet una
Multum dissimiles, at *cetera pene gemelli.*

Ubi *Cetera* absolute ponitur. Sic Noster alibi Carm. IV, 2.

Qua notam duxit, niveus videri;
Cetera *fulvus.*

et hac ipsa Epist. v. 50.

Excepto quod non simul esses, cetera *laetus.*

Virgil. Aen. III, 594.

immissaque barba,
Consertum tegumen spinis; at cetera *Graius.*

Prudentius Apoth. v. 812.

His animam similem sibi conditor effigiavit,
Cetera *dissimilem.*

Plin. Hist. VIII, 16. *Feram, quae Bonasus vocetur, equino iuba*, cetera *tauro similem.* Et ita alii passim. Vidit hoc, et pluribus exemplis firmavit acutissimus Nic. Heinsius ad Ovid. Metam. IX, 99.

19. *Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?*] Ita libri et typis cusi et manu scripti. *Libycos* autem *lapillos* recte accipiunt tessellata et sectilia pavimenta, λιθόστρωτα, ex variis Libyci marmoris frustis elaborata. Ergo haec erit sententia, Nonne iucundius est super herbam rure *incedere et deambulare*, quam urbe super pavimenta marmorea? Recte hoc: neque quicquam de loco moveo, praesertim cum omnes ubique codices obnitantur. Tamen, cum in versu priore de *somno* sit facta mentio, suspicio inde mihi suborta est, pro *lapillis* ab auctoris manu *tapetis* forte extitisse, non magna mutatione:

Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba tapetis?

hoc est, Cum meridiari voles, suavior rure lectulus herba virens, et florida, quam urbe Libyca tapetia. Noster de se loquens Epist. XIV, 35.

Cena brevis iuvat, et prope rivum somnus in herba.

Claudianus in simili plane comparatione Ruf. I, 208.

rapiunt Tyrios ibi vellera fucos,
Et picturatae saturantur murice vestes.
Hic radiant flores, et prati viva voluptas
Ingenio variata suo. Fulgentibus illic
Surgunt strata toris: hic mollis panditur herba
Sollicitum curis non abruptura soporem.

Seneca Herc. Oet. 644.

Cespes *Tyrio mollior* ostro
Solet impavidos ducere somnos.

Calpurnius Ecloga VI, 70.

Venimus, et tacito sonitum tutabimur antro,
Seu residere libet, dabit ecce sedilia tophus:
Ponere seu cubitum, melior viret herba tapetis.

Qui locus Horatiano huic adeo similis et geminus est; ut alter ab altero expressus esse videatur: neque illud praetereundum est, vetustas Calpurnii editiones, notante id iano Ulitio, *lapillis* hic exhibere pro *tapetis;* nullo quidem hi sensu, sed proclivi tantummodo Librariorum lapsu. Iam vero super stratis tapetis ditiores dormire solitos quis est qui nesciat? Virgil. Aen. IX, 325.

Rhamnetem aggreditur, qui forte tapetibus altis
Exstructus toto proflabat pectore somnum.

Libyca vero *tapetia* et fama et pretio celebrata esse res est notissima. Plautus Pseud. I, 2.

Neque Alexandrina *belluata conchyliata* tapetia.

Martialis XIV, 150.

Cubicularia Polymita.

Haec tibi Memphitis *tellus dat munera: victa est*
Pectine Niliaco *iam Babylonis acus.*

Hermippus apud Athenaeum lib. I, p. 28. ubi varias merces memorat ex variis regionibus petitas:

Καρχηδὼν δάπιδας καὶ ποίκιλα προσκεφάλαια.

Carthago, ait, *mittit tapetas et varia cervicalia* Plin. VIII, 48. *Plurimis vero liciis intexere, quae* polymita *appellant, Alexandria instituit.* Vopiscus in Aureliano c. 12. *Tapetia* Afra *decem, stragula Maura decem.*

24. *Naturam expellas furca*] Et libri primitus cusi et membranae fere omnes tam nostrae, quam aliorum, *expelles*. Unde ergo in tot editiones irrepsit *expellas?* Quid autem et quantum intersit, hanc an illam lectionem sequaris, dicam tibi, si potero. *Expellas* perinde erit ac *possis expellere; Expelles* vero idem, ac *vis, cupis, conaris expellere.* Cum autem Natura minime expelli *possit;* stulti tamen et fastidiosi saepe id *frustra conentur;* utra utri lectio praeferenda sit, iam tardus es, si non probe intelligis.

34. *Cervus equum pugna melior*] Nic. Heinsius in libri sui ora, *Forte*, ait, *pugnae*. Figuratius quidem esset *melior pugnae:* sed codicibus obtemperandum. Sic enim sibi Noster Carm. III, 6.

Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

Novarunt posteriores, Statius, Silius, aliique. Tacitus nal. III, 74. *Robore exercitus impar*, furandi melior. Virgil. Aen. X, 735.

haud furto melior, *sed fortibus armis.*

57. *Sed postquam victor violens discessit ab hoste*] De Apologo vide Aristotelem II. Rhet. Cononem Narrat. et Phadrum IV, 62. Ceterum illud *victor violens* mendo cubare facile sentio; medicinam tamen pollice vix audeo.

Sed postquam victor violens *discessit ab hoste,*
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.

Primum enim id libere pronunciare possum, et qui poëtae sunt mecum sentient, illud *victor* nullo hic Epitheto donandum fuisse: quod et recta ratio sensusque communis, et magnorum poëtarum mos in locis huic simili clare ostendunt. Noster Carm. III, 14.

Caesar Hispana repetit *penates* Victor *ab ora.*

Virg. Aen. II, 95.

Si patrios unquam remeassem victor *ad Argos.*

Valerius Flaccus IV, 589.

Proxima regna Lyci, remeat *qui* victor *ab oris*
Bebryciis.

Lucanus II, 553.

Parthorum utinam post praelia sospes
Et Scythicis victor remeasset *Crassus ab oris.*

Martialis VII, 7.

Victor *ab Odrysio* redditur *orbe Deus.*

Plura eiusmodi loca sciens praetereo: quorum ad exemplum *Postquam victor discessit ab hoste* castigatius pressiusque dictum oportuit; reiecto illo Epitheti onere, et supervacuo et molesto. Ergo alterutrum saltem ex duobus repudiandum videtur, aut *Violens*, aut *Victor;* cum sine foeda scabie et macula consistere una non possint. Et ad receptam quidem lectionem quam proxime accedi potest, posteriore illo *Victor* una literula mutilato, in hunc modum:

Sed postquam violens victo *discessit ab hoste.*

Hoc sane rotundius aptiusque exire, quam quod vulgo circumfertur, nisi aut imperitus aut lividus, nemo opinor negaverit. Ita plane Lucanus V, 381.

Interea domitis *Caesar* remeabat *Iberis.*

et auctor Consolationis ad Liviam, 238.

Quod semper domito rediit *tibi Caesar ab orbe.*

Non flocci autem interest, *violens victo* an vicissim *victo violens* apud Flaccum substituas: cum in aliis codicibus *victor violens*, in totidem fere aliis mutato ordine *violens victor* habeatur. Sed, ut candide quod sentio dicam, illud

ms nequaquam mihi placet; et atrociorem mendam olim inolevisse facile mihi persuadeo. Cur enim ıs hic *violens* appelletur? qui et per se impar erat 'o, et nulla demum sua sed vehentis equitis virtute oriam adeptus est. Equidem sic potius scripsissem;

Sed postquam victo sonipes *discessit ab hoste.*

sonipes idem erit ac *equus:* ut et eleganter nomen hic etur, et post victoriam laetantis, insultatio et gressus ırbi quodammodo exprimantur. Virgil. Aen. XI, 600.

fremit aequore toto

Insultans sonipes, *et pressis pugnat habenis.*

·cum in editione Cadomensi Epistolarum Horatii anno CCCLXXX, ex scripto ut verisimile est exemplare mira rsus habeatur lectio,

Sed postquam victor victo *discessit ab hoste;*

lit animum suspicio, illud *victo* ex glossemate primum psisse; et postea a Librariis, qui repetitione illa *victor* › iure offendebantur, interpolatum esse *violens*, quod a tu literarum non procul abscedit. Huic siquis suspi- ıı indulgere volet, sic locum poterit refingere:

Sed postquam domito victor *discessit ab hoste.*

1. Metam. XV, 569.

Restitit, ut victor domito *remeabat ab hoste.*

'rist. II, 177.

Hic tibi sic redeat superato victor *ab hoste.*

tor Consol. ad Liviam 338.

Quod solus domito victor *ab hoste tulit.*

'tialis IX, 44.

Qui cito perdomito victor *in orbe iacet.*

hoc hariolari esse fateor: ita tamen, ut neuter versus restitutus sit Horatio erubescendus.

ı. *Dominum vehet improbus*] Sic editi ubique praefe- :. rectene an secus, iam videbimus.

Sic qui pauperiem veritus potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet *improbus; atque*
Serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.

, inquit, *caret* libertate, *vehet* dominum: immo vero *vehit* ut plane exhibet veterrimus noster Reginensis, ı altero Collegii Trinitatis) et, quia parvo uti nesciet, *num* vehit eique *serviet*. Si admiseris *vehet:* reliquum ut *carebit* substituas, non *caret.*

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

. *Nec dulcia differ in annum*] Hanc in editionibus :is receptam lectionem pergunt nobis obtrudere recen- ıs. Cum tamen et nostri et aliorum codices *neu* ha- ıt, non *nec;* quid moramur iis auscultare:

Grata sume manu, neu *dulcia differ in annum.*

AD VINIU

2. *Signata volumina, Vinni*] Repone *Vi*
notavit Torrentius; *Vinius* enim Romanae
non *Vinnius*. Tacitus in Historiis passin
et Suetonius in Galba, c. 14. Gruterus i
opere p. 189. SER. GALBA II. T. VIN
Panvinium ad Fastos ann. MDCCCXXII.

6. *Si te forte meae gravis uret sarcina cl*
Stephanus ex libro scripto profert, *urget*
codex Pulmanni, et alter Coll. Trinitat
tione. Haud male sane dixeris, *Sarcina u*
Poenulo IV, 2. *'At* onus urget. *At tu a*
ad me. Fecero. Ovid. Fast. IV, 515.

Restitit et senior, quamvis onus urget;
Tecta suae subeat quantulacumque ca

Placet tamen communis fere omnium m
tio, *uret:* utpote figuratior et ποιητικωτέ
mat Priscianus p. 1132. Horat. *Si te f*
uret *sarcina chartae?* ubi quattuor mihi
urat; ut et hic habet Codex. Coll. Trin
magis abscedit. Livius XXXVI, 25. *Aeto*
tatem eosdem dies noctesque assiduo labore
Sigonii *urgente*. Nimirum ea vocabula
brariis confunduntur, de quo consule N

: monet, ne libellos intempestive et importune Augusto berrigat, quasi abiicere velle videatur; sed commodo temóre, et verecunde, et rogatus denique ei tradat. Cetenum Loscheri editio et Veneta anni 1490. *Fessus* quidem abent sed nimis absurde. In omnibus membranis *ferus*, sic Prisciani codices quattuor loco iam citato, p. 1132.

.12. *Sic positum servabis onus*] Daniel Heinsius pro solita a infelicitate, *Postulat*, inquit, *lepor poëtae, qui est inredibilis in hac Epistola, rescribi,*

Sepositum *servabis onus*.

uod et temere in textum receptum editiones nonnullas fecit. Non enim advertit vir cetera egregius leporem mius dictionis, *Sic positum servabis onus:* quam tamen ex fartiale discere potuit, qui Epig. V, 6. Parthenium roat, ut Domitiano libellum velit tradere; eodem prorsus iodo, quo Noster hic Vinium,

Nec porrexeris ista, sed teneto
Sic, *tamquam nihil offeras agasque.*
Si novi dominum novem sororum,
Ultro *purpureum* petet *libellum*.

'bi omnia plane gemina vides, ut ex Horatio petita iure ideantur. *Sic teneto;* ut Noster, *Sic positum servato: Ulo petet;* ut Noster, *si denique poscet*. Ceterum et alias c *positum* non raro occurrit. Noster Serm. I, 2. 106.

Leporem venator ut alta
In nive sectetur, positum sic *tangere nolit*.

irgil. Eclog. II.

Sic positae *quoniam suaves miscetis odores.*

ieorg. IV, 203. Sic positum *in clauso linquunt*.

.en. II, 644.

Sic o sic positum *adfati discedite corpus*.

14. *Ut vinosa glomos*] Codices in diversa abeunt, hi *gloos*, illi *glomos*, alii *glumus*, unus Fabricii *glomen*. Tu, si ipis, tertium ex his elige, et rescribe,

Ut vinosa glomus *furtivae Pyrrhia lanae*.

:a Blandinius Cruquii, Reginensis et Markianus. *Glomus* nim *glomeris* neutro est genere, unde *glomero* etc. Luret. I, 360.

Nam si tantundem est in lanae glomere, *quantum*
Corporis in plumbo est, tantundem pendere par est.

lin. Hist. XXXVI, 13. *Labyrinthum extricaberis, quo siquis nproperet sine* glomere *lini, exitum invenire nequeat*. Aiunt uidem et *glomus glomeris* dici, et *glomus glomi;* sed ullo auctore idoneo; si hunc ipsum locum, de quo quaeio est, excipias. Priscianus lib. V, p. 6 8. *Neutra quaeam solebant etiam masculino genere proferre, vel e contrao, ut hic et hoc guttur, murmur, hic et hoc globus, quod tiam hoc glomus huius glomeris dicitur, hic fretus et dors pro hoc fretum et dorsum.* Ubi hoc vult Priscianus,

Hic globus dici, et *Hoc glomus:* nimirum idem esse ut que credidit *b* mutato in *m:* Ita lib. I. p. 559. b *t* in m, ut *submitto*, *summitto*, *globus glomus.* Unde i nobis *glomos lanae?* Satis profecto erit Pyrrhiae, si furtivae lanae glomus sub ala recondat: ex pluribus hoc vel illud excidet, et furti eam manifesto arguet.

16. *Ne vulgo narres*] Zulichemianus et alius *nec*, recte codex Galeanus, neu *vulgo narres.*

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM.

1. *Villice silvarum et mihi me reddentis agelli*] Bar Advers. XV, 5. ex vetustissimo, ut ait, codice rescribi

mihi me redimentis agelli.

Perperam: nam recepta lectio longe elegantior Noster Epist. I, 18. v. 101.

Quid minuat curas, quid te tibi reddat *amicum.*

et contra Carm. IV, 13.

Quae me surpuerat mihi.

Seneca de Brevitate vitae c. VIII. *Nemo restituet nemo iterum* te tibi reddet.

5. *Melior sit Horatius an res*] Videamus orationis se

Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; *et melior sit* Horatius, *an res.*

Ubi eleganter sane reponit Daniel Heinsius,

melior sit Horatius, an rus.

Quam ei coniecturam ipsa oppositorum ratio, *agro*, *dominus* et *rus*, facile subministrabat. Fallit men, cum receptam lectionem adeo damnat sp tamquam quae nullo modo locum tueri possit. Un enim proba est et commoda; ut quae melior sit vix sis diiudicare. Digest. IV, v. 39. *Vendentibus curato minoris* fundum, *emptor extitit Lucius Titius, et sex annis possedit, et longe longeque* rem meliorem *fecit.* vides ipsa Flacci verba *meliorem rem* de fundo itidem ut hic de agro. Velleius Paterculus. II, 68. *Quippe illi* res *familiaris, quam* mens *erat.* Et mox, 91. *Nec lior illi* res *familiaris quam* mens *foret.* Contra, Hei num illud *Rus* ex Sidonio Apollinari Epist. VIII, 4. mari videtur. *Ubi ipse*, inquit, *dum non minus stilo vomeri incumbis; difficile discernitur, domini plusne sit tum* rus *an* ingenium. Quid? non videtur tibi Sido hunc ipsum Flacci locum tum in animo habuisse? autem accipies, non *agrum* tantummodo, sed et hor silvas, villam, iumenta, pecora, instrumenta rustica, nia denique quae ad villici curam pertinebant. M dominus, an *rus;* ut Terent. Heaut. I, 1.

agrum *in his regionibus*
Meliorem, *neque preti maioris nemo habet.*

neca de vita beata, c. XVII. *Quare cultius rus tibi est, quam naturalis usus desiderat?* Quidni autem de *rure*, quod tantopere diligebat, hic verba faceret Horatius? Scis, opinor, ista; *O rus, quando ego te aspiciam? Rure meo quidnis possum perferre patique.* Nolim tamen receptae lectioni vim impingere, sine codicis alicuius testimonio.

39. *Fert et amat spatiis obstantia rumpere claustra*] *Amat* hic accipiendum est *cupit*, ut ipsa flagitat sententia. Verum *amat rumpere* aliud quid potius significaverit, ut Carm. III, 15.

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa;

hoc est, *solet*, φιλεῖ. Vide nos ad Serm. I, 4. v. 87. Quamobrem, ne aliud auctor in mente habeat, aliud verbis dicat, nos cum bona Librariorum venia sic locum restituemus:

tamen istuc mens animusque
Fert, et avet spatiis obstantia rumpere claustra.

Catullus Epig. XLVII.

Iam mens praetrepidans avet vagari.

Lucret. II, 265.

Nonne vides etiam, patefactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam desubito, quam mens avet ipsa.

Cicero Philip. V, 5. Avet animus *apud consilium illud pro reo dicere.* Arnob. lib. V. Avet animus *scire, quibus sitis eloquiis tam periculosa negotia defensuri.* Ceterum frustra Barthius Advers. XV, 3. ex vetusto suo codice laudat,

tamen istuc mens me animusque
Fert.

Quid? ne illud quidem ex discipulorum cathedris in mentem venisse, *In nova fert animus?*

40. *Cum servis urbana diaria rodere mavis*] Repone, ut distinctius et efficacius procedat comparatio,

Cum servis tu urbana diaria rodere mavis.

Vide quae diximus ad Serm. II, 3. v. 212. et 234.

43. *Optat ephippia bos*] In versiculo isto,

Optat ephippia bos piger: optat arare caballus,

dilogia est; et ambiguum manet, *pigerne bos*, an *piger caballus* voluerit auctor. Unde in codicibus scriptis varie interpungitur: alii cum editis post *piger* inserunt punctum; alii post *bos.* Si priores sequeris, *bos piger* perpetuum erit epitheton, neque quicquam sententiae addet: immo demet potius, cum ephippia optare sit impigri magis, quam pigri. At si posterioribus accedis, *piger caballus* e re nata et occasione dicetur: pigerrimus enim fuerit, qui ephippia detrectet, aratrum et iugum appetat.

turales et siccae sudationes sunt, quales super in murtetis, et iterum clariusque ibidem c. *lor est et arenae calidae, et laconici, et clib dam naturalium sudationum, ubi a terra profi por aedificio includitur, sicut super* Baias *in mus.* Murtetorum etiam horum memini III, 58.

Baiana nostri villa, Basse, Faustini,
Non otiosis ordinata myrtetis,
Sed rure vero barbaroque laetatur.

13. *Sed equi frenato est auris in ore*] Ta pretes, neque quicquam ex codicibus suis deamus tamen locum integrum:

Mutandus locus est, et diversoria nota
Praeteragendus Equus. *Quo tendis? non*
Est iter aut Cumas, laeva stomachosus h
Dicet eques: sed equi *frenato est auris i*

Ubi qui Latine sciunt, id primum mirabu genitivo hic efferri: cum castigati sermoni postulet: Sed *equo auris est in ore frenato.* tores semper loquuntur. Plinius: *Cervis* v *longa: Equo fere, qui homini, morbi sunt: B melorum altitudo: Tauris minora, quam bubus* igitur labem eluunt codices nostri optimi Reginensis; quibus accedit et alter recent exhibent,

Dicet eques: sed equis *frenato est auris i*

Sententiose hoc dictum est; non de hoc ta de omnibus. Quod cum non animadvert

bus reperiatur. Idem crediderim et de aliorum codicibus dici posse. Utros igitur sequemur? sine dubio antiquitati id dabimus, ut in veterem locum restituamus illud iugis:

Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Iugis aquae.

iugis aqua et *iugis puteus* recte dicitur. Noster Serm. II, 6. v. 2.

Hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons.

Ubi nescias *iugisne aquae* voluerit, an *iugis fons.* Cicero de Nat. Deor. II, 9. *Atque etiam ex* puteis iugibus *aquam calidam trahi.* De Divin. I, 50. *Pherecydes, cum vidisset haustam aquam de* iugi puteo, *terrae motus dixit instare.* et II, 13. *Etiamne futurum esse* (terrae motum) aquae iugis *colore praesentiunt?* At, inquiunt, cum *perennes puteos* dixerat, supervacaneum erat addere *iugis aquae.* Concedendum vero est hoc poëtis et oratoribus, ut rem verbis ornent et amplificent non ita dissimilis significationis; modo non sint plane eiusdem. Ita Cicero, *Perennes et perpetui cursus;* Arnobius, *Perpetuae et iuges calamitates.* Quidni igitur et *perennes putei iugis aquae.* Quorsum autem, quod illis tantopere placet, *Dulcis aquae?* Quasi vero et *collecti imbres* non itidem dulces fuerint? Quasi puteos aquae *salsae et amarae* quisquam biberit; cui aqua pluvialis suppetat?

17. *Rure meo quidvis possum perferre patique*] Heinsius in libri sui margine, *Lege Quidvis, ut dixi in Observationibus.* Recte quidem et necessario; si ad *vinum* modo spectes. *Quodvis* enim *vinum* dicendum erat, non *quidvis.* Sed et *vinum* hic et alia omnia respicit; Rure, ait, meo tam liquido et defaecato sum animo ut omnia mihi sapiant placeantque. Cicero Offic. I, 30. *Itemque alii,* qui quidvis perpetiantur, *cuivis deserviant, dum quod velint consequantur.*

30. *Quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus*] Heinsius in ora libri, *Forte Stringere.* Ingeniose quidem. Sed recepta lectio non est sollicitanda. Cicero in Verrem I, 5. *Ut mihi magis timendum sit, ne multa* crimina *praetermittere, quam nequa* in istum fingere *existimer.* Ammianus Marcellinus XVII, 11. *Legimus* in veteres *quoque magnificos duces* vitia criminaque finxisse *malignitatem.* Fingere crimen in aliquem, ut, fingere opprobria in quemvis. Deinde et saevius atrociusque est fingere opprobria, quam stringere; *Stringere* enim et vera opprobria poterit quis, *fingere* non nisi falsa: adde quod eo ipso quo fingit, itidem et stringit.

32. *Quicquid quaesierat, ventri donabat avaro*] Haesit illud *donabat* ex editionibus primis, quae sic dederunt. At Membranae, praesertim vetustiores, aliud crepant; ex no-

Ubi editiones priscae habent, correptus *Besi* dices aliquot: sed *correctus* plures et meli *Bestio Maenium* hic substituerunt; et sente dant, et a scriptis omnibus recedunt. Ordo nis huiusmodi est: *Hic Maenius, ubi nihil i habuit, vilibus cibis se avide implebat; scil* (Maenius) *nepotum ventres lamna candente* correctus Bestius. Sine dubio illud *diceret* *Maenius* regitur; quod et sententiae indole tenor omnino postulant. Quippe si alio m ris, *Scilicet ut Bestius diceret nepotum ventres* tioni vim facies, et sententiae meras tene Cur enim tum maxime Bestius ille in nepot cum Maenius minime nepotem ageret, vul tentus? Hoc plane intempestivum et ineptu *nius* ipse, cum nepotes puniendos diceret, nominatur *Bestius;* sicuti cum aliquem appe *Catonem*, *Achillem alterum.* Velleius Paterc *thridates, semper animo maximus, consiliis du odio in Romanos* Hannibal. Quo posito, s sibi velit aut possit illud *correctus?* Nihil quod cum verbis adiunctis quadret aut quoq gruat; ut vel ex ineptis et prorsus absurd opinationibus erit videre. Repone ergo no tatione:

Scilicet ut ventres lamna candente nepotum

Tu cum sis quod ego et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior?

qui id in aliis reprehendit, quod ipse prae re domi iusta imitari non potest; in quem verba illa Micionis competunt, Adelph. I, 2.

haec si neque ego neque tu fecimus,
Non siit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia?
Iniurium est, nam si esset unde id fieret,
Faceremus.

cero Philipp. II, 17. *Iam enim, quoniam criminibus eius respondi, de ipso emendatore et* correctore *nostro quae dicenda sunt.* In Oratore c. 56. *Sed tamen hic corrector, in eo ipso loco quo reprehendit, immittit imprudens senarium.* Pro C. Balbo c. 8. *O praeclarum interpre iuris, auctorem antiquitatis,* correctorem atque emendatorem *nostrae civitatis.* Plin. Ep. V, 21. *Invenimus qui* va corrigeret. *Quid? ante hunc Praetores non fuerunt? autem hic est, qui* emendet *publicos mores?* Terent. lelph. IV, 7.

Corrector! *nempe tua arte viginti minae*
Periere.

erum *Bestium* illum oportet fuisse notum hominem, iquae frugalitatis, aut saltem severitatis fictae, qui, ut ait, *in mores, in luxum, et prandia regum* frequenter libere intonaret. Atque hinc, opinor, Bestii nomen rrectori eiusmodi imponit Persius Sat. VI, 37.

Tune bona incolumis minuas? et Bestius *urget*
Doctores Graios: Ita fit, postquam sapere urbi
Cum pipere et palmis venit hoc vestrum maris expers;
Foenisecae crasso vitiarunt unguine pultes.

venit hoc vestrum rescripsimus ex codice antiquo; cum peram in vulgatis feratur, *Venit nostrum hoc.*

58. *Idem, Quicquid erat nactus praedae maioris*] Et in itis omnibus et in membranis plerisque *quicquid.* At dices aliquot Torrentii habent,

Si quid *erat nactus praedae maioris.*

ctissime: hoc enim et iustius vulgato est, et significan-
s. *Si forte maioris praedae quid nactus erat;* quo ostenur, tum largam fortunam et rarius et difficilius ei obisse.

EPISTOLA XVI.

AD QUINTIUM.

3. *Pomisne et pratis*] Illud *et* editiones omnes obsedit, Veneta et Loscheriana tractum. Sed corrige ex tribus dicibus Cruquii, totidem Torrentii, Pulmanni uno, altoque Bersmanni, et ex nostris aliquot,

Pomisne, an *pratis, an amictu vitibus* ulmo.

An *Lebedum laudas odio maris atque vi*
Epist. I, 18. v. 102.
Quid pure tranquillet, honos, an *dulce*
An *secretum iter, et fallentis semita vit*
7. *Laevum discedens*] Ita praeferunt Ed
Loscherianam, quae *descendens* exhibet;
libri aliquot scripti, tam nostri, quam ali
— *sed ut veniens dextrum latus aspicia*
Laevum decedens *curru fugiente vapor*
Virgil. Georg. IV, 466.
Te veniente *die, te* decedente *canebat.*
Eclog. II, 67.
Et Sol *crescentes* decedens *duplicat um*
Georg. I, 222.
Gnossiaque ardentis decedat *stella coro*
Noster Epist. I, 6. v. 3.
Hunc solem, et stellas, et decedentia *c*
Tempora momentis.
Lactantius VI, 2. *Quibus aut esurientibu*
aut sitientibus potu, aut veste algentibus, a
cesserit, *lumine.* Tria illa, *discedere, dec*
passim a Librariis permutantur.
8. *Quid si rubicunda benigne*] Ita iam
editionibus hic locus praefertur:
— — — *quid si rubicunda* benigne
Corna vepres et pruna ferant, si quercu

Praebeat Alcinoi poma benignus *ager.*
ıullus III, 3.
Et magnas messes terra benigna *daret.*
nius Hist. XVIII, 1. *Quaeque alia praeter arbores aut* ıices benigna tellure *proveniunt.* Ita et hic *benigni ve-* ṛ *ferant;* non *benigne ferant.* Ceterum utrumvis recte ıet; seu *benignae* mavis, sive *benigni;* nam *vepres* utri- ·ue generis esse et veterum Grammaticorum decreta et iptorum loca declarant: Lucret. IV, 60.
— *nam saepe videmus*
Illorum spoliis vepres *volitantibus* auctas.
·gil. Georg. III, 444.
et hirsuti *secuerunt corpora* vepres.
n. VIII, 645.
et sparsi *rorabant sanguine* vepres.
ısculinum autem hic praetulimus, cum ob plurium co- ·um consensum, tum ob Virgilii auctoritatem. Porro lex Petrensis et alter e Collegio Trinitatis *iuvat* clare ıibent, non *iuvet.* Recte: modo et legas *ferunt* pro *fe-* ıt:
quid si rubicunda benigni
Corna vepres et pruna ferunt? *etc.*
ıster Carm. III, 9.
Quid si *prisca* redit *Venus?*
Serm. II, 7. v. 43.
quid si *me stultior ipse*
Quingentis emto drachmis deprenderis?
erent. Heaut. IV, 3.
Quid si redeo *ad illos qui aiunt,* Quid si *nunc caelum* ruat?
:odus indicativus in hac phrasi est oratio affirmantis; :biunctivus optantis tantum vel metuentis: iste igitur cum ci huius sententia melius congruit.

15. *Etiam (si credis) amoenae*] Languet profecto senten- a, ut vulgo locus hic concipitur:
Hae latebrae dulces, etiam (si credis) amoenae.
uid enim et quantillum interest, inter *dulce* et *amoe-* ım; ut de priore Noster facile se apud amicum fidem ıventurum speret, de altero dubitet? Sed erigetur et ına erit; si, nulla litera mutata, sic verba interpunxeris,
Hae latebrae dulces et (iam si credis) amoenae.
i *iam* credis dulces esse et amoenas; postquam scilicet, t pollicitus sum,
Descripta est tibi forma loquaciter. et situs agri.

36. *Idem si clamet furem*] Nullus, quod sciam, Interpre- um filum et ductum huius orationis recte accepit:
Cum pateris sapiens emendatusque videri,
Respondesne tuo dic sodes nomine? nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.

Qui dedit hoc hodie, cras si volet, auferet: ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est: inquit: pono, tristisque recedo.
Idem, si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis mutemque colores.

Ubi hic ordo, haec sententia est: *Qui hodie dedit hoc*, nomen sc. sapientis et emendati, mihi indigno; *cras auferet, si volet. Pone*, inquit, istud nomen, quo tibi adulatus sum: *meum est*, quod eo nomine tibi places. Ego vero *pono, et tristis recedo. Idem* ego, qui falsis prius laudibus cristas erigebam, *mordear etiam opprobriis falsis, si clamem me furem esse, impudicum, parricidam.* Eiusdem enim est, *falso honore iuvari, et mendaci infamia terreri. Idem* igitur primae hic personae est; *Pono tristisque recedo: Idem mordear opprobriis falsis.* Ita Noster passim; ut Epist. II, 2. v. 104.

Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.

et in Arte v. 358.

Quem bis terve bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Cicero Epist. Fam. IV, 4. *Et ego ipse me non esse verborum admodum inopem agnosco: sed tamen* idem facile cedo *tuorum scriptorum subtilitati.* At interpretes τὸ *Idem* tertiae hic personae esse arbitrantur, et ultima illa *mutemque colores* per interrogationem efferunt: quo omnis sententiae vis corrumpitur, et orationis filum interciditur.

38. *Mutemque colores*] Unus et alter ex nostris recentioribus *colorem*; ut tres Cruquii, quos se sequi profitetur. Sane in hac sententia Latini singularem plerumque numerum adhibent. Plautus Merc. II, 3.

Quid est tibi, quod commutatu'st color?

Cicero pro Cluentio cap. 19. *Suspensus incertusque vultus, crebra* coloris *mutatio.* Aurelius Victor in Nerva: *Perinde trepidavit, ut* mutato colore *verbis amissis, vix consisteret.* Recte tamen se habet *colores*, quod in omnibus paullo vetustioribus extat. Propertius I, 16.

Quis te cogebat multos *pallere* colores,
Et fletum invitis ducere luminibus?

Lucianus in Eunucho: *Καὶ παντοῖος ἦν, εἰς μυρία τρεπόμενος ΧΡΩΜΑΤΑ, καὶ ψυχρῷ τῷ ἱδρῶτι ῥεόμενος.* Significat, non semel, sed crebro pallorem ruboremque ire et redire.

40. *Quem nisi mendosum et mendacem*] Quod in priscis editionibus sic exhibetur,

Falsus honor iuvat, et mendax infamia terret

Quem, nisi mendosum et **mendacem?**
ustiores plerique codices ad hunc modum variant,
Quem nisi mendosum et **medicandum?**
quattuor Blandinii cum tribus aliis apud Cruquium, unus Bersmanni et bini Pulmanniani; ita ex nos optimi Leidensis et Reginensis. Et Cruquius quidem edidit, suorum auctoritate fretus, quem tamen nemo itari ausus est praeter Baxterum nostratem. Torrentius o illud *Medicandum, ut insulsum plane et insipidum, ret.* Quo magis elaborandum est nobis, qui Cruquianam dem lectionem sequimur, licet alio prorsus modo interpretemur; ut sententiae nostrae ratio constare, et a porum cavillationibus immunis aetatem ferre possit. is igitur est *medicandus?* is profecto, cui medicina, endatione, correctione opus est. Nam ut *morbi*, ita et *licinae* vocabulum ad animum transferri solet, apud imos quosque criptores. Terent. And. v. 1.
Eius labore atque eius dolore gnato ut **medicarer** *tuo.*
ster Epist. I, 8. v. 7.
Sed quia mente *minus validus, quam corpore toto*
Nil audire velim, nil discere, quod levet **aegrum;**
Fidis offendar medicis, *irascar amicis.*
neca Epist. L *Nemo se esse avarum intelligit, nemo cuhum. Caeci tamen ducem quaerunt, nos sine duce erramus: ideo difficulter ad* sanitatem *pervenimus quia nos aegros nescimus: nec quaerimus quidem* medicum; *erubescimus cere bonam mentem.* Ita apud Graecos θεραπεία et θεραπεύεσθαι de mente passim usurpantur. Plutarchus Περὶ ργησίας p. 806. Ed. Steph. *Τὸ τοῦ Μουσωνίου, Δεῖν ἀεὶ θεραπευομένους βιοῦν τοὺς σώζεσθαι μέλλοντας.* Marcus Antoninus I, 7. *Παρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρῄζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους.* Ergo hoc it Horatius: Qui falso honore delinitur, aut falsa infama cruciatur; is certe mendosus est, et medicinae indi-; quantumvis se sanum et ab omnibus animi morbis erum esse opinetur. Nihil profecto aptius ad totam tionis seriem vel fingi poterit. Sic enim antea dixerat, lem qua hic tralatione:
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum:
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas;
Neve putes alium sapiente bonoque beatum:
Neu, si te populus sanum **recteque valentem**
Dictitet, occultam febrem *sub tempus edendi*
Dissimules; donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus **ulcera** *celat.*
ec omnia μεταφορικῶς de animi morbis accipienda esse ivis videat. Ergo ubi in versibus sequentibus quaesive-, an amicus ille suus et falsis laudibus non delectari, infamia falsa non concuti didicisset, tandem eadem mehora sic argumentum claudit,

Ex his locis inter se collatis facile pers
vere apteque vocabula illa hic coniungan
medicandum. Mendosi siquidem sumus o
illa *sanatione* et *medicina* indigent. Omn
sus propterea est *medicandus:* at non om
mendax: poterit enim quis menda sua c
fiteri: ut Noster loco iam laudato, Serm
qua re vide egregie disserentem Senecar
tate cap. 1. Quid quod *Medicandum* ol
rio Scholiastes? *Mendosum*, inquit, *Vitio*
hoc est, non sanum. Ita quidem Georg
praefert: sed naris esse obesae debet, q
num minime ad *Mendacem*, sed ad *Med*
non subodoretur. Atque ita clare exhib
anni MCCCCXC. *Medicandum*, *hoc est*,
leant itaque, qui *Mendacem* hic supponun
tiae dispendio: quamquam in iis est Ioa
sis vir suae aetatis eruditissimus, qui
quingentos sic in suis codicibus legebat,
Quem nisi mendosum et mendacem?
ut videbis Policrat. II, 14. nam et sic il
in Bibliotheca huius Academiae publica.
toritati praeponderant et codices qui o
facile superant, et Scholiastes his omnibu
maximum est, ipsa ratio et series orationi
43. *Quo responsore*] Conspirant fere in
et nostri codices et aliorum omnes:
Vir bonus est quis
Qui consulta patrum, qui leges iuraque

n Flaccus, Quis apud vulgus *vir bonus* audiat? Qui :s, inquit, et iura servet, qui testis gravis habeatur, arbiter litium exceptione maior, qui *responsor?* Quid, :s, *responsor?* annon haec ad omne vitae institutum nent; intra certum aliquod minime coërcenda? an soli, omnes iuris prudentiae professores *viri boni* tum habantur? an excludendi erant ceteri omnes, seu Senatosive Equites; ne Populum dicam, et Philosophos, et rum ipsum Poëtam? Nemone usquam vir bonus, nisi *de iure respondere* noverit? Quid ergo? solus laboti loco hic consulit codex veterrimus Blandinius, qui c lectionem exhibet,

Quo res sponsore, *et quo caussae teste tenentur.*

tissime: *Quo*, inquit, *sponsore res tenentur; quo teste sae.* Cornelius Nepos in Attico: *Ut nullum illa stitevadimonium sine Attico: hic* sponsor *omnium* rerum *fuè*-

Ita *sponsor* et *testis* una veniunt apud Cic. de Prov. is. c. 18. *Si denique Cn. Pompeius idem mihi* testis *de ntate Caesaris, et* sponsor *est illi de mea.* Stultus au- fuerit creditor, qui *sponsorem* aliquem acceperit, nisi m *probum* et existimationis integrae. Eleganter Persius ira Quinta:

Verterit hunc dominus? momento turbinis exit
Marcus Dama. Papae! Marco spondente, *recusas*
Credere tu nummos? Marco sub iudice *palles?*
Marcus dixit: *ita est. adsigna, Marce, tabellas.*
Haec mera libertas: hoc nobis pilea donant.

i vides tria illa, quae Horatius memorat, hic recenseri; nsorem, iudicem, testem.* Recte igitur Cruquius ex suo lice *responsore* edidit; etsi ante nos nullum sibi comia invenerit.

45. *Introrsum turpem*] Silent hic Interpretes: sed veterni nostri Leidensis, Vossianus, et a prima manu Reginsis,

Introrsus *turpem, speciosum pelle decora.*

re sine dubio et concinne: ne tria verba continua in dem literam exeant.

46. *Si mihi dicat*] Editi quidem libri, *Dicat;* sed Reginsis et Vossianus cum duobus recentioribus, et Bersinni tribus, *dicit:* codex Regiae Societatis *dicet.* Lege itur,

Nec furtum feci, nec fugi; si mihi dicit
Servus: habes pretium, loris non ureris; aio.

nnino reponendum est *Dicit*, ob verbum sequens *Aio:* enim *Dicat* admiseris; tum certe subiungendum fuerit, n *aio*, sed modus subiunctivus *dicam* vel *dixerim.*

49. *Renuit, negat atque Sabellus*] Vitiosa sane collocaτοῦ *atque;* et a tam puro poëta furcillis eliminanda. od veterrimus Blandinius Cruquii, id quoque a prima inu praetulit optimus Reginensis,

Sum bonus et frugi: renuit negĭtatque Sabellus.

Eo frequentativo usi sunt Plautus, Lucretius, Cicero, lustius. Neque de lectionis fide dubitandum: etsi id que non inelegans sit, quod codex Bersmanni exhibet,

Renuitque negatque Sabellus.

56. *Damnum est, non facinus*] Codices plerique et excusi,

Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.

At Magdalenensis, cum Excerptis in Bibliotheca Bodl

Damnum est, non facinus, pacto mihi lenius isto.

Quod aliquanto rotundius est, et numerosius.

61. *Da iustum sanctumque videri*] Sic editiones sic novae pleraeque *iustum sanctumque:* at quanto tius est, quod Cruquius Torrentiusque dederunt,

Da mihi fallere, da iusto sanctóque *videri.*

Ita duo codices apud Canterum Var. Lect. IV, 12. apud Lambinum et Pulmannum, Blandiniorum mus apud Cruquium, cum aliquot Torrentianis. vero omnes mendose hic accusativos agnoscunt. *Da videri iusto;* ut Serm. I, 4. v. 39.

Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtis,
Excerpam numero.

Ubi vide quae adnotavimus. Plane hospes in his sit, qui hanc lectionem ab auctore esse, illam scribis brariis deberi, non statim agnoverit.

67. *Perdidit arma, locum virtutis deseruit*] Erat, cum locum sic refingendum esse opinarer,

Prodidit *arma, locum virtutis* deseruit, *qui*
Semper in augenda festinat et obruitur re.

Quippe memineram *Prodere* et *Deserere* passim apud veteres Scriptores iungi solere. Cicero pro Flacco: *Quem ego sum secutus, is me* deseruit, *et* prodidit. Epist. ad Q. Fratrem I, 3. *Amici partim* deseruerunt *me, partim etiam* prodiderunt. Orat. post reditum in Senatu, c. 4. *Non modo* deseruerunt *in caussa praesertim publica et consulari, sed* prodiderunt. Ibid. 13. *Ut me et Remp. non modo* desererent, *sed etiam hostibus reip.* proderent. Et iterum: *Me a magistratibus partim oppugnatum, partim* proditum, *partim* derelictum. Pro Domo sua cap. 1. *Quae in Rep. ab aliis opressa, ab aliis* deserta, *ab aliis* prodita, *gesta sunt.* Pro Sextio c. 23. *Nonne si meam vitam* deseruissem, *remp.* prodidissem? Philip. XI, 9. *At vero ita decernunt, ut liberato Bruto: id enim restabat,* ut relicto, deserto, prodito. De Finibus, III, 19. *Nec magis vituperandus est* proditor *patriae, quam communis utilitatis aut salutis* desertor. Caesar Bello Civili, II, 32. Desertos *enim se ac* proditos *a vobis dicunt.* Livius II, 57. *Rempublicam* prodi *per metum ac* deseri. Idem XXVI, 18. *Et Hannibal fortes socios sciet abs se* desertos *ac* proditos *esse.* Seneca de Be-

s IV, 27. *Quid ergo? Decius mortem timet? Mucius* or? *Camillus* desertor? Ob sollemnem, inquam, et ubique obviam verborum horum coniunctionem, ebat animus, ut pro *perdidit* substituerem *prodidit*. enim Librarios multum morabar, cum probe sciaec vocabula passim ab illis confusa, et plerumque in huius locum temere esse inductum: de quo con- lic. Heinsium ad Ovidii Fast. II, 46. et 454. IV, 715. l. Amor. 453. Poeta ipse Fast. III, 114. de veteri- omanis loquens, philosophiae tum ignaris:

'on illi coelo labentia signa *movebant,*
Sed sua: quae magnum prodere *crimen erat.*

lenter repone ex uno codice apud Heinsium; ceteri *Perdere*. Sic *prodere aquilam*, Caesar de Bello Gal- IV, 25. *Deserite, commilitones, si vultis, aquilam, at-* *ostibus* prodite. Veruntamen re attentius pensitata, in ea sum sententia, ut vulgatam lectionem minime tandam censeam. *Prodere* enim *signa* publica recte s; privata cuiusque *arma* non item; sed *tradere proiicere; abiicere, amittere, perdere.* Virgilius Aen.

arte alia fugiens amissis *Troilus* armis.

stinus Digest. XLIX, 16, 3. *Miles qui in bello* arma t, *vel* alienavit, *capite punitur.* Paulus ibidem 14. alienasse *grave crimen est, et ea culpa desertioni tatur.* Marcellus Digest. XLIX, 15, 2. *Non idem in iuris est: quippe nec sine flagitio* amittuntur: *arma postliminio reverti negatur, quod turpiter* amittantur. eius Metam. IX. de milite cui ereptus erat gladius: *praeter propriam contumeliam militaris etiam sacra- genium ob* amissam spatham *verebatur.* Plautus Epi- Act. I. Sc. I, v. 28.

— *ubi arma sunt Stratippocli?*
'ol ista ad hostes transfugerunt. Armane?
Et quidem cito.
'uid est, Epidice? Perdidit me. Quis?
Ille qui perdidit arma.

EPISTOLA XVII.

AD SCAEVAM.

Disce docendus adhuc] Ineptissima interpunctio est, editiones plerasque maculat,

'isce docendus adhuc, quae censet amiculus: ut si
'aecus iter monstrare velit.

ero sic distingue,

'isce, docendus adhuc quae censet amiculus:

rdo est, Disce, quae amiculus censet ipse adhuc dois, ipse praeceptoris indigens. Constat hoc ex ver- quentibus, *Ut si caecus iter monstrare velit:* sed iam

praecedentia referatur; non, ut vulgo ad se

Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius
Splendidius multo est. Equus ut me port
Officium facio; tu poscis vilia rerum.

Rectius, inquit, *hoc est;* scurrari scil. mihi tu facis, populo. Ego *officium facio*, *ut e* etc. ut grande operee pretium consequar: *vilia rerum* captas. At in vulgata illa dist sunt omnia: neque sanam inde sententiam seulpere poteris.

39. *Cane peius et angue*] Scripti quidem nes *angue* hic repraesentant: at ab auctori ea vox terminationem habuit,

Alter Mileti textam cane peius et angui
Vitabit chlamydem.

Fidem tibi faciet Priscianus p. 766. *Anguis Angui. Horatius in I. Epist.*

Alter Mileti textam cane peius et angui
Vitabit chlamydem.

Sic et quattuor scripta Prisciani Exemplaris fine versiculi *ungui*, *imbri*, *igni:* Vide qu Serm. I, 5. v. 72.

43. *Coram rege suo*] Vide modo quod editiones prae se ferunt,

Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent.

Regem hic recte accipies, amicum diviten Quid ergo? an nemo coram eiusmodi rege

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

8. *Dum vult libertas*] Ita libri typis editi,

Dum vult libertas mera dici, *veraque virtus*.

sed melius et concinnius omnes ubique membranae,

Dum vult libertas dici mera, *veraque virtus*.

quidem in plus duodecim ita repperi, ne uno quidem issentiente: atque itidem in suis Torrentius, Pulmannus, ersmannus, et in Adversar. XXXVII, 22. Barthius. Qui urem eruditam habet, quid intersit, facile percipiet.

11. *Sic nutum divitis horret, Sic iterat voces*] Codex Colegii Trinitatis,

— *sic* vultum *divitis horret.*

Utrumque sane iunxit Livius XXXIX, 5. *Suo quemque iudicio et homines odisse aut diligere, et res probare aut improbare, debere: non pendere ex alterius* vultu ac nutu, *nec lieni momentis animi circumagi.* Praestat tamen *nutum* retinere cum ceteris codicibus. Cicero Parad. V. *Hereditatis spes quid iniquitatis in serviendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non observat? loquitur ad voluntatem.* Sic et alibi: *Ad voluntatem nutumque; Ad arbitrium nutumque* Plutarchus de Educatione Puerorum. *Κόλακες, οἱ πρὸς τὸ τῶν πλουσίων ΝΕΥΜΑ ζῶντες; Assentatores, qui ad* nutum divitum *vivunt.* Porro pro *iterat voces*, quod in membranis omnibus reperi, Barthius ex vetustissimo, ut narrat, codice Advers. XXVIII, 22. sic verba exhibet,

Sic verat *voces, et verba cadentia tollit.*

Hoc est, ait, *Veras voces esse iubet, calculo suo verificat.* Bellum sane hominem, qui tam casco et opico vocabulo poëtam nostrum impertit. Atqui et apud cinctutos illos *verare* absolute dictum erat pro *vera dicere*. Gellius XVIII, 1. *Quaesitum est, verbum* Verant, *quod significat* vera dicunt, *quisnam veterum poëtarum dixerit? — nemo enim commeminerat dictum esse a Q. Ennio id verbum in XIII. Annalium in isto versu,*

— *satin' vates* verant *aetate in agunda?*

Sequeas itaque transitive dicere, *verare voces:* ut ne dicam sententiam ipsam clare *τὸ iterat* flagitare.

15. *Alter rixatur de lana*] Nostri omnes Codices cum editionibus priscis,

Alter rixatur de lana saepe caprina,

Propugnat nugis armatus.

Quae cum hiulca et inconnexa editores merito offenderent, Muretus ex coniectura dedit,

Alter rixator.

Cruquius ex duobus, ut ait, codd.

Alter rixatus.

Nos addita coniunctione, quae in fine versus, si salvo sit metro, *facillime solet* excidere, sic locum refinximus,

Nullius arcanum scrutandum esse praecip:
non inimici? non aemuli? Tantum abest
titum; ut vel scelera et adulteria magn
eo nomine excusari soleant, tamquam ra
quo facilius adversariorum arcana po
Quare dudum est, cum vidi emendandum

Arcanum neque tu scrutaberis illius *umq*

quod postea clare expressum reperi in
codice, et a prima manu in Magdalenen
intellige *amici potentis*, Tiberii scilicet, in
tum, ut videtur, erat Lollius. Ita mox,

Nec cum venari volet ille, *poëmata pan*

Hoc scilicet Epistolae huius unicum argum
cepta dare Lollio, quibus obtemperans T
acceptior fieret, et amicitia eius in rem
Huc spectant et illa v. 44.

tu cede potentis amici
Lenibus imperiis.

et 73.

Non ancilla tuum iecur ulceret ulla, pu
Intra marmoreum venerandi *limen* amic

Recte igitur *illius*, patroni nempe et do
scrutari vetat; quippe nihil illo clientu
exosum est, qui clausa omnia rimantur, e

Scire volunt secreta *domus, atque inde t*

46. *Aetolis onerata plagis iumenta*] Vossi
tholis; sed plurimi habent *Aetholiis* vel *A*
que perperam *Edonii* iidem Librarii dede
Hinc arrepta occasione vir summus Ianus

bonus Aeolis *de valle Sibyllae.*

olíam vallem *Cumas* intellige, quae Aeolensium colo-, Scymnus Chius:

Κύμη, πρότερον ἣν Χαλκιδεῖς ἀπῴκισαν,
Εἶτ' Αἰολεῖς.

olia Sibyllae valle; ut simili plane constructione Virgi-,

Et tandem Euboïcis Cumarum *allabitur* oris.
Qualis in Euboïco Baiarum litore *quondam.*

uod ad Flacci lectionem attinet, durius profecto esset *oliis plagis*, quam ut vel Gratii vel Virgilii locis excu-ri posset: et omnino, si quid in nobis iudicii est, sim-iciter potius et sine figura Noster dixisset,

Cumanis *onerata plagis iumenta, canesque.*

etinemus igitur *Aetolis*, cum membranis et vetere Scho-asta, ob Meleagrum et aprum Calydonium.

56. *Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit*] Haesit ec lectio ex editionibus priscis; omnes tamen Interpre-s in plerisque codicibus *refigit* se reperisse clare testati nt: ita sane in veterrimis nostris extat, Leidensi, Regi-nsi, et Vossiano. Quid ergo dubitamus, in sedem pri-inam postliminio revocare?

Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit.
Nunc: et siquid abest Italis adiudicat armis.

cripta scilicet haec Epistola est, sub ipso tempore, quo hraates Persarum rex signa et captivos restituit, Augusto im in Bithynia agente; Tiberio in Armenia; M. Appu-io, P. Silio Nerva Coss. cum Horatius annum aetatis LVI. ingrederetur. *Nunc refigit;* sic enim distinguunt otiora exemplaria, ut scias praesens tempus hic denotari t requiri. Porro et illud mecum contemplare,

Nunc, et siquid abest, Italis adiudicat armis:

uod callide satis dissimulant Interpretes, et intactum fere raetereunt. Atqui huius orationis aut haec sententia, aut ulla est; *Non a Parthis solum signa recuperat, sed ab aliis entibus, siqua per totum terrarum orbem Romanis erepta int.* Quo posito, bis in Historiam peccatur: neque enim o tempore aut ab ulla gente praeter Parthos signa re-oscebantur; aut usquam gentium erant praeterea, unde eperi possent. Equidem ex vi et notione verbi *Adiudicat*, c locum concinnandum et restituendum censeo:

Nunc, et siquid abest, Italis adiudicat arvis.

uippe id vocabulum proprie usurpatur in controversiis e Finibus constituendis. Digest. X, I. *Iudici finium re-undorum permittitur, ut, ubi non possit dirimere fines,* ad-idicatione *controversiam dirimat.* Et mox, *Si alter fundus uorum, alter trium sit; potest iudex uni parti* adiudicare ocum, *de quo quaeritur, licet plures dominos habeat: quo-iam magis* fundo *quam personis* adiudicari fines *intelligun-*

tur. Cicero Offic. I, 10. de Q. Fabio Labeone [illegible] qui arbiter de Finibus datus est. [illegible] *cui ipsi dixerant.* [illegible] *populo Romano adiudicavit.* Valerius Max. de eod[illegible] *beone*, VII, 3. *C*[illegible] *verant: quicquid* [illegible] [illegible] vit. Cicero De Lege Agraria [illegible] *in ora maritima regem* [illegible] *P.* [illegible] *pulo Romano* adiudicavit. Suetonius Aug. XXXII *in urbe publica* [illegible] adu[illegible] Frontinus de Coloniis. *C*[illegible] *Caesare coloniae Beneventanae* [illegible] *suo est* [illegible] catum. Seneca Hyppolito v. 109.

Nec adire canis precibus [illegible]
Adiudicatae *praesidem* terrae [illegible].

Recte igitur et proprie Noster. [illegible] *adiudicat* arvi[illegible] doquidem *fundo* magis, ut Paulus loco iam dicto *personae* adiudicari fines intelliguntur. Unde haec huius loci sententia nascitur: *Sub eo duce milita iam nunc signa Romana a Parthis recipit, Imperiiq profert et constituit, Provinciis ordinatis, et Armeni ditioni nostrae deerat, populo Romano adiudicata.* eodem hoc anno et signa recepta sunt, et Armeni est. Velleius Paterc. II, 94. *Nec multo post missu dem vitrico Tiberius cum exercitu ad visendas ordina quae sub oriente sunt provincias, cum legionibus i* Armeniam, redacta ea in potestatem Populi Roma *num eius Artavasdi* (Tigrani, *tradidit.* Suetonius T XI. *Deinde ducto in Orientem exercitu, regnum A Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit: et signa, quae M. Crasso ademerant Parthi.* Noster dem re Epist. I, 12. v. 25.

Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res;
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit; *ius imperiumque Phraates*
Caesaris accepit, genibus minor.

Ubi, cum omnino falsum esse clamitent, *Phraat* genibus ab Augusto accepisse imperium, neque t dae adulationi (si id scripserit Horatius) ullum aut excusationem dari posse; videndum erit, ne Iatori potius quam poëtae tam turpe et insignitu tra historiae fidem mendacium imputandum sit. aliud quid a Flacci manu profectum esse, fas eri cari,

ius imperiumque Tigranes
Caesaris accepit genibus minor.

Tigranem quidem *ius et imperium Caesaris accepiss* Armenios, praeter Suetonium, etiam Tacitus, Iose Dio confirmant: *genibus* autem *flexis* coronatum

...nie, ideo nobis persuasum est, quod Suetonius memorat *tribunali diadema impositum.* Illum enim morem servapostea Nero, cum alium Armeniae regem Tiridatem co...aret; *quem primo per devexum pulpitum subeuntem* admi...ad genua, *allevatumque dextra exosculatus est; dein pre...ti, tiara deducta, diadema imposuit:* Sueton. Ner. c. 13. ...rum ut cum historiae, ita et cum metri rationibus belle ...venit *Tigranes*, secundam scilicet syllabam producens. ...canus II, 637.

Pharios hinc concute reges,
Tigranemque *meum; nec Pharnacis arma relinquas.*

...ima autem syllaba, praesertim in nomine barbaro, vel ...rripi vel produci ad libitum potest ob liquidam sequen...m: ut *Mithridates* prima brevi effertur, Manilio, Mar...ali et Iuvenali: ut idem Manilius *Tigrim*, tam cum flu...um, quam cum bestiam notat, corripit; quam vocem ...i solent producere: IV, 804.

Et Tigris, *et rubri radiantia litora ponti.*

..., 235.

Exorare tigres, *rabiemque auferre leoni.*

...d de hoc quisque sentiat, ut volet: illud utique, quod ... *arvis* modo proposui, egregie illustratur et pene evin...ur ex Nasonis loco, Art. Amat. I, 177.

Ecce parat Caesar domito, quod defuit, orbi
Addere; nunc, Oriens ultime, noster eris.

...m profecto, *Quod defuit, domito orbi addere*, geminum ...ane et germanum est huic, de quo agimus, *Quod abest, ...alis arvis adiudicare. Armis* denique pro *Arvis* iam ante ...ibrarii substituerant Carm. III, 5.

Consenuit socerorum in armis.

...bi vide quae adnotavimus.

58. *Et inexcusabilis absis*] Ita quidem libri, *absis;* sed ...liquanto elegantius poterat dixisse, et dixit, siquid iu...dico,

Sed ne te retrahas, et inexcusabilis abstes.

...ui enim *retrahit* se, accuratius et iustius est ut eum *ab...stare* sive absistere dicas, quam *abesse.* Adde, quod *abest* ... praecedente versu venit; ut inconcinna sit repetitio. ...oster in Arte Poëtica:

Ut pictura, poësis: erit quae si propius stes,
Te capiet magis, et quaedam si longius abstes.

68. *Quid de quoque viro, et cui dicas saepe videto*] Hoc ...a vulgo accipitur, ut de *quoque* viro perinde sit, ac *quo...umque.* Sed vide, an dividenda potius et intercidenda sit ...ratio,

Quid, de quoque viro, et cui dicas, saepe videto.

...bi *de quoque* intelliges *et de quo.* Certe hoc pacto no...um praeceptum exoritur, *vide de quo dicas:* ne forte, de ...otenti de gratioso: nam de *quocumque* homunculo quid

dicas tantopere circumspicere, nimis anxia cau[t] timiditas plus quam servilis. Porphyrio Scholia dixit, quid *dicas*, de quo *dicas*, cui *dicas*. Cicer[o] Pisonem c. 31. *Tu* quid, *tu* apud quos, *tu* de *intelligis?* Vides, opinor, et enarratorem vetere[m] ronem ipsum plane nobiscum facere.

80. *Ut penitus notum si tentent crimina*] Per[] oratio est et obscura, *quo vitio*, si Suetonio fid[] *tenebatur Horatius*. Videamus, quorsum tenda[t] velit:

> *Fallimur et quondam non dignum tradimus*
> *Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri*
> Ut *penitus notum si tentent crimina, serves*
> *Tuterisque tuo* fidentem *praesidio.*

Mitte, inquit, *illum*, ut *hunc serves et tuteris*. T[] tentiam illud *ut;* et argumentationem vitios[] Quid enim? si a te traditus et commendatus criminibus petitur; noles hunc penitus notum [] alterum quendam omiseris? Quid ergo, si hic prior, falso accusetur? non hic tibi servandus, e[] ter praeeat, qui deserendus? Illud praeterea vide, *Tuteris*, inquit, *fidentem tuo praesidio*. Re[] dixeris, *Fidentem praesidio;* ut Livius XL, 49. *L[] sidio urbis*. De verbis igitur querela nulla, es[] sententia non placet. Quid enim si diffidit tuo si alterius quoque opem advocat? si fiducia sui et innocentiam pro muro habet? ideone est tibi? immo vero, si sapis, tanto magis adiuva[] mina itaque, ni fallor, menda laborat haec [] utrique medicina in promtu est, partim ex li[] partim coniectura. Quippe ita lego, et distingu[o]

> *Fallimur et quondam non dignum tradimus:* [e]
> *Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri*
> At *penitus notum si tentent crimina, serves*
> *Tuterisque tuo* fidenter *praesidio.*

Fidenter extabat in vetustissimo codice Barthii; Advers. XXXVII, 22. Amat autem huiusmod[i] Noster, *pudenter*, *potenter*, *sapienter*. Si falsus [] in commendatione hominis indigni, sine hunc [] poenas luere: *at* si quis a te traditus, quem intus novisti purum et insontem, criminationibus fal[sis] mulos petatur, tutare hunc tuo praesidio *fident[er]* mide et dubitanter, ne ipse forte ut eiusdem cri[mi] scius arguaris. *Tuteris*, inquit, *tuo praesidio:* alia verborum constructio est; ita Cicero pro P[] 42. *Ut aliquo* praesidio *caput et cervices et iugu[]* *tera* tutetur. Et c. 35. *Vitamque suam nocti[]* praesidio, *non iuris iudiciorumque*, defendit. *At* *ut* substitui literulae quidem unius damno, []

impendio sententiae, quae coniunctionem hic discretivam, non caussalem, necessario exigit. Et *ut* quidem eam habere potest, si addideris *tamen*. *Illum indignum* *mitte tueri; Ut tamen penitus notum serves et tuteris;* vel *tamen ut, Sed tamen ut.* Noster Epist. I, 20. v. 25.

Irasci celerem, tamen ut *placabilis essem.*

Serm. II, 6. 82.

Asper et attentus quaesitis, ut tamen *artum*
Solveret hospitiis animum.

I, 1. 80.

Equidem nihil hinc diffingere possum:
Sed tamen ut *monitus caveas.*

Adde huc igitur *Tamen*, et ipsum illum sensum efficies, quem nos ut consequamur, *at* pro *ut* substituimus. *At serves tuterisque* imperativi modi vim habet, ut passim: nemine aliter olim, ut videtur, legebant Scholiastae, qui *deinde, tuere, protege* in enarratione huius loci usurpant. Quod si argutetur quispiam, *ut* per se positum perinde esse ac *ut tamen*, me quidem assentientem non habet; et interea eam ipsam interpretationem mihi referet acceptam. Vide tamen nos ad v. 107.

91. *Potores bibuli media de nocte Falerni*] Vereor equidem, ne interpolatoris liberalitati hic versiculus debeatur: in veterrimis enim nostris Vossiano et Reginensi marginem tantum occupat et a manu recentiore: quo modo et in aliis antiquioribus haberi crediderim, quamvis Interpretes sileant. Expressus autem est ex altero isto Epist. XIV, 34.

Quem scis immunem Cinyrae placuisse rapaci;
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni:

nam et illic *nocte*, non *luce;* quattuor ex recentioribus nostris praeferunt. Utcumque sit, sive ab auctore profectus, sive, cum versus forte hinc exciderat, a nescio quo interpolatus; mendosissimus hodie circumfertur, et re et dictione foedissime peccans. Quo enim referes illud *bibuli?* an ad *potores?* atqui hoc ineptum: perinde enim est ac si *potores potantes* dixeris: an ad *Falerni*, ut sane locum ordo et compositio Poëtis usitata necessario flagitat? hoc vero iam ineptius: *bibulus* enim est qui bibit, non qui bibitur. Illud deinde quale est, *media de* nocte? mirum quantum hic fallebantur boni Librarii: *media nocte* quidem, et vel ad lucem usque potabant ganeones et nepotes: at *media de nocte* nemo omnium, nisi cum maxime negotiosus, cui dies solidus non satis erat ad res agendas: quod huiusce loci sententiae prorsus contrarium est. Nimirum *media de nocte* fit, non quod eo usque producitur, sed quod tum primum incipitur. Noster Epist. I, 7, 88.

Offensus damnis, media de nocte *caballum*
Arripit.

Reginensis codex *Luce* ponit pro varia lec
ut hora cenae apud homines frugi nona er
die iam mortuo; ita luxuriosi et voluptarii
de medio die cenas auspicabantur. Noster Se

Ut Nasidieni iuvit te cena beati?
Nam mihi convivam quaerenti dictus here
De medio potare die.

Silius Italicus de Capuae luxu, XI, 41.

medioque dierum.
Regales Epulae.

Catullus Epigr. XLVIII.

Vos convivia lauta sumtuose
De die *facitis.*

Ter. Adelph. V, 9.

Scortum adducere, apparare de die convi

quod acutissimus Donatus perperam accepit.

107. *Ut mihi vivam Quod superest aevi*] T
dices scripti, quorum variantes lectiones
erit semel referre:

Sit mihi quod nunc est, etiam minus, ut
Quod superest aevi, si quid superesse volu
Sit bona librorum et provisae frugis in a
Copia, ne fluitem dubiae spe pendulus ho
Sed *satis est orare Iovem,* qui donat *et a*
Det vitam, det opes: Aequum *mi animun*

ebat Noster: neque enim tam ampla res erat, ut oneri molestiae fuerit. Porphyrion, ut videtur, discretive *ut* :ipit, pro *Dummodo: Etiam minus sit, dummodo mihi vi-n.* Recte quidem quoad sententiam, si verba pateren-:; sed illius significationis exemplum requiro: tu tamen asulas licet, quae ad v. 80. adnotavi. Porro, pro *ne item*, vetustiores et plures codices *neu* praeferunt. Et a quoque haud nihil interest, utram lectionem sequaris. *ne*; rationem voti reddit, cur annuae frugis bonam co-am precetur: si *neu*; nova iam precatio est: *Sit librom, sit frugis bona copia, neve dubius spei pendeam.* Iam ro in versu sequente, pro *sed satis est orare Iovem qui* nat, sunt libri, sed ex recentioribus, qui exhibeant *haec tis est;* et in illo altero maiores turbae fiunt; siquidem *qui donat*, et *quae donat*, et *qui ponit*, et *quae ponit*, pa-bus fere singula testimoniis comprobantur. Denique rsu ultimo pro *animum mi aequum* mirifica sane lectio t in Codice Coll. Trinitatis, *animum mihi ego ipse pa-bo;* cui astipulatur Ioannes Sarisburiensis Policr. III, 9. x his omnibus, quanto minutiora esse videantur, tanto aioris subtilitatis est quid melius veriusque sit diiudi-re: ut vel ex Interpretibus patere potest, qui haec bre-ter memorasse contenti sine crisi et disquisitione trans-ittunt. Nobis integer hic locus sic videtur refingendus:

Sit mihi quod nunc est; etiam minus: et *mihi vivam*
Quod superest aevi, siquid superesse volunt Di:
Sit bona librorum et provisae frugis in annum
Copia: neu *fluitem dubiae spe pendulus horae.*
Sed *satis est orare Iovem,* quae ponit *et aufert.*

ost vota de *vita* et librorum frugisque *bona copia*, iam liam precem addiderat, *Neve*, inquit, *fluitem dubiae spe ndulus horae;* hoc est, ut versu 99. dixerat.

Neu pavor *et rerum mediocriter utilium* spes
exet me agitetque: quod cum τι τῶν ἐφ' ἡμῖν et in sua otestate esset, utpote non ad bona externa sed ad ani-num spectans, revocat illud votum ut ex vulgi opinione nagis quam ex vera ratione conceptum, et se corrigens; ed satis est, inquit, in duobus illis votis subsistere, quo-um penes deos potestas est; neque id eos rogare, quod in nea solius manu est, ut consequar:

Sed *satis est orare Iovem, quae ponit et aufert:*
Det vitam, det opes: animum mihi ego ipse parabo.

Det modo *sanum vivere*, det *bonam copiam;* ego me ita arabo, *ut ne dubius fluitem.* Vides iam, opinor, cur *neu* t *sed* merito amplectamur; et proinde *quae* hic locum ibi vindicare, non *qui*. *Orare quae*, ut Carm. I, 31.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat?

t Carm. Saecul. 49.

tur: quod non contingeret, si id donum a Deo, non r habéremus, — Numquis quod vir bonus esset, gratias tit umquam? at quod dives, quod honoratus, quod inco- Iovemque optimum maximum ob eas res appellant; od nos iustos, temperatos, sapientes efficiat, sed quod incolumes, opulentos, copiosos. Neque Herculi quis- decimam vovit umquam, Si sapiens factus esset. — Ad tem ut redeam, iudicium hoc omnium mortalium est, am a Deo petendam, a se ipso sumendam esse sapien- Sarisburiensis loco iam dicto: *Hoc autem esse arbi- quicquid in moribus egregium de naturae beneficio et io mentis citra gratiam Philosophi sibi repromittunt, evanuerunt in cogitationibus suis de libero confisi ar- et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt stultique terunt: unde Ethicus,*

tis est orare Iovem qui donat et aufert,
et vitam, det opes: animum mihi ego ipse parabo.

s quidem veriusque ex Christiano dogmate hic philo- tur; verum hinc liquido constat (qua gratia in par- m citavimus) non de animo *aequo*, sed de mente et us in universum iam olim loqui visum esse Hora- Quamobrem, si huic demum lectioni accedis, *Ani-* inquit, sive virtutem mihi parabo. Sic Epist. I, 1.

st animus tibi, *sunt mores et lingua fidesque.*

XIV, 39.

'os, quibus est animus, *muliebrem tollite luctum:*

codex scriptus illic exhibet, cum ceteri *virtus* ha- ad quem locum plura congessimus. *Animum* autem *o;* ut versu hic 100,

'irtutem *doctrina* paret, *naturane donet.*

raeparabo, excolam, ut *parare se* apud Terentium Eun. II, 2.

tan' parasti te, *ut spes nulla relliqua in te esset tibi?*

pposite Donatus: *Obiurgatur, tamquam in illo sit quod est:* ut Noster in se esse et a se sumendum esse di- it animum colat. Cicero aliique saepe, *Paratus animo, issimo animo.* Virgil. Aen. II, 799.

Indique convenere, animis *opibusque* parati.

denique *mihi ego ipse parabo;* ut Noster Carm. I, 20.

— *Graeca quod* ego ipse *testa*
Conditum levi.

pist. I, 1. v. 27.

Restat, ut his ego me ipse *regam solerque elementis.*

mque hoc fuerit; illud certe veri est simillimum, cum es aliquot hoc ordine verba praeferant,

Det vitam, det opes: animum mi aequum *ipse parabo.*

autem ille cum Sarisburiensi sic exhibeat,

Det vitam, det opes: animum mihi ego ipse parabo;

aut pro *ego τὸ aequum*, aut contra pro *aequum τὸ ego* indiligente librario casu constitutum esse.

EPISTOLA XIX.

AD MAECENATEM.

10. *Hoc simul edixit*] Locus hic permultum negotii i dudum facessit doctis Interpretibus:

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino;
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quae scribuntur aquae potoribus, ut malesanos,
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poëtas.
Vina fere dulces oluerunt mane Camenae.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda, Forum putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis.
Hoc simul edixit; *non cessavere poëtae*
Nocturno certare mero, putere diurno.

Ubi principio, quod Noster de Cratino narrat, eius ve sic ferebatur:

Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις,

vel ut alibi habent,

Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος.

Extat Epigramma nobile, sed auctoris incerti; qui quod alii Nicerato, alii Demetrio Halicarnassensi, alii clepiadae, alii Theaeteto tribuunt: id hic describere o rae pretium fuerit, ut et Horatium illustret, et ipsum lustretur:

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ·
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.
Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν, οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὠδωδὼς πίθου.
Τοιγάρτοι στεφάνων δόμος ἔβρυεν, εἶχε δὲ κιττῷ
Μέτωπον, οἷα καὶ σύ, κεκροκωμένον.
Vinum velox equus est poëtae ingenioso:
Aquam vero bibens nihil boni pepereris:
Haec Cratinus dicebat, o Bacche; et magna spirabat,
Non unum vini utrem, sed integrum dolium redole
Quamobrem coronis domus referta erat: et frontem habebat,
Sicut tu, ab edera croceo colore tinctam.

Pro κεκροκωμένον magnus Casaubonus ad Athenaeum n suit, κεκρικωμένον, quod exponit *annulo cinctam.* Infel ter: neque enim κεκρικωμένον est annulo *cincta*, sed *secta*: et recte se habet κεκροκωμένον, quod non Athe modo, sed Anthologiae codices praeferunt: Hoc scil vult; Cratino, quemadmodum Bacchi statuis, ob pe tuam gestationem coronae ederaceae frontem colore c infectam fuisse. Certe ederae nigrae, qua olim Bacc

n, et Poëtae coronabantur, crocei sunt corymbi: unde eocrito in Epigram. III. *crocea* vocatur:

Ἀγρεύει δὲ τυ Πὰν, καὶ ὁ τὸν κροκόεντα Πρίηπος
Κισσὸν ἐφ' ἱμερτῷ κρατὶ καθαπτόμενος.

n. Hist. XVI, 34. *Alicui ederae semen nigrum, alii cro-um, cuius coronis* Poëtae *utuntur, foliis minus nigris; im quidam Nysiam, alii* Bacchicam *vocant.* Dioscorides 210. Ὁ δὲ μέλας κισσὸς φέρει τὸν καρπὸν μέλανα ἢ κίζοντα, ὃν δὴ καὶ ἰδιῶται Διονύσιον καλοῦσι. Quod si is non *tinctam*, sed *cinctam* crocea edera frontem inter-tari hic volet, ea de re nullam litem movebo. Illa nde quae sequuntur, quae cave Cratini verba esse cum Dacierio credas, sunt enim Placci:

ut malesanos,
Adscripsit Liber Satyris, Faunisque Poëtas;

trique ita iam explicant, ut τὸ *ut* significet *Postquam*, ex). Non accedo; *semper* enim et a primis Poëticae incu-bulis Poëtas sibi vindicavit Bacchus; ut nullum hic lo-m habeat τὸ *Postquam.* Tu igitur sic accipe: Poëtas co-tatui et choro suo adscripsit Liber, *tamquam* malesanos. iomodo autem aut quare Satyris eos adscripsit? interro-t Daniel Heinsius: respondetque, Post inventas Fabulas tyricas, quas scilicet non scribebant modo, sed et age-nt olim poëtae Scenici, Satyris assimulati. Frustra hoc: m et veteres illi Homerus, Archilochus, Anacreon alii-e ante Comoediam inventam, et postea omne genus Poë-um in Bacchi tutela erant: unde Romae quotannis ense Martio festo die Bacchi Liberalibus rem divinam ciebant Poëtae. Ovid. Trist. V, 3.

Illa dies haec est, qua te celebrare Poëtae,
Si modo non fallunt tempora, Bacche, solent;
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad sua vina tuas:
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant,
Non invisa tibi pars ego saepe fui.

ster Epist. II, 2. v. 77.

Scriptorum chorus omnis *amat nemus, et fugit urbes,*
Rite cliens Bacchi *somno gaudentis et umbra.*

d veniamus demum ad locum illum, qui maximas iam m lites concitavit,

Hoc simul edixit, etc.

taerunt enim, quis ille sit qui hoc edixerit, *Cratinusne Maecenas*, an *Ennius*, an *Liber?* singuli enim ex his ertores suos habuerunt. Et festivi oppido sunt qui pro *atino* et *Ennio* digladiantur: quasi vero aut hic aut ille *Puteali Libonis* quicquam edicere posset, quorum uter-e plus toto saeculo ante occiderant, quam Libo iste sceretur; ille vero Athenis natus moriensque ne Romae idem ipsius nomen fando audiverat. Neque minus, etsi

enim est quod in hac lectione iure vitu[p]
quod sequentia alio nos ducunt, et Hora[tio Mae]cenati, edictum hoc adiudicant. Legen[dum:]

Hoc simul edixi; *non cessavere poëta[e]*
Nocturno certare mero, putere diurno.

Ita clare habet Reginensis noster, cui a[ccedunt Her]manni, Torrentii unus, et a manu secu[nda]. Suos enim, non alterius cuiusquam i[ngenium] perfricat Horatius: ut ex toto Epist[ola patet.] Versu 18,

quod si
Pallerem *casu, biberent exangue cumi[num]*

Quo sodes illud *Pallerem*, nisi de se e[um] fuerit locutus? utique, si Maecenatis ed[ictum vo]lexit, *Palleres* hic dicere voluisset: sin aut mortuorum Cratini vel Ennii; iam [col]lore fuerit absurdissimum. Fixum igit[ur] esto, lectionem illam *Edixi* solam esse tio agnoscendam: quod et viderant Vi[ctorius Heinsiusque, sed sententiis fluctua[ntes] clare asserere. Ceterum cave credas edixisse Horatium, cum hanc Epistola[m enim tot e vestigio imitatores nascebantu[r] alterum versiculum pangeret? Immo scriptis et in vita professus erat, sine Li[bero] nihil magni potesse: Epist. I. 5. v. 16.

vocari meruit, sine dubio *siccos et severos* Heliepe excluserat, unde pravi et inepti imitatores, *ni somnique benignum* noverant, vitiis imitati, id: virtutes eius et spiritum et artem se consequi ılte crediderunt.

t mihi saepe Bilem, saepe iocum] Idem ille codex gio Trinitatis, qui superioris Epistolae versu ultimo

animum mihi ego ipse parabo,

ic lectionem subministrat haud minus singularem:

mitatores, servum pecus; ut mihi bilem,
mihi saepe *iocum vestri movere tumultus!*

ıamvis elegantia sua non careat; noli tamen, si is, receptae anteponere; quod vir eruditus perpelebat. Illud enim *saepe* et alibi geminare solet ut Carm. I, 8.

saepe *disco,*
pe *trans finem iaculo nobilis expedito.*

, 3. v. 9.

saepe *velut qui*
rebat fugiens hostem, persaepe *velut qui*
onis sacra ferret: alebat saepe *ducentos,*
pe *decem servos.*

ẊVII, 55.

saepe *catellam,*
pe *periscelidem raptam sibi flentis.*

Eclog. VIII.

ego saepe *lupum fieri et se condere silvis*
erin, saepe *animas imis excire sepulchris.*

I, 185.

saepe *Hesperiam,* saepe *Itala regna vocare.*

d exempla etiam hic retine, ut vulgo fertur:

ut mihi saepe
em, saepe *iocum vestri movere tumultus!*

'ed rebus et ordine dispar] Difficilis locus, unde exse nemo hactenus potuit Interpretum; ac nescio an ıhi meliores successus ausim polliceri; faciendum periculum est:

Parios ego primus Iambos
tendi Latio, numeros animosque secutus
chilochi, non res et agentia verba Lycamben.
ne me foliis ideo brevioribus ornes,
ιod timui mutare modos et Carminis artem;
:mperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
:mperat Alcaeus: sed rebus et ordine dispar,
ec socerum quaerit, quem versibus oblinat atris,
ec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
unc ego non alio dictum prius ore Latinus
ulgavi fidicen.

Quid vero haec sibi volunt? in partes
terpretes: quorum alii sic accipiunt,
Iambis Alcaica et Sapphica; sive, Praet
etiam et Carminum libros edidimus: al
ipsis Epodis acerbitatem et fel Archiloc
Sapphus lenitate temperamus. Quarum
utramvis amplectaris; eo res veniet, ut
loci relictum erit, et necessario reponen
Temperat Alcaeus, et *rebus et ordine*
Et fuit profecto, cum ipse priori sente
emendandum arbitrarer: levis enim mut
sed (ut olim scribebant) praesertim cum
praecedente posset absorberi: syllaba
sustineretur ratione Caesurae. Sed re et
aestimatis, neutrum ex his enarrationibu
posse continuo deprehendi. Qualis eni
excusatio est? Noli, inquit, id mihi vi
Archilochi numeros non mutaverim. (
alia opuscula numeris Alcaicis et Sapp
feci. Hoc quo valeat nullus video; aut
siqua est, pravitas horum bonitate exc
potius me defendam; Ideo numeros non
Epodis virus et rabiem Archilochi Alc
condimento mitigavi. Atqui hoc et falsu
inimicum; falsum, quia in Epodis *anin*
secutum profiteris, et hoc suo malo se
Mena, Cassius Severus aliique, caussae
quia tanto hercle magis immutandi erant
bitas, numeris fere istis propria, a chart

mit, aut quereris, quod numeros Archilochi non muta-
sim; scias et Sapphonem et Alcaeum (quos poëtas!) *mu-*
suam illius pede temperare; scias utrumque Archilo-
s numeros suis Lyricis immiscere. Quos igitur illi
opere probabant, egone ut fastidirem et repudiarem?
tam iam habes defensionem et caussam vincibilem at-
optimam. *Pedem* itaque hic versiculum integrum in-
lige; ut Carm. IV, 6.

Lesbium *servate* pedem, *meique*
Pollicis ictum.

ibi Lesbius est integer Tetracolos. Arte Poët. v. 80.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo;
Hunc socci cepere pedem, *grandesque cothurni.*

n simplicem pedem hic accipe, sed totum Senarium.
n vero rem sic se habere, et Lyricos istos adoptasse
meros Archilochi, res ipsa fidem tibi faciet: neque
im id, opinor, ignoras, hunc illis omnibus aetate multo
orem fuisse; neque id quoque, nullum metri genus,
d in Flacci Carminibus habetur, non a biga illa Lyri-
um petitum esse. Iste igitur, qui hexametro subiicitur,
m. IV, 7.

Arboribusque comae,

chilocheus versus erat, teste Hephaestione,

Ἐν δὲ Βατουσιάδης.

alter itidem Carm. I, 7. hexametro etiam succinens,

Aut Ephesum bimarisve Corinthi,

sdem erat, teste eodem,

Φαινόμενον κακὸν οἴκαδ᾽ ἄγεσθαι

ille denique Carm. I, 4. ab eodem petitus est,

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni.
Οὐκ ἔθ᾽ ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα, κάρφεται γὰρ ἤδη.

ique haec quidem ex pauculis Archilochi Fragmentis ag-
scuntur: plura fortassis futura, si plura eius hodie ex-
rent. Musam itaque, ut iam vides, Archilochi pede et
ppho temperat, et

Temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quaerit, quem versibus oblinat atris.

bi recte habet τὸ *sed*, si hanc nostram enarrationem se-
eris: in aliis turbat et sensum evertit; *Numeros* quidem
hibet, *sed* argumento et ordine dispar est. Quid autem,
go vos, per *ordinem* hic denotatur? Ne per somnium
uidem hoc viderunt commentatores. Adscivit, inquit,
lcaeus metra quaedam Archilochi; sed *ordine* variavit,
d aliis, ac ille fecerat, metris aptavit ea et connexuit;
t Dactylicum illud *arboribusque comae* cum Hexametro
nxit Alcaeus,

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis,
Arboribusque comae;

t eundem Iambo comitem dedit Archilochus:

Εὖτε πρὸς ἄεθλα δῆμος ἠθροΐζετο,
Ἐν δὲ Βατουσιάδης.

et

Ἐρέω τιν᾽ ὕμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
Αχνυμένη σκυτάλη.

Hoc, opinor, illud est, quod Alcaeum *ordine disparem* chilocho facit, etiam cum numeros eius mutuos sum Illud denique quod sequitur,

Hunc ego non alio dictum prius ore Latinus
Vulgavi fidicen,

perperam omnino ad *Archilochum* referunt quicquid h est Interpretum. Atqui illud iam supra dixerat, v. 23.

Parios ego primus Iambos
Ostendi Latio;

ut ineptum et putidum fuerit intra paucos versiculo idem ingerere. Quo accedit, quod *hunc*, quisquis est, ricum fuisse clare significent illa, *Latinus fidicen* Carm. IV, 3. *Romanae fidicen Lyrae:* si *fidicen*, si l cus sit Noster, quia vulgaverit: sequitur, ut Lyricu dem sit, quem vulgaverit. Archilochum vero nemo nium poëtis Lyricis adscripsit. Pindarus, Bacchyl Anacreon; Stesichorus, Ibycus, Simonides; Alcman, caeus, Sappho novenarium Lyricorum numerum et stituunt et claudunt. Sine venia igitur peccant Inter tes, cum *Latini fidicinis* nomen meruisse Nostrum s niant, quod Archilochi Epodos primus Latio ostend Immo vero ad *Alcaeum* haec pertinent, quod et *ordo* tionis et res ipsa clamitant. Praeter Parios Iambos, *caei* etiam, inquit, numeros primus Latine vulgavi: q et alibi profitetur, *Dicar*, ait Carm. III, 30.

Princeps Aeolium *carmen ad Italos*
Deduxisse modos.

et IV, 9.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

Cur autem *Alcaeum* se primum vulgavisse memorat, etiam *Sapphonem*? Quia Catullus et alii iam Sap quaedam ediderant, nemo Alcaica.

39. *Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor*] lielmus Canterus Nov. Lect. IV, 12. ex scripto codice stituit: *Auditor et* actor. Vossius filius ad Paterculu 21. ex coniectura, *Auditor et* altor. Perperam ut Negat se Horatius nobilium poëtarum auditorem et rem esse; *Auditorem*, dum alios audit scripta sua re tes; *Ultorem*, dum ipse vicissim sua illis recitat, negavit Serm. I, 4. v. 73.

Non recite quicquam nisi amicis, idque coactus,

n ubivis, coramve quibuslibet:
ipsa Epistola,

spissis indigna Theatris
ipta pudet recitare, *et nugis addere pondus.*

ero et urbane *Ultor.* Iuvenalis Sat. I.

ıper ego auditor *tantum: numquamne* reponam,
:atus toties rauci Theseide Codri?

onere perinde est ac *ulcisci.* Noster Ep. II, 2. v.
poëtis scripta invicem recitantibus:

dimur, et totidem plagis consumimus hostem,
:to Samnites ad lumina prima duello.

e et facete *ultorem* expressum vides. Plinius Epist.
Possum iam repetere secessum, et scribere aliquid,
ın recitem; *ne videar quorum recitationibus affui,*
litor *fuisse, sed* creditor. Eleganter hic *creditorem*
ıri metaphora ac Noster *ultorem.*

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

ge quo discedere gestis] Loscheri quidem editio et anni MCCCCXC, *discedere*, quod omnes deinceps ʒuo fato obsedit. At illa Princeps MCCCCLXXVIII. ınibus fere quicquid usquam est codicibus *descen-* ıectissime; et ita reponendum Fuge, inquit, ad Vertumnumque, hoc est, ad Forum, quo gestis *des-* Nempe Forum in loco plano atque humili erat, :is *descendendum* erat ex collibus propinquis; ut uic ex Esquiliis ubi noster habitabat. Seneca de ntia c. 3. *Quid ergo? felix est L. Sylla, quod illi* enti ad forum *gladio submovetur?* Idem De Benef. . *Usus consilio*, descendenti *Caesari occurrit:* de scilicet ad Forum. Ibidem IV, 39. *Sponsum* des- *quia promisi:* hoc est, in Forum. Cicero de Ora- 66. *Ita sibi ipsum magnum videri Memmium, ut* ım descendens *caput ad fornicem Fabii demitteret.* ro de Pet. Cons. c. 1. *Prope quotidie* ad Forum :endenti *meditatum hoc sit, Novus sum.* Et iterum *Quod tibi quotidie* ad forum descendenti *meditan-* ɛ *dixeramus.* Ita *Sacra via descendere;* ea enim ad lucebat. Noster Epod. VII.

:ctus aut Britannus ut descenderet
ıcra catenatus via.

ıd Atticum IV, 3. *A. d. III. Idus Novemb. cum* ia descenderem: ubi vide quae Graevius noster adnotavit. Sic et *in Campum descendere.* Noster II, 1.

hic generosior
cendat in Campum *petitor.*

de Fato c. 15. *Nec quod* in campum descenderim,

Epist. I, 17. v. 8.

Si laedit *caupona.*

et II, 2. v. 16.

Excepta nihil te si fuga laedit.

8. *Cum plenus languet amator*] Codex
languet plenus amator; alter e Collegio T
cum languet; quod ut rotundius et num
dum puto; repone ergo:

Quid miser egi?

Quid volui? dices, ubi quid *te laeserit,*

In breve te cogi, plenus cum *languet*

Plenus autem est satur, fastidiens, lassu
vel aliorum poëmatum. Ovid. Pont. III,

Cetera certatim de magno scripta Triu

Iam pridem populi suspicor ore legi.

Illa bibit sitiens lector, mea pocula ple

Illa recens pota est, nostra tepescit

Martialis IV, 29.

Obstat, care Pudens, nostris sua turba

Lectoremque frequens lassat et impl

Ceterum mirificum est Dacierii acumen,
lector est, sed ipse Horatius: quod si ita
erat Noster,

Qui sine rivali seque et sua solus ama

ut et ii itidem digni sunt, qui tam bell
possunt applaudere.

a) de involucro mercium, olivarum scilicet, sive aroum interpretantur, nimirum ut deferendus sit miscllus er

in vicum vendentem tus et odores,
Et piper, et quicquid chartis amicitur ineptis.

tus igitur, ut *madida papyrus* Martialis III, 25.

Cuius vis fieri, Libelle, munus?
Festina tibi vindicem parare.
Ne nigram cito raptus in culinam
Cordylus madida *tegas* papyro,
Vel turis piperisve sis cucullus.

III, 1.

Ne toga cordylis, ne penula desit olivis,
Aut inopem metuat sordida blatta famem;
Perdite Niliacas, Musae, mea damna, papyros.'

ius Silv. IV, 9.

Est sane iocus iste, quod libellum
Misisti mihi Griphe, pro libello. —
Tu rosum tineis situque putrem,
Quales aut Libycis madent *olivis,*
Aut tus Niliacum piperve servant,
Aut Byzantiacos colunt lacertos.

aquam tamen a me impetrabunt, ut huic sententiae dere velim. Neque enim eo res reciderat, ut metuenfuerit Horatio, ne libelli sui ad salsamentarios damntur. Hoccine ut vel ioco se vereri fingeret, qui Epi praecedente tam magnifice sua extulerat; qui annum agens XLVI. post tres Carminum libros editos per m orbem Romanum poëta a Virgilio proximus ferer? Illud quoque vide, *Mitteris*, inquit, *Ilerdam*, *aut es Uticam.* Atqui aromatarii Romae degentes non mersuas alio exportabant, sed aliunde convectas in urbe lebant. Adde quod libellorum chartulae in solidis cibus trans mare devehendis nullum usum praebere rant; sed quae particulatim et domi inter vicinos diiebantur, eae solum merces chartis involvebantur, ab tore manibus deferendae. Quorsum itaque, si *unctus* it hic liber, aut *Uticam* ablegandus erat aut *Ilerdam?* iae utique et domi patiendum hoc ei fuerat, non ea ia peregre abeundum. Sed alia prorsus huius loci entia est; *Romae*, inquit, carus eris, quamdiu eris no- Ubi vero in vulgi manus veneris, et novitatis gra- i emiseris, quid tum fiet? Si *Romae* adhuc manseris, as blattasque pasces nulli amplius legendus. Quod si ire voles, in provincias tibi eundum erit, *Africam* puta *Hispaniam*, ubi iterum novitatis caussa paullisper plapossis, Romae iam vetus et obsoletus. Noli aliam erere interpretationem, nec membranarum omnium enem sollicitare. Hanc postulat illud *Romae*, quod

minime attenderunt Interpretes: hanc flagitat antithet illud,

Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.

fugies scilicet sponte, *vinctus mitteris* invitus nempe coactus a Bibliopola. Noster Epist. II, 7. v. 30.

ac velut usquam
Vinctus eas, *ita te felicem dicis amasque,*
Quod nusquam tibi sit potandum.

Facete fingit, malle librum, si Roma abeundum sit, A cam petere quam Hispaniam. Ceterum in more fu Bibliopolis, ubi Romae annona iam refrixerat, venales bros in provincias mittere, quid opus est dicere? Mar lis XII, 3.

Ad populos mitti qui nuper ab Urbe solebas,
Ibis tu Romam, nunc peregrine Liber.

LIBER II.

EPISTOLA I.

AD AUGUSTUM.

2. *Moribus ornes, Legibus emendes*] Ita omnes omn quos noverim, codices, *moribus:* neque vero quicquam lectione simplicius sincerinsve esse videatur. *Leges* et *res* passim apud veteres coniunguntur; neque in re c opus est exemplis. *Morum* autem corrigendorum p fecturam perpetuam iamdudum receperat Augustus. ton. Aug. XXVII. *Recepit et morum legumque reg aeque perpetuum; quo iure, quamquam sine Censurae h censum populi ter egit.* Neque auctoritate solum, s exemplo mores publicos emendavit. Ovid. Metam. 835. de Augusto loquens,

Legesque *feret iustissimus auctor,*
Exemploque suo mores *reget.*

Ecquis est igitur, qui lectionem ab omnibus Librarii ditam, et historiae fide firmatam, in dubium vocare Nequeo tamen dissimulare, quod mihi singula rima ad amussim exigenti venit in mentem. Fieri enim p ut sic a poëta profectum sit,

Res Italas armis tuteris, moenibus *ornes,*
Legibus emendes.

Apud Latinum Pacatum in Panegyrico, Respublic mana Theodosium Seniorem his verbis alloqui fin *Quando me Nerva tranquillus, amor generis humani pietate memorabilis Antoninus teneret; quum moenib gustus ornaret, legibus Hadrianus imbueret, finibus Tr*

eret, parum mihi videbar beata, quia non eram tua. id? annon verba haec ex ipso hoc Flacci loco expressa lelineata videantur. Alter *rem publicam*, alter *res Ita-* ait moenibus ornari. Illud vero praecipuum fere in gusti laudibus, quod urbem aedificiis magnifice adorna- it, ut in monumento Ancyrano suis verbis videre est. tonius Aug. XXIX. *Urbem neque pro maiestate imperii atam, et inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit o, ut iure sit gloriatus, Marmoream se relinquere, quam ritiam accepisset. — Sed et ceteros principes viros saepe tatus est, ut pro facultate quisque monumentis vel novis refectis et excultis urbem* adornarent. Ubi id obiter abis τὸ *Ornare* proprium ac legitimum esse in hac tentia vocabulum. Idem in Iulio XLIV. *Iam de or-* ada *instruendaque urbe, item de* tuendo *ampliandoque im- io, plura ac maiora indies destinabat.* Ubi pariter iuncta les, *urbem ornare*, et *imperium tueri.* Ibidem, XXVIII. *ae quoque et Graeciae potentissimas urbes* operibus exor- as. Tacitus Annal. I, 9. ubi laudes Augusti congerit, *r apud cives, modestiam apud socios, Urbem ipsam magni- o* ornatu. Idem III, 72. *Nec Augustus arcuerat Tau- n, Philippum, Balbum, hostiles exuvias aut exundantes is* ornatum ad urbis *et posterûm gloriam conferre. Moe-* s vero non muros urbis hic accipe, sed tecta et aedi- ia intra urbem. Suetonius Nerone XXXVIII. *Sed nec ulo aut* moenibus *patriae pepercit: — nam quasi offen- r deformitate veterum aedificiorum, incendit urbem.* Vide c fuse docentem Gronovium patrem Observ. II, 12. uid? iamne videtur satis belle procedere? Enimvero si- is ex angulo codex lectionem hanc proderet, multos ea, fallor, amatores inveniret. Quin et sine codicis prae- lio suas forte partes tutabitur. Quod enim de *moribus* c narratur, levis est iactura, si absit: quippe quod al- ro illo *Legibus* sat percipitur et comprehenditur: mores quidem ipsi legibus emendantur et amborum regimen mul recepit Augustus. At si *moenibus* huc adsciveris, ova nec temere omittenda laude Augustum mactas. Ipse im apud Senecam in Apocolocyntosi haec de se in coetu eorum: *In hoc terra marique pacem peperi? ideo civilia lla compescui? ideo* legibus *urbem fundavi:* operibus or- avi? Quid aliud quaeso sunt *opera*, quam *moenia* sive dificia? ut proinde, si *moenia* hic reponas, idem pror- is de Augusto Noster, quod ille de se, dixerit. Tria aim uterque poneret; *Armis tutari* sive *terra marique pa- m parere; Legibus emendare*, sive *fundare; Operibus*, sive *oenibus ornare.* Certe *moribus ornare* nusquam alibi le- isse me memini.

6. *Post ingentia facta*] **Molestus ac difficilis locus, quan- mvis Interpretes levi pede praetereant:**

Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta *Deorum in templa recepti. etc.*

ubi hoc velle videtur, ut ex sequentibus patet, Romulum, Bacchum, Herculem, etc. post obitum denique neque ante finem vitae in deorum numerum adscitos fuisse. Quod et ex historia notissimum, et diserte narrat Callisthenes apud Curtium VIII, 5. *Herculem modo et patrem Liberum consecratae immortalitatis* (forte *consecrata immortalitati*) *exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos?* prius eos ab oculis mortalium amolita natura est, *quam in caelum fama perveheret.* Unde in pluribus, quos versavi, codicibus ad verba illa *Post ingentia facta* sic inter lineas adnotatum est, *Post mortem. Post finem vitae.* Atqui ex illis verbis numquam id efficies, quod et hi volunt, et auctor ipse, ut videtur. Nullis, inquam, tormentis exprimes, ut *post ingentia facta* perinde sit ac *post mortem.* Quid enim? annon ipse Augustus *praesens,* ut ait, *et vivus* inter Divos relatus est? at non nisi *post facta ingentia.* Florus IV, 12. de Augusto. *Ob haec tot facta ingentia Dictator perpetuus, et Pater Patriae dictus.* Annon in vivis erat, cum id cognomen est consecutus? Claudianus in II. Cons. Stil. v. 38.

nulli pars aemula defuit umquam,
Quae gravis obstreperet laudes; stimulisque malignis
Facta *sequebatur quamvis* ingentia *livor.*

Vivos utique designat, cum nominat *livorem,* qui in vivis solummodo pascitur. Seneca Herc. Fur. v. 441.

Post tot ingentis viri
Memoranda facta, *postque pacatum manu*
Quodcumque Titan ortus et labens videt,
Nondum liquet de patre? mentimur Iovem?

Atqui ab eo, qui haec loquitur, Hercules in vivis esse, ut erat, credebatur. *Facta* quidem *ingentia* recte alias dixeris, quod et iam vidisti; neque phrasin moveo aut vitupero: nam sic etiam Ammianus Marc. XXII, 2. de Iuliano loquens; *Adultum adhuc iuvenem, exiguo corpore.* factis *praestantem* ingentibus. Et Alcimus Avitus lib. V.

Et quos deposcent ingentia fac a *labores.*

Sed in hac Flacci sententia, manca quantum video et debilis est oratio, cum huc solum perveniat: *Romulus et Liber,* post sive propter *facta ingentia inter Deos recepti, dum res gerunt, questi sunt se minorem meritis gratiam apud homines consequi.* Nondum ex his intelligimus, post mortem demum pro Diis habitos: quidni enim post res gestas, post facta ingentia, placitam degentibus senectutem divini honores, ut postea Augusto, vivis obtigerint? Tollunt quidem hanc difficultatem, qui illa quae sequuntur,

Dum terras hominumque colunt genus,

sic enarrant, ut Interpres Gallus nuper adeo fecit, *Dum*

terris inter homines vivunt: quo pacto, quod in priore ...tionis membro deficit, in posteriore suppletur. Atqui ... fugit ratio, cum *colere terras* perinde accipiunt ac *ter... habitare:* quid enim? an *habitabant* quoque genus ho...num? Immo vero *colere terras et humanum genus* est ...ram eorum habere, *bella* scilicet *componendo, agros as...mando, oppida condendo.* Virgil. Eclog. III, 60.

Ab Iove principium Musae: Iovis omnia plena:
Ille colit terras; *illi mea carmina curae.*

...erebit itaque, quocumque te vertas, sententia; nisi ali...id alicunde subsidii inveniatur. Enimvero omne punc...m tulisset, si *post fata*, non utique *facta*, in Deorum ...mpla receptos tradidisset. *Post fata* siquidem est, cum ...vere desiimus. Propertius IV, 2. v. 64.

Tu Lepide, et tu Paulle, meum post fata *levamen;*
Condita sunt vestro lumina nostra sinu.

...artialis in simili plane querela, ac hic Noster v. 10.

Vos tamen o nostri ne festinate Libelli:
Si post fata *venit gloria, non propero.*

Ovidius quoque, Amor. I, 15.

Pascitur in vivis Livor; post fata *quiescit:*
Cum suus ex merito quemque tuetur honos.

...cta pro *Fata* solemnis Librariorum error est: et fuit ...idem, cum in hanc correctionem pronus propenderem: ...ri terruit tum me, ut adhuc terret, epitheton illud *In...ntia*, non nisi dure ut videtur et invito ad sententiam ...nc pertrahendum:

Post ingentia fata *Deorum in templa recepti.*

...ntemus tamen, an exemplis fortassis et argumentorum ...ctu paullatim flecti et allici queat. Ergo ubi *post fata* ...ssim dicitur pro *post obitum*, manifestum est subintelligi ...st *fata completa* · sic Ovidius Trist. IV, 10.

Et iam complerat *genitor* sua fata;

...c est, *mortem obierat.* Quidni igitur recte dicatur, *Post ...gentia fata,* completa scilicet et peracta? si modo uspiam ...tum *ingens* recte itidem dicitur, et hi ipsi, de quibus ...it Noster, *ingentibus fatis* ad superos pervenerunt. De ...roque iam videbimus. Martialis Epig. I, 51. de Lepore ...i Leo pepercit:

Desperanda tibi est ingentis *gloria* fati:
Non potes hoc tenuis praeda sub hoste mori.

...utilius Itin. I, 92. de Roma.

Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris:
Excedis factis grandia fata *tuis.*

...a liquido emendandum est; vulgo ineptissime fertur, ...*andia facta.* Pothinus apud Lucanum, X, 331.

non sanguine clari,
(Quid refert?) nec opes populorum ac regna movemus:
Ad scelus ingentis fati *sumus.*

Ubi iterum, ut codices quidam Bersmanni, ita et in Collegio Trinitatis unus, *Ingentes facti* pro solito stupore exhibent. Valerius Flaccus VIII, 389.

Respiceret plures animas maioraque fata
Tot comitum, qui non furtis nec amore nefando
Per freta, sed sola sese virtute sequantur.

Unde idem lucem accipiet lib. V, 687. ubi Iuppiter de Medea et Medo filio:

Donec et Aeaeten inopis post longa senectae
Exilia (heu magnis, *quantum libet impia,* fatis!)
Nata iuvet; Graiusque nepos in regna reponat.

Ita cum codicibus legendum: neque audiendi sunt viri eximii Nic. Heinsius et Gronovius pater, qui coniecturis suis locum corrumpunt. Medea *magnis fatis* nata erat, quantumlibet impia fuerit. Poteris et *magni fati* legere, sicut supra Lucanus, *Ad scelus ingentis fati sumus:* sed nihil est opus. Virgilius de Turno XII, 149.

Nunc iuvenem imparibus *video concurrere* fatis:

et ibidem de eodem et Aenea V, 795.

Iuppiter ipse duas aequato examine lances
Sustinet, et fata *imponit* diversa duorum;
Quem damnet labor, et quo vergat pondere letum.

Ergo Aeneae fata *maiora* erant, quam Turni; et simpliciter *ingentia.* Atque is per haec *Fata,* quod ad rem de qua agimus non parum facit, in caelum receptus est; prorsus ut Hercules, Romulus, et ceteri, dei facti, non nati. Virgil. XII, 795. Iuppiter ad Iunonem:

Indigetem Aenean scis ipsa et scire fateris
Deberi caelo, fatisque *ad sidera tolli.*

Hercules apud Propertium IV, 9. v. 65.

Angulus hic mundi nunc me mea fata *trahentem*
Accipit: haec fesso vix mihi terra patet.

Unde illud Nostri explicandum, quod v. 11. hic habetur, de Hercule:

Notaque fatali *portenta labore subegit.*

Certe vix aliter hoc *fatali* te expedies, quam ut superiori coniecturae faveas. Virgilius VIII, 292. de Hercule:

ut duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis *Iunonis iniquae*
Pertulerit.

De eodem Hercule, et Romulo Livius I, 7. *Iove nate Hercules, salve: te mihi mater* veridica interpres Deum *auctorum caelestium numerum cecinit. Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque* fata, *ara condita atque dicata, ait. – Haec tum sacra Romulus una ex omnibus peregrina suscepit; iam tum immortalitatis virtute partae, ad quam eum* sua fata *ducebant, fautor.* Vides iam, opinor, Romulum, Herculem et ceteros Indigetes *fatis,* et *post fata,* et quidem post *fata* ingentia in caelum esse receptos. Ce-

[ve]rum an haec emendatio in album recipienda sit, nihil [p]ronunciamus; sed id totum lectori docto, sagaci, suspi[c]aci, difficili, qualem sane optamus, relinquimus. Multa [q]uidem in hac studiorum alea vera et certa cadunt, quae [fi]denter asserimus: multa quoque veris non absimilia, [qu]aeque sine fraude et damno lectoris minime sunt prae[te]reunda, pro quibus tamen spondere ac vadari nolumus.

16. *Iurandasque tuum per nomen ponimus aras*] Pro *Nomen*, antiquissimus Blandinius Cruquii cum duobus Bersmanni, et editio Cadomensis anno C. 1480.

Iurandasque tuum per numen *ponimus aras.*

[N]ostri quidem omnes *Nomen;* quod per editiones impune [g]rassatum est: adeo pigri timidique sumus in amovendis, [q]uae semel insederunt: nos, quantum in nobis est, non [p]atiemur haec lolia diutius dominari. *Iurandas per numen*, ut Virgil. VI, 323.

Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Di cuius iurare *timent et fallere* numen.

Ovid. Heroid. XII.

Per *reditus corpusque tuum mea* numina iuro.

[e]t XV.

Perque *novum* iuro numina *nostra Deas.*

Metam. IX.

Si qua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas.

Numen autem Augusti, et Augustus *Deus;* etiam dum inter homines ageret. Noster hoc ipso loco,

Praesenti *tibi divinos largimur* honores.

Carm. III, 5.

Praesens divus *habebitur Augustus.*

et IV, 5.

et Laribus tuum
Miscet numen, *uti Graecia Castoris,*
Et magni memor Herculis.

Marmor Narbonense apud Gruterum p. 229. NUMINI AUGUSTI *votum susceptum a plebe Narbonensium in perpetuum.* Dedicatum hoc est anno V. C. 764. Augusto adhuc vivente; ut docebit te Illustrissimus Norisius Cenotaph. Pisan. p. 52. quem consule multa poëtarum loca congerentem, in quibus *Deus* indigitatur; nos, iis omissis, nova loca proferemus, ubi *Numen* eius memoratur. Ovid. Trist. III, 8.

Si semel optandum est, Augustum numen *adora:*
Et quem laesisti, rite precare Deum.

Ibid. V, 3.

Sunt Dis inter se communia: flectere tenta
Caesareum numen *numine, Bacche, tuo.*

V, 10.

Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam

Caesaris *offenso* numine *dignus eram.*

V, 11.

Utque aliis, numerum quorum comprendere non est,
Caesareum numen *sic mihi mite fuit.*

Pontic. I, 2.

Magna tenent illud rerum molimina numen:
Haec est caelesti *pectore cura minor.*

III, 1.

E quibus ante omnes Augustum numen *adora,*
Progeniemque piam, participemque tori.

Haec omnia Naso, vivente Augusto: unde iam constat recte fecisse viros eruditos Freinshemium et Ryckium, qui apud Tacitum reponunt, Annal. I, 73. *Rubrio crimini dabatur violatum periurio* numen *Augusti:* ubi vulgati habent *Nomen.* Valer. Max. IX, 15, 3. *Ne divi quidem Augusti etiamnum terras regentis excellentissimum* numen *intentatum ab hoc iniuriae genere extitit.* Eant nunc editores, et *Nomen* hic apud Flaccum deinceps substituant: etsi et Servius Eclog. I. et Georg. I, 24. *nomen* legebat, nisi huc quoque Librarii calumnientur.

18. *Sed tuus hic populus sapiens*] Editiones quidem omnes, et codices quoque quot novi praeter unum,

Sed tuus hic *populus sapiens et iustus in uno*
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo.

Satis recte; ut ordo sit, *In uno te, in te solo anteferendo* Graecis Romanisque ducibus. *Tuus hic populus,* ut Terentius Heaut. Act. V. Sc. I.

Sed hic adiutor meus *et monitor et praemonstrator*
Chremes.

et in Epigrammate:

patria multabor; et olim
Ille tuus civis, *Lampsace, Gallus ero.*

Verum, utut haec speciosa sunt, mirifice tamen adblanditur lectio, quam unus ille ex Collegio Trinitatis codex subministrat,

Sed tuus hoc *populus sapiens et iustus in uno,*
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo.

Ubi alius ordo et distinctio exoritur; *In hoc uno,* in hac una re sapiens, Te omnibus anteferendo, *cetera* nequaquam tam iuste aestimat. Quin et ita olim legerunt Porphyrion et Acron; quorum hic sic locum enarrat: *Pop. Rom. in* hac re sola *iustus et sapiens est, quod te praefert omnibus:* ille sic; hac sola re sapit, *quod te omnibus praeponit.* Sine dubio *Hoc* in hac expositione agnoscitur, non *Hic.* Noster Serm. II, 3, 55.

verum hoc *se amplectitur* uno,
Hoc amat et laudat.

Hac ipsa Epist. v. 120.

versus amat, hoc *studet* unum.

vid. Pont. III, 2.

Extitit hoc unum, *quo non convenerit illis.*

rum noster Epist. I, 10. v. 2.

hac in re *scilicet* una

- *Multum dissimiles; at cetera pene gemelli.*

bi eandem vides antithesin, *In hac una re — cetera;* tam hic habes, *In hoc uno* sapiens; *cetera* non aeque iucat. Quid multis opus? tam elegans verborum collocanumquam a Librariis provenire potuit; contra autem raculo fuisset, nisi *tuus hoc populus* a pluribus depravatur. Rem vero ipsam si aestimes; quorsum *Hic populus* *καττικῶς?* tamquam digito monstrari posset totus populus om. aut potius gens humana, quae universa fere Augu- principi pro populo fuit.

28. *Si quia Graecorum*] Duo codices Torrentii, et egreius noster Reginensis,

Si quia Graiorum *sunt antiquissima quaeque.*

uod sine controversia admittendum est.

31. *Nil intra est oleam*] Vide modo scabiem dictionis,

Nil intra est oleam,, nihil extra est in nuce duri.

bi haec constructio erit, Nil duri est *intra oleam*, nihil *tra in nuce.* Potesne vero tam foedam porriginem paenter ferre, ut in priore membro *Intra* sit praepositio, *xtra* autem in posteriore adverbium? Immo ocius reone, si sapis,

Nil intra est olea, *nihil extra est in nuce duri.*

bi *Intra* et *Extra* utrinque sunt adverbia. Fraudi autem uit Librariis elegantior illa rariorque praepositionis colcatio, de qua vide nos ad Carm. III, 25, 2. ne eadem is nobis dicenda sint.

42. *An quos et praesens et postera respuet aetas*] Editioes principes, Loscheriana et Venetae, cum aliquot codiibus,

An quos et praesens et postera respuit *aetas.*

uod cum manifesto vitiosum esset, et tigribus agnos, *Postera respuit,* futura cum praesentibus coniungeret; recentiores ex codice uno tantum vel altero sic dederunt:

An quos et praesens et postera respuet *aetas.*

tqui par fere hic recurrit inconcinnitas, *Praesens respuet;* umque alteri medicinam quaerunt, alteri venenum misnt. Utrique salutarem opem feres, si cum pluribus et otioribus scriptis, antiquissimo nempe Cruquii, tribus orrentii totidemque Bersmanni, ac nostris Vossiano, Reinensi aliisque restituis,

An quos et praesens et postera respuat *aetas.*

oc enim utrique tempori, et praesenti et postero, ex aeuo convenit. Ceterum integrum locum attentius consieremus:

Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.

Quid? qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poëtas,
An quos et praesens et postera respuat aetas?

Enimvero illud *Poëtas* multis mihi nominibus displicet. Quas enim aures non offendet odiosum illud ὁμοιοτέλευτον, *veteresne* poëtas, *respuat* aetas? Deinde et sententia mutila est, priusque membrum est impar posteriori: in priore *Veteres* tantummodo habes, in posteriore *novos* et *respuendos:* nihil igitur est, quod τῷ *respuat* opponatur et respondeat. Atqui supra v. 37. recte dixerat,

inter
Perfectos veteresque *referri debet, an inter*
Viles atque novos:

ubi *veteres* et *novos*, *perfectos* et *viles*, adversis frontibus componit. Iam vero et supervacuum prorsus est, frustraque versum onerat illud *poëtas;* quippe si *veteres* simpliciter dixisset, utique nomen substantivum necessario et elegantius subaudiretur Neque supervacuum modo, sed quod omnium turpissimum est, ineptum denique et incommodum, et superioribus repugnans. Non enim de solis *Poëtis* hic agit Noster, sed de quibusvis auctoribus, tam qui versibus, quam qui prosa oratione scripserunt. Ergo et numquam antea *poëtas* aut *poëmata*, sed *scriptores* et *scripta* nominaverat; et in his v. 24. 25. 27. *Leges XII. Tabularum*, *Commentarios Pontificum*, *Foedera vetusta:* quae omnia sermone soluto concepta esse et novimus et res ipsa indicat. Haec omnia si evitare cupis, et a poëta nitidissimo tam foedam maculam abstergere, vide an sic locum ex coniectura mecum restituas:

Inter quos referendus erit? veteresne probosque,
An quos et praesens et postera respuat aetas.

Cum sciolus quidam inter lineas *Poëtas* pro interpretamento scripserat: eo postea factum est, ut illud alterum quod nunc revoco ex versu eiiceretur. Noster paullo ante,

Est vetus atque probus *centum qui perficit annos.*

Certe hoc uno remedio cuncta quae iam tetigimus ulcera facile sanaveris.

46. *Demo unum, demo etiam unum*] Illud *etiam*, cum in editionibus primis semel insederat; haud mirum, si per omnes deinceps locum suum tutatum est. Quis enim tam bonam probamque lectionem in ius vocaverit? Persius Sat. VI.

adde etiam unum,
Unum etiam: *terrae est iam filius.*

Nihilominus, cum in veterrimis nostris, Leidensi, Vossiano, Reginensi, quin et Regiae Societatis codice, quibus accedunt duo Pulmanni et Bersmanni totidem, lectionem magis reconditam minusque obviam repererim; non dubitavi eam asserere et auctori suo adiudicare,

Paullatim vello; et demo unum, demo et item unum.
Haec cum rarior et vulgo ignotior esset, illam tritam et quotidianam substituerunt scribae. Terentius Andria, I, 1.

Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus et item *alter.*

Lucret. IV, 553.

Asperitas autem vocis fit ab asperitate
Principiorum, et item *levor levore creatur.*

Gellius in Praefatione. *Alius Antiquarum lectionum inscripsit, atque alius* Ἀνθηρῶν, et item *alius* Εὑρημάτων.

48. *Qui redit ad fastos*] Ita editi omnes quidem *ad* praeferunt: sed scripti vetustiores universi, plerique etiam ex recentioribus,

Qui redit in *fastos, et virtutem aestimat annis.*

Noster Carm. I, 3. *Serus in caelum redeas:* et IV, 2. *quamvis* redeant in aurum *Tempora priscum.* Virgil. Georg. III, 316. de Capris:

Atque ipsae memores redeunt in tecta.

Aen. XII, 424. *novae* rediere in pristina *vires.* Parum, inquies, refert, hanc an illam lectionem sequamur. Recte quidem: sed ea ipsa caussa, quod parum intersit, ab antiquissimis quibusque codicibus religio est abscedere.

50. *Naevius in manibus non est*] Omnes fere de huius loci obscuritate questi sunt Interpretes; qui vero se lucis aliquid afferre gloriantur, ii omnium maxime in caligine et tenebris sunt versati. Videamus, quid rei sit,

Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus,
Ut Critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.
Naevius in manibus non est, et mentibus haeret,
Pene recens; adeo sanctum est vetus omne poëma.

Ubi illa primo, *Leviter curare videtur quo promissa cadant,* et in Ennii contumeliam dicta iam ab omnibus accipiuntur; quasi is nihil ingentibus illis promissis dignum praestitisset. Quod a loci huius sententia tam alienum est, ut plane contrarium sit. Siquidem omnia, quae hinc ad versum usque 62. de poëtis veteribus habentur, non Horatii iudicio dicta sunt, sed ex vulgi opinione, qui Ennium reliquosque antiquos unice mirabatur et in caelum ferebat. Laudatio igitur Ennii, non utique reprehensio nec vituperatio in his quaerenda erat. Solus adeo hoc vidit Scholiastes vetus Porphyrio, cui bene monenti auscultare debuerant recentiores. *Leviter curare,* hoc est, inquit, *Securus esse: securus iam de proventu laudis suae est Ennius, propter quam ante sollicitus fuerat.* Et mox, *Quo promissa cadant, id est, quem successum habeant: ostendit enim sine difficultate veteres poëtas solere laudari.* Nihil verius, nihil doctius. Leviter enim curamus, quae extra aleae discrimen posita esse videmus, de quibus iam securi sumus, per

quae iam neglegentibus esse licet. Hoc voluit Horatius ex *Criticorum* mente, qui Ennium Homerum alterum vocitabant. Iam vero illa quae sequuntur,

Naevius in manibus non est, et mentibus haeret
Pene recens,

quibus et quot sententiarum dissidiis agitata sunt? Sunt enim, qui *Nunc est* pro *Non est* substituant; alii cum superο interprete Gallo *at* loco *Et* reponunt, qui et dialogum hic nescio quem esse hariolatur, ut priora illa Flaccus dicat, *Naevius in manibus non est:* cui alter continuo obganniat, *At mentibus haeret, Pene recens:* alii id scire laborant, et in eo se plurimum torquent, quo pacto mentibus haerere posset Naevius, qui in manibus non esset amplius; aut cur describi et legi indignus esset, qui dignus erat edisci et memoriter recitari. Hi motus et haec tantae discordiae levi pulveris sparsione conquiescent. Tolle modo quod editiones occupat Punctum, et Interrogationis notam repone?

Naevius in manibus non est, et mentibus haeret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poëma.

Quid de Ennio, inquit, loquor? nonne et Naevius Ennio vetustior atque durior in manibus adhuc est, et haeret mentibus, ut pene recens videatur? Ubi, ut vides, *in manibus esse* et *mentibus haerere* non contrariorum nec oppositorum vim habent: ut de hoc aiat, de illo neget Horatius: sed utrumque de Naevio affirmatur, sic ut crescat sententia, cum maius sit mentibus haerere, quam esse in manibus. Suetonius Caligula XVI. *Labieni scripta senatusconsultis abolita requiri, et* esse in manibus *lectitarique permisit.* Plinius Epist. I, 1. *Libelli, quos emisimus, dicuntur* in manibus esse, *quum iam gratiam novitatis exuerint.* Plinius Praef. ad Hist. Nat., *Panaetium de Officiis; quae volumina eius* ediscenda, *non modo* in manibus *quotidie habenda nosti.* Cicero Tuscul. III, 2. *Accedunt etiam poëtae, qui audiuntur,* leguntur, *ediscuntur, et* inhaerescunt *penitus* in mentibus. Seneca Consol. ad Marciam cap. 1. *Legitur Cremutius Cordus, floret,* in manus *hominum,* in pectora *receptus vetustatem nullam timet.*

67. *Si pleraque dure Dicere credit eos*]. **Omnes quidem editiones** *credit*, **quod ferri facile potest: quis neget? Verum, cum in Regiae Societatis codice singularem lectionem repererim, eam ego lectoribus invidere nolui;**

Si veteres ita miratur laudatque poëtas,
Ut nihil anteferat: nihil illis comparet, errat:
Si quaedam nimis antique, si pleraque dure
Dicere cedit *eos, ignave multa fatetur;*
Et sapit, et mecum facit, et Iove iudicat aequo.

Me quidem, ut primum visa est, elegantia sua ita perculit et cepit, ut vel in contextum eam admittere non dubi-

erim. Apte sane haec iuncta sunt, *si concedit, si fate*: ut Noster alibi, Serm. II, 3. v. 305.

Stultum me fateor, *liceat* concedere *veris*.

quod plus est, magis morate hic ponitur *concedit*. ippe ille veterum *mirator et laudator*, non nisi invitus coactus et veris victus *concedere haec faterique* censen. est. Belle autem hoc exprimitur, si *cedit* huc assu: nullum contra huius indicium est in lectione vula: *credit* enim, et facilius quidem, etiam calumniator contemtor veterum. *Cedere* autem hic pro *Concedere*, it alibi pro *Incedere*, simplex loco compositi: Serm. 1. v. 65.

nitidus qua quisque per ora
Cederet.

vide quae ex Plauto attulimus, et eis adde locum :chid. IV, 9. v. 146

Hoc est incepta efficere pulchre, uti mihi
Evenit, ut ovans praeda onustus cederem:

certo et necessario legendum, ex metri ratione: vulgo *Incederem* circumfertur. *Cedere* vero et *concedere* pas- eodem sensu feruntur apud Iuris consultos veteres. gest. VIII, 2, 20. *Si tu mihi per aream tuam in domum im ire agere* cessisti. VIII, 3, 20. *Si mihi eodem tem- e* concesseris *et ire agere per tuum locum, et uti frui ius- :: si tibi* concessero, *ius esse aedificare*. VIII, 3, 5. *ino posse te* cedere, *ius ei esse terram, rudus, saxa ia- e*. VIII, 3, 10. *Si ut quaerere liceat*, cedere *possumus; im ut inventa ducatur*, cedi *potest*. VIII, 2, 21. *Si tibi* icessero, *ius esse invito me altius tollere aedificia tua*. les ex his, nam ibi plura et infinita sunt, nihil inter- e *cedere* an *concedere* dicas. --Ita illud Nostri *concedere is*, frequentius dicitur *cedere*. Igitur hoc vult: *Si cedit*, concedit, si dat, veteres istos pleraque dure dicere; me- n sentit et recte iudicat.

9. *Delendaque carmina Livi Esse reor*] Ita quidem editi unt: sed inspiciamus locum:

Non equidem insector delendaque carmina Livi
Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictare, sed emendata videri
Pulchraque et exactis minimum distantia miror.

rius ille cognomine Andronicus primus omnium Latine sibus scripsit; unde minime mirum, si, quod Cicero ait Bruto, *eius fabulae non satis dignae erant, quae iterum le- entur*: unde et Noster supra, cum poëtas veteres recense- ab Ennio incipiens, ita Livium tandem memorat, ut eorum numero ceu nimis vetustum excerpere videatur:

habet hos numeratque poëtas
Ad nostrum tempus Livi *scriptoris ab aevo.*

t igitur crediderim Orbilium illum (utcunque acerbum

et plagosum, magni certe tum nominis Grammaticum, Suetonio teste, cui statua publice posita est, quippe et filium et servum, a se institutos, professores post se reliquit) tam pravo et perverso fuisse iudicio, ut opica illa Livii *Nequinont*, *Dusmoso*, *Noegum*, *Topper*, et cetera portenta, nobilibus pueris praelegeret. Hoc omnem superat fidem: ut et illud aeque, repertos tum esse, qui Livianis etiam ipsi Ennio pro obsoletis et rancidis spreta, pulchra esse atque emendata, et exactis minimum distare contenderent. Quamobrem lectionem aliam *Laevi* libens accipio, quam suppeditat codex egregius Reginensis,

Non equidem insector delendave carmina Laevi
Esse reor.

ve etiam adscisco, non *que*, ex Leidensi vetere atque aliis Cruquii et Torrentii. *Laevius* autem Erotopaegnion libros scripsit, argumento captandis pueris accommodato, unde versus aliquot non invenusti citantur: de eo vide Scaligerum et Scriverium ad Ausonii Centonem Nuptialem. *Livium* autem pro *Laevio* et passim in Nonio ac Prisciano substituebant Librarii, et hic eo facilius, quod is paullo ante nominabatur. Atqui iam Noster diversum a supra recensitis introducit *Laevium*, ut paullo post *Attam*, v. 79.

75. *Iniuste totum ducit venditque poëma*] Sic omnes editiones, neque suspicio latentis mendi a quoquam iniecta est:

Inter quae verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paullo concinnior unus et alter,
Iniuste totum ducit venditque poëma.

Ubi primum τὸ *et* a fine versus rescindimus, auctoritate duorum codicum Collegii Trinitatis, et totidem Torrentii. Elegantius repetitur *Si* sine coniunctione, *Si* verbum decorum, *Si* versus paullo concinnior. Ita Noster Epist. I, 17. v. 6.

Si *te grata quies et primam somnus in horam*
Delectat; si *te pulvis strepitusque rotarum,*
Si *laedet caupona; Ferentinum ire iubebo.*

et hic supra v. 66.

Si *quaedam nimis antique, si pleraque dure.*

Iam vero quod mox sequitur, *ducit venditque*, interpretes graviter exercet. Quid enim est, *ducit poëma?* producit, inquiunt, ostentat, ut mangones solebant greges venalium. Mirum vero et monstri simile, si versiculus in libro scriptus librum ipsum in pompa producere potest. Immo, inquiunt: *ducit librum totum*, ut pulchri pueri venalitiam mangonum familiam ducebant, quo vendibiliorem redderent. Hoc si verum esset; melius procederet oratio, et minor esset metaphorae licentia. Sed vereor, ut e re mangonum magis fuerit, formosos pueros a deformioribus mancipiis secludere, ne hi conspectu et comparatione pulchriorum magis evilescerent: quod ab eis factitatum esse Martialis indicat IX, 60. de Mamurra:

Inspexit molles pueros, oculisque comedit,
Non hos quos primae prostituere casae:
Sed quos arcanae servant tabulata catastae,
Et quos non populus, nec mea turba videt.

Singularem vero lectionem hic suggerit quantivis pretii codex Reginensis,

Iniuste totum ducit venitque *poëma.*

Ibi Poëma casu recto effertur; Si verbum, inquit, decorum, si unus et alter versus paullo concinnior emicuit; totum poëma iniuste *ducit* emtorem et *venit.* Cicero de Finibus II, 31. de Epicuro: *Ita redarguitur ipse a sese, vereuntque scripta eius probitate ipsius et moribus. Ducit* autem, decipit, fuco fallit, palpo percutit, appositissimum in re venali et mala merce vocabulum. Noster Serm. I, 2. v. 88.

ne si facies, ut saepe, decora
Molli fulta pede est, emtorem ducat *hiantem.*

Ibi vide plura, quae ad firmandam illam lectionem citavimus: vulgati enim libri *Inducat.* Illis adde et Plauti locum Mostel. III, 2. v. 26.

Hoc habet: repperi qui senem ducerem,
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.

Et Captiv. IV, 2. v. 7.

Quom extemplo ad forum venero: omnes loquentur,
Hic ille est senex ductus, *quoi verba data sunt.*

Habes egregii codicis lectionem: tu utram earum malis, tecum constitue.

85. *Imberbes didicere*] Ita nostri codices: at Cruquius ex vetustissimis suis recte edidit,

Imberbi *didicere, senes perdenda fateri.*

Ut et Art. Poët. v. 161. ex optimo omnium quotquot sunt Landinio reponendum est,

Imberbus *iuvenis tandem custode remoto.*

Cui hebeti aure est, quem vulgatum illud *Imberbis iuvenis* sibilante suo homoeoteleuto non offendit et vulnerat. Ceterum nota haec sunt eruditis, neque crambe recoquenda sit. Vide Nonium in *Imberbi,* et Charisium p. 74.

90. *Quod si tam Graecis novitas*] Pro *Graecis* iterum repono *Graiis,* etsi nondum in codice quoquam reperi: nam et supra v. 28. unus Reginensis *Graiorum* nobis servavit. Passim illud ut vulgo notius intruserunt Librarii. Hic vero eo certior correctio est, quod versu abhinc tertio rursus occurrit *Graecia;* inconcinna repetitione, si receptam hic scripturam sequaris.

105. *Cautos nominibus certis expendere nummos*] Variant hic codices scripti; *scriptos nominibus* Barthii codex vetustissimus Advers. XXXVII, 18. quo accedere videtur Pulmanninus et alter ex Collegio Trinitatis, qui mendose habent *scriptos.* Deinde pro *Certis* omnes fere vetustiores tam alio-

rum quam nostri, *rectis*. Eodem pene redeunt hae
nia, sive legeris,

Cautos *nominibus* certis *expendere nummos*.

sive,

Cautos *n.* rectis *expendere nummos*.

sive,

Scriptos *n.* certis *expendere nummos*.

sive,

Scriptos *n.* rectis *expendere nummos*.

Nos pro suscepti operis ratione et exemplis haec illu et si quid intersit discernere et diiudicare conab Principio cavere *pecuniam* dicitur debitor, qui se grapho obligat, Digest. L, 8, 3. inde *Cautiones pecun* Cicero pro domo c. 50. Rarius quidem est, ut participium in ea sententia occurrat. Quintilianus Declam. CCCXVIII. *Ante omnia, testamento temp est* cautum, *quo solvam; ac ne* caveri *quidem potuit.* cletianus Cod. IV, 7, 5. *Et* cautae quantitatis *ob causam exactioni locum non esse.* Ulpianus Digest. I 1. *Si cui* cautum est honorarium, *videamus an pete sit.* Et ibidem, *Si* cauta *est honoraria* summa. Sc Dig. XLVI, 3, 89. *An ex ceteris chirographis, qua Stichus cavit, sed ipse debitor, integra manet actio e quis* chirographis *per ipsum debitorem* cautis. Ex his, nor, vides, ut cautum tempus, cautam summam, c chirographum, ita et *cautos nummos* recte dici. Ran *scribere* dicitur debitor, hoc est, mutuum sumere, c grapho se debitorem agnoscere. Plautus Asinaria I. v. 34.

Adducit domum etiam ultro, et scribit nummos.

Idem Curcul. III, v. 40.

Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine
Dum scribo, *explevi totas ceras quattuor.*

et Truc, I, 1. v. 53.

Ubi aera perscribantur *usuraria.*

Cicero pro Q Roscio c. 1. Scripsisset *ille, si non huius* expensum *tulisset? Non* scripsisset *hic, quod si* pensum *ferri iussisset?* Ad Atticum IX, 2. *Viri bon* ras perscribunt? *ego ipse sedeo?* Suetonius Caes. *Siquid usurae nomine numeratum aut* perscriptum *j* Appuleius in Apolog. *Qui inaniores venere, signo da adulteris deprehenduntur; et quasi ad discendum ve non prius abeunt, quam aliquid* scripserint. Digest. 7. 9. *Non tantum autem sibi solvere tutor, verum etia debitam* pecuniam scribere *potest.* Et XII, 1, 40. *Titius* scripsi *me accepisse* a Publio Maevio *quindeci tua numerata mihi de domo.* Ubi illud nota *a Publio vio quindecim;* inde enim Nostri illud pulchre expl Serm. II, 3. v. 69.

Scribe decem a Nerio.

enim legendum cum scriptis vetustioribus; non ut alii ım *Nerio.* Operam autem ludit acutissimus Gronovius ər De Pecun. Vet. p. 643. ubi acriter contendit Nerium ıc Iurisconsultum induci, non Foeneratorem. Scholia- vetus Persii ad Sat. II. *Nerius morte coniugum locu- atus* foenerator *est factus notissimus, de quo Horatius,* ibe decem Nerio. Porphyrion ad Serm. II, 3. *Iuris* ɔo scribere *est mutuum sumere:* Rescribere, *restituere.* iter ibidem v. 76.

Dictantis, quod tu numquam rescribere *possis:*

osque hos versus laudat Servius ad Aen. VII, 422; ubi ibi, ait, *est dari, Rescribi, reddi.* Terent. Phorm. V, 7. 29.

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum iube rescribi, *Phormio.*
Quodne ego descripsi *porro illis quibus debui?*

Donatus, *Rescribi, reddi, renumerari.* Ausonius Epist. V.

Ergo aut praedictos iam nunc rescribe *Darios,*
Et redime, ut mora sit libera desidiae:
Aut alios a me *totidem dabo.*

. rursus notandum *a me,* ut apud Nostrum *a Nerio.* ı autem tute per te animadvertes, eodem ut dixi redire *Cautos* sive *Scriptos nummos* dixeris, illud tamen iuris- ısult's fere proprium, hoc populari et vulgari usu ma- tritum et receptum esse. Restat, ut illud iam disqui- ıus, *certisne nominibus* hic retinendum sit, ut fere libri ti, an *rectis,* ut scripti omnes paullo vetustiores. Cicero Quintio, c. XI. *Moritur C. Quintius; qui tibi, ut ais,* tis nominibus *grandem pecuniam debuit.* In Verrem III, *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti,* cer- nominibus *deductiones fieri solebant; primum pro specta- ıe et collybo, deinde pro nescio quo cerario.* Asconius in in Verrem c. 49. *Tabulas protulit, per quas probavit sse a se pecunias* certis nominibus *inscriptas.* Digest. V, 6, 1. *Qui pecuniam, ne quid amplius diceretur,* incer- nominibus *crederet.* Ex his locis facile intelligi potest, *tis nominibus* haud aliud denotare, quam certis caussis, ıetextis, titulis; sicuti cum passim dicitur, *eo nomine,* ɔ *nomine, multis nominibus: Certis* quoque non aliud esse *quibusdam,* vel *certis quibusdam.* Atqui hoc, opinor, ıd pertingit ad sententiam Horatii; cui non est satis *cer- quibusdam nominibus* pecuniam mutuam dare, sed *nomini- r bonis* sive locupletibus et bonae fidei debitoribus. Co- nella I, 7. *Vel* optima nomina *non appellando fieri* mala, *nerator Alfius dixisse verissime fertur.* Seneca De Be- f. V, 22. *Multi sunt, qui nec tam boni sunt quam grati, ; tam mali quam ingrati, segnes et tardi,* lenta nomina, n mala. Ibidem VII, 29. *Quaedam* nomina, bona *len-*

109. *Pueri patresque severi*] Ita nunc pass
que aliter scripti nostri. Cruquius vero ex
nes principes, ambae Venetae cum Loscheri
Scribendi studio. Puerique patresque seve
quod suavius est et modulatius. Etsi semel
umve priorem syllabam in *patres* producun
Virgilius.

115. *Quod medicorum est, Promittunt medi*
tionis varietas est, nec in editis, neque i
quin et bis hic locus a S. Hieronymo citatus
Ruffinum, et epistola ad Paulinum; et item
risberiensi Polic. I, 4. quorum neuter aliter
hodie circumfertur. Vix tamen aberit menc
locum penitius inspexeris:

Navem agere ignarus navis timet: abroto
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod m
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri

Certe si hoc modo scripsit Noster,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.

Iam enim satis indicaverat *medicos*, cum prio
Abrotonum aegro non audet, nisi qui didicit,
profecto *qui id didicit* medicus est. Ergo ho
ac si dixisset: nemo nisi *medicus* abrotonum
medici promittunt quod medicorum est. Se
ταυτολογίαν garrulam et ineptam. Atqui fa
rat alios artifices nominare, quorum in hui

Ac musea mele, *per chordas* organici *quae*...
Mobilibus digitis expergefacta figurant.
melicos modos Ausonius dixit, *melicum poëtam* Gellius *icum poëma* Cicero. Ergo hoc dixit Horatius, Navem *re* timet, nisi qui *navicularius* est; abrotonum dare, nisi *medicus;* cithara canere, nisi qui *melicus;* talwilia *tare*, nisi qui *faber. Medicos* vero et *musicos* in simili umentatione iungit et Cicero De Divinatione II, 3. *nim ad aegros non vates aut hariolos, sed* medicos *sole-r adducere: nec vero qui fidibus aut tibiis uti volunt, ab uspicibus accipiunt earum tractationem, sed a* musicis. Boëtius de Consol. Philos. II, 6. *Sic* musica *quidem sicos*, medicina medicos, *rhetorica rhetoras facit. Navi-larios* autem et *Musicos* Dio Chrysostomus Orat. X. p. 5. *Τί δαὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς σκεύεσιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἀλλὰ ΚΙ-ΙΡΑι χρήσαιτο ἂν ὁ ἄμουσος; ἢ ἐπιχειρῶν οὐκ ἂν εἴη κα-γέλαστος, πρὸς τῷ μηδὲν ἐργάζεσθαι καὶ τὴν κιθάραν δι-φθείρας καὶ ἀποῤῥήξας τοὺς φθόγγους; Τί δαὶ, εἴ τις ΑΥ-ΛΙΣ οὐκ ὢν αὐλητικὸς ἐθέλῃ χρῆσθαι, καὶ παριὼν εἰς τὰ ατρα αὐλεῖν; οὐκ αὐτός τε δώσει δίκην βαλλόμενος, καὶ ὺς αὐλοὺς ἂν προσέτι συντρίψειεν; ὃς δ' ἂν ἐπιχειρῇ ΠΗ-ΔΑΙΩι χρῆσθαι, οὐκ ἐπιστάμενος κυβερνᾷν, ἐστὶν ὅπως οὐκ τάχιστα ἀνατρέψας τὴν ναῦν αὐτόντε ἀπολέσειε καὶ τοὺς πλέοντας;* Persius vero, ubi ut solet Nostrum imitatus , et *medicos* et *naucleros* et *musicos* advocavit in compa-tione simili, Sat. V, 100.

Diluis helleborum, *certo compescere puncto*
Nescius examen? vetat hoc natura medendi.
Navem *si poscat sibi peronatus arator,*
Luciferi rudis: exclamet Melicerta perisse
Frontem de rebus.

medicos, et *navium gubernatores* habes: *musicos* vero illo ante induxerat v. 95.

Sambucam *citius caloni aptaveris alto.*

42. *Cum sociis operum et pueris et coniuge fida*] Et pris-editiones et codices nostri omnes praeter duos ex re-tioribus omittunt coniunctionem,

levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris *et coniuge fida.*

cte vero abesse vidit Torrentius, qui et suos codices dat sex, e quibus τὸ *et* exulabat. Fugit autem ratio cierium, cum virum doctissimum, a quo pleraque vel cepit vel surripuit, redarguere hic conatus est. Quid m? annon pueri et coniunx erant *socii operum?* an illi osi domi sedebant? si hoc dixeris, nisi dum per aeta-n opus facere non possent, vel Ofello teste possis refu-i, Serm. II, 3. v. 115. quem

videas metata in agello

Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum;
qui et mox sic filios compellat,
quanto aut ego parcius aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?

Quin et *fida coniux* partem laborum sibi vindicat; Epod. II.

Quod si pudica mulier in partem iuvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli, etc.

Atqui si et illud huc adsciscis; necessario tum sequetur, ut *pueros et coniugem* a societate operum excludas: *Cum sociis operum*, et *pueris;* alii quippe in hac oratione socii erunt operum, pueri coniuxque minime. Facessat itaque coniunctio: neque hic aut *famulos* quaeramus, quos pauperes illi agricolae non alebant, aut *amicos;* qui, ut opinor, messis tempore *cum frumenta conderentur*, domi habebant quod agerent. Ceterum eadem phrasi utitur et Varro de Re Rust. III, 5. de Tauro: *Hic socius hominum in rustico opere et Cereris minister.* Et III, 16. *Vespa, quae similitudinem habet apis*, socia *est* operis. Ovidius Metam. III, 147. de Actaeone:

Cum iuvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum *compellat Hyantius ore.*

145. *Fescennina per hunc inventa licentia morem*] Sic codices et editiones: durius tamen exit, et insolens prorsus est *inventa licentia.* Servius quidem ad Aen. VII, 695. *Fescennium*, ait, *oppidum est, ubi nuptialia* inventa *sunt carmina.* Verum aliud et *invenire carmina*, aliud *invenire licentiam:* neque de Fescennii incolis loquitur Flaccus, sed de totius Romani agri cultoribus. Quamobrem legebam ex coniectura,

Fescennina per hunc invecta *licentia morem.*

Festus: *Fescennina versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicuntur* allati. Scholiastes uterque ad hunc locum: *Dicta sunt Fescennina carmina, ab oppido unde primum* processerunt. Valerius Max. II, 5. *Tibicinum collegium solet in foro vulgi oculos in se convertere: inde* tracta licentia. Postea animadverti πολυμαθέστατον Barthium ad Claudianum p. 765. sic hunc locum citare, nescio utrum ex libris, an ex ingenio: neque enim verbo de varietate lectionis nos commonefecit.

149. *In rabiem verti coepit iocus*] Alio haec ordine ferunt, et editiones vetustae, et codices quos vidi omnes:

donec iam saevus apertam
In rabiem coepit verti *iocus.*

Plenius hoc certe et sonantius, quam illud alterum: sed quo consilio, quisquis erat, primus verborum seriem contra librorum fidem m[illegible], nequeo divinare.

168. *Et grave virus Munditiae pepulere*] Infelix sane acumen Aurati et Rutgersii, qui pro *virus*, divisis syllabis, *vi ius* substituere voluerunt: ideo quia *agreste Latium* hic nominat, et mox subiungit *vestigia ruris*. Atqui ob hoc ipsum abstinere manus debebant, ne putida et ipso *rure* inficetior repetitio fieret. Recte vero se habet lectio recepta:

et grave virus
Munditiae pepulere.

Ibi foetorem figurate ponit, τὴν γράσον, *virus alarum* etc, quod *immundos*, et illuvie sordidos comitatur. *Grave* autem huic proprium Epitheton. Plinius Hist. XXVIII, 23. *Res contactum* grave virus *odoris accipere et aeruginem.* IX, 60. *Sed unde conchyliis pretia? queis* virus grave *in fuco.* XI, 115. *Animae leonis* virus grave, *ursi pestilens.* XXVII, 8. *Floris Asclepiadis* virus grave.

167. *Sed turpem putat in scriptis*] Mansit illud *In scriptis* ex editionibus priscis. at quod omnes Interpretes de libris suis testati sunt, idem nos in veterrimis nostris Vossiano, Leidensi, Reginensi invenimus *inscite:* quod et Scholiastae agnoscere videntur, qui sic enarrant, *stulte erubescit et timet.* Quidam codices mendose habent *inscitiae*, pauci illud *in scriptis*, unus ex Collegio Trinitatis *in libris.* Lego,

Nam spirat Tragicum satis, et feliciter audet,
Sed turpem putat inscitus *metuitque lituram.*

Noster amat adiectiva vice adverbiorum; ut supra v. 161.

Serus *enim Graecis admovit acumina chartis.*

Et alibi, *Ludisque et bibis* impudens, *Si veneror* stultus *nihil horum. Nunc i, rem* strenuus *auge.* Qualia singulis fere paginis observari possunt. Plautus Truculento I, 1.

Si illud quod volu ius dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum esse insciti *credimus.*

Bacch. IV, 10.

Quam se ad vitam, quos ad mores praecipitem inscitus *capessat.*

Mostell. V, 3.

confugisti in aram inscitissimus.

Porro ex *inscitus* facile corrupta illa nascebantur, *in scriptis, inscitiae:* quin et adiectivum pari facilitate in adverbium resolvebatur. Iam vero huius vocis accessione praeclare adiuvatur sententia; nec interea metuendum, ne alibi quam in *scriptis* et *libris* lituras illas extitisse credamus, etsi aperte id non dictum sit. Sic in Arte v. 293. sine mentione librorum,

carmen reprehendite, quod non
Multa dies, et multa litura coërcuit.

180. *Subruit aut reficit*] Codex noster Reginensis cum duobus aliis,

tuitur, nisi qui antea mali quid passus gendum non *aut:* Parvum est, quod ai dum subruit; *ac* alias subrutum reficit.

187. 188. *Verum equitis quoque iam*] I manu scripti, quam formis impressi,

Verum equitis *quoque iam migravit ab*
Omnis ad incertos *oculos et gaudia v*

ubi primo, frustra reclamantibus Librarii quod castigati sermonis ratio postulat; u iam commonefacti. Nota sunt illa et sin

Haud tamen audaci cessit fiducia Turi
Haud secus accenso gliscit violentia T

Mirum vero, quod prae auribus *incertos* cum alibi contrarium doceat, oculos ess *res;* Art. Poët. v. 180.

Segnius irritant animum demissa per a
Quam quae sunt oculis *subiecta* fidelib
Ipse sibi tradit spectator.

Scio equidem ebriis, morientibus, furenti oculos, ut Seneca Epist. LXXXIII. ubi *Adiice illam ignorationem sui, dubia et verba,* incertos oculos, *gradum errantem,* *etc.* Sed quid hoc ad sententiam Flacci? haerebant hic Interpretes, dubitationis o nifesti. Porphyrion: *Incertos dicit secun qui contendunt oculos nostros in multis fa*

auribus percipi? Enimvero aut nos mentis oculos tos obtusosque gerimus, aut sic scripsit Horatius, non a mutatione,

Verum equiti quoque iam migravit ab aure voluptas
Omnis ad ingratos *oculos et gaudia vana.*

tos vero oculos vocat, quod cito voluptatis oblivis- r, nullumque ex ea fructum percipiant aut reddant. odem sensu *ingratam ingluviem*, Serm. I, 2. v. 8.

Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Praeclaram ingrata *stringat malus* ingluvie *rem.*

nque autem locum ex his Callimachi videtur expres-

Καὶ γὰρ ἐγὼ τὰ μὲν ὅσσα καρήατι τῆμος ἔδωκα,
Ξανθὰ σὺν εὐόδμοις ἁκραλιπῆ στεφάνοις,
Ἄπνοα πάντ' ἐγένοντο παραχρῆμ'. ὅσσα τ' ὀδόντων
Ἔνδοθι νειαίρην τ' εἰς ἀχάριστον ἔδυ.
Καὶ τῶν οὐδὲν ἔμεινεν ἐς αὔριον· ὅσσα δ' ἀκουαῖς
Εἰσεθέμην, ἔτι μοι μοῦνα πάρεστι τάδε.

Etenim quaecumque ego capiti tum dedi
Unguenta cum suaveolentibus corollis,
Inodora omnia statim facta sunt; quaecumque etiam
Intra dentes et ingratam ingluviem *ierunt,*
Horum quoque nihil mansit in crastinum: quae vero
Auribus *indidi, haec sola nunc mihi adsunt.*

magis appositum dici potuit. Quae *oculis*, quae *ven-* ıta sunt,

omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere atque ingrata *interiere;*

a quae *auribus* commissa sunt, memoria custodiuntur, aecepta formando animo vitaeque excolendae semper inistrant.

. *Sive elephas albus vulgi converteret ora*] Priscianus unc versum laudat pag. 642, et 649. ubi vetustus et us codex in Bibliotheca publica Cantabrigiae sic exhibet,

Si foret in terris rideret Democritus, seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converterit *ora.*

t hic praeteritum tempus magis quam imperfectum; ibi Serm. I, 1.

Qui fit, Maecenas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, *seu fors* obiecerit, *illa*
Contentus vivat.

ıquam utrumvis sat commode admitti potest; hac sensus differentia: Rideret, si forte *converteret*, Ride- si iam *converterit*.

. *Curam redde brevem*] Videamus locum:

Verum age et his, *qui se lectori credere malunt,*
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,

Curam redde *brevem.*

ubi sententia quidem ex adiunctis satis constat! *De his curam aliquam adhibe:* verba vero nulla vi, nullis tormentis coges, ut sensum eum fundant. Nusquam enim dictum est *reddere curam alicui* pro *curam alicuius agere;* neque adeo per Latini sermonis indolem recte dici potest. Quod et Interpretes sensisse palam est, cum coacti et inviti novas et duras explicationes hic quaerunt. Alii enim sic enarrant, *Redde his curam*, fatiga eos cura, redde eos magis sollicitos et diligentes: alii contra in hunc modum, *Brevem redde his curam*, effice, ut his cura brevis vel nulla sit, fac ut ne distrahantur curis a versibus scribendis. Quae quam febriculosa sint et plane aegrotorum somnia, neque digna quae refellantur, res ipsa clamat. Quid igitur? Deus utique ex machina prodit, ac laboranti loco subvenit Codex Collegii Trinitatis, qui clare et sine litura exhibet,

curam impende *brevem.*

Quod cum olim scriptum esset, *Inpende;* tute per te vides, ut syllaba *in* a praecedente litera facile absorberi, et pede idem in *redde* permutari posset. Ceterum *curam, laborem, operam alicui impendere* vulgatissima sunt apud quosvis scriptores. Virgilius Georg. II, 433.

Et dubitant homines serere, atque inpendere curam?

III, 73.

Praecipuum iam inde a teneris inpende laborem.

124.

instant sub tempus, et omnes
Inpendunt curas *denso distendere pingui.*

Ovid. Art. Amat. 297.

Omnibus his; quoniam prosunt, inpendite curam.

240. *Aut alius Lysippo duceret aera*] Cum membranae hic omnes *duceret* prae se ferant; Lambinus ex coniectura proposuit, *cuderet*, Virgilii loco inductus Aen. VI, 848.

Excudent *alii spirantia mollius* aera.

Quae emendatio tantopere Fabricio placuit, ut eam in contextum receperit. Contra alii in Lambinum insurgunt, et cum ex ipso illo Virgilii loco, tum ex Plinio, et Appuleio vulgatam Lectionem firmare contendunt. Videamus, quo perveniant:

Excudent alii spirantia mollius aera,
Credo equidem, et vivos ducent *de marmore vultus.*

Plinius Hist. VII, 38. *Idem hic imperator* (Alexander) *edixit, nequis ipsum alius quam Apelles pingeret, quam Pyrgoteles sculperet, quam Lysippus ex aere* duceret. Appuleius Floridis: *Edixit Alexander universo orbi suo, nequis effigiem regis temere assimularet aere, colore, caelamine; quin solus eam Polycletus aere* duceret, *solus Apelles coloribus delinearet, solus Pyrgoteles caelamine excuderet.* His testimoniis

nati Lambinum impugnant: atqui aliud est *ducere aera*, ad *ducere vultus de aere*, *ducere Alexandrum ex aere*, *ducere aere effigiem:* siquidem in his forma ducitur, in illo materies ipsa. Seneca Epist. LXV. *Aes prima statuae causa est: numquam enim facta esset, nisi fuisset id, ex quo funderetur* ducereturve. Et hic quoque statua *ex aere* dicitur; nempe ex materia effigies. Virgilius iterum, XI, 654.

alii thoracas aënos.
Aut leves ocreas lento ducunt *argento.*

...in et hic figuram habes *thoracas et ocreas* ex materia ...*entea*. Servius quidem ad locum, *Ducunt*, ait, *id est extendunt*. Quomodo fortassis accipiendum est illud Tibulli I, 3. v. 48.

Non acies, non ira fuit, non bella: nec ensem
Immiti saevus duxerat *arte faber.*

Quippe sic plane Iuvenalis XV, 168.

Nescierint primi gladios extendere *fabri.*

...cumque hoc fuerit: certe non nuda hic materia *ducitur;* sed ensis e materia formatus. Quare locum hunc in medio relinquimus; hoc prius admonentes, si *cuderet* apud Flaccum reponis, omnia plana ac tuta esse; si *duceret*, vix satis probabiliter posse defendi. *Ducere* porro et *cudere* confuderunt Librarii, in Art. Poët. v. 59.

EPISTOLA II.

AD IULIUM FLORUM.

16. *Excepta nihil te si fuga laedat*] Editiones quidem *Laedat;* sed antiquissimus Cruquii Blandinius cum uno ex nostris,

Des nummos, excepta nihil te si fuga laedit.

magis ex more Horatiano.

63. *Renuis tu, quod iubet alter*] Codex veterrimus Leidensis, et Regius, et alter Regiae Societatis cum uno Bersmanni, vocabulis inversis exhibent,

Quid dem? quid non dem? renuis quod tu, *iubet alter:*
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.

Ubi ordo est, *Quod tu renuis, alter iubet; quod petis, alteris invisum est:* Simplicius certe et elegantius, quam quod vulgo circumfertur.

80. *Vis canere et contacta sequi vestigia vatum*] Turbant hic mirum in modum codices scripti; quorum plures *contacta* habent, *contracta* non pauci, unus apud Cruquium *cantata*, alter *cunctata*, Galeanus ex nostris *cinctuta*. Ex his posteriora illa, tamquam manifeste mendosa, reiiciunt interpretes; de prioribus litigant et in partes discedunt. Qui *contacta* Flacco adiudicant, sic verba enarrant, *Vis me sequi contacta vatum vestigia*, Vis me ita sequi, ut tangam, et pedem pede premam. Qui vero fieri potest, ut *sequaris*

contacta? ut sequaris quae iam contigeris et assecutus sis? haec plane pugnant, et a sensu usuque abhorrent. At alii *contracta* hic adsciscunt, hoc est, aiunt, angusta, exigua. Quorsum autem *exigua?* quasi vero poëtae, quo nobiliores, non eo maiora et clariora vestigia post se relinquant; quae quidem a longinquo facile videas, propius attingere frustra coneris. Quid multis te moror? Lege minima mutatione:

Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos,
Vis canere, et non tacta *sequi vestigia vatum.*

Hoc est, Tu, Lolli, qui *carmine sive Odis gaudes* (v. 59.) vis me *canere*, sive carmina scribere, et sequi *vestigia* Lyricorum Latinis ante me *intacta*. Hoc quippe est, quo saepe gloriatur, ut Epist. I, 19. v. 21.

Libera *per vacuum posui* vestigia *princeps,*
Non aliena meo pressi pede.

et mox,

Parios ego primus *Iambos*
Ostendi Latio.

et iterum de Alcaeo, v. 32.

Hunc ego non alio dictum prius ore Latinus
Vulgavi fidicen.

ubi nos plura ad hanc sententiam produximus. Quae intacta sint *vestigia*, iam, opinor, vides. Noster de Ennio Serm. I, 10. v. 66.

Quam rudis et Graecis intacti carminis *auctor.*

Manilius apposite, lib. III, 1.

In nova surgentem maioraque viribus ausum,
Nec per inaccessos *metuentem vadere saltus*
Ducite, Pierides. —
Non annosa canam Messanae bella nocentis, —
Non reges magnos, spatio maiore canenda,
Quam si tacta *loquar.*

Haec quidem pulchre ad Flaccum faciunt; sed, ut ingenue fatear, mendosa sunt, sicut infinita alia in illo opere a librariis pessime accepto: sic autem emendanda sunt e libris melioribus:

Non Regis Magni spatio maiore canenda,
Quam sint acta, *loquar.*

Argute, ut solet Manilius: *Non Alexandri Magni gesta loquar, maiore spatio canenda, quam acta sint:* siquidem ille paucis annis stupenda celeritate totam Asiam subegit. Statius Silv. I, 2.

Quaerit Hymen thalamis intactum *dicere* carmen.

et ibidem III, 5.

Assidue moresque viri, pacemque, novosque
Pieridum flores, intactaque carmina *discens.*

Iuvenalis Sat. VII. de ipso Statio:

sed cum fregit subsellia *versu*;

Esurit, intactam *Paridi nisi vendat* Agaven.
Non *tacta* autem, ut Noster Epist. I, 14. v. 27.

et tamen urget
Iam pridem non tacta *ligonibus arva.*

Martialis II, 19.

Et toga non tactas *vincere iussa nives.*

et V, 37.

Nivesque primas liliumque non tactum.

87. *Frater erat Romae consulti rhetor*] Celeberrimus Daniel Heinsius, praestante vir ingenio, quattuor hos et quinquaginta versus, nimirum ab 87. usque ad 140, ex sede sua, quam per tot saecula Librarii eis assignarunt, pro imperio eiicit, et in Epistolam priorem ad Augustum post versum 229. transducit et collocat: ubi, si Heinsio fides, tam opportunus eis et debitus locus est, quam hic incommodus, alienus, et nullus. Post autem exortus est Cl. Boivinus, qui in Heinsii sententiam hactenus concedit, ut nullam eis in hac Epistola sedem esse pronunciet; ceterum ut post versum superioris Epistolae 118, non ut Heinsius 229, tamquam in amissam possessionem reponat. Uterque temere et perperam. Quod enim hos LIV nulla ratione huc facere, sed ab Epistolae argumento alienos esse clamitant, fugit eos ratio. Summa siquidem argumenti est, excusationes et defensiones ad Lollium parare, cur carmina quae promiserat Lyrica mendax non miserit. In his prima est, se iam *divitem* esse (v. 26.) ut melius nunc dormire sit quam versus scribere: altera, se iam *senem* esse (v. 55.) nec quae olim iuvenis fecerat, nunc per aetatem posse; tertia, nescire quae potissimum scribat (v. 58.) alios alia poscere: quarta, Romae inter tot curas et strepitus (v. 65.) otium et silentium sibi deesse. quinta, quae his LIV. versibus continetur, duram ac miseram esse poëtarum omnium conditionem: rideri enim qui male scribant, utcumque stulte sibi placeant, (v. 87.) et mutuo se ut muli scabant: ringi autem et torqueri (v. 109.) qui exactum quid et legitimum pariant: se quidem ex his conditionibus vel priorem malle (v. 126.) ut delirus aliis videatur, dum sibi placeat, quam angi et cruciari, ut aliis placeat: qui vero sapiat (v. 141.) nihil omnino scripturum esse.

Nimirum sapere est abiectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum.

Eant nunc, et haec optime cohaerere negent. Videamus iam porro, quid in priore Epistola lacerum et hiulcum esse praedicent, quo hi LIV. tam commode (si Musis placet) ab his Duumviris ut nova colonia deducantur. *Verum age*, inquit, o Auguste (v. 214.) et poëtis Epicis, Lyricis, aliisque qui lectori, non Scenae scribimus, curam aliquam impende. *Multa quidem nobis mala facimus*, (v. 220.) cum

librum tibi tradimus fesso vel occupato, tempore alieno; cum amicis recitantes tepide ac neglegenter audiri querimur (v. 224.) vel offendimur, si unum quis versum reprehendat; cum speramus fore, (v. 226.) ut cum primum nos scribere audieris, arcessas ultro, et pecunia vel fundo locupletes. Utcumque autem haec inepte et inscite saepe faciamus: interest tamen eorum, qui res memoria dignas gerunt (v. 229.) ut praestantiora ingenia honore praemiisque ad scribendum excitentur:

Sed tamen est operae pretium cognoscere, quales
Aedituos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poëtae.

Quid iam videtur? enimvero tam arcte haec cohaerent, tam apte coagmentantur; ut si intra commissuras versus illos LIV. cum Heinsio intrudere velis, maximam epistolae labem et ruinam intuleris. Boivinus vero vel ipso Heinsio infelicior est, cum ante versum 118. inserendos esse contendit. Dixerat paullo ante Noster, totum fere populum Romanum, pueros patresque, doctos pariter et indoctos uno scribendi poëmata studio calere; ridiculum quidem hoc esse, cum nemo vel navem agere, vel medicamenta miscere, vel quaecunque id genus tractare ausit, nisi prius didicerit. Ubi haec dixerat, continuo infert,

Hic error tamen, et levis haec insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere est animus, etc.

ubi palam est, *errorem* eum et *insaniam* insanum illud scribendi studium denotare. Insere iam cum Boivino versus illos LIV; et eorum extremi, qui de Argivo illo agunt in vacuo theatro miros ludos imaginante, sic cum primis his coalescent:

pol me occidistis, amici,
Non servastis, ait; cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error,
Hic error *tamen et levis haec insania quantas*
Virtutes habeat, sic collige.

ubi iam *error*, quem tantopere hic laudat Horatius, erit error commotae mentis, in vacuo theatro tragoedos et histriones, ut sibi videbatur, spectantis et audientis. Hoccine ut obtrudat nobis Boivinus? enimvero qui iam monitus in ea sententia obstinate perstiterit, vix illo Argivo sanior videatur. Vidimus, quam incommode atque infeliciter uterque sibi locum selegerit, ubi hos versus insereret. Nunc semel demonstrabimus, minime eos ad Augustum rerum dominum, sed ad amicum familiarem, qualis erat Lollius, omnino esse scriptos. Quippe in his illi sunt. v. 95.

Mox etiam si forte vacas sequere, *et procul audi,*
Quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam.

Lollio hoc dicit, bene habet: si Augusto, rus merum, neque dignitatis eius, quocum loquitur, rationem ullam habet. Quid enim iubet? ut Augustus sequatur poëtas otiosos, et pone a tergo sermones eorum captet? apage urbano homine et aulico tam rusticam simplicitatem. cessant itaque, qui hos versus a possessione sua exturbare et extorres agere conantur; quorum Heinsius cum tum alibi et praesertim in Arte Poëtica miras sibi lusiones fingit, prava ut videtur Scaligeri sui aemulatione ductus; cui in aliis scriptoribus periculosus iste aleae iactus nonnumquam bene ceciderat, interdum et male. Ceterum eas Heinsii hariolationes, cum eiusdem plane soleræ sint, lectorum acumini relinquemus.

87. *Frater erat Romae consulti rhetor*] Nondum ex hoc loco discedere licet, qui iterum negotium facessit. Discrimus quippe Heinsius, insolentia dictionis offensus, *Quis loquatur*, inquit, Romae rhetor frater Iurisconsulti erat, alter alterum laudaret, et honores meros attribueret? ut ne a verbis recedamus,

Frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores.

uis Latinus scriptor umquam ita est locutus? Quis sanus cat, Ego orator, frater meus erat poëta, ut alter alterum mper laudaremus? *Et tamen idem est, quod hic scripsit laccus. Ex quo cuivis iam appareat necesse est, nihil minus quam integram sententiam esse. Quare ut efficeret, quod luit, hoc aut aliquo saltem simili modo fuerat scribendum:*

insani ita demens
Frater erat Romae consulti rhetor, —

lanifestus igitur hiatus est, et sententiae defectus. Enimvero non hoc de nihilo est, quod vir doctissimus irascitur: et miror equidem Interpretes, tam qui ante, quam ui post Heinsium scriptori huic operam impenderunt, altissimo haec silentio praeterire. Sed hoc sapere est; quae eque emendare potes, nec ullo exemplo defendere, tranlire tamquam sana neque in suspicionem vocanda. *Ut* uidem pro *Ita ut* et alibi Noster adhibet, satis inusitate: erm. I, 7. v. 13.

Ira fuit capitalis, ut *ultima divideret mors.*

: Epist. I, 16. v. 12.

Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut *nec*
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus.

uae perinde sunt, ac si plene dixisset, *Ita* capitalis *ut*, *ta* idoneus *ut*. Verum in hoc de quo agimus loco, ipsum illud Adiectivum deficit, sententiae sane necessarium, rater erat consulti rhetor ita *demens* (ut commode supplet Heinsius) ita *stultus et stolidus*, ut alter alterum magnificis nominibus compellarent. Sed nec hoc emplastro stum ulcus contegitur, ut vidit quoque Heinsius: requi-

enim dicis, quo minus existimemus, alterum
stultissimum fuisse, alterum disertissimum. Ia
fratres fuisse narras; tanto hercle minus deris
vel fraternae necessitudinis caussa aut defen
excusari possint. Haeret profecto haec res; i
cules subveniat: interea vide, quid mihi in i
rit, qui sic ab Horatio profectum esse suspic

Pactus erat Romae consulto *rhetor, ut alt*
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius

Enimvero, si hanc lectionem adsciveris, s
erit et egregia: quippe eo ipso ridiculi et v
quod *paciscerentur*, ut alter alterum magnifi
quasi gloriam et rem ex alternis laudibus a
aucupaturi. Quae stulta calliditas nec no
quibusdam deest; quorum mutuas quasi ex p
laudationes vident ridentque nasutiores. Hui
quit, furor etiam nos poëtas agitat, qui *non*
mutua assentatione (Porphyrionis verba sunt)
in caelum efferimus: hic me *Alcaeum alteri*
ea nundinatione, ut ipse a me vicissim *Call*
si id non satis est, *Mimnermus* appelletur; c
et intra limen, καὶ τέκτονι τέκτων, καὶ ἀοιδὸ
que utrique invidemus et male volumus. At
xime confirmatur emendatio nostra *pactus*
qua esset, Consultus ille et Rhetor non c
vere et ex animo laudavisse invicem merit
Neque vero tam longe abscedit a vulgata le
harum rerum imperitis potest videri: cum

Pactus *nisi Iuppiter esset,*
Bis tribus ut *coelo mensibus illa* foret.

Suetonius Caesare XIX: Pactus, ut *is nummos de suo communi nomine per centurias* pronuntiaret. Atque ita passim scriptores. Quin et illud recte *Pactus consulto* casu dativo; etsi frequentius sit *cum consulto.* Ovid. Heroid. XVI, 35.

Te peto quam lecto pepigit *Venus aurea nostro.*

et XX, 157.

Haec mihi *se* pepigit; *pater hunc* tibi, *primus ab illa.*

Digest. II, 14. 27. *Servus* heredi *post adituro nominatim pacisci non potest quia nondum is dominus sit: sed si in rem pactum conventum factum sit, heredi adquiri potest.*

89. *Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mucius illi*] Apage istam loquendi striblíginem et fatuitatem; Ut *hic illi* Gracchus foret, *hic illi* Mucius. Nimirum haec eadem est, quam Epicharmus olim ioco fecerat, ταυτολογία·

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών.

Recte vero Lambinus, qui ringentibus frustra Librariis sic in editione sua reposuit,

Gracchus ut hic illi foret, huic *ut Mucius* ille:

quem tamen vel duo vel nemo secutus est, receptis lectionibus quantumlibet ineptis pertinaciter adhaerentes. Cicero pro Milone c. 12. *Numquid igitur aliud in iudicium venit, nisi uter utri insidias fecerit? profecto nihil. Si* hic illi, *ut ne sit impune; si* ille huic, *tum nos scelere solvamur.* Sed et aliud hic maius est, et Lambino et aliis omnibus intactum, quod nefas est praeterire. Siquidem mihi pene persuasum est, non *Gracchum* hic, sed *Crassum* ab Horatio memorari:

Crassus *ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.*

ubi P. Licinium Crassum *eloquentium iurisperitissimum*, et Q. Mucium Scaevolam *iurisperitorum eloquentissimum* mecum intelliges. Hi enim aequales erant, et in omnibus magistratibus collegae, praeter Tribunatum et Censuram; una Consules A. V. C. 659. At Caius Gracchus et aetate Mucio prior, et in oratoria laude Crasso inferior. Auctor Dialogi De Oratoribus c. 18. *Sicut Catoni seni comparatus* C. Gracchus *plenior et uberior; sic* Graccho *politior et ornatior* Crassus. Rectius itaque Crassus, quam Gracchus, cum Mucio Scaevola componitur. Vide modo Ciceronis librum de Oratore primum, ubi dialogi partes sustinent Crassus hic et Mucius, et De claris Oratoribus c. 39, 40, 43; et mecum senties, ut polliceri ausim. Unum inde locum hic tibi delibabo. *Noli existimare his duobus quidquam fuisse in nostra civitate praestantius. Nam, ut paullo ante dixi consultorum alterum disertissimum, disertorum alterum consultissimum fuisse: sic in*

reliquis rebus ita dissimiles erant inter sese, statuere ut men non posses utrius te malles similiorem. Crassus *elegantium parcissimus*, Scaevola *parcorum elegantissi* Crassus *in summa comitate habebat severitatis satis: Sc* volae *multa in severitate non deerat tamen comitas.* *Gracchum* quidem pro *Crasso* fortasse Librarii substituer fortassis et Horatius dedit; neque enim illud damno, hoc ei praefero. Seneca Epist. CXIV. Gracchus *illis* Crassus *et Curio nimis multi et recentes sunt: ad Appium que et Coruncanium redeunt.* Ammianus Marc. XXX, 4. priscis Oratoribus loquens: *Consulares multi et triumphe* Crassi *atque Antonii, et cum Philippis* Scaevolae *aliique merosi.*

90. *Qui minus argutos vexat furor iste poëtas*] *Vexat* dem hic exhibent scripti editique: minus apte meo dem iudicio; cum iuvet potius et delectet, quam ve Quare repono ex coniectura,

Qui minus argutos versat *furor iste poëtas?*

Noster Serm. II, 3. v. 249.

Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quem, delectet barbatum, amentia verset.

ubi similiter unus ex nostris *vexet*, alter *vexat* vitiose p ferunt, et passim sane haec a Librariis confunduntur. et spes, timor, pavor, pudor, amor, cura *versare* dicun Ennius apud Ciceronem,

curamque levasso,
Quae nunc te coquit et versat *sub pectore fixa.*

Propert. III, 15.

Spesque timorque animum versat *utroque meum.*

Seneca tamen Epist. XXXIX. *Quorum impotentiae a insanae libidini ob hoc unum possis ignoscere, quod quae cere, patiuntur; nec immerito hic illos* furor vexat. hos apud Senecam vere furor *vexat* et male habet; i apud Nostrum *versat* quidem, sed voluptate et lu afficit

92. *Caelatumque novem Musis opus*] Locus et olim nunc cum maxime doctorum virorum disceptationibus leber:

Carmina compono, hic elegos; mirabile visu,
Caelatumque novem Musis opus. aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum —
Spectemus vacuam Romanis vatibus aedem.

ubi primo scire velim, quid sit et quo referendum il *mirabile visu.* Est qui ad utrumque opus et *Carmin Elegos* referat, ne id quidem videns, pluralem eo p numerum necessario hic exigi *mirabilia et caelata op* Quare alii de solis *Elegis* accipiunt: sed et hos interr tos velim, quo spectet illud *visu:* certe non ad bonita et virtutem poëmatis: haec enim non visu sed mente

situr; neque vero ad ornatum libri, umbilicis scilicet et purpureo croceove tegmine superbi. Ut enim in libro nondum publicato, sed intra privatos parietes adhuc latente liturisque ut fit maculoso, talis ornatus locum non habet: ita nihil esse potuit in eo genere *visu mirabile*, vel si *Sosiorum pumice mundus prostaret*. Illa porro vereor ut recte accipiant Interpretes, *Caelatumque novem Musis opus*: hoc est, ut aiunt, ipsis Musarum manibus factum et elaboratum. Atqui si ex animo hoc dicit Noster, ipse absurdus atque impudens est, qui hoc opus postea deridet et sugillat: si salse et per Ironiam, vel non ex sua sed ex scriptoris φιλαύτου sententia, stulte profecto et inepte id iam occupat et docet, quod postea multis versibus ceu nondum intellectum persequitur. Sed et errant omnino, cum *Musis caelatum* enarrant, a Musis elaboratum: etsi probe sciam γλυπτὸν καὶ τορευτὸν ἔπος *sculptum et tornatum poëma* recte alias dici. Quippe *novem Musis caelatum opus* nihil aliud Latine notat, quam quod novem Musas caelatas sive insculptas habet. Ovid. Metam. XIII, 110. de Clypeo Achillis:

Nec clypeus vasti caelatus imagine *mundi*
Conveniet timidae nataeque ad furta sinistrae.

et ibidem 684. de Cratere,

Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus, et longo caelaverat argumento.

Atqui hoc in libelli corio manibus sordescentis impendere, plane incredibilis vanitas et ostentatio est; ne dicam per voluminis formam id fieri non posse. Quare haerent Interpretes; et pluribus quidem hic erroribus implicantur; quos tum melius redarguemus, cum sententiam nostram in medium protulerimus. Sic autem distinguimus locum, et correctiuncula refingimus:

Carmina compono, hic elegos. Mirabile visu
Sacratumque *novem Musis opus, aspice primum*
Quanto cum fastu, quanto molimine circum —
Spectemus; vacuam Romanis vatibus aedem.

Ubi ordo erit; *Aspice, cum quanto fastu circumspectemus opus visu mirabile et novem Musis sacratum, aedem Romanis vatibus vacuam. Opus* illud intellige, vel Bibliothecam Apollinis Palatini ab Augusto conditam, vel aedem Herculis Musarum a Philippo instauratam et exstructam: utrumque quidem opus mirabile et Musis consecratum. De priore Noster clare Epist. I, 3. v. 16.

et tangere vitet
Scripta Palatinus *quaecumque recepit* Apollo.

De alterutro et hic et Serm. I, 10. v. 38.

haec ego ludo,
Quae nec in aede *sonent, certantia iudice Tarpa.*

Quibus in locis *Aedem Musarum* acceperunt veteres Scho-

liastae: nam et illa, credo, in bibliothecae usum cedebat, et studiosis hominibus vacabat, Iuvenalis Sat. VII, 37. ubi poëtam alloquitur,

Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste
Quem colit, et Musarum *et* Apollinis aede *relicta.*

ubi palam est, et Musarum aedem poëtis frequentatam esse. Ovidius Trist. III, 1. v. 69. ubi liber eius questus erat se Bibliotheca Apollinis exclusum esse, mox addit,

Altera templa peto vicino iuncta Theatro:
Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere passa sua est.

Ubi *Templa* recte, opinor, interpretantur, Templum Herculis Musarum, Theatro vel Pompeii vel Balbi vel Marcelli vicinum: nam trina illa in eadem Urbis regione erant ac Templum Musarum. Ideo autem facilius ad Scholiastas accedo, quia *Novem Musas* hic memorat Noster: nam in templo illo Herculis Fulvius Nobilior novem signa, *hoc est, omnium camaenarum ex Ambraciensi oppido translata sub tutela fortissimi numinis consecravit,* ut narrat Eumenius in Panegyrico; tangit quoque et Plinius Hist XXXV. 10. Inde aedes illa Musarum vocitata est, vel Herculis Musarum. Iam autem, ni fallor, etiam per te sub odoraris, cur pro illo *caelatum,* ut scripti editique exhibent, *sacratum* reposuerim. Quorsum enim *caelatum,* aut qua sententia? Vicimus iam antea multis argumentis, non posse ad Librum hoc referri: quibus adde, absurdum esse ut *Novem* Musae *unius* et eiusdem operis caelatrices fuerint. Unde ni fallor, eo redactus est Porphyrion, ut figurate exponeret *Novem Musis, hoc est, omni metrorum genere variatum et quasi pictum.* Belle sane et cogitate cum his de *Elegis* sermo sit, qui uno metro alternis versibus brevioribus decurrunt. Enimvero etiamsi de Libro, ut volunt, hic ageretur, *sacratum,* hoc est, consecratum, dedicatum reponerem; ut Ovid. Trist. II, 55. de Fastis suis loquens,

Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
Et tibi sacratum *sors mea rupit* opus.

ubi et *opus* quoque apposite venit. Sic Herodoti Historia Novem Musis, quarum nomina prae se fert, *sacrata* recte dicetur: *caelatam* nemo dixerit, nisi ludibrium debiturus. Ergo alterutrum certe obtinebo; ut aut, si Librum hic intelligis, *sacratum* mecum reponas; aut, si *caelatum* in quovis modo retines, de Aedificio mecum interpreteris. Fieri enim potest, ut utraque ex illis aedibus *Novem Musis caelata* fuerit: id enim argumentum Bibliothecae parietibus vel fastigio commodum est. Sic autem loquitur Martialis X, 19.

Illic parva tui domus Pedonis

Caelata est *aquilae minore penna.*

Verum, cum Apollinis aedes *Danaidum*, Herculis autem *Musarum* statuis maxime insignes essent; neque quisquam in illa Musarum iconas memoret, in hac autem et nobilissimas Musarum statuas et earundem caelaturas una fuisse incredibile sit; superest ut, obstrepentibus licet Librariis, legamus,

mirabile visu

Sacratumque *novem Musis opus.*

Quippe *sacratum* eo quo diximus sensu passim apud scriptores venit. Virgilius de Augusto, Aen. VIII, 715.

votum immortale sacrabat,

Maxima tercentum totum delubra *per orbem.*

Ovid. Art. Amat. III, 389.

Visite laurigero sacrata palatia *Phoebo.*

Fast. I, 290.

Sacravere *patres hac duo* templa *die.*

Tacitus Annal. II, 49. *Spei* aedes *a Germanico* sacratur. Iam vero *Opus* et *Opera* de aedificiis dici, nemini ignotum est. Ovidius de porticu Octaviae, Art. I, 70.

Aut ubi muneribus nati sua munera mater

Addidit, externo marmore dives opus.

Sacratum autem, si utrinque literam initialem tollas, haud ita multum a *caelatum* distabat; ut non facile negligens Librarius similitudine deciperetur. Multa quidem diximus; verum adhuc restant dicenda: nisi nova doctissimi amicissimique Viri commentatione haec omnia subrui et subverti patiamur. Is locum hunc non de Aede vel Templo, sed de privatis aedibus interpretatur: multaque operose congerit, et acute, ut solet, eo pertrahit, ut sententiae suae astipulentur. Dolet tamen, ipsa ei fundamenta tam male posita esse: fallitur enim gravissimeque errat, cum *aedem* numero singulari pro privata domo accipit: ubique enim Templum, vel aedificium sacratum aut auguratum significat. Hoc sanciunt veteres Grammatici; hoc omnium Scriptorum auctoritas decernit et constituit; hoc belle ostendit Iuvenalis loco iam citato, Sat. VII, 40.

Quem colis, et Musarum et Apollinis aede *relicta,*
Ipse facit versus atque uni cedit Homero
Propter mille annos: aut si dulcedine famae
Succensus recites, Maculonis commodat aedes.

ubi vides Dei *aedem* dici, civis et privati *aedes.* Unde illud Nostri Carm. I, 30. ad Venerem,

et vocantis

Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

recte Scholiastae et Lambinus *Sacellum* accipiunt, quod in parte aedium Veneri dicarat: et frustra obloquitur optimus Torrentius, dum nimio contradicendi studio Lambino

aede sua: *sed, cum vi irrumperet, lapidibus d*
illud continuo ferit oculos, primo *aedes suas,*
sua et superflue et prave iterari ut vel inc
iure oriatur suspicio. Sagacissimus quidem C
ter pro *In aede sua* mavult *In aedes suas.* S
Regio Lutetiae vetustissimo omnium atque o
illud *Fas* et *in.* Unde unius literae mutatio
tuo, *Eum sibi recipere non fuisse e* re sua. N
fuit, neu utile sibi, non commodum; quippe
gra forte erat, aut religionis caussa secubaba
tum amatorem intus habebat. Iam vero il
suam contorquet Vir egregius,

Quanto cum fastu, quanto molimine circun
Spectemus *vacuam Romanis vatibus aedem.*

hoc est, ait, undique per urbem quaeramus r
vel conductitiam vel gratuitam, ubi recitem
novit scilicet, quid esset *Cum fastu circumsp*
quanto cum lepore gestum motumque homin
rum Noster hic descripserit. Cicero pro Q.
Usque adeone te diligis, et magnifice circumsp
niam non ex tuis tabulis sed ex adversariis peta
dicem testis loco recitare, arrogantiae *est: sua*
tionum et liturarum adversaria proferre non e
Vides, opinor, arrogantium esse magnifice ci
at nullus opinor *fastus* erat, circumire vicos
hic illic emendicarent. Hoc non fastuosi est,
potius et demissi. Illud vero, quod sequitur,

Mox etiam (si forte vacas) sequere et procu
quo pacto ad suos sensus alliciat vir eruditus?

>iet. Non enim hic publicam recitationem narrat Horaus; neque Aedem cathedris et anabathris completam nos aginamur. Ipsa verba nos alio ducunt, quae privatim c agi ostendunt; non publice ubi non *alter. alteri*, sed us omnibus recitabat. Quo et ipso penitus concidit ctissimi viri interpretatio. Quo enim opus domo concitia, cum *unus* tantum auditor esset? Illa denique, ae locum hunc claudunt,

vacuam Romanis vatibus aedem,

ve obsecro cum Dacierio et eius antecessoribus explices, *cuam et inanem, nisi per nos esset:* immo vero *vacantem,* *eram, apertam* vatibus Romanis, ut vere olim Porphyon, et nuper Daniel Heinsius ex Sallustio et Livio. Salst. Cat. XV. *Pro certo creditur Catilina, necato filio, va*tam domum *scelestis nuptiis fecisse.* Cicero Cat. I, 6. *Nu*r *cum morte superioris uxoris, novis nuptiis* domum vacuam *isses.* Ubi nollem Graevium nostrum ed. disse *vacuefe*r*ses.* Livius I, 46. *Cum* domos vacuas *novo matrimonio* c*issent.* Haec loca, licet ab aliis animadversa, produxi; io hanc pravam interpretationem per editiones nobiles 'opagatam tandem aliquando submoverem. His adde illa lautina, Pseud. I, 5.

Fac sis vacivas, *Pseudole,* aedes *aurium,*
Mea ut migrare dicta possint, quo volo.

lem, Casina III, 4.

Ut bene vacivas aedes *fecisti mihi!*

ixerat de re eadem III, 1.

Fac vacent aedes. *Quin edepol servos, ancillas domo*
Certum est omnes mittere ad te.

III, 2.

Liberae aedes *ut sibi essent;*

; ibidem,

Liberi loci potestas,

Liberum praebet locum.

tque hinc iterum revincitur viri celeberrimi interpretao: ut enim domus privata, seu procerum alicuius graita, sive alterius conductitia, *vacua fieri* poëtis occasione iqua posset; *vacua* tamen *esse* perpetuoque libera et erta nulla praeterquam Aedes publica et eorum usibus icata potuit.

152. *Audieras, cui Rem Di donarent*] Plurimi ex scrips *donarent*, Bersmanni unus *donarunt*, unus ex Collegio 'rinitatis *donarant.* Lege, quod omnes hos Librarios fellit et latuit,

audieras, cui
Rem Di donarint, *illi decedere pravam*
Stultitiam.

udieras illi stultitiam decedere, cui Dii rem donaverint. a *loquuntur, qui pure scribunt.*

161. *Cum segetes occat, tibi mox frumenta daturus*] Quo in vetustissimis Blandiniis Cruquius, in duobus suis Torrentius, in uno Bersmannus, idem ego in potioribus nostris Graeviano, Leidensi, Reginensi, Vossiano reperi,

et Villicus Orbi,
Cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit.

Atque hoc probant quidem Torrentius Cruquiusque; cu autem ita sentiant (nam subtile id et difficile est) non dicunt. Dacierius contra τὸ *Daturus* tuetur, hoc scilicet argumento, quod eo pacto *propositum Villici indicatur, non domino laborantis, sed emtori.* Vah, quantuli laboris esse sic chartas meas complere mulierculis et centurionibus legendas. Nam *propositum*, quod narrat, et non ita est; si esset, per utramvis lectionem aeque monstraretur. Nobis nullum dubium est, quin *Daturas* Horatius scripserit et experiamur, an quod animo concipere videmur, elo qui possimus. Utraque quidem lectio satis proba est, eodem ferme recidit: ac tanto difficilius est rationes reddere, cur hanc illi praetuleris. At primo id in propatulo situm est, codices vetustiores *daturas* agnoscere, qui, ubi hinc et illinc aequa pondera sunt, omnino sunt audiendi et illud quoque, si *Daturas* legeris, rotundiorem et elegantiorem fore constructionem; verique esse similius ut pro *Daturas* Librarii *Daturus*, quam contra, substituerint. Iam autem *segetes*, non fruges, verum ipsa arva hic denotari vel ex adiuncto *occat* manifestum est. Ergo, inquit, *Orbi villicus, cum occat agrum tibi mox frumenta daturum*, tibi revera occat, et *te dominum sentit. Dare* hic est, ferre, gignere, parere, praebere. Sic saepe scriptores rei Rusticae. Virgil. Georg. II, 442.

Dant *alios aliae foetus: dant utile lignum*
Navigiis pinos.

et 520.

Dant *arbuta Silvae.*

Omnia utique in hac lectione recte procedunt: Villicus ille, si occat segetes frumenta tibi *daturas*; utique tum *cum occat*, te dominum habet. At, si occat, frumenta tibi *daturus*, non idcirco, *cum occat* hunc vel illum agrum, habet dominum; quia fortassis in alio agro nata frumenta tibi venditurus est. Adde quod *Daturus*, parum proprie accurate pro *venditurus* hic poneretur. Siquidem emtor dat, quippe prior et ultro praestinatum veniens. In versu sequente:

das *nummos, accipis uvam.*

et Serm. II, 4. v. 76.

dare *millia terna macello.*

171. *Limitibus vicina refugit iurgia*] Libri quidem fere omnes *Refugit.* Et sic hodie apud Servium fertur,

Aen. VI, 603. ubi *Adsita* exponit *sata*, τῷ *Ad* vacante; ut apud Virgilium *Adsimilis*.

qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit *iurgia.*

Quorsum autem *refugit*, tempore praeterito? id sic intellige, tamquam ea olim caussa manu sata esset populus, ut litem de finibus inter vicinos ortam sedaret. *Refugit* autem morate accipies, quasi dominus *fugitans litium* cederet finibus vicino, ut vel periculum litis vel impendia evitaret. Sed Lambini aliquot codices et a manu secunda Petrensis aliud quid suppeditant,

Limitibus vicina refigit *iurgia.*

Et sane tempus praesens huic loco magis videtur accommodatum; praesertim cum non unam aliquam litem, sed plurative *iurgia* dixerit. *Refigit iurgia*, quae quovis tempore inter vicinos de finibus constituendis exercitari possint. *Refigere* idem hic quod *Resolvere*: ut Noster Serm. II, 5. v. 103.

Nil agit exemplum, litem *quod lite* resolvit.

Iurgia enim sunt *Lites*. Cicero De Leg. II, 8. *Feriis iurgia amovento* et 14. *Feriarum festorumque dierum ratio in liberis requietem habet* litium et iurgiorum; *in servis operum et laborum.* Digest. X, 2. 57. *Licet arbiter sententiam* iurgio peremto *non dixerit.* Varro de Re Rust. I, 15. *Fines praedii notis* arborum *tutiores fiunt, ne familiae* rixentur cum vicinis, *ac limites ex* litibus *iudicem quaerant.*

175. *Nunc vi, nunc sorte suprema*] Editiones priscae Venetae et Loscheri *morte* habent; at illud *sorte* ab Aldo substitutum omnes postea editiones occupavit: cum tamen compertum sit, codices Torrentii, Pulmanni, Bersmanni, Nostros (adde, si vis, Lambini et Cruquii, qui hic tacent) miro consensu exhibere,

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema,
Commutet dominos, et cedat in altera iura.

Utra vero ex his melior sit et Flacco adiudicanda, non cuiusvis est pronuntiare. Virgil. Aen. V, 190.

Hectorei socii, Troiae quos forte suprema
Delegi comites:

Hinc, opinor, accepit, qui primus apud Horatium reposuit *sorte*. Prudentius Peri Steph. I, 53.

Stant parati ferre, quicquid sors *tulisset* ultima.

Lucan. VII, 172.

Omne malum victi, quod sors *feret* ultima *rerum,*
Omne nefas victoris erit.

Avienus Arateis in Ophiucho:

In Styga decursis parcarum ab origine fusis
Merserat Hippolytum sors ultima.

Quintilianus Decl. V. *Paullisper aeger vidit propinquos*; *vi quamvis* suprema sorte *collabens, prius tamen luce caeli li-*

bera satiatus est. Amm. Marcell. XXVIII, 5. *Stetere men mox conglobati*, extrémaque sorte *vires licet non i gras suggerente, confligere cogebantur.* Atque his qui exemplis defendi potest lectio, quae nunc circumfer contra non desunt quae et membranarum omnium turam sustentare queant. Noster Serm. I, 7. v. 13.

Hectora Priamiden animosumque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima *divideret* mors.

Silius Ital. V, 417.

Flaminium implorasse tamen iam morte suprema
Haud frustra fuit.

Boëtius Consol. Phil. II, 7. *Quid autem est, quod ad pr cipuos viros, qui virtute gloriam petunt; quid, inquam, quod ad hos de fama post resolutum* morte suprema *cor attineat?* Ibidem IV, 6.

Eadem rapiens condit et aufert
Obitu *mergens orta* supremo.

Ovidius Metam. III, 136.

dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera *debet.*

Ita *suprema busta, novissima fata, ultima fata* passim Poe tae. Alcimus Avitus lib. V.

Sentiat Aegyptus, sapiens vel morte suprema,
Quam nihil invitis prosit contendere divis.

et mox ibidem:

Quo monstrasset iter Pharió mors ultima *regi.*

Idem tamen libro ad Sororem:

Quam licet hinc celeri tulerit sors ultima *leti.*

Petronius de Troiae Halosi,

hic graves alius mero
Obtruncat, et continuat in mortem ultimam
Somnos.

Quid iam fiet? nam utrinque vides paria fere testimoni Meo quidem iudicio *morte suprema* hic retinendum. cu quia quicquid est scriptorum codicum hanc lectione tutantur: tum quia ex plerisque omnibus locis illud lic animadvertere, non mortem ipsam *suprema sorte* denota sed periculum, discrimen, necessitatem ante morten plane ut Tacitus Hist. I, 72. *Accepto* supremae necessi tis *nuntio.* Atqui non supremo discrimine, sed supren demum morte novus heres succedit. Adde huc, quod his Flacci locis non tam perpetuum ac otiosum epithet est, quam ex adiunctis natum eisque connexum; adeo pro more quasi in adverbium resolvi debeat; *Aut pre* inquit, *aut precio, aut vi, aut suprema*, postremo, deniq *morte:* et iterum, *Ira fuit capitalis*, tam implacabilis, *ultimo*, vix tandem, *mors eam divideret.* Ita Serm. I 2, 132.

nos expulit ille:

Illum aut nequities aut vafri inscitia iuris,
Postremo *expellet certe vivacior heres.*

ünc elegantiam non ceperunt, qui alterum illud *sorte* per t editiones propagarunt.

276. *Et heres Heredem alterius*] Semper mihi iners et concinnum visum est illud *Alterius:*

Sic quia perpetuus nulli datur usus; et heres
Heredem alterius *velut unda supervenit undam.*

eres, inquit, *supervenit heredem (alterius) velut unda un- :m.* Oneratur profecto et polluitur sententia; non paullo .ltior et rotundior exitura, si τὸ *Alterius* auferatur. Oms quidem heres est *alterius* heres, ut nibil opus fuerit m supervacuo emblemate. Quid quod ambiguum quid c pacto legentibus obversatur; dum incerti sunt quo ndat oratio, *Heres heredem* alterius; quod prima fronte set, Heres *Titii* heredem *Maevii*, ex alia gente et famia. Vide igitur, an sic corrigendus sit locus, pusilla et ope nulla mutatione:

et heres
Heredem alternis, *velut unda supervenit undam.*

ternis, absolute, fieri passim dicitur, quod vicibus et rta vicissitudine fit. *Alternis* heres expellit et expellitur, *ternis* unda supervenit et supervenitur. Ovid. Met. XV, io.

sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior venienti, urgetque priorem:
Tempora sic fugiunt, pariter paritcrque sequuntur.

oc est, *Alternis urget et urgetur unda;* urget priorem, rgetur sequente. Neque enim necesse est, ut *alternatio* eciproca sit, ut unda sequentem vicissim urgeat, aut hes suum heredem superveniat. Passim eo sensu *Alternis* pud scriptores usurpatur, ubi vicissitudo illa non reciproatur, sed progreditur. Ita credo olim hic legerat Porhyrion Scholiastes; cum sic locum enarrat: *Si temporalis* icissitudo *servetur* (lege versetur) *inter homines: ut fluctus uper se* invicem *veniunt, cum ex immenso volvuntur mari.* nimvero cum *vicissitudinem et invicem* dicit, omnino inerpretari videtur *Alternis*, non *Alterius.* Facillima vero rat Librariis erratio. Lactantius De Ira Dei c. 5. *Ut ra statum mentis immutet, ardescant oculi, os tremat, lingua itubet, dentes concrepent,* alternis *vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens.* Ita recte nunc editum ertur; at in vetustis, ut Iuntina MDXIII, *alterius* mendose xtat.

182. *Sunt qui non habeant; est qui non curet habere*] Nescio unde aut quam ob causam iam plures editiones ccupet *curet;* cum et editiones vetustae et scripti omnes nelioris notae, in quibus Graevianus, Leidensis, Regiuensis, Vossianus, magno consensu habeant,

Sunt qui non habeant; est qui non curat *habere.*
Volebant scilicet eodem modo utrumque efferri, *habean curet.* Atqui latuit eos sententiae energia; sunt, inqu qui non *habeant*, hoc est, *habere nequeunt*, cum tamen d siderent: est qui non *curat habere*, non desiderat. Re igitur *curat*, ut Carm. I, 1.

Est qui *nec veteris pocula Massici*
Spernit.

199. *Pauperies immunda domus procul absit*] Locus el gans, sed in omnibus editionibus male acceptus et d pravatus:

Pauperies immunda domus *procul absit: ego, utrum*
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.

ubi quorsum obsecro *Domus*, cum de *Nave* hic sermo s absurdum utique, ut nihil supra, in eadem comparati primo *domum*, postea *navem* ingerere. Nimirum hoc b lum emblema Librariorum liberalitas subministravit. tustissimi nostri Graevianus Vossianusque non agnosc τὸ *Domus;* sed mutilum versum exhibent,

Pauperies immunda procul absit: ego utrum.

Editiones autem priscae cum libro e Collegio Trinit inversa verba collocant,

Pauperies immunda procul domus absit.

ut vel hinc subodoretur, qui nasum habet, illud *Domu* mala manu interpolatum esse. Tollit omnem dubita nem codex eximius inter Pulmannianos, in quo sic v bum geminatur,

Pauperies immunda procul procul *absit: ego utrum*
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.

Rectissime: quippe ubique fere, cum geminandum e vocabulum, alterum omittebant Librarii; unde postea lectorum captu hiatus explebatur. Infinita huius exem tibi suppeditabit Nic. Heinsius in notis ad Ovidium alios. *Procul procul*, eleganter, et ex formula; ut Gr cis Ἑκὰς ἑκάς. Callimachus Hymno in Apollinem, v.

Οἷον ὁ τῶ 'πόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ,
Οἷα δ' ὅλον τὸ μέλαθρον. ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρός.

Ovid. Fast. II, 623.

Innocui veniant; procul *hinc* procul *impius esto.*

Virgil. Aen. VI, 258.

procul *o* procul *este profani.*

Statius Silv. III, 3.

procul *hinc* procul *ite nocentes.*

Ovid. Metam. VIII, 589.

procul *en* procul *una recessit*
Insula grata mihi.

et XV, 587.

procul *ah* procul *omina, dixit,*
Talia Di pellant.

rnobius lib. I. p. 23. *Discedat haec longe atque a nobis* *ocul procul, inquam, ut dicitur, averruncetur amentia.* Dteris etiam sic refingere,

Pauperies immunda procul, precor, *absit.*

aec enim a Librariis saepe confunduntur. Ovid. Heroid. VII, 220.

Delicti fies idem reprehensor et auctor:
Terra, precor, *vultus obruat ante meos.*

əi codex veterrimus Puteanus aliique *Procul* pro *precor* .bstituunt, teste Heinsio.

212. *Quid te exemta iuvat*] Repone ex tribus Blandiniis pud Cruquium,

Quid te exemta levat *spinis de pluribus una.*

uod et aptius est sententiae, et Horatio familiare: ut pist. I, 8. v. 8.

Nil audire velim, nil discere, quod levet *aegrum.*

rm. II, 3. v. 292.

casus medicusve levarit
Aegrum ex praecipiti.

pod. XI, 17.

Fomenta vulnus nil malum levantia.

XVII, 26.

Levare *tenta spiritu praecordia.*

arm. Saec. v. 63.

Qui salutari levat *arte fessos*
Corporis artus.

ribonius Largus, 6. *Comitiali morbo correptos et caligine* *peditos ex magna parte* levat. Plin. Hist. XXVIII, 4. *Ca-* *llus puerorum, qui primus decisus est, podagrae impetus di-* *tur* levare *circumligatus;* et sic alibi passim. Perperam itur codices nostri omnes *iuvat;* operae quippe pretium set, unam de pluribus spinam eximi, si *levaret;* etiamsi on *iuvaret,* quod altero maius quid et amplius est.

216. *Lasciva decentius aetas*] Codex Colbertinus *licen-* *us;* et sic vetustissimus Barthii Adv. XXXVIII, 18. quam ise lectionem amplectitur. Ita sane Noster, Carm. I, 19.

Et lasciva Licentia.

gacissimus autem Nic. Heinsius in ora codicis sui, Forte, iquit, *frequentius.* Immo vero et sana et egregia lectio t, quam editi scriptique praeferunt,

ne potum largius aequo
Rideat et pulset lasciva decentius *aetas.*

ecentius lasciva, quam magis *decet* lascivire et ludere, uam senectutem sub vitae occasu. Noster Epod. XIII.

dumque virent genua,
Et decet, *obducta solvatur fronte senectus.*

arm. III, 5.

Non si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet: *filia rectius*

Expugnat iuvenum domos.

Iuvenal. XI.

spectent iuvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultae decet *assedisse puellae.*

Terent. Adelph. I, 2.

et tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per aetatem licet:
Potius quam ubi te exspectatum eiecisset foras.
Alieniore aetate *post faceret tamen.*

Ubi Micio modestius *Licet;* noluit enim dicere *Decet;* ne severum et iracundum fratrem gravius offenderet.

ARS POETICA.

EPISTOLA AD PISONES.

2. *Et varias inducere plumas*] Sic in omnibus editionibus fertur; scriptique astipulantur, uno excepto. Videamus locum integrum:

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, et varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.

Ubi vereor, ne illud *varias inducere plumas* aliud prorsus Latinis auribus sonet, quam vulgus interpretum opinatur. Plerique enim sic accipiunt, *Si pictor quis capiti mulieris cervicem equi et* alas volucris, *et caudam piscis velit iungere:* quae quidem sententia sic satis commode admitti posset, ni ipsa verba reluctarentur et repugnarent. Alarum quippe *pennae* sunt; *plumis* autem reliquae corporis partes velantur. Ovid. Met. II, 374. de Cycno transformato:

Cum vox est tenuata viro, canaeque capillos
Dissimulant plumae: *collumque a pectore longum*
Porrigitur: digitosque ligat iunctura rubentes:
Penna *latus vestit: tenet os sine acumine rostrum.*

et XIV, 500.

Vox pariter vocisque via est tenuata, comaeque
In plumas *abeunt:* plumis *nova colla teguntur,*
Pectoraque et tergum: maiores brachia pennas
Accipiunt; cubitique leves sinuantur in alas.

Ergo *inducere plumas membris* perinde erit, ac ipsum caput, cervicem, caudam, et cetera membra undique collata plumis obducere et tegere. id enim est *Inducere.* Ovid. Met. X, 271.

et pandis inductae *cornibus aurum*
Conciderant ictae nivea cervice iuvencae.

et IV, 391:

sine, numine vestro
Contegat inductus *morientia lumina cortex.*

Iam vero illud omnia portenta et omnium aegrorum somnia longe exsuperet, si *mulieris* facies, si *equi* cervix, si cauda *pistricis* plumis vestiantur. Vestram fidem, pictores; ubi terrarum, in qua usquam pergula tam prodigiosa tabula prostabat? Ipse vero poëta, si quid sapio, non levius existimationis discrimen subit, qui tam absurda fingere voluit, quam ille siquis est qui velit pingere. Qui, malum *formosa superne* mulier, cui caput et tota facies plumis obducta erat? Elegans sane formarum spectator, dignusque cui talis Glycera vel Inachia cum plumeis genis de nocte veniat. Unde porro sciet spectator, *piscem* esse in tabula, si non squamis, sed plumis totus obtegatur? Qui divinabit *atrum* esse *piscem*, cui *variae* et diversis coloribus *plumae* inductae sunt? Id enim, ne nescias, *variae plumae* tibi significabunt: Propertius III, 11.

Aut variam *plumae versicoloris avem.*

Plinius Hist. X, 38. *Meleagrides Africae, hoc est, gallinarum genus, gibberum*, variis sparsum plumis. Varro de Re Rust. III, 9. *Gallinae Africanae sunt grandes*, variae, *gibberae*. Tot, ut vides, absurda, tot incredibilia vel Isiacis pictoribus abneganda vulgatam lectionem sequuntur. Levius quidem peccat codicis Regii scriptura, qui clare et sine litura exhibet,

varias inducere pennas:

sed nec haec sagaci lectori fucum facere poterit. Cur enim *varias* obsecro? Non satis monstrosum erat, si unius cuiusvis coloris *pennae* sive alae appingerentur? Quis ferat in ipsis ineptiis tam ineptam et putidam diligentiam? Numquam, mihi crede, sic desipuit Horatius; etsi iam olim in eius libris haec menda inoleverit: sic enim hunc locum citat Ioannes Saresberiensis Polic. II, 8. *Disiuncta*, inquit, *coniungit, ut si Humano capiti cervicem iungat equinam, varias inducens undique* plumas, *ut iuxta poëtam, turpiter atrum Desinat in piscem mulier formosa superne.* Ubi *plumas* habet et codex scriptus Cantabrigiensis. Enimvero cui fama et salus Venusini nostri cordi erit, sic, opinor, mecum non invitus reponet:

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, et varias inducere formas
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.

Levis est in recepta scriptura aberratio; quam si somniculosis librariis imputabis, cetera tibi praestare possum. Omnia enim, quaecumque non stulte fingere velis, in se continet haec nostra lectio; et plura utique, quam vulga-

tum illud *Plumas* vel *Pennas*. Quippe ex *variis formis* et *alas* si vis, et pedes, et dorsum, et ventrem adiungere poteris; ut omnes Scyllas et Chimaeras varietate naturarum facile antecellat. Siquis, inquit, humano capiti cervicem equinam addat, et sic porro varias formas inducat membris undique collatis, ita ut in piscem desinat, quae capite mulier erat. Recte autem *inducere formas membris*, ut Ovid. Metam. VII, 624. de Formicis in homines mutatis:

Et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
Ponere, et humanam membris inducere formam.

Sic *inducere faciem*. Met. IV, 574.

Vota suos habuere Deos. nam mixta duorum
Corpora iunguntur; faciesque inducitur *illis*
Una.

Sic et *trahere formas* Prudent. Apotheos. 1057.

omnia iussu
Imperitante novas traxerunt *edita* formas.

Varias autem *formas;* ut idem Hamartig. 291.

Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
Inludant varias *distincto stamine* formas.

Ovid. Met. XI, 613. de Somno Deo:

Hunc circa passim varias *imitantia* formas
Somnia vana iacent.

XV, 37.

animam sic semper eandem
Esse, sed in varias *doceo migrare* figuras.

et in Ibide:

Utque pater solitae varias *mutare* figuras.

Porro Quintilianus VIII, 3. *Vitium est*, inquit, *siquis sublimia humilibus, vetera novis, poëtica vulgaribus misceat. Id enim tale est monstrum, quale Horatius in prima parte libri de Arte Poëtica fingit, Humano capiti cervicem pictor equinam Iungere si velit, et cetera ex diversis naturis subiiciat.* Adverte animum, ut *diversis naturis* dicat: magnum utique argumentum, non aliter eum olim legisse, quam nos hodie emendamus: siquidem perinde id est ac si dixisset, *Et cetera ex variis formis subiiciat.* Ipse denique Flaccus, cum apodosin seu redditionem sententiae facit, v. 8. *cuius vanae*, inquit, *fingentur species*,

ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formae.

Utique cum in posteriore orationis κώλῳ *uni* dicit *formae;* vix aliter in priore membro dicere potuit, quam *varias formas.* Ceterum in versu tertio pro *atrum piscem* Gronovius pater Observ. I, 18. et Nic. Heinsius in codicis sui margine sic potius legendum suspicantur,

ut turpiter atram
Desinat in pristim *mulier formosa superne.*

Quippe ita Virgilius et Claudianus de Tritone; ille Aen. X, 211; hic de Nuptiis Honorii v. 147.

cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem praefert, in pristim *desinit alvus*
Hispida tendebat bifido vestigia cornu,
Qua pristis *commissa viro.*

'erum, cum eodem pacto decem amplius aliorum poëtaum loca contra fidem codicum immutanda sint, melius st manum abstinere: de quo consule, cum vacas, diserssimum Broukhusium ad Tibullum I, 5.

23. *Denique sit quod vis simplex duntaxat et unum*] Ubi uod vis interpretantur, *quod instituis, quod componis.* ecte: sed et friget ea lectio, et in ambiguitatem incidit, t immodulatum reddit versum. Ego vero ex tribus noris, Vig. Bat. et Moreti codice, et ex uno Statii, certissiiam tibi lectionem promo; quae vel sine ope Membraarum et facile inveniri poterat, et admitti merebatur:

amphora coepit
Institui, currente rota cur urceus exit?
Denique sit quidvis, *simplex duntaxat et unum.*

'ergit in similitudine: Amphoram incepisti, cur non amhora exit; sed partim amphora, partim urceus? denique *uidvis* sit, amphora, vel urceus, vel obba, vel cadus, vel olium; modo unum sit et simplex.

26. *Sectantem levia nervi Deficiunt animique*] Codex chillis Statii, mutatâ literula,

Sectantem lenia *nervi*
Deficiunt animique.

tram iam utri praeferemus? quippe haud minus sensu iam scriptura altera alteri propinqua est. Levia *carmina* erentianus Maurus p. 2419.

Creitcus in nostris, si levia carminâ *pangas,*
Raro invenitur: qualis huc Maronis est,
Insulae Ionio in magno quas dira Celaeno:
Creticus offendit pes primus, et asperat *aures.*

a quidem editiones: sed ne ex adiunctis quidem sciveris, *viane* an *lenia* dederit auctor: cum *asperum* apud Latios et *levi* et *leni* opponatur. Terent. Heaut. III, 51. v. 50.

asperum,
Pater, hoc est: aliud lenius *sodes vide.*

ucretius V, 1379.

At liquidas avium voces imitarier ore
Ante fuit multo, quam levia carmina *cantu*
Concelebrare homines possent auresque iuvare.

ropertius I, 9.

Plus in amore valet Mimnermi versus Homero:
Carmina *mansuetus* lenia *quaerit amor.*

erum utrobique turbant codices nonnulli, illic *lenia*, hic *via* exhibentes; ut ad neutram partem haec loca facere

queant. Favet illud magis, quod eadem metaphora Graeci Rhetores τὸ γλαφυρὸν et τὸ λεῖον, cui τὸ τραχὺ contra statuunt, saepe praedicent; nam λεῖον utique *leve* est, non *lene*. Latinos tamen in hac sententia *lene* et *lenitatem* passim alias maluisse pro comperto mox habebis: in hoc vero Horatii loco *lenia* omnino legendum esse vel oppositionis ratio clare evincet,

sectantem lenia nervi
Deficiunt.

Ubi vides in orationis genere *Lene* opponi *Nervoso*: recte hoc; at ineptus sit, qui τῷ *levi* nervosum opposuerit. Cicero in Bruto. c. 48. de C. Iulio: *Sunt eius aliquot orationes, ex quibus, sicut ex eiusdem tragoediis, lenitas eius sine nervis conspici potest.* Noster Serm. II, 1.

Sunt quibus in satira videar nimis acer, *et ultra*
Legem intendere opus: sine nervis *altera, quicquid*
Composui, pars esse putat.

Vides τὸ *acre* hic opponi τῷ *sine nervis:* atqui *acre* est contrarium *leni*, non *levi*. Cicero in Bruto c. 25. *Hoc in oratore Latino primum mihi videtur* lenitas *illa apparuisse Graecorum.* Ibidem c. 44. *Multa in ea oratione graviter, multa* leniter, *multa aspere, multa facete dicta sunt.* In Oratore c. 6. *Elaborant alii in* lenitate *et aequabilitate, et puro quasi quodam et candido genere dicendi.* Ibidem c. 28. *Qui enim nihil potest tranquille, nihil* leniter, *nihil partite, definite, distincte, facete dicere.* Ibid. c. 30. *Nihil enim ample Cotta, nihil* leniter *Sulpicius, non multa graviter Hortensius.* Ibid. c. 31. *Demosthenes nihil Lysiae subtilitate cedit, nihil argutiis et acumine Hyperidi, nihil* lenitate *Aeschini et splendore verborum.* De optimo genere Orat. c. 2. *Sed et verborum est structura quaedam duas res efficiens, numerum et* lenitatem. De Legibus I, 4. *Ut iam oratio tua non multum a Philosophorum* lenitate *absit.* Ad Herennium I, 7. *In exordienda caussa servandum est, ut* lenis *sit sermo, et usitata verborum consuetudo.* De Oratore II, 15. *Verborum autem ratio et genus orationis fusum atque tractum, et cum* lenitate *quadam aequabili profluens, sine hac iudiciali* asperitate, *et sine sententiarum forensium aculeis persequendum est.* Ibid. c. 29. *Harum trium partium prima* lenitatem *orationis, secunda acumen, tertia* vim *desiderat.* Ubi vides *vim*, similiter ac *nervos*, lenitati opponi. Caesar de Terentio:

Lenibus *atque utinam scriptis adiuncta foret* vis,
Comica ut aequato virtus polleret honore
Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres.

Sic distingue, ut sit *virtus Comica*, non *vis Comica;* de qua quae et qualis sit frustra quaesiverunt viri eruditi. Quintilianus IX, 4. *In Herodoto vero, cum omnia* leniter *fluant, dum ipsa dialectos habet eam iucunditatem, ut latentes*

etiam numeros complexa videatur. Ibidem: *Haec enim lenis et fluens contextus decet.* Iterum: Lenia *spatium, sublimia et ornata claritatem quoque vocum poscunt.* Et mox, *Quo minus id mirum in pedibus orationis; cum debeant sublimia ingredi,* lenia *duci,* acria *currere, delicata fluere.* Et rursus: Aspera *contra Iambis maxime concitantur, non solum quod sunt e duabus syllabis, eoque frequentiorem quasi pulsum habent, quae res* lenitati *contraria est.* Et denique: *Et certe nullum verbum aptum atque idoneum praetermittemus gratia* lenitatis. Idem X, 1. *Quosdam elatior ingenii vis et magis concita et plena spiritus capit: sunt et* lenis *et nitidi et compositi generis non pauci amatores.* Et X, 2. *Etiam hoc solet incommodi accidere his qui se uni alicui generi dediderunt; ut si* asperitas *his placuit alicuius, hanc etiam in* leni *ac remisso caussarum genere non exuant.* Et mox: *Sintque alia* leniter, *alia* aspere; *alia concitate, alia remisse; alia docendi, alia movendi gratia dicenda.* Idem XII, 10. *Nam et subtili plenius aliquid atque subtilius, et vehementi remissius atque vehementius invenitur: ut illud* lene *aut ascendit ad* fortiora *aut ad tenuiora submittitur.* Seneca Epist. XLVI. *Compositio virilis et sancta; nihilominus interveniebat dulce illud et loco* lene. Epist. C. *Est decor proprius orationis* leniter *lapsae.* CXV. *Apte verba contexta, et oratio fluens* leniter. Seneca Controv. III, 19. *Compositio quoque Calvi in actionibus ad exemplum Demosthenis riget: nihil in illa placidum, nihil* lene *est, omnia citata et fluctuantia. hic tamen in epilogo, non tantum* leniter *componit, sed et infracte.* Appuleius in Apologia: *Ut in illa oratione neque Cato gravitatem requirat, neque Laelius* lenitatem, *neque Gracchus impetum, nec Caesar calorem, nec Hortensius distributionem, nec Calvus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero.* Quid ergo? Satis iam opinor superque fidem fecimus, non *levia,* verum *lenia* deinceps hic reponendum esse; si sapere tandem audebunt editores.

32. *Aemilium circa ludum faber imus, et ungues Exprimet*] Crucem interpretibus fixit sceleratus ille *Faber imus:* ita in omnes partes se vertunt, in caussa vel nominis vel epitheti exquirenda. *Imum* inquit Porphyrion, *hoc est, in angulo ludi tabernam habentem.* Acron *nomen proprium* hic accipit; quod et in membranis saepe inter lineas adnotatum vidi: *alii tamen,* inquit, *dicunt Imum, brevem; alii, in extrema parte ludi positum.* Extra hos cancellos non egredi audent recentiores: nec id mirum; cum neque de homine neque de angulo illo ludi nunc quicquam amplius detur resciscere. Tu vero, contemtis his naeniis, sic veram et veterem lectionem huc revoca; minima mutatione:

Aemilium circa ludum faber, unus *et ungues*

Exprimet, et molles imitabitur aere capillos,
Infelix operis summa.

Unus omnium optime capillos et ungues exprimet, cetera vero membra et totam adeo statuam ponere non poterit. Quid clarius certiusve? Eleganter illud *unus* sic poni solet. Noster Serm. I, 10. v. 42.

Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem comis garrire libellos,
Unus *vivorum, Fundani.*

Ibid. II, 3. v. 24.

Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram.

Epod. XII.

Namque sagacius unus *odoror.*

Nepos in Cimone: *Cum* unus *in civitate maxime floreret.* Virgil. Aen. II, 426.

cadit et Ripheus, iustissimus unus
Qui fuit in Teucris, et servantissimus aequi.

Ubi recte Servius: unus, *non solus, sed praecipuus.* Ergo faber iste, omnium optime, praecipue, unice ungues et crines exprimebat, in ceteris deficiebat. Tolle vero vocabulum *unus;* et sententiam ipsam una opera sustuleris. Quid enim est *Exprimet ungues?* Qui scias ex isto, utrum affabre et eleganter, an crasse illepideque, an mediocriter expresserit? Atqui in exprimendis unguibus *praestantiam artificii* hic commemorari, vel sententiae redditio fidem facit, ubi ex adverso ponit in quibusdam corporis partibus *formae excellentiam,*

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Ceterum *unus* clare exhibet codex Oxoniensis, qui Digbeanus vocatur; et a prima manu, prout ex litura coniicere licet, Graevianus et Regiae Societatis. Et sic quoque locum citat Ioannes Saresberiensis praefatione Libri VI. Viderat hunc Theodorus Marcilius: *Sed melius,* inquit, *imus.* Ita quidem: si *faber unus* idem esset ac *faber aliquis.* Sed elegantiam vocis non assecutus est.

36. *Quam pravo vivere naso*] Restitue ex omnibus codicibus tam nostris quam aliorum, verborum ordine mutato,

Non magis esse velim, quam naso vivere pravo.

Illud vero, cum in editionibus priscis, utraque Veneta et Loscheriana, semel insederat, patienter nimis ne dicam ignave perpessi sunt interpretes. Siquidem, praeterquam quod codices adiudicant, etiam invenustus ille trium syllabarum concursus *vovive* pravitatem eius redarguit.

46. *Hoc amet, hoc spernat*] Difficilis locus, quique integer apponi debet, ut accuratius excutiatur:

Ordinis haec virtus erit et Venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicat; iam nunc debentia dici

Pleraque differat, et praesens in tempus omittat;
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum.

istinguunt plerique hodie et suspendunt orationem a rsu medio, *ut iam nunc dicat:* deinde illud ordiuntur, iod cuivis magnam admirationem moveat: *Iam nunc dentia dici pleraque differat.* Enimvero si iam nunc dici dent, recte et ordine iam nunc *dicentur.* An iubes, ut quae hac adnotatione iam nunc a me dici oportet, ea differam omittam? Ergo aut tacendum mihi est, aut alia quaedam cenda sunt, quae nunc dici non debebant. Bellum sane aeceptum, cui mihi illi cum maxime obtemperare vimtur, qui hunc locum tam prave enarrare sustinent. go vero, quam ut tam absurda et ἀσύστατα commentar, sic potius distinguerem, quemadmodum olim Lamnus,

Ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici;
Pleraque differat; et praesens in tempus omittat.

rvatur, inquit, rectus ordo et lucidus; si iam dicas quae cus postulat ut iam dicantur; pleraque vero, quibus scicet praesens locus non est, in tempus aliud et locum mmodiorem differas. Atqui haec Ordinis fuerit quasi finitio generalis: Noster vero *virtutem* hic quandam et canam ordinis *venerem* indicat, reconditam scilicet graam et venustatem, caute nec sine periculo tentandam: ide est quod addit, *Aut ego fallor.* Atqui, si Lambinum queris, haud verendum erat ut falleretur: immo adeo lanum certumque est, ut ne praeceptione quidem opus t. Quid igitur? Enimvero falluntur hic Interpretes in itissimis illis vocabulis *Iam nunc:* quae ubi semel veiunt, praesens tempus denotant; ubi vero repetuntur, lem valent ac *Interdum.* Et in simplicibus quidem *Iam Nunc*, vel pueris hoc notissimum est: Noster Serm. II, et Epist. II, 1.

Qui iam *contento*, iam *laxo fune laborat.*
Nunc *athletarum studiis*, nunc *arsit equorum.*

ed et composito *Iam nunc* sic utitur Persius, perpetuus ostri imitator: Sat. V, 110.

Et modicus voti, presso lare, dulcis amicis?
Iam nunc *adstringas*, iam nunc *granaria laxes?*

uod ad exemplum, hunc de quo agimus locum interpreiberis:

Ut iam nunc *dicat*, iam nunc *debentia dici*
Pleraque differat, et praesens in tempus omittat.

oc est, ut *interdum* dicat omnia, *interdum* pleraque quae ebebant dici et ad locum pertinebant differat in aliud empus; ne mole scilicet τῶν περιστάσεων obruatur lector,

et narrationis filum amittat. Hoc si cum judicio fiet, singularem gratiam veneremque conciliabit. Iam vero illud quorsum obsecro pertinebit?

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.

Promissum carmen est, nam et sunt qui hoc male accipiant, quod magnam sui exspectationem movit; Iuvenalis VII, 82.

Curritur ad vocem iucundam et carmen amicae
Thebaidos, laetam cum fecit Statius urbem
Promisitque diem.

Alibi hoc appellat Noster *poëma legitimum:* Epist. II, 2. v. 109.

At qui legitimum cupiet fecisse poëma.

Iam autem talis poëmatis auctor *Hoc*, inquit, *amet*, *hoc spernat;* Quaenam vero ista sunt *hoc* et *hoc?* nam sunt qui ad praecedentia referre velint. *Amet* igitur, si vis, iam dicere iam dici debentia: sed quid est sodes, quod *spernat?* An spernat *pleraque differre?* Atqui id non vetuerat Noster, sed praeceperat: non ut *spernendum*, verum ut *amandum* proposuerat. Praeterea vide modo seriem et constructionem: *Ordinis virtus et venus erit, ut* auctor promissi carminis *amet hoc*, *spernat illud;* non persentiscis illud *promissi carminis* sententiam labefactare? Quid enim? nullus erit ordo, nulla eius norma vel ratio, nisi carmen *promissum* sit? Nimirum hic opera luditur; neque ullo pacto versiculum hunc cum prioribus possis connectere. Senserunt hoc Interpretes quidam et nuper et olim: unde inviti licet et coacti eo demum recurrerunt, ut integrum hinc praeceptum formarent et cuderent, per se constans et a reliquis omnibus abscisum:

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.

Ita certe Servius ad Georg. II, 475. *Me* vero primum dulces ante omnia Musae] *Suam personam pro quocumque ponit: sic paullo post:* Rura *mihi* placeant, *pro cuilibet. Sic in primo:* Non illa quisquam *me* nocte per altum Ire. *In tertio:* Ne *mihi* tunc molles sub divo carpere somnos: *Et hoc est quod dicit Horatius in Arte Poëtica*, Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. Et ad Aen. IV, 412. Improbe amor, quid non] *Exclamatio a* poëta *contra amorem: et hoc est quod Horatius dicit*, Hoc amet, *etc.* Et ad v. 415. Frustra moritura] *Frustra*, *ex iudicio* poëtae *dictum est*, *ut Horat.* Hoc amet, *etc.* Ergo ex Servii sententia hoc praecipit Horatius, ut poëta nonnumquam ex persona sua loquatur, se rebus intermisceat, suum iudicium interponat. Vides, quo redactus sit, ut sensum aliquem extunderet. Nam profecto neque ex his verbis praeceptum illud enascitur; nihil minus: neque quisquam sanus id generatim praecepti loco tradiderit. Quid enim in Comoedia Tragoediave fiet, ubi numquam Poëta se in-

termiscet? Quin et in Epico carmine aliisque fieri quidem potest; praecipi nisi inutiliter et stulte non potest. Deserunt itaque Servium recentiores, et *delectum rerum ipsarum* hic intelligunt, *Hoc amandum, hoc spernendum est;* aliud probandum, aliud reiiciendum. Enimvero cum Chaerea exclamare libet,

Dixti pulchre: numquam vidi melius consilium dari.
Hoc amato, inquit, *hoc spernito:* an tu in Poëtica ut singulare quiddam mones, quod in omnibus negotiis, in omni vitae genere notissimum est, quaedam fugienda esse, quaedam petenda?

Hoc facito: *recte sane. Hoc* fugito: *callide.*

Quin et in culina aeque ac in libris secum habet:

Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:
Illud recte est: iterum sic memento.

Multo scilicet doctiores et ad Poëticam instructiores discedimus, hoc arcano praecepto onusti. At nuper Cl. Dacierius, qui locum hunc ante suas Notas difficillimum et obscurissimum fuisse confitetur, sic pulchre rem expedire sibi visus est, cum ita enarrat; *spernat hoc, vel illud*, neque omnia singillatim exequatur, quae quovis modo in argumentum et narrationem *incidunt.* Novam rem, si Musis placet, et intactam aliis dixit, cum *Incidentia* nominavit: quid hoc sodes aliud est, quam *delectus rerum?* quid aliud, quam quod versu demum 150 habetur,

et quae
Desperat tractata nitescere posse, relinquit?

At neque bis idem diceret Noster; neque tam mutus aut verborum pauper erat, ut praecepto illo de Incidentibus tam breviter leviterque defungeretur, *Hoc amet, hoc spernat.* Quid multa? Restituo huic versui suum locum et ordinem iam plus mille annos, ut ex Servio patet, amissum; eoque indignius, quod de Ordine iam nunc tractatum erat.

Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici;
Pleraque differat et praesens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum.

Vides, unius versiculi traiectio quas turbas dederit, quot coactas et ineptas commentationes pepererit. Subtilis, inquit, et cautus ac difficilis in verbis admittendis, Hoc (verbum) amet, hoc spernat: hoc ut probum recipiat, illud ut κακοῦ κόμματος repudiet atque abiiciat utcumque populari usu quasi civitate donetur. Sic et Epist. ad Florum II, 2. v. 109.

At qui legitimum cupiet fecisse poëma,

Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
Audebit quaecumque parum splendoris habebunt,
Verba *movere loco, quamvis invita recedant,*
Et versentur adhuc intra penetralia Vestae:
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula *rerum, etc.*

Sentis, opinor, in promisso et legitimo carmine haec verba poëtae *amanda*, haec *spernenda* esse. Quin et sequentia illa, *Dixeris egregie*, iam cultius et concinnius post hanc emendationem feruntur: nam antea, cum sic iuncta ponerentur,

In verbis *etiam tenuis cautusque serendis.*
Dixeris egregie notum si callida verbum;

Verbis utique et *verbum* tam propinqua repetitione meram scabiem et sordes prae se ferebant. Iam autem similis plane in plerisque libris traiectio est Epist. I, 1. v. 57. illic tamen unus et alter codex rectam seriem servavit, hic nullus. Nempe prior et antiquior luxatio haec est, quam altera. Ceterum illud sancte affirmare possum, me nullum usquam aut Horatii aut cuiusvis poetae veteris manuscriptum exemplar versavisse, in quo scriba versum aliquem casu non omiserit. Qui error, ubi aliquandiu latuit, in margine demum corrigitur: ubi statim deprehensus est, versus extra seriem scribitur; et literulis *ab* ad suam sedem revocandus notatur; scilicet ne librum venalem aut mercede scriptum litura dehonestet. Ubi vero hae in margine literulae negleguntur aut evanescunt; eo tandem res venit, ut longo temporis tractu Librarii unius erratio per omnia deinceps apographa propagetur.

52. *Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem*] *Ficta verba* habent codices nostri, ut editiones omnes; recte quidem, si alio loco esset. At nunc versu abhinc altero praecesserat eodem sensu *Fingere.* Quamobrem ne tam putida repetitione nitidissimum carmen maculetur, adscimus certissimam lectionem, quam Fabricii codices subministrarunt,

Et nova factaque *nuper habebunt verba fidem, si*
Graeco fonte cadent.

Cicero in Oratore c. 20. *Ego autem etiam si quorundam grandis et ornata vox est poëtarum, tamen in ea licentiam statuo maiorem esse* faciendorum *iungendorumque* vocabulorum. Et c. 24. *Ergo ille tenuis orator, modo sit elegans, nec in* faciendis verbis *erit audax, et in transferendis verecundus, et parcus in priscis.* Et c. 52. *Est enim Isocrates, ut in transferendis* faciendisque verbis *tranquillior, sic in ipsis numeris sedatior.* Idem de Oratore III, 38. Novantur *autem* verba *quae ab eo qui dicit ipso gignuntur ac* fiunt. De Partit. Orat. c. 21. *Utendum erit iis in oratione singulorum verborum insignibus, quae habent plurimum sua-*

itatis; id est, ut factis verbis aut vetustis aut translatis requenter utamur. De Finibus III, 15. Cum uteretur Zeno i lingua copiosa factis tamen nominibus ac novis. Et itenum: Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intelligatur, itionem huius verbi faciendi Zenonis exponere. Gellius III, 15. Qui verba Latina fecerunt, quique his probe usi int, Humanitatem appellaverunt id propemodum quod Graeci αιδείαν vocant. Ita Graeci dicunt, ὀνόματα ποιεῖν et πεοιημένα.

59. *Signatum praesente nota*] Etiam hic locus describi eretur:

> *ego cur acquirere pauca*
> *Si possum invideor? cum lingua Catonis et Enni*
> *Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum*
> Nomina protulerit. *Licuit semperque licebit*
> *Signatum praesente nota* producere nomen.

Mirificum sane epiphonema: *Licuit semperque licebit noen producere.* Cur igitur, si hoc ita certum et concesum erat, tot versibus defensionem parasti, quod *pauca* omina produxeris. Vides, opinor, vitium; cum in hac eclamatione, ut nunc quidem fertur, nihil arguti sit, nene quidquam, quod non in ipsa κατασκευῇ sive narratione idem verbis continebatur. Illud etiam vide, *nomina proulerit* et continuo rursus *producere nomen:* quis ferat tam ficetam repetitionem tam brevi intervallo? neque enim iud est *producere* quam *proferre.* Quamobrem, aut valde llor, aut sic scripsit Horatius,

> *licuit semperque licebit*
> . *Signatum praesente nota* procudere nummum.

t *procudere* quidem firmatur ex scriptis, apud Lambinum, chillem Statium, Iasonem de Nores, et Franciscum Luinum: quorum novissimus et *Nummum* se libentius legere t, sequentibus tamen editoribus non potuit hoc persuare. Atqui ut lectio recepta, prout iam vidimus, inanis t et putida; ita quae nunc a nobis adsciscitur egregia orsus et perquam venusta est. Claudit nempe argumentionem nota illa similitudine a Nummo petita. Verba uidem ut nummus sunt, cui forma publica est. Cum itur nummum praesente nota signare semper licuit et ebit; quidni et idem ius erit verbis procudendis? Nosima, ut dixi, comparatio est sermonis cum Moneta: leo ut nude apud Nostrum posita neque probatione nee accommodatione indigeret. Symmachus Epist. I, 4. *nus aetate nostra monetam Latiaris eloquii Tulliana inide finxisti.* Quintilianus I, 9. *Consuetudo certissima loendi magistra: utendumque plane sermone, ut* nummo cui ıblica forma est. Curius Fortunatianus lib. III. *Vir rfectissimus dixit, Utendum est verbis, ut* nummis publica oneta signatis. Et iterum: *Aperta quomodo erit elocutio.*

si utemur verbis propriis, usitatis, sicut nummis, ut publica moneta signatis. Iuvenalis VII, 55.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena;
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta.

Seneca de Benef. III, 35. *Iam tempus est quaedam* *stra, ut ita dicam, moneta proferri.* Recte autem *mum signatum:* ita Minucius Felix c. 22. *Literas i mere,* nummos signare, *instrumenta conficere.* Tertull Apolog. c. 10. *Imagine* signatus nummus. Prude Peri Steph. XI, 100.

Ni fallor, haud ullam tuus
Signat *Deus* pecuniam.

Cicero in Topic. c. 13. Si pecunia signata *argentum legata est mulieri: est autem* pecunia signata *argentum gata igitur.* Gellius II, 10. *Non rude aes argentu sed flata et* signata pecunia. S. Hieronymus in vita Eremitae: *In quibus scabrae iam incudes et mallei; q* pecuniae olim signatae, *visebantur.* Seneca de Tran c. 11. *Ego vero factum* signatumque argentum, *domu miliamque meam reddo, restituo.* Recte itidem et *sig nota.* Aurelius Victor in Aureliano: *Monetae opifices quod nummariam* notam *corrupissent.* Varro de Re II, 1. *Et quod aes antiquissimum pecore est* notatum. nius Hist. XVIII, 68. figurate: *Dicebat hoc discrimen bitatis* notis signasse *naturam.* *Nota* igitur in nu idem est ac *forma,* cum in locis supra citatis, tum illo Senecae de Benef. V, 29. *Non est malus den quem barbarus et ignarus* formae publicae *reiecit.* inquit Flaccus, ut cuiusvis aetati licuit et licebit, vel *mos* ex nova materia cudere, vel veteres iam tritos e soletos conflare ac praesente nota denuo signare; ita quoque licuit et licebit vel nova prorsus fingere et fa vel antiquata et desita recenti incude reformare, terminatione vel modulatione variare, nova iunctura declinare et flectere.

60. *Ut silvae foliis pronos mutantur in annos*] Ins profecto loquendi genus, *Silvae foliis mutantur;* quo nullo, ut opinor, exemplo defendi aut excusari potest. hac constructione legerim potius, mutatione minima,

Ut silvae foliis pronos nudantur *in annos.*

Cicero in Arateis:

Denudant foliis *ramos, et cortice truncos.*

Claudianus de Bello Getico v. 166.

Frigida ter decies nudatum frontibus *Haemum*
Tendit hiems vestire gelu.

Sen. Hippol. 966.

Ut nunc canae frigora brumae

Nudent silvas: *nunc arbustis*
Redeunt umbrae.
:verus, poëta Christianus:
Quam multis foliis silva *cadentibus*
Nudatur, *gelidis tacta aquilonibus.*
el eadem prorsus sententia legerim, levi item mutatione,
Ut silvae foliis pronos viduantur *in annos.*
lane ut Noster Carm. II, 9.
Aut foliis viduantur *orni.*
irgil. Georg. IV, 518.
Arvaque Riphaeis numquam viduata *pruinis.*
.lius Ital. III, 601.
Nec Stygis ille lacus, viduataque *lumine regna.*
: XII, 370.
Serpentum tellus pura, et viduata *venenis.*
t sunt quidem, ni fallor, qui utramvis ex his coniecturis lausu excipere velint: sed ubi contextum orationis accuatius considero, plane alia via incedendum esse video. um enim *Folia* hic, non Silvae, cum *Verbis* comparenır. oportet utique, ut id vocabulum casu recto efferatur, t ducat sententiam. Atque ita sane locus hic citatur a hiomede p. 394. *Sed iniecit,* inquit, *postera aetas manum; : veluti disciplinam pristini saeculi, ita et sermonem fastiire coepit, et nova parturire verba, quae iuvenum ritu ipsa modo florent et vigent, ut ait Horatius,*
Ut folia in silvis *pronos mutantur in annos,*
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
Et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
.dde et illud, quod dure admodum et inconcinne illa ıbnectuntur, *Prima cadunt;* nisi nominativum *Folia* in raecedentem versum adsciveris. Qualis enim sodes ora:io est, *silvae mutantur foliis: prima cadunt?* Immo *folia mutantur silvis,* et tum demum apte commodeque subiuneris, *Prima cadunt.* Heinsius quidem Daniel *non dubitaerit,* ut ait, *praeferre, quod a Diomede adducitur.* Utinam ero manuscripti mihi codicis copia esset; veram opinor ectionem apud illum Grammaticum delitescentem reperirem. Nunc quia res coniecturis agenda est; non crediderim ab Horatii manu esse, quod profert Diomedes; uippe quod ita clarum ac facile est, ut incredibile sit a ibrariis nostris interpolari potuisse. Illi etenim difficilia t recondita facilioribus, non contra, solent mutare: neue quisquam inauditum illud *Ut silvae foliis mutantur* erverse substitueret, si in exemplari suo invenisset quod xtra omnem exceptionem est, *Ut folia in silvis.* Virgil. 'I, 309.
Quam multa in silvis *auctumni frigore primo*
Lapsa cadunt folia:
Manilius lib. V.

Quod delapsa cadunt foliorum *millia* silvis.

Quamobrem, aut valde fallor, aut sic dedit Horatius:

Ut silvis folia *pronos mutantur in annos.*

ubi syllaba brevis sustentatur, tum Caesurae ratione, tum ob binas quae sequuntur consonantes: qualia passim apud Virgilium et alios occurrunt. Hanc porro licentiam cum Librarii datam esse nescirent; quid magis in proclivi, quam ut *silvae foliis* officiose reponerent? Sed et aliud, opinor, hic mendum latet, in lucem iam protrahendum. Quid enim est *in annos pronos?* an vergentes, declinantes, sub auctumno scilicet; ut *prona dies*, decedens, apud Statium Theb. II, 41.

Ast ubi prona dies.

Hoc quidem Dacierius voluit: verum haud patitur hanc sententiam indoles locutionis: ubicumque enim dicunt, *In horas, in dies, in menses, in annos;* totos et integros necessario denotant, non aliquam eorum partem. Ergo alii cum Acrone *pronos* in universum annos accipiunt, *volubiles* scilicet, *declives*, *cito labentes, et instabiles.* Ita Seneca *praecipitem annum* appellat, Herc. Fur. v. 180.

properat cursu
Vita citato, volucrique die
Rota praecipitis *volvitur* anni.

Atqui apud Senecam morata oratio est: ubi enim de vitae brevitate querimur, belle sane praecipitem annum et volucrem diem incusamus: at alias iidem ut lenti nimis et morantes increpantur,

Et queritur tardos *ire relicta* dies.

Atqui nullus hic apud Flaccum moratae orationi locus est; et profecto cum *In annos* dicit, inepte prorsus utrumvis addidisset, seu *celeres*, sive *tardos:* neque enim quisquam in simili phrasi moratum epitheton usquam adiunxit. Equidem sic locum restituo:

Ut silvis folia privos *mutantur in annos.*

Amavit hoc vocabulum Noster, qui et alibi habet *prius triremis*, et *Turdus, sive aliud privum.* Festus: *Privos privasque antiqui dicebant pro Singulis.* Gellius X, 20. *Veteres Priva dixerunt, quae nos Singula dicimus.* Ut folia, inquit, *mutantur in singulos annos;* ita verborum vetus aetas interit, nova exoritur. Lucretius V, 275.

Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.

Quid autem? nonne gemina plane et germana sunt, *Privas mutatur in horas*, et *Privos mutantur in annos?* Iterum V, 732.

Inque dies privos *aborisci quaeque creata.*

Ceterum unum idemque est, utrum *in horas privas* seu *singulas*, an brevius *in horas* dixeris. Noster infra in Arte v. 160.

gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.

Serm. II, 7, 10.

modo laeva Priscus inani
Vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas.

Ingere huc, si vis, quodcumque epitheton, praeterquam *privas* aut *singulas:* et putidissimam orationem efficies. Porro *in dies singulos, in menses singulos, in singulos annos* passim apud Ciceronem, Livium, aliosque occurrunt; nec in tam notis exemplis est immorandum. *Privus* autem, et *Primus*, et *Pronus* ob compendiosam scribendi rationem facillime a Librariis permutabantur. Sic Epist. II, 2. v. 98.

Lento Samnites ad lumina prima *duello.*

Duo Blandinii apud Cruquium *prona.* Virgil. X, 242.

Primus *in arma iube.*

ubi Pieriani aliquot codices *Pronus.* Lucret. III, 375.

Illud in his rebus nequaquam sumere possis,
Democriti quod sancta viri sententia ponit;
Corporis atque animi primordia singula primis
Adposita, alternis variare et nectere membra.

Ita nunc scripti editique: sed sine dubio corrigendum est:

Corporis atque animi primordia singula privis
Adposita.

hoc est, *Singula corporis primordia singulis animi apposita.* His argumentis freti *privos in annos* apud Flaccum adscivimus, non *pronos.* Nam quod *pronos annos* hic dictum opinantur, ut *pronos menses* Carm. IV, 6; in eo iudicium eorum et acumen desidero:

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.

Recte siquidem ubi *celerem* addidit et *volvere, pronos* hic menses finxit, quasi a capite summo ad imum per prona devolvendos. Silius Ital. XV, 235.

passim per prona voluti
Truncato instabiles fundebant corpore vitam.

Gellius II, 30. *Fluctus excitatos quasi* per prona volvi. *Celer* enim Luna est comparatione Fratris, ut et ipse Sol comparatione Saeculi: Seneca Oedip. 250.

Tuque, o sereni maximum mundi decus,
Qui tarda celeri *secula evolvis* rota.

Haec omnia, ut vides, morate dicuntur, prout locus, caussa, persona, sententia variat: atqui idem Noster si *In menses* vel *In annos* dixerat, ubi *privos* vel *singulos* tacite subauditur, numquam, mihi crede, *pronos* addidisset. Quamquam et hoc loco suspicio est scholiastas veteres legisse olim,

celeremque privos *Volvere menses:*
quippe uterque sic enarrat, *Quia singulis mensibus Zodiacum circulum Luna pertransit.* Verum de hoc quisque sentiat, ut volet. Recte vero *prima cadunt:* neque hanc quispiam lectionem sollicitet, aut *priva* substituat. Hieronymus Praefat. ad II. Librum Oseae: *Postquam alia venerit generatio, primisque foliis cadentibus virens silva succreverit.*

65. *Sterilisque diu palus aptaque remis*] Cum ex analogia et pronunciationis lege *Palus* posteriorem syllabam producat; ut Virgilio,

Limosoque palus *obducat pascua iunco,*
Cocyti tardaque palus *inamabilis unda.*
Dicitur et tenebrosa palus *Acheronte refuso.*
Atque hinc vasta palus, *hinc ardua moenia cingunt:*

gravat profecto Flacci manes sceleratus hic versiculus, *atque ignoratae premit artis crimine turpi:* ubi syllaba ista Musis indignantibus corripitur:

Regis opus: sterilisque diu palus *aptaque remis*
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum.

Neque vero ullum in codicibus subsidium est: hi omnes, et Grammatici etiam veteres iam a mille annis lectionem hanc et notarunt et propagarunt. Servius ad Aen. II, 65. *Sane Tellus* us *longa est, et pauca sunt, quae* us *producunt, ut Senectus, Iuventus, Salus, Virtus, Palus, Servitus, Incus, Tus, Rus, Mus, Pus. Palus tamen brevis nonnumquam invenitur, quia in* dis *exit genitivus: ut Horatius,* Sterilisque diu palus aptaque remis. Idem Aen. VI, 107. *In Palus bene Virgilius produxit* lus, *quia Paludis facit; quod supra plenius diximus. Horatius corripuit: ut,* Sterilisque diu palus aptaque remis. Idem De ultimis syllabis p. 1813. *Us vero, cum in genitivo crescente longa permanserit, producitur, excepto uno Palus, ut est hoc,* Sterilisque diu palus aptaque remis: Quae totidem verbis habentur apud Bedam De metris p. 2360. Denique et Priscianus p. 718. *Palus tamen etiam correpta* us *invenitur apud Horatium de arte Poëtica,* Sterilisque diu palus aptaque remis. Vides hoc Nostri loco omnes inniti, quodque peius est, hoc uno; neque quemquam alium scriptorem ad partes vocare. Doluerunt itaque recentiores Horatii vicem, nullumque non lapidem moverunt, ut tam foedum a caro capite dedecus amolirentur. Alciatus hoc effugium reperit, ut *Palus* in unam syllabam coalescat, et quasi *Plus* efferatur; quemadmodum apud Comicos *Meum, Tuum, Novum* ad monosyllaba saepe rediguntur; cuius animum quidem laudes, commentum ut futile vituperes. Erythraeus vero cachinno excipiendus est, qui literam S abiiciendam putat, *palu' aptaque remis,* more veterum poëtarum, qui *Hibernis pastibu' pulsi, Subito ex infantibu' parvis,* et alia ad id exem-

lum passim usurpabant; ignarus, hoc ante consonantes ›lum, et ubi *us* natura breve erat, vel veteribus illis liuisse. Iam autem strenue frontem perfricat Theodorus Iarcilius, qui *ex veteribus* Horatii Priscianique *membranis* eram, ut ait, lectionem profert, *Sterilisque palus aptatae remis.* Ubi enim gentium sunt tales membranae? aut ui sodes credibile est apud Priscianum produci, qui ideo itat ut corripi ostendat? quid quod *aptata remis*, minime uidem *palus*, sed *navis* vel *ratis* recte dicitur: *Palus* vero *ota remis.* Ovidius Art. Amat. II, 126.

O quoties illum doluit properare Calypso;
Remigioque aptas *esse negavit aquas.*

laudianus Bello Get. v. 339. de Rheno et Danubio:

Ambo habiles remis, *ambo glacialia secti*
Terga rotis.

uid igitur fiet? favebunt, ut bene ominor, qui Horatio ene volunt; si et ipse in re iam deplorata et deposita uid possim tentavero. Principio igitur nemo a me imetrabit, quin Grammaticos illos vitiosis exemplaribus deeptos esse credam: qualia pleraque Virgilii erant, teste ellio, diu ante quam illi nascerentur. Incredibile enim st, ut *palus* corripuerit Flaccus, contra sermonis genium t normam, omniumque aliorum morem, tam profecto uam si *Virtus* aut *Tellus* breviter eum extulisse contenderis. Posito igitur et conceso, locum, ut hodie fertur, mendo cubare; sic restituendum et reponendum arbior:

Regis opus: sterilisve palus prius *aptaque remis*
Vicinas urbes alit et grave sentit aratrum.

bi illud *ve* ex Vossiano, Graeviano, et Batteliano adsciimus; *Sive* Neptunus — sterilis*ve* palus — *seu* amnis curım mutavit: ut Carm. IV, 2.

Seu *Deos regesque canit,* —
Sive *quos Elea domum reducit* —.
Flebili sponsae iuvenemve raptum Plorat.

ue vero nullum hic locum habet; ut miror hic tot ediribus somnum obrepsisse. Iam autem ut *diu* in *prius* utaremus, et vocum similitudo, praesertim ubi *Prius* ompendiose scribitur, et ipsa sententia monuerunt. Hoc nim sine dubio voluit Flaccus, Quae *ab omni aevo* sterils palus fuerat, nunc exsiccata segetes fert. Atqui in hac ententia rectius *prius palus* dixeris, quam *diu.* Noster arm. I, 3.

Semotique prius *tarda necessitas*
Leti corripuit gradum.

rius semoti, nempe ab ipsis humani generis primordiis.)vid. Metam. I, 135.

Communemque prius, *ceu lumina solis et auras,*
Cautus humum longo signavit limite mensor.

et II, 174.

Quaeque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, *nec formidabilis ulli,*
Incaluit.

Pone iam in his locis *Diu* pro *prius;* versus quidem aeque utrumque recipiet, sententia non item. Quippe *Diu* fuisse dicuntur, quae a longo tempore sic erant; vix quasi ab omni: *Prius* vero utrique sensui ex aequo convenit Virgil. Georg. III, 362.

Concrescunt subitae currenti in flumine crustae:
Undaque iam tergo ferratos substinet orbes,
Puppibus illa prius *patulis, nunc hospita plaustris.*

et Aen. X, 123.

innabant pariter, fluctusque secabant,
Quot prius *aeratae steterant ad litora prorae.*

Cum autem *prius* a dormitante Librario in *diu* mutatum esset, *sterilisque palus diu aptaque remis;* reliquum erat, ut proximus exscriptor ipsius, ut putabat, versus gratia verba illa inverteret.

68. *Mortalia facta peribunt, Nedum sermonum*] Spondere tibi ausim me inhonestissimam labem ex hoc loco abstersurum: in quo, ubi Noster magnifica et praeclara Regum opera enumerasset, hoc epiphonemate sententiam claudit,

mortalia facta *peribunt,*
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.

Belle sane, o Librarii; nimirum ut antithesis illa venusta exeat, *Facta* et *Sermonum.* Portus, inquit, invitis Neptuno et Tellure facti, paludes siccatae, flumina in novos alveos deducta, hae moles stupendae longo aevo fatiscent: denique, ut verbo dicam, mortalia *facta*, hoc est, strigiles, opinor, et calcei, peribunt. Quid mirum si *voces* ore et spiritu in auras difflatae pereant, cum manibus *facta* nempe ollae et cacabi intereant? Satin' hoc tibi placet? putasne Nostrum tam nullius iudicii, ut post illa ingentia quasi maius aliquid et mirabilius *facta* ingereret? Quid quod *Facta* ne Latinum quidem in hac sententia est; sed *Opera.* Livius I, 2. *Secundum inde praelium Latinis, Aeneae etiam ultimum* operum mortalium *fuit.* Lactantius VII, 15. *Nihil est humanis laboratum, quod non ab humanis aeque viribus destrui possit: quoniam* mortalia sunt opera mortalium. Seneca Epist. XCI. *Enumerare omnes fatorum vias longum est: hoc unum scio:* omnia mortalium opera *mortalitate damnata sunt: inter peritura vivimus.* Nota illud *Omnia* apud Senecam, et meo periculo his scribe:

mortalia cuncta *peribunt,*
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.

Quid in singulis memorandis moror? uno verbo *cuncta* mortalia peribunt; nedum ut sermones sint vivaces. *Mor-*

talia autem absolute et quasi substantive ponitur, ut Virgil. Eclog. VIII.

Nec curare Deum credis mortalia *quemquam.*

et Aen. I, 466.

Sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia *tangunt.*

Ovid. Metam. XIII, 70.

Aspiciunt oculis superi mortalia *iustis.*

Recte quoque *mortalia cuncta;* ut Prudentius Psychom. v. 493.

Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat.

Idem contra Symm. I, 429.

et orbi
Imperitas, et cuncta *potens* mortalia *calcas.*

et contra Symmachum II, 601.

Miscebat Bellona potens mortalia cuncta.

et 657.

nam cum mortalia cuncta *vetustas*
Imminuat; mihi longa dies aliud parit aevum.

Ubi ipsam plane Flacci sententiam habes, *Vetustas cuncta mortalia imminuit.* Ammianus Marcell. XXIII, 6. De Abiis loquens: *Abii, genus piissimum, calcare* cuncta mortalia *consuetum.* Et XXV, 4. de Iuliano: *Opum contemtor,* mortalia cuncta *despiciens.* Tacitus Annal. XIV, 54. *Quae quidem, ut* omnia mortalia, *infra tuam magnitudinem iacet.* Et ibidem I, 72. Cuncta mortalium *incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico.* Ceterum iamdudum hoc ex coniectura emendaveram, et cum amicis nonnullis communicaveram; cum postea in manus meas venit codex Galeanus, qui *cuncta* sine ulla litura sex literis exaratum habet. Ceteri quidem omnes cum vulgatis faciunt, neque adeo mirum si *cūcta* compendiose scriptum in *facta* transiret; praesertim cum arrideret nasutulis interpolatoribus bellum illud, ut videbatur, antitheton, *Facta* et *Verba.* Cave autem cum Achille Statio *Debemus* ex scripto Prisciani codice substituas v. 63. ubi scripti editique recte exhibent,

Debemur *morti nos nostraque.*

Sic et Ovidius Metam. X, 32. ubi Manes alloquitur:

Omnia debemur *vobis: paullumque morati,*
Serius aut citius sedem properamus ad unam.

Debemur etiam Servius habet ad Aen. IX, 95. et scriptus Prisciani codex Cantabrigiae, Statiano melior.

92. *Singula quaeque locum teneant sortita decenter*] Codex inter Blandinios vetustissimus cum altero apud Cruquium, et Vigorniensis noster,

Singula quaeque locum teneant sortita decentem.

Elegantius meliusque. Sic alibi Noster, Decens Venus, *decens iuvenis, decens motus,* decentes Gratiae, decentes malae.

Certe et hoc pacto compositio dulcior est et τὸ *sortita*, prout par est, active sumetur; cum, si *decenter* legeris, vix est ut non passive contra morem accipiatur.

96. *Telephus et Peleus, cum pauper*] Locus hic ab omnibus Interpretibus perperam intellectus est:

Interdum tamen et vocem Comoedia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:
Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul uterque,
Proiicit ampullas et sesquipedalia verba.

In hac certe distinctione *Tragicus* est ipse Poëta; et sic enarrat Scholiastes Cruquii, *Scriptor Tragoediarum.* Atqui inepte quispiam dixerit, Poëtam in Tragoedia dolere; quippe qui numquam ex persona sua loquitur. Vidit hoc, ut opinor, Cl. Dacierius: et idcirco *actorem* hic interpretatur, non *scriptorem.* Livius quidem Aristonem quendam *Tragicum actorem* memorat: verum nemo actorem absolute *Tragicum* dixit, sed *Tragoedum.* Tu lege et distingue,

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
Telephus aut *Peleus: cum pauper et exsul uterque,*
Proiicit ampullas et sesquipedalia verba.

Ubi constructio est, *Tragicus Telephus,* aut *Tragicus Peleus* plerumque humili sermone dolet. Noster Serm. II, 5. v. 91. *Davus sis comicus.* Cicero in Pisonem c. 20. *Ego te non vecordem, non furiosum, non mente captum,* non tragico illo Oreste aut Athamante *dementiorem putem?* Appuleius in Apologia: *Quamquam teterrimum os tuum minime a* Thyeste tragico *demutet:* ubi frustra sunt, qui *Thespi* aut aliud nescio quid reponunt. Ita *Comici servi, Comici senes,* apud Plautum. Propertius IV, 5. v. 44.

Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri,
Cum ferit astutos comica moecha *Getas.*

Caecilius Epiclero apud Ciceronem in Laelio c. 26.

Hodie me ante omnes comicos *stultos* senes
Versaris atque luseris lautissime.

ubi pro *luseris* Palatinus primus codex habet *unxeris:* unde corrigo certissime,

Versaris atque emunxeris *lautissime.*

Litera M virgula tantum superne notabatur, E a praecedente absorbebatur: vides inde mendi initium et progressum. Recte igitur apud Nostrum coniunximus, *Tragicus Telephus:* et agnoscis credo pulchram oppositionem, - In Comoedia iratus *Chremes* tumido, in Tragoedia *Telephus* pauper humili sermone utitur. *Aut* vero pro *et* adscivimus, sententia iubente, licet abnuant Librarii: sic infra v. 104. *Telephe* vel *Peleu:* et Cicero, ut iam vidisti, *Oreste* aut *Athamante.*

99. *Non satis est pulchra esse poëmata, dulcia sunto*] Anxios et sollicitos merito habuit hic locus Interpretes; cum

obscura sit, quam ponit, oppositio inter *Pulchra* et *Dulcia*. Pulchrum enim quascumque carminis virtutes, etiam ipsam dulcedinem in se continere iure videatur. Noster Serm. I, 10. v. 5. de Lucilio:

Nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera: *nam sic*
Et Laberi mimos, ut pulchra poëmata *mirer*.

Ubi vides *pulchra*, et facetum quod Lucilio tribuit, et *cetera* omnia comprehendere. Epist. II, 1. v. 72.

sed emendata videri,
Pulchraque, *et exactis minimum distantia miror*.

Plerique *pulchra* ita *dulcibus* opponunt, ut illa sint alta, elata, splendidis et magnificis verbis micantia. Quid autem? annon et exiles Elegi in suo genere pulchri esse poterunt? Neque vero de cothurno solum Tragico, sed de Comoediae socco et sermone pedestri iam verba fecerat Noster; ut τὸ *pulchra* utrique stilo tam tenui quam grandi ex aequo convenire oporteat. Achilles Statius, qui huic libello eruditam operam impendit, *pulchra* accipit, quibus vis boni in ipsa forma est, sed nullus adest cultus et ornatus: deinde et Dionysium Halicarnassensem in partes citat, qui τὸ ἡδὺ in oratione separat ἀπὸ τοῦ καλοῦ, plane ut Noster dulce a pulchro. Vix tamen se extricat; neque ego Lectori, quid ex his sequatur et praeferat, praecipere volo. Novam tantummodo lectionem ex Vigorniensi codice producam, quae sic habet:

Non satis est pura *esse poëmata: dulcia sunto:*
Et quocumque volent animum auditoris agunto.

A prima manu, in contextu erat *Pulchra;* postea per rasuram *Pura* repositum est, et *pulchra* inter lineas pro varia lectione relegatum. Ergo hic, quicumque fuit, in alio exemplari *Pura* invenerat, et priori lectioni praetulit. Videamus quid sit, et quam apta cum praecedentibus cohaereat. Dixerat iam Noster, Telephum et Pelea, qui pauperes et exules inducuntur, non poëticis et sesquipedalibus verbis, sed pedestri et civili sermone uti. Recte hoc et ex decoro: sed addit tamen continuo:

Non satis est pura esse poëmata: dulcia sunto.

Nondum autem de iisdem loqui desiisse, sequentia persuadent; ubi eosdem compellat v. 104.

Telephe vel Peleu, *male si mandata loqueris.*

Ergo hoc vult, Non satis est, ut puris et civilibus verbis utatur Telephus; etiam dulcibus loquatur, quae affectus moveant, quae auditoris animum quocunque volent, ad misericordiam, indignationem, dolorem, fletum rapiant. Iam autem *Pura* perinde esse ac civilia, popularia, quotidiana, locus insignis apud Nostrum tibi ostendet, quem nescio an ullus Interpretum recte assecutus sit, Serm. I, 4. 54. ubi de stilo Comoediae agit,

numquid Pomponius istis

Mortalibus maluit quam Hominibus dicere? A rennium IV, 8. ubi de tribus orationis gener ris agit: *Gravis est*, inquit, *quae constat ex vium levi ac ornata constructione: Mediocris stat ex humiliore, neque tamen ex infima et verborum dignitate: Attenuata est, quae den ad usitatissimam* puri sermonis *consuetudinen* Terentio:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Me
Poneris et merito; puri sermonis *amator*
Lenius *atque utinam scriptis adiuncta fore*

ubi *puri* et *lenis* accipies, non tumidi, noi poëtici. Sic *lene* et *purum* coniunxit ipse T logo Heaut.

Si quae laboriosa est ad me curritur;
Si lenis *est, ad alium defertur gregem.*
In hac est pura *oratio.*

Quam hic *puram* vocat orationem, alibi *te* appellat, Prolog. Phorm.

Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabula
Tenui *esse oratione ac scriptura* levi.

Verum illic ex sua, hic ex adversarii per qui, ut aemuli et invidi solent, virtutem or et propinqui vitii nomine traducit. Satis t quid *purum* sit, cui confine et proximum v ac *leve*. Hanc ergo, cui recepta non satisfa

arcilio, *adflant*. Ego vero, cum manuscriptos varii generis in bibliotheca Vigorniensi iuvenis versarem, in rammatico quodam anonymo versum hunc citatum obir reperi, et clare habebatur *adflent*. Ut, inquit, *adrident* lentibus, ita *adflent* flentibus. Nihil certius: ut aut percaces sint, aut quod dicere nolo, qui ineptum illud *Adnt* ulterius tueantur. Plautus Poenulo V, 2. 149.

Ut adflet, *quo illud gestu faciat facilius*.

; Persa I, 3. v. 72.

Et ut adflet, *cum ea memoret*.

e *Adgemere*, *adstupere*, *attremere*. Statius Theb. XI, 247.

Flent moesti retro comites, et uterque loquendi
Adgemit.

III, 406.

cui fida manus proceresque, socerque
Adstupet *oranti*.

ibid. 309.

terras, caelum, fretumque
Attremere *oranti*.

vid. Metam. III, 459.

Cum risi, arrides: lacrimas quoque saepe notavi,
Me lacrimante, *tuas*.

eneca de Ira II, 2. *Inde est, quod* arridemus ridentibus, contristat *nos turba* maerentium, *et effervescimus ad aliena rtamina*.

113. *Romani tollent equites peditesque cachinnum*] Vitiosa t inepta lectio, quamvis ab omnibus Librariis recepta et ropagata: quippe quae et sententia et dictione peccat. lusquam enim *pedites* dicebantur nisi militiae: vel in riumpho forte vel pompa; domi *populus* vel *plebs* appelabantur. Nemo, inquam, scriptorum aliter locutus est: isi Plautus semel, opinor, in persona servuli risum capintis, Poenulo II, 4. v. 10. de aedibus lenoniis:

Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris:
Equitem, peditem, *libertinum, furem, an fugitivum velis.*

Nihil igitur iste ad Nostrum facit, qui et alias verniles acetias spernit, et nunc cum maxime rem seriam agit. Martialis VIII, 50.

Vescitur omnis eques *tecum* populusque *patresque.*

Vides *populum* dicere, non *pedites*; etsi versus hoc admitat: neque aliter quisquam. Peccat deinde, ut dixi, in sententiam: non enim id voluit Noster, neque tam bene le populo existimavit, extemplo eum cachinnos sublaturum esse, siquid actor loqueretur personae suae inconveniens. Immo vero semper eum ab Equitibus secernit; nos cum Senatoribus solos poëtarum arbitros praedicat, Plebem ut ineptam et indoctam procul arcet et submoret. Serm. I, 10. v. 76.

Non ego: nam satis est equitem *mihi plaudere, ut audax*
Contemtis aliis explosa Arbuscula dixit.

Epist. II, 1. v. 182.

Saepe etiam audacem fugat hoc terretque poëtam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique *et depugnare parati,*
Si discordet eques.

Hosne tu stolidos tam acres et peritos fabularum iudices credis, ut risum repente tollant, si minimum quid contra τὸ πρέπον a poëta peccatum fuerit? Immo vero fidenter repone, Librariorum populo valere iusso,

Romani tollent equitesque patresque *cachinnum.*

Vel, si id mavis, *Equites Patresque.* Non ita magna mutatio est; et proclive erat, ut post equites *Pedites* inducerent. Noster infra v. 248.

Offenduntur enim quibus est equus *et* pater *et res:*
Nec siquid fricti ciceris probat et nucis emtor,
Aequis accipiunt animis donantve corona.

Vides, opinor, *equites* et *patres*, ut locis in theatro, ita et iudiciis, a populo discriminari: illos solos in his Musarum donis legitimos et honestos censores esse; plebeculam cum cicere suo nihil hic sapere.

116. *An matrona potens, an sedula nutrix*] Impune iam per tot editiones nimis diu grassata est inficeta lectio. *An matrona* habent primae Venetae et Loscheriana: inde per reliquas dominata est. At in suis plerisque codicibus Achilles Statius, Pulmannus, Bersmannusque *et matrona* repererunt; contenti tamen id indicasse modo, quasi nihil interesset hoc an illud legeris. Nos ne in uno quidem τὸ *an* vidimus, nisi quod Reginensis utrumque habet *et an matrona.* Postea igitur sic, opinor, legemus:

Intererit multum, Divusne loquatur an heros;
Maturusne senex, an adhuc florente iuventa
Fervidus; et *matrona potens, an sedula nutrix;*
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.

Praecipit hic, ut decorum in personis servetur pro varietate naturae, aetatis, conditionis, vitae generis, nationis, gentis. Ergo bina hic inter se opponuntur, Deus et heros, senex et iuvenis, matrona et nutrix, mercator et agricola, Colchus et Assyrius, Thebanus et Argivus. Recte hoc; et sic quidem procedet oratio, si *et* adsciveris: nam unum idemque est, ut hic vides, utrum *ne* in priore membro ponatur necne. Atqui si *an* legeris, tum inter quattuor ista fiet oppositio, *Multum intererit, senexne an iuvenis an matrona an nutrix loquatur. An* siquidem non dividit, sed continuat: ut Carm. I, 12.

Romulum post hos prius, an *quietum*

Pompili regnum memorem, an *superbos*
Tarquini fasces, dubito, an *Catonis*
Nobile letum,

vides quattuor istos Romulum, Numam, Tarquinium, onem inter se hic comparari. Iam autem putidissimus rit Noster, si scriptori ut singulare quiddam cavendum eceperit, ne fervidus adolescens eodem modo loquatur matrona vel nutrix: quis enim tam vacui capitis, ut nesciat? Vides iam, quantum haec ab illa lectione et: neque dubitabis, utra utri praeferenda sit. Consule e diximus ad Serm. I, 2. v. 63. et II, 4. v. 10.

20. *Scriptor, honoratum si forte reponis Achillem*] Vimus locum integrum:

Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge,
Scriptor, Honoratum *si forte reponis Achillem;*
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

multum se torquent recentiores (Scholiastae enim nide hoc verbo annotant) cur Achillem *Honorati* epitheto a donaverit. Expressit, aiunt quidam, Homericum il- *ΔΙΟΣ Ἀχιλλεὺς*, quod singulis fere paginis occurrit. e sane: quasi non alii quivis eodem titulo ibi honetur, etiam ipse adulter *Paris*, et bonus ille *Subulcus*, *Ἀλέξανδρος* et δῖος συβώτης. At Cl. Dacierius, *Latine*, lit, *vertit epitheton τετιμένον, quod ubique Achilli ab ero datur.* Enimvero, si sic agemus, facillime et nullo otio curva omnia corrigentur: cum ter quaterve, non ius, in toto Homero compareat id vocabulum, neque el ad Achillen pertineat. Immo, ait Lambinus, ido *Honoratus* Achilles; quod Thetis Iovem oraverit, ut m *honoraret*, Il. I, 508.

Ἀλλὰ σύ μέν μιν ΤΙΣΟΝ, ὀλύμπιε μητιετὰ Ζεῦ.

te id sub exitu Iliados a Iove concessum est. Vide quo animus, in quas angustias compulsi. Quippe tota Ilias *Μῆνιν* illam *Ἀχιλλῆος*, quod in *nullo honore* haberetur, posita et scripta est; nulla omnino futura, nisi *contuta* Achilli facta materiam et argumentum suppeditavis- Ipse Achilles iam a principio queritur, nec Iovem Agamemnonem se vel hilum *honoravisse*. I, 354. 411.

Τιμήν περ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης. νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτισε.
Γνῷ δὲ καὶ Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων
Ἣν ἄτην, ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισεν.

no adhuc indignatur libro IX, se ut *nullius pretii* honculum et *inhonoratum exsulem* ignominiose tractatum : v. 642.

Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνων
Μνήσομαι, ὥς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξεν
Ἀτρείδης, ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

hoc est, vertente Cicerone Tuscul. III, 9.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris,
Cum decore *atque omni me* orbatum laude *recordor.*

Neque id solum in caussa Briseidos, quam Agamemnon vi abduxerat: verum etiam cum in lento illo novem annorum bello tres et viginti urbes sua manu iam cepisset, meliorem ait praedae partem abstulisse Agamemnonem, sibi nihil eximii cessisse, non magis quam si in castris otiosus sedisset. v. 319. 333.

Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός.
Δεξάμενος διὰ παῦρα δασάσκετο, πολλὰ δ' ἔχεσκε.

Eant igitur, et novas huius vocabuli rationes excogitent. Ego vero, quantumvis *honoratus* sit Achilles, utcumque alias iustum aptumque fuerit epitheton, hoc tamen loco prave absurdeque poni contendo. *Famam,* inquit, *sequere;* *et si reponis honoratum Achillem; sit impiger, iracundus, inexorabilis.* Atqui et illud *Honoratus*, uti cetera quae sequuntur, *fama* acceptum est et partem characteris constituit. Ergo stulte in priore sententiae colo ponit, quod in posteriore dicendum erat, hoc exemplo, *Si Achillem reponis*, *sit* honoratus, *impiger*, etc. At nunc perinde est, ac si dixerit, Si *impigrum* Achillem describis, sit *iracundus.* Quis feret ὕστερα πρότερα tam praepostere narrantem? et quis non sentiat nullum in priore membro meratum et χαρακτηρίζον epitheton esse collocandum? Ita recte in ceteris; *Medea sit ferox*, *Ino sit flebilis*, *Ixion sit perfidus*, *Io sit vaga*, *Orestes sit tristis;* nuda hic vides nomina. Pone iam adiectiva χαρακτηρίζοντα, *Impudica Medea sit ferox*, *Fidus Orestes sit tristis;* et ridicule in protasi id anticipas, quod in apodosi demum venire debebat. Atque hoc quidem adeo certum est, et sua luce clarum, ut Cl. Dacierius, utcumque in notis frustra incrustare conatus sit, in versione tamen Gallica sciens prudensque τὸ *Honoratus* emiserit. Recte tamen dicere poteris, *Medea Colchis sit ferox*, Agamemnonius *Orestes sit tristis;* quia haec et similia morem, indolem, ingenium, conditionem, characterem personae non monstrant neque formant. Quid multa? restituo tibi sinceram lectionem iam a multis saeculis deperditam:

Scriptor, Homereum *si forte reponis Achillem.*

Hoc cum Librariis nusquam lectum nec auditum esset, non mirum adeo si quod proxime accedebat *Honoratum* interpolaverint. Famam, inquit, sequere, et *si reponis Achillem Homericum;* talem tu illum exhibe, qualem Homerus memoriae prodidit. Recte autem *Homereus* sive Homericus: sic enim et ceteri heroes, Ulixes, Agamemnon

, Nestor aliique, qui Homero soli nomen et famam
l posteros debent, passim nominantur. Cicero De Le-
:s I, 1. *Aut quod* Homericus Ulixes *Deli se proceram*
eneram palmam vidisse dixit. De Divinatione I, 30.
quo et illud Homerici Hectoris, *qui moriens propinquam*
lli mortem denuntiat. Tuscul. Quaest. III, 26. *Hinc*
Agamemnon Homericus, *idemque Accianus,*
Scindens dolore identidem intonsam comam.
ibidem IV, 23. *Quid* Achille Homerico *foedius, quid*
nemnone in iurgio? Seneca De Tranquillitate c. 2.
lis ille Homericus Achilles *est, modo pronus, modo supi-*
in varios habitus se ipse componens. Appuleius De
Socratis. *Species quam solus Socrates cerneret, ita ut*
ιericus Achilles *Minervam.* Quintilianus II, 3. *Sit*
tam eloquentia quam moribus praestantissimus, qui ad
enicis Homerici *exemplum dicere ac facere doceat.* Gel-
IX, 9. *Atque illud impense Probum esse demiratum in*
ilio dicebant, quod Homerica quidem *Λητὼ gaudium*
!eat (lege ex codice Lutetiae Regio. *gaudebat*) *genui-*
et intimum. Ammianus Marc. XXVII, 8. *Ut* Ulixes
ιericus *apud Phaeacas ob difficultatem nimiam replicare*
idat. Et XXVIII, 1. *Ut inter innumera multa* Aiax
que Homericus *docet, optans perire potius luce, quam*
formidinis augmenta nocturnae. Iuvenalis XIII, 113.
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus.
Noster, quia *Homericum* versu dicere non potuit, ad
ecam et rariorem inflexionem confugit, ut *Homereum*
ret. Epigrammate in Catalectis LXVIII. hortorum
s loquitur:
Rusticus indocte siquid dixisse videbor,
Da veniam: libros non lego, poma lego.
Sed rudis hic dominum toties audire legentem
Cogor, Homereas *edidicique notas.*
in scriptis codicibus cum mendose *meracas* sit (teste
asio ad Nasonem Epist. Sabini tertia) quaedam olim
iones *Homeraeas*, aliae *Homeriacas* praeferunt. Utrum
s ab auctore sit (nam alterutrum ut sit necesse est)
ιe huic Nostri loco conveniet: *Scriptor Homereum*, vel,
orte mavis, *Scriptor Homeriacum*, ut ab Hellesponto
espontiacus, a Tartesso *Tartessiacus* et alia similia.
Homereum ideo praetulimus, quod Graecis Ὁμήρειος
:is placuisse comperimus. Inde Latine *Homereus* ut ab
λειος Ὀρέστειος *Achilleus*, *Oresteus*, et alia infinita
tis familiaria. Sic Arati Phaenomena a se versa Ci-
) *Aratea* inscripsit. Callimachus Epigr. VI.

ΟΜΗΡΕΙΟΝ δὲ καλεῦμαι
Γράμμα. Κρεωφύλῳ, Ζεῦ φίλε, τοῦτο μέγα.

legunt Eustathius ad Iliad. p. 250. et auctor Etymolo-

Stetimus, opinor, promissis, et revocatam ex
ram lectionem satis firme constabilivimus;
adiiciemus, idque haud levis momenti, vix
gisse veteres Scholiastas. Sic enim enarrant
quiunt; *itidem scribis. Si ergo Achillem, de*
merus *scripsit, velis scribere; talem debes sc*
Homerus *ostendit. Aut Reponis, ad imitat*
describis. Quorsum sodes haec pertinent, n
Homereum? At iidem, quod ad *Honoratum*
omnino habent.

133. *Nec verbum verbo curabis reddere*] Ita
editores, *verbum verbo;* et eodem ordine bi
vius ad Aen. I, 227. et XI, 1. Hieronym
chium de optimo genere interpretandi: *Se*
vir acutus et doctus hoc idem in Arte Poëtica
preti praecipit, Nec verbum verbo *curabis rec*
terpres. Ubi obiter notandum, falli hic
Patrem; ac male accepisse, quemadmodum
die, verba Flacci. Non enim praecipit Inter
praecipit Scriptori Tragico, *ne interpres vel*
alludit et Boëthius in Porphyrium I, p. 46:
dem vereor, ne subierim fidei (lege *fidi*) *inter*
cum verbum verbo *expressum comparatumqu*
Alio tamen ordine verba collocant edition
Venetae ambae et Loscheriana, quibus acced
codices, Vossianus, Graevianus, Leidensis, Re
aliis Nostris, ut et pluribus aliorum,

Nec verbo verbum *curabis reddere.*

Utrum ex his auctor dederit, arbitrio auriu
dum est. Claudius Quadrigarius apud Gell
Manlius animo magis quam arte confisus scutu

36. *Ut scriptor Cyclicus olim*] Reginensis a manu prima, /ossianus secundus,

Nec sic incipies, ut scriptor Cyclius *olim.*

te: quippe Graecis κύκλιοι scriptores illi dicuntur. ipides Helena v. 1329.

ΚΥΚΛΙΩΝ χορῶν ἔξω παρθενίων.

stophanes Nubibus:

ΚΥΚΛΙΩΝ τε χορῶν ᾀσματοκάμπτας.

lanis:

ΚΥΚΛΙΟΙΣΙ χοροῖσιν ὑπάδων.

Avibus, *ΚΥΚΛΙΑ* μέλη, et Κυκλιοδιδάσκαλος. Atque haec lem ad *Cyclios Melicos* spectant: alii erant *Cyclii Epici,* lem unum hic memorat Flaccus. Epigramma in Apol- ori Bibliothecam:

Μὴ *ΚΥΚΛΙΩΝ* ζήτει πολύθρουν στίχον. εἰς με γὰρ ἀθρῶν
Εὑρήσεις ἐν ἐμοὶ πάνθ᾿ ὅσα κόσμος ἔχει.

hologia II, 40. In Poëtas:

Τοὺς *ΚΥΚΛΙΟΥΣ* τούτους, τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
Μισῶ λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.

hi quidem interdum Κυκλικοὶ vocantur apud Graecos oliastas, si non mendosa sunt exemplaria, sed tutius vetustiores sequi; et suavius sonat *Cyclius olim*, quam *licus.*

39. *Parturient montes*] Ita codices nostri cum editis, epto Regio, qui sine litura exhibet, ut et duo Pulman- ni,

' Parturiunt *montes, nascetur ridiculus mus.*

erius quidem Probus p. 1448. et Servius ad Aen. VIII, *Parturient,* ut nunc quidem feruntur. Contra, S. Hie- ymus contra Iovinianum lib. 1. *Non est contentus no-, id est, humano more loqui: altius quiddam aggreditur.* turiunt *montes, nascetur ridiculus mus.* Recte, et ita reponendum. Quippe illa omnia quae in *urio* desi- it, *parturio, nupturio, micturio, esurio,* quae Meditativa te vocant Grammatici, etiam in primo tempore Futuri habent. *Parturio* perinde est ac si dicas, *meditor pa-, inibi est ut pariam.* Ita quae Graeci ἐπιθυμητικὰ *De- rativa* vocant in ΕΙΩ exeuntia, qualia γαμησείω, βρω- ω, πολεμησείω, χεσείω, habere dicuntur ἔμφασιν τοῦ μέλ- τος, *significationem futuri.* Perperam igitur et indocte rarii nostri, quia *Nascetur* continuo sequitur, *Parturient* em forma interpolarunt. Nam id ipsum, o boni, quod teritis, iam habetis. *Parturiunt* enim idem est, ac *iam rent:* et sic mus *nascetur.* At si *Parturient* substituitis, a est, olim meditabuntur parere; quando erit obsecro, mus iste nascatur?

40. *Captae post tempora Troiae*] Codex pervetus Achil- Statii *Moenia,* non *Tempora;* et ita noster Vigorniensis

Quicquid illic fuit post diruta Pergama
Ovidius Fast. III, 438.

Fulmina post ausos *caelum affectare* gi
Sumta Iovi: primo tempore inermis e

Claud. Eutrop. II, 11.

veteri post obruta *morbo*
Corpora, *Paeonias nequicquam admoven*

Equidem siquid hic mutatum vellem, *Fu*
rem quam *Tempora*, ut Noster Carm. I, 8.

Sub lacrimosa Troiae Funera.

Lucretius V, 337.

Cur supera bellum Thebanum et funera
Non alias alii quoque res cecinere poëta

Sabinus Epist. I.

Nunc primum Pallas versae post funer
Visa mihi: medium temporis ira tulit.

145. *Antiphaten, Scyllamque, et cum Cy*
Non ita belle disiungitur Scylla a Charybd
Charybdin ponere, ut Scylla agnosceretur.
non suspicari sic potius ab auctore fuisse:

Antiphaten Circamque, *et cum Cyclope*

Nam nulla ibi *miracula tam speciosa* sun
quae homines in brutorum formas virga
Quaerant, quibus antiquorum codicum est

154. *Si plausoris eges aulaea manentis*] Vi

Si plausoris *eges aulaea manentis, et u*

Si fautoris *eges aulaea manentis, et usque*
Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat.

Noster Epist. I, 18. v. 66.

Fautor *utroque tuum laudabit pollice ludum.*

et alibi *Fautor Lucilii, Fautor veterum.* Utrumque iunxit Epist. II, 1. v. 88.

Ingeniis non ille favet plauditque *sepultis.*

Quin in theatro *Fautor*, pariter ac *Plausor.* Plautus Prol. Amphit. v. 67.

Nunc hoc me orare a vobis iussit Iuppiter,
Ut conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caveam spectatoribus;
Si cui fautores *delegatos viderint,*
Ut iis in cavea pignus capiatur togae. —
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum *semper, qui recte facit.*

Tacitus Annal. XIII, 25. *Ludicram quoque licentiam et* fautores histrionum *velut in praelia convertit.* Et iterum 28. *Quod immodestos* fautores histrionum *et a praetore in vincula ductos tribunus omitti iussisset.* Cicero pro Roscio Comoedo c. 10. *Quod studium, et quem* favorem *secum in scenam attulit Panurgus? Quod Roscii fuit discipulus, qui diligebant hunc, illi* favebant. Appuleius in Floridis. *Cum primis hoc spectandum esse, quid in Theatro deprehendas: nam si Mimus est, riseris: si Funerepus, timueris; si Comoedia est,* faveris; *si Philosophus, didiceris.*

157. *Mobilibusque decor naturis dandus et annis*] Ego vero quaenam illae sint *mobiles naturae*, parum intelligo:

Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus, et annis.

Quippe variae hominum naturae, unde fit ut alii aliis iracundiores, audaciores, tardiores simus, adeo non sunt *mobiles*, hoc est, facile mutabiles; ut nulla quidem industria mutari possint. Eleganter Lucretius III, 308.

Sic hominum genus est: quamvis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturae *cuiusque animi vestigia prima.*
Nec radicitus evelli mala posse putandum est;
Quin proclivius hic iras decurrat in acres,
Ille metu citius paullo tentetur; at ille
Tertius accipiat quaedam clementius aequo.
Inque aliis rebus multis differre necesse est
Naturas *hominum varias, moresque sequaces.*

Vides naturarum singularum vestigia nulla doctrina nec institutione penitus deleri posse; tantum abest ut *mobiles* sint et se ipsae identidem mutent. Ovidius Epist. Hypermnestrae v. 55.

Femina sum et virgo, natura *mitis et* annis:
Non faciunt molles ad fera tela manus.

[illegible] annis. [illegible] mitis natura, quia *femina:* ut non magis natura. [illegible] ipse sexus sit mobilis. Infinita sunt apud [illegible]. Ciceronem praesertim, huc facientia; [illegible] ingenia per totam vitam manere, [illegible] pro aetate variare. Quorsum igitur [illegible] Nostrum, ubi varios tantum *aetatum mo-* [illegible] Phidippus senex, Terent. Hec. II, 2.

[illegible] *vitii est: ego sum* animo leni natus;
[illegible] *meis.*

[illegible] demissus et timidus. Phorm. I, 4.

[illegible] *me: Non possum immutarier.*

[illegible], Antiphoni timiditas a *natura* erat. [illegible] senes in scenam induxeris *lenes* et ob- [illegible] autem, *modestos* et meticulosos? Immo [illegible] praecipit Noster, ut *difficiles, queruli* in- [illegible] iuvenes autem *sublimes, cupidi,* feroces. [illegible] ait Donatus, naturae *suae timiditatem nul-* [illegible] *eiici posse.* Vides iam aliud esse vitium [illegible] *naturae;* et tam falso *naturas mobiles* hic [illegible] cum *annis* et *aetatum moribus* coniungi. [illegible] haec incommoda videntur sagaciores [illegible] dum sollicite quaerunt et respondent, quid [illegible] sibi velint. At Cl. Dacierius ita nulla hic [illegible] sensus est, ut *bellum esse verbum* exclamet, [illegible] hic esse *Aetates.* Belle sane: tu tamen, si [illegible], hoc bellum admiratori suo relinque, et sic [illegible]:

[illegible] *aliusque notandi sunt tibi mores;*
[illegible] *decor,* maturis *dandus et annis.*

[illegible] hoc est seniorum, *Mobilibus,* hoc est iunio- [illegible] quibusque decor tribuendus est: quod quomodo [illegible] singulos aetatum gradus fuse mox persequitur. [illegible] unquam, anni sunt seniles et viriles. Noster supra

Maturusne senex, *an adhuc florente iuventa*
[illegible]

Carm. IV, 4.

[illegible] maturosque patres.

[illegible] Aen. V, 73.

[illegible] *facit, hoc* aevi maturus *Acestes.*

[illegible] Met. VIII, 617.

[illegible] *animo* maturus *et* aevo.

[illegible]

[illegible] maturior annis.

[illegible]

[illegible] *Auctumnus, posito fervore iuventae*
[illegible] *mitisque inter iuvenemque senemque.*

[illegible] I, 4. *Tiberium Neronem,* maturum annis, [illegible] Sic *matura aetas, maturitas aetatis, matura*

us, passim. Cicero de Senectute c. 10. *Sua cuique aetatis tempestivitas est data; ut et infirmitas puero- et ferocitas iuvenum, et gravitas* iam constantis *aeta- it senectutis* maturitas *naturale quiddam habeat, quod mpore percipi debeat.* Ubi obiter nota illud *Constan- tatis;* ut et infra c. 20. *Sunt et ineuntis adolescentiae ; num ea* constans *iam requirit* aetas, *quae* media *di- sunt etiam huius aetatis: ne ea quidem quaeruntur a ute.* Inde enim discas, quae et quamobrem *mobilis* dicatur: *constans* enim et *mobilis* sunt Opposita. Ci- pro Q. Roscio. c. 16. *Venit ad Cluvium: quem ho- n? levem? immo gravissimum:* mobilem? *immo* con- issimum: *familiarem? Immo alienissimum.* Ergo ut *i anni* constantem et senilem aetatem, ita *mobiles* lem iuvenilemque denotant. Virgil. Georg. III, 165.

am vitulos hortare, viamque insiste domandi,
Dum faciles animi iuvenum, *dum* mobilis aetas.

s hanc equidem emendationem iam olim ex coniec- feceram; postea vero nactus Vigorniensem codicem, di, ut delectatus sum, cum inter lineas ibi pro varia me adscriptum reperi, *Aliter maturis.* Codici igitur fidem habeat, qui argumentis et rationibus duci non t. Quin et olim inter Scholiastas erant qui sic lege- ut ex laceris illis reliquiis divinare possis. Enarra- Cruquianus: *Naturis*] *aliud enim puerum decet, aliud scentem, aliud* maturum *senem.* Acron: *Puero, adoles- , et* maturo *seni* (sic MS. non sene) τὸ πρέπον, *id est, um cuique proprium tribuendum est.* Profecto qui haec mentati sunt, non *naturis*, sed *maturis* interpretari videantur. Iam autem praeter sententiae virtutem, compositionem hoc pacto dulciorem et nitidiorem qui aurem purgatam habet facile agnoscet.

2. *Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri*] Quid *spe longus* hic sibi velit, anxie quaerunt, neque se diunt Interpretes. Experiamur et nos, si maiorem lucem obscurissimae dictioni possimus affundere. cipio illud pro comperto habendum est, in his aeta- characteribus ut Aristotelem Naturae, ita Nostrum otelis vestigiis institisse. Is igitur Rhet. II, 13. senes λπιδας esse tradit, hoc est, *desperantes, vix et tarde et ter sperantes;* idque cum ob *experientiam*, quod plera- in vita male cecidisse meminerunt, tum ob *timidita-* Idem senectutis vitium et Cicero perstringit, Epist. am. II, 16. *Recordor enim desperationes eorum, qui s erant, adolescente me. Eos ego fortasse nunc imitor, or* aetatis vitio. *Spe longus* itaque idem apud Nostrum re debet, quod apud Graecum δύσελπις; id vero qui possit, aut non contrarium potius significet, haud ita ifestum est. Phrasi quidem hac *spe longus* nemo quis-

quam qui hodie extant veterum usquam est usus: id tamen quodammodo aut pene certo quid sibi velit scire possumus, si *spes longa* quae sit semel resciverimus. Noster Carm. I, 4.

Vitae summa brevis spem *nos vetat inchoare* longam.
Iam te premet nox, fabulaeque Manes.

et I, 11.

sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam *reseces: dum loquimur, fugerit invita*
Aetas.

Seneca Epist. XXII. *Facile est occupationes evadere; si occupationum praemia contemseris: illa sunt, quae nos morantur et detinent. Quid ergo? tam* longas spes *relinquam? ab ipsa messe discedam?* Idem alibi: *O dementiam in brevi aetate* spes longas *inchoantium!* Sic Ἐλπίδες μακραὶ Plutarcho Περὶ τῆς εἰς ἔκγονα φιλίας. p. 881. De muliere infantem alente. Τίνων ταῦτα μισθῶν ἢ χρειῶν ἐκείνοις; ἀλλ' οὐδὲ τοῖς νῦν. αἱ γὰρ ἐλπίδες ἄδηλοι καὶ μακραί. Statius Theb. II, 321.

excedere animum dolor itaque demens,
Et qua non gravior mortalibus addita cura,
Spes *ubi* longa *venit.*

et I, 322. eleganter:

spes *anxia mentem*
Extrahit, et longo *consumit gaudia voto:*

quod pari elegantia expressit et variavit Claudianus in Prob. et Olyb. v. 65.

non anxia mentem
Spes *agit, et* longo *tendit praecordia voto.*

Iuvenalis I, 133.

Vestibulis abeunt veteres lassique clientes
Votaque deponunt: quamquam longissima *cenae*
Spes *homini: caulis miseris atque ignis emendus.*

Sallustius apud Servium: *et Metello procul agente* longa spes *auxiliorum.* In his omnibus locis *spes longa* eadem est quae *sera, longinqua*, quae in longinquum extenditur. Tacitus Annal. XIII, 37. *Posse illi regnum stabile contingere, si omissa* spe longinqua et sera, praesentem *potioremque sequeretur.* Livius V, 6. *Insuescere militem nostrum, non solum parta victoria frui; sed, si res etiam lentior sit, pati taedium, et quamvis* serae spei *exitum expectare.* Statius Silv. II, 1. v. 52.

O ubi venturae spes non longinqua *iuventae?*

et Theb. XII, 339.

gratum est fortuna: peracta est
Spes longinqua *viae.*

Quamobrem, si *spe longus* (id quod ne dubitandum quidem est) is demum recte dicitur, qui *spes longas*, longinquas, seras solet concipere; minime omnium hoc senibus competit, qui in extremo vitae curriculo non nisi *praesen-*

tes et propinquas audent assumere. *Spe longus* igitur alterius aetatis vitium notabit, minime senilis. Virgilius de iuvene: X, 547.

> *Dixerat ille aliquid magnum, vimque adfore verbo*
> *Crediderat, caeloque animum fortasse ferebat;*
> *Canitiemque sibi et* longos *promiserat annos.*

At senibus contra spes curtae brevesque sunt, in certae et necessariae mortis confinio positis: ἐλπὶς γὰρ τοῦ μέλλοντός ἐστι, τὸ δὲ τοῦ βίου τοῦ τῶν γερόντων τὸ μέλλον ὀλίγον, ait Graecus; *Spes siquidem futuri est: at in vita senum quod futurum est, parvum est.* Qui nunc sunt, qui imperiose iubent *spe longus* δύσελπις accipere? sententia quidem hoc et natura ipsa iubet; verba vero refragantur et reclamant, immo contraria prorsus sunt: cum, ut satis iam vidimus, *spe longi* iuvenes merito dicendi erunt, senes autem *spe breves*. Quid ergo? Hoccine ut Horatio credamus excidere potuisse? Tentandum certe aliquid est, si forte damnatum hominem et sub furca caedendum calumnia periculoque liberemus. Id quidem in propatulo est, *longus* et *lentus* passim a Librariis permutari solere. Noster, ut vulgo nunc fertur, Epist. I, 1. v. 21. *Dies longa:* sed ibi Barthii codex *lenta* praefert. Ovid. Fast. II, 722. *lentas moras;* ubi alii codices *longas*. Trist. IV, 1. v. 86. *Tempora lenta;* sed plures ibi membranae *longa*. In Claudiani loco iam citato,

> *et* longo *tendit praecordia voto:*

sunt ibi, quae *lento* exhibent, teste Heinsio; et pari modo variatum est in scriptis quibuscumque. Tu igitur, si Horatio faves, idem hoc in loco facinus admissum crede, et sic mecum restitue:

> *Dilator, spe* lentus, *iners, avidusque futuri.*

Lentus siquidem tardus est, et *spe lentus* recte dicetur δύσελπις, qui tarde, aegre, difficulter ad spem erigi potest. Et *lenta* quidem *spes* utramque significat, et *longam spem* et *tardam;* et quae longe porrigitur, et quae diuturna mora trahitur, et quae tarde assumitur, et quae timide fovetur. Livius V, 5. *Brevis enim profecto res est, si uno terrore peragitur; nec ipsi per intermissiones has intervallaque* lentiorem spem *nostram facimus.* Idem VI, 8. *Quae postquam nulla eruptione impediri videt; minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo tam* lentae spei *victoriam exspectaret.* Idem XXX, 28. *Quum assuessent per aliquot annos bellum ante oculos aliis atque aliis Italiae partibus* lenta spe *in nullum propinquum debellandi finem gerere.* Ovid. Heroid. II, 9.

> Spes *quoque* lenta *fuit: tarde quae credita laedunt,*
> *Credimus: invita nunc et amante nocent.*

in his locis *spes lenta* est, quae longa mora extrahitur: at alibi est, quae lente, segniter, et cunctanter inchoatur. Idem Heroid. XVII, 107. ubi Helena Paridi:

et timiae sperant omnia. *Lentus spe*, casu aut *Lentus spei* casu patrio; *spe* enim, ne id forte nitivi casus poterit esse, ut alibi apud Nostrum *fide*, et sic apud alios. Silius Italicus III, 136.

Dum lentus coepti *terra cunctaris Ibera*.

Ita *Pronus spei*, Appul. Metam. III, et VIII. I *rum*, *laetus laborum*, et alia id genus Poëtis fre Verbo ut dicam, *Lentus spe* erit et tardus et ti *gus* vero neutrum.

Ibidem v. 172. *Iners*, *avidusque futuri*] No concessum est, pedem hinc proferre: quid eni secro est?

Dilator, *spe lentus*, *iners*, avidusque *futuri*.

Interpretes quidem tam veteres quam novi, *fi* vitae cupidum accipiunt, ut idem sit quod A xerat, φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ *vitae appetentes*, *et praesertim sub supremo vitae* hoc dicto probe et egregie rem explicuisse se Atqui, o boni, unde nobis *futuri* perinde e Certe qui *avidus futuri* est; et odit praesentia in posterum meliora. An igitur *supremo die* turorum cupidus, cum mors adest prae foribu pulsat? quomodo igitur φιλόζωος? an ideo fut quia crastina semper meliora sperat? quomod ἐλπις? Haec inepta sunt et plane ἀσύστατα. iam olim vidi legendum;

Dilator, *spe lentus*, *iners*, pavidusque *futuri*.

postea in eximio codice Reginensi literam un verti ante τὸ *avidus* iam erasam esse; quae

ne sis secura futuri.

IX, 423.

Venerem quoque cura futuri
Tangit.

et XIII, 363.

Tu vires sine mente geris; mihi cura futuri *est.*

Noster Serm. I, 1. v. 35.

haud ignara ac non incauta futuri.

Omnia haec, ut vides, ad curam et metum futuri spectant. *Pavidus* ergo *futuri*, id ipsum quod Aristoteles de Senibus tradit, δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί, *meticulosi et de omnibus futuris paventes.* Attende autem, ut pulchre iam omnia sibi conveniant et eodem colliment: *dilator, lentus spe, iners, futuri pavidus:* nempe hic habes, cunctationem, segnitiem, timiditatem, desperationem, propinqua et cognata vitia. At illa quam incommode coniunguntur, *iners* et *avidus?* siquidem inertis est, nihil cupere. Postrema ipsa, ni fallor, dictio a natura et sensu abhorret, *Avidus futurorum* fortasse dici potest, qui rerum novarum cupidus est, cui praesentia displicent aut in fastidio sunt: at *avidus futuri*, ubi *Temporis* opinor subauditur, nemo hominum aut fuit aut dictus est. Quod si idem esse *futuri* ac *futurorum* contenderis; at non aetatis demum id vitium erit, verum indolis aut conditionis: neque senibus magis, immo minus conveniet, quam natu minoribus.

185. *Nec pueros coram populo*] Ita hodie *nec* passim circumfertur; at editiones veteres, Bersmanni codices tres, nostrique praeter duos ex recentissimis omnes, *ne;* quam veram esse lectionem locus ipse demonstrabit:

multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens;
Ne *pueros coram populo Medea trucidet.*

Tolles, inquit, ex oculis: *ne*, ἵνα μὴ, coram populo nefaria illa et atrocia et incredibilia ostendantur. Ut paullo ante v. 176.

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt; ne *forte seniles*
Mandentur iuveni partes.

Vide Serm. I, 1. v. 94. Amat hanc coniunctionem Horatius.

197. *Et regat iratos, et amet peccare timentes*] Sic quidem editiones omnes, sed, aut valde fallimur, aut gemino mendo laborat locus hic de Choro:

Ille bonis faveatque et consilietur amice,
Et regat iratos, et amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
Iustitiam legesque, et apertis otia portis.

Qui Graecos Tragicos et Senecam versaverunt, nihil in his haerebunt, quantum ad rem attinet: est vero quod in

dictione iure vituperemus. Quinam enim illi sunt *peccare timentes?* non a bonis, opinor, diversi sunt. At iam dixerat *faveat bonis*, quod aut idem aut plus est, quam *amet bonos*. Quid igitur novi ad sententiam haec conferunt? Noster Epist. I, 16. v. 52.

Oderunt peccare boni, virtutis amore:
Tu nihil admittes in te, formidine poenae.

Ubi boni, ut vides, *oderunt peccare:* prava vero et servilia ingenia *timent peccare:* illos *amor virtutis* retinet, hos *poenae formido* coercet. Quid ergo? Iubesne ut hos chorus amet et laudet? Quid, quod ipsum illud *Amet* nimis inops et languidum videtur; neque attingit ad felicitatem Horatianam. Praecipit enim, quid chorus dicat, non quid sentiat; cui laudet, cui faveat et consilium det, non quem *amet:* quod, cum intra pectus versetur, nihil ad spectatores attinet. Facessant igitur haec; et meliora illa reponantur,

Et regat iratos, et amet pacare tumentes.

Pacare Manuscripti aliquot Statii, unusque Cruquii exhibet: Graevianus *Pecare*, prope verum. At Pulmanni liber utrumque praefert, *Pacare tumentes.* Regat, inquit, iratos, et *amet*, sive soleat, tumentes lenire, *pacare*, sive *placare;* nam haec unum fere idemque sunt, et variant plerumque codices scripti. Noster Serm. I, 8, 5.

Quae prima iratum *ventrem* placaverit *esca.*

ubi quinque ex nostris *placaverit* habent, septem *pacaverit.* Virgil. Aen. I, 142.

Sic ait, et dicto citius tumida *aequora* placat.

Claudianus IV. Cons. Hon. v. 225. de Virtute:

Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante
Semet, et incertos animi pacaverit aestus,
Inveniet.

Recte vero *Irati* et *Tumentes* iunguntur. Virgil. VIII, 40.

Nec belli terrere minis, tumor *omnis et* irae
Concessere Deûm.

ubi vett. edd male *timor.* Expressit hic Virgilium Statius, Theb. V, 435. de Minyis Lemnum advenientibus.

Eminus abrupto quatiunt nova litora saltu,
Magnorum decora alta patrum, iam fronte sereni,
Noscendique habitu, postquam tumor iraque *cessit*
Vultibus.

Ita legendum, non *timor*, quod et editi et quattuor nostri codices exhibent. Virgilius VI, 407. de Charonte:

tumida *ex* ira *tum corda residunt.*

et ibidem 49. de Sibylla:

sed pectus anhelum, Et rabie *fera corda* tument.

Noster supra v. 94.

Iratusque *Chremes* tumido *delitigat ore.*

Seneca Thyeste 519.

Ponatur omnis ira, *et ex animo* tumor

Erasus abeat.
et Phoeniss. 352.

Tumet *animus* ira, *fervet immensum dolor.*

Capitolinus in Pertinac. c. 11. *Sed cum unus e Tungris in iram et tumorem milites loquendo adduxisset.* Ita recte emendavit Salmasius, cum vulgo esset *timorem.* Livius XXXI, 8. *Multis in Italia contactis gentibus Punici belli societate*, iraque *inde* tumentibus. Lactantius De ira Dei c. 18. *Dedisset* irae *spatium; ut residente per intervallum temporis* animi tumore, *haberet modum castigatio.* Arnobius lib. I. *Nullus* tumor indignationis *in diis est.* Quintilianus Declam. XIII. *Etiamsi diversis regibus* (apum) *coorta seditio ad bellum inflammavit* iras, *exiguo pulvere vel unius poena ducis resedit omnis* tumor. Seneca de Ira III, 2. Rabies *infanda civitatem tulit; nec datum tempus, quo resideret* tumor *publicus.* Statius Theb. IX, 79. de Polynice manus sibi illaturo.

exuerat vagina turbidus ensem,
Aptabatque neci: comites tenuere, socerque
Castigat, bellique vices ac fata revolvens,
Solatur tumidum.

Ubi *solari tumidum* plane idem est ac *pacare tumentem:* et, ut iterum discas quam proclive esset Librariis locum hunc Flacci interpolare, codex Statii Petrensis *timidum* nobis et hic obtrudit. Iure igitur, opinor, lectionem hanc adscivimus: quam ne forte incuses ut nimis prope ad *iratos* accedentem, et bis fere idem dicentem (etsi et hoc inique feceris) scias *tumentes* hic non *ira* modo, sed dolore ac quavis recenti animi commotione recte accipi; immo ubi varius et mixtus est aestus irascentis, dolentis, pudentis, dedignantis; ubi, ut in Turno Mezentioque,

aestuat ingens
Uno in corde pudor, mixtoque insania luctu.

Ita *tumor* de dolore et luctu Cicer. Tuscul. III, 12. *Et quidem inveterato malo, cum* tumor animi *resedisset.* Et 31. *Erat enim in* tumore *animus, et omnis in eo tentabatur curatio.* Et IV, 29. *In Consolationis libro, quem in medio moerore et dolore conscripsimus: quodque vetat Chrysippus ad recentes quasi* tumores animi *remedium adhibere, id nos fecimus.* Hos igitur *pacare* amat Chorus, non irascentes modo sed et *dolentes:* Claudianus XLIX. de fonte Apono:

Pacaturque *aegro luxuriante* dolor:

immo et *metuentes* quoque; ut qui velit, etiam illud vindicare possit, *Et amet pacare timentes*, quod plures codices agnoscunt. Seneca Epist. LIX. *Nil stultitia* pacatum *habet: tam superne illi* metus est, *quam infra: utrumque trepidat latus.* Et huc trahi forte potest illud Manilii, IV, 182.

Et pacare metu *silvas, et vivere rapto.*

202. *Tibia non, ut nunc, orichalco vincta*] Illud *vincta* recentioribus magis placuit; at editiones vetustae, cum maiore parte membranarum *iuncta* praeferunt: quorum utrumque, tam sensu consimile, quam literarum ductu videtur. Tibia vero haec, quam *simplici* opponit, ex variis materiis *composita* vel inde existimanda est. Malumus igitur *iuncta;* sive ferruminatam, sive alio modo aptam et compactam intelligis. Plinius Hist. XXXIII, 5. *Plumbum nigrum albo* iungitur, *ipsumque album sibi oleo.* Et iterum XXXIV, 16. Iungi *inter se plumbum nigrum sine albo non potest, nec hoc ei sine oleo.* Ubi *Iungi* accipe, ferruminari. Digest. VI, 1. 23. *Cassius dicit, si statuae suae* ferruminatione iunctum *brachium sit, unitate maioris partis consumi.* Virgil. Eclog. II.

Pan primus calamos cera coniungere *plures*
Instituit.

Et Eclog. III.

aut umquam tibi fistula cera
Iuncta *fuit.*

Ioannes Saresb. Prologo VI. Polic. *Nam quis a semipagano* tibiam orichalco iunctam et aemulam tubae *grandioris exspectet?* Vide ad Carm. III, 19. v. 17.

209. *Et urbem Latior amplecti murus*] Ita editi scriptique *latior;* sed id perinde est ac *Crassior*, quod minime hic vult Horatius. Curtius lib. V. de muro Babylonis: *Spatium triginta et duorum pedum* in latitudinem *amplectitur.* Hyginus Fab. CCXXIII, de eodem: Murus *in Babylonia, quem fecit Semiramis,* latum *pedes* XXV, *altum pedes* LX. Iuvenalis XII, 59.

Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quattuor; aut septem, si sit latissima *teda.*

Repono igitur, minima mutatione:

Postquam coepit agros extendere victor, et urbem
Laxior *amplecti murus.*

Latus pro *Laxus* passim interpolarunt Librarii: Ovidius Fast. II, 456. et Amor. II, 10. v. 18.

Carceris Aeolii ianua laxa *patet.*
Et medio laxa *ponere membra toro.*

Vbi maior pars codicum *lata* et *late* exhibent. Aurelius Victor in Aureliano: Muris *urbem quam validissimis* laxiore ambitu *circumsepsit.* Victor Schotti in eodem: *Hic* muris *validioribus et* laxioribus *urbem sepsit.* Quintilianus Declam. XII. *Exhausta est civitas funeribus, et desolatae domus, triste florentis quondam fortunae indicium,* laxi muri. Seneca de beneficiis VII, 10. *Aedificia privata* laxitatem *urbium magnarum vincentia.* Consol. ad Marciam, c. 17. *Videbis Syracusas, ipsam ingentem civitatem,* laxius *turritam, quam multarum urbium fines sunt.* Ita Cicero, Laxe *habi-*

tere: Velleius Paterc. II. [illegible]
[illegible] Plinius Hist. VI. [illegible]
minimum — III. mil. pass. [illegible]
[illegible] hoc [illegible]
[illegible] In scenam [illegible]
locus. [illegible]
D. Heinsium [illegible].

[illegible]

Nobilibus [illegible]
In scenam miss[illegible]
Aut operae nimium [illegible]
Aut ignoratae premit [illegible]

Rem tandem expedire [illegible]

[illegible]

In scenam missos [illegible]

Ego vero, [illegible] haec distincte, [illegible] tat orationem, [illegible] difficultatem [illegible] mine ignoratae [illegible] aut ignorant artem [illegible] quam sic locutus [illegible] sus crimine [illegible] faciunt, et [illegible] non aucteri [illegible] versus cum magno [illegible] sat aut crimine [illegible] gata et in Heinsiana [illegible] nec defendi nec excusari possunt. [illegible] et distingue,

Hic et in Acci

Nobilibus trimetris apparet rarus et Enni.
In scenam missus cum magno pondere versus
Aut operae nimium celeris. etc.

Cum Iambus, inquit, ex artis et musicae ratione in unoquoque trimetro apparere debeat, in secunda scilicet et quarta et sexta sede; neglexerunt hoc poetae veteres, Accius, Ennius ceterique; contenti enim sextum saltem pedem Iambum facere (sine quo nullum versus vestigium esset) in ceteris susque deque habuerunt: adeo ut Iambus extra pedem ultimum rarus apud illos appareat. Sic in his Ennii Acciique apud Ciceronem:

Argo, qua vecti Argivi delecti viri:
Colchis imperio regis Peliae per dolum:
Fremebunda ex alto ingenti sonitu et spiritu:
Ita dum interruptum credas nimbum volvier:

in his inquam, omnibus nullus est Iambus, praeterquam in loco sexto. At, inquit Noster, huiusmodi *versus, cum*

magno spondeorum vel Anapaestorum *pondere in scenam missus*, *premit* scriptorem aut incuriae crimine, aut ignorantiae. Verum quidem hoc est: non tamen ignorantia, sed neglegentia et spe veniae peccabant veteres. Cum enim Latinus sermo pauciores habeat breves syllabas, quam Graecus: qui primi Graeca verterunt, labore et difficultate territi, simulque et spectatorum imperitia fidentes atque abutentes, spondeos passim pro Iambis intruserunt. Cumque in re nova nemo esset qui correctius scriberet; sine comparatione pulchriorum vel deformia illa satis pulchra videbantur,

Et data Romanis venia est indigna poëtis.

Postea tamen sub Horatii aetate, cum Graeca passim in manibus esse coeperunt, non ulterius aequis auribus accipiebantur tarde volventes spondei, sed coacti sunt poëtae ad artis legem et normam Graecorum modulatius scribere. Quod cum ex Senecae Tragoediis iam licet cognoscere, tum ex Fragmentis quae ex Ovidii, Varii, Gracchique Fabulis hodie supersunt. Ovidius Medea, apud Quintil. VIII, 5.

Servare potui, perdere an possim rogas?

Varius Thyeste, ibid. III, 8.

Iam fero infandissima,
Iam facere cogor.

Gracchus Thyeste, apud Priscianum VI. p. 719.

Mersit sequentis humidum plantas humum.

Ita legendum arbitror, non *plantis*. *Humum* nominativus est, generis neutrius. Idem Atalanta, ibidem p. 683.

O grata cardo, regium egressum indicans.

Hi trimetri, qui soli nunc restant ex Horatio supparibus Tragicis, exactissime servant leges Graecorum, ut ex his de integris Fabulis idem existimare liceat. Vides iam, opinor, claram liquidamque esse quam dedimus emendationem,

In scenam missus cum magno pondere *versus*.

Ubi insuper *cum magno pondere* ex omnibus scriptis et nostris et Bersmanni adscivimus. *Minus scite codices*, Cum magno pondere, inquit Bersmannus: non advertit scilicet et alias sic solere Nostrum (vide Serm. I, 10. v. 49.) et hic venerem quandam in ipsa pronuntiatione studio quaesitam esse: *Cum magno pondere;* quae dum profers, ipsum illud pondus et lente ambulantes spondeos voce et spiritu persentiscis. Lapsus autem graviter est optimus Victorius ad Ciceronis Fam. V, 2. ubi ex manuscriptis quibusdam reponi hic iubet,

hic et in Acci
Mobilibus *trimetris apparet rarus et Enni.*

Nihil infelicius dici potuit. Esto enim ut Iambi sive

Trimetri, ubi puri sunt, citi, celeres, mobiles, praepetes appellentur: at hic utique, ubi rarus iste pes Trimetros ingreditur, sed stabilibus spondeis loco cedere cogitur; tantum abest ut *mobiles* et incitati fiant Trimetri Enniani, ut tarde, lente, graviter, ponderose incedant, quod ipsum hic queritur et vituperat Flaccus. Recte igitur *Nobilibus*, εἰρωνικῶς; quos isti fautores et admiratores veterum in caelum ferebant. Ceterum hunc locum diu correxeram; cum postea deprehendi, et Theodorum Marcilium illud *missus* priorem ex coniectura dedisse, et Cl. etiam Dacierium in illius sententiam recte et prudenter concessisse.

265. *Scribamque licenter; an omnes Visuros peccata*] Difficilis locus, et ab Interpretibus vexatus; quique eos vicissim multum torsit et frustratus est:

Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircone vager, scribamque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui.

Ubi Grifolus, Luisinus, et Marcilius aliam distinctionem inducunt,

an omnes
Visuros peccata putem mea? tutus et intra
Spem veniae cautus, vitavi denique culpam.

Rectior quidem haec, quam quae hodie circumfertur: neque tamen difficultatem tollit. Nimirum legendum erat *ut* pro *an*, quod et codex Statii exhibet et Battelianus noster pro varia lectione profert:

Idcircone vager, scribamque licenter? ut *omnes*
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus?

Quod Statius in hanc sententiam explicat; *Itane licenter scribam, contemtis omnino et disiectis numeris, ut omnes id et sentiant et ignoscant tamen.* Non perpensit vir eruditus *ut* poni hic pro *Quamvis, licet, posito et concesso;* quo sensu infinitis locis apud scriptores occurrit: Ovid. Epist. Didus v. 15.

Ut *terram invenias, quis eam tibi tradet habendam?*

Ergo hoc voluit Horatius: Indigna venia data est immodulatis Trimetris: non omnes auditores peccatum sentiunt, et qui sentiunt, ignoscunt. quid tum? *Ideone* sciens prudensque ab artis praeceptis *vager et scribam licenter? tutus* nimirum futurus, *et intra spem veniae cautus*, quamvis *omnes putem peccata mea visuros?* minime vero: nam, utcumque haec metri vitia condonari et ignosci soleant, at certe eo pacto *culpam* tantummodo *vitavi*, veniam modo impetravi; *non laudem merui. Vos* vero, O Pisones, quibus virtus est animusque ad laudem erectus, *exemplaria Graeca studiose legite* atque imitamini. Clara profecto

haec est, et egregia sententia; unde et Grifoli ceterorumque interpunctio facile redarguitur; et Lambini gravis error refutatur, qui fidenter interpolabat,

an *omnes*
Visuros peccata putem mea, tutus et extra
Spem veniae cautus?

Et sane, si *an* hic legeris, et oppositionem in his esse finxeris, *Scribamne licenter: an* contra *non peccabo spe veniae; quandoquidem omnes mea peccata visuros putem*, speciem veri habebit Lambini correctio. Verum haec interpretatio cum sequentibus pugnat: qui enim accurate scribit, omni peccatorum venia sibi praecisa, non *culpam* modo *vitat*, sed et *laudem meretur.* Nimirum ea, quam iam adsciscimus, lectio sola rem omnem expedit: *Tutus et* in tantum, eatenus, hactenus *cautus*, ut veniam non desperem, *etsi* omnes mea peccata animadversuros existimem. Vides iam, quid sibi velit *Intra spem veniae cautus.* At mirificus plane est Dacierius, qui Lambini quidem enarrationem sequitur, retinet tamen *intra;* contenditque *Intra spem*, perinde esse ac *Extra spem*, sive *sine spe veniae.* Arrigamus aures: ut novum hoc et inauditum vel sero discamus. Sic, inquit, apud Florum *intra gloriam* idem est ac *sine gloria.* Hoc vero vix minus admirandum est, quam illud alterum. Videamus locum I, 3. ubi de Horatio agitur, qui sororem post eius victoriam flentem ferro occiderat; *Cadavere leges nefas: sed abstulit virtus parricidam; et facinus* intra gloriam *fuit.* Quid ergo? an hoc *sine gloria* interpretabimur? haud vidi magis. Immo idem hic *Intra*, quod ubique alias significat. Facinus *intra gloriam* fuit, non excessit victoriae gloriam, obruebatur et extinguebatur a gloria, sic ut reus absolveretur. At si *sine gloria* erat facinus; mirum adeo ni reus damnaretur. Facessant igitur febriculosae explicationes; et vera lectione reperta conquiescamus: quam et Scholiastae olim Acroni cognitam et probatam coniicere licet. Sic enim ille enarrat: *An debeo securus esse, data venia*, quamvis *palam erunt peccata mea?* Certe qui haec commentabatur, non *an*, verum *ut*, sicut nos hodie, legebat.

270. *At nostri proavi Plautinos*] Ita nunc fere editores, *Nostri proavi:* cum et editiones principes et omnes fere omnium membranae, nostrae certe meliores, Graevianae, Vossianae, Leidenses, Reginenses cum aliis habeant,

At vestri *proavi Plautinos et numeros et*
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati.

Quid autem attinet a codicum auctoritate discedere; ut lectionem, si non deteriorem, at certe nihilo meliorem adoptemus? *Vestri proavi, o Pisones;* nam hos iam compellaverat:

Vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri *proavi Plautinos etc.*

Nihil profecto hic est, quod quempiam offendat. At illud *Nostri proavi* magna circumveniunt incommoda. Quippe omnium se cachinnis exposuisset Noster; si patre libertino, homine Graeculo, ut equidem puto, vel Syro forte aut Afro natus, *Nostros* proavos seu incaute sive gloriose dixisset: quasi ipse Paulus vel Messalla vel Pompilius sanguis esset. Id quod olim Victorius Lambinusque recte iudicarunt. At manum iniicit Theodorus Marcilius, qui, *Perperam*, ait, *correxere* vestri: *nam civi et equiti et tribuno militum fas erat dicere* Nostri proavi; *quemadmodum Seneca, quamquam Iberici generis*, Nostris maioribus *dixit*. Atqui, o bone, non *vestri*, sed illud tuum *Nostri* a correctoribus est; cum et scripti libri et primitus cusi prius agnoscant. Senecae vero dictum huc pertrahere, et ut par vel simile huic praeponere, cuius est iudicii? Epist. I. ad Lucilium: *Tu tamen male serves tua, et bono tempore uti incipias: nam, ut visum est* maioribus nostris, *sera parsimonia in fundo est.* Quinam hic *Maiores?* an dictum hoc vetus, ex Hesiodo ductum, ad solos *Romanos* attinebat? verum, esto ut ad eos solos: Seneca, ut notum est, equestri genere est ortus, Cordubae, coloniae veteris Romanae, ob primorum colonorum nobilitatem Patriciae cognominatae; ut nihil obstet, quin Senecae maiores vel a Regibus usque Romani fuerint. Hunc tu in familiae quaestione Nostro comparas, qui, *nullis maioribus ortus*, primus suorum ingenuus erat? Immo ut scias quo hominum risu, quo suo stupore *Nostri proavi* dicturus hic esset Flaccus; vide modo Vopisci locum in Caro Cap. 4. ubi contra eos qui Carum Mediolanensem fuisse tradiderant, *Ipse*, inquit, *ut epistola eius indicat, Romanus vult videri.* Verba Epistolae sunt, *Maiores* nostri *Romani illi principes* etc. Et mox, *Fac igitur maioribus* nostris, *id est, Romanis non discrepemus viris:* ad quae Vopiscus, *Vides*, ait, *quod tota epistola maiores suos Romanos vult intelligi.* Hoc, opinor, exemplo, si *nostros proavos* Flaccus appellasset, qui olim in scena Plautinas fabulas admirati sunt, utique *maiores suos Romanos* voluisset intelligi. Sed totam hanc quaestionem ut inutilem rescindit Dacierius: nimirum *Nostri* legendum esse; non tamen Horatii haec, sed Pisonum esse verba, qui priora illa de exemplaribus Graecis evolvendis impugnant: quibus ille continuo respondet, *Nimium patienter utrumque etc.* Atque hoc demum ille pacto miram quandam huic loco venerem accrescere putat. Suum scilicet cuique est iudicium. Nam quod huic tam venustum est, a Grifolo olim excogitatum, Victorio duriusculum visum est, Var. Lect. XV, 13. Adde vero, si vis, et absurdiusculum vi-

deri; praeter cetera enim, quae mitto, vide modo illa quae sequuntur,

nimium patienter utrumque
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto, etc.

Attende sodes ad illud *Vos*, o Pisones. Perquam scilicet venuste respondet Noster; si eos qui (ut vult Dacierius) iam Plautum Graecis opposuerant, eos inquam ipsos statim appellat, ut secum sentientes et Plautum haud magni aestimantes.

277. *Vexisse poemata Thespis Quae canerent*] Locus hic ab annis amplius mille turpissimo mendo inquinatus, si mea opera tandem emaculetur pristinumque et sanum colorem recipiat, ecquid erit a lectore pretii? Contemplemur, qualis hodie circumfertur:

Ignotum Tragicae genus invenisse Camenae
Dicitur, et plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.

Ita omnes ubique scripti editique exhibent: ita citat Diomedes Grammaticus p. 485. ita Donatus Prolegomenis ad Terentium, ubi tres vetustas ante annum MD editiones consulens nihil a recepta lectione diversum reperi. Quale tamen obsecro illud est, *vexisse plaustris* poëmata? hoc est, ut enarrat Acron, *Tam multa scripsisse, quae posset plaustris advehere.* Mirum hoc profecto: poteratque Thespis, ut postea Cassius Hetruscus, capsis librisque propriis comburi ac funerari, quo heres ligna lucraretur. Verum esto, ut tot poëmata scripserit: quid opus, ut ea plaustris circumveherentur? an ex libro tum recitabant actores fabularum? Ridiculum: ne postea quidem hoc factum est, cum poëtae suas Tragoedias scripto vulgarent. At nihil quicquam literis mandasse Thespin, quaeque illi tribuunt Plutarchus, Pollux, Clemens Alexandrinus, et Noster adeo ipse Epist. II, 1. v. 163. ubi populum narrat Romanum post Punica demum bella coepisse quaerere,

Quid Sophocles et Thespis *et Aeschylus utile ferrent,*

omnia ista spuria et ab Heraclide Pontico supposita esse, multis argumentis ostendi in Dissertatione ad Phalaridis Epistolas; quam qui potest aut vacat poterit consulere. Quid ergo? an plaustris vehebantur *poëmata,* quae sub illa Tragoediae infantia vix domi quidem scribebantur? vel, ut scripta fuerint, domi certe relinquebantur, et de plaustris memoriter canebantur? Et sensisse quidem absurditatem hanc videntur melioris notae Interpretes. *Poëmata,* inquit Luisinus, *pro scena nominavit, caussam ut aiunt pro caussato.* Dignus utique sua laude est, qui non tam obesae naris erat, ut receptae interpretationis foetores tolerare. Tu vero sic mecum repone meliora longe ac certiora,

Dicitur, et plaustris vexisse poëmata Thespis
Qui canerent agerentque, peruncti faecibus ora.

Ubi ordo est, *Vexisse plaustris* (eos) *qui canerent agerentque poëmata, peruncti ora faecibus.* Histriones igitur in plaustris vehebat, non ut stulte vulgo creditum, poëmata. Ceterum elegantior paullo locutio, quamquam eruditis hodie notissima, qua pronomen accusativum non exprimitur sed subauditur, fraudi hic fuit bonis Librariis: et sane vix aliter evenisse potuit, quam ut *quae* interpolaverint: ut hoc aptum et necessarium, ita illud male Latinum et ἀσύντακτον grammaticastris illis videbatur. *Vexisse qui canerent:* ut Terentius Heaut. III, 2.

Eho quaeso laudas, qui *heros fallunt? In loco*
Ego vero laudo.

Ovid. Fast. III, 533.

Invenies *illic,* qui *Nestoris ebibat annos,*
Quae *sit per calices facta Sibylla suos.*

Sed putidum est in re trita exempla corradere.

294. *Perfectum decies non castigavit ad unguem*] Sic olim editi; et maior pars membranarum. At vetustissimus Blandinius Cruquii cum altero, probiores aliquot Statii, Mureti unus et Vaticanus apud Lambinum.

Praesectum *decies non castigavit ad unguem.*

Rectissime: et miror extitisse editores, qui hoc reperto alterum amplecterentur. Unde enim Librariis tam non communis monetae vocabulum? Ipsa quoque constructio, si advertis animum, pene flagitat, ut hoc quodcunque est adiectivum ad illud *Unguem* referatur. Ideo autem *praesectum* unguem; ut ipse non scaber, non inaequalis, sed docta manu pene ad vivum resectus, aut fallentis iuncturae levorem, aut minimam siqua exstet salebram lapsu morave persentiat. Tracta autem a marmorariis similitudo est; ut interpretes notarunt, qui plura ad rem illustrandam loca produxere. Quibus unum addam Sidonii Apollinaris, Epist. IX, 7. *Tota denique verborum structura liquida prorsus et ductilis; veluti cum crystallinas crustas aut onychintinas non impacto digitus ungue perlabitur: quippe si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoretur.*

318. *Et veras hinc ducere voces*] Et veteres editiones, et omnes Statii, Cruquii, Pulmanni, Bersmanni, nostrique codices

Respicere exemplar vitae morumque iubebo
Doctum imitatorem et vivas *hinc ducere voces.*

Acron MS. et editionis Venetae. Vivas, *veras.* Postea vero in contextum recepta est vox *Veras;* et inverso ordine Acron Fabricianus, *veras, vivas. Veras* quidem *voces* saepius apud scriptores legas: Lucretius III, 57.

Quo magis in dubiis hominem spectare periclis

Convenit, adversisque in rebus noscere quis sit.
Nam verae voces *tum demum pectore ab imo*
Eliciuntur; et eripitur persona, manet res.

Lucanus I, 560.

Si licet, et ius est veras *expromere* voces.

Ovid. Rem. Amor. 125.

Aggrediar melius, tunc cum sua vulnera tangi
Iam sinet, et veris vocibus *aptus erit.*

Ammianus Marcellinus XXV, 7. *Exploratorum perfugarumque* veris vocibus *docebatur.* Manilius lib. III.

Huc ades, o quicumque meis advertere coeptis
Aurem oculosque potes, veras *et percipe* voces.

Virgil. Aen. I, 413.

Quid natum toties crudelis tu quoque falsis
Ludis imaginibus? cur dextrae iungere dextram
Non datur, ac veras *audire et reddere* voces?

In his locis palam est, *veras* accipi non falsas, non fictas, non compositas, non fucatas, non mendaces. Atqui hoc minime hic voluit Horatius. Qui enim vitae et morum exemplar respicit, ut cuique personae convenientia sciat reddere; saepe ei usu veniet, ut non *veras voces*, sed falsas, fraudulentas promat, ubi aut sycophantae Phormionis, aut veteratoris Syri vel Davi personam inducit. Quare melius est, ut membranarum lectionem servemus, *vivas voces;* quales scilicet ipse Syrus aut Phormio, vel cuiuscumque conditionis alius, vivus loqueretur. Noster Serm. I, 4. v. 53.

Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret?

Ergo ardens stomachansque in Comoedia pater similibus verbis in scena irascetur; ac cum in vita verus, non personatus pater, non poëtae sed sua et *viva voce* filium obiurgat. Quintilianus II, 2. *Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen* viva illa ut dicitur vox *alit plenius; praecipueque eius praeceptoris quem discipuli et amant et verentur.* Seneca Controv. I. de Cicerone loquens: *Et quod vulgo de alio dici solet, sed de illo proprie debet, potui* vivam vocem *audire.* Sic Luciano ἔμψυχος λόγος, *vivus animatusque sermo.* Cum autem *Exemplar* et *Imitatorem* et *Ducere* dicit Noster, a Pictura similitudinem ducit; Virgil. VI, 849.

Credo equidem, vivos ducent *de marmore vultus.*

Statius Silv. I, 3.

Vidi artes, veterumque manus, variisque metalla
Viva *modis.*

Scio equidem in Pictura *verum* perinde fere esse ac *vivum.* Plinius XXXV, 33. *Gladiatorum omnium* veris imaginibus *redditis.* Et 35. *Plastem Posim, a quo facta poma et uvas, ut non posses discernere a* veris. Et c. 8. *Tabula*

pastoris senis cum baculo; de qua Teutonorum legatus respondit, interrogatus quanti eam aestimaret, sibi donari nolle talem vivum verumque. Nolim tamen ad hoc exemplum *veras voces* hic adoptare; cum quia in ambiguum, ut vidimus, incidit oratio, tum quia scripti quos sciverim omnes reclamant.

326, 328. *Dicat Filius Albini, si de quincunce*] Locus non admodum difficilis, pluribus tamen mendis obsitus.

Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? poteras *dixisse Triens. Eu,*
Rem poteris servare tuam. redit uncia: quid fit?

Morata est oratio et magistrum inducit sic pueros interrogantem: ubi primo *dicas* repono, pro *Dicat:* illud enim sequentia postulant. *Dicas filius Albini*, hoc est, Dicas tu qui Albini filius es. Mutavere Librarii, quia *Filius*, non *Fili*, hic haberetur. Atqui et supra sic loquitur, v. 292.

Vos o
Pompilius *sanguis, carmen reprehendite.*

et sic alii frequenter. Deinde pro *superat*, unus et alter ex nostris *superest*, Zulichemianus *superet*. Probissime. *Dicas*, quid de quincunce *superet* sive *supersit*, si uncia remota est. Sic Serm. I, 1. v. 49.

vel dic, *quid* referat *intra*
Naturae fines viventi, iugera centum an
Mille aret.

Virgil. Eclog. III.

Dic, *quibus in terris inscripti nomina regum*
Nascantur *flores, et Phyllida solus habeto.*

Porro pro *poteras* quattuor Bersmanni, et quinque ex nostris *poterat*. Nimirum Horatius iam loquitur, non Magister. *Poterat,* inquit, *dixisse, Triens?* continuo infit Magister, *Euge, rem tuam servare poteris.* Unde iam patet, et *dicas* supra corrigendum fuisse. Si enim *Dicat* admiseris; consequens erit, ut persona itidem tertia subiungas, *Rem poterit servare suam.* Ceterum qui *Poteras dixisse* legunt, et Magistri verba esse volunt, discipulum corripientis quod haesitanter et tardiuscule responderet; ii quid urbanum sit in narratione, quid putidum, haud satis dignoscere videntur.

530. *Ad haec animos aerugo et cura peculi*] *Ad haec* Editiones; una tamen et altera *at haec.* Lege cum tribus vetustissimis Blandiniis, quod et Statius ex coniectura protulerat,

An, haec animos aerugo et cura peculi
Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?

Ubi ordo est, *An speramus carmina* etc. *cum haec aerugo*

semel *animos imbuerit?* Ceterum *speramus* habet eximius codex Reginensis cum aliis quinque: Graevianus vero, et Leidensis, et Vossianus cum aliis itidem quinque *speremus.* Sic et in tribus suis Pulmannus reperit; ceteri Interpretes tacent: Utrumque probum est, ut nescias utrum utri praeferendum sit: nisi quod, ubi aequae utrinque sunt lances, locum servare ea lectio debet, quae prior occupavit. Si *An speramus* adsciscis, spem habitam sed inanem reprehendis; si *An speremus,* spem omnino omnem vetas et abscindis.

337. *Omne supervacuum pleno de pectore manat*] Versus suspectus. Solebant olim sententiosa huiusmodi in margine allinere, quae postea in contextum irrepserunt:

Omne supervacuum pleno de pectore manat.

Ubi *corpore* habet codex Digbeanus Oxonii. Sammonicus c. XXXV. de Haemorrhagia:

Si modicus pleno manat de corpore *sanguis,*
Subvenit: at nimius cum vita funditur ipsa.

Certe et nullius est veneris hic versiculus, et ab ambiguitate male laborat. Si enim *supervacua* tantum effluunt; quid pericli erit, si in *praecipiendo* longior prolixiorque fueris? Ergo nocet magis sententiae, quam auxiliatur. Deinde illud vide Epist. I, 19. v. 44.

fidis enim manare *poëtica mella*
Te solum, tibi pulcher:

et videbis te contrariis verbis recte dicere posse; *Omne* eximium et egregium *de pleno pectore manat.* Nam et poëtis ipsis, Nostro puta et Virgilio, ubi e divite vena fundunt opes, luculenta illa carmina *de pleno* et fecundo pectore *manare* dicentur. Vereor igitur, ne monacho potius quam Flacco versiculus debeatur. Eiusdem quoque commatis videtur ille, Serm. II, 2. v. 38. de quo dicere, ubi locus erat, nescio quo casu oblitus sum:

Ieiunus raro stomachus vulgaria temnit.

Quippe ibi et orationis cursum male intercipit; et in ambigui vitium incidit. Iam olim enim a Scholiastis dubitatum est, utrum *raro ieiunus* an *raro temnit* sit accipiendum. Nimirum aut fallor, aut hae sententiae ex libris trivialibus, qui tum pueris praelegebantur, nunc perierunt, desumtae sunt: et cum in exemplaris ora velut loco appositae et consimiles a quopiam notarentur, posterioribus Librariis fucum fecerunt. Eadem mihi suspicio est de Iuvenalis loco XII, 50. ubi narrat, ut Catullus suus in summo naufragii discrimine, quo navem levaret, pretiosissimam supellectilem in mare proiecerit:

Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento praeferre caput, rebusque salutem?
[*Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,*
Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.]

Iactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damna levant.

Vides hic in mediam narrationem sententiolas has intrudi, putide prorsus et perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam?* cum iam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio praeferre. Quale autem illud, *facere patrimonia?* quae scabies locutionis? Quam alienum et pannosum illud *Vitio caeci?* quod eo tantum assuitur, ut versiculi cento sarciatur. Ergo obelo confingendos hos versus censeo; etiamsi vetus ibi Scholiastes, ut hic quoque apud Nostrum, pro genuinis agnoverit. Denique, ut magis scias sententias illas passim mala manu infarciri; narro iam tibi disticha Epimythia, quae singulis Avieni fabulis subiunguntur, omnia supposititia esse καὶ κακοῦ κόμματος, et in Galeano quo usus sum codice nulla comparere.

339. *Nec quodcumque velit poscat*] *Nec* editiones iam ab annis amplius centum· at principes illae cum pluribus codicibus, vetustioribus certe omnibus, Graeviano, Leidensi, Reginensi, (Vossianus hic deficit)

Ficta voluptatis caussa sint proxima veris:
Ne *quodcumque volet, poscat sibi fabula credi.*

Ita loqui amat Noster; vide supra v. 185.

353. *Aut humana parum cavit natura. quid ergo?*] Codices et nostri omnes et aliorum, ut etiam editiones principes Loscheriana et Venetae, verbum substantivum hic adsciscunt:

Aut humana parum cavit natura. quid ergo est?

Neque video, cur a recentioribus eiici meruerit. Livius XLIV, 22. Quid ergo est? *primum a prudentibus monendi imperatores sunt.* Cicero pro Quintio: Quid ergo est? *primum magnitudo periculi etc.* Iterum? Quid ergo est? *Cum ei natura nihil melius etc.* Et mox. Quid ergo est? *vereor mehercule etc.* Et rursus: Quid ergo est? *homines erant ab hoc omnes alienissimi.* Ita hic, et alii passim.

355. *Et citharoedus Ridetur*] Non *et*, sed *ut* habent Lambini quidam codices, et ex nostris Colbertinus, Battelianus, et pro varia lectione Vigorniensis:

Ut *scriptor si peccat idem librarius usque,*
Quamvis est monitus, venia caret; ut *citharoedus*
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

Miror neminem ex editoribus hanc lectionem praeripuisse. Ut *scriptor librarius,* Ut *citharoedus.* Quis non sentiat suaviorem et vividiorem fieri orationem, si *ut* repetatur? Sic alibi Epist. I, 13. v. 12.

ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut *rusticus agnum,*
Ut *vinosa glomus furtivae Pyrrhia lanae,*
Ut *cum pileolo soleas conviva tribulis.*

Et Epist. I, 1. v. 20.

Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
Lenta videtur opus debentibus; ut *piger annus*
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Pone in his *et* pro *ut*, et magna ex parte vis et venus orationis evanescit.

358. *Quem bis terque bonum cum risu miror*] Codex Regius, et solus quod sciam, rectissime habet,

Quem bis terve bonum cum risu miror, et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Nam sine dubio hoc vult, Choerilum *raro* evigilare et bonum esse, contra raro dormitare Homerum: ergo ridere se, quandocumque ille bonus sit; indignari vero, quandocumque hic dormitet. Atqui et ratio et usus te docebit, *Bis terque*, ut *Terque quaterque*, semper habere significationem crebritatis; raritatis autem, *Bis terve*. Quamobrem omnino hic legendum, *Quem* bis terve *bonum*. Vide quae diximus ad Epod. V, v. 33. atque iis adde locum Senecae Epist. LXXXVI. *Parum est sumere unguentum; ni* bis *die* terque *renovetur, ne evanescat in corpore:* ubi indicat, saepe, crebro, frequenter renovari.

360. *Verum opere in longo fas est obrepere somnum*] Ita malunt hodie, et sic scripti aliquot, in quibus Reginensis noster. At vetustae editiones, et multo melior pars membranarum, Cruquiani libri omnes, Leidensis, Graevianus a manu prima etc. *operi longo* exhibent. Utrumque quidem probe: nam *obrepere* et absolute ponitur. Ovidius Epist. Herus:

Sed movet obrepens somnus *anile caput.*

Lactantius De opificio Dei C. XVIII. *Dum intenta est mens in ea de quibus cogitat, repente* somnus obrepit. Et dativo quoque iungitur. Ovid. Fast. III, 19.

Blanda quies furtim victis obrepit ocellis.

Seneca Troad. 441.

Brevisque fessis somnus obrepsit genis.

Quare, cum utrumvis legitimum sit, ob codicum auctoritatem retinemus hic dativum:

Verum operi longo *fas est obrepere somnum.*

At somnus, inquies, non *operi*, sed auctori subrepit. Recte quidem; et idcirco cum hoc figuratius sit et dictu insolentius, a Librariis immutatum esse credibile est; illud tam planum et facile numquam sollicitaturis, si a principio in codicibus reperissent. Ceterum simili figura Statius Theb. VIII, 218.

nox addita curas
Obruit, et facilis lacrimis irrepere *somnus.*

lacrimis, ut *operi, obrepere;* hoc est, dum flemus, dum opus facimus: nam *lacrimae* utique non magis dormiunt, quam *opus* dormit. Hieronymus ad Pammachium et Oceanum:

Quod siquis Iudas Zelotes opposuerit nobis errores eius, audiat libere, Interdum magnus dormitat Homerus; Verum operi longo fas est obrepere somnum. Ita omnes doctissimi patris editiones, et codex scriptus in Collegio Emmanuelis Cantabrigiae.

387. *In Metii descendat iudicis aures*] Editiones recentes *Metii.* Et *Metius* quidem sive *Mettius* passim in Historicis, et nummis, Marmoribusque occurrit. Nos tamen maluimus,

in Maeci *descendat iudicis aures.*

Ita plane Graevianus *Maecii*, Leidensis *Mecii*; Reginensis *Meci*, licet a manu secunda; prout ex suis Lambinus et Cruquius ediderunt. Is ipse est, quod et viderunt Manutius Lambinusque, de quo Cicero Epist. Fam. VII, 1. *Reliquas vero partes diei tu consumebas his delectationibus quas tibi ipse ad arbitrium tuum comparas; nobis autem erant ea perpetienda, quae* Sp. Maecius *probavisset.* Quod si ita est; oportet ut *Maecius* hic non verus et vivus, sed figurate quivis alius legitimus et peritus iudex accipiatur. Quippe scripta est Epistola illa Ciceronis quadraginta prius annis, quam Ars haec Poëtica. Ceterum prava hic interpunctio editores omnes decepit:

nonumque prematur in annum.
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reverti.

Nam hac utique distinctione, bis idem dicitur in eodem orationis colo. Quid enim aliud est *Membranis intus positis*, quam *Quod non edideris?* alterutrum sententiae satisfacit, utrumque onerat polluitque. Tu vero sic tolles hanc maculam, pausa immutata:

in Maeci descendat iudicis aures,
Et patris et nostras; nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit,
Quod non edideris: nescit vox missa reverti.

402. *Tyrtaeusque mares animos in Martia bella Versibus exacuit*] Hic quidem locus sanissimus est facillimusque: verum hac occasione fas erit depravatissimum L. Ampelii locum emendare, c. XIV. de Ducibus Lacedaemoniorum: *Othryades vir bellator — tropaeum suo sanguine scripsit,* tertiusque *Messenio bello, ex oraculo Apollinis dux ab Atheniensibus per ludibrium missus*, poenateas vota, *militum animos concitavit, ut tam diuturnum praelium victoria consummarent.* Corrige, Tyrtaeusque — *dux per ludibrium missus*, poëmate suo ita *militum animos concitavit*, ut *tam* etc. Vide rem apud Iustinum III, 5.

410. *Nec rude quid prosit video ingenium*] Veteres aliquot apud Lambinum codices et unus apud Franciscum Luisinum, *Quid* possit; atque sic locus citatur a Ioanne Saresb, Metal. I, 8. ubi et editi et MS. *possit.* Rectissime. Sic Carm. I, 26.

Pimplet dulcis, nil sine te mei
Possunt *honores.*

ubi vide quae adnotavimus; et eis adde Carm. IV, 14.

didicere nuper,
Quid *Marte* posses.

Et Epist. I, 9. v. 6.

Quid possim, *videt et novit me valdius ipso.*

Plaut. Asin. III, v. 46.

Videtin' viginti minae quid pollent, quidve possunt? *Quid possit, τὶ δύναιτ' ἂν,* quid laudabile, quid egregium pariat. At *quid prosit, τί ἂν ὠφελοῖ,* minus est humiliusque, quam quod poscit sententia. Nam et Choerilo, cum incultis versibus aureos Philippos abstulerat, *profuit* quidem rude ingenium; quantillum vero erat, quod *potuit,* vidit optima iudex Posteritas.

416. *Nunc satis est dixisse, Ego mira poëmata pango*] Percipe sodes intento animo filum ductumque orationis:

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit et alsit;
Abstinuit venere et vino: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nunc *satis est dixisse, Ego mira poëmata pango:*
Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est,
Et quod non didici sane nescire fateri.

Qui, inquit, Olympia certat Cursor, qui Pythia cantat Tibicen, non audet in certamen descendere sine longa et assidua sub magistro exercitatione: Nunc *satis est dixisse* etc. *Nunc* vero sine ulla doctrina vel usu quivis Poëticam sibi arrogat. Quorsum obsecro illud *Nunc?* cum nulla hic temporum, sed studiorum duntaxat oppositio est. Non enim praesentes poëtas cum antiquis in stadio cursoribus, cum priscis tibicinibus comparat: nam et qui nunc, inquit, studet *metam contingere*, quique nunc cantat *Pythia,* prius arte se et labore formant praeparantque. Vides iam, opinor, *τὸ ἀνακόλουθον;* vides illud *nunc* et nihil ad rem facere, et sententiam subvertere. Enimvero, si *nunc satis est* voluisset Horatio; consequens erat, ut non in diversis Artibus, sed in una eademque comparatio institueretur, hoc modo: Olim quidem homines non sine magno apparatu, sine multo doctrinae instrumento et supellectile *Poëticam* attingere ausi sunt; *Nunc* satis est dixisse, Ego Poëta sum, et sic illotis pedibus ad Musarum fores accedere. Quid ergo fiet? Sine dubio mendosum erit illud *nunc;* et sane codex Digbeanus Oxonii *non;* at Vigorniensis noster, alterque ex bibliotheca Episcopi Eliensis *nec* clare exhibent. *Nunc* vero pro *nec* proclive erat, ut Librarii substituerent; cum minimum scriptione differant *nc* et *nec.* Certissima igitur emendatio est:

qui Pythia cantat

Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nec *satis est dixisse, Ego mira poëmata pango.*

ı nulla, inquit, arte sine labore et studio nomen nancis-
ris: Nemo aut cursu aut cantu palmam sibi spondere
idet sine legitima exercitatione: *nec* in Poësi *satis est*
xisse, etc.

423. *Et eripere atris Litibus implicitum*] *Atrae* quidem *tes* satis bene dici possunt, ut *atrae curae*, *atri luctus*, et milia. Atqui eo pacto vagum tantummodo perpetuumne erit epitheton: cum tamen in promtu erat aliud aptus et singularius, quod ex ipso solo enascitur, et quod diunctis vocabulis vim mutuam donat debetque. Neque nim dubito, quin sic dederit Horatius:

Si vero est unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere artis
Litibus implicitum.

leo *Artis litibus* (sic enim olim scribebant, non ut prave unc *Arctis*) quia dixerat *Implicitum:* haec enim se mutuo spiciunt: strictis, nodosis litibus, unde eripi et liberari ute salua difficile est; implicatum et irretitum. Prudenus Peri Steph X, 202.

Qui si citetur legibus vestris reus
Laqueis *minacis* implicatus *Iuliae.*

ucretius V, 1146.

Sponte sua cecidit sub leges artaque iura.

tatius Silv. III, 5.

Nulla foro rabies, aut strictae iurgia legis.

uvenalis VIII, 50.

Qui iuris nodos *et legum aenigmata solvat.*

'linius Hist. XVI, 5. *Additae* leges artae, *id ideo superbae.* Cicero pro Sextio c. 41. *Ut illum exsultantem et tripudianem* legum, *si posset*, laqueis *constringeret.* Pro Coelio c. o. *Eo maleficio erant* implicati, *ut ex nullius* legis laqueis *mittendi viderentur.* In Vatinium c. 5. *Cum homines neotia gerentes iudiciis iniquissimis* irretires. Et rem et erba habes apud Ammianum Marcell. XXX, 4. de Rabuis forensibus: *Qui inter sollicitudines iudicum per multa ditentas* irresolubili nexu vincientes *negotia, laborant ut omis quies* litibus implicetur, et nodosis quaestionibus *de inlustria iudicia circumscribunt: quae cum depravantur,* foveae *unt fallaces et caecae, in quas si* captus *ceciderit quisquam, on nisi per multa exiliet lustra, adusque ipsas medullas exuctus.*

435. *Quem perspexisse laborent*] Et veteres Editiones, et plerique omnes codices, *Laborant.* Revocetur itaque; et leinceps scribamus:

Reges dicuntur magnis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus.

In duobus solis reperi *Laborent*; quorum in uno emendatum erat, *Laborant*. Sane quid modus subiunctivus hic faciat, non video.

441. *Et male tornatos incudi reddere versus*] *Tornatos* quidem *versus*, notissima et aptissima translatione, recte alias dici numquam negaverim. Sic enim et Propertius II, 25. v. 43.

Incipe iam angusto versus includere torno.

Lucanus in Panegyrico Pisonis:

hinc exornata figuris
Advolat excusso velox sententia torno.

Gellius IX, 8. *Hanc sententiam memini a Favorino inter ingentes omnium clamores* detornatam inclusamque *verbis his paucissimis*. Ubi obiter nota illud *Inclusam:* inde enim firmatur recepta lectio in superiore Propertii loco, contra Scaligeri sententiam, qui *versus includi torno* recte posse dici negabat Appuleius in Floridis, IX. *Meum vero unumquodque dictum acriter examinatis, sedulo pensiculatis, ad limam et lineam certam redigitis, cum* torno *et cothurno iterum comparatis*. Sic et Graeci eadem metaphora ἀποτορνεύειν *tornare periodum*. Philostratus in Polemonis vita: *Καὶ ὅτε ἀποτορνεύοιτο περίοδον, τὸ ἐπὶ πᾶσιν αὐτῇ κῶλον σὺν μειδιάματι φέρειν, Et cum* detornaret *periodum, postremum ei colon renidente vultu inferebat*. Plutarchus *Περὶ τοῦ ἀκούειν; in Lysiae*, inquit, *oratione De Amore laudat id Plato, ὅτι τῶν ὀνομάτων σαφῶς καὶ στρογγύλως ἕκαστον ἀποτετόρνευται, quod verborum unumquodque clare et rotunde* detornaretur. Platonis ipsius verba in Phaedro habentur: *Ὅτι σαφῆ καὶ στρόγγυλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται*. Quin et figura fere simili *γλυπτοὺς καὶ τορευτοὺς λόγους sculptas et caelatas orationes* bis dixit Dionysius Halicarnassensis; De Compositione Verborum p. 50 *Ἄλλος τε καὶ τῶν τότε ἀνθρώπων οὐ γραπτοῖς, ἀλλὰ γλυπτοῖς καὶ τορευτοῖς ἐοικότας ἐκφερόντων λόγους*. et de Demosthene p. 194. *Ορῶν τοὺς κρατίστους λόγων ποιητὰς νομιζομένους, Ἰσοκράτην καὶ Πλάτωνα, γλυπτοῖς καὶ τορευτοῖς ἐοικότας ἐκφέροντας λόγους*. Crinagorae Epigramma in Callimachum:

Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε.

Aristophanes Thesmoph. v. 995.

Ἀλλ' εἶ. ἐπ' ἄλλ' ἀνάστρεφ' εὐρυθμῷ ποδὶ,
Τόρευε πᾶσαν ᾠδήν.

Ubi tamen *Τόρνευε* reponendum arbitror, ut loco convenientius: *Verum age, alio te converte composito pede;* Torna *totam cantilenam*. Idem in simili sententia plura de fabrili opificio sumsit vocabula, versu ibidem 58.

Κάμπτει δὲ νέας ἁψῖδας ἐπῶν·
Τὰ δὲ ΤΟΡΝΕΥΕΙ, τὰ δὲ κολλομελεῖ,
Καὶ γνωμοτυπεῖ, κἀντονομάζει,

Καὶ κηροχυτεῖ, καὶ γογγυλίζει,
Καὶ χοανεύει.

bi obiter ob Anapaesti legem emendandum erit, *Καὶ γολίζει*: ut φάρυγος correpte pro φάρυγγος et similia dixeınt: *Flectit autem novas versuum curvaturas; Nunc* tornat, *ınc conglutinat; Nunc sententias ponit, nunc antonomasias; 'unc incerat, nunc rotundat, nunc conflat.* Quod vero hic articulatim dixit, singula fere fabrilis officinae memorans ıstrumenta; summatim 'alii dixerunt, *Fabros* carminum oëtas appellantes: ut Cratinus in Eumenisi Comoedia, pud Schol. Aristoph. Equit. v. 527. *Τέκτονες εὐπαλάμων υμνων.* et Pindarus Nem. III. *Μελιγαρύων τέκτονες κώμων νεανίαι.* Porro ex eadem officina traducta sunt, quae assim occurrunt, *Opus limatum, politum, expolitum*, et lia id genus: ut ineptus plane sit et in veterum scriptis ospes, qui *versus tornatos*, quod apud Nostrum nunc circumfertur, in universum signo atro notaverit. Nihilo taıen minus iam diu est, cum elegantioris ingenii homines loratium culpant; non quod *tornatos versus* dixerit, sed uod *incudi reddere* parum caute addiderit; resque plane iversas, *Tornum* et *Incudem*, una coniunxerit:

Et male tornatos incudi reddere versus.

lecte illi quidem et vere: quid enim torno cum incude? iquidem hoc est, quod ipse iam dixerat,

Delphinum silvis appingere, fluctibus aprum.

'go vero Venusinum nostrum, subtili siquis alius et castiato iudicio poëtam, extra culpam esse dico; codices auəm a dormitantibus Librariis esse depravatos. Videamus ocum integrum:

Quintilio siquid recitares, Corrige sodes
Hoc, aiebat, et hoc. melius te posse negares,
Bis terque *expertum frustra? delere iubebat,*
Et male tornatos *incudi reddere versus.*

Enimvero corrigendum aio,

Et male ter natos *incudi reddere versus.*

Ibi levissima sane mutatio est; sententia vero iam clara t perspicua. Quereris, inquit Quintilius, te bis *ter*que rustra conatum esse versus istos lambendo et fingendo neliores reddere? Tu vero, qui *ter* male exierunt versus ırorsus abiice: neque iam limam amplius adhibe ad eos 'rustra poliendos, sed incude potius utere formandis et 'abricandis novis. Recte autem, *Versus ter* male natos: ta Noster alibi, Epist. II, 1. v. 233.

Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos regale nomisma Philippos.

Haec ubi ante sedecim ferme annos in Notis ad Callimahum, et iisdem pene verbis, dixeramus; nisi quod plura ıunc Veterum loca producimus; cum ibi obiter tantum,

hic rem ex industria agamus; diversis, ut fieri solet, hominum iudiciis coniectura haec excepta est. Plures et in his omnes χαριέστεροι et honestiores assentire et plaudere; *Graevius* praecipue ὁ μουσικὸς, et natura et diuturno usu iudex acerrimus, ut quantivis eam pretii sodalibus laudare; literis ad me datis IV. Non. Dec. MDCCII, *non coniecturam* dicere, *sed certam emendationem; quam qui videat et non probet, eum in his rebus caeciorem esse quavis talpa.* Recte sane natura comparatum est, ut in re literaria semper vilis annona sit istiusmodi Talparum; qui doctis atque oculatioribus et oblectamento sint, et comparatione pretium famamque augeant.

In his Gronovius *nomen profitetur suum.* qui Notis ad A Gellium IX, 8. contra hanc emendationem cornicari aliquid voluit; quodque iam a decennio consueverat, contumeliosis me verbis accipere. Videamus, an forte per obscurae et faeculentae orationis nebulas, quid demum sibi velit, perspicere valeamus. Ego id primum velle dicere videtur (nam de mente eius hariolandum est) perperam a nobis fundamenti loco positum, *Res plane diversas esse Tornum et Incudem:* quippe eiusdem officinae utrumque instrumentum esse; torni usum esse in ferro et ceteris metallis; et ferramenta quae sub torno male processerunt, ad incudem denuo revocari solere. Sane in hoc et alios se multo sagaciores secum habet sentientes. Dacierius quidem hoc evicisse sibi visus est ex Strabonis loco sub finem lib. XIII: *Ἴδιον δ᾽ ἐστὶ Κιβύρᾳ, τὸ τὸν σίδηρον ΤΟΡΕΥΕΣΘΑΙ ῥᾳδίως*: *Id Cibyra habet peculiare, quod ferrum facile apud eos* tornatur. Ita versio Latina, quae vulgo circumfertur, Strabonis. Nimirum evellendus est ex animis hominum communis ille error, qui Lexica omnia tam vetera quam recentia occupavit, quique et mihi ipsi, dum scribo et mentem forte aliis intentam habeo, cum res ista non agatur, semel iterumve subrepsit Omnes enim a prima adolescentia falso docemur, *ΤΟΡΕΥΕΙΝ* Latine esse *tornare*, atque idem esse quod *ΤΟΡΝΕΥΕΙΝ:* cum tamen certissimum sit, *τορεύειν* apud Graecos nusquam aliud significare, quam *caelare*, *sculpere:* inde *Toreutae*, et *Toreutice* Plinio: *Toreumata* Ciceroni et Martiali: Clemens Strom. I. ὁ *τῶν ἐν ταῖς σφραγῖσιν ἐντυπωμάτων τορευτικός: Τορνεύειν* contra, nihil aliud esse, quam *tornare*, *rotundare.* Quod ita fuse eruditeque ostendit Salmasius in Plinianis, ut vix quidquam addi possit, atque eo lectorem remittimus. Ergo locus ille Strabonis sic erat vertendus; *Quod ferrum facile apud eos* caelatur. Neque vero vel unus apud veteres Scriptores locus extat, quo *Τόρνος* vel *Tornus* metallis elaborandis adhibetur: sed lignis tantum, et lapidibus, ebori, vitro etc. idque sola *rotundatione* vel circulari sculptura. Ety-

mologicon Magnum: *Δινωτοῖσι λέχεσσι, τετορνευμένοις, τορνευτοῖς ἢ στρογγύλοις· δῖνος γὰρ ὁ τόρνος.* Appuleius De Mundo: *Ut in tornando artifex solet forcipe materiam comprehensam* reciproco volumine rotundare. Plinius Hist. XVI, 40. *Thericles calices ex* Therebintho *solitus facere* torno. XIII, 9. Lignum (Cuci) *firmae duritiae, ex quo velares* detornant *anulos.* XI, 39 *Hippopotami* corii *crassitudo talis, ut inde* tornentur *hastae.* XXXVI, 13. *Turbines ita librati pependerunt, ut* puero circumagente tornarentur *columnae.* Ibidem 18 *Albos* lapides torno *duriores, quam Parios.* Et 22. *In Siphno* lapis *est, qui cavatur tor*naturque *in vasa coquendis cibis utilia.* Et 26 *Vitrum aliud flatu figuratur, aliud* torno teritur, *aliud argenti modo caelatur.* Virgilius Georg. II.

Nec tiliae leves et torno rasile buxum.

Idem Eclog. III. de poculis faginis:

Lenta quibus torno facili *superaddita vitis:*
Diffusos edera vestit pallente corymbos.

Quem locum egregie explicabat idem Salmasius: *Superaddita facili torno*, casu dativo: hoc est, ligno prius torni ope excavato, vitis et edera caeli arte superaddebantur. Frustra sunt, qui aliam interpretationem hic quaerunt. Quid ergo? Num aut lignea vitreave pocula, aut columnae lapideae, aut hastae coriaceae incudibus parabantur? An iam tandem sentire incipis, *diversas plane esse res* Tornum et incudem? Nam suavis sane est Dacierius; qui ideo Tornum ad incudem et folles pertinere contendit, quod Propertius loco dicto *Tornum* et *Ignes* coniungit,

Desine Achilleo componere verba cothurno,
Desine, et ad molles membra resolve choros.
Incipe iam angusto versus includere torno:
Inque tuos ignes, *dure poëta, veni.*

Ubi *In tuos ignes veni* interpretatur, *Remitte tuos versus in fornacem, ut molliores inde exeant.* Obstupebam equidem, cum haec primum legerem. Quis enim nescit *ignes* perinde esse ac *Amores*, notissima Poëtis figura, ut *Meus ignis Amyntas?* Praecipit igitur Lynceo, poëtae Epico qui in amorem nuper inciderat, ut relicto Heroico et grandi carmine, *choros* et *amores* angustis Elegis scribat. Quid hoc facit ad *fornacem?* Immo vero, ut concedamus illis, et Tornum fabricando ferro olim inserviisse, et *τορνεύειν tornare* idem esse nonnumquam ac *τορεύειν caelare, sculpere;* quorum illud inauditum est, hoc falsum: numquam tamen efficient, rectum probumque esse quod in Flacco nunc habemus, *Male tornatos versus incudi reddendos esse.* Nam si id accipiunt, *Ferrum tornari solitum:* at numquam usu venire potest, ut ferrum tornatum ad incudem revocandum sit. Quippe tornus *facilis* est, ut iam apud Virgilium habuimus, instrumentum omnium certissimum,

quod ipsius turbinis ratione semper paret artifici, nulli errori obnoxium. Numquam igitur a torno et turbinibus ad incudem reverti opus erat; ut vel Fabrorum pueris risum deberet Noster, si ex eorum officina tam prave et imperite similitudinem traheret. Quod si alterum iam malunt, ut *Tornatus* idem fuerit ac *sculptus, caelatus*: pari vel maiore potius incommodo mactabuntur. Ain' tu? tune praeceperis Polycleto aut Pyrgoteli vel Myroni aut Mentori, ut siquid iis sub manu non ad votum successerit, incudi redderetur? Quid, malum, sculptoribus cum incude? quorum opus materiam licet carissimam longo intervallo superabat. At si opus, inquis, male cesserit, quidni incudi materia reddatur? Gemmamne reddes aut argentum incudi? immo ferrum vel aes. Quantum vero lucellum in tantula aeris materia? Quae tam inepta parsimonia, quae exiguum sigillum vel annulum denuo conflaverit? In tenui illis labor erat: et infelicissimus omnium artifex fuerit, cui vel aberrantis manus tam incassum ceciderit opus, ut nihil prorsus nudae materiae pretii accederet. Stultus itaque sit, qui sculptorem sibi parum satisfacientem ad folles et incudem ire iubeat; praesertim cum ea domi instrumenta non habeat, utpote alterius artis et officinae. Ergo, ut omnia illis dederimus, nihil tamen rei erit seu torno sive caelo et γλυφάνῳ cum incude. Satis, opinor, liberales fuimus; ut tamen plus eis largiamur, esto ut opus aliquod tornatum revocari queat ad incudem: multum tamen aberit, ut defendi queat totum illud,

Et male tornatos incudi reddere versus.

Illud enim a me accipe, et in imum pectus demitte; Quamquam in ipsis operibus fabrilibus et *infabre sculptum* et *durius fusum*, et *neglegentius limatum*, et contra ἄξεστον, et ἀνσμίλωτον saepe memorantur; fore tamen omnium absurdissimum, ἀσύστατον plane et secum pugnans, si quis in metaphoris a Fabrili arte petitis *male tornatos* sive *male limatos* versus appellet, quos incultos et male factos significare velit. Quippe omnia illa per eandem similitudinem huc tracta, *Tornatus*, *Limatus*, *Politus*, *Expolitus*, *Rasus*, habent in se notionem Perfecti absoluti, suis partibus ac numeris expleti: adeo et *male tornatus* dicere, perinde fuerit, ac *male bonus*, *mutile perfectus*. Atque inde est, quod non modo non *male tornatus*, *male limatus* (πολλοῦ γε καὶ δεῖ) sed ne *bene* quidem *tornatus*, *bene limatus* μεταφορικῶς dictum apud quemquam scriptorem invenias. quippe et hoc aeque putidum et otiosum foret, ac *bene absolutus*. Et idcirco in locis superius citatis, τὸ τορευτὸν ἔπος, γλυπτοῖς καὶ τορευτοῖς λόγοις, etc. ipsum illud per se τορευτὸν virtutem operis satis designabat, absque τῷ Εὖ vel τῷ Καλῶς, vel ullo alio adverbio.

Sic et ubi *Lima* vel *Limatus* in hac translatione occurrit; nudum id et solum sine ope adverbii perfectionem indicat. Noster supra v. 291.

si non offenderet unum-
Quemque poëtarum limae *labor et mora.*

Et Serm. I, 10. v. 65. de Lucilio:

fuerit limatior *idem,*
Quam rudis et Graecis intacti carminis auctor.

Ovid. Pont. I, 5.

Scilicet incipiam lima *mordacius uti;*
Et sub iudicium singula verba vocem.

II, 4.

Utque meus lima *rasus liber esset amici.*

IV, 6.

Quae tibi tam tenui cura limantur.

I, 5.

Cur ego sollicita poliam *mea carmina cura?*

Martial. V, 82.

Quem censoria cum meo Severo
Docti lima *momorderit Secundi.*

X, 2.

Nota leges quaedam, sed lima *rasa recenti.*

VI, 64.

Sed tibi plus mentis, tibi cor limante *Minerva*
Acrius, et tenues finxerunt pectus Athenae.

Persius Sat. I, 85.

Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina rasis
Librat in antithetis.

Gellius XIX, 9. *Versus, quibus mundius, venustius,* limatius, *tersius, Graecum Latinumve nihil quicquam reperiri puto.* Verum omnium maxime metaphoris hisce delectatus est Cicero; apud quem passim habes, *Limatus oratione, Limatulum iudicium, Limatum dicendi genus, Perpolita, polita, expolita oratio;* et alia id genus ὅση κόνις. Sic et Graecis in hac translatione, κατεῤῥινημένα, ἀπεξεσμένα, ἀπεσμιλευμένα, ipsa per se excellentiam significant. Aristoph. Ranis de Euripide v. 950. Τὸν μὲν ἀστεῖόν τι λέξειν καὶ κατεῤῥινημένον, *Festivum quid et limatum.* Synesius in Dione: Καὶ τὸ λέξιν καθῆραί τε καὶ ἀποσμιλεῦσαι, *Dictionem purgare et scalpro polire.* Dioscorides Epigram. in Aeschylum:

Αἰσχύλος ἐξύψωσε, νεοσμίλευτα χαράξας
Γράμματα.

Sic olim recte emendavimus νεοσμίλευτα, *nove sculpta verba.* Quin et similiter a fabris Lignariis accepta, sed traducta alio verba, *Edolatus, Exasciatus,* nativam potestatem ubique servant, neque usquam τὸ *Bene* aut *Male* sibi assumunt. Plautus Asin. II, 2. *Iam hoc opus est* exasciatum. Cicero ad Attic. XIII, 47. *Ea quae in mani-*

bus habebam, abieci: quod iusseras, edolavi. Varro Bimargo, apud Nonium. *Quum Quintipor Clodianus tot comoedias sine ulla fecerit Musa; ego unam libellum non* edolem, *ut ait Ennius?* Denique in eiusmodi Metaphoris a quavis re sumtis et translatis, *Enucleatus*, *Defaecatus*, etc. ut Cicero saepe, *Acre, acutum*, enucleatum; Enucleate *et polite; Eleganter* enucleateque; *Subtiliter, presse*, enucleate; Plautus quoque, ut Aulul. I, 2.

Nunc defaecato *demum animo egredior domo:*

in his, inquam, omnibus τὸ *Bene* per se inest, ut vides; neque opus est adverbiis, quibus εὖ illud indicetur: nedum ut usquam gentium fuerit quis, qui *male enucleatus, male defaecatus, male edolatus* dixerit. Usus enim sensusque repugnant, neque talem loquendi sartaginem verborumque chaos patiuntur, ut contraria prorsus inter se,

Frigida iungantur calidis, humentia siccis.

Sentis itaque iam tandem, aut nihil sentis, huiusmodi verba non esse τῶν μέσων, ut Grammatici vocant, quae in utramvis partem seu bonam sive malam flecti possint: et ut nimius, putidusque fuerit, qui *Bene tornatum* versum diceret, ita stultum plane ac dementem fore, qui *Male tornatum.* Facessat igitur hoc, unde malum pedem pr moverat; et revocemus tandem lectionem, solam utique Horatio dignam,

Et male ter natos *incudi reddere versus.*

Contenti enim erimus *incude* ex officina fabrili petita, sine bello illo emblemate *Tornatos.* Sic et Ovidius Trist. I, 7.

Ablatum mediis opus est incudibus *illud:*

Defuit et scriptis ultima lima *meis.*

Sidonius Apoll. IX, 13. *Praeter hoc poscis*, ut Horatiana incude *formatos. Asclepiadeos tibi quospiam, quibus inter bibendum pronunciandis exerceare, transmittam.* Et IV, 1. *Cuius* Philosophica incude *formatus, nunc varias nobis rerum sermonumque rationes, ipso etiam qui docuerat probante, pandebas.* Ubi nota sodes illud *Formatos* et *Formatus.* Idem verbum habet Acron ad locum: *Ferramentum male ductum redditur incudi, et bene ibi* formatur. Et Porphyrion: *Incudi reddere; hoc est, Denuo versus scribere, quomodo ferramentum* male formatum *incudi redditur, ut ibi reformetur.* Et vetus Annotator in Graevii codice: *Tractum est a fabris, qui ferramentum* non bene formatum *iterum incudi committunt.* Hinc iam tibi facillimam correctionem promam: quam mirabor equidem, si Gronovius et Gronoviani nostrae illi non anteferant,

Et male Formatos *incudi reddere versus.*

Auscultabimus quid sentiant mussitentque, pone tabulam latentes; et si similes ament labra lactucas, non invidebimus. Interea delectat nos homo comis et facetus; qui, quod ipse in prosa explicatione, non *male ter natos*, sed

ter male natos usurpaveram, a me petitum telum in me torquet; negatque secundum Latinorum et Flacci ipsius morem τὸ *Male* a Participio, Verbo, Adiectivo suo vel in versu posse seiungi; et idcirco inter *male* et *natos* male interponi *ter:* cum Flaccus alibi *male dispari*, *male ominatis*, *male pertinaci*, *male feriatos* et alia, iunctim ubique proferat. Numquam profecto, nisi hoc monitore, tam ridiculo argumento sponte occurreram: itaque eo nomine me demeretur, quia nescio an alios lectores habeam nihilo nasutiores. Ain' igitur, τὸ *male* non posse a verbo, cui sensu cohaeret, versu separari? Quid ergo illud Serm. II, 3. *Nam* male *re* gesta *cum vellem mittere?* et II, 1. *Cui* male *si* palpere, *recalcitret?* Quid et illud Carm. III, 27, *Pendulum zona* bene *te* secuta *elidere collum?* et IV, 12. *Quod* male *barbaras Regum est* ulta *libidines?* Et ne hoc ultimum tu *male barbarus* cavilleris, quid illud Nasonis Amor. II, 1.

Cum male *se tellus* ulta *est, ingestaque Olympo?*

et iterum Arte II.

Et male *peccantem Tyndaris* ulto *virum?*

Sic hi scriptores aliique, singulis fere paginis Pudet quidem talibus immorari: sed quid facias? Ut adversarii sunt; ita morem geras, et infra te nonnumquam descendas, necesse est. Idem iterum in suo Gellio IV, 11. sugillare me voluit, quod in Callimachi versu,

Καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνίωντον ἔδεσθαι.

reposui *ἀβίωτά τ' ἔδεσθαι.* *Quae*, inquit, *vel exigua propinquitas est inter ἀβίωτά τ' et ἀνίωντον? Si scribas ἄπνευστον, videre potes viciniam literarum.* Ita semper literas apicesque crepat; has pensando et comparando correctiones venatur, sententiae interim securus ignarusque: velut hic, cum *ἄπνευστον* substituit, et eo pacto *pisces*, qui *ἄπνευστοι* sunt, Pythagoreis comedendos stolide apponit. Sed ain' vero serio, *ἄπνευστον* tuum receptae lectioni vicinius esse, quam illud nostrum? *ΠΝΕΥΣ* prope accedere ad *ΝΙΩΝ?* Os durum. Sed mitto hoc; et ad illud potius, quod in proximo est, IX, 5. oculos converto; ubi in caelum laudibus effert *viri maximi Pearsoni* coniecturam; (ipsum quidem iure merito, coniecturam vero *renuit negitatque Sabellus*) quod Hieroclis Stoici rotundum et tornatum in Epicureos dictum sic refinxerit, *Ἡδονὴ τέλος, πόρνης δόγμα· οὐκ ἔστι πρόνοια οὐδέν, πόρνης δόγμα.* (*Voluptas summum bonum, meretricis dogma: non est providentia nihil, meretricis dogma*) cum antea pro *πρόνοια* inepte haberetur *πορνεία*. Atqui scias, o Zenodote, iam ab annis tredecim in scripto Anglico verius hoc concinniusque a me emendatum esse. Nam ut scabiem dictionis condonem, *οὐκ ἔστι πρόνοια οὐδέν;* cum passim *οὐκ εἶναι πρόνοιαν* Epicureorum dogma veniat, neque caudam trahat *οὐδέν:*

falsum omnino est Meretrices providentiam tollere: cum in omnibus Comoediis Veneri ceterisque Diis, pariter ut Matronae solent, vota et rem divinam faciant. Quid quod in tota hac, vel ut nunc corrigitur, sententia nihil argutum, nihil acre sit; ut *in ore eum atque lingua* semper haberet philosophus Taurus. Quid multis opus? tu, si capis, mecum corrige; et, ut soles, *literarum viciniam* contemplare; *Ἡδονὴ τέλος, πόρνης δόγμα· οὐκ ἔστι πρόνοια, οὐδὲ πόρνης δόγμα: Voluptas summum bonum, meretricis dogma: Non est providentia, ne meretricis quidem dogma.* Nimirum bina simul Epicureorum decreta bellissime confodit; illud meretrice dignum esse, hoc vel infra meretricem esse. Sentis iam aculeum? confiteberis hoc rite excogitatum? an perges, uti coepisti, quaecumque mea sunt rodere; limamque miser, ut in fabula est, sibilante quidem lingua, sed et dolente lambere? Pergat vero, si volet, et quod ultimum invidiae et telum et perfugium est, plagiarium me insimulet, ut et Heroa *τὸν μακαρίτην Ezechielem Spanhemium.* Et fas quidem hic esset indignari; nisi iam utrique nostrum satis supplicii dedisset. Nam quod rursus nupero libello me oblique impetivit, ut et alter nescio quis; uterque sane operam et oleum perdiderunt: nondum enim eorum ictus tanti facio, ut iterum a me vapulent:

Multi maioris colaphi mecum veneunt.

Praesertim cum eos corio esse videam supra omnes Comicos servos crasso et ad plagas exercitato; sic ut ab iis flagris animos ducere videantur, et ferociores mox prodeant. Adeo aut nihil sentiunt, aut, quod haud minor est virtus, nihil sentire prae se ferunt. Hos igitur mittam, et terminum hic statuam. Fusius quidem prolixiusque hanc annotationem deduximus: cum quia primum hoc specimen et quasi pignus nostrarum in Flaccum emendationum accuratius mihi tuendum erat: tum ut vel hinc sciant, siqui in his nostris examinandis ingenii aleam subibunt, adhuc plures nobis sagittas, *κατὰ τὸν Πίνδαρον*, in pharetra superesse, quibus recte dicta, si usus ferat, defendere valeamus: quae enim prava invenientur, ut peccare sane et hominis est et praesertim aliud saepe agentis, ea primus ipse proiicio, cuilibetque impune redarguenda vel rodenda destituo.

450. *Nec dicet, cur ego amicum Offendam in nugis*] *Nec dicet* propagatum est huc usque ex editionibus priscis. At codices scripti, ut apud Pulmannum Bersmannumque videre est, ex nostris certe decem, ut in his omnes vetustiores:

Fiet Aristarchus: non *dicet, cur ego amicum*
Offendam in nugis.

Quod, si aures consulis, plenius fortiusque exit; quin et sententiae quoque ponderis nonnihil gravitatisque addit.

461. *Si quis curet opem ferre*] Nescio quis fuerit, qui primus contra veterum editionum omniumque codicum fidem lectionem hanc induxit. Lege ut illi iubent, nostri certe omnes, et Bersmanni Pulmannique, ut de reliquis coniectare possis,

non sit, qui tollere curet.
Si curet quis *opem ferre et demittere funem.*

Eandem tmesin alibi habet Noster: Serm. I, 4. v. 110.

magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis *velit.*

et I, 6. v. 85.

Nec timuit sibi ne vitio quis *verteret.*

II, 8. v. 90.

Quam si cum lumbis quis *edit.*

Ceterum, cum ad scansionem hic nihil intersit, ad suavitatem tamen et varietatem non nihil refert Siquidem hac lectione prius *cúret* accentum in prima habet, posterius *curét* in secunda. Sed in vulgata, priorem utrobique syllabam occupat accentus; quod evitare voluit Noster.

462. *Qui scis, an prudens huc se deiecerit*] Sic editiones principes Loscheri et Venetae; unde omnes posteriores haec lectio perambulavit. Atqui et multo plures codices, et omnes paullo vetustiores habent:

Si curet quis opem ferre et demittere funem:
Qui scis an prudens huc se proiecerit, *atque*
Servari nolit, dicam.

Deiecerit hic interpolarunt, quia de *puteo faveave* agitur. Atqui et *proiicere* illic usurpatur, ubi per pronum vel in praeceps quis decidit. Ita Virgil. V, 859. Somnus Palinurum,

cum puppis parte revulsa,
Cumque gubernaclo liquidas proiecit *in undas*
Praecipitem, *ac socios nequicquam saepe vocantem.*

Noster Epist. I, 20. v. 15.

Qui male parentem in rupes protrusit *asellum.*

Ubi eodem errore irretiti primi editores Veneti et Loscherus *Detrusit* supposuerunt. Iam autem, ideo hic praeferendum erat *Proiecerit;* quia *proiicere animam, proiicere se*, quae in bonis Scriptoribus crebro occurrunt, ubique habent significationem *voluntarii discriminis*, deque eo dicuntur, qui *servari* aut *nolit* aut desperet. Loco itaque et sententiae hoc aptius est, quam *Deiecerit.* Quin et illud in tam culto poëmate non est nihili faciendum; quod in recepta lectione *Démittere funem*, *Déiecerit atque*, duobus versibus continuis eadem syllaba *De* eandem metri sedem et stationem occupat. Qui naevus hic, ubi omnia nitent, curiosis oculis deprehenditur, quamvis alibi fortassis inter plures eiusmodi maculas facile latere possit.

F i n i s.

INDEX SCRIPTORUM

qui in his Notis obiter emendantur.

Alcaeus apud Athenaeum. 166.
— apud Hephaestionem. 221.
Ampelius Lucius. 791.
Anacreon. 71. 151.
Anthologia Epigrammatum. 75. 151. 266. 558. 686. 799.
Marcus Antoninus. 607.
Apollodorus. 160 sq.
Appuleius. 606. 758.
Aristophanes. 14. 794.
Aristoteles Rhet. 589.
Athenaeus. 166.
Avieni Festi versus spurii. 789.
Boëthius de Consol. Philos. 587.
Caper Grammaticus. 51.
Catullus. 323. 348.
Cicero de Nat. Deor. 104.
— Epist. Fam. 176. expl. 444 sq.
— Laelio. 758.
Claudianus. 80. 196 sq.
Curtius. 280.
Digesta sive Pandect. 56. 506.
Empedocles apud Antoninum. 609 sq.
Ennius. 396 sq.
Euripides Bacchis. 268 sq.
Firmicus Iulius. 260.
Fulgentius Planciades. 637.
Gellius. 451 sq. 512 sq. 730. 801.
Gratius in Cyneget. 676.
Hephaestio. 221 sq.
Hesychius. 15. 38. 398. 533.
Hyginus. 161.
Inscriptiones Gruteri. 94. 128. 567.
Iuvenalis expl. 102. 561.
— emend. 197. 361.
— versus spurii. 788.
Latinus Pacatus. 168.
Livius. 198. 230.
Lucanus. 5. 160. 526.
Lucianus. 14.
Lucilius apud Nonium. 270.
Lucretius. 14. 49. 155.
Lycophron. 15.
Macrobius. 291. 604 sq.
Maecenas in Symposio. 253.
Mamertinus in Genethliac. Maxim. 476.
Manilius. 25 sq. 173. 720.
Martialis. 139. 253.
Naevius apud Priscianum. 161.
Nonius. 98. 270.
Oppianus. 14.
Ovidius. 35. 36. 39. 95. 135. 165. 193. 197. 217. 280. 283. 287. 293. 320. 424. 511. 522. 547. 594. 673.
— expl. 66 sq.
— Auctor Consol. ad Liviam. 592.
Persius. 4. 6. 157. 522. 564. 665.
— expl. 435.
Pindarus. 3.
Plautus. 529. 589 sq. 707.
— expl. 532.
Plinius Hist. Nat. 123. 546.
— notatus. 571.
Plinius Panegyr. 507.
Plotius Grammat. 19. 20.
Plutarchus. 324.
Pollux. 309.

Priscianus. 161. 210. 405 sq. 553. 780.
Propertius. 33 sq. 48. 124 sq. 176 325. 794.
Quintilianus. 191. 459.
Rutilius Itiner. 699.
Scholiastes Hesiodi. 161.
— Horatii. 220 sq. 248. 294. 363. 399. 408. 445. 458. 501. 568. 572. 638. 735. 771.
— Statii. 33.
Seneca, Hercule Oetaeo. 57. 126.
— Oedipode. 24.
— Thyest. 626.
— de Beneficiis. 100. 711.
— de Constantia. 449.
— Controvers. 201. 422.
— Nat. Quaest. 294.
Servius. 100. 253. 399.
Sextus Empiricus. 3.
Silius Italicus. 107 sq. 138 sq. 395. 526. 561.
Spartianus. 567.
Statius, Silvis. 111. 287 sq. 608.
— Theb. 174 sq. 395. 564. 645. 776. 608.
Suetonius. 459.
Suidas. 398.
Tacitus. 479.
Terentius, Adelph. 498.
— Heaut. 589.
Tibullus. 407. 484.
Valerius Flaccus, expl. 68.
— emend. 197. 247. 633. 700.
Varius apud Macrobium. 201.
Varro apud Nonium. 98.
— de Re Rustica. 416.
Velius Longus. 158.
Virgil. Aen. 43. 96. 158. 344 sq.
— Georg. expl. 144. 490.
— emend. 564 sq.
Ciri. 77.

INDEX VERBORUM

quae in his Notis explicantur.

Ablativus in I *exit*, igni, ungui *etc.* 472. 674.
Ablativus Comparativorum in re *exit*. 498.
Ablativus Participiorum in ns *exeuntium per* nte *profertur*. 78 sq. 423.
Ab Dis. 238.
Ab labore. 386 sq.
Ab se. 194.
Abnormis sapiens. 518 sq.
Absorbere. 561 sq.
Ac ne. 62.
plus Ac, i. e. quam. 412 sq.
Acrior vis. 552.
Acroceraunia. 16.
Acutae, aduncae, nares. 441.
Ad haec. 481.
Ad hoc. 354 sq.
Adflere flentibus. 760.
Adjudicare arvis. 677.
Aedes *sing.* templum; *plur.* privatae. 730.
Aeneas pius, Aeneas pater. 311.
Aequus animus. 684 sq.
Aera ducere, cudere. 718 sq.
Aere suo, meo. 542 sq.
Aetolae, Aeoliae plagae. 676 sq.
Aevo occulto. 43.

Affigere, affligere humo. 525 sq.
Affigere lecto. 414.
Afflare. 614.
Ait esse paratus. 644.
Alere servos. 439.
Alite malo, mala. 359.
Alloquia dulcia. 371 sq.
Alma, alentia, τρόφιμα. 571.
Almus, albus dies. 510.
Alpinus turgidus. 501.
Alternis. 735.
Altis ripis, rivis. 337 sq.
Altrix, nutrix. 179.
Alyattei regnum, Ἀλυάττεω. 240.
Amat, solet, φιλεῖ. 465. 661.
Amicus Baccho. 126.
Amor capit, rapit. 505.
Amore percussus, *non* perculsus. 566.
Amphipolis Phyllidos sepulchrum. 266 sq.
An *et* ne. 570. 665 sq. 762.
Ancus pauper, *an* dives. 311.
Angit malus pudor. 539 sq.
Animus opesque, animus viresque. 302.
Animus contemtor, victor, rector, rex, dominus, liberator, aestimator, deprecator, contemplator, admirator, corruptor, carnifex, proscriptor, adulter, speculator, censor, consul. 316 sq.
Animus, virtus. 379.
Anser alba. 614.
Antrum Musarum. 92 sq.
Aper furens, currens, Laurens. 343 sq.
Appias, Appiades. 66 sq.
Apricus Aulon. 127.
Apta, aptata remis. 754.
Aptare. 619.
Aqua iugis, dulcis. 662 sq.
Arbuscula. 503.
Arcana Ceres, sacra. 169 sq.
Arces Pallados. 28 sq.
Archiaei, non Archaici lecti 637.
Arctoum frigus. 247.
Ardere aliam, alia. 210.
Arenae arentes, urentes, ardentes. 182 sq.
Argiva arguta, Thalia. 308 sq.
Arto lare. 48.
Artum fruticetum. 227.
Arvo occulto. 48 sq.
As, aes, obolus, drachma, laquei pretium. 529.
Asclepiadei versus ratio. 313.
Ἀσυνάρτητοι versus Archilochei. 364.
Ἀτάρμυκτος, *ἀσκαρδάμυκτος*. 13 sq.
Attollere oculos. ibid.
Auctor murorum. 174.
Avertere, averrere mensa. 573.
Avet mens, animus. 661.
Avida auris. 141.
Avidi, intemperantes aegri. 468.
Avidum mare. 86.
Aura arbores fovet. 68 sq.
Auspice Phoebo. 37.
Auspice Teucro, *male*. 55.
Aut, aut. 246. 359. 367. 410.
Balatroni donare. 550.
Balbus. 443 sq.
Barathro donare, damnare. 550.
Barine, *nomen suspectum*. 127.
Belus genitor. 105.
Bibaculus Furius. 501.
Bis terve, bis terque. 345. 790.
Bis trium ulnarum, *non* Ter. 340.
Bistonis, *Βιστωνίς*, media longa. 77.
Bolanus. 492.
Bone dux, bone rex. 306.
Bruma superbiae insperata. 319.
Butra, *nomen propr*. 539.
Byzantia orca, thynni, scombri. 582 sq.

Caecus furor, caecus furore. 352.
Caelatum opus. 726 sq.
Caesura syllabam brevem producit. 52.
Calena vitis, non falx. 89.
Calor ossa reliquit. 385.
Candentes humeri. 6 sq.
Capere dona. 209.
Cari lapides. 324.
Casta sacra. 231.
Catus iaculari cervum. 226.
Cauti nummi. 710.
Cedere male, bene. 507.
Cedere, pro incedere. 511. concedere. 707.
Κεκροκωμένον. 686.
Celer excipere aprum. 226.
Celeris fuga. 138 sq.
Cerea brachia, *male.* 50 sq.
Cheragra. 604.
Chia, Libertina. 323.
Cicirrus. 470.
Circa volente. 384. 588. 624.
Citae sinistrorsum puppes. 355.
Clari lapides. 324.
Clarus dux. 231.
Clarus eques. 63.
Clarus postgenitis. 258.
Colcha venena. 137.
Colores mutare. 668.
Color ora reliquit. 385.
Colubrae. 61.
Comes fortunae fides. 102.
Comissari in domum. 284.
Commetare. 589.
Compositum par. 489.
Conopium, conopeum. 353 sq.
Consequitur mors fugacem. 168.
Consortem fallere. 262.
Construere divitias. 541.
Contemta res. 258.
Contemto Othone. 340.
Contendere oculos, oculo. 616 sq.
Contundere articulos. 604.
Conviva certus, serus. 651.
Corrector. 664.
Coruscum fulmen. 186.
Cotiso, Cotisonis. 206.
Crassus (Gracchus) et Mucius. 725.
Crepitant flammae. 321.
Cressa nota. 108.
Creticum passum. 109.
Κύββα pro *Κύμβα.* 533.
Cum multa, cum magno. 502.
Cumera frumenti. 644 sq.
Cupa, copa. 532 sq.
Cupressus IV. declinationis. 144.
Cura, *amor.* 128 sq.
Curam reddere, impendere. 717 sq.
Curatus capillos. 621.
Curtii nobile letum. 47.
Curtum, certum, parcarum subtemen. 370. sq.
Cyathus, mensura. 245.
Cyclius, Cyclicus scriptor. 767.
Cytherea Venus. 18 sq.
Daunia, *non* Daunias. 66.
unde Datum sentis? 521.
Decedens sol. 666.
Decens motus, *non* color. 324 sq.
Decentius lasciva. 737.
Decipitur laborem. 141.
Dedere se hostibus. 191.
Demersa exitio, *non* excidio. 237.
Demetere ferro. 423 sq.
Demissus homo. 447 sq.
Denseri. 87.
Depellere, propellere, famem. 421.
Deprensa navis. 55.
Depulsus lacte, ab ubere, 294 sq.
Descendere in forum. 693 sq.
Descriptae sedes. 140.
Destinata sedes, finis. 155 sq.
Dicere pretium muneri. 312.

Dies alba nota signandus. 109 sq.
Differtus, confertus, refertus. 641 sq.
Diffingere, diffindere, defringere, diffidere. 512 sq.
Dignus, indignus. 517 sq.
Dii. Sic Dii voluere. 45.
Dilapsa in cineres fax. 326.
Dionysius Libertus. 477 sq.
Dirus Hannibal. 202.
Discretae sedes. 140.
in Dispar ferus. 351.
Dissidens plebi, *an* plebis. 122.
Dissimilis sui. 592 sq.
Dissociabilis terrae. 16 sq.
Dissociabilis Oceanus, *male*. ibid.
Dissors Tanais, *an* Discors. 279.
Divina anus. 493.
Divulsus amator, amor. 52.
Doctor, ductor Thaliae Phoebus. 308 sq.
Doctus sermonis, sermones. 203 sq.
Domina, diva meretrix. 624.
Donare et perdere. 550.
Ducere, discere, succos. 172 sq.
Ducere emtorem. 431. 708.
Ducere noctem. 625. somnum. 626.
Ducere notam. 292.
Ductor murorum. 174.
Ductum, dictum, nomen. 523 sq.
Ducuntur Thebae, *male*. 33 sq.
Duplex Ulixes, duplex Amathusia, duplex Hylaeus. 84 sq.
Dura necessitas, *non* dira. 256.
Durae sollicitudines. 369 sq.
Duratae gelu nives. 253 sq.
Durum ingenium. 252.
Durus Hannibal. 132.
Earine. 128.
Edonis, *secunda brevi*, Statio et Lucano. 264 sq.
Edonis Evias. 265 sq.
Eius, *humile verbum in Carmine*. 218.
Elidere collum, fauces. 277.
Ellipsis particulae, Quod, Te, Tua, Sive. 505 sq.
Emirari. 22.
Enisus. 170.
Equites patresque, eq. peditesque. 761.
Equus victor coronatus. 286 sq.
Erubescendus amor quis. 85.
Esse, *cum dativo*. 463. Videri. 672.
Et item, etiam. 704.
Eunt res recte. 530.
Excidium genti. 67.
Exempli, *cas. gen.* 190.
Exesa medulla. 347.
Exigere, eximere, otium. 532.
Exilis domus Plutonia. 21.
Exit halitus, spiritus. 219.
Exitium gentis. 57 sq.
Expeditus curis. 65.
Expugnare domos, et effringere fores meretricum mos. 235 sq.
Exsomnis Evias, *male*. 264 sq.
Fabulae manes. 21.
Fabulosae palumbes. 179.
Fabulosus Hydaspes. 65.
Facilis ianua, cardo. 74.
Facta, ficta verba. 748.
Fallit, λανθάνει. 239.
Fama, famae dare. 528 sq.
Farra nutrit Ceres. 304 sq.
Fas est, fas sit. 157 sq.
Fastidia expulit, extulit, extudit. 519 sq.
Fastus, *et* Fastos. 241 sq.
Fautor, plausor, in Theatro. 768.
Felix, lustrum, saeculum. 406 sq.

Fertilis Baccho. 126.
Fervidi aestus, ictus. 145.
Fi cognitor. 585.
Fide constantis. 202.
Fidenter tutari. 680.
Fides, lyra chordae. 177.
Fingere opprobria. 663.
Fingitur artibus. 199.
Firmandae studiis mentes. 261.
Flamma, furens, virens, vivens. 387.
Flexus precibus. 308.
Floreum nemus. 287 sq.
Fodicare latus. 641.
Forda bos, bacca. 271.
Formandae studiis mentes. 261.
Formidolosae silvae, ferae. 349.
Fors obtulit. 479.
Fortes bonique. 300.
Forum campusque. 643.
Frequens populus, *an* fremens. 100.
Fufius. 540.
Fulgens imperium, imperio. 239.
Fulgur, *fulmen*. 129.
Fulmen coruscum, non caducum. 185.
Fultura, fulcire cibis. 544 sq.
Furens in Aetna flamma. 387 sq.
Futuri, pavidus, avidus. 774.
Galliambi versus. 71.
Galliae non paventes. 330 sq.
Gargonius. 422.
Gementes ripae. 273.
Genetyllis, Lucina, Diana. 398.
Genitales dii. 396.
Glomus, Glomeris. 659.
Gorgonius, Gargonius. 422.
Grex spadonum. 112.
Gyges, Gigas, centimanus. 150 sq.
Habilis. 246 sq.
Haeduleae. 61.
Hagna, non Agna, libertina. 443.
Heu me! 567 sq.
Hirrus. 444.
Homereus, honoratus, Achilles. 763 sq.
Homericus Hector, Aiax etc. 764 sq.
Horribiles catenae. 88.
Horrida dumeta, Horridus Silvanus. 279.
Hydropicis currendum, vigilandum. 627 sq.
Hymettiae trabes, columnae. 152 sq.
Iaceo ad quartam. 481 sq.
Iam nunc, iam nunc. 744.
Ianus Quirinus, Quirini. 331.
Ianus summus ab imo. 617.
Ictus crebri. 73.
Ilios, Ilion, *gen. fem.* 172.
Ille. 599.
Immorsus. 577 sq.
Immunis manus. 254.
Impedire, impellere legentem. 448 sq.
Incalescere vino. 251 sq.
Inclamare. 498.
In diem vivere, dicere. 280.
Indignum. 590. 639 sq.
Indomitus Auster, indomitum mare. 327.
Inducere formas, plumas. 738.
Infantes statuae, novellae. 585 sq.
Infesta arma. 207.
Infinitivi post Adiectiva. 4. 567.
Infringere flores. 455.
Ingentia facta, fata. 697 sq.
Iniussus reddet. 278 sq.
Innixus. 170 sq.
Inominata verba. 232 sq.
Inquit, inquis. 464 sq.
Insanire in aliqua. 424 sq.
Insanire stultitiam. 565.
Inscitus. 715.

Insignis humerum. 64.
Insuevit hoc me. 465.
Intaminatus, incontaminatus. 168 sq.
Inter et inter, *Idiotismus*. 487 sq.
Intermissa bella, non Venus. 284.
Introrsus, introrsum. 671.
Invecta, inventa licentia. 714.
Inverecundus Bacchus. 84.
Invidus notus. 303.
Inultae preces. 88.
Io Triumphe. 288 sq.
Iobacchi Archilochi. 437.
Ionicus versus. 221.
Iratae preces, ungues etc. 596 sq.
Isque. 291.
Iterare, Io Bacche. 438.
Ithace, Ithaca. 648.
Iuncta orichalco tibia. 778.
Iuncta sororibus Gratia. 246.
Iurare numen. 701.
Iusti Dei. 230.
Labeo *iurisconsultus*. 450.
Labienus orator. 452.
nullo Labore. 414 sq.
Laborare ab avaritia. 462.
Laborat in Charybdi. 85 sq.
Labores, *id est* amores. 235.
Lacerare opprobriis. 516 sq.
Lactea brachia. 51.
Laetus animi. 149.
Laevius, Livius. 707 sq.
Lare curto, certo. 649 sq.
Largus aemulus. 284.
Lapides cari, clari. 324.
Lapilli, nivei, virides. 428.
Latens in alvo 307 sq.
Lati campi. 216 sq.
Latius, lautius, laxius, largius uti. 530.
Latrare, allatrare. 516 sq.
Latus, lentus spatiari. 552.
Latus orbis. 50.
Lavimus, lavimur. 469.
Laurens aper. 543.
Laurum gustare. 283.
Laxior, latior munus. 778.
Lenis, levis, oratio. 741.
Lenis, levis, ruina. 158 sq.
Lenis risus, lentus. 148 sq.
Lenta, longa dies. 615.
Lepus fecunda. 574.
Levare aegrum, etc. 737.
Leviore lyra, chorda, plectro. 119
Libentia *Dea*. 63.
Licentia *Dea*. 63.
Licymnia, *vero nomine* Terentia. 133 sq. *Sic* Lesbia, *pro* Clodia; Cynthia, *pro* Hostia; Delia *pro* Plania, Perilla *pro* Metella, *pari numero et quantitate syllabarum*.
Lippis et tonsoribus notum. 485 sq.
Lippus, Horatius, *non* Crispinus. 420.
Liquidi rivi. 228.
Lites artae, atrae. 793.
Litus Assyrium. 182.
Locum condere, *male*. 473.
Longa nox. 75.
Longe longeque. 475.
Luctuosus Medus. 207.
Lugubres cantus. 71.
Lunae orbis, lunae ortus. 291.
Lustrum claudere, condere. 123.
Luxere Hectorem. 382.
Lymphati metus. 113 sq.
Lymphae desiliunt, *an* Nymphae. 228 sq.
Lyncei, Lynceis oculis. 431.
Lynces timidi, timidae. 142.
Lyra Romana, Ausonia. 293.
Maecius, Metius, iudex. 791.
Magica venena. 349 sq.
Magistra culpa, cuppa, cupa, nulla. 531 sq.
Malchinus, Malthinus. 421 sq.
Male inominatis. 232.
Male nati, male ter nati versus. 794.

Male pertinax. 39.
Male tornati versus, *male.* 794.
Manibus portare. 566.
in Manibus esse. 705.
Marsi pedites. 8 sq.
Maturi anni. 770.
Mauri iaculi. 64 sq.
Mauri imbelles. 8 sq.
Media de nocte. luce. 631.
Medicandus. 669.
Medios per enses, medios per ignes. 327 sq.
Meditatur, minitatur diluviem. 329 sq.
Medulla exsucta, exsucca, exusta, exhausta, exsecta, exesa. 346 sq.
Melici. 712.
Mens, θυμὸς, ira. 630.
Minimo provocare. 457 sq.
Mirum ut, Mirum ni. 511. Mirum si. ibid.
Miscere. 579 sq
Mitis animum. 216.
Mixtis lyra carminibus. 285. 353.
Mobiles anni, naturae. 769.
Mobiles Quirites 4 sq.
Monstrare viam. 631.
Morbosi. 111.
Mors suprema. 755 sq.
Mortalia cuncta, facta, opera. 756.
Morte, vita, venalis. 229.
Mos palaestrae. 40.
Mota urna. 495.
Movere, monere historias. 203.
Movet me. 503.
Multum facilis. 74. multum demissus. 446.
Mulvius. 605.
Murorum auctor, ductor, structor, augur, sator, parens. 174 sq.
Musae citharae. 130.
Mustela et Mus, fabula. 647.
Mustum Falernum. 572.
Mutare terras, *etc.* 146.
Myrtale libertina. 94.
Myrtus *IV. declinationis.* 144.
Nardum Achaemenium, nardus Achaemenia. 369.
Nasidienus, *τετρασύλλαβον.* 611.
Natus, notus, sine crimine. 649.
Navium aera, ora. 342.
Ne, *encliticon.* 425.
Ne, ἵνα μή. 416. 775. 789.
Ne nunc quidem. 563.
Nec, nec, ve. Nec, nec, aut. 166. 377. 480.
Nec, neque. 229.
Necessitas, saeva, *an* serva. 101 sq.
Nectere vincula gutturi, Innectere vinclis guttur. 394.
Nefas scire. 41.
Negitare. 671 sq.
Neglegens. 208.
Nigra Arcadia. 323.
Nihilo deterius. 471.
Nitedula, mus agrestis. 647.
Nobiles iuvenes. 323.
Nobilis evehere. 4.
Nobilis, Panaetius, *an* liber. 88.
Nodo cohibere. 234.
Nodo religare, in Nodum colligere. 130 sq.
Nomen filiae relictum. 274.
Nomina certa, recta, bona, etc. 710 sq.
Non felix. 368.
Non secus ac. 267.
Non stultus. 547.
Noster. 597.
Nostri, *id est*, Romani. 194.
Nota artium facies. 325.
Notam ducere, trahere. 292.
Notus animi, operum, militiae. 121.
Nudari foliis. 750.
Numen, nomen, Augusti. 701.
Nummi cauti, scripti. 709 sq.

Nummo provocare, addicere. 457 sq.
Nutus, vultus, divitiis. 675.
O Pudor, Prô pudor. 193.
O quis, quis volet. 257.
Obrepit operi somnus. 793.
Octussibus emtum. 545.
Oculi incerti, ingrati. 716.
Ofellus; Ofella. 518.
Offensus 575.
Officina venenorum. 389.
Ominibus, votis, precibus. 304.
Omnibus precibus. 304.
Onus urit, urget. 658
Operata divis, sacris. 230.
Opertos equos inspicere 429.
Opprobria, probrosi. 112 sq.
quantum Opus est. 413
Opus intendere, tendere. 505.
Ora Orientis. 49 sq.
Orcus rapax, capax. 153 sq.
Ordinare, scribere, *συντάττειν*. 118
Ornare moenibus, moribus. 696 sq.
Ornytus, *non* Ornithus. 211.
Ὀρθοὶ ὀφθαλμοί. 14.
ad Ortum solis, ad Ortus solis. 331.
Oscula fragrantia, flagrantia. 135 sq.
Othonis lex Roscia. 340.
Pacare tumentes, timentes. 775.
Pactumeius, *non* Partumeius. 391.
Pactus erat. 725.
Pagus festus. 244.
Palatinae arces, arae. 405.
Pallas Iovi proxima. 43.
Palumbi, columbae. 6.
Palus, *ultima longa*, *brevi*. 754.
Panis inops, farris inops. 467.
Parare animum. 685.
Pardus cum bove, *Monachorum commentum*. 244.
Passer assus. 615.
Pater Latinus. 499.
Patres populusque. 195 sq.
Patria, *numquam pro* Senatu. 198.
Pavidus futuri. 774.
Pauper aquae. 282.
Pellax. 203
Penelopa. 587.
Penetrare oras classe. 114.
Per aevum. 400.
Per laborem. 287.
Percussus amore. 366.
Perdere arma. 672.
Perferre in lucem. 206.
Pernimio maior. 570.
Phidyle, Phidylis. 253.
Pii luci, pia arva. 177.
Pimpleis Musa, *non* Pimplea. 82
Pingue mustum, merum. 579 sq.
Piorum sedes, luci, arva. 177.
Pitholeon, Pitholaus. 499.
Placida, senectus, quies. 402.
Planius ac melius. 622.
Plenum corpus. 646.
Plenus amator, lector. 694.
Plerumque. 98 sq.
Plurimum nemus. 287.
Podager, podagrosus. 630.
Poëtae in Bacchi tutela. 687.
Pomaria Tiburtina. 34.
Populusque, patresque. 195.
Posilla, Pusilla. 558.
Post moenia Troiae. 767.
Potens, manus, dextra. 404.
Potis, *ἔξεστι*, *δυνατόν*. 243.
Praefluere. 292.
Praelibare, Praelambere. 601.
Praeponere olivam fronti. 29 sq.
Praepositio in priore orationis membro omittitur. 263. 367. 703.
Praesectum ad unguem. 785.
Praevidere, pervidere. 440.
Pressa malo navis. 55.

Privatus. 207 sq.
Privos in annos, dies, horas. 752.
Procedere. 288 sq.
Procudere nummum. 749.
Procul procul. 756.
Prodere et deserere. 672.
Proeliis audax, *Pallas*, *non Bacchus*. 44 sq.
Proiectus. 211. 361. 541 sq.
Proiicere 803.
Promissum carmen. 745 sq.
Pronomen, casu antecedentis, Quo nosti, Quorum consuesti, Quibus dixti 475.
Pronus dies, mensis. 752.
Prosequi. 493.
Pulsus fugit. 474.
Pupius, *non* Puppius. 619.
Pura, pulchra, poemata. 758 sq.
Pura verba, pura oratio. 759.
Purpureum os. 171.
Purum Iovis numen, *an* Durum. 214 sq.
Putuit orca, muria. 582.
Qua. 328 sq.
Quacumque. 25 sq.
Quadam prodire tenus. 617.
Qualiacumque sunt, *an* sint. 504.
Quam rem agis. 595 sq.
Quandocumque, aliquando 494 sq.
Qui, quo. 456.
Quicquid, quisquis, Deorum. 342.
Quid ergo est? 789.
Quid tam magnum, parvum, egregium? 564.
Quid tibi vis? 595.
Quidvis satis est. 542.
Quirini populus, Quirinus. 10.
Quo mihi fortunam. 638 sq.
Quod expediat. 377.
Quod sentio, quid sentiam. 555 sq.
Quotus, quota. 245 sq.
Quumcumque. 24.
Raeti et Vindelici. 295 sq.
Raetis Alpibus. 297.
Ravi leones. 379.
Recoctum, recusum, retusum ferrum. 106 sq.
Recti oculi. 12.
Reddere oppidis cohortes. 184.
Redigere ad verum, in verum. 113.
Redigere pecuniam. 538.
Redit in, ad fastos. 705.
Reducis Ulixei. 26.
Redux fuga 140.
Refigere, refugere iurgia. 732 sq.
Refixa caelo sidera. 380 sq.
Relecti cursus, *non* relicti. 94 sq.
Remotus in auras. 86.
Remugit nemus, sinus. 213.
Reparare oras, *male*. 114.
Repressus. 298.
Res melior, *an* Rus. 660.
Rescribere nummos. 540. 709 sq.
Resonarint 491.
Respicere 622.
Respondere. 495.
Responsor. 670.
Revictus 298.
Rhode, *libertina*. 248.
Rhoetus, Rhoecus, Rhuncus. 159.
Rivi et nemus. 267.
Rivi Tiburis, *non* ripae. 288.
Ruso, *non* Druso. 453.
Sacratum opus 728
Samii ἐστιγμένοι 562.
Sancta paupertas. 48.
Sancta penetralia. 299.
Sapiens Stoicus, imperiosus sibi, totus in se ipso, teres et rotundus. 607 sq.
Sapiens utitur quaesitis 411.
Satis est. 575.
Satum nemus. 112.
κατὰ Σχέσιν versus. 222.

Scelesta plebs. 122.
Sciens citharae, cithara. 210.
Scribere, rescribere nummos. 709.
Secures ad ianuas effringendas. 270.
Securis Pontificum. 255.
Sedula nutrix. 181.
Semel, simul. 612. 651 sq.
Sensus communis. 449.
Sepulchrum Carthago. 557.
Sepulta inertia, virtus. 514 sq.
Sermones, λόγοι. 205.
Serpentes atri, Afri. 614.
Seu, sive, ve. 528.
Si, *in precibus.* 91 sq.
Si, si; Si, sin. 333.
Si *deficit.* 598. *pro* An. 634.
Sic positum. 659.
Sicci oculi. 11.
Signatus nummus, signatus nota. 749.
Signum νευρόσπαστον. 607.
Siliia, *prima brevi.* 69.
Singularis numeri verbum post duos vel tres nominativos. 72. 237. 330 sq. 485. 491. 594.
Siquae fors, siqua fors. 595.
Siqui, siquis. 463. 480 sq.
Socii operum. 713.
Socium fallere. 262 sq.
Sodalis hiemis Eurus, *non* Hebrus. 79 sq.
Sors suprema. 733.
Sotadicus versus. 223.
Spes longa, lenta; Spe longus, lentus. 771 sq.
Sponsor. 671.
Stricti ungues. 28.
Structor murorum. 175.
Sufflare. 568.
κατὰ Συνάφειαν versus. 222.
Super adde. 606.
Superba pellex. 349.
Superbum merum, pavimentum. 143.
Superna, superne, mutor. 163 sq.
Supernum Tusculum, supernum. 335.
Suspicere. 622.
Sunt-quos, erit-quae, ὑφ' ἕν. 5.
Tacens Musa, cithara. 129 sq.
Tacens regia. 115.
Tantum dissimilis. 567.
Tantum magnus. 568.
Tapeta Libyca. 654.
Tardus, pinguis. 446 sq.
Ταρμύσσειν. 15.
Tendere, extendere noctem. 638.
Tendere opus. 505.
Terrae, *an* Turres, vicinae. 632 sq.
Tetra, tenta libido. 425.
Thia. 323.
Thressa nota. 108.
Thyiades, Thyades, Θυιάδες. 157 sq.
Tigranes. 678.
Tillius, Tullius. 477.
Tincta cruoribus. 117.
Tithonus an mortuus sit. 86.
Τορεύειν. 796
Totum nemus. 60.
Tragicus Peleus. 758.
Trausius, Trosius. 529.
Trepidant flammae. 321 sq.
Trigonis pila, lusus 483.
Trimetri nobiles. 779.
Tritus, tortus, sculptus 454.
Trochaeum in Alcaico et Sapphico spondeo mutavit Horatius. 159. 166. 191.
Turba media eruere, eligere, eripere, arripere. 461.
Turbidum laetatur. 156.
Turbidum mare. 15
Turbo, *nom. propr.* 566 sq.
Turgidum mare. 15.
Tuta oppidi. 5.
Tutus, cautus. 511.
Tutus, sanus. 544.
Tyndaridarum fortissima. 417.

Vacuae aedes. 730.
Vadatus. 495.
Variae plumae. 738.
Varii racemi, variae uvae. 124.
Uda Pleias. 59
Ve, an in compositione augeat. 454.
Venire ad vina. 306.
Venit, poëma. 708.
Venter, infans. 392.
Vepallidus, *male.* 434.
Vepris inhorruit. 69. sq. com. gen. 667.
Verare. 675.
Vernaliter, verniliter. 600.
Verni mimi. 293.
Veri inscitia. 635.
Verrere, vellere pisces. 560.
Vertere, *neutrale.* 330.
Vertere humanas vices. 349.
Vestigia contracta, contacta, non tacta. 719.
Versat, vexat discordia. 483. 726.
Versus, tornati, limati, edolati, etc. 794.
Versus luxati. 618. 721. 747.
Versus spurii. 314. 788.
Veternus, hydrops. 629.
Vetula faex. 236.
Vexisse qui canerent. 784.
Victa furore pietas. 275.
Victus precibus. 308.
mundus Victus, domus et Victus. 636.
Vicem, vice. 391.
Viden' ut. 620 sq.
Videre videor. 118.
Viduari foliis. 751.
Villius in Fausta adulter. 426 sq.
Virus grave. 715.
Vis tu? 498. 600.
Visit officinas. 20.
Vitale. 602 sq.
Vitio carere. 276.
Vivae, verae voces. 785.
Vivet, *absolute.* 121.
Vividus, vivus, impetus. 294.
Vivitur. 496.
Ultimi Britanni. 103.
Ultimus orbis. *ibid.*
Ummidius, Umidius. 416.
Uncta cruoribus. 116.
Unctus vinctus. 694.
Unus, praecipuus, unicus. 743 sq.
Uret officinas, *male.* 19 sq.
in Urio *meditativa verba.* 767.
servus Ut, captivus ut. 558.
Ut in populo. 480 sq.
Ut, *pro* adeo ut, ita ut. 417. 424. 537. 723.
Ut si. 373 sq.
Ut cantat, dum cantat. 469. 492.
Ut qui. 466 sq. 490 sq.
Ut, Ut tamen. 681.
Ut, ut. 789.
Utriusque linguae, sermonis. 203 sq.
Uvidus Notus. 303 359 sq.
Vultu prodente, profitente. 592.
Vultu celare, tegere, premere, simulare. ibid.

Corrigenda.

Pag. 5. lin. 47. pro ὑφ' ἓν lege ὑφ' ἕν.
P. 7 l. 21. pro ἀθανάτων lege ἀθανάτων.
P. 52. l. 21. pro pote statem lege potes-tat[illegible]
P. 153. l. 8. pro innixta lege innix[illegible]
P. 263 l. 47. pro ἤ' πι lege ἤ [illegible]
P. 459 l. 28. pro Rubirii lege R[illegible]birii.
pro Pag. 539 lege 639.
Pag. 789. lin. 10. pro confingendos lege con

BENTL
NOTA
HORAT